

NOSOLOGIA METHODICA
SISTENS
MORBORUM CLASSES
Juxta Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

AUCTORE

FRANCISCO BOISSIER DE SAUVAGES
Regis Consiliario et Medico, in Monspeliensi Universitate Medicinæ, olimque Botanices, Professore Regio; Academiæ Scientiarum Monspelliensis, Londinensis, Upsaliensis, Berolinensis, Florentinæ, Physico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curiosorum, & Instituti Bononiensis Socio.

EDITIO ULTIMA, AUCTIOR, ET EMENDATIOR.

TOMUS SECUNDUS.

Si morbi cujuslibet historiam diligenter perspectam haberem, par malo remedium numquam non scirem adferre. *Sydenham.*

VENETIIS, MDCCXCV.
Apud Josephum Orlandelli.
NOMINE
qu: FRANCISCI EX NICOLAO PEZZANA.
SUPERIORUM PERMISSU.

CLASSIS SEPTIMÆ SYNOPSIS.

DOLORES.

ORDO I.

DOLORES & molestiæ vagæ sæpius universales aut cutaneæ ad phlegmasias non referendæ.

I. ARTHRITIS, *goutte*, articulorum dolor spontaneus periodicus.
II. OSTOCOPUS, *douleur des os*, ossium dolor non erraticus & internus in artubus.
III. RHEUMATISMUS, *rheumatisme*, dolor diuturnus in parte carnosa artuum.
IV. CATARRHUS, *catarrhe*, collo vicinarum partium dolor a frigore suscepto, cum tussi, coryza, &c.
V. ANXIETAS, *anxieté*, molestia quæ ad continuam loci mutationem cogit.
VI. LASSITUDO, *lassitude*, molestia cum debilitate quæ ad quietem invitat.
VII. STUPOR, *stupeur*, molestia quæ sensum tactus obscurat.
VII. PRURITUS, *prurit*, molestia quæ ad scalpendum nos cogit.
IX. ALGOR, *froideur*, molestia qualis a summo aeris frigore excitatur.
X. ARDOR, *chaleur*, molestia qualis a summo aeris calore producitur.

ORDO II.

DOLORES CAPITIS, scilicet vel capillitii vel faciei.

XI. CEPHALALGIA, *mal de tete*, gravativus capitis dolor.
XII. CEPHALEA, *cephalée*, periodicus diuturnus tensivus capitis dolor.
XIII. HEMICRANIA, *migraine*, dolor alterutrius lateris frontis.
XIV. OPHTALMIA, *ophtalmie*, dolor oculi cum rubore, lucis intolerantia.
XV. OTALGIA, *douleur d'oreille*, dolor aurium.
XVI. ODONTALGIA, *mal de dents*, dolor maxillarum dentiumve.

ORDO III.

DOLORES PECTORIS, jugulive anhelationis expertes, anhelationibus non accensendi.

XVII. DYSPHAGIA, *difficulté d'avaler*, molestia deglutitionem impediens.
XVIII. PYROSIS, *cremason*, ardor œsophagi ad stomachum extensus.
XIX. CARDIOGMUS, *douleur du cœur*, dolor cordis cum ejus pulsatione.

ORDO IV.

DOLORES ABDOMINALES INTERNI.

XX. CARDIALGIA, *cardialgie* in stomacho syncopem minitans.
XXI. GASTRODINIA, *douleur d'estomac*, dolor vehemens epigastri stomachive.
XXII. COLICA, *colique*, dolor intestinorum.
XXIII. HEPATALGIA, *douleur hépatique*, dolor hypocondrii dextri hepatisve.
XXIV. SPLENALGIA, *mal de rate*, dolor aut molestia in regione lienis.
XXV. NEPHRALGIA, *douleur néphrétique*, dolor lumbi alterutrius ureteris ductum sequens,
XXVI. DYSTOCIA, *difficulté d'accoucher*, dolor uterinus in gravidis cum conatibus parturitionis.
XXVII. HYSTERALGIA, *mal de mère*, dolor uteri sine nisu parturitionis.

DOLORES partium externarum locales, artuumque.

XXVIII. MASTODYNIA, *douleur du sein*, dolor mammarum.
XXIX. RACHIALGIA, *colique de Poitou*, dolor abdominis, & spinæ dorsi in brachiorum paralysim aut convulsiones desinens.
XXX. LUMAGO, *Ereintement*, dolor lumborum corporis erectionem impediens.
XXXI. ISCHIAS, *Sciatque*, pelvis & coxendicis dolor clandicationem sæpius inducens.
XXXII. PROCTALGIA, *Mal du fondement*, dolor podicis citra tenesmum.
XXXIII. PUDENDAGRA, *douleur desparties honteuses*, dolor genitalium citra dysuriam.

CLASSIS SEPTIMA.

MORBI DOLORIFICI,

SEU

DOLORES.

LGEMATA Græcis, quo nomine etiam *Hippocrates* nosemata, seu morbos in genere intellexit; Gallis *Douleurs*, *maledies de douleur*; Anglis *Pein*, *Asch*; Hispanis *Lastimas*: Italis *Dolori*.

2. *Character.* Morbi quorum præcipuum symptoma est ingrata & molesta sensatio, aut imaginatio, qualis ex nervearum partium laceratione, rosione, ustione, pressione, aut distractione oritur.

3. Non omnis molesta sensatio dolorificos morbos determinat, cum vix ullus sit morbus qui molestam sensationem non inferat; unde *Hippocrates* morbum per molestiam definivit; requiritur dolor constans, vel notabilis, qui cætera symptomata superet; si enim morbum febrilem, inflammatorium, convulsivum, vesanum, evacuatorium comitetur dolor, tunc ægritudo ad illas classes pertinet.

Theoria Doloris Mechanica.

4. Dolor est molesta & confusa perceptio, qualis a fibrarum nervearum distractione, rosione, punctione, similive læsione oritur.

5. Perceptio molesta a sensatione, seu actione corporis cujusvis in fibras nerveas oriunda, dolor est *sensitivus*; quæ vero ab actione simili in fibras cerebri medullares, aut sine ulla actione in corpus, ab animæ affectione dependet, dolor *imaginarius* est, qualem experiuntur somniantes, hystericæ, artubus truncati, pathematis agitati, sine ullo vitio corporeo.

6. Dolor vulgaris a sensatione oriundus pendet materialiter ab ea nervis illata violentia, ex qua rupturæ, vel dissolutionis periculum imminet; formaliter vero a perceptione & metu hujus periculi proxime imminentis.

7. Causæ hujus actio est proportionalis vi fibras impetenti, & attentioni animæ periculum ruptionis sentienti.

8. Fibræ nerveæ quæ magis exiles, nudæ, solitariæ, tensæ, illæ cæteris paribus ab eadem vi facilius rumpuntur.

9. Corpora majorem vim habent ratione molis, & ea plures simul fibras lacerant, & ratione velocitatis, & ea eodem tempore altius penetrando fibras attingunt.

10. Si vis corporum in nos agentium imminuatur a partium resistentia, quo major est moles simul partibus applicata, eo dolor est magis extensus, sed minus intensus, qui corporis impetus a pluribus fibris sustinetur.

11. Si vis corporum in nos agentium partium nostrarum resistentia longe major sit, dolor quidem ab ejus actione velociori exsurgens acutior est, sed tanto fugacior, quia sectis fibris nerveis earum sensus perit, & dolor evanescit.

12. Hinc patet cur ab eodem pondere capillorum fasciculum trahente, nullus dolor, vel levis; si vero unicum pilum trahas, dolor acutus exsurgat? Si pluma labii fibras leviter vellicet sensatio molestior est, quam si carnes abdominis manu distrahantur; quia fibrillæ nerveæ, solitariæ, nudæ, magis tensæ, magis a tra-

a tractatione periclitantur, quam trunci nervei crinibus immersi, laxi.

13. Si globus in manum impingitur, actio globi est, ut ejus vis totalis, dum manus resistit immobilis; ipsius globi vi minor, quo magis cedens recedit manus; nulla, si manus pari velocitate recedat, qua globus eam premit; omnium maxima, si in globum impetentem manus ipsa moveatur. Hinc gradus collisionis, doloris a contundentis instrumenti actione & reactione quisque repetat.

14. Hinc sequitur saevos fore dolores, sive corpus humanum in parietem impingat, sive paries in corpus humanum irruat, sive calculus, dum homo curru vehitur, in renes impetat, sive ren, vel vesica spasmodice se constringens calculum fortius comprimat.

15. Actio stimulantis in corpus nostrum, si par fuerit resistentia, est ut ejus vis, seu ut moles & velocitas quadrata conjunctim, quaecumque fuerit ejus figura. Sic globus plumbeus obtusissimus, & minimus, modo summa velocitate moveatur, duriores corporis nostri partes potest diffringere.

16. Si minimae fluidi cujusdam moleculae valeant solidas nostras partes rodere, dissolvere, certum est eas tanto majori velocitate pollere, quo minores sunt, aut indigere tanto majori temporis spatio, ut datum effectum praestent, quo sunt pauciores.

17. Errant itaque illi, qui vim corrosivam, stimulantem, dissolventem ex sola molecularum minimarum stimulantis, vel solventis figura acuta, & rigiditate deducunt: cum figura acuta nullam viam habeat ad agendum, & tantum agat commodius, si vis sufficiens ipsi applicetur.

18. Ut aqua pura rodit durissimum metallorum, & oleum blandum dissolvit cuprum, ita moleculae fluidi salibus, partibusque acutis ac rigidis destituti, valent nervos lacerare, rodere; ex eo quod fluidum rodat & stimulet, non sequitur illud gaudere rigidis & acutis particulis.

19. Ut adhaesionis moleculae fluidorum agunt eo fortius in solida, quo major est mutuus eorum contactus; sed mutuus contactus est major, quo major est affinitas gravitatis specificae, & simul molecularum & pororum eas recipientium: adeoque vi adhaesionis moleculae fluidorum possunt agere plus vel minus in fibras nerveas corporis humani; licet sphaericae & obtusae sint, ac omnis duritiei expertes.

20. Corpora mollissima, ut aqua, si velociter impetantur, ut a manu, non minus repercutiunt quam si forent dura; ita non minus feriunt, si corporis solidi & resistentis partes impetant illa fluida; utrobique enim aequalis est collisio; ergo a vehementi actione corporis in nervos ad ejus duritiem non valet consequentia.

21. Si explodi possunt errores, quos in Scholas induxit Cartesiana, in mechanicis saepius erronea, philosophia; qui tamen errores, si longis praejudiciis confirmati, vix avelli possunt.

22. Principia morborum dolorificorum sunt, vel 1. *Instrumenta* mechanice pungentia, ossa acuminata fracta, calculi asperi renibus impacti; vel prementia, ut calculi sphaerici, politi; vel trahentia, ut quae os luxant, sublaxant; vel vulnerantia, aut contundentia, ut vis corporum in nos impingentium, aut corpus nostrum in dura obvia lapsu, impetu, impactum.

23. Vel 2. *Infarctus* vasorum, seu obstructio a copioso, vel spisso fluido, maxime si retrosequens fluidum urgeat infarctum; unde vasa infarcta aggravantur, distenduntur, hinc dolor gravativus; vel etiam distrahuntur fortius, unde dolor distensivus; vel inflammata pars in acumine fere laceratur, hinc dolor punctorius, perterebrans, pulsans, cum infarciuntur arteriae, antequam in reticula, vel in venas abeant.

24. Hujus *infarctus* quantitas est eo major, quo emissaria fluidi magis ejus effluxui resistunt, vel culpa solidi constricti, compressi, vel culpa fluidi viscosi, crassi; & quo immissaria fortius immissum recipiunt simul fluidum, ut a corde vehementer contracto ab ipso immissario fortius pulsante, vel spasmodice se contrahente; utraque enim de causa pars infarcta fortius distenditur, premitur, concutitur, ut accidit in phlegmone; hinc dolor vehemens.

25. Vel 3. vitia solidorum dolori ansam praebent, quia majori *erethismo* pollent, aut ob praeviam tensionem, aut ob influxum fluidi nervei majorem quo tenduntur, aut ob phlogosim, aut ob sensibilitatem adauctam a metu, debilitate, pathemate, subitanea & inassueta actione, partis teneritudine. Sic metus titillationem reddit dolorificam, & intolerabilem; assuetudo tegendi caput facit ut a levi aura, si detectum fuerit, frigeat; oculi ophthalmici diu clausi, cum sanati sunt, a luce etiam laeduntur; pars nimis diu calide fota, & remollita dein a minima causa dolet; aegri debilitati delicatiores fiunt, & molestius afficiuntur a levibus incommodis; nerveae fibrae aeri expositae nudae ab aeris attactu dolent acerrime; tendines tormentis distracti levi pressione dolent; oculi phlogosi affecti lucem non tolerant; convulsa intestina colicam, ileum inducunt.

26. Vel 4. *Acrimonia* humorum, ut bilis, urinae, ichoris, puris, tabi, virus syphilitici, scabiosi, cancrosi, & similium; dolores excitat maxime pruriginosos, rodentes, acres, calidos, urentes, vi adhaesionis; & quoniam diversa corporis solida, viscera, ac colatoria, gaudent diversa gravitate specifica, ut docent statica *Hambergerii* experimenta, idem fluidum acre illi potius adhaeret parti quam alteri, eadem ratione qua bilis potius secernitur in hepate, quocum gravitate specifica affinis est, & urina in rene, & saliva in parotide, non vero e converso. Hinc intelligitur cur materies arthritica articulos, rheumatica musculos, syphilitica vetus periosteum, sca-

scabiosa cutim, &c. aggrediatur, ibique dolores excitet.

27. Vel 5. Conatus naturæ ad expellendam, aut corrigendam materiem quamvis morbificam, sive blandam, sed copia vel situ incommodam, sive conatus sit rationalis, sive erroneus, sive voluntati congruus, sive illi repugnans; atque hi conatus sunt frequentissimum dolorum principium. Dolores capitis non raro sunt a conatu naturæ ad excitandam narium hæmorrhagiam; dolores pectoris a conatu naturæ ad expectorandam materiem morbificam; unde tot dolores pertinaces capitis, pectoris, uteri, obortis hæmorrhagia, hæmoptysi, catameniis evanescunt. Dolores partus non certe a pondere fœtus; quippe quidni pridie doleret uterus? Cur illico noni mensis fine tantum illi dolores excitantur, & per intervalla deinceps continuo breviora revertuntur eodem dato pondere? Dolores illos excitant constrictiones naturales uteri, quæ ligamenta lata distrahunt; revertuntur illa iterum tormina, cum excluso fœtu sequenti die excludendi sunt grumi cruoris in utero concreti, orificium adhuc dolens deduci debet per violentiam qua constringitur uterus, unde dolores atroces. Quis ignorat autem in partu, voluntatem quandoque naturæ suppetias ferre in eliminando fœtu.

28. Indicatio rationalis est cognitio utilitatis, vel opportunitatis cujusdam auxilii in dato morbo adhibendi, ex qua determinatur voluntas ad illud agendum, vel præscribendum, quod profuturum esse cognoscimus.

29. Indicatio empyrica est memoria utilitatis, qua quoddam auxilium in simili casu fuit adhibitum, etiamsi modus agendi, & morbi conditio, seu causa ignoretur. Hæc valet in usu remediorum specificorum, & arcanorum, quorum utilitas sola experientia, vel historia comperta est.

30. Indicantur in omni dolore sensitivo, 1. laxantia, quæ fibræ nerveæ distractæ tensionem minuunt: 2. anodyna, quæ animæ sensibilitatem tollunt, vel minuunt. Nam cum laxantia & anodyna necessario destruant sensibilitatem & distractionem, quæ simul junctæ dolorem constituunt, ex illorum usu cognoscimus ægrum melius habiturum; ergo ea auxilia utpote profutura indicantur.

31. Verum cum partium laxitas earum officiis noceat, animæque somnus, & stupor ejus actiones liberas impediat, ille status diu sine sanitatis detrimento perstare non potest, nec narcotica possunt continuo deglutiri. Necessum est ut principia doloris, seu causas etiam hujus distractionis tollamus; principia vero sunt vel instrumenta mechanice lædentia, vel infarctus, vel acrimonia, vel erethismus, vel demum naturæ conatus, iisque sublatis tollitur distractio, quæ doloris causa est materialis, ergo ea auxilia indicantur, quibus ea tolluntur principia.

32. Irritantia mechanica sunt vel externa, ut chlamydes pectus constringentes, calcei pedem prementes, collaria, vincula arctiora, quæ removenda sunt; vel interna, ut calculus vesicæ qui lithotomia educendus, fœtus mortuus cujus partus provocandus, scybala dura clysmatis educenda, saburra emetico catharticove ejicienda, fragmentum cranii trepano attollendum, pus in abscessu, cui via paranda; quibus omnibus chirurgica auxilia sæpius competunt.

33. Infarctus fit vel per fluxionem, ut plegmo, erysipelas, cujus remedia in classi inflammationum quærantur; vel per congestionem ab humorum spissitudine & crassitie, vel siccitate, quæ indicant medicamenta resolventia, seu ea quæ physice agendo fluidis inspissatis fluiditatem conciliant: Illa vero agunt imminuendo mutuos contactus humoris concreti; sive interponendo moleculas aqueas sphæricas, ut diluentia, emollientia; sive interjiciendo particulas igneas, quæ moleculas cohærentes separent, ut calida; sive intermiscendo particulas fluidi specifice levioris, ut resinosa, oleosa, unguenta; sive impediendo perspirationem, eamque colligendo, unde veluti in balneo vaporis retinetur pars infarcta, quod præstant emplastica, unguinosa.

34. Sed quoniam infarctus dolorificus simul stipatur tensione nervorum, eaque tensio laxantibus simul & anodynis minuitur; ea præ cæteris eligenda resolventia, quæ simul emollientia sunt & anodyna, quæque cutim satis alte penetrant, ut ad partem affectam devenire possint.

35. Talia sunt flores chamæmeli & meliloti; folia cicutæ & hyoscyami, ex quibus in aqua, vel lacte coctis parantur cataplasmata, vel intinctis linteis fomenta partibus calide admovenda; farinæ etiam quatuor resolventes dictæ, orobi, lupini, fœnigræci, in pastam redactæ, addito croco, oleo lini, & similibus, ovorum vitelli, sperma ceti; catelli, columbæ, pulli juniores vivi secti & lateri, capitive dolenti, vel contuso, vel bubonoceli applicati optime resolvunt, & sedant; Idem præstant axungiæ, adipes, olea, butyrum lactis, cacao, quæ etiamsi a causa frigida dolentibus calide illiniuntur, superposita charta emporetica; huic scopo etiam conducit vinum rubrum, quo cum mica panis paratur cataplasma resolvens; ast ex spiritu vini & camphora, cujus uncia libram spiritus vini ingrediatur, fit resolvens penetrans & antiphlogisticum; etiam sapones in aqua vitæ soluti, & partibus dolentibus applicati, necnon irrigationes, semicudia ex aquis thermalibus sulphureis, quæ dolores rheumaticos resolvendos fugant.

36. Interna resolventia doloribus accommodata sunt chinæ radix, salsa parilla, dulcamara; & potissimum electrisatio. Chinæ radix concisa bulliat in aqua, vel jusculo a drachma semisse ad drachmam pro quovis jusculo; salsæ parillæ semi uncia pro quavis aquæ libra po-

tum præstat optimum; dulcamaræ stipites in lacte cocti vim resolventem & anodynam lacti conciliant, modo magna copia lac singulis diebus bibatur. Sed in doloribus rheumaticis a lympha spissa factis, in ischiade, nihil est utilius iterata quotidie electrisatione, scintillis e collo extricatis, & addita sub finem levi fulminatione, quo solo auxilio innumeros sanatos vidimus; conducunt & laconica, stuphæ, seu fomenta calida ex foliis ebuli, vel hederæ in aqua, vel sub cineribus coctis, & parti dolenti, ac œdematosæ admotis.

37. Ubi acrimonia datur, conducunt edulcorantia, in calidis doloribus a sanguine exsucco, lymphave arida productis; in hunc finem parantur ex pullo juniore, ranis, vitulina carne decocta, quæ forma ptisanæ, jusculive potantur ubertim, præmissis generalibus; præmissis jusculis, interposito leni cathartico, lacticinia felicius adhibentur, ut lac asininum, vaccinum, caprillum, ea pro omni cibo arthriticis, rheumaticis feliciter usurpantur. Flores malvæ, violæ, radices althææ, semina lini infusa in sufficienti aquæ copia suppeditant potum calculosis, dysentericis optimum. Extus edulcorant cataplasma de mica panis cum lacte & croco, de oryza cocta, pulpa radicis althææ, & axungiæ recentes, butyrum insulsum, unguentum de althæa modo recens sit; oleum olivarum, amygdalarum.

38. Ad erethismum & naturæ conatus compescendos conducunt laxantia demulcentia, ut balneum in oleo, in decocto foliorum malvæ, violæ, clysmata ex iisdem; litus; potus diluens & demulcens, maxime oleum amygdalarum dulcium intus & extus usurpatum; præstant in doloribus acutis, vel febrilibus phlebotomiæ, hirudines; sed demum ubi dolor non est gravativus, nec æger interno capite laborat, hos erethismos & quovis naturæ ferociores conatus moderantur, & sedant anodyna & narcotica, maxime in doloribus spasmodicis sine soporis metu, in hystericis motibus, in atrocibus quibusvis membranarum divulsionibus, in colica, ileo, nephritide.

39. Mitissima sunt syrupus de papavere albo, qui pueris ad drachmam, adultis a semiuncia ad unciam datur; diacodium, quod opii partem recipit, minori copia præscribitur; caput unum aut alterum papaveris albi, quod in pauca aquæ copia coquitur, & decoctum hauritur; laudanum adhibetur, ubi dosis syrupi papaverini non sufficit, atque laudanum liquidum intus guttatim usurpatur, ut a gutta una ad sex pueris, ad viginti & multo plures adultis minorem dosim expertis: Solidum laudanum a semi-grano præscribitur, sensim augendo, vel quarta quavis hora repetendo, vel majori dosi initium ducitur, si dolor urgeat. Theriaca recens etiam usurpatur, cujus una drachma continet opii granum; vel diascordium, cujus una drachma vix dimidium opii granum continet; vel pilulæ de cynoglosso, cujus grana octo continent opii, & seminum hyoscyami ex singulis granum unum, vel sapo Starhæi hic vix usitatus.

40. Ex laudano solido, ad grana tria cuique unciæ unguenti de althæa mixto, fiunt litus anodyni; ex granis aliquot laudani & tacamahaca, vel galbano fiunt emplastre temporibus applicanda.

41. Verum & narcotica, quandoque intus non adhibenda, possunt extus admoveri, ut folia hyosciami, cynoglossi, stramonii, lacti vel aquæ incocta, & in cataplasma seu pulpam redacta; sic succus solani hortensis, phytolaccæ cum oleo lenissimo tritus in mortario abit in unguentum quod ulceribus cancrosis applicatur; sic balsamum tranquillum calidum partibus admovetur.

42. Ubi vires sunt refocillandæ, stomachus roborandus, humores torpidi dissolvendi, anima exhilaranda, doloresque spasmodici compescendi, guttæ minerales anodynæ frustulo sacchari affusæ intus sumantur; nitrum in doloribus nephriticis, & calore, siti stipatis, usurpatur; hujus grana decem vel viginti in singulis ptisanæ libris sufficiunt; id fervorem temperat, & sanguinem dissolvit.

43. Sal sedativum Hombergii in doloribus hystericis ad grana duo, vel forma ptisanæ ad grana decem usurpatur in animi anxietatibus, agrypnia. Nullus sopor ab æthereo liquore Hoffmanni, nitro, nec a sedativo sale Hombergii pertimescendus est.

44. Si primæ viæ ante opiatorum usum internum non sint expurgatæ, metuendæ sunt cardialgiæ, nauseæ; si sanguis non sit edulcoratus, & solida laxata, metuendum est ab horum usu delirium; aut sopor turbulentus, anxius, agrypniæ pejor, exspectandus.

45. Narcotica evacuationes supprimunt, naturæ conatus suspendunt; ab his itaque abstinendum, cum evacuationes, & naturæ conatus necessarii sunt, ut in asthmaticis; vires fractas ab evacuationibus immodicis, ut dysenteria, cholera, reficiunt; suppressa ob dolorem, & spasmum catamenia non retinent. Ast facile eorum usus in consuetudinem difficile deponendam abit, nisi edulcorantia in narcoticorum locum sensim subrepant.

46. Nunquam felicius naturæ conatus sedantur, quam sublato eorum principio, seu 1. sublata materie morbifica, ut avulso dente carioso in odontalgia; evacuatis sinubus frontalibus in hemicrania inde oriunda; rejectis vomitu saburris, quæ cardialgiam excitant; misso sanguine in rheumatismo calido, & inflammatoriis morbis; extracto calculo in dysuria calculosa; 2. vel correcta materie morbifica, ut viru syphilitico per hydrargyrosim; scorbutico per lacticinia; scabioso per sulphur, &c. hæc sunt omnium mitissima, quæ dolores sedant, auxilia; 3. vel revellendo seu conatus naturæ aliorum determinando per stimulantia, quæ tamen methodus Empyricis ut plurimum relinquenda: Sic colicam sau-

terio,

terio actuali pedibus admoto curant Javanenses: Sic Sinenses moxa accensa urunt dorsum ut sopiant dolorem lateris, pollicis abductorem ad curandam odontalgiam, quam nostrates insuso in aurem allii succo sanant. Cephalæam accensis capillis sanatam vidit *Hombergius*; ischiadem combusto femore sanabat *Hippocrates*, & quod ferrum non sanat, igne sanari pronuntiabat; vide *Hertelii dissert. de stimulantium effectu sedativo*. Hinc liquet quare emetica cephalalgiæ speciem sæpe tollant duplici titulo.

47. Ad sedantia referri debet nervorum parti dolenti prospecientium mechanica pressio, ut maxillaris inferioris juxta auriculam decurrentis vel arteriæ temporalis in cephalæa, nec non vinctura capitis in eodem morbo, quibus frænatur naturæ impetus dolorem efficiens.

Theoria Doloris Psychologica.

48. Psychologia est scientia eorum quæ per animam possibilia sunt: *VVolf Psychologia rational. prælim.*

49. Animam in morbis dolorificis non mere passive se habere, sed pro doloris aversatione, & agendi potentia, qua pollet, ad ejus principia tum avertenda, tum auferenda, diversos conatus edere, tum rationi, tum experientiæ consentaneum est.

50. Motiva itaque animam in his morbis ad agendum sollicitantia, fines quos ejus conatus intendunt, media quibus utitur, ad theoriam doloris psychologicam attinent.

51. Nulla propositio certior est in Geometria quam hæc psychologica, hominem scilicet felicitatis, seu non interruptæ voluptatis esse adeo cupidum, ut quidquid meditetur aut exsequatur, illud hujus finis gratia directe vel indirecte faciat; ita ut philautia, seu amor proprius, sit omnium hominis actionum auctor, & suasor.

52. Non vero solas actiones liberas philautiæ famulari certum est, sed etiam naturales in eum finem dirigi docent qui pathematum theoriam certiorem scripsere, ut *Archiater la Chambre*; & qui conatus ira, metu, libidine percitorum pro inconcinnis, & fortuitis machinæ, & fluidi nervei motibus habent, non minus errant quam qui motus oculorum, palpebrarum, pupillæ, ex eo quod eorum non simus conscii, pro inanibus, & fortuitis habent, licet in eximios fines, ut visus perfectionem dirigantur.

53. Philautia exigit ut quantum de machinæ suæ integritate, robore, pulchredine, & sanitate lætatur anima, tantum de ejus destructione, debilitate, deformitate, ægritudine mœreat. Mœror enim est intuitiva imperfectionis suæ cognitio; cum autem perfecta non sit machina nisi integra, robusta, pulchra, sana tendat ad hominis longævam felicitatem, omnesque ejus partes ad eum dem finem conspirent, si quavis de causa sauciëtur, vulneretur, corrumpatur ejus machinæ structura, ea imperfectior evadit, & ejus imperfectionis intuitu mœret, quæ ipsi unitur, & ejus conservationi invigilat, anima.

54. Nervorum discissionem, ruptionem, lacerationem inferunt quæcumque vulnera corpori extus inflicta; nervi enim custodiam fidelem referunt, quæ sensum moneat de periculo imminente; horum itaque læsio, distractio, non potest esse non molesta, atque molesta percepta tactu ob imminentem partium ruptionem *Dolor* dicitur.

55. Omnis perceptio dividitur in sensitivam, & imaginariam: illa sensitiva est, quæ refertur ad objectum respectu cerebri externum, & ejus actioni tribuendum; sic visio sensitiva est scintillæ, si reapse scintilla exterior agit in organa visus.

56. Perceptio vero imaginaria vel phantastica dicitur, quæ etiamsi referatur ad objectum externum, fit tamen a sola mutatione intra cerebrum, nulloque objecto simili præsente seu agente in organa; sic etiamsi nulla reapse scintilla sit præ oculis in diversis morbis cerebri, aut etiam percussio in tenebris oculo, scintillæ nobis repræsentantur, & visio illa imaginaria est.

57. Ita & errores in tactu admittuntur, quippe aliæ tactus operationes sunt sensitivæ, & respondent objecto tactus præsenti, ut dolor ab acicula manum actu pungente; aliæ vero sunt imaginariæ, ut dolor quasi ab aciculis pungentibus manum, quæ tamen ab aliquot annis fuit amputata: hujus vero doloris imaginarii exemplum vidimus aliquot abhinc annis in mendico, cujus humerus in nocosomio Sancti Eloi fuerat amputatus.

58. Cum anima non possit contristari, quin huic attenta cetera objecta, & negotia negligat, ut homo curæ intentus ceteris muniis minus aptus est, a gravi dolore languent ceteræ functiones, quæ ab animæ actione tanquam principio movente dependent: hunc actiones liberæ, ut loquela, deambulatio, labores minus ad vitam necessarii, actiones omnes artuum voluntati subditorum languent, intermittuntur, differuntur, segniter fiunt.

59. Actiones naturales ab anima pendent, licet intellectus eas minime determinet, nec voluntas præcipiat, ut motus cordis respiratio, excretiones, quæ appetitu quodam jucundo sollicitantur, ut salivæ ad jusculi suavis aspectum, languent admodum, intermittuntque quantum necessitas permittit; sic in dolore dirissimo pulsus exilior, debilior, rarior; respiratio similes pulsui patitur mutationes; ista quandoque suspiriosa, interrupta, querula, turbata; pulsus etiam quandoque intermittens, turbatus.

60. Actiones vero quæ vitæ actuali non sunt necessariæ, ut excretiones memoratæ, ut manducatio horis allıetis, ambulatio, omnino per horas, diesque etiam aliquot dimittuntur. Nulla voluptas odoratum, visum recreat, omnia displicent, & fastidiuntur, appetitus ciborum, potulentiorum, veneris, tabaci, caffe, &c. etiamsi in deliciis prius habeantur, jam evanescit, ut apud eos qui, magno mœrore a principio morali

ficiun-

ficiuntur; deglutitio etiam difficilis quandoque evadit, & si cibi consueti solita dosi ingerantur, tor, indigesti diu gravant stomachum.

61. Omnes partes consentiunt, seu se mutuo adjuvant, sic pedibus insistere stando non possumus quin ad hanc stationem concurrant musculi pedum, tibiarum, crurum, lumborum, pectoris, colli, &c. nec in hoc situ pedem loco movere, quin omnes prædicti musculi simul agant, nobis insciis, etiam invitis; ast si alter musculus, v. g. in collo, dolorifico morbo laboret, is dum contrahitur dolet acrius, atque cum pedem stando loco movemus, is contrahitur nobis invitis, & insciis, ergo in hoc casu dolet acrius a motu pedis. Idem dictum esto de aliis partibus remotissimis, dum pes luxatus est, dum marisca podicis dolent, vel levissimus brachiorum, vel trunci motus dolorem redintegrat, tussis, ex creatus eum exacerbat.

62. Hinc sedula arthriticorum, rheumaticorum, fractorum, luxatorum attentio, viriumque intensio, eo fine, ut motus conspirantes, etiam remotarum partium, caveantur vel lenissime fiant; hinc positura delectus scrupulosus, hinc etiam partim virium impensa, & debilitas in his morbis.

63. Ex summa doloris aversatione, summa hujus principii tollendi enascitur cupiditas, tanta ut qui patientissimo alias animo sunt, in hisce tormentis impatientissime moram tolerent, remedia expetent, & contra obvios dolori sedando inutiles facile irascantur; ut in atroci dolore novam posituram, a qua levatum iri se sperant, continuum quærant, seu irrequieti sint, li cet ex positura mutatione sæpe magis doleant, vires exhauriant, perspirationem inhibeant, hinc majora mala sibi accersant. Ea enim est hominis indoles, ut præsente dolore nihil ipsi videatur acerbius; inde omnia experiri mavult licet dubia, quam certo pati statum præsentem.

64. Pathematum nexu Deus optimus omnes homines invicem uniri voluit: quod tibi fieri vis, alteri facias, est principium divinæ sapientiæ, humanæ philautiæ consentaneum; si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi: etenim pathemata, velut si contagiosa forent, sive grata sint sive ingrata, cum adstantibus, licet peregrinis & idioma non intelligentibus, communicantur. Si quem videamus vel merito, vel immerito pœnis mulctatum, inviti vel volentes condolemus, & ad ipsi auxiliandum proni sumus; inquirant sagaciores quo mechanismo homo dolori ferendo impar, ut infantulus diro cruciatu excarnificatus, lachrymetur voce querula, singultibus interpolata, vicinam excitet, alias ridiculis, seu humana ratione vix explicandis, faciei distorsionibus dolorem suum invitus exprimat. Rideat quantum vis stoicus hos ineoncinnos, &, ut putat, inutiles, vel dolori exacerbando aptos naturæ motus: Non in his miramur statim divinam bonitatem, quæ sancivit, his signis adstantes manæ aut non ferinæ indolis condolere, & inde ad auxilium miseris ferendum excitari. Inde inteligimus quam sapienter hi motus, hæ distorsiones faciei quæ aliis ridiculæ videntur, quia harum finem non percipiunt, a natura instituantur, ut auxilium aliunde perat, & imploret, & ope vocis quæ a diversarum gentium hominibus, confuse quidem, sed clare, cognoscitur: quod e loquela distincta vix obtineri posset.

65. Inde intelligitur cur magnus dolor mutus sit, cum eo affectus nullum auxilium speret; cur dolor ab inimica manu voluntarie nobis excitatus, lachrymas non extorqueat, tunc inutiles, ast si quem videat sibi facilius compassurum, nec ipsi vires suppetant ad vindictam, illico ad gemitus, fletumque confugiat miser.

66. Nec quis objiciat idem in brutis fieri, adeoque hos fines naturam ad agendum non determinare, sed cœco mechanismo ea omnia deberi. Is vero supponit bruta non sentire, nec doloris remedia physica vel moralia quærere, cum contrarium doceat experientia. Intellectus ad hos fines pervidendos necessarius non est, & instinctus sufficit, nec potest sentiri dolor quin ejus mali fugiendi nos, & bruta incessat cupiditas; quin simul & naturales, & liberos, ad eum removendum conatus instituamus.

67. Conatus liberi maxime instituuntur, quoties principium materiale doloris in sensus incurrit. Sic si os in faucibus impactum dolorem procreet, ipsamet quadrupedia musculos omnes vicinos contrahunt, ut os ejiciatur, si deglutiri nequeat; simul collum, capite demisso, vicinis corporibus apprimit animal in eumdem scopum; jam digitos, pedum anticorum intra fauces adigit, ut obicem extrahat; aerem tussiendo velociter emittit, ut hac vi etiam si fieri possit, avellat; nec non vomitu nauseaque iteratis illud foras eliminare tentat, non cessaturum a conatibus, donec vires deficiant, aut sese ab hoc malo liberet. Scintilla ignis in felis palmam advolet, illico ignem fugie velocissime, & currendo palmam exagitat, ut scintillam excutiat. Spina sit tendini infixa, subito dentibus extrahere, motu brachii excutere spinam nititur; illi vero conatus qui in brutis mere naturales sunt, in hominibus sæpe sunt liberi.

68. Verum si spinula alte adacta extus non incurrat in sensus, tunc quid superest agendum, quod natura non exsequatur in homine, & in bruto? Spinula illa vel destruenda est, vel foras educenda; tutum non est auxilium, sed parum refert, ait *Celsus*, utrum tutum non sit, modo unicum remedium: facto abscessu spinula quandoque corrumpitur, vel si sit metallica tandem puri innatans innoxia evudit, & cum extrorsum vergant fere omnes abscessus, corpus nocuum feliciter demum.

demum eliminatur. Ad hunc finem assequendum necessaria est inflammatio, unde quidem dolor augetur, & rarissime corpus noxium vasorum, & tendinum subsultibus frangitur, vel destruitur; ast cum instinctus non dignoscat quænam sit materiæ morbificæ durities, & sæpius in simili casu a fluido stagnante, cruore coagulato similes dolores fiant, in quo casu subsultus, & contractiones spasmodicæ vasorumque impetus acuti ad malum tollendum sufficiunt, similes conatus edit natura.

69. Ast in his circumstantiis magnum praesidium est Medici intellectus, & scientia medica, quæ causas morbi distinguit, & remedia aptiora, ma gisque rationi consona partibus dolentibus applicat; inutilia tamen, ut plurimum, nisi natura simul suam in curatione symbolam conferat.

70. Hactenus potissima dolorum symptomata, ut anxietatem, gemitus, lachrymas, debilitatem ex principiis psychologicis deduximus; plura superessent explicanda, ut pervigilium; verum quisque ex prægressis illa deducere potest: sic ex lege sensationis non potest una vivida idea excitari, quin aliæ ipsis alligati solitæ exsuscitentur; verum si plures simul ideæ sensitivæ claræ excitantur, homo dicitur vigilare: ergo intelligitur quare vigilia dolores notabiles comitetur.

CLASSIS SEPTIMA.

DOLORES,

PONOI & *Algemata Hippocrati*, quo etiam nomine morbos in genere indigitavit, cum dixit *quamvis molestiam morbum esse*. *Passiones* Arabum, ut passio colica, iliaca &c. *Odynes Galeno* & *Copoi* multis, unde dolor ossium *osteocopus* dictus est. *Algeia* etiam idem sonat, unde *cardialgia*, *otalgia*, seu cordis dolor, auris dolor; nec non *agra* seu captura, inde *podagra*, *gonagra* &c.

Si dolor simplicissimus & in abstracto consideretur, tunc certe *Symptoma* est, ut Pathologi veteres volunt; sed cum dolor secum gerat alia simul accidentia, horum concursus morbum constituit, sicque dolores notabiles, qui observantur, morbos constituunt, quoties scilicet dolor est ægritudinis præcipuum symptoma; si vero molesta sensatio comitetur graviorem morbum, ut febrem, phlegmasiam, convulsionem, fluxum, &c. tunc pro horum morborum accidente dolor reputandus est. *Dolores* classi morborum adstrictorum annumeravere Methodici: *Vide Prosper. Alpinum Medic. Method. lib. 9. Felix Platerus lib. 3. de doloribus* hanc classem primus instituit, quam ordine anatomico divisit, verum immerito Febres doloribus accensuit.

Congestionum nomine hos indigitarunt eximii *Junckerus* & *Nenterus*, causam loco morbi obtrudentes.

Dolores dividebantur ab Antiquis in *graves*, *infixos*, *mordaces*, *punctorios*, *catos*, *pulsatorios*, *tensivos*, *frigidos*, aliosque plures quoad magnam partem ab *Archigene* excogitatos; sed multo satius est morbos dolorificos a sede quam ab idea doloris distinguere, cum confusissima sit doloris idea, nec ullis definitionibus distincte tradi queat, licet sentienti clara sit; adde quod in eadem ægritudine, ut colica, odontalgia, dolor sæpe a priori diversus percipiatur nec morbus genere diversus sit, licet gradu variet, ut omnibus est in confesso.

Accidentia dolores saltem notabiles comitantia ex intellecta dolorum theoria facile cognoscuntur, scilicet cur in atroci dolore vigilia, anorexia, anaphrodisia, asthenia, deinde macies, pallor, syncope, &c. superveniant.

Cum enim animæ conservationi corporis invigilet, ea debet ad partem dolentem continuo attendere, & nimis urgentes necessitates considerare, sed ex acri attentione, vigilia acris exsurgit, omnis somnus arceri & phænomena ex pervigilio derivanda accidere debent.

Per somnum fit uberior fluidi nervei secretio, adeoque facultas motrix resarcitur; deficiente itaque somno, deficit reparatio virium, unde languor & asthenia omnium organorum & artuum.

Fluidum nerveum ex nervis extremis debet admisceri succis digestivis, eo vero deficiente succi digestivi sunt vappidi, inertes, adeoque minus apti ad digestionem & famem, inde anorexia. Uber est proventus fluidi nervei in organis generationis, eo itaque deficiente, viribusque languentibus, nulla libido, seu datur anaphrodisia; ut datur neglectus omnium voluptatum assuetarum, tabaci, caffe, indifferentia erga deambulationes, negotia, ludos; cordia viribus imminutis sanguis debilius fertur in vasa, adeoque ultima & angustissima non penetrat per majuscula tantum provolutus, hinc pallor; denique cur macies succedat ex defectu digestionis, ex virium penuria, ex fluidi nervei dissipatione assidua, cuique evidens est.

Doloris nomine non intelligo tantum eam vividam sensationem quæ a nervearum fibrarum distractione procedit, ut vulgo in Scholis intelligitur; sed quidquid animam moleste afficit, angit, vexat, ex corporis dispositione oriundum, unde a pathematis moralibus differt; sic pruritum, anxietatem, frigus, ardorem dolori-

loribus accenseo; sic pro doloribus hepatis, lienis, habeo molestiam, gravitatis sensationem, quæ ex horum viscerum infarctu sæpe procedit; unde differt. a mœrore, tristitia mere pathetica, vesaniarum comite, quæ a determinatæ partis vitio non pendet, sed ab errore seu hallucinatione animæ, ut in melancholia, producitur.

Dura meninx, pleura costalis, periosteum & aponeuroses acute sentiunt; acute etiam sentiunt lingua, cutis, villosa intestinorum tunica, nec non tracheæ bronchiorum: obscure vero sentiunt pleura pulmonaris, mediastinum, pericardium, peritonæum quod viscera abdominis obvolvit, musculi, exceptis illis qui, ut in collo, nervis scatent; nullus sensus in textu cellulari, in peritonæo quod abdomen succingit; ex his quænam sint dolorum acutiorum sedes in morbis intelligitur.

ORDO PRIMUS.

DOLORES VAGI.

Sunt ea morborum dolorificorum genera quæ artus diversos affligunt, nec a determinata individua sede, vel dextra vel sinistra corporis parte characterem suum mutuantur.

Artus nomine intelligimus brachia & crura, quæ sunt organa præcipua motus localis, adeoque ille ordo motus hujusce difficultatem vel impossibilitatem secum sæpius importat, saltem in parte affecta; atque cum pedum, tibiarum & crurum ope corpus indigeat ut huc illucve transferatur, his artubus dolore tentis, ille corporis totius motus vel difficilis vel impossibilis evadit, quod de artubus superioribus non valet.

Morbi illi quatenus vel totius corporis motum localem impediunt, ut Arthritis, Rheumatismus, ischias, vel quatenus plurimas partes afficiunt aut simul aut successive, universalibus annumerantur, dum ceterorum ordinum morbi peculiaribus accensentur, ut colica, cephalalgia; verum tamen particulares, si atroces sint, ita vires labefactant ut totum corpus inde debilitetur, & sæpe lecto addicatur.

Dolores vehementes vagi sæpius initio pyrexiam accersunt, sed fugacem; unde differunt a phlegmasiis membranosis, ut Phrenitide, Pleuritide, Hepatitide; illi etiam qui cum pyrexia incipiunt, non a frigore & horrore ordiuntur, si catarrhum excipias; unde a febribus distingui possunt. Dolores qua tales sunt morbi, adeoque sensationis molestæ constantia, aut ejus intensitate, vel extensione se demonstrant, nec ad hanc classem ideo referendi sunt morbi aliarum classium, qui fugaci & symptomatica molestia quadam sunt stipati; sic in diarrhœa, dysenteria, tenesmo, est molestia dolorifica, sed ob majorem evidentiam & constantiam fluxus alvini, ea genera ad fluxus potius quam ad dolores referuntur; ut pleuritis, peripneumonia ad phlegmasias potius quam ad dolores attinent. Ne tamen Philiatri in praxi hæreant, dum morbos observant qui ex utraque Classe, v. g. fluxus & doloris aut etiam phlegmasiæ participes videntur, species ambiguas ad utramque Classem referre malui, adeoque dicta repetere, quam Philiatri inquisitioni aut dubitationi opem sæpe utilem recusare.

I. ARTHRITIS; *La Goutte.*

Cognoscitur ex spontaneo, vago, & periodico articulorum dolore.

Spontaneus est quatenus sine principio evidenti ut plurimum accedit; si enim ideo quis artubus doleat quia verberatus aut vulneratus est, non arthriticus dici potest.

Gutta dicitur ex absurda veterum hypothesi qua ab humoris cujusdam stillicidio in articulos facto eum dolorem oriri putabant.

Si genus confundatur cum arthritidis specie vulgari quæ podagra dicitur, ut vulgo fit, periculosi inde errores pronascentur, quod tamen fiet quamdiu vigebunt innata Medicorum mentibus præjudicia, quamdiu genera ab speciebus non distinguent.

1. *Arthritis podagra; Podalgia* Dioscoridis; *Podagra* Boerrhaave Aph. 1244. *Goutte ordinaire ou régulière:* L. P. Ægri *Podagrici*. Chirac Consult. 1.

Est Arthritis regularis simplex, sive hereditaria sive adventitia, quæ adultos & senes sæpius, raro mulieres, easque senescentes tantum, nunquam infantes aggreditur, atque pedis pollicem, mox talum cum rubore, tensione discruciat; sub galli cantum dolor sedatur, sequenti die alterum pedem aggressurus, alias reversurus, vere & autumno sæpius recurrens.

Hujus historiam graphice tradidit *Sydenham*, eam ad suæ vitæ terminum passus, qui norat plures sapientes quam fatuos, divites quam pauperes, ea affici, maxime vero eos, qui mature Baccho & Veneri litarunt, qui ex vitæ genere summe exercitato, pathematis vexato, in sedentarium & tranquillum subito transivere, qui voraces sunt, nec satis cibos masticant.

Notum est Arthritidis podagræ feminium esse materiam calcaream, eamdem quæ ossium compositionem ingreditur, quæque e lympha cui inest secernitur intra cavum articuli, ibique tophos gypseos inducit; eadem etiam calculos in renibus podagricorum efformat: verosimillimum est ex historia Diabetis 6i, Astheniæ 10a, & Cachialgiæ 8a, ab acido quodam dissolvi calcaream basim ossium, unde filula in urinis natantia Arthritidem juxta *Doverum* designantia, eaque exalbida illa materies cretacea, in sanguine dissoluta, quandoque ad alias partes defertur: D. Baro du Bouchet, Velaunus, hydropota, venator & tamen podager, liberari consuevit a paroxysmis larga exspuitione pulveris

ris arenulosi granulati, duri ad instar tartari sub digitis crepitantis, qui etiam ex naribus multus emungitur, unicus paroxysmus diutius solito eum divexebat, usquequo D. Fontfrede Medicus ejus sialagogis, & vaporibus ori nasoque appositis hanc retardatam arenarum excretionem revocavit, unde convaluit: vivit adhuc vero Nobilis ille vir nephralgiæ calculosæ obnoxius.

Communis opinio *Sydenham* & *Boerrhaave* est ab stomachi debilitate hunc morbum primitus oriri: indigestionis certe signa per septimanas aliquot paroxysmum antecedunt, licet ipso pridie fames intensior sit; dein per totum tempus quo paroxysmuli concatenantur, fames languet cum alvo adstricta, urina pauca, coloratione, aliquali rigore corporis juxta vesperam. Ille vero paroxysmus initio, cum nondum est inveterata podagra; est brevior; magis inconstans in periodo, deinde vero senescente podagrico ditior evadit, & typum certiorem affectat.

Discusso paroxysmo pedis affecti pruritus, furfuraceaque desquamatio succedit, fames & bonus habitus redeunt; paroxysmi eo remotiores sunt, quo atrociores & e contra, atque in regulari hac specie non ultra duos tresve menses extenduntur, immo incipiente morbo multo breviores sunt.

Ex hac specie regulari licet dolores atroces oriantur, quos vel levis pavimenti motus exacerbat, quos ira continua ægri comitatur, cum febricula initio, interea nullum vitæ periculum infertur & vitalitatis longioris potius præsagium est quam mortis principium, imo inter paroxysmos ægri sunt floridi, corpulenti, alacres, ad venerem & voluptates omnes proni: sed si demum consenuerit morbus aut imperite tractatus fuerit, tum anomalus evadit & periculum involvit.

Curatio exigit non phlebotomiam saltem repetitam, quæ non nisi in paroxysmi vigore apud adolescentes, ad sedandum dolorem, potest adhiberi, non vero impune pluries repeti: nec exigit iteratam catharsim, ast tantummodo extra paroxysmum lenissimam catharsim ex manna & sero lactis; nec demum sudorificis est utendum, licet in temperamentis frigidis sæpius profecerint; ea omnia efficiunt ut sequentes paroxysmi sint atrociores aut pertinaciores; imo quod pejus est, ut anomala evadat podagra. Scopus itaque Medici eo potissimum spectet, ut vires stomachi roborentur, & ut humorum acrimonia & fervor temperetur, de quibus consulatur *Sydenham*: Arthriticus præter offam, carnem assam & elixatam, abstineat ab omnibus cibis; pro potu utatur aqua fontana cum quinta, &, si senex sit, quarta circiter parte vini veteris, potissimum Hispanici; ab albis Gallicis & potissimum immaturis abstinens. Quotidie se exerceat vel ambulando vel equitando, vel saltem rheda utens; frigus, vigilias, animi contentiones, studia a pastu, veneremque fugiat, aut illa moderate utatur; stomachum theriacæ bolo, cum opus est, roboret; frigus pedum, manuumque vitet; lectum mutare petat. Qui senes sunt, si potu mere aqueo utantur, stomachi debilitatem incurrent, & pejus habebunt; & juvenes biliosi aquæ addicti pluries se ab arthritide liberarunt.

Qui juvenes sunt & acrimonia humorum multa laborant, diæta lactea constantissime adhibita sæpe se ab Arthritide liberant.

Udones tela cerata pedibus gestati Arthritidem in pedes revocare apti sunt; sed si sudor accedat, ab his cum reprimi periculum est.

Ptisana sudorifica cum diæta tenuissima per triduum multos ab ingruente paroxysmo liberat; *Vide* Ptisanam apud *Helvetium*.

In paroxysmo juvant victus tenuis, potus diluens leviter diaphoreticus, cataplasma e mica panis cum lacte & croco; si dolor acrior sit, laudanum horis nocturnis. Podagricum, quem negotia urgentia alio advocabant, e paroxysmo liberavit. *D. Lazerme* tusa vena pedis affecti.

Arthritidis varietates.

2. *Arthritis hiemalis*. L. P.

Ea est podagra quæ fere per totum annum recurrit, exceptis tribus mensibus æstivis, qualem describit *Sydenham* ea forte affectus. Ea pituitosis senibusque frequentius inhæret, minori calore in paroxysmo & pruritu extra paroxysmum stipatur; in illa conveniunt magis sudorifica, ut ptisana ex radice chinæ, salsæparillæ, ligno guaiaco, sassafras; electuaria stomachica & antiscorbutica ex calamo aromatico, angelica, kinkina, enula campana, extracto juniperi; nux moscata, theriaca. Hæc est omnium frequentissima; dicitur *calida* cum tumor partis dolentis est ruber, calidus, tensus atque febricula stipatus, crusta inflammatoria cruorem in patella tegente; *frigida*, si hæc absint; sed hæ sunt meræ varietates, atque secundum magis vel minus differunt.

3. *Arthritis Rheumatica*. *Arthritis Rheumatismo superveniens* Musgrave c. 2. *Goutte Rheumatismale* De Mezerey n. 396. P. I.

Ea species arthritidi frigidæ fere similis est, ast non est primaria, sed secundaria, id est; rheumatismo succedit, qui rheumatismus tumores in musculosis partibus excitare consuevit oviformes, nucis magnitudine ut plurimum. Hæc species nunquam tophos in articulis generat, ut podagra, nec per periodos regulares revertitur, sed fere continuo leves paroxysmulos identidem procreans, non solum pedes, sed nunc manus, nunc genua molestat. Epidemica fuit Moguntiæ anno 1757., *Strack Journ. de Med. Avril.* 1766. pag. 350. tumentibus articulis hirudines admovendas suadet *Pringle*.

Censetur oriri a lentore & viscididate lymphæ ex qua similis gelatinæ synovia in articulos amandatur. Paroxysmi frequentiores sunt autumno, & hieme a levissimo frigore redivivi; cum tumore partis dolentis fere œdematoso, manus di-

giti

giti ab hac specie magis affecti torquentur, minus ipsa retroagitur. Ad vitæ terminum sæpius affligit hic morbus; nullo cardiacorum abusu, ut in calida arthritide, paroxysmus ejus excitatur, & sanguis in paroxysmo extractus molli gelatina tegitur, ut in rheumatismo; tumores in suppurationem non vergunt.

Curatio exigit medicamina sanguinem resolventia; sanguis autem & lympha; si fides est *Musgravii* experimentis, ad alkalinum ita vergunt, ut syrupo violaceo virorem in hoc morbo concilient. In hunc finem tamen suadet Auctor non solum antiscorbutica, ut armoraciam, cæpam, arum, cochleariam, sysimbrium, in quibus est alkalinum volatile, sed etiam spiritum cornu cervi, urinæ, fuliginis, sal's ammoniaci, qui fortiora sunt ejusdem ordinis alkalina. Advertit etiam repetitis emeticis quosdam robustiores sanatos fuisse, liquata per concussionem vomitionis lympha, sed violenta hæc methodus paucis convenit. Oleum terebinthinæ intus ad guttas quatuor hora somni deglutiendum, balsamum sulphuris terebinthinatum artubus motu privatis bis in die superillinendum præscribit. Camphoram etiam intus, extusve adhibendam censet; quæ juncturis inest gelatina per tenuem fistulam orificio facto immissam exsugi debet, ut in arthritide podagra vulgare jam & pervagatum esse putat; articulos dein vino ustulato fovere & emplastro magistrali tegere oportet.

Mulier quadragenaria, rite menstruata, boni habitus, initio hiemis per duos menses laborabat arthritide rheumatica, seu dolore omnium articulationum extremarum, cum manuum, pedum, genuum tumore: nullum levamen senserat a jusculis diluentibus, at sumpto extracto hyoscyami albi melius habuit intra septimanam, dosis a grano uno sensim adaucta ad grana decem; ipsi tunc accidit pro solito more suffusio *danaes* dicta, hoc solo remedio intra mensem convaluit.

4. *Arthritis æstiva*, *Goutte chaude*. L. P.

Eam quam ipse a decem annis experior describam, quæ cum per totam æstatem me defatiget, & hieme omnino me liberum faciat, merito æstiva, vel calida dicitur. Differt a regulari, quod nullam periodum constantem servet, quodque ita mitis sit, ut nunquam me domi detineat, & solummodo levem in progrediendo moram mihi injiciat, prima quidem ejus invasio fuit acerbissima, aut autumno me per mensem lecto affixit; ast deinde dolorem pedis, manusque sinistri lateris, raro cubiti, fere continuum, inducit cum aliquali extra paroxysmos debilitate & teneritudine, sine tumore aut coloris mutatione: cum primum verna tempestas calorem revocat, doleo pedibus, manibusve; dolor refrigerato aere mitescit, rursus ex calefacta atmosphæra revertitur, calore æstatis intenditur, hieme vero rigente nullus omnino est. Ille morbus partim hæreditarius est, partim ab acriori studio excitatus. Pruritus acer in dorso paroxysmos fortiores sequitur; qui prius frigidulus eram potissimum toto latere sinistro, jam a novem annis multo minus a frigore hiberno patior, seu frigus minus experior. Ut ut acris sit materia hujus morbi quem calor aeris in motum agit, & a balneis domesticis bene habeam, tamen lac & juscula refrigerantia frequenter adhibere non sinit vel stomachi debilitas, vel ætas ingravescens nec a vino abstinere mihi fas est, ne diarrhœa accedat; imo stomachica calida in usum quandoque vocanda censeo; nihil juvit electrisatio.

5. *Arthritis Chlorotica* Musgrave de Arthrit. ex Chlorosi, vel *arthritis alba* ejusdem. L. P.

Ea est species quæ mulieribus, quarum parentes arthritici fuerunt, quæque catameniorum retentione aut chlorosi laborant, in ipsa juventute supervenit, nec non adultis sterilibus raro aut parum catamenia patientibus, corpulentis, sedentariis, viraginibus voce gravi sæpe etiam barba præditis, accidit.

Ea species ad frigidam seu hiemalem accedit, & in hoc altero casu ætate provectas adoritur; atque licet molestam, tamen longissimam vitam spondet.

Curatio apud juvenes obtinetur per medicamina quæ catamenia revocant, scilicet martialia, boracem & similia, multo vero melius ope matrimonii & partus: si vero steriles sunt, tunc emmenagoga tentanda sunt, quæ si non succedant, locum faciant catharticis quandiu catameniorum revocandorum spes est, ea vero cathartica semel in mense tantum adhibenda: hac ætate prætergressa in fonticulo & decoctis amaris solamen inquirendum.

Idem dictum esto de Arthritide ascitem excipiente, in qua catharsis sæpius iterata convenit.

6. *Arthritis melancholica* Musgravii Cap. 5. L. P.

Ea est quæ longo mœrore, studio, ærumnis debilitatos, hypochondriasi, hysteria etiam vexatos, demum aggreditur, ita ut cum hac animi dejectione alternet, ea recedente accedat dolor, accedente vero recedat. Melancholiæ nomen hic ab Auctore usurpatur in plebeio significatu pro tristitia, non pro delirio, licet vere melancholici ab hac Arthritide non sint immunes. Ea species est mitissima qualem meam descripsi. In paroxysmo nil diversum ab aliis exigit; sed in prophylaxi opere pretium est 1. alvum laxam servare; 2. coctionem instaurare: in hunc finem aquæ acidulæ ferrugineæ æstate cum manna usurpentur; infusum theæ cum præparatis martialibus, ut limatura martis intra offæ cochlear, kinkina etiam parca dosi diu continuatum prodest, & pro potu decoctum ex radice chinæ, salsæparillæ, &c. Cavendum autem est ne nimia dosis limaturæ ferri paroxysmos concitet, adeoque ea ad grana pauca usurpetur.

7. *Arthritis Scorbutica* Musgravii Cap. VI. VVillis de Scorbuto C. 5. *Goutte volante*. L. P.

Est illa quæ scorbuto calido jam affectos aggreditur, podagræ genuinæ & calidæ similis, sed

sed multo mitior, diuturniorque in paroxysmis, ut plurimum eum scabie, maculis lividis, gingivarum vitiis, pruritu acri, ossium crepitu.

Ejus signum pathognomonicum sunt filamenta viscida, albicantia, urinæ innatantia, extus pellucida; Optimum hujus speciei remedium est sapo sumptus a semiuncia ad drachmas seu per plures septimanas: *Clerk*.

In paroxysmo applicentur lenia attrahentia, ut ceratum viride, ex quo fiunt petasothecæ: an tela cerata, vel folium brassicæ?

Extra paroxysmum acrimonia sanguinis emendetur, cui scopo hydrargyrum, ut calomelas, antiscorburica, cathartica, martialia, &c. suadet Auctor; cavendo tamen ne fluxus humoris ad pedes interpellatur.

Duo ægri sexagenarii sunt in Nosocomio generali, qui conqueruntur a sex mensibus de dolore assiduo urente in interiori pedum, qui dolor nullo tumore stipatur, & noctu potissimum eos discruciat, ita ut neuter somno indulgere valeat nec levissima stragula præ calore ibi loci tolerare; ambo sunt macilenti, luridi, cute obscura, fere flavescente, oculis tamen minime flavis; alter edentulus est fere, dentibus cæteris cariosis; alter vero gingivas habet molles, sanguinolentas; uterque a sex mensibus anorexia laborat, & simul diarrhœa. Solo laudano hactenus sublevantur. Tibiæ alteri livescere cœperunt, & metatarsus rigescere, dein nigrescere, cum summa siccitate; nigredo & siccitas dein totum pedem & partem tibiæ utriusque occupant.

Hic morbus a nemine rite descriptus est, non tamen rarus; ejus symptomata essentialia sunt dolor calidus noctu exacerbans, adducens contractuuam scorbuticam, pedumque nigredinem minime gangrænosam & stomacacem. *Vide Catochum scorbuticum*.

Conveniunt post levia cathartica ex rheo, opiatæ absorbentes, juscula ex millefolio, enula campana; dein lac; & si diarrhœa absit, plantæ antiscorbuticæ forma jusculi, nec non amaræ, stomachicæ; in junioribus pediluvia emollientia, resolventiaque quondam profuerunt.

8. *Arthritis syphilitica* Musgrave Cap. VII. *Arthritidis paturfa succedens* ejusdem; *venerea* Locheri; L. P.

Bis nuper eam observavi, & quidquid dicat *Musgrave*, eruptionibus syphiliticis, scilicet rubedine, pustulisque, stipatam eam vidi, nunc in pedibus, nunc in manibus, cum doloribus vere arthriticis, noctu quidem magis excruciantibus; Illa species a gonorrhœa suppressa sæpius oritur, & hydrargyrosi solito more curatur; post longas tamen præparationes non solum symptomata syphilitica, ut pustulæ, rubores evanescunt, sed etiam aliquando dolores arthritici omnino recedunt, quod factum vidi tamen nonnisi pluribus post hydrargyrosim mensibus; si tamen syphilis accesserit arthritidi primariæ, dubito utrum dolorum arthriticorum sanatio succedat. Salivationem, quam laudat *Musgrave*, nec mercurium dulcem adhibui. Suffitus in Italia prius adhibiti morbum in altero ægro per aliquod tempus suppresserant. Si hæc arthritis negligatur, ea in apoplexiam ducit sæpius quam aliæ docente *Musgrave*. Senes tantum hoc morbo affectos vidi.

Magna dosis mercurii dulcis data vespere pridie catharseos est remedium a *Rivero* & *Pringle* laudatum in hac specie; ast usus mercurialis præstat cæteris remediis. Vidi hanc speciem cum magno genuum tumore ac dolore, quem pressio non intendit. Spiritus antivenereus in quibusdam sub initio hos dolores intendit, dein vero mitigat.

In doloribus arthriticis Americani radices napi raspatas ad digiti crassitem parti dolenti applicant; nos utimur pediluvio ex decocto chamæpityos; aut florum sambuci in lacte: sunt qui folia brassicæ tepida admovent. In arthritide rheumatica laudant quidam pulverem ex anaticis partibus radicum aristolochiæ rotundæ, gentianæ, foliorum chamædryos, chamæpityos & centaurii minoris, dosis drachma una in infuso theiformi per tres menses, dein successive minuenda. *Journ. de Med. Juill.* 1757.

9. *Arthritis asthmatica* Musgrave Cap. VIII. L. P.

Ea est quæ adjungitur asthmati pituitoso, circa quinquagesimum ætatis annum non prius: ea fat mitis est sine nodis, hieme silet, seu est æstiva, a catharticis drasticis exasperatur, aut revertitur.

Illa arthritis sublevat asthma, & asthmaticis utilis est; adeoque si deficiat, recedatve, est revocanda per ceratum viride, vel aliud leve epispasticum. Extra paroxysmum leves catharses præmittantur, dein decocta amara, martialia & bechica usurpentur.

10. *Arthritis febrisequa*. *Arthritis febri vel continua, vel erysipelatosa, intermittenti quartanæ succedens* Musgrave Cap. IX. L. P.

De hac utpote rariori consulatur Auctor.

Febrisequam voco, quia febrem sequitur, ut pedisequa.

a. *Arthritis febrifosa* VVerlhof. Obs. de Febrib. pag. 55. Cockburn de Morbis Navigantium, Obs. 19. A. P.

Est arthritis vaga seu rheumatismus arthriticus cum febre remittente, tetartophya duplici in casu Auctoris, a viru febrili dependens.

Præmissis generalibus, observato per tres hebdomadas typo, *D. VVerlof* in remissione præscribit kinkinam cum pulvere lumbricorum terrestrium, & jubet continuari post profligatam febrem, addita ari radice in infuso vinoso. Evanuit inde perpetuo & febris & arthritis; catamenia huic ægræ redierunt cum fame; cessavit vomitus, debilitas, &c.

11. *Arthritis rachialgica*. *Arthritis a colica* Musgravii Cap. X. Journal de Med. Avr. 1765. p. 328. C. L. P.

Est illa species quæ supervenit rachialgiæ apud Damnonios familiari ob usum pomacei immitis, & acidi, ut *Musgravius* & nuper *Huxhamius* oculati testes fidem faciunt; ea arthritidi podagræ

dagræ omnino similis est, & eadem in paroxysmo curam expostulat; in prophylaxi stomachica & cardiaca, aquæ thermales sulphureæ, lenia identidem eccoprotica suadentur.

12. *Arthritis exanthematica*; *Arthritis morbis cuticularibus subjecta*. Musgrave Cap. XL. L. P.

Ea est quæ cutaneis morbis exanthematicis tum acutis, ut miliari, erysipelati; tum chronicis, ut crustis herpeticis, ulcerosis, hæmorrhoidalibus, mariscis, supervenit, de qua consulatur Auctor.

Arthritidis omnis signum statuit *Doverus* fibrillas quasdam in urina natantes, quas in urina aliquot arthriticorum quæsivi, videre non potui.

13. *Arthritis rachitica*. Vide Duverny, Malad. des os, tom. 2. du Rachitis, Observ. 1. pag. 296. ex D. Saviard. C. P.

Est species in qua dolent omnia fere ossa & facillime ex attactu franguntur, sine febre, cum symptomatis Rachitidis.

Mulier triginta annos nata, a quatuor mensibus dolores in toto corpore atroces patiebatur sine febre; ingressa Nosocomium gradi & aliquot motus satis libere exercere poterat; ad minimum corporis attactum dolor recrudescebat, dein lecto addita post tres menses omnium ossium fracturas experta est, unde dolores intendebantur; postquam decem menses sic undique fractutas passa vixisset, demum obiit. Inventa sunt ossa fœmorum tenerrima fracta & ita fragilia, ut digitis pressa fatiscerent, uti cortex arboris putridus, in minima fragmenta, plena erant medulla rubescente; ossa cranii sub digito deprimebantur; carnes erant albidæ, molles; cartilagines & articuli, visceraque omnia bene se habebant.

14. *Arthritis Americana*. *Le Pian*. C.P.

Est morbus doloribus arthriticis chronicis primum divexans quibus deinde superveniunt tumores avellanæ magnitudine, crustosi, ulcera phagedænica, caries ossium, & tandem pedum, manuumque rhagades, ex quibus fungosæ excrescentiæ progerminant, *frambesia* dictæ. Huic morbo frustra oppununtur medicamenta ex hydrargyro desumpta; sola conveniunt sudorifica ex decocto salsæparillæ, chinæ, &c. *De Frambesia vide Class. X.*

15. *Arthritis Bahamensis*, Philos. Trans. N. 114. Art. V. B.

Pisces sunt in *Insula Bahama* circuitu, quorum usus excitat atroces articulorum dolores, qui post aliquod tempus terminantur pruritu triduano.

II. OSTOCOPUS, Gorræi Definit.
Dolor ossium. *Douleur des os*.

Est dolor constans & notabilis ossium a periosteo interno potissimum affecto, pressione non exacerbans.

Differt ab arthritide quod non per periodos recurrat, & quod pressione non augebtur, prætereaque non solis epiphysibus insideat. Dictus fuit ab *osteon* os, & *copos* dolor.

1. *Ostocopus ab arthrocace*; *Teredon* Græcis; *Spina ventosa* Rhasis, Freind. histor. medic. anno 900. pag. 112. Petit malad. des os, de l'exostose, Cap. 16. *Epine venteuse*.

Dolor est profundus in ossibus tubulosis, ut tibia, peronæo, femore, a medullæ & periostei interni rosione oriundus, cum ossis ipsius intumescentia seu exostosi. *Vide* diversas species *exostoseos class. 1. ord. 5.* Inter eas cancerosa & syphilitica dolores atrociores excitant, ossis medullam corrumpunt, & carie laminas internas afficiunt, simulque vel deinceps intumescit periosteum externum, atque dolet quandiu intumescit; cum exostosis externa non amplius crescit, illa quidem extus non dolet & os potest contrectari sine dolore; verum ostocopus remanet cum dolore interno. Indicatio est ut terebretur os, quod primus *Argillata* executus est circa medium decimi quinti sæculi: variis in locis, potissimum in parte ima, perterebratur ope malleoli plumbei & scalpri. Cavitas detegenda, ut caries detergi possit, ope ferri candentis & aliarum in carie usitatorum.

Si spina ventosa sit syphilitica, & hydrargyrosis decenter administrata fuerit, superest operatio jam indicata. *Vide Petit de l'exostose. Heister. dissert. de tumoribus ossium.*

2. *Ostocopos a pædarthrocace*. *Pædarthrocace* Severini de abscondita abscessuum natura. C.

Differt pædarthrocace ab spina ventosa quod dolor & tumor in spina ventosa a medio osse initium ducat, in pædarthrocace apopyses afficiat, dolorque in isto sit initio minor vel nullus, dein crescat, vel accedat; adde quod Pædarthrocace pueris sit familiaris, adeoque ad rachitidem accedat, aut ad exostosim, tum scrophulosam, tum variolosam. *Petit de l'exostose.*

Quid per ostocopum vel osteocopum sibi velint Græci, non evidens est, nisi tantum lassitudinis gradum intelligant, ut docet *Gorræus*. Qui sic laborant ne minimum quidem motum sustinent, sed omnem formidant; sentiunt autem in tendinibus circa ossa manifestum calorem una cum morsu & tensione, vitioso humore in totam corporis molem large effuso.

3. *Ostocopus Cancrosus*: *Clavus*. C.

Mulier quæ in mamma dextra gerebat carcinoma capitis magnitudine, quæque ab hydrargyrosi, sine syphilidis suspicione, adhibita sublevata fuerat, ita ut carcinoma ad pugni magnitudinem rediisset, in decursu morbi horrendo in medio dextri humeri dolore discruciata est, a pressione non mutabili, pertinacissimo, in uno fere puncto perterebrante; post aliquot menses utroque morbo consumpta periit: dissecto brachio inventum est in puncto doloris periosteum ab osse humeri paulisper semotum, cum aquæ guttula, nil ultra. Num ichor cancrosus huc delatus partem erosit? Num medulla ossis laborabat? Hoc vero exemplum, licet rarum, non est

est unicam. Videtur hic affectus analogus paronychiæ periostei, & ratione doloris etiam malidi furiali, hemieraniæ clavo, & crampo, nisi iste ultimus fugax esset. In hisce casibus scalpellus foret ad os usque adigendus, ut in trismo dolorifico fieri diximus.

4. *Ostocopus a gummatis* Heister. Differt. de Ossium tumoribus, 1740. C.

Gummata sunt tumores tuberosi, inæquales, ossibus faciei & capitis potissimum supervenientes in syphilide veteri, qui consistentiam tophaceam friabilem obtinent: *Tophi* etiam vocantur, aliis etiam *nodi*, qui quidem initio nullum dolorem creant, sed in tertio gradu ossa subjecta afficiunt, & dolores quandoque acerbos excitant.

Cura exigit 1. remedia generalia, ut phlebotomiam apud adultos, catharsim ex jalappa & mercurio dulci apud pueros. 2. Sanguis corrigitur decoctis ex bardanæ, chinæ, salsæparillæ, pimpinellæ albæ radicibus; ex lignis sassafras, guajaco, junipero; ex usu mercurii dulcis, panaceæ, æthiopis mineralis exigua dosi sæpe repetitis. 3. Cum hæc gummata suppurata sunt, citissime ea aperienda sunt usque ad os, quod fere semper invenitur corrosum usque ad meninges. 4. Pure ejecto linamentis carptis tegitur vulnus, & finitur puris effluxus per aliquot dies. 5. Dein ossa expurgantur ope essentiæ succini & myrrhæ, quæ cum tinctura euphorbii, pauxillo ungenti digesti admiscentur, semota per volsellam parte ossis teredinosa; & sic quotidie semel, imo æstate bis deligando ulcus, intra aliquot menses novus callus, nova caro succrescit, sed cicatrix concava semper remanet. Æger interea lacte, balneis, & vespere narcoticis utitur.

5. *Ostocopus syphiliticus* Astrucii, lib. 4. cap. 11. de Morbis venereis; ubi vide historiam & curam. C. P.

Hic dolor juxta illustrissimum Professorem pendet a medulla ossis suppurascente, putrascente, unde evidens est nullam exspectari posse medelam, nisi osse perterebrato, ulcus illud expurgetur, quod raro perfici potest. Osteocopus autem ille non solum eludit hydrargyrosim, sed etiam sæpius illam sequitur, cum partis dolentis, ut tibiæ, humeri exostosibus.

6. *Ostocopus scorbuticus* Leind. de Scorbuto. T.

Est dolor ossium ipsorum atrox, cum crepitu, carie, erosine; costæ inter respirandum quandoque crepitant & post mortem pars ossea a cartilaginea separata est; ut in articulis apophyses ab ossium corpore distinguantur; costæ expresse fundunt cruorem atrum; loco synoviæ in articulis adest humor viridescens. Hæc observavit *Lind* in veteri scorbuto. *Vide Arthritidem scorbuticam*.

Leind omnibus Medicis in eo refragatur quod contendat dolores scorbuticos non esse noctu diriores quam interdiu.

7. *Ostocopus ab osteosarcosi* Transf. Philosoph. 470. a Sylvano Bevan.

Dolores sunt atroces, qui cum diabete incipiunt & perseverant, in scapulis, dorso, artubus, comitantibus hectica & anorexia. Ossa dorsi omnia, potissimum ubi duriora fuerant, remollescunt; medulla rubella, plena, membranacea, spophysibus adhuc firma: hic morbus ab acido calcaream ossium materiem dissolvente pendere videtur, & usum aquæ calcis, huic acido infringendo aptæ, suadere videtur, quæ aqua in diabete Anglico plurimum valet.

III. RHEUMATISMUS; *Rheumatisme*, *fourbure*, *courbature*.

Est diuturnus musculorum, in artubus potissimum, dolor, sine coryza, raucedine ac rheumate.

Differt ab *Arthritide* & *osteocopo* ratione situs doloris in partibus carnosis, non in articulus & ossibus ipsis. A *catarrho* & *lassitudine* febrili, ratione diuturnitatis quæ ad plures menses & annos extenditur, (solo acuto excepto) nec non quia catarrhus incipit a coryza, raucedine, &c. A *cephalalgia*, *pleurodyne*, *ischiade*, *lumbagine*, &c. quod rheumatismus brachia, crura, nunc illa nunc ista vage afficiat, non vero determinatis locis inhæreat, aut simul huc illucve excurrat, unde etiam differt a phlegmasiis dolorificis, ut pleuritide, phrenitide, &c. A *rachialgia*, *hepatalgia*, *nephralgia* discriminatur signis horum generum propriis.

Hoc genus militat quandoque inter phlegmasias, ratione febris acutæ, crustæ inflammatoriæ sanguinis, & forte in duo genera rectius divideretur, unum acutum, alterum chronicum.

Genus rheumatismi est modernum; hoc nomine *Cælius Aurelianus* diarrhœam, *Riverius* arthritidem vagam intellexere; ægri vocitur *rheumatici*, aut rectius *rheumatismales*, metu confusionis rheumatismi cum rheumate.

Frideric. Hoffmannus rheumatismi nomine complectitur plura genera, ut odontalgiam & otalgiam; quidni colicam & omnes dolores, quod ab usu & recta logica recedere est.

1. *Rheumatismus acutus*; *Rheumatismus* Sydenhami cap. 5. sect. 6. *Arthritis vaga* quorumdam; *Rheumatisme chaud*. A.

Est illa species quæ febre continua acuta, scilicet synocho, stipatur, deinde apyreta evadit.

Differt a febricoso, qui intermittenti febri, ejusque veneno debetur, ac ope kinkinæ curatur.

Incipit a frigore & horrore, dein calor & pyrexia succedunt cum doloribus noctu, diuque discruciantibus, in diversis musculis artuum & trunci, motum impedientibus; accedit sudor, qui quandoque uberrimus & costans est; a levi artuum denudatione dolor recrudescit. Febris tamen est immunis a putredine, lingua est nitida, nullus ructus, nulla cardialgia, sanguis in patella est tectus gelatina alba, subpellucida, crassa, molli, unde a pleuritica differt, quæ densa, firmoque est. Post duas circiter hebdomades, iteratis pluries phle-

phlebotomiis & potu diluente, febris evanescit, tunc lenia adhibentur cathartica, jusscula refrigerantia, cremores usurpantur, & residui dolores ope lactis tandem evanescunt.

Hic morbus sub finem autumni adolescentes laute viventes exercitatos, biliosos, plethoricos adoritur.

Prognosis satis tuta est, nisi quod male tractatus hic morbus in rheumatismum apyretum chronicum degenerat.

Hæc species est vere inflammatoria; sudores, si parci sint, ptisana calida de cichorio, capillis veneris promovendi sunt; uberiores, ptisana refrigerante ut aqua, & cremoribus oryzæ temperandi; quotidie, si sudor cesset, e lecto surgendum, aut in eo sedendum, ut ardor ventiletur; parce utendum narcoticis, quæ materiam morbificam figunt seu sanationem retardant, phlebotomiæ sæpius quinque aut plures in nostra regione desiderantur, intra septem primos dies instituendæ. Hæc sunt præcipua hujus speciei remedia.

Ante *Sydenham* hujus speciei historia distincta nulla erat.

2. *Rheumatismus vulgaris*; *Dolores rheumatismales* vulgo; *Rheumatisme simple chronique*. L.

Illa est species quæ per intervalla recurrit sine febre, sine sudore, & valde affinis est doloribus catarrhalibus, nisi quod signa catarrhi cætera desint. Illa species a sanguinis & lymphæ viscositate aut spissitudine pendere creditur, & quoniam hieme magis vexat, atque diaphoreticis curatur, ideo dicitur vulgo rheumatismus frigidus, seu a causa frigida. In hac specie quandoque tumores molles cuti concolores, vel parum rubri in diversis partibus sobolescunt, extantes, hæmisphærici, nucis magnitudine, potissimum apud plethoricos, & mulieres non menstruatas nulla febris adest, aut levis & fugax, cruor tamen gelatina pellucida albescente in patella tegitur.

Curatur in paroxismis repetita phlebotomia, parcius tamen quam in acuto, nisi methodum ab *illustr. Medico Settensi D. Uffroy* adhibere placeat. Potus diaphoreticus, ex decocto scabiosæ, infuso capillorum veneris, usurpandus ad sudores movendos: frigus omnino vitandum, narcotica vespere adhibenda.

In prophylaxi seu dolorum intervallis, indusium laneum (flanelle) cuti immediate applicatum gestetur, aqua calida sit potus ordinarius saltem hieme, juscula viperina & ex cancris fluviatilibus; dein instituta catharsi, lac vaccinum aut caprillum, decocto lignorum sudoriferum, ut buxi, guajaci, chinæ alteratum, per mensem usurpetur: in temperamentis frigidis ammochasia mensibus calidissimis, thermæ Balerucanæ mense Majo aut Octobri sub forma potus, balnei, stuphæ, luti in usum advocentur; & quod sæpe miros effectus præstat, electrisatio quotidie per horæ quadrantem repetatur per dies quindecim, si tempestas frigida, & sicca fuerit, additis scintillarum extractionibus ex collo & partibus affectis, nec non aliquot fulminationibus. *Vide Acta Academ. Suecica*.

3. *Rheumatismus arthriticus*; *Rheumatismus* Riverii; *Rheumatisme goutteux*; *Goutte vague*. L.

Ille est qui & articulos & passim partes carneas afficit ita constanter ut ad rheumatismum simul & arthritidem fere æqualiter inclinet, qui proinde utriusque morbi curam exigit. Is morbus accedit quandoque post arthritidem vagam, & hoc præludium more morbi acuti ægrum lecto per mensem affigit cum pyrexia, dolore articulos & pedes, genua, nec non caput, thoracem, lumbos & artus simul vel seorsim infestante; alias ille morbus est chronicus, vagus, apyretus, nunc has, nunc illas partes aggrediens, perspiratione potissimum suppressa; maciem inducit, digitos immobiles facit, & subrigidos; sublevatur ptisanis leviter diaphoreticis ex guajaco, china, necnon lacticiniis & thermis sulphureis, ut Baregianis, Lamalou, de Rennes juxta Aleth, de Bagnaul juxta Mimatem, de St.-Laurent apud Helvios, &c.

4. *Rheumatismus scorbuticus* Frider. Hoffmanni de Rheum. Lind de scorbuto 1. vol. pag. 375. *Rheumatismus cruralis* Ettmulleri pag. 446. Wiliis de scorb. cap. 5. L.

Est vel *comes* vel *pedisequus* scorbuti.

In *comite* dolores non magis noctu quam interdiu sæviunt; sæpe mutant locum, in lumbis, articulis, tibiis, potissimum eum intumuere tibiæ pectus lancinant, cum dyspnœa a levi exercitio crescente; adest lassitudo universalis, abdominis tensio & tumor, facies pallida & œdematosa, pigrities, torpor, odontalgia, maxillarum dolor.

Pedisequus est, qui sanato scorbuto accedit; est etiam arthriticus, chronicus, cum dolore & stupore articulorum, crescit uterque a motu locali, abit uterque in contracturam, uterque maculis tibiarum est insignitus, præter oris vitia.

In utraque specie præter generalia remedia, ut juscula antiscorbutica, lacticinia, conveniunt equitatio & epithemata ex spiritu vini, aceto, & camphoræ pauxillo, quæ partibus dolentibus & maculosis applicanda: item decoctum ex fedo arri extus admovetur, & si duplo cerevisiæ misceatur, intus sumi debet ad uncias tres quovis mane. Hoc remedium quandoque emeticum evadit & tunc citus juvat.

In hoc morbo phlebotomia est perniciosa.

Si dolor unam vel alteram partem afficiat, juvant fotus ex lixivio cinerum vulgarium, incoctis simul chamæmeli, sambuci floribus, absinthii, rutæ foliis & corticibus limonum.

Vesicatoria perniciosa sunt & gangrænam accersunt. Cochlear seminum sinapis semel in die deglutiendum. Sudores promovendi, & juxta *Lind* hydrargyrosis subeunda, quod ego nunquam suaserim.

Vide lumbaginem & pleurodynem scorbuticam.

5. *Rheumatismus calidus*; L. *A lympha spissa & acri* Jac. Lazerme curat. de morbis cutaneis; inter

inter quos rheumatiſmum male collocat vir aliunde meritiſſimus.

Hæc ſpecies a ſcorbutica differt defectu vitiorum oris & macularum cutis, cum ea convenit ratione acrimoniæ ſanguinis; differt ab acuto ex eo quod chronicus ſit & ſine febre; ſiccitate, caliditate, macie, temperamento bilioſo; calido & ſicco ægrorum cognoſcitur; juvatur lacticiniis, juſculis diureticis ex cihorio, ſyſimbrio, veronica. Beccabunga, aquis acidulis calide aſſumptis, balneis dometicis, necnon ſulphureis ut *Lamalou*, *Bagnaul*; irritatur ſalinis, ut Balerucanis; in contracturam facile vergit & ad arthriticum accedit. In hoc ſtuphæ domeſticæ ex aqua vulgari hieme proſunt. Itali in ſimili morbo partes affectas æſtate glacie ipſa confricant ſæpe cum ſucceſſu.

Cyrillus. in conſultatione medica 21. *Centur.* 3. hanc ſpeciem a ſcabie repreſſa ortam cum juſculis *Septalii*: cum lignis ſudorificis, viperis, plantis diureticis, addito mare intra nodulum ſoſpenſo, ſaudet etiam cathareres præmittendas & aeris mutationem. *Vide* etiam ejuſd. *centur. obſ.* 51. In utroque morbo dyſpnœa comes erat.

6. *Rheumatiſmus equinus* Bourgelat Encycloped. *la Fourbere*. Equi affecti dicuntur *Fourbus*;

Signa & curam vide loco citato & apud *Soleyſel*.

7. *Rheumatiſmus hyſtericus*. *Dolores hyſterici* Sydenhami differt: de paſſione hyſterica

Eſt dolor diverſarum partium ut capitis, ſcrobiculi cordis, dorſi, coxendicum, extremorum, cui obnoxiæ hyſtericæ, dolor ille, ait *Sydenham*, internas, &. nonnunquam etiam exteriores partes occupat, carneſque muſculoſas, ut maxillas, homeros, manus, crura, tibias, nunc cum tumore, nunc ſine tumore, in quo genere is qui tibias diſtendit tumor præ reliquis conſpicuus eſt. Inter omnia hujus morbi tormenta nullum ſe tam crebro ingerit quam dolor in dorſo, quod certo certius perſentiſcunt quotquot vel leviſſime hoc affectu tanguntur; quin imo id habent commune dolores prædicti, quod illa cui inhæſerant regio, etiam poſt eorum diſceſſum, tenera ſit, & quaſi ſuſtibus probe dedolata tactum refugiat, quæ quidem teneritudo ſenſim evaneſcit: Curatur lacticiniis.

Morbus, apud Suecos raro obvius, quem *Dievaren*, necnon *Laufendevaren Schenckius* nominaſſe videtur, quem *Bartholinus Act. Haffn. T. II. n.* 118. *Illuſtris* etiam *Linneus volaticam* appellant. Dolor ille atrox diverſas identidem partes, veſpere potiſſimum diſcruciat, ſemi hora ad ſummum in eodem loco permanens, e tibiis ad ulnas, ad femur, ad brachium, relicta priori ſede, momento citius ſe transferens, ſi ne ullo ſigno externo, ſi aſcaridum exitum e parte affecta, a *Schenckio* memoratum, excipias: æger præ dolore clamitat, mortem aut Dei opem implorat, ac intra aliquot horas ſanus eſt, niſi tamen dolor ad abdomen deveniat, tunc enim pertinacior eſt, abdomen tenditur, palpitatio, anxietas, aphonia accedunt, obſervante *Ill. Linnæo*. Affinem morbum vide apud *Freind Hiſtor. Med.* in vita Albucaſis.

8. *Rheumatiſmus ſalatorius* Cardani lib. 3. de Venenis; *Flatuoſus* qui *nakir* Albucaſis; *Spaſmus flatulentus* Plateri pag. 277. *Rheumatiſmus verminoſus*. Vide D. Tiſſot Avis au Peuple, du Rheumatiſme Chap. XI.

Apud Helvetios infantes obnoxii ſunt doloribus adeo violentis & univerſalibus, ut, ubivis tangantur, clamores edant vehementes; cave ne decipiaris hunc morbum pro vulgari rheumatiſmo curans; pendet aliquando a vermibus ſeu lumbricis, quibus rejectis, ægri convaleſcunt. Hæc *Illuſtr. Tiſſot*.

9. *Rheumatiſmus verminoſus*, D. Marteau de Grandvilliers Journ. de Med. Iuil. 1765. pag. 37. Obſ. 5. Tiſſot Avis au Peuple: Du rhumatiſme Chap. XI. n. 165. A.

Puella, vermibus obnoxia, laborabat febricula, cephalalgia, ſtupore dolorifico omnium artuum; alternans rubedo alterutrius genæ vermes arguebat; indicabantur cathartica, ſed dolor abdominis ejuſque tenſio, ſine tumore tamen, tanta erat, ut ne ſummis digitis tangi pateretur; fruſtra phlebotomiæ, oleoſa, clyſmata, emollientia abhibeantur, ſenſibilitas abdominis evaſit univerſalis, maxime vero affecit totum abdomen, pedes, verticem; nulla pars ſine dolore tangi poterat, omnes dolores ad tumorem cuti concolorem in regione illiaca dextra tanquam ad centrum, vergebant: a motu vel tactu corporis tantum dolebat ægrotans: adhibitis in caſſum remediis, etiam anthelminticis, poſt decem dies carotica evaſit, pupilla immobili ut & palpebris; artus flexibiles; reſpiratio pacata, color, pulſus, facies ut in ſtatu ſano, ſed ſomnus profundiſſimus; hic carus fugax, fumo tabaci in nares immiſſo diſcuſſus, iterum per aliquot dies revertebatur, demum clyſmata e lacte & vermifuga ſucceſſive quadraginta quatuor lumbricos, quorum tres rubri erant, foras ejecerunt: eorum forte glomus in regione iſiaca tumorem memoratum excitaverat: & ſic ægra convaluit.

9. *Rheumatiſmus febricoſus* Mortoni, cap. 9. hiſtors 22. *Febris intermittens rheumatiſmum ſimulans*, ſeu *Febris rheumatica* ejuſdem hiſtor. 12. pag. 84. hiſtor. 10. ad 14. Ill. Sc. de recondita febrium natura. A. P.

Cognoſcitur hæc ſpecies 1. quod urinæ ſint lateritiæ: 2. quod per intervalla cum frigore accedant dolores ſingulis alterniſve diebus, & remittantur; 3. ex pulſu etiam, niſi doloris intenſitas eum deprimat; 4. ex prægreſſis acceſſibus.

Cura *Mortoni* in vehementi paroxyſmo, ubi deliquium animi imminebat, fuit 1. phlebotomia larga 2. poſt ſex horas vomitorium: 3. kinkina cum laudano. Ab hemetico dolores rheumatiſmi ſedari pluries expertus eſt *Mortonus*.

Quartanæ chronicæ non raro ſuccedit rheuma-

matismus, ut observavit *Ballonius de Rheumatismo*, & dein *Frid. Hoffmannus*. Sed ea species ad rheumatismum scorbuticum accedit.

10. *Rheumatismus metallicus* D. Doazan, Doct. Med. Monspel. L.

Est illa species quæ pictoribus, figulis, deauratoribus, colorum trituratoribus, calceorum femineorum fabris, talos scilicet colorantibus, plumbi laminatoribus, fusoribus, vini lithargyrio edulcorati potatoribus, &c. accidit, sine prævia abdominis rachialgia. Incipit illa species a manuum & brachiorum stupore, formicatione, digitorum contractione, lingua albida, mucosa, sine pulsus frequentia: Exacerbatur phlebotomiis iteratis, emollientibus, intus vel extus usurpatis; mitescit ab emeticis drasticis, ast sequenti die abit in dolores lancinantes, rodentes, contundentes, crurum, genuum, tibiarum, pedum, quibus misere torquentur & ejulant ægrotantes; sed alternis diebus purgati, interpositis clysmatis ex vino & oleo, nec non vespere narcoticis & laudano & bolo theriacæ, intra docem aut duodecim dies convalescunt omnes fere. Hæc species rarior est rachialgia intestinali.

Hæc observavit in Nosocomio Charitatis Parisinæ egregius Burdigalensis Medicus supra laudatur, atque asserit dolores lancinantes, atroces artuum inferiorum, nisi adhibeantur mochlica, certius adventuros, cum superiorum paralysi, & difficilius expugnatum iri, si methodus edulcorans adhibita fuerit.

Curatio Lobbiana rheumatismi acuti, seu *Febris rheumatica Theoph. Lobb Tract. Pract. c. 9. T. 2.*

D. VVitham 55. annos nata 1. Junii querebatur de magnis doloribus in toto corpore, oculi velut inflammati, identidem delirium, respiratio prompta & brevis, sitis urgens; tussis importuna, pulsus velox, satis fortis, cutis fervida: Die 2. accersitus *Lobbius* nullam phlebotomiam præscripsit, hujus vero loco bolum attenuantem, sexta quavis hora repetendum, superbibendo infusum melissæ in bolo erant nitri, florum sulphuris, lapidis contrayervæ, ana, gr. septem; salis succini, salis volatilis coccinillæ, croci, myrrhæ, ana, gr. duo. Tertia quavis hora sumenda erant tria cochlearia julapii attenuantis; ex salis absinthitis, scrupul. duob. aquæ lactis alexiteriæ unc. sex, aquæ cinnamomi, unc. una & semisse, spiritus nitri dulcis, gutt. quadraginta, syrupi limon. & balsam. ana, drach. duabus. Ægra subinde capiebat mixturæ sequentis guttas viginti quinque, spiritus vitrioli dulcis & tincturæ croci ana drachmas duas superbibendo haustum decocti cornu cervi & vini albi. In languoribus vero capiebat julapium ex aqua lactis alexiteria, aqua brioniæ composita, spiritu lavendulæ, & tinctura mirrhæ. Febris remisit quinta die, evanuit septima; dolor vero octava. Ad accelerandum curationem quarta die præscripsit *Lobbius* julapium eo antimonio diaphoretico, lapide contrayervæ, diascordio, coccinilla, sale absinthite, aqua lactis alaxiteria, aqua bryoniæ composita, syrupo de althæa, & tinctura castorei, & sic deinceps.

Monspelii phlebotomia primis diebus ter in die circiter fuisset repetita; potus fuisset largus calidus ex decocto cichorii, vel infuso capillorum veneris; noctu narcoticum, sedata febre, cathartica mitia, &c. eodem modo quo *Sydenham* hunc morbum curabat Londini.

Lobbius vero pleuritidem veram in adu'to viginti duos annos nato similiter absque phlebotomia curabat sudorificis, cardiacis, emplastris, vesicatoriis ulnæ applicitis. Videatur ejus *observatio* 49. & 50. *Tom.* 2. & maxime in aphorismis quibus terminatur opus, quibus asserit morbos omnes febriles, inflammatorios, ardentes, putridos, malignosve acutissimos, sine catharsi, sine emetico & phlebotomia curari posse, & plures a se ipso curatos esse.

Hinc concludo naturam esse optimam morborum medicatricem, cum invitis quæ a Medico objiciuntur impedimentis, ægrum tamen a morbo liberat.

11. *Rheumatismus dorsalis* Lommii de tabe dorsali. C.

Est ille qui nimium Veneris usum sequitur. *Vide Lumbaginem a satyriasi; Tabem dorsalem.*

12. *Rheumatismus miliaris* Cl. Bonté Journ. de Med. Janv. 1757.

Puerperis familiaris est cum eruptio miliaris abit in squaminas; dolores enim vagi, qui prius viscera affecerant, ad artus excurrunt; in articulis fit intumescentia, qualis in arthritide rheumatica; cutis colorem lucidum ibi adipiscitur, sine œdemate; hæc intumescentia lucens, pallida, ab uno articulo seu geniculo ad alterum migrat, & pertinax est; dolores acuti sunt, ægræ ex his immobiles fiunt; doloris enim acerbitas a levissimo tactu adaugetur: crisis in hoc morbo utilis est urinæ turbidæ copiosæ proventus; juvant ideo diuretica levibus diaphoreticis juncta, ut serum lactis cum incocta radice chinæ.

13. *Rheumatismus fugax*; vulgo dolores rheumatici; *courbature*. B.

Ille est qui febribus acutis & phlegmasiis initio supervenit, dolor scilicet in omnibus artubus & musculorum aponeurosibus, cum sensatione lassitudinis, qui phlebotomiis, aliisque horum morborum remediis evanescit; ægri dicunt se sentire quasi fractos & ubique contusos aut fustibus dedolatos.

14. *Rheumatismus necroseos*. Vide Necrosim ustilagineam.

Dolores incipiunt a stupore pedum, qui sensim tibias, crura, manus, brachia invadunt: illi dolores atroces sunt, urentes sæpius, aere frigido sublevantur, partes contabescunt & nigrescunt, unde necrosis.

15. *Rheumatismus convulsivus*. C.

Est dolor artuum, dorsi, lumborum, vehemens cum artuum retractione spasmodica, vel in stupo-

stuporem & extremorum necrosim desinens, ut in necrosi ustilaginea & epidemica Flandriæ, vel sine necrosi perseverans, ut in convulsione raphania.

IV. CATARRHUS; aliis *fluxio*, *defluxio*, *destillatio*; Italis *Infreddatura*; Hispanis *Romadizo*; *Caterre*, *Catarrhe*.

Character. Est partium, præsertim collo vicinarum, dolor frigidus cum tussi, aut coryza & levi partis intumescentia ab aeris vicissitudine ortum ducens: Pyrexia vespere datur exigua, si ulla; symptomata plura, ut tussis, coryza, ptyalismus, otalgia, odontalgia, tumor colli, frigus vagum præcedunt.

Difficilis est hujus morbi character, sed certe qui deducitur a causa latente, eo pejor est, quod falsus sit; absurde scilicet eum definiunt Veteres per *humorum decubitum*; alii per fluxum materiæ serosæ a capite ad partes; nec enim ille decubitus, nec ille fluxus in sensus incurrit.

1. *Catarrhus benignus*. D.

Dolor catarrhalis est sæpius sensu frigoris stipatus, & a suscepto sæpius frigore ortum ducit, unde frigidus dicitur; attamen rubedine & phlogosi lymphatica non raro stipatur, sic rubet cutis capillata in cephalalgia catarrhali; utcumque eum morbum a perspirationis repressione oriri sæpius putem, non minus notum est omnibus eum non solum ab aeris subito refrigerio, vento frigido suscepto, sed etiam a subita post frigus aeris incalescentia ortum ducere, ut & ab insolatione; ita plures catarrho affliguntur vere quam hyeme ob tempestatum vicissitudines. Certum est a minori gradu frigoris homines affici magis, si majori assueti sint calori, quam afficiuntur a frigore intensiori, sed continuo & uniformi; si calentem hominem leve frigus occupet, cutis magis constringitur quam si idem frigus antea non calentem afficiat. Perspiratio totius corporis est æqualis dimidio assumptorum, seu quantitati urinæ, circiter quadraginta sex unciis; ea vero materies urinosa est & acris, qua proinde retenta irritantur partes, turgescit textus cellularis; hinc tumor, dolor, non raro febricula accedit; quæ vespertinis horis augescit cum horrore & frigore. *Vide Amphimerinam catarrhalem*. Ille status est valde affinis ratione frigoris & febris cum amphimerina hysterica, eo discrimine quod catarrhalem fere semper præcedat coryza, tussis, raucedo, odontalgia, otalgia, &c. dolores catarrhales sæpe ad humeros, brachia, pectus se diffundunt & pleurodynem ac pleuritidem catarrhalem efficiunt, ut plurimum vero genas inflant, maxillas impediunt, obstipitatem inducunt. Is itaque affectuum concursus dicitur a rheumate diversissimus, licet ab eodem principio ortus, sed nec non dyspnœa & tussi discrepans.

Dolores catarrhales perspiratione restituta, victu tenui, potu calido, aeris temperatura calidior, exercitio sensim tolluntur; si acriores sint, phlebotomia, & quod minime negligendum, catharsi identidem repetita, demum theriaca recenti ad scrupulum vespere sumpta, sanantur: si diuturniores evaserint, signum est rheumatismum calidum his accrevisse, lacticiniis ac thermarum sulphurearum balneis impugnandum. Sunt multi qui confundunt catarrhum cum rheumate, & calidum dicunt catarrhum illud rheuma quod phthisi viam sternit.

De catarrho maligno qui agunt intelligunt febrem catarrhalem malignam Germanorum, quæ est Hemitritæi species nihil cum catarrho commune habens, ut notat *Illustr. Brendelius*, vel saltem catarrhum ferinum aut epidemicum volunt.

2. *Catarrhus Ferinus*. *Quinte*. *Coqueluche*.

De hoc videatur tussis ferina; tussis enim est tunc præcipuum symptoma, licet vividis doloribus dorsi, pectorisque stipetur.

3. *Catarrhus epidemicus*, *catarrhalis epidemica* Huxham Febr. 1733. & Nov. 1737. *Grippe*; *Folette*. A.

Maxime distinguendus est a *febre catarrhali maligna Junckeri*, *Nenteri*, aliorumque Germanorum, quæ cum catarrho nil habet commune præter nomen.

Catarrhus epidemicus a ferino non discrepat nisi ex eo quod popularis sit & grassetur e loco in locum. Catarrhus iste pendet a generali aeris vitio, & cum zephyrus tepidus in media bruma vento aquilonari frigido succedit, sæpius suboritur quam si frigus perseveret: sæpius est cum febre vespertina. *Vide Amphimerinam catarrhalem:* Secus non minus molestus est ob horripilationes fere continuas per biduum triduumve, quas æger potest aliquatenus sistere per aliquod tempus, constrictione quadam cutis & intenso conatu corporis, adest frigoris sensus in diversis partibus, tussis, coryza, capitis gravitas; succedit destillatio ex naribus, ore; dein maturescente catarrho, exspuitio viscosa, muci narium copiosi rejectio, antea vero noctes inquietæ, anorexia, asthenia, tussis defatigans. Curationem repete ex *Riverio*, *Hoffmanno*, aliisque.

Catarrhum suffocativum etiam memorant Auctores, quem non satis intelligo, nisi tussim suffocantem velint: ast plurimi hoc nomine insigniunt asphyxias seu mortes subitaneas, quarum multæ a rupto aneurysmate interno, aliæ a vomica rupta dependent, aliæ sunt apoplecticæ &c.

De catarrho, *vide Amphimerinam*, *Tussim*, *Rheuma*, *Coryzam*, *Cephalalgiam*, aliaque genera.

3. *Catarrhus Bellinsulanus*, Journ. de Med. Novembr. 1757. D. Rochard. Chirurgi. *Maladie particuliere des glandes*, *endemique a Belle-Isle en mer*. B.

OEdematosæ intumescunt glandulæ colli, maxillares, parotides cutaneæ; ad angulum maxillæ primo viget hic tumor, ac tantus ut deformis evadat æger; tumor quidem mollis est, & tamen dolorificus. Incipit morbus absque febre, cum inappetentia, & lassitudine, & post paucos dies, si a phlebotomia ince-

inceperit curatio, testis ejusdem lateris, ambo etiam, si utrumque colli latus affectum sit, dolent leviter ac tument. Hic affectus milites custodiam sub dio agentes aggreditur.

Curatur potu leviter emetico, dein diluentibus calidis, quibus præmissis ad phlebotomiam tuto confugere possunt; vitatur, si ab aere nebuloso & frigido caveant. Hæc ergo species testiculorum tumore adventitio distinguitur ab aliis.

5. *Catarrhus rubeolosus.*

Est præludium *rubeolæ*, ut crampus, *Granf* dictus, *miliaris*; scilicet ante eruptionem rubeolæ æger sæpe tussit, sternutat, lacrymatur, coryza laborat, verbo catarrhosum eum diceres, licet erumpentibus rubeolæ pustulis hæc symptomata evanescant, excepta tamen tussi sicca, quæ multum quandoque negotium ægris & Medicis facessit; his adde anginam catarrhalem, dolores capitis, aliaque catarrhi accidentia. Ille vero catarrhus ab epidemico vulgari diversissimus est.

6. *Catarrhus pectoreus*. L.

Puella, quæ hiemali tempore sericeo velo tantum pectus texerat, chlamidi densiori assueta, per plures menses in parte pectoris antica dolorem sensit, qui tactu paululum exasperabatur; mœror a longitudine morbi metusque phthiseos accessit ob tussiculam accedentem; interea dolor erat mere catarrhalis ab adiapneustia ortus; frustra adhibitis jusculis edulcorantibus, & lacticiniis, crassum & calidum muccinium, & pectori impositum, & aliquandiu gestatum, calorem & suppressam hujus partis perspirationem revocavit ac morbum sustulit.

Dolores etiam a collo & facie dissiti pro catarrhis habendi sunt, licet tussis, coryza, nec sternutatio præcesserint, quoties evidens est eos ab adiapneustia ortum duxisse, unde a rheumatismo discrepant, quod ulterius confirmatur, si pannorum villosorum aut densiorum calidorumque tegumentorum applicatione & diluentium diaphoreticorum usu tollantur; ast ea diagnosis non raro difficilis & obscura est.

7. *Catarrhus caninus*, Journ. de Med. Fev. 1765.

Est illa epidemica species, quæ nuper genus caninum Monspelii, Lugduni, per totam fere Galliam, impetivit, plurimosque abstulit. Incipit a frigore & horrore, sequitur tussis, coryza, ptyalismus, inappetentia, tanta asthenia ut paraplegici videantur, & cruribus posticis quasi resolutis insistere nequeant. *Vide P. Fournier D. M. Divionensis de hoc morbo Schedulam ann.* 1764. Epidemia redivit hac hyeme 1765. nec non *D. Desmars* qui eundem morbum anno 1763. observaverat symptomatis supra recensitis addit tussim, dyspnœam, oculorum lippitudinem viscosam; alii intra mensem, & tunc macie consumebantur. In cadaveribus cerebrum depressum, pulmo vitiatus, stomachus saburra putri fœtidissima farctus.

V. ANXIETAS; *Dysphoria*, *Asso*, *Aporia*, *Riptasmos*, *Adaimonia*, *Blestrismos* & *Alysmon* Hippocratis & aliorum; *Inquietudo* Sennerti; *Restlenesf* Anglorum; *Desassosiego* Hispan. *Inquietude*, *Angoisse*, *Anxiete*.

Est molesta sensatio quæ ad jectigationem cogit, sed quomodo ab affinibus morbis discrepet, dicant qui experti sunt.

1. *Anxietas febrilis*. Boerhaave Aphor. 631. A.

Tres hujus varietates merito distinguit sagax & peritissimus ejus commentator, scilicet 1. anxietatem quæ in morbis acutis febrilibus oritur ab immeabilitate sanguinis per cor sinistrum & majores arteriæ aortæ ramos; ea pulsus inæqualitate, debilitate potissimum stipatur, cum angore cordis & præcordiorum intolerabili, eaque est sævissima, periculosissima: 2. anxietatem quæ oritur ob immeabilitatem sanguinis per cor dextrum & arteriæ pulmonaris ramos, ab infarctis sanguiductibus tum arteriosis tum venosis, in morbo acuto pulmonum, ut peripneumonia, cynanche, orthopnœa, & illa stipatur suspiriis frequentioribus, profundioribus, præcordiorum gravamine, molestia intolerabili, dyspnœa suffocativa, quo quidem symptomate nullum est pejus præter primam speciem quæ sæpe huic adjungitur: 3. anxietatem quæ oritur ab impedito transfluxu in morbo acuto febrili per venam portarum, quæ stipatur incredibili cardialgia, ægritudine vehementi circa orificium superius stomachi, cum sensu ponderis molestissimi, quod etiam quidam ægri præ intolerantia pugnis contundunt; huic succedit quandoque salubris aurigo, ex qua mortis periculum removetur.

Has varietates, scilicet *præcordialem*, *pulmonarem*, *epigastricam*, docte enarratas, earumque signa & indicationes *vide* apud *illustrissimum archiatrum Van-Swieten* Boerhaavianæ doctrinæ & famæ hæredem.

2. *Anxietas spasmodica* Boerhaave aphor. 633.

Est illa præcordiorum & stomachi vehemens anxietas quæ hystericas potissimum, hypochondriacas, simileque genus hominum delicatiori & molliori genere nervoso præditorum, maxime si per cathartica acria exagitentur, sæpius discruciat; hæc stipatur angore animi, suspiriis, oppressione, nauseis, doloribus, & irrequieta miserandaque corporis agitatione, quibus mortis imago præsens animis & in facie depicta terrorem summum adjungit.

Hæc vero species utcumque majorem cæteris terrorem ægris incutiat, cæteris multo minus periculosa est, cum urinæ limpidæ & uberrimæ mictione, flatibus ano vel cato erumpentibus, spirituosorum odoratu, aliisque similibus auxiliis cito discutiatur; & sine febre, pulsu interea depresso, constricto, sed non frequentiori existat.

3. *Anxietas agnostica*. *Angoisses de la mort*. A.

Est illa quæ mortem imminentem concomitari

tari & præsagire consuevit, in quovis morbo acuto vel chronico, a præcedentibus ideo diversa; quæ visus obtenebratione, pulsus inæqualitate, parvitate, inconstantia, faciei pallore, delirio, oppressione pectoris, palpitatione cordis, virium muscularium prostratione stipatur.

Pendet a sensu confuso periculi propter resistentias circulationi oppositas & debilitatem naturæ quæ his superandis jam impar evasit.

5. *Anxietas cardica*. D.

Ea est quæ citra morbum inflammatorium aut febrilem pendet ab obice circulationi opposito, intra aut prope cor collocato, ut a polypo, aneurysmate, coagulo sanguinis, veneno v.g. viperæ & similibus.

5. *Anxietas tibiarum*. Astruc de Morb. venereis. L.

Hoc affectu nihil est in praxi frequentius & non altius de quovis morbo quam de illo apud Auctores est silentium. Quotidie videmus mulieres & viros, potissimum arthriticos, rheumaticos, qui accedente vespere tibias ne per minutum in eodem situ & loco retinere queunt ob importunam quamdam sensationem, quæ motu illo paulisper sedatur, quæque vulgo decubitu in lecto evanescit.

6. *Anxietas a morsu; a morsu felis irata* Morgagni Epist. LXL 14. L.

Felis irata tibiam heri sui dentibus ungibusque sauciaverat; quarta a morso die magna præcordiorum anxietas accessit; nullus erat hydrophobiæ metus. Adhibitis in cassum cucurbitulis & scarificationibus loci affecti, nec non phlebotomiis, æger solo balneo pluries repetito sublevabatur; demum oborta ephemera & sudore ubertim fluente, sanus evasit. Verum quolibet plenilunio in demorso loco, eoque adhuc livido, irritationes per duos annos perseverabat, indeque a præcordia adscendebant, ubi anxietas magna, non nisi per phlebotomiam superanda, redibat; & per alios duos annos hic affectus quarto tantum quovis plenilunio revertebatur.

Cæteræ anxietates partium distinctarum videantur in singulis morbis a quos attinent. De cætero multi morbi ab anxietate declarantur apud infantes lactentes maxime intra cunas vinctos.

VI, LASSITUDO; Græcis *Copos*; Anglis *VVeariness*; Italis *Stracchezza*; Hispanis *Cansancio*; *Lassitudino*, *Courbature*.

Est ingrata sensatio cum debilitate juncta, quæ ad quiescendum cogit virium reparandarum gratia. Procedere videtur ab infarctu musculorum, ob sanguinem in eorum vasis minimis impactum eaque vasa distendentem, interea dum ob defatigationem prægressam fluidum nerveum penuria laborat, aut ob aliam causam in artubus deficit, ut initio morborum accidit.

Hujus septem species accenset *Galenus* divisione potius logica quam medico-practica. Huc attinet *Copos tonodes*, lassitudo tensiva, *Copos elcodes*, seu ulcerosa, in qua infixarum spinarum horrorisque sensus adest; *copos phlegmonodes* seu æstuosa, quæ sensum caloris secum infert; *copos ischnotes*, quæ cum aridura corporis est, &c.

1. *Lassitudo a lebre* Hippocr. de diæta lib. 2. Herellii diss. de lassitudine, Altdorfiæ, 1706. B.

Ea est quæ a motu producitur sive in toto sive in parte, quæque, observante *Hippocrate*, sequitur rationem compositam motus & debilitatis præviæ, ita ut quo motus vehementior, & robur minus, eo major lassitudo, & e contra. Verum non solum a vehementia motus illa lassitudo mensuranda est, sed etiam ex eo quod motus sit minus assuetus, magisque constans; sic qui laborem inassuetum, utcunque levem, ineunt, citius defatigantur, quam qui certos musculos constanter contractos retinent, ut de stantibus ostendit *Alphonsus Borellus*, qui, reapse citius defatigantur quam ambulantes. Cur lassitudo vehementes convulsiones, ut paroxysmum epilepticum, sequatur quisque intelligit.

2. *Lassitudo a pathemate*. B.

Ea procedit vel ab ira quæ fluidum nerveum subito in omnes artus diffundit & dissipat, vel a terrore & gaudio effræni, quæ alio modo non sat's cognito vires infrigunt: verum infractis subito viribus corpus gravius solito persentitur, unde lassitudo. Huc pertinet quæ magnos dolores, quæ vigilias immodicas sequitur.

3. *Lassitudo a fluxu*. L.

Ea est quam *alvi fluxus*, maxime torminibus juncti, ut diarrhœa torminosa, tenesmus, dysenteria, cholera, vel *sanguifluxus*, necnon phlebotomia, menorrhagia, vel demum *serifluxus* copiosi, necnon gonorrhæa seminalis & similes fluxus excitant; huc pertinent puris effluxus subiti e magnis apostematibus.

5. *Lassitudo a salute*. B.

Ea est quam atmosphæra incalescens tempore verno, necnon calor hypocausti, sicut & calor a balneo similiaque excitant, dum fibras omnes motrices subito relaxant, inde enim debiliores sunt, & cum pondus corporis non pari passu decrescat ac debilitas, corpus ponderosius sentitur.

5. *Lassitudo a plethora*. B.

Talis est ea quam crapula seu excessus in potu & cibo excitant, quam catameniorum, effluxuumque assuetorum suppressio inducit; huc pertinet lassitudo a somno nimio.

6. *Lassitudo febrilis* Pr. Alpini de præsag. vit. lib. 2. cap. 21. B.

Duplex est, vel enim initium morborum præsertim acutorum est, de qua dixit *Hippocrates*, *lassitudines automatica* seu spontaneæ *morbos pronunciant*, & ea pendet tum a plethora, tum maxime a debilitate universali; quam inducit infarctus vasorum, resistentia cordi a sanguine opposita; tum quam metus obscurus ibi imminentis causatur: plethoram fere semper antecedere suadent perspirationis retentio, quæ

multis morbis ansam præbet, necessitas phlebotomiæ in omnibus fere morbis acutis.

Vel lassitudo febrem jam ortam comitatur cum dolore diversarum partium, & est major in typho, peste, aliisque morbis malignis. *Vide astheniam febrilem*. De hujus speciei prognosi *vide Prosp. Alpinum l. c.* Lassitudo localis in febribus declinantibus apostemata seu abscessus prænunciat ex *Hippocr. Aphor.* 31. 32. *sect.* 4.

7. *Lassitudo scorbutica* Lind. de scorbuto; *Lassitudo elcocopos* Græcorum *ulcerosa* Veterum L.

In prima periodo scorbuti adest pigritia insolita, quæ abit in lassitudinem, cum genuum stupore & debilitate a levi exercitio, atque dyspnœa, quæ duo ultima symptomata, lassitudo scilicet & dyspnœa, ad finem usque perseverant, eo discrimine quod in secunda & tertia periodo accedit asthenia seu debilitas crescit admodum.

8. *Lassitudo cachectica* Helvetii de lassitudine. L.

Est illa quæ morbos chronicos cachecticos comitatur, inter quos potissimi sunt aurigo, œdematia, aliaque genera; quæ a tenia in primis viis latente inducitur lassitudo, singularem attentione meretur, cum ejus principium in sensus non incurrat, ut principium lassitudinis quæ ascitos, œdematosos, corpulentos & convalescentes omnes afficit.

VII. STUPOR; Græcis *Narke*; Latinis etiam *Obdormitio*, *Engourdissemens*, *Stupeur*.

Est molesta sensatio cum obscuritate tactus. Differt maxime a torpore in eo quod torpor meram tactus & motus imminutionem designet; stupor vero illud singulare, quod quisque experitur cum olecranii aut nervi fortis pressio facta est, aut cum diutius horis pomeridianis brachio incubuimus. Differt a crampo, quocum tamen quandoque jungitur ex eo quod non fit in stupidis musculis rigiditas ut in multis crampis.

1. *Stupor a pressione*. L.

Est ille quem experiuntur artus diu compressi vel proprio vel alieno pondere & situ non mutata. *Vide Gangrænam a contusione*.

Ille etiam quem excitat contusio olecranii, aliarumve partium per quas nervi majusculi sub cute transeunt; fit universalis fit & constans, hemiplegiam, apoplexiamve denunciat; si fugax & partialis, vix medela indiget.

2. *Stupor formicans*; *Formicatio* Latinis; *Fourmillement*.

Hæc species id habet singulare quod dolor sit qualis a millenis formicis seu spiculis partem stupidam pungentibus, quodque simul motus artus affecti fit torpidus, sine tamen rigiditate, qualis est in crampis.

Curatur sponte stupor frictione, calidis admotis, maxime spiritu vini calido, ut aqua lavendulæ, thymi, roris marini: si perseveret, curatio paralyseos adhibenda est.

Hujus morbi theoria adhucdum est obscurissima. Videtur fluidum nerveum in partibus affectis hærere, congeri, unde pars appensa obscure sentit, difficulter movetur, & pars ipsa affecta dolet.

Stupor est sæpius accidens morborum soporosorum imminentium, necnon dyseinesiarum, ut paralyseos; differt ab anaisthesia aliisque morbis *dysæsthesiis* dictis, ratione doloris seu molestiæ singularis.

Formicationem in fronte & facie centies expertus sum quoties caput deorsum inclinarem, in quo certe casu ex rubore faciei & legibus hydraulices patet sanguinem solito fortius subire ultima sua vasa, eaque vellicare, forte lymphaticorum oscula diducere; non ergo leviter in omni formicatione acrimonia horum est incusanda.

3. *Stupor a gelu*, vernacule *Grepi*, Gallice *onglée*. B.

Illa est species quæ extrema tantum, ut digitos manuum pedumve, intensissimo frigori exposita, sensim non subito corripit, rigiditate & aliquali partis stupore stipata, cum dolore acuto & sensu frigoris congelantis; Differt a crampo.

4. *Stupor a torpedine*. *Coup de la Torpille*. B.

Est ille quem Torpedo tangentibus incutit, maxime si immediate contingant, debilius vero, si baculi interventu duo musculi dorsum illius rajæ tegentes, summa vi excussi, hunc effectum inducunt, quem docente *Kempfero* & experientia prævertunt qui summo nisu, dum torpedinem tangunt, anhelitum cohibent. Stipatur ille dolor aliquali stupore, & a manu ad humerum & altera extenditur. Duplex autem est Torpedo, altera Europæa quæ *Raia tota glabra Linnæi*, vulgo *Miraillet*, in Mediterraneo vulgaris: altera Americana, quæ est *Gymnotus tremulus*, *Act. Helvetic. Tom.* 4. utraque tangentibus vel mediate vel immediate artubus crampum vehementem imprimit. Illud tamen attentionem meretur, quod si inventu cujusdam metallici corporis tangatur Gymnotus, succussio multo intensior est, at si interventu ceræ Hispanicæ, succussio fere nulla fit; quæ si vera sint, ut testantur autoptæ, verosimile est vim electricam horum piscium esse hujus commotionis principium.

5. *Stupor miliaris*. *Granf* Taurinensim Allione de miliari. A.

Est symptoma miliaris, seu stupor pungitivus in. in digitis manuum vel pedum, aliisve partibus, ante diem sextum seu eruptionem frequens, cum pulsu exili, frequenti, contracto tremore, anxietate.

6. *Stupor rachialgicus*. C.

Vide *Rachialgiam* cujus est symptoma, paraseos prodromus.

7. *Stupor a necrosi*, Ctar. Salerne de morbo Soloniensi; Mem. de l'Acad. R. des Sc. des Académiciens étrangers 1755. Vid. Necrosim ustilaginem. A.

Stupor est pedis, vel manus cum mentis hebetudine, qui semper præcedit dolores atroces sine rubore necrosim ustilaginem antecedentes; pars cito, a

nihrescit, indurescit, & siccata sponte a sana separatur sine hæmorrhagia; præcessere pallor, phisconia, macies, dein rheumatismus accedit. Confer *Tisset Avis au Peuple* a 670. 671. Vide Class. X. Ord. VII.

4. *Stupor saburralis*.

Monialis quinquagenaria a mense conquerebatur de dolore formicante manuum & pedum, cum stupore harum partium, tandem supervenit atrox cephalalgia cum nausea sine febre; præscripto post phlebotomiam emetico copiosam bilem evomuit & omnia symptomata evanuere: sequenti die revertebatur morbus, levior tamen: purgata iterum uberrimam bilem dejecit & omnino sanata est. Moniales sunt sæpius atrabilariæ ob mœrorem, zelotypiam, similiaque pathemata, quibus vitæ genus ansam præbet, cum deest sincera vocatio.

VIII. PRURITUS; *Prurit; Demangeaison*.

Est molesta cutis sensatio quæ ad scalpendum cogit. Ille dolor singularis, qui quadam voluptate temperatur eum pruriginosæ pars strenue scalpitur, est ita quandoque ferinus ut vix cruentia cutis derasione sublevetur.

Pendere censetur ab acrimonia humoris mucosi, qui in glandulis sebaceis secernitur, verum & excitatur a causis etiam externis.

1. *Pruritus exanthematicus*. L.

Est ille qui accidit in multis morbis exanthematicis tum acutis, ut variola, rubeola, dum pustulæ exsiccatæ sunt, in scarlatina, dum sevit, vel etiam in scabie, tinea, aliisque impetiginosis ultimæ classis morbis; demum & in vitiis primæ classeos, *efflorescentiis* dictis, ut herpete, psydracia, &c. Horum generum curam videsis.

2. *Pruritus pedicularis*.

Est ille qui a phthiriasi, seu a pediculis vulgaribus, necnon a pediculis inguinalibus aliisque dependet, quique facile curatur asperso pulvere vel seminum staphisagriæ, vel hordei caustici *Cevadille* dicti, ni malint ægri ad litum vel cingulum mercurialem confugere.

3. *Pruritus ictericus*. L.

Est ille qui auriginosos infestat, cum aliis auriginis symptomatis, & bilis sanguini mixtæ præsentiam arguere videtur: curatur ut aurigo. An Melasictero etiam superveniant ignoro, licet Melasict. ros viderim.

4. *Pruritus arthriticus*.

Est ille qui post paroxysmos arthriticos, pedes, manus, dorsum, aliasque partes pertinaciter molestat, aut accedente paroxysmo doloris, imo sæpius antea, evanescit.

5. *Pruritus infantum* Bettmulleri.

Est illa species quæ recens natos mire anxios reddit & insomnes; quique non nisi oculatis observatoribus innotescit; pendet siquidem a crinonibus capillo vulgari longe tenuioribus, qui per cutem dorsi potissimum erumpunt, quique frictione iterata cum panno laneo excutiuntur; *vide Malidem in 10 Class*.

6. *Pruritus fugax*. B.

Est ille quem excitant causæ externæ facile amovibiles, quæ tamen varietas attentionem meretur ne cum aliis confundatur.

Si quis manibus tangat phaseoli pruriginosi (pois pouilleux) legumen, eum pruritus per femoram, & amplius defatigabit: *Vide Dolichum Ill. Linnæi*.

In luxationibus post diuturnas partis vincturas non raro pruritus est molestus, sed qui aqua calida dissipatur.

Pruritus non raro infestat tibias & dorsum eorum qui vestibus tibialibusve laneis immediate cuti applicatis utuntur, quod non accidit in usu linteorum.

Pruritus specialius aggreditur præputium ob sebaceæ materiei albæ inibi collectæ acrimoniam, verum ea facile urinæ ope eluitur, si scilicet præputium digitis inter mingendum obturetur.

Scrotum etiam prurituі est obnoxium ob linimen quoddam quo tegitur, quodque exsiccatum in lamellulas albas abit, quo calida eloto, pruritus cessat.

Si pruritus oculos, maxime caruneulam lacrymalem invadat, hoc vitium pertinet ad ophthalmiam pustulosam. Si podicem afficiat, videndum num ascarides ad sint in excrementis. *Vide Tenesmmm*. Si vulvam molestet, inquirendum an ex sorditie pendeat, an a pustulis syphiliticis, an a nymphomania, &c.

7. *Pruritus gravidarum* Puzos Traite des Accouchemens pag. 8v. C.

Circa graviditatis tempus medium serius ocius a perspiratione retenta & acriori non raro supervenit pruritus ferinus, tum ubique passim, tum in genitalibus; sive phlyctænæ accedant in cute, sive immersæ lateant in cute pustulæ, mulieres unguibus noctu & interdiu se scalpendo cruentant, aut scopula affricta pruritum acri dolore commutant, pervigiles evadunt, febrique excitata, fere abortiunt.

Curatio obtinetur phlebotomiis repetitis, potu ex emulsionibus, lacte, sero lactis, aqua pulli, apozematis lenientibus, clysmatis, cremoribus ex oryza, avena, phaseolis, imo balneis, si pruritus acer sit, vapore aquæ tepidæ, fomentis emollientibus, levibus catharticis, demum & narcoticis; si vero his invitis perseveret morbus, is puerperio demum cedere solet.

8. *Pruritus ex opio*.

Est ille qui ab usu opii vel faciem vel totum corpus infestat, quod in bene multis subjectis constanter vel ex minima opii, laudani, theriacæ dosi accidere vidi; usu lactis suppletur opii sumendi necessitas in chronicis; & sanatur ille pruritus, qui aliunde non viget nisi quaudiu opium agit vi sua narcotica.

9. *Pruritus a medusa*. B.

Medusa est zoophytum gelatinosum aquæ marinæ innatans, rubellum, quod intensam oculis & manibus tangentibus uredinem & pruriginem excitat: non secus ac urtica: unde vulgo *urtica marina* vocatur, vernacule *pote*...

10. Pru-

Omitti pruritum Senilem Hip. quem sæpe vidi, et potior, et loca senari

10. *Pruritus syphiliticus*, Amati Luf. Cent. VI. cur. 99.

Inguina ut plurimum afficit. Curatur venæ sectione, hirudinibus & unguento camphoram & saccharum saturni recipiente, dein antisyphilitici.

XI. ALGOR; Græcis *Kryos*, *Psychos*; Latinis *Frigus morbosum*, *refrigeratio*; Anglis *Coldness*; *Froideur*; *froid excessif*.

Hæc molesta sensatio cuique cognita est, fere semper symptoma aliorum morborum, potissimum rigoris seu phricasmi qui intermittentium accessum comitatur, unde inter morbos non accensetur vulgo, & tanquam merum symptoma prætermittitur. Interea tamen hoc symptoma quandoque gravissimum est & primarium, seu alterius morbi non est pedissequum, & pro diversis gradibus nunc frigus, nunc algor vocatur, nec semper cutis tremula agitatione seu horrore, nec musculorum concussione seu rigore exagitatur.

1. *Algor externus*; *Froid de cause exterieure*. B. Est ille quem patiuntur, qui frigido aeri, aquæ frigidæ, nivi diutius expositi sunt, & ea sensatio eo molestior est, 1. quo magis insuetus est homo, seu quo prius calidior, mutatio promptior, constitutio sensibilior, educatio mollior: 2. quo frigus intensius, ut quod a decimo gradu Thermometri Reaumuriani versus punctum congelationis accedit, & quo intra illud congelationis punctum ulterius descendit: 3. quo diutius frigori exponitur homo eo intensior dolor evadit, usquequo vel typhomania singulatis vel sphacelus partis sensum auferant.

Calore vitali fluiditas sanguinis, & musculorum, fibrarumque nervearum flexibilitas, permeabilitas conservantur: frigore vero, id est, particularum ignearum recessu fluida nostra coagulantur, fibræ omnes densatæ rigescunt, unde nervorum immeabilitas, musculorum inflexibilitas: hinc stasis circulationis in extremis partibus, quæ ut pote a corde remotiores citius frigore congelantur: hæc fibrarum condensatio, vasorumque angustatio fit a proprio elatere quem non amplius sustinent aut cohibent fluida in minus spatium redacta, hinc vero fibrillarum nervearum rugæ, distractionesque insuetæ, dolorificæ, punctoriæ, sensatioque intolerabilis. Si frigus illud intensum etiam ad interiora serpat sanguinesque in majusculis vasis figat, mors accedit; secus vero, febris accenditur; calor interiorum partium augetur, vitina partis congelatæ inflammatur, pars congelata livescit, regelascit, putrescit, sphacelo corripitur, a sana separatur. Si eousque non processerit frigus & auxilia debita adhibita fuerint, saltem pars œdematosa remanet, tendines flexilitatem aut mobilitatem suam vix recuperant, & nervi sensu fere orbantur.

Notum est a regelatione promotiori maximum sphaceli periculum imminere, quod ut avertatur, per gradus illa debet excitari frictione partis cum ipsa nive vel aqua frigidula, deinde cum tepida, immersione intra fimum equinum, & sic successive. *Vide Sphacelum a gelu*.

Millena incommoda patiuntur milites a frigore, ut catarrhos, rheumata, rheumatismos, perniones, sphacelum, surditatem, febres varias, de quorum prophylaxi legi meretur *medicina militaris D. de Meyseroy*, *tom.* 1. *art.* 14. *ad* 20.

2. *Algor internus*; *froid interieur*.

Est ille qui a principio interno procedit, ut ab accessu febrili, potissimum quartanæ, a paroxysmo tritæophyæ algidæ, catarrhalis; a catarrho ipsomet, ab auriginis præludio, ab ischuria, cum urina sanguini remisceetur, quod facile fit per refluxum ejus a pelvi in venulas emulgentes ut vidi lac & atramentum in eas transeuntia, &c. a paroxysmo amphimerinæ hecticæ, phthiseos, aliorumque morborum quos suppuratio fuvet.

In illis vero summis frigoribus non deest periculum, quippe qui intermittenti succumbunt v. g. durante frigore moriuntur, pulsus evadit contractus, intermittens, facies albet, pallet, labia livescunt, tremor occupat artus, ita ut quandoque præ dyspnœa & maxillarum trismo vix quidquam ægri deglutire valeant; hinc summa angustia, urgens periculum, nisi cito succurrant adstantes, quæ auxilia ut omnibus notissima, ita & certissima, scilicet æger in lectulo apprime calefacto reponatur, sufficienter tegatur linteis siccis calidissimis; vasa excalefactoria pedibus apponantur, intus vinum calidum, theriaca, confectio de hyacintho, aqua cinnamomi similiaque usurpentur; similibus auxiliis qui ex aqua frigida extracti pro mortuis habebantur, excitati sunt. Vide *Asphyxiam immersorum*. His etiam plurimi homines frigore interno pene extincti revivifcunt.

3. *Algor febricosus*, Journ. de Medec. Janu. 1761. p. 36.

Est frigus graciale totius corporis a viru febris intermittentis dependens; differt rigor ab algore motu tremulo cum frigore conjuncto. Algor etiam comitatur Asphyxiam immersorum, hystericam &c.

X. ARDOR; Græcis *Diacausis* & *Cauma*, Angli *Heat*; *Chaleur excessive*, *Echaufement*.

Est molesta illa sensatio omnibus cognita quæ a partium ignearum majori actione in nobis excitatur.

Calor hominis sani est hieme 27. grad. in thermometro Reaumurii, æstate ad 30um gradum ascendit; ardor itaque eo major est, quo calor altius progreditur, ut ad 35um, 38um; ultra vero partes comburuntur, destruuntur organa, fit eschara seu sphacelus siccus, fluida exsiccantur, vasa coarctantur, fibræ corrugantur, sensus, motusque partis amittitur: infra vero 35um gradum fluida rarescunt una circiter ducentesima nativi voluminis parte, vasa pari passu

passa diducuntur, pars rubet, dolet, intolerabili rosionis, punctionis, ustionis sensatione divexantur.

1. *Ardor externus, chaleur externe*. B.

Ea est species quæ a corpore calido extus admoto dependet, ut ab aere fervido, insolatione, hypocausto, igne aperto, aqua, lixivio, oleo, ardentibus. Ille vero ardor vel toti corpori vel parti tantum applicatur; ex aere calidiori rubet cutis, turgidulæ evadunt venæ, cephalalgia, asthenia, anorexia, lassitudo, agrypnia, sitis, hæmorrhagia narium, urinæ rubræ, pauæ; sudor copiosus, dyspnœa, orthopnœa, cardialgiæ, syncopes, aliique morbi oriuntur. Ex calore nimio parti applicato erythema, phlyctænæ, ambustio; ea vero phænomena ut pro gradu caloris diversa sunt, ita diversam medelam exigunt.

In genere quamdiu nulla labes organica parti fuit inusta, & ardor tantum est curandus, remotis, si fieri possit, causis externis, frigida actualia sunt usurpanda, potu, lotu, fotu aqueo, item potentialia intus adhibenda, ut acida, nitrosa, diluentia. Huc pertinent ptisanæ de succo limonum, aurantiorum, syrupi granatorum, berberidis, ribesii, nymphææ; emulsiones ex hordeo, seminibus peponis, cucurbitæ, ptisanæ, aquæ acidulatæ cum acido sulphuris, salis marini & similibus, adde balnea, acidulas &c.

Si pars laboret erypthemate, ambustione, vi deantur horum vitiorum curæ.

2. *Ardor internus; ardeur de cause interne, echauffement*. A.

Ea est species quæ tertianas biliosas, tritæophiam, causum, phlegmasiasque bene multas comitatur, ut erysipelas, pleuritidem, phrenitidem; cujus theoriam & praxim hisce in classibus inquiras. Hinc pendent agrypnia, anxietas, dyspnœa, lassitudo, polydipsia, caturema rubra, seu urinæ rubræ, paucæ.

Gradus autem caloris maximi thermometro teste in corpore etiam febriente vix ad 34um assurgit: aquæ Balerucanæ cum calent ad 42um cito erysipelas partibus immersis conciliant, nec ultra pauca minuta tolerari queunt. Maximus calor atmosphæræ apud nos anno 1746 & 1772 assurrexit mense Julio pomeridianis horis ad gradum 30um: hic est gradus caloris sanguinis in vulgari æstate; quidam asseruerunt ad 38um gradum eum ascendisse apud Guineenses; verum merito id in dubium revocat *Du Crest* in thermometricis versatissimus; calor autem sanguinis hieme ad 28um circiter gradum ascendit.

3. *Ardor volaticus*, vulgo *æstus volaticus*; *Keringbad* Suecis; *flammens du visage passageres*; Occitanis *flamboises*.

Est subitaneus faciei, colli &c. calor & rubor, per quadrantem horæ ad summum perseverans, quandoque in sudorem prorumpens, qui mulieribus, dum menstrua deficiunt, imo hystericis, cum anxietate & dyspnœa sæpius accidit & pluries recurrit; similis est huic æstus volaticus a pudore faciem suffundens: hoc symptoma videtur pendere ab impetu sanguinis adaucto cum structura carotidis internæ, unde uberius ad externam amandatur.

ORDO SECUNDUS.

DOLORES CAPITIS.

SUNT illi qui potissimum capitis hanc vel illam partem afficiunt, ut calvariam, oculos, aures, dentes, seu maxillas, citra febrem, convulsionemve, nisi dolores pro horum morborum accidentibus, non vero morbis, ut ajunt, essentialibus habeantur.

Hi morbi apud nos generico nomine *mala* vocantur, ut *mal a la tete*, *mal aux yeux*, *mal aux dents*, &c. *Rheumatismi* vocantur a *Frider. Hoffmanno*.

Raro illi morbi ægrum in lecto detinent, quia pars tantum, non vero totum corpus, afficitur, nisi dolor sit vehemens, & astheniam inducat; in paroxysmis est adipsia, anorexia, anaphrodisia, aliaque symptomata ejusdem ordinis, quod de omnibus doloribus dictum puta; accedit etiam agrypnia, mœror, anxietas, morositas, si perniciosius sæviant hi dolores; si vero leviores sint, non raro superveniente gravi negotio vel pathemate animi insolito, dolor evanescit vel feriatur. Omnes dolores partium internarum sæpius ad partes externas referuntur, & horum idea, utut vivida, est satis confusa quoad locum, ut sæpe hæreant ægri in determinanda præcise sede doloris.

Principium horumce morborum frequentissimum est infarctum vasorum aut congestio sanguinis, vel lymphæ in parte affecta; ille infarctus est vel simplex vel phlogisticus; fit a sanguine puro, vel a sanguine vitioso, ut lympha acri, rheumatismali, arthritica, syphilitica, vel fovetur a carie, ulcere, exostosi, luxatione, fractura.

Dolores sunt vel idiopathici vel sympathici. *Idiopathici* sunt illi quorum principium materiale, seu materies morbifica censetur in eadem parte ac ea quæ dolet, ut cephalalgia a plethora vasorum cerebri, meningum, &c. Dolores *sympathici* sunt illi quorum materies morbifica vel principium evidens est in uno loco, dum dolor est in altero, ut cephalalgia quæ tribuitur saburræ ventriculi, sanguini in utero hærenti.

Falsum autem est dolores sympathicos tribuendos esse ulli causæ, quæ sit remota a parte dolente; seu falsum est ullam causam agere ubi non est: ergo errant qui causam cephalalgiæ v. g. stomachicæ in stomacho reponunt: verum quidem est sæpe fieri ut emetico præscripto illa cephalalgia evanescat; verum inde non sequitur ejus causam fuisse in stomacho; dubium est num sanguis inspissans & vasa meningum vel cerebri infarciens sit incusandus; num vero inspissatus fuerit ob plethoram, ob saburram, inquirendum restat. Esto fuerit inspissatus a saburra e stomacho in sanguinis massam transfusa, illa cephalal-

largia optime discutietur & præcavebitur usu emetici, licet principium proximum hujus referatur ad caput, quo dolor etiam refertur. Commotio enim ab emetico facta potest sanguinem in ipso capite discutere, & saburra eliminata futuri dolores simul præcaveri possunt. Qui itaque morbi juxta quosdam sunt sympathici, juxta alios diversa theoria imbutos idiopathici sunt; arbitraria est itaque illa morborum divisio, & a theoria dependens sæpius erronea.

Dolores interni gravativi capitis, aurium, oculorum, non raro pendent ab infarctu quem narcotica adaugent, nedum minuant: licet enim narcotica sanguinem resolvant & fluxiliorem faciant, interea cum morbi hujus solutio pendeat potissimum a vi systaltica vasorum & contractione meningum, quæ humores congestos exprimat, cumque narcotica utrumque naturæ conatum supprimant, ex usu narcoticorum infarctus non raro crescit & cephalalgiam sequitur sopor, delirium aliudve malum ipso dolore periculosius; ergo caute illis utendum in simili casu, nec apud epilepticos, vetulos, paralyticos, similesque ægros in soporem facile delapsuros.

Docet etiam experientia narcotica, topica, quæ in aliis partibus a capite dissitis tuto usurpantur, non sine quodam periculo oculis, auribus internis, seu origini nervorum propius admoveri; sic folia daturæ oculis admota mydriasim, & amaurosim excitare valent, adeoque non nisi cum cautela illis simili casu utendum est.

XI. CEPHALALGIA; *Ecplexis* Hippocratis; *Carebaria*, *Gravedo capitis* Gorræi Definit. Med.; *Dolor capitis* Sennerti; *Capiplenium* Baglivi; *Dolor cephalicus* Frid. Hoffmanni; *Mal à la tete*; *Etordissement*.

Est capitis gravitas vel sensatio molesta, quæ refert caput interius distensum, turgidum, & quasi gravatum,

Verosimile est hujus causam esse infarctum ipsius corticis cerebri, qui licet refectus dolorem acutum non inferat, sensum tamen obscurum obtinet, maxime cum ejus vasa quocumque modo distenduntur & turgent.

Si sedes morbi foret accuratis signis cognita, ex illa posset distingui cephalæa & hemicrania a cephalalgia; cephalæa etenim utpote dolore tensivo vivido stipata membranas afficeret, tum extra tum intra cranium positas: hemicrania vero sinubus frontalibus magis insideret vel locis a sympathico parvo nervos accipientibus.

1. *Cephalalgia plethorica; Ecplexis* Hippocratis; *Capiplenium* Baglivi, Morgagni Epist. I. 17 ex Covvpero, Commerc. Litter. Baiero; *a vasis meningum sanguine turgidis, varicosis*: *etordissement; pesanteur de tète*, Dictionn. de Santé. B.

Dolor capitis a plethora oriundus cognoscitur ex signis generalibus plethoræ, stipatur pulsu raro; semper enim observavi in gravibus capitis doloribus pulsum rarescere, nec semper facies est rubicunda, ut dum plethora alias partes afficit, sæpius in gravi cephalalgia pallescit, gravitas ad frontem est notabilis, cum difficultate cogitandi, distincte ratiocinandi, reminiscendi. Videtur esse conamen naturæ ad hæmorrhagiam narium excitandam, in quem finem, meningibus & vasis sanguiferis contractis, ea urget sanguinem versus vasa excretoria narium, & reapse superveniente sufficienti hæmorrhagia, hic dolor evanescit; crescente infarctu vertiginosus aut somnolentus evadit æger: præcellere non raro dapes uberiores, vini potus copiosior, somnus pomeridianus, similiaque errata, vel molem directe augentia, vel excretionum consuetarum suppressiones eam indirecte augentes. Hujus varietates sunt.

2. *Cephalalgia catamenialis*. L. P.

Ea est quæ ob catameniorum suppressionem vel emansionem mulieribus periodice & circiter quolibet mense supervenit, atque catameniorum fluxu sedatur vel evanescit. In curatione habenda est hujus principii ratio, seu extra paroxysmum medicamina auxiliaque diætetica & gymnastica, quæ hunc fluxum restituunt, sunt adhibenda; in paroxysmo phlebotomia est eximium remedium.

3. *Cephalalgia hæmorrhoidalis* Hippocr. V. Epidemico Vallesf. 491: *a constipatione*: *Echausfement*. L. P.

Altera est plethoricæ varietas quæ a conatu hæmorrhoidali dependet, cum scilicet plethorici evadunt hæmorrhoidarii, illi ante mariscarum turgescentiam cephalalgiæ gravativæ sunt sæpius obnoxii. Hoc aliquot dies perseverat cum vertiginosis motibus, idearum confusione, frontis gravitate, corporis torpore, alvi constipatione: præmissa phlebotomia, clysmata & deinde jusculа sanguini diluendo & leviter incidendo apta conveniunt; extra paroxysmum balnea, semicupia, tempestate conveniente victus parcior, exercitium moderatum indicantur; sanguis enim crassitie, seu spissitudine peccat simul & quantitate.

Hujus varietas est cephalalgia a constipatione alvi, a calore viscerum, quam comitantur æstus fugaces faciei, cum torpore & stupore capitis, capiplenio, oculorum rubore, visus obnubilatione, quæ omnia clysmatis & victu refrigerante debellantur.

4. *Cephalalgica stomachica* Riverii Pr. de Dolore capitis; Bonet. Sepulchret. Tom. I. pag. 12. obs. 11. B.

Ea est quæ a saburra in primis viis hærente fovetur, aut, ut ait *Riverius*, quæ fit per consensum capitis cum stomacho; a saburra primarum viarum foveri dolorem capitis cognoscitur ex prægressis & concomitantibus, ex prægressa crapula seu ciborum & potulentorum nimia ingestione, potissimum ex liquorum inebriantium abusu, nec non ex habituali stomachi debilitate, ratione cujus male digeruntur alimenta; ex concomitantium numero sunt ructus, nausea, vomi-

vomitio, ventriculi gravitas, cardialgia, pravus oris sapor; circa quod observandum vomitionem gravi cephalalgiæ & hemicraniæ supervenire absque eo quod origo morbi sit in stomacho, ut patet ex vomitione quæ supervenit fracto cranio. In hac specie cephalalgiæ eximius est *aphorismus Hippocratis 17. sect. 4. si sit cibi fastidium, cardialgia, oris amaror & vertiginosa capitis gravitas, emetico opus est*. Quoties enim hæc symptomata cephalalgiam comitantur, vomitio præstantissimum est remedium: si tamen aliunde vetetur usus emetici, cathartica possunt, licet minus tuto, usurpari; utrumque genus remedii; præmissis præmittendis, ut phlebotomia, abstinentia, potu diluente, adhibeatur. Ea symptomata designant saburram inhærentem & latentem in ventriculo; saburra enim cruda a recenti crapula orta non stipatur ori amarore, & vomitione spontanea sæpe tollitur, secus emeticis aut catharticis abigitur; illa species sæpe cephalalgiæ febrili est adnexa, seu stomachics cum febrili sæpe conjungitur, ast diversæ sunt quoad principium.

5. *Cephalalgia febrilis*. B.

Est illa species quæ a sanguinis impetu febrili dependet, in quocumque febrium & phlegmasiarum ordine morbus certe frequentissimus, nisi symptoma placeat nuncupari; quoties impetus sanguinis est solito major, toties pressio lateralis in vasa sanguifera crescit; sed cum ratione asthenia febrilis æger horizontaliter jacet, impetus cruoris in vasa capitis major est quam cum stamus; ergo hac duplici de causa pressio lateralis vasorum capitis major evadit; hinc cephalalgia gravativa quæ vulgo ad frontem refertur.

Est cephalalgia in febre acuta cum urina tenui, pellucida, phrenitidem, id est delirium portendit, maxime si æruginosa vomunt ægri, & si cum surditate est pervigilium, ut docent *Prorrhetica*; si dolor capitis vehemens in hoc casu subito delitescat, signum est delirium aut soporem accedere, quod si fiat sine causa evidenti, ut a crisi, phlebotomia, &c. pessimum est.

6. *Cephalalgia pulsatilis*. *Sphygmocephalus* an genus diversum?

Est sensatio molestæ pulsationis in capite juxta tempora, quæ licet sit symptoma cephalalgiæ febrilis, quandoque sine dolore proprio dicto capitis observatur cum molesto pervigilio; ita ut ægri de hac pulsatione tantum conquerantur & de agrypnia; ea etenim pulsatio tunc maxime molesta est cum æger jacet, & ad somnum se componit; accidit autem ea pulsatio post magnas animi contentiones, studia nocturna, curas graves, nec non ob pergræcationes, maxime spirituosorum liquorum potationem, & quæcumque sanguini impetum majorem conciliant; ægri distinctas & arteriarum pulsui synchronas pulsationes in temporibus percipiunt, quæ perceptio an ad tinnitum bombum, an ad cephalalgiam magis referenda sit, ambiguum est: pendet autem ex pulsatione arteriæ temporalis adversus canalem osseum, quem in cranii subingressu prætergreditur; cum enim canalis ille sit incurvus, & fluida velociter mota fortius agant in curvaturas oppositas, ibi cruor arteriam suam fortius impetit, cum velocius solito movetur; fluida enim quæ velociter moventur fere sequuntur solidorum leges, juxta quas vis percussionis in plana opposita est, ut quadratum velocitatis; cum e contra fluida pacate fluentia quorum versum æqualiter premant & libere per canales fluentia in parietes eorum minimum agant; hoc symptoma fugax esse solet, si nulla febre stipetur.

Eandem pulsationem observo cum agrypnia inde adaucta in muliere menorrhagiam uberrimam quovis mense patiente, quæ inde chlorotica, id est pallida, picansque evasit, cujus sanguis calidus & acer hysteralgiam in medio catameniorum suorum excitat. Idem symptoma in melancholia Anglica, seu tædio vitæ, constanter adesse ab ipso ægro percipio.

8. *Cephalalgia intermittens*. L.

Quotidie, vel tertia quaque die etiam sine pulsus frequentia horis præfixis ea species supervenit, & a veneno febris intermittentis fovetur, quod apprime evincit curatio, quippe pancæ doses kinkinæ, irritis cæteris omnibus remediis, hanc brevi tollunt, ut aliquoties expertus sum.

8. *Cephalalgia gravidarum*. *Maux de tete des femmes enceintes*. L.

Quandoque gravidas vehemens divexat cephalalgia circa frontem & oculos; palpebræ difficulter attolluntur, imo quod pejus sopor accedit minime levans; huic gravi malo, ex quo pejora metuenda sunt, illico phlebotomia etiam repetita succurrendum est. Hic morbus sub graviditatis finem magis metuendus est, aorta scilicet ab utero compressa sanguis in superniis partibus retinetur, inde metuenda apoplexia, eclampsia, &c.

9. *Cephalalgia inflammatoria* Manget. Biblioth. pract. tom. 1. pag. 1021, 1022; *Dolor capitis a meningum inflammatione* ab Heers. *Dolor capitis a phlegmone cerebri*, Brasavoli Comm. in Aphor. 51. lib. 7. River. obs. comm. 21. A.

Huc referantur etiam dolores capitis ab ictu, vulnere, contusione, fractura, similibusque principiis procatarcticis, quæ cephalitidem, phrenitidem, eclampsiam, aliosque gravissimos morbos deinde inducere solent, adeoque cura in morbis inflammatoriis & tractatibus chirurgicis est inquirenda.

10. *Cephalalgia catarrhalis*. L.

Ea duplex est; vel enim est externa, id est, cutem ipsam tantum afficit, quæ duplici phænomeno patet, scilicet cutis capillatæ rubedine & dolore tactum refugiente; quippe etiam capillorum pectinatione exasperatur. Altera est altior & capsulam aponeuroticam, qua involvitur cranium, afficit; atque ut prior cory-

coryza, tussi, sternutatione se prodit; & maxime ex eo quod dolor tactu, frictione sedatur; hic dolor quandoque est sævus & pertinax cum tinnitu, strabismo, visu duplicato, prout in vicina organa serpit fluxio, ac catarrhorum more ad quadraginta dies extenditur. Curatur phlebotomia una vel altera, deinde catharsi bina, dum interea potus theiformes, diæta mediocris, suffitus ex karabe, fumus salviæ, sacchari usti, similiaque in usum vocantur; cum autem ab aeris frigiditate & humiditate procedat morbus, evidens est perspirationem tegumentis calidis, siccis, aere calido, exercitio, potu calido esse revocandam; quod ratio capillitii densioris etiam præstat.

11. *Cephalalgia anemotropa* Georg. Hannæi, Miscell. Cur. *Cephalalgia tara* Mangeti Bibliothec. Pract.

Ea est quæ quoties flat ventus meridianus, calidus & humidus, certos homines constanter afficit, & accedente vento boreali aut alio quovis evanescit; ad eum disponunt quæcumque cerebri vigorem imminuunt, ut studia immodica, curæ diuturnæ, quoties flat auster apud nos, electrica vis fere evanescit in aere, ut docent observationes electricæ; inde forte fit ut tonus cerebri laxetur, sanguis in eo congeratur, & hæc species perbelle sanatur illico per electrisationem, quæ diversis artificiis excitatur. Datur altera quæ a vento boreali inducitur, qualem refert *Hannæus*.

An cephalalgia, quæ ab insolatione accidit, habeat symptomata specialia, aut curam specialem, ac proinde inter species sit recensenda, nondum mihi notum est; scio quidem in hoc casu soporem, imo asphyxiam quandoque accedere; scio etiam mulieres huic malo mederi solitas esse singulari artificio quod vocant solis a capite extractionem, apposito scilicet fronti cyatho inverso frigida pleno; verum an hæc sufficiant dubito.

12. *Cephalalgia hysterica*. B.

Illa est diversissima ab hemicrania clavo, quippe partem magnam capitis, sæpe occiput totum, afficit cum sensu frigoris vehementis, quod quidem pro hysteriæ criterio haberi voluit *Baglivi*; sed hæc species ex signis genericis hysteriæ magis innotescit; fugax est, tremorem incutit, spasmodicas contractiones diversorum organorum, catameniorum emansionem; antihystericis tollitur.

13. *Cephalalgia metallica*. D. Doazan Doct. Med. Monspel. L.

Est species quæ potissimum figulis familiaris est, ex eo quod ad encaustum, quod vitreandis vasis suis adhibent, plumbum & diversa metalla terere, fundere, eorumque tum pulverem, tum vapores haurire consueverunt. Vide apud *Lemery Diction. des drogues* quænam sint metalla diversis encaustis componendis adhibenda. Illos autem incessunt 1. dolor colli & occipitis pertinax, pressione non exacerbans; 2. dolor gravativus totius capitis, frontis potissimum; 3. stupor mentis quasi soporosus.

Ille autem morbus curatur, ut rachialgia metallica, scilicet 1. die clysma cum decocto colocynthidis, sennæ & similibus injicitur; 2. tri-horio post noctu bolus ex theriaca præscribitur; 3. mane sequenti sex grana tartari stibiati in duas doses divisa intra semihoram hauriuntur; vespere clysma ex vini & olei ana unciis quatuor injicitur, dein alternis diebus catharticum validum ad tres vices iteratur, & sic ægri intra duodecim circiter dies sanantur.

XI. CEPHALÆA; *Crotaphus* Cæl. Aureliani cap. 22. *Douleur de tete*, *Cephalee*.

Differt juxta *Cælium Aurelianum* a cephalalgia, quod illa chronica sit, ista vero acuta seu brevi terminetur: Cephalæa scilicet morbus est diuturnus dolor totius capitis, sed etiam vehemens, qui a parva occasione vehementes habet exacerbationes, inde sequitur cephalæam gradu tantum, non genere, a cephalalgia discrepare, & forte satius esset eas ambas unico generi inserere; utinam saltem si genus confusum sit, species dentur distinctæ. Cæphalæam Neoterici, Stahlianique distinguunt in eo quod dolore non gravativo sed tensivo spastico stipetur, verum an hoc verum sit de omni specie non constat.

1. *Cephalæa syphilitica*, *Cephalee verolique*, Mangeti Bibliotheca Pract. de dolore capitis C.

Ea præterquam quod signa syphilidis latentis, male curatæ obtinet, & quod noctu, dum æger lectulo incalescit, ferociat, nulla criteria propria obtinet: etenim vidi hanc speciem ita catarrhali affinem ut nisi hydrargyrosi cessisset, & noctu exacerbasset, pro catarrhali eam habuissem. Vidi alias hanc speciem a biennio sævientem, noctu exacerbantem, quam pro rheumatica Medicus ordinarius habuerat, proindeque phlebotomias repetitas præscripserat, juscula que edulcorantia, sed incassum; æger scilicet virus venereum celaverat, sanguis extractus erat ut in rheumatismo gelatina alba crassa obductus; cum demum accersitus confessionem virus venerei extorsissem, adhibita hydrargyrosi æger convaluit, hæ species neglecta exostoses cariesque cranii inducit.

2. *Cephalæa ab acrimonia*. *Cephalalgia scorbutica* Boneti in Sepulchr. *Dolor cephalicus a materia salina* Frid. Hoffmanni; *a scabie*, *gutta rosacea repulsis* ejusdem.

Ea est quæ ab acrimonia humorum dependet.

Cognoscitur ex victu prægresso, ex temperamento calido & sicco, a juvantibus scilicet lacticiniis, aquis acidulis, balneis, & a lædentibus, ut calidis, acribus. Si acrimonia tanta sit ut ossa erodat, diploen corrumpat, ad terebrationem aliaque auxilia chirurgica deveniendum est.

3. *Cephalæa arthritica*, Musgrave cap. 14. hist. 7. Frider. Hoffmann. de dolore cephalico; *Podraga capitis*, Act. Acad. N. C. Observat. 155. 214. &c. L. P.

Vidit hanc speciem quotidie eadem hora meridie re-

recrudescentem adeo intolerabilem ut nihil magis; capite fortissime vincto levabatur paululum, ea dolore ad pedes redeunte illico evanescit; ut autem in pedes divertatur nihil est utilius epispasticia, inter quæ lavipedium ex aqua calidissima aliquoties miros effectus præstitit; novi aliquot ægros ea methodo sanatos.

4. *Cephalæa febricosa*. Vide Morton. Pyretolog. pag. 32. *Hemicrania a febre intermittenti latente*. A. P.

Dolorem capitis intolerabilem, certis statisque periodis utplurimum recrudescentem, observavit Auctor, verum absque aliquo solemni algore, rigore, calore & sudore, qui sese alternatim excipiunt in legitimis intermittentibus; urina vero multum tincta & contentis saturata speciem aquæ cum pulvere latteritio mixtæ semper præ se ferebat.

Morbum sæpe incassum frequenti phlebotomia, etiam e jugulari, epispasticis, cephalicis omnigenis, errhinis, masticatoriis, aggressus est *Mortonus*, eum vero auxit adhibitis emeticis; catharticis levioribus; chalybeatis, antiscorbuticis; donec tandem experientia didicisset usu copioso kinkinæ doloris hujus fomitem penitus posse subigi.

5. *Cephalæa melancholica*, Ramazzini *hypochondriaca* dicta. L. P.

Est ea species quæ sanguinis viscositati, lentorique tribuitur, quæ ut plurimum mitis, sed diuturna fere continua est, cum animi mœrore, solitudinis amore, & non raro puellis ob latens matrimonii desiderium, vel aliud pathema, viris ab ærumna, curis, studiis immodicis supervenit; valde affinis est cum specie quam suppressio catameniorum & hæmorrhoidum fovet. Ast peculiariter exigit diluentia, rusticationem, venationem, quæcumque diversitatem & hilaritatem idearum valent excitare, æstate vero balnea, aquas acidulas, &c.

6. *Cephalæa Polonica*, Stabel. histor. 5. & 6. plicæ Polonicæ. C.

Est ea quæ a plicæ Polonicæ retentione, vel capillitii plicosi resectione ortum ducit, quæque atrox est ac cariem cranio infert.

7. *Cephalæa serosa*, Mangeti Biblioth. practic. de dolore capitis Tom. 1, Boneti Sepulchret. Tom. 1, Fabricii Hildani Centur. 3. observat. 20. C.

Numerosæ prostant observationes hujus speciei quam tribuunt sero in diversis cerebri partibus collecto; an vero illud principium incusant quia cadaverum dissectio hoc serum adesse docuit? certe non valet consequentia; an quia hydrotica, diuretica, vesicatoria, setacea profuerunt? inde non certo deduci potest morbum a sero profluxisse, enim aliunde serum stupori, gravitati, sopori potius inducendis par videatur, quam vividis doloribus excitandis, nisi aliquis sit infarctus phlogodeus, ut in catarrhali cephalæa. Consule *Morgagni de Sede Morborum Epist.* 1. ubi hujus cephalææ acutæ prostant casus a *Valsalva* observati.

Cephalalgiæ speciem intolerabilem amentia terminari solitam putabat J. *Salzmannus* oriri a pineali glandula calculosa vel scirrhosa; talem invenere in hoc morbo *Scheu*, *Drellncurtius*, &c. sed hujus speciei signa desunt.

Ab hydrocephalo sinus cerebri ortam vidit cephalæam dirissimam *P. Borellus Obs.* 38. *Cent. I;* repulsa fuerat scabies; aqua purissima ad libras duas effluxit cum impetu ex sinubus cerebris post mortem incisis.

XIII. HEMICRANIA; *Migraine*, *Clou*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma dolor est in alterutro capitis latere, potissimum ad tempora, frontem, juxta oculos, isque vehemens, sæpe periodicus.

Differt a cephalæa ex eo quod ejus sedes non est in encephalo, nec in calvariæ parte quæ immediate cerebrum tegit, sed in sinubus frontalibus, orbita oculorum, ita ut vel oculi globus vehementes afficiatur tractione, lachrymatione, vel æger naria obstructione, coryza, similive sinuum frontalium læsione laboret ut plurimum, aut in loco, quem clavus aut pollex tegeret, terminetur affectus, quod in cephalæa non accidit.

1. *Hemicrania ocularis*. C.

Ea est quæ pendet ab oculi suppuratione, synchysi, inflammatione interna. In illa dolor est constans, tensivus in parte superiori orbitæ alteterius oculi cum visus læsione notabili.

Sunt autem plurimi oculorum morbi quos ea comitatur, sequiturve, & in quibus ille dolor sæpe est præcipuum symptoma, & 1. quidem cataractæ purulentæ, & cataractæ a synchysi: 2. amblyopiæ hydrophthalmicæ: 3. amauroseos a synchysi: 4. ophthalmiæ choroideæ, uveæ; ab eleomate, & sæpe sequitur extractionem cataractæ, oculi ipsius evacuationem, atque non raro ad mortem usque ægrum divexat; si vero ægrum orbum uno oculo dimittat, anno sequenti alterum oculum aggreditur. Si sit diapyesis seu puris collectio in camera postica, puris emissio potest dolorem sanare; si sit synchysis, suadet *Saint-Yves* ipsius oculi extractionem; servet nos Deus immunes a morbo & a remedio.

Sola observatio potest evincere hemicranias immanes pendere a vitio partium remotarum, & quoniam Medici specierum morborum doctrinam parvi faciunt, inde incidunt in errores ægris perniciosos; sic pro rheumatismo plures Medici curabant hemicranias odontalgicas, quæ demum illico dentibus cariosis avulsis a *Fauchartio* evanuere, nec amplius rediere.

2. *Hemicrania odontalgica* Fauchart 2, 3, & 4 obs. pag. 413. B.

Ea est quæ principium suum habet in dente carioso, ac nervis pedem anserinum constituentibus, cujus curationem ex dentis avulsione, vel ex nervi affecti ambustione exspecta, qualem tradidimus inter trismi species: mira quidem sympathiæ species, quippe utut principium in ner-

nervis dentium existat, non raro solum caput juxta oculos dolet, quo dolore ineunte, vel remittente odontalgia apparet. Succus porri in aurem infusus dolorem sublevare dicitur; nisi omnes cariosi dentes evellantur, hemicrania permanet, & ad plures menses ac annos quandoque perseverat.

3. *Hemicrania sinus*. Journ. de Med. Avril 1761, & pag. 371 a calculis. D.

Est ea quæ ab alterutru sinu frontali obstructo dependet; dolor est perseverans, diuturnus, in ima parte frontis supra orbitam; naris ejusdem lateris est sicca, oculus vel ruber vel lacrymosus cum dolore exacerbatur: hujus verro varietates sunt 1. a vermibus vel larvis muscarum intra sinum latitantibus. *Vide Fernel. 5. Pathol. cap. 7, Rolfincium de capitis dolore, Boneti Sepulchretum tom. 1. pag. 67*; cognoscitur ex pruritu & vertiginoso affectu conjunctis; huic speciei frequenter obnoxiæ sunt capræ & oves, unde vertiginosæ evadunt. A sanguinis impetu critico & errore hæmrrahagiæ narium. Monialis bis hunc morbum cum febre acuta passa est, prima vice hæmorrhagia narium quam Medicus ex pulsu nasali prædixerat eam liberavit; altera vice eadem symptomata, idem pulsus, sed naris sicca fuit, & nihil sanguinis ex ea effluxit: Febre sanata dolor immanis in orbita permansit: Consultus cum *Ill. D. Capral* non dubitavimus quin sanguis in sinu clauso collectus huic ansam præberet, & trepanum sinui applicandum suasimus. 3o. Dantur similes dolores a muco ibi collecto, imo indurato & in calcuos converso; calculi alii per nares anticas rejecti fidem faciunt *Bonet. Sepulchret. appendic. pag. 62. tom. 1*; alii per nares posticas; *idem ibidem pag. 61*; Acidulæ poratæ in hoc casu profuere; *Fabric. Hildan. Centur. 5. obs. 1.*

4. *Hemicrania coryza*.

Sic dicta quia a coryza incipit; & coryza ac alterius naris siccitate constanter stipatur; est dolor atrox periodice, sed raro, ut semel vel bis in anno, revertens cum oculorum intra orbitam violenta retractione, lachrymatione, quandoque visus hebetudine, aliisque diris symptomatis, quique pendet ab infarctu sinuum frontalium: infarctus vero ille est a muco viscido & acri, saltem in sene; hunc morbum vidi sanatum duciis ex aqua Bellilucana, & inde secuto fluxu viscoso e naribus.

Verum quænam sunt hemicraniæ quæ curantur vesicatoriis, setaceis, similibusque remediis pone capute applicatis? nonne sunt cephalææ serosæ?

5. *Hemicrania hæmorrhoidalis* Heisteri; *Clavus hæmorrhoidalis*, dissertat. ann. 1743. Helmstadii. A. P.

Character. Dolor capitis fixus quasi a clavo premente vel terebrante, hæmorrhoidibus & catameniis, hæmorrhagis narium, suppressis superveniens, his restitutis sanandus.

Adest partis intumescentia, calor, rubor, ardoris sensus, agrypnia, pulsatio temporum, corporis lassitudo, urina rubra, spumans, pulsus durus, plenus.

Cura exigit sanguinis detractionem & dilutionem, fluxuum suppressorum restitutionem ad principium tollendum: hoc præstant phlebotomiæ pedis, dein hirudines parti ipsi aut ano etiam applicatæ, diæta diluens & refrigerans, medicamenta resolventia & temperantia, ut pulvis temperans Stahlii vel Heisteri ex matre perlarum cum nitri granis tribus, quatuorve, potiones ex lapide cancrorum, matre perlarum, aqua rosarum florum tiliæ, sambuci, cinnamomi cum syrupo violaceo: fomenta ex floribus chamæmeli, sambuci, millefolii & mica panis, spirito vini camphorato, &c. Cucurbitulam partī applicatam laudant *Naturæ curiosi*, hirudines *P. Borellus*; arteriotomiam *Pareus*, aquam frigidam nonnulli.

6. *Hemicrania clavus*; *Clavus hystericus* Sydenhami de colica hysterica, process. integr. p. 669: *Le clou hystérique* Raulin des maladies vaporeuses pag. 258. A.

Est dolor atrox, perterebrans, capitis, in parte quam pollex vel ovum tegeret, clavi infixi sensationem referens cum animi desperatione, prostratione, sæpe delirio, hystericas, chloroticasque discrucians. Arabibus etiam *ovum testa* dicitur, si paulo majus spacium occupet. Hic morbus atrox phlebotomiis incassum oppugnatur. Valet hic tantum curatio eadem ac in gastrodynia hysterica, scilicet ferum lactis & laudanum.

7. *Hemicrania purulenta* Nicolai Decas obs. pag. 14 Argentorati, 1725. C.

Miles accepto ante triennium vulnere capitis cum fractura, sed dudum consolidato, ab hoc tempore laborabat cephalæa immani, quæ omnes Medicorum & ipsius carnificis conatus eluserat, præscrpto denique pulvere cinnabaris & nitri, emulsione & emplastro, facta est cum aliquali fragore sternutatio cum excretione purulentæ materiæ tenacis sanguine interspersæ per nares, integrum diem perdurante, & ad quadrantem mensuræ accedente, quam subita doloris mitigatio & tandem plenaria sublatio subsecuta est; unde infert auctor sæpe medicamentis tribui effectus quos minime præstant & fortunam esse Medicorum fabrum.

Est itaque ea species quæ a pure sinus frontales, maxillaresque replente deducenda est.

8. *Hemicrania ab insectis*. Morgagni de sedib. Morb. Epist. 1.

Est ea quæ oritur a quodam insecto intra sinus frontales nidulante, v. g. ab scolopendra, œstro nasali, vel larvis muscæ carnariæ, ab erucis, &c.

1. Catharina Pnaferin quinquagenaria per annum fuit vexata dolore exquisito frontis versus latus dextrum, cujus locum pollex tegere poterat: is dolot a somno tranquillo evigilantem, vel radiis solaribus expositam acrius discruciabat; aderat pruritus narium earumque siccitas & obstructio ad partem dextram cum frequenti

ri sternutamento, capitis obnubilatione, vertigine & palpebræ dextræ spasmo; expergefacta tetrum odorem ex ore exhalantem, reliquo tempore ructus acidos experiebatur: Inspiravit tabaci pulverem, aquam Reginæ Hungariæ; ex his repetitis secuta est muci copiosa emunctio, & denique viva scolopendra bicornis expedite currens, se in circulum convolvens, quindecim ex utraque parte aut plures pedes habens: Videtur scolopendra plana pedibus utrinque quindecim Faunæ Suecicæ 1263. Vide *Hist. de l' Acad. R. des Sc. Ann.* 1733. *p.* 33. & 1708. *pag.* 24. oleo in aurem immisso scolopendra post triennium ejecta fuit & syrigmus eam comitans sanatus. 2. Ab Eruca pilosa intra sinum frontalem latente *Fabricius Hildanus centur.* 1. *observ.* 8. observavit puerum hemicrania discruciatum: Vide iconem apud auctorem. Similem erucam pilosam medium digitum longam vidit e naribus ejectam *Tulpius lib.* 4. *observ.* 12. Illa hemicrania ovibus est familiaris, hominibus non raro tamen accidit, ut constat sex observationibus quæ prostant in *Ephemer. Nat. Cur.* Licet autem plures Authores eam tribuant vermibus intra cerebrum latitantibus, hoc nullius Authoris fide digni observatione constat, ut monet *Illustr. Morgagni Epist.* 1. *p.* 6. & 7.

In simili morbo *D. Lindern* Argentinensis observat dolorem ad occiput exporrigi; mucum e naribus extillare, a lacte calido in nares attracto levari; ab errhinis exacerbari, vomitoriis excussam esse erucam inferne flavam superne fuscam, punctis nigris notatam.

9. *Hemicrania nephralgica* Baglivi p. 335. cap. 9. de fibra motrice. A.

Observavit *Baglivi* hemicraniam in nephralgia ex eodem latere quo calculus dolorem creat cum pulsu ejusdem lateris parvo & depresso, quod deducit a dolorosa oscillatione & contractione fibrarum communicata a renibus ad pericranium.

10. *Hemicrania lunatica* P. Salii cap. 10. ad Altomari praxim. L.

Ea est quæ determinate qualibet octava die circiter, seu juxta quamlibet lunæ phasim ægros divexat. Tres vidit Auctor ægros, inter quos Dominicanus per tres annos & septem menses continuos qualibet octava die lunæ, ferme eadem hora, hemicraniam patiebatur cum ingenti & acuto dolore circa temporalem musculum, triginta circiter horas perseverante, quo tempore nec lumen aspicere, nec strepitum audire, nec etiam cibum gustare poterat sine manifesta læsione; in intervallis sanissimus erat.

Merito existimat Auctor a veneno intermittentis febris octavæ pendere hanc hemicraniam.

XIV. **OPHTHALMIA**; *Pituita* Horatii; *Lippitudo* Celsi; *Oculorum inflammatio*, *Dolor oculorum* Sennerti; *Ophthalmoponia* Heisteri; Gallice *Ophthalmie*, *mal aux yeux*.

Ophthalmia Græcis ab *ophthalmos* oculus, quasi morbus ocularis.

Cognoscitur ex oculi *dolore*, *rubore*, *intolerantia lucis & lachrymatione*.

Dolor & lucis intolerantia sunt præcipua ophthalmiæ symptomata; rubedo in ophthalmiis externis tantum adest. Dolor in oculis est proportionalis hujus organi sensibilitati, quæ maxima; quippe nulla pars sub pari volumine tot fila nervea recipit, quot oculus. Ille ex sex paribus nervorum fila mutuatur, & sensibilitas est nervorum quantitati intra datum spatium proportionalis, si par sit filorum nerveorum distractio.

Cum ophthalmia est inflammatione stipata, quod in plurimis speciebus accidit; dolorem comitantur rubedo, calor, tensio, tumor, quorum omnium causa est impetus cruoris in vasa sanguifera oculi: *Vide theoriam Inflammationis*: Inde etiam nervorum distractio: verum dantur ophthalmiæ internæ quæ etiam in suppuratum abeunt, v. g. in crystallino, sine prægresso rubore ac tumore conspicuis, ut cum crystallinus suppuratur; ibique datur inflammatio lymphatica Boerhaave.

Intolerantia lucis retinæ sensibilitatem adauctam esse probat, sive detur ejus infarctus phlogisticus, sive tensa sit nimium choroidea, ejusque expansio uvea, sive simul consentiat sclerotica; in his omnibus casibus datur *myosis* seu pupillæ angustia huic lucis intolerantiæ proportionalis.

Illachrymatio uberior accidit propter dolorem oculi, ejusque siccitatem & fervorem; natura siquidem eo fine secretionem illam intendit ut lachrymarum fluento, si quid est peregrinum, evertatur, siccum humectetur, fervidum & aere temperetur; nec alio modo intelligitur quare ab irritatione magis augeatur lacrymarum excretio quam illarum per puncta lachrymalia resorptio, quod tamen ad epiphoram statuendam omnino necessarium est.

Differt a caligine, quia obscuratio visus in ophthalmicis est libera; si enim palpebras aperiant, clare vident; verum in caliginosis est obscuratio coacta quæ a voluntate superari non potest.

1. *Ophtalmia Taraxis. Teraxis* Aetii, Pauli lib. 1. cap. 22. *Ophthalmia notha* Sennerti: *ophthalmia catarrhalis* Saint Yves spec. 3. De Meyserey art. 383. 382. B.

Ea species omnium levissima est, a nullo interno vitio præexistente fovetur, & tantum accidentaliter a principio procatarctico pendet, ut a frigore, rore vespertino, fumo, vento, lectione immodica, oculorum labore in minutis aspiciendis, ex vapore cæparum, allii, pulvere &c.

Sanatur naturæ vel artis auxilio; natura scillcet pulverem aut miasma acre everrit, eluit, obortis lachrymis; dolorem sedat a luce oculum clausis interdiu palpebris; & naturæ imitatrix ars medica umbellam ex serica tela viridi prætendit, tenebras suadet, aqua tepida oculum eluendum jubet, nec non abstinentiam a principiis nocivis, ut lectione potissimum nocturna, a vento, sole. Si quid in oculos seu inter palpebram & oculum hæserit, diducta palpebra interventu plumulæ vel frusti papyri illud extrahitur.

1. *Ophthalmia trichiasis*, *Trichiase* de St. Yves p. 98. L.

Trichiasis est directio ciliorum versus oculi globum. *Distœchiasis* est series duplicata pilorum in palpebræ interna superficie.

Si pili ciliorum prælongi sub palpebris recondantur, nascitur ophthalmia, quæ eductis ciliis evanescit; verum cum cilia ob ulcuscula marginis palpebrarum intus enascuntur, ea acriter pungunt oculum, eumque inflammant, exulcerant, usquequo exstirpata sint. Frustra resecantur hi pili, qui rigidiores deinde succrescent; eradicari debent sigillatim interpositis pluribus diebus, & dein, ne novi succedant, sub debitis cautelis, lapide infernali locus unde exstirpati sunt est comburendus, imo suadent quidam, ubi nullum aliud est remedium, palpebræ marginem pilis onustam omnino resecare; de quibus vide *Heisterum Chirurg. cap.* 47. & *Saint-Yves cap.* 8. pag. 98.

3. *Ophthalmia tuberculosa*. L.

Posthia Galeni, a *posthe* præputium vel *potos* desiderium; Tubercula palpebris accreta sunt *hordeolum*, Gallis *orgeolet*, *envie*, quia creditur accidere illis, qui gravidæ desideranti quidpiam recusant, *Grando*, Græcis *Crite*, Gallis *grain de grele* ob duritiem & pelluciditatem tuberculi, unde etiam *sclerophthalmia* Aetio dicitur, nec non aliis *Chalaza*: *Præputiolum* Cornarii.

Nascuntur scilicet in palpebrarum marginibus tumores rubri, duri, indolentes, aut parum dolentes, qui veluti præputiolum phimosi affectum referunt.

Illa tubercula sunt emollienda ut resolvantur; si non resolvantur, sunt inflammanda aut adurenda ut suppurentur; vel sunt enucleanda, & demum cicatrix est inducenda; si sint verrucæ, atheromata excrescentiæ, filo vinciri debent ut cadant, vel comburi, vel forficibus resecari.

Emolliuntur emplastro de mucilagine, de vigo, cum pauxillo saponis &c. comburuntur gutta spiritus salis ammoniaci, vel quod promptius agit, acumine lapidis infernalis: enucleantur, resecantur forcipibus; vinciuntur filo sericeo si verrucæ, excrescentiæ, petiolatæ sint. Curatur, ulcusculum unguento diapompholygos.

Vide *Boerhaave de Hordeolo Heist. Chirurg. c.*43. 44.

4. *Ophthalmia Trachoma* P. Æginetæ.

Trachoma est asperitudo palpebræ in parte interna. *Dasymma* vocatur, si fit herpetica; *Tylosis*, si callosa; *Sycosis* demum, si pustulæ crassiores fuerint.

Differt a psorophthalmia ex eo quod pustulæ duræ miliares seu exiguæ palpebras intus, non vero globum oculi afficiant.

Epidemica fuit Romæ post terræ motum & quadragesimale jejunium, *Baglivi* & *Teloni de terra motu*.

Cognoscitur ex sensu gravitatis in palpebris; accedunt dolores vividi, pruritus assidui; calor & rubor in canthis & conjunctiva, ulcerosi videntur tarsi ex quibus lippitudo glutinosa fluit cum lachrymis rodentibus; noctu palpebræ agglutinantur.

Si inveterascit morbus, palpebra potissimum inferior invertitur, & cartilago tarsus dicta prominet instar arcus tumidi; excoriantur tarsi, & morbus vocatur a Boerhaave *inflammatio excoriatoria palpebrarum*, hinc earum sequitur exulceratio, necnon pustulæ exiguæ miliares quandoque instar arenularum callosæ interiora palpebrarum obsident. Affectus hic contumax est & valde incommodus: ægri de arenula in oculis pungente conqueruntur, nictando excoriationem recentant, &c.

Curatio mali recentis alia est quam inveterati.

In recenti inflammatio sedanda maxime remediis internis, phlebotomia, catharsi, jusculis diureticis, balneis, necnon topicis.

Recipe bulbi liliorum unc. semisse; florum meliloti vel sambuci, unc. i. croci, scrupul. i. coque in aqua; adde farinæ siligineæ q. s. & salis ammoniaci gr. vj.

Hoc cataplasmate linteis involuto, bis in die renovato, foveatur oculus donec palpebræ prius tensæ jam laxæ & rugosæ evadant. Si ultra pergas, succedet epiphora sebacea, nisi adstringentibus, ut rosis, malicorio, agrimoniæ foliis decoctis cum pauco mellis rosacei. utaris.

In inveterato morbo unguentum sequens palpebris est illiniendum.

Recipe sacchari saturni, drachm. i; cerusæ albæ, scrupul. iv; camphoræ, gr. vj; cum pauxillo olei rosarum tere, dein adde unguenti de tutia vel rosacei unc. i.; inunge mane & vesperi palpebras clausas: si non possit tolerari, ex butyro recenti, oleo ceræ & cera alba fiat unguentum solum leniens.

Ulceratis & scabiosis palpebris *Saint Yves* admovet collyrium ex hepatis antimonii, drachm. ii; tutiæ semi-uncia, camphoræ semi-drachma, caryophyllorum gr. xx. quæ infundantur per octiduum in aquarum euphrasiæ, fœniculi, chelidonii magni & rutæ, ana unciis iv. ter in die instilletur aqua illa in oculum; vespere unguentum de tutia applicetur. Si hoc non succedat, lapide infernali urantur ulcuscula marginis palpebrarum cum cautelis debitis.

Si herpes tantum sit in palpebris, nec ulcus ullum evidens, sufficit quater in die collyrium ex salis saturni & salis ammoniaci ana gr. iv. in aquæ rosarum & plantaginis ana unc. iv.

5. *Ophthalmia sicca Xerophthalmia* P. Æginetæ. *Ophthalmia angulos oculi afficiens* Saint-Yves *spec.* 5. *ab acrimonia sanguinis*, De Meyserey n. 386.

Nullus tumor in palpebris, rubedo & pruritus tantum in tarsis, lachrymæ vix ullæ, palpebræ noctu agglutinantur, lux ab aquis reflexa vix toleratur; curatur facilius quam humida; interea est contumax & habitualis, quippe fovetur a lymphæ acrimonia, atque superveniente levi dysuria tanquam crisi sanatur, metastasi facta ex conjunctiva in præputium.

Cura exigit phlebotomiam quæ sæpe sufficit; maxime vero præmissa catharsi balnea per aliquot dies repetita succedunt. Jusculum refrigerans, vel serum lactis e balneo exeunti propinatur; noctu anodyna prosunt, maxime pueru-
lis

lis observante *Sydenham*. Aquæ acidulæ per æstatem novem diebus potantur.

Topica quæ indicantur sunt collyria ex aquis rosarum, plantaginis, mucilagine psyllii; aqua spermatis ranarum; folia cydoniæ, petala rosarum; juvant etiam aqua vel solutio saturni, aut sal saturni magna aquæ copia dilutum, saccharum canthum &c. *Saint-Yves* vero præscribit collyrium ex aquarum rosarum & plantaginis ana uncii ii, tutiæ gr. xii. & spiritus vini cochleari: foveatur oculus per diem hoc collyrio; vespere autem huic applicetur plumaceolum in decocto foliorum veronicæ, thymi & florum rosarum ex vino rubro intinctum; taleolæ pyri aut pomi sedant apprime.

9. *Opthalmia pustulosa* Saint Yves Mal. des yeux pag. 183. *Ophthalmie bourgeonnée* L.

In hac specie fasciculi vasorum rubrorum ab interiori palpebræ tunica ad corneam usque excurrunt, & ad corneæ peripheriam pustula excitatur lentis magnitudine; si vero in cornea ipsa resideant pustulæ, ibi pure confecto, abscessus albedine se prodit.

Cura exigit solutionem aquæ divinæ in aqua, modo pustulæ corneam non attingant: si vero eam attigerint abscessusque efformaverint, ut abscessus aperiatur guttatim affundenda est aqua destillata camphoræ, & apertis pustulis ad solutionem lapidis divini recurrendum.

7. *Ophthalmia erysipelatosa* Saint-Yves spec. octava pag. 184.

Rectius *herpetica* nominanda est, in ea scilicet præter conjunctivæ ruborem, palpebrarum tumorem, cum doloribus oculi & capitis intolerabilibus summoque calore exoriuntur crustæ, & squamæ furfuraceæ in fronte, temporibus & naso, quibus saniis cicatricosæ remanent partes. Morbus est pertinax & curatu difficilis.

Curatio exigit 1. fomentum ex aqua florum sambuci cum decima parte spiritus vini; 2. setaceum nuchæ applicabitur, præmissis phlebotomia repetita & catharsi, nec non ad vesicatoria scapulis aut pone aures admovenda confugiendum erit: propter dolores iteranda phlebotomia, & narcotica in usum sunt.

8. *Ophthalmia umida*. Saint Yves spec. 2. *Epiphora* Galen. introduct. *Ophtalmia vera* Senerti,

Habitualis est ut sicca, seu fomitem habet in sanguinis massa, unde est pertinax. Cognoscitur ex lachrymarum abundantia, & palpebrarum tumore circa tarsos, ac copiosa lippitudine: dolores oculi lancinantes, lucis intolerantia, rubedo interioris oculi, cum impossibilitate palpebras diducendi; inde maculæ succedunt in cornea; sæpe apud pueros genæ a lachrymis excoricantur, nasus & labia ob situm declivem & inclinatum capitis intumescunt.

Cura exigit phlebotomiam e brachio, pede, jugulo, necnon hirudine oculi viciniæ admotas tres vel quatuor; secunda vel tertia die catharticum vulgare ex senna, manna, tamarindis; quibus præmissis jusculа ex lactuca, acetosa, endivia usurpanda sunt; noctu narcotica assumenda; vesicatorium amplum inter scapulas applicandum, vel in pueris aurium fluxus excitandus, fovendus ut serum acre ab oculis revellatur; catharsis etiam iteranda, & balnea domestica tunc in usum vocanda, nisi linguæ & stomachi status dissuadeant. Interea oculis collyria initio mitissima admovenda, nec conveniunt aquæ fœniculi, multo minus aqua euphrasiæ quæ acrior est, sed pulpa pomi in lacte cocti, lac ipsum recens mulctum, mucilango seminum psylli, cydoniæ, albumen ovi cum aqua rosarum, aut quod melius est, quia oculis non agglutinatur, albumen ovi cum pauxillo alumnis intrito inspissatum & linteo obvolutum: necnon albumen ovi ad duritiem cocti & transversim secti, quod aquæ rosarum, vel plantaginis irroratur; sedato fervore, aqua rosarum cum pauxillo aquæ Saturni, vel sacchari Saturni, potest admoveri aquæ fœniculi & rosarum ana unciæ duæ cum sacchari Saturni gr. ii. fiat collyrium, vel cum trochiscis albis Rhasis semi-drachma. Sedato dolore pulvis tutiæ oculis noctu inspergi debet, ut palpebræ mane possint aperiri, secus lippitudo eas agglutinat.

Denique inveterata hac ophthalmia vitriolum vel album, vel romanum debet ea dosi aqua fontana dissolvi, quæ si gutta instilletur, vividum dolorem, sed momentaneum oculis inferat; sic scrupulus vitrioli in aquæ unciis sex cum sachari drachma hunc effectum præstat; illud collyrium hora somni debet instillari, nec oculus fasciis aut spleniolis aggravari; nunquam vero mane acria instillanda sunt, sed solummodo oculi aqua tepida, aut aqua rosarum fovendi, balneandi.

Sunt qui vitriolo addunt æruginis grana tria, ut qui vinum in quo moneta cuprea per noctem infusa sit, adhibent, aut qui lapidem divinum in aqua infundunt, & hujus guttulas oculis vespere instillant, quæ etiam collyria feliciter succedunt, modo balneis, phlebotomiis, jusculis sanguis edulcoratus fuerit.

9. *Ophthalmia scrophulosa*, Diction. de Med. L.

Illa infantibus scrophulosis familiaris est, eaque humida, cum palpebrarum marginibus tumidis, maxime lippitudine viscosa obductis, conjunctiva rubra, subtumida, lachrymis acribus; illi caput deorsum inclinant, nasum, labra, collum habent turgidula, subtumida, & leucomate sæpius cornea opacatur.

Principium morbi est lympha scropulosa, viscida & acris, quæ debet dividi, attenuari, depurari. Hoc præstant cathartica iterata, præmissa pilula ex aquilæ albæ granis duodecim: dein jusculа aperientia quæ pauxillum limaturæ ferri, chinæ minutim secte & millepedum recipiant; præscribenda sunt, addito calendulæ sylvestris pugillo, aut apariens foliorum manipulo dimidio. Ptisana etiam convenit ex chinæ & radicum lapathi ana uncia una, quæ bulliant in aquæ libris decem ad dimidii con-

sumptionem: sub finem coctionis adde summitatum cupressi pugillos tres, glycyrrhizæ drachmas duas, utatur pro potu ordinario. Dein utatur per triduum bolo qui recipiat æthiopis mineralis gr. xx. aut xxx. purgetur quarta die; qui bolus cum sequenti catharsi post septimanam iteretur: si tempestas permittat, balnea etiam in hac specie fauste succedunt, atque, quod cæteris præstat, est setaceum collo insitum per menses potissimum temperatos sustinendum.

Remedium Doctoris *Han Sloane* hic apprime quadrat, collyrium scilicet ex axungia viperina & tutia paratam apposito simul amplo ad nucham vesicatorio: lactis autem usus minime negligendus, intereadum topica collyria ophthalmiæ humidæ in usum vocantur, mixta cum resolventibus ex thymo, verbena & euphrasia depromptis, quæ initio morbi metu inflammationis minime convenirent.

10. *Ophtalmia tenebricosa*; *Hydrophthalmia* Græcis; Maitre-jan de l'extenfion du corps vitré, 2. pag. chap. 1. idem *Exophthalmia* chiap. vipart. 3. *Gutta serena* quibusdam, L.

1. Dolet frons & oculus unus vel uterque. 2. Dolore sedato vel recedente, bulbus oculi paulo major videtur & eminentior. 3. Pupilla multo magis dilatata est, minusque ad solem coarctatur quam in statu sano. 4. Visus ita obscuratur, ut objecta vix distinguant, vix soli progredi queant ægri.

Oculi prominentia minus sensibilis est, si oculi sint nigris iridibus prædití, præsertim si ambo sint affecti; magis sensibilis vero cum irides sunt cæruleæ vel albescentes, oculi maxime fixi, adhibitis auxiliis maxima horum pars visum recuperat, ita tamen ut non pristinam visus distinctionem & claritatem attingant.

Hic morbus frequentius accidit viris atrabilariis, mulieribus ab uno alterove mense gravidis, & ad partum perseverat, virginibus oppilatis quas per quatuor vel quinque menses affligit.

Sennertus hunc morbum descripsit *cap.* 37. *sect.* 2. *libr.* 1. dicens hunc cognosci, quod oculi plane clari appareant, nihilque vitii in eis advertatur, nisi quod pupilla nigrior & amplior appareat.

Hic morbus initio difficile distinguitur a cataracta vulgari incipiente, necnon a cataracta glaucomate, sed cum nulla accedat crystallini opacitas, atque dein visus aliquatenus restituatur, id ab aliis morbi distinguitur.

Principium vero synecticum hujus est moles vitrei increscens per fluxionem vel congestionem, unde pupillæ dilatatio, dolor, oculi intumescentia, retinæ pressio & visus obscuratio.

Curatio exigit phlebotomias initio repetitas ex brachio, collo, pede, imo arteriotomiam pro vehementia doloris & plethoræ gradu; deinceps serum evacuantia, ut vesicatoria nuchæ, pone aures apposita, imo catbartica sexta quavis die repetenda; ptisanam ex salsæparillæ uncia & chinæ radicis semi uncia intra aquæ libras quatuor coctis ad quartæ partis consumptionem, cujus duo cyathi mane, duo vespere per quindecim dies propinantur. Topica vero vix ulla conveniunt nisi resolventia; quæ etiam parum præstant.

Si fluxio hanc ophthalmiam excitans validior fuerit, & fluida acriora, oculus magis extrorsum protuberat, vere inflammatur, lancinat intus, dolores intolerabiles accedunt, rubor extus cum calore, imo febris acuta, agrypnia, palpebræ oculum tegere non valent & invertuntur, epiphora fervida, visus obscuratio, ac demum perfecta & insanabilis amaurosis accedit, atque suppuratis internis partibus, fit synchysis, seu dissolutio vitrei, dein fistulæ oculum perforantes, quæ omnia ad ophthalmiam internam referri debet.

11. *Ophthalmia syphilitica* Baglivi pag. 262. *Ophthalmia Gallica* Zacuti prax.; *Ophthalmia venerea* Camerar. Diss. Tubingæ 1734. Aloys. Luisini p. 665. L. cher. de Lue Venerea; *Ophthalmie vénérienne* Saint Yves *spec.* 10[1]. L.

Hanc dividit Auctor in duas varietates, scilicet in metastaticam & symptomaticam; utraque a viru syphilidis venereæ dependet, & versus noctem ingravescit.

Symptomatica versus auroram remittit, numquam in chemosim abit, materies morbifica in illa non locum mutat, dolores sunt mitiores, & ea auferatur syphilide sanata, minusque periculi importat; in secundo syphilidis stadio observatur.

Metastatica ophthalmia non remittit circa auroram, abit semper in chemosim, materies morbifica in ista sedem mutat, dolores acriores infert, non aufertur syphilide sanata, periculosior est.

Calorem, dolorem, ruborem in lecto crescere, hoc viru syphilidis venereæ tribuendum, necnon quod morbus vulgaribus remediis resistat. Ophthalmia metastatica ex tumore scleroticæ ejusque livore ac dolore acri & lancinante, depressa quasi intia foveolcam cornea cognoscitur: necnon ex eo quod a repressa gonorrhœa per metastasim virus in oculum factam accedat; atque utplurimum gonorrhœa prius insanabilis oborta hac ophthalmia evanescat, & reciproce gonorrhœa oborta recedat. Ophthalmia venerea in genere curatur per hydrargyrosim, sed mercurius nunquam oculis est applicandus: laudant alii decocta sudorifica, pilolas mercuriales intus sumendas: Monspelii vero solus litus adhibetur. In metastica præter hydrargyrosim expedit materiem virulentam in textu cellulofo scleroticæ & palpearum collectam levibus incisionibus utriusque membranæ evacuare; exit. autem ichor gonorroico persimilis, observante *Ill. Nicolai* & *Camerario*. Illam scarificationem incunte hydrargyrosi instituere satius puto, quam ipsi præmittere, ut docet *Camerarius*.

Humidæ & chemoseos valde simili est, excepto quod in syphilitica conjunctiva est velut carnosa

fa & duriuscula; incipit a lipitudine seu epiphora sebacea ex albo flavescente, uberrima; omnibus remediis resistit præter antisyphilitica, sæpius a suppressa intempestive gonorrhœa post biduum supervenit. Chirurgus Monspeliensis decumbendo supra pulvinar ptyalismo syphilitici conspurcatum illam contraxit,

Curatio exigit virus syphilitici extinctionem, quam optime præstant litus mercuriales ex pomata scilicet neapolitana, præmissis post phlebotomiam & catharsim viginti quinque, pluribusve balneis: suadet *Saint-Yves* panaceam mercurialem: Sume panaceæ mercurialis, drachmam unam; rhei pulverati, drachmas tres; balsami copayve unciam semisse; misce, fiat opiata; cujus dosis drachma una quotidie mane sumenda purgetur æger quarto quoque die.

Recipe aquilæ albæ gummi ammoniaci, ana, grana XV. trochiscorum alhandal, gr. v. syrupi florum persicorum, q. s. fiat bolus

Sed sæpius præstat cathartica vulgatissima in usum vocare.

12. *Ophthalmia chemosis* St. Yves *spec.* 9. & 13. *Chemosis* Aetii: *traumatica*, De Meyferey a. 382. 383. A.

Oritur a principio externo, ut gravi oculi contusione, unde hyposphagma; vel ab operatione chirurgica in oculo instituta, ut ab extractione cataractæ, operatione unguis, empyesis, &c. aut a principio interno, metastasi, catarrho gravi in subjectis cacochymicis.

Character est intumescentia atro-rubra conjunctivæ cum depressione & obscuritate corneæ; quæ in fovea latere videtur: Gravis est inflammatio cum doloribus diris oculi & capitis, sensu gravitatis supra orbitam, pervigilio, febre, pulsatione, palpebrarum intumescentia, occlusione. Terminatur quandoque suppuratione oculi, unde immedicabilis cœcitas, saltem leucomata post se trahit, sanguis in patella crusta coriacea obducitur.

Curatio. Nihil est præstantius initio repetitis ex brachio, pede, jugulo phlebotomiis; ipsis palpebris deinceps hirudines aliquot admovendas quandoque suasi; alii opthalmoxysim seu scarificatione oculi suadent; post duas tresve phlebotomias catharticum ex infusione foliorum sennæ ad drachmas duas, rhei drachma una, seminis lini, florum violarum, ana pugillo uno, mannæ unciis duabus vel tribus; alii fortius catharticum ex scammonio præscribunt; iterum ad phlebotomiam deveniendum est; noctu syrupus papaveris, aut laudanum somni conciliandi gratia debent præscribi, cum diæta tenui refrigerante & humectante.

Interea oculus initio lacte tepido, sanguine pulli, pulpa pomi in lacte cocti tepida foveri debent; exulent cataplasmata, quæ gravitate sua noceant; infusum ex croco, semine lini, floribus malvæ sufficiat; ast post paucos dies resolventia in usum advocentur, ut vinum aut aqua vitæ cum aqua fontana; imo si lividitas, dolorisque imminutio suadeant, aqua vitæ camphorata indicatur; *Saint-Yves* suadet spleniosa madida vino intra quod folia roris marini, salviæ, hyssopi ad pug. 1. infusa fuerint pro vini semilibra, nec non, si detumescant palpebræ & conjunctiva, fiat collyrium ex aquæ fœniculi unciis duabus, & spiritus vini camphorati uncia semisse, maxime si leucomata adfuerint. Interea potus sit resolvens, qui prius erat leniens; potus resolvens fiat ex ptisanæ libris quatuor cum diaphoretici mineralis drachma una. Emplastrum vesicatorium scapulis applicetur, clysmatis alvus laxa servetur; juscula ex pullo, seminibus frigidis, foliisque endiviæ, lactucæ, acetosæ, finito ptisanæ prioris usu, per decem dies usurpentur.

Si suppurationis signa adsint, Chirurgi opera est necessaria ad pus educendum, vulnusque sanandum; si vero synchysis vitrei supervenerit, oculus artificialis in nativi locum est aptandus, ut saltem vitetur deformitas.

Ophthalmia choridea, *Ophthalmie interne de la retine ou de la choroide*. A.

Cognoscitur ex lucis intolerantia, pupillæ constitutione, epiphora, cum vel sine conjunctivæ rubore, his adduntur dolores hemicraniæ pertinaces.

Ea species fere semper accidit nona die post operationem, qua *Daviel* & *Janin* cataractam extrahunt circumcisa cornea, & quindecim circiter dies perseverat, atque ultimis diebus cum æger demum palpebras deducit; is omnia objecta tanquam nive conspersa videt. Si æger post aliquot ab hac operatione dies moriatur, inveniuntur vasa choroideæ rubra, anfarcta, & quandoque vitreum in gelatinam puriformem mutatum.

Cum producitur a principiis internis, eodem modo curanda est quo chemosis; ast versus finem maxime conducit guttulas aquæ distillatæ camphoræ oculis instillare; facta vero operatione vel cataractæ vel empyesis vel unguis, sedatur inflammatio vel mucilagine educta per aquam rosarum ex seminibus psyllii, fœnugræci, cydoniæ, vel collyrio albuminoso, id est, albumine ovi, cum aqua rosacea ad spumescentiam conquassato, & supra manipulum lintei carpti expanso, quo fovetur oculus frigide statim ab operatione, ter in die repetendo; addita fascia per biduum, quæ scilicet arceat vitrei ejectionem ex oculo, si tussis, nausea aut sternutatio supervenerint.

14. *Ophthalmia angularis*; *Ophthalmie angulaire ou de l'agle nasal. Inflammatio lacrymalis carunculæ* St. Yves pag. 50. 182. 203. L.

Est dolor aut pruritus cum tumore, quandoque rubore in cantho nasali; accedit epiphora puriformis, plura autem eaque distincta vitia hanc ophthalmiam excitant, 1. Anthylops, de quo *vide Epiphoram*; 2. Rhyas, *vide* etiam *Epiphoram*. Phlogosis carunculæ lachrymalis, ubi vasa sanguinea turgent ad corneam usque protensa, unde non raro pannus succrescit, & in hoc casu vitrioli albi & iridis Florentinæ pulveratæ ana scrupulus unus infundatur in aquæ libra una, fiat collyrium.

15. *Ophthalmia cancrosa*, *Cancer des yeux*, *Cancer palpebrarum* S. Yves Cap. VI. C.

Est ista species quæ palpebrarum tumore sæpius exulcerato, duro, lancinantique insignitur, hujus quinque varietates observavit *Auctor citatus*, nec ullum aliud in oculis carcinoma vidit.

In *prima* varietate tumor durus palpebræ superiori adnascitur cum sanguineis vasis ad basim turgidis & colore plumbeo præditis, doloribusque per intervalla lancinantibus. In *secunda* porrum oculi cantho nasali adhæret infra palpebrarum commissuram, illius porri radices altæ sunt, tegiturque vasis sanguineis in fasciculos granulatos distinctis, ex quibus vel levissimo attactu sanguis effluit; ille tumor ita pruriginosus est, ut a scalptu vix abstinere queat æger; unde cito ulcus cancrosum progerminat; hæc sola varietas sanabilis est liquore arcano quem sibi reservavit *Saint Yves*. In *tertia* varicosa sunt vasa sanguinea, & colore plumbeo, sine porro aut tumore antecedenti, sed in his tribus varietatibus successu temporis accedit exulceratio cum carnibus fungosis, quæ deinceps sponte absumptæ ulcus majus ac majus in cæteras faciei partes diffundendum reliquit. In *quarta* malum incipit ab epiphora seu lachrymis acribus, carunculam lachrymalem exulcerantibus, & deinde palpebram inferiorem exedentibus, cujus oræ deinceps callosæ evadunt: hunc morbum quandoque præcessit lachrymalis fistula. *Quintam* determinant non raro ictus oculo inflictus, quo vasa contunduntur; sanguisque prius acrimonia propria cancris vitiatus alteratur, atque sic ulcus cancrosum & callosum subsequitur.

Hæ omnes varietates, excepta secunda, insanabiles sunt; cura vero palliativa exigit diætam lacteam, juscula refrigerantia, balnea, aquas acidulas; inter topica laudantur aqua spermatis ranarum, aqua solani hortensis cum aliquot granis salis saturni & plumbi usti.

16. *Ophthalmia a synechia* Manchartii Differt. Vide D. Demours Observat. in Essais d'Edimbourg. T. I. pag. 90. L.

Synechia morbus est oculorum in quo uveæ limbus corneæ adhæret, cum pupillæ distorsione, lucis intolerantia & nictalopia.

Adhæret uvea corneæ, tum quia prægressis vulneribus, ulceribus, aut fistulis corneæ, evacuatoque humore aqueo, vitreum pressioni scleroticæ cedens uveam extrorsum trudit, & sic uvea collapsæ corneæ, quam contingit, adhæret; tum quia ob decubitum pronum pondere suo uvea corneæ incumbit, maxime si tectis oculis, ut in opthalmia & ulcere, illius uveæ motus cessaverit, qui hanc adhæsionem impediret.

Symptomata partim ophthalmiatri visui patent, ut adhærentia uveæ cum cornea, unde hujus; in parte saltem adhæsionis, immobilitas, nec non pupillæ figura mutata ex circulari in ovalem vel pyriformem, hinc impossibilitas pupillæ ad lucem meridianam coarctandæ; sed lux meridiana, si pupilla non angustetur, visum offuscat, inde nyctalopia; dolet etiam retina a visu lucis fortioris, inde intolerantia lucis, imo dolor, objecta valde lucida hinc expansa vel appendiculata videntur, atque retinæ vasis sanguiferis ob phlogosim turgidis, ægri muscas, vel aranearum telas præ oculis versantes vident, ut in suffosione myode.

Curatio. Alia est radicalis, alia palliativa. *Radicalis* obtinetur operatione chirurgica, quæ acu intra cameram anticam intrusa perficitur; *vide Manchartium Differt. de Synechia in Disputationibus Chirurgicis Ill. Halleris*.

Palliativa est vel opus naturæ, quæ macula opaca corneæ ulcus subsequente vim lucis nimiam retundit; *Vide D. Demours, observat. 3. pag. 111.* vel opus est artis, quæ, ubi aliud auxilium non suppetit, similem maculam corneæ inurit ope lapidis infernalis; sed præstat conservis vitri colorati, virescentis, vel subcæruleui jubar lucis moderari, vel cupulis metallicis in centro exignum foramen habentibus & manu gestandis uti in meridiana luce: *Vide Ill. Demours ibidem*. Post operationem synechiæ æger supinus decumbat per aliquot dies, & oculum sæpius luci exponat, ut nova adhæsio vitetur.

17. *Ophthalmia a lagophthalmo*.

Lagophthalmus est hiatus palpebrarum ex alterutrius retractione aut nativa brevitate, gallice, *œil de lièvre*. Sæpius vitium est in palpebra superiore & procedit a diversis principiis, ut ab ortu, ab strictura cutis.

Curatio exigit ut palpebræ elongatio omni ope procuretur frequenti tractione post emollitionem per iteratam unctionem ope olei, butyri, unguenti de althæa; noctu emplastro glutinante deorsum trahatur palpebra superior, sursum prematur splenio & fasciis aptis inferior.

Si hæc diu usurpata non valeant, operatio instituatur scalpello, juxta directionem rugarum incisiones duæ vel tres parallelæ cuticulam dividant, dein tractæ palpebræ curatio adornetur.

18. *Ophthalmia ab elcomate* Mauchart. de ulcere corneæ differt. 1742. L.

Elcomatis varietates sunt *Argema*, ulcus occupans aliquam partem circuli corneæ externi, dimidiæ circiter lineæ latitudine, cum rubore tunicæ conjunctivæ, corneæ vero albedine. *Bothrium*, latine *fossula*, aut *annulus*, gallice *la fossette*, est ulcus corneæ, exile, cavum, angustum, purum, sine sordibus purulentis ut crustosis, æquale capitulo aciculæ; si fit in laminis internis, datur *Gerontoxum*, succedit *Staphyloma*. *Epicauma: ulcère brûlante*, ulcus externum corneæ utplurimum mediæ, impurum, sordidum, ardens, urensve, coloris cinericii, aliquando instar flocci lanæ, minus profundum quam encauma. *Encauma*, ulcus corneæ admodum ardens, crustosum, sordidum & dysepuletum. *Celoma*, gallice *encaveure*, ulcus cavum, rotundum, latius sed minus profundum botrio, resi-

dens

dens in illa corneæ regione quæ iridi proxima est. *Elcidrion*, ulceratio cornæ superficialis facta a quadam fluxione clara, subtili.

Principia sunt vulnera, contusiones, phlyctenæ, epiphora, ophtalmia, staphyloma, collyria acria, pustula variolosa in cachecticis, scrophulosis, sypiliticis; post cibum acrem, usum telescopiorum, lucubrationes, trichiasim, accedunt ophthalmia, lucis intolerantia, visus nebulosus, sensus arenulæ in oculo.

Indicationes sunt 1. affluxum humorum arcere, ablatis ex oculo peregrinis; huc phlebotomia, catharsis, sanguinis depuratio. 2. Ulcus mundificare, quod præstat lapis divinus *Saint-yves* qui paratur ex alumine, nitro, vitriolo cyprio in olla figulina fusis, dein addito pauxillo camphoræ hujus lapidis grana sex in aquæ cochlearibus aliquot solvuntur; adde sacchari drachmas duas, aquæ vitæ cochlear unum. Acres, salinæ materies corriguntur tutia, creta, gummi arabico, mucilagine, radice althææ, lacte, albumine ovi; abstersio fit ablutione frequenti ex decocto absintii, hyperici, aqua calcis, unguento de tutia vel pulvere ex saccharo, radice iridis, alob, se osepiæ. 3. Ulceris consolidatio exigit victum edulcorantem, lenem, decoctum ex agrimonia, veronica, symphito, hyperico, collyria ex creta, pompholige, bolo armena, myrrha, mastiche, oleum ovorum, albumen ovi.

Infunde in vino Hispanico caryophyllos, aloem, crocum metallorum, camphoram & tutiam; dosis, guttula ter in die ulcusculo affusa. *St. Yves.*

19. *Ophtalmia ab unge* Maucartii. A.

Unguis, Græcis *onyx*, est abscessis inter lamellas corneæ; dicitur *Saint-Yves abscessus cornea*, *cap.* 9.

Incipit ab ophthalmia chemosi, quæ magna cephalalgia pervigilio, pondere supra orbitam, febre, pulsatione, caligine stipatur; ratione cephalalgiæ, febris, &c. discrepat a leucomate *Saint-Yves*: Macula apparet subrotunda, alba, eminens, si sub epidermide corneæ pus lateat, in quo casu leve est malum; verum si inter profundas corneæ lamellas hæreat malum, gravius est; si in albuginea, ex solo tumore indicatur adesse.

Convenit paracentesis, seu eductio puris ope lanceolæ; sed sæpius pus effunditur in cameram, unde Hypopium *Mauchartii*. *Vide Caliginem.*

20. *Ophthalmia a cornea fistula* D. Mauchart. Diss. de fistula corneæ. L.

Cognoscitur visu, foramine scilicet corneam vel recte, vel sinuose perforante, oris callosis, oculi subsidentia propter effluxum continuum aquei humoris; visus obscuritas, rubedo oculorum a puris illapsu accedunt.

Curatur operatione chirurgica. Sumatur aqua rosarum in qua tutiæ frustum ignitum extinguatur, imbuatur hac aqua splenium quo foveatur oculus. Vesicatorium nuchæ applicetur, vinciatur per aliquot dies oculus sanus; jusculis per hos dies utatur æger, & supinus jaceat. Sic implebitur oculus humore aqueo: acus utrinque secans intra fistulam gyretur ad callos destruendos vel vulnus recentandum, affundantur guttula balsami, deligetur oculus.

21. *Ophthalmia phlyctænodes*, *Phlyctaina* Auctorum; *Pplyctœne cornea* Sennerti; *Phlyctides* etiam a *phlyzin*, fervere. *Pustula* Arabibus *Bothor*. L.

Sunt vesiculæ vel bullulæ grano milii æquales in cornea vel conjunctiva vulgo exortæ; quæ in conjunctiva, rubro vel atro circulo cinguntur; quæ in cornæ lamina extima sunt, nigricant, quæ profundius latent, albescunt. Dantur quandoque majores & solitariæ avellanæ magnitudine observante *gennerto*. Desinunt vel resolutione, quod optimum, vel ruptione ad interiora, vel ulcere externo, quod quandoque corneam late rodit.

Curatio. Ut resolutio obtineatur, auxilia ophthalmiæ generica sunt advocanda, ut phlebotomiæ, victus tenuis, fomenta emollientia; cathartica non sunt omittenda; fiat fotus ex mucilagine feminum psylli, cydoniæ, fœnugræci, ana drachmis duabus, aquæ rosarum unciis duabus, florum sambuci uncia semisse, croci scrupulo semisse. Subsidente pustula, aut remissa phlogosi, resolutio tenetur uquæ rosarum unciis duabus, aquæ euphrasiæ, uncia sem tutiæ, opii ana scrupulo uno, vitrioli albi granis duobus, misce.

Convenit albumen, imo luteum ovi cum saccharo & croco; fomenta ex decocto meliloti, verbenæ, rutæ, rosarum rubrarum.

Si pustula remaneat, ea acu argentea pertundatur, & curetur ulcus, ut diximus dum de caligine ab unge vel ab elcomate.

22. *Ophtalmia uvea*. B.

Illa ut plurimum accidit a crystallino sua sede dimoto in cataracta mobili & in cameram anticam difficulter ingresso; unde cognoscitur ex signis cataracte mobilis, ex distorsione pupillæ, dolore inde subsequente, sine ulla oculi rubedine. Accedit sæpe synechia; curatur vero extractione crystallini per incisionem corneæ, sedatur decubitu constanter supino, ut synechia excitetur locusque amplior crystallino concedatur in camera secunda.

23. *Ophthalmia febricosa*, Mortoni Pyretol. exerc. 1. cap. 9. De S. Martin Journ. de Med. Sept. 1760. p. 228. B.

Dolor atrox oculi, periodicus, cum lachrymatione, siti urgente, pulsu celeri ac forti & orinis intense rubris ac turbidis, sine rubore, ope kinkinæ sanatus.

24. *Ophtalmia metastica*, De Meyserey art. 384. B.

Ea est quæ a materie mortifica arthritidis, scabiei, herpetis, erysipelatis, fontanellæ, ulceris, setacei, repressa supervenit. Præter generalia auxilia hic morbus exigit horum humorum vel fluxuum revocationem.

Veteres Medici tot fere distincta instituerunt morborum oculi genera quot sunt ophthalmiæ caliginisque species, quem errorem ipsi in Historia

storia naturali, quam plures ex illis colebant, admittere consueverant, ut patet ex *Rondeletii Ichthyologia*; inde vero summa oritur confusio & omnis methodi tollitur fructus. Si artis antistites cognovissent opthalmias internas, illi in definitione illius generis ruborem & tumorem conjunctivæ non reposuissent, vel hos morbos ad distincta genera retulissent.

XV. OTALGIA; a Græco *ous* auris & *algeia* dolor; *Dolor & spasmus otalgicus* Frid. Hoffmanni; *Douleur d'oreille*.

Morbus cuius præcipuum symptoma est dolor notabilis in aure.

Omnis dolor est proportionalis periculo ruptionis partium nervosarum & harum sensibilitati; omnis ruptio supponit vim applicatam vehementem respective ad tenacitatem partis, quæ vis eo efficacius agit, quo pars dividenda magis est tensa, magisque tenuis: tensio lintei, chartæ est necessaria ad hoc ut forcipibus scindantur; sic rigiditas, siccitasque virgulti ad hoc ut frangatur; funiculi flexiles non possunt secari nisi prius tendantur vel indurentur in loco secando. Cum itaque periosteum auris in ternæ, maxime vero labyrinthi, sit siccissimum, ab aere contiguo maxime tensum supra ossa, atque simul tenuissimum, eædemque conditiones in myringa, membranisque fenestellarum locum habeant, horum organorum dolorem fore vividissimum cuique patet, si vis insolita applicata fuerit, quæ est vel peregrina, ut insecta, corpora illapsa; vel indigena, ut vasorum spasmus, inflammatio, officulorum luxatio, suppuratio, &c. ea excitabit dolorem atrociorem quam in alia quavis parte, quippe nulla est quæ exquisitiori sensu, excepta forte retina, & majori nerveorum filorum copia sit instructa: ex dolore atroci delirium, pervigilium, convulsio, febris acuta, artuum torpor, aliaque gravia accidentia suborientur.

1. *Otalgia inflammatoria* Ettmulleri. *Inflammatio aurium* Sennerti, A.

Cognoscitur ex calore, rubore ad auriculam & genas diffusis, dolore pulsatili, & pyrexia; sæpius acuta, oxycoia, bombo; unde pervigilium, delirium, convulsio, syncope, frigus extremorum, & non raro mors; secus terminatur vel resolutione, vel suppuratione.

Differt a catarrhali per pulsationem & fervorem necnon pyrexiam acutiorem, atque ex prægressis principiis juvenes graviora symptomata incurrunt quam senes; conatus enim naturæ apud juvenes sunt fortiores; unde inflammatio intensior, intolerantia major. Post septimam diem suppuratio accedens dolorem tollit & febrem, inde otierrhœa purulenta.

Curatur antiphlogisticis mature adhibitis, inter quæ potissima sunt phlebotomia repetita, potus diluens, nitrosus, emulsionatus, cum decocto capitis papaveris, clysmata laxantia, fomenta emollientia ex decocto malvæ, radicis althææ, violarum; cataplasma de mica panis cum lacte, & croco; lac tepidum, oleum amygdalarum recens in meatum instillentur, renoventur; omnia acris ab Auctoribus Germanicis prædicata fugiantur; narcotica extus & intus adhibeantur, cathartica mitissima, sedato dolore, usurpantur.

Huic morbo ansam præbent hæmorrhagiæ narium; catameniorum, hæmorrhoidum suppressio, plethora apud juvenes, metastasis in febribus, ictus, vulneraque temporum: ante septimum diem mortis est periculum. Si tumor retro aures, expectanda suppuratio, quæ intus fit melior quam quæ extus, facta supuratione discecæa vel cophosis exspectanda.

In otalgia ex ictu, vel lapsu, qui saniem ex auribus fundunt, omnes pereunt. *Riverii obs.* 18. *pag.* 291.

2. *Otalgia verminosa* Journ. de Med. Vandermonde 1758. pag. 145. Acta Acad. N. Cur. Obs. 5. 166. 50. 57. &c. Morgagni Epist. XIV. 6. Verduc Pathologie T. 2. pag. 143. Ch. 4. D.

Catelin dolebat aure ad furorem usque; Chirurgus Leautod Arelatensis ex aure solerter extraxit vermes quinque pollicem longos, & quod incredibile prorsus, semipollicem latos; sine pure, vel cruore, in ductus auditorii externi fundo latentes, unde illico sanatus est. Hæc insecta erant nymphæ ex ovis a quodam insecto depositis oriundæ: insectum est ut puto musca carnaria. Huc pertinet fumus tabaci in ore retentus & per tubam Eustachianam in aurem transire coactus. Caveant ab insectis circum volitantibus qui otalgia ulcerosa laborant.

Exemplum paraphrosynes phreneticæ a dolore atroci, æger enim insaniebat currens, clamans, & in Rhodanum mox sese projecturus: in simili casu nuper ex aure extractæ fuerunt larvæ plurimæ, oblongæ, albidæ, quæ in vaso vitreo servatæ dederunt intra paucos dies muscas carnarias.

3. *Otalgia catarrhalis* Ettmulleri, Zacuti praxis; *Otalgia notha* Nenteri. B.

Distinguitur ex procatarcticis, ut frigore, vento humido, frigidoque suscepto, auribus vel capite nudis, antea calentibus. Symptomata muto mitiora sunt, dolent viciniæ auris, leviterque tument; coryza, tussis, angina sæpius comitantur; musculus salpingo-staphylinus sæpe dolet, unde Eustachianæ tubæ dolor, sæpe syrigmus, tubæ Eustachianæ distractio; sonorum intolerantia, paracusis, oxyecoia.

uratio ab una phlæbotomia ordiatur, potus diaphoreticus, aer calidus, fomenta exsiccantia, perspirationem juvantia, usurpentur; caput deradatur, vel pectinetur, & sursure exsiccetur: suffitus aromatici ex succino, olibano, saccharo adhibeantur, narcotica intus non contemnantur, panis calidi mica auri applicetur; hirudines auribus admovere suadet *Aretæus*.

Vesicam decocto florum malvæ, sambuci, melitoti, lacte plenam auribus applicandam suadet *Hoff*...

Otal-

Otalgiam cum emicrania, dolore menti, palati & faucium a pluribus mensibus perseverantem & a carioso dente dependentem videlis sanatam illico extractione dentis, apud *Fauchart observ. 4. pag.* 408. in libro cui titulus: *Chirurgien Dentiste*.

4. *Otalgia ab Intrusis* Jonstoni idea medic; *ab insectis* Jonstoni; *a forficulis aliisque* Ephem. Natur. Curios. VVolckameri observ. 266. a *teredinibus* Dec. III. Observ. 46. a *gryllis* Dec. 1. Observ. 5. L.

Dolorem viginti annos per intervalla perseverantem a forficulis aurem ingressi narrat *VVolkamerus*. Alium a vermiculis ex aure in frontem sub cute repentibus recenset; qui morbus oleo juniperi in aurem instillato, & suffitu gummi ammoniaci sanatus est. Eumdem morbum a vermiculis capite nigro donatis multipedis observavit *Carolus Raygerus Collect. Academ. tom. 3. pag.* 206. vermes illi in aure geniti censebantur ob ulcus præexistens. Decoctis vermifugis cessit dolor.

A globulo vitreo in aurem immisso dolores atroces cum diris accidentibus ortos narrat *Fabric. Hildanus*; illi post octo annos extracto globulo sanati sunt.

Exostosim in aure quam pro corpore peregrino habebant Chirurgi, per violentiam extrahere conantes, ægrum e medio sustulerunt.

A cerumine aurium acri factam otalgiam censet *Duverneyus* & *Ettmullerus*, verum vix credibile est; a larvis insectorum meatui innatis otalgias recensitas vide apud *Vandermonde*, *Journ. de Med. Fevr.* 1757. *pag.* 145.

De extrahendis in aurem illapsis consulatur *Heisteri Chirurg. Cap.* 66. Enecantur vero insecta oleis & decoctis amaris.

Turunda terebinthinæ intincta ad extrahenda corpuscula, aut insecta quædam a *Trallian*o suadetur. *Riverius* pilos caninos in aurem immitti vult ad educendos pulices.

XVI. ODONTALGIA; *Dolor dentium* Sennerti Praxis; *Rheumatismus odontalgicus* Frid. Hoffmanni, Tom 2. *Odontagra* Heisteri Praxis, *Mal aux dents*.

Cognoscitur ex dolore distensivo, pulsatili, rodente, lancinante, aut alio quovis ad dentes relato cum pervigilio, quandoque maxillæ tumore, ptyalismo, &c. Sede ejus est in nervo periosteum dentis internus perreptante, quandoque in periosteo dentis externo.

1. *Odontalgia curiosa*. Vide P. Fauchart. Chirurgien Dentiste, Tom. 1. Chap. 7. B. P.

Ea est quæ a carie humida dentis procedit; sicca enim caries indolens est, caries vero humida est simplex, scorbutica, scrophulosa, syphilitica, & vel *interna* quæ vel radices vel dentis interiora corrodit, a principiis internis procedens; vel *externa*, quæ vel vitrum dentis, vel ejus collum occupat, a tartaro; ictu sæpius ortum ducens, quæque nisi ad cavum dentis penetraverit minus est sanatu difficilis quam interna.

Hæc species ex signis cariei distinguitur, quæ in sensus sæpius incurrit: ast quandoque latet caries in dentium interstitiis, & tunc color dentis ipsam peritis denunciat, dentiscalpium, fætor, lancinatio ab aqua frigida, aere frigido intra os illapso, erosinis sensus, pertinacia morbi, sine magno gingivarum tumore, fistulæ in gingivis ortæ cum rumore circulari ad ejus orificium, puris exitus. Morbus ille a vigesimo quinto anno ad quinquagesimum est frequentior; caries dentibus posticis sæpius multo quam anticis insidet, potissimum vero serotinis, seu ultimis molaribus; color cariem internam declarans est quali pellucidus, margaritæ instar, levis percussio ope dentiscalpii metallici dolorem renovat.

Inveteratæ huic speciei superveniunt epulides, abscessus, alveoli caries, in paroxysmo febris, furor, delirium quandoque observantur.

Quatuor remediorum genera huic speciei conveniunt; omnium promptissimum & certissimum est dentis avulsio, in qua operatione peritiores sunt non raro circumforaneis balatrones, qui in hac exercitatissimi sunt. Alterum auxilium est cauterium actuale, seu ferri filiformi, prius dentis foramini aptati, deinde candentis; repetita applicatio, quæ nervum illico comburit & cariei pregressum sistit. Tertium auxilium est olei cinnamomi & caryophyllorum guttula ope gossypii intra cariem immissa prius detorso cavo carioso; horum defectu oleum cadinum usurpari potest; ad præservationem vero juvat lamellis plumbeis tenuissimis, absente omnino odontalgia, cavum replere, modo sursum spectet foramen; necnon ex suasu *Fauchartii* os quovis mane urina calida colluere, putidum quidem, ast expertum remedium in morbo, qui levi de causa, si plures dentes cariosi sint, reviviscit. Guttula spiritus salis in dente carioso odontalgiam sedat: collutio oris ex aqua lavendulæ vel spiritu ejus aquadiluto, ipsum avertit, si quotidie adhibeatur.

1. *Odontalgia gravidarum*, Mauriceau, des Maladies des Femmes, Fauchart c. 13. p. 292. B.

Prægnantes nec non nutrices huic maxime sunt obnoxiæ, sive dentes cariosi sint, sive integri, & tanta est doloris vehementia, ut metus sit ne fœtus, alumnusque, ratione febris quam mater patitur, morbum gravem contrahat; aliunde vero sunt mulieres quæ adeo exhorrescunt instrumenta chirurgica, ut illius horroris sequelæ possint esse ipsi fœtui funestæ; summa itaque requiritur in Chirurgo prudentia & sapientia, qua vel dolentem ad subeundam operationem inducat, nec eam nisi præ atrocitate & contumacia doloris indicetur, suscipiat.

In nutricibus quidem si dolor acerbissimus sit dentem ut in ceteris hominibus avellere necessarium est, licet nulla sint cariei indicia, dolorem enim intolerabilem, phlebotomiæ & laudano resistentem, illico ablatum vidi, vel avulso, vel etiam fracto vi instrumenti dente sanissimo à phlebo-

phlebotomia autem apud prægnante odontalgicas est primarium auxilium.

3. *Odontalgia catarrhalis* Junker. *Fluxin sur la dent.* B.

Est ea speciei quæ a frigore suscepto calente corpore, a perspiratione retenta, sine earie, aut cum carie dentis, accedit; qui dolor intumescente gena utplurimum mitescit; distinguitur ex prægressis, & ex eo quod non unus vel alter dens doleat, sed tota maxilla ejusdem lateris dolore, gingiva etiam tumore afficiatur, accedit & copiosus ptyalismus; præcessit, quandoque frigus, adjunxit se tussis, sternutatio, angina; aliaque accessere symptomata catarrhi; dolor non ita est vehemens & perterebrans, ac in cariosa, & tollitur phlebotomia una aut altera, collutione ex lacte & aqua calida, diæta sudorifica, narcoticis, & sialagogis, ut fumo tabaci, masticatione radicis hellebori fœtidi, emplastro ex resina tacamacha, caranna, oleo mastiches, & opio supra alutam temporibus admovendum extenso; pastilli etiam masticantur factis ex pyrethro, pipere, zingibare, semine staphisagriæ, caryophyllis, cinnamomo, vel simili quedam medicamine, quod pulveratum ope ceræ in globum pisiformem effingitur, vel purum in ore detinetur; nec negligendi panni lanei suffitu carabes, sacchari, thuris, &c. imbuti; & calide genis admoti: confert etiam dentis ablutio ex spiritu vini camphorato. Cum dens cariem admisit, alterius dentis e latere opposito ipsi respondentis & paralleli caries anno sequenti venit expectanda.

Caries sicca nullo fere fœtore, nullo omnino dolore est stipata, nec progreditur multum, eam proinde ferro, nec igne attingendam esse putant periri.

4. *Odontalgia scorbutica* Eugaleni de Scorbuto; Lind. signa primæ periodi, Fauchart Tom. I. pag. 266. L.

Est pruritus gingivarum, cui succedit earum tumor, a levi tactu eruentatio, fœtor anhelitus; mox gingivæ atrorubræ, molles, spongiosæ, dein fungosæ, putridæ evadunt; præcessere faciei pallor & levis tumor, lassitudo labiorum, carunculæ lachrymalis virescentis, genuum stupor & debilitas, aliaque scorbuti signa.

Dentes autem nigrescunt, gingivis denudantur, mobiles evadunt, & facile ac sine dolore ut plurimum labuntur, accedit etiam non raro dentium & ossis maxillaris caries cum fistulis, hæmorrhagiis, & præter pruritum quandoque intolerabilem, a quo mali labes incipit, dolores etiam vividi non raro accedunt.

Præter remedia generalia interna hic maxime necessaria, sunt & alia adhibenda topica, ac 1. quidem ad prophylaxim post quemlibet pastum colluendum est os aqua cinnamomi hordeati, alii vinum rubrum in quo balaustia decocta sint, suadent: 2. In odontalgia forficibus, rectis vel incurvis detondendæ sunt sigillatim inter singulos dentes gingivæ tumentes, & sanguis exprimendus, quod nedum dolorem excitet pristinum compescit, dein melle rosaceo, vino calido, detergendæ gingivæ; si cultrum renuat æger, saltem dentiscalpio acuto tundendæ sunt gingivæ atro rubræ, tumentes, ut cruorem fundant. Si caries vel exulcerationes accedant, colluatur os sæpius in die eum decocto foliorum hyssopi, salviæ, cochleariæ, rorismarini, sysimbrii aquatici in vino albo aquato, additis aliquot drachmis spiritus ardentis cochleariæ.

Sunt qui spiritum salis marini, vel etiam vitrioli cum trigecuplo aquæ rosarum & plantaginis ad collutorium adhibent; alii guttas spiritus salis paucas melli rosaceo admiscent, quo labia ulceraque gingivarum illinunt, vitatis dentibus. Ego vero succum limonum vel aurantiorum his omnibus antepono, ejusque loco folia cochleariæ, sysimbrii aquatici, acetosæ, &c. masticanda sæpius in die suadeo. *Vide Stomachacen inter sanguifluxus, Class. IX.*

5. *Odontalgia dentitionis. La dentintion.* A.

A sexto ætatis mense ad annum & ultra infantes odontalgia identidem ita laborant, ut ex hoc morbo plurimi moriantur. Errant autem illi qui scribunt dolorem illum atrocem procedere ex eo quod epithelis gingivas ambiens resistat eruptioni dentibus, ita ut si illis fides sit, in illo dolore gingivam tumentem unguibus vel cultro scindere utile sit. Ego vero semper vidi per intervalla unius mensis dupliecem observandum esse eventum, scilicet uno circiter mense antequam dens unus ac alter erumpat, omnes gingicæ tument, dolent, veluti quadratæ evadunt, & ut nutrices ajunt, reduplicantur, tunc dolores sunt pruriginosi, intolerabiles, ita ut quæcumque oblata corpora dentibus apprimant & affricent illi miselli. Hoc novit nutrix cujus papillæ arcte stringuntur, & ardore oris incalescunt, infans fleit, vigilat, ejulat, irrequietus est, non tamen lachrymatur; genua tument aliquandiu notante *Ettmullero*; accedit febris, faciei rubor, vomitus, diarrhœa, eclampsia, &c. cum hæc procella omnino desiit, & minime dolent gingivæ, nec nutrices de ejus morbo cogitant, dentes primiores intervallo quandoque unius mensis ab odontalgia protuberant, sensim crescunt; initium vero ducunt duo incisivi maxillæ superioris, post mensem aut circiter incisivi inferiores pullulant, & sic deinceps morales omnium ultimi sobolescunt, sed utplurimum sine dolore.

Dentes primores decem in utraque maxilla, cum infans septimum circiter annum attigit, delabuntur, successive aliis in eorum locum succrescentibus. Illi vero qui delabuntur radicibus carere videntur, idest, pars tantum externa seu corona dentibus a radice separata delabitur; illa vero secunda dentitio utplurimum dolore caret, ut & primorum lapsus; molares vero vix unquam delabantur; interea apud Parisinos infantibus sexennis, ut narrant, molarium eruptio odontalgiam tam immanem creat, ut plurimi hoc ætatis anno inde moriantur; quod apud nostrates.

ftates non accidit; dentes caduci apud infantes funt in utraque maxilla incisorii quatuor, duo canini, & quatuor primi molares, quorum duo tantum quandoque delabuntur. *Vide curam dentitionis apud omnes Auctores*.

6. *Odontalgia arthritica* Musgrave de Arthritide, Cap. IV. B. P.

Est ea quæ arthriticos invadit, cum venenum arthriticum pedes deserit, & per corpus divagatur; illud futuras cranii rite delineat, quandoque dentes discruciat, accedente vero dolore articulorum evanescit odontalgia.

De odontalgia verminosa ferme sileo, quippe licet *D. Andry* vermiculos in dentibus cariosis se vidisse asserat, licet plures esse vermiculos in guttula salivæ quam incolæ in Provinciis Unitis scripserit *Leeuvvenhoeckius*, sunt gravia rationum momenta quæ me movent ad credendum hisce fidem esse denegandam; vidit quidem *Loeseckius*, ut refert *observat. pag.* 66. vermiculum cauda bifida in dente carioso; ipse etiam vidi quid simile, quod pro vermiculo alii habebant; quod tamen frustulum nervi vel vasis resecti mihi visum est.

7. *Odontalgia hæmodia; Stupor dentium* vulgo *l'agacement des dentes*. B.

Est molestia singularis dentium quæ a fructibus acerbis, stridulis sonis auditis, affrictu dentium, &c. procedit, quam soli experti norunt.

Huic obnoxii sunt potissimum rachitici, quorum dentes exquisitiori sensibilitate gaudent. Hæmodiam sæpius excitant non solum fructus acidi, ut ribes, cerasa; sed etiam ipsum saccharum, præsertim candum; dolent etiam eo modo dentes a sonis acutissimis & raucis, ut limæ, ut suberis secti; hic vero dolor exacerbatur ab ingressu aeris in os, impedit mastieationem, sed utplurimum fugax est, & vix ullius momenti.

Sublevatur linteo calido dentibus admoto, masticatione portulacæ, imo acetosæ; acidum debilius acriori mixtum illud enervat.

Dentes sunt ossa minima & durissima corporis, adeoque quorum tonus est omnium acutissimus, ex principiis acousticès; debent itaque vibrari & exagitari eorum fibræ osseæ a sonis externis acutissimis, & si discordes sint, vibrationes similes pati: unde distractio dolorifica calore sublevanda.

8. *Odontalgia hysterica* Ill. Raulin des Maladies vaporeuses pag. 25. B.

9. *Odontalgia stomachica*, Memoire des Academiciens Etrangers, Tom. III. pag. 463.

Est dolor dentium & gingivarum vividus qui a saburra stomachi pendere videtur, quique vomitione sanatur. *Vide Acta Phys. Med. Tom. III. pag.* 163. *App.*

Nota. Ad hunc ordinem referri deberet *Stomalgia*, *Glossalgia*; sed dolores hujus partis sunt symptomata alios morbos comitantia, scilicet catarrhum, rheumatismum, cynanchem, anginam, aphtham, carcinoma, de quibus suis locis egimus.

ORDO TERTIUS.

DOLORES PECTORIS.

Sunt potissimum peripneumonia & pleuritis inter phlegmasias; pleuredyne & pneumonia inter anhelationes; palpitatio inter convulsiones. Huc itaque referendi dolores œsophagi & cordis.

XVII. DYSPHAGIA; *Difficulté d'avaler*.

Difficultas & dolor est deglutitionem masticationemve concomitans, & non raro impediens sine notabili respirationis læsione, unde ab angina discrepat.

1. *Dysphalgia spasmodica* Frid. Hoffmanni To. I. pag. 130. *Spasmus gulæ*. B.

Est illa quæ ab œsophagi spasmodica constrictione dependet; constrictio vero illa nunc in summa, nunc in ima œsophagi parte potissimum adest.

Signa spasmis omnibus communia sunt pedum refrigeratio, extremorum artuum tremor, ac rigor, alvi constipatio, flatulentia, borborygmi, ventris dolores, murmura, nauseæ, cardialgiæ, urinæ pallidæ, pulsus duri, &c.

Signa propria spasmi pharyngis sunt deglutiendi difficultas, dolore aliquando stipata, nec fluida, nec solida transmittens, rigida vicinorum constrictio, dolor, impeditus motus, molestia suffocativa, sensus pali faucibus infixi, ac si quidquam inde proserperet; vox perit, & hæc omnia per intervalla recurrunt, ac quandoque convulsiones vel eclampsiam accersunt; signa spasmi gulæ inferioris sunt percepta deglutitorum hærentia in ipso œsophagi tubo, maxime circa cardiam, potissimum a potu frigido; levamen a calido, dolor in spina dorsi inter scapulas; accedit nausea, ructuatio, muci limpidi ex œsophago rejectio.

Hæc species opisthotonum sæpe comitatur, *Forest. lib.* 10. *observ.* 112. & 113. & *Boneti de Opisthotono in Sepulchreto*. Vidit *Mead* tantam dysphagiam in palpitationis cordis paroxysmo ut a dysphagia hydrophobica similem differret, vidi ego non in paroxysmo epialæ cum convulsivo tremore & frigore horrendo ut ob præcipitem anhelationem ne cochlear potus cardiaci per horam integram posset deglutiri.

Curatio exigit antispasmodica pro re nata diversa.

2. *Dysphagia hysterica*, Mead of the Mad-dog p. 147. L.

Novi mulierem hystericam quæ diversis terroribus vexatur, & quæ quoties cibum sumit, metuit suffocationem, nec sine labore quidquam deglutit, ita ut per annum & ultra sola pastum sumat, quod indecorum putat cuilibet bolo vehiculum præbere hausto aquæ potu. Itineratio, balnea & lacticinia hanc dysphagiam demum auferunt; hystericis œsophagum a paro-

roxysmo arctari, ut ne quidquam deglutire valeant; notum est omnibus, spasmo hysterico gulam & tracheam urgente; sed hic affectus fugax est, nec cum spasmo gulæ superiori comparandus quoad periculum.

3. *Dysphagia paralytica* Foresti lib. 15. observ. 30. Friderici Hoffmanni ibidem, pag. 130. numer. 6. Van Swieten Tom. I. pag. 702. An dysphagia tussiculosa? L.

Est species quæ a musculorum laryngis dilatatorum atonia & resolutione pendere putatur; ea difficultas deglutiendi non est interpolata ut priores, sed continua; in hac alimenta per os ac nares regurgitant, aut quandoque laryngem subeunt. *Tulpius lib.* 1. *cap.* 44. allegat casum in quo omnino impedita erat deglutitio cum faciei pallore, partium vicinarum mollitie, ac flacciditate, famem explendi impossibilitate, unde summum periculum.

Vide historias in *Acad. Nat. Cur.* ubi dysphagiæ ab apoplexia, paralysi relictæ, quæ paralyseos curam exigunt. In hac specie boli solidi per vim linguæ adacti resistentiam superant & deglutiuntur; fluida vero minime: *Vide Mangeti Biblioth. Med. de Paralysi, pag.* 770.

4. *Dysphagia pharingea* Deidier Consult. tom. 3. pag. 308. *ab excrescentiis, fungis, verrucis œsophago innatis*, vide Synopsim Acad. Natur. Curiof. verbo Deglutitio: *a thymo incrassato* Boneti Sepulchret. observ. 16. pag. 35. *ab Ossiculo retro laryngem nato*, Acad. Nat. Curiof. Decur. 2. observat. 116. Tulpii lib. 1. cap. 44. *a calculo palatum obsidente*, Kruger Journ. de Medic. Juill. 1765. p. 69. L.

Ea est species quæ superiorem œsophagi partem obturat, in qua proinde alimenta vix deglutiri possunt, sed per nares & os regurgitant; si nullus sit hiatus, inedia pereundum est; si exiguus, tunc liquida sibi viam parant, non solida. Huc spectat observatio *D. Coulas*, *Mem. de la Soc. R. de Montpellier* de ovo seu hygromate ad radicem linguæ posito, quod nuper mulier ore rejecit gallinaceo ovo non minus.

5. *Dysphagia œsophagea* Coiteri Observ. anat. Deidier Consultat. Tom. III. pag. 327. *ab obstructo imo œsophago interventu scirrhi*, Fernel. Pathol. cap. 1. lib. 6. *a callo aorta adnato* Dodonæi in cap. 30. Beninvenii de abditis; *a scirrho cardiam obsidente*, Vide Coiterum; *a tuberculo cancroso in œsophago*, Bonet. Sepulchret. pag. 32. observat. 8. & 9. *a glandula œsophagea* Verheyeni & Heister Anat. de œsophago. D.

Ea est species quæ a tumoribus infra medium œsophagum, vel intus vel extus adnatis, dependet, vel etiam quæ ab ipso tubo angustato producitur, ut *Heurnii Observat.* 30. patet. In illa specie alimenta quidem deglutiuntur, sed ad locum obturatum perventa ulterius progredi nequeunt, unde vomitione rejiciuntur.

6. *Dysenteria lactentium* Bonet. Sepulchret. Observat. 5.

Eam intelligo quæ non a vitio pharyngis aut laryngis obstructæ, induratæ vel angustatæ dependet, sed quæ vel a palato perforato, vel a columellæ erosæ, absumptæ, velive palatini defectu oritur.

Ad deglutiendum necesse est bolum in faucibus undequaque magis comprimi, quam versus œsophagum, & sic qua data parte propelli; si itaque velum palatinum, uvulave deficiant, nares posticæ minime obturari possunt, nec proinde resistere pressioni quam bolus experitur: ergo bolus per nares regurgitabit, utcumque liberrimus sit œsophagus. Novi tres homines quorum palatum ab ortu erat perforatum, unde paraphonia singulari laborant; illi vero lac a papilla oblatum deglutire in infantia non poterant usquequo inventæ fuissent nutrices, quarum papillæ adeo extensæ erant, ut ultra palati foramen protenderentur. Inde vero filius ipsius *Boneti* cito periisse mihi videtur, ut narrat loco citato, & *Act. Natur. Cur. Decad.* 2. *observation.* 5. Vide *veterem Salmuthi observationem*.

Ea species infantibus tantum fere accidit, nec est confundenda cum ea difficultate sugendi lactis, quæ pendet ab aliis principiis; v. g. si frænum linguæ solutum non sit, lac difficillime sugunt infantes, & cito indignabundi pupillam respuunt, sed nulla est deglutiendi difficultas saltem mihi cognita, quod tamen ulterius inquirant Medici.

7. *Dysphagia tussiculosa*. Vide Fabric. Hildanum, observ. 34. centur. 5. Majault. Journ. de Med. Ann. 1756. L.

Ea est quæ metum suffocationis incutit quoties liquida deglutiuntur ob illapsum illorum in tracheam. Hanc vidi in sene qui quoties jusculum aut potum quemvis deglutire conabatur, toties superveniente vehementi tussi defatigabatur cum suffocationis metu ob similem causam. Hujus morbi theoriam tradit *Fabric. Hildanus* existimans epiglottidem catarrhali fluxione incrassatam non potuisse more solito glottidi applicari dum fluidæ bibebantur. Quid simile refert *P. Barbette* ab epiglottide duriori ortum, & insanabile hoc malum merito reputat, observatque majores bolos solidorum ciborum deglutiri, non vero liquida. *Forestus lib.* 15. *observat.* 30. & post eum *Frid. Hoffmannus* hanc speciem a paralysi œsophagi pendere putant.

Adolescens a decem mensibus post cynanchem nil poterat deglutire, quin fluido glottidem subeunte, illico tussi violenta & convulsiva fere suffocaretur; præscrisit *Illust. Majault* ut æger bibens caput in alterutrum latus inclinaret; & facto tentamine æger quoties in sinistrum latus inclinabat capite, toties liquida sine tussi & difficultate deglutiebat; quippe aderat ulcus in margine pharyngis & laryngis rimam glottidis in laryngem continuans; inclinato vero capite, musculi deglutitioni famulantes hanc rimam mutua labiorum adunatione delebant, ut demonstravit cadaveris sectio.

8. Dy-

8. *Dysphagia hydrophobica* Mem. de la Soc. R. De Montpell. observ. III. Hauguenot: *Dyscatapofis* Mead of. the Mad Dog.

Patet ex ejus & aliorum observatione Hydrophobos, antequam in rabiem incidant, conqueri potissimum de quadam deglutiendi difficultate, sine ulla dyspnœa: *D. Lamorier*, citatum in hac historia rusticum examinans digitum in ejus fauces intrusit inquirens causam difficilis deglutionis, & nihil vidit; quippe intra œsophagum latent illæ lacunæ quæ virus hydrophobicum fundunt; sequenti vero die non sine terrore audivit hunc rusticum afferentem se tanta rabie affici ut exercitum integrum devorare cuperet; si monitus fuisset is insignis chirurgiæ demonstratur dari talem dysphagiæ speciem, is non ita facile suum digitum in os hujus lupi immisisset, quod tamen impune factum est.

Presbyter, a fele rabida demorsus dudum, sola dentium impressione relicta, sine laceratione, per multos annos, eodem anni tempore quo fuerat impetitus a fele; magna faucium angustia, a qua primum cito evaserat, corripi solitus erat, *Scaramucci Epistol.* 8. historias quindecim hydrophobiæ a morsu felium excitatæ recenset *Illustr. Morgagni Epistol. XL.*, 14. his ego tres addere possem.

9. *Dysphagia nauseosa* Bonet. Sepulchret. pag. 31 & 32, Tom. 2. B.

Est ea species quam nausea & inde nata constrictio spasmodica cardiæ excitat, quæ vel ab exulcerato œsophago, vel a succis acribus in ventriculo contentis, vel ab antipathia dati cibi oritur. *Vide Act. Natur. Curiof. Centur.* 1. *Observat.* 6. ægri licet deglutire conentur, paulo post nausea, singultu, vomitione defatigantur, nec deglutire possunt. De hac specie quam ulcus excitat, *vide vander Linden* & *Tortì de Febrib. pag.* 132.

10. *Dysphagia a de lutitis* Vaters differtat, *ab officulo infixo pone tonsillas subsistente*, Diemerbroeck anatom. lib. 2. cap. 16. *a devorato officulo & ex rejecto inflammatione œsophagi persistente*, Fabric. Hildani, Centur. 5. observ. 35. *ab esu seminis fagopyri*, Act. Natur. Curiof. Dec. 3. anno 3. observ. 5. *a frustro cibi solidi* Friderici Hoffman. consleat. casu 63, & Foresti lib. 15. observ. 28.

Quibus artificis hæc semi-deglutita foras educantur, vide *Heisterum* & *Fabricium Gildanum*.

11. *Dysphagia a datura* Grugeri Ephem. Germanic. Decur. 3. pag. 84. P.

Sumpto semine daturæ seu stramonii supervenit dysphagia strangulans cum periculo suffocationis, vertigine, paraphrosyne & ecstasi, in qua æger chimæras & visiones phantasticas sibi repræsentat. Usus gargarismatis ex ficubus, uvis passis, & plycyrrhiza juvat; theriaca ad sudorem excitandum, pulveres absorbentes ad reliquias veneni auferendas prosunt; mallem, præmisso vomitorio, acetum propinare.

Vide plures observationes circa noxam daturæ dum de paraphrosyne.

12. *Dysphagia a sarcomate* Hannemani Collect. Acad. Tom. 3. pag. 604. L.

Post abscessum œsophagi mulier dysphagiam experta est oriundam ab excrescentia seu caruncula huic abscessui succedente, unde omnis in ventriculum aditus alimentis præcludebatur; bis ferro via cusa fuerat, ast tertiam operationem experiri noluit, adeoque fame periit ægra. De hac specie *vide observ.* 14. *appendice ad cent.* 4. *Riverii*; vide etiam *Tulpium lib.* 1. *Observ.* 44.

A sarcomate syphilitico ortam dysphagiam memorat *f. Rhodius centur.* 2. *observ.* 46.

13. *Dysphagia ab scirrho*, Joan. Rhodii Cent. 2. observ. 47. Otto Heurnius.

Ab hygromate ovum gallinaceum colore & magnitudine referente ortam vidit nuper dysphagiam *Doctor Coulas*, ovumque illud inter basim linguæ & laryngem latuisse & latere situm comperiit; mulier illa dysphagia liberata fuit, hoc ovo per os expulso integro: illud hygroma continebat aquam subflavam minime in igne concrescibilem. *Vide hystor. in Memoires de la Cociet. Royale de Montpellier* propediem edendis.

14. *Dysphagia canina*, Essais d'Edimbourg Tom. 2. art. 15. *difficultas deglutiendi ob scirrhos œsophagum cingentes*, a J. Taylor Medico edimburgensi. D.

Dolor constans sub cartilagine xiphoidea, difficultas deglutiendi alimenta solida, eorum frequens rejectio antequam in ventriculum delapsa forent, in ima œsophagi parte pondus & dolor. Macies & asthenia crescunt in dies; cum tubercula illa suppurantur, accedit febricula, cum sudore nocturno, quæ sublevantur tuberculis rejectis. Post diversos cruciatus mors: Canes habent glandulam Vercellonianam in imo œsophagi, in qua vermiculus ruber nidulatur, si ab ea, vel simili glandula intumefacta nascatur dysphagia, ea canina cognominatur.

Dysphagiam caninam observante *Illustr. Pringle* initio designat vomitio omnium assumptorum statim a deglutione, sed lenis & quasi ruminans, fueceffu temporis vires & evexia imminuuntur, accedit frigiditas æstate non evanescens, demum atrophia marasmodes. Aperto cadavere excrescentiæ scirrhosæ æsophagum a medio ad imum obstipabant ut vix stylus trajici posset: *Essais d'Edimburg. Tom.* 2. *art.* 24.

15. *Dysphagia Valsaviana*, Valsalva de aure cap. 2. num. 29.

A musculorum hyopharyngeorum violenta distratione, qualis in majoris boli deglutione accidit, quandoque luxantur appendice ossis hyoidis; quod ego in muliere Bononiensi a deglutitione majoris boli bovilæ carnis non bene mansæ observavi. Putabat mulier multisque imposuerat de divexari a bolo in faucibus hærente, quem ut inde obtrurbaret, varia manuum & medicamentorum auxilia tentavit, sed incassum; jam elapsum triduum erat ab eo quod ullum cibum & potum assumere potuisse, cum

cum denique a me opem quæsivit; ego vero omnibus perpensis, cum in aliqua ex appendicibus cartilagineis ossis hyoidis luxationem suspicarer, partem, ut anatomica indicabat cognitio, ita digitis contrectavi, & illico per unam alteramve contrectationem, omnia in pristinam sanitatem redacta sunt, ut immediate absque ullo deglutiendi incommodo jusculum sumere & cibum mulier modo desperata potuerit. Hæc *Valsalva*.

16. *Dysphagia aneurismatica*, Morgagni Epist. XVII. 18. 25. C.

Plurima sunt exempla Dysphagiæ, quæ ab aneurismate aortæ œsophagum comprimentis dependet; illud itaque symptoma ad hujus aneurysmatis diagnosim conferre potest.

16. *Dysphagia a labario*.

Labarium vocat *Illust. Linnæus* lapsum dentium aut vacillationem; ex his autem vitiis masticationem impediri, lædi notum est.

18. *Dysphagia a siccitate*. B.

Est difficultas vorandi alimenta solida, sicca, quæ observatur ubi fauces sunt scciores, hoc symptoma observatur in synocho & tritæophya ardentibus, *Brunet. Sepulchrer. Obser.* 14. in anasarca & ascite, *Bouillet de l'Anasarque;* dicitur etiam a fumo nicotianæ *Ephemer. Nat. Cur. Dec. III. An. I. Observ.* 79. comitatur etiam hæc siccitas usum internum extracti stramonii, hyoscyami albi, nigri &c. *Mem. de la Soc. R. de Montpell.*

19. *Dysphagia ab hypostaphyle; luette tombée*.

Differt ab angina, & cynanche, quod nulla sit difficultas respirandi, nulla inflammatio; sola est laxitas uvulæ extensæ & propendentis, quæ curatur adstringentibus & tonicis admotis, ut catechu, alumine, pipere, gallis rosis rubris, granatis, spiritu vitrioli.

XVIII. PYROSIS; *Cremason*.

Morbus cujus præcipuum symptoma est sensus ardoris in ventriculo & œsophago sine febre acuta.

Dicitur *ardor ventriculi* Hoffmanno Tom. 2. pag. 120. *Ardor stomachi* Frider. Srokari differt. cum historia accurata 1704. *Soda* Germanis, ut Neutro tabul. 90. *Den Sodt* Sennert. cap. 16. *Orexis* etiam Nenteri ibidem. *Corgosset* Lugdunensibus, Mcyssonier; Occitanis *Cremason*, quia cremari seu uri videtur cardia. *Pyrosis* Græcis a *pyr* ignis.

1. *Pyrosis vulgaris*, *aigreur d'estomac; le fer-chaud*, Histoir. de L'Acad. R. des Sc. 108. L.

Est fugax & indigestionibus acidis, empyreumaticis superveniens atque post finitam digestionem evanescens. Sentitur sensus aciditatis & fervoris potissimum in gutture per totum œsophagum se diffundens, cum frequenti salivæ, quæ acida videtur, exspuitione, simili circa epigastrium molestia, quæ vomitionem etiam concitat, animæ quædam molestia, quæ iracundiam aut morositatem, facieique distorsiones inducit. Familiaris est illis qui cibos crudos, acescentes male digerunt, maxime eos in quibus extricatur aleum copiosum, ut castaneæ, quod oleum prava digestione empyreuma contrahit; familiare etiam malum ab usu piscium, carnium, quoties cum oleo, adipeve maxime rancidis frixæ fuerint in sattagine; item a liquoribus fermentaris.

Pyrosis vulgaris est simplex, fugax & curatu facilis, modo in hypochondriacos non incidat; *Hombergius* eam frequentem observat apud cerevisiæ potatores, & largo usu oculorum cancrorum feliciter sanavit; urplurimum selectis alimentis eupeptis evanescit aut catharticia cedit. Salia alkalina fixa in pyrosi vulgari laudat expertus *Pingle*: mutant enim succos in saponem utilem: *Experim.* 36. Si in phiala cum pane, carne contriria & saliva affundatur oleum vel substantia oleosa, fermentatio violentior evadit, eamque saliva moderari non potest. Cum stomachus laxior alimenta diutius retinet, fermentatio completa evadit, etiamsi carnibus, pane & aqua tantantum usus sit homo, inde vero exsurgit aciditas qua dentes stupefiunt; *idem ibidem*. Testacea, aqua calcia, alkalia fixa, ac potissimum saliva aciditatem corrigunt. Alimenta cocta, carnes assatæ, bene masticatæ, mora maceratæ, pecatius fermentescunt, & facilius digeruntur.

2. *Pyrosis biliosa* Felic. Plateri de doloribus, Bianchi histor. Hepat. tom. 1. p. 516. L.

Est species febre & cardialgia sæpius stipata; de qua *Hippocrates* ait *in aphoris.: In febribus circa ventriculum & fortis æstus & cordis morsus malum*. Hanc comitatur inappetentia, oris amaror, vomitio biliosa; biliosis est familiaris, maxime si utantur cibis acribus, cæpa, allio, caseo veteri; hæc enim in stomacho callido indigestiones empyreumaticas excitant.

Commendatur catharsis ex tamarindis, deinde absorbentia ex creta, oculis cancrorum, ebore usto, bolo armena; item aqua portulacæ: conserva cynorrhodonis, &c. Aquæ acidulæ scopo purgandi indicantur, & serum lactis cum extincto lateris frustulo.

3. *Pyrosis a phlogosi* Solenandri; *ab inflammatis visceribus*. Boneti. L.

Ea est species quam phlogosis ventriculi seu gastritis, nec non hepatitis, cystitis, hysteritis excitant.

Curatur ut morbus primarius phlebotomiis; aqua pulli, narcoticis.

4. *Pyrosis suecica* Illustr. Equitis Linnæi, Archiatri Suecici epistola an. 1752. *Cardialgia sputatoria* ipsi dicta. C.

Est apud apud Suecos, qui Alpibus Lapponicis proxime adjacent, morbus endemicus, quo dimidia pars hominum laborat tum mas tum femina. Dolor pressorius sub scrobiculo cordis premit versus dorsum & pectus, repetitis vicibus summa cum anxietate, usque dum æger incipit ex ore emittere salivam instar rivuli cum repetita nausea, interdum vomitione salita.

saliva exiens ad libram semissem & libram unam est calidissima, purissima, aquei coloris, quo effluxu mitigatur morbus aut saltem per unum, alterumve diem æger immunis est a morbo.

Paroxymus excitatur a cibis fumo induratis, carnibus salitis, larido, pulte quavis. Mitigatur carnibus recentibus, piscibus, lacte dulci; morbus durat sæpe per vitam, nulla vera medicina adhucdum cognita; nonnulli utuntur vomica nuce pulverata ad scrupulum unum intro sumpta, alii alia adhibent; hæc scribit *Illustr. Car. Linnæi*.

5. *Pyrosis ulcerosa* Frider. Stokari dissert. Academ. Ardor stomachi Basileæ an. 1704. C.

Est species pyroseos pertinacis, diræ, quæ ab ulcere pylori per multos annos fovetur.

Quidam multibibulus a triennio de ingenti ardore epigastrii versus pylorum querebatur; a sumpto quocumque salito vel acri, ut vino, jusculo, acerbissimum dolorem velut a pruna aut ferro candente inusto patiebatur; dolore furente, pugno epigastrium valde comprimebat, gemitus, suspiria ac ejulatus edere cogebatur, cætera bene erant.

Dabantur cremores hordei, farinæ avenaceæ, bolus armena, cornu cervi ustum, creta, lapides cancrorum, sed incassum; pulvis ex radice althææ, gummi arabici & tragacantha fuit inutilis; pulvis seminum cydoniorum aliaque frustra adhibita sunt.

Sumpsit vomitorium a Medicastro, unde malum increvit, anorexia, sitis, hectica, debilitas, urina rubicunda, vomitus habitualis, tabes marasmodes, inde in ascitem, & post atroces intestinorum dolores, mors, prius tamen anhelitus olebat graviter.

Abdomine aperto viginti mensuræ seri viridescentis effluxere, stomachi sedes mutata, fundus sinistrorsum, orificia dextrorsum vergebant; stomacho aperto fœtor horrendus exivit, in antro pylori erat ulcus tres pollices latum, sordidum, cœnosum, fœtidum, & cacoethes, caro lacera & putris, sanies fœtida, intestina valde attenuata, hinc inde inflammata, hepar exsangue, pallidum, duriusculum, glandulæ mesenterii duriusculæ, cor exiguum, flaccidum, pericardium sero distensum, sanguinis vix unciæ duæ in corpore, &c.

Cura a lacte, quod nemini in mentem venit, erat auspicanda.

6. *Pyrosis a conceptione* Paul. Hermani observ. Von der Lahr. diss. de sterilitate. L.

Hic celeber Professor Leydensis observavit mulierem quæ imprægnatam se cognoscebat ex pyrosi quam statim a conceptione experiebatur, ita ut suam graviditatem inde certo prædicaret; hunc morbum *Hermannus* exhibitione oculorum cancrorum, martialumque feliciter sedavit, at ultima vice per novem menses graviori multo pyrosi cum majori ventriculi erosione & ardore ea vexabatur, ita ut iisdem remediis profligari non potuerit, usquequo demum dato tempore geminum fœtum exclusit; in illa itaque soda aura seminalis mariti erat principium morbificum; & quo uberius erat hoc principium, eo major erat pyrosis.

XIX. CARDIOGMUS; *Aneurisma præcordiorum*; *Aneurisme du cœur*, &c.

Est gravis pertinaxque molestia in præcordiis cum sensu ponderis & magnæ molis pulsantis a minimo motu increscens; cordis vasorumve vicinorum moli adauctæ aut aneurismati tribuenda.

Cardiogmi nomine, ait *Galenus*, quidam intelligunt cordis motum quemdam palpitationi similem; *Gorrhæi definit*. Alii vero cordis etiam dolorem hoc nomine significant: nos vero eum indigitamus morbum adhucdum obscurum, qui a cordis & vicinorum majorum vasorum aneurysmate, tum ejus visceris mole, cum vel sine polypo, dependet.

De hoc morbo consulendi sunt *Lancisius cap. vi. de cordis aneurismatibus*; *Illustr. Senacus des Malad. du cœur, tom. 2. liv. chap. 8. Anton. Matani in præcordiorum morbis aneurismaticis*, Florentiæ 1756. *pag.* 34. *&c. Meckel Mem. de la Soc. de Berlin*, 1755. *pag.* 58.

Cardionchus dici potest a *cardia* cor, & *onchos* tumor, sed præstat nominis cæterum vacui significatum definitione determinare.

Portentose dilatari cordis ventriculos, auriculas, sinus, cavam ipsam & aortam frequenter satis observatur, & frequentius observaretur, nisi denegarentur mortuorum extispicia; interea hujusce morbi diagnosis intricatissima remanet, & si a morbo palpitatione dicto distingui queat, id ex sensu magnæ molis in cordis regione pulsantis, quasi præfocantis, repeti posse videtur; in his tenebris non species distinctas, sed individuas observationes referemus.

1. *Cardiogmus polyposus* Hombergii Histoire de l'Acad. R. des Sc. ann. 1704. p. 159. C.

Matrona annorum 35 patiebatur dirum asthma, frequens & magnum capitis malum, cum perpetua vigilia & *doloribus pectoris*: si vel minimum se dimoveret, asthma adaugebatur, accedente violenta cordis palpitatione, quæ per horam interdum perseverabat; aliis etiam symptomatis successive laborabat, unde morti proxima sæpe reddebatur; durante paroxismo, magna ac sensibilis aderat venarum colli & brachiorum pulsatio, exacte sequens motum cordis & quasi undulatoria.

Secto cadavere cor duplo majus inventum est & flaccidum, cava solito ampliora & graciliora, polypi cordi adhærentes & per arterias ad pedem & ultra extensi.

2. *Cardiogmus Palaggii*, Lancisi de cordis aneurismatibus prop. 53. Aneurisma ventriculi dextri. C.

J. *Palaggi*, Canonicus Romanus, hypochondriacus, cordis palpitatione reversiva laborabat cum

cum pulsus inæqualitate & intermittentia, maxime vero quoties corpus aut animam vehementer exercuisset; suffocativum etiam asthma identidem ac vertigo illum vexabant.

Vidit *Lancisius* in cadavere valvulas aortæ osseas vel cartilagineas, venam cavam, auriculam & ventriculum dextrum ita dilatata, ut pugnum admitterent; interea sinistra cordis cava in statu sano permanebant. An ex epilepsiæ paroxymis ortum duxisset his morbus dubitandum est: Idem Canonicus sphacelum dextræ manus passus erat. Similem casus refert *Hildanus Centur.* 2. *observ.* 99.

Ex osseis valvulis orificii aortæ dilatatum fuisse magis cor sinistrum quam dextrum patet ex *historia* 49. *lib.* 2. *sect.* 7. *Boneti*, quam ex *Horstio* mutuatur. Multis aliis exemplis constat cardiogmum sine polypis extitisse, & plures polyposæ concretiones in agone mortis a lymphæ coagulo producuntur.

Similem morbum a vena pulmonari cartilaginea angustiori refert *Ill. Senacus*; a sarcomate inter aortam & arteriam pulmonarem, *Garnerius*; ab aorta ossificata & angustissima, *Blancardus*.

Multiplici observatione constitit mera cordis aneurismata sine ulla concretione polyposa existere, & cardiogmi symptomata creare, *Illustr. Senac. liv.* 4. *chap.* 8. *nu.* 5. De hac specie videsis *P. de Marchettis* & *Ill. Senac. pag.* 400.

3. *Cardiogmus auricula* Illustr. Senac. liv. 4. chap. 8. num. 8. C.

Puella vicennis difficulter respirabat, deinceps in lecto jacere non poterat, sine periculo suffocationis; conquerebatur de violenta pulsatione infra xiphoideam cartilaginem pulsus im minuebatur, ferme evanescebat, sub morbi finem ædematia pedes & tibias affecit; cor bubulo non minus inventum est, ast ventriculus dexter maxime, & auricula dextra portentose intumuerant, cava inferior & superior diametrum brachii adepta erant, pars sinistra cordis recte se habebat; numquid in hac specie pulsatio cordis debilior ob laxitatem ventriculi & auriculæ affectæ? numquid pulsatio a dextris aut ad antica debet esse potius quam ad latus sinistrum? nonne in hac specie jugularium undulatio frequentior? His signis addit *Lancisius* pulsum magnum & æqualem.

4. *Cardiogmus cordis sinistri* Poterii Centur. 3. cap. 22. C.

Quædam est respirandi difficultas, quæ per intervalla deambulantibus accidit; in hac fit præceps virium lapsus, æger propinquis tenetur niti adminiculis, alias humi corrueret; hi ægri utplurimum derepente moriuntur: In hoc morbo vena pulmonaris distensa disrumpitur, & sanguine effuso spiritus illico suffocatur.

5. *Cardiogmus aorta* Illustr. Senac. pag. 407. num. 6. C.

Vidi, ait ille, virum violentis palpitationibus obnoxium; pulsationes erant e sinistro latere infra costas, cum doloribus vividissimis; principium morbi erat dilatatio aortæ ab origine sua usque ad diaphragma, tanta ut capitis volumen æquaret, volumine cordis vix adaucto.

6. *Cardiogmus a mole cordis* Petr. de Marchettis observ. 49. C.

Venetus quidam, crapulosus, quadragenarius, de respirandi difficultate conquerebatur, & de hypochondriorum angustia; subito extinctus est. Secto cadavere, cor adeo amplum observavit Auctor, ut tria naturalis magnitudinis æquaret, ventriculis itidem amplissimis & carnosissimis, undique pericardio adhærens, & hypochondrium pressione sua in tumorem elevans.

Cor incrassatum, pinguedinosum pluries observarum est. Cardiognum procreant quæcumque valent sanguinis impetum in cor adaugere, ejusque per vias suas transfluxum reprimere, ac tonum ejus cordis imminuere; hinc patet cur concionatores, iræ exercitiis violentis dediti huic sint obnoxii; cur ad levem motum paroxismus accedat, tunc enim sanguinis impetus in cor crescit; cur lapsus, casus, ictus pectori inflictus, cur cacocymia serosa, acris, cordis textum laxans, vel erodens, cur strictura orificiorum cordis, concretiones polyposæ, aortæ aneurysmata, tumores vasa vicina prementes, huic morbo ansam præbeant.

Ad procrastinandam mortem repentinam qua sæpe terminatur hic morbus, quies corporis & animi necessaria est, nec non phlebotomia identidem repetita, licet hydrothorax & ædematia immineant in fine morbi; suadentur etiam narcotica ad spasmos & dolores cordis minuendos, demum diæta media constanter servanda.

Morbus hic sæpius confunditur cum palpitatione & cum asthmate, verum longe diversus est ratione principii; serior ætas hujus diagnosim forte elucidabit. Maxima mortium repentinarum pars, quæ vulgo apoplexiæ tribuitur, pendet ab hoc morbo, quatenus subito rumpuntur aneurismata; ut aliquoties ipse comperi; sunt tamen qui diu hoc conflictati vivunt, sic S. Philippus de Neri octogesimum annum attigit hoc morbo laborans; referente *Cæsalpino*.

De his vide palpitationem, syncopem, orthopnœam, quibuscum cardiogmus valde affinis est.

7. *Cardiogmus Leprotianus*, Ant. Leproti Obs. de aneurysmate arteriæ bronchialis Comment. Acad. Bonon. 1731. C.

Dolor ad sternum, dorsum, scapulas, intolerabilis, qui minor erat cum æger pronus jacebat demisso capite; aderant vigiliæ, oris amaror, flatus, qui ab obice ex œsophago in stomachum repellebantur: dyspnœa crescens, facies livida, jugularis sinistræ pulsatio in pectore, pulsus in carpo inæqualis: Hæc in ourfore juveni.

8. *Cardiogmus Meckelii* Mem. de l'Academ. de Berlin des maladies du cœur Observ. C.

Est illa species in qua ob cohæsionem cordis cum diaphragmate & pericardio adsunt dolores cordis cum dispnœa, præcordiorum anxietates, pulsus intermittens, &c. Vide ejus morbi historias in quibus ventriculi cordis flaccidi, sanguine-

guineque turgidi ac distensi fuerunt, *Vide Palpitationem 8am*.

ORDO QUARTUS.

DOLORES ABDOMINIS.

XX. CARDIALGIA; *Morsus ventriculi* Latinis; *Mal au cœur*; *Cardialgie*.

EST molesta quædam sensatio ad stomachum aut epigastrium relata, quæ syncopem minitatur.

Distinguitur a cardiogmo defectu gravium symptomatum, ut oppressionis, palpitationis vehementis, quæ solent cardiogmum concomitari. Juxta Scholasticos differt etiam quod principium habeat cardialgia in ipso stomacho, vel ejus orificio sinistro *cardia* dicto. Verum ægri ita confuse sentiunt locum affectum, ut indigitare ipsum determinare nequeant. Differt a Leipothymia, quia in cardialgia sensatio molesta oritur circa epigastrium, in Leipothymia vertigo, obnubilatio oculorum scenam ducunt, & deinde sequitur affectus cordis, vel cardiæ. Differt a Gastrodynia, in qua est atrox stomachi dolor, non simplex molestia, nec ille virium vitalium lapsus, quem exprimunt ægri dicentes *mox se morituros*, vel *cor sibi mori*, aut *deficere*.

Advertendum est nomine generico *doloris* vel *algia* Veteres non semper intellexisse molestiam tantum eam, quæ partim a vulnere distractioneve oritur, vel dolorem vividum, cum in cardialgia sit sensatio confusa, quæ a dolore illo acri & vulnerante maxime discrepat.

Sedem ejus in cardia *Galenus*, in pyloro potissimum *Frid. Hoffmannus* reponit; ast in cavo stomachi sæpius esse verosimile est.

1. *Cardialgia a saburra* Juch. Differt. Erfordiæ; *Dolor cardialgicus a cruditatibus oriundus* Frid. Hoffmanni tom. 2. pag. 371. n. 6. B.

Ea species cognoscitur ex signis cujuscumque saburræ in stomacho latitantis, scilicet sive saburræ crudæ a crapula recenti, saburræ viscosæ, saburræ acris & biliosæ, putris aut rancidæ, quæ signa sunt, pondus epigastrii, anxietas, nausea, ructus, pravus in ore sapor, linguæ sordities, borborygmi.

Curatur vero emeticis quoties adest cum cardialgia oris amaror, capitis vertiginosa gravitas sine tensione epigastrii; verum emesim sæpe ciet aquæ tepidæ potus; si acris fuerit saburra, aquam pulli, oleum cum aqua præscripsisse sufficiet; in hoc etiam casu potus leviter cardiacus, vires stomachi augendo, vomitionem quandoque adjuvat; demum cathartica recidivam prævertunt.

2. *Cardialgia a veneno* Frid. Hoffmanni cap. 2. n. 6. tom. 2. A.

Veneni nomine hic intelligo quidquid vehementi stimulo ventriculum lacessit ore prius sumptum, ut arsenicalia, antimonalia, immo cathartica resinosa inopportune assumpta. Hujus signa sunt, cum intensissimus est morbus, cephalalgia, vertigo, agrypnia, delirium, convulsio pectoris oppressio, cordis tremor & syncope, pulsus exiguus, debilis, interdum durus & inæqualis, vel intermittens, in abdomine ventris tormina, constipatio, urinæ suppressio, in artubus refrigeratio, horror, sudor frigidus, facies livida, contracta, &c.

Vidi ab arsenici drachma deglutita ea omnia symptomata & alia plura accessisse, scilicet, oris & œsophagi epithelidem ablatam, erosam, penis sub finem morbi spasmum, & post octiduum mortem atrocissimam, licet optimis auxiliis usus esset hic miser, a Pharmacopolæ simia delusus, scilicet ab aromatario, qui contra leges medicamenta chymica ægris vendebat.

In his casibus aqua pulli, pinguedo fusa, butyrum fusum, lac, aqua tepida, decoctum omasorum affatim debent hauriri, ut vomitio juvetur, & venenum demulceatur; dein clysmata similia injicienda, & narcotica subjungenda.

3. *Cardialgia flatulenta* Huberti Marchant Dissertat. Argentin. habita anno *1754*; *Dolor cardialgicus flatulentus* Frid. Hoffmanni tom. 2. cap. 2. pag. 257. A.

Dignoscitur hæc species per tumorem ovi gallinacei magnitudine versus partem dextram epigastrii, ubi situs est pylorus, necnon ex majori respirandi difficultate propter turgescentiam ventriculi a flatibus; adde ructuum frequentiam, quibus dolor nonnihil sublevatur; denique, addit *Hoffmannus*, post cibum, præsertim qui inflat, assumptum, ordinario dolor ingravescit.

Hæc autem cardialgia ab *Hoffmanno* descripta videtur vix discrepare a Gastrodynia flatulenta, vulgo colica stomachi ventosa dicta a qua tamen omnes nostrates Medici cardialgia distingui etiam genere contendunt.

In hoc morbo, si pulsus valeat, a phlebotomia oriendum; dein aqua pulli liberaliter haurienda, laudani granum unum est præscribendum, præmisso, si minus urgeat dolor, clysmate; lintea calida epigastrio & pedibus admovenda, eo fine ut spasmodica orificiorum stomachi contractio solvatur. Si dolor levis sit, temperamentum pituitosum ac frigidum, stomachus debilis, valent in hoc casu stomachica & carminativa, nimium rusticis in quavis specie laudata, ut decoctum baccarum juniperi, piperis grana integra, anisum, fœniculum, quæ in aliis casibus phlogosim, siccitatem, doloremque intendere valent, & præ aliis theriaca recens.

4. *Cardialgia febricosa*, Vide Mortonum hist. 16. cap. 9; *Febris cardiaca* Torti de Febrib. lib. 3. pag. 125. & 138. A.

Febricosos nuncupat affectus *VVelhofius* illos qui febris cujusdam intermittentis, vel remittentis sunt accidentia, ut distinguat eos a febrilibus, qui continuas stipant. Cardialgia febricosa est series symptomatum cardialgicorum paroxysmum febrilem concomitantium, cum eo sæpius

pius ingruentium, & recedentium, & in febris vigore crescentium, quod de quovis alio accidente febricoso, vel intermittentem febrem comitante est intelligendum.

In tertiana sæpius, dum adhuc rigor & horror ægrum infestat, vel desinit, accedit accerrimum ventriculi morsus cum pauca vel inani vomitione; accedit animi defectio, seu syncope stomachica, pulsus exilis, facies Hippocratica, luctuosum suspirium, &c. pro exspiratione eduntur clangores, aut ululatus in his casibus, quæ vix unquam primum accessum comitantur, sed secundum, aut tertium, raro quintum; quo graviora sunt symptomata, eo majus mortis periculum est sequenti accessu expectandum.

Quomodo differat a syncope febricosa, vide quo loco; syncopem scilicet nulli dolores ventriculi præcedunt. Dolores ventriculi periodicos sine febre alternis diebus recurrentes observavit *Bartholinus Centur.* 3. *obs.* 50. in propria filia & aliis.

Cardialgia sputatoria Car. Linnæi Archiatri Suecici epistola anni 1751. Vide Pyrosim. C.

6. *Cardialgia scirrhosa* Boneti Sepulchet. obs. 13.

A *Scirrho* ipsius ventriculi pluries observata Hippolito Bosco, unde dolor per annos perseverans.

A *Mola*, seu excrescentia carnosa in ipso stomacho observata a Vitaglino apud Panarolum.

Ab *Scirrho* pylorum, pancreasque occupante, Riverius Rentur. 1. obs. 90.

Ab *Hepatis lienisque* duritie, Bonet. obs. 31.

A *Pancreate scirrhoso*, obs. 49. & Piso de colluvie serosa pag. 594.

Hæc vero species potius ad Gastrodyniam attinet.

A *verruca Stomachi* Acad. Nat. Cur. Dec. 1. ann. 1. obs. 100.

A *Struma*, Dec. 3 ann. 5 & 6 Obs. 157. &c.

7. *Cardialgia Paralytica; Paralysie du ventricule. Rarus ventriculi morbus* D. Lieutaud Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1757. pag. 223.

Cognoscitur continuo sensu plenitudinis & gravitatis in stomacho, cum nausea & impotentia vomendi.

Sexagenarius de his symptomatis diu conquestus, cui propinata emetica nullam vomitionem excitabant, post mortem exhibuit stomachum tensum & repletum, licet per plures ante obitum dies perparum alimenti sumpsisset, pylorus etiam liber erat, unde noster Auctor aliquo jure deducit stomachum sensu & motu destitutum fuisse, nec potuisse alimentis se exonerare, quod accidit vesicæ urinariæ, dum ejus corpus paralysi afficitur. Lein vero erat molis exiguæ; quippe illius hic usus censetur, ut repleat spatium vacuum abdominis, cum cibis abstinuit, æger, & detumescat, cum cibis farctus est ventriculus.

8. *Cardialgia arthritica* Sydenham Processſ. pag. 710. de podagra. A.

Maximo familiaris est ventriculi languor cum ventris torminibus apud arthriticos diu podagra conflictatos; in hoc casu nihil æque votis respondet; ac vini canarini haustulus subinde deglutitus; exercitio utatur æger. Si autem symptoma inducias non ferens mortem minitetur modo caput malum simul non impetat, ad laudanum statim confugiendum; hac ipsa methodo se ab imminenti morte liberavit *Sydenham*, ubi ex errore aliquo in ingentem stomachi ægritudinem incideret, cum vomituritione, & aliquali ventris dolores; artus interim, ex retrocessione materiæ arthriticæ, doloris erant expertes, & ad motum plus solito habiles; congrum nempe unum liquoris possetici devorabat, & quamprimum totum per vomicum rejecerat, vini canarini haustum cum laudani sui guttis sexdecim sumebat; quod si huic remedio symptoma non cedat, sudor provocetur methodo & medicamentis huic usui dicatis ad biduum, triduumve, mane & vespere per duas, tresve horas continuas.

9. *Cardialgia bradypepta*. *Cardilea* Plateri de dolore cordis a ventriculi imbecillitate, pag. 369 & 478. *Foiblesse d'estomach*. L.

Est illa habitualis & consueta cardialgia quæ ab imbecilitate ventriculi procedit: Stipata est inappetentia; dolores comprimendo, distendendo graviusque etiam rodendo molestant, & levi errore in victu, ac gymnastica, maxime admisso frigore circa epigastrium, qua sumptis cibis difficilioris paulo coctionis, excitantur.

Tarda & difficilis coctio eam molestiam inducit, & saburram crudam efficiendo diversa inducit symptomata, ut in inappetentiam, nauseam, ructus, cachexiam.

Huic originem præbent intemperies nativa, senecta, debilitas a morbis prægressis, frigidorum & humidorum abusus, crapulæ prægressæ, quæ stomachum sæpius distendendo ejus tenuitatem inducunt ex *Plateri* sententia. Hæc species nominatur ab illo *cordis molestia*, *imbecillitas ventriculi dicta*, *pag.* 370. & curatio fuse traditur, *a pag.* 398. *ad* 445, ubi sequentia externa commendat, scilicet pannum scarlatinum vel pellem vulpinam, lerinam aut plumeum a vulture desumptam, aut textum ex gossypio factum, pulveribus galangæ, caryophyllorum, calami aromatici, menthæ, pulegii, seminibus fœniculi, carvi, &c. farctum, & scorbiculo cordis constanter appositum; suadet etiam ut manus calida, catellusve stomachi regionī noctu applicetur; potissima vero auxilia sunt vina stomachica & diæta conveniens.

10. *Cardialgia verminosa* Bonet. Sepulchret. vol. 3. p. 528; Frider. Hoffmanni ibid. num. 19; *hirudinosa* Acad. Nat. Curios. Centur. 1. observat. 172, Hercul. Saxon. prælect. pract. part. 2. cap. 7; River. lib. 9. cap. 10. & centur. 1. obs. 91. A.

I. Bezac Universitatis Decanus accitus quondam fuit in oppidum Frontignan, ubi similis cardialgia plures e medio sustulerat. Secto cadavere invenit vermes ita tunicis ventriculi adhærentes, ut eum perforaverint. Tænia non raro horis matutinis & vacuo ventriculi hos ventriculi morsus creat, cum aliquali bulimia, ptyalismo, quæ assumpto sublevabitur; identidem

tidem hujus fragmenta *cucurbitini* dicta foras amandantur; in hoc casu magna copia olei juglandum, succus aurantii amari *bigarreau* dicti, præter emetica; aquas Balerucanas, &c. non raro profuere.

Quædam medicamenta pro venenatis habita hic laudantur, ut radix *mimosa pudica*. Vide *Labat histor. Antillarum*; *spigelia anthelmia*, *nicotiana*, *tabacum*, arcanum D. *Herrenschwand* forte sunt hujus generis: Vide *VVepfer de cicuta aquatic. c. 13. hist. 3*, *Hildan. centur. 1. observat. 27.*

11. *Cardialgia lactentium*, *Cardiogmus* Nenteri Tabula 209. cap. 9. A.

Est, ait auctor, species cardialgiæ infantibus familiaris cum anxietate præcordiorum & dolore gravativo conjuncta, a flatulenta abdominis & ventriculi distensione originem habens.

Cardiagia adultorum strictior, ista laxior est; cardiogmus cruditates tantum primarum viarum cum flatibus & vermibus pro causa agnoscit: cognoscitur, 1. anxietate & angustia præcordiorum cum dyspnœa; 2. nausea, anorexia, & vomitione conrurrentibus; 3. copioso salivæ effluxu, si vermes subsint; 4. febrirula quando que satis intensa, convulsiones non raro comites habente. Oritur a mercurii reliquiis, saburra viscida, lumbricis, sudore achoribusve retro pulsis: ructus & flatus sublevant; alvus aperta bona; panophobia, convulsiones & febricula periculum portendunt.

Purgetur infans ex syrupo florum persicorum cum guttis tribus vel quatuor syrupi emetici Glauberiani, vel granis duodus tribusve ipecacuanhæ ac mannæ uncia, si bimus vel trimus fuerit; unguenta oleo anethi, aut petrolei guttulis paucis additis umbilico illinantur, iteretur catharsis, clysterum usus, &c.

12. *Cardialgia a cardiogmo* Bonet. Sepulchret. tom. 2. pag. 80. obs. 45. C.

Cardialgia per annum post pastum revertens, cum respirandi difficultate, pulsus interceptione aliisque gravibus symptomatis observata fuit ab *Antonio de Pozzis* apud Chiliarcham, cujus cor inventum est bovino majus, pulmones flaccidos comprimens, duobus polypis distensum, quod a sumpto cibo comprimebat ita stomachum ut ea omnia symptomata sequerentur; cardiogmus vero quid sit juxta nos supra diximus. Raro de principiis morborum mechanicis in praxi cogitamus, qui omnia saburræ vel fluidorum vitiis tribuimus.

13. *Cardialgia Inflammatoria*. Tralles ad Gastritidem attinet. A.

XXI. GASTRODYNIA; *Cordis dolor* Fel. Plateri Class. de doloribus; *Cardiaca* Panaroli; *Collca ventriculi* vulgo aut *Stomachi dolor*; *Dolor ventriculi* Boneti Sepulchret.; *Cardialgia* Fr. Hoffmanni, qui hoc genus cum ventriculi dolore confundit, a quo dudum ipse Bonetus sejunxit; *Colique d'estomac*, *foiblesse d'estomach*, *pesanteur d'estommac*. Ægros *Stomachicos* vocat Cælius Aurelianus.

Est quicumque dolor notabilis & constans in regione stomachi, qui continua animi defectione non stipatur ut cardialgia, nec pyrexia ut gastritis.

In cardialgia imminet syncopes periculum; ægri animum, viresque sibi deficere sentiunt, & nostrates *sibi stomacum mori* conqueruntur. At in gastrodynia licet intensus quandoque dolor in syncopem demum ducat, talis animæ defectio non constanter imminet, aut vix unquam adest.

1. *Gastrodinia saburralis*. *Colique d'indigestion*, De Meyserey n. 410. A.

Est ea quæ a ciborum quantitate, qualitate, pastus tempore, peccantium ingurgitatione procedit. Error autem in cibis est eo major quo cibus quantitate, qualitate & respectu stomachi assumentis vitiosior est: idem enim cibus qui sano utilis est stomaco, debili noxius sæpe deprehenditur. Hac sarcina, Medicis saburra, onustus stomachus, licet sæpe vomitu aut diarrhœa post cardialgiam fugacem se liberat, quandoque vehementer contractis suis orificiis contenta comprimit, & ab hac compressione dolet intense, sæpius cum sensu ponderis respirationem inhibentis, pulsu duro, febrili, alias vero depresso, tardo. Dolor tolerabilior est multo quam in gastrodynia flatulenta & biliosa.

Gastrodyniam a lacte coagulato, a lardi frusto, ab horæis fructibus, a millenis aliis cibis dyspeptis oriundam observare sæpe datum est, utplurimum vero vomitio spontanea vel artificialis, aut diarrhœa oborta cum morbum solvunt, nec consultum est alimentis farctum stomachum narcoticis consopire, nisi atrocitas doloris suadeat; utplurimum aqua tepida, oleum, clysmata, penna intra œsophagum adacta ægrum liberant; unde hanc speciem vix inter dolores stomachi recensent auctores, quam velut symptoma dyspepsiæ, vomitus aut alterius morbi per transennam memorant.

2. *Gastrodynia flatulenta*; *Inflatio* Aëtii; *cardialgia hypochondriaca* Ettmulleri; *Cardialgia* Frid. Hoffmanni; *Colique venteuse d'estomac*. A. Vide quæ de ea diximus, dum de cardialgia.

Est vehemens dolor tensivus sub cordis scorbiculo, cum respirandi difficultate, flectendi antrorsum trunci necessitate, qui flatuum emissione sublevatur: accedit pulsus imminutio, depressio, extremorum frigus, summa anxietas, præcordiorum angustia. Differt a gastritide, a gastrodynia aliisque, quod epigastrium pressionem

a manu factam toleret, qua alias exacerbatur dolor.

Præmissa phlebotomia, si pulsus permittat, præmissoque clysmate emollienti, & copioso potu aquæ pulli calidæ, si dolor non nimis urgeat, ad oleum amygdalarum recentissimum & demum ad laudanum vel theriacam recentem, aut pilulas de cynoglosso deveniendum est: laudanum solidum ad granum & ultra, liquidum ad guttas viginti, vel triginta, pilulas de cynoglosso ad grana sex vel plura: cavendum a catharticis etiam lenibus usquequo dolor per diem evanuerit; in prophylaxi abstinendum a cibis dyspeptis, leguminosis: juscula emollientia, serum lactis, acidulæ usurpandæ ad prophylaxin.

3. *Gastrodynia biliosa*; *Cardialgia atrabilliaris* Hollerii & Zacuti; *Cardialgia epilepsiam inducens* Amati Lusitani Centur. 1. Observat. 20. *Cardialgia biliosa* Bianchi; *ab ira effrani* De Moyscrey n. 411. *Colique bilieuse d'estomac*. A.

Ea est quæ foveri censetur a materie biliosa, acerrima, porracea, æruginosa; bilem vero flavam in viridem mutari per acida vitriolica probant experimenta Grosii ab *Estmulero* allata; dolor in hac specie vehemens est, ut a veneno assumpto; quandoque convulsiones inducit; observante *Amato*, non raro morbus veneno assumpto tribuit: Imo post mortem repertus est ventriculus ruber & fere excoriatus observante *Bartholino* & *Boneto* in *Sepulchret. observat. 1. de ventriculi dolore*; de cætero, si æger biliosus, calidus, liquoribus spirituosis, regimini calido assuetus sit, ad hanc speciem præ cæteris pronus est: bilem e duodeno in stomachum facile refluere docent experimenta *Ludovici Davizard D. Med. Societatis Regiæ Scientiarum sodalis meritissimi*.

Solvitur hic morbus vomitione & dejectione uberi bilis acris viridescentis, aut æruginosæ, præmissa phlebotomia & ptisana emolliente. Emetica levia in ipso paroxysmo adhiberi possunt, ut decoctum seminum raphani, oxymel scillicitum ad drachmas sex, sed si dolor minus urgeat, aqua pulli affatim bibenda & vomitione rejicienda: in prophylaxi nihil utilius est aquis acidulis.

4. *Gastrodynia a veneno* Boneti Sepulchret. observ. 2, 3, 4, 9, 17: *a viru*, De Meyserey n. 414; *a vasis cupreis*: Cosnier Journ. de Med. Oct. 1755. A.

Ea est quæ a venenis corrosivis assumptis producitur, ut ab acidis puris, nitri, salis, vitrioli, mercurio sublimato corrosivo, arsenico, quod vel errore assumentis, vel malitia propinantis accidit, unde casus medico-legalis, qui exigit magnam Medici coram Judicibus eum referentis solertiam & prudentiam. Si venenum sit corrosivum, actuale, ut prædicta, evidens est labia, linguam, fauces, prius affici quam ventriculum, adeoque his reapse corrosis de veneni assumpti realitate non dubitandum est. Si vero symptomata illa externa deficiant, dubium potest esse num morbus a causa interna, num ab externo veneno dato, procedat. Mos est in hoc casu exenterato cadavere panis frustum in stomachi succo tingere, & cani vorandum præbere; & ex subsequente canis morte, ex stomachi crosione, livedine venenum datum esse concludere; verum conclusio ex prædictis non est rigorose deducta, nisi plures circumstantiæ conjecturam verosimillimam faciant. *Vide curationem dum de cholera*: *a fungis venenatis* orta gastrodynia est gravativa, tensiva, cum suffocatione & strangulatu: vid *Orthopnaeam*: præmisso emetico acida & potissimum acetum eximium est antidotum: ea vero quæ vasis cupreis, plumbeis, ortum debet, stipatur convulsionibus, clamoribus, delirio: *vid. Rachialgiam*. & *Jour. de Medec. Octobr.* 1755.

5. *Gastrodynia ulcerosa* Boneti Sepulchr. observ. 5, 6, 7, 8, 27, 28, 42, 43, 48, & additamenti obs. 3. *a Ventriculi sphacelo*, *omenti*, *pancreatis*, *vicini hepatis putredine*, *exulceratione*, *corruptione*. obs. 2, 18, 19, 23, 38, 48, 50, additam. obs. 12, 22, &c. A.

Est ea species quæ gastritidem, & phlegmasias suppuratas viscerum stomacho vicinorum sequitur, inde enim exesio ipsius stomachi, aut a pure, ichore, vapore putri, ejus continua irritatio, vomitio frequens, hectica, aliaque lethifera symptomata exsurgunt.

6. *Gastrodynia americana*; *Prolapsus cartilaginis mucronatæ* G. Piso. de morbis Ind. Occid. cap. 8. *Spinela*, Lusitanis. A.

Corporis totius languorem inducit cum dolore stomachi, aliquando vomitu, summa respirandi difficultate, quæ ex refrigeratione musculorum pectoris, tum imprimis mucronatæ cartilaginis compressione oritur; hinc mox ex dejectione appetitus magna virium imbecillitas subsequitur, & atrophia m minatur. Chronicus est morbus & frigidus, non tamen per se lethalis, paulatim invadens, & cognitu in principio difficilis.

Empyrici signum hujus morbi dicunt esse varices in brachiis; differt a cachexia, oppilatione cachectica, quod vultu quidem tristi & dejecto, non tamen decolore & livido sint, nec pondus aut duritiem in hypocondriis sentiant, tum & fames langueat.

Curatio discutientibus, calefacientibus & corroborantibus internis, externisque absolvitur, interea sunt juscula pipere, immo allio & cæpa condita, pilulæ stomachicæ, syrupus tabaci, vinum generosum, balsamum copaiva, salsæparillæ & sassafras decoctum cum aniso, cinnamomo. Externa sunt cucurbitulæ siccæ iteratæ mammis applicatæ, mox stomachi & pectoris inunctiones ex oleo corticis aurantiorum, tabaci, arremisiæ & menthastri; scutum stomachale ex herbis corroborantibus, demum emplastrum ex resinis & balsamis. Commotus ergo, ait *Piso*, felicissimo horum remediorum successu, in colica atrophia, & dysenteria, commendavi nostri Chirurgis & cucurbitulas siccas & topica externa.

7. Gas-

7. *Gastrodynia periodynia.*

Periodynia Græcorum est ni fallor species Gastrodyniæ chronicæ, qualem observavi in sexagenario Sacerdote qui ante sex menses per totum tempus digestionis in stomacho contorsiones, motus, dolores, & distractiones patiebatur, intestinis etiam consentientibus, lingua sicca, sine siti tamen; macies accesserat, vires attritæ erant, alvus adstricta, pulsus rarus, sano similis, quidam dolor in lumbis.

Præscripsi juscula ex pullo, narcotica, & dein lac asininum, quo per mensem sumpto, sanus evasit.

8. *Gastrodynia calculosa* Schneideri, lib. 3. de Catarrhis, cap. 7. cognita Riverio, Alsario Crucio, Bartholino, aliisque observata. C.

Est ea species quæ a bezoarticis aut ægagropilis in stomacho aut ejus vicinia enatis ortum ducit.

Faber quidam jamdudum de sensatione molesta lapidem molarem in suo stomacho referente conquerebatur; invitis omnibus auxiliis obiit; inventus est in jejunio intestino lapis albescens pylorum comprimens, quem nullus Medicus suspicatus fuerat. *Vide* similes observationes, dum *de ileo. Vide* etiam *Boneti Sepulchret. Tom. II. pag. 77. observat. 33. de Calculis cysticis. observat.* 31. *de Calculo, ibidem, observ.* 32. & sex historias calculorum similium in *observat.* 29. Calculos gastricos vidi ellipsoideos, albos, aqua leviores, ovo columbino multo majores, ad ignem non inflammabiles, adeoque a cysticis diversos, ex quibus ileus fuerat.

Vidi etiam diversos circulatorea, quorum alter plures lapides durissimos, glabros, sphæroideos, œsophagi diametro non minores, impune vorabat; alter præterea saxum testaceum, ex quo tota Urbs Monspeliensis constructa est, masticabat & deglutiebat cum lapillis grandiusculis, quos in abdomine collisos crepitantes audiebamus; utrum eos dein vomitione rejicerent compertum non habeo. Curavi etiam in Nosocomio militem, qui ludi gratia scyphos vitreos in ore contritos vora verat.

Sæpe hepatalgiam calculosam comitatur gastrodynia. *Vide Boneti Sepulchret. Tom. II. pag.* 76, *obs.* 31, 32, & 33.

9. *Gastrodynia adstringens; Stomachi adstrictio* Aetii lib. 3. serm. 1. cap. 13. L.

Est molesta inter digerendum cum alvo constipata, æstu generali, maxime vero manuum ac pedum, faciei rubore, pulsu frequenti, aut juxta quosdam febricula, accidit temperamentis aridam & densam carnem habentibus; hæc *Aetius*. Id morbi autem mihi pendere videtur ab ariditate & erethismo ventriculi, a defectu potus aquosi, & a dispositione spasmodica generis nervosi.

Suadet *Aetius* in paroxysmo, id est durante digestione, frictionem, & vincturam extremorum, situ erectiorem, gestationem in lectica, dein humectantia & diluentia adhibenda, ut inunctiores corporis ex oleo cum pauco nitro; extra paroxysmum juvant multus potus aquæ calidæ, lavipedium & maniluvium frequens. Ipse *Aetius* dicit se juvasse in intervallis illos ante pastum lavando, morbo recedente vinum exhibetur; cibi autem sint facilis coctionis, & in tres vel quatuor pastus dividantur.

10. *Gastrodynia atterens*, Vide Jonston idea medicinæ, pag. 445; *Stomachi attritio* Boneti Polyalth; *Periodynia stomachi* Hippocratis, quæ ejus vehementem & circum tensum dolorem significare, scribit Gorræus. *Foiblesse d'estomach*, Diction. de Santé, ubi fuse signa & curatio. L.

Hæc species etiam inter digerendum accidit, sed cum extremorum frigore, anhelitusque difficultate, unde a præcedente discrepat: an diversa species a gastrodynia saburrali, flatulenta, &c.? *Jonstonus* suadet inunctionem epigastrii cum oleo nardino, & intus piperis drachmam. *Hecquetus* potum copiosum & emollientem in pastu; in dolore vero theriacam recentem.

11. *Gastrodynia a peregrinis; Celiacus affectus* Celsi lib. 4. cap. 12. D.

Fit a deglutitis corporibus omnino ab hominum usu alienis, ut *ferro*, observante *Scholtzio*; *monetis cupreis*, *argenteis*, *cultello*, *fibula*, *clavis*, *aciculis*. Vide Ill. *Tissot*, *Avis au peuple*, num. 365. A *lapillis Carstano*. *Hessio*, &c. observantibus. *Pilulas deauratas*, ac resinosas, plures menses in stomaco commoratas huic morbo ansam dedisse observarunt *Bellonius*, *Mollenbroerkius*; *frustum Hildanus*, *centur.* 3. *observat.* 33. *zingiberis libram Platerus observat. lib.* 3; *vesiculas pediculis plenas Heurnius*; *lacertas ac serpentes*, quibus tres mille homines interfecti sunt, *Gesnerus*, *Histor. animal. de lacertis*. *Salamandras* demum emeticorum vi rejectas nuper recensuit *D. Batigne*, *Mem. de la Soc. R. de Montp.*

De gastrodynia quam tæniæ, lumbrici, erucæ, similiaque repetilia in stomacho latitantia sæpius excitant, *vide Cardialgin verminosam*.

Vidi impune deglutitas aciculas, calamum scriptorium, scyphos vitreos; testam mytuli, nucleos persicæ, aliaque multa: sed non ita felices sunt omnes, & pluribus gastrodyniæ enormes ulcerosæ, lethales ab hiis erroribus superveniunt; quæ dissolvendis hisce corporibus apta sunt, ut conchyliis succus limonum, atque tuto deglutiri queunt hic indicantur, nec non lubricantia quæ viam ad inferiora parant & aperiunt.

11. *Gastrodynia à xiphoide* Ballonii Epidem. lib. 2. pag. 242; Barbette Anat. pract. l. 1. c. 4. C.

Plebs Occitaniæ hunc morbum vocat, *la palette d. estomac torbée*.

Non rarum hunc morbum testantur *Barbette* & *Bonetus*; rarior tamen est quam vulgus putat. Hac cartilagine xiphoidea introrsum luxata vel depressa ventriculi dolor constans supervenit cum vomitu, anorexia, & si morbus perseveret, atrophia; assumpta esculen-

ta & potulenta illico sursum rejiciuntur, dolor ac menses & annos discruciat. Suadet *Barbette* ut ampla cucurbitula semel vel bis epigastrio admoveatur, dein emplastrum adstringens applicetur, omnia symptomata siluisse a reducta per manum dextri Chirurgi hac cartilagine, docet *Benetus*. Similis huic dolori est hepatalgia calculosa, notante *VVepfero*.

Mulier quæ lapsa erat in partem pectoris anticam dolebat epigastrio, dolor a levi tactu crescebat, ea per intervalla sudabat, calebat, facies rubebat, erat oris amaror, anorexia, nausea; identidem deficiebat pulsus, imminebat syncope, a cathartico pejus habuerat. Accitus præscripsi phlebotomiam unam & alteram, & sic sanata est.

13. *Gastrodynia pulsatilis* Boneti Sepulchret. Tom. II, obs. 45. pag. 80. L.

Cognoscitur ex molesta sensatione corporis in epigastrio pulsantis, quæ certe molestia a dolore alias species comitante diversissima est. Hanc observavi bis vel ter, & non rara est in hypochondriacis: hystericisque; vulgo tribuitur pulsationi arteriæ cœliacæ, quam refert *Bonetus* pugni magnitudine dilatatam: certum est & arterias gastricas & aortam, etiamsi non aneurismaticæ sint, in his constitutionibus sensu exquisito præditis, hunc molestum pulsum facere.

14. *Gastrodynia hysterica. Colica hysterica* Sydenhami cap. 7, pagin. 132, & in processionibus pag. 669. L.

Est morbus hystericas, ut morbo prægresso potissimum dystocia debilitatas mulieres afficiens, dolore circa scrobiculum cordis atrocissimo, & vitidescentium humorum rejectione stipatus. Colica biliosa intestinis insidet, gastrodynia vero stomacho; in gastrodynia maxima fit animi dejectio & prostratio, vel desperatio; per diem unum, alterumve facessit dolor, qui post paucas septimanas revertitur, nihilominus sæviens quam antequam solveretur paroxysmus. Adde quod sedato morbo superfit in epigastrio sensibilitas minimam pressionem refugiens, & quod aurigo non raro huic morbo comitem se adjungat per aliquot dies. Differt ab ileo & a colica biliosa, ut attendenti patebit.

Cura. Posietum seu serum lactis ope alæ seu cerevisiæ eductum affatim hauriatur; apud Gallos vero aqua pulli vel serum lactis vulgare, quod dein vomitione rejiciatur; quo peracto laudani liquidi guttæ xxv in aqua cinnamomi hauriantur, quod paregoricum repetendum est, donec morbi ferocia superetur; si vires ferant, initio phlebotomia præmittenda est.

Extra paroxysmos, si revertantur, sumatur bolus ex zedoariæ drachma una, vel semisse, cum syrupo e condicura cicri mane & sero per mensem, superbibendo sequentem infusionem; scilicet zedoariæ semi-uncia infundatur in vini canarini unciis quatuor per horas duodecim, colatura serverur pro usu, vel sume balsamum Peruvianum, ut in rachialgia Pictonum.

15. *Gastrodynia chlorotica*. L.

Est ea species quæ a catameniis, hæmorrhoidibusve retentis supervenit chloroticis, easque fere semper divexat, dolore quidem tolerabili, sed constanti, ab epigastrio ad dorsum infra scapulas extenso; quandoque cum epigastrii sensibili intumescentia adest dyspnœa a levi motu, lassitudo, crurum gravitas, faciei pallor, œdematia pedum, anorexia. Curatur ut chlorosis maxime usu repetito chalybis.

16. *Gastrodynia hypocondriaca*; *Colica hypochondriaca* Sydenhami Processus integri de colica hysterica, pagin. 670: *ab emphraxi ventriculi*, de Meyserey n. 413.

Valde affinis est morbus gastrodyniæ hystericæ, sed viros hypocondriacos afficit, & suadet *Sydenham*, ut inquirant Medici methodum curativam ipsi convenientem, cui quasi genuine morbus cadat, tametsi chalybs imprimis confert.

17. *Gastrodynia febricosa*, Morton de prote.f. febr. pagin. 33. hist. 16. Journ. de Med. Janu. 1761. pag. 25. A.

18. *Gastrodynia a frigore*. De Myserey num. 411. E.

19. *Gastrodynia metastatica*, de Meyserey num. 411. ab arthritide, scabie, herpete, fonticulis, ulceribus, mariscis, repressis. A.

20. *Gastrodynia gastrocelia*, De Meyserey num. 411. Vide *Gastrocem*. A.

Nota. Nomen colicæ dolorem coli tantum olim designabat, sensim idem nomen dolorem ilei, hepatis, uteri, stomachi, & nescio quot aliarum partium significavit, quo abusu nihil in scientia medica perniciosius est; cum enim cuique generi nomen proprium conveniat, ni confundi omnia velimus; cum genera morborum, diversa viscera afficientium, diversa omnino sint, diversa debent esse nomina generica morborum diversa viscera afficientium, quorum saltem symptomata notabilia & connexa sunt cognita, secus nomina cephalalgiæ, cardialgiæ, arthritidis, &c. proscribenda.

XXII. COLICA; *la Colique*, *Douleur au ventre*, *Colique Intestinale*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est dolor, vel molestia intestini, potissimum crassi, regiones afficiens, & ab illius situ, figura & officiis determinata.

Cum intestinum tenue & crassum diversas sedes occupat, & diversis visceribus abdominis contiguum sic, difficile est ex sensu ægrotantis partem affectam determinare; & errare in hac assignanda quotidianum est; verum ratiocinio physiologico adjuvante ex cogniti morbi causa, principiis & symptomatis, cognitisque intestini structura, situ, usu, possumus symptomatum nexum intelligere, & ex hac possibilitate intelligendi nexum symptomatum eruitur partis affectæ cognitio, in hoc & alio quovis morbo: dolendum quidem est quod morborum plura ge-

nera

nera non nisi theoriæ interventu ab invicem distinguantur; multo tutius & clarius esset ea a symptomatis solis definire; sed ad hoc obtinendum desideratur historia morborum accuratior quam quæ hactenus datur.

Colicæ nomen *Plinii* tempore novum erat; Græci hoc morbi genus ignorabant, seu nomine proprio non insigniverant. Dolorem intestini tenuis cum constipatione & vomitione assidua *ileum* nominabant, vel passionem iliacam, ut Arabes dolorem longanonis, seu intestini crassi *passionem colicam* nuncupabant. Addiderunt quidam colicæ definitioni alvi constipationem, ut torminalem colicam a vulgari discernerent; sed hæc distinctio non pertinet ad genus; quippe si detur dolor vehemens, constans, etiam torminosus; id est, ad alvi dejectionem vergens, & sit morbi præcipuum symptoma, is merito colicæ annumerandus est, & a fortiori, si alvus simpliciter sit libera, ut quandoque observatur, secus nullum erit genus ad quod is dolor pertineat, aut genus novum citra necessitatem erit admittendum.

1. *Colica flatulenta*, Sennerti de dolore colico; 1a species, Bonet Sepulchr. Obs. 1. & 2, *a vesiculis aere turgidis*, Collect. Acad. Tom. 3. p. 499.; *a tela obstructo*, Journ. de Med. May 1755; *a scabie repulsa*, Frid. Hoffmann. II. 287; hac oblie Episcopus Monspeliensis D. de Charancy; invenimus maculas rubras, pustulosas in ventriculo & intestina flatibus distensa. *La Colique venteuse*. A.

Cognoscitur ex eo quod 1. clysmatis aut alvi dejectione flatuumque per inferiora ejectione sedatur, quod non accidit in gastrodynia flatulenta. 2. quod coli tractum sequatur, ceu abdominis peripheriam, unde fit ut imam partem stomachi qua transit colum, non raro afficiat, sed flatuum, borborygmorumque diffluxu, & loci mutatione sedetur: 3. Etiamsi in gravi paroxysmo urina supprimatur, penisque contractus & imminutus rigescat fine ullo voluptatis sensu, interea nec dolor renum, nec mingendi cupiditas urgeat, nec urinæ ardentes & mutabilis coloris sint, ut in nephralgia: 4. Pressione abdominis non exacerbatur dolor, ut in gastrodynia hysterica, & in enteritide: 5. Adest alvi siccitas, fæcum induratio, constipatio: 6. Desunt symptomata & principia procatarctica rachialgiam designantia.

Oritur ab alimentorum viscosa digestione, quæ aeris elastici genesim copiosam infert, cum e contra ubi saliva & succus gastricus, bilisque bene se habent, digestio fine aeris generatione perficitur. Alimenta maxime flatulenta sunt vinum non satis fermentatum, legumina, & fructus molles, cucurbitacei. Hæc species sed fugax & levis non raro aurigineni accedentem designat, suppresso scilicet bilis in duodenum effluxu; experimenta *Sevvartii* in cane & homine docent, denegato hoc bilis influxu flatus in intestinis generari; alvi etiam constipatio flatulentiæ ansam præbet.

Levis colica clysmate emolliente, oleoso, chamæmeli infuso theiformi, fomento abdominis calido, frictioneque tollitur. Si vehemens sit dolor, a phlebotomia auspicetur curatio, aqua pulli affatim bibatur calida, clysma emolliens injiciatur, & his irritis, laudanum liquidum ad guttas viginti vel triginta hauriatur; dein largo usu olei amygdalarum recentissimi quarta quavis hora, aqua pulli continuata, clysmatis ad semilibram, sed rarius immissis lubricetur alvus; quo facto & dolore sedato lenis catharsis instituetur, & convenienti tempestate acidulis bilis fluxilitas, & primarum viarum mundities concilietur.

2. *Colica pituitosa* Sennerti ibid. 3a species; Fernel. pathol. lib. 6. cap. 9; Salmuth. centur. 1. obs. 78; Bonet. Sepulchret. obs. 23; *Colique glaireuse*. A.

Ea est quæ censetur oriri ab humoribus crassis & viscidis intestino crasso impactis. In hac doloc pali infixi, vel terebræ perforantis speciem exhibet, ob violentam ibi loci, ubi pituita ista hæret, distensionem, & flatus ut plurimum simul retenti expansionem. In aliis speciebus licet dolores graves & acuti sint, interea non *fixi* & *perforantes* quasi sunt; adde quod colica ista pertinax est.

Ettmullerus dolorem illum a pituita, seu mucagine copiosa viscida, non acri, *gravantem* esse contendit, & merito, quasi conjuncta sit cum acrimonia acida; dolorem non solum gravativum, sed & etiam simul *contundentem* infert, non tamen negat esse etiam fixum, continuum, pertetebrantem, atque existimat esse sæpius in hypochondrio sinistro, eumque frequentissime hypochondriacos divexare, cum e contra colica flatulenta dolorem distendentem, & quasi disrumpentem inferat: Salia neutra in prophylaxi indicantur.

3. *Colica stercorea* Ettmulleri de intestinorum doloribus, tom. 1. pag. 139. A.

Est illa quæ a scybalis induratis intestina difficulter prætertabentibus oritur. Hanc aliquoties vidi apud mulieres, quæ per vim in quibusdam Monasteriis *Refugiis* dictis detinentur, ob mœrorem & vitam sedentariam; fæces induratæ demum dolores vividos sine febre excitant, quandoque cum cruentis aliquot dejectionibus, quod malum palpo fere cognosci potest, & a catharticis levissimis exacerbatur, sed longo & largo usu olei amygdalini, fomentorum & clysmatum emollientium, post aliquot dies evanescie sine flatuum saltem notabili emissione, emissis sensim scybalis strobylos cupressi referentibus.

4. *Colica verminosa* Sennert. 2a species doloris colici; Fabricius Hildanus Dentur. 1. obs. 57. An *Strophus* Celsi? A.

Est ea quæ a vermibus, potissimum lumbricis, uritur, cujus character est dolor varius, nunc rodens, nunc pungens, & a loco in locum serpens sine alvi astrictione; sæpius sunt dolores fugaces, varii, cum subsultu in abdomine,

mine, non raro cum cardialgia, nauseis, febricula, excrementis apud infantes grisaceis, halitu oris singulari, faciei nunc pallore, nunc rubedine. His signis addit *D. Brun Med. Lugdunensis* dejectiones alvi nocturnas pro signo pathognomonico: pulsus intermittens quandoque jungitur.

Utplurimum hæc species ob alvi laxitatem permittit usum catharticorum ex senna, semine contra vermes, aquila alba, &c. nisi dolor constans fuerit; quandoque si gravis febris, delirium, convulsio immineant, in paulo provectioribus, emeticus syrupus Glauberi feliciter præscribitur; sæpius sufficit succus limonis cum oleo in ipso paroxysmo, clysmata etiam dulcia, non raro lumbricos catharticis resistentes, educunt; tres guttulæ petrolei intus sumptæ, extus vero in juvenibus illatæ, prosunt.

5. *Colica biliosa* Frid. Hoffmann. pag. 286. non vero Sydenhami, quæ *chordapsus* est; *Colicus dolor ab acri & scorbutico humore* Sennerti, Tralles de opio T. 1. p. 139; *Colica atrabilaris* De Meyserey n. 420.

Hæc species adolescentes vividos, calidos, iracundos, liquoribus spirituosis indulgentes, viros biliosos, æstate fervente excalefactos, cum febre fugaci adoritur, aut sine pyrexia. Symptomata sunt vox rauca, cardialgia, cacositia, vomitio biliosa, porracea, singultus, calor, sitis, oris amaror, urina pauca, russa, cum alvo non omnibus adstricta; unde differt a chordapso; imo cum dejectionibus biliosis & crebris; dolor vero intestinum tenue sæpius afficit, ut duodenum; abdomen nec tensum est, nec fervidum, ut in enteritide; urinæ fluunt, caput vertigine tentatur, pulsus nec durus, nec tensus, licet frequens; morbus acutus est: succedit sæpius aurigo.

Curatio exigit statim phlebotomiam, clysmata emollientia ex malva, semine lini, radice althææ, oleo; jusculа quibus incocta acetosæ folia; potum acidulatum, ut serum lactis, limonatam, oxyceratum, aquam nitratam, aquam pulli, fomenta emollientia, cremores hordei, emulsiones cum narcotico; urgente dolore laudanum, decoctum capitis papaveris in aqua oryzæ frigida; præmissa lenissima catharsi & decocto cassiæ, si revertatur dolor, semicupia prosunt.

6. *Colica phlogistica*, Sennert. species 4; *Phlogosis intestinorum* Felic. Plateri; *Colique inflammatoire*, Cl. Tissot Avis au peuple.

Differt ab enteritide ratione gradus tantum, ex eo quod scilicet non sit pyrexia acuta cum pulsu frequenti citato, totius corporis ardore, sudore, &c. Distinguitur ab aliis speciebus meteorismo abdominis, intolerantia palpi, vel magna sensibilitate, cum renitentia abdominalium viscerum versus umbilicum, urinæ difficultate, siti, &c. Curatur amplis phlebotomiis, irrigationibus emollientibus clysmatis, aqua pulli, ut enteritis; coliccæ flatulentæ calidis medicaminibus tractatæ non raro evadunt phlogisticæ. Cathartica acria, intempestive assumpta, ut in alvi constipatione, hanc sæpe excitant. De hac vide *anteritidem*.

7. *Colica spasmodica* Frid. Hoffmanni de intestinorum dolore, pag. 287; *Colique convulsive* Bonet Sepulchret. pag. 266. obs. 2. A.

Alia est quam a sero acri intestinis impacto deducit *Hoffmannus*; alia vero quæ est endemia apud Hungaros; ista est vera Rachialgiæ species, de qua suo loco agemus; illa vero convulsionibus etiam externis est stipata: in arthriticis, ait ille, & scorbuticis observatur; inflammationem minatur, & vix curatur, nisi materies *arthritica* ad artus, *scabiosa* & *miliaris*, vel *petechialis* ad cutem revertatur; videtur itaque eadem ac *colica arthritica Musgravi capite 3. de arthritide*. Præmissa phlebotomia, nihil utilius censet *Baglivi* infuso theiformi chamomillæ.

8. *Colica plethorica*. *Colica hæmorrhoidalis* Junckeri Tabul. 106. quam podagræ, vel ischiadis repulsioni tribuit, proindeque cum convulsiva confundit. *Colica sanguinea* Nenteri Tabul. 26. A.

Eo nomine indigitamus eam quæ a catameniis, lochiis, hæmorrhoidibusve retentis supervenis apud eos qui his effluxibus assueti sunt, quæque illis effluxibus restitutis, aut recte se habentibus sedatur. Accidit illa viris & fœminis plethoricis, hypochondriacis, sæpe cum tenesmo hæmorrhoidali, & signis sanguinis copiosioris.

Ea species exigit phlebotomias, diluentia, & ea quæ valent fluxus sanguinis consuetos revocare.

Colica catamenialis, seu a catameniis imminentibus sæpius & intestina & lumbos & viciniam uteri sequitur, quandoque atrox est, solvitur autem phlebotomia, eruptione catameniorum. *Vide Hysteralgiam*.

9. *Colica Lapponica* Ill. Linnæi Flora Lapponica. pag. 69. de Angelica. C.

Morbo laborant sæpius Lappones silvatici vehementissimo *Ullem* vel *Hotme* dicto, qui species colicæ est, & ad colicam spasmodicam Scheuchzeri proxime accedit: corripiuntur enim interanea circa regionem umbilicalem spasmis dirissimis; qui extenduntur ad pubem usque, paroxysmis parturientium sane vehementioribus, ita ut miser Lappo vermis instar, per terram repat, & utinam sæpe sanguinolentam reddat; licet calculi nulla omnino sit suspicio apud hanc gentem a calculo & podagra nativo privilegio defensam: post aliquot horarum, quandoque diei, spatium; terminatur morbus ptyalismo ingenti per horæ quadrantem durante; dicunt Lappones quod hic morbus in Alpibus eos non aggrediatur, sed tantummodo dum in silvis per æstatem degunt, hausta scilicet ibidem aqua semiputrida, vi radiorum solarium incalefacta, vermiculo *Gordio* dicto scatente. In hoc morbo variis utuntur medicamentis & omnibus quidem fortissimis, ut radice angelicæ, cineribus aut oleo tabaci, castoreo liquido, &c. Colica convulsiva, quam in *Itinere Alpino* describit *Scheuchzerus*, plures monachos abstulerat usos in culinæ vasis.

vasis cupreis, & is morbus ad Rachialgiam pertinere videbatur. Certum fecit *Laurentius Montin*, hunc Lapponum morbum oriri ab assumpto cum aquis *Gordio* seu seta aquatica, quo extracto sanatur.

10. *Colica Japonica* Kæmpfer. fasc. 3. amœnit. obs. 11. C.

Senki Japonibus, id est spasmus abdominis & intestinorum, ita familiaris ut ex decem adultis vix unus sit qui ea non aliquando laboraverit.

Tribuitur usui cerevisiæ ex orysa paratæ, unde advenas ea utentes etiam adoritur.

Illa species distinguitur ab aliis, 1. quod non solum intestina lancinet, sed etiam in inguine simul motus convulsionis excitet: 2. quod abdominis ipsos musculos dolore afficiat: 3. Persæpe suffocationem hysteriæ instar ægro machinetur convellendo totam regionem ab inguine usque ad cartilaginem xipoideam: 4. Desinit, ubi diu sævit, in tumores hic illic promiscue nascentes: 5. 5. Et quod pejus est quandoque desinit in viris in sarcocelem quæ fistulam contrahit, in fœminis vero abit in fœdam catervam ficorum seu tuberculorum in' ani, vulvæque labiis nascentium (quæ Sarcocele *sobi* dicta est, ægri *sobimots*) & hi ficus extra colicam pariter frequentes sunt & endemii in Japonia.

Therapeja in omnibus fere morbis familiaris apud incolas Coreæ, Sinæ, & Japoniæ hauritur ex duplici remedio, scilicet ex *moxiburio* & ex *acupunctura*. Moxa est turunda conica ex fila mentis artemisiæ officin. carptæ digitum crassa, quæ apice accensa apponitur cumburendæ parti quam basi contigit; hæc vero ambustio tam lenis est, ut infantes hanc sine fletu tolerent, teste *Alpino* apud Ægyptios moxiburium observante, & *Kæmpfero* in Japonia. Arabes moxam parant ex panno gossypino isatide tincto, vulgo *coton bleu* Indi vero ex medulla scirpi palustris.

Acus sunt argenteæ vel auræ quæ in carnes adiguntur ad semi-pollicem, raro ad pollicem, eo fine ut flatus & vapores, quibus fere omnes morbos tribuunt, foras erumpant; plures autem & tum numero, tum ordine superstitiosis, instituuntur acupuncturæ, quibus illico vel sanari ægros, vel sublevari testatur *Kæmpferus*. Alibi vero in India substituuntur plura eodem ordine moxiburia. Japones in epigastrio anticolicam acupuncturam celebrant, & novem punctionibus pollicem distantibus, figuram quadratam repræsentant; in aliis morbis alias partes acupungunt; aliasque figuras delineant.

11. *Colica mesenterica*, Vid. Bonet. Sepulchret. obs. 2. de dolore colico; id. ob. 7. 22. 28. 30. num. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. item, obs. 34. 35. in quibus de mesenterii abscessu. C.

12. *Colica scirrhosa*, Bonet. Sepulchr. obs. 8. La Motte, obs. 10. des Tumeurs.

Est dolor ab scirrho intestinis adnato.

Tumor est durus, per se indolens, integumentis abdominis profundior, intestinum premens, unde dolor a fæcibus, flatibusve cohibitis.

Hæc observatio *Manqueti de la Motte* proditerrem Chirurgorum, qui hujuscemodi tumorem pro phlegmone habentes; aparuerunt lapidis caustici interventu; aperto vero fæces cum pure exierunt, & ægra intra triduum ab operatione obiit.

Similes tumores resolutos fuisse continuo usu emplastri de diachylo, mililoto, ex mucilaginibus observat *idem obs.* 109. sumptis intus aperientibus, *obs.* 110.

13. *Colica pancreatica*. Vide Bonet. Sepulchret. pag. 150. obs. 31. 35. 38. &c. *Ventris dolor ob apostema pancreatis* Heurnii in Aphor. 41. S, V. Hippocrat. Highmor. Disquis. anatom. lib. 1. part. 2. D.

Est molestia perseverans in abdomine circa regionem pancreatis ab ejus visceris induratione, ulcere, abscessu, quæ post pastum crescit, & vomitionem aut nauseam non raro excitat; in macilentis summo mane, flexis genibus, palpo potest explorari sedes hujus morbi alias obscurissimi.

14. *Colica pulsatilis*. Vide Bonet. Sepulchret. Ventris dolor pulsativus, obs. 48. 50. 51. 52. L.

Raro dolor est vividus, sæpius sensatio molesta referens pulsationem in abdominis axi, arteriæ pulsibus respondentem, quæ ab arteriæ aortæ aneurysmate sæpius dependet. Si circa cartilaginem xiphoideam fit ea pulsatio, vulgo cœliacæ aneurysmati tribuitur; ast quandoque mucroni cordis tribuenda venit; aneurysma abdominale pugni magnitudine crusta ossea tectum invenit. *Fallopius*. Pulsationes aut ventris saltus & palpitatorii motus fugaces arteriæ pulsibus non respondentes sunt quandoque rribuendi motibus spasmodicis uteri, ut vidi in menorrhagia abortiva; ut narrat *Marcell. Donatus Histor. mirab. lib.* 4. *cap.* 26. quandoque ab intestinis in globum convolutis, seu a globo hysterico; sed hæc symptomata aliorsum pertinent.

15. *Colica calculosa* Bonet. Sepulch. de Dolore colico, obs. 14. Chomel Hist. de l'Acad. R. des Sc. A,

Præter sex observationes a *Boneto* recensitas, vide alias, dum de Chordapso calculoso, Gastrodynia calculosa, &c.

Huc referri possunt colicæ a corporibus duris ingestis, ut a nucleis cerasorum, prunorum: *Vide Bonet. Sepulchr. obs.* 17. a lapidibus, cultris, ferramentis deglutitis, *ibid. obs.* 18. & *obs.* 8.

16. *Colica gravidarum* Puzos pag. 79. A.

Si dolor supra umbilicum transversim abdomen cingens per intervalla recurrat, præcesseritque constipatio, flatulentia incusanda est.

Juvant in hoc casu clysmata emollientia, oleosa, largus potus aquæ pulli, theæ, olei amygdalini, ad tres quatuorve uncias pluries in die; theriaca recens, laudanum; sed si diæta tenuis, & ea auxilia non juverint, revertente dolore, phlebotomia instituenda; hoc sedato purgandum ex decocto cassiæ cum manna, vel aqua mineralis haurienda ex sale Ruppellensi, seu polychresto, cum uno vel duobus tartari stibiati.

biati granis, ex qua per cyathos hausta calida alvus laxatur, minime vero vomitio excitatur.

Si vero temperamentum biliosum, si curæ, mœrores, terror, iracundia, prava alimenta, æque aeria, calida incusentur, dolorque pungitivus, intestina tenuia, stomachumque molester, eum vomitione saburræ vel crudæ, vel biliosæ viridescentis, colica biliosa, hepatalgica cum febre adest, quæ phlebotomias promptas, largas exigunt, prout urgentia casus suaserit, dein curatio antecedens adhibenda.

17. *Colica hysterica*. A.

Est vehemens dolor in intestinis, vel levissimum palpum refugiens, per intervalla, & subito sine causa evidenti recurrens, qui in intervallis maximam partis veluti teneritudinem & tactus intolerantiam relinquit; quique alternat cum visus obnubilatione, syncope, animi dejectione; in hoc morbo, ut in gastrodynia hysterica, materies viridescentes, non quidem sursum, sed per anum ejiciuntur; hoc vero singularis speciei signum est, quod dolores atroces abdominis minime ad dejectiones illas tendant, & nunc has, nunc illas abdominis partes subito invadant.

Nuper vidi puellam longo morbo & catharticis debilitatam, cachecticam, cui hæc omnia symptomata acciderant, quæque velut in agone mortis constituta grano laudani & potu cardiaco ex theriaca & aqua naphæ ab illa colica & febre, quam Chirurgi putridam judicabant, fere illico sanata fuit.

Vide colicam hystericam Sydenhami, quæ cum ista congruit, nisi quod illa stomachum, ista intestina afficiat, & vero globo hysterico stipetur.

18. *Colica accidentalis* VVillisii. Tom. II. cap. 15. de Colica. D.

a *Colique d'indigestion*. D. Tissot Avis au peuple, §. 305. &c.

Quæ pendet ab alimentis vel flatulentis, vel majori copia sumptis, quæque sponte non accidit, sed post errorem similem, citoque evanescit. Accidentalis est ab indigestione, ea torminibus stipata abit in diarrhœam torminosam, qua curatur; si vero nausea, chephalalgia, vertigine stipetur, sæpius post cardialgiam vomitione sanatur.

b *Colica a frigore*, *Colique après le froid*. Tissot ibid. §. 312. Baglivi Prax. p. 100. libr. 1.

Dolores ventris a deambulatione nudis pedibus super pavimentum frigidum facta, appositis lateribus calidis plantis pedum statim sanantur, crescente namque calore in pedibus sensim minuitur dolor in ventre.

19. *Colica meconialis*; *Tormina recens natorum*; *Tranchées dens enfans*. A.

Cognoscitur ex recens nati ejulatibus intra sex primas ab ortu septimanas, & fæcibus virescentibus.

Præcaventur sæpius a lacte materno, quod meconium magis diluit, & benignius expurgat quam lac spissius. Curatur vel sudatur oleo amygdalarum, quod cum syrupo capillorum veneris, vel de althæa mixtum, omni bihorio ad drachmas duas vel tres offertur, vel decocto ex cassiæ pulpæ drachmis duabus in aquæ unciis quatuor, quod pari dosi & intervallo hauritur. Fiat etiam cataplasma umbilico imponendum ex ovis cum croco & oleo semi coctis, nec non injiciantur leniter clysmata emollientia.

20. *Colica lactentium*; *Colique dens enfans qui têitent*.

Illa est quæ ultra sex primas septimanas lactentes discruciat, & a meconio minime pendet; nam intra illud tempus meconium omnino expurgatum est. Cognoscitur ex ejulatibus subito obortis cum tensione abdominis, ejusque sensibilitate a tactu erescente, ex excrementorum virore, ex vomitione superveniente, citra dentionis signa. Hæc colica lacti crassiori, vel acescenti, aut pultibus tribuenda est, adeoque vitia lactis, & nutricis sunt exploranda.

Curatur clysmatis emollentibus ex decocto malvæ, seminum lini, oleo amygdalarum cochleatim hauriendo, fotu umbilicalis regionis ex intrita ovis, oleo, croco confecta, subcalida, usu foliis lactis sine pultibus, aqua pulli, decocto oryzæ pro potu, granis tribus vel quatuor theriacæ recentis.

Nam colicam mentiatur enterocele imperfecta examinate opus est, num etiam a dentitione illi ejulatus oriantur, est inquirendum.

21. *Colica febricosa*, Morton Pyretol. pag. 33. Hist. XVII.

22. *Colica enterocelica*, vide Ileum herniosum.

XXIII. HEPATALGIA; *Dolor hypocondrii dextri* Boneti Sepulcret. tom. 2. *Douleur de foye*.

Morbus est cujus præcipuum symptoma est molesta sensatio, gravativa, tensiva, aut alia quævis in regione hepatis; differt ab hepatide defectu pyrexiæ acutæ.

1. *Hepatalgia calculosa*. *Colique hépatique*, C. P. Vide Mem. de l'Acad. de Chirurgie T. I. p. 177. Haler. in Boerhaave Tom. III. pag. 166. Morton Phthisiol. L. III. n. 13. Bonet. Sepulchret. T. II. Sect. 8.

Cognoscitur 1. ex atroci sæpius dolore circa locum ubi canalis choledochus inferitur duodeno; 2. ex eo quod dolor ille ad costas, spurias & epigastrium extendatur, 3. quod tribus sæpius a pastu horis recrudescat; 4. quod auriginem comitetur aut sequatur.

Pendet a conatibus naturæ ad expellendum in intestina calculum biliarum, unde ductus biliarius incredibiliter dilatatur.

Mœrores, vita sedentaria, quæcumque valent bilis concretioni favere sunt hujus morbi principia.

Curatio exigit longum usum emollientium, diluentium, eccoproticorum, quibus præmissis balnea domestica repetita conveniunt, & dein,

æger in ipso balneo catharticum bibat, ut calculus in ipso balneo foras eliminetur: qua methodo *Ill. Rast Lugdunaus Medicus Monspel. Doctor* plures sanavit. Hoc morbo periit Celebris Pictor le Brun, *Duhamel Hist. Acad.* Vide historias apud *Bianchi Hist. hep. Transf. Philosoph. n.* 142. vomitione aut forti exspiratione atrocibus doloribus hepatalgicis finem imponi monet *Haller. Physiol. Tom. III. pag.* 462. prospere succedunt clysmata ex urina recenti & infusum florum salviæ : *Varnier Journ. de Med. Juill.* 1755.

Signa præcipua hujus morbi sunt juxta *Tacconium* 1. aurigo in decursu morbi, 2. dolor mucronatæ cartilaginis & sterni, 3. spasmodica tensio dextri lateris, 4. lassitudo spontanea. Vide opus *Cajetani Tacconii de raris hepatis morbis Bononiæ* 1740.

2. *Hepatalgia scirrhosa; Scirrhus hepatis* vulgo; *Scirrhe aufoye*. Haller Comm. in Boerhaave T. 3. p. 165. G. P.

Cognoscitur 1. tumore & duritie in hypochondrio dextro, 2. dolore gravativo, obtuso & tensivo constanti, 3. decubitu in latus oppositum difficili, 4. dyspnœa, & tussi sicca, 5. inappetentia cum satietate a modico pastu & pressionis sensu in stomacho ac dyspnœa: 6. color faciei pallidus, cachecticus, auriginosus: 7. urina aurantii coloris, crassa cum sedimento mucoso: 8. successu temporis œdemata pedum, macies partium superiorum, ascites, amphimerina hectica. Addit *Hallerus* se hunc morbum vidisse cum atrocibus doloribus, periodico decursu, vomitione, &c. ac putat esse idem cum colica biliosa Sydenhami anno 1670. *Vide Glissonum pag.* 265.

Præcesserunt sæpius intermittentes febres diuturnæ, hæmorrhagiarum suppressio, topicæ contusiones, vita deses, victus ex cibis crassis.

In curatione si temperamentum siccum, biliosum, parcius utendum martialibus, indulgendum jusculis & apozematis cum herbis & radicibus leviter aperientibus, sero lactis cum asellis, tartaro chalybeato, &c. Si temperamentum sit frigidum, pituitosum, aquæ thermales, jascula martialia, radices aperientes majores, præmissis & interpositis catharticis conveniunt.

3. *Hepatalgia infarctus; Tumor hepatis simplex* Sennerti cap. 5. *Intemperies hepatis* Sennerti lib. 3. pag. 6. *Infarctus hepatis* Junckeri tabul. 39. *Riedtkuchen* Silesiæ; *Obstruction du foye*. C.

Omnia prioris symptomata, sed remissiora; regio hypochondrii dextri minus firma, nulla œdemata, nec hectica; de cætero angustia præcordiorum cum dyspnœa, dolor gravans & obtusus; æstus volaticus faciei, cum rubore fugaci & calore in volis manuum; sitis vaga, os sic cum & amarum, tussis sicca, saliva viscosa, inappetentia, cardialgia, lassitudo & gravitas artuum, dolor a tactu crescit, alvus sæpe adstricta.

Ille morbus vel est cum hepatis *inflatione* seu expansione quod junioribus accidit, ubi tumor hypochondrii visibilis est, vel est cum hepatis *constrictione* spasmodica *Bianchi Hist. hep. pag.* 338. adeoque renitentia ad scleris̃ma accedente; nulla utrobique tumoris circumscriptio, uterque status minus est periculosus & pervicax quam hepatalgia scirrhosa; phlebotomia initio conducit, jascula ex cichoraceis, martialibus juvant, necnon apozemata, serum lactis martialibus & millepedibus onustum, quandoque acidulæ martiales, extus emplastra emollientia, resolventia: quæ tamen dolorem non augeant, ne suppurationem moveant. Rigor febrilis superveniens tollit dolorem & infarctum: *Hippocrates Aphor.* 40. *sect. VI.*

Si hepatis *intemperies sit calida*, quod cognoscitur ex caliditate ejus, seu ex eo quod morbi calidi, cibi calefacientes præcesserint; ætas sit juvenilis, animus pathematis vividis, potissimum iræ, deditus, quod potissimum a medicamentis calefacientibus lædatur æger, quod adsit carnis versatio, dejectio biliosa, vomitus biliosus, urina flava, pyrexia, calor in volis manuum, color citrinus faciei, corporis macies, siccitas, linguæ asperitas; in hoc casu adhibenda refrigerantia hepatica, ut cichorium, taraxacum, fragaria, acetosa, fraga, cerasa, cucurbitacea, serum lactis, acidulæ, emulsiones, cibi refrigerantes, aer frigidulus, abstinentia a pathematis exercitiisque validis conveniunt: Vide *Chirac Consult.* 26.

Si hepatis *intemperies sit frigida*, ut ajebant Veteres, seu si solida sint inertia, fluida, mucosa, viscosa, vappida, quod conjectamus ex ætate provectiori, abusu frigidorum extus intusve usurpatorum, phlebotomiis repetitis, pulsu parvo, raro, frigiditate seu juvamine a calidis & siccis, excretis pituitosis, urina vix colorata, faciei pallore, dispositione ad œdematiam, &c. in hoc casu usurpantur quæ sanguini fluxilitatem conciliant & motum ejus intendunt, attenuando, calefaciendo, roborando, resolvendo. Huc pertinent radices fœniculi, asparagi, apii, pimpinella alba, agrimonia, absinthium, lupulus, chamædrys, fumaria; cortices citri, cinnamomum; martialia, stomachica amara, vinum rubrum, aquæ thermales, &c.

4. *Hepatalgia intercus*. Vide Bartholinum. L. Ea est quæ ex abscessu inter musculos abdominis hypochondrii dependet; præcessit inflammatio, de qua vide *Hepatitidem intercutem*, quæ facile ex vulgari distinguitur ob tumorem & dolorem a cutis tactu exacerbantem. Curatur ut abscessus quicumque arte Chirurgica.

5. *Hepatalgia aruginosa. Colica spasmodica Angelimontanorum* Scheuchzeri Iter Alpinum 1. p. 12. an Rachialgia metallica? A.

Dolor coli ac tenuium intestinorum contumax; somnum arcens, delirium quandoque afferens; vomitione crebræ, biliosæ, inappetentia, alvus obstructa, flatulentia, ardor præcordiorum infra & supra cartilaginem xiphoideam, urentes & furentes dolores artuum superiorum & deinde inferiorum, paresis brachiorum, respiratio asthmatica, sensus ponderis pectori incum-

cumbentis. Hæc patiebantur Benedictini qui usi fuerant pro lacte, butyro, vino, continendis, vasis æneis, æruginosis. Cadavera ostenderunt hepar folliculis concretis farctum, corpuscula pisiformia, subviridia, intestinis inhærentia, in pericardio setum viride.

9. *Hepatalgia sarcomatosa*; Mangeti Bibliothec. Med. pract. lib. 8. pag. 784. 785. &c. *Excroissance du foye*. L.

Fuldenreichius in viro, cui hypochondrium dextrum dolore gravativo & tumore afficiebatur cum inappetentia, vomitione biliosa, polydipsia, invenit post mortem hepatis molem portentosam, librarum scilicet quatuordecim, præter carnosam excrescentiam caput infantis æquantem, in me senterio: in altero ægro similia symptomata; sed ex umbilico sæpe materies serosa & alba fluebat: Hepar grande, induratum & triginta ulcuscula habens inventum est. In filia simili morbo affecta hepar insolitæ molis erat, pallidumque & totam abdominis cavitatem replebat.

7. *Hepatalgia apostematosa*; Bartholin. Centur. *Absces au foye*, Civadier Journ. de Med. Mars 1757. pag. 216. calculi ex cystide fellea per apostema extracti. D.

Dolor ab abscessu hepatis stipatur febre, horrore, tumore, uti hepatalgia Petitiana, seu a cystide fellea turgida, sed 1. dolor in apostematosa crescit cum pus efformari incipit, sedatur vero cum turgescit cystis. 2. Dolor apostematosæ est pulsatilis, non vero dolor a bile collecta. 3. Dolor apostematosæ diutius perseverat, vires magis dejicit. 4. In suppuratione hepatis pulsus est minor, phriciasis diuturnior & sudore terminatur: in Petitiana cystidis turgescentia, pulsus fortior, phriciasis brevior, sudor nullus. 5. Cystidis felleæ turgescentia extus apparet sub specie tumoris saccati, firmi, æqualis, circumscripti: abscessus vero magis diffusus est. 6. Abscessus in epigastri regione vel hypochondrio dextro ubivis reperitur, non cystidis felleæ tumor. 7. Fluctuatio abscessus in ejus medio tantum, marginibus adhuc resistentibus observatur, locus fluctuationis ampliatur crescente suppuratione.

Curatur incisione qua pus extraducitur, injectione detersiva & balsamica: Vide curationem a D. *Chicoyneau* & *Soulier Mem. de l'Acad. R. des Sc.* feliciter absolutam, necnon consule *Mem. de l'Acad. R. de Chirurgie tom. 1.* a D. *Petit*, *Amiand*, &c. Vide observationem apud *Heurnium ad aphorism. 45. sect. 7.* & plures, *in Mangeti Bibliotheca Med. lib. 8. pag. 783.*

Adolescens auriginosus qui pluries sanguinem ex umbilico fuderat, gerebat in hepate abscessum qui putis loco repletus erat materie ovorum intritorum luteorum persimili, ut memini me vidisse Alesiæ.

Legi de hoc morbo meretur dissertatio *Cajetani Taccenii de Raris hepatis morbis Benonia* 1740.

8. *Hepatalgia Petitiana*, D. Petit Mem. de l'Acad. R. de Chirurg. tom. 1. C.

Est dolor & tumor in regione vesiculæ felleæ cum horrore, febre, sensu fluctuationis, circumscriptione a vesicula fellea bile turgida & distensa, qui morbus difficulter distinguitur ab Hepatalgia apostematosa nisi per signa sequentia, cum illius signis collata; scilicet; 1. dolor crescente tumore decrescit; 2. non est pulsatilis sed distensivus; 3. vires minus prosternuntur & dolor minus est diuturnus quam cum datur abscessus; 4. Horror citius terminatur, pulsus est major & nullus sudor horrores sequitur; 5. tumor est æqualis, firmus initio, circumscriptus; 6. tumor est constanter infra cartilagines costarum dextri lateris e regione, vesiculæ felleæ; 7. ille tumor fluctuationem in toto suo volumine refert, margines in apostematoso renituntur.

Curatur incisione, modo tamen peritonæo adhæreat vesicula fellea & bilis in cavum abdominis non fluat, unde brevi mors accerseretur; cognoscitur vero ea adhærentia ex eo quod, 1. tumor loco suo non potest dimoveri; 2. ex molitie & rubedine tegumentorum, 3. frequenti recursu inflammationis in tegumentis.

9. *Hepatalgia deceptiva*, D. Billebault D. M. Journ. de Med. Sept. 1761. p. 247. C.

Est species quæ apostema hepatis fere imitatur, & quæ pendet ab apostemate calculisque renis dextri e sua sede deorsum lapsi.

Mulieris hoc morbo affectæ hepar incidere parati erant *VVinslovv*, *Gaulard* & *Morand* viri expertissimi; renuit ægra; demum sectio cadaveris veram morbi sedem aperuit. Symptomata hæc fuerant; a levi pressione hypochondrii dextri, a motu citatiori, a positura improvisa, suffocabatur mulier pars tensa, renitens acerrime dolebat a tactu, alias dolor obscurus, continuus; stupor & torpor ab eodem hypochondrio ad femur extendebatur, ita ut difficillime moveretur aut antrorsum inclinaret, & stare cogeretur nisi somno victa; Tussis sicca, sputa interdum purulenta, aut cruenta cum amphimerina hectica, paroxysmis pingui pectoris sudore terminatis; interdum vomitio sanguinis nigri ita copiosa, ut syncope subsequeretur, hanc præcedebant nigri fœtidique sanguinis ante diem rejectio, urinarum fluxus liberrimus & abundans, sine dysuria, sine ardore, sine arenulis, pure aut muco: Diarrhœa habitualis, non serosa; nunc purulenta, menstruatio regulatis, fames inordinata, picacea, cum anorexia alternans, tabes summa, mors.

Secto cadavere hepar & omnia viscera sana, exceptis rene dextro & pulmone; ren ille amplus, absumptus intus, pure & calculis turgidus, ureter obturatus; pulmo sinister absumptus, dexter omnino farctus arenulis miliaribus, singulas vesiculas replentibus.

XXIV.

XXIV. SPLENALGIA; *Dolor lateris* Sennerti *lib.* 3. *cap.* 10. *part.* 4: *Douleur de la rate.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est dolor pertinax in regione lienis, sine pyrexia acura; ægri *splenetici* vel *lieniosi* dicuntur.

1. *Splenalgia Infarctus; Obstructio lienis* Sennerti cap. 3. lib. 3. part. 4; *Obstruction de la rate.* C.

In principio solum gravitas in sinistro hypochondrio percipitur, postea dolor aliquis acutus præsertim in cursu & ambulatione concitatiori, dein color nativus faciei in lividum mutatur, corporis gravitas seu lassitudo adest, dyspnœa ab exercitio, interdum tussis sicca, quandoque cordis palpitatio, scabies, hypochondriasis, boulimia &c. superveniunt, & ægritudo pertinacissima est.

Curatio eadem ac obstructionis hepatis. Laudantur in his morbis lamii albi pulvis ad drachmam quovis mane, radicis filicis decoctum, limatura ferri ad grana aliquot diu usurpata, terra foliata tartari ad grana decem bis in die per per mensem & ultra. Pauci sunt quartana recidiva diu afflicti, qui hanc splenalgiam non patiantur, & vulgo longo kinkinæ usui morbus hic tribuitur, quod vix credo.

2. *Splenalgia scirrhosa; Scirrhe à la rate.* C.

Cognoscitur ex tumore duro lineis figuram & sedem obtinente cum sensu gravitatis; in infarctu vero tumor hypochondrii quidem adest, sed nullatenus figuram lienis referens, nec durus, nec circumscriptus, cum dolore acutiori qui efformato scirrho sæpius abit in gravativum. Hic tumor mire quandoque diffunditur, raro cartilaginea crusta tegitur, quartanam sequitur, & in ascitem non raro ducit. Splenetici colorem plumbeum, maciem etiam patiuntur; accedit dyspnœa, sensus ponderis jugulum deorsum trahentis ad sinistram, pressio stomachi a pastu, demum œdematia pedum, quandoque ulcera tibiarum.

Sanguis maxime retardatur in liene; si enim sectio transversa hujus visceris sit centies major sectione transversa arteriæ splenicæ, toties fere tardius sanguis movetur in illa arteria. Memini me vidisse e liene cadaveris, cujus aortæ adaptatam tubum aqua plenum, effluxisse per horam tantam humoris nigri copiam, ut ab eo lienem unquam elui posse desperarem. Vidit in hoc morbo *Diemerbroekius* ejici per alvum tres atramenti maculas, & licet vena splenica in venam portam ducat sanguinem, non in intestinale colum, attamen certus sum retrogedi posse hunc sanguinem & ingurgitare venas mesaraicas, dum ejus circuitus per hepar arcetur, ut sibi viam cudat in intestinali tuba, aut per vasa brevia intra stomachum. Refluxum sanguinis a venis in ramos earum in vivis multæ observationes mihi patefecerunt, & leges circulationis non repugnant, quippe ipsæ eædem sunt ac leges hydrodynamicæ, quæ similem regressum sæpius exigunt. Ex hoc regressu fit *hipatirrhœa nigra*, vulgo morbus niger Hippocratis, seu dysenteria hepatica, quæ lienosos juvat non raro.

De cura & historia huius morbi consulatur *Mangeti Bibliotheca Med. practica lib.* 10.

3. *Splenalgia suppuratoria* Cornelii Stalpart. obs. rarior. centur. 1. apud Mangeti Bibliothec. Med. pract. C.

Vidit ille Auctor lienem, velut saccum membranaceum, pure turgidum, quo rupto ægra obiit.

4. *Splenalgia farcematosa; Lien ingens* Blancardi Anat. pract. *Rate de grosseur enorme.*

Is vidit lienem sex libras ponderantem, humore nigro piceo repletum; duplo majorem refert *Helvihgius* apud *Riverium*. Vide multa exempla apud *Bartholinum*, *Borrichium*, *Blasium*, *Fabricium*, *Schenckium*; &c.

Morbos affines videsis in ultima classe inter phisconias, quæ tumore abdominis pariter stipantur.

XXV. NEPHRALGIA Zvvingeri; *Dolor Nephriticus* Sennarti lib. 3. pag. 7. *Colique renale.*

Morbus est cujus præcipuum symptoma est dolor fixus in regione renum & ureterum sine pyrexia acuta, unde a Nephritide discrepat.

Colica Nephritica vulgo dicitur; sed colica, a colo intestino dicta, nomen est quod perperam doloribus aliarum partium quam intestinorum tribuitur ob æquivocationem restringendum: unde merito *Zvvingerus in peculiari dissertatione Nephralgia* genus constituit.

1. *Nephralgia calculosa* Zvvingeri diss. 12. Baglivi p. 410. *Calculus renum* Sennerti; *Calcul des reins.* A.

Ea est quæ a majusculo calculo renibus, vel uteteribus inpacto pendere censetur; quæque cognoscitur, 1. ex dolore & cruciatu acerbissimo in alterutra regione lumbari, raro in utraque, eoque fixo & stabili; 2. qui tamen juxta ductum ureteris in abdomine oblique versus vesicam extenditur: 3. qui in viris testis ejusdem lateris tractionem dolorificam, in fœminis cruris stuporem, doloremque comitem habet, si intensus sit; 4. necnon in vigore doloris nauseam & vomitionem frequentem infert; 5. decubitu in latus dolens mitescit, in oppositum vero exacerbatur; 6. cum urinis variantibus, initio aquosis, paucis, dein turbidis, copiosis, sæpe ardentibus ac cruentis.

Ulterius cognoscitur ex hæreditaria dispositione, ex eo quod a vectione in curru, rheda dolor recurrat, cum nephralgia hæmorrhoidalis a quiete & decubitu in lecto potius exasperetur.

In lumbagine dolor maxime persentitur, cum truncus prius flexus erigitur; in colica dolor per abdomen divagantur, & primis clysmatis, aut alvinis dejectionibus sedatur, quod in nephralgia non accidit. Arenularum mictio non pertinet ad hancee speciem, nec muci copiosi excretio cum urinis hujus signum est, cum potius in calculosis, modo vesica a calculo sit

fit expers, urina folcat esse velut lixivium pellucidum.

A Nephritide, calculosa differt nephralgia per pyrexiæ defectum aut gradu tantum. Calculus renum sæpe nullam sensationem molestam infert, nisi commoveatur a victu calidiori, a pathemate vivido, ab exercitio valido, a vectura supra pavimentum lapideum.

Dolorem illum sublevant, 1. phlebotomiæ; 2. quies; 3. potus diluens mucilaginosus ex seminibus lini, petalis malvæ, violæ, limonata; 4. narcotica; 5. olea lenia amygdalarum, lini, &c. 6. balnea; 7. diæta tenuis refrigerans. Cavandum ab aquis mineralibus affatim haustis, a diureticis calidis urinam uberius in renes advocantibus; inde enim calculus commovetur, & nephritis excitatur: ptisana nitrata optime conducit.

Nephrotomia impossibilis censetur, adeoque ad curam radicalem tantum facere possunt lithontriptica, quorum usitatiora sunt, 1. aqua calcis ostreorum hausta, juxta methodum *Roberti VVhite*, cujus satis laudabiles effectus observavi; sed hæc per menses & annos continuanda; 2. Sapo albus pilularum forma quotidie ad semiunciam, qui dolorem non raro sedat, & calculum lente dissolvit; 3. Leve infusum arbuti uvæ ursi, vulgo *Buxerola*, quod calculos granulatos friabiles in minora fragmenta, glutine dissoluto, disrumpit; sed sine cautela dysuriam creat, & licet maximam lutulentæ urinæ copiam evacuet, ut infusum parietariæ, vix calculi molem minuit, ut expertus sum.

2. *Nephralgia arenosa* Bonet. Sepulchret. observ. 21. &c. ad 26. vulgo *la Gravelle*. C. P.

Est species senibus tantum familiaris, quæ raro renes, sæpius ureteres & urethram afficit; in qua sedato dolore, lapilluli seminibus lentis, sed asperis similes, rubri, durissimi minguntur identidem; nulli vero sunt magni calculi; illi vero lapilli raro hærent in renibus, ureteribusve; vix ab ullo lithontriptico cognito dissolvuntur, & ad usque extremum senium vitam ægri miseram faciunt. De his vide *Dysuriam*. Laudantur in hoc morbo geranium, gratia Dei, sanguineum, cynorrhodinis baccæ, spongia bedeguar, herniaria, thea, solidago, virga aurea, rubia, anserina, sanicula, alchymilla, pyrola, vinacei gigarta: vide *Heucheri Dissert.*

3. *Nephralgia arthritica* Musgrave de arthritide, cap. 0. & cap. 17. pag. 154. Sydenham p. 485. D. P.

Est ea species quæ fit a materie arthritica, non renes, sed membranas, periosteumque vertebrarum lumbarium vellicante, qui dolor mentitur nephralgiam calculosam; sed distinguitur ab aliis speciebus ex eo quod podagricos tunc afficiati, cum dolores extremorum silent, & restituto dolore in articulis, evanescit. Arthritici præterea sunt obnoxii veræ nephralgiæ calculosæ, & calculus in illis est tophaceus, cretæ similis, friabilis, qui facilius cæteris dissolvi se patitur. Aquæ de Banieres hic censentur aptæ: da paroxysmo podagræ non raro terminatur hæc Nephralgia.

4. *Nephralgia rheumatica; Lumbago rheumatica* Sydenham de Rheumarismo, cap. 5. D.

Est immanis dolor idemque fixus circa lomborum regionem, ipsumque aliquando ad os sacrum se demittens: paroxysmum nephriticum mentitur, nisi quod æger non vomituriat: nam præter dolorem atrocissimum, & vix ferendum circa ipsos renes, aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad vesicam usque, eodem licet mitiori tentatur, qui & ipsi *Sydenham* olim imposuit, tanquam a materia aliqua sabulosa in iis partibus hærente penderet, cum revera materiæ rheumatismi peccanti & inflammatæ ortum suum debeat, quæ quidem partes illas jam solas urit, intacto reliquo corpore.

Immanis hic dolor, nisi abigatur eodem modo quo rheumatismus vulgaris, pariter etiam perdurat, pari sævitia excrucians, adeo ut miser æger nequeat procumbere; se vel lecto exsiliat, vel super eodem erectus sedeat, corpore interim perpetua agitatione nunc versus anteriora, nunc posteriora inclinato, reductoque. *Hæc Sydenham*.

Evidens est his verbis non lumbaginem, sed nephralgiam his symptomatis repræsentari: nec enim morborum genera a sede nobis sæpius ignota determinantur. De cætero repetitæ phlebotomiæ, & diæta tenuis, potusque diluens hic omnino requiruntur, ut in rheumatismo.

5. *Nephralgia hysterica* Sydenham de Colica biliosa cap. 7. p. 132. & dissert. epistol. p. 430. A.

Est ea species quæ hystericas invadit quandoque, unde vomitio immanis cum dolore lumborum per ureepris ductum se extendens, & calculum renum mentiens, uno eodemque tenore diutissime miseras affligens, ita ut quandoque eas e medio tollat.

Hic morbus subito invadit, subitoque etiam recedit more symptomatum hystericorum, augetur a repetitis clysmatis, maxime vero a lithontripticis, & diureticis calidis: tollitur vero narcoticis. Vide *Dysuriam hystericam*.

6. *Nephralgia hæmorrhoidalis* Nenteri. *Nephritis spuria*, rectius *Nephralgia plethorica*. A. P.

Est ea species quæ a sanguine copiosus in renes affluente dependet, quod cognoscitur, 1. ex suppressione fluxus catamenialis, hæmorrhoidalis, phlebotomiæ, aut scarificationis consuetæ, 2. quæ iis temporibus accidit quibus maxime illi fluxus accidissent pro more solito, 3. quæ his fluxibus sponte restitutis sponte cessat; 4. quæ demum signa plethoræ conjuncta habet; 5. nausea & vomitione sæpius caret; 6. dolores sunt magis externi, & ad lumbaginem accedunt, 7. crescunt a decubitu in lecto, victu calidiori; constipatione alvi stipantur.

Juvant phlebotomiæ, alvum emollentia, fluxus sanguinis ex utero, ano; nitrosa, diluentia, &c.

7. *Nephralgia purulenta* Bonet Sepulchret. obferv-

serv. 13, ubi quatuordecim hujus speciei historiæ proponuntur. C.

Urina deponit materiem albam fluidam, veluti lacteam; adest gravitas continua in lumbo alterutro, cruris stupor, lenta pyrexia, insignis corporis macies, nullus pyrexiæ paroxysmus; præcessere nephritis, vel nephralgia, hæmaturia, pituitosæ vomitiones. *Vide Mangeti Biblioth. Med. Pract. tom. 4. pag.* 993; *Ephem. Natur. Cur. Dec.* 1. *ann.* 1679. *obs.* 182.

Vide Chiliarchæ Tovvnshend celebrem historiam apud *Cheynaum, the English Malady pag.* 305.

8. *Nephralgia a Pancreate* Manget. Bibliothec. Med. Pract. de Nephritide, pag. 545. Coll. Acad. T. 3. p. 330.

Chirurgus quidam sævis lumborum & dorsi doloribus excruciatus arenulas rubras cum urinis excernens, comitante erat vomitu gravissimo demum obiit. In cadavere erat pancreas tumidum, cancrosum, quo diaphragma perforatum, & vertebræ duæ exesæ fuerunt. Cancer hic nigricans ambos quoque renes corrupit, nigros & putridos effecit; nec in illis arenulæ, aut calculus inventus est. Hæc *Hertodius*.

9. *Nephralgia verminosa* Zodiaci Medico-Gallici, Riverii obs. 4. pag. 103. centur. 4.

Juvenis quidam renum dolore excarnificatus, demum excrevit cum urinis vermes plurimos nigros, magnitudine, & longitudine acus communis, cornutos & friabiles, quorum duos *Pachecus* misit ad *Riverium*.

10. *Nephralgia mesenterica* Georg. Mercklini Ephem. Natur. Curios. Dec. 1. ann. 1677. observ. 50. C.

Dolor vehemens ad latus dextrum lumborum, & ad femur cum impotentia progrediendi; urina mutata, sæpius turbida & albescens, vomitio quotidiana, nauseæ continuæ, somnus nullus; extrema frigida; post mortem renes sine ulla noxa, sed in mesenterio abscessus pure & calculis tribus turgidus, & in pancreate calculus adhuc major nigricans.

11. *Nephralgia monstrosa* Collect. Academic. T. 3, pag. 169, obs. 277; ex Ephem. Nat. Cur. Cabrol. obs.

Est Nephralgia atrox cum hæmaturia, in qua ægra cum urinis excernebat vermiformia frusta renum, & ren inventus post mortem portentosæ molis ponderans uncias septemdecim, simulque exulceratus.

12. *Nephralgia a carie* Vandermonde, Journal de Medec. Tom. 9; pagin. 516, a D. Hazon. C.

13. *Nephralgia febricosa* Morton. Pyretol. Histor. 28, pag. 101.

Est species dirissima quæ urina rubra, dolore atroci renum, vomitione, algore extremorum, lipothymia, ægros in summum vitæ discrimen inducit, quæque optimis remediis vulgaribus ipsique laudano resistit; ea ab intermittentis febris larvatæ veneno dependenti non tutius curatur quam ope kinkinæ, ut omnes alii morbi febricosi.

14. *Nephralgia miliaris* Hamiltoni de febre miliari.

Est symptoma præcedens eruptionem miliarem cum crampis, odore.

15. *Nephralgia scirrhosa* Sachs Miscell. Curios. *a lienis luxatione*, Bonet. Sepulchret. observat. 30. C.

Nephralgia scorbutica Eugaleni est potius lumbago, nec ullam nephralgiam observavit *Lind* in scorbuto in quo lumbago haud infrequens est.

Sympathicas nephralgias, quæ scilicet pendere putantur a vitiis in partibus a rene remotis, quæ solæ post mortem affectæ visæ sunt, missas facio, tum quia rariores, tum quia gratis tribuuntur vitiis partium remotarum, ut cordis, pulmonum; forte siquidem pendebant a vitio renum quod post obitum evanescebat, v. g. a phlogosi, spasmo, &c. horum enim in cadavere nulla signa supersunt.

Nephralgias mesentericas, pancreaticas, nemo jure ex hoc genere expunxerit, cum nomen genericum morbi non designet necessario partem affectam, sed tantum symptomata quæ ad datam partem referri solent; nihil autem obstat, quominus hæc symptomata pendeant a vitio partis alterius proximæ nervos ex eodem plexu mutuantis.

16. *Nephralgia gravidarum* Puzos pag. 79.

Si dolor fit in lumbis, ad vesicam protendatur, urinæ difficilius fluant; cum dysuria vel mingendi cupiditate frequenti, urinis aquosis & paucis, nephralgia adest.

Huic conducunt phlebotomiæ repetitæ, oleum amygdalarum, clysmata emollientia, potus laxans, leniens. Procedit in gravidis a pressione vesicæ, ureteribusque illata; ab infarctu renum ob urinas crassas, lacteas, ob distractionem nervorum; clysmata, philonii romani drachmas duas vel tres recipientia, dolorem sedant.

17. *Nephralgia hamaturica* Tralles de Opio Sect. 2. p. 56.

Cum sanguis ex rene fluit ubertim in ureterem, is non raro coagulatur, & in uretere retentus nephralgiam calculosam mentitur, ac dolores atroces in omnibus viis urinariis excitat, cum ischuria quæ ægrum capitali periculo exponit, nisi, cum emollientibus foris & intus exhibitis, opium in auxilium vocetur; accedit quandoque singultus.

XXVI. DYSTOCIA; a *Dys* difficile, & *tokus* partus; *Partus difficilis; Accouchement laborieux*.

Est dolorifica, laboriosa ultra modum fœtus exclusio, simulque muci, lymphæ amnii & dein sanguinis effluxus.

Causa est resistentia ex parte fœtus aut viarum major quam ut conatibus matris intra breve tem-

tempus vinci queat: ergo dyſtociæ principia ſunt ex parte fœtus major reſiſtentia ob molem majorem, ſitum incommodum, mortem, aut ſummam ejus debilitatem, ex parte matris anguſtia viarum, earum ſiccitas, & conatuum tum debilitas tum irregularitas.

Partus facilis accidit 1. circa finem noni menſis ſolaris; 2. præcedunt inſolitæ lumbagines: 3. tumor abdominis deorſum labitur verſus hypogaſtrium; 4. leucorrhœa mucoſa ex glandulis Nabothi per tres, quatuorve dies; 5. orificium uteri incipit hiare paululum.

Signa præſentis vel imminentis partus ſunt 6. dolores lumborum fortiores, periodis ſucceſſive brevioribus recurrentes, in quorum dolorum intervallis puerpera ad ſomnolentiam uſque non raro quieſcit; 7. pulſus frequentior, fortior ſolito evadit; 8. facies coloratior, calidior, ob reſpirationis, dum dolores vigent, cohibitionem; 9. genitalia tument in labiis; 10. ſæpe vomitio, minime noxia, accedit; 11. repetitis conatibus ſupervenit tremor minime frigidus crurum & tibiarum proximius imminente partu; 12. ſimul cruentum quid ex utero ſtillat; 13. tunc orificium uteri magis hiat & repletur veſica ovali, quæ quovis termino magis tenſa apparet, capite interim magis ac magis intra illam membranam extrorſum accedente; 14. creſcentibus & denſioribus torminibus crepant illæ membranæ fœtum obvolventes, & aquæ amnio contentæ cum impetu ad libram unam circiter profunduntur, 15. denique ſimul, vel cito poſt violentos conatus fœtus capite primo & facie prona, & paulo poſt vel ſimul placenta, excluduntur cum reſidua amnii aqua; 16. tuncque uberior ſanguis ſimul effluit, abdomen deprimitur, puerpera quieſcit, & dolorum prægreſſorum brevi obliviſcitur.

Cura. Torminibus partus accedentibus, cum ſcilicet quovis tormine os uteri dilatatur, membranæque protuberant, puerperæ, niſi alvus libera ſit, clyſma ex oleo, aqua & catholicone infundendum eſt; ſi plethorica fuerit, vena ſecanda: in ſedili commodo, in quo reſupinari queat, collocanda, genua firmanda; mappa utrinque extenſa lumbi ſunt ſuſtinendi, de cætero crocotæ, tunicæ laxandæ, ſeu abdomen, & pectus ab omni preſſione liberentur; ovum ſorbile, cruſtulum cum vino ſorbendum, ſitis ſyrupo limonum cum aqua temperanda, levis identidem deambulatio ſuadenda, obſtetrix perita os uteri exploret, & ſi trans membranas caput dignoſcat, ne feſtinet, ſed partum præſtoletur, puerperam in veris torminibus adjuvet: ſi vero trans membranas oblongas caput fœtus non percipiatur, Chirurgum aut Medicum in arte obſtetricia peritum ſtatim advocet.

Dyſtociæ ex parte Matris.

1. *Dyſtocia a debilitate* Mauriceau chap. 10. livr. 2. A.

Mater vel habitualiter eſt infirma, vel actu debiliores edit conatus. Habitualiter infirma eſt vel a conſtitutione nativa, vel ob morbos prægreſſos, vel ob ſtructuram vitioſam, ut ſi ſit gibba, elumbis, clauda, maxime ſi organa reſpirationis ſint debilia, ut in aſthmate, phthiſi, cognoſcitur actu debilis ex pulſu parvo, faciei pallore, extremorum frigiditate, animi dejectione; tunc autem vino & cardiacis ac conſummatis, aromaticis refocillanda eſt.

Si gibba, elumbis, clauda, aſthmatica, auxilio obſtetricii viri eſt adjuvanda; ſi puſillanimis eſt, hilari vultu, promiſſis, exemplis ad bonum animum adhortanda: ſi vero ideo conatus ſufficientes non exerat, quia delirio, vel ſopore eſt detenta, nec proinde ſtimulos uteri ſentit, phlebotomia, clyſmatis acribus aut appoſitis huic morbo remediis ſenſus eſt revocandus; obſtetrix vero ſucceſſiva digitorum in uterum immiſſione & aſſidua ejus orificii diductione partum ſollicitare debet, uſquequo manu immiſſa fœtum, arreptis pedibus extrahere valeat.

Si menorrhagia, aut ſi epilepſia, eclampſiave laboret, Chirurgi opera fœtus quantocius educatur. Vide *Menorrhagiam gravidarum*.

2. *Dyſtocia a colica* Mauriceau chap. 10. liv. 2. A.

Quantum ad partum neceſſaria ſunt tormina uterina, tantum noxia eſt colica, quæ nedum reſpondeat utero, ejuſque orificium diducat, ipſum orificium potius arctat, & alíorſum dirigitur, ut ad diarthœam excitandam. Clyſmata vero emollientia, laxantia, quæ colicam ſæpius compeſcunt, tormina partus excitare ſolent, adeoque duplici titulo indicantur; ſuadentur etiam in colica linteorum calidorum applicatio, uſus olei amygdalarum, & pulſu vigente phlebotomia.

3. *Dyſtocia a pathemate* Mauriceau chap. 10. pag. 258. liv. 2. A.

Gravidæ vehementibus animi pathematis ſunt obnoxiæ, quibus nihil eſt pernicioſius in parturitione, tum quia vires ad hoc opus utiles exſolvuntur, ut a metu, mœrore, pudore, puſillanimitate; tum quia divertuntur, ut ab indignatione, ira, ſimilibuſque; in his vero ſola Medici & obſtetricis facundia præſtat; quippe animus proſtratus promiſſis, verbis hilaribus, exemplis conſolantibus erigendus eſt, vel narrationibus, geſtis, fabulis appoſitis ab idea moleſta avocandus, ſpe pulchræ prolis, ſexus quem cupit, promptæ liberationis.

4. *Dyſtocia ab anguſtia* Mauriceau chap. liv. 2. A.

Vias anguſtant ſimulque conatibus inutilibus anſam prebent excrementa alvina, quæ proinde clyſma-

clysmatis laxantibus sunt expurganda, antequam fœtus intra orificium delabatur; tunc enim clysma nec immitti, nec prodesse posset; urina copiosior in vesica latens debet per catheterem educi, si clysma, ambulatio, aliaque auxilia non suffecerint. Primiparæ juniores, ficciores debent longe ante partum & instante partu butyro insulso, pomatis emollientibus, vaginam & os uteri sibi inungere, maxime vero si longe ante partum, aquæ, amnio rupto, elapsæ sint. Si tumores syphilitici vaginam angustant, quantocius & primis etiam graviditatis mensibus, sine præmissis tunc temporis balneis quæ gravidæ non ferunt, litus mercurialis ad hos resolvendos, caute tamen, est usurpandus, ut successit *Barbeyracio*.

Demum si os uteri non sufficienter hiet, utcumque conatus matris vegeti sint & debito tempore duraverint, illius oris margo est non ungue, sed convenienti instrumento secante scindendus, vitando partem superiorem.

Si membrana fœtum obvolvens extra vulvam propendeat, durior sit, non crepet, atque simul fœtus sufficienter extrorsum protrusus, orificiumque uteri ita diductum ut spes sit fore uti fœtus exclusioni nihil obstiturum sic, sub his conditionibus tantum ungue, vel olio modo illa chorii membrana disrumpenda est.

Seniores & primiparæ difficilius pariunt ob rigiditatem partium, ossium immobilitatem.

Si angustia sit immedicabilis, ad operationem cæsaream deveniendum, aut matri fœtuique moriendum est.

5. *Dystocia ab hysteroloxia*. A. Vide Bened. Pelisæi Dissert. Argentinæ 1758.

Dystociæ culpa fœtus.

6. *Dystocia a mole fœtus* Mauriceau *ch.* 29. *&* 25. *liv.* 2. A.

Moles major est vel in toto, vel in parte, sæpius vero in parte, ut cum hydrocephalo, ascite, aut hydrothorace fœtus laborat, nec non cum monstruose adhæret alteri fœtui; si explorato utero per manum immissam judicet obstetricans impossibilem fore partum, nisi Chirurgiæ auxilium intercedat, quoniam a partu pendet vita matris & fœtus, nec utraque servari possit, & mors fœtus hydropici aliunde expectanda sit, necessum est fœtum aliunde minime evasurum matri immolare, ut saltem matris vitæ consulatur; ergo cultro hamato solerter ope manus sinistræ in uterum immissæ directo & dextra impulso incidatur caput hydrocephalicum, abdomen asciticum ad aquarum effusionem, quo facto fœtus facile retrahetur. Cum vero molis & figuræ monstrosæ est fœtus, eodem cultro ad juncturas incidantur sigillatim artus, & sic per partes extrahantur, cavendo maxime ne cultri apex extrorsum vergens uterum lædat.

Si moles creverit a numero fœtuum, difficilius est manum in uterum immittere; interea eligantur ambo ejusdem fœtus pedes, qui collati aut manu ad usque inguina extensa, cognoscetur, & sic ab illo liberetur mater incipiendo a magis obvio; dein vero caveat ne placentam educat antequam alter fœtus exierit, ne scilicet durante hocce labore sanguis ex placentæ solutæ radicibus ubertim effluat, quippe sæpe accidit, ut una placenta duobus fœtubus sit communis. Frustra autem ad alterius fœtus exclusionem naturæ conatus præstolareris, cum mater novo hocce labore deterreatur, adeoque ni vegeta sit & animosa mater fœtus manu Chirurgi extrahendus est modo quo poterit commodissime, & promptissimo.

Si fœtus sit recte constitutus, sed respectu viarum uteri crassior, tunc eum enecare nefas judico, & ad cæsaream operationem, quæ fœtum, matremque servare potest, confugiendum est.

7. *Dystocia a fœtu mortuo* Junckeri Tabul. Medic. 112. Chirurg. 104. Ill. Mauriceaut, liv. 2. chap. 30. 12. 14. A.

Conjectamus fœtum mortuum 1. si gravida vulnerata: 2. si gravi menorrhagia laboret; 3. si fœtus nondum maturus; 4. si ante quatuor, pluresve dies aquæ amnii elapsæ sint; 5. si mammæ flaccidæ: 6. si facies matris plumbea; 7. si oculi intropressi, aspectu languido, si fœteat anhelitus, si totus uterus attollatur per intervalla.

Asserimus fœtum mortuum 1. si a multis diebus non moveatur; 2. si multi ex utero humores fœtidi cadaverosi exstillent; 3. si dolorem magnum & pondus in utero sentiat mater; 4. si fœtus, velut mola, a gravitate sola volutetur quoversus mater inclinat; 5. si matri syncopes, vel convulsiones frequentes accidant; 6. si dudum ex utero funiculus umbilicalis aut placenta. exierit; 7. si manu in uterum immissa fœtus sentiatur frigidus, nullus in fontanella, in funiculo, in carpo pulsus; si caput molle, suturis hians, ossibus ejus decussatis. Fœtus autem mortuus, si aquæ elapsæ sint, magis putrescit intra biduum, quam putresceret intra quatriduum, vel extra uterum; vel intra amnium integrum.

Cura. Expectandi conatus ad partum; medicamina fœtum expellentia noxia sunt, aut inutilia, teste *Mauriceau*; embryulcia seu fœtus extractio, eaque matura locum habet; & quoniam laboriosa est etiam si fœtus optimum situm servet, ad hamulos non deveniendum nisi plura simul signa mortis fœtus concurrant; cum certo mortuus est fœtus, cavendum, si pedibus trahitur, ne caput ab humeris avulsum in utero restitet; si caput offerat, sæpius hamulo caput extrahendum est, imo ad instrumentum *tiretete*, dictum, quandoque confugiendum est, artus discissi seorsim eximendi.

8. *Dystocia a fœtus situ*; *Accouchement contre nature*. Mauriceau, chap. 13. ad 27. A.

Multiplex est vitiosus infantis situs; 1. si *pedibus* primum nascatur, uno vel duplici exertis? Is situs periculosus, sed minus cæteris, 2. si

2. si *nates* primum prodeant, infantes sub ipso partu non raro moriuntur: 3. si *manus* praecedit, situs est periculosissimus. In omnibus illis circumstantiis 1. ambo pedes quaerendi sunt, & manu Chirurgi apprehensi foras deducendi: 2. ita invertendus est foetus, ut ejus facies gravidae coccygem respiciat, ne mentum ejus ossibus pubis incunentur: 3. cum ad pectus deventum est, obstetricans debet digitis diductum tenere os uteri, & puerpera fortiter conniti, ut caput angustiam pertranseat, ne constricto circa collum foetus utero capitis exclusio impossibilis evadat: 4. sed antea manus utraque foetus deorsum est adducenda.

9. *Dystocia a secundinis elapsis*. Mauriceau, ch. 26. & 27. lib. 2. A.

Si *funiculus umbilicalis* primum prodeat, eo in ore uteri constricto praepeditur circulatio a matre in foetum, & foetus intra breve tempus, ut semihoram, ocius, seriusve moritur.

Si *placenta* primum extra uterum prodeat, non solum foetus multum periclitatur, sed etiam mater ob haemorrhagiam uterinam summo in periculo versatur.

In ambobus casibus quantocius Medico-Chirurgus debet foetum utcumque bene collocatum invertere, pedes apprehendere, & antequam funem umbilicalem ligare aggrediatur, gravidam liberare, quo facto cessat haemorrhagia matris, & illico baptizatus foetus, calide fotus, refocillatur halitu vini calidi, in quo cinnamomum, aut quid simile, ebullierit.

10. *Dystocia a mola*, Mauriceau ch. 31. lib. 2. Heister. Chirurg. cap. 156. Juncker. A.

Mola quae *falsum germen* dicitur, si bimestris vel trimestris sit, est moles carnoso-lymphatica, saepe hydatidosa, in quam mutata est placenta; cum foetus, in ipso amnio contentus, non explicatus fuit. Cognoscitur 1. ex signis graviditatis usque ad quartum vel quintum mensem; 2. ex eo quod hoc elapso tempore nullus verus motus aut totalis aut partialis percipiatur in utero, nisi adsit spasmus ipsius uteri; 3. massa gravitans pondere suo delabitur quoversus inclinat abdomen mulieris; 4. multo majora sunt gravidae molam quam foetum gestantis incommoda, ut lassitudines femorum & tibiarum, mingendi difficultas, gravitas in pelvi; 5. mammae minus turgent, veroque lacte non scatent; 6. Abdomen a mola aequaliter intumescit, a foetu versus umbilicum magis prominet, mola absque socio foetu, & solitaria gignitur, saepius circa secundum, tertiumve mensem ab utero sponte excluditur praegressis partus doloribus. Sunt quae utero adhaerent firmius caeteris; sunt quae in annos plures utero latent.

Molae exclusio vel medicamentis excitatur, vel arte chirurgica; primo modo praemissa frequenti unctione vaginae, imo semi-cupio & sectione venae pedis, purgabitur aegra, & post paucas horas ab assumpto cathartico clysma acre injicietur, ut tormina partus excitentur, modo menus menorrhagiae absit.

His irritis, maxime si mola utero haereat, simulque os uteri paululum hiet, obstetrix manum insinuabit in uterum, & vel manu, vel hamulo molam extrahet.

XXVII. HYSTERALGIA; Hystalgia Hasselquist Iter in Palaestinam; *Dolor uteri* Auctorum; *Mal de mere, fortraiture, colique uterine*.

Nomen *Hysteralgia* debetur *Montalto in Synopsi morborum*; oritur ab *hysteros*, uterus, & *algeia*, dolor.

1. *Hysteralgia ab hysteroptosi*. Class. I. genus 49. *Descente de matrice*. L.

Est dolor uteri ob ejus prolapsum. Vide *Hysteroptosim*, in *Classi I. gen. 49. Vide Astruc. Tom. III. cap.* 10.

Vide curam apud *Sydenhamum tom.* 1. *pagin.* 436.

3. *Hysteralgia ab hysterocele*, Hippocrat. de Morbis mulierum, lib. 3. 4. 5. passim: *Ab Hysteroloxia*, Class. I. gen. 55. D.

Est ea quam inducit uteri e nativa sede dimotio, cui morbos plurimos hujus visceris passim tribuit *Hippocrates*; sed hi perversi uteri situs, utplurimum graviditatis sunt comites; ast dolores inde exsurgentes ad dystociam attinent, aut graviditatis symptomata, ut graviditatis tubalis, abdominalis, &c. *Vide Classem ultimam*.

3. *Hysteralgia a menostasia*. *Colicus dolor in purgatione menstrua* River. cent. 4. observ. 85. *Colique des mois*. D. P.

Est ille dolor in utero, lumbis, femoribus, qui quovis mense a difficili aut retardato catameniali fluxu dependet, qui dolor virgines potissimum sanguineas adoritur, & singulis mensibus per aliquot dies eas divexat, unde etiam convulsiones excitatas vidi. Vulgo vero creditur illos dolores pendere ex distractione vasorum uteri a sanguine viscoso, copioso, aut a vasis angustis, siccis, rigidis, effluxum illum denegantibus; & reapse raro accidit, ut is affectus mulieres quae jam peperere, aut pluries catamenia expertae sunt, afficiat, nisi ob frigus susceptum balneo, vento, potu, fluxus ille difficilior evaserit.

Auxilia in hoc morbo convenientia sunt phlebotomia in ipso dolore, clysmata oleosa, anodyna, potissimum vero semicupia tepida, infusum croci orientalis, florum calendulae, cheiri, potus teiformis ex foliis chenopodii Mexicani. Vide plura apud Astrucium *de Morbis mulier. tom.* 1.

4. *Hysteralgia cancrosa*, *Cancer uteri* Astrucii cap. 7. tom. 3. *Cancer de la matrice*. C.

Cancer uteri occultus hunc dolorem inducit, ulceratus vero Leucorrhoeam excitat dolorificam. Vide *Leucorrhoeam*.

Cancer uteri occultus cognoscitur ex dolore circa inguina, abdomen, imum ventrem, ac lumbos, necnon ex tumore duro in regione uteri si contrectetur manibus; qui tumor renitens, inae-

inæqualis, lancinantibus doloribus jungitur per intervalla; quem tumorem dolentem præcessit durities scirrhosa, simplex diuturna; hic scirrhus dein expansus est in tubercula inæqualia, dura, quæ etiam tactu explorantur, si uteri collum vel vagina afficiantur hoc morbo: tactus autem non secus ac motus corporis hunc dolorem exasperant.

Sublevatur hic dolor diæta refrigerante ex offis hordei, oryzæ cremoribus, lacte bis vel ter in die sumpto, abstinentia a vino, a salsis, piperatis, ab usu veneris; sedatur potu ex levi decocto radicum althææ, vel infuso florum malvæ, seminum lini, balneis aquosis, vel semicupiis, sero lactis, jusculis ranarum pulli, laudano liquido solidove quovis vespere sumpto. Possunt & injectiones demulcentes in vaginam leniter immitti ex lacte, decocto hordei mundati, infuso florum violarum, malvæ, seminibus lini, mucilagine seminum psyllii, succo solani hortensis, &c. extractum hyoscyami albi ac cicutæ non raro profuit.

Vide ulterius *Lucherrœam cancrosam*.

5. *Hysteralgia ulcerosa*, *Ulcere de la matrice*, Astruc. de Morbis mulier. Tom. 3. cap. 4. C.

Hæc species fere semper stipatur ulcere interno uteri adeoque & effluxa fœtidissimo, sanioso, cruento ex vagina, unde morbus pertinet ad menorrhagiam ulcerosam, aut ad leucorrhœam ulcerosam; de cætero cum præcesserit metritis, seu inflammatio uteri, hysteralgia hujus morbi sequela habenda est, & eadem auxilia ferme requirit ac hysteralgia cancrosa; sæpius enim uteri ulcera cancrosa evadunt.

Apostema uteri designant meritis non resoluta, febris exacerbans, tumor & dolor obtusus uteri, sudores, &c.

6. *Hysteralgia scirrhosa*; *Scirrhe de la matrice*, Astruci tom. 4. 5. Puzos du scirrhe de la matrice. C.

Cognoscitur ex molesta sensatione ponderis in regione uteri, ex ipsius tumore duro, renitente, tactum tolerante; maxime si per vaginam explorari possit, aut si uterus sursum propellitur digito in vaginam immisso, & corpore resupinato, cruribusque flexis; potest tamen confundi scirrhus si totum uterum occupet cum graviditate, ni signa accuratius inquirantur; aut cum hydrometra, cum scirrhi moles est, notabilis dolor gravativus deorsum trahit, & ægra vix stare potest, ac imminet hysteroptosis, tumorumque delabitur quo versus corpus inclinat; inveterate scirrhis superveniunt leucorrhœa, edematia, febris intermittens, &c. *Vide curam apud Auctores*.

Conqueritur mulier de gravativo dolore circa podicem, atque distensivo circa uterum, inguina & lumbos. His admonitus Medicus palpo explorans hypogastrium, duritiem in ea regione percipit, a pressione leviter dolentem, si fortius prematur uterus, cedit & rursus restituitur; si in vaginam digitus immittatur, cervix uteri crassior, brevior; aspera; in ambitu, durior, & aliquatenus dolens observatur.

Dolores inguinum & lumborum, stante muliere, graviores sunt; accedit meiendi difficultas, accessus febriles, inappetentia.

Sæpius scirrhosus evadit uterus, dum catamenia cessant circa quadragesima quintum ætatis annum, cum lac suppressum fuit puerperis; cum ictus uterus passus est, cum terrore subito fluentia catamenia sistuntur.

Scirrhus incipiens vix ulla sui præbet indicia, tunc hysteralgia accedit, cum mole adaucta molesta.

7. *Hysteralgia pruriginosa*, *Pruritus uteri* Roderici a Castro lib. 1. cap. 9. *Le Prurit de l'Uterus*. L.

Definitur ab Auctore ardens scalpendi, coeundique tentigo, cum maximo desiderio & dolore, quod sæviorem reddit affectionem; verum hæc libido intensa ad nymphomaniam attinet Hysteralgia vero pruriginosa est dolor potissimum in vagina a materie acri, sæpius herpetica, pustulosa, quæ continuo scalpendi necessitatem inducit, cum rubore, ardore & phlogosi partis affectæ; pendet a materie serosa, acri salsuginosa, quandoque herpetica, quandoque syphilitica, alias cum pustulis, alias sine pustulis.

Curatur refrigerantibus, ut balneis repetitis, præmissis jusculis ex lactuca, cucurbita, seminibus frigidis, quibus venter pulli infarcitur, additis diureticis sanguinem lixiviantibus, ut sysimbrio aquatico, cochlearia, acetosa, necnon mucilaginosis, ut ranis, cochleis, floribus malvæ, radice althææ; hæc præmissa phlebotomia & catharsi conveniunt, noctu vero emulsiones, julapia; æstate aquæ acidulæ Vallenses, Alesienses; inter topica folia plantaginis, vitis, rosarum petela, præparata saturina; &c. primas tenent.

8. *Hysteralgia ab osse* Edvvard Gody Philosoph. transact. vol. 9. pag. 191.

Mulier quæ dudum laborabat dolore gravativo in regione uteri, necnon tussi, dispnœa, difficultate mingendi, dolore inter dejiciendas fæces, erat asthmatica a scirrho pulmonum; sed præterea in utero inventa est substantia ossea, cujus iconem vide *tabul. VIII. figur.* 113.

9. *Hysteralgia febricosa* Morton Pyretol. pag. 92. *Febris intermittens dolores partus simulans* histor. 19. 20. &c. A. P.

Est dolorum, spasmorum, animi deliquiorum concursus, qualis in parturientibus observatur, sed oriundus a veneno febris intermittentis, adeoque per periodos singulis vel alternis diebus recurrens; in gravidis absunt lumborum uterique dolores, vomitiones, spasmi, vociferationes, sed ex recursum periodico, ex urina lateritia, ex pulsu febrili, linguæ sorditie, absentia signorum partus instantis, hæc species dignoscitur.

Curatur haustibus febrifugis, præmissis phlebotomia, catharsi ac narcoticis pro rerum circumstantia.

10. *Histeralgia vaporosa*. *Colique hystérique de l'uterus*. L. P.

Sunt dolores uterini a passione, ut ajunt, hysterica procedentes, quorum duo sunt potissima principia ex *Sydenhamo*, scilicet, *menorrhagia* seu fluxus immodicus catameniorum, aut lochiorum, a partu laborioso, necnon qui versus quadragesimum tertium ætatis annum, antequam catamenia recedant, solet accedere, & uteri *procidentia*. Distinguitur hæc species urinæ limpide copiosa mictione, extremorum refrigeratione, animi dejectione, lachrymis & cachinnis se excipientibus, aliisque hysteriæ characteribus; potissimum vero hic morbus oritur apud puerperas a lochiorum parciori proventu & suppressione, ubi scilicet maturius aeri frigido se exposuerint, de quibus omnino legi meretur *Dissertatio Epistolaris Sydenhami ad G. Cole sub finem*. In doloribus hystericis nil est utilius quam laudanum cum duplo castorei, aut cum viginti guttis liquoris mineralis anodyni, aut cum tinctura succini.

11. *Histeralgia ex abscessu* La Motte observ. 57. des Tumeurs. C.

Mulier diris doloribus ab osse sacro ad ossa pubis excruciata, sedem morbi vaginæ fundum referebat, tactu exploratis omnibus vicinis partibus, invenit Chirurgus infra os sacrum & e coccigis latere locum dolentem fluctuantem pollicis latitudinem, quo pertuso patella puris fœditissimi effluxit, & ægra convaluit.

12. *Hysteralgia Impragnatarum*. L.

In felicibus graviditatibus uteri sensibilitas & quæ ex ejus extensione atque catameniorum retentione oriuntur symptomata, uplurimum tribus vel quatuor primis mensibus terminantur, aut maxime minuuntur, hoc signum est bonæ graviditatis, quoniam distensio uteri cum triplam acquisivit diametrum, est ad ejus distensionem cum duplam obtinuit, ut sunt diametri; interea tamen capacitas acquisita in primo casu est ad capacitatem in secundo, ut cubi diametrorum, seu ut 27. ad 8. capacitas uteri est ad ejus distensionem in hisce duobus casibus fere ut 5. ad 2. adeoque crescit in duplo, triplove majori ratione quam ejus dolores; sicque successu temporis quam minima fibrarum ejus elongatio sufficit ad magnum volumen utero conciliandum; sensibilitas eo minor etiam evadit quo majus tempus adhibetur ad distensionem eamdem, & quo minor est distensio; assuescit enim his natura & ab assuetis non patitur.

Priora recens imprægnatarum symptomata eo citius post conceptionem accidunt, quo citius recurrit catameniorum periodus, ea vero symptomata quæ ab uteri sensibilitate, a phletora, & a sanguinis spissitudine procedunt, sunt cacositia, malacia, nausea, vomitus pituitosus, ptyalismus viscosus, pyrosis acida, lassitudo, hysterica phænomena.

His ultra ter vel quatuor menses perstantibus aut etiam gravioribus medetur phlebotomia alvi libertas clysmatis concilianda, ciborum delectus.

Hysteralgia gravidarum seu circa ultimos graviditatis menses aliam therapeiam exigit.

Distinguitur hysteralgia imprægnatarum a colica ex eo quod 1. Hypogastrio insideat potissimus dolor; 2. quod nephralgici dolores accidant, aut lumbaginosi; 3. quod vomitio se comitem addat; 5. quod clysmata licet reddita nullum levamen afferant, distensio uteri, nervorum vicinorum pressio, incusandæ sunt, ut in hysteralgia catameniali.

His gravidis succurrunt 1. Phlebotomia; 2. Victus legitimus; 3. Exercitium moderatum 4. Alvi libertas.

Gravidæ versus quartum mensem dolore inguinum divexantur noctu & per intervalla recurrente ac claudicationem inferente, quod ex igaminum rotundorum distractione fit, & sponte evanescit.

13. *Hysteralgia lactea*, *Infiltrations laiteuses* Vandermonde Journ. de Medec. Juill. ann. 1759. auctore D. Levret. L.

Puerperæ huic sunt obnoxiæ a lacte suppresso, suffocato, ab aere frigido suscepto: raro nutrices hunc morbum incurrunt.

Initio dolor gravitatus in pelvi & in inguinibus, debilitas in femoribus, ligamenta rotunda uteri dolent. In progressu infarctus femoris cuti concolor, vix dolens, parum prominens; crescit tumor femoris, cum accedit tumor similis in tibia, sed hujus tumore accedente dolor remittitur; dein pedes intumescunt, ast qua ratione tument minus dolent quam ante tumorem.

Fit status morbi intra octo decemve dies, & cum declinatio accedit, intumescentia crurum prima recedit, dein tibiæ & successive pedes detumescunt, ut *in œdematia* resolutione.

Differt œdematia lactea ab œdemata lymphatica; 1. Quod lymphatica pellucida fit, lactea vero opaca: 2. Quod lymphaticæ ab imis partibus ad superiores procedant, e contra lacteæ a crure ad tibiam, inde ad pedes se extendant. 3. Lactea œdematia originem habet juxta uterum, unde ad infimas partes se diffundit.

Curatio. Incipienti morbo sudorifica & levia cathartica ad resolvendum lac in massa sanguinis retentum & nondum alicubi decumbens sunt aptissima remedia: verum facto lactis decubitu sex partium quarumdam infarctu, sapo ceteris medicaminibus præstat. Cataplasma & plantis emollientibus cum mica panis & sapone œdemati lacteo resolvendo convenit, sapo in clysmate solutus etiam prodest, nec non forma semicupii in aqua solutus.

14. *Hysteralgia lochialis*; *Tranchées naturelles des accouchées*, Puzos traité des dépots laiteux, pag. 368.

Post partum naturalem accedunt tormina aliquot dies perseverantia, periodica, in quorum intervallis puerpera perfecte quiescit: Quilibet tormi-

tormicum

torminum hysteralgicorum accessus desinit perfluxum lochiorum vel cujusdam grumi sanguinis ex utero ; uterus qui in dolore tenditur, cessante dolore remollescit ; in intervallis, si paulo longiora sunt, sudatiunculam patitur mulier, viget appetentia & pacate dormit.

Discrepat hæc hysteralgia a metritide lactea, 1. Quod tormina hysteralgica frequentiora sint : 2. Stipata calore urenti, cephalalgia, siti, febre, doloribus vagis abdominis & lumborum : 3. Lochia magis ichorosa sunt seu fluxiliora, serosa, fluunt magis propter irritationem quam propter uteri constrictionem naturalem : 4. Lochiorum fluxus, nec symptoma minuunt, nec ægrum sublevant. Vide *Metritidem lacteam*.

Pro specifico in hac specie laudat *Baglivus* tincturam succini extractam cum aqua cinnamomi, & exigua dosi syrupi de cinnamomo : *Baglivi pag.* 224.

15. *Hysteralgia ab Sparganosi*, *Dépot laiteux dans l'hypogastre*. Puzos traité des accouchemens p. 35. L.

Congestio lactis in hypogastrio cognoscitur, 1. ex eo quod aliquot diebus a partu accidat : 2. quod præludant tormina insolita, vaga, importuna in toto abdomine, sed ad locum fixum terminata : 3. locus ille est in alterutro inguine, scilicet in textu cellulari peritonæi, ligamentis latis vel in ovario : 4. hæc tormina nec uterum indurant, nec lochiorum fluxum excitant, ut tormina naturalia puerperis communia : 5. anorexia, agrypnia, febris vel synochia, vel intermittens quæ horrores pluries in die repetit : 6. circa decimum aut decimum quartum a partu diem tumor tactu deprehendi potest : 7. si hi tumores negligantur aut male tractentur, abscessus his in locis funestissimi superveniunt.

Dicitur hysteralgia licet uterus non afficiatur, quia ob torminum cum uterinis similitudinem facile cum hysteralgia vera confunditur, nec est genus morbi ad quod initio propius accedat, eum autem ab initio nosse operæ pretium esse.

Curatur repetitis phlebotomiis ; dein jusculis ex cichorio, taraxaco, chærophyllo, nasturtio aquatico, & sale Glauberiano, unde urinæ uber proventus ; clysmata etiam interponantur, dein catharticis terminentur juscula ; identidem vero boli ex pulvere viperino, cinnabari, millepedibus, & antimonio diaphoretico præscribantur.

16. *Hysteralgia calculosa*, Puzos traité des accouchemens pag. 139. Mem. de l'Academ. R. de Chir. Tom. II. pag. Louis Journ. de Medec. Juill. 1759.

Calculi uteri sunt sæpius gypsei, leves, asperi, albi ; cognoscuntur tactu, specillo, excretione, ponderis sensu. Accedunt in quibusdam circumstantiis dolores gravativi lumborum, femorum, claudicatio a dolore, maxime si concurrat hysterocele, *pruritus* ferinus vulvæ & inguinum juxta femora, dolores acuti febriles : *Marc. Donat. histor. Mirab. lib.* 4. *cap.* 30. *Schenk. observ.* 4. *Histericis* cum leucorrhœa putri, purulenta *Act. Erud. Lypsiæ August.* 1712. calculis triginta duobus in utero ; vel tubis ; calculi illi diaphoretici sunt ut Bezoarticum. *Leucorrhœa* cum doloribus lancinantibus ex ulcere a calculo uterino *Lotus ibid. pagin.* 134. & leucorrhœa purulenta, marasmus. *Dystocia* seu dolores similes illis parturientium Pueri *De Generat. lib.* 24. *cap.* 9. *Hippocrat. de Epidem. lib. Sect.* 2. *Sterilitas* semper comitatur hysteralgiam calculosam. *Dysuria Blancardi anat. pract. observ.* 74. *Philos. transact. Hody* 1636. *Ischuria* a calculo uterino seu ab hysterolitho. *Ephem. Nat. Cur. Dec.* 1. *ann.* 4. *observ.* 65.

Hæmorrhois ab hysterolitho. *Duncan. Pathol. lib.* 2. utero petrificato, uteri petrificatio.

Est ea quæ pendet a calculo intra vaginam genito, cum perforata post partum vesica, urina in vaginæ fundo fibris lorisque interclusa suum tartarum deponit, inde dolores, tormina vaginæ & incessus difficultas. Operationem in hoc casu necessariam memorat *Puzos*. Carnium vegetationem præcavent turundo altius in vaginam adactæ, cum post partum difficilem imminet colli vesicæ supratio.

De hoc morbo etiam videantur *Comment. Academiæ Harlemensis part.* 3. *pag.* 603.

Curatur extractione quam natura vel ars exsequitur, cum hiat orificium uteri aut in vaginam propendet.

ORDO QUINTUS.

DOLORES EXTERNI ET ARTUUM.

HUc refero dolores mammarum, trunci, lumborum, crurum, genitalium, &c. qui ad priores ordines non facile amandari possunt.

XXVIII. MASTODYNIA ; *Douleur de mammelles*.

Notabilis & constans sive periodicus sive continuus mammæ alterutrius, vel utriusque dolor ; a *mastos* mamma & *odyne* dolor.

1. *Mastodinia phlegmonodes* Rod. a Castro de mamillarum inflammatione lib. 1. cap. 16. B.

Dolor est mammarum cum tumore, rubore, dolore pulsatili & renitentia, cujus causa est impetus sanguinis per arterias mammaria accedentis solito major, ejusque actio vehementior in vasa sanguifera mammarum : impetus sanguinis est major, quod cognoscitur ex pulsu duro, pleno, veloci aut frequenti simul, unde vasorum mammæ distentio, robur, dolor, renitentia. Actio vero major est ob præpeditum sanguinis transitum per vasa minima, ut cum dolent mammæ thoracibus ferreis, arctioribus balænis cingulisque compressæ, sanguis enim retro urgens fortius agit in latera vasorum quam si more solito in venas facile flueret ; hic morbus sæpe pressionibus externis, ictibus

ictibus nec non plethoræ, catameniorum suppressioni supervenit.

Curatur 1. victu tenui ex jusculis, cremoribus, potu, diluente, refrigerante, prisana hordei, oryzæ; 2. phlebotomia repetita ex brachio vel e pede, clysmatis emollientibus cathartico antiphlogistico; cum sedata fuit inflammatio: topicis initio emollientibus, dein anodynis ac resolventibus; refrigerant lintea oxycrato frigido madida, vel irrigata decocto foliorum seminum lini; resolvunt levia cataplasmata ex pulpa eorumdem, necnon meliloti, cum farina febarum, melle, aceto, croco medulla bovis, butyro, oleo olivarum, &c.

2. *Mastodynia puberum* Krameri Commerc. Norimberg. 1755. hebdom. 30. §. 2. B.

Omnes pueri ad ætatem 12 vel 14 annorum pervenientes conqueruntur de dolore mammarum cum tumore & pruritu; mammæ, earumque areolæ inflammantur, & delent, atque non raro vasa earum lactea excoriantur, & exsudant.

Cura exigit ut exprimatur serum albescens ibi lactens; deinceps vero emplastrum apponatur. *Essais d'Edimbourg, tom. 7. pag.* 122.

3. *Mastodynia Pilaris* Roder. a Castro lib. 4. cap. 26. *Lactis concretio*, *Febris lactea* ejusdem; Græcis *Trombos*, ac *Trichiasis*, Hispanis, *Pelo*, Gallis *le Poil*; Occitanis *Arcoussel; Lait grumèle*. B.

Fabula est *Alsaharavii* hunc morbum a pilo a matre deglutito ortum habere. Dolent acerrime papillæ cum rubore, tensione, lactis pauca & dolorifica excretione, glandularum vicinarum mammæ turgescentia, necnon exiguarum glandularum areolæ dolore pungenti & nigredine; unde attactus labiorum alumni tolerari non potest; hi exigui acini nigri ab Occitani *Cats nigres* vocantur, & puerperas mire discruciant; his adde papillarum fissuras cum inflammatione valde dolentes, quibus accedit ephemera lactea horrore stipata, cum cephalalgia, sudore caseum acidum redolente, &c.

Hæc omnia caseationi, vel congrumationi lactis in mammis tribui solent; sed potius videtur inflammatio lactea, seu in lacteis vasis & glandulis oborta; an ab infarctu, an ab impetu illis humoris & sanguinis affluentis.

Curatur ut Mastodynia polygala; sed præterea fissuræ, seu rhagades illinuntur oleo ceræ, ovorum mucilagine seminis cydoniorum, inspergitur pulvis gummi Arabici: Adhibetur cura *ephemera lactea Class.* 2. & *mastodynia phlegmonodes*.

4. *Mastodinia cancrosa*; *Cancer mammarum* Roder. a Castro lib. 5. cap. 22. *Cancer aux mamelles*.

Cognoscitur ex dolore lancinante per intervalla ab axillis, aut vicinia ad mammæ quoddam punctum desinente, & instar subulæ eam perfodientis, cum tumore verrucoso, duro profundo, initio; dein vero tumor tuberosus, inæqualis, venæ varicosæ, aliaque symptomata accedunt, de quibus vide *Carcinoma in Class.* X.

5. *Mastodynia polygala; Sparganosis* Dioscoridis, *Lactis redundantia* Roder. a Castro, *lib.* 4. *cap.* 26. *Dépot laiteux aux mamelles* Puzos B.

Lactis abundantia in feminis quæ pepererunt interdum tanta est, ut mammæ eam sustinere nequeant, ac præ copia distendantur, & incredibiles excitent cruciatus; tument, tenduntur, vix attrectari patiuntur ab alumno mamæ sic turgidæ; unde nisi fluat sponte lac ex papillis, id magis ac magis congeritur, & supervenit inflammatio, de qua supra egimus.

Curatio est difficilior, si lac suum restinguere velit puerpera; fallor, si papillas alumno, vel catellis aut suctrici præbere velit aut possit, quod licet difficile sit & dolorificum, vitari vix potest per aliquot dies, usquequo lactis redundantia imminuta fuerit; interea diæta tenui cavendum est, ne uberior lacti materies generetur; potu diluenti, diuretico, ut decocto radicum petroselini superfluum lac ad vias urinarias est deducendum, lochiorum fluxus est sustinendus, & fovendus cautissime; clysmata sunt repetenda, phlebotomia etiam non negligenda, extus vero linteis calidis, cataplasmatis resolventibus lactis caseatio avertenda, fluxilitas & excretio promovenda. Inter hæc præstant mei illitum, cataplasma ex follis petroselini, cicutæ, ex quatuor farinis resolventibus; salviæ, fœniculi, apii decoctum, ex quo embrocationes parantur, &c.

6. *Mastodynia butirosa* Tandermonde Novembr. 1758. pag. 441. D. Funn. Med. Harlemensis.

Quadragenaria mulier post terrorem doloribus in utraque mamma vividis diu conflictata fuit; unicum levamen erat ab admoto igne, & simul frictione mammæ, quæ humorem flavum spissum ex papillis excernebat, quæ operatio multoties in die repetenda erat; sanata est litu ex oleis aromaticis cum spiritu vini, superapposito emplastro basilicone, demum repetito usu æthiopis mineralis cum gummi tragacantha, radice guayaci, in pilulas redacti.

Humor hic flavus spissus butyro similis nomen dedit speciei.

7. *Mastodinia ex terrore* Act. Acad. Harlemensis part. 3. pag. 31.

Mulier ex terrore percellebatur, ita ut vehementes in mammis dolores persentiret, irritis pluribus remediis, calor carbonum ardentium cum lenta frictione sublevabat dolorem, qua frictione papillæ quid viscidi stillabunt; mammæ vix turgidæ & tumidæ erant; dein spirituosis, & emplastro basilico mammis admoto dolor evanuit.

8. *Mastodynia emphysematosa* Roder. a Castro, de flatuoso mammarum tumore, lib. 1. cap. 17. L.

Pars cum albedine; elasticitate & tensione dolet sine glandularum tumore; pulsata mamma, si fides sit Auctoribus, sonitum edit. Distinguitur a prima specie per albedinem mammæ; a cancrosa mastodynia per uniformem, non tuberosum, tumorem; quodque nulla forsan

orsim glandula dura fit, sed tota mamma æqualiter renitatur; dolor ille menstruatione accedente augetur, finita sæpius recedit.

Curatur remediis catamenia revocantibus, necnon topicis resolventibus, ut decocto foliorum anethi, melitoti, chamæmeli, florum sambuci. *Vide curam emphysematis I. Class. & pneumatosis X. Class.*

9. *Mastodynia apostematosa*. *Abscessus mammarum*. Roder. a Castro, lib. 1. cap. 16. pag. 118. L.

Præcessit inflammatio quæ non resoluta fuit, sed exacerbata sunt pulsatio, dolor, tensio; dein resedit tumor, remollescit, apice albescit, fluctuat, febris remissa, tunc pus in tumore genitum, quod præmissis cataplasmatis maturantibus, emollientibus foras per incisionem debet emitti atque detersum vulnus ad cicatricem perduci. Vide *Apostema in Class. I.*

10. *Mastodynia portentosa*, Act. Societ. Lond. num. 52. L.

A mole mammarum, quarum altera 40. alia vero 64. libras ponderabat; hæc excrescentia intra noctem fere supervenerat, Feminæ Tolosati a suppressis catameniis mammæ portentosæ excreverant; sumptis emmenagogis catamenia e naribus effluxere.

XXIX. RACHIALGIA; *Dolor colicus Pictonum* Citesii; *Colica Plumbariorum* Ramazzini; *Colica Saturnina* Junkeri, *Damnoniensis* Huxhamii, *figula* D. Dubois ann. 1751. *Dolor colicus Pictorum & Figulorum* quibusdam; *Entripado* Hispanis; *Colique de Poitou*.

Genus novum ab *Illustrissimo Astrucio* constitutum est nomine Rachialgiæ, ab *algeia* dolor, & *Rachis* spina dorsi, quia dolorum principium nervis medullæ spinalis tribuit.

Licet autem theoria Astruciana nondum satis sit confirmata, non minus retinendum est nomen generi huic ab aliis distinguendo utile, utpote proprium.

Character hujus morbi consistit in atrocibus doloribus abdominis ad lumbos & dorsum serpentibus, pressione non crescentibus, cum umbilici non raro retractione, alvi constipatione, summa pertinacia, manuum torpore, paralysique, alias artuum contracturis chronicis terminantibus.

Convenit cum *hepatalgia* calculosa quod hypogastrium divexet maxime, & ad thoracem serpat, atque chronice fit & paroxysans; verum Hepatalgia auriginem inducit sæpius, & hepatis regionem magis afficit; colicæ spasmodicæ valde affinis est, & a multis pro biliosa & spasmodica habetur.

1. *Rachialgia Pictonum*; *Malum biliosum* ab anno 1572. ad 1606. *Colique de Poutou vegetale* C. Cl. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761.

Est ea species quæ a vini, potusque acido-austeri fermentati, acidorumque immaturorum nimio usu pendet.

Morbus Damnoniensis Huxhamii Londinens. 1739. *Philosoph. transact. Tom. 9. pagin.* 242. A pomaceo, Gallis *Cidre*, endemiam videre *Musgravius & Huxhamius*: *Vandermonde, Journ. de Med.* 1758. *pag.* 133. A pomaceo veteri iterum fermentato, & a vino immaturo, acido apud Pictones frequens fuit olim, observante *Citesio*. A vino albo non satis fermentato plures Monachos hoc morbo cruciatos *Piso*, *Sennertus*, *Ciccsius*, *Crato*, *Cardanus*, *VVepferus* memorant. A succo citri, a spiritu vitrioli, a potu acido, *Ponch* dicto, ortam vidit rachialgiam *Illustr. Tronchin*, qui tertiam Rachialgiæ speciem constituit.

Symptomata sunt angor summus, & dolor atrox epigastrii, pulsus debilis, inæqualis, sudor frigidus, lingua sordida, halitus fœtens, vomitio viridescens, atra, pituitosa, acida; dein alvi adstrictio summa, vomitio minor, dolor quasi nephralgicus in umbilico, lumbis, dorso, cum sensu ponderis in perinæo, & urina, si flueret, crassa: abdomen spasmodice contractum; dein brachia, manusque motu carent, femora ac crura dolent, artus & intestina alternatim cruciantur, paralysis, pustulæ rubræ morbum terminant. Differt rachialgia vegetalis, quæ a pomaceo in fermentationem acidam vergente, vetusto, ab aliis speciebus, quod abdomen a pressione vehementer doleat, quod in metallica non accidit, quod gradatim augescat morbus, ægri scilicet languent, pallent, facies ex flavo plumbea evadit, stomachus gravis est, dein nausea, ructus accedunt, dolent interanea; genua, crura debilitantur; pulsus debilis, inæqualis evadit; interea vomitiones viridescentes, acidæ, amaræ, lingua sicca, albescens, singultus; jam gastrodynia intenditur, inde in umbilicum serpit dolor atrox, umbilico minime retracto, abdomen levem etiam pressionem refugit, constipatio pertinax, dolores artubus insident, tibias, genua cum stupore, brachia lacessunt; lumbago atrox, mitescentibus ventris doloribus, in statu morbi nulla pyrexia, nec sitis, nec delirium, nisi in secunda morbi periodo.

Curatio eadem ac speciei sequentis. Sedato dolore prosunt acidulæ Selteranæ, Clauberianæ martiales, & equitatio. Si aurigo supervenìat, quod salubre est, signum est Rachialgiæ nuptam esse Hepatalgiam, ob bilis coagulum ab acido. Colicæ Pictonum medetur, si credamus *Sydenhamio*, usus copiosus balsami Peruviani, qui præscribitur ad guttas xx vel xxx sacchiari frustulo instillatus, bis terve in die; sed paresis huic remedio non cedit.

2. *Rachialgia febricosa*; *Colica ab intermittente febre*, Burlet de Hispanorum morbis 1714. *Colica Pictonum* a causa remora prima, Tronchin pagin. 45, Riverii Prax. Medic. Lib. X. cap. 1; *Dolor de tripas y entripado* Hispanis. Vide Journ. de Medic. Novembr. 1761. pagina 415.

Hæc est species quæ febres intermittentes, remittentesve comitatur, vel pressio pede sequitur, si male curatæ sint; observata *Fernelio Patholog. lib. 6. cap. 10. Ballonio consult. 5. Spigelio de semitertiana. lib. 4. cap. 13. Carol. Pisoni consil. 3. 4. cap. 2.* Epidemica visa ab *Illust. Tronchino* Amstelodami ann. 1727. Hanc Veteres bili æruginosæ tribuerunt; Neoterici veneno febricoso, potissimum tertianæ & hæmitritæi? aurigine sæpius stipatur.

Sensus est ventriculi, tenuiumque intestinorum asperrimus, cum alvi adstrictione; multa inflatio accedit per totum abdomen, potissimum epigastrii, modo cum ructu, modo cum vomitione; dolor hic diuturnus, admodum recidivans, remediis non facile mitescens, in contracturas & paralyses abire solitus. Post epidemicam Rachialgiam Amstelodamensem peste severiorem, sæpius visi sunt miseri superstites veluti larvæ arte quasi progredientes, exsangues, pallidi, manibus incurvis, pendiculis, cum voce clangosa, debili, nec deerant aphoni.

Ad curationem missio sanguinis, fortiaque tum emetica, tum catpartica vitanda; alvus mollienda est fomentis extus & balneis, intus blandis alimentis & medicamentis, ut oleosis, mucilaginosis, farinosis; adde laxantia ex manna, pulpa cassiæ cum oleo amygdalarum, sero lactis tepido, omni trihorio parca dosi repetitis. *Citesius* catbartica cholagoga expertus ad lenissima reversus est: Narcoticis abstinendum. Morbi reliquiæ sero lactis gramineo, cichoraceis, beccabunga, taraxaco fugandæ; demum tonus partibus aquis est restituendus.

3. *Rachialgia metallica; Colica Plumbariorum* Ramazzini de Morb. Artif.; *Dolor cardialgicus; spasmodicus a veneno* Frider. Hoffmanni To. II. pag. 257. *Colica Pictonum*, vulgo *Saturnina* Junkeri; *Colica Pictonum a veneno* Illustr. Tronchin *Spec. 2. Mil-reech* Anglis, id est, *Vapor molatrina* Act. Soc. Reg. Lond.; *Colique des Peintres, de plomb, des Potiers, des Barboilleurs*. C.

Est ea species, quæ oritur, 1. a vino acido interventu lithargyrii edulcorato; fraus detegitur ope lixivii alkalini, in quo dissolutio auripigmenti bullierit; 2. ab usu interno medicaminum ex plumbo paratorum, ut sacchari saturnini ad extinguendam venerem, ad gonotthœam sanandam; 3. ab usu alimentorum in vasis stanno obductis, cupreis, rubiginosis diu servatorum; 4. a fumis arsenicalibus quibus nulla metalla carent, cum igne tractantur; unde Metallurgi, & qui calceorum corium cerusa susa dealbant sutores, huic sunt obnoxii; 5. qui varia pigmenta liquefaciunt, pulverant, ore assumunt, ut Pictores; 6. Figuli qui vasa terrea vitro ex plumbo obducunt; 7. ab antimonii crudi repetito usu interno, si fides sit *Illustr. Tronchino, pag. 65.* imo ex cinnabari; viridi æris, colore ultramarino, aliisque pigmentis metallicis.

Hujus speciei exempla ubique sunt obvia, Monspelii, Nemausi, Alesiæ nobis observata ...

Differt a vegetabili seu Pictonum, quia, non pedetentim, sed subito dolores accedunt, quod umbilicus retrahatur initio, quod in atroci ventris dolore pressio abdominis dolorem non intendat, quod in statu accedant pyrexia, sitis, delirium.

In hac soli artus superiores, inferiores nunquam paralysi & stupore tentantur, sæpius umbilicus retrahitur, fæces in scybala indurantur, ægri pallidi, tremuli, debiles fiunt.

Duplex autem est curandi methodus; 1. ab *Ill. D. Dubois* in Nosocomio Charitatis Parisiensis frequentissime adhibita, & dudum multis successibus firmata, docente *Ill. Bouvart*, qui ex sexaginta ægris, quinquaginta novem sanati asserit; est methodus Drasticorum.

Æger adveniens sumit clysma ex decocto drachmarum duarum sennæ & pulpæ colocynthidis, cui adduntur diaphœnici drachmæ sex, benedictæ laxativæ semiuncia, mellis mercurialis unciæ duæ, & sæpe vini emetici unciæ etiam duæ. Post septem horas injicitur alterum clysma ex olei nucum & vini rubri ana unciis sex; die sequenti tartari stibiati magna dosis, vulgo ad grana quatuor, præscribitur; statim ab actione emetici datur theriacæ recentis semidrachma cum laudani grano; die vero tertia repetuntur clysteres; dein purgatur æger ex diaphœnici semiuncia, diapruni drachmis duabus, syrupi derhamne uncia, apozematis sequentis unciis sex. Apozema fit ex cuscutæ, polypodii & sennæ ana uncia una, seminum anisi, & cremoris tartari ana drachmis duabus, bulliant in aquæ libris duabus ad uncias viginti; vespere hujus catharsis repetatur narcoticum; sustineantur hæc medicamina ope ptisanæ sudorificæ, ac potus cardiaci cum lilio Paracelsi: maxime si dolores superfint, aut immineant, vel supervenit paralysis. Hæc methodus intra septimanam omnino sanat, & si epilepsia, paralysisve nondum accesserint, eos morbos prævertit, si sanatio imperfecta fit, iteratur partim vel omnino methodus, ipsisque atrocibus abdominis doloribus sævientibus hæc drastica usurpantur. Intra 23 annos *D. Burette* 1200 ægros hac methodo curavit & omnes exceptis 20 liberavit.

2. Altera methodus *lenitiva* est, qua in ipso Nosocomio Charitatis ab *Ill. Bordeu*, Viennæ ab *Ill. de Haen*, & Monspelii, occasionem tamen raro data, ab omnibus Medicis usurpatur. In hac præscribimus, oleum amygdalarum ad uncias plures in die, clysmata oleosa, fomenta emollientia, narcotica, levia laxantia, serum lactis & sopito dolore aquas sulphureas tum thermales, tum acidulas; ast a phlebotomia saltem repetita est abstinendum, quam exhorrent qui methodum drasticam sectantur. In secunda periodo morbi hæc methodus a *Cl. Bonte* sola laudatur, in prima vero drastica.

Mira certe opinionum de morbi causa, & methodorum circa therapeiam repugnantia; in aliis morbis saltem acutis quæcumque sit methodus, natura non raro morbis medetur, ast in hoc morbo

morbo solius naturæ vires non sufficiunt, & methodi licet omnino oppositæ morbum tollunt: in hoc certe ovaret magnus Medicinæ adversarius *Michael de Montagne*, qui in omni morbo methodum Medicis acceptissimæ oppositam æque successuram esse contendebat.

Hujus varietas est.

a *Rachialgia Saturnina; Colica Saturnina* Ilsemanni, 1752. Zeller, Docimasia vini lithargyrio mangonisati Tubingæ 1707. *Colique de plomb.* to.

Quotquot hoc vinum biberant constrictionem gulæ & dolorem ventriculi ac præcordiorum patiebatur; quibus accessit colica circa ventriculum & umbilicum, hinc & excrementa in scybala cogebantur: conquerebantur multoties de flatibus molestis, qui tamen nec sursum nec deorsum efflabantur, accessit vehemens mingendi conatus, inanis, & tenesmus; urina pene tincta erat, ac continuo turbabatur; pulsus erat durus & tardus, æqualis tamen, flavescebat album oculorum, genæ solæ rubebant, facies cætera virorem Judaicum præ se ferebat; siccescebat os, ac vomituriebant; anxii insigniter toto temporis decursu erant, quam anxietatem adauxit horrida & insignis cordis palpitatio.

Potissima cura mali recentis & primorum symptomatum consistit in vomitoriis, purgantibus, oleosis, tacte diu continuando, terreis ex bolo armena, terra sigillata, oculis cancrorum, balsamo peruviano& vulnerariis. Lixivium calcis vivæ cum auripigmento sumatur, ejus guttæ sex in vini mangonisati uncia affundantur, vinum turbabitur, & atramentosum colorem adipiscetur. Vel olei vitrioli guttas decem affunde vini unciis tribus, vinum lithargyrio mangonisatum instar seri lactis albescet. Vide *VVillisium*, *pharmac. pag.* 471.

4. *Rachialgia arthritica*. Astruc. thes. de Rachialgia pag. 9. Tronchini *Colica Pictonum species* 4ª, Zelst de podagra 1738. C.

Ea est quæ cum arthriticis paroxysmis alternat, in quam scilicet arthritis sæpe terminatur, qua revivisecere tollitur rachialgia. *Hippocrates lib. 6. epidem.* hanc alternationem dolorum articularium & intestinalium observavit, deinceps memorarunt *Andreas du Laurent*, *quest. anat. lib. 4. quest. 8. Roder. a Fonseca*. *Mercurialis*. *Musgravius*, &c. De Rheumatismo vero idem dicendum ac de podagra.

Si æger plethoricus vegetusque sit, phlebotomia præmittatur; cave ab acribus cacharticis; maxime ab emeticis; suris apponantur vesicantia, & plantis pedum cucurbitulæ siccæ, dein emplastrum de galbano, fomentaque tepida suris & semptibus ut materies arthritica deorsum vergat; molli culcitra, sicca, tepida, ex floribus chamæmeli & sambuci farcta foveatur abdomen: post lene clysma hydrogala, vel lac purum sæptus sumatur, exinde salus spectetur; sedatis doloribus vino generoso vires resocillentur; equitatione, vestibus hiemalibus corpus firmetur: hæc *Tronchin*.

a In Cœnobio Savigny incipiebat morbus a cardialgia gravativa post cibum crescente, digestione tarda, molesta; succedebat alvi constipatio, fæces duræ, siccæ, nigræ, tum pyrosi & trismus cynicus, seu ridendi cupiditas a titillatione cardiæ accedebat, mox sensario stomachi sursum violenter distracti; inde dolor atrox epigastrii quasi a stomacho intorto; intestina videbantur sursum reversa, abdomen durum, tensum, planum, quasi vertebris adhærens; omnes musculi dolebant quasi divellerentur; postea atrociores artuum dolores accedunt: quasi cubiti, genua, crura lacerarentur. His succedit impotentia artus movendi cum sensu tactus imminuto, dolore ad stomachum redeunte; pectus etiam dolet, sternum confractum videtur, vix plumæ attactus toleratur, ustio est lenior hoc dolore: urinæ paucæ, alvus constipata, pulsus sanus est nisi typus superveniat.

An hæc species tribuenda est tartaro pomacei quo utuntur Normanni eoque non satis a doliis deraso? An quod fructus immaturi servantur in cellis subterraneis nitro murario fœtis.

Curatur felicirer hæc species clysmatis emollienribus, julapiis antispasmodicis simul & anodynis, demum balneis; sed artus debiles, dolores arthririci periodici, stomachi debilitas raro tolluntur. Hæc *Ill. Maracau* Journ. de Med. 1763. *Juill.* 1764. *Janv. p.* 45. *Vide Nov.* 1761 *p.* 415.

b *Rachialgia arthritica*, Cl. Strack. C.

Ab arthritide vaga seu rheumatismo arthritico pendet hic dolor atrox abdomen aliasque trunci partes infestans, qui Rachialgiæ saturninæ omnino similis est, eo discrimine quod rarius paresim & epilepsiam inducat; paresim dico, seu motus abolitionem in artubus sensu eoque dolorifico, superstite.

Hæc arthritis vaga cognoscitur ex doloribus & tumoribus quos in diversis corporis partibus excitat, huc & illuc discurrens: miasma vero arthriticum omnes fere corporis partes, internas externasve, obsidet, unde superveniunt carus, peripneumonia, pleuritis, asthma; sed si viscera abdominis afficiat, inde succedit Rachialgia arthritica, cujus hæc sunt signa.

Dolor atrox citra febrem & inflammationem, pulsus parvus, lentus, vel exiguus & frequens, color faciei flavus aut olivaceus, oculi depressi; præcesserunt dolores obscuri artuum, vel lassitudines a levi labore; somnus non sublevans, sudor cum sensu ustionis aut vellicationis quasi electricæ, vel præcesserunt pustulæ exiguæ, numerosæ, pruriginosæ, in squamas facescente, stranguria sine causa manifesta, urinæ limpidæ, quandoque albescentes seri lactis instar, cum striis sebaceis; hæc sunt signa certissima Rachialgiæ arthriticæ.

Curatio consistit in usu balneorum domesticorum, vel thermalium sulphureorum, usu interno antimonii erudi in alcohol redacti ad grana ij vel iij, & decocti ex lignis sudorificis; verum balnea non juvant nisi plurima ut quin-

quinquaginta vel centum, quæ quotannis sunt repetenda.

5. *Rachialgia ab adiapneustica. Colica Pictonum ab impedita perspiratione* Ill. Dronchin spec. 5, *Colica Surinamensis* Herbert. apud Tronchin, Forest. observat. lib. 21. observ. 15. *Colique de Surinam*. C.

Ea est quæ a perspiratione impedita, frigoreve suscepto producitur, & in epilepticos insultus, vel in paralysim degenerat. Familiaris est Surinami, ubi licet summus calor interdiu incolas resolvat, noctu venti frigidi incautos & frigoris avidos carpunt. Lenissimis oleosis eccoproticis insistendum, molli enemata ex infuso florum chamæmeli paranda, opium cum pari camphoræ dosi, si urgeant dolores, adhibendum, cum largo potu ex infuso ligni sassafras; curam absolvunt thermæ sulphureæ.

6. *Rachialgia scorbutica* Ill. Tronchin. spec. 6. & Eugalen. de Scorbuto, artic. 17. 24. C.

Sed *Eugaleni* fides merito multis suspecta est, adeoque solis observationibus *Ill. Tronchini* innititur: Hæc species a *Lind.* minime recensita. *Frig. Hoffmannus* colicam scorbuticam memorat; sed rachialgiam in genere hoc nomine tantum describit, non vero speciem distinctam; Veteres huic morbo nomen colicæ biliosæ imposuerant.

In hac specie præter dolores abdominis atroces, dolent brachia, cæterique artus per intervalla, ac demum ipsi artus resolvuntur, aut spasmis tentantur, si fides *Eugaleno*; sed verius esse puto quod vidit *Illustr. Tronchin*, scilicet extremos artus potissimum pedes & tibias nigrescere, indurescere, instar piscis sole indurati, ut ipse vidi; sudor sponte prorumpens salsus abit etiam in crystallos digitis friabiles, ut vidit citatus Auctor in quodam qui sale marino abusus fuerat.

Fugienda phlebotomia, alvus blandis oleosis laxanda, antiscorbutica adhibenda, aquæ chalybeatæ juvant.

7. *Rachialgia traumatica*. Vid. Differt. Illustr. Astrucii, & adjunctam historiam; item, Journ. de Medec. Juin 1760. ubi duæ hujus speciei prostant observationes. D.

Ea est scilicet rachialgia, quæ ex ictu spinæ dorsali inflicto ortum ducit. Constat autem multiplici observatione homines ex hoc principio rachialgicos evasisse, seu ventre, epigastrio deinde, admodum doluisse, ac artuum resolutionem passos fuisse cum alvi constipatione, scybalorum induratione, aliisque rachialgiæ symptomatis apte ab *Illustr. Astrucio* explicatis. Contendit scilicet *Ill. Auctor* labem esse in medulla spinali compressa, obstructa, unde paralysis artuum succedit; dolent quidem interanea, quia origo nervorum in medulla afficitur, & sensatio ad extremos nervos refertur, ut accidit apud eos qui cum artus amputationem dudum passi sunt, interea ob pulsationem arteriæ vicinæ resectæ, & nervum impetentis, dolores manus aut pedis dudum ablati persentiunt; non mirum ait, etiamsi cum acerrime dolent interanea, abdomen manibus premi potest, ac contrectari sine ulla doloris exacerbatione, si intestina atona & motu peristaltico orbata alvi excretionem remorentur. Hinc & rachialgiæ nomen a Græco, *rachis*, spina dorsi, & *algeia*, dolor. Vide *Quæstionem medicam Ill. Astruc. an morbo colica Pictonum, rectius rachialgia dicto, Venæsectio? ann.* 1750.

D. Privat D. Med. Alesiensis meritissimus, curabat puellam, quæ cum horrenda gastrodynia laboraffet, per trihorium subito incidit in paraplegiam, quâ omnes partes collo subjectæ sensu, motuque orbabantur; inspecto collo observavit ultimam colli vertebram prominentem, ita ut infra illam notabilis foret fovea, unde hujus sebluxationem, adesse cognovit; puella ultra duos menses supervixit. Gastrodyniam magnus vomendi conatus comitabatur, & hanc luxationem ab hisce validis conatibus ortam fuisse, non inanis fuit suspicio; oborta paraplegia statim cessavit dolor, ut id rachialgia solemne est.

8. *Rachialgia osteosarcosis*. Benjamin Gooch, Cases of Surgery, pag. 178. ann. 1758. Sylv. Bevan Trans. Phil. n. 474. morbus a diabete incipiens, corpore septemdecim pollicibus decurtato. C.

Est morbus cujus præcipua symptomata sunt dolores totius corporis, præpue vertebrarum lumbarium, cum successiva ossium omnium dissolutione, flexilitate, & corporis decurtatione.

Fœmina, sana hactenus, riteque menstruata, trigesimo ætatis anno dolores universi corporis cum pyrexia experiebatur; dolebant potissimum extrema corporis, post novem menses crura fracta, flexilia, cum signis scorbuti; per quadriennium subsequens dissolvebantur cætera ossa cum dyspnœa, gibbositate, dolore ad vertebras, corporisque decurtatione.

In cadavere viscera sana, pulmonibus tantum & corde flaccidis, ossibus omnibus, præter dentes, remollitis; dissolutio in ossibus cylindricis ab interna parte incœperat, ossa cultro non magis resistebant quam musculi. Varia medicamina imprimis chalybeata sine fructu adhibita; corpus viginti sex pollicibus decurtatum est. Vide historiam dum de Asthenia ab osteo sarcosi.

XXX. LUMBAGO. *Mal de reins.*

Est genus morbi dolorifici cujus præcipuum symptoma est molestia ad lumbos relata, cum trunci erigendi difficultate.

Ægri dicuntur *lumbaginosi*, *elumbes*, Gallice *ereintès ou érenès*; morbus Græcis *lordosis*, *osphialgia*, &c. *Asphialsia* Riolani, *Ischias* Archigenis.

Differt a nephralgia ex eo quod nausea, ureterum dolor, testium, femorisve stupor, urinæque vitia deficiant; a colica quod dolor ad partem posticam corporis referatur, nec ab alvina excre-

excretione tollatur, aut mitigetur; non raro cum ischiade conjungitur, truncumque sæpe incurvat, unde aliis *curvatura* lumborum vocatur.

1. *Lumbago rheumatica* Sydenhami pag. 170. Juncker. Tabul. 19. *Maslet* Helvetorum. L.

Est vehemens lumborum dolor, in quo æger semel flexum truncum erigere non potest, quin lumbos sibi rumpi videatur; qui dolor nec tactu exacerbatur ut traumaticus, nec calore lecti recrudescit ut syphiliticus, scorbuticusque, quique crustam albam gelatinosam in sanguine extracto comitem habet: adde quod artus utplurimum simili dolore vago affecti sunt.

Curatur repetitis phlebotomis; diæta tenui initio, dein victu emolliente, refrigerante, leviter diaphoretico. Hic morbus musculos extensores dorsi afficit.

2. *Lumbago arthritica; Osphyalgia* Hippocratis; *Goutte aux lombes*, *Goutte aux reins* de Meyserey *n.* 338.

Est ea species quæ arthriticos infestat, quæque procedit ex materia tartarea vertebrarum ligamenta, & periosteum lacessente; ea pressione exacerbatur.

Spinam dorsi, & sæpius os sacrum afficit; exigit eadem auxilia quæ arthritis.

3. *Lumbago plethorica* Frid. Hoffman. Tom. II. pag. 297. *Lumbago hæmorrhoidalis* Juncheri; *Catamenialis* Hippocratis: *A fluore albo* Frid; Hoffmanni: *A tubo intra musculos effuso*, Baglivi de fibr. motr. p. 303 304.

Est illa species quæ a suppressa sanguinis solita evacuatione dependere putatur, ut a catameniis retentis, hæmorrhoidibus suppressis, a fluore albo represso. Sunt qui contendunt a veneris abstinentia similem morbum induci.

4. *Lumbago febrilis* Moroni Director; *Variolosa* Mortoni. pag. 48. 190. & 74. Pyretol. Mercurial. pag. 186.

Est utplurimum symptoma morborum febrilium & phlegmasiarum ineuntium, sed fugax, quod tamen morbos quosdam pressius sequitur, & distinctius designat. Sic variolam in adultis initio comitatur lumbago gravis cum nausea; in infantibus cum somnolentia.

5. *Lumbago scorbutica* Eugaleni, apud Sennertum de Scorbuto; Leind. de Scorbuto.

Est dolor lumborum a quocumque exercitio recrudescens, noctu etiam sæviens, in secunda & tertia potissimum scorbuti periodo accedens, minus mobilis quam cæterarum partium, cum urinis paucis turbidis, fœtidisque, sæpe œdemate tibiarium, lassitudine, facie decolore, &c.

Nocent phlebotomiæ, juvant antiscorbutica, lac, &c. prodest unciam oxymelitis scillitici intra diem assumere, & partem dolentem fovere lixivio cinerum vulgarium incoctis floribus chamæmeli, sambuci, absinthii, rutæ & cortice limonum.

6. *Lumbago psoadica*, Obs. Lamothe, Chirurgo Normanno Valogniensi. A.

Aliquoties is Auctor observavit lumbaginem illam singularem quæ pendet ab inflammatione & suppuratione musculi *psoas* dicti. Psoas major oritur ex lumborum vertebris, & femori inseritur. Psoas minor oritur ex latere supremæ vertebræ lumborum & ossi pubis inseritur. Psoas major flexor cruris sæpius in hoc morbo afficitur, & inde fit ut ægri nunquam possint in hoc morbo femur extendere, quod est signum hujus speciei pathognomonicum. *Lamothe*, præter remedia generalia, suadet, ut vulnere abdomini inflicto, culter usque ad hunc musculum, prægressa inflammatione abscessu tentatum, deducantur; nec ulla alia via tutior videtur ad pus educendum, quo ægri vita serius ocius tolletur, si in abdomine pus illud lateat.

7. *Lumbago partus*. *Douleur d'accouchement*. A.

Licet ille dolor lumbos graviter afficiant in gravidis, non minus verum est quod ad hysteralgiam attineat, quippe pendet a distractione ligamentorum latorum, quæ pelvi utrinque annexia peritonæum lumbis applicatum, valde distrahunt, cum uterus contrahitur ad fœtum foras expellendum; illi vero dolores per intervalla successive frequentiores recurrunt, intervallis lucidis etiam somnum quandoque permittentibus, simulque in quolibet dolore & conanime comitante orificium uteri dilatatur. Hic vero dolor id habet singulare, quod parturiens eo tantum sublevetur, si magna vi ejus lumbi comprimantur fascia circumducta lumbis & antrorsum tracta simulque pugnis versus lumbos fortiter appressis; demum superveniente genuum tremore, crepat corium, aqua ubertim ex utero erumpit, fœtus prodit in lucem, & dolores illico tolluntur, nullo alio auxilio eeffuri nec impugnandi.

8. *Lumbago a saburra* Baglivi de fibr. motric. L. I. cap. X. pag. 345. mesenterica, id. p. 94. 95. De Meysery n. 401.

Est ea quæ a cacochylia in mesenterio, ut ait ille, collecta, eaque cruda oritur; hujus & aliarum specierum innumerarum possibilitas, quæ vulgo Medicis sufficit, non mihi satis esse videtur, requiruntur observationes fidæ, quibus earum existentia comprobetur.

Cognoscitur ex longa alvi suppressione, sapore linguæ mutato, levi inappetentia, gravitate totius corporis, lumborum calore ac dolore; hanc tribuit *Baglivi* repletioni misenterii a congesta putri cacochylia & crudis humoribus in ejus glandulis. Mesenterium sic affectum mentitur lumbaginem; Romani hanc speciem impugnant refrigerantibus, emulsi vis, unde morbus angetur. *Baglivi* a clysmatis & fomentis curam orditur, & catharticis dein absolvit.

9. *Lumbago miliaris* Allione de Miliari.

Hic dolor est sæpe symptoma miliaris eruptionem antecedens, quod combinatum cum crampo, odore acido, pyrexiaque potest morbum eruptutum patefacere; unde sublevatur lumbago.

10. *Lumbago a nisu*. *Effort de reins*. *Reins entr'ouyerts Rusticorum*. B.

Ex venere nimium exercitata, maxime si pedibus insistens vir eam sæpius exerceat, sævissimæ lumbaginis incurritur periculum cum atrophia semi-

semi-paralitica femorum, unde lecto dein affigitur æger & exsolvitur: *Tissot de manustupratione pag.* 222.

A ponderum gestatione, elevatione, vehementes quandoque superveniunt lumbagines, verum sæpius ideo dolent lumbi, quia antea rheumatico infarctu sunt affecti, & perperam his nisibus dolores tribuuntur.

Ab Equitatione succussante inassueti lumbaginem incurrunt, quæ sequenti die sævit magis quam prima; pars dolens a tactu vel pressione læditur. Illæ omnes lumbagines raro phlebotomiam exigunt, ut plurimum quiete & calore lecti evanescunt: interea fomenta resolventia & anodyna ex decocto florum meliloti & chamæmeli opem ferunt. Extensores lumborum, scilicet sacrolumbaris, longissimus dorsi, & semispinosus sunt distracti & contusi in his conatibus; quod ex horum musculorum situ & origine ac insertione cognoscitur.

Ballonius & *Baglivi* quandoque observantur in gravi lumbagine a nisu oriunda cruorem intra musculus effusum, qui fluctuatione sine præviæ suppurationis signis cognoscitur, & lanceola adacta foras educitur.

11. *Lumbago ab aneurismate* Auberti in Boneti Sepulchreto Tom. 2. pag. 573. obs. 35. C.

Hæc aneurysmata vertebras erodere consueverunt, & demum rupta mortem subitaneam inferunt. Dolor pulsatilis, qui arteriarum pulsationi respondet, sine inflammatione, hujus speciei signum est.

12. *Lumbago apostematosa* Riverii observat. 2. missa a Franc. Chomel.

Est illa quæ ab abscessu lumborum procedit.

13. *Lumbago Sympatica* Boneti observ. 41. 42. &c.

Est illa species quæ a viscere quodam vicino læso oritur nervorum communionem; & quæ talis ante mortem ægrorum visa est Medicis. Tales sunt sequentes.

A Mesenterii glandulis induratis VVarthon Adenograph.

A pancreate tumido, purulento, schirroso, putri.

Ab induratis pyloro, vena cava, pancreate.

A rene scirrhoso, putrefato, observ. in Bonet. Sepulchret, 42.

ab abscessu circa vena cava bifurcationem., obs. 43.

A vermibus intra renes, Additamenti obs. 2.

14. *Lumbago ab hydrothorace* Morgagni Epist. XVI. 38. 41. Boneti Sepulchr. Tom. 2. Obs. 60. §. 3.

Est dolor in lumbis; quem pressioni ab aquis in hydrothorace, potissimum in pericardio, contentis adscribendum censet *Morgagni*; nulla alia erant signa hydrothoracis, præter rheuma, febrem & pulsum humilem; dolor autem ad spinam dorsi in lumbis referebatur.

15. *Lumbago a satyriasi*, D. Hatté Journ. de Med. Fevr. 1755. pag. 110. *Satyriasme.*

Vir venere ter quaterve in die utens, in maciem & debilitatem eam devenit, ut auxiliis medicis indigeret: præcipuum symptoma erat dolor spinæ dorsalis vividissimus a medio dorsi ad coccygem cum tumore, quos dolores ut sedarer æger procedebat flexis omnino genibus ut suras suas manibus sustineret: nulla gonorrœa, nulla dysuria, nec tremor manuum, nec cephalalgia gravativa: hic morbus successerat satyriasi, seu inexplebili coeundi desiderio cui indulserat, & sanata lumbagine satyriasis reverrabatur.

Curatur phlebotomia, fomentis emollientibus, emulsionibus; hæc species vocatur *lumbago*, & *quarta species tabis dorsalis* a *Bonsæo* apud *Sennertum de tabe.*

16. *Lumbago pseudoischuria.* Vide Ischuriam nepriticam.

17. *Lumbago ab arthrocace* Cl. Perrault Journ. de Med. 1757. pag. 389.

Dolor assiduus dorsi, inde trunci inflexio, gibbositas. Secto cadavere aliquot vertebræ dorsales putridæ, poriosteum pure inodoro farctum; cartilagines solutæ, spina medullaris suppurans.

XXXI. ISCHIAS; *Dolor ischiadicus* Sennerti, *Ischiarga* Schneiderl; *Dolor coxendicus* Boneti; *Malum Ischiadicum* Nenteri; *Morbus coxarius* de Haen; *Sciatica* Barbaris; *la Sciatique.*

Morbus est cujus præcipuum symptoma est dolor constans, sæpius diuturnus, coxendicis; sive ossi sacro & ossibus pelvis, sive articulationi femoris cum illis ossibus, sive musculis cruris & tibiarum inhæreat juxta fasciæ latæ extensionem, quod sæpius accidit; inde vero progrediendi, imo standi difficultas, claudicatio, &c. Ab hysteralgia non raro difficulter distinguitur.

1. *Ischias intermittens* Essais d' Edimbourg, Dom. VI. artic. 49. pag. 143. L.

Est species quæ a febrili fermento intermittentium, ut quotidianæ, tertianæ, producitur, & quota, tertia vel quarta quaque die hora data accedit, eum febre., deineeps vero recedit cum sudore.

Puerpera loci paludosi incola, cœpit laborare dolore circa os ischium qui ad vastum externum extendebatur, quipe singulis diebus determinata hora redibat, cum magna pyrexia sudore terminanda, quo peracto bene se habebat & ab omni morbo videbatur.

Sumpto emetico & adhibitis catharticis ad usum kinkinæ deventum est, additis elixirio vitrioli & antispasmodicis, nec non emplastro vesicatorio cruri apposito; convaluit. Hæc *Duncan Baine.*

2. *Ischias sanguineum* Bonet. Sepulchret. obs. 13. *A sanguine* Moreni director. L.

Ischias non raro accidit mulieribus a suppressis catameniis, lochiisve: & viris a sanguine hæmorrhoidali retento, quod principium in omni ischiade incusant Stahliani.

Differt ea species a Rheumatica, quia sanguis gelatina alba Rheumaticis familiari non est tectus

ctus in patella, cum plethora peccat tantum; curatur vero phlebotomiis & victu tenuiori, ut notat *Bonetus*.

3. *Ischias Hystericum* Raulin des Maladies vaporeuses cap. 8. Sydenham. pag. 132. Tom. I. de colica biliosa. L.

Distinguitur ab aliis 1. ex cognita hysterica dispositione ægrotantis; 2. ex eo quod fugax sit, subito accedens & subito sine causa evidenti recedens; 3. ex teneritudine partis quæ recedente dolore tangi vix patitur.

Panni fumo succini imbuti calide applicati conducunt, nec non narcotica tincturæ castorei juncta intus sumenda; juvat illico electrisatio.

4. *Ischias Gravidarum* Mauriceau lib. 1. cap. 17. *Douleur des cuisses & des jambes*. L.

Est dolor crurum & tibiarum cum harum partium œdematia, & varicibus, ultimis graviditatis mensibus crescens, stantibus major quam jacentibus, vespere quam mane, ex denegato ob iliacarum venarum pressionem sanguinis reditu.

Varices minime aperiendæ citra magnam necessitatem, sed molliter reprimendæ fasciis oblique circumvolutis; ab ambulatione abstinendum, & sæpius decumbendum; vino aromatico favendæ partes tumidæ. Sæpe illa œdematia ante partum evanescit, & est illis maxime familiaris quæ gemellos gestant. Vide etiam hysteralgiam prægnatarum, quæ cruris dolorem & stuporem inducit a ligamenti rotundi alterutrius distractione; phlebotomia e brachio & situs conveniens ægræ his morbis opitulantur.

5. *Ischias ab Sparganosi*. *Depot laiteux à la cuisse*. Puzos Mém. sur les dépots laiteux, pag. 350. Levret Journ. de Med. Juill. 1758. pagin. 80. L.

Sparganosis ex *Dioscoride*, est lactis redundantia & inde ejus deviatio in alias partes.

Hic morbus circa decimum quartum a partu diem, apud mulieres lacte redundantes quæque lac sugendum non præbent alumnis, indicia sui præbet a dolore inguinis unius lateris juxta tractum vasorum cruralium protensus, cum funiculi horum vasorum intumescentia, accedit progrediendi difficultas, dolor ex femore ad poplitem, inde ad suram atque ad pedem serpit: œdematosus vero tumor crescit quandoque ita ut volumen extremitatis inferioris fit duplo majus quam in statu sano.

Œdema serosum distinguitur ab lacteo quod serosum seu vulgare incipiat a pedibus, sensim sursum ascendat sine dolore, ambosque pedes invadat; lacteum alterutri cruri insidet, dein descendit & dolore stipatur initio, gravidasque vel puerperas tantum afficit.

Hic dolor curatur 1. phlebotomia una, altera-ve; 2. catharsi; 3. calore assiduo partis & corporis; 4. topicis resolventibus diu applicatis, ut decocto herbarum emollientium & resolventium addito vino albo, aqua vitæ, sale ammoniaco; embrocationes ex sapone & butyro, oleum amygdalarum amararum cum spiritu vini, balsamum Fioraventi, frictiones siccæ repetitæ &c. adhibentur, & si sanato crure alterum afficiatur, ut sæpius accidit, iterantur eadem auxilia.

6. *Ischias ex abscessu* River. observ. 53. centur. 2. Fabric. Hildani observat. 71. centur. 1. Lamotte Observ. de Chirurg. 110. 111. &c. Chiffloт. Observ. 47. fol. 41. P. Borelli cent. II. Obs. 86. C.

Abscessus supra articulationem femoris cum ischio, seu natem, post cruciatus annum integrum durantes, cum claudicatione, incisus fuit, magna puris copia effluxit & ægra convaluit intra mensem; altera ibidem doluit per plures menses, admotis cataplasmatis maturantibus, post quinque dies facta fuit incisio, & sanitas subsecuta est puris effluxum. Hanc speciem etiam mihi observare contigit in tribuno militum *D. du Billard*.

7. *Ischias a carie* Benivenii de abditis cap. 79. est prioris sequela.

Ischias syphiliticum Baglivi pag. 206. lib. 2. §. 2. *Ischias Gallica* Moroni Director. C.

Virum gravi ischiade laborantem nuperrime curabamus, irritisque optimis præsidiis desperabamus de salute recuperanda, cum vero per transennam nobis subindicasset se, viginti abhinc annis, bubonibus gallicis male affectum fuisse, statim suspicionem dedit ischiadem a fomite gallico pendere; quapropter præscriptis decocto salsæparillæ, antimonio crudo, cortice nucum, &c. paucis diebus interjectis, a gravi ischiade convaluit non sine adstantium stupore; hæc *Baglivi*, qui ea occasione insanos dicit Medicos, qui morborum species flocci habent in praxi; qui v. g. quodvis ischias eadem methodo curandum docet.

8. *Ischias verminosum* Delii Amœnitat. pagin. 349. Zacuti Prax. pag. 398. B.

Puer habitus corporis strictioris, pallidus, abdomine duriusculo, de doloribus abdominis sæpe conquestus, & interdum febriens habebatur pro atrophico; is titubabat genubus, pedem dextrum introrsum vertebat sæpius, dolebat femore, præcipue circa os ileum dextrum: parentes luxationem femoris incusabant; Chirurgi luxationem conantur curare; his irritis puer claudicare videtur. *Illustr. Delius* pruritum narium, oculos relaxatos, copiosam salivam, urinam sero lactis similem, dolores abdominis respiciens, lumbricos in intestinis suspicatur, anthelminti-ca præscribit, lumbricisque vivis aliquot excretis, dolor ischiadicus & omnia symptomata cessarunt.

Zacutus memorat cuidam ab anno ischiagram gravissimam patienti e secta vena pedis vermem vivum prosiluisse teretem palmaris longitudinis, quo excreto dolor evanuit, sed est auctor sublestæ fidei.

9. *Ischias a subluxatione* Petit Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1718. *a fractura*. D.

Distorsio vehemens ligamentorum, capsulæ articularis, tendinumve femoris articulationem firman-

mantium a lapsu, nisu, ictu, dolorem vividum, & pertinacem inducit, qui phlebotomiis, quiete, victu medioeri, potu diluente sedatur. Luxatio quidem integra citra fracturam impossibilis ferme est; nisi a laxitate tendinum sensim oriatur, eaque ex crurum longitudine inæquali cognoscitur. Vide *Heisteri Chirurgiam Part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 10.

10. *Ischias Rheumaticum*. *Dolor ischiadicus* Sennerti Cap. XI. L.

Differt ab ischiade arthritico 1. quod non articulo inhæreat, sed musculos inter os sacrum & genu, imo in tibia positos discruciet, latam scilicet aponeurosim, quæ illos omnes obvolvit; 2. quod his affecti doloribus non patiantur, ut arthritici, dolores pedum & manuum: 3. nec si dolor sit externus ullo tumore stipetur, ut arthriticus. Ille vero dolor est pertinacissimus, demum claudicationem & artus atrophiam inducens.

Immutanda est erasis sanguinis viscosa & acris per juscula diluentia, præmissis universalibus ut phlebotomia & catharsi, dein si temperamentum ægri sit calidum & siccum, balnea domestica calida, intus serum lactis conveniunt, thermæ etiam sulphureæ prosunt. Si vero æger sit frigidus & pituitosus, discutientia, vesicatoria, sudorifica prosunt. Sic fomenta ex foliis sambuci, hederæ calidis, aut ex hortum decoctis, balneum ex arena marina ad solem vel ad ignem calefacta, immersio in aquas bellilucanas, litus calidus ex sapone in aqua vitæ soluto, &c. sæpius prosunt. His invitis vidi sanatum aliquoties ischias ope electrisationis repetitæ paulo fortioris.

11. *Ischias arthriticum* Sennerti cap. 603. *Malum ischiadicum* Nenteri Tab. 32. Cap. 5. *Species 1a doloris ischiadici*, de Haen de dolore coxarum Tom. 4. *Goutte sciatique; Ankylose de la cuisse* de Meyserey n. 404. L.

Aggreditur podagricos, potissimum annosos; ossi sacro inhæret, quod mitius, vel ipsi articulo femoris, quod pejus. Dolor est profundus, vehemens, a motu exacerbans, ad pedes usque extensus, & in pedibus tumorem rubellum glabrum excitans; per periodos recurrit, non vero constanter divexat, ut vetus ischias rheumaticum; sanguineos, gulosos, veneri deditos, laute viventes sæpius aggreditur.

Eadem cura generalis est quæ podagræ.

XXXII. PROCTALGIA. *Dolor ani* Tulpii; *Douleur du fondement*.

Est dolor podicis, seu extremi recti, & viciniarum ejus, cujus diversæ species a totidem principiis diversis pendent.

1. *Proctalgia inflammatoria*; *Inflammation du fondement* Sennert. de inflammatione ani, cap. X. B.

Cognoscitur tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, alvus difficulter redditur, & sæpe dies aliquot subsistit, accedit febris.

Oritur hoc malum ex equitatione, ictu violento, hæmorrhoidibus restrictis, acribus applicatis, &c.

Malum hoc euratu est difficile, & in fistulas sæpe abit; curatur phlebotomia, victu tenui, fomentis initio emollientibus, & anodynis, cataplasmatis ex mica panis albi cum lacte & croco, foliis solani hortensis, oleo rosaceo, amygdalino, decocto malvæ, radicis althææ, floribus chamæmeli, meliloti; si fiat abscessus, is mature aperiendus & detergendus, ne fistulam inducat.

2. *Proctalgia cancrosa*.

Est ea quæ ex ficis, thymis, ulceribus cancrosis, rhagadibus malignis procedit; fici quidem, cristæ, condylomata benigna, imo syphilitica vix ullum dolorem creant, sed non raro pessimæ indolis sunt, & carcinomatosam indolem acquirunt, unde dolores pungitivi, pruriginosi, lancinantes, cum duritie, asperitate, ichoris acris effluxu, rhagadibus corrosivis, quæ omnia potissimum molestant in alvi dejectione.

Si hæc mala syphilitica sint, præmissis multis balneis ad hydrargyrosim deveniendum est, atque in ejus decursu cristæ, porri, verrucæ, vel cultro auferendæ, vel causticis exedendæ; dein vulnus more consueto deligandum est; sed si carcinoma minime syphiliticum fuerit, tunc periculosius multo est, & fere insanabile: illud vero more aliorum corrodendum est; dolor, butyro, unguentisque ex lithargyrio, cerussa paratis deliniendus, non omissis narcoticis.

3. *Proctalgia fistulosa*; *Fistule à l'anus*. C.

Fistulam ani præcessere phlegmones, mariscæve suppuratæ, & sunt ulcera sinuosa, oris callosi, quæ cum anum obsident, si cuniculos agant, in rectum, vesicam, vicinasque partes, sanatu difficillimæ sunt.

Dividuntur in completas & incompletas; sanantur operatione chirurgica, quæ eum in finem instituitur, ut ulcus callosum in vulnus simplex mutetur. De his vide non veteres. Auctores, apud quos curatio harum fistularum impossibilis censebatur, teste *Sennerto*, sed Chirurgus hujus ævi, ut *Heisterum*, aliosque.

4. *Proctalgia intertriginosa*; *Intertrigo ani* Sennert. L.

Est dolor cum excoriatione & rubore partium, quæ excoriatio si fiat a causis mechanicis, ut equitatione diuturniori, curatur apposito sevo inuncto, vulgo candela sebacea, adipe, oleo rosaceo, aqua rosacea, &c. sed sæpius intertrigo infantes divexat recens natos ob acrimoniam urinæ in plicis & rugis harum partium immorantis & excalefactæ; ideirco frequens lotio ex vino & aqua, mundities sedula requiruntur; item nutrices his plicis quotidie sero & mane imponunt pulverem cerussæ, pauperes vero pulverem salicis cariosæ.

Si intertrigo sit herpetica, vel simplex, vel syphilitica, quod malum adultis accidit, alia methodus est adhibenda, qualis in Hysteralgia pruriginosa.

5. Proc-

5. *Proctalgia ex rhagadibus* Sennert. loc citat. *Gersures du fondement*. L.

Rhagades sunt scissuræ marginis ani sine tumore & pure, quales labris, digitisque sæviente bruma, rusticis potissimum, accidunt; hæc ulcera sicca sunt valde dolentia & imontruna, tenesmum excitant, & ob dejiciendi necessitatem exacerbantur quotidie; pendent ab aerimonia sanguinis, quæ ideo primo est remediis internis, debitoque victu impugnanda; dein chirurgica auxilia suut adhibenda.

6. *Proctalgia Brasiliensis* Zacuti Lusitani Prax. pag. 396. *Morbus Brasiliensis*, *vermis* dictus; *Bicho* Lusitanis; *Malbundo* Brasilianis; *VVorm* Belgis; *Bittos* Angolensibus Histoire des Voyages. A.

Symptoma præcipuum hujus morbi est dolor ardens pudicis initio, cum constipatione, spontanea lassitudine, quibus addunt se comites, saltem apud Angolenses, profundus mœror, cephalalgia, tibiarum debilitas eum dolore acuto, oculorum prominentia, & quasi exophtalmia. Initio morbi sufficit non raro podicem eluere, & suppositorio ex limone uti, quandiu potest tolerari; inde enim atrocior evadit podicis dolor, sed sanatur.

Si serius adhibeatur hoc suppositiorium, ardor & pruritus ani crescit, tumet podex, exulceratur, & multum putridum album mucum, aut pus fundit; tunc vero præter succum limonum, succo nicotianæ tabaci pars abluenda est; folia tabaci aceto irrorata, & sal marinum adspersum feliciter etiam adhibentur, sed cum tanto dolore, ut æger per vim continendus sit; prosunt etiam frequentia clysmata ex decocto rosarum cum ovorum vitellis; prodest litus ex oleo rosaceo & cerussa; si vero negligantur hæc auxilia, serpit ulcus, sphacelus accedit, & sine febre ac siti, æger, viribus exhaustis, e vita discedit.

7. *Proctalgia ab exania*. *Chute du fondement*. Vide Exaniam class. 1. gen. 47. D.

Ille affectus frequentius agreditur infantes & pueros diarrhœa dudum affectos & constitutionis debilis; utile est intestinum prolapsum post quamvis alvi dejectionem blande reponere, priusque vino eluere; in hoc vino folia verbasci prius incocta sint; si vero tensum & dolens sit intestinum, oleo, vel butyro prius inungendum est, quam reponi possit.

8. *Proctalgia ex Mariscis* River. Centur. 3. ubserv. 7. *Douleur des hèmorrhodes*. L.

Præmissa phlebotomia, æger utatur clysmatis ex oleo tenui syringa injiciendis; syringæ cannula intestino gallinæ involvatur; æger utatur cremoribus ex secali, emulsionibus hypnoticis.

Succus sempervivi cum ovi vitello mixtus addito opii grano mariseis applicetur; sola folia sedi telephii Linnæi admota maxime prossunt, necnon collyrium ex albumine ovi cum frusto albuminis inspissato, sed linteis obvoluto.

Cataplasma ex mica panis cum lacte & croco, verbasco, malva, radice althææ; seminibus lini, floribus chamæmeli, foliis hyoscyami, incoctos ex horum decocto juvant; prævertuntur mariscæ, si sæpe foveatur podex aqua frigida; tepidave, & bibendo mane pintam aquæ cum lactis cyatho.

9. *Proctalgia Diarrhoica*. B.

Qui diarrhœa forti laborant, potissimum billosa, nec non qui aquis mineralibus catharticis per aliquot dies utuntur, non raro dolorem vividum in podica experiuntur quasi urentem & pungentem, qui tamen facile sanatur, sedata diarrhœa aut loto podice ex ipsis aquis acidulis: dolor ille qui a vividis intestinorum distrationibus dependet, non refertur ad intestina quæ obtuso sensu gaudent, sed ad cutim quæ marginem ani constituit, quia cutis acutiori multo sensu pollet; eadem est ratio cur calculosi acutissimum dolorem referant non ad collum vesicæ, ubi est calculus, sed ad extremum balneum, cujus tegmentum valde nervosum est.

10. *Proctalgia Tenesmodes*. Vide tenesmi species varias.

De ani dolore videatur *Tulpius observ. lib.* 3. quem vidit dirissimum quarta post dejectionem hora recurrere, quique sublevatus est tantum hirundinum applicatione.

11. *Proctalgia equina*.

Est dolor vehemens pollicis equos excrucians, inflammans, quem excitat œstrus hæmorrhoidalis ingressus, & illic instar mariscæ adhærens. *Vide D. Linnæi Amœnitat. Academ. Tom. VIII. pag.* 357.

XXXIII. PUDENDAGRA. *Douleur des parties gènitales*.

Est dolor partium genitalium tum in viris tum in fœminis. Nomen a *Gaspare Torella* inditum, ut mentulagra a *VVendelino Hokio*.

1. *Pudendagra a Parorchidio*; *Douleur des testicules retires, dèplacès*.

Vide *Class.* 1. *genus* 59. præsertim 2. *&* 3. *speciem*, quarum altera est comes nephralgiæ calculosæ.

2. *Pudendagra ex phimosi*; *Douleur du gland provènant du phimosis*; *paraphimosis*, &c.

Vide *Classis* 1x *genus* 12. ubi diversa phimoseos species, quarum altera vaginalis est.

3. *Pudendagra Herniosa*, *Douleur de Hernie*.

Est dolor oriundus ab ernia, ut ab enterocele, epiplocele, eistocele, quarum aliæ ratione loci sunt inguinales, aliæ crurales, perinæales, vaginales, hypogastricæ.

5. *Pudendagra ulcusculosa*; *Chancres aux genitoires*.

Ulcera subrotunda lentis magnitudine in ambitu rubra, in mepio grisea, vix ulcera epidermidem profunda, serpentia, a viru syphilitico oriunda, vulvæ & vaginæ in feminis, balano & interiori præputio in viris insident; illa quidem non admodum dolent, sed tamen molestiam creant, & quod pejus est, virus syphilitici strages edituri lignum præbent funestum; his neglectis phimosis supervenit, gonorrhœa præputii cum

cum dysuria, quandoque balani exeno, sequuntur. Curantur autem radicitus per hydargyrosim aut vicaria hujus remedia.

5. *Pudendagra pruriens; Impetigo scroti* Forseca consil. 68. tom. 2. *Prurit des parties naturelles*.

Vide pruritum supra & Hysteralgiam pruriginosam. Distinquenda est hæc species ab ea quam ascarides vulvæ excitant, & ab herpete harum partium.

6. *Pudendagra a Gonorrhœa; Dysuria venerea sicca* Astrucii lib. 3. cap. 3. de gonorrhœa sicca.

Est dolor ardens in tractu urethræ sine puris seminisve stillicido notabili, ortum habens a phlogosi erysipelatosa urethræ, quam virus syphiliticum acrius & volatilius in subjecto magis irritabili induxit, qui simul dysuriam acrem, quandoque stranguriosam, comitem habet: hic morbus paucis diebus ab impuro coitu se prodit & curatur 1. phlebotomia: 2. immisso sæpius balano nudo intra lac tepidum vel decoctum radicis althææ, seminum lini; 3. vel admoto cerato Galeni, cataplasmate de mica panis cum lacte & croco; 4. potu diluente, demulcente, emulsionato leviter narcotico; dolore sedato, ad virus syphilitici curam progrediendum est.

7. *Pudendagra arsura* Astrucii lib. 1. pag. 49. *Incendium virgæ*.

Est dolor acer cum rubedine erysipelatosa balani, quæ olim a concubitu cum leprosa oriri consueverat, qui dolor est urens & punctorius, præter quem accedunt puncturæ inter carnem & corium, & corporis excalefactio. In hoc morbo *Joannes Ardern* suadebat potissimum injectionem ex lacte, sacharo, oleo & decocto hordei, addi a si velis emulsione ex amygdalis.

8. *Pudendagra cancrosa; Carcinomata venerea* Astrucii de morb. venereis lib. 4. cap. XI. 5. 7. & lib. 3. cap. 6. de bubone carcinomatode; *Douleurs des cancers aux parties génitales*.

Est dolor a carcinomate pudendorum in viris ac fœminis, eoque occulto, vel ulcerato, sive in bubone sive in balano, pene, vulva, vagina, &c. de quorum affectuum signis, causis, cura vide loca citata.

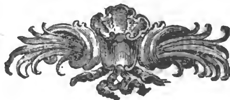
9. *Pudendagra ab ascaridibus* Ill. Delii Amœnitat. Medic. tom. 1. pag. 341. Collection Academiq. tom. 3. pag. 366. Auctore Benjamino Scharffo.

Est dolor pruriginosus vulvæ & vaginæ ab ascaridibus cum ardore incredibili, & eruptione vermiculorum casei hospitum similibus.

10. *Pudendagra testium*.

Utplurimum testes dolent a tumore phlegmonodeo quem suppressa gonorrhœa excitat, & vocatur vulgo *gonorrhœa in scrotum delapsa*, de qua videsis Chirurgos de morbis scroti.

Dolores ad alias Classes dimissi multorum sunt generum, potissimi vero pertinent in *prima Classe* ad exarthrema, Gallice *entorses*, *fractures*, ad enterocelem, phlegmonem, paronychiam, puncturam nervi, tendinis fracturam; in *tertia Classe* sunt pleuritis, cephalitis, gastritis, nephritis; in *quarta*, trismus, crampus convulsivus, raphania potissimum; in *quinta* pleurodyne, in *sexta* dypochondrialis, hysteria, hydrophobia; in *nona* hæmorrhois, dysenteria, ileus, cholera, tenesmus, dysuria; in *decima* demum tympanitis, meteorismus, ischuria, malis furialis, syphilis, scorbutus & gangræna dolores intolerabiles excitant.

CLAS-

CLASSIS OCTAVÆ SYNOPSIS.

VESANIÆ.

CHARACTER. Est morbus animi, error scilicet in imaginatione, appetitu, vel judicio, seu hallucinatio, morositas aut delirium.

ORDO I. HALLUCINATIONES seu errores mentis oriundæ ex vitio organi cujusdam extra cerebrum, unde imaginatio deceptiva.

I. VERTIGO, (*Vertige*) apparens objectorum vacillatio vel nutatio.
II. SUFFUSIO, (*Berlue*) objectorum, quæ non sunt, imaginaria visio.
III. DIPLOPIA, (*Bevue*) hallucinatio qua idem objectum duplicatum vel multiplicatum apparet.
IV. SYRIGMUS, (*Tintoin*) auditio imaginaria soni, cujus nullum est extra aures principium.
V. HYPOCHONDRIASIS, (*Hipochondrie*) morbus diuturnus quo affectus se in mortis periculo versari ex ructu, palpitatione, aliisve levidensibus malis imaginatur.
VI. SOMNAMBULISMUS, (*Maladies des noctambules*) hallucinatio qua somniantes e lecto surgunt, seque diversis periculis exponunt.

ORDO II. MOROSITATES, (*Bizarrires*) cupiditates aut aversiones depravatæ.

VII. PICA, (*Gout dépravé*) alimentorum inassuetorum appetitus cum assuetorum aversatione.
VIII. BULIMIA, (*Faim canine*) appetitus esculentorum copiæ majoris quam quæ digeri possit.
IX. POLYDIPSIA, (*Soyf immodérée*) appetitus majoris solito copiæ potulentorum.
X. ANTIPATHIA, (*Antipathie*) quorumdam objectorum tanta aversatio ut eorum visu, vel olfactu æger gravia symptomata patiatur.
XI. NOSTALGIA, (*Maladie du pays*) parentum patriæve tanta cupiditas, ut hac non expleta æger gravi morbo decumbat.
XII. PANOPHOBIA, (*Terreur panique*) summus pavor inter dormiendum sine causa evidenti.
XIII. SATYRIASIS, (*Satyriase*) effrænis, impudensque veneris cupiditas cum libidinosa penis tentigine.
XIV. NYMPHOMANIA, (*Fureur utérine*) est effrænis in feminis veneris cupiditas.
XV. TARANTISMUS, (*Tarantisme*) est effrænis choreas agendi, saltandi cupiditas.
XVI. HYDROPHOBIA, (*Rage*) est effrænis potulentorum aversatio, sæpius a morsa animalis rabidi.

ORDO III. DELIRIA, (*Délires*) insomnia seu errores mentis judicantis, a cerebri vitio oriundi.

XVII. PARAPHROSYNE, (*Transport, aliénation*) delirium fugax, a veneno, aut altero morbo dependens.
XVIII. AMENTIA, (*Démence*) delirium universale, mite, sine furore & audacia, cum morbo diuturno.
XIX. MELANCHOLIA, (*Mélancholice*) delirium particulare mite, cum mœrore, ac morbo diuturno.
XX. MANIA, (*Folie*) delirium universale cum furore, vel audacia & morbo diuturno.
XXI. DÆMONOMANIA, (*Dæmonomanie*) delirium melanchonicum quod vulgo diaboli potentiæ tribuitur.

ORDO IV. ANOMALÆ VESANIÆ, morbi prioribus affines.

XXII. AMNESIA, (*Oubli*) est omnis memoriæ Feriatio.
XXIII. AGRYPNIA, (*Insomnie*) est pervigilium continuum, immodicumve.

CLASSIS OCTAVA.

MORBI VESANI,

SEU

VESANIÆ.

1. SUnt illi quorum præcipuum symptoma est animæ error, alienatio, delirium, aut dementia, seu imaginationis, judicii, aut cupiditatis, vel voluntatis depravatio.

2. *Paraphronici* Græcis dicti sunt a *paraphrosyne*, quod delirium est, vel a *phrene*, quæ mens audit, vel a *parafero*, transfero, ut Galli delirium mentis translationem *transport* nuncupant; *apologismi* Hesychio dicuntur. *Mentis alienationes* Fel. Plater; *morbi animi vel spirituales* Nov. Class. *Morbi mentales* Ill. Linnæi.

Ægros Græci vocant *paraphronountas*, *paraleros*, *parapalontas*, *parapaisantas*, *paracopsantas*, *maniacos*: Latini *mente captos*, *deliros*, *insanos*, *stultos*, *dementes*, *desipientes*.

3. Symptoma præcipuum si sit imaginationis, *hallucinatio*, Græcis *leros*; si sit delirium, *paraphrosyne*; si sit judicii depravatio, *paraphronia* vel *dementia*, *stultitia*, *insania* dicitur; si sit hebetudo, *merosis*, Latinis *amentia*, si depravata cupiditas aut aversatio, *furor*, *morositas*, Gallis *tic*, *manie folie*, *caprice*, & in genere *dèlire transport*, *aliènation d' esprit*.

Theoria.

4. Anima tres facultates præcipuas obtinuit a Summo Numine, facultatem cognoscendi, appetendi, & movendi.

5. Utraque inferior est brutis communis, & superior hominibus propria. Facultas cognoscendi inferior *Instinctus* est potentia ideas objectorum confusas eliciendi, superior *Intellectus* seu facultas ideas rerum distinctas efformandi, seu genera, & species cognoscendi.

6. Instinctus dividitur in sensum & imaginationem; *sensus* quintuplex, visus, auditus, tactus, olfactus, & gustus, ideas objectorum sensibilium præsentium, seu in organa nostra agentium repræsentant.

7. *Imaginatio* nobis etiam absentia olim per sensus cognita repræsentat, tum actualia, tum præterita, tum futura, & huc referenda est memoria, & prævisio, seu prognosis.

8. *Intellectus* has ideas comparat, combinat, & vi attentionis, & abstractionis, ingenii ac rationis, suas actiones sublimiores, ut syllogismum, & ratiocinium exsequitur, sicque verum a falso, bonum & malum apparens a reali distinguit.

9. Quod nos statumque nostrum perfectiores reddit, *bonum* est: *voluptas* vero est intuitiva perfectionis nostræ perceptio. In constanti voluptate jacet *felicitas*, quam ideo nobis conciliant bona omnia, scilicet bona animi, corporis, fortunæ &c. cum autem in eam finem nos creaveris Deus Optimus, ut nostræ perfectionis promovendæ attenti felicitatem consequamur, non mirum si bonorum appetitus, & malorum aversatio nobis sint congenita.

10. Facultas appetendi bonum, & aversandi malum duplex est; *superior Voluntas* dicitur seu inclinatio animæ versus objecta pro ratione boni intellectualis seu in eis distincte percepti; aversatio vero rationalis *Noluntas* est.

Inferior seu appetitus sensitivus est inclinatio animæ versus objecta pro ratione boni in eis confuse seu sensuum ope percepti; aversatio vero sensitiva nos reclinat a malo sensibili; appetitus sensitivus proprie *cupiditas* vocatur, & opponitur voluntati seu appetitui rationali: cupiditas itaque a sensu, & imaginatione ducitur: voluntas vero a ratione, & intellectu.

11. Quæ nobis bona apparent sensu duce sæpe mala sunt, ut dulcia verminosis; & quæ mala sensibus videntur sæpe bona sunt, ut amputatio artus sphacelosi; solius est itaque intellectus, & rationis bona realia a malis distinguere, & de illis judicare.

12. Cum itaque nostra intersit maxime bona vera nobis conciliare, & mala realia effugere, ut felicitatem aut voluptatem veram, & constantem quantum fieri potest attingamus, nostrum est etiam pro viribus intellectum nostrum perficere, & rationi obtemperare, & consequenter quæ optima sunt agere.

13. Facultas ultima agendi seu movendi superior, *Libertas* vocatur, seu potentia agendi quod rationi optimum videtur, & quod voluntas rationis nutui obtemperans indicat; non solum autem imperium libertatis in actiones corporeas extenditur, ut in motum, loquelam, &c. sed & in actiones animæ proprias, ut sunt attentio, abstractio, reminiscentia, appetitus, &c.

14. Inferior vero facultas *natura* dicitur, & est potentia agendi quæ sensui, & imaginationi bona videntur, quæque proinde a cupiditate aut aversatione sensitivis suadentur; illa vero expedite, sine deliberatione, & vi consuetudinis bona obvia abripit, mala sensibilia removet. Cum quis uritur, aut ad lapsum inclinat, illico natura duce membrum ustum, aut lapsurum retrahit, cum fecus antequam intercessisset deliberatio, de eo actum esset.

15. Vehementia naturæ conamina ad bonum admovendum, aut malum removendum, consequenter ad cupiditatem aut aversationem sensitivas, vocantur animi *pathemata*, quibus supprimendis & moderandis concessum est libertati imperium eo majus, quo quis attentius rationem suam excoluerit, & perfectioni propriæ acrius allaboraverit, ita ut in homine perfectissimo detur summus consensus inter voluntatem

tem & cupiditatem, inter actiones liberas ac naturales, nihilque appetatur nisi quod bonum, utile, decorum, & justum. Ast in statu imperfecto, & quo plus ad brutorum conditionem accedunt homines, ratione, philosophia ac religione non satis exculti, majus fit dissidium, & actiones quæ sensui videntur jucundæ, intellectui videntur malæ, & quæ bona ratione duce cognoscuntur, ab instinctu ingrata deprehenduntur; hinc origo malorum tum moralium, tum physicorum; de physicis hic tantum agimus.

16. Vesania itaque inde oritur, quod cupiditatibus nostris servientes ab illis duci nos patiamur, quod pathemata refrænare, moderari nonsflueverimus: hinc erotomania, antipathia, pica, ab ærumnis melancholia, a repulsis furor, & ab erroribus in cibo, potu, gestis, ingestis, &c. varia incommoda, vitiaque corporis, ex quibus iterum vesaniæ producuntur, quibus certe morbus nihil est miserabilis, cum ad brutorum conditionem homines accedant, ut videre est ex mania, lycantropia, rabie.

17. Errores dividere possumus in theoreticos & practicos; cum quid opinamur verum quod falsum est, ut solem moveri, terram stare, error theoreticus est, cum inde nulla pathemata subsequantur: si vero judicamus verum quod falsum est, ita ut inde pathemata gravia subsequantur, error est practicus, ut cum maniacus melancholicus amicos suos pro hostibus habet, a quibus insidias, venenum & mortem timet, aut cum quis vertiginosus imaginatur domum inclinare dextrorsum, & se inde pro metu sinistrorsum præcipitat.

18. Prior error *hallucinatio*, Græcis *leros* dicitur, ut in syrigmo, suffusione; alter error vocatur *delirium*, Græcis *paraphronia*, quoties scilicet pathema delirantis ipsi soli nocet, ut in nostalgia, tarantismo, hypochondriasi, panophobia; *furor* vero dicitur, si animi pathema ad manus violentas sibi, aliisve inferendas, adeoque ad grave damnum eum inferat, ut mania, melancholia, rabies, nymphomania, dæmonomania, &c.

19. Inter hallucinationes referendæ sunt vesaniæ, quæ a vitioso organorum externorum statu oriuntur, illæso judicio; ita ut cerebri vitium nullum adsit, ut in boulimia, cacositia, polydipsia, & juxta quosdam in vertigine.

20. Ex sola fibrarum cerebri consonantia, & dissonantia, qui rectam hominis rationem, & vesaniam deducere tentant, nullo habito respectu ad imperium libertatis in proprias animæ actiones, & sua pathemata, illi materialistis, vel inviti velificantur: si erroris causa foret mere mechanica, nullus error deberet imputari; adeoque de philosophia morali & jure actum esset, ut impii Spinosistæ existimant, qui moralitatem actionum fabulis accensent.

21. Error non solum procedit a vitio corporeo, ut a retinæ obstructione suffusio, a vitio labyrinthi syrigmus, &c. verum etiam a neglectu suarum facultatum, aut ex eo quod in vero inquirendo, & judicio excolendo non satis invigilaverimus; unde libertatis nostræ abusu deinceps errores corrigere nescimus. Sic rusticus suffusione laborans revera muscam præ oculis volitare judicat, Philosophus vero hunc errorem agnoscit, & ab illo se liberat; ebrius duplicem candelam adesse judicat, ubi strabo mentis exculta errorem suum brevi dimittit, & unicam cernere assuescit. Ipse vidi hydrophobam, quæ pathemata sua religioni & rationi submittere assueta, affatim aquam bibebat, neminique ullo modo nocere parata erat; & recte monet *Illustr. de Sauis* bruta & rusticos solum in hydrophobia adstantes minitari; homines vero rationem excolere assuetos, minime.

22. Errorem ab organorum externorum vitio ortum corrigere facilius est, quam qui a vitio cerebri oritur; scilicet errorem corrigimus, 1. mutuo diversorum sensuum, & imaginationis auxilio; 2. ope attentionis, abstractionis, & judicii; auditus errores visus & tactus corrigunt; visus errores auditus, tactusque arguunt, ut patet ex historia illius adulti, cui *Cheseldenius* cataractam congenitam abstulit, visumque dedit, quique solo visu corporum distintias, figuras, minime distinguebat, deinceps vero tactu & auditu visui conjunctis optime distinxit; ergo si unum tantum sensus organum læsum sit, errorem facilius erit corrigere, quam si in emporio affecto plures diversorum organorum fibræ nerveæ lædantur; præterea cum cerebrum ipsum læsum est, gravius percellitur anima, quam cum organum ad vitam minus necessarium laborat, ut oculus; ergo huic attenta malo minus apta est ad operationes, quæ errori corrigendo necessariæ sunt, dum hallucinationes sunt fugaces. Vertiginosus primo instanti timet, altero errorem suum agnoscit, ut phreniticos maniacosque errorem suum non agnoscunt.

23. Quo erroris objectum ad vitam, aut felicitatem nostram magis conducere nobis videtur, eo pathema subsequens vehementius est: fere omnes maniaci somniant se hostibus gladio aut veneno armatis stipari; & nunquam, si abesset ille timor, in furorem adigerentur? melancholici qui vitam suspendio aut submersione finiunt, sortem morte illa multo pejorem se manere somniant, & a statu præsente multo magis quam a futuro cruciantur. Hydrophobi, quotquot accedunt homines, tot hostes scyphis ac phialis armatos judicant, quibus ad bibendum cogendi sunt, & ipsi potum cane pejus & angue timere se dicunt; non mirum itaque si eo sputis, minis, ululatibus removere conentur.

24. Licet maxima vesanorum pars vitio organorum, vel cerebri primario deliret, non rari sunt tamen apud quos vitium primarium contraxit anima, notum est puerulos, qui noctu utcumque soli domum obambulabant sunt

 metu

metu, statim atque numquam satis punienda ancillarum & anicularum garrulitate, fabulas de larvis, vampyris, manibus, hauserunt, misere torqueri incipere nocturnis terroribus, sibi mille somnia in lecto, aut in tenebris fingere, unde melancoliam, aliosque graves morbos incidunt.

25. Observat *Felix Platerus* moriones bene multos, qui quæstus gratia apud Magnates mimos, histriones & stultos se simulant, ut ipsis placeant, demum reapse longa assuetudine desipere. Asseris *Ovidius* plures qui tantum se amaturos finxerant, reapse amore deperiisse; plures puellæ amicarum suasu & exemplo ad gypsum vorandum, quod abhorrent, incitatæ, pica deinde revera laborant & pauci sunt qui tabacomaniam simili modo non contraxerint; adde quod deliria febrientium, ut somnia dormientium, versantur circa objecta quæ sanorum & vigilantium animis aurea versabantur, horum vero ideam abjicere prius poterant; febrientes vero aut dormientes nequeunt, cum sensuum suorum non sint compotes; hinc patet principium botumce morborum non semper esse vitium corporeum, ut *Boerhaave* male innit, & Spinosistæ pronuntiant,

26. Multi in vesaniam incidunt, ne dicam omnes, ex pathemate, seu idea objecti, quod vehementem cupiditatem aut aversationem in ipsis excitavit, adeoque ob ideam *boni animi*, ut salutis, honoris, loci quem adipisci cupiunt, aut amittere metuunt; *boni corporis*, scilicet sanitatis, formæ; *boni fortunæ*, ut opum quas conservare desiderant, vel perdere timent vehementius.

27. Sic plures sunt melancholici qui se damnatos esse metuunt, inde vero desipiunt; alii qui a Magistratibus, Judicibus, Militibus se inquiri putant, & famæ, vel vitæ detrimentum pati metuunt, inde delirant; plures mulieres quæ senescentes ex detrimento formæ, plures mercatores ex fortunæ, litigantes ex litis, adolescentes ex amasiæ suæ jactura insaniunt; dæmoniana obsessorum, vampyrorum, maleficiatorum, sagarum a pathematis vehementibus pendet, ut sigillatim in speciebus videbimus.

28. Docet observatio quod si historiam cujusdam facti audiamus, in qua omissa sit temporis, loci, aliarumque circumstantiarum determinatio, nobis illico fingimus locum, tempus, ut noctem, vel diem, aliasque circumstantias, & sic casum omnimode determinatum imaginamur; hæc est itaque lex sensationum, ut idea unius objecti excitet in nobis ideam omnium circumstantiarum quæ illud concomitare solent.

29. Falsum est fibras cerebri medullares esse tensas, elasticas, cum resecti ipsi nervi minime se retrahant; falsa est itaque hypothesis; qua systema fibrarum illarum chordis clavicymbali confertur, & qua asseritur pulsata una cætera eo vividius resonare, quæ sunt ejus alterutræ harmonicæ, ut unisonus, octava, &c. nec enim ulla est ratio cur credamus fibras quæ repræsentant colorem, figuram, aliasque qualitates utcumque diversas unius hominis; ejusque vestium, eas inter se, minime vero cum aliis, esse harmonicas, quæ tamen omnes audito illius hominis nomine juxta hanc hypothesim debent resonare silentibus cæteris; ergo illa idearum accessoriarum conjunctio minime mechanices musices legibus tribuenda videtur, sed difficultati res in abstracto concipiendi, & facilitati illas in concreto, ut sæpius fit, perspiciendi, adeoque consuetudini.

30. Cum itaque ob infarctum, pressionemve quarumdam fibrarum medullarium emporii quædam ideæ in anima excitantur, quæ eam fortius afficiunt, anima v. g. metu perculsa ad hanc tanto fortius attendit, quo minus ipsi momentosæ cæteræ videntur, aut quo ob opinionem præconceptam, motivum metuendi illi fortius videtur, statimque huic ideæ simplici alias comites metui fovendo, vel augendo aptas adjungit; sic qui somniando cogitavit se criminis cujusdam insimulari, cito satellites, judices tortores, patibulum hisce consociat; unde mire discruciatur, febrit, sudat, & tandem evigilat, atque de errore suo visu, auditu, verbo circumstantiarum collatione, monitus resipiscit.

31. Verum non ita resipiscit ille, qui ob fibrarum emporii constans & permanens vitium, infarctum inflammatorium, siccitatem, rigiditatem fixam, priorem metu excutere non potest; aut si defervescente sanguinis impetu, in febris remissione, resipiscat, febrili excandescentia revertente iterum delirat miser: nec objectum delirii dimittit, nisi altera cerebri parte magis infarcta aut excalefacta a novo pathemate fortius quam a priori afficiatur.

32. De cætero quamdiu objectum delirii idem remanet, quod quandoque per integrum ægritudinis decursum perseverat, quidquid agit & loquitur delirans, præconceptæ ideæ consonat, & consequens est; & licet anima sit in continuo statu statum suum mutandi, atque sit nobis impossibile ad unam ideam simplicissimam per duos temporis secunda attendere, quin ad ideas ipsi conjunctas evagamur, interea ab objecto primario non semper recedimus; ita licet delirans videatur quandoque multa deblaterare, & textui primario intermiscere, non raro accidit, ut per dies integros discursus, ejusque actiones sibi cohæreant.

33. Merito itaque definitur a *Pitcarnio* delirium *vigilantis somnium*; quippe ut in somnio ita in delirio, nullius sensationis sumus conscii, seu res præsentes non appercipimus, & absentibus tantum detinemur, seu sensationes omnes sunt obscuræ; phantasmata vero clara nos afficiunt; judicium vero minime læditur, cum ex præconcepta idea imaginaria recte judicent, & appetant delirantes.

34. Cum delirantes objecta præsentia obscurissime

tissime aut nullatenus appercipiant, eorum ratiocinia non determinantur ab objectis externis. seu circumstantiis non respondent ea quæ appetunt, loquuntur & agunt, sed respondent imaginationi, quæ ab interna cerebri dispositione maxime determinatur. Merito itaque dicit *Boerhaave* in delirio esse ideas, quæ non respondent objectis externis, sed internæ cerebri dispositioni, & illarum idearum exortus est causa delirii, quatenus anima ad eas solas attendit, & a circumstantiis non afficitur.

35. Verumtamen in maniæ paroxysmo, cum magna est agitatio in cerebro, ita velociter excitantur diversæ omnino objectorum ideæ, ut nullam invicem cohæsionem habent, adeoque cum ex ea actionum & ratiocinorum cohæsione judicemus de judiciorum consequentia, non mirum si in hoc casu ipsum judicium maniaci nobis videatur depravatum; atque sunt optimi Auctores, qui in hoc maniam a malancholia distinctam esse volunt, quod melancholici consequenter ratiocinentur ex præconcepta idea, maniaci vero minime sibi cohæreant; sed reapse limites inter utrumque morbum assignare difficillimum est, iique vix nisi gradu differunt in certis individuis.

Praxis.

36. Cum hallucinationes, ut vertigo, syrigmus, diplopia, &c. nullum cerebri vitium agnoscant pro suo principio; nec maxima pars cupiditatum & aversationum, ut boulimiæ, cacositiæ, polydipsiæ, &c. in illis curandis corrigendum est organi determinati vitium, ut stomachi in boulimia, auris in syrigmo, oculorum in diplopia; quorum proinde morborum nil habet commune therapeia, quam quod medicamentis cuique organo convenientibus sit utendum, iisque diversis pro diversitate principii eos excitantis; interea tamen quoniam omnem vehementem cupiditatem & aversationem sedant, quæ sensationem obtundent, in illis narcotica & sedantia videntur generaliter indicata.

37. In maniacis vero, melancholicis, aliisque, cum cerebrum peccare videatur, non solum remedia topica conveniunt, verum etiam ea quæ vitium sanguinis & solidorum hic suspicandum corrigunt, scilicet humectantia, laxantia, diluentia, necnon ea quæ sensationes compescunt, ut narcotica: demum cum remissior est morbus, & æger intellectus suo potest uti, auxilia moralia non negligenda sunt; etenim illa deliria sæpius ex eo procedunt, aut foventur, quod judicent ægri sibi magnum malum impendere, ut paupertatem, infamiam, mortem, aut magni cujusdam boni jacturam se passos esse; verum si quid apud eos valeat ratio, ut valet initio morbi, facile est magnis rationum momentis hanc præjudicatam opinionem evertere, *sunt verba & voces quibus hunc depellere morbum* potest Medicus philosophus.

38. Sapientis est, ut felicitatem assequatur, eam finem semper sibi proponere, & media certissima ad suum scopum attingendum adhibere, ad hanc conferunt bona, quæ ideo omnes quærimus avidi; verum non omnes æquali sapientia eligimus; ea certe aliis anteponenda sunt, quæ omnium maxima, quæ fortunæ non obnoxia, quæ sola mentis aviditatem expelere possunt: talia certe sunt bona animi, quæ ideo bonis corporis anteponenda, & præ quibus bona fortunæ sunt meræ quisquiliæ, quibus frui dulce est, adhærere insipientis est. Insani omnes bonum quoddam fluxum & labile misere ambiunt, diliguntque. Sic sunt adolescentes, quos etiam mentiri sæpe non pudet, qui ita læduntur a contumeliosa mendacii exprobatione, ut hoc dedecus suo, aut adversarii sanguine eluere non dubitent, & si inulti sunt, in morbum, ut melancholiam, delabantur; hoc furore tamen apud Sapientes multo plus eos infamari certum est, quam ab ultione decorari; misera felicitas, quæ ab alterius arbitrio pendet.

39. Itaque insanientes, falsis moralis philosophiæ principiis imbuti, possunt ratiocinio ad rationis usum revocari, modo velint nobiscum perpendere quid vere bonum sit, quid aliis anteponendum, & cujus possessionem contenti cæteris tuto carere valeamus: voluptas equidem est summa bonorum, sed ea debet esse constans, inconcussa, sincera, & vera, nullisque obnoxia damnis.

„ Nam quid velle potest homo, ni vult esse beatus,
„ Hoc unum variis quærunt in motibus omnes;
„ Vos per delicias & lenimenta dolorum,
„ In quibus ut vento fluviique fugacibus undis
„ Nil stabile est, ubi se veri spes conscia fundet;
„ Quos bona nulla movent, nisi quæ infinita putentur,
„ In virtute Deum, atque Deum in mercede requirunt.

40. Præter moralia sunt etiam auxilia physica, quæ morbo radicato sæpius inutilia sunt, nisi a febre fugaci sustineatur delirium; notum enim est maniam, melancholiam, similesque morbos chronicos difficillime sanari, & hypochondriasim ipsam, licet multo leniori delirio stipetur; ob id crux & opprobrium Medicorum vulgo dicitur; cum autem in ipsis febrarum tensio, & sanguinis viscositas ad siccitatem vergens ut plurimum morbum foveat, nihil deluentibus, refrigerantibus, & potissimum balneis felicius succedit.

41. In melancholia vero & hypochondriasi optimum auxilium est itineratio & equitatio; quippe cum maxime referat ideam morbificam, qua ægri torquentur, depellere, nihil est ad

ad hoc utilius quam animæ attentionem ab hac in alias, easque varias ideas divertere: docet autem observatio homini iter facienti, vel equitanti continuo varia nova & grate afficientia observari objecta, quæ successu temporis animam a priori idea revocant; interea dum purioris auræ respiratio, & moderatus musculorum motus sanguinis lentorem resolvunt, perspirationem adjuvant, famem & digestionem restituunt, somnoque pacato ansam præbent.

CLASSIS OCTAVA.

VESANIÆ.

Anima, quandiu corpori sociata est, ejus malis compatitur in omni morbo illa frigore & calore alterno, nec non molestia debilitatis afficitur in *febribus*; iisdem miseriis nec non dolore simul in *phlegmasiis* vexantur; ejus facultas motrix depravatur in *spasmis* & *anhelationibus*, languet in *debilitatibus*, sensuque feriatur in *comatibus* & *dysæsthesiis*, ut tactus intenditur & molestus evadit in *doloribus*. Verum præter facultatem movendi & sentiendi, quæ in illis morbis laborant, sunt aliæ ipsius facultates, quæ specialiter læduntur in vesaniis, quippe facultas objecta absentia sibi repræsentandi, seu phantasia, cujus ope ideas boni & mali retinet; revocatve, organorum culpa quandoque vitiatur, unde error imaginationi, seu *hallucinatio*, ut in vertigine & syrigmo, facultas superior quæ ex idearum comparatione exsurgit, seu judicium etiam ab hallucinatione in errorem deducitur, maxime si cerebrum ratiocinii præcipuum organum lædatur, unde *delirium*; demum inclinatio & aversatio ejus circa objecta bona & mala physica, corporis nostra conversationem aut speciei propagationem spectantia, in errorem pariter trahuntur ex organorum & ipsius cerebri vitio; inde voluntates & cupiditates depravatæ, quæ *morositates* generice vocantur.

Morbos itaque quorum præcipuum symptoma est *hallucinatio*, *delirium*, aut *morositas*, classico vesaniæ nomine indigitandos volumus: *vesanos* siquidem a recta ratione alienos aut errore gravi, constantique detentos nuncupamus, atque error constans animæ in imaginando, judicando, vel appetendo, est hujus classis character; qui quidem directe sub sensus non cadit, at ita facile a quovis homine sano cognoscitur, ut in ipsis ovibus similes vel his affines morbos agnoscant pastores.

Rectæ hominum actiones sunt illæ quæ in bonum quemdam finem conspirant; in homine recte agente, & mente sana prædito, hanc actionum conspirationem cernimus, si gestuum, localium motuum, cupiditatum, discursuum, judiciorum inter se nexum respiciamus, nec opus est ad hallucinationem aut delirium agnoscendum, ut syllogismos falsos proferat vesanus; sufficit, ut ejus actionibus quibuscumque inter se & cum communi hominum ratione non cohærentibus, ejus errorem aut alienationem intelligamus.

Facultas cognoscendi superior, quæ *Intellectus* vocatur, homini concessa est, ut verum a falso, bonum & malum reale ab apparenti distinguere valeat: ut autem facultatibus suis recte utatur, is debet libertate sua non abuti, debito scilicet regimine corporis, organorumque suorum valetudinem servare, nec non veri, bonique studio attente incumbere; qui secus faciunt, sibi imputent, quod sanitatem mentis cum sanitate corporis amittant, quod erroribus & præjudiciis irretiti falsum pro vero amplectantur, & errent; quodque cupiditatibus aut aversationibus sensitivis abrepti, rationique minus obtemperantes, morositates admittant, seu pro boni habeant quæ mala sunt, & pro malis aversentur quæ forent sectanda.

Hæc est duplex hallucinationum, deliriorum & morositatum origo. Qui crapulæ indulgent, illi organa sua ita vitiant, ut vertigine, visu duplicato, somnolentia, paraphrosyne afficiantur, hinc vero intellectus depravatio, amnesia, amentia, mania ex corporis vitio; quod sua culpa contraxerunt; verum ipsamet voluptatis ex vino perceptæ assidua contemplatio facit, ut vinosus hoc bonum physicum attendat; bona cætera prætermittat, maxime vero intellectualia, adeoque ut pergræcationi, tanquam bono reali, & omnium maximo, inhiet. Hinc error qui cæteras animæ facultates, ut judicium, voluntatem transversum rapit, & sic abusus libertatis vitia corporis vitiis ipsius animæ cumulat, & in diversas vesanias hominem deducit.

Hinc sequitur eos homines, qui cupiditatibus suis libentius indulgent, & intellectum minus excolunt, ut Americani præ Europæis, rustici præ litteratis, mulieres præ viris, ganeones præ Philosophis, hisce mentis erroribus & voluntatis depravationibus esse magis obnoxios.

Inter eos vero qui rationi obsecundant, suisque pathematis frænandis & regendis incumbunt, illi morbis animi sunt magis expositi qui etiam studio acrius incumbunt, qui labores animi suis viribus majores subeunt; non secus enim ac cantores morbis pectoris, ganeones morbis genitalium; ita qui tum imaginationem, tum judicium; tum alias animæ facultates, ultra modum exercent; morbis animi sæpius afficiuntur.

Hoc tamen non impedit quominus ex recto harum functionum usu, & moderato exercitio omnes

omnes animæ facultates roborentur, non secus ac qui modice choream ducere assuevit, qui modice lyram pulsare assuetus est, is facilius, aptius & expeditus eos motus exsequitur, constantiusque quam in his minime exercitatus, & rudis est.

Vesaniæ a duplici conditione, tum animi, tum corporis pendent, scilicet vel nimia sensibilitate, vividitateque, vel a segnitie & tarditate idearum, phantasmatum, judiciorum, appetituum; utrumque autem vitium pendet a principiis moralibus, aut a principiis physicis.

Quoniam vero inter principia moralia libertatis abusus primas tenet, ejusque rectus usus ad sanitatem animi ac corporis recuperandam omnino necessarius est in multis casibus, non mirum est si vesaniæ ita rebelles & pertinaces sint, raroque & difficulter sanentur, quippe ægri quod in se ipsis est nequaquam agere suscipiunt, quia ægritudinem suam ignorant, aut cognitam amant.

Morbos animæ curare non est stupidi & imperiti, sed solertis & ingeniosi Medici, in psychologicis & moralibus æque ac in physicis versati, qui apprime distinguat quandonam irritabilitas generis nervosi, seu nimia sensibilitas, quandonam vero atonia & torpor in causa est.

Imprimis eligendus Medicus fiduciam ægri jam adeptus, ubi valet illud effatum; *præstat Medicum esse ægri amicum quam ignotum*; secus æger suspiciosus, indomitus, ferox, ipsius consiliis exasperabitur, ejusque auxilia recusabit.

Vesani sæpe ingenii acumine pollent, ut hystericæ & hypocondriaci, nec crassæ minervæ dictis aurem præbent, vulgaremque ac utplurimum falsam medicastrorum theoriam vix sibi cohærentem risu excipient, ad populum phaleras dimittent. Quis enim nisi stolidus probaret eorum Medicorum opinionem quæ omnes morbos saburræ stomachi, vel horum spissitudini & & acrimoniæ tribuit?

Philosophus sit qui morbis animi mederi contendit; cum enim origo horum morborum sit præconcepta Idea boni cujusdam circa quod errat ægrotans, illud vehementer apparens quod bonum sibi videtur, periti Medici officium est, ut ipsi ratiocinando probet illud quod tantopere appetit, bonum esse apparens, & malum reale, sicque eum ab errore abstrahat.

Sed summa etiam in Medico requiritur animi lenitas & flexibilitas, qua diversitate animorum sese accommodet, eorumque fiduciam captet; nam nihil est difficilius, morosiusque vesanis, & in omni fere morbo plures, alias maxime rationales, jam morosi evadunt; tempus opportunum ad consilia & monita, nec non ad remedia offerenda est caute eligendum; ægris mœstis, diffidentibus, desperatis, Medicus hilarem & serenum vultum præbeat; meditabundum & tristem ne invitet ad risum & jocos, indignabitur æger molestum interpellatorem; ut ejus formidinem pellat, errorem corrigat, mœrorem diluat, amice & familiariter, ut ait *Kloeckhoffius*, at lente & distincte, graviterque argumenta sua proponat, pauca, clarissima, quibus communis omnibus ratio statim assentiri queat; si vel quidquam obscuri, falsive detexerit æger, actum esse solet de toto molimine.

Maxima præterea in Medico requiritur patientia, ne suos conatus, utcumque industrios, dum multoties elusos videt, de perficienda cura desperet, & totum opus derelinquat, ne ægri morosi fastidia & repulsas tolerare recuset.

Maximi momenti est principium erroris e tenebris eruere; non raro hoc celat cautissime vesanus, quem pudet fateri se gravem contumeliam passum, aut bonorum, honorisve jacturam experiri; atqui tamen si ignoretur origo vesaniæ, ipsi mederi impossibile est. Mulier quædam quæ conjugem suum misere amabat, & ab ipso se pariter amatam esse hactenus crediderat, cum spe sua se delusam percepisset, & maritum perfidum esse cognovisset, animo suo mori firmiter decrevit, nec cuiquam suum aperuit propositum; interea vetabat religio, horror suicidii, parentum & natorum amor, quominus subito sibi faceret satis; demum post multas inducias vitam sibi subito eripuit. Si vero maritus hoc infortunium vitare potuisset, nihil erat aptius quam ipsius ægræ lateri continuo hærere, eam in itinere quodam grato comitem sibi adjungere, sicque mœrorem & zelotypiam idearum diversitate, & fidei suæ argumentis diluere: accersitus Medicus varia præscripsit medicamina, quæ morbi principium non attigere, & infelix ægra horrenda catastrophe vitæ suæ finem imposuit. *Nichols.*

Quanto in errore versabantur veteres Medici, qui in vesania fere quacumque atram bilem pro morbi somite incusabant, eamque acribus helleboratisque catharticis evacuare contendebant. Medicamina nunc acria, si atonia fuerit, nunc lenientia, si erethismus adsit, conveniunt; verum cæteris longe præstantiora sunt utplurimum auxilia moralia. Plura de morbis illis curandis vide in eximio, nuperoque tractatu *Corn. Kloeckhorffi de morbis animi ab infirmato tenore medullæ cerebri*, cujus verba mea facere, dato loco, non dubitabo.

ORDO PRIMUS.

HALLUCINATIONES.

Sunt illi morbi, quorum præcipium symptoma est imaginatio depravata, erronea. Hallucinantur illi qui vigilantes somniant, id est, apud quos sensationes pro imaginationibus, & imaginationes, seu phantasmata pro sensationibus habentur, ut recte monet *Ill. Delius*. Dum mens recte se habet, ideæ illæ sensuum ministerio offeruntur, scilicet objecta colorata, sonora,

ra, sapida percipimus præsentia, & in organis nostris impressiones suas actu exercentia, simulque ope reminiscentiæ ideas universales prædicatorum illis objectis convenientiam repræsentare nobis potest phantasia; unde fit ut celeri subjecti & prædicati combinatione cognoscamus tale prædicatum tali subjecto congruere; v. g. saccharum esse dulce, absinthium esse amarum; cum itaque saccharum ore detinemus, oritur perceptio dulcedinis quam sensationem esse cognoscimus; cum e contra nullo saccharo in ore detento, hujus ideam nobis repræsentamus, exsurgit phantasma, seu perceptio imaginaria sacchari, quod ab ore cognoscimus abesse; tum quia non percepimus motus prævios ad illud in os ingerendum necessarios, tum quia perceptio imaginaria multo debilior est sensatione; hactenus error nullus, tum in sentiendo, tum in imaginando; verum si, ut accidit in somno, sensationes obscurissimæ evadant, ita ut objecta præsentia non appercipiamus, simulque anima objectis externis minime distracta, & tota perceptionibus imaginariis attenta sit, illa percipiet motus quos in organis fluidi nervei fluxus & refluxus, arteriarum, & sanguinis motus excitant, qui inter vigilandum debilius non afficiunt quam ut percipi possint, utpote qui multo fortioribus impressionibus obscurantur; tunc anima ideas æque vividas percipiet, ac si forent sensationes, cum tamen imaginationes sint, adeoque objecta illa præsentia reputabit quæ sunt absentia, inde error qui hallucinatio est; nam anima more somnlantium præsentium externorum impressiones non sentiet, & internorum impressiones referet ad objecta quibus repræsentandis sunt destinata, quæque proinde præsentia esse reputabit, licet sint absentia. Sic infans dormiens saccharum se degustare somniabit, si in ejus linguæ papillis aliqualis motus a saliva, sanguine, fluidove nerveo exsurgat, qui affinis sit cum speciali sacchari impressione; & cum simplex idea menti refricata, omnes cum illa sociari solitas refricet per legem imaginationis (*Cl. VIII.* §. 28.) ex percepta solummodo idea dulcedinis, vel viscositatis, vel friabilitatis sacchari, cæteras omnes sacchari qualitates, ut albedinem, in aqua solubilitatem, jucunditatem, percepturus est, quod est percipere in concreto, non vero in abstracto, seu percipere objectum undique determinatum; hinc non mirum si illa imaginatio pro sensatione habeatur.

Anima vigilans similem errorem vitat; quippe ope tactus, visus, auditus, memoriæ, reflexionisque ea distinguit omnes circumstantias, quarum concursu de objecti præsentia, vel absentia, adeoque de sensatione & de imaginatione recte judicat; errores enim gustus corrigit visus, prævertit auditus, emendatve altera facultas; sed in somno desunt illa adminicula; unde errores illi in dormientibus ita familiares sunt; in vigilantibus etiam obrepunt illi errores, sive impressiones in organo factæ ab arteriis, sanguine, succisve aliis; ita sunt actuosæ, ut sensationibus fere æquales sint. Hinc in febribus ob pulsationem vehementem vasorum cerebri, aurium & occulorum, nascuntur tinnitus, marmaryges, similiaque phantasmata, quæ nos vehementissime commovent.

Error etiam facile admittitur, si menti inhæreat fixa quædam idea, quæ maximam attentionis partem absumat, unde anima ad alias ideas intuendas, recipiendas minus fit apta; inde fit ut qui veneri continuo inhiat, voluptuosisque phantasmatis continuo delectantur, non solum in somnis ex levi feminis titillatione imaginationes venereas, & inde sequentes libidinosos motus experiatur; verum etiam inter vigilandum a similibus phantasmatis detentus & turbatus, momentosis negotiis, philosophicisque studiis prosequendis impar fit, & veluti de rebus venereis continuo deliret.

Hallucinatio itaque pendet a duplici principio, scilicet 1. a fortiori, vividiorique fluidi nervei refluxu spontaneo, seu sine objecti externi præsentia, sed ob motum in organi fibris, arteriis, fluidisque excitatum a causa intrinseca. Sic agitata retina marmaryges, vellicato nervo acoustico soni imaginarii percipiantur. Incusanda itaque & fibrarum nervearum sensibilitas major, seu fluidi nervei nimia mobilitas, necnon motuum sanguinis intensitas, aut humorum major activitas. 2. A defectu attentionis ad omnes circumstantias quæ errorem fugaret, illa autem attentio ad omnes circumstantias deficit, sive organa sensuum feriantur, ut in somno, in anæsthesiis, paralysibus quorumdam organorum, sive anima pathemate quodam detenta cupiditati, aut aversationi quidam tota inhærens, cæteras ideas attendere, & accurate perpendere nolit, aut nequeat.

Ex hac vero theoria, praxis halluciationum deducitur; etenim ad eas curandas. 1. Organi affecti vitiosus status corrigendus est, sic ablata macula corneæ, ablato retinæ infarctu, visus errores qui ex his pendebant, corriguntur; imminuto sanguinis fervore & impetu somnia terrifica, quæ a plethora aut calore oriebantur, evanescunt: alia vero auxilia sunt moralia, & repetuntur a recto libertatis & aliarum facultatum usu; sic physici ut errorem in suis indaginibus vitent, summa attentione, acri studio, meditationeque utuntur, optima instrumenta ad visum auditumque acuendum adhibent, mensuras accuratas sedulo capiunt, & sic errores sæpius vitant, quam stolidi, rustici, aut qui cupiditatibus suis, voluptatibusque sensuum mancipati, suas facultates excolere negligunt.

Hallucinationes *visus auditusque* sunt omnium frequentissimæ; dantur enim *tactus*, ut in artubus dudum amputatis, *gustus* in febribus, necnon *olfactus*: sic in epileptico *Morgagni* fœtoris perceptionem imaginariam obser-

servavit *Epist. XIV.* 28. hæ hallucinationes una sunt morbi, sed tantum aliorum horum cocidentia eaque anonyma.

I. VERTIGO; Græcis, *Dinos*, *Scotodinos*, *Scotoma* Græcis *Vertigo*, *tournoyement de tete*.

Est hallucinatio qua objecta licet quiescentia e loco moveri vel gyrum versari nobis videntur. Ipse æger sibi quandoque nutare videtur.

Causa vertiginis est eadem impressio facta in retina quam reapse inducerent objecta fit visa imaginem suam in diversis retinæ punctis successive depingerent. Non autem in omni vertigine repræsentantur menti objecta visus seu quatenus colorata & collustrata, quippe oculis clausis vertigo etiam datur, & tunc objecta tactus quorum colorem non percipimus, videntur e loco moveri licet quiescant. Sic in lecto jacens vertiginosus lectulum suum retrorsum, sinistrorsum, vel dextrorsum præcept ruere vel inclinare imaginatur, & ne cadat ipse metuit. Est ergo vertigo tactus, ut vertigo visus, atque utraque fit per eadem organa, cum nervi visorii simul tactus sensationem referre queant, cum non repræsentant objecta visus.

Principia vertiginis sunt ea quæ valeant successive agere in diversa retinæ loca, non secus ac agerent radii ex objecto circumgyrante vel moto prodeuntes retinam immissi: nam ideo non sumus vertiginosi cum objectum transiens dextris ad sinistras suam imaginem depingit in retina continuo loco motam, aut oculo gyrante lustramus objectum quiescens, cujus imago percurrit oculum, quia novimus saltem confuse nostrum oculum, vel illud objectum moveri; sed si ignoremus nostrum oculum moveri, & credamus objectum v. g. murum esse immobilem, tunc motum illius objecti percipientes illud moveri imaginamur, in quo hallucinamur, non desipimus tamen; quia errorem nostrum statim corrigimus ope judicii & aliorum sensuum; interea in paroxysmo ita hallucinamus, ut casum illico seu lapsum & domus & nostri corporis ab altero vix separabilem metuamus, quandoque ad tremorem & palpitationem usque.

Immoto bulbo oculi & muro videbitur objectum moveri. 1. Si lens crystallina, cujus motus non appercipimus, dextrorsum vel sinistrorsum inclinet: quod accidit, si fibræ coronæ ciliaris, quæ in statu sano hinc & inde sunt æquilibres, spasmo quodam contrahantur, ut accidit in vertigine hysterica & hypochondriaca: 2. Si globuli cruoris, qui percurrunt reticularia vasa retinæ, insolito modo moveantur; motus progressivus cruoris in illis vasis est ita assuetus, ut a nobis non percipiatur, ut non percipimus pulsus arteriarum labyrinthi, nec molitor motus suæ moletrinæ; sed si motu retrogrado sanguis arterias illas percurrat, tunc inassueta illa actio in retinam novam in nobis sensationem excitabit.

Sanguinis motum retrogradum dari in vasculis minimis arteriosis a levissima mutatione morbifica, observant omnes qui circulationem sanguinis ope microscopii in ranæ pedibus, mesenterio, cauda piscis, &c. observant. Ipse eenties hunc motum sanguinis retrogradum observavi, & aliis videndum præbui: vidit deinceps sæpius *Ill. Hallerus*: Vide *ejus commentaria de motu sanguinis sect.* 4. *exper.* 64. *ad* 82. *Lausana*. 1756.

Ita libere promovetur sanguis ex truncis arteriarum in extremos ramulos, ut levi enato in venulis obice sanguis ille in arteriolas & ex illis in truncos regrediatur per aliquot tempora secunda, rursus progrediatur in venas, rursusque retrogrado motu in arterias influat. Ille vero obex est vel crassities sanguinis, vel ejus plethora, vel frigus, vel ligarur, vel spasmus viam coarctans in minimis vasculis, hinc totidem vertiginis principia. Cum autem oculis apertis & sub luce hic retrogradus motus accidit, successive diversa retinæ loca afficiuntur non secus ac si objecta præsentia loco moverentur, & tunc datur vertigo visus, quia refertur ad objecta visibilia: si vero oculis clausis aut in tenebris similis motus retrogradus detur in retina, tunc non videre, sed sentire tantum, seu tactus quodam confuso percipere horum objectorum vicinorum motum existimamus. Sic cœcus in suo sedili quiescens existimat sedile retrorsum inverti, vel ad latus alterutrum inclinare & delabi, quia impressio in retina facta, licet non visibilis, eamdem est ac si reapse labasceret sedile, nec ullum objectum visibile, sed tantum tactile perciperetur.

In retina vero ille motus retrogradus est magis sensibilis quam in ullo alio organo, quia retina est tota nervea adeoque valde sensibilis. Secundo quia cum venulis careat, ut patet ex theoria suffusionis reticularis, illa minime est assueta motui retrogrado, cum aliæ partes nervosæ quæ habent venulas arteriolis contiguas motui terogrado sanguinis per venulas suas sint assuefactæ. Docet experientia impressiones ab objecto visibili factus in retina aliquot secunda perseverare etiam remoto objecto, ut patet ex zona flammea quam cernimus, cum titio accensus præ oculis in circulum versatur; ergo si corpus nostrum in gyrum agatur circa suum axim, cum semel steterit, vertigine corripiemur fugaci, quippe impressio objectorum cyrcumgyrantium aliquandiu post in retina remanebit.

Idem accidit cum ex alta parte flumen præterfluens attente intuiti fumus, vel rotam velociter circumactam, vel alterum motum, maxime si terrorem vel metum incutiat; clausis etenim subito oculis aut alio directis adhucdum moveri objecta judicamus, quæ quiescunt; terror autem, extreme vasa membranasque constringens, motum retrogradum sanguinis

guinis excitat in retina ut in aliis organis; unde hallucinatio sustinetur.

Similis motus retrogradus in auribus tinnitum vel sibilum excitat, unde non mirum vertiginosis aures sæpius tinnire; cum ab eodem principio in auribus ac in retina sæpe sanguis retrogrediatur.

Qui vero tribuunt vertiginem majoribus arteriolarum retinæ oscillationibus, illi ignorare videntur quod illæ oscillationes, & turgescentiæ excitent tantummodo suffusionem reticularem, qualem experimento singulari excitare valemus. Vide *suffusionem*.

Hallucinatur vertiginosus: non vero delirat: delirium enim est error constans qui a facultatibus animæ superstitibus corrigi non potest, quippe pendet a vitio sensorii communis, ut in mania, melancholia. Hallucinatio est error fugax qui pendet a solo vitio organorum externorum, quippe ab ipso judicio & reflexione salvis facile corrigitur, ut qui globulum digito indice & medio superimpositis palpando duplicem globulum se tractare statim putat, aut qui flexo ope digiti oculo duplicem facem accensam putat, cum unica est.

Licet sit vertigo tactus, ut vertigo visus, ultimæ etiologiam tradidisse sufficiet, cum quæ de posteriori dixerimus, mutatis organis, de priore facile intelligenda sint.

Vertigo visus est illa in qua reapse objecta tanquam circumgyrantia in oculis depinguntur, licet sint immota, aut motum ab eo diversum obtineant.

Objecta moveri videntur, vel quia reapse moventur, vel quia illis immotis, oculi nostri aut quædam eorum partes nobis insciis moventur eo modo qui ad successivam objectorum in oculi partibus diversis delineationem requiritur.

Cum autem situs imaginis in retina, sit e directo objecti, quæ sunt in latere dextro pinguntur ad sinistram retinæ, quæ sunt in summa pinguntur in ima oculi parte, & reciproce. Ergo si eadem fiat impressio successiva in oculo a dextris ad sinistras, quæ ab objecto circumgyrante, seu ad eadem a nostris oculis distantiam modo accidit, objectum a sinistris ad dextras circumagi videbitur. Et si imago objecti juxta axim oculi moti successive clarior, distinctior, & major appareat, objectum ad nos accedere, secus vero a nobis recedere videbitur.

Insultus vero vertiginis fugax est, licet, quandoque repetitus & interpolatus, vix ultra temporis minutum unquam quisque insultus perseverat, sæpius intra minuti trientem, imo quadrantem definit.

Polus opticus est pars oculi pupillæ e directo opposita, ille polus opticus non multum distat ab insertione nervi optici, qui versus canthum nasalem est; in meditullio ipso nervi optici est arteria centralis dicta, quæ nullam venam comitem habet, quæque in retinam ramulos suos e centro ad circumferentiam tanquam radios dimittit; venulæ vero ab aliam viam persequi videntur.

Si oculis parietem album proximum respicientibus, lucem retro accedentem, solatem non tamen directam, sed reflexam accipiat paries, observator vidit in muro reticulum obscurum, quavis arteriarum pulsatione apparentem, mox evanescentem.

Cum vero venulæ sint arteriolis majores, si nullum reticulum superfit, cum arteriæ sunt in systole, nullas venulas saltem arteriis dilatatis æquales retinæ asidere verosimile est; ergo nullum est in retina, vel magis dissitum est reticulum venosum.

Juxta quamcumque plagam lumen oculos prætergrediatur, hujus imago sequitur lineam curvam quæ a circumferentia incipiens versus polum opticum accedit.

Lens crystallina polo antico corporis vitrei affixa limbo suo adhæret membranæ vitreæ; circa hunc limbum radiatim dispositæ sunt fibræ nigricantes alternatim breviores & longiores, quæ *coronam* dictam *ciliarem* constituunt, quæque videntur a ligamento ciliari procedere & in limbum crystallini terminari; si paulisper contrahantur illæ fibræ, nihil facilius videtur quam quod lentem crystallinam ex eodem latere paulum deprimant, & ex opposito attollant.

Si lens vitrea cameræ obscuræ foramini opposita transmittat imaginem objecti immobilis, eamque depingat in pariete opposito, docet experientia quod si immoto objecto lens vitrea sola inflectatur; imago locum mutat seu movetur; ergo si lens crystallina per coronæ ciliaris tractionem inflectatur, imago objectorum movebitur, seu objecta loco moveri videbuntur, licet immota sint.

Si globus ipse oculi circa suum nerveum opticum huc vel illuc inelinet, nec hujus motus anima sit conscia; evidens est quod objectorum licet quiescentium locus apparens mutandus sit, seu ojecta circumgyrari videantur. Si vero anima hujus motus, quæ per musculos rectos aut aliquos perficitur, sit conscia; tunc nulla subsecutura sit hallucinatio.

Illæ tres hypotheses phænomeno vertiginis explicando sufficere videntur pro diversis circumstantiis, eo tamen discrimine quod si bulbus oculi loco moveatur, quoniam ille motus millies in die secutus est imperium animæ, millies in die connexus est cum conscientia illius imperii, adeoque vix fieri potest quin hanc connexionem appercipiamus; sed si appercipiamus hunc motum dependere ab animæ imperio, nulla vertigo secutura est: ergo ab hoc principio vertigo dependere non potest.

Motus quidem crystallyni minime pendet ab imperio animæ, & omnino inassuetus est, nec coram speculo in nobis ipsis, nec in aliorum oculis percipi potest; si itaque accidat, anima ejus non erit conscia, adeoque inde hallucinatio vertiginem constituens oriri poterit.

Verum eam non esse vertiginis omnis causam ex eo sequitur quod vertigini tactus explicandæ non sufficiat, cum supponat oculos apertos & in-

& in luce constitutos, vertigo vero tactus etiam oculis clausis & in tenebris nocturnis accidat.

Superest itaque prima theoria quæ utrique vertigini explicandæ sufficere videtur, quæque proinde fusius est examinanda.

Si ranæ vivæ membranam quibus ejus digiti connectuntur microscopio solari subjiciamus, videbimus rivulos sanguinia & lymphæ, quorum alii corde recedunt, & arteriosi sunt, alii ad hoc accedunt & venosi dicuntur, vasa vero ipsa minime appercipimus. Ast ubi animal vel conatu exagitatur, vel pungitur, vel quomodocumque perturbatur, nihil est frequentius quam quod videamus motum sanguinis progressivum in retrogadum mutari, ita ut globuli sanguinis ex venulis in arterias refluant, & per aliquod temporis spatium, v.g. semiminutum, per arterias versus cor retrocedant, pristinum iter mox recuperaturi, aut inter aliquot oscillationes in hoc alterno progressu, & retrogressu hæsitaturi; hoc phænomenum ante viginti annos Philiartis sæpius ostendi.

Illud autem quod in minimis vasis cylindricis familiare est, in majoribus difficilius accidit, quippe in Majoribus arteriis vis sanguinem a corde ad extrema protrudens eo major est quo cordi proximiora & majora vasa sunt, & non nisi vi majuscula ipsi æquali adhibita potest sanguis refluere; in minimis vero vasculis sanguis subsequens non agit in antecedentem, sed communi eaque exigua velocitate ambo procedunt, ita ut illi rivuli velut aquæ gutta in tubo vitreo horizontali posita, ad progrediendum & retrogrediendum æqualiter proni videantur.

In nova pulsus theoria probavimus pulsationem vasorum pendere ex eo quod sanguis subsequens cum majori velocitate progredi conetur quam antecedens, sicque in antecedentem & proinde in parietes eum continentes agit, atque ratione contrariorum, ubi nulla est pulsatio, consequens est sanguinis subsequentis in antecedentem nullam esse actionem, in extremis autem arteriolis microscopium nullam pulsationem ostendit.

Hinc sequitur quod reticulum, quod in retina formant vasa in experimento superius allato sensibilia, non depingitur in arteriolis ultimis; quippe cum vasa hoc reticulum depingentia pulsant, nisi tamen alia sit circolatio in ranis, piscibus & mesenterio catellorum in quibus eadem observantur, alia vero in oculis hominum, quod vix ullus admittat Physiologus.

Nihil itaque verosimilius est quam quod in eisdem circumstantiis in quibus sanguis per arteriolas minimas animalium prædictorum retrogradiatur, sanguis etiam arteriolas retinæ humanæ præteriens refluat.

1. *Vertigo plethorica* Junkeri; *Idiopathica* Pitcarnii. B. P.

Ea est quæ sanguinis nimiæ copiæ tribuenda videtur & per plethoram intelligi potest; a plethora scilicet ob molem movendam majorem & affrictus adauctos sanguinem in ultimis vasis retardari pronum est; sed ut sanguis in minimis vasis retardatur, vis qua progreditur tantumdem imminuitur, atque vi trusiva ejus imminuta facile sanguis a minima vi huc vel illuc movetur, atque refluere potest; ergo a plethora intelligitur possibilitas vertiginis.

Cognoscitur vertigo plethorica a prægressis, comitantibus, a juvantibus & lædentibus. Prægressa, ut ingurgitatio avida, copiosa exculentorum eupeptorum, cum fame, vis digestiva fortior. Comitantia, pulsus plenus, facies turgidula, rubra, segnities, lassitudo, catameniorum, hæmorrhoidum, perspirationis suppressio, venarum cutanearum tumescentia. Juvantia, vertiginosi illi mane post inediam, vel exercitium melius habent, eruptis catameniis, hæmorrhagiis narium, perspiratione, clysmatis, melius habent, e contra ab epulis, a somnolentia, ignavia, post pastum pejus habent.

Si plethora sit magna, & cerebri debilitas, ex vertigine forti succedere potest apoplexia, epilepsia vel alius gravis affectus, in quo casu medicamenta negligenda non sunt; in fugaci vero vertigine diæta tenuis sufficit.

Curatio 1. Imminuenda est plethora: 2. Sanguis a capite est divertendus. 3. Vasorum oculi robur est denique adaugendum.

Imminuitur plethora 1. victu parciori, roque fluxiliori, quippe plethoram viscositas sanguinis facile comitatur; 2. auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus, phlebotomia ex brachio, clysmatis, imo catharticis, sed phlebotomia directe subitoque idem præstat.

2. Derivatur sanguis ad partes inferiores situ erecto, capite elatiori; non horizontali, collaria solutione, seu plenaria colli & thoracis, cingulorumque abdominis libertate, clysmatis, phlebotomia e talo, lavipedio, frictione extremorum, catharticis.

3. Roborantur vasa oculi medicamentis tonicis, cephalicis specificis; huc spectant potus theiformes ex infuso florum salviæ, lilii convallium, tiliæ, ex decocto chinæ, pauco vino & aqua ferrata, potu caffeæ tenuioris; medicamina sint stercus pavonis siccum ad scrupulum, *Pitcarnio* laudatum, succinum ad grana decem vel ejus tinctura, sal &c. & quæ ab omnibus celebrantur, kinkina ad ℥ß. bis in die; syrupus martialis vel limatura ferri parva dosi diu usurpanda.

Cavendum in plethorica vertigine ab aquis acidulis intus sumptis, & suspectæ etiam thermales porandæ; vitanda insolatio, lucubratio, magna lux, animi contentio, capitis pertinax inflexio sursum deorsumve, lectio assidua; iteratæ purgationes nocent in plethorica, magis vero in hysterica.

2. *Vertigo stomachica* Aretæi; *ab ebrietate*, *Ingluvie* Riverii; *Sympatica* Pitcarnii. B.

Ea est quam præcedunt apepsiæ, nausea cardialgiæ, crapulæ, vomitus, oris pavus sopor, odor, pondus epigastrii, tuburcinatio, quæque a cru-

a cruditatibus primarum viarum sanguinis massam inspissantibus pendere censetur, ast non ideo stomachica censenda est vertigo, quam nausea non præcedit, sed subsequitur; omnis enim gravis capitis affectus, ut fractura cranii, cephalalgia non raro vomitionem excitat, etiam si stomachus prius bene se habeat. Illa species est frequentissima omnium, si *VVillisio* credamus, & comes est assidua initio morborum acutorum, ut synochi cum cephalalgia gravativa.

Curatio exigit 1. ut phlebotomia præmittatur, nisi æger frigeat; pulsus exilis sit, temperamentum pituitosum, subjectum senex, debile &c. 2. ut præmisso clystere, si alvus stricta sit, vomitio cieatur ope tartari vel vini emetici magna aquæ tepidæ copia diluti, & partitis dosibus sumpti; sic pro adulto, uncia vini emetici in tribus aquæ cyathis quovis horæ quadrante assumendis sufficit. 3. Sequenti die catharticum est præscribendum satis efficax, additis, v. g. tabellarum diacarthami drachmis aliquot in potione communi. 4. Dein stomachus usu caffeæ, cinnamomi, cortici VVinterani, kinkinæ, vino rubro opiata Salomonis, roboretur. 5. In paroxysmo spiritus salis ammoniaci, aqua Luciæ, acetum naribus offerantur, extrema fricentur, penna fauces irritentur, aqua tepida ad vomitionem pronus excitetur. 6. Demum stomachicis martialia, kinkina, antiepileptica addentur, inter ea laudatur a multis radix doronici pardalianches *Linnæi*, ad scrupulum, quæ majori dosi suspecta, nisi tantum in loculo gestetur, ut funambuli consueverunt.

3. *Vertigo hysterica* Etmuller. pag. 36. vel *hipochondriaca*; *vertige vaporeux*. B. P.

Est species quam magnæ nervorum sensibilitati aut irritabilitati tribuunt Neoterici; vaporibus Veteres, spasmodicis motibus Bagliviani, sanguinis siccitati, nervorumque tensioni plurimi.

Hæc species studiosos, meditabundos, melancholicos, ingenio acuto præditos pertinaciter divexat, austro flante potissimum hystericas, hypochondriacos: epilepticos infestat, a metu, euris terrore facile nascitur, remediis evacuantibus repetitis, stimulantibus gravibus exasperatur, anodynis leviter narcoticis, laxantibus, emollientibus curatur; summo terrore & angore ea animum percellit.

Novi hystericam quæ si templum vacuum ingrediatur, lapsum metuit & vertigine afficitur; minime vero si in media turba ipsi prætereundum sit: Alteram vidi, cui per vicos progredienti pavimentum videtur instar gossypii cedere & intro premi, unde continuo lapsum ad anteriora metuebat. Sæpe vertiginosi caput suum quasi vacillans & non satis collo cohærens imaginantur: illa capitis instabilitas, necnon idearum confusio quam Gallice *étourdissement* dicimus, sunt quando sola symptomata quo ad hoc vertiginis genus referimus, ubi tamen nulla est objectorum nutatio; stuporis torporisque nomen huic ultimo symptomati experimenno impar est; quam multa sunt quæ adhucdum ita parum sunt cognita, utcumque familiaria, ut nomine proprio creant: talis est status eorum quos *attonitos* vocamus.

Curatio. Strictior diæta non imperanda est, somnus, quies concilianda est, studia, contentiones animi, curæ vitandæ sunt, inedia in pichrochol s fugienda; ubi principium morbi non satis est cognitum, ad specifica & hysteriæ convenientia remedia confugiendum est, temperamentum occulte consulendum; sic in mulieribus hystericis frigidis, pituitosis, adiposis, pulvis cascarillæ, cortex VVinteranus, castoreum, guttæ minerales anodynæ conveniunt cum kinkina & martialibus, floribus calendulæ; pulvis temperans *Stahlii*; in siccis, macilentis, calidis potiones & pulveres cum nitro, julapia acidulata, serum lactis: paucæ guttæ laudani monente *Pitcarnio*; ab emeticis purgantibus, repetitis catharticis eodem docente abstinendum; sæpe morbus est contemnendus & eo gravior evadit quo plura medicamina adhibentur: externa non nocent, ut spiritus vini camphoratus; aqua Reginæ Hungariæ, Carmelitarum, cum spiritu cornu cervi cervici vel temporibus admoveantur, haustus vini post pastum usurpetur.

Acidulas ferrugineas potandas suadet *Heisterus*; balnea & juscula leviter aperientia tutoria videntur.

4. *Vertigo fugax* Sennert. *Vertigo accidentalis*. B.

Ea est quam motu verticoso corporis nostri vel aspectu corporis in motum acti ex alto potissimum visi, maxime si motus sit, excitamus; illa vertigo paucis secundis temporis cessat; an vero præter durationem impressionis factæ in retina motus centrifugus impressus sanguini retinæ ex eo latere versus quod gyramus excitat sanguinis regressum ex arteriolis in suos truncos? hoc suadere videtur observatio eorum qui oculis clausis gyrantes vertiginem incurrunt? quorsum vero ex hoc vorticoso motu sequatur vomitio? an ex illa succussione alimenta in ventriculo versata ventriculum irritant? an inde vomitus marinus in procellis crescit?

5. *Vertigo ab ictu* J. Sculteri Armamentar.

Ictus capite exceptus, concussio a lapsu vertiginem excitant, ob constrictam a dolore & spasmo subsequente coronam ciliarem, unde refluit sanguis in arteriolam centralem nervi optici.

Duratur phlebotomia repetita, & si fractura adfuerit, eadem auxilia quæ in apoplexia traumatica conveniunt.

6. *Vertigo a venenis*;

A lolio & ab *opio*, ut docent Ephemerides Natur. Curiosorum; Vide tabulam Illustr. Buchneri.

A fumo lithrantacis & calcis, necnon vapore minerarum: Vide Ramazzini de morbis inauguratorum, calcariorum, &c.

A vino, seu vertigo ebriorum. *A cerevisia*. Vide Sennert. de vertigine.

Ex tabaco. Vide Ephemerides Natur. Curiosorum.

Ex foliis coriorie manducatis capellæ vertiginosæ evadunt.

Mu-

Mulier, sumpto jusculo in quo folium hyoscyami albi fuerat incoctum, patiebatur vertiginem in qua caput collo minime adhærens videbatur, corpus vero in aere suspensum existimabatur sine delirio, quippe ratio seu intellectus hanc hallucinationem apprime corrigebat.

7. *Vertigo ovilla*, Boneti sepulchr. Obs. 8. Morgagni Index 2. de vertigine.

In ove quæ se per intervalla quotidie sæpe circumvolvebat, nec sibi caput tangi ferebat, *Valsalva* invenit folliculum aqua turgidum in sinu cerebri, cujus pars corrupta os ethmoideum carie affecerat, inde in nares exstillabat serum. In decem vertiginosorum capitibus *Morgagni* serum effusum invenit: inde fonticulorum & pulveris de guttata usus indicatus videtur.

8. *Vertigo syphilitica*, Frambæsarii Lib. II. Cons. 3. Ettmulleri cap. 8. p. 365.

II. SUFFUSIO; *Scotoma* Heurnii Med. Pract. *Suffusio* Latinis; *Hypochyma* Græcis; *la Berlue*.

Genus est morbi imaginarii, cujus præcipuum symptoma est hallucinatio visus circa objecta, ita ut suffusi ea videre sibi videantur quæ non sunt, ut muscas, colores, scintillas, quarum imaginum prototypus extra oculos non existit. *Vide Ophthalmiam 18am & 19am*

Differt a vertigine, quod *suffusio* repræsentet substantias aut corpora quæ non sunt: *vertigo* vero modificationem corporum, scilicet motum, ita ut in suffusione corpora quæ non sunt, & in vertigine corporum præsentium motum qui non existit, imaginemur.

Imaginatio est facultas percipiendi absentia; error est imaginationis, si ea quæ non agunt in sensus, actu præsentia existimemus: hoc accidit in suffusione, qua fit ut videre nobis videamur scintillas, telas, muscas, fulgura, ut actu præsentia, licet absentia.

Error vero qui circa visibilia versatur, *opticus* vulgo cognominatur, isque vel originem ducit a judicio temerario & præcipiti, sine vitio cerebri, vel oculi, talis error ad Logicos attinet. Multiplices vero sunt hujusmodi errores; sic fere omnes existimant, dum navis a terra recedit, terram ipsam recedere; in rheda agros vicinos retrogradi, qui error vertiginosus etiam circa motum Solis omnes, exceptis Astronomis, occupat. Sunt etiam errores suffusioni affines milleni; sic baculum aqua semimersum fractum putamus, turrim eminus aspectam non cylindricam, sed planam, solem luna non majorem & utrinsque superficiem planam; plebs in ipsis faciei humanæ varias partes videre se putat; sed hæc a vitio corporeo non pendent, unde ad forum medicum minus attinent.

Errores vero optici morbosi, vel a vitio cerebri, vel a vitio oculorum potissimum oriri censentur; qui a vitio cerebri circa visibilia versantur, sunt suffusiones, vel vertigines gravioribus multis symptomatis stipatæ, ut sopore, convulsione, delirio, & ad alia genera referendæ sunt, ut phrenitidem, maniam, paraphrosynem, melancholiam. Verum si error opticus a vitio oculorum oriundus sit præcipuum symptoma, tunc genus proprium constituit, ut vertiginem, vel suffusionem.

Error ab organi externi, non vero cerebri, vitio oriundus vocatur apud *Platerum hallucinatio*, ut a delirio distinguatur, cujus principium est in ipso cerebro; adde quod hallucinationem cito & facile corrigamus aliorum sensuum auxilio, ut ope tactus, auditus; delirium vero eo modo non facile tollatur, quia functiones mentis ad eam correctionem necessariæ impediuntur a vitio ipsius cerebri, harumce functionum præcipui instrumenti: sic vulgo consentiunt Medici vertiginosos & suffusos minime delirare, qui tantum hallucinantur; ast delirant melancholici, maniaci, phrenetici, &c. Errare est acquiescere judicio falso, quale est judicium suffusi, qui percipiendo imaginem muscæ, inde præcipitanter infert adesse muscam; judicium vero falsum est quoties prædicatum non determinabile est per notionem subjecti; cum vero perceptio est confusa, ut in suffusione, non datur vera notio quæ distinctam ideam involvit; ergo ex umbra fusca, vel nigra per errorem muscæ præsentia inferent. Hunc vero errorem facile corrigit suffusus, cum manum prætendens in loco ubi musca percipitur, nec quidquam tangens, sic ratiocinatur intuitive: *Contradictorium est esse muscam ubi ejus imaginem percipimus, & tangi non posse, sed contradictoriorum alterutrum est impossibile; possibile vero est imaginem muscæ in oculo impressam huc ab anima referri, quæ tangi non potest*, & sic ab errore suo liberatur suffusus.

Mirum certe est, cum objecta tantum percipiamus interventu imaginis in retina depictæ, eam imaginem minime a nobis percipi, sed ad objecta quæ videmus hanc sensationem referri; hinc consuetudine ducti, ubi datur in retina imago objecti, licet confusissima, inferimus dari extra oculum objectum huic imagini respondens, & si quid in ea deficiat, imaginatio cætera supplet. Sic ex imagine meram umbram determinatam circularem referente imaginamur adesse muscam, vespam, vel crabronem, adeoque huic maculæ obscuræ imaginatio alas, pedes, proboscidem, aliasque insecti partes addit. Hæc enim est lex imaginationis, ut quoties idea simplex menti obversatur, toties accedant ideæ, quæ priorem concomitari consueverunt, ut idea loci, temporis ab imaginatione additur omni narrationi indeterminatæ; verbo imaginatio objecta universalia non amplectitur, sed tantum individua, seu undequaque determinata.

Objectum quod imaginatione percipimus tanquam præsens, vocatur *phantasma*, a phantasia, seu imaginatione; diversa sunt phantasmata in

in diversis suffusionis speciebus; præcipuas hic delineabimus.

1. *Suffusio myodes*: *Scotoma* Heurnii de vertigine. L.

Orchides quarum flori insidere videntur muscæ, vespæ, crabrones, similiaque insecta volitantia, a Botanicis *myodes*, seu muscis similes cognominantur; ea suffusionis species simile quoddam insectum in aere præ oculis volitans repræsentat; ast si oculus fixus chartam inspiciat, cito percipimus hanc muscam fixam esse, nec moveri, nisi moveatur oculus. Calculus dioptricus suadere videtur maximam distantiam ad quam hoc phantasma refertur, decem vel duodecim pollices circiter non excedere; notum est autem apud opticos objectum non videri in loco ubi est, sed tantum in foco virtuali, unde radii in oculum perveniunt, aut pervenire censentur.

Optimi quoad visus aciem, organique pelluciditatem, & figuram oculi, huic morbo sunt obnoxii; verum presbytæ & myopes ab hoc non sunt immunes. Error fuit opticus veterum Medicorum asserere in oculo suffuso se percipere quid opaci tanquam cataractæ rudimentum, quod huic phantasmati principium præberet: error vero ille ex præconcepta theoria oriebatur; hinc factum est quod suffusionem tanquam symptoma, vel socium, vel prodromum cataractæ plures etiam hodie habeant, licet experientiæ sæpius repugnet.

„ Interfui aliquando (ait *P. Dechales Optic. lib. 1. cap. de suffusione, pag. 402.*) Medicorum „ satis peritorum consultationi circa morbum „ quem aliquis ex nostris patiebatur: cum au„ tem ex suis tantum principiis loquerentur, „ nec opticas rationes advocarent, mirum quan„ tum in re alioquin facili hallucinabantur; „ conquerebatur ægrotans quod fere continuo „ sibi obversari videretur aliquam notam obscu„ ram instar muscæ alicujus volitantis, & omni „ objecto insidentis; vero aliud molesti sibi con„ tingere afferebat. Re diu inter eos agitata, ta„ lis fuit sententia: hujusmodi notam esse rudi„ mentum aliquod cataractæ, quæ pupillæ inside„ ret; imo aliquis eorum perspicacior inspectis „ diligentius ad lucem oculis, se in medio pu„ pillæ eam notam videre asserebat; ridebam ego „ tacitus, nec multum eos hallucinari dolebam, „ cum ex hoc illorum errore nihil mali ægroto „ contingere præviderem. „

Hypothesis horum Medicorum, quales etiamnum hodie non desunt, admittebat concretionem, quamdam opacam in humore aqueo, (Nuperi vero potius in crystallino,) quod tamen pupilla minus sit, secus occultaret omnia objecta. Verum illa molecula opaca primo intuitu Medicorum facile cognosceretur, cum tamen oculi suffusorum sint maxime pellucidi; secundo hujusmodi concretio inter crystallinum & corneam latens minime repræsentaret umbram quamdam determinatis limitibus circumscriptam & opacam; quippe cum nulla sit pars corneæ & pupillæ, quæ ex omnibus circumstantibus objectis non recipiat radios, similis concretio, quæ totam pupillam non obturat, minime potest impedire quin omnia objecta circumstantia videantur, seu nullam objecti cujusvis partem potest occultare, nec proinde notam opacam determinatam referre; atque id tantum efficere potest, ut paulo minus clara, seu illuminata sint omnia objecta, cum ex singulis aliquam partem radiorum intercipiat.

Illi certe Medici magis errant quam plebs quæ hujus morbi causam esse putat, quod *æger felis cuiusdam morti adstiterit*, cum error eorum facilius demonstrari possit, quam plebis opinio refutari; sed quoniam inutilis est demonstratio adversus eos qui vim syllogismi demonstrativi non sentiunt, quive & Logicam & Mathesim contemnunt, satius est ad experimenta provocare; itaque illi vel in oculo artificiali, vel in telescopio vitrum objectivum atramento partim offuscent, vel corpusculis opacis tegant; dein per tubum cœlum aspiciant, ac attoniti percipient se non minus cœlum in toto suo ambitu videre, quam si nihil foret interpositum, nec ullas maculas, aut umbras videre.

Alterum facilius experimentum instituant; caput scilicet aciculæ corneæ admoveant; quo proprius est oculo, eo melius; illud aciculæ caput nullum objectum occultabit, nil umbrosi aut opaci ante oculum cernet qui id experietur. Si tamen caput aciculæ ad plures lineas removeat, tunc illud & pellucidum ut nebulam videbit, & illud mole maxime auctum apparebit. Iterum illud caput aciculæ removeatur ultra pollicem, & tunc radiis ab eo reflexis & coloratis videbitur, cujus tantum umbra prius conspiciebatur: confusa tamen erit visio usquequo quatuor circiter pollicibus a cornea dissitum fuerit, quia in minori distantia radii in oculum procedentes, & ter refracti minime possunt, ut par est, in retina adunari, sed a crystallino divergentes, aut ad summum paralleli ad retinam tendunt, cum ad visionem distinctam necessum sit, ut pone crystallinum radii convergant, & focum suum in retina habeant.

Si calculus dioptricus instituatur circa concretum quoddam opacissimum in ipsius corneæ substantia hærens, ut leucoma, quæraturque num oculus illud sit percepturus, vel umbram distinguere possit, invenietur radios in retinam denique pertingentes fere dispergi tanquam a centro convexitatis posticæ crystallini, adeoque nullam hujus concretionis delineari pene imaginem, nec umbram; ultimus focus est scilicet in centro ipsius crystallini, vel o. 8. lin. ab ejus superficie postica distat.

Necessum est itaque ut pone medietatem crystallini positum sit illud quod radios intercipit, & quo proprius erit retinæ, ut in vitreo & retina ipsa, eo fortius expressa erit illa musca imaginaria; radii scilicet qui incidunt in cor-

neam

neam ex omni hemisphærii puncto, quod stupendum est, in singula corneæ & pupillæ puncta perveniunt; sed cum coni lucis inde procedentes intersecantur, quilibet conus a puncto dato hemisphærii procedens sensim separatur ab aliis magis ac magis, ita ut ad retinam perventus, apex ab aliis omnibus conis distinctus sit omnino; adeoque si quoddam sit in retina punctum, guttula v. g. cruoris, tectum, adeoque radiis lucis extrinsecus adventuris impervium, illud retinæ punctum non poterit recipere conum lucis, cujus apex ibi est, & basis in tota corneæ superficie, nec proinde partem objecti cujus radii conum prioris inversum constituunt.

Sit guttula cruoris effusa in textu retinæ, illa cum opaca sit, intercipiet radios ab extra venientes e loco determinato, & ille locus obscurior, vel nigricans videbitur; eritque diameter illius umbræ 8. 7. vicibus major: docet autem dioptrica quod maxima distantia ab oculo ad quam refertur illa imago, futura sit 122. linei, seu 10. pollicibus æqualis.

Cum autem magnitudo apparens ejusdem objecti crescat prout longius ab oculo protenditur imago, sequitur suffusos eo minorem muscam visuros esse, quo propiori objecto insidebit; ita ut si librum legant, quo magis ad oculos eum admovebunt, eo minor ipsis apparitura sit musca libro insidens, cum e contra objecta extra oculum posita eo majora videantur, quo propius oculis admoventur.

Verum illa musca nec noctu, nec in mediocri luce apparebit; cum enim ideo videatur, quia vicina retinæ loca afficiuntur, quæ hujus umbram limitat, si illius guttæ sanguinis umbra non limitetur, seu si omnia vicina loca æqualiter obscurentur, nulla musca videbitur; ergo tunc musca debet ægris potissimum observari, cum cœlum, vel objecta magis illuminata respiciunt.

Ut in levi ecchymosi intra paucos dies cruor effusus calore loci resolvitur, & a vasis vicinis demum resorbetur, atque qua ratione attenuantur globuli, eadem colorem mutent, ita ut ex nigredine sequatur lividitas; dein flavedo, adeoque opacitas in dies minor ac minor evadat; ita & illæ muscæ de die in diem sæpe evadunt minus opacæ, dein in medio pellucidæ ac denique evanescunt.

Si tamen concrementum magis fuerit, ut apud Boerhaave, qui illico vidit umbram nigram pugni magnitudine, non omnino resolvi poterit tum concrementum, unde umbra imminuetur quidem, sed nucleus induratus perseverabit.

Verum post aliquot annos anima huic visioni assuefacta vix afficietur, nisi principium renovatum fuerit, & denique licet primum mali principium persistet, musca omnino evanescet, quod sequenti experimento elucidabitur.

Notum est ex anatomia nervum opticum a latere interno seu nasali globo oculi inseri, minime vero in polo optico; notum est ibi coarctari nervi medullam ita ut ejus diameter circiter semi-lineæ, quod spatium subrotundum vocatur *foramen choroideæ*, juxta eos qui choroideam esse immediatum visus organum existimant; ut *Mariotte*, *Le Cat*, *D. Bernoulli*; in hoc puncto debet deficere visio; notum est pariter arteriolam centralem dictam ex axi nervi optici intra oculum serpere; ibique pone retinam ramos innumeros, minimos dispergere: cum autem truncus illius arteriæ centralis non sit visus organum, radii in illum incidentes nullum objectum debent repræsentare, adeoque idem effectus eventurus sit, ac ex foramine choroideæ provenire putat *Mariotte*. Talis autem est effectus.

Applicetur parieti albo ad oculi altitudinem frustulum chartæ nigræ pollicis magnitudine, & in eadem altitudine, sed ad octodecim pollicum distantiam altera charta circularis decem pollicum in diametro cærulea; hoc facto claudatur oculus sinister: si charta cærulea sit a dextris & recedet oculos ad tres pedes a charta nigra, dum dexter oculus fixe eam intuetur; tunc oculus qui recedendo utramque chartam nigram scilicet & cæruleam videbat, jam cæruleam minime visurus est, sed hujus loco parietem album videbit. Hoc experimentum D. *Gauteron*, dein D. *Bernoull* & *Le Cat* diversis modis tractarunt, & extenderunt, sed ad idem omnia recidunt.

Cum eo devenit oculus, ut conus lucis a charta cærulea procedens & inversus in oculo incidat in foramen choroideæ, vel in arteriam centralem nervi optici, evanescit charta cærulea: verumtamen hujus loco nulla videtur umbra, nec altero oculo aperto & fixo ullam umbram in muro albo percipimus; quia huic umbræ assueti sumus ab ortu, & quæ assueta sunt non percipimus, si non percipimus pulsationes arteriarum in auribus nisi multum crescant, nec pondus proprii corporis nisi debiliores evadamus, & hujus umbræ loco videmus album parietem, cujus ratio a sequenti experimento innotescet.

Sint duo corpora conjuncta, unum album, alterum nigrum, si e longinquo uno oculo cernantur, licet æqualia sint, album majus videbitur, & si corpus opacum ad nigrum accedat, tunc album recedere videbitur. *Vide. De Chales Optic. pp. 37. l. 1.*

Æger suffusus utatur perspicillo maxime convexo (*Lunette a cataracte*) vel microscopio (*loupe, biloupe*) & tunc temporis evanescet musca, quia radii fortiores facti, utpote uniti, trans guttulam sanguinis in retinam agunt, adeoque nulla umbra percipietur.

Curatio a Veteribus tradita inanis est, imo noxia; suadebant scilicet Veteres diversa collyria vel innocua, ut sanguinem columbinum, vinum calidum, vaporem aquæ vitæ, oculis excipiendum, vel acria ut infusum fœniculi; rutæ, succum chelidonii, euphrasiæ, fel diversorum animalium, ut resolveretur concretio-

tio quam ex errore theorico in cornea aqueove humore supponebant; in primo casu inanis, in altero noxia erat curatio, nec medicamina ad principium morbi poterant pertingere.

Si sanguis in retina effundatur, illud accidit utplurimum ex eo quod maximo solis ardore, per iter æstivum sub sole, retina lædatur, ut accidit *Boerhaave*; vel ex eo quod sanguis fortius per febrem ad extrema vasa impellatur, ut accidit phreniticis, dum natura narium hæmorrhagiam frustra molitur; vel ex eo quod plethoricus fit æger ob suppressas hæmorrhoides, catamenia; maxime si lucubrationibus, microscopiorum aut telescopiorum usu, retina fuerit debilitata & veluti inflammata, ut accidit sæpius Astronomis, qui vitro diaphano non obscurato aut colorato eclipses observant. In hisce casibus 1. Vena brachii, pedis, aut juguli est aperienda, & phlebotomia repetenda: 2. Si a solis fervore oriatur malum, oculus sero & mane pluries aqua frigida est irrorandus, balneandus, ut feliciter *Boerhaave*: balneis etiam sæpius utendum; si a lectione nocturna ortum ducat malum, ut sensibilitas retinæ quæ in hoc affectu maxima esse solet, compescatur. 3. Si plethora concurrat, utatur victu moderato, auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus. In phrenitide per hæmorrhagiam narium maxime liberantur ægri ab hisce phantasmatis.

2. *Suffusio articularis*. L.

In ea specie ægri præ oculis umbras tenues & ramosas, invicem reticuli instar connexas, videre sibi videntur, easque arenearum telæ, lanæ carptæ & similibus objectis comparant.

Hujus vero theoria non magis inclarescere potest quam experimento sequenti, quod quisque capere potest. Sit cubiculum angustum, magnam quidem lucem reflexam, non vero solis lucem directam, accipiens; sedeat quis in hoc ante murum album luce maxime collustratum, atque hunc murum fixe a distantia unius pedis circiter aspiciat simulque anhelitum per vices cohibeat; is, ni fallor, percipiet in muro fenestræ opposito, quem cominus respicit, reticulum umbrosum; quod per intervalla accedit & recedit; obscuratur scilicet eo ipso tempore quo arteriæ pulsant, claritatem vero recuperat dum arteriæ contrahuntur; verum observabit ulterius filamenta hujus retis esse duarum linearum circiter diametro, eorumque margines minus obscuros axi.

Ex hoc experimento rite pensitato, sequitur filamenta hujus reticuli esse in retina arteriolas, nullas vero venulas apparere, licet venulæ sint arteriis multo crassiores, adeoque verosimile est nullas esse venulas in retina, cum nulla sit filamenta quæ non pulsent; sequitur etiam obscurari reticulum dum arteriæ pulsant; claritatem recuperare dum non pulsant, licet plenæ adhucdum sint sanguine, & modo non turgidæ; denique arteriolas dum non pulsant minime percipi, seu umbram earum supra retinam esse inconspicuam licet realem.

Ex hoc experimento & ex theoria suffusionis myodis facile eruitur causa hujus phantasmatis; sanguine turgescunt arteriæ capitis dum respirationem cohibemus, & arteriolæ retinæ febrillis nerveis intertextæ lumen in illas casurum intercipiunt, hinc umbra veluti reticulata; arteriæ enim illæ reticulum in retina efformant, imo in ovina retina annulos coronæ ciliari veluti concentricos sequuntur; illarum imago est 77. vicibus amplior ipso objecto; ergo si duas lineas in diametro obtineant filamenta imaginis, arteriolarum diameter est circiter nona pars lineæ.

Experimentum mihi succedit, quia retinam valde sensibilem habeo, ut omnes fere, quibus hæc suffusio atque myodes solent accidere, atque ideo videntur in hisce circumstantiis illa phantasmata, quia magna luce collustratus est paries, unde clarius affecta retina clarius percipit differentiam inter loca umbrosa & collustrata, unde non mirum si extra has circumstantias ætoptæ hac suffusione careant. Inde etiam fit ut suffusi ea filamenta non percipiant nisi in meridiana luce, & dum cœlum, vel objecta alba intuentur.

A vero longe aberrant illi qui filamenta in crystallino aut in cornea & aqueo humore supponunt, quique consequenter scribunt in hujus morbi historia hæc filamenta locum mutare etiam si oculus sit immobilis, ut ipse existimavit *La Hire*; hoc enim accidit in altera varietate quæ sedem habet omnino diversam, scilicet in suffusione scintillante.

Suffusio reticulata vel est fugax vel permanens: fugax ab arteriolarum retinæ infarctu procedit; permanens ab errore loci seu deviatione sanguinis in vasa retinæ lymphatica seu serosa procedere videtur; nec existimandum est infarctum mere lymphaticum huic phantasmati producendo sufficere, cum ipsæmet arteriolæ, apud sanos in systole nullam umbram depingant.

Curatio vero videtur eadem esse ac suffusionis myodis; revellendus scilicet cruor a superioribus; summa retinæ sensibilitas est minuenda; juvant phlebotomiæ, victus mollis & humectans, clysmata, balnea repetita, abstinentia a lucubrationibus, ab usu microscopiorum, a visione assidua rerum minutarum, & maxime lucis; unde sibi caveant aurifabri, phrygiones, cælatores, vitriarii, &c. atque scriptores amanuenses, studiosi utantur perspicillis foci longissimi vulgo *conserves*, vel etiam vitris planis colore subcæruleo, subviridi aut flavescente tinctis, quæ magnæ lucis splendorem mitigent, atque inter legendum & scribendum lucem a latere tantum excipiant, aut umbella moderentur, ut retinæ sensibilitas minuatur.

3. *Suffusio scintillans*; *Marmaryge* Hippocratis; *Marmaryges* quibusdam; *Splendores* & *fulgura*.

gura Latinis. *Berlue étiancelante ou rayonnante*. L.

Hujus speciei tres vel plures varietates sunt, sed aliæ fugaces aut aliorum generum comites, quæque proinde speciem suffusionis non constituunt; alia est constans & præcipuum symptoma, quæ proprie suffusio scintillans est.

a. Inter fugaces est *Suffusio radians*, quæ se de, symptomatis & cura discrepat ab aliis; in hac scilicet, cum objectum quoddam radiosum, ut lampadem, cernimus, prælongi radii lucidi ex ipso objecto, alii sursum, alii deorsum, protendi videntur, sæpius objectum multiplicatur, & simul amplum, subrotundum atque radiolis minoribus circumdatum videtur. Illud symptoma accidit omnibus sanis, si facem mulkis hexapedis dissitam noctu palpebris conniventibus respiciant, atque si caput deorsum inclinent, evanescunt radii inferiores; si sursum erigant, superiores; si oculos omnino aperiant, omnes e conspectu avolant.

Ut eorum ratio intelligatur, observandum est 1. Corneam humore lachrymali continuo madere, quem suppediat partim glandula lachrymalis, partim vero humoris aquei per poros corneæ transudatio jugis; 2. conniventibus palpebris lachrymalem humorem fluere inter palpebrarum limbum declivem non arcte corneæ applicatum, sed hiantem spatiolo triangulari & corneam; 3. aqua illa ibi palpebris adhærens in tumorem assurgit, cujus pars jam ipsam corneam pellucidam tegit cum palpebræ connivent; ergo radii a face promanantes & in illam aquæ superficiem convexam illapsi refractionem patiuntur, qua non ad axim opticum, sed versus superiora retinæ tendunt, si de palpebra superiori quæstio sit, versus imum, si de inferiori agatur; ergo imago flammæ quæ in polo optico pingitur, est diversa ab imagine horum radiorum, quorum illi in summo, alii in imo retinæ depinguntur, sed ambo ipsi flammæ cohærent in cornea & in retina; demisso capite vel protensa manu intercipiuntur radii qui in palpebram superiorem tendunt; ergo radii qui sunt in summo retinæ depicti, repræsentant radios inferiores facis; & vicissim erecto & retrorsum flexo capite radii inferiorem palpebram pertingentes non admittuntur in oculum, & evanescit eorum imago; quæ flammæ superiora patebat; diductis palpebris monticulus aqueus resringens nullus est, nulli proinde facies radii supra dicti.

Interea in hac facis magna distantia omnes homines hujus respectu sunt veluti myopes, nam radii fere paralleli ex hac in oculos irruunt, adeoque juxta leges diopricæ citius post crystallinum coeunt; ergo si aliunde oculus myops fuerit, imago facis magis ac magis confusa futura est, ut patet ex theoria amblyopiæ dissitorum, seu myopiæ, atque ex ea theoria intelligitur cur flamma dissita, quæ pyramidalis est, videatur circularis & simul mulko amplior quam proxima radiolisque circumdata, cum conus lucis ab ea in oculum pertingens & inversus pone crystallinum, iterum decussatis radiis non punctum, sed maculam in retina depingat.

Ea autem suffusio radians est symptoma epiphoræ, opthalmiæ humidæ & amblyopiæ, quæ magnam retinæ sensibilitatem comitatur, seu lachrymosæ, quippe cum in his affectibus lachrymæ continuo exundent, non solum illi radii sursum deorsumque protendi videntur ad conspectum facis, stellæ, &c. sed etiam cujusvis objecti imago interdiu obnubilatur & turbatur a refractionibus quas monticuli aquei corneam & cilia enati excitant, ut quisque inter lachrymandum expertus est. Quorum vero faces multiplices videantur, hoc inquiremus dum de suffusione multiplicante agendum erit.

Curatio vero petenda est a curatione epiphoræ & ophthalmiæ humidæ, quæ sunt præcipua symptomata; suffusio enim radians absterfis lachrymis evanescit.

b. Altera *Suffusio* fugax est *coruscans* vel fulgurans, quæ vel a principio externo dependet, ut ab ictu in oculum, vel ab interno, ut a cephalalgia, vertigine, phrenitide, epilepsia &c.

Notum est omnibus quod si digito oculus e latere prematur, etiam in tenebris, ex altera oculi parte lux vivida videatur, eaque uniformis, semicircularis, quæ cum pressione recedit; si vero alapa percutiatur oculus, tum lux splendidior irradians in toto oculo fulgeat; quod nares fortiter emungendo, aut etiam sternutando similis coruscatio observetur.

Quæ ipse in memetipso pluries observavi accuratius referam; quoties incessit me cephalalgia ab austrina aeris constitutione vel a plethora dependens, eam per aliquot minuta pervideo, quippe marmaryges hanc prænuntiant; video scilicet, per horæ minuta septem vel octo, etiam oculis clausis, lineas lucidas quasi igneas, sed angulis acutis intersectas, inflexas, pluresque simul semicirculum constituunt; quod singulare est in illis lineis, est motus tremulus continuus quo agitantur, qui motus est multo frequentior arteriarum pulsatione; nunc vero illi arcus scintillant, nunc alii; circulus ab illis effectus est paulo major toto oculi ambitu, & hoc phantasmate evanescente capitis gravitas accedit.

Ut hujus phænomeni rationem intelligamus, observandum puto 1. dari in oculo copiam filamentorum nerveorum, quæ respectu ad molem partis est fere decies major quam in ullo alio organo, etiamsi solum nervum opticum attendam, & plura nervorum paria ad illum accedentia omittam, 2. verisimillimum est fluidum nerveum esse vaporem fluido electrico impregnatum, adeoque intra oculum plus esse fluidi electrici quam in alia corporis parte oculo æquali; 3. fluidum electricum in oculis potissimum coruscare, etiam sine affrictu prævio, apud animalia valde electrica: quales sunt

sunt feles dum ipsorum pili non nisi hieme & ex affrictu fulgurant vel scintillant; unde credibile est ipsos oculos in obscurissima nocte lucem objectis videndis præbere; ast apud nos illud fluidum minus activum est, nec sine affrictu aut percussione quadam coruscant; nec in vitro, sulphure, aliisque corporibus electricis id accidit. Nota tamen hanc vim electricam felis, observante *D. Dufay*, cum vita animalis evanescere, ut evanescit oculorum splendor; 4. omnia filamenta nervhea retinæ, cum ad *orbiculum ciliarem* devenerunt, efformant ex *VVinslovvii* sententia tunicam quæ antrorsum vitreum amplectitur, & cum tunica altera crystallinum involvente, ac fibris ciliaris *coronam* ciliarem efformant. Illa vero corona ciliaris terminantur circa annulum similem a *Petito* detectum, cellulosum, vacuum, intestinulo valvulis distincto similem, quo circumdatur crystalinus, qui annulus vocatur *Canalis Torosus* vulgo *Petitianus* ab inventore, gallice *canal godronné*; is facile insufflatione detegitur, nec communicat cum capsula crystallini quæ similiter insufflatione detegi potest; 5. illius canalis Torosi usus nullus alius videtur esse quam ut fibras ciliares superimpositas attollat, in semi circulum, eo fine ut commodius possint, si contrahantur, extrorsum adducere crystallinum, ut ad visionem distinctam sæpius necessarium est: quippe si oculus esset idem in vivis ac in cadaveribus, quoad distantiam crystallini a retina & cornea, impossibile foret ullum objectum, vel proximum, vel remotum, videri distincte, sine interventu perspicilli convexi, ut ex dioptricis probari potest.

Verisimile est itaque, quoties quidpiam intueri aut distincte videre volumus, toties, turgescere canalem Petitianum, a quo vero turgescere potest canalis, in quo nihil post mortem reperitur, in quem millieni tubi nervei desinere videntur, iique fluido electrico turgidi, nisi repleatur illo fluido nerveo electrico.

Si nullus esset in aure interna aer, nullus sonus audiretur: cum ad sonum necessaria sit aeris vibratio, & sonus diversæ frequentiæ vibrationem, diversos tonos constituat; ita verisimile est nullam lucem, nullumque colorem ab oculis videri posse, nisi foret in oculis materia lucis, quæ confusa splendet & albeat, in radios vero diversæ refrangibilitatis secreta colores constituit. Verum ut materia soni sine vibratione nullum sonum edit, ita nec materia lucis sine vibratione splendescet, & ut quilibet sonus a determinato vibrationum intra datum tempus numero, ita quilibet color a determinato vibrationum numero pendet, ut putant *Illustr. de Mairan*, *Euler*, &c.

Si auctoritate thesis nostra comprobanda foret, præsto essent Auctores, non modo Poetæ, quibus *lumina* pro oculis continuo usurpantur, sed gravissimi Philosophi; sic ex *Aristotele* est *lumen oculi quasi percitur*; *qui species ab extimo lumine ad intimum animæ traducit*; ex *Platone*, *postea quam in vultu luciferos oculos insculpsere* (Dii) *lumen illis igneum accendere*. *Galenus*, *de usu partium*, dicit *se scripsisse Librum de spiritu visivo*, *quod æthereum esse & lucidum putat*. Oculos re vera lucem ex se in media nocte emittentes habuere plurimi non ignoti homines, ut Cajus Marius, Augustus Octavius, Tiberius, Albani omnes ex *Plinio*, Asclepiadorus teste *Photio*; ast *Cœlius Rhodiginus*, *Cardanus*, *Julius Cæsar Scaliger*, *Fremondus*, *Theodorus Beza*, de se ipsis testantur se nocturnis tenebris libros perlegisse ad lucem ab oculis emissitiam; unus sit pro omnibus testis *Illustriss. E. de Mairan*.

Apud ægros vero nihil est vulgatius quam oculorum splendores; multi homines somno & nocte sopiti, si insperato excitati oculos diducant, manifestum intuebuntur splendorem; de se testatur *Th. Bartholinus*; de ægro a se observato *Galenus*. Ast in vividis pathematis luxisse oculos, ut ab adstantibus splendor cerneretur, testatur *Liber Estheris* de Assuero furore percito. In ira juxta *Ovidium*, *Oculis quoque pupula duplex Fulminat & geminum lumen ab orbe redit*; in Juliano Imperatore decertante; *Micantia sidereis ignibus lumina* notat *Mamertinus*. Felibus œstro venereo percitis clarius ardent oculi; mense scilicet Februario, quo electricitas fortius viget.

Ut itaque ad propositum redeamus, verisimillium est non ex simplici fibrarum nervearum ocu li vibratione pendere coruscationem; cum ad vibrandum nihil sil ineptius ipsis fibris nerveis, nihil est mollius & flaccidius retina quæ pulposa est & flaccida; quid igitur lucem emittere potest, nisi impetus fluidi electrici in canalem Petitianum per vim intrusi, quod accidit in tussi, epilepsia, sternutatione, furore, nec non ejus concussio & frictio, ut in alapa, oculi pressione.

Unde vero figura circularis hujus luminis qualem descripsi, & qualem notat *Cælius Aurelianus* de epilepsia, dum ait, *circulos igneis circumferri oculis sentiunt ægrotantes*; de quibus epilepticis ait *Hippocrates in Coacis*, *quibus convulsis oculi intense relucent*, *nec apud se ipsi sunt*, *& diutius ægrotant*; non video quorsum circularis illa radiorum convolutio posset excitari, nisi ab ipso canali Petitiano valvulis intersecto, hujus luminis delineationem satis apte referente. Motus vero tremulus arcuum luminosorum videtur arguere similem motum in crystallino, vel fibris musculosis coronæ ciliaris crystallinum moventibus; cilia, palpebræ hisce velocissimis motibus tremulis in nystagmo sunt obnoxiæ, qui motus in uvea *hippus* a *Manchartio* vocatur.

c *Suffusio Dances*.

Denique vera *suffusio scintillans*: quæ permanens est, sic se habet; æger in magna luce constitutus, utplurimum presbyta, vel oculis nitidissimis gaudens, continuo præ oculis observari sibi putat puncta lucida, quæ non hue & illuc voli-

volitant nec a commoto capite agitantur, ut putat *La Hire*, & ejus in hoc exscriptor *Boerhaave*; sed constanter si oculus immobilis remaneat, deorsum lentissime delabi videntur; adeoque veluti pluvia aurea præ oculis eaque densa cernitur; quæ verticaliter semper descendit in quacumque capitis positura, sive erecta, sive lateraliter inclinata; hoc in me ipso expertus per annos, observavi in aliis potissimum illis qui studio nocturno indulserant, & in ægrotante qui de eo symptomate ad melancholiam fere per multos annos sollicitus erat.

Si fides sit Auctoribus, iidem fere homines vident strias lucidas, sinuosas, quandoque ramosas, in medio lucentes, in marginibus umbrosas, quas cæteri pro suffusione reticulata vaga habent; sed diversa res est; cum in reticulata non locum mutent filamenta, & in axi obscuriora sint quam in margine, contra quam in hac suffusionis specie a *La Hire* memorata.

Re diu perpensa nulla alia hujus speciei theoria mihi congrua videtur, quam theoria *D. Demours*, eximii Ophthalmiatri, quæ sic se habet: 1. Ex poris corneæ a *VVinslovvio* notatis, aqua oculi continuo renovanda, continuo exstillat extrorsum corneam lubricatura; in ipsis recens mortuis magna elasticitas globi expressionem illam continuat, unde nitorem corneæ tollit humor in pelliculam coactus, quo non resarcito brevi remollescit globus antea firmissimus. 2. Illæ guttulæ minimæ scaturientes in superficie corneæ paululum protuberant, adeoque hanc superficiem veluti totidem lentes sphericæ exasperant: 3. Idem itaque debet exoriri effectus si retina sit valde sensibilius, ac si vitrum tumoribus minimis exasperatum (vulgo *godronne*) oculis obversaretur, scilicet punctula totidem lucida, vel magis diaphana debent observari quot guttulæ hemisphericæ: 4. Verum hæ guttulæ continuo per corneæ convexitatem deorsum labuntur, & sic pluvia lucida, vel scintillans delabi videtur, cum hujus imago successive percurrat retinam ab imo ad summum; hæc sunt phænomena a me observata.

Si guttulæ sint uberiores, rivulosque constituant, illos in ramos dividi facile est; illi vero rivuli ramosi eumdem effectum præstabunt, ac vitra præ oculis posita filamentis densioribus deturpata, Astronomis & Opticis invisa; lux scilicet in axi refracta major erit, in marginibus erunt tenebræ; ergo reticulum continuo in retina depingetur hujusmodi, ut in axi filamenta lucentia obscuris lineis terminata, atque horum filamentorum situm, ordinemque facile mutari consequens est, quod in suffusione reticulata non accidit.

Non possum assentiri *La Hire* & *Boerhaave*, qui hujus morbi principium in humore aqueo reperiunt; nec intelligitur in ea sententia, cur pluvia aurea vel lucida continua delabatur in quocumque capitis situ. Curatio vero in eo tota versari videtur ut nimia retinæ sensibilitas, sine qua ea phantasmata nulla sunt, simulque animæ melancholica attentio, hoc symptoma exagerans, tollantur.

Suffusio Danaes accidit sæpius in usu extracti hyoscyami albi, hoc vero finito evanescit, ut observat *D. Coulas M. D. Reg. Soc. Soc. meritissimus*.

A. Suffusio colorans. B.

Ea est quæ objecta alienis coloribus infuscat, excluso albo & nigro, qui proprie coloribus non accensentur. Colores vero sunt septem; rubrum, aurantium, flavum, viride, cæruleum, indicum & violaceum. Ruber color inhæret radiis minime, violaceum maxime refrangibilibus; moleculæ ætheris vel lucis rubrum constituentes sunt omnium crassissimæ, violaceum facientes minimæ; omnes summa, imo perfecta elasticitate præditæ, infinite parvæ ac sphæricæ; numerus vibrationum dato tempore absolvendarum est in illis diametro reciprocus; hinc tonus, proindeque color, cuique proprius & inhærens. Atque ut tonus determinatus ex aere externo in internum auris transmittitur, propter consonantiam molecularum ejusdem ordinis, ita color determinatus in lucem oculo contentam propagatur, atque per nervea filamenta ad animæ sedem transmittitur. De his legi meretur *magni Eleuteri Dissertat. Memor. de l' Acad. de Berlin 1754*.

Ut percussa fidium chorda, postquam sonus principalis imminutus est, audiuntur a Musicis toni ejus harmoniaci tertia, quinta, &c. ita si vivido lumine perstringatur oculus, ut a solis directo aspectu, subsequuntur successive colores in lumine contenti, priusque confusi, scilicet ruber, luteus, viridis, cæruleus, violaceus, unde quoquo convertat oculos homo magnas maculas subrotundas cernit in parietibus & chartis albis.

Verum si corpora quæ inspiciuntur jam colore quodam infecta sint, ex diversa colorum combinatione novi colores exsurgunt; sic in hoc experimento si color cæruleus in corpus luteum incidat, viridis erit macula; si in rubrum, purpurea, &c.

Corporum quorumcumque, modo prismaticis, purisve coloribus tincta non sint; si trans vitrum prismaticum triangulare, vel limbum lentis vitreæ acutum inspiciantur, margines inde cærulei, inde vero rubri apparent, ut docet experimentum vulgatissimum. Idem præstat in oculis crystallina lens, si ejus limbus, pupilla nimis dilatata, lucem refrangant. Idem experiuntur Astronomi tum quando lentem ocularem in debita ab objectiva distantia non collocant, tum maxime, cum apertura diaphragmatis, seu annuli chartacei quo vitri objectivi limbus tegitur, nimis est patula.

Si in lentem, cujus convexitates sint sphæricæ, lumen incidat, quoniam radii rubri sunt minus refrangibiles una 77 parte quam viola-

eci, focus non est punctum unicum, sed axis juxta quem radii violacei propius, rubri vero remotius uniuntur; adeoque si sphæricæ sint crystallini convexitates, colores in oculo separati visionem turbarent, ut in tubis astronomicis; sed huic incommodo triplici modo obviam ivit supremi Numinis sapientia; primo quidem convexitatem corneæ & crystallini non sphæricam, sed hyperbolicam fecit, quod peritissimi hominum in vitris poliendis, ac fingendis adhucdum præstare non potuerunt; ea autem est hyperbolicorum vitrorum proprietas, ut radios in puncto uniant. Secundo pupillam ita apte concinnavit, ut apertura diaphragmatis excludat radios a limbo crystallini juxta proportionem quam demum invenit Astronomorum sagacitas: 3. Lentem crystallinam aqueo humore, aut vitreo, ejusdem cum aqua densitatis involvit, & denique summus *Nevvtonus* vi sui ingenii, ac nuperrime *D. Eulerus* hoc artificium ad colores ab imagine abigendos esse utilissimum cognovere. Vide *Mem. de l' Acad. de Berlin.* 1747. Nullum est itaque tam sublime summorum hujus ævi Philosophorum & artificum inventum, quod in humanæ machinæ fabrica summi Numinis sapientia ante sæcula non occupaverit, & quo doctior ac peritior homo fuerit, eo sublimiora & veriora scientiarum Mathematicarum & Artium principia in operibus Dei demirabitur.

Guttula cruoris retinæ insidens & nigricans omnem lucem intercipiet, unde phantasma obscurum vel nigrum; verum si dilutus cruor radios rubros transmittat, tunc maculam rubram videbit æger, ut omnia trans vitrum inspecta rubra sint.

Lumen candelæ sebaceæ flavescit, unde objecta alba ad illud lumen flava apparent, & cærulea viridescunt, luteaque pro albis habentur.

Qui ad solem diutius libros legunt, illi characteres intensa rubedine tinctos brevi vident: si nivem in umbra arborum aspiciant dum sol nitet, nix apparet cærulea.

Qui aurigine habent infectos oculos non ideo vident objecta lutea, sed minus collustrata, quia non subito intensus ille color oculos inficit, & dein omnia objecta diluto illo colore sensim tincta æqualem corporis nativi imminutionem patiuntur, atque ob assuetudinem sensim inductam nativi coloris, si non gradum, saltem ordinem servare videntur; si subito flavescerent oculi, subito omnia flava viderentur objecta, sed brevi temporis intervallo hoc phantasma evanesceret ob assuetudinem.

Observavit *Valsava* hominem qui continuo præ oculis palatia pulchre decorata & colorata sibi observari videbat; verisimile est illi fuisse combinatam suffusionem reticulatam cum colorante, seu pupillam respectu crystallini fuisse nimis apertam, unde oculi ejus veluti prismata triangularia omnibus objectis iridis cœlestis colores inspergebant.

5. *Suffusio metamorfosis*. B.

Metamorphosis est figurarum mutatio; figura est limes extensi; limites extensorum mutantur, si situs, proportio, numerus, magnitudo partium mutetur additione, detractione, translatione, &c. Videamus itaque potissimum mutationes quas imagines objectorum patiuntur in magnitudine, situ, &c. ut intelligatur quomodo fiat metamorphosis illa, quæ species singularis suffusionis est.

Objectorum magnitudo apparens est 1. ut angulus visorius tum interceptus a radiis objecti extrema radentibus & in oculum concurrentibus, si visio fiat unico oculo; tum ut angulus ab axibus opticis objecti extrema radentibus effomatus; similis enim est in oculo angulos imaginem mensurans, cujus magnitudini respondet apparens objecti magnitudo. 2. Quo objectum est magis dissitum, eo majus judicatur sub eodem visorio angulo; unde judicium de distantia objecti mutat magnitudinem apparentem. Mutatur magnitudo apparens objectorum tum in visu distincto tum in confuso seu amblyopia; in visu quidem distincto, si utamur vitro concavo aut biconcavo, objecta minora simul & distinctiora apparent; sed etiam sine perspicillis, concavis, si pupilla angustetur nobis non jubentibus, objecta minora videntur. Sic a subitaneo frigore omnia objecta imminuta se vidisse refert *Le Cat* nativæ magnitudini probe memor; utplurimum tamen hanc imminutionem, cum omnibus simul objectis accidat, non percipimus.

Contrariorum ratione si cornea fiat magis convexa, etsi pupilla citra animæ imperium diducatur, objecta majora videntur.

In amblyopia nihil est frequentius quam augeri objectorum magnitudinem; cum enim myopes videant objecta intervensu imaginis confusæ, sed multo amplioris quam apud ætoptas seu aquilinos oculos, conus opticus inter crystallinum & retinam terminatus rursus dilatatur cum retinam attingit, illi objecta ampliora cernunt; sic si myops facem accensam e longinquo respiciat, is videt flammam circularem & valde extensam. Idem autem accidit presbytis apud quos conus opticus ultra retinam pertingit adeoque ampla macula retinam inficit; sic acicula prope oculum collocata, respectu cujus distantiæ omnes homines sunt presbytæ, quadruplo crassior videtur quam reapse est, quia pone illam radii inflexionem a *Nevvtono* detectam patiuntur; & sic angulus a radiis inflexis interceptus major est.

Homines qui fixe intuentur objectum proximum confuse vident simul objecta remota & reciproce; si aciem oculorum in remotum dirigant, confuse propiora cernunt: ergo presbytæ evadunt vel myopes horum respectu, simulque variam in iisdem objectis magnitudinem percipiunt. Sic si filo ferreo ante pupillam posito distans campanile intueamur, filum ferreum diaphanum & crassissimum videtur; si dein-

ceps.

ceps ad filum dirigamus oculorum aciem, campanile videtur minus quam antea.

Si in hoc experimento filum ferreum horizontaliter situm coram oculo moveatur, campanile & montes remotiores videntur exsultare & subsidere vicissim, radiis per inflexionem ita mutatis ac cum per lentem refringuntur. Sic cum trans vitra fenestræ tuberosa, nodosa; prætereuntes cernimus, in illis motus circulare & figuras anomalas miramur.

Si itaque alterutrum lentis crystallinæ vel corneæ latus simili vitio laboraret, eadem metamorphosis oculis obversaretur. Novi myopem qui quoties montes in horizonte positos intuetur, in certa positura montes dextri lateris præruptos & deficientes cernit, in eo vero singularis mihi evenit observatio, scilicet ejus oculi fundum introspicere datum est, non secus ac in fele aquis immersa, habebat scilicet a *D. Lefevre Medico Uzetiensis* arcanum quoddam, cujus semigrano corneæ imposito, statim pupilla mirum in modum dilatata lucem in oculum admittebat & ex ejus fundo reflecti sinebat: nihil morbosi in retina observavi, adeoque mihi venit in mentem illud phænomenon in omnibus evenire posse, maxime myopibus ut in experimento Mariotti accidit: non ita facile est intellectu cur illa hysterica *Marcelli Donati*, cui in dextro oculo sæpe dolenti lumen resplendebat, sinistro omnia objecta non nisi dimidiata apparebant. Vide *Bartholin. de luce animal. pag.* 41.

In hac suffusione objecta mutantur per emarginationem, vel substractionem, in altera per additionem; vel si respiciatur pruna ardens in cineribus, vel carbo nigricans in medio igne, & digitus accedat ad conum opticum ab ipso objecto procedentem, illius objecti latus videtur extendi, aut elongari versus digitum. Hinc explicari potest observatio *Valsalvæ*, qui refert homini librum legenti, licet characteres æquales forent, alios aliis constanter majores apparuisse.

Denique situs objectorum mutatus apparet in experimento sequenti, ex quo signum diagnosticum tum myopiæ, tum presbytiæ erui potest. Candelæ accensæ aliquot hexapedas dissitæ respiciantur, flamma ea non pyramidalis, sed circularis & ampla videtur; si vero digitus sensim ad radios in oculum incidentes a dextris admoveatur, tunc vel latus dextrum flammæ emarginari videtur, vel sinistrum, si dextrum objectum in situ inverso apparet, est homo myops, si sinistrum, homo presbyta est. *Vide La Hire de diversis visus accidentibus Memor. de l' Academ. R. des Scian.; Le Cat; traitè de la vuè, &c.*

Mulier in accessibus epilepsiæ non solum diplopia laborabat, sed etiam spectra horrenda, atmosphæram cæruleo-viridem circa omnia objecta, & ipsa objecta illuminata multoties majora quam reipsa erant, videre sibi videbatur, ita ut musca gallinæ magnitudinem referebat, & gallina bovis volumen adæquaret: usus castorei hanc suffusionem abstulit, sed sequebatur vertigo quæ objecta virida repræsentabat. *Journ. de Med. Nov.* 1760.

6. *Suffusio dimidians objecta* Abrah. Vater Differtat. de visus vitiis 1723. VVittembergæ.

Tres casus hujus morbi memorat, & theoriam a compressione cerebri, ac nervorum opticorum decussatione supposita deducit. Vide *Collection. Academ. Tom. V. p.* 292.

7. *Suffusio mutans.*

Illustr. Medicus Narbonensis octogenarius per aliquot dies laborabat suffusione, qua omnia objecta inflexa, flexuosa, & in alterutrum latus nutantia ipsi apparebant: ita ut homines obvii ipsi viderentur trunco cruribusque tortuosi, simulque in alterutrum latus inclinantes, & ad lapsum proni, quos idcirco prima vice monebat, aut sustentare conabatur; evanuit hic affectus, remansit vero visus solito obscurior.

III. DIPLOPIA; *Suffusio multiplicans; Visus duplicatus* Auctorum; *Bevuè: Double Vuè*

Est hallucinatio qua idem objectum geminum, multiplicatum, vel multoties repetitum apparet.

Illud symptomata fere semper fugax est, atque libere illud patimur, ut in experimentis, idque vel unico oculo, vel binis aspicientes. experimenta vero magnam hujus theoriæ lucem fœneratura adducam.

Si digito oculum e latere premamus, dum quoddam objectum intuemur, illud geminum illico videtur. Si unico oculo, sed palpebris fere clausis, maxime oculis humidis objectum quoddam exiguum in tenebris præfulgens & dissitum, ut facem, intueamur, tum ætoptæ, tum imprimis myopes, illud multoties geminatum videbimus.

Similiter si chartam lusoriam acicula bis perforemus, ita ut foraminula non magis distent a se quam pupillæ diametro, atque carta oculo uni admota, altero obtuso vel flammam candelæ, vel punctum nigrum in pariete albo apprime collustrato respiciamus, statim foramina centies majora videbuntur quam reapse sunt, & quasi nebulosa, sesequc mutuo intersecantia; tum in segmine communi lucidiori, & medio videbimus punctum nigrum geminum, unum altero nigrius, removeatur charta usquequo punctum unicum, aut flamma unica percipiatur, quod in presbytis quibusdam vix unquam accidit, ea distantia, si *La Hire* credamus, est extensio visus distincti, ea est præcise juxta ipsum distantia, cui debet esse æqualis semidiameter convexitatis perspicillorum presbytæ experienti convenientium, & concavitatis perspicillorum myopi dato eligendorum.

Si vero ulterius charta removeatur, iterum objectum geminum apparet, imo si tria sint foraminula,

la, triplicatum; atque ambæ notæ nigræ a se mutuo tanto magis recedunt, quo charta ab oculo magis distat.

Quamdiu objectum non est in distantia visus distincti, imagines binæ cuilibet foramini respondentes, in oculum illapsæ non uniuntur in retina, sed distinctis in locis; adeoque polum opticum pro centro non habent, unde duplex videtur imago. Quippe longo usu edocti sumus per sensum confusum, esse unicum objectum etiam ambobus oculis inspectum, duplicemque imaginem depingere, quod, cum intuemur in polo optico, delineatur. Polus opticus est spatium circulare in fundo oculi, cujus centrum occupat axis opticus; quoties vero objectum quoddam ambobus oculis intuemur, toties, nisi sit vitium in organis, ita convertimus oculos, ut axis uterque oculi concurrat in eodem objecti puncto, & longo usu didicimus, tactu potissimum nos dirigente, duplicem imaginem respondere unico objecto, unde quoties in polum opticum incidit imago, toties unicum judicamus objectum; sed si duplex imago incidat in eumdem oculum, & non concurrat in polo optico, tunc videre nobis videmur objectum idem in duobus locis diversis, adeoque geminum nobis illud videtur.

Si lentis vitreæ biconvexæ superficies charta opaca tegatur, relictis duobus foraminibus dissitis, lentemque soli in camera obscura obvertamus, duplex solis imago ultra lentem fulgebit excepta in unico puncto quod distabit a lente ejus convexitatis semidiametro, id est, in foco lentis in quo imagines combinatæ unicum objectum repræsentabunt; idem accidit in oculo, qui pro lente sphærica potest haberi.

Si itaque palpebris conniventibus ciliorum interstitia veluti totidem foramina luci pervia relinquant, & homo myops vel presbyta fuerit, vel objectum lucidum ultra citrave visionis distinctæ distantiam positum; nil mirum, si objectum ter, quater, quinquies repetitum videatur. Sic *F. De Chales* qui myops erat, cum hominis faciem respiciebat, sibi videre videbatur quinque, vel sex ejusdem vultus umbras, vel larvas horizontaliter positas.

Si simul lachrymis, aut lippitudine obducantur cilia, ibique efformentur totidem lentes aquæ, vel convexæ, vel concavæ, minus mirum erit, si per totidem lentes objecta multiplicentur, ut lippis accidit, vitra inæqualis superficiei a perspicillorum fabris dicuntur visum illudere, suffundere, vulgo *berluer*, quia objecta multiplicant & immutant.

Suffusio multiplicans cum myode in experimento sequenti a *P. De Chales* proposito combinatur; sunt candelæ plurimæ ad minimum viginti passibus distantes ab oculo, caput aciculæ oculo admoveatur, & attente cernatur, negligenter vero candelæ accensæ; macula nigricans in singulis candelis videbitur; sed si candelas attente intueamur, macula nigricans evanescet, nec aciculæ caput videbitur, nisi velut nebula diaphana.

Visio quæ binis oculis fit, si æque vigeant amborum oculorum acies; est una decima tertia parte clarior, quam quæ unico, juxta *Jurini* experimentum; ast non minus diplopiæ obnoxia est. Longo usu didicimus clariorem esse visionem, quæ fit ambobus simul oculis, modo axes optici in objecto concurrant; planum ambabus pupillis parallelum, in quo concurrunt axes optici, vocatur *planum horopteris*, quasi visum terminans; inscii, velut inviti & non attendentes, dirigimus axes illos ad horopteam, id est, ita convertimus utrumque oculum, ut linea pupillæ & crystallini centra conjungens in utroque oculo depicta est circularis, cujus centrum est polus opticus, seu extremum axis optici; in his circumstantiis utpote usitatissimis objectum unicum judicamus, licet imago duplex sit; verum si distorto, ore digiti, vel ab altera causa, alterutro oculo, axes optici non concurrant in objecti centro, tunc imago objecti non potest incidere in polum opticum utriusque oculi, & objectum in duplici loco collocatum nobis videtur, indeque geminum. Sic si idem sonus non eodem instanti, sed diversis temporibus ad aurem perveniat, ut echo, duplicem sonum esse judicamus. Oculus dexter cum sinistro non conspirat, vel quia alteruter strabismo laborat, seu non absecundat nutui voluntatis, vel quia non jubetur agere, quia cum visu multo breviori, aut debiliori donetur, inutilis, est ad dissitorum objectorum intuitum; inde vero fit, ut unico oculo utamur ad intuendum; unus itaque oculus fit otiosus, & quoquo versus vergat indifferenter; inde strabismus, non vero semper diplopia.

Si non possit ex libertate animæ oculus cum altero consentire; seu ad idem objectum dirigi, illud fit vel quia musculus alteruter, ut abductor, nimis resistit, vel antagonista, ut adductor fortius agit; unde oculus æger cum sano conspirare non potest, & tunc objecti imago in illius polum opticum incidere non potest, proindeque imago dextri oculi refertur ad unum locum, sinistri vero ad alium; unde geminum judicatur objectum. Idem potest accidere absque musculorum vitio, si scilicet crystallibus cum pupillæ plano parallelismum solitum non servet, ut si a fibris coronæ ciliaris dextrorsum & sinistrorsum distorqueatur; tunc enim axis ejus similiter distorquetur, nec potest cum alterius axi conspirare.

Si sint duæ candelæ multas hexapedas ab oculo distantes & horopteris plano parallelæ; in media vero inter illos & oculos distantia intercipiatur earum visio per magna chartaceam tabulam, in cujus tamen medio sit foramen exiguum unicum, radii per illud foramen ad utrumque oculum ex hisce candelis possunt accedere; dirigatur amborum oculorum acies in candelas, videbis duas candelas, & duo foramina, licet unicum sit, quia imago candelarum in polum opticum, imago fora-

foraminis extra polum incidit; jam vero solum foramen fixe intuere, unicum foramen videbitur quia ambæ candelarum imagines hic coalescunt, ita ut si vitrum cæruleum coram una, luteum coram altera candela ponatur, in foramine radii utriusque uniti viridem flammam expressuri sint.

Si anima itaque negligenter objectum quoddam lucidum intuatur, nec ad illud dirigat axes opticos, tunc illius imago in diversas utriuspue oculi partes illabitur; unde duplicatus visus, quod accidit ebriis, quorum axes optici in vino natant & titubant; vidi etiam diplopiam in muliere quæ hyosciami folia manducaverat, necnon in Anglo cæterum sano, sed melancholico, apud quem hæc hallucinatio aliquot dies perseveravit, nec principium verum morbi detegere potui; nullum vero remedium suasi; quippe aliunde præsagiebam fore ut hic error intra breve tempus evanesceret, ut fieri assolet in morbis acutis caput impetentibus; ineunte variola, phrenitide hoc symptoma rarum non est, ob spasmos quibus vel corona ciliaris, vel oculorum musculi distrahuntur. Hæc suffusio fugax est, & ea quæ strabonibus initio accidit, sponte curatur, quia anima errorem visus aliorum sensuum & judicii interventu corrigit. Qui plura desiderat legat eruditam *Dissertat. J. Claulholdi de visu duplicato*, Argentorati 1746.

Diplopiæ varietates sunt sequentes.

1. *Diplopia pyrectica*.

Est symptoma febres & pyrexias acutas quandoque comitans in impetu morbi, quoties potissimum delirium, phrenitidemve inducit; tunc enim axes optici irregulariter mutantur, nec ad idem objectum convergunt; imo adeo subito divergunt & moventur, ut æger quandoque ubi unus est Medicus, plures sibi videre videatur; in eo casu phlebotomiæ & sedantia quæ delirium tollunt, tollunt & diplopiam; inter sedantia sal sedativum Hombergia cæteris præstat in hoc casu.

2. *Diplopia ab spasmo* abductoris musculi in oculo sinistro VVillis. de anima brutorum, cap. 15. Vidi in epileptico.

3. *Diplopia a paralysi* musculorum unius oculi. Plater. observat. lib. 1. pag. 132.

4. *Diplopia ab ancyloblepharo* Langii Epistol. 71 libr. 1.

5. *Diplopia a catarrho* Foresti libr. 1. obs. 39. Aquilonii Opticæ pag. 346. L. Vide Cephalalgiam 10am.

6. *Diplopia a debilitate* Boneti Sepulchret. observ. 22. casu 43. 44. in morti vicinis & convalescentibus.

7. *Diplopia remotorum* Aquilon. Opticæ, pag. 346. Distita duplicia videntur, non proxima.

8. *Diplopia a contusione* Thunmig Act. Suecic. 1721. pag. 230.

9. *Diplopia a terrore* Abr. Vater. dissert de visus vitiis 1723.

10. *Diplopia a temulentia*.

IV. SYRIGMUS; *Strepitus*, *Fluctuatio*, *Sonitus aurium*; *Tintouin*.

Est error imaginationis sonos, qui extra aurem non sunt, sibi repræsentantis, seu hallucinatio ex imaginatione sonorum, quorum principium est in ipsis organis acousticis.

Variat ratione soni & toni; *Bombus* dicitur, si percussiones, vel ictu interpolatos repræsentet; *Tinnitus*, si tintinnabuli presse repetitos sonos acutos referat; *Otenechos*, si dum loquimur sonus acutus continuus fit; *Susurus*, si murmur, gravisque sonus presse repetitus audiatur, ut rotæ, flumini; vel forti, ut tonitru, &c. unde videtur nullum ex hisce nominibus generi designando convenire.

Character est sonus importunus & imaginatius, vibrationibus aeris externi non respondens.

Cognoscitur ex eo quod mutato sito capitis, obturatis etiam auribus silentibus vicinis objectis, idem sit.

Causa est motus vibratorius fluido nerveo acousticorum organorum impressus a principio interno, non ab impressione externa dependens; ejus itaque sedes in cerebro in originem nervi acoustici in osse petroso, in labyrintho, tympano, vel canali auditorio; alius est fugax, nullius momenti nisi ad theoriam; alius constans & incommodus, ex quo auditus perturbatur; qui essentialis, vel accidentalis.

Insuueta & impressionibus externis non respondens fluidi nervei acoustici agitativo pendet vel a motu expansivo, aut agitativo aeris interni tympani, labyrinthi, aut a vasorum sanguiferorum turgidorum pulsatione, ut in combo, vel a fluminibus arteriolarum non pulsantium exundatis, aut a retrogressu sanguinis & lymphæ intra vasa labyrinthi, aut ad spasmodico motu catenæ ossiculorum, aut ab infarctu corticis cerebri juxta originem nervi acoustici, aut a pulsatione dissona meatus auditorii cum catenula ossium, juxta Sauveuriana principia.

Concurrunt sensibilitas facultatis, & nervorum, ut in hystericis in quibus sensus est acribeia.

1. *Syrigmus a debilitate*. B.

1. A fame seu inanitione. 2. A convalescentia in morbis, *Riverii*. 3. A veneris abusu. 4. Leipothimia.

Hujus causa est motus retrogradus sanguinis vasculis labrynthi; cum enim cor debilius impellit sanguinem, minus resistit sanguis contractioni elasticæ vasorum a qua columella sanguinis versus partem minus resistentem mittitur. Adde quod spasmi carnium hinc inde sæpe oboriantur in debilibus maxime hystericis & hypochondriacis, in quibus regressus ille excitatur; nec deest similis spasmus etiam in leipothymia, ut in verecundia.

Curatur illa species analepticis, tonicis, pulvere de guttetâ, demum roborantibus.

2. *Syrigmus criticus* B.

In acutis bombus insalubris, & sonitus aurium lethalis. Si in febre ardente sonitus aurium cum visus caligine, & narium gravitate fuerit, delirium portendit, *Prorrheticor.*, alioquin hæmorrhagiam prænunciat ex *Coacis*, Quibus sanguis a naribus fluxurus est, aures tinniunt, is tinnitus perfectâ crisi finitur. *Riverius*.

3. *Syrigmus plethoricus* Hoffmanni. B.

Est vel levis vel gravis, fugax vel continuus. Fovetur 1. a victu lauto opiparo, 2. a vita simul deside, somnolenta; 3. Excitatur a capitis inclinatione, situ declivi; 4. Suppressioni hæmorrhoidum, catameniorum supervenit cum facie florida; 5. Concurrit maxime cum anarrhopia sanguinis.

Causa hujus speciei est rivulus sanguinis fortius premens periosteum labyrinthi. Si manus applicetur tubis antliarum aquam in altum ducentium, fremitus continuus persentitur; & cum velocius fortiusve agitatur machina a flumine altiori, fortior est ille fremitus, talis est syrigmus qui a plethora pendet.

4. *Syrigmus sibilus*; *Sifflement d'oreilles*. B.

Sibilamus quando ope linguæ in exiguam rimulam contractæ, vel ope labiorum in exiguum foramen effictorum, aer vel expiratur; vel inspiratur cum velocitate; tunc enim exigua glottis labialis, vel lingualis efformata in vibrationes tanto frequentiores agitur, quo peripheriam minorem illa glottis obtinet. Sibilus est itaque sonus acutus continuus, sed exilis in aure, qui a transitu aeris per exiguum foramen procedere potest.

Tuba *Eustachii* obturata a mutua suorum labiorum adhæsione resistit pressioni aeris externi, quando aer internus debita elasticitate præditus renititur; verum si aer internus absumatur ut fieri assolet, tunc pressione externi diducitur illa exigua glottis, & rivulus aeris cum sibilo in tympanum influit: si vero aer internus expandatur, aeris externi pressio vincitur, & reciproce ex effluxu interni fit sibilus qui resonat in aure, ut resonat in ore sibilus glottidis labialis, sive aer inspiretur, sive exspiretur.

Post unum alterumve minutum sat aeris externi influit, aut interni effluit, ut nativum restituatur æquilibrium, unde cessat sibilus, quem vulgus tribuit maledicæ alterius loquelæ, seu quod alteri male audiamus, *l'oreille me siffle*.

Errant ergo Neoterici qui Veterum vapores ab omni syrigmo excludunt, & pulsationem arteriarum in omnibus ineusant.

5. *Syrigmus susurrus*; *fluctuatio* quibusdam, *Brouissement d'oreille ou bruissement*. D.

Est sonus ita frequenter repetitus, ut rotæ vel curriculi strepitum referat, nec ictus numerari possint.

Ille affectus est sæpe diuturnus, sibilus vero fugax, ast duplicis est ordinis; vel enim est exacerbans per intervalla, pulsationi cordis synchronus; vel est *continuus*, utriusque vero non idem videtur esse principium.

Susurrus uterque a sibilo quod sit sonus gravis, sibilus vero acutus, exacerbans; differt a bombo quod bombus sit intermittens ictibus distinctis, susurrus vero sensim decrescat inter quamlibet pulsationem, nec ullum sit intervallum a susurro liberum.

Susurri exacerbantis causa videtur affrictus undæ sanguinis majoris intra vasa labyrinthi projectæ, quæ injecto sanguinis ideo cordis singulis ictibus respondet, ast ictum ut impulsionem vividam non repræsentat, quia in canalem osseum inflexum non incurrit, sed in mollem arteriolam lymphæ tantum vehendæ destinatam & jam a rivulo cruoris dilatatum, unde insuetà periostei superincumbentis, & acute sentientis distractio, quæ rivuli murmur aut undas repetitas exprimit; cum vero unda sanguinis initio diastoles projecti sit fortior, & sensim ad usque finem systoles decrescat, susurrus a prætereuntibus globulis excitatus per intervalla pulsationem cordis erescit & decrescit.

In statu sano vel assuetæ vasculorum sanguiferorum undæ non percipiuntur; vel rivulus cruoris non transit nisi per vasa patula sanguifera, in susurro vero lymphatica diducit, vel sanguifera solito fortius titillat: cur vero in febre quacumque non detur susurrus eadem est ratio, cur in febre quavis non incalescant aures; ut in leipothymia; vel genæ, ut in verecundia; vel penis ut in libidine. De anarrhopia fluidorum alias agemus.

Susurri vero continui, seu ita frequenter pulsantis ictus numerari non possint, diversissima est ratio; vel enim pendet a principio externo, ut insecto, verme in meatu auditorio, oscitatione, aqua illapsa, aure digito, manu, concha, obturata; vel a principio interno, scilicet a sero, pure, muco intra tympanum, vel intra labyrinthum: quomodo vero ea susurrum illum gravis toni & continuum inducant, obscurissima est ratio, nisi a dissonantia & pulsatione Sauveuriana procedat.

Dum nocte pacatissima in lectulo auscultamus attentissime, sonum quemdam acutum quasi grylli tenuissimi percipimus, qui vigilantibus non percipitur? ut cum extra populosam urbem recedimus semileuca, murmur hujus urbis sentimus quod in media urbe non percipimus. Continuo scilicet vigilantibus vibratur catena ossiculorum tympani, quæ vibratio cum meatu auditorio harmonica est, non auditur assuetis.

Si duo tubi organi ecclesiastici consoni sonum quemdam lenem edant, jam vero alterutrius tonus imminuatur vigesima quinta parte, quod fit constricto vel partim obturato ejus extremo, imo manu ejus orificio apposita, tunc auditur alter sonus fortior pulsatorius seu intermittens quem musici vocant *battement*. Si tubus sit quinque pedes longus, is centum vibra-

vibrationes edit in secundo; alter vigesima quinta parte longior non nisi nonaginta & sex edit, ergo quilibet vigesimus quintus sonus utriusque occurrit quater in secundo: unde pulsationes quatuor singulis secundis, quæ proinde numerari possunt, & fortiores sunt sono priori; ex his sequitur.

Si tonus nativus catenulæ ossiculorum paululum minuatur, tono meatus eodem permanente, vel reciproce, debet supervenire pulsatilis sonus, qui quater, quinquies, sexies, &c. in secundo repetitus videbitur continuus, aut ita frequens ut pulsationes vix numerari queant; talis est sonitus aurium ex experimentis sequentibus.

Si oscitamus, condylus maxillæ premit meatum auditorium, ejusque tonum minuit; si aqua infundatur intra aurem, ejus tonus acuitur, ut accidit schypho vitreo; si digitus intra meatum insertus fixus & immotus teneatur, aut manus applicetur auriculæ, idem accidit; nec hoc pendet à pulsatione arteriarum, nec a calore digiti, nec a perspiratione, aut aere rarefacto; testa conchylii, baculus, aqua, &c. idem præstant. In his omnibus casibus paulisper mutatur tonus nativus meatus auditorii, adeoque dissonant cum catenula ossium, unde sonitus fortior, & in assuetus, qui proinde auditur.

Idem pari ratione accidit, si quavis de causa vel catenulæ tonus augeatur, ut a colapho, ictu, phlogosi, magna attentione noctu præstita, vel si ejus tonus a pure, lympha, muco remittatur; unde dissonantia cum meatu. Consonare organa exigua cum meatu brevi docebimus dum agetur de theoria vocis; sic perforato palato vox prius suavis evadit dissona cum glottide, ut norunt omnes.

Si longitudo tubi organi in experimento Sauveriano sit ad alterius tubi longitudinem ut 1. ad 6. ad 4. &c. sexta, quarta quæque pulsatio concurret, sed cum centum sint pulsationes in secundo, erunt viginti quinque concursus in secundo, qui sonnum uniformem, minime vero susurrantem edent, in hoc enim consistit dissonantia, quod soni tam raro concurrant intra secundum temporis, ut ferme possint numerari; unde liquet cur dixerim susurrum pendere ab organorum auris dissonantia, quod certe nemo in acousticis rudis intelligere valet.

6. *Syrigmus cephalalgicus*; *Paracusis* Græcis; *Obauditio* Latinis; ab infarctu vasorum cum vel sine febre. B.

Est ille qui in gravitate aut dolore interno capitis cum obscuritate auditus, gravi susurro vel sonitus accidit, quandoque accedente vertigine, unde metus debilis cophoseos, epilepsiæ aut apoplexiæ, aut crisis per parotides, hæmorrhagiam: gravis est congestio, fluxiove in cerebri vasis, si gravis sit morbus; levior & fugax, ut in vomitione, insolatione.

7. *Syrigmus a ventriculo* Frid. Hoffmanni; *ab hypochondriasi* ejusdem. B.

Obscura est illa species, quam putat *Hoffmannus* procedere ex ventriculo flatibus distenso, aortam premente & anarrhopiam excitante, vel ab spasmis anarrhopiam inducentibus.

In hac lenia cathartica, dein stomachica, si bombus ab aneurysmate pendeat, ut observat *Duverney*, a levi exercitio intendetur pulsatio.

8. *Syrigmus catarrhalis*; *a causa frigida*, *a frigiditate*, *a perspiratione suppressa*.

Si aqua in auriculam illapsa sit, pedi uni insistens saltet ex suasu *Tralliani*.

Si a frigore suscepto, conveniunt suffitus aromatici ex absinthio, verbena vel ex baccis lauri, olibani, succini, vapor alkali volatilis cum bombace; fel, essentia castorei, aqua Reginæ Hungariæ, moschus, vel gossypium moschatum, oleum rutæ, aqua fraxini, vinum album, succus cæpæ, porri cum aqua vitæ, &c. juvant.

A *Platero* laudatur potus sudorificus, &c. sternutatoria, &c. Aquarum Bellilucanarum usum suadet in hac specie *Deidier*; frequens capitis pectinatio, imo capillitii viscosi derasio, dein usus scopulæ ad detergendum; pileoli aromatici, &c. electricitas.

9. *Syrigmus ab oxycœa*. B.

Ab exquisitiori organi sensu, a subtilitate auditus, ab organi siccitate, tensione, agrypnia, &c. Ab ictu, colapho, unde phlogosis, otalgia.

In otalgia phlebotomia, resolventia, lac, oleum conveniunt, hæc species fugax est.

In exquisitiori sensu sæpe syrigmus inveterascit, per annos perseverat, & vix unquam sanatur, maxime, si concurrat anarrhopia sanguinis spasmodica, hysterica, hypochondriaca, in quo casu balnea, narcotica, victus emolliens suadentur, ut in agrypnia hysterica.

Syrigmus accidit etiam ab obstructa tuba Eustachiana ob aerem internum absumptum; myringa introrsum ab aere externo premitur, unde mutatur tonus catenulæ aurium, & cum solvitur obex tubæ, aerque impeditur, subito extrorsum redit myringa cum strepitu quasi ruptæ vesiculæ, & murmur evanescit.

10. *Syrigmus vertiginosus*.

Singulare est symptoma, vertiginis quandoque comes, necdum ab Auctoribus animadversus, quo fit ut, dum quis loquitur a dextris, ejus verba videntur a sinistris procedere aut vice versa: error ille acousticus est cognitus, verum a vitio interno pendens & morbum fugacem concomitans mihi novus videtur, & ab eodem principio procedit in nervis acousticis, a quo vertigo in opticis. In illa vertigine quam actu observo hoc est singulare quod objecta nequaquam loco moveri videantur, sed ægra subito sibi videtur ita vacillans ut lapsum metuat, sicut in vulgari vertigine.

Curatio Syrigmi. Omnium sapientissime scripsit *Galenus* de sonitu in auribus, cum notavit neutrius affectionis scilicet nec suffusionis imaginariæ in oculis; nec syrigmi certam cognitionem causæ initio affectus haberi posse, non convenit tamen citra cognitionem hujus curatio-

rationem auspicari, at ex principiis procatarcticis, si quis horum vires norit, conjectare potest an ex frigiditate, an ex ardore, an ex exquisita audiendi subtilitate fiat sonitus: potissimum a juvantibus & lædentibus species dignoscitur.

De cætero quæcumque a duobus annorum millibus in hoc scripta sunt medicamina *auricularia* dicta, a *Galeno* sunt tradita, qui ea mutuatur ex *Archigene*, *Apollonio* vel *Andromacho*. In hoc morbo, ut in aliis multis, quorum theoria obscurissima est, qui solertius conjectat, felicius curat; qui de theoria sua non dubitat, lectores decipit.

Medicamenta auricularia sunt 1. resolventia acria, ut succus elaterii, cæpæ, allii, porri, decoctum veratri, hellebori nigri. 2. Mitiora ut decoctum absinthii, myrrhæ, cum nitro, vel natro, cumino, atramentum scriptorium, succus raphani, aloe, mel. 3. Vel aromatica, nervina, tonica ut nardus, castoreum, cuminum, hyssopum, oleum chamæmeli. 4. Vel lenientia, oleosa, imo narcotica, ut oleum rosaceum, laurinum, amygdalinum, adeps anserinus, lac muliebre, succus mandragoræ, papaveris, cicutæ. *Riverius* aromaticis & lenientibus fere usus est, cæteri auctores acria stimulantia auri infundenda proponunt; haud dubie falsa theoria ducti, vapores crassos esse attenuandos rati; a Pharmacis vero auricularibus sonitum quandoque oriri notat *Galenus*. Cave itaque, si non prosis, saltem non noceas. *Trallianus*, *Aetius* tantummodo *Galenum* exscripsere.

11. *Syrigmus bombus*. *Sonitus a plethora* Frider. Hoffmanni.

Si pendet a pletora, tantum, tunc auditur cum accedit grypnia, adeoque facultas audiendi exquisita crescit a decubitu, quia sanguis horizontaliter projectus spatium duplo majus percurrit eodem tempore, quam qui verticaliter ascedit, ergo quadruplo fortius impetit canalem osseum carotidis pone aurem insculpti.

Si pendet a febrili morbo, sæpius præcessit tensio membranarum cerebri, capitis dolor, agrypnia, impetus sanguinis est quoquoversum major, ast actio in arterias carotides fortior prout infarctus vasorum capitis majorem ipsi apponit resistentiam; nam actio est ut quadratum velocitatis respectivæ seu differentiæ inter velocitatem virtualem, & velocitatem actualem; crescit hic bombus aut susurrus in paroxysmis, crescit in crisi, tunc autem exspectatio suadetur a *Galeno*: hæmorrhagia narium hunc solvit. Si crisis fit parotidis expensio, ut vidit *Tulpius*; cataplasmatis emollientibus, ea est ajuvanda; in paroxysmis phlebotomiis & pede impetus refrænandus, caput paulisper attolendum.

Si morbus fit inflammatorius capitis, auris, ut in phrenitide, otalgia, eædem indicationes vigent; oleum amygdalarum, lac, laridum insulsum in aure adhibenda, pediluvia, phlebotomiæ, somenta laxantia indicantur. Vide *oxycoiam*. Hæmorrhagiam prænunciat tinnitus cum suffosione, narium gravitate, cephalalgia, obauditione, baricæa, delirii prodromus.

V. HYPOCHONDRIASIS; *Hypochondriaca passio* Latinis; *Morbus hypochondriacus* Frachastorii lib. de Morbo Hypochondr. *Melancholia hypochondriaca* Moroni Director.; *Hypochondriacismus* Huxham; *Ipochondria* Cocchi; Arabibus *Mirachia*; Gallis *Hypochondrie*, Ægri *Hypochondriaques*, *vaporeux*, *malades imaginaires*.

Morbus est chronicus quo affectus se in mortis periculo versari ex cordis palpitatione, ructu, borborygmis aut aliis levidensibus & sine evidenti principio mutabilibus malis, imaginatur.

Hypochondriacos cognoscimus ex eo quod mala multigena, nullo evidenti principio invicem connexa, solo sæpe ægri relatu cognoscenda, cum scrupulosa minutiarum attentione, ipsisque artis terminis, nobis enarrent: quod quæ alii spernerent incommoda, ipsi verbis exaggerent, millenis & sæpe mutatis remediis impugnent; Medicos suis querelis alios mox & alios defatigent; de eventu solliciti & pessime ominantes licet voraces, vegeti & functionibus omnibus utplurimum, excepto circa suum morbum judicio, bene se habentes.

Hallucinatio mentis in eis versatur circa sanitatem propriam, quam multo magis perditam reputant quam reipsa est, quamque continua ad corporis statum attentione mœsta scilicet & fortiori, reapse labefactant maxime ex eo quod Medicis suis diffidentes remedia proprio marte vel inconcinne adhibeant, sæpius suo morbo contraria, ut repetita cathartica, frequentes phleotomias, clysmata quotidiana, dum gulæ imperare nesciunt, aut digestionem mœrore, pravaque alimentorum qualitate vitiant. Hinc flatus, ructus, borborygmi, hypochondiorum dolores, nauseæ, vomitiones acidæ, acres biliosæ, atrabilariæ, alvi constipatio, somni turbulenti; hinc macies, cutis squallor, color fuscus, &c.

Diurna molestaque in nervoso ac membranoso systemate, oscillatorii motus perturbatio & dissonantia videtur *Fracassino* hujus generis causa & essentia. Hallucinatio nobis videtur repetenda ex nimia mentis attentione ad corporis valetudinem, tum ob nimiam philantiam, vitæque & voluptatis amorem, tum ob nimiam systematis membranosi sensibilitatem huic philautiæ conjunctam.

Nervos vibratorio motu gaudere est hypothesis; eorum nativa laxitas & elasticitatis omnis defectus has vibrationes & consonantias esse fictitias evincunt: in rheumatismo, arthritide, tritæophya, &c. vibrantur & dissonant vasa membranæ sine hypochondriasi; in epilepsia, eadem sæpe sunt cætera hypochondriascos symptomata sine ullo habitualis mortis metu, sine sensi-

sensibilitate, deest sola animæ fortior attentio ad valetudinem, quæ initio libera est, successu vero temporis coacta & veluti necessaria evadit, ut omnia pathemata quibus indulgemus.

Hæc ægritudo periculi expers est, nisi suo cesu temporis alias graviores accersat, aut cum illis sit complicata; ideo autem est contumax, quia unde maximum exspectandum est præsidium, mens ipsa laborat, & errore suo morbum facit ac fovet; ægri scilicet indocilitas, diffidentia, continua sollicitudo, non solum digestiones lædunt, sed impediunt quominus levidentia mala, quæ huic errori ansam præbent, sanentur appositis diuque continuatis remediis, quorum alia animam spectant, alia corpus.

Therapeia ex parte corporis exigit 1. victum humidum, cibos facilis digestionis horis determinatis, parca dosi sumptos, diu præsertim masticatos, potu aquæ, vel vini, aquati copioso dilutos; 3. somnum multum, vitando vespertinis horis lectiones, negotia, nuncios quæ animam a somno avertunt; exercitium prodest jejuno ventriculo sumptum, ut deambulatio, rusticatio, venatio, potissimum peregrinatio, quatenus digestioni favent, 3. humectantia, laxantia in genere conveniunt ad sensibilitatem nervorum minuendam, & aliqualem fluidorum demulcendam acrimoniam: nihil est vulgatius iin hoc morbo quam præscribere vere & autumno lac, præmissis jusculis refrigerantibus & a catharsi leni, æstate aquas minerales leviores, ut Euzetensis, Alesienses, serum lactis & balnea, noctu emulsiones cum narcoticis.

Ex parte animæ duplici modo possumus attentionem ab objecto hallucinationis removere, & 1. quidem sermonibus philosophi; quippe cum plures sint ingeniosi & litterati hypocondriaci quam stolidi & rustici, fieri potest ut rationum momenta sentiant; cum autem nimia philautia, vitæque & sanitatis nimius amor religiosæ opponatur patientiæ, ac philosophicæ Stoicorum apathæi, hypocondriaci admonendi sunt virum fortem dedecere hanc levium malorum intolerantiam, ac continuam de hisce querelam. Si enim satis persuasi forent neminem ex omni parte beatum esse in hac vita, nisi qui tædia & labores, cum animi, tum corporis eodem animo patitur, ac natus paterna manu castigatos, illi leves sanitatis alterationes non tanti facerent. 2. Expedit ut aliis fortioribus ideis excitatis, idea morbi ex eorum anima deleatur; plures visi sunt, qui superveniente lite, aut gravi negotio, morbi sui obliti sunt, & qui ejus oblivisci potest, salvus est. In hunc finem nihil convenientius est equitatio e per loca amœna, tempestate serena, aut quod eodem recidit, & peregrinatione navigatione, rusticatione; ast equitatio præstat ceteris; omni enim instanti continuo novis & variis objectis visus, auditusque percellitur, ita ut fere impossibile sit animam attentione funesta non averti, & aliis cogitationibus non assuescere in quo magna pars curationis consistit.

Quo homo debilior est corpore, eo sæpe debilior est animo, seu minus fortis & audax ad adversa viriliter sustinenda; ea vero fortitudo animi quæ deficit in hypochondriacis augetur amicorum colloquiis. Medici eos alloquentis securitate & promissis: ast utplurimum validis medicaminibus corpus enervatur, catharticis repetitis, phlebotomiis importunis debilitatur, unde vis animi perit, & recrudescit hypochondriasis; nihil magis facit ad lætitiam excitandam quam sufficiens perspiratio, observante *Sanctorio*, adeoque ejus præcepta diætetica & gymnastica ad eam promovendam hic valent maxime, inter quæ iterum equitatio cæteris præstat.

1. *Hypochondriasis biliosa* Fracassini, seu *calida & sicca*, 1ª *species*. L.

Species omnium rarissima, quæ temperamento bilioso jungitur: Vide signa & principia hujus temperamenti in Physiologia. Æger sæpius conqueritur de cephalalgia gravativa, vertigine, syrigmo; dyspnœa, palpitatione, doloribus artuum, nephralgia, cardialgia, biliosa colica, gastrodynia, oris amarore, alvi constipatione; tristitia & morositas ad audaciam usque increscunt, intolerantia est petulans; jungitur citius macies, pulsus velox, calor, siccitas.

Cura. Nocent in hac specie calida & exsiccantia, ut rheum, aloe, amara, martialia. Juvant jusculа refrigerantia ex pullo, lactuca, endivia, ranis, emulsiones balnea, aquæ minerales leviores, potus aqueus, nec vitandæ sunt initio & in paroxysmis phlebotomiæ.

2. *Hypochondriasis sanguinea* Fracassini, *calida & humida*, *spec.* 2. L.

Illa est species quæ plethoræ signa conjuncta habet, ut capitis gravitatem, dyspnœam a levi motu lassitudinem, desuetas narium hæmorrhagias, suppressa catamenia, mariscas parce fluentes, tumidas, famem vegetam, victum opiparum, colorem faciei floridum, &c. rara est hæc etiam species.

Plethora secum sanguinis spissitudinem importat, utplurimum vitam sedentariam, mollem sequitur. Indicantur itaque 1. sanguinis missiones repetitæ initio, quibus agrypniæ, dolores capitis, artuumque sublevantur, quæ non adeo in hoc casu pertimescendæ ac in hysteria pituitosa & vetusta merito permitescit *Sydenham*: hirudines etiam pro re nata mariscis turgidis applicandæ: 2. Laxantia tum forma potus, tum forma clysmatum optime quadrant, tum ad emolliendam & humectandum; peccat enim calore & siccitate corpus; alvo laxata caput melius se habet; potu theiformi subaromatico ex foliis melissæ, menthæ, capraria, theæ, fluida diluuntur, urinæ fluunt, sanguis edulcoratur; præmissisque lenibus catharticis ex manna, tamarindis, infuso levi sennæ, jusculа ex pullo, pediluvia in paroxysmis, ac sedantia profunt; ast opiata cum cumphora & nitro injungenda. Inveterato morbo cascarilla & chinæ radix periodicos insultus avertunt.

Hypo-

Hypochondriaci, si frequentibus balneis corpora reddantur perspirabilia, & victu humido utantur, sani fiunt. *Sanctor*.

Si obstructa sint viscera, adhibeantur pilulæ ex sapone, rheo & tartaro vitriolato, cum pauxillo essentiæ juniperi, & syrupo aperitivo.

Pulveres absorbentes *Wedelii* cum succino cinnabari, & nitro laudantur, optime spasmos compescunt.

Liquor mineralis anodynus *Hoffmanni* roborat & sedat.

3. *Hypochondriasis melancholica* Fracassini, seu *frigida & sicca*, cap. 3. pag. 329.

Solida sunt rigida, vasa minima angustiora, pinguedo deficit, siccum est corpus, sanguis crassus, alvus sicca, digestiones flatuosæ, nephralgiæ, colicæ, ructus accedunt, hepar difficile permeatur, mens anxia, morosa, tristis, mores severi, ingenium acre, ætas virilis; species hæc frequentissima.

In hac species præter phlebotomiam parcam suadet corporis inunctiones, fomenta emollientia, balnea tepida, oleum amygdalarum alvo lubricandæ aptum ad uncias tres quavis, die, in decocto chamæmeli, vel in jusculo; dein catharticum lene ex cassia cum rheo, alternis diebus ad tres vel plures vices; tinctura rhei, cum sale tartari, in decocto fumariæ, agrimoniæ, & si sint obstructiones, in decocto foliorum saponariæ, chelidoniæ; vasis deobstructis ad sedantia, paregorica deveniendum, pilulæ de cynoglosso cum nitro & camphora, nitrum cum cinnabari & succino, pulvis Hanoverianus Marchionis in aquis tilæ, pæoniæ, calendulæ, cerasorum nigrorum; Lac cum decocto chinæ, cochleariæ, fumariæ mixtum & ebullitum hujusve loco juscula ex pullo, ranis, cancris, hordeo, oryza repetenda sunt.

Rasuræ corni cervi unciæ quatuor, cum aquæ libris viginti post digestionem ebulliant per sex horas, adde carnem duarum testudinum & gallinæ juniores, coquantur, dein expressa colatura cum lactis libris octo, aquæ namphæ uncia una, florum borraginis, buglossi, foliorum cochleariæ, nasturtii aquatici ana manipulo semisse destillentur in balneo mariæ, dosis unc. x. servetur reliquum ad usum.

Diæta aut semidiæta lactea etiam maxime congruit; aloetica, & martialia, aquæ acidulæ fortiores, pillulæ Becherianæ, Stahlianæ minus conveniunt.

4. *Hypochondriasis pituitosa* Fracassini cap. 4. pagin. 338. L.

Eos aggreditur qui frigidi sunt & humidi.

In illis solida mollia minus elastica, sanguis effœtus, bilis iners, circulatio tardior, pathemata languida, pulsus mollis, calor minor, pallor, somnusque major, minor audacia, major debilitas corporis & animæ. Si vero ob ærumnas, lites, dedecus, anima debilior evadat, minus constans sit & facile dejiciatur, inde mœror, languor, tristitia, quæ digestiones pessumdant: inde cruditas, vasorum infarctus, flatus, aliaque symptomata hypochondriaca.

Hæc species exigit præmittenda cathartica stomachica, ut rheum, aloem, sennam; respuit phlebotomiam; exigit tonica ex marte, rheo, cinnamomo, macis; clysmata carminativa ex chamæmeli, menthæ, anethi, carvi, fœniculi decocto, pilulas *Quercetani*, *Hermanni*. Curantur etiam illi hypochondriaci itinere, navigatione, venatione, musicis concentibus, potissimum equitatione; huc conferunt aquæ sulphureæ de Bagnols, St. Laurens, Cauterets, quæ tonum fibris & fluiditatem lymphæ conciliant; huc pertinet processus ad hysteriam a *Sydenhamo* commendatus suppressis lacticiniis & balneis.

5. *Hypochondriasis hysterica* Fracassin. pag. 351. part. 3. *Hypochondriasis muliebris* ejusdem L.

Cognoscitur ex signis conjunctis hypochondriascos & hysteriæ, scilicet quod a levibus pathematis, ut terrore, repulsa, tædio ortum ducat maxime apud mulieres puerperio, diarrhœis, phlebotomiis debilitatas, quod in paroxysmis spasmi cutanei, palpitationes, carus hystericus, asphyxia hysterica, dispnœa, angina, dysphagia, colica hysterica, gastrodynia, globus abdominalis, urinæ limpidæ, copiosæ, oscitationes, risus & fletus sine causa evidenti accedant & recedant. In terapeia distinguendi sunt morbi hysterici breves, vel acuti, de quibus jam egimus, ab hysteria habituali, in qua non actu datur ullum symptoma grave.

In statu habituali respicienda sunt catamenia; si enim parcius aut nullatenus mensibus prægressis fluxerint, ille fluxus restituendus est, aut supplendus phlebotomia; in hunc finem in calidis aquæ acidulæ, equitatio, aqua ferrata, usus croci; in frigidis limatura martis, juscula aperientia cum rheo, radicibus aperientibus sunt advocanda.

Menstruis bene procedentibus serum lactis, balnea, aquæ acidulæ, juscula emollientia, exercitium suadenda.

Si vero acuti morbi accedant, vide illas species in suo genere.

6. *Hypochondriasis phthisica* Fracassini part. 3. cap. 3. C.

Hujus combinationis duo exempla refert auctor; phthisis vero hypochondriasi accedens ea est quæ ab hæmophthysi ortum ducit; signa obscura non sunt: Remedia vero edulcorantia, diluentia, lacticinia cum equitatione ægrum sublevare possunt, non sanare.

7. *Hypochondriasis asthmatica* Francassini part. 3. cap. 4. L.

Hanc speciem comitatur asthma vel convulsivum, vel humidum, vel mixtum.

Cum asthma convulsivum est, suadentur phlebotomiæ in paroxysmo, hirudines ano applicandæ, unctiones pectoris, pediluvia; extra paroxysmum balneum pro remedio singulari habetur, oleum amygdalarum vel seminum peponis,

nis, ferum lactis paregorica frequentia, lac asininum.

In asthemate humorali abstinendum a balneis, phlebotomia, aliisque laxantibus; resolventibus insistendum, ut croco, camphoræ suffumigiis ex saccharo, olibano cum pauxillo cinnabaris, vaporibus humectantibus ex decocto verbasci, althææ, nymphææ inspirandis: intus catartica lenia, ut manna in decocto tussilaginis, erysimi, syrupus violarum, dein incisiva bechica, ut extractum enulæ, scabiosæ, ireos, sperma ceti, crocus, flores sulphuris, benzoinum, sal volatile succini, cornu cervi; imo si viscosa sint sputa, gummi ammoniacum in aceto scillitico, fuligo præparata, olibanum.

Hypocandriasis calculosa Fracassini part. 3. cap. 5. C.

Nephralgia calculosa accedit symptomatis Hypechondriaseos, ut gastrodyniæ, hypocondriorum tensioni, borborygmis, alvi constipationi, urinis tenuibus, ructibus acidis.

Curatur oleo amygdalarum, balneo aquæ dulcis, phlebotomiis & leni cathartico præmissis extra paroxysmum, potu diluente, aquis acidulis; dein inter specifica adhibetur rasura saponis cum tartaro vitriolato, terebinthinæ ope in pilulas redacta, superbibendo decoctum saxifrageæ cridactylitis & millefolii.

9. *Hypocondriasis tympanitica* Fracassini part. 3. cap. 6.

Ut plurimum intestinorum cavum flatus repletur; alia vero tympanitis est indolens, alia doloribus atrocibus stipata; rursus hypocondriasis quam comitatur est pituitosa, vel est biliosa, aut melancholica.

Ubi tympanitis est dolorifica, oleum seminum lini melius est oleo amygdalarum, paregorica parca dosi sunt adhibenda, stomachica & discutientia intus sunt necessaria, quæ aromatica, spirituosa & volatilia sint; postea aquæ martiales sulphureæ & in pituitoso temperamento chalybeata & corroborantia; extus vero fomenta ex vino, radice bryoniæ, ireos, floribus chamæmeli, seminibus carvi, anisi, cerata resolventia, fasciæ ventrem comprimentes, clysteres carminativi cum melle solutivo, philonio romano.

At cum dolores absunt, cathartica ex manna, senna, tartaro prosunt, super bibendo aquas Tetucianas: pilulæ aloeticæ, theum, mercurius dulcis, diagrydium, pilulæ Berlherianæ conveniunt, dein tinctura rhei, extractum baccarum juniperi, decoctiones ealami aromatici, infusa menthæ, pulegii, corticis aurantiorum.

10. *Hypochondriasis algida*.

Non rari sunt hypocondriaci qui præter flatus, constipationem, mariscas, subsultus convulsivos dum potissimum somnus accedit, pulsationes, borborygmos in hypochondriis, vertigines, cephalalgias, pectoris constrictiones, &c. conqueruntur potissimum, tum æstate, tum hieme, & frigore continuo imprimis capitis & catarrhis, ita ut vestibus hibernis media æstate se cooperiant, unde fervor sanguinis qui frigoris sensationem non tollit, nisi oborta sudatiunrula; hinc sudores, præsertim nocturni, quibus emaciatur: sensatio vero illa frigoris eos durit ad thermas ealidissimas quarum ductis morbus intenditur; frigusque minime sublevatur, cum illud pendeat a cutis erethismo: hic morbus est pertinacissimus, cum vidimus ortum ab intempestiva & largiori hydrargyrosi fine syphilide.

Indicantur & prosunt reapse lacticina, balnea frigidiuscula, juscula emollientia, equitatio successiva vestium imminutio. Hæc species exiguo mortis timore est stipata, ita ut inter algorem & Hypochondrasim anceps sit.

VI. SOMNAMBULISMUS; *Noctambulatio*, *Noctisurgium*; Græcis *Noctegersia*, *Hypnobatesis* & *Nyctobasis*; *Maladie des somnambules*; Ægri *Noctambuli*, *Somnambulones*, Græris *Nyctobata* & *Hypnobata*.

Est dormientium ea hallucinatio qua se vigilare putant, omnia vigilantium munia exsequuntur & se diversis periculis exponunt.

Somnus sanus est ille status quo omnes tum sensationes tum imaginationes silent, & feriantur, omnesque motus liberi suspenduntur; in *somnio* vero sano sola vigrt imaginatio, omnes sensationes sunt obscurissimæ, & motus omnes, ut in somno, exceptis vitalibus, feriantur, demum in *vigilia* & sensatio & imaginatio, ut motus liberi exercentur. Hinc patet quid sit *somnambulismus*, somnium scilicet in quo omnis sensatio feriatur, sed imaginatio vividissima est, unde motus artuum arbitrarii exercentur, ut in vigilia.

Differt itaque somnambulismus a vigilia per sensuum omnium feriationem; somnambulo scilicet nec videt, nec audit, nec gustat, nulla eorum quæ præsentia sunt appercipit, de cætero easdem ac vigilans actiones exercet.

Daturne in excephalo centrum quoddam ad quod omnes nervi sensiferi pertingant; quodque sit infarctum ita ut nulla sensatio fieri possit? verum nervi motui artuum destinati sunt simul omnes sensiferi; quo pacto itaque fieri potest ut idonei sint ad motum; dum ad sensum inepti sunt? an anima attentionem suam retrahit ab organis sensiferis, ut oculis, auribus, cute, &c. & tota attendit ad motus fibrarum medullarium cerebri, qui imaginationes excitant? nonne similiter in apoplexia & earo retrahit suam attentionem ab organis sensiferis, sed eo discrimine quod nil agat in artubus apud apoplectas, agat vero per muscolos artuum in somnambulis? æger ab utriusque morbi insultu rediens antecacturum omnino inscius est. Sic apoplecta, syncopticus, somnambulo, epilepticus post insultum æquæ ignorat quæ se peracta sunt, ac si non extitisset toto illo suæ vitæ spatiolo, aut ad summum obscurissimam quo-

quorumdam ideam servat, ut a somnio, si insultus levissimus fuerit.

Si sensationes obscurissimæ sint in noctambulonibus, reciproce imaginatio vividissima est, unde fit ut multo ingeniosius & sagacius munia sua perpetrent quam vigilantem; dormiendo scilicet scolastici noctambulones & themata sua accuratius, & carmina sua rectius componunt; murorum structiores excelsa tectorum tutius obambulant quam qui vigilant, ast non sine periculo in his circumstantiis a somnio suo excitantur; difficulter autem excitantur; sopor enim somnambulorum molto altior est somno sanorum; licet levior sopore cataleptieorum.

1. *Somnambulismus vulgaris*. L. P.

Est illa species in qua homo sopore excitabili detinetur, unde differt a cataleptico somnambulismo.

Duo vero sunt hujus gradus, levior scilicet est ille quo detenti e lecto non exeunt, sed se movent & loquuntur, inter quos sunt qui ensem distingunt & vibrant, sclopetum explodunt quasi ostes aut latrones impugnandos haberent, non sine magno & sui & vicinorum periculo. Alii vero e lecto exsiliunt, se vestibus induunt, lampadem accedunt, claves inquirunt, fores reserant, vinum e dolio extrahunt, aut quid simile patrant, quin evigilent; alii fenestræ insident & calcare equum, cui se impositos putant, exagitant; sunt qui flumen tranant; alii ea omnia oculis apertis faciant, nec tamen expergefiunt. Illi vero se diversis periculis exponunt, maxime si imprudenter & inopportune excitentur. Infortuniorum exempla vide apud *Fabricium Hildanum centur. 2. observ.* 84. & 85.

Insultum determinant ebrietas, cœna largior, cibi flatulenti, duri, tegumentorum copia, decubitus supinus capite depresso, usus opii, semen cannabis, studium post cœnam, somnus initus ante digestionem peractam.

Ex his intelligitur quibus cautelis præcaveri possit insultus; verum si affectus sit hæreditarius, aut ab ortu congenitus, difficile est eum eradicare. Profuit in sene somnambulone repetita electrisatio, referente *Illust. Masseyo*; prodest etiam cupam aqua plenam lecto admovere ita ut e lecto surgens balneo frigido excitetur; prodest etiam si amicus noctambulum se fingat & verum noctambulum verberibus prosequatur; interea cancellis fenestræ claudendæ sunt, ne se præcipitem det æger, ut sæpe accidit.

De hoc morbo vide *dissertat. Zvvingeri*; *Observations curieuses du P. Bougeant, tom.* 3. *pag.* 256. *Thesim D. Gastaldy* &c.

2. *Somnambulismus catalepticus*. *Catalepsis delirans* Acta Acad. Upsaliensis anno 1742. pag. 41. & Hist. de l'Acad. R. des Sc. 1742.

Est species quæ paroxysmo catalepseos incipit & altero terminatur. Vide *Captalepsim*.

Medicus Ripelatensis suam conjugem meæ curæ commiserat; ea 24 annos nata, menstruata, contumeliam a rustico passa, incidit in morbum periodice recurrentem, a levi animi turba recrudescentem, cujus paroxysmi semi horam durabant; eo subito omnem sensum amittebat, ut in catalepsi delirante, sed eo discrimine quod somnians pergebat, mussando, gesticulando, vel loquendo, sui animi sensa ab initio ad finem manifestare; tunc in lecto sedens hostem suum videre sibi videbantur in Chirurgo cubiculum ingresso, & in ipsum insiliebat; tum umbram sui corporis in muro opposito pictam cernens, & pro vario candelæ situ fugientem insequens, irascebatur in illam, intereadum maritum alloquentem nec videbat, nec audiebat, neque quovis modo puncta aut lacessita ulla sensus signa edebat. Hi paroxysmi plures menses redibant; frustram ubertim sanguis ipsi missus est, frustra balnea, refrigerantia adhibita sunt; Monspelii procul ab objecto iræ suæ melius se habuit, multo rarius recurrebant paroxysmi, imo ambulando, animum recreando tantum, convaluit. In ipsis paroxysmis digiti, manus, artus, impressum situm retinebant quod in simili morbo nuper descripto ab *Illust. Lorry D. M. Paris.* notatum non video. Hic morbus omni ævo fuit, ni fallor, obvius, sed a nemine observatus, antequam ejus historiam consignarem; vid. *Mem. de l'Acad. R. des Sc.* aliud etenim est videre, aliud observare.

ORDO SECUNDUS.

MOROSITATES.

Morositas est voluntatis aut noluntatis depravatio. Morosus, Gallice *Bizarre, capricieux, volontaire*, est ille qui sine ratione quodpiam constanter appetit quod ipsi bonum reale non est, aut aversatur quod malum apparens est tantummodo, licet realiter bonum sit.

Bonum dicitur quod nos statumve nostrum perfectiores reddit, *malum* vero quod imperfectiores: perfectus est homo cujus omnes actiones & dispositiones tendunt directe ad unum optimum finem, seu ad eum propter quem a Summo Numine creatus est. Media vero ad eum finem obtinendum apta sunt totidem fines priori subordinati ad quos tendere debent ejus actiones & dispositiones; qui enim vult finem, media ad ipsum ducentia velit oportet. Finis ultimus est haud dubie felicitas æterna, fines vero intermedii sunt bona animi, bona corporis & bona fortunæ, ex quorum consursu felicitas temporalis etiam obtinetur.

Quidquid agimus, illud finis alicujus gratia suscipimus, & quod nos ad agendum determinat *motivum* est sive rationale sive erroneum: ratio exigit ut bonum majus minori anteponamus; qui itaque minus majori, breve diuturno, fugax constanti bono anteponit, is motivo minus recto, adeoque erroneo duci se patitur; atqui qui motivo erroneo ductus vehementius quid cupit aut aversatur, is morosus est; quippe minus bonum majori, aut quod eodem recidit, quidpiam quod malum est bono anteponit, seu malum

malum reale pro bono judicor. *Hippocrates in aphorismis* vulgo bonum reputat quod a majori malo nos liberat licet ingratum sit, sic amputatio brachii in se quid malum est, & dolorificum; si vero brachium sphacelosum sit, & ejus amputatio ad vitam servandam sit necessaria, ea pro bona merito habetur. Suavitas quam a saccharo degustato percipimus quid bonum est; verum si inde progerminent vermes morbo gravi ansam daturi, sacchari esus malus habendus est, cum suavitas constans quæ a sanitate exspectatur, sit quid melius suavitate fugaci ex esu sacchari percipienda.

Ideo itaque erramus in appetitu, seu morosi sumus, quod de objecti cujusdam bonitate aut pravitate perverse judicamus, quod v. gr. bonum minus majori anteponimus, ut sensibile intellectuali, fugax constanti. Id vero procedit ex eo quod objectum non satis cognoscamus & nosmetipsos ignoremus; id enim bonum solummodo censendum est, quod nos perfectiores aut minus imperfectos reddit, ergo quid nobis deficiat prius cognoscendum est quam eorum, quorum indigemus, cognitionem adipiscamur, seu id solum appetere decet quod respectu nostri & in datis circumstantiis bonum est, licet in aliis circumstantiis forte nocivum esset. Sic medicamentum emeticum quod sano noceret, in quibusdam morbis & circumstantiis ejus morbi optimum est, & ejus aversatio erronea censenda est ac morosa, cum verosimile est, quod ab ejus omissione vitæ periculum immineat, & ab assumptione sanitas restituatur.

Bona *sensibilia* sunt voluptates ex sensationibus perceptæ, ut voluptas quæ a fame, siti, libidine expleta exsurgit; illæ nobis sunt concessæ, ut ad individui sustentationem & prolis generationem dato tempore invitemur, qui vero eam voluptatem pro fine sibi proponit, quæ tantum est medium ad bonum majus assequendum, ille voluptuosus, helluo, vinolentus aut libidinosus habendus est; sed illi errores, quatenus sanitati directe non nocent, sunt tantum errores *morales*; non vero morositates, quæ medicorum curam expostulant, licet pluribus morbis ansam præbeant.

Ut hallucinationum, ita & morositatum duplex est principium, alterum corporeum quoddam vitium, alterum vero animæ ipsius error; sic libidinis morbosæ, seu satyriaseos principium est seminis acrimonia, fibrarum nervearum sensibilitas major; ast seminis acrimonia ipsa potest pendere ab usu condimentorum gulæ placentium, liquorum ardentium; ac sensibilitas genitalium nimia potest intendi a lascivis ideis & phantasmatis sæpius animæ oblatis & volutatis; ergo a causis *materialibus* & a *moralibus* non raro pendent hi morbi; proindeque auxilia utriusque generis ad hos curandos sunt adhibenda, errantque Medici qui auxilia moralia ita contemnunt, ut nullum in institutionibus artis eorum mentionem faciant. Errat maxime *Boerhaave*, & Materialistis favere videtur, cum in definitione morbi nullam animæ mentionem ea ratione injicit, *quia corporis statum determinatum idem*, ait ille, *anima status individue comitatur*; unde sequeretur nullum esse animæ imperium in pathemata, nullamque moralium auxiliorum in arte medica utilitatem, quod certe quotidianæ experientiæ refragatur, cum ex ipso *Boerhaave Aphoris.* 504. *quadam auxilia ex mente repetenda sint, ut qua magnos affectus, ratiocinio, excitamento contrarii affectus vel divertendo, sopiunt*, & hac arte nimium sanguinis impetum retundunt. Status itaque corporis ab anima mutatur, nedum status animæ corporis conditionem semper & individue comitetur.

Morositates aliæ sunt pathematis vividis, aliæ vero tristibus, languidis potissimum stipatæ. Pathemata *vivida*, ut ira, gaudium, cupiditas, pendent utplurimum a fibrarum nervearum robore, tensione, elasticitate nimia, fluidique nervei activitate; pathemata *languida*, ut metus, animi deliquium, tædium, inappetentia, frigiditas, qualia observantur in nostalgia, pica, morosi, amnesia, videntur pendere ab imminuto tenore medullæ cerebri & fibrarum nervearum, inde in organa distributarum, fluidorumque vappiditate, inertia.

Ad utrum ex hisce principiis morositas pertineat, docent prægressa; etenim si morbum prævierint curæ mordaces, vigiliæ, lucubrationes, victus opiparus, usus spirituosorum, aromatum, condimentorum, verisimile est fibras, siccitate, elasticitate, sensibilitate peccare; sensibilitas cum mollitie, & tenuitate fibrarum ponit earum *teneritudinem*, qualis in infantibus, puellis, hystericisque observatur; hinc animi mobilitas, inconstantia, judicii levitas, ad delirium, metum, desperationem proclivitas. Medicus blandiens, crepundias offerens, spem promissis erigens, cardiacis debiles, castoreo hystericas, vino convalescentes reficit.

Sensibilitas nimia fibrarum cum harum firmitate & robore *irritabilitatem* constituit, qualem in maniacis, ira percitis, ferocibus, rusticis, phreniticis observamus. Plethora commota, febris acuta, vini usus, dolor summus, commotiones animi tunc excitant, quas phlebetomia, victu molli, refrigerante, somno, quiete, tenebris, silentio, narcoticis, extra febrem balneis, fomentis pacare opus est. Quanta sit illa irritabilitas in hydrophobis, in cephalæa discruciatis? In otalgia, vel levis susurrus; in arthritide incessus supra pavimentum; in ophthalmia minimus lucis radius dolores gemitus, anxietates ægri ingeminant.

Anima debilitatis suæ conscia timori, pusillanimitati, deliquio, mœrori se totam tradit; infirmatum tenorem medullæ cerebri incusant Auctores quidam in omnibus animi morbis, ut *Kloeckhoffius*: ast merito quiecem in ipsis affectibus, maxime cum videamus hanc pusillanimitatem, mobilitatem animi, pronitatem in risu

& mox

& mox in lachrymas, deliramenta, imaginationis ludibria supervenire, puerperis largas hæmorrhagias passis, mulieribus morbo chronico, catharticorum repetito usu debilitatis, viris delicatulis quos ærumnæ, studia acriora, vita sedentaria, prodiga seminis ejectio, ptyalismus ab hydrargyrosi, &c. infirmarunt.

Illis conveniunt analeptica; quæ jacturas reparent, victus ex eupeptis, usus vini, quies summa animi cum exercitio moderato corporis, in locis amœnis, animum divertentibus ab objecto mœroris, abstinentia ab omni medicamine evacuante, usu prudenti opii.

In cura ægritudinum animi, quæ fere semper cujusdam boni sensitivi cupiditate foventur, aut mali sensitivi aversationem habent comitem, hoc tenendum Medico, penes nos esse, nisi affectus sit vehemens, illas cupiditates moderari, mentem ad alia bona revocando, ideas novas prioribus oppositas excitando; sic videmus bona physica minori in pretio esse apud eos qui bona intellectualia, ut virtutem, pietatem, scientiam sectantur; Medicus ergo cupiditatum & voluptatum sensitivarum contemptum inspiret ægris, earum noxam, instabilitatem, effectus sanitati etiam funestos enumeret; si vero hac arte dolorem, mœrorem ægri non minuat, ad alterius boni cupiditatem ægrum incitet; sic erotomania affectum amicorum consortio, conviviis, ludis, theatro, venationis, musices illecebris a priori cura dimoveat.

„ Ægro corporeis voluptatibus merso in memoriam revocare decet, hominem natum esse „ qui summæ voluptati consequendæ studeat, quæ „ complectatur usum bonorum omnium singularium quorum quisque capax est; interea locum „ longe principem tueri bona menti magis propria."

Apprime tamen attendendum est, alios hujusce classis morbos a prava organorum dispositione pendere, quæ medicaminibus tantum potest restitui, ut pica ab acido in stomacho latitante, nymphomania ab acrimonia seminis; alios vero quos causæ morales producunt, ut pica, quæ ad pallorem pulchritudinis causa conciliandum excitatur, nymphomania, quæ imaginationis libidinosæ & voluntatis ad voluptatem pronæ effectus est; harum vero causarum combinatio in eodem morbo frequentissima est, unde & physica & moralia remedia simul indicantur.

VII. PICA; *Picaceus appetitus* Rod. a Castro Lib. 3. *Citta* Cl. Linnæo, *Picatio* Barbaris; *Cizza*, *pitta*, *malacia*, ac *chitrosis* Græcis; *Appétit dépravé*, *goût bizarre*, *appétit bizarre*.

Pica est alimentorum consuetorum aversatio, cum insuetorum, sanisque insalubrium appetitu.

Duplex itaque symptoma picam constituit, aversatio scilicet & appetitus; primum vocatur proprie *cacositia* & *apositia*, Latinis *cibi fastidium*, quod si solum fit, & seorsum ab insuetorum appetitu, vix genus diversum à *nausea*; est, aut ad *anorexiam* proxime accedit; verum sæpius conjungitur cum absurdorum appetitu; qui enim assueta alimenta aversatur, is fere necessario ad insueta recurrit; dico insueta, alia enim sunt insalubria sanis, ut calx, carbones, acetum, araneæ, pediculi: alia licet minime sanis insalubria, ita copiose, intempestive & ardenter appetuntur, quod apud gravidas accidit, ut si his frui non possint, gravissime angantur; fœtus earum nævis singularibus notentur, observante *Hippocrate*. Novi mulierem quæ ardentissime oppetit, dum gravida est, penem crassum nigricantem; alteram quæ noctu surgit, ut decem haleces crudos voret; dantur quæ per novem menses tantum limonibus victitarunt; mitto loqui de iis quæ carnem humanam e vivo homine dentibus avulserunt; nec defuerunt etiam scatophagi, teste puella, (de qua *Zacutus Lusitanus, centur.* 304. *lib.* 3.) quæ olēto denegato, anxietate quadam vexabatur, & cor sibi lancinare sentiebat. *Vide* etiam exemplum in *Ettmullero*, de *Pica*, seu *Malacia*, *pag.* 88.

Ideo aversamur quædam alimenta, vel quia degustata male sapiunt, vel quia sumpta stomacho displicent; male sapiunt, quia perversa est salivæ crasis, quacum miscentur alimentorum moleculæ, antequam papillas linguæ feriant; ex hac vero miscela exurgit sapor ingratus; verum idem accidit eadem de ratione in stomacho, in quo licet non detur gustus, datur tamen tactus; aut sensus obscurus, qui moleste fert actionem alimentorum simili saliva, aut succo vitiatorum: hine aversatio in organo digestionis, ut in organo gustus; tunc autem homo alimenta vulgaria respuens quærit insueta, & aliquali instinctu fertur in salem, humum, haleces, succum limonum, &c. usquequo gratum cibum, aut potum invenerit. Vidi mulierem gravidam, quæ per mensem integrum animo suo revolvebat quid appeteret, & nosse non poterat: appetebat autem anxie quid sibi omnino ignotum; datur itaque certe individui licet ignoti cupiditas, quidquid vulgare adagium contradicat; sic canes ignotum sibi gramen prima vice appetunt, & detectum avide vorant; sic recens nati lac ignotum appetunt, ut puberes venerem.

Potissime species picæ mihi videntur sequentes.

1. *Pica infantilis*; *Pica des enfans*. L.

Nihil est vulgatius quam infantes trimi, quadrimi, cacochymi, potissimum apud plebeios, qui humum, & murorum mortarium pugillatim & clam devorant per menses & annos; non secus ac aves pulveratrices, ut gallinæ, in sterquiliniis lapillos, arenulas eligunt, quibus indigent ad trituram alimentorum in stomacho cartilagineo juvandam; illi vero infantes debili sunt stomacho, & ad acescentem saburram prono; nativo itaque quodam instinctu ducuntur ad absorbentia terrea, quæ hunc acorem corrigant assumenda, ita ut natura in hoc sibi remedium quærat, ut quærit apud canes in gramine eum

cum in finem, vorando, ut vomitu rejectum viscosam sui stomachi saburram evertat.

Quoniam vero ea medicina naturalis insufficiens est, ars medica suppetitas ipsi ferre debet, adeoque cathartica, amara, tonica, ut rheum, aloe, vel senna in infuso amaro, antiacido, ut absinthii, centaurii minoris, chamædryos debent præscribi; dein stomachica vitium salivæ & succi gastrici corrigentia præscribuntur, ut pulvis cachecticus *Hartmanni* ex oculis cancrorum, limatura ferri, pulvere cinnamomi, saccharo, &c. Huc pertinet Pica a scabie retropulsa. *Ettmuller. Colleg. consultat. cas.* 3.: *Ephem. Nat. Cur. Dec. I. A. I. Obs.* 83.

2. *Pica Chlorosiantium*; *Pales couleurs*. L.

Est illa quæ puellis pluribus, non menstruatis, aut male menstruatis, cum pallore, animi sæpe mœrore, solitudinis amore supervenit. Excrementitius ille cruor superfluus non retinetur in corpore, quin inde circulatio tardior evadat, quin serum superfluum pravam crasim, sæpius pituitosam & viscosam, imprimat salivæ & succis digestivis ab eo mutatis; inde insipida est saliva, iners, fatua, linguam non titillans; inde inappetentia, alimentorum consuetorum aversatio, & condimentorum necessitas; uti cogimur sale, aceto, succo limonum condire, quæ sunt viscosa, adiposa, insipida ad hoc ut gustui arrideant; ita chlorosiantes condimenta appetunt alimentorum instar, eaque avide vorant, sive liquida, ut acetum, oleum, muriam, liquores spirituosos; sive solida, ut piper, sal, haleces, &c., hisque mirifice delectantur; prima posset dici *pica absorbentium*, ista vero *pica condimentorum*.

Docet autem experientia quod restituto martialium ope catameniorum fluxu, & roborato stomacho, ac solidorum aliorum tono, vitiosa hæc saliva & saburra non amplius generetur, genitaque per catharsim expurgata, utplurimum hic morbus sanetur.

Ad melancholiam vero dimittimus morositates illarum, quæ non alimentis, sed singularibus visus, odoratus objectis delectantur, ut numerandis vitrorum quadratis, tabulatorum tigillis, scalæ gradibus, odorando pulveri, qui verrendo cubicula spargitur.

A veneno scabiei repulsæ, historia *Etmulleri*; a veneno etiam plicæ, seu trichomatis induci picam *Stabelii* observationes docent; a primo vero inducitur prima species; a secundo quænam inducatur ignoro.

3. *Pica Malacia*; *Envie de femme grosse*. L.

Malacia, Latinis mollities, effeminatio, est habitus suis cupiditatibus indulgendi etiam ratione refragante; *Malacos* Græci vocabant, quos Galli *Enfants gates* nuncupant, quod de utroque sexu, & quavis ætate dicimur, quoties ob molliorem vitiosamque educationem, pueri suis voluntatibus præfracte adhærent, nec rationi aures præbent....

Itaque picæ illa species quæ malacia est, proprie ab illo animi vitio procedit; a prioribus ratione originis discrepat, & licet gravidis mulieribus familiaris sit, non minus sexus virilis, & potissimum ætas puerilis, hac pluries afficiuntur.

Illæ cupiditates non solum circa alimenta absurda, aut inassueta versantur, sed etiam circa alia quævis objecta. Puer Monspeliensis malacia correptus, languidus, gemebundus, omnem cibum recusabat, & tantummodo vicini cujusdam psittacum noctu dieque sibi dari cupiebat prece & pretio; mater gnati vitam ab hujus psittaci esu pendere existimans, psittacum sibi comparat, occidit, & assatum filiolo charissimo offert; iste vero vehementius ejulans clamat se velle psittaci cantum audire; talis est malacia; talis erat morbus ejus fœminæ quæ pistoris humerum manducare ita vehementer ardebat, ut quovis pretio maritus coactus fuerit ab illo pistore obtinere, ut conjux duobus morsibus sibi satisfaceret, & ægritudini suæ alias insanabili hoc remedium optaret. Plura exempla apud *Sennertum* sunt obvia. Quare vero gravidæ hac malacia sæpe detinentur, duæ possunt afferri rationes; prima est vitium salivæ tum a seminis virilis aura infectæ, tum a suppressis catameniis, ut in chlorosi, vitiatæ; altera ratio est moralis, recens nuptæ mollius a parentibus educatæ, mariti & non raro totius familiæ, prolem avidissime exspectantis, blandimentis ita vitiantur, ut quivis sibi licitum esse persuasum habeant, & ob aversationem ciborum assuetorum a prima causa ortam, continuo animum ad alia inquirenda versent, cupitisque utut absurdis præfracte potiri velint; tanta autem est hæc cupiditas, ut in proverbium abierit *nihil gravidæ denegandum esse*, ex repulsa fœtum ejus objecti cupiti notas gestaturum; atque hoc mirum est quod ab alimentis illis inassuetis, alias sæpe noxiis, vix unquam illæ lædantur; malacia vero non solum primis quatuor mensibus gravidatis, sed non raro ad finem ejus extenditur, totoque illo tempore viscosum mucum, insipidum, aut nauseosum mane & jejuno ventriculo quasi tussiendo eructant ex faucibus & stomacho, salivam mucosam saporis fatui, eamque copiosam excernunt, animo debiles, delicatulæ, fastidiosæ, molles sunt; ad hoc genus morbi juxta *Cælium Aurelianum* attinet etiam horrenda cupiditas, quam maltachismum vocat.

Pica gravidarum differt ab aliis, 1. quod gravidæ edulia inassueta, sed non absurda vorent; 2. quod nunc istud, nunc illud appetant, 3. quod ab his vix unquam lædantur.

4. *Pica abscorbuticorum*. L.

Sunt plures qui medicamina sibi convenientia appetunt, quos Medicis inter picantes numerant; eorum vero plurimi appetunt alimenta antiscorbutica, acrimoniæ sanguinis ad putre & alkalinum vergentis antidota, fervori sanguinis extinguendo apta. Sic novi puellam quæ edentula erat a vitio scorbutico, quæque per sex menses & ultra pomis tantum clam vescebatur, quo certe cibo vix quidpiam aptius ad scorbutum sanandum. Novi nobilem fœminam quæ

quæ hemiplegia imperfecta scorbutica laborans toto anno invitis remediis a Medico præscriptis pejus habebat; autumno vero rure degens pyra immatura a Medico prohibita in cibum frequenter adhibens, robur & sensum partium recuperabat: scorbutus autem adeo obscurus erat, ut ipsum Medicus ordinarius non suspicaretur; ast deinde filii duo & maritus scorbuto perierunt. In hunc censum revoco bene multos qui simili acrimonia ex fervore sanguinis affecti limones, aurantia vorant, acetum affatim bibunt, similiaque quibus olim Medici consuetorum inappetentiam, pallorem, obstructiones tribuebant; cum meo judicio ea esculenta & potulenta ægritudinis latentis sunt medicamina, quorum tamen usus arte medica melius quam a natura dirigi potest. In morbis chronicis pauci sunt qui spem sanitatis recuperandæ non foveant sumptis vere cerasis, vel autumno manducatis uvis, nec diffitendum est quin hæc sint ipsis non raro saluberrima medicamina.

5. *Pica voluntaria; Envies bizarres*. L.

Ea est quæ ab amicarum consilio contrahitur; puellæ si quidem plebeiæ & rusticæ non paucæ ab amicis quandoque suadentur nihil esse aptius ad album & decorum colorem sibi conciliandum quam carbonibus, pulvere, muria, aliisque absurdis uti, unde stomachus labefactatur, obstructiones generantur, catamenia supprimuntur, & assuetudo sensim invalescit, qua talia etiam sordidiora deinceps vorare coguntur. Puella mihi fassa est se olim delectatam esse latrinarum crusta muris adhærente: hæc est pica scatophagia *Helmontii p. 271. Zacutus* noverat puellam quæ per inscitiam cum oleti sui pauxillum degustasset, sensim magnæ copiæ assueverat, ita ut jam tota vita esset suavissimum alimentum, quo non poterat sine ægritudine carere; altera salis libras duas multoties intra diem ingerebat, unde inciderat in diarrhœam biliosam, a qua pica, a parentibus objurgata, & sumpto lacte caprino chalybeato, convaluit, *Zacut. Lusitan. Centur. 3. observ. 104. & 116.* Notum est Hottentotos tota die in vorandis propriis pediculis occupari; hic usus apud eam gentem invaluit, ut apud alios locustis vesci, de quo affectu videatur *Malis in Classe* X. & historia itinerum de Hottentotis & Acridophagis.

Maxima pars Auctorum tribuit picam vitio humorum ventriculi, vel salivæ; ast haud dubium est quin etiam error judicii & voluntatis primario incusandus sit, non vero in omni specie, sicut contendit *Diemerbroeckius Anat. lib. 1. cap. 6.*

Stratagemate utendum est ad curandam picam, scilicet miscenda cum iis quæ appetunt medicamina amara, aut cathartica, quæ picantes ad horum esu deterreant.

6. *Pica simulata*.

Vidi duos circulatores qui ut fucum facerent plebi, quæstus sui gratia, pluries in die septem, vel octo lapillos nucis fere magnitudine, alter totidem, & præterea notabilem copiam saxi cochlitis, quo urbs Monspelii structa est, vorabant; ipse commoto alterius abdomine calculos illos exploravi; an vomitu eos rejiceret non potui certo comperire, videbantur tamen calculi in intestinis, & ultimus lithophagus pro homine fero, seu sylvestre prædicabatur, ac lapidibus & aqua vitæ tantum victitans; sed quid non mortalia pectora cogit lucri utcumque exigui cupido! Dantur etiam vitrivori, cultrivori, seu qui scyphos vitreos, cultellos, &c., vorant non sine periculo, ut admirationem adstantium excitent.

VIII. BULIMIA; *Faim canine*.

Inepte, ut advertit *Doctus Menjotius*, vertitur hoc verbum per *famem bovillam*, quo magna fames proprie Græcis significatur, *Boulimiasis*, *Boulimos* & *Cynorexia* Græcis; *Phagedena* Cæli Aureliani, non Galeni; *Lycorexis* quibusdam; *Bolismus* Gordonii; *Palulimos* Plutarchi Symp. *Fames conina*, *lupina*, *bovina* Scholasticis. Ægri vocantur *Famelici*.

Bulimia est fames nimia respectu virium digestivarum stomachi, seu appetitus majoris alimentorum copiæ quam quæ digeri possit.

In fame sana eam copiam alimentorum sumimus, quæ in pastuum intervallis digeruntur; in anorexia vel minima fit ciborum etiam delectus, seu gustus consulitur attenre antequam cibus ingeratur, & hic ciborum delectus *appetitum* gallice dictum a fame distinguit; in Boulimia nullatenus consulto appetitu, vel brevissimis vel solitis intervallis plura appetuntur, & ingeruntur, quam quæ digeri queant.

Quantitas alimentorum quæ quotidie potu aut cibo ingeritur est circiter vigesima quinta pars ponderis hominis, si sanitate fruatur; hujus dimidia pars urinæ, altera perspirationis via exhalat, excepta vigesima parte assumpti quæ sub forma fecum amandatur. Hieme non major est quantitas assumptorum quam æstate; sed major est tantum ratio solidi ad liquidum assumptum. Monspelii adolescentes circiter 72. uncias, scilicet 46. in prandio, 26. in cœna assumunt; ratio media esculenti ad potulentum est 1. ad 2.

1. *Bulimia canina; Cynorexis* Græcis; *faim canine*. A.

Est ea species in qua magna alimentorum copia appetitur, ingeritur, & indigesta vomitione rejicitur.

Pendet ab speciali acrimonia succorum digestivorum & irritabilitate stomachi, unde sensatio molesta, quæ cibis sedatur paulisper, unde fames; sed illi succi digestivi nec ad molem assumptorum dissolvendam pares sunt, nec stomachus nimis irritabilis sufficienti tempore assumpta retinet, unde vomitio indigestorum.

Vigente hieme in locis nive conspersis hic morbus sæpius accidit, maxime si victus ex cibis acribus concurrat; morbus hic, si quartanæ, asci-

afciti, aliifque morbis chronicis superveniat, funeftus eft.

Curatur per medicamina ficcantia & acrimoniam corrigentia; cathartica & emetica facile dyfenteriam aut choleram excitant, nifi fint mitiffim, non naufeofa; anteponantur itaque aquæ acidulæ, tamarindi, caffia. Corrigentia funt vel abforbentia, ut creta, oculi cancrorum, corallia, forte etiam alkalina, ut oleum tartari aqua multa temperatum, maxime fi ad acidum vergant rejecta; vel funt oleofa pinguia, ut butyrum, ferum lactis, lac ipfum, oleum recens amygdalarum: demum narcotica irritabilitatem ftomachi fopiunt, ut vinum meracum, theriaca, crocus, laudanum, & fi fas eft, *Gefnero* innuente, utendum leviffimo infufo feminum Belladonæ in vino. Pilulæ ex aloe optime fucceflerunt *Forefto*; ambra grifea ad grana quinque vel fex *Riverio* laudatur.

Boulimia morbus eft chronicus lienteriam, atrophiam, afcitem demum inducens.

2. *Boulimia cardialgica*; *Fames bovilla* Scholarum; *Boulimus* Ettmulleri, *faimvalle* Hippiatrorum. A.

Eft fpecies boulimiæ quæ potiffimum cardialgiam, imo frequentes fyncopes inducit, in qua ægri paucis alimentis funt contenti, fed ea ut eumque pauca non digerunt, & continuis leipothymiis vexantur; prægrandis appetentia, quia intenfa eft cupiditas ciborum: interea pauco alimento fatiabilis in cibi faftidium & leipothymiam brevi definens; fic definitur a *Manjotio differt. de Bulimo*.

Aggreditur eos qui per nivofa loca inter faciunt, ut *Bruti* ac *Cyri* militibus accidit. Definitur ab *Avicenna* fames membrorum cum fatietate ventriculi; pendet fcilicet ab inanitione corporis, & ut ajunt, venarum fectione; interea dum ventriculus male fe habet, illico fatiatur, nec ingefta valet digerere. Juxta *Hoffmanum* eft perpetua leipothymia ortum habens ex magna fame, feu ex magna ciborum indigentia, confentitque *Galenus*.

In hac boulimia ftomachus irritabilis eft, dolet & facile convellitur, unde celer affumptorum immutatorum egeftio, feu lienteria huic fæpe fe comitem addit; hinc quidam fcholaftici lupinam famem vocarunt feu Lycorexim, fed fruftra diftinctam fpeciem faciunt.

In boulimia ifta analeptica, cardiaca & antifpafmodica indicantur; cardiaca quidem dum urget animi deliquium, in quo cafu vinum offæ mixtum laudatur, nec non theriaca: pro analepticis jufcula ex pullo, oryza, cum capite pafferis; panatellæ tenues ex mica panis & carne pulli, *jus* vituli cum mica panis, pifces, gelatinæ, amygdalarum lac; teftudinum jufcula *Hecqueto* arrident, deinde vero lacticinia, denique laudanum. Multi mirantur, pauci intelligunt cur *Hippocrates* phlebotomias repetiit in hoc morbo, donec æger atrophus, & famelicus exfanguis fieret; an Gaftritis imminebat?

3. *Boulimia verminofa* Tralliani. *Morbus Epidemicus Saragufæ fames dictus* Forefti lib. 21., obferv. 28. D.

Hæc fpecies fovetur a lumbricis, tænia, aliifve infectis in ventriculo hofpitantibus, cibum quidem paucum furantibus, fed pabulo fuo ventriculum irritantibus, inde oris fœtor fingularis, febricula, naufea, dolores vagi, punctorii, in abdomine, rubores fugaces faciei, cardialgia ex reptatu lumbricorum in œfophagum ad nares ufque, diarrhœa, ftridor dentium, fopor, ejulatus, &c.: boulimia ante paftum eft intenfior, ea pro vermis ætate ac magnitudine urgentior eft ac tæniam maxime defignat.

Vide hiftorias in *Zacuto Lufitano lib. 2. Medic. princip. Schenckii lib. 3., obferv. 27.*

Infiniti Saragoffæ moriebantur hoc morbo, cum demum ope boli armenæ vermes copiofi ejecti funt, & falus reftituta eft. Numquid abforbens illud acido dulce vermium pabulum correxit. Alii curati funt amaris, aloeticis, quidam fyfimbrio aquatico, cujus ope tæniam rejecerunt. Oleum nucum recens quovis mane fumptum ad uncias quatuor, fuperbibendo vini Hifpanici hauftum tæniam fæpius enecat.

4. *Boulimia efurigo; Voracité*. L.

Eft fpecies famis intenfæ, quæ vix eft morbus. Ægri duplum, imo triplum confuetæ ciborum copiæ fumunt & digerunt; quod accidit gravidis, vegetis, & gulofis, nec non adolefcentibus exercitatis, ut venatoribus, militibus fame exinanitis. Mihi ab hemitritæo olim revalefcenti per menfem accidit illa boulimia, qua ex macie fumma cito in corpulentiam mutabatur meus habitus, intereadum perfpiratio mea odorem mofchi intolerabilem referebat. Hoc morbo diu vexabatur *Randeletius* condimentis nimis ufus. Laborabat etiam miles, cui ad anorexiam curandam abfinthium præfcripferat *Riverius*. De ufu kinkinæ in Tertiana famelica vide *Ramazzinum Conft. an. 1690. n. 10.*

5. *Boulimia addephagia* Nenteri tabul. 174., c. 8.

Eft fames fumma & voracitas infantum circa quartum annum & ultra cum atrophia, fæpe diarrhœa, pallore, abdominis intumefcentia feu phifconia, virium imbecillitate, carnium flacciditate; quæ quidem verminofis affectibus fæpe ftipatur, alias vero fine illis eos infeftat, & nifi regimini debito adftringantur, in diverfos morbos conjicit.

Ea addephagia Rachitidem etiam comitatur. Vide curam phifconiæ infantum & rachitidis, quæ repetenda ab ufu martialium, rhei, cinnamomi, chinæ, &c.

6. *Boulimia convulfiorum* Muller. de morbo fpafmodico difputat. Halleri tom. 1., pag. 79.

Non folum in convulfione epidemica Brandeburgenfi anni 1741. in ftatu morbi aderat fames canina intenfa tanta ut in ipfo convulfionum paroxyfmo ægri digitorum minifterio deftituti efculenta in ftragulis pofita inclinato corpore labiis & ore brutorum inftar avide deglutirent:

sed etiam in epidemia convulsiva a *Vvillisio* & in altera a *Buddeo* enarrata, imo in eclampsia typohde quam *Sennertus* refert ad annum 1597., quæque cum prioribus & raphania convulsione idem morbus esse videtur; in harum altera lumbrici quidem vomitu rejecti sunt; verum restat inquirendum num ab alio principio hæc boulimia repetenda sit, an fuerit effectus rribuendus seculi rubiginoso? Illa boulimia referente *Sennerto* lupina erat, seu cum diarrhœa. Boulimia quidem convulsionem raphaniam subsequens seminibus raphanisti pani commixtis hodie tribuitur.

7. *Boulimia ab acidis*, Mercurialis de ingenti fame p. 365.

Cognoscitur aciditate oris, corrosione stomachi, vomitione pituitosa, acida, sitis carentia, habitu corporis melancholico; Curatur refrigerantibus, absorbentibus, sale tartari.

IX. POLYDIPSIA; *Soif excessive*. *Sitis morbosa* Bonet. Sepulchr. Tom. 2.

Est potulentorum appetitus immodicus.

Procedit a sensatione siccitatis aut salsedinis & fervoris in ore, ad quam sublevandam potulentis indiget natura. Interea prava bibendi consuetudo, potissimum extra mensas, huic symptomati ansam præbet, qui mos pueris & puellis sæpe familiaris dum cubitum eunt, ipsis multa incommoda procreat, digestionique potissimum officit, unde pallor, chlorosis.

Polydipsia raro morbus est, sæpius tantum morborum aliorum est symptoma secundarium seu minus præcipuum, unde varietates sequentes desumuntur.

a. *Polydipsia febrilis*; *sitis febrilis* Boerhaave *Aphor.* 613.; *soif des fébricitans*. B.

Sitis intensitas sub pari sensibilitate est in ratione siccitatis, fervoris, & salsedinis salivæ; verum in febribus potissimum acutis biliosisque, ut in tritæophya ardenti, in tertiana duplici, ubi maxima perspiratio, catharticorum usus, diarrhœa biliosa, aqueum laticem sanguinis absumpsere, est magna salivæ siccitas; ob attritum continuum vasorum, & extricationem partium ignearum & alkalescentiam cruoris est magnus fervor in paroxysmis; denique ob principiorum salinorum vehiculo destitutorum concentrationem, eorumque copiam sensim in febre crescentem, ut probant *Langrishii* experimenta, est maxima salsedo; non mirum ergo si febres acutas ea polydipsia comitetur, bibendique necessitas urgeat ad sanguinem diluendum, fervorem temperandum, acrimoniam demulcendam.

Si subito sine ratione evidenti cesset sitis in illis morbis, signum est sentiendi facultatem feriari, quod a paraphrosyne, comate, aut debilitate summa potest oriri; sed vulgo a paraphrosyne febrili oritur. Si sensim sine ullo delirii signo, cum pulsus minori frequentia sedetur sitis, signum est paroxysmum febris, fervoremque mitigari, & ex cruore jam resoluto serosum laticem, ex glandulis oris salivam, segregari.

Remedia sunt 1. quæ siccitatem tollunt, adeoque salivæ, sanguinisque viscositatem diluendo minuunt, ubi calida præstant frigidis salivam coagulantibus; huc aqua forma potus, vaporis, fomenti, gargarismatis, epithematis, &c., maxime vero aqua in qua vegetabile quoddam saponaceuum, nitrosum, decoctum vel infusum fuerit, ut decoctum hordei, avenæ: 2. quæ fervorem extinguunt, ut acida, vegetabilia, qualia acetosa, oxalis, ribes, limones, aurantia, granata, poma, cerasa, ex quibus syrupi, aquæ, gelatinæ paranrur, nec non fossilia, ut nitrum, sal prunellæ, acidum salis, sulphuris ad gratam aciditatem, in magna aquæ copia: 3. quæ acrimoniam demulcent, ut emulsa, farinosa, decoctum hordei, cremor oryzæ, emulsiones ex seminibus cucurbitarum, lactucæ, papaveris, serum lactis.

Si summa debilitas concurrat cum siti, conveniunt vinum, acetum, cerevisia, aqua vitæ & similia; quoniam vero sitis imperat potum hic necessarium, ea non est narcoticis supprimenda; ubi vero tussis adest, licet acuta sit febris, ut in pleuritide, sitis exigua est vel nulla, non minus potus diluentis summa est necessitas.

b. *Polydipsia hydropica*. C.

Ea est quæ ascitem, phlegmatiam, hydrothoracem, nec non quæ diabetem, hydropemye ad matulam comitatur; quæque procedit ex aqueo latice sanguinis amisso, vel in cavum quoddam derivato, vel sudoris lotiive forma excreto.

In hisce morbis sitis intensitas sequitur salivæ siccitatem, ejusque acrimoniam; acrimonia vero siccitati respondet, quippe principia salina, sero destituta, concentratiora, adeoque fortiora evadunt.

In siti asciticorum compescenda cavendum est ne copioso potu aqueo, inerti, solidorum laxitas & extravasatis seri copia crescant, adeoque vel illa sitis viriliter toleranda, aut frustranda est. Sitim frustrantur, & temperant frustula fructuum acidorum linguæ imposita, gelatinæ seu rob cerasorum, cydoniorum, grossulariæ, limonum, syrupi de agresta, de limonibus, globus pumbleus ore detentus, ptisanæ leviter aperientes ex radice graminis, acetosæ, fragariæ.

In siti a diabete, dysuria, serum lactis aciduatum, lac cum aqua calcis mixtum, indicantur.

c. *Polydipsia fluxuum*. L.

Fluxus in quibus polydipsia frequentior & intensior est, sunt dysenteria, diabetes, diarrhœa biliosa, ptyalismus, epidrosis immodica, &c.

Dysuria a vesicantibus excitat polydipsiam Nil tam cito post adhibita vesicantia supervenit quam sitis cum linguæ aciditate, quæ quandoque tanta est, præsertim in ægris adusti temperamenti...

peramenti & mente non alienata, ut quibuslibet remediis temperari vix possit; præterquam continuo aquæ gargarismo; durat hæc sitis ita vehementer per triduum circiter, prout scilicet serius aut citius, parcius aut uberius acres cantharidum feles e massa sanguinis fuerint separati; deinde sensim remittit; eamque appellare solet *sitim vexcantium Baglivi de incommodis ab causa vesicantium cap.* 2.

In Ischuria ob miscelam urinæ cum sanguine supervenit sitis inexplebilis cum ardore summo, linguæ siccitate, unde loquela impedita; deinde paraphrosyne cum tremore sitim extinguit & mors in promptu est: sedatur hæc sitis potu nitrato & medicamentis ischuriam tollentibus, ut balneis, semicupiis, fomentis.

d. *Polydipsia a veneno; a morsu dipsadis* ex Lucano; *a calce vorata*. A.

X. ANTIPATHIA; *Antipathie*.

Est quorumdam objectorum tanta aversatio, sæpius nativa, ut ex eorum gustatu, odoratu, visu, tactu, vel auditu homo gravissimas leipothymias, vomitiones, spasmos, similiaque symptomata patiatur.

Harum aversationum vel motiva quædam cognoscuntur, vel nulla; prioribus accenseri possunt aversationes rerum quæ perniciem afferre possunt, vel quæ sensibus injucunda vulgo sunt. Sic horror cadaverum, operativum chirurgicarum, suppliciorum reis inflictorum, sanguinis effusi ex naturali commiseratione oritur. Sic horror gladii nudi quo *Jacobus primus* Anglorum Rex laborabit, tonitrum qui diarrœam & leipothymias multis incutit, procellarum, serpentum, aranearum, oritur a metu nimio quidem, sed tamen excusabili, rerum vere noxiarum, aut quæ vulgo noxiæ censentur.

Antipathia etiam casei, anguillarum, panis, vini, fragorum, ovorum apud eos qui quondam ab eorum usu male habuerunt, v. g. qui lac nutricis caseosum, congrumatum, cum suo gravi damno quondam hauserunt, qui ab his cibis inopportune aut copiose assumptis aut vitiose præparatis læsi fuerunt: hæc, inqnam, aversatio, utcumque nimia, ex confusa anteactorum memoria & metu similium damnorum intelligi potest.

Verum sunt aliæ antipathiæ quæ non nisi ex singulari, ut ajunt, hominis idiosyncrasia solent deduci; seu, ut clarius loquar, quarum nullum motivum, nisi divinatione quidam cognoscitur, ut antipathia felium, murium, rosarum, ranarum, &c.: an effluvia ex his manantia cum humoribus hominis ea exhorrescentia combinata quidpiam tertium constituunt, quod ipsis nocivum & venenatum est, uti mercurius cum acido marino chimice junctus constituit sublimatum corrosivum? an aniles fabulæ mentem infantis præoccupatunt circa horum objectorum nocumenta, ut accidit multis circa saga, larvas, lemures, objecta mere imaginaria, & circa venenum vespertilionum, serpentum vulgarium, scarabæorum, &c., quæ omni noxia carent?

Antipathia humana Zvvingeri differtat. 1.

Licet sint antipathiæ odorum, colorum, sonorum, saporum, &c., quarum plurima exempla congessit *Ill. Auctor* in hac dissertatione, parvi refert eas sigillatim distinguere, cum simul concurrant, & qui v. g. casei saporem odit, ejus visum non toleret & odorem utcumque latentem incredibili narium sagacitate detegat & abhorreat. Ex his antipathiis vita hominum sæpe misera millenisque incommodis obnoxia evadit, adeoque illæ prævertendæ sunt; & si fieri possit, sanandæ. In puerili ætate hæ antipathiæ sæpius oriuntur, & crescente ratione plures evanescunt. Puer qui caseum impense oderat, ita ut ex paucis ejus granis cibo alteri jucundo permixtis & deglutitis fere in convulsionem incideret, deinde ætate maturior sensim huic non sine summa animi contentione degustando assuevit; & hodie illum avide deglutit.

In sexu fœmineo horror tonitrum, operationum chirurgicarum, quorumdam medicaminum difficillime superatur, quia præjudicia ab animis nulla philosophia umbutis vix eluuntur, sed si mature physices studio incumbamus, si rationem excolamus, facile intelligemus non magis a fulminibus quam ab aliis peculis vulgo prætervisis, ut a domnum ruinis, timendum esse. Si operationum chirurgicarum in quibusdam casibus utilitatem, imo necessitatem cognoscamus, ab illarum aspectu minus turbabimur. Si serpentes, salamandras, bufones manibus tractare audeamus, illa passere minus esse noxia experiemur, & sic ridiculo illo terrore liberabimur.

XI. NOSTALGIA, dicitur a Græco *Nostein* redire, & *algeia* mœror; *Philopatridomania* Harderi; *Pothopatridalgia*, *Nostomania* Zvvingeri Diss. 3., *Nostrassia* puorumdam; *Heim-VVehe* Helvetis; *Maladie du païs*.

Est genus morositatis quo peregrini ad parentes & patriam suam reverti tam intense cupiunt, ut reditu denegato, mœrore, agrypnia, anorexia, aliisque gravibus symptomatis divexentur.

Nostalgia simplex est vel complicata, utraque aggreditur juvenes mollius in parentum sinu educatos, qui prima vice peregrinantes, vel adversam fortunam, vel morbum incurrunt, & amici orbati patriæ suæ delicias mente revolvunt earumque desiderio tanto majori tenentur quo pejus habent, ut si a sociis pro rudibus habitis illis lubrio sint, si ob linguæ, morumque differentiam, soli vivere cogantur, hinc alto mœrore detenti omnem societatem fugiunt, nemini suæ ægritudinis causam declarant, anorexia, pervigilio, asthenia, aliisque gravibus symptomatis extenuantur.

1. *Nostalgia simplex*. D.

Est illa quæ nullo morbo gravi accedit; licet symptomata diversa secum adducat, scilicet mœstitiam, solitudinis amorem, taciturnitatem, cibi & potus aversationem virium prostrationem, febriculam vespertinam. In Nosocomio Monspeliensi pluries observata est in corpore Nostalgicorum una aut altera macula livisœns. Vidi puerulum mendicorum filium, cujus proinde patria erant tantum trivia & viæ publicæ, qui parentibus suis orbus hoc morbo laborabat. Rarissime Philarri Monspelienses hunc morbum experiuntur, quia in numerosa amicorum societate, facile parentium suorum oblivifcuntur, quandiu voluptatibus sectandis eis copia sufficit. Apud milites Helvotos, cum a patria excesserunt, frequens est hic morbus, & olim ea de causa plurimi castra deserebant; erat autem cantilena Helvetiæ delicias revocans, quæ ipsos in hunc affectum dedurebat, quam deinceps repetere sua capitis pœna prohibitum est. Hanc vide apud *Zvvingerum*.

Curatio ex auxiliis moralibus solum est repetenda, ut ex amicorum consuetudine, ludis, theatris commessationibus, sufficienti nummorum copia, sed si paulo gravior fit morbus & illis remediis resistat, unicum auxilium est reditus in patriam; licet enim ægri prostrati, debiles, vix e lecto surgere possint, cum certa spes est se in patriam reversuros esse, mox melius se habent, vires resumunt, & in ipso itinere sæpe sanantur: pauperculi vero quos e nosocomiis educere & apud se recipere non possunt parentes, aut qui parentibus orbi sunt, fere omnes hoc morbo moriuntur, atque auxilia chirurgica & pharmaceutica saltem inutilia sunt, evacuantia vero omnia ipsis noxia.

2. *Nostalgia complicata*. A.

Est illa quæ synochum, tertianam, tritæophyam, vel aliam febrem comitem habet, in cujus quidem curatione summa virium conservandarum debet haberi cura. Si quis ex febrium paroxysmis, nausea, vomitu, anorexia, concluderet saburram continuo præsentem, & e primis viis eliminandam, is potius animam foras ejiceret quam totam quam fingit sibi saburram. Ad kinkina confugiendum est; emulsiones cum sufficienti narcotici dosi vespere sunt exhibendæ, & non solum proxima spes redeundi in patriam ipsis facienda est, verum etiam utcumque æger sit debilis, & febri correptus, vel rheda, vel lectica ad parentes suos est dimittendus, quippe hic solus itinerationis apparatus proximus plus valet ad morbum abigendum quam omnia remedia vulgaria; sunt etiam qui perspecta libertate patriam suam repetendi, ex hoc solo illico convalescunt, & nostalgia liberantur, licet patriam suam non repetant, saltem ægri fere in medio itinere vires, & paulo post sanitatem recuperant.

3. *Nostalgia simulata*, De Meyserey Malad. des Armées, n. 25., p. 109.

Dignoscitur dolus ex pulsus robore, æqualitate, faciei nitore, colore sano, fame, metu diætæ tenus, phlebotomiæ & catharseos aversatione; ex cognito motivo vero quo militiam effugere cupiunt & missionem impetrare.

XII. PANOPHOBIA; *Thorybos* & *phobos* Hippocrat. Aphor. 24., S. III.; *Panicophobos* Herodoti Lib. VII.; *Pavor nocturnus* & *pavor in somno* Senuert. cap. 8. de morbis infantum; *Panophobia infantum*; *Pantophobia* Morgagni Epist. VIII. 28.; *Conturbatio consternatio*; *Terreur panique*; *Frayeur nocturne*. Ægri *Pantaphobi*, & *Omnipavi* Cælio Aureliano Acut. Lib. III., cap. 12.

Hic morbus est infantibus lactentibus familiaris, dum somno sepulti febricitant, sudant, gemunt, aut evigilando clamant, tremebundi, perterriti, & fere convulsi ob phantasmatum terrificorum aut spectrorum in somno visorum imaginationem.

Hic morbus, si gravior evadat, eclampsiam aut epiplesiam potest inducere. Accidit etiam juvenibus pueris, qui aniles fervarum fabellas de larvis & lemuribus noctu vagantibus avide exceperunt, quique deinceps vel dormiendo, vel in tenebris soli has ideas refricando summo terrore percelluntur. De Cura vide *Tissot Avis au Peuple* §. 522.

In lactentibus hic morbus fere semper pendet a saburra ventriculi, seu a lacte vitioso copiosius assumpto, & ideo præscribuntur levia cathartica, ut oleum amygdalarum, syrupus de rosis solutivus, vel etiam opus est ut ipsa nutrix alumni loco purgetur: verum crediderim id sæpius evenire a stragulis densioribus aut ab aere calidiori circa cunas undique clauso & non renovato, quo quidem nihil est aptius ad febriculam excitandam & sanguinem versus caput determinandum; memini me nunquam somniis iisque terrificis magis divexari solitum fuisse quam cum stragulis aggravabar, aut cum subiro nocte tempestas serena & aquilonaris mutabatur in calidam, humidamque, austro flante.

1. *Panophobia verminosa* Benivenii. A.

Est pavor infantum nocturnus a vermibus oriundus; materies verminosa sanguinem inspissat, quo, si in cerebri vasis hæserit, insomnia possunt excitari; maxime vero terrifica phantasmata a repetu vermium intra œsophagum ascendentium ac quasi præfocantium determinari possunt, unde præter cathartica & absorbentia debent anthelmintica præscribi.

2. *Panophobia hysterica*; *Terreur panique de vapeur*. L.

Nihil est vulgatius hoc symptomate apud hystericas, & hypochondriacos, si baculus delabatur, si fores ex improviso pulsentur, si suspenso pede quis earum cubiculum ingrediatur, illico terrore, palpitatione cordis, pallore, lipothymia corripiuntur: a fortiori vero non solum si tonitrua explodantur, si coruscent in cælo fulgura, sed si offerat se visui aranea, vel per

pertilio, scarabæus, scorpius, illæ præ metu fere animo linquitur. Duo sunt itaque horum terrorem principia; primum est ea nervorum sensibilitas & teneritudo quæ a levissima impressione læditur, qualis est in otalgia sensibilitas nervei acoustici, ita ut vel minimo sono dolor auris intendatur, vel in retina inflammata quam lux minima instar fulguris irritat. Secundum principium est philautia exquisita seu vitæ & voluptatis amor nimius, ita ut vel minimam læsionem perpeti nesciant, vitæ voluptatibus affluenti assuefactæ & mollius quam par est educatæ. Hanc sensibilitatem adaugent debilitas corporis a morbis prægressis, a sanguifluxibus potissimum, ærumnæ, sollicitudines, animi contentiones; auxilia vero sunt eadem ac hysteriæ.

3. *Panophobia phrenetis* Hippocratis; *La Maladie appellée Souci* ou *Terreur panique*, Le Clerc, histoire de la Medec. pag. 176. L.

Ægri inquieti sunt admodum, cœtus & lucem fugiunt, obscuritatem amant, cuncta verentur, tumet his extrorsum diaphragma, timent vel levissimum sui corporis attactum & dolent; insomnia terribilia patiuntur, præcordiis quasi infixam spinam sentiunt & identidem vel mortuos, vel objecta terrefacientia sibi videre videntur. Hæc species hypochondriaca vel hysterica videretur.

4. *Panophobia a rabie*, Morgagni Epist. VIII., 27. A.

Ea est quæ a viru hydrophobico latente dependet, quæque non circa aquam & aerem, sed circa omnia objecta versatur.

Senex vegetus, qui ante tres menses cane rabioso demorsus fuerat, viginti diebus antequam hydrophobia corriperetur & biduo post moreretur, minis & verberibus a quodam exceptus, ex eo tempore cæpit miro atque insolenti timore agitari, ut non modo quidquid increparet semper contremisceret, sed & quicumque ignotus occurreret, proditorem continuo eum putaret, & si quo posset aufugeret aut latebras quæreret; ad hæc luminis & aquæ demum horror accessit, cum in nosocomium importatus est, in quo biduum vixit. Inventus est ad summum pharyngis quidam rubor; arteriæ extant inanes, pulmones postice gangrænosi, ubique sanguine nigro turgidi; cerebrum non siccius solito.

XIII. SATYRIASIS; *Satyriasmus* P. Æginetæ; *Priapismus* vulgi; *Satyriase*.

Est morbus viris proprius, cujus præcipuum symptoma est effrænis impudensque veneris cupiditas cum libidinosa penis tentigine.

Differt a priapismo, si *Aretæo* fidem adhibeamus, quod satyriasis sit morbus acutus, intra septem dies ægros e medio tollens, & libidinis voluptate stipetur erectio; verum dantur species chronicæ ab illa multum diversæ, quæ non nisi initio libidinis sensum inferunt, deinceps vero molestissimæ evadunt, adeoque ad priapismum proxime accedunt; de his judicent qui plures observationes habuerint.

1. *Satyriasis acuta* Aretæi cap. 12., lib. 2. A.

Satyri Baccho sacri arrecto pene figurantur. Est autem morbus qui laborantis penem excitat, erigitque, atque ob Dei figuræ similitudinem, *Satyriasis* nuncupatur; est autem inexplebilis coeundi appetitus; verum neque, si ad veneris opus accedant, quidquam juvantur, neque multo, assiduoque concubitu sedatur erectio. Convulsiones autem omnium nervorum fiunt, & tendinum distensio & inguinum, partisque ejus quæ inter inguina & femen est, (*plechada* Græcis dictæ) genitalium præterea inflammatio & dolor; & in facie rubor inest, & sudor roscidus, porro ipsi ægri sese incurvant & comprimunt; quiescunt tristes, utpote calamitatem suam gravatim ferentes; quod si hominis verecundiam id malum superet, turpiter admodum lingua intemperantes efficiuntur; intemperantes quoque in alvo (flatibus) exoneranda, in venerem lascivientes, menteque indecenter titubantes, nam se continere nequeunt, siti laborant, pituitam largiter evomunt, quoniam labris spuma insidet, ut hircis libidinosis, quin etiam haud absimilis odor est; lotium post longam retentionem effunditur album, crassum, geniture simile: alvus resolvitur, costæ & axillæ sponte pruriunt, ac titillantur; convelluntur, a cibis abhorrent; sed cum eos assumunt, rapaciter assumunt; conturbantur: seu ad interitum ægritudo spectat, inflantur, venterque in tumorem effertur; tendines & lacerti omnes contenduntur, ægre admodum corpus movetur, membra contrahuntur, arteriæ parvo motu, debili, inordinatoque agitantur; hæc omnia quandoque discutiuntur, si alvus conturbata multas pituitosas, biliosasque humiditates ejecerit, easdem quoque vomicus non absque discrimine effuderit; nempe medela non vacat discrimine; ea per somnum profundum longissimumque præstatur, siquidem refrigeratio & resolutio, stuporque nervorum multus somnus est, stupor vero ac refrigeratio satyriasi medetur. Id morbi genus vere atque æstate potissimum sævire consuevit; inter ætates, vero adolescentia & juventus ei maxime patet, præcipueque illi omnes quorum natura in venerem prona est. Acutissimum id malum triste fœdumque est; nam plerumque in septima die ægrum consumat. Hactenus *Aretæus*.

2. *Satyriasis chronica* Cheynæi de natura fibræ pag. 71. C.

Differt a priori quod contumax sit, ac diuturna, menses plures imo annos perseverans, & quod senes a venere alienos aggrediatur. Rarus quidem morbus est, ait *Cheynæus*; de quo vix quidquam meminit se legisse, & quo la-

borantes tres tantum ægros vidit; qui morbus non junioribus & libidinosis, ut prima species, accidit, sed infirmis, debilibus & laxæ fibræ hominibus, tarde & imperfecte alimenta concoquentibus, hypochondriacis, flatulentis, animoque dejectis: raro interdiu, sed nocte præcipue, statim atque stragulis incaluerunt, invadens, quo tempore vehementem penis inflammationem & tensionem sentiebant, quasi quis eum manu vi avellere conaretur; nec libidinis tamen œstro ciebantur, intensissimo dolore omnem lascivæ cupidinis sensum excludente, cujus species eorum animis odiosa, nedum grata obversabatur.

Unicum iis doloris levamen erat lecto exsilire, frigidoque se objicere aeri, unde statim subsidebat inflatio; inde somni interruptio, appetitus ciborum digestioque languidior, unde intra paucas hebdomades illi spectris potius quam hominibus similes, somni capiendi causa, quidvis facere aut perferre parati sunt, interea opiata & omnia calefacientia morbum augent.

Curatio ab emeticis lenioribus inchoabatur, dein lactis, sulphuris, æthiopis mineralis & cinnabaris antimonii longo sex mensium usu cum florum benzoini, & salis cornu cervini parca dosi; victus erat tenuis per longum tempus, tres scilicet vel quatuor carnis unciæ & vinum Bristoliensi mixtum ac pauxillum singulis diebus concedebantur; postremo kinkinæ, corticis aurantiorum, & vitrioli martis aliquot grana præscribebantur cum modico exercitio, & frequenti in frigidam immersione; horum usu intra biennium duo priores ægri sanati sunt; alter remedia recusans diutius ægrotavit, per intervalla a victu pleniori facile in satyriasim relabens.

Nemausi monachus ætate provectus & castus hoc morbo diutissime laboraverit, curvato corpore incedens & tristis, nec a peritissimis medicis levamen notabile experiebatur. A camphora aliquid spei affulget.

3. *Satyriasis venerea* Cheynæi de fibræ natura pag. 61. L.

Intelligit Auctor symptomata gonorrheœæ virulentæ quod per se morbum non constituit, & curatur phlebotomia, potu emulsionato, narcoticis, ptisanis lenientibus, mucilaginosis, fomentis emollientibus, nitro, semicupiis, &c.

4. *Satyriasis hydrophobica*, Cælii Aureliani.

Est & aliud symptoma multo gravioris morbi, scilicet hydrophobiæ observatum a *D. Rivalier Medico Lausanensi* apud *Boneti Sepulchretum*, & Græcis etiam cognitum.

In Hydrophoborum cadaveribus cavernosa penis corpora inflammata bis notavit *Ill. Morgagni Ep. VIII. & LXI.*; nec non *Ill. Brogiani* venenum hydrophobicum sensit esse affine semini vesicularum imo & prostatarum, quippe hoc venenum in mulieribus nymphomaniam excitasse visum est: Vide *Ill. van Swieten Comm. de Rabie*

5. *Styriasis neogamorum* Hatté Journ. de Med. Fevr. 1755.

Est species diversa a præcedentibus 1. quod ista assiduo coeundi desiderio frequentissimaque erectione & ejaculatione stipetur; ita ut æger per plures menses, ter vel quater in die coeat: 2. quod inde successive marcescat debilisque & macilentus æger evadat, demumque in lumbaginem 16ma delaaatur.

XIV. NYMPHOMANIA; *Metromania* Sorani & III. Astrucii de morbis mulierum; *Nymphotomia* & *Symptoma turpitudinis* Mercati; *Melancholia uterina* Nenteri; *Hysteromania* Boecleri Dissert. 8.; *Theligonia* Ill. Linnæi de Tænia, *Furor uterinus* & *Tentigo* Latinis; *Andromania*, *Nymphocluia*, *Gynaicomania*, *Entelipathia* paucis; *Fureur uterine*.

Est hujus generis character in fœminis effrenæ veneris desiderium.

Ratione audaciæ & impudentiæ differt ab Erotomania seu melancholia amatoria; an ratione sexus, adeoque organorum diversorum, genus diversum sit a satyriasi, judicent alii.

Metromania est vox æquivoca & musomaniæ synonymica, unde minus arridet. *Nymphomania*, quasi mania clytoridis, vox est usitatissima apud eos qui nomina consarcinata, seu e plurimis distinctis verbis composita repudiant, quale est *furor uterinus*.

Hujus morbi gradus sunt diversi pro diversis generibus a *Sennerto* habiti.

1. *Nymphomania salacitas* Sennerti de virginum morbis. L.

Huic expositæ sunt virgines cum pubertatis ætatem, temperamento calido præditæ, lectionibus lascivis, cantilenis, fescenninis, adolescentum illecebris captæ potissimum quæ sub severioris matris legibus aut cœnobiorum claustris diutius vixere, quæ turpi masturpatione incendicula veneris excitavere; in illis autem cupiditas a festiva alacritate; amasiorum provocatione incipit; denegata vero venere, deposito pudore, verba lasciva blanditiis erga viros admiscent, aut limis oculis, gestibus sollicitant procos; interea domi mœrent, gemunt, anorexia, agrypnia vexantur, macrescunt; idem accidit junioribus viduis, maritum impotentem aut frigidum expertis, nec puerperii labores passis.

Quæ vero pudori litant, maxime quæ virtutem & religionem cordi habent, illæ ob acrimoniam seminis & sanguinis ac organorum genitalium sensibilitatem simili, sed tacita veneris cupiditate incenduntur & eo ardentius ac misurabilius flagrant, quo ardorem suum tegunt accuratius; inde mœror, agrypnia, anorexia, macies, pollutiones frequentes, quæ aversas a levibus culpis animas multum cruciant; novi puallam hujuscemodi quæ ad sui confessarii senis & putidi pedes prostrata & acerrimeque suam calamitatem deplorans, interea hisce invitis se-

feminis profluviis erat obnoxia, a duobus annis his miseriis cruciata & castimoniam mentis intemeratam servans: immane erat veneris desiderium sensitivum cui constanter reluctabat voluntas.

Certum est matrimonium esse præstantissimum in salacitate remedium, frustraque non raro auxilia medica adhiberi, ut phlebotomias repetitas, refrigerantia, potum humectantem, lenia cathartica, balnea, serum lactis, antivenerea ut nymphæam, portulacam, emulsiones, &c. hæc, ait *Zacutus*, etsi proficua, profuere nihil, & virgo his malis vexata demum in puteum se præcipitare cogitabat, cum demum maritus cui nupsit juvenis, robustus, & officio suo strenue defungens ac cui tanquam sanguisuga illa adhærebat, optimam ipsi medelam attulit; brevi enim ea puella effloruit, revixit & pristinæ sanitati restituta fuit: *Zacutus Lusitanus de furore uterino observ.* 84. *libr.* 2.

2. *Nymphomania furibunda*; *Satyriasis muliebris*, Amat. Lus. Cent. XI. Obs. 97. *Fureur uterine*, A C.

Est alter gradus hujus morbi in quo omni deposito pudore, nimphomaniacæ notos, ignotosque ad venerem sollicitant, pudenda etiam denudant, & ex denegato coitu dictis aut pugnis recusantes male habent; quæ prius erant castæ & decenter educatæ jam obscœna verba proferunt, obvio cuique sui copiam faciunt, atque lassatæ potius quam satiatæ recedunt; illis non raro ob attactus impuros clitoris multum excrescit, & irritatur, quod in regionibus calidis solemne est; frequens est feminis ejectio, vulva intumescit, & hiat, ardor est in abdomine, urina pauca & rubra: atque si hæc calamitas castis & monialibus accidit, tunc ob præfocatum mœrorem & occultam diutius mali causam ægrotant miserrime, vel aut tarantismum & dæmonomaniam simulant, aut insaniunt eo fine ut rus foras e cœnobio dimittantur, millenisque in eo casu utuntur stratagematis, aut demum se laqueo suspendunt.

Similem morbum in femina viro utente observavit *Matthæus de Gradibus consil.* 80. quæ statim atque a viro conceperat, libera erat ab illo furore; a st vero si intra unum aut alterum annum non conciperet, furiosa evadebat, ex appetitu veneris cum ventris sonitu, delirio, tremore, &c.

Hunc vero morbum deliriis non accenseo, quia delirium non est præcipuum symptomata, sed veneris effrænis cupiditas.

Cadavera ostendere clitoridem tumidam, ovaria solito majora, tubas Fallopii clausas.

Præter remedia antiaphrodisiaca laudatur a multis usus cicutæ; verum quod genus plantæ hoc nomine intelligatur dubium est. Vide infra *Paraphrosinem a conio*.

3. *Nymphomania fervor uteri*. Sennerti de furore uterino L.

Est alius affectus prioribus cognatus, quem *uteri fervorem* Antiqui appellarunt, quando nimirium universa uteri substantia incalescit, cum dolore, lumborum gravitate, horripilatione, fastidio, urinæ ac fæcum suppressione, & fœmina coitum vehementer appetit, sed ob dolorem venere uti pertimescit.

Differt siquidem hic affectus a prioribus, quod nec a feminis acrimonia, nec a libidine morali procedat appetitus venereus; sed tantum a phlogosi, aut fervore uteri ejus sensibilitatem adaugente.

In hoc quidem casu præter phlebotomias, victum refrigerantem & humectantem, potus nitrosi, emulsiones, balnea, injectiones emollientes in vaginam, fomenta, similiaque proficua sunt.

4. *Nyphomania pruriginosa*; *Pruritus uteri* Sennerti lib. 4. p. 2. sect. 1. cap. 2.; *le Prurit de uterus* L.

Non semper uteri, seu potius vulvæ pruritus veneris appetitum effrænem conciliat; adeoque ille pruritus est a nymphomania ipsa diversissimus; verum quandoque hujus libidinosæ cupiditatis principium est, potissimum cum clitoridem obsidet materies herpetica acris, mordax, in fœmina aliunde ad venerem prona; cum autem hæc cupiditas nec a seminis acrimonia, nec a depravata voluntate; sed a sede diversa affecta dependeat, diversum esse affectum visum est Medicis, ut *Sennerto*.

Curatio eadem est ac herpetis.

XV. TARANTISMUS; *Il Carnevaletto delle Donne* Baglivi; *Estro di ballare*; *le Tarantisme*, *le Janon*.

Est morbus in Apulia endemius, cujus præcipuum symptoma est inexplebilis saltandi, aut choreas agendi cupiditas: dicitur Tarantismus a Tarantula, & ægri *Tarantati*, quia invaluit opinio hunc morbum a Tarantulæ morsu excitari, quod *Baglivus* judicat; nuper vero *Ill. Cerao Academia Neapolitana a Secretis* inficiatur.

Romæ capta sunt experimenta cum Tarantulis; horum morsus dolorem excitat; dein tumorem livescentem, paucis post diebus crusta nigricante oblitum; accedit somnolentia, cardialgia, vel cordis oppressio, & deinde dolores in singulis corporis articulis; sed nunquam saltandi vel necessitas, vel cupiditas demorsus incessit; hos diaphoretica vulgaria sanant.

Tarantismus ante fæculum decimum quintum a nullo Auctore memoratur, licet tarantulæ multo ante forent cognitæ; in Sicilia, Melita, Africa regionibus Apulia calidioribus sunt multæ Tarantulæ, nullus vero Tarantismus, ait *Ill. Serao*, cui contradicit *S. Gervasius*.

Apuli habitant sub cœlo calido & sicco, sunt ingenio acuto, imaginatione vivida, temperamento melancholico, amore musices, seu musomania insignes; Tarantorum plurimi fatentur se a nulla Tarantula demorsos unquam fuisse quantum meminerint; solus *Baglivus* scorpio Apulo, cæteri omnes soli Tarantulæ hunc mor-

morbum adscribunt ob præjudicatam opinionem, ut Astrologi astrorum influxui bella & epidemias tribuunt.

1. *Tarantismus Apulus* Baglivi Tarantula. A.

Est morbus apud Apulos endemius, quem morsui Tarantulæ ob præjudicatam opinionem tribuunt cujus præcipuum symptoma est saltandi, aut choreas agendi, & modulamina musica audiendi effrænis cupiditas.

Occasionem huic morbo forte præbuit olim successus musicorum sonorum ad excutiendam somnolentiam quam morsus Tarantulæ excirat; inde orta apud plebem opinio adhucdum vigens, musicæ inesse eam vim quæ venenum Tarantulæ per sudores a saltu excitatos abigat, verum & citra tarantulæ morsum, ac scorpionis vulnus his morbus, fervente cœlo, homines ad hanc vesaniam prædispositos, quavis data occasione invadit.

Morbus ille chronicus est cum paroxysmis acutis quolibet anno recurrentibus; paroxysmus incipit a mœrore, solitudinis amore; quandoque furor, ululatus, vestium indecora abjectio, in cœno volutatio, quorumdam colorum, ut nigri aversatio, aliorum amor; accedunt; omnes ab instrumentis musicis pulsatis, potissimum a modulaminibus velocioribus, e somno & profunda mœstitia excitati, & per triduum & ultra saltant ad sudorem usque, arborum ramos manu gestantes & exagitantes, a dissonantiis, aut ingratis modulaminibus pejus habentes, alta suspiria trahentes, imo, si defuerit illud auxilium, in caro morientes: secus a sonis harmonicis & sibi gratis convalescentes usque ad annum sequentem; nam eo tempore quo primum affecti sunt, paroxysmus revertitur; quovis anno eumdem morbum experiri solent, & si non saltaverint toto illo anno angine, anorexia, febricula, anxietate cordis, aliisque symptomatis vexantur.

Varietates hujus morbi, si *Baglivo* fides sit, sunt repetendæ a diversis insectis, quorum morsui tribuitur hic morbus.

a. *Tarantismus a Tarantula alba* mitior est, ex morsu dolor ventris pungens, diarrhœa, pruritus.

b. *Tarantismus a Tarantula stellata* pejor, inde dolor acutior, pruritus, capitis dolor, stupor, gravitas, horror totius corporis.

c. *Tarantismus a Tarantula uvea* pessimus; inde symptomata stellatæ, & præterea tumor ingens, & dolor partis demorsæ, spasmus, sudor frigidus, aphonia, nausea, meteorismus, &c.

d. *Tarantismus a scorpio Apulo* Baglivi.

Demorsi non vitiis palmites, sed enses nudos gestare volunt.

e. *Tarantismus simulatus* Baglivi, cap. 7. *il Carnevaletto delle donne*.

Non a solo Tarantulæ morsu occasio præbetur huic morbo, sed etiam a chlorosi, ut observat *Baglivus cap. 7.* Multæ chloroticæ, ait ille, eadem fere patiuntur symptomata, quæ Tarantati, & consueto more singulis annis saltando a chlorosi, & hysteria immunes omnino evadunt.

Romæ, licet Tarantulæ deficiant, mulieres ac potissimum hystericæ & moniales Tarantismum non raro simulant, sive amoris igniculis, sive jactura rei familiaris, sive aliorum malorum his proprium tædio afficiantur, ob assiduum mœrorem in melancholiam & desperationem abeunt, eademque ratione omni musicos concentu & choreis delectantur summopere. Citharistæ vero simulantes a veris Tarantantis dignoscunt, ex eo quod veri Tarantati, vel levissimum citharistæ errorem in modulamine, & dissonantiam acutissimorum instar musicorum percipiunt, non vero qui Tarantismum simulant, aut qui a Tarantula demorsi non sunt, ut cum *Baglivo* loquar; nec enim magis est simulatus qui a chlorosi, hysteria, melancholica, nymphomania, &c., pendet, quam cui Tarantulæ morsus occasionem præbuit, si *illustr. Serao* fidem adhibeamus.

2. *Tarantismus enteneasmus; Enthusiasmus* Galeni; *Saltus Valentini*, ac *Saltus Viti* Fel. Plateri; *Chorea S. Viti* Sennert. Lib. I., P. II., cap. 17. non vero Sydenhami; Ægri *Enterastici* Herodoto.

Est furor saltandi quem divinitus immissum putant *Guillerinus Histor.*, *Vincentius Bellovacensis*, *lib. 26. cap. 10*, quem narrant anno 1012. sexdecim viris & tribus fœminis accidisse ex imprecatione sacerdotis, eo quod in cæmeterio choream duxissent. Similem morbum causis physicis tribuendum narrat *Fel Plater. in observat libr.* 1. de fœmina Basileensi, quæ per mensem fere sine intermissione saltavit; imo cum sedere cogeretur, gestu, motuque corporis inquieto corpus veluti saltans agitabat.

In Circulo Sueviæ juxta Ulmam est templum Sancto Vito dicatum; eo multæ concurrunt mulieres circa Festum hujus Sancti quolibet anno mense Majo, ibique saltu cum perturbatione mentis nocte dieque se exercent, donec ecstaticorum instar corruant, qua ratione sibi restitutæ sanitati videntur, & nihil per annum sentiunt: secus membrorum inquietudine, tensivis artuum doloribus, una cum lassitudine spontanea, & capitis gravitate torquentur, donec anno sequenti organum musicum quod in eorum gratiam hoc Festo pulsatur, audiant: Hæc testis refert *Gregorius Horstius observ. lib. 2.* Similis est puellarum multarum apud Gebbenenses phantasia, aut furor, cum Divæ Mariæ Festum recurrit, & eas ad aliquod Sacellum una aut altera leuca distans cum amasiis & sociis ineundum invitat animi recreandi, ad fidium sonos libere saltandi, & longe a custodibus genio suo indulgendi pruritus; illa delectamenta sub velo devotionis licita tam ardenter appetunt plures, ut ab iis denegatis ægrotent; expertus loquor, his enim festi interfui.

Paulo gravior erat affectus quem prope Courtray in Flandria observavit *Nicol. Tulpius* (*obs. lib. 1.*) Homo erat vere miser, volaticus & irrequietus, qui noctes ac dies cursitabat, subsul-

tu tam pernici, & agitatione tam perenni, ut sudoribus diffluerent, nec nisi inevitabili dormiendi necessitate pressus quiesceret.

Huc referatur inquietudo & œstrum ambulandi ac saltandi, quo plures tum viros, tum fœminas exagitatas vidit *VVillisius*, ut graviores molestias & lipothymias alioquin invasuras effugerent. *VVillis. de morbis convulsivis, cap.* 7.

Vide quæ de melancholica saltante inferius referuntur.

Tarantismus musomania.

Est vesanus musices amor, unde denegata hæc voluptate mœror, languor, quandoque furor & insania; concessa vero tranquillitas, lætitia animi, sanitas. Si musices cupiditas effrænis est, atque sanitatem lædat, *musomania* est; hic musices amor omnibus fere innatus videtur, cum infantes in cunis vagientes, irrequieti, insomnes, mirifice ab harmoniaca cunarum agitatione subleventur; hoc testantur de cura doloris arthritici *Bonetus*, ischiadi *Athenæus*, epilepsiæ *Chrysippus*, phthiseos *Desault*, aliique innumeri referunt, circa quod legi meretur egregium opus *Lud. Roger. Doct. Monspel. de vi soni & musices iatrica* anno 1758. Ipse non dudum invisi adolescentem, qui in febre gravi quotidie remittente a cephalalgia vespertinis horis in paroxysmo revertente non levabatur, nisi sono tympani bellici, quod ut pulsaretur amicos rogabat, a quo quidem sono adstantes fere capite dolebant, ille tamen adolescens minime musomaniacus est, cum bene valet; ad hanc speciem attinet insania illa epidemica, sed fugax Abderitarum, qua perciti fuere, dum agebatur Andromeda Euripidis, ex qua exuentes velut insani jambica canebant, vociferabantur, & tripudiabant Perseum imitantes, referente *Luciano*. Si sole sub ardenti, ut in amphitheatris Veterum, Tragœdiæ nostræ *Opera* dictæ luderentur, non minor excitaretur apud nos vesania, nec desunt hujus corybantiasmi exempla quotannis dum Saturnalia celebrantur, necnon apud Tarasconenses, & Aquisextienses, cum dies festi ipsis sanctissimi revertuntur.

Huc attinet observatio musomaniaci relata *Hist. de l'Acad. R. des Sc. an.* 1707., *p.* 7. Quidam Musicus hemitritæo detentus, septima die delirio correptus fuit, clamans, territus, lachrymans, insomnis decima die, paululum remittente delirio, quæsivit ut in cubiculo suo fieret concentus; accessere amici instrumenta musica afferentes, & ad primos sonos æger exhilaratus; præ gaudio lachrymas fudit, febris expers fuit toto concentus tempore quo finito recidit in priorem languorem; iterato remedio par fuit successus; imo deficientibus musicis, cantilena cujusdam vetulæ ipsum sublevavit; demum post decem dies repetiti concentus sanavere.

Similis fere priori est observatio facta Alesiæ, & *in Hist. de l'Acad. R. des Sc.* relata *anno* 1708. quidam choreæ Magister gibbus, nomine Masson, simili morbo acuto laborans cum delirio, suasu Dñi de Mandajors, Acad. Reg. Numismatum Socii, qui antecedentem historiam legerat, idem remedium adhibuit; ridebant adstantes quod fidicem ad ægrum furiosum accerseretur, & variis sanis eum obtunderet, cum æger, contra omnium exspectationem, tranquillitatem recuperans, in lecto corpus erigere, & dulcedine soni captus modulamina brachiorum & capitis motu imitari cœpit; post horæ quadrantem quo duravit ille concentus, æger, antea a somno alienissimus, placide obdormivit, sudavit, & sanus evasit.

4. *Tarantismus Tingitanus; le Janon.*

St. Gervais in libro cui titulus est *Mèmoires historiques*, refert apud Africanos, Tuneti scilicet, endemium esse Tarantismum spontaneum, seu a nullius insecti morsu dependentem, mulieribus potissimum familiarem, quo ad saltandum, & choreas agendas impelluntur, & huic morbo nomen est *le Janon*; hos quidem motus tanquam convulsivos Auctor reputat; verum verosimile est, eos ejusdem generis, ac quos vere tarantati apud Apulos edere solent.

In oppido *Donzere* dicto apud Delphinates idem mox invaluit in curando anthrace, ac olim in oppido *Roquecourbe* juxta Castres, scilicet inciso tumore, & apposito sale, aceto ac pipere, æger ad saltandum & choreas ducendas per biduum, tintinnabulorum sono, & amicorum exemplo incitatur.

XVI. HYDROPHOBIA; *Hydrophobie*, *Rage.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est incredibilis potulentorum omnium aversatio.

Rabies, Græcis *lyssa*, est apud lupos & canes morbus cujus præcipuum symptoma est vim sibi aliisque inferendi effrænis cupiditas; Lupi scilicet rabidi obvios omnes mordent, sed non ideo sunt hydrophobi; constat scilicet repetita apud Gallo-provinciales experientia, canes lupos que rabidos bibisse, manducasse, flumen tranasse, ut olim Marologii & bis Forolivii observatum, adeoque nec cibum nec potum aversari; ast in homine, quem canis lupusve momordit, præcipuum symptoma est aquæ, aeris, lucis aversatio, cui rarissime supervenit bibendi cupiditas. Rabiei species plures assignari possent, ut *rabies canina* quæ morsu propagatur, & in homine est hydrophobiæ accidens; *Rabies maniaca*, *Rabies dæmonomaniaca*, quæ sunt accidentia maniæ, vel dæmonomaniæ, nec diversum ab illis genus constituunt.

1. *Hydrophobia vulgaris; Phrenitis latrans* Democratis; *Aerophobia*, *Panophobia* Cælii Aureliani; *Rabies Canina* Boerhaave; *Hidrophobia contagiosa* Brogiani de Venenis p. 102. Ægri *Hydrophobi*, *Phengydri*, *Aquifuga*, *Rabiosi* &c.

Ille morbus, Græcis prætervisus, truculentissimus, sæpius ex animalis rabidi morso communicatur; raro sponte febribus superveniens, unicum utplurimum lethalem & brevem paroxysmum obtinet, verum ejus venenum diu & circi-

citer quadraginta dies in corpore latitat antequam evolvatur; contagiosus est, salivæ scilicet interventu per morsum, linctum, basia a corpore in corpus transmittitur a canibus, lupis, felibus antea demorsis, aut spontaneam hydrophobiam patientibus.

Hujus historiam in *dissertatione qua anno* 1748. *præmium Academiæ Tolosanæ reportavit*, fuse tradidi; idcirco his paucis summa capita attingere sufficiet.

Venenum hydrophobicum duplici materie constat, una fixa, mucosa, altera volatili; utraque in glandulis sebaceis faucium, œsophagique paratur, colligiturque, sive venenum salivam immediate affecerit, ut accidit celebri *Baldo*, qui caniculam rabidam osculatus est antequam eam occidendam mitteret, necnon his quos in facie lupi sauciant; sive venenum aliis partibus infusum fuerit, quod morsu, imo linctu evenit, modo tamen dentium mucus & saliva non detersa omnino fuerit, ut accidit cum trans vestes crassas, lanatas, quispiam a cane mordetur; saliva venenum infert vulneri utplurimum crassam, quod ibi loci fovetur, exaltatur, resolvitur per mensem & ultra, vulnere interea cicatricem cito inducente, & præmorso, nisi æger timeat eventum, bene se habente: si vero venenum immediate salivam infecerit, illud intra paucos dies evolvitur, & hydrophobia accedit, ut accidit illis qui in facie vulnus acceperunt; inde enim chrymæ, saliva ducuntur cito ad œsophagum. Apud eos vero qui in locis ab œsophago dissitis morsum passi sunt, venenum non evolvitur, nisi post mensem & ultra, rarissime post annos; tunc vero vulnus antea sanatum dolet, rubet, intumescit, ardent partes demorsæ, linctæ; æger fere semper oblivioni mandatum infortunium suum in mente revocat; imo refricatio hujus veneni evolutionem accelerat; inde utplurimum mœror, tristitia, cibi & potus negligentia, tunc autem sive timeat, sive non, angina quadam species eum divexat, potum, utcumque sitiat, deglutire recusat, salivam etiam suam horret; incredibili quadam antipathia, adversus omnia liquida ori, aut etiam oculis oblata, afficitur, cujus rationem ipse non intelligit; nulla hactenus in pulsu mutatio, nullum virium detrimentum; æger, si animo miti sit, & ingenue educatus, maxime vero si infans, placide potum renuit, lac a nutrice oblatum recusat, frustra bibere conatur, cibi etiam lobulos raptim & cum summa difficultate devorat, & nemini minitatur; si vero rusticus, aut minus mollis indolis, diriora patitur symptomata, maxime si diram quæ imminet mortem, & quæ de rabidis vulgo feruntur non ignoret, is scilicet quadam obvios omnes mordendi prurigine tenetur; quotquot videt, tot fingit amphoris armatos hostes, qui eum ad bibendum cogant: ægri ad aquæ, aut amphoræ nomen exhorrescunt, salivam longe expuunt, imo vel minimum flatum aut ventum pertimescunt, raro febricitant, rarius delirant, plurimi devotas preces ad Deum fundunt, simulque amicos monent ut sibi consulant, ut manibus vincula injiciant, at a morsu & sputo suo caveant, & intra unum, alterumve diem convulsi, turbati moriuntur.

Paulo post obitum secta cadavera horrendum fœtent, venter intumescit flatu, ichor viridis stomachum notat, maculæ atrorubræ œsophago sunt inustæ, cruor fluxilis paucus in venis, viscera sicca, arida sunt, nec mirum, cum per biduum, triduumve æger omni potu abstinuerit. Animalium rabidorum carnes comestæ, excepta forte gula, aliis hydrophobiam intulisse non constat; jecur ipsum pro hydrophobiæ antidoto multis laudatur; veneni ergo sedes in œsophago fixa videtur.

Phænomena intelliguntur, si ibi loci supponamus humorem calcis vivæ instar cum saliva & aqua assumpta effervescere aptum, & cujus energia caustica dilutione exsiccatur; hinc dysphagia atrox, nausea, gingivarum pruritus, exspuitio, &c.

Si itaque hydrargyrum, affinitate qua gaudet, adhæreat muco faucium, & illius excretionem promoveat, illud hujusce veneni in his glandulis præparationem impediet, exaltationem a mora pendentem arcebit; eliminationem promovebit, forte huic adhærendo illud concentrabit, ut acidum marinum sublimati corrosivi corrigit hydrargyrum, involvit in aquila alba.

Multiplici observatione a viginti retro annis constat homines a rabidis demorsos, maturo & constanti hydrargyri usu ab hydrophobia antequam accedat immunes evadere; hoc docent observata clariss. *Desault Burdigalensis*, *Darlus Forolíviensis*, *Fratris du Choisel Jesuita*, qui in Pontichery trecentos hac methodo servavit, mea demum pluries a quatuordecim annis repetita, cum ante hocce inventum neminem vere hoc veneno infestum convaluisse vulgo creditur.

Ex diversis hydrargyri præparatis, forma turbith, cinnabris, &c. præstantissima est pomata vulgaris Neapolitana, cujus drachma quantocius vulneri & viciniæ est inungenda; imo si tempus urgeat prima vice semiuncia, dein singulis diebus ægro e balneo exeunti iteranda est inunctio unius, alteriusve tantum drachmæ, quod repetatur per quindecim, vel viginti dies, ita ut æger ad summum pauca sputa, plura quam pro solito more ejiciat; ea vero servatis servandi, sub victu refrigerante & humectante, vitando aerem frigidum, diro huic morbo præcavendo sufficiunt. Plura vide apud *Ill. Van. Swieten*, *Commentar. in Aphor. Boerhaave*.

In accessu hydrophobiæ moschos ad gr. xvj. datur cum successu, cum vel sine cinnabari gr. xxiv. & aqua vitæ, sudorem & somnum procreat, Hungari suadent scrupulum scarabæi Majalis

lis vorandum ad ciendam hæmaturiam quam in hoc morbo salubrem dicunt. *Heisterus* pejus auhuc consilium suadet ut vulnus recens ore fugatur. Scarabæus Maialis est *Meloe proscarabaus Linnei*.

2. *Hydrophobia spontanea*.

Ea est quæ citra ullum contagium oritur potissimum in hemitritæi specie qua affectos *phreniticos Brachypotas Hippocrates* nuncupat; paucæ vero sunt hactenus hujus morbi historiæ; de quibus videsis *Journ. de Med. de Vandermonde*.

Hanc *Lycanthem* Græcorum esse putat *Ill. Broglani*; oritur autem vel sine morbo prægresso, ut bis vidimus Monspelii, vel a calore itineris referente *Un Laurens*, vel a commotione capitis, *Journ. de Med. Fevr.* 1766., cum cephalitide ab ictu capitis, *Essais d'Edimbourg*, a potu aquæ frigidæ æstuante corpore *Kocklenrs* a *Morgagnio* citatus, vel supervenit in accessu epilepsiæ quam fugacem bis vidit in suo servo *Ill. Vandollius Mutinensis Archiater*, ex epilepticæ filiæ morsu matrem in hydrophobiam incidisse testatur *Malpighius*, & *Journ. de Medecine Avril* 1761., in typho hydrophobiam ortam refert *Salmuth. Cent.* 2., *Obs.* 52., necnon *P. Borrellus Castrensis Cent. III*, *Obs.* 38., in cynanche morbilla fugacem referunt *Act. Ac. Nat. Cur. T.* 3., *Obs.* 205., in peripneumonia *Journal Encyclopedique*, *T.* 13., in amphimerina cynanchica & in gastritide, *Essais d'Edimbourg*, *T.* I.

Datur itaque alia primaria, alia, ut ajunt, symptomatica & deuteropathica. Spontaneam esse periculi plenam testantur aliquot observationes; interea quæ gastritidi supervenit uberrimis phlebotomiis sanata fuit; hydrophobiam spontaneam & periodice recurrentem quæ lethalis fuit citat *Mead*: fugaces & symptomaticæ illæ hydrophobiæ, ut quæ paroxysmum epilepsiæ, quæ anginam comitantur, periculi expertes visæ sunt; qua methodo tractari debeant sola docebit serior experientia; an contagiosa sit per morsum? hoc duæ observationes suadere videntur. Quidam, nomine Matthæus, cum anatem amore peteret, vexaret, ab illo demorsus fuit in labiis, collo, pectore; partes inflammatæ & cito gangræna affectæ fuerunt, unde mors; ipse furor itaque morsus quasi venenatos excitat.

Collatis fere omnibus Recentiorum scriptis de therapeia hydrophobiæ, nequaquam assentiri possum *Illustribus Viris Nugent* & *Le Camus*, qui litus mercuriales, tot curis celebres, toties & feliciter adhibitos, dimittere volunt: experientia, quæ sola Practicos ducere debet, docuit ab anno 1749. ex quo methodus *Cl. De Sault Med. Burdigalensis* in nostra Dissertatione ob præmium Academiæ Tolosanæ fuit latius ebuccinata, quadringentos saltem homines ab animalibus rabidis demersos, quorum fere nullus antea hydrophobiam & mortem effugisset, a litu mercuriali in tuto fuisse collocatos, cum unicum citetur a Neotericis exemplum mulieris quæ ope antispasmodicorum ab hydrophobia libera evasit; illud autem exemplum, si non pro litu mercuriali, saltem pro mercuriali, meditamine, cinnabari scilicet pluries repetita, æque militat ac pro antispasmodicis: illa quidem mulier jam ad hydrophobiam devenerat, quod mirum, eum ab ea convaluerit; sed præter duo exempla a *Cl. De Sault*, totidem a *Jesuita du Coisel* citata *Journ. de Med. Aoust.* 1756., aliquot hydrophobias superatas, seu horrorem aquæ, spasmos furorem, hydrargirosi sublatos videre *Clariss. Darluc*, *Cavalier Medici Gallo-Provinciales* in ægro dicto *Beuf*, & in Johanne Delphinate, qui similiter convaluere, & in quatuor rabidis quos curabat *Clar. Hom Chirurgus Divionensis*, qui tamen deinceps obiere.

Vera methodus curandæ hydrophobiæ consistit in ea mercurii administratione cito post morsum instituta, & quindecim saltem diebus continuata, antequam mensis a morsu elapsus sit, cum æger in facie vel capite læsus est, & per mensem perseverante in casu morsuum partes extremas afficientium; quippe docet observatio, ut in *nostra Dissertatione* olim monuimus, multo citius a morsu supervenire lethalem aquæ metum, cum facies vel caput vulneratum est, quam cum manus & pedes; terminus hydrophobiæ in primo casu, observante *Ill. Darluc*, est ut plurimum unus mensis, ast in secundo ad tres menses & ultra extendi consuevit. Qui itaque in primo casu ultra dimidium mensem caruerunt litu mercuriali autparciorem ahibuere, in tuto minime sunt; atque si tunc temporis brevitatem temporis superstitis velimus iteraca & largior mercurii dosi, vendicare, metus est ne æger ab hydrophobia sanatus, febre, sudore, spasmis, ptyalismo, viscerum & capitis inflammatione correptus, dein pacate, seu citra ullam rabiem & aquæ horrorem moriatur, ut sexies factum esse novimus, tum in Gallo-Provincia, tum in Burgundia; cum autem æger serius implorat auxilium Medicum, necessum est parum tutum, sed unicum quod superest remedium tentare; ea lege *Sapientissimus D. Darluc* magnam pomatæ Neapolitanæ copiam fecit quatuor rusticis in facie a lupa rabida demorsis, vigesimo quinto a morsu die, quibus itaque hydrophobia proxime imminebat: inter quos duo, qui totum corpus hydrargyro sibi innunxerunt procul a Medico, in furorem acti, & post triduum uberrimo ptyalismo medio in nemore expurgati, tamen contra omnium spem convaleure, ut scripsit ad me *D. Cavalier*.

Altera lex est ut, cum sufficiens tempus suppetit, & primis a morsu diebus accersitus Medicus, more *Cl. de Sault*, *Du Choisel*, *Betrand Massiliensis Medici*, quem usque secuti sumus & olim deprædicavimus, exigua dosi pomatæ Neapolitanæ, ad drachmam scilicet, alternis diebus, interpositis si commodum sit balneis, illinatur, ut hydrargyrus pacatissime omnes corporis mæandros pervadens, sine tumultu & in-

& inflammationis metu, venenum ubique extinguat, quod in syphilide curanda duplo tamen majori dosi, ob prægressas præparationes ægri, instituere consuevimus, adeoque ea lege ut sensibilem ptyalismum vitemus, quo scilicet fit ut hydrargyrus citius quam par est extra corpus delabatur. Quicumque has duas regulas secuti sunt, nullo excepto, ut demorsi in facie vel capite, quarum mihi hactenus notum est, evasere. Huic methodo insistens post laudatos Auctores, multoties vidi a canibus, ab asina rabida, a fele rabida demorsos a periculo liberatos esse; & quod majus est, non solum a canibus & in artubus, sed etiam a lupis rabidis & in facie, demorsos quamplurimos curavit & sanavit *Ill. Darluc*, qui neminem hujusce conditionis ultimæ demorsum unquam vidit sine litu mercuriali sanatum; vidit autem duas hydrophobiæ epidemias, in quarum prima anno 1747. viginti septem homines, & in secunda duodecim anno 1651. demorsi sunt Forolivii in Gallo-Provincia, præter multos alios sporadice hoc viru contaminatos.

Usus turpethi mineralis, panaceæ, aquilæ albæ, forte & spiritus antivenerei, certe utilis est; sed multo minus tutus, saltem usus turpeti, quam litus mercurialis; hydrargyri moleculæ quæ a vasis cutaneis accedunt ad massam sanguinis vasa omnia minimæ prætereunt; si vero via chyli ad cor accedant, inde ob gravitatem specificam maximam, juxta hydraulicæ leges, vascula tantum majora in axis majorum directione posita, lateralibus insalutatis, penetrant: & turpethum minerale, utpote emeticum energeticum, stomacho inflammationi proximo, nisi mature, & ad granum unum in mulieribus, aut duo tantum in viris, more *D. Bertrand.* adhibeatur, nec pluries repetatur, potest inferre strages non hactenus cognitas, qualis est paraplegia lethalis quarer observata in hac methodo. Quod antispasmodica spectat, ut moschum, camphoram, opium, succinum, ea parca dosi præscripta minime spernenda sunt, maxime cum superveniente aquæ horrore nullum aliud superest perfugium; ast multo tutius in prophylaxim, quam ea medicamina, adhibetur hydrargyrosis.

Hydrophobis in furore constitutis oculi noctu lucent, ut felibus, quod *Ill. Darluc* testatur, & ultra mediam noctem Brunellæ hydrophobæ opem ferens *D. Cavalier Medicus* Forolivii observavit; inde roboratur quam olim tradidi de fluido nerveo electrico sententia, meaque de hydrophobia theoria, quæ admittit in hoc morbo fluidum illud in phosphoricam activitatem exaltatum.

Numquid ea activitas phosphorica fluidi nervei a vehementi affrictu concitatur in œstro epileptico, venereo, phrenitico, in fervore febrium ardentium, in phlegmasiis supra citatis? nonne epilepsia parva est in œstrovenereo; quo vigente hieme excandescunt feles, quo tempore leviter fricatæ scintillant undique, & oculis solito intensius lucent; æstate pluries accidit hydrophobia spontanea luporum quam tempestatibus tempestatis ob calorem, quo fluidum nerveum magis electricum evadit, modo ventus austrinus desit: vigente hieme lupi hydrophobi etiam evadunt, nec non feles, ob vim electricam tunc temporis vehementionem. Sed de his in hypothesium sphæra contentis hic agere locus non est.

ORDO TERTIUS.

DELIRIA.

Ratio est facultas percipiendi nexium veritatum universalium; inde homo dicitur animal rationale, quod cum ætatem sufficientem attigit, capax est hunc veritatum nexum percipiendi, seu quod idem est propositiones generales veras & abstractas ex pluribus individuis concretis observatione compertis valet effermare: *Intellectus* enim quo pollet homo est facultas abstractum in concretis pervidendi, seu ideas generales efformandi, cum bruta nil cernant nisi in individuo seu in concreto, unde veritates universales, quales sunt elementa scientiarum, capere nequeunt.

Ratiocinari est ea duabus propositionibus terminum communem habentibus, tertiam elicere; hoc præstant homines etiam in rebus intellectualibus, ut circa virtutem, vitium, sanitatem, ægritudinem generice sumptas; bruta vero bonorum vel malorum sensitivorum ideam sensu retinent, & similia in similibus circumstantiis exspectant, quæ exspectatio est quid analogum humanæ rationi, & vulgo *instinctus* dicitur aut *sensus communis*, nam sensus seu facultas percipiendi impressiones objectorum præsentium fere sufficit cum memoria, ad hanc similium eventuum exspectationem.

Morosi hoc instinctu minime destituuntur, & mala sensitiva non solum percipiunt, sed & quædam præ aliis impense appetunt, & prosequuntur, atque in hoc errant quod organorum extra cerebrum positorum vitio seducti, bona hæc sensitiva intellectualibus multo majoribus anteponant, ut nymphomaniacæ illecebras veneris castimoniæ, famelici alimenta temperantiæ, denique pro bonis summis & realibus exigua & apparentia sumant ac prosequantur; interea ex eo solo inter deliros non numerantur, quia animæ sedes, scilicet cerebri medulla, non vitiata est, adeoque ipsis cupiditatibus morbosis resistere possunt, ac ratione qua pollent, ac libertate qua fruuntur, errorem suum corrigere potis sunt; verum deliri cerebrum habent læsum tum in toto tum in parte, nec proinde ipsis possibile est suum errorem agnoscere, nec agnitum emendare; illi quorum encephalus totus afficitur fere ut maniaci inconcinne de pluribus diversissimis objectis judicant & extrant; melancholici vero, quorum medulla ce-

cerebri in parte tantum vitiata est, de uno aut altero delirii sui objecto pessime judicant, in aliis sæpe recte cogitantes, ingeniosi & acuti.

Præterea morosi quidpiam bonum essentialiter & constanter appetunt, aut malum aversantur quoddam præfracte, & in hoc morositas consistit; salvum tamen remanet rationium, nisi delirium cum morositate complicetur; ast delirantes etiamsi quædam avide appetant, aut sine ratione aversentur, interea plures circa indifferentia errant, ut qui se cereum, figulinum, vitreum caput gestare, se Reges esse, aut equos, aut Deos reputant; illi de his aliisve subjectis absurda, minimeque sibi cohærentia deblaterant, aut multa perpetrant quorum motivum in sanorum mentem nunquam fere venire potest: sic maniacum vidi, qui per quadraginta dies cibum & potum recusabat, solo tabaci fumo contentus, nec suæ abstinentiæ ullum motivum afferebat; idem filiæ suæ triennii pollicem cultro abscidit, nec eadem die hujus vel meminerat, vel pœnitebat, & sciscitantibus aliena omnino respondebat.

Fingite concentus cujusdam Rectorem & Præsidem, qui non solum diversorum instrumentorum ab aliis pulsatorum sonos percipiat, sed etiam quos ipse in clavicymbalo aut organo ecclesiastico pede, manuve producit, registris, ut ajunt, omnibus eductis; ille si mentis compos, liber, & nullis aliis negotiis distractus, sonoram harmoniam, & si quæ sit, minimam dissonantiam facile percipiet, omnium partium actionem sapienter moderabitur & diriget; talis est anima in statu sano, dum præest machinæ humanæ recte constitutæ; verum si instrumentorum, quibus utuntur socii, chordæ sint male ad concentum aptatæ, vitiosæ, instrumentaque ipsa male disposita, sive instrumenti cui præest registra quædam sint clausa, ut si organa auditus, memoriæ, imaginationis ferientur, aut ipse alio distractus, impossibile est rectum & jucundum concentum fieri; deficiente præsidis regimine, omnia confundi & perperam misceri necessum est.

Talis est confusio in regimine actionum liberarum apud delirantes, licet plures ex actionibus naturalibus, v. g. vitales pacate & concinue exerceri pergant, quæ scilicet non actualem præsidis systematis nervei attentionem exigunt, sed veluti ob longam ejus assuetudinem ab ipso inscio fiunt, ut fidicen inscius capite & pene mensuram denotat, interea dum modulaminibus diversis excitandis est intentus.

Delirium a *Boerhaave* definitur *ortus idearum non respondens objectis externis, sed interna cerebri dispositioni*; a *Pitcarnio insomnium vigilantium*. Hallucinatio error est qui a vitio cerebri non pendet, sed a prava organorum externorum dispositione, ut in vertigine, suffusione, & error ille differt a morositate, ut pica, satyriasi, quod non notabilem & constantem secum inducat appetitum vel aversationem: delirium vero pendet a *vitioso* cerebri ipsius statu, & non nisi consequenter ad ejus vitium ipsi hallucinatio aut morositas sæpius adjungitur.

In statu sano animæ, qualem depinximus dum de concentus præside agebamus, omnes actiones & ideæ, indeque pendentes appetitus & motus, determinantur, & a circumstantiis externis, & a ratione ac memoria veritatum, vel præceptorum universalium custode: unde fit ut omnia recte percipiamus, absentia imaginemur, præteritorum recordemur, futura prævideamus, omnia bona malave ad recti judicii stateram libremus, sicque omnes ideæ & actiones ab his principiis internis & simul externis determinentur. Verbo, datur consensus inter externas circumstantias, & notiones acquisitas boni & recti; unde determinatur quid in quavis circumstantia sentiendum, appetendum, & agendum sit.

Deest ille concentus in omni vesania, nam *hallucinati* imaginantur & percipiunt quæ non sentiunt; *morosi* loco voluntatis ab appetitu sensitivo diriguntur; *deliri* brutorum instinctu, non regimine rationis, ducuntur, & fiunt similes equis & mulis quibus non est intellectus, ipsis etiam pejores, si simul gravibus pathematis aut morositatibus agitentur. In amentia fere nulla sunt pathemata, nec tristia, nec hilaria; in melancholicis tristia sunt, in maniacis vivida ad audaciam & iracundiam vergentia.

In phrenitide, paraphrenesi & cephalitide parexia acuta inflammatoria est, unde differunt hi morbi a vesanis quibuscum ratione delirii conveniunt; in his morbis est infarctus vasorum corticalium & medullarium cerebri aut cerebelli, atque impetus sanguinis in ea vasa & inde orta neurolymphatica excitat medullarium fibrarum pulsationes, distensiones insolitas objectis externis non respondentes, inde ideæ inconcinnæ, hallucinatio, morositas & delirium, quod sedato sanguinis impetu, resoluto vasorum infarctu, utplurimum cum ipsa pyrexia intra aliquot dies evanescit.

In paraphrosyne etiam fugax est utplurimum delirium, febris cujusdam sæpe comes, aut veneni effectus. Verum in mania, melancholia & amentia, constans, diuturnusque est error mentis, nec a fugaci fluidorum vitio, sæpius vero a solidorum ipsorum labe dependens, unde medelæ difficultas summa: morotrophia his ægris non sanandis, sed tantum fere custodiendis & nutriendis dicata, hanc difficultatem satis testantur.

Ratiociniis, monitisque Philosophicis hos vesanos aggredi foret operam oleumque perdere, aut surdo canere, quos ad medicamina, vel alimenta necessaria sumenda minis & verberibus cogere non raro opus est. Hi soli sunt ægri apud quos morbus non est molestia, seu qui suam ægritudinem non ægre ferunt, nec de ea conqueruntur: non mirum itaque si ad ejus sanationem concurrere recusent, sorteque Medicis faustum eventum sortitis responderet mania-

niacus, ut respondit ille, de quo *Horatius: Pol me occidistis amici*. Interea adeo tristis est ac turpis ille morbus, ut, si non ægrum, saltem parentes, amicos & cives omnes sibi obstringat Medicus, qui insanum ad rationis viam reducit.

XVII. PARAPHROSYNE; *Delirium* Latinis; *Temulentia* Platero; *Mentis alienatio*; Gallis *Delire*, *transport au cerveau*, *alienation d'esprit*.

Est fugax & sæpe febrile delirium, unde a mania, melancholia, aliisque morbis constantibus diversum, nec non a phrenitide, paraphrenesi, synocho & typho, quorum sæpe comes est, ut pars a toto discrepat.

Oritur ut plurimum ex tali vitio cerebri quod valet certas æsthesterii (*a*) fibras distrahere, succutere, unde determinatæ in mente exsurgunt ideæ objectis externis non respondentes, ex quibus tamen omnes appetitus & actiones determinantur.

Vere somnium est vigilantis; somno detenti minime possumus phantasmata quibus detinemur abigere, & errorem corrigere: ast statim atque evigilamus visis & auditis objectis ambientibus, atque iis cum objecto somnii collatis errorem nostrum agnoscimus dum sani sumus. Verum in paraphrosyne nec omnino evigilamus, sed tanta est impressio facta in emporio, ut eam inde exortam minime abjicere possimus, unde ea idea vehementer percussi, consequenter appetamus, aversemur, judicemus, & actiones omnes dirigamus; nemo est qui inter somniandum, terrore v. g. percussus, si expergefiat, paululum has ideas non rejicere possit; verum si somno iterum indulgeat, illa phantasmata nobis invitis iterum menti obversantur; ita ut pluries hanc luctam inter somnium & libertatem intra horam experiatur. Si itaque febricitans talem in vasis sauguiferis infarctum patiatur, ut certam ideam alte infixam non possit amovere, quæque impressiones forinsecus advenientes superet, is frustra objecta externa percipiet, ea prætervisurus aut mox in insomnium etiam interdiu relapsurus, atque ille paraphrosyne laborare seu delirare dicitur.

1. *Paraphrosyne temulenta*; *Delirium ex narcoticis, venenis dementantibus*. *Temulentia* Plateri. B.

Est illud delirium quod ex liquoribus fermentatis, ut vino, cerevisia, horum spiritibus immodice haustis, forma potus, vaporis, balnei, elysmatis, &c. oritur. Horumce spirituum energia fluidum nerveum in cerebro mire exagitatur, inde millenæ ideæ turmatim exortæ in anima; verum ex illis quædam sunt cuique magis familiares; quæ proinde nos magis afficiunt & delectant, iis proinde fortius adhæremus & acquiescimus, unde cujusque mores & ingenium in temulentia declarantur; iracundus exardescit, amasius suspirat, nulus a circumstantibus objectis quibus vix afficitur ad simulandum determinatur, unde vulgo dicitur: *In vino veritas*.

2. *Paraphrosyne a venenis*. D.

Datura Methel, Du Guid Estimburgensis, *Diss. Medic. Novemb.* 1757.

Decoctum trium fructuum in lactis pinta jejune haustum a robusto sexagenario induxit sequentia symptomata.

Illico vertigo & vacillatio ut in ebrietate, sensuum omnium obscuratio, nulla nausea, lectum æger petit; lingua & os aridissima, balbuties; immobilis fuit, mussitavit, delirare visus est in gestibus, genubus flexis; brachia tendens, & aliquid inquirens, oculi graves; tristes; dein aphonus, tranquillus, sine pulsu, artubus resolutis, per sex, septem horas stupidus, dein furibundus se jactabat in lecto, infinita signa adstantibus non intellecta edidit, tranquillus dein ac eodem vespere omnino sanus evasit.

Datura stramonium, seu pericarpiis erectis, in Occitania vulgaris, suppeditavit decem ab hinc annis latronibus venenum, quo nefarii per aliquot annos usi sunt; semen scilicet contusum in vino infundebant, sed qua dosi nescio; majori scilicet qui bibunt venenum, pereunt, & plures sic interemptos vidi vel audivi; minori dosi paratum vinum ore assumptum intra pauca minuta hominem somno tradit, quo tempore a furibus spoliatur, dein intra paucas horas somno excusso, æger vesanus, demens, millenis minime injucundis deliriis agitur, mutus utplurimum & gestibus appetitus suos demonstrans, sine nausea nec cardialgia, deinde per multos dies oberrat phantasmatis suis detentus, hilaris, ac demum ad rationem redit, sed debilis ad progressum & veneri impar; hæc in pluribus vidi, viderunt etiam Senatores Præsidialis Monspeliensis, qui hos nefarios morte damnarunt. Carnifex Aquisextiensis sumpto olim hoc veneno per noctem in cæmeterio choream agebat, & ejusdem urbis canidia morti fuit addicta quod puellas sic dementatas ganeonibus tradidisset. Hoc criminis genus apud Orientales familiare est, docente *Acosta*. Plura videsis apud *Garidel Histoire des Plantes de Provence*.

Hyoscyamus niger radice, flore, foliis, similes effectus inducit. Mulier Monspeliensis ejusque maritus radices illas pro radicibus scolymi manducaverant; vespere post quadrantem horæ guttur fuit constrictum, vox extincta, dysuria accessit, amaurosis fugax, risus ineptus, continua loci mutatio per dies duos, dein cephalalgia, debilitas, quæ cuncta emeticis, catharticisque cessere. Vidi similes effectus foliorum in jusculo decoctorum in altera muliere.

Sumptis *hyoscyami nigri foliis decoctis* supervenient vertigo, stuporque velut a temulentia, post

(*a*) Æsthesterium, seu sensorium commune, est, ut multi existimant, *corpus callosum cerebri*, quod animæ sedem esse dicunt.

post tres horas delirium febrili simile, pulsus irregularis, color faciei sæpe mutatur, oculi torvi, pedum gravitas. Liberantur ægri assumpto ypecacuanha, cum aqua calida & oleo, si evomant, secus vero si sudore diffluant & copiose mingant; quidam per mensem adhuc laborant asthenia; gastrodynia gravativa, torminibus ventris, cephalalgia, vertigine. *Transf. Philos.* 1752. *a D. Stedman.*

Coriaria Nissolii, *Act. Academ.* vulgo *redoul.*, cujus baccæ epilepsiam creant, foliis etiam nocet hominibus, & hoc singulare observavi in muliere Monspeliensi, quæ decoctum foliorum ejus in jusculo assumpserat, quod scilicet se in medio aere consistere ferme putaret, nec lecto insistere; visus erat obnubilatus: hæc per biduum.

Solanum hortense baccas diversicolores producit, quarum septem vel octo in ossa comestæ, quod rustici montium vicinorum ludibrii causa quandoque faciunt, similem paraphrosynem aut temulentiam inducunt. De effectibus atropæ Belladonæ, vide *Carum*.

3. *Paraphrosyne ab opio.* Collect. Acad. tom. 3. pag. 676. a Christ. Schelhammero. B.

Tribus granis & semisse, totidemque croci, deglutitis a viro circa noctem mediam, vir 1. per horæ quadrantem sono tumultuoso, insomniisque turbato, irrequieto indulsit; 2. evigilavit ore sicco, & cum loquelæ, articulationisve impedimento; 3. post horam caput stupefactum & vertiginosum; 4. tunc sibi videbatur ipse in aere suspensus, & omnia circumrotari, 5. progredi coactus titubabat, ægre procedebat, stupor sensim decrescebat, ast artuum torpor identidem subito augebatur; 6. penes se non erat omnino, & suæ existentiæ vix conscius erat, quæsitis tamen satis apte respondebat; 7. post semi-horam sensibus orbatus fuit, excepto visu & audito, sic acetum nulla acrimonia præditum, spiritus volatili salis ammoniaci inodorus, tactus fere nullus, ipsi videbantur; 8. manuum tamen suarum genis applicatarum frigus sentiebat; frigebat autem post semi-horam toto corpore maxime extremis artubus, inde stupor musculorum, & progressus impeditus, unde ad hypocaustum excalefactus fuit, & ambulare coactus ne moreretur; sic progrediens obdormiscebat somno obrutus; 9. hora tertia matutina ratio prius obnubilata emicuit, pulsus prius vix sensibilis surrexit: tunc somnus ipsi concessus fuit, sed huic indulgens æger turbabatur, sui impos erat statim ab oculis clausis; judicio liberiori facto, ipse somnum a se arcebat, a quo timebat; 10. hora quarta matutina, sumpto potu spirituoso vires recuperavit, & in omnibus artubus formicationem brevi sensit, repetitis frictionibus stupor superficiei corporis evanuit, sensusque in ea restitutus; 11. finita hac ægritudine æger fassus est suas toto hoc tempore ideas tantum vagas, & cognitionem status sui non nisi confusas fuisse, licet præteritorum clara remaneret memoria; 12. addebat quod oblato sibi lectoque libro lecta non intellexerat, oculosque suos quater majores apparuisse, ita ut metueret ne aspicientibus horrendus videretur; hujus autem narcotici operatio post sex horas omnino evanuit, & valetudo tunc integra restituta fuit.

Ex hac egregia observatione multa ad psychologiam perficiendam deduci possunt corollaria. Facultas attendendi ad objectum seu ideas devagantes recolligendi ab opio turbatur, impeditur, quidam præ aliis sensus obscurantur, memoria tamen vigente; tactus videtur esse duplex, uno obscurato quo corpora distinguuntur, alter quo percipitur frigus, clare sentit: imaginatio qua æger in aere suspensus sibi videtur, sumptis aliis venenis, ut hyosciami imo coriariæ foliis orta, singularis est.

Ab atropa Belladona. Vide *Observ. D. Dumoulia, Medici Cluniacensis, Journ. de Medecin. Aout* 1759. *pag.* 119.

Nota. Paraphrosynes diversi tantum gradus sunt *delirium*, *furor* & *rabies*.

Delirium est primus gradus in quo ægri pacate & tranquille verba effutiunt, aut ineptias agunt. *Furor* est paraphrosyne cum audacia, vultu truculento, voce alta, gestu expedito, sæpe minaci. *Rabies* est paraphrosyne cum insana sibi aliisve nocendi, imo vim inferendi, cupiditate, est itaque ultimus gradus delirii.

In eadem morbi specie datur nunc delirium, nunc furor, nunc audacia; sic in hydrophobia canina, vidi puellam, quæ pacatissima erat ad mortem usque, tantummodo aquam horrens, ejusque aversationem superare omnimodo tentans: vidi puerulum a fele demorsum omnino hydrophobum qui morum suavitatem ad mortem usque servavit, adeoque immerito *hydrophobia* a multis synonyma dicitur *rabies*: cum dentur & rabiosi non hydrophobi, & hydrophobi minime rabiosi.

In phrenitide tum legitima, tum febrili idem æger nunc pacate delirat, nunc in paroxysmo furit, nunc vero si irritetur rabidus evadit; male itaque *phrenitis* per *furorem* vertitur, utcumque furor in phrenitide, ut in mania, frequenter accidat.

Rabies itaque non est genus morbi, sed accidens, quod maniacis, hydrophobis, melancholicis, dæmonomaniacis, aliisque supervenire potest.

4. *Paraphrosyne a conio* Linnæi; Conion Græc. Galen. A.

Cicuta major C. B., Cicuta Matthioli est *conium* Linnæi; vulgo confunditur cum cicuta aquatica VVepferi. A conio, ait *Galenus*, illa fit amentia, quæ a Græcis ipsis *conion* appellatur.

Folia illa asinis tantummodo carum procreant, ita ut non tantum stupidi, sed prorsus mortui videantur, ac rustici illis sæpe pellem detraxerint, qui in medio opere expergefacti sunt, non sine magno excoriantium terrore & spectantium risu.

Ast hominibus radices, testante ipso *C. Bauhino*, manducatæ post tres vel quatuor horas rationis jacturam faciunt, ita ut ægri, quos viderat, huc & illuc per domum in tenebris vagarentur, amentia & furore ducti: unde adeo capite parietes impetiverant, ut mane occurrentibus vicinis, lividam, cruentam, ac horrendam ostenderent faciem. Idem accidit Monacho, qui hujus folia petroselini vice in jusculo incoxerat, ille per plures menses modo amentia, modo furore agebatur; hos omnes sanavit *C. Bauhinus*, *Comment. in Matthiol. de cicuta*, *pag.* 988.

Venenum vero quo Socrates olim extinctus est, creditur esse succus non conii, sed cicutæ *Linnæi*, quam *sium erucæ folio Tournefortius* nuncupat: Venenum multo periculosius, cum homines cito perimat; illud vero cum opio permixtum fuisse, monet *Theophrastes*; unde mors placida: sic Socratem sumpto toxico oculos fixos, torporem & gravitatem expertum esse dicitur.

An conium illud extus genitalibus applicatum ad satyriasin sanandam valeat, ut plures de cicuta allatæ testantur historiæ, ignoramus; certum est hujus extracti usum internum hodie vulgatissimum illis viribus non esse præditum.

5. *Paraphrosyne magica*. *Delirium magicum* Kempfer. Amœnit. fasciculo 3. pag. 651. A.

Apud Indos frequens est usus electuarii magici ex semine daturæ, opio & polline cannabis præcipue confiati, additis pro lubitu aromatis, quæ ferociam corrigant, & vitales spiritus roborent. De directione Pharmaei ad diversa pro lubitu inducendum phantasmata, multa referuntur admiranda, sed partim incredibilia, partim fabulosa, ut maritum excæcari, dum adulter ejus torum conscendit. Ast plura vidit ipse *Kempferus*, ut sequentia. In Malabaria pro compescendo Idolo cui annonæ caritatem aut tempestatem tribuunt, virgines multæ, pulchræ, comptæ e templo Brachmanum comitatu eductæ in publicum prodeunt; cum vero ex Bibliis Gentilibus verborum formulam Sacerdos prælegit, puellæ tripudiare, subsultibus crebris, inconditis, & gradatim vehementioribus corpus fatigare, torquere artus & oculos, spumare & horrendas actiones edere; opinante populo illas ita agitari ab inductis dæmonibus, seu geniis quibus obsidendæ offeruntur; hæc dum aguntur, cymbala, tympanaque lætum resonant, populo voce & suspiriis applaudente; lassatas Brachmanes reducunt in templum, cubare jubent, & propinato pharmaco quod prioris vim retundat elapsa horula menti restitutas ostendunt populo, ut turba Gentilis liberatas a geniis videat & idolum (*VVistnu*) credat conciliatum.

Ipse *Kempferus* in convivio amicorum bolum electuarii a Benjanis oblati, accepit & alii accepere, hoc hausto omnes repleti sunt & perfusi incredibili gaudio, risu, cachinnis, amplexibus solum explicando, nocte accedente equos conscendunt, & tunc sibi visi sunt cum pegaso volatu per nubes ferri, iridibus circumdati; apud se perventi, lupino appetitu oblata voravere, postridie sanissimi mente & corpore fuere.

Bethel dicitur medicamentum quoddam masticatorium in universa India usitatissimum, quod a plebe & magnatibus continuo masticatur; componitur vero ex foliis piperis Bethel *Linnæi*, fructu seu nuce *Cycadis* areca dictæ, & calce ostrearum calcinatarum; hæc in trochisci formam folio Bethel involvuntur; hoc salivam prolicit, labia rubore sanguineo tingit, gratum halitum ori conciliat, gingivas roborat, & areca licet exigua dosi addita, cerebrum leviter inebriando spiritus demulcet & exhilarat. *Kempferus* vero Bethlem nunquam potuit mandere, quin anxietates, sudorem frigidum & vertigines, æque ac a tabaci fumo, experiretur.

Indi etiam tinctura opii tabacum inficiunt, ut fumus ipsis usitatissimus caput vehementius turbet.

6. *Paraphrosyne febrilis* Patholog. Meth.; *Delirium febrile* Boerhaave aphor. A.

In febribus acutis, potissimum synocho, typho, tritæophya, aliisque, cum vis cordis fit adaucta, sanguisque recta fere via a cordis ventriculo sinistro impulsus ad carotides immittatur, inde ad cerebri vasa cum impetu ruat, ea vasa fortius impetit quam vasa ejusdem a corde distantiæ sed frequentioribus & acutioribus angulis inflexa, ut docent leges Hydrodynamicæ a *Michelotto* traditæ, a nobis vero per experimenta firmatæ (*Dissert. de Medicam. specific. actione*) inde vasorum cerebri infarctus, seu major affrictus sanguinis intra illa vasa fluentis, inde fibrarum cerebri affrictus, & ideæ objectis externis minime correspondentes, nec a voluntate corrigendæ; inde delirium, inde stupor mentis ad necessitates solitas appetendas, inde anorexia, adipsia, asthenia, languor circulationis, secretionum omnium, inde typhi symptomata. Aperto cadavere inveni pluries vasa piæ meningis cruore turgida; ante delirium adest pulsatio temporum, seu impetus vehemens carotidis intra ossa cranii decurrentis, in formam *S* incurvatæ, ibique fortius impetentis; præcedunt pervigilium, ideæ vividæ, promptæ, pathemata varia, vox insolita, audax, oculi truces, similiaque. Pulsus dein oborto delirio paululum tardior quam antea, respiratio rara, magna, suspiriosa, quia anima non percipit necessitatem frequenter respirandi, pulsus accelerandi &c. ex delirio sequitur quandoque, aucto infarctu, carus, convulsio, pejoraque symptomata.

Sæpius delirium paroxysmos remittentium aut accessus intermittentium comitatur, his cessantibus cessat, secus in vigore continuarum observatur, & quandoque per longum tempus perseverat. Vide *Phrenitidem calenturam*.

Ut huic occurratur si febris sit vehemens, phlebotomiæ ex brachio, pede, collo instituendæ, in hæmorrhoidariis hirudines mariscis admoventur, catamenia suppressa pediluviis, si fieri potest, revocantur, alvus clysmatis laxa

serva-

servatur, jusculа tenuiota conceduntur eo fine ut impetus sanguinis in caput factus, retundatur. Ast initio typhi castrensis & carcerum pulsus parvus est & a phlebotomia magis deprimitur ac delirium accedit cum majori asthenia.

7. *Paraphrosyne a pathemate* Plater. B.

Carolus VI. Galliæ Rex insolationem passus: & a quodam ignoto de periculo traditionis monitus, in delirium furiosum adactus fuit, spectata gladiis armata sibi fingens, omnes adstantes impetivit, percussit, per triduum mentis impos fuit.

Novi plures homines qui laudano tum liquido tum solido assueti cum delusi a me & sumpta pilula succi liquiritiæ laudano tinctæ in locum opii, ut ab eo desuefcerent, in delirium incidebant cum pulsu parvo & virium languore. Novi Chirurgum qui assuetus aliquot drachmas opii deglutire, eo paupertatis redactus ut opium emere non posset, delirabat cum furore, & assumpto opio resipiebat.

Qui vino, aquæ vitæ, similibusque assueti sunt, si ab eis interdicantur ob febrem obortam, aut vulnus acceptum, pejus habent, delirant cum pulsu parvo, frequenti, siti, cephalalgia; quæ omnia evanescunt, si vinum, aquæ vitæ similiaque cupita concedantur: horum exempla lege, *Essais d'Edimbourg Tom. VI. art. 46. par Alexandre Monro*, quibus constat libram aquæ vitæ per singulos dies epotatam fuisse non solum impune, sed cum successu a vulneratis, qui hoc potu destituti furebant & pejus habebant, hoc assumpto a febre, delirio, aliisque symptomatis immunes evadebant; erant autem illi ægri potatores vini strenuissimi.

8. *Paraphrosyne puerperarum* Morisot Destandes apud D. Pazos, Traité des Accouchemens, Preface pag. 44. A.

Delirium apud puerperas vel est hystericum vel apoplexiæ prodromus. Hystericum incipit a cephalalgia, sed aliis hysteriæ signis, præcipue habituali mentis ad hysteriam dispositione, ut levitate, sensibilitate, vividiate, meticulositate, distinguitur; illud potu antihysterico cardiaco tolli quotidie videmus.

Verum delirium obscurum, per intervalla recurrens, licet lochia fluant, si superveniat subitus capitis dolor quasi a mallei ictu, si aurium tinnitus, convulsio faciei accedant, sæpius in carum vel apoplexiam lethalem terminatur, maxime si officiosi adstantes, abstinentiam & cerebri vacuitatem incusantes, cibum copiosiorem gravidæ obtulerint.

9. *Paraphrosyne calentura* Philosoph. Transact. Stubbes num. 36. art. 2. Collect. Academ. Tom. I. pag. 140. A.

Differt a phrenitide calentura ex eo quod fit sine pyrexia ulla, pendeat a saburra & vomitione sanetur; fugax est delirium, juxta tropicum navigantibus familiare, subitaneum, lætum; in medio mari folia, arbores aut similia sibi videre videatur; interea ni caveant adstantes in mare se projiciunt nullus calor immodicus, lingua nitida est. Curatio; præmisso emetico, quo solo sæpe delirium evanescit, præscribitur diæta mediocris, & sequenti die una aut altera phlebotomia.

10. *Paraphrosyne febricosa*, Vandermonde Journ. de Med. Mars. 1757. p. 195. A.

Alternis diebus adolescenti superveniebat delirium quod catharticis, phlebotomiis, vesicatoriis sanguisugis per duos menses resistebat, æger apyretos ferme, summa asthenia prostratus erat, venere exhaustus; usu vero kinkinæ feliciter profligatus fuit morbus.

11. *Paraphrosyne critica*, Preysinger cap. 2. de diagnosi. A.

Ea est quæ imminentem in acutis crisim denotat, coctione prægressa cognoscitur, reliquisque signis criticis præsentibus die critico, brevique subsequente evacuatione aut metastasi critica sedatur.

12. *Paraphrosyne hysterica*, Ill. Lorry de Melancholia Tom. I. p. 78.

Est delirium, seu insomnium vigilantis, per vices recurrens, ita simile somnambulismo cataleptico mulieres Ripesaltensis, ut in historia ab *Illustr. Lorry* tradita, nil præter flexibilitatem artuum ceream deficiat, ut idem morbus sit. Mulier scilicet parum menstruata, nondum Lucinæ labores experta, animo liquebatur, sine ulla convulsione feroci, sed obscura primum loquela, dein claris distinctisque vocibus aliquem e præsentibus alloquebatur, eum videbat, ejus vel minimos gestus observabat, cum eo de quavis re poterat loqui, sed uni ideæ intenta ad eam omnia revocabat; nullum alium adstantem videbat aut vociferantem audiebat, quod vix credibile pluries vidi, non sine stupore summo; hujus vero facti testes multi supersunt; inexpectata morte mater ei abripitur, tum primum cepit cum mortua imo sepulta matre quasi præsenti colloqui, ei tamquam interroganti respondere, hanc suppliciter exorare ut de sanitate sua curam suscipiat, hunc vel illum medicum, utpote præstantiorem accersat; de futuro matrimonio, quæ tamen dudum nupta erat, sanissime & puellæ ad morem modeste loquebatur, objiciens plura, refellens alia, & quasi in sinum matris secreta multa effundens: uno verbo recte omnino, imo & ingeniose, de omnibus loquebatur, nisi quod circa tempus & præsentiam matris erraret. Illa mulier cæteroquin sana erat, nisi quod ad minimum horreret strepitum, ad visa & audita expavesceret amens. Illa demum in phthisim lapsa est, ast ubi primum febricula oborta est, evanuit omnis tumultus nerveus. Hæc *Illustr. Lorry*.

Mulier Rupisaltensis similiter in accessu somnambulismi, omni sensu destituta, ita ut puncta, vellicata nihil sentiret, alloquebatur nunc suum maritum, ut ut absentem, nunc alium quem adesse imaginabatur, gestu, tono vocis, oculis apertis, ut in statu sano pacato, loquelam comitantibus, ut bis observavi per semihoram,

horam; imo, ut narravit ejus conjux Medicus, cum quidam Chirurgus eo tempore cubiculum ingrederetur, ea, quæ maritum præsentem nec videbat, nec audiebat, percepit Chirurgum quem hostem suum reputabat, & illo viso maxima ira commota est; & quod ipse non semel observavi, durantibus hisce accessibus, modo paulisper quiesceret, velut moritabunda, si flecterem ejus digitum, manum, brachium, vel extenderem, illæ partes statum impositum retinebant, usquequo gesticulandi necessitas eos artus a statu catalepti eo dimoveret: finito accessu nihil eorum quæ ante acta fuerant reminiscebatur.

Huic affinis erat morbus puellæ decem annos natæ, pallidulæ, malique habitus, quæ, referente *Illustr. Lorry*, in quotidianas convulsiones inciderat, in quibus per plures horas super lectum prostrata, sensibus amissis, celerrime, sine ulla intermissione loquebatur, ingenium ætate majus ostendens in dictis: sedula mater misellæ frontem comprimens eam sublevabat, qua pressione cessante illico convulsiones repetebant; feriantibus autem cæteris sensibus tanta erat tactus subtilitas, ut si altera mulier huic pressioni frontis solerter ministraret, ægra irata adversus matrem suam debacchabatur, usquequo pristinam stationem mater reciperet. Sunt certe in his morbis, ut in catalepsi somnambulæ phænomena, quæ non facile crederet qui horum testis non fuit; nos autem quod vidimus testamur, ut psychologia quondam perfectior evadat.

XVIII. AMENTIA; Græcis *Paranoia*; Latinis etiam *dementia*, *fatuitas*, *vecordia*; Gallia *Imbécillité*, *betise*, *niaiserie*, *démence*. Ægri *amentes*, *dementes*, *imbecilles animo*, *fatui*.

Est ineptitudo ad recte ratiocinandum, & judicandum: differt a morosi seu stupiditate mentis, quia amentes objectorum impressiones sentiunt apprime, non vero stupidi, ast amentes eas non attendunt, non curant, sed quasi omnino indifferentes prætermittunt, harum consequentias flocci faciunt, harum minime satagunt; infantes minime dementes sunt; etiamsi graves & serias res prætermittant, quippe frivolas & pueriles magni fatiunt & crepundias suas attente ac sollecite curant; amentes vero omnia perinde negligunt; rident, cantillant, in iisdem circumstantiis in quibus sani de fame, siti, frigore gemebundi conquererentur; minime iracundi, audaces ut maniaci, nec tristes constantes & meditabundi, ut melancholici.

1. *Amentia senilis*, *delirium senile*; *Etas d'enfance*; *Radoterie*: Græcis *Panageras*, delirio; *ferema* & *paralemora*, a *leteo*, nugor, ineptio, unde forte *delirii* etymon. L.

An propter rigiditatem fibrarum senibus familiarem, illi minus sensibiles sunt objectorum impressionibus, inde res etiam momentosas pro nihilo & nugis habent, nihil satagunt?

2. *Amentia serosa* Fabricii Hildani Centur. 4. observ. 10. de Hydrocephalo; VVepfer. exercit. de apoplexia hist. 4. C.

Licet hydrocephalus internus & laxitas cerebri morosim & soporosos affectus sæpius excitent, non minus sæpe observatæ sunt copiosæ aquæ in cerebro amentiam cientes; & ex *Kerkringio* lanium expertum citante, oves fatuæ, quæ nec edendi nec bibendi sentiunt stimulum, post mortem apertæ, nil cerebri habere, sed hujus loco tantum aquam continere compertæ sunt, & hæc est *fatuitas ovina Kerkringii observ. anatom.* 46.

3. *Amentia a venenis* Raii histor. Plantar. de stramonio pag. 707. J. Bauhini histor. Plantar. de Hyoscyamo; *Croco* Barrere observat. anatom. 3. p. 54. edit. 2. 1753. *a transfusione sanguinis*, Dionis. L.

Post varia symptomata ab assumptis radicibus seminibusve harumce plantarum ut ab usu opii non raro ægri amentes evadunt, ut retulimus dum de paraphrosyne; illa vero venena sanguinem dissolvere constat (ex observatis *Illustr. Hambergers Diss. de Narcoticis*) qui sanguis potissimum cerebri vasa ingurgitat.

4. *Amentia a tumore* Plateri observat. lib. pagini 13.

Bonecnreius olim strenuus miles ictum capitis passus post tres annos mente imbecillus evasit, adeo ut nihil secundum rationem ageret, cibum nec peteret, nec per vim intrusum caperet, lectum non nisi coactus adiret, nec nisi interrogatus verba quædam, quæ ad rem minime pertinebant, proferret: stillabat e naribus pituita aqueacopiosa; ad mensam obdormiscens sedebat. Aperta calvaria insignis tumor globosus scirrhoso-fungosus, porri magnitudine, supra callosum cerebri corpus inventus est, aqua etiam in ventriculis cerebri inventa.

5. *Amentia ab hydatidibus* Panarolli Pent. 4. observ. 17. L.

Utrum a vesicis lympha turgidis; utrum a sero ex illis effuso pendeat morbus, dignoscere difficillimum & inutile, cum nec inde diversa curandi methodus innotescat.

6. *Amentia microcephala* VVillis pharmac. rationalis. L.

A solito minori cerebri capitisque mole parvitatem ingenii, judiciique imminutionem deducunt quidam Philosophi, verum consequentia non videtur legitima, licet verum sit quod apud hominem moles cerebri majorem relationem obtineat ad molem corporis quam in ullo alio animali, ut ostendit in *Act. Soc. Reg. Monspeliensis Doct. Arlet.* In microcephalis organa omnia imaginationis non esse evoluta verosimile est. Exemplum ejusce amentiæ præbet puellula Nosocomii generalis, quæ *simia* vocatur ob capitis parvitatem & cum simia quamdam similitudinem.

7. *Amentia ex siccitate* Boneti Sepulchret. Tom. 1. p. 260. L.

Civis.

Civis Leodiensis post paraphrosynem furibundam fatuus & veluti repuerascens evasit; illi post obitum siccissimum cerebrum atque in summa parte digitis friabile, flavedine citrea undique tinctum, inventum est.

Nota. Tres puellæ quæ hieme sæviente iter in rheda faciebant, domum reversæ per quatuordecim dies fatuæ evaserunt; *Bartholinus* pelle vervecina calente singulis caput obvolvi curavit, easque restituit.

Quidquid itaque fibrarum medullarium cerebri flexilitatem tollit, ut siccando, coagulando, refrigerando, illud sensibilitatem exquisitam adimere videtur, simulque rationem; verum quæ nativam flexililatem minuunt, seu ultra modum relaxant, sensibilitatis etiam nativæ multum detrahunt, unde mentis functiones tollunt.

8. *Amentia morosis*; Græcis *Anoia*; Latinis *Ingenii stupor*, *tarditas*, *stupiditas* VVillisii cap. 13. *Stupidite*, *betise*. Ægrii *blenni*, *bardi*, *stolidi*. L.

Est facultatis imaginandi, proindeque judicandi debilitas, tarditas, abolitio, sine delirio, quæ an differat ab amentia serosa dubium est. *Vide Amnesiam*.

Magnum autem est discrimen inter amentes, & stupidos: amentes satis prompte imaginantur & memoria non carent, sed male judicant & ineptiendo, pleraque sinistre aut ridicule agendo risum adstantibus movent: ast stupidi imaginatione & memoria carent, nec bene nec celeriter capiunt dicta; non nugando ac gesticulando, sed barbe & insulse se gerunt, sunt hebetes, obtusi.

9. *Amentia ab ictu*. L.
Vide apud *Borellum Centur.* 2. *Observ.* 73.

10. *Amentia rachialgica*, Cl. Bonte Journ. de Med. Nov. 1761. p. 317. L.

Ea succedit Rachialgiæ, potissimum melancholicæ.

11. *Amentia a quartana*. L. Vide Sydenham. Sect. 1. Cap. 1.

Est ea quæ febribus intermittentibus, curatis per phlebotomias & catharses repetitas supervenit. Hanc speciem passus est Monspelii meritissimus Anatomicus sexagenarius, qui per tres menses rationis usum recuperaverat usu extracti de hyoscyamo albo, cujus drachmam demum quotidie vorabat, ab hoc vero coactus abstinuit, cum in urbe hoc medicamentum deficeret: initio profuerat etiam usus Diascordii juxta *Sydenham* mentem præscriptis: hic morbus erat sine furore & audacia, potius cum lætitia, unde ad maniam non attinet, contrarium innuente *Sydenham*.

12. *Amentia calculosa*, Kerckringii Spicil. Observat. 36.

Is in semistulti seu amentis cerebro loco glandulæ pinealis quæ deerat invenit calculum pisiformem sero ventriculi innatantem. An a sero, an a calculo amentia penderet? Calculos in cerebro repertos narrant *Ephem. N. C. Dec. I. Ann. I. Obs.* 27. *Dec. II. Ann. I. Obs.* 33. & 131.

XIX. MELANCHOLIA, sic dicta a *melaina* nigra, & *chole* bilis; Hippocrati Aphor. 21 & 56 lib. VI. *Mania* dicitur; Gallice *Manie*, *Folie*, *Tic*, non *Melancholie*, quæ mœrorem tantum involvit, non delirium. Ægri vocantur *Melancholici*.

Character. Melancholici dicuntur qui uni potissimum cogitationi constanter affixi circa semetipsos aut statum suum delirant, de cæteris objectis rite ratiocinantes.

Qui vertigine, tinnitu, suffusione laborant non uni ideæ constanter inhærent, & eorum error non a cerebro, sed a cujusdam sensus organo dependet, unde a melancholicis differunt.

Qui nostalgia, hydrophobia afficiuntur, quadam cupiditate, vel aversatione continuo exagitantur, cum melancholicis objecti cujusdam amor, vel aversatio non sint essentiales.

Qui addunt melancholiam esse cum mœrore & tristitia, illi omnes species sua definitione non includunt, cum sint veri melancholici morosi dicti qui felices se reputant: Maniaci vero de plurimis aut omnibus objectis promiscue delirant, & apud eos non sola imaginatio, sed ipsa ratio vitiatur.

A phrenitide, cephalitide, paraphrosyne differt melancholia, quod est chronica, & apyrepta; illi vero morbi acuti ac sæpe febriles; ab hypochondriasi & hysteria quod ab interni cerebri vitio, non partium cæterarum culpa deducendum sit delirium.

Non perverse ratiocinantur melancholici, sed a principio falso cui constanter inhærent consequentias suas recte sæpius deducunt. Inclytum melancholiæ exemplum præbet fabula romanensis Don Quichotte a Michaele Cervantes ingeniose scripta. Origo itaque hujus morbi est fortior & constantior attentio ad unam ideam, neglectis inde aut prætervisis cæteris circumstantiis, unde non respondent actiones liberæ hisce circumstantiis, ut in mente sana fieri debet, sed huic objecto cujus idea totam mentem detinet.

Galenici humorem atrabilarium, nigrum, fuliginosum; *VVillisius* fluidum nerveum vitriolicum vel acetosum; Mechanici fibram nerveam cerebri magis tensam incusant, sed hæc omnia sunt gratuita.

1. *Melancholia vulgaris* Michael Engelman dissert. de melancholia 1754. L.

Novi Medicum qui fanatus a synocho in eo delirabat quod se veneno affectum esse a pharmacopola crederet. Parochum, qui divitiis affluens se paupertate pressum existimabat; lecto affixus ut vestibus parceret, omnia sua munia intermittens, de cætero recte ratiocinans. Novi mulierem quæ a domo sua vel minimum recedere non poterat sine metu inexplicabili. Fuere qui sibi caput vitreum; alii ex glacie confectum putabant, & consequenter ad hanc opinionem se gerebant. Ludimagistri non pau-

ci a puerorum educandorum cura dementantur; viri ingeniosi, Poetæ celebres, ut *il Tasso*, artifices præclari inter Pictores, Musicos, &c. huic morbo fuere obnoxii. A zelotypia plures insaniunt, unde species est apud *VVillisium* melancholia zelotypa. Inter errores melancholicos accusandus est qui olim vigebat epidemice, *Punctum honoris* dictum, quo ad singularia certamina provocabatur honoris vindicandi gratia; quidam se testam putans timebat ne allideretur a vicinis: *Galenus*. Alter se gallum gallinaceum putans, cantum & alarum plausum galli imitabatur; *idem*. Alter timebat ne Atlas gravatus sibi mundi onus imponeret: *idem*. *Abenzoar* narrat quemdam se mortuum esse affirmantem.

Grimmius vidit alterum qui pedes suos stramineos esse credebat. *Trallianus* mulierem adducit, quæ digito orbem sustinere imaginabatur.

Schald alteram, quæ nihil edere voluit, quia se pauperem putabat; Nemausi vivit puella quæ sibi assidere continenter putat centurionem, quem odit, & qui ipsam rapturus est, qui centurio ante decem annos ipsi concubitum proposuerat.

2. *Melancholia amatoria*. *Erotomania*. Patholog. Method. *Amor insanus* Sennerti. L.

Ea species a satyriasi & nymphomania in eo discrepat, quod erotomaniaci non impudenter objecti amati amplexus cupiant, sed e contra illud pro numine venerentur, omnibus ejus nutibus obsequiosi ac quasi devoti, vitam in perfectionum illius admiratione ducant, ejus absentia contristati, præsentia exhilarati, alimenta, somnum, negotia sua parvi faciant; verbo, suam amasiam eodem modo colant quo Dom. Quichotte suam Dulcineam. Hoc delirio Aristotelem ipsum affectum esse, & ad thura suæ conjugi offerenda inductum, ferunt. Hoc laborasse ferunt Poetæ celebrem Orphæum, qui ut conjugem suam recuperaret, tartara subire non dubitavit; quo enim non deducit insanus amor? Salomon ad idololatriam usque amore desipuit. Lucretius philtro & amore dementatus, sibi violentas manus intulit. Tasso, alter Italorum Virgilius, Principis mulieris amore captus, per quatuordecim annos desipuit.

Dissimulatus amor cognoscitur ex coloris subita mutatione, & pulsus acceleratione ad conspectum aut nomen objecti amati, quo signo *Galenus* & *Erasistratus* hunc morbum celatum dignovere.

Si melancholicus amor cœlebs sit, optimum est remedium hunc cum amasia connubio jungi; si vero matrimonio locus esse non possit, auxilia moralia omnium sunt efficacissima, inter quæ 1. preces & jejunium cæteris omnibus præstant, teste Evangelio; dein 2. gravium virorum monita, circa hujusce vesaniæ dedecus, funestas sequelas, sanitatis scilicet, fortunæ, temporis, honoris detrimentum. 3. Longum iter suscipiendum, ut monet in hisce peritus *Ovidius*; omnia quæ objecti amati memoriam refricant abjicienda. 4. Otium fugiendum; *qui vis sanari, res age, tutus eris*. 5. Vitia objecti amati detegenda, exaggeranda:

Exige quod cantet, si qua est sine voce puella,
Non didicit chordas tangere, posce lyram:
Turgida si plena est, si fusca est nigra vocetur,
Et poterit dici rustica, si qua proba est.
6. *Hortor & ut pariter binas habeatis amicas.*
Alterius vires subtrahit alter amor.
Intrat amor mentes usu, dediscitur usu.
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.

7. Fugienda alimenta quæ semen adaugent, ut chocholata, pistaciæ, pinei, victus lautus, piperata, &c. vinum vero ea dosi qua curas abigit, prodesse potest.

Huic aliisque animi morbis sanandis ac prævertendis, adeoque felicitati etiam temporali assequendæ nil aptius esse summi numinis amore, argumentis geometrica soliditate præditis, suse evincit *Illustr. Cheynaus*, *Cap. VI. de animi affectibus*, *num. 21.* ex hoc amore etenim, pergit ille, ad perfectionum Dei imitationem nos componeremus; & inde odium, malitia, luxus, libido, ignavia, aliaque mentis vitia, morborum corporis fœcundi fontes exarescerent.

3. *Melancholia religiosa* Cheynæi, de sanitate tuenda, pag. 200. *Melancholia superstitiosa* Prosper. Alpin. de morbis Ægypt. Foresti, lib. 10. observat. 24. VVillis. cap. 11. pag. 245. C.

Consistit in alto mœrore & immodico judiciorum Dei metu, simulque defectu dulcis illius fiduciæ, quam ejus paternæ clementiæ debemus.

Illa utplurimum melancholia accidit illis qui fractum infortuniis animum aut corporearum voluptatum tædio affectum, voluptatibus quas vere suis cultoribus spondet Religio, recreare cupiunt. Hominis vere pii est Deum præ cæteris omnibus diligere, infortunia tanquam merita pœnitentiæ instar accipere, & viriliter, ut bona, & ad nostram perfectionem a Deo immissa, sustinere, interea de optimi Patris nos tunc castigantis misericordia minime dubitare, eique in lætitia servire. Melancholici e contra veræ religionis ignari, quo se vertant nescii, fluctuant incerti, indociles, superstitiosi & meticulosi sunt nonnunquam, & ad ultimam desperationem rediguntur; alii ut inter Sanctos a plebe habeantur, ut narrat *Alpinus* de Ægyptiis, in locis asperis vivunt, miseriias mundi prædicant, divitias, voluptatesque spernunt; cœlibes quidem honesti, religiosi vivunt, sed a vera religione longe absunt; horum corpora nigra, squalida, gracillima, mumiis arefactis similia sunt; suos sic diabolus habet martyres.

Hanc melancholiam avertunt non qui imaginationem spectris, phantasmatisque terrefaciunt, sed qui potissimum optimis veræ religionis documentis mentem imbuunt.

Vidi delirium in muliere pia de sua salute despe-

desperante, quæ eo devenit, ut dimissis domesticis ad trabem cubiculi sui laqueo se suspenderit. *Lusitanus* vero suum ægrum hoc artificio in rectam rationem revocavit. Angelus quidam aut ejus personam agens amicus detractis prius tegutis, læva accensam facem gerens, dextera gladium, melancholicum noctu evigilavit, eique omnium quotquot patravisset scelerum veniam a Deo datam denuntiavit, unde æger securitati & sanitati redditus est.

4. *Melancholia argantis. Melancholica ægrorum imaginariorum* Francisci Chiconeau Archiatrorum Comitis, in Dissertatione, an ægrotantes imaginarii sola diversitate idearum sanandi sint? anno 1713. *Maladie imaginaire*. L.

Ægri imaginarii, quos belle derisit Moliere, sunt illi qui corpore bene valentes se ob momentaneos affectus in mortis periculo versari constanter judicant, unde moesti, queruli, omnea Medicos suis consultationibus divexant, vel de sorte *sua* desperantes solitudini se addicunt, ubi indefinentec deflent; vel ad abigendum morbum, peavum quoddam & damnosum vitæ genus eligunt, & gravioribus malis inde se exponunt. Differt ab hypochondriasi hæc melancholia, quod nullo morbo corporeo laborent melancholici illi, ast multiplici laborant hypochondriaci, ut flatulentia, ructibus acidis, spasmis, qui simul hanc melancholiam sibi adjunctam habent, unde vulgo sed immerito, confunduntur.

Imaginarii ægroti nunc se tales præbent quales sunt, & vultu florido, viribus integris, indefessa loquacitate, de vertiginosa & fugaci cephalalgia, de fictitiis in capite aut pectore symptomatis, tamquam promptam sibi mortem allaturis, de debilitate summa, fortissime, eloquentissime per totam diem conqueruntur, vel si ab eo quem consulit se deridendum fore expertus metuat æger, ille se firmum intrepidumque mortis contemptorem simulat, atque brevi stylo, vocisque sono familiari, symptomata sua enumerat, ita ut veram esse ægritudinem facile incautus exi stimet, sed si facilem aurem præbeat auditor, jam narrator personam fictam diu non sustinet, & ad luctus, mœroremque suum revertitur.

Itaque hoc signo potissimum imaginarius morbus cognoscitur, quod dum melancholicus de gravissimis capitis, cerebrique læsionibus conqueritur, ut de turba, vertigine, vaporibus, hæc distincte, eloquenter, nitide depingat; cum summam debilitatem se experiri affirmat, illud pectoria, vocisque robur exhibet, illum vultum & colorem præfert, quæ cum statu depicto minime consistere possent.

Sunt qui curaa abigant, rationem exuere conantur, & idcirco se vino, veneri, ignaviæ ludo, vel alicui vehementi affectui se dedunt. Sunt qui morosi, contentiosi, desperabundi, millies mutatis & Medicis & remediorum generibus, morbum suum obstinate silent, interrogati renuunt, mortisque certæ, ut putant, & imminentis formidinem alta mente recondunt, iique utplurimum insanabiles sunt, & ad maniam vergunt.

Huic morbo divites, otiosi, laute viventes, ingeniosi; rarissime vero pauperes, laboriosi, negotiosi, habetes, obnoxii sunt; pueri nunquam, raro senes, sæpius ætatis consistentis viri ac mulieres.

Prædisponunt ortus a parentibus hypochondriacis, studia immodica, educatio effœminata.

Excitant vero hunc morbum acres & attentæ meditationes circa suam valetudinem, philautia nimia, pulsus sui frequens exploratio, levis Anatomiæ & Medicinæ cognitio; medicaminum ab incauto Medico suasorum usus, quæ omnia ideam morbi imaginarii excitant, revocant, fovent.

Curatio hujus morbi frequentissimi & pertinacissimi ingeniosum & prudentem exigit Medicum, qui eo tantum collimet, ut animi attentionem a morbo dimoveat, alioque distrahat; verum difficillimum est persuadere illis ægrotantibus morbum ab imaginatione læsa, a præjudicata opinione pendere: sæpe Medicus, ut eo diveniat, ægri erroribus assentiri se fingat, ut fortius eos errores impugnet; imo ægrum astute debet adducere ad ea, quæ ideas novas a morbo longe remotas excitant, adeoque ab omni medicaminum genere eum dimovere: suadeantur itaque festiva spectacula, amicorum colloquia, ludicræ concertationes, exercitia corporis jucunda, ut ambulatio, cantus, concentus Musici, venatio, sed potissimum peregrinatio facta equitando, vel vectura ex navi, rheda, concurrente simul sobrietate: & denique si ea omnia inutilia fuecint, utile erit ægro, si, gravi quodam superveniente nogotio, vitæ, honoris, fortunæ discrimine, priorem ideam dimittere cogatur.

5. *Melancholia moria* Nenteri, Tabul. 171. Horat. Epist. 2. lib. 2. *Moria* Erasmi, Boileaus Despreaux, Satyre 4. vers. 103. L.

Est ea species læta & jucunda, in qua se cæteris hominibus feliciores existimant ægri, alta quæque spirant, & se Principibus, Regibus, imo Diis pares autumant.

Fuit homo ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor, plausorque theatro,
Hic ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas.

Hæc facetius reddidit. Gallice. *Despreaux*, *Satyr.* 4.

Alexander adulatorum encomiis delusus, se Deum putaverat; verum accepto vulnere ex cruoris effusione suum errorem agnovit, quippe Deos, non cruorem, sed alterum liquidum in venis habere pronunciaverat *Homerus*.

Scholaris quidam per vides currens, clamabat

se Gallorum Regem anno 1503. Qui se Jovem existimarent inventi sunt, ut Salmoneus, curru supra pontem æneum agitato, tonitrua imitans; *Virgil. Æneid. lib. 6.*

Vide simile exemplum a datura excitatum, & temulentis familiarissimum, ubi de Paraphrosynie & Dæmonomania.

6. *Melancholia attonita* Bellini, de Melancholia, pag. 380. L.

Vidi in Nosocomio generali vesanum quadragenarium, qui dudum demens constanter tacebat, per multum tempus immobilis & velut stupidus, per septem dies cibum & potum renuebat, & cum minis eum coegissem ad sorbendum jusculum; ipse jusculum aliquamdiu in ore vel œsophago detentum, voluntario rejiciebat. Cadavere aperto inveni omnia exsucca, sanguinem viscidum, & cerebrum maxime firmum ac compactum.

In hac specie æger loco non movetur, imo nec situ; sedens nunquam assurgit, stans nunquam sedet, jacens vix unquam se erigit, nec pedes agit, nisi ab adstantibus promoveatur, & loco pellatur; hominum frequentiam non fugit, interrogatus non respondet, licet dictis animum advertere videatur; monita nihil curat, ac si surdus esset, objectis visui & tactui non attendit; quasi cogitabundus & cogitatione aliarum rerum distractus dormit, vigilat per intervalla, cibum ori admotum comedit, potum haurit. Rarissima morbi species nec a *Sennerto* visa, sed a *Jano*, *Medico Electoris Saxoniæ* semel in viro triginta annos nato, observata: is judiciorum Dei terrore percussus, per quatuor menses autumne & hieme hoc morbo laboravit, & demum ad se rediit. Descriptio vero optime quadrat cum descriptione mea mox memorata.

Architectus Barcinonensis, 37 annos natus, mœrore ob ærumnam affectus, incidit ante annum in melancholiam attonitam: is continuo timet & patriam fugere meditatur, inquisitionis metu & conjugis odio motus: is constanter silet nullique interrogationi respondet, nec gestu, nec voce; raro signis manus aut oris mingendi vel alvi deponendæ necessitatem indicat, audit tamen & intelligit; minis coactus manducat & bibit, ast dein inceptum pastum vix intermittit; unam aut alteram horam noctu dormit, reliquo tempore immotus manet, oculis apertis; pulsus bene se habet, vires constant. Frustra phlebotomiæ, vesicatoria toti capiti admota, emetica, aquæ Bellilucanæ potæ & irrigatæ, nec non ptisana sudorifica &c. adhibita sunt. Suasimus usum moschi, camphoræ, balnea frigida, remedium *Illustr. Locheri*: & verosimile est insitionem scabiei in simili casu feliciter tentatam cæteris præstantius fore remedium.

7. *Melancholia errabunda* Bellini, Montalti, &c. *Leucomoria* & *passio hydrolces*. Græcis. *Cutuauth* Arabibus. *Chalrab* quibusdam. L.

In hac æger, nec per horam quiescere nescit, sed cogitur huc & illuc continuo vagari, nesciens quo vadat; timidior est omnibus melancholicis, hominum frequentiam fugiens, noctivagus, per sepulchreta, per solitudines; nec scit unquam quid fugiat, quid quærat, quid velit. Corpus siccum & aridum, oculi concavi, sine lacrymis, exsucci, sitis assidua, lingua arida, color corporis citrinus, ulcera non raro in cruribus, quæ non consolidantur.

A tribus annis hoc omnino morbo laborat Mulier septuagenaria Monspelliensis epileptica, ex quo ad curandam epilepsiam sumpsit per triduum magnam dosim hepatis lupini exsiccati, illa non quidem hominum consortium fugit, nec ulceribus tibiarum afficitur, sed de cætero omnino quoad colorem, habitum, & quietis intolerantiam, est optime a *Bellino* depicta. Inquetudo est, & veluti tædium intolerabile, quo fit ut continuo locum mutet, sui ipsius pertæsa, secum habitare minime valens, tristissima, siti continua, & oris siccitate divexata, macilenta, de cætero timida, minime delirans, rariores & multo minores epilepsiæ insultus patiens, sed melancholia illa errabunda miserius multo divexata, quam quis facile crediderit; juscula refrigerantia, ptisanæ nitratæ, aliaque in casum fuere adhibita; & miror quod a tanto malo nondum erepta fuerit.

Rarissima est etiam hæc species, & a nullo Neoterico observata aut recognita; nisi *Ephemer. Natur. Curios. Decad. 2. ann. 5. append.*

8. *Melancholia saltans* Mezeray Histoire de Charles V.

In Hollandia viguit anno 1373. morbus epidemicus, quem *Choream S. Joannis* vocaverunt; plebei hoc tentati vestibus abjectis & nudi, floribus coronati, restim ducentes, per vicos & templa saltando, cantando, currebant usquequo plures anhelosi humi procumbebant; ita intumescebat illis abdomen, ut plures crepuissent, nisi vinculis coercita foret ea intumescentia. Malum in adstantes nimis attentos serpere credebatur, & diaboli operationibus tribuebatur, unde ad exorcismos confugere multi. Huc attinet *Antoneasmus* mirabilis *Guillerini*, *Specul. histor. lar.*: Huc *Enterastici Herodoti*; *Membrorum saltuosa dispositio* Arabum.

9. *Melancholia hippantropica* P. le Comte, Lettres édifiantes, &c. Zoantropicæ varietas. L.

Sinensis quidam persuasus fuerat a Sacerdotibus seu Bonzis, fore ut sua anima migratura esset post mortem in corpus veredi, jussu Imperatoris in Eliseos campos translaturi; eum proinde hortabantur ad recte currendum, abstinendum a morsu, calcitratione, &c. Bonus ille senex turbolentos somnos vix cupiebat, cum se ephippio instructum & fræno, jam ad veredarii flagrum profecturum credebat; ast expergefactus sudore diffluens, non equus esset an homo, dubitabat. Conversus in Christianam Religionem, resipuit.

10. Me-

10. *Melancholia Scytharum* Hippocrat. de aere, aquis, &c. L.

Divitiores apud Scythas erant illi qui equitando mercari soliti erant; cum autem nullis stapedibus uterentur, crura pendula erant, & genitalia diu compressa, unde ineptitudo ad generationem, quo perspecto contristati se a Diis afflictos hoc morbo reputabant, & in mulieres conversos: unde muliebria vestimenta induebant, colum ac fusum tractabant, a plebe superstitiosa simul colebantur, metuente ne quid simile a Diis pateretur; pauperes vero, utpote minime equitantes, ab hoc morbo erant immunes.

Cura Scythica erat larga, & ad animi deliquium facta missio sanguinis ab arteria aut vena temporali, qua ulterius debilitati pejus habebant.

11. *Melancholica Anglica*, vulgo *Tædium vitæ*. Lege Comœdiam D. Gresset, cui titulus est *Sydney*. C.

Puellæ Milesiacæ quondam delirio singulari actæ tanta mortis cupiditate ardebant ut turmatim se laqueo suspenderent, nec motivum quisquam agnoscebat; tandem sapientis civis consilio Senatus Edicto jussit, ut quæ prima suicida reperta foret, ea mortua omnino nuda in media platea exponeretur: quo decreto illico puellarum furori finis factus est: *Plutarchus des vertueux, faits des femmes, Tom.* I.

Simili melancholia actæ mulieres Lugdunenses, referente *Primerosio*, se turmatim aquis immergebant, & iis suffocatæ peribant.

Apud Anglos etiam frequens est suicidium ob tædium vitæ, quo capti languidi, mœsti, omnium remediorum pertæsi, res suas componunt, testamenta scribunt, amicis per epistolas dein transmittendas valedicunt, & deinde laqueo, veneno, vel alio modo vitæ suæ finem imponunt, quod criminis genus admittunt illi qui religionem omnem exuerunt, & ita debili sunt animo, ut ærumnas vitæ humanæ sustinere nequeant, apud Gallos hoc scelus lege prævertitur, qua sancitum est ut suicidarum cadavera carnificis ductu in crate pœnaria per vicos & compita trahantur.

Pluribus maniacis melancholicis suicidium familiare est; ast melancholia Anglica in hoc discrepat ab aliis, quod sine ullo furore, aut gravi ærumna, ex solo vitæ tædio tranquille mori decernant; quod Chiliarcha Towvnshend solo voluntatis imperio coram Medico Cheynæo exsequebatur, post mirum suæ veluti voluntariæ resurrectionis specimen.

12. *Melancholia zoantropia. Lycaon* Aetii. *Galeantropia, lycantropia* Auctorum. L.

Domus cujusdam religiosæ omnes puellæ singulari laborabant melancholia, qua percitæ quavis die determinata hora, se feles esse reputabant, & felium vocem imitando concentum efformabant: refert *D. Raulin, des maladies vaporeuses*. Vide *Singultum epileptico-maniacum* huic morbo affinem.

Lycantropum se vidisse testatur *Forestus*; plurium historiam refert *Schenckius*. Galeantropum ipse vidi, qui canis aspectum horrescebat.

Verum notari meretur artificium quo quidam sanati sunt melancholici, qui scilicet se ranas in ventricolo gestare putabant; assumpto ex jussu Medici emetico sanati sunt, clam immissis ranis in craterem in quem vomitu rejectæ colligebantur materiæ; alii qui in capite cuniculos se habere existimabant, facta incisione cruciali, & exhibitis cuniculis cruentatis quasi ex vulnere extractis, ab errore suo liberati sunt.

Qui lupo vel cane rabido demorsi sunt, ab hoc delirio non sunt immunes, quo lupum aut canem ululatibus suis imitantur, teste *Cælio Aureliano*, & aliis; verum est illud hydrophobiæ symptoma.

Artificio quodam *Zacutus Lusitanus* sanavit olim melancholicum, qui se perpetuo frigere arbitrabatur; & vidimus hic Gratianopolitanum simili delirio per annos etiam calidissimos detentum; ipsum spiritu vini madida pelle lanigera cooperuit, & accenso spiritu per semi-horam calescit ad combustionem usque *Philotimus*, unde lætus & tripudians se jam nimis calere exclamavit æger, atque brevi convaluit melancholicus.

Quidam ne omnino caput se habere putabat; ad quem sanandum *Philotimus* excogitavit pileum plumbeum, a quo gravatus caput se habere intelligeret: *Aëtius*.

Duos lycantropos se vidisse testatur *Donatus ab Altomari*, qui per avia vagabantur, cadavera humana, aut partes eorum secum gestantes; de cætero luridos, siccos, adustos sitientes eos depingit, ut lucomoriam omnino referant.

14. *Melancholia enthusiastica* Pauli Æginetæ. *Enthusiasmus*. Ægri, *numine afflati*. C.

Quidam vero etiam putant se ab aliquibus potestatibus majoribus impeti, & futura prædicere velut numine afflati, quos etiam privatim *numine afflatos* nominat *Paulus Ægineta*. *Paracelsus* existimabat se in acinacis capulo suum azoth, seu genium suum genere. Mulieres fatidicæ, quibus stipati errabant Gebennenses fanatici, se cœlitus afflatas putabant, futura prædicere, abscondita cognoscere se jactitabant; has vero prophetias non prius edebant quam epilepsiæ paroxysmum simulatum passæ forent; itaque humi prostratæ, mirum in modum se exagitabant, & ad se reversæ futura prædicebant. Mirabilia similiter prædicant de enthusiastis, qui *convulsionarii* hodie dicuntur. Vide *Hecquetum*, *Naturalisme des convulsionis*.

Forolivii *D. Cavalier M. D.* vidit quatuor hydrophobos, qui mortis suæ diem, imo horam, prædicta ferme hora animam efflarunt; Vidi ipse Tarascone sexagenarium qui ante mensem mortis suæ determinatum diem prædixit, & epiala dein correptus die prædicta occubit.

14. *Melancholica phrontis* Hippocratis; *nousos chalepe* Libr. II. de Morbis; *Cura gravis morbus*, Foesi pag. 486. *Maladie soucy*. Le Clerc Hist. de la Med.

Viscera veluti spinarum aculeis pungi videntur, anxietudo ipsum invadit, lucem & homines refugit, tene-

tenebras amat, metus corripit; septum transversum exteriore parte intumescit, ab contactu dolet, expavescit, in somnis terriculamenta & formidanda cernit, quandoque & mortuos: morbus hic interdum plurimos vere prehendit. Veratrum huic propinato & caput purgato: post capitis purgationem catharticum exhibeto, postea lac asininum: cibis quam paucissimis, nisi infirmis fuerit viribus, utatur, iisque frigidis & alvum laxantibus, non acribus, non salsis, non pinguibus, neque dulcibus: calida non lavet, neque vinum bibat nisi multa aqua dilutum, neque se exerceat, neque deambulet; quæ cum fecerit, temporis successu morbo liberabitur, at nisi diligentem curam adhibueris, ad mortem usque comitatur. Hactenus *Hippocrates*.

Hic morbus recte intellectus est melancholiæ species non rara, in hoc diversa a cæteris quod æger minime deliret, nisi summus profundusque mœror sine causa evidenti accedens delirium dicatur; mœror ille sponte accedens est spina viscerum metaphorica, æger quotannis hoc prehenditur & per mensem unum alterumve insomnis, inappetens, solitudinis amans, debilis, omnem cœtum refugit, atque hujus morbi causam se ignorare fatetur, apyretus stans, continuo cogitans, timet ne aliis fastidium moveat, domi se continet. Cura Hippocratica minime mihi arridet quoad helleburismum & abstinentiam ab ambulatione, a balneo; de cætero feliciter adhibetur.

XIX. DÆMONOMANIA. *Démonomanie*, *rage*.

Est delirium vel sincerum vel simulatum, quo magi, sagæ, maleficiati, sæpius præstigiatores se tanquam a dæmone obsessos aut possessos ostendunt.

1. *Dæmonomania sagarum*. Delrio. Disquisit. magicæ. L.

Est delirium eorum qui se arte diabolica & pacto cum dæmone convento, quid miri præstare posse existimant, indeque auctoritatem apud idiotas sibi conciliant.

Tales sunt illæ vetulæ, quæ fascino recens nuptos ligare, morbo infantulos tum afficere, tum liberare se posse imaginantur. Pastores qui se, suosve, arietes cum ridiculis cæremoniis dæmoni devovent, ut gregem residuum a lupis eripiant, ut monetam volantem seu inamissibilem obtineant, quæ omnia in fascinatis & fascinantibus sunt vera deliramenta, quibus puerorum & credulorum animos deludunt aniles fabulæ, maxime si philtra & venena dementantia concurrant. Certum est enim quod oleum ex feminibus daturæ elicitum temporibus illitum, vel pessarium podici nocu inditum, hæc somnia prædisposit's excitent. Simili pessario ex feminibus stramonii & sebo pastor Gallo-Provincialis, referente *Gasendo*, se muniebat cubitum iturus qualibet die Sabbati, unde somniabat se ad impurum dæmonum cœtum via camini devenisse, & ibi hirco præsidi litasse: *vide* quæ *de paraphrosyne magica* diximus. Hunc morbum in Pomerania familiarem dicit *Hoffmannus*. *Rufus*, Auctor sæculi secundi, primus hujus morbi meminit.

Fuere qui se diabolum in visceribus gerere, qui cum eo decumbere, conventicula celebrare ideo sibi persuaserunt, ut in suppliciis contra ipsos olim decerni solitis, id ad ultimum vitæ spiritum affirmaverint: *Vide Act. Med. Berolin. Decad.* 1. *volum.* 4. & *Natur. Curios*. passim.

2. *Dæmonomania*, *Vampirismus* Tournefort Iter in Indias Orientales.

Vampiri activi sunt vel passivi. Activi sunt quidam præstigiatores, qui ob fines sibi cognitos cadavera recens sepultorum exhumant, & vulnerant; atque eorum cruorem tertia die utplurimum putrefactum, adeoque fluidissimum effluere finunt, & vulgo suxisse dicuntur: passivi sunt illi, vel vivi vel mortui, in quibus talis scena luditur; horumce præstigiorum rumore commoventur ita populi, ut urbem desertam inde factam viderit *Tournefortius*. Plura videsis in Vampiriorum historia non dudum evulgata.

3. *Dæmonomania simulata*. *Corybantiasmus*, Encyclopediæ, T. 3. Histoire des Diables de Loudun, 1636. Bayle, Diction. ad Brossier.

Constat ex Evangelio olim plures homines summi Numinis permissu, a diabolo obsessos fuisse, unde Sancta Ecclesia Catholica ad eos liberandos exorcismis uti consuevit; verum non minus certum est plures malitia aut morositate singulari ad similem obsessionem simulandam frequenter induci, quod apud adolescentulas & vitæ religiosæ addictas sæpius observatur: illæ ut quamdam turpitudinem vitæ occultent, istæ ut sanctimoniæ famam sibi concilient, quædam ut aliis impune noceant, imo ut de se magnum rumorem spargendo credulos ludibrio habeant.

Præstigia quibus utuntur sunt diversissima; ast sæpius futura prædicere, absentia prospicere, linguas ignotas intelligere, morbos anomalos potissimum convulsivos experiri, vires portentosas exercere; ad aquæ lustralis aspersionem, rerum sacrarum aspectum cruciari, ululare. Eo autem assurgit plurimorum vafrities & malitia, ut non solum plebi, sed etiam & Sacerdotibus & Medicis imponant illæ præstigiatrices, ut ferro & igne probatæ suas fraudes confiteri vix cogantur, adeoque ad eas confundendas necessum est ut a viris acuti ingenii diversis modis summa cum astutia examinentur, circa quæ vide quæ de epilepsia simulata diximus.

Celebris est historia Ursulinarum Laudini apud Pictones. Monachi hujus urbis oderant parochum Urbanum Grandier, virum paulo elatioris animi, & dotibus tum animi, tum corporis superbientem; illi has religiosas induxerunt, ut assererent se a Granderio fascinatas, & ejus afflatu diabolum suscepisse: quid non religio potuit suadere, maxime si cum amore repulso ad hunc perdendum parochum & Magnatum & Monachorum invidia conspiraverint; eo demum de-

venit

venit furor, ut igne damnatus sit parochus, atque cum Sacerdos impius, qui eum ad supplicium deducebat, crucifixum ferreum candentem osculandum huic misero præberet, is renuentis parochi metus pro signis diabolicæ possessioni plebi venditabat.

Interdum pro dæmonomania vera sumitur delirium febrile, cujus erroris exemplum præbuit monialis Parisina candore & pietate insignis mihi cognita; hæc Theologicis Doctrinis imbuta, Latinam Linguam elam addidicerat, & nuper a fratre suo eruditissimo elementa Græcæ Linguæ secreto pariter hauriebat; hanc invasit synochus, caputque tentavit, unde delirans hæc virgo sermones græcos & latinos miscuit, quos prius ipsi ignotos existimabant cæteræ moniales; hinc fascinatam & obsessam judicarunt, usque quo frater ejus rure reversus delirii Græci & Latini rationem reddidit.

Dæmonomania simulata detegitur dolis pro re nata diversis. Sic *Ill. de Haen* sanctæ Crucis imaginem involutam dæmonomaniacæ simulanti applicans ad contactum, vel aquam communem, quam lustralem esse fingebat, aspergens, vidit eam decipi & suam fraudem prodere: tunc autem eam nefariam toties aquæ amphoris injectis irrigari jussit, quoties sua præstigia iteraret. Alter vero Medicus in simili casu phlebotomias simul ex pede & brachio ad syncopem usque præscribebat, ut nefariam præstigiatricem plecteret; alii verberibus dæmonem abigere tentarunt.

Minime assentimur *Friderico Hoffmanno*, aliisque Medicis Germanis, qui uno ore cum plebe Gallica contendunt magos & sanas hodie dari, qui vere diabolo obsessi & possessi & ab illo instigati patrant mirabilia. Dæmonomaniæ sinceræ signa plura ab *Hoffmanno* tradita sunt; 1. non solum horrendæ vociferationes, gestuum deformationes, admirandæ & insolitæ corporis motiones; *sed* 2. mirificæ convulsiones subito sine prævio morbo accedentes: 3. Blasphemia, verbi divini abusus, obscœnitas verborum: 4. Rerum secretarum & præsertim futurarum notitia & revelatio: 5. Peregrinarum linguarum scientia: 6. Robur insolitum: 7. Singularium rerum ut crinium, silicum, &c. vomitio, ex oculis, aure rejectio cum horrendis ventris torminibus &c. Dudum Senatus Gallici, qui magos & sagas igne damnabant, hodie tanquam miseros insanos dimittunt, nisi eorum maleficia, blasphemationes, aliaque malitiæ specimina plectant. Non dubitamus tamen quin olim Deo permittente a Dæmonibus plures obsessi fuerint, verum cum *Sancto Athanasio* putamus, *ex quo tempore verbum Dei apparuit, spectra hujusmodi & ludibria cessavisse*. Et omnes pythonissas, magos, sagas, fascinatos, vel morbo a causis physicis orto laborare, vel esse deceptos aut impostores qui parum cautos suis præstigiis deludunt. Ridemus itaque credulitatem *Bodini* & dolemus sortem tot millium vesanorum quos sæculi elapsis, referente Nicolao Remigio, Senatus Burdigalensis, Rothomagensis, Tolosanus flammis addixit, qui in morotrophio tantum erant custodiendi.

Præstigia mira videbis *Journ. de Med. Avril* 1757. p. 244. de muliere ventriloqua sonum tympani flatibus abdominis imitante, & *Mars p.* 165. de puella ex cujus corpore passim acus innumeræ extrahebantur.

4. *Dæmonomania a vermibus* Cardani. L.

Plura sunt exempla ægrorum qui pro dæmoniacis habiti lumbricis & tæniis tantum exagitabantur, & trismo, tetano, delirio, aliisque miris symptomatis vexabantur; plebs autem dæmoni, sagarumque fascino tribuit illa symptomata dira; quorum nexum & causam non intelligit, ut convulsiones, clamores, distorsiones, deliria quibus obnoxii sunt verminosi; ea vero omnia catharticis, emeticis & anthelminticis feliciter auferuntur.

5. *Dæmonomania fanatica*, vide Dissertationem sub præsidio D. R. deux Profess. Monspel. ventilatam: An fanatismo verbera?

Quot furores, incendia, bella, cædes excitaverit multoties falsus erga Religionem tum veram, tum falsam zelus, plures testantur historiæ. Primi fanatiei Helvienses solo suo afflatu catapultarum ictus, quibus crudeliter turmatim trucidabantur, eludere se posse putabant; miserabile delirii genus.

Fanatismus ad incredibilia facinora millenos nostra ætate compulit, & ad patibulum, ignemve deduxit; ita ut pestis nulla majores strages ediderit: lege historiam Fanatismi D. Brueys Monspel. Ideo hæc refero ut omnes persuasum habeant fanatismum inter vesanias & deliramenta esse numerandum.

6. *Dæmonomania hysterica*. Observatio D. *Descottes* D. M. Argenton en Berry 1760. ad me scribentis.

Duæ famulæ viginti annos natæ, amicissimæ, vere hystericæ, antihystericis, ut castoreo, ruta, nec non terebinthina sumptis, ab hysteria melius habuere. Verum singularia phænomena per sex menses exhibuerunt, quæ vulgo obsessioni tribuuntur. 1. Scilicet diversis dominibus sejunctæ altera alterius nec non sua accidentia suosque paroxysmos præsagiebat ante quatriduum triduumve: 2. Diversorum animalium vocem, ut canis, felis, gallinæ satis apte imitabantur: 3. Portentosam exhibebant memoriam & ingenium solito vividius, quo nominibus fictis singulos adstantes designabant & ludibrio habebant: 4. In profundum soporem delabantur, e quo nec vellicatæ, punctæ, ustæ excitari poterant: 5. Verum sponte excitabantur clamantes se in quadam parte, ut femore, tibia vehementer lædi, perstringi, & pars assignata livida, læsa unguibus videbatur; quam tamen tetigerat nemo ex adstantibus. 6. Tripliei stadio peragebatur paroxysmus, in primo mentis compotes peracta in mentem revocantes rubescebant & dolebant; in altero delirabant, convellebantur & quatuor robustis viris vix coërceri

ceri poterant, atque ventura quoad paroxysmi futuri tempus, durationem, aliaque præsagiebant, denique in soporem delapsæ sensuum omnium abolitionem experiebatur, e quo tamen somno hora & minuto quod prædixerant, excitabantur, sæpe e lecto procul exsilientes & clamantes: *Bone Deus! quis mihi femur vel tibiam crudeliter perstrinxit*, &c.

Per sex menses quotidie hæc ludebatur scena, nec quidquam inde roboris, habitusve detrimenti passæ sunt, hodie vero adhucdum languent, & lipothymias, catameniorumque suppressionem patiuntur, meumque de illis consilium expetunt Medici.

Multa sunt in hac historia, quæ nimiæ adstantium credulitati, & harum sycophantarum præstigiis tribuenda videntur. Interea non minus est mirum quod sine ullo motivo cognito rusticæ talem egerint Comœdiam, si Comœdia fuerit: mirum etiam quod similis imaginationis vis similes effectus in aliis subjectis ediderit, quos vide relatos in catalepsis hystericæ & catalepsis somnambulæ historia. Quod imitationem vocis animalium, hanc olim juxta Alesiam observavit *D. Gibert D. M.* in Melancholico qui hora prima pomeridiana singulis diebus simili paroxysmo tentabatur, nec ab hac hora declinabat vel minimum paroxysmus, licet horologia de industria retardarent, aut accelerarent observatores.

Suasi balnea, serum lactis, & in paroxysmo syrupum de karabe, sal sedativum, &c. Anno 1765. quo hæc scribo eas sanatas & nuptas esse accipio.

7. *Dæmonomania Indica*, Kempfer. amœnit. fasc. 3. pag. 750. *Rage de l'Hamuk*.

Viget apud Indos Nigritas abusus opii execrabilis ad efferandum animos ad homicidiorum patrandorum audaciam, dum vel vitæ suæ, vel injuriarum pertæsi se devovent morti per ultionem & mortes aliorum oppetendæ; eo fine opii bolum deglutiunt, ex quo intentionis idea exasperatur, turbatur ratio, & effrænus redditur animus, adeo, ut stricto pugione, instar tigridum rabidarum excurrant in publicam, obvios quosvis sive amicos, sive inimicos trucidaturi, donec ipsi ab alio perforati prosternant. Actus hic vocatur *Hamuk*, apud incolas Javæ & ulterioris Orientis crebro spectabilis. Vocabuli sonum ibi horret quicumque audit; nam qui vident homicidam, illi vocem *Hamuk* summopere exclamant, monituri inermes ut fugiant, & vitæ suæ prospiciant, dum ad extinguendam belluam accurrere debet quisquis armatus, & cordatus est.

8. *Dæmonomania Polonica*. Stabel. Hist. 4. de plica Polonica.

Ea est quæ a viru trichomatis repulso ortum ducit, seu a plica resecta, vel ab illa non evoluta; Fœmina quinquagenaria plethorica fortissimo corripiebatur furore maniaco, cum summa arypnia, convulsionibus, inconsuetis borborygmis; jungebantur blasphemationes, robur insolitum, aliaque stupenda symptomata per annum sine intermissione eam discruciantia & diabolicæ obsessioni adscribi solita.

Remedia antimaniaca frustranea sunt, nec cedit morbus nisi evolutioni plicæ, quam, post annum in casu citato applicatum capiti lycopodii decoctum, intra aliquot dies excitavit; alia vice cum hæcce mulier iterum plicam imprudenter abscidisset, exorta est cephalæa cum doloribus rachialgicis & phantasiæ depravatione, rursusque eum plica capitis sese explicuisset, ea symptomata desierunt.

9. *Dæmonomania a Cardiogmo*, Morgagni, Epist. XVIII. 19.

Talis censebatur esse morbus ab *Harveio* & a *Morgagni* observatus, qui tamen pendebat ab aneurysmate aortæ ascendentis; alii eum hysteriæ, alii etiam veneficio adscribendum putabant: ægri capite antrorsum inclinato respirabant facilius: vide *Harveium de circul. exercit.* 3.

XX. MANIA. A Græco *Mainomai* insanio, furo. *Furor* & *insania* Latinis, Gallice *folie* & *mania*, licet ultimo nomine (a *majomai* cupio) intelligamus etiam vehementem quamdam cupiditatem, ut musomaniam, argyromaniam &c. Ægri *maniaci*, *insani*, Gallice *fous*, *maniaques*.

Genus est morbi chronici, apyreti, quo non solum ægri circa quævis objecta indiscriminatim delirant ob imaginationis vitium, sed etiam ob ratiocinationis depravationem cum audacia & robore, brutorum more se gerunt.

Differt ab amentia per audaciam, robur & furorem a levi oblata causa redeuntem; amentes vero sunt mites, pacati, nemini nocent, nisi vehementer incitentur. Differt a melancholia per delirii universalitatem; non enim uni objecto constanter infixi delirant, sed successive nunc de uno, nunc de alio objecto sunt solliciti; præterea melancholici recte & acute ratiocinantur ex præconcepta opinione, consequentias rationales educunt, at maniaci perverse etiam judicant. Differunt a dæmonomaniacis ut a melancholicis. Hydrophobi fere omnes judicant, adstantesque monent, ut sibi caveant, dicentes non penes se esse ut abstineant a morsu, consputatione, e contra maniaci pravum nocendi, evadendi desiderium caute dissimulant; paraphrosyne, hydrophobia, phrenitis intra paucos dies terminantur, at mania menses, annosque perdurat.

Maniaci sæpius omnem cibum obstinate recusant, & tamen robur insolitum conservant, vix dormiunt, continuo mente plures ideas revolvunt, mussitant, clamant, insidias adstantibus struunt, obvios quosque, etiam parentes, natos, quandoque sine ullo cognito motivo percutiunt, trucidant, vinciri eos necessum est ne sibi vel aliis manus violentas inferant, frigoris & caloris patientissimi sunt, vestes suas dilacerant, media hieme nudi humi jacent, nec multum refrigerantur, balnea frigida sustinent, inviti tamen;

ment; quidam ingenio acutissimo præditi mire deblaterant; sæpius delirant; plurimi quidem quoddam objectum sui odii aut amoris sæpius in animo versant, verum non illi ita affixi sunt quin ad alia divagentur; atque millenis vividissimis, præcipitibus, confusis ideis noctu diuque agitantur; mores a mania mire mutantur; mulier antea pia & modestissima accedente mania verba scortis & bajulis familiaria impudenter effutit; qui prius erat mitis & amicus jam torvis oculis, voce fera loquitur, & ex horum symptomatum syndrome, licet a plebe confundi & iisdem morotrophiis incarcerari soleant, distinguuntur maniaci & melancholici.

Mania continua est periodica; continua ea est quæ nunquam intermittit, licet remittat quandoque, verum illud discrimen non in curandi modum, sed in prognosim influit; quippe continuæ sanandæ multo minor spes est quam periodicæ maniæ.

Mania periodica est, quæ per intervalla revertitur, illa vel sæviente hieme quod frequentius accidit, vel æstate recurrit; tum continua tum periodica sunt sæpius hæreditariæ; dantur etiam regiones in quibus multo frequentiores sunt: Junio & Decembri mania frequentior: *Huxham*.

Mania ex quartana *Sydenhami* ad dementiam potius attinet quam ad hoc genus, ni fallor.

2. *Mania a pathemate*; Locheri de mania; *a melancholia*, Preysingeri spec. I. *a terrore* Locheri; *ab amore*, Ephem. N. E. Dec. II. *fine materia*, Locheri cap. 2. p. 73. L.

Maniaci utplurimum a magno quodam animi pathemate, ut amore, metu, spe laborare incipiunt. *Mead* refert quod in Nosocomio mente captorum Londinensi multo plures inveni sint quos dira auri cupido huc deduxerat, licet jam divites, quam quos paupertas divexerat.

Metus tartari & judiciorum Dei plures ad insaniam ducit, maxime cum a concionibus vehementibus eorum quos *Missionarios* vocant per otiduum, ut fieri solet, mentes commotæ fuerunt. Vidi Religiosam quæ insanivit & demum se trucidavit, cujus menti infixa erat opinio se a suis sociis propter peccata, quæ admiserat aut admisisse putabat, laqueo suspendendam fore; & mulierem honestam quæ simili metu percussa se suspendit, exanimavit; puellam quæ amasii sui perfidiam non sustinens eodem modo vitam terminavit; virum qui zelotypia furens conjugem & se ipsum jugulavit; mulierem præclaram, quæ recens puerpera circa religionis suæ veritatem dubia movens in maniam incidit & per decennium nuda quadrupedum more in suo cubiculo gradiens Nabuchodonozoris speciem apprime referebat; verum licet a melancholico delirio ortum habuerit hic morbus, non minus successu temporis videtur mania alterius generis quam melancholia, ob rubor, audaciam & idearum vividarum varietatem.

Maniaci utcumque audaces sint, reapse metu maximo quodam ad insaniam fere omnes ducuntur, & licet a pluribus adstantibus se regi minime patiantur, attamen a quodam minaci bajulo vel milite fustem & vincula gerente, ita dominantur, ut supplices & meticulosi statim obsecundet, quod necessarium est in cura. Caveant autem sibi custodes, nam maniacus nunquam dormit & custodem, si potest, male habet atque insidiose impetit, ita ut per longum tempus sapientis personam agat, ut suum finem assequatur. Qui cibos renuunt & continuo vigilant sibi animo, metum inanem infixerunt, ne scilicet ab amicis toxico mixto cum cibis, aut alio modo inter dormiendum trucidentur, sed de sui metus objecto, de spectro quo terrentur, ne verbum proferunt.

Sanguis maniacorum viscidus feroque exutus, fibræ vero musculares firmæ, rigidæ censentur.

Mania statim atque ægrum alio modo ut phthisi, ascite laborantem afficit, ab aliis morbis, quod mirum dictu, liberat, ut observavit *Mead*; nec pestem ipsam patiuntur maniaci.

Cura. Nihil magis prodest maniacis sanandis quam victus mollis, refrigerans, humectans; phlebotomiæ largæ & repetitæ ex brachio, pede, jugulo; potus laxans, diluens, frigidus, copiosus; balnea per mensem bis in die repetita in aqua frigida, caput ipsa irrigando. *Valsalva* plures maniacos sanavit emulsionibus & syrupo de papavere, abstinendo a gravioribus narcoticis. Furorem mire compescit camphora ad scrupulum data in cochleari aceti, observante *Tralles* & *Ill. Lieutaud*, quod bis in die iteratur, inde sudor & somnus, pluresque sanati maniaci.

Narcotica vero sæpe delirium intendunt. In tenebris detinendus maniacus, atque sufficienter cibandus, vinculis coercendus; cum vero omnis cura tanquam frustranea omissa est quandoque data tempestate ratio revertitur superstite memoria factorum, & ad recidivam dispositione, si catamenia vel hæmorrhoides fluere desierint, illi efficacius revocandi; cathartica fortia præmissis diluentibus non sunt omittenda; acida, nitrosa, ferum lactis, emulsiones, fructus refrigerantes, clysmata emollentia & similia prosunt.

2. *Mania lactea*. *Dèpot laiteux sur le cerveau*. Puzos, 3. Mèmoire. Hippocrat. de mulier. morbis L. I. c. p. 45. L.

Est species maniæ quæ circa decimum a partu diem cum delirio febrili mulierem aggreditur, dein sensim evanescente febre, perseverat, atque jure tribuenda venit lactis retentioni, ejusque stasi in cerebro. Vide *Ill. van Swieten Comm.* 1127.

Rarus est hic morbus, & utplurimum insanabilis, ipsumque initio ab hysteria distinguere difficile est, quippe omnes morositates, aversationes absurdæ, a quibus incipit, facile tribuuntur hystericæ, quam puerperæ plures incurrunt; interea successu temporis ex delirio apyreto constanti, & initio a parcio ri lactis & lochiorum luxu, cognoscitur.

3. *Mania ab hemicrania*.

Ea est quam dolor constans sinuum frontalium ab insecto in ipsis latente infert; sic *Conrad. Schneiderus*, *de osse cribriformi*, pag. 440. recen-

recenset rusticam quæ mente abalienata & maniaca evaserat, quæ rejecta ex naribus eruca hispida ab hoc morbo convaluit.

Anatonius de Pozzis, in Ephemer. Nat. Curios. Decad. I. *anno* 4. *observ.* 37. refert rusticum qui cum sub arbore dormiisset, per sex menses maniacus fuit, & erucam nigram, longam, pilosam, a tabaco assumpto per nares excrevit, sicque convaluit.

Cum œstrum subivit nares bonum, aliorumque pecorum, ut in eorum sinubus frontalibus ova sua deponat, non raro illi in maniam aguntur, imo cervi rangiferini a solo metu circumvolitantis & avide insequentis œstri furunt, & triginta leucas intra paucas horas excurrunt, observante *Illustr. Linne* in Lapponia.

In oppidulo *Gange* dicto, homo quidam dolore capitis dudum divexatus eo insaniæ devenit, ut sibi caput effringi vellet, atque cum in finem ex altiori fenestra se præcipitem dederit, sed frustra, cum forte in prætereuntis asini corpus incidisset: quapropter ad aliud tempus ob proximorum jurgia rem distulit, atque altera vice reapse sibi caput effregit, unde, forte e sinubus copioso pure dimanante, convaluit, ut a fide dignis viris audivi.

4. *Mania metastica*, Locheri de Mania. I. *ab ulcere siccato*, Amati Lusit. Centur. 2. cur. 67. *a resecta plica*, Frider. Hoffmanni de delirio p. 263. Ephem. Nat. Cur. *a represso herpete*, Locheri ibid. *a menstruis retentis*, *a semine retento*, Schenckii fol. 157. *a repressa scabie*, *a graviditate*, Ill. Lorry Part. I. cap. 7.

5. *Mania a venenis*, Ephemer. Nat. Cur. *a belladona baccis* Decis. II. ann. 10. Observ. 118. *a datura semine*, Decis. III. anno 3. Observ. 170. Vidi inde ortas paraphrosynes fugaces, non maniam.

6. *Mania periodica*: Ephem. Nat. Cur. Decis. III. ann. 3. Obser. 33. L.

Est species per totum diem tantum durans, sole recedente intermittens; quæ *solaris* dicitur; datur lunaris quæ quovis plenilunio revertitur *Ephem. Nat. Cur. Centur. IX. Observ.* 12.

7. *Mania vulgaris*; Locher de Mania, cap. 3. pag. 61. L.

Est mania cum materie. *Vide Authores*.

8. *Mania hysteralgia*, referente D. C. D. M. M. anno 1766.

Virgo quadragenaria, quæ olim sanguinem vomuerat, deinde vero pus cum cystidum fragmentis ano ejecerat, ab octodecim mensibus obnoxia est, per paroxysmos nocte redeuntes, doloribus uteri & vicinarum partium, ita atrocibus, ut ea, licet bene morata & pudicissima, juret, blasphemia fundat, deliret, genitalia manibus aut quolibet obvio instrumento vel contrectare, vel dilaniare conetur; nedum sit ullus veneris appetitus, quod quis facile crederet; hujus est summa aversatio, tantus horror ut viros maxime oderit; voluptas nulla, pollutio nulla: ea obvia quæque morsu impetit: transacto paroxysmo scrupulis agitatur, dolet animo metuens ne peccaverit.

Adhibita sunt remedia omnigena, edulcorantia, diluentia, detersiva, sedantia, nitrosa, balnea innumera subfrigida per horas octo, serum lactis, aqua pulli, lac asininum, laudanum, sal sedativum, ptisana demum camphorata aliquandiu sublevavit; suspicio est alterius suppurationis internæ, unde paroxysmus.

ORDO QUARTUS.

VESANIÆ ANOMALÆ,

Seu

Morbi prioribus affines.

PHantasia est facultas objecta absentia sibi repræsentandi; ejus actio vocatur *imaginatio*, ea in somniando ideas claras & vividas excitat, unde æque percellimur a phantasmatis seu ideis imaginariis, dum somniamus, ac ab ideis sensationum, verum id non accidit ex claritate & vi absoluta phantasmatum, quippe quæ multo minor est quam vis sensationum; sed ex eo quod anima ab objectis externis non distracta, fortius ad ea phantasmata attendat, unde qui imaginari profunde vel attendere volunt interdiu, illi ab aliorum consortio remoti longe ab strepitu in loco obscuro meditantur: anima eo fortius percellitur ab idea quo paucioribus ideis simul distrahitur, seu quo majorem suæ attentionis partem illi tribuit, & quo fortior est impressio eam excitans.

Docet autem experientia ideam longa attentione, fortique meditatione clariorem fieri, quæ neglecta obscura foret: sic memoria studio, & repetitione ejusdem ideæ roboratur, maxime si conjungantur ideæ cum loco, litteris, aliisque signis ad memoriam acquirendam facientibus.

Lex est imaginationis, si qua simul perceptimus, & unius perceptio denuo producatur, imaginatio producit etiam perceptionem alterius. *VVolf. Psychol. Ephem.* 116.

Memoria est facultas ideas reproducendi, & reproductas recognoscendi. *VVolf.* Ea vero tribuitur flexilitati fibrarum medullarium cerebri, quæ instar chartæ pergamenæ plicatas & impressiones retinet; verum ea theoria est mere fictitia; & satius est in his tenebris nullam theoriam, quam falsam amplexari.

Ad ratiocinandum proindeque ad judicandum necessaria est imaginatio & memoria. Si quis albedinis ideam abstractam, adeoque imaginariam non retineat, is utrum hæc charta quam cernit alba sit, vel alterius coloris judicare non valet; unde fit ut qui imaginatione carent, ut stupidi, somnolenti, illi nec discurrere valeant, nec qui memoria destituuntur, valent ratiocinari, saltem circa objecta quorum ideas non possunt in mentem revocare; his de causis evidens est cur inter morbos hujusce classis oblivio &

vio & amentia referantur; eum hæc vitia secum inferant judicii depravationem, aut speciem erroris quæ lethargicis valde familiaris est; quod scilicet nesciant quid dicant, quid appetant, quia eorum obliti sunt quæ petiere, antequam responsum accipere possint: sive sensationes a fibrarum nervearum vibrationibus repetas, quod falsum videtur, sive a fluidi nervei electrici refluxu, requiritur ex parte machinæ fibrarum cerebri libertas, flexilitas, cui collapsus, laxitas, obstructioque opponuntur, & ex parte fluidorum mobilitas, fluxilitas, tenuitas, puritas, unde videre est cur a venenis, vaporibus narcoticis, cerebri vulneribus, obstructionibus, aliisque vitiis, imaginatio, memoria, acumen, ingenium, libertas aliæque animæ facultates lædantur.

XXI. AMNESIA; *Latyphrosyne* Græcis; *Oblivio morbosa* Auctorum. *L'oubli*.

Est morbus qui tollit facultates ideas in mente reproductas recognoscendi, seu memoriæ est abolitio aut imminutio. Ideo recognoscimus ideas quæ in anima reproducuntur, quæque ideo illam olim vel antea affecerunt, quia satis vividæ sunt & sociis claris stipatæ; si vero obscuræ sint, tum ideæ principes, tum earum sociæ, aut solum alterutræ, tunc illas recognoscere non possumus: ideam autem quam antea habuimus iterum habere, hoc ad memoriam non sufficit, necessum est ut cognoscamus nos eam antea habuisse; sic si quis dum legit Ciceronis librum non recognoscit se eum olim legisse, ille hujus antiquæ lectionis recordari non dicitur. Quoniam omnis idea imaginaria supponit prægressam ideam sensitivam seu sensu acceptam, & non sentimus nisi individua, seu concreta pluribus simul ideis sociis stipata; idea imaginaria socias secum olim perceptas in mentem revocat, nisi obscuriores evaserint, ergo obscuratio idearum est quod oblivionem producit; obscurantur ideæ a gravibus animi pathematis totam animi attentionem alio divertentibus, a somno & sopore morboso, a paralysi organorum ex quibus ideæ illæ natæ sunt, a morbo quovis soporoso, ut caro, apoplexia, epilepsia, nec non a syncope; qui enim ex his morbis resurgunt, ignorant omnino quid paroxysmi tempore peractum fuerit, & se ne quidem cogitasse, aut quasi non extitisse asseverant.

Cognoscitur initio amnesia ex eo quod oblivio sis non sibi cohærentia loquantur, nisi monosyllabis utantur: *Vide historiam amnesiæ in Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. III. Observ.* 198.

In curanda amnesia attendendum an juvenis, an senex sit homo; in senibus medicamenta spirituosa, cephalica, calidiora conveniunt: In juvenibus, diluentia, analeptica magis prosunt, & memoria læsio a veneris abusu sæpe dependet.

1. *Amnesia a Venere*, Salmut Ceutur. I. Obs. 6. Ettmuller de memoria læsa. L.

Res est consideratione digna quod usus veneris nimius memoriam maxime debilitet, & quod aphrodisiaca, aromatica, spirituosa, satyracea ad memoriam roborandam conducant, si tamen cum horum usu veneris litemus, memoria in totum abit, si vero veneri pareamus, inde confirmatur.

Usus ambræ, adeoque coeholatæ, optime prodest ad amnesiam curandam, ut & aqua magnanimitatis, quam ingrediuntur formicæ, item confectio alkermes & anacardina, licet hæc ultima suspecta sit. Apud senes usus theæ in hoc morbo valide laudatur; hæc autem omnia medicamina vi quadam inebriante pollent, ambra scilicet, anacardia & thea Sinensis recens.

2. *Amnesia senilis*. Ettmull. ibid. Collect. Acad. Tom. III. p. 165. L.

Non omnes senes obliviosi evadunt, sed maxime illi quorum vita anteacta multis curis aut studiis subtilioribus non fuit defatigata; qui scilicet laute & ignaviter vixerunt in desidia & voluptatibus; Docti vero & negotiosi utplurimum judicium & memoriam diutius servant.

Præter usum theæ commendantur in hoc morbo folia betonicæ, salviæ, lavendulæ, roris marini, rosarum petala; nux moschata, piper, galanga, cyperus, castoreum, thus &c. infusa in spiritu vini quo humectantur nares, tempora, &c. ninsing & gensing specifica censentur intus ad scrupulum.

3. *Amnesia traumatica* Schenckii observat. Horstii, lib. 2. obser. 7. Hildani centur. 3. observat. 1. L.

Ea est quæ a capitis percussione, vulnere aut ictu quovis ortum ducit; ea initio phlebotomias & auxilia alia contusis convenientia exigit: Extus resolventia spirituosa, balsamum Commendatoris, aquam vulnerariam &c. hæc species sæpe sanabilis est.

3. *Amnesia plethorica; a suppressis hæmorrhoidibus* Zacuti Lusitani lib. 1. observat. 47. prax. admirab. *a lochiis suppressis* Salmuth. centur. 1. observat. 72. L.

Auxilia a principiis illis satis indicantur. *Horstius* vidit hanc speciem cum stultitia successisse illis, qui post longam inediam comedere inceperunt.

5. *Amnesia a pathemate* Schenckii observat. & Ephem. Natur. Curios. L.

Ex metu & terrore subitis quandoque memoria abolita est, nec non vehementi tristitia.

6. *Amnesia cephalalgica* Act. Acad. Par. 1711, L.

Ex diuturno capitis dolore, gravativo, memoria sæpe aboletur, nec non a cephalalgia febrili.

7. *Amnesia a temulentia* VVillisii de morosi.

Est ea quæ ab ebrietate, ab opio, a philtris, seu venenis dementantibus ortum ducit.

8. *Amnesia febrisequa*, De Meyserey Tom. 2. num. 243.

Est oblivio quæ post febres acutas accedit; ægri vires analepticis reficiantur, dein vesicatoria vel fontanella adhibeatur; cathartica etiam utilia

utilia sunt, necnon exercitia fortiora, demum ad thermas confugiendum est.

XXII. AGRYPNIA; Latinis *pervigilium*, *vigilia immodica*, *vigilium morbosum*. Gallis *Insomnie*.

Est pervigilium immodicum ex quo vires imminuuntur, anxietas, inquietudo, cephalalgia, aliaque molesta symptomata oriuntur.

Vulgo duas tertias nycthemeri partes vigilamus, seu in ideis claris ex parte animæ, & in aptitudine ad motus liberos exercendos ex parte corporis, vivimus; altera pars tertia somno dicata est, seu quieti corpori, & animæ, in qua scilicet torpent omnes artus, & jacent minus apti ad motus musculares, sensatione orbati, dum tamen, si insomnia adsint, ideæ imaginationi oblatæ sunt clarissimæ, ideæ vero præsentium objectorum obscurissimæ vel nullæ sunt, motusque vitalis pacati, regulares, exercentur.

Cum in vigilia vires ab actionibus animæ & corporis continuo absumuntur, eque somno & quiete debeant reparari, evidens est quod a longiori pervigilio robur debet sensim imminui, hinc lassitudo, anxietas, continua situs mutatio, perceptiones præsentium objectorum continuo nos afficiunt, attentionem decinent: hinc capitis gravitas, molestia animæ, mœror, tædium, & quandoque typhomania.

1. *Agrypnia Arthritica* Boneti Sepulchret. observat. 1.

Somno carere qui doloribus vexantur, mirum non est, & ea non est species de qua agitur, sed est symptoma omnium dolorum comes; Ex acrimonia arthritica oriundum pervigilium, atque ex siccitate sanguinis sero ad exteriora continuo fluente sustentatum exhibet observatio præsens. Post diram colicam arthriticam homo usus vesicatorio, incidit in pervigilium nullis remediis domatum, quo occubuit, sero quidem continuo ex vesicatorio affatim effluente, & tamen aperto cadavere ventriculi omnes cerebri aqua limpida repleti videbantur.

2. *Agrypnia a pathematis*, VVillis, de anima brutor. p. 2. Sennerti Species 5a.

Monspelii mulier adolescens quæ a sicariis maritum suum omnino trucidatum, & se ipsam pro mortua derelictam viderat, exinde per tres pluresve menses somno indulgere non poterat; quoties enim oculos claudebat, dormiendi desiderio victa, toties cruenta illa scena oculis ejus se sistebat, strictos sicariorum gladios, conjugem morientem, ipsique brachia tendentem, se ipsam gladiis confossam videre sibi videbatur, & perterrita, sudans, febriens evigilabat, ita ut metu horumce phantasmatum somnum horreret. Similia exempla refert *VVillisius*.

Usus sum in hoc casu non narcoticis, sed emulsionibus, julepis rifrigerantibus, &c.

3. *Agrypnia hysterica* VVillis, de anima brutorum part. 2. Cap. 5. L.

Taliter affectis, ut hypochondriacis, hystericis, quoties clausi oculi somnos invitant, accidunt cordis tremores, subsultus & constrictiones, cum animi deliquiis & respiratione impedita: aut viscerum intumescentiæ, ardores, præfocationis sensus, aliaque symptomata pro hystericis vulgo habita, succedunt; aliis in cruribus & brachiis tendinum subsultus, spasmos, tantasque experiuntur morborum inquietudines & jactationes, ut ægri haud plus quam equuleo torti dormire possint.

In hoc casu *VVillisius* crasim fluidi nervei vitriolicam esse contendit, & vesicatoria laudat ad serum acre educendum, sed errat maxime, & tutius est sanguinis siccitatem & acrimoniam, præmissis phlebotomiis, sero lactis, emulsionibus, acidulis aquis, lacticinis, balneis temperate, & deinde ad hypnotica confugere, interpositis lenibus catharticis ad viam his medicamentis parandam.

4. *Agrypnia cephalalgica* Boneti Sepulchret. To. I. de Vigil. Observ. 2. & 3.

Post contumaces capitis dolores cum febre & vigiliis, morte succedente, observarunt Auctores, vasa piæ meningis sanguine atro referta, ipsas meninges tumore phlegmonode distensas, puniceas, nigras, gangrænosas; sanguinem fluxilem, nigrum e cerebro exstillaneem; quandoque ulcus, setum copiosum in ventriculis, ut ex observatione 4a. 5a. 6a. sequitur.

5. *Agrypnia ex pancreate* Bonet. Sepulchret. observat. 8.

Mercator, quoties dormire conabatur, incidebat in leipothymiam cum sudore frigido faciei; de cætero bene valens. Incusatus est ventriculus, adhibita cathartica, cardiaca incassum.

Eo mortuo pancreas inventum est abscessu tentatum, quod etiam in observationibus *Tulpii*, *Riverii*, *Hyghmori* in hoc morbo incusandum venit.

6. *Agrypnia a dolore* Sennerti Spec. 3.

Omnis sensatio fortior & molesta, ut dolores omnes, omne desiderium vehemens, ut sitis, fames, pica, tabacomania, libido, amor, mingendi, dejiciendi necessitas, usquequo expletum sit desiderium, somnum tollunt.

Difficultas respirandi, tussis in hydropicis, asthmaticis, hydrothoracæ, ubi situm somno commodum æger servare non potest, ubi expectorandi necessitas urget, ea omnia somnum abrumpunt; idem producit omnis sensatio vivida, ut lux, strepitus, tactus corporis duri; verum tamen leve frigus ad auroræ exortum, sonus lenis, qualis susurrus rivi, pluviæ & similia, somnum invitant.

7. *Agrypnia ab indigestione* Sennerti; *a verminibus primarum viarum* Horstii; *ructatione assidua succedens* VVillisii.

Qui se in cœna ingurgitant utplurimum post primas somni profundi horas evigilant cum calore, anxietate, sudore, febre, & vix somnum iterum capere possunt.

8. *Agrypnia febrilis* Sennert. Spec. 1a. *Pervigilium*

lium febrile Boerhaave, Aphor. 708. Riverii, de symptom. febr. putrid. cap. 2. A.

Non modo febris potest somnum turbare ratione molestæ sensationis, ut sitis, caloris, doloris; sed etiam a vehementi oscillatione arteriarum cerebri, ejusque phlogosi; hinc enim cephalalgia pulsatilis, seu pulsatio importuna.

Curatur quiete musculari corporis, pace mentis, absentia lucis, strepitus, objectorum ideas vividas excitantium; frigore modico; aere humido; victu blando, molli, potu farinoso, leni, emolliente: susurro leni, assiduo, grato, blande tinnulo; medicamentis farinosis, suboleosis, humectantibus, demulcentibus; odore vegetabilium soporiferorum, usu anodynorum, paregoricorum, narcoticorum; præmissis quæ inflammationi curandæ valent, ut phlebotomia, potu nitroso, &c. Succus & aqua lactucæ hic præ cæteris laudantur.

9. *Agrypnia senilis* Henrici ab Heeres Dissert. Langii, lib. 1. epist. 26. de vigiliis senum. L.

Quæ senibus familiaris est agrypnia vix narcoticis est impugnanda, quibusscilicet narcotica ischuriam non raro inducunt, & diversis modis ab *Heers* recensitis nocent. Optima quæ in hoc casu conveniunt remedia, sunt vinum paulo majori dosi sumptum, & analeptica stomachica, spirituosa, ut ambara.

Senum vigiliæ, quæ si non excedant, ipsis minus nocent quam juvenibus, videntur pendere ex eorum sanguine ficciore & acriore, nec non ex curis & sollicitudinibus, quæ vino abiguntur.

10. *Agrypnia critica*, Preysinger Class. I. B.

Ea præcedit maxime hæmorrhagiam narium, si cognitionis signa præcesserint, atque alia hæmorrhagiæ præsagia comitantur, ut capitis dolor, cervicis tensio, oculorum rubedo, narium pruritus &c.

11. *Agrypnia ab insectis*

Insecta, forte dicta quia nos infectantur, magis importuna sunt noctu *cimex lectularius*, qui morsu, reptatu, fœtore irrequietos nos reddit; *pulex communis* qui vellicat & ut cimex vasa sanguinea pungit, cruorem extra vasa fundit; unde macula rubra virulentia non carens; *culex pippiens* susurro & punctura ut culex pulicarius nos vexat; sordidos etiam ingrate titillat *pediculus humanus* capillitii hospes, *pediculus pubis* qui scortis familiaris & a pube ad cilia & supercilia sæpe reptat; *asilus calcitrator* qui interdiu tibias rostro tanquam subula perfodit; *musca domestica* quæ turmatim ædes ingressa per æstatem, austrino potissimum cœlo, vultum, manus, importune lacessit & pomeridianum somnum interrumpit.

Unguento mercuriali illitis lectulorum compagibus ligneis, aut iis spiritu antivenereo *Swietenii*, decocto plumbaginis, lotis, abiguntur cimices: odore tanaceti, abrotani idem efficitur, pulvere tabaci, hordei caustici vulgo *cevadille*, seminum staphisagriæ pediculi enecantur; pulex vero non nisi frequenti linteorum mutatione & sagaci venatione exterminatur. Quoad culices eorum in cubicula ingressus arcetur sedula fenestrarum per diem clausura, arboribus a domicilio remotis; nocturna luce in cubiculis abstinendo, lectulum tela sericea insectis impervia involvendo. Lappones pice fusa, Americani succo Bixæ vulgo *Rocou* corpus suum obducunt ut a culicibus & muscis se defendant. Muscæ capiuntur si salicis fasciculi in camera suspensi fuerint, dein sacco involvantur, dum muscis onusti sunt; si mel arsenico, sublimatove corrosivo, napello infectum ipsis offeratur: an satius est interdiu clausis fenestris ædes obscurare; insecta enim illa tenebras fugiunt.

CLASSIS NONÆ SYNOPSIS.

F L U X U S.

CHARACTER. Fluxus sunt morbi quorum præcipuum symptoma est exitus insolitus cujusvis fluidi solidive e corpore.

ORDO I. SANGUIFLUXUS est sanguinis, vel sanguinolentæ materiæ ejectio sine alvi fluxu.

I. HÆMORRHAGIA, (*Hemorrhagie*) fluxus sanguinis e naribus.
II. HÆMOPTYSIS, (*Hemoptysie*) sanguinis expectoratio cum tussi sine pyrexia acuta.
III. STOMACACE, (*Affection scorbutique*) fluxus sanguinis e gingivis sæpius fœtidis, putridisve.
IV. HÆMATEMESIS, (*Vomissement de sang*) sanguinis rejectio ex œsophago cum vomitorio conatu.
V. HÆMATURIA, (*Pissement de sang*) sanguinis, fluidive rubri per vias urinarias emissio.
VI. MENORRHAGIA, (*Perte rouge*) sanguinis per uterum aut vaginam fluxus vitiosus.
VII. ABORTUS, (*Avortement*) fœtus immaturi, sæpius cum menorrhagia, ex utero exclusio.

ORDO II. ALVIFLUXUS est materierum in primis viis contentarum vitiosa per os aut anum rejectio.

Dividuntur in sanguinolentos & fæculentos.

1. *Alvifluxus sanguinolenti.*

VIII. HEPATIRRHOEA, (*Flux hepatique*) est alvi fluxus per inferiora sanguinolentus, nec ater, nec torminosus.
IX. HÆMORRHOIS, (*Flux hemorrhoidal*) est fluxus cruentus, ex podice, vel recto mariscis ruptis obsito.
X. DYSENTERIA, (*Dysenterie*) est frequens, torminosa, sæpe tenesmodes, fæcum cruentarum per inferiora dejectio.
XI. MELÆNA, (*Maladie noire*) est fluidi atri per superiora, vel inferiora frequens rejectio.

2. *Alvifluxus non sanguinolenti.*

XII. NAUSEA; (*Nausée*) est inanis vomendi conatus, & flatus tantum per os emissio; affinis est aerifluxibus.
XIII. VOMITUS, (*Vomissement*) seu frequens vomitio, est palpabilium materierum, non cruentarum, facta per os, œsophagumque rejectio frequens.
XIV. ILEUS, (*Passion iliaque*) est atroci circa epigastrium dolore, seu gastrodynia, alvi constipatione, & fæculentæ demum materiæ vomitione, notatus.
XV. CHOLERA, (*Cholera-morbus*) est syndrome ex vomitu, diarrhœa & gastrodynia sæpe cum surarum crampo.
XVI. DIARROEA, (*Diarrhée*) est excrementitiorum humorum frequens, vel intempestiva dejectio.
XVII. COELIACA, (*Passion celiaque*) est albescentium, aut chilacearum materierum dejectio.
XVIII. LIENTERIA, (*Lienterie*) est celer statim a pastu facta ingestorum, vix mutatorum dejectio.
XIX. TENESMUS, (*Tenesme*) est muci pauci frequens dejectio cum intensa dejiciendi cupiditate, & assiduo conatu.

ORDO

ORDO III. SERIFLUXUS, est fluidi cujusvis, sed non sanguinolenti, nec alvini effluxus.

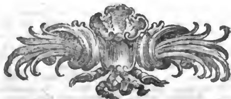
XX. EPHIDROSIS, (*Sueur*) est sudoria quantitate, qualitate, intempestivitate peccantis effluxus.
XXI. EPIPHORA, (*Larmoyement*) est vitiosus ex oculis humoris lacrymalis, sebacei, vel purulenti effluxus.
XXII. CORYZA, (*Coryze*) est humoris serosi, mucosive e naribus effluxus sine ozæna, sæpius cum gravedine.
XXIII. PTAYLISMUS, (*Ptyalisme*) est salivæ uberior, frequentiorve rejectio, aut destillatio.
XXIV. ANACATHARSIS, (*Expectoration*) est muci, purisve e pectore facta per os cum tussi rejectio.
XXV. DIABETES, (*Diabete*) subita post pastum potulentorum cum magna siti, per urinæ vias, emissio.
XXVI. ENURESIS, (*Incontinence d'urine*) involuntaria, doloris & ardoris expers, mictio.
XXVII. DYSURIA, (*Ardeur d'urine*) difficilis & dolorifica, sæpius ardens, urinæ emissio.
XXVIII. PYRIA, (*Pissement de pus*) est purulentæ, albescentis, aut viscido-mucosæ materiei mictio.
XXIX. LEUCORRHOEA, (*Fleurs blanches*) est seroso-flavæ, vel puriformis materiæ ex utero delapsus.
XXX. GONORROEA, (*Gonorrhée*) est stillicidium fluidi seminalis, vel puriformis ex urethra, aut ex vagina.
XXXI. DYSPERMATISMUS. (*Sorte de stèrilité virile*) est tarda, vel debilis seminatio in actu conjugali facta indeque ad generationem insufficiens.
XXXII. GALACTIRRHOEA, (*Ecoulement de lait*) est stillicidium lactis ex mammis.
XXXIII. OTORAHOA, (*Ecoulement de l'oreille*) est fluxus ex auris cavo, ambitu, aut parte postica.

ORDO IV. AERIFLUSUS, est flatus, halitusve vitiosa emissio:

De *Nausea* vide Alvifluxus. De *Tussi* vide Anhelationes.

XXXIV. FLATULENTA, (*Ventosité*) est morbus flatuum per inferiora, vel superiora emissione frequenti, & borborygmis stipatus.
XXXV. ÆDOPSOPHIA, est flatuum per urethram, vaginam, vel uterum emissio.
XXXVI. DYSODIA, (*Puanteur*) est miasmatum fœtidorum exhalatio.

Nota In hisce morborum characteribus non tradimus eorum definitionem; ut existimant plures Philatri, qui characterem cum definitione confundunt; ut rectè definiatur quodvis genus, referendum est præcipuum symptoma, sed non omittenda alia quorum concursus ipsum genus constituit; in charactere vero quem tradimus, sufficit præcipuum symptoma, cujus ope in data classi & dato ordine hoc genus ab aliis sufficienter distinguitur.

CLASSIS NONA.

FLUXUS,

SEU

MORBI EVACUATORII.

QUæ debent intra corpus humanum aliquandiu retineri, ut quibus destinata sunt usibus, inserviant, si citius, frequentius, uberius quam par est ejiciantur, vitiosam evacuationem constituunt.

Evacuatio est itaque morbosa, si continenda ad sanitatem utilia, aut tardius, rarius, dato tempore ejicienda, uberius; maturius, difficilius importune foras amandentur, atque hæc *fluxus* nobis vocantur. Quæ effluunt sunt vel *solida*, ut fœtus, secundinæ; vel *peregrina*, ut calculi, insecta; vel *fluida* ordinaria, ut sanguis aut humor: vel *vitiosa*, ut pus, ichor: humores vero sunt vel *excrementitii*, ut fæx, urina, sudor; vel *recrementitii*, ut saliva, bilis; vel *reparantes*, ut chylus, lac, semen, vel demum flatus, &c.

Viæ per quas fiunt evacuationes, sunt vel ordinariæ, ut eos, nares, urethra, anus; vel in solitæ, ut vulnus, ulcus.

Morbi evacuatorii dividi possunt in *sanguifluxus*, cruoris effluxu notatos; *serifluxus*, lymphæ, urinæ, sudoris, muci, similisve fluidi evacuatione insignes; in *alvifluxus*, & demum *aerifluxus*, ut in flatulentia, &c.

Fluxus sunt vel activi vel passivi. Activi dicuntur quos natura prorItat, sive materiei morbificæ, sive medicaminis stimulo solicitata, sive consentiat, sive dissentiat voluntas; sic activa est fœtus exclusio. Passivus est fluxus quem potentiæ animatis corporibus propriæ non excitant, qualis est fluxus sanguinis ex vulnere, humoris amnii ex utero, urinæ ex vesica, cujus sphincter est resolutus.

Theoria. Fluidum in vesica contentum, effluit quoties vix expultrix quæcumque fuerit, vires quibus intra vesicam retinebatur, suprrat, adeo que causa effluxus est vis expellentis excessus supra retentricem, ut loqui amant Veteres.

Vires autem quarum actione expelluntur fluida, e suis conceptaculis aut vasis sunt, vel ex parte fluidorum, vel ex parte vasorum, & parrium adjacentium: fluida enim sive contenta possunt niti in exitum vel ratione 1. Gravitatis suæ; sic ex recto cadaverum, ex vesica paraplegicorum, ex ore salivantium, ex vulnere liquida, si loci declivitas permittat, propria gravitate prorumpunt: 2. Rarefactionis energia; sic flatus in intestinis vel in ventriculo expansi propria elasticitate, tum ano, tum cato exploduntur: 3. Vi propria, si quæ continentur animata fuerint, ea possunt partim exsilire, ut fœtus ex ntero, insecta ex œsophago, ano, &c.

Continentia vero possunt agere in contenta, eaque foras expellere, 1. vi musculari vel voluntaria, ut vis linguæ & labiorum salivam exspuit; vel naturali, sive coacta, sive spontanea, sic coacta per dolores natura fœtum ex utero propellit, sponte vero salivam apposito jucundo cibo in oris cavum prolicit; coacte hydrophobus vicina conspuit, sponte & cum voluptate alvus pigra exoneratur; 2. Vi elastica; si prius parietes receptaculi continentis fuerint distensi & minuatur orificiorum resistentia; sic puncto tympanitici, ascitici abdomine, etiam post mortem, fluida contenta ejiciuntur.

Principia effluxuum frequentissima sunt 1. in contentis moles adaucta; sic urinæ moles intra sex horas collecta pondere suo molestiam creat, ex qua ad mictum sollicitamur: 2. Acrimonia; sic seminis fervidioris stimulus naturam ad ejus emissionem prorItat; & calculi in vesicæ collo vellicantis stimulus cogit ad evacuandam sæpius vesicam: 3. in continentibus vitiosa consuetudo voluntarie acquisita facit ut salivam urilem exspuant melancholici: 4. Pathema animi lachrymas exprimit in mœstitia, urinam in iræ defervescentia, fæces in terrore, sudorem in summa angustia, vomitionem excitat in abominatione: 5. Natura quo se vertat nescia & summo periculo perturbata conatus spasmodicos, anomalos exerit, unde vomitus hysterici, spumæ epilepticorum, aliaque similia molimina: 6. Sensibilitas nimia, sive consueta, sive a phlogosi orianda ansam præbet conatibus excretoriis; sic inflammatus ventriculus omnia vomitu rejicit, etiam blandissima; sensibilis nimium, &, ut aiunt, delicatulus, ad nomen rei fœdæ nauseat.

Effluxibus passivis ansam præbent 1. quæcumque orificia nativa dilatant; sic resoluto ani sphinctere fæces effluunt: vel 2. quæ orificia inasflueta cudunt, ut vulnerantia, rodentia, suppurantia.

A vero longe aberrant Neoterici qui principium effluxus passivi, pro causa effluxus cujusvis incusant, nec attendunt ex solutione, vel ruptione venæ non necessario sequi sanguinis effluxum, quod barbitonsoribus ipsis notum est. Secta enim vena sanguis non effluit nisi præmissa ligatura vena sanguine distendatur aut contractione manus, tussi, vis expellens intendatur.

Diabrosis est erosio vasorum vel receptaculorum facta a causis physicis, ut ab energia puris, ichoris, putredinis; sic a diabrosi vasorum prndrt. puris effluxus.

Rixis seu ruptio est solutio continui facta a pressione mechanica contentorum in continenria sive a distentione ab intus extro vergente; sic crepant claustra abdominis in hernia ventrali, vasa sanguifera a sanguine congesto rumpuntur, unde hæmorrhagia.

Diæresis est solutio continui a causa mechanica extus agente, secante, vulnrrante, ut in phlebotomia, amputatione, paracentesi.

Anastomosis est orificiorum nativorum diductio, unde

unde fluxus juvatur, vel augetur; sic intruso cathetere, intrusa candelula diducitur urethra, unde fluxus urinæ vel enuresis.

Diapedesis est diductio fibrarum mutuo decussatarum parietes vasis vel receptaculi constituentium a vi fluidi distendentis; sic vesica suilla, per tubum ejus orificio adaptatum, recipiens aquam ex aliquot pedum altitudine superincumbentem, distenditur & per fibrarum intercapedines aqua undique transudat; sic cystis fellea bile vicinum colon inficit; sic fœdus stercoris halitus per intestina in herniosis distensa transudat.

Omnis effluxus vel simpliciter *evacuatorius* est, vel simul *revulsivus*, ast nunquam *derivativus*. Evacuatorius dicitur quatenus molem fluidorum corporis humani imminuit; *Revulsivus* quatenus stipatur constrictione aliarum partium e quibus fluidum exprimitur, & sic minor est in vasis ita contractis fluidi copia quam fere nativa illorum diameter.

Effluxus evacuatorius cujuscumque fluidi cæterorum fluidorum molem sensim minuit, quia eum omnia corporis vasa invicem communicent & nitantur in sui contractionem, detracta alicubi fluidi mole & resistentia; cæteræ partes facilius contrahuntur, & versos partem minus renitentem suum emittunt fluidum usque ad æquilibrium: sic detracto per menorrhagiam uterino sanguine sauguis pone sequens ex arteriis hypogastricis & spermaticis abundantius in uterum affluit, nec tantumdem per venas cognomines restituitur massæ, unde parcior in cor reversa moles parcius cuique parti distribuitur; hinc minuitur mutua fluidorum & solidorum pressio, minuitur pondus, sensus molestus ex hac pressione oriundus, laxantur solida, fluida, si eadem vi protrusa fuerint, facilius provolvuntur in ratione imminutæ resistentiæ; hinc plurima in plethoricis commoda: ast in sanis vitiosa exsurgit laxitas, debilitas, mentis languor, cutis pallor, frigoris sensatio, & mala hinc plurima.

Effluxus revulsorius est, si quædam pars contracta fluidis suis exoneretur, & sic minori proportione recipiat novum fluidum quam fert ejus vasorum consueta capacitas; sic *fistulosis* ulceribus vesicæ apertis cum urina qua data porta effluit; ita constringitur urethra ut ne minimam urinæ guttulam transmittat; sic vomitu habituali, ita coarctantur intestina ut quadruplo minorem acquirant diametrum & alvus pertinaci constipatione claudatur; sic in hæmoptysi febrili non raro frigent & contrahuntur partes extremæ cum cruor in pulmones saucios uberius influit, ille ab artubus revelli videtur.

Praxis. Fluxus sunt vel salubres & critici, vel insalubres & noxii, quod discrimen ex æqua & juxta Medici pensitatione repetendum est, nec enim omnino insalubris censendus ille qui vires ægri detrahit, nisi tantum detrahat ut ad superandum morbum & vitam protrahendam non sufficiant, quæ supersunt. Salubris censendus est ille effluxus ex quo rationabiliter sperandum est fore ut gravior morbus avertatur aut auferatur, nulla itaque affluxus quantitas absoluta salubris aut insalubris pronuncianda est cum vel minima debilibus lethalis & maxima robustis, plethoricisque salubris esse queat; Medici prudentis est accurate perpendere num fluxum intendere & prorogare, num sistere, num vero naturæ committere debeat? quod pro diversis morborum generibus, speciebus & pro diversis ægri circumstantiis variat; in genere effluxus passivos, intempestivos, uberiores, sistere opus est; criticos, activos, difficiles, parciores, assuetos sæpe juvare & proritare convenit; moderatos activos in robustis cum non evidentia rationum momenta nos huc vel illuc determinant, satius est naturæ committere; provocant vero effluxus omnia principia superius exposita, ut quæ augent fluidi molem, acrimoniam, receptaculi pressionem, erethismum orificii, vel sphincterim, laxitatem, debilitatem; hinc vero liquet etiam quibus auxiliis sisti vel imminui possint qui sistendi sunt vel imminuendi. Auxilia vero sunt gymnastica, diætetica, chirurgica, vel pharmaceutica; quiete mentis & corporis sedantur omnes effluxus quos musculosa contractio promovet; ast somno sudor & catamenia uberios fluunt; positura quæ gravitati liquidi fluxuri velificatur est vitanda ne affluxu liquidi vix expultrix irritetur ulterius.

Alimenta quæ intendunt vitium fluidi, unde fluxus procedit, ut stimulantia, condimenta, spirituosa in hæmorrhagiis activis fugienda, atque vegetabilia parum nutrientia in plethora cæteris sunt anteponenda. In effluxibus passivis mira præstant vincula, fasciæ, ligaturæ, turundæ, torcularia, si ad originem mali hæc auxilia perveniant: in certis casibus phlebotomiæ revulsivæ, tincturæ nimium a Veteribus laudatæ; medicamenta quæ vasorum constrictionem & fluidorum coagulationem inducendo valent effluxus cohibere *adstringentia* nuncupantur. Ea intus & extus adhibentur impari successu, felicius semper ubi loco affecto immediate applicantur, infelicius cum eluctanda sunt vasa chylifera, ut ad partem læsam deveniant, maxime si stomachus irritatus & male se habens ea respuat & ab illis lædatur, quod sæpius accidit, adstringentia in fluxibus hæmorrhagicis passivis tutissima sunt; aqua stiptica D. Matte qua imbuti plumaceoli vulneribus, naribus, hæmorrhoidibus applicantur; lamina boleti igniari vulgo *amadou* quæ amputatis, vulneratis partibus; feliciter apponitur; lintea carpta quæ recens sectis abscessibus, ulceribus exsiccandis induntur; stupæ pulvere vitrioli, colcotharis, aluminis, sanguinis draconis onustæ; quæ excisis partibus ad cohibendum sanguinem superimponuntur; *crepitus lupi*, cujus pulvere asperguntur; hic & nummularia, musci quercini, usnea, geranium Robertianum, millefolium pertinent.

Adstringentibus tutiora sunt in fluxibus activis internis, quæ vel naturæ conatus moderantur, ut anodyna, narcotica, ut in dysenteria,

ria, tenesmo; vel quæ principium morbi tollunt, ut cathartica in diarrhœis, vel quæ utrumque simul præstant, ut mucilaginosa in ensi, dysuria, tenesmo; tum & absorbentia, nec non quæ conatus naturæ alio divertunt & materiem morbificam ab intestinis derivant, ut sudorifica in diarrhœa scrosa.

Nuper *clarissimus Medicus Universitatis Monspel. Doctor Theophilum de Bordeu* inventis *Dom. Solano* & *Nibell* sua de pulsu critico addidit, & ex pulsu diversos fluxus præsagiendi modum docuit: contendit scilicet, ut fluxus ita & pulsus alios esse superiores, alios inferiores; *superior* pulsus seu qui fluxus ex naribus, gutture, œsophago &c., prænunciat in morbis acutis, cognoscitur ex pulsatione seu diastole identidem duplicata seu bipartita: *Dicrotum* pulsum dixit *D. Solano*. *Inferior* pulsus denunciat fluxus alvinos, hæmorrhoidales, uterinos, urinosos &c., & cognoscitur ex pulsationibus magnitudine & ordine inter se inæqualibus cum aliquali subsultu; huc pertinet pulsus *incidens* qui sudorem præsagit; omnes pulsus critici sunt evoluti, non contracti, & dividuntur in simplices, compositos & complicatos, de quibus auctor ipse consulatur.

Omnes fere fluxus sunt periodici, paroxysmis per intervalla recurrentibus, exceptis fere gonorrhœa, galactirhœa & leucorrhœa, quæ continuæ sunt.

ORDO PRIMUS.

SANGUIFLUXUS.

SUnt illi quorum symptoma præcipuum est materiæ cruentæ, vel sanguinolentæ, aut rubræ effluxus: *Hippocrati* Phleborrhagiæ *de diæta l. 4. n. 86.*

Pulsus, qui sanguifluxus criticos prænunciat, est fortior initio, & magis renitens quam qui alior fluxus præcedit, vel comitatur; est autem simul dicrotus si superior, subintermittens si inferior, ex *clariss. de Bordeu*.

Theoria. Cruor in arteriis, venis & corde ita continetur, ut per excretoria vasa ipsis arteriis continua, & extrorsum patula non possit amandari, tum quia resistit ratione viscositatis suæ quæ impedit quominus in adeo minutas guttulas dividatur, quæ possint tam angusta vasa subire, tum quia non sufficienti cordis vi pellitur, ut ea vasa diducere, & in minutias resolvi, seu subdividi queat. Unde, ut sanguis e vasis suis effluat, necessum est ut vires trusivæ augeantur, vel ut resistentiæ ex parte sanguinis & vasorum imminuantur, vel utrumque simul accidat.

Vires quibus potissimum sanguis traditur sunt altæ & veloces cordis contractiones, quales sunt in exercitiis violentis, febribus ardentibus, unde hæmorrhagiæ, necnon nisus musculorum quasdam partes ambientium, ut nisus ad fœtum expellendum, ad fæces ejiciendas, quibus hæmorrhois, menorrhagia, similesque sanguifluxus vel excitantur, vel renovantur.

Principia nisus cordis sollicitantia sunt ut plurimum, 1. plethora quæ vasculosum systema molestat suo pondere, infarcit, & obstruit sua viscositate, unde qui opipare lauteque vivunt, qui liquoribus spirituosis, ferculis nimium conditis & succulentis utuntur, his malis sunt sæpius obnoxii. 2. Infarctus & stases quarumdam partium, ut uteri in mulieribus quadragenariis, podici, & hepatis in otiosis, unde hæmorrhois, capitis in pueris insolationem expertis, unde hæmorrhagia narium: 3. Fervor & spirituosa cratis sanguinis vasa titillans excretiones sanguinis etiam sollicitat, maxime vero acrimonia scorbutica.

Vires quibus sanguis intra vasa coercetur, sunt 1. vasorum integritas & clausura, 2. ipsius sanguinis viscositas.

1. Arteriæ omnes firmiter structæ sunt, atquarum majus rixis periculum immineret ab impetu sanguinis, ut in arteriis majoribus, harum nativa firmitas tanta est, ut pressionem sanguinis vigesies majorem quam in sanitate consuevit esse, citra rupturam possint experiri, observante *Halesio*; verum a vulneribus per diæresim factis ea tenacitas potest superari; sic eniculis commotis vasa renalia lacerantur, unde hæmaturia; ingestis hirudinibus vasa ventriculi sauciantur, unde hæmatemesis, vel hepatirrhœa, &c.

2. Vasa minima vim quidem habent sufficientem, qua transfluenti sanguini ea debilissime prementi resistant; ast illis obstructis tunc integra pressio cordis in sanguinem illa subeuntem fertur in eorum parietes, adeoque suffiriæ ad eos vel rumpendos, vel saltem diducendos, inde hæmorrhagia per rixim, vel per anastomosim, si nulla diapedesis obtineat; hinc iterum patet quare infarctus ad hæmorrhagias dupliciter conferat. *Vide theoriam pulsus*.

3. Vasa tum majora, tum minora a purulento, ichoroso, sphacelosо, carioso, cancroso, scorbutico, &c., viru possunt erodi; inde vero hæmorrhagiæ magnæ vel parvæ; quandoque rupis aneurysmatibus subito lethales oriuntur; aneurysmata sic rupta semper inveni, intus cartilagineis quidem lamellis incrustata, sed in punctis nigris, sphacelosis hiantia.

4. Viscositas nativa est maxima parum a Medicis perspecta; sed si decies eluantur vasa & viscera aqua purissima continuo renovata, ultima lotura etiam viscida est, ut ex sapone dissoluto viscidior non fit; hæc viscriditas robustis, sanguineis major, debilibus, cachecticis minor, in quibusdam morbis putridis, malignis, minima, ea sublata quid obstat quominus cruor vasa secretoria subeat, ut experimenta docent fieri in pulmonibus satis elotis, ut sudor sanguineus & hepatirrhœa suadent.

Praxis. Causa morbi incidat ut principia conatus cordis & vasorum sollicitantia, ipsique conatus auferantur, simulque ut resistentiæ ex parte sanguinis & vasorum restituantur, augean-

tur,

tur, si sanguifluxus imminuendus sit, vel sistendus, seu sit insalubris.

Ea vero auxilia cæteris sunt anteponenda, quæ pluribus simul indicationibus satisfaciunt, sive indicationes sint rite perspectæ, sive per conjecturam subodoratæ.

Sanguifluxus principium esse plethoram commotam judicamus ex causis plethoræ in pathologia recensitis, & ex signis velocitatis sanguinis.

Ingesta succulenta copiosa, vires digestivæ magnæ cum vita otiosa; suppressio catameniorum, hæmorrhoidis, verna tempestas, etas juvenilis, color floridus, calor intensus, pulsus plenus, ea omnia indicant phlebotomiam repetitam initio morbi factam, victum tenuem ex vegetabilibus, cremoribus, quietem animi & corporis, potum refrigerantem, subadstringentem; sponte cessant sanguifluxus, & ægrum sublevant sæpius.

Si sanguifluxus oriatur a fervore, velocitate fluidorum, indicantur etiam iteratæ phlebotomiæ, quies potus acidi, inter quos nullus præstantior ad systendam hæmorrhagiam quam aqua Babel parca quantitate, aut gratam aciditatem immixta aquæ fontanæ, conveniunt etiam infusa ex floribus rosarum, decocta foliorum plantaginis, polygoni, radicum symphiti, bistortæ, quæ vi refrigerante simul & adstringente utrique indicationi satisfaciunt.

Si vero sanguinis dissolutio, acrimoniæ scorbutica hæmorrhagiæ ansam præbent, parcius vena secanda est, sed acida, acerba cum in crassantibus, edulcorantibus sunt præscribenda, quo pertinent catechu, sanguis draconis, fungus melitensis, hypocisti, balaustria, acacia vera, & radices tormentillæ, bistortæ, symphiti folia vincæ, geranii, equiseti, anserinæ, agrimoniæ, saniculæ, ex quibus variæ formulæ parari possunt. Si quando sanguifluxum ex quacumque parte foveat febris cum indiciis putredinis primas vias infestantis, ut cum linguæ sorditie, oris amarore, cardialgia, nausea, & præmissis phlebotomiis natura via monstret, ipsamet emetica, sed prudenter sunt adhibenda, quod in dysenteria vulgo fieri assolet, sed etiam in menorrhagia pluries successit; tunc autem usurpanda mitissima, ut raphani semen, syrupus Glauberi, vel & simul adstringentia, ut radix ipecacuanhæ, quorum operatio potu aqueo diluente paranda est; profusas hæmorrhagias sequitur cachexia & ascites cum pedum œdemate, siti, urina lixiviosa, &c.

I. HÆMORRHAGIA; *Aimatismos* Dict. Univ.; *Profluvium sanguinis*, *stillicidum sanguinis*; *Hemorrhagie du nez*.

Docet *Galenus Comm.* I. *Epidemic.* hoc nomine, sine partis epitheto, narium hæmorrhagiam intellexisse *Hippocratem*, in quo sensu a nobis sumitur. Hæmorrhagiæ proprie dictæ nomine *Hippocrates* intellexit fluxum sanguinis cum impetu e naribus erumpentis: *Erreusim* vocat eum qui sensim fit, & *Stalagmon* qui stillatim; sed plus vel minus non mutat genus, nec nomen genericum.

Character. Hæmorrhagia est quicumque effluxus sanguinis e naribus; membranam pituitariam, adeoque sinus frontales, sphæonaidales, maxillares irrigant arteriæ e maxillari interna orindæ venæ ad jugularem externam sanguinem revehunt, & non solum ab arteriis congeneribus hunc reducunt, verum etiam a sinubus orbitariis, & e sinubus duræ matris quibuscum communicant, ita ut aucta versus jugulares internas resistentia ex illis & sinubus duræ matris cruor versus nasales venas divertatur, & data earum apertura effundatur.

Glandula pituitaria, corpus spongiosum sellæ turcicæ impositum, ope infundibuli accipit ex tertio & duobus lateralibus cerebri ventriculis, serum superfluum, quod in illis in statu morboso exundat; illa vero glandula cingitur varculis, seu sinubus circularibus qui cum cavernosis utrinque communicant, hac via serum illud cum sanguine ad narium vasa, potissimum si rupta fuerint, derivari posse verosimilimum est; hinc hæmorrhagia cerebrum a pluribus infarctibus & morbis liberari quotidiana docet experientia.

Sanguis eo fertur ubi minor est resistentia, cum undequaque premitur; in majoribus quidem arteriis impetus a corde acceptus tantus est, ut vix possit retrogredi a levibus obicibus oppositis; verum in minimis vasis, potissimum venosis reticularibus, sanguinem levi oblato obice non solum per venas, sed etiam per arteriolas retrogredi docet inspectio microscopica in pedibus ranarum, imo ex minoribus vasis rapi, aut velut attrahi in majora, quoties velocitas in illis majoribus est notabilis, &. facultas fluxus magna, docet *Bernouillius in Hydrodynamica*, docet transfluxus chyli ex canali thoracico in venam subclaviam; hæc ideo adduco quia a paucis cognita, & tamen ad intelligendam horum morborum theoriam apprime faciunt; hinc enim patet quorsum ab hæmorrhagia narium internæ capitis partes subleventur.

Symptomata. Capitis gravitas, cephalalgia, vertigo, somnolentia, pruritus narium, motus febrilis hæmorrhagias tantum activas præcedunt, & designant naturæ conatus ad se liberandum, a sanguine superfluo & oneroso.

1. *Hemorrhagia passiva*. D.

Ea est quam casus, ictus in nasum & frontem, vel capitis concussio excitant, vel quam corpora acuta aut stimulantia in nares immissa producunt, & in hoc casu sæpe sternutamenta eam comitantur.

Curatur 1. mechanica compressione per turandam ex linteo factam, & intra nares immissam 2. physice per stiptica sub forma fluidi, vel pulveris in nares intrusa, aut inspirata, ut aqua stiptica D. Matte, alumen, vitriolum viride, ex quo ad solem calcinato fit pulvis *symphaticus* dictus.

3. *Hæmorrhagia plethorica*. B. P.

Illa sine febre junioribus utplurimum vere & initio æstatis accidit, sæpius horis matutinis cum prima vice accedit; deinde vero occasione insolationis, aut alterius erroris in gymnastica, vel in diæta, unde plethora crescit, vel commovetur; hanc præcedunt capiplenium, stupor cephalalgia, vertigo, similiaque symptomata, quæ sanguine effluente sublevantur.

Si copiosior sit hæmorrhagia, ea venæ sectione, refrigerantibus, acidis intus sumptis, extusque applicatis, demum adstringentibus superius recensitis, sanatur. Novi adolescentem qui æstate ob insolationem hæmorrhagia correptus se demisit in flumen, atque sic hæmorrhagiam illico sanavit.

4. *Hæmorrhagia febrilis* Boerhaave *aphor*. A. P. Hæc vel est essentialis, vel symptomatica.

Essentialem comitatur motus febrilis, intermittens, typo quotidianæ, qui adoritur cum levi frigore, deinque calore, capitis gravitate, & tunc sanguis effluit. Symptomatica ut plurimum ad morbos febriles exacerbantes, vel continuos sub finem accedit, & ea vocatur *critica* si salubris, *morbosa* quo insalubris.

4. *Hæmorrhagia critica*. B.

Tales sunt quæ moderata quantitate cum symptomatum graviorum imminutione, post ægritudinis statum, non vero in augmento fiunt, quæ hæmorrhoidis, aut catameniorum vicaria est, ut mulieribus hæmoptoicis, *aphor*. 32. 5. quæ cum surditate in febribus accidit, *aphor*. 604. quæ die critica debita copia accidit.

Hæmorrhagiam præsagit pulsus dicrotus, vel subsultans, seu cujus identidem pulsationes coincidunt; si prima pars sit major posteriore, quantitas sanguinis parva est; si ambo ictus vehementes, æquales, hæmorrhagia mediocris erit; si primum ictum altissime sequatur, cito fiet hæmorrhagia; quo sæpius in serie pulsationum revertitur pulsus dicrotus, eo citius fiet hæmorrhagia, ut si qualibet trigesima pulsatione revertatur, hæmorrhagia intra quatriduum; si qualibet decima sexta, intra triduum; si qualibet octava, intra biduum; si qualibet quarta, intra diem superventura est hæmorrhagia; si ex carpo dextro major sit subsultus, ex eodem latere exspectanda naris hæmorrhagia; si inconstans sit subsultuum recursus, incertum est tempus hæmorhagiæ: *Nihelli observ*. Præcedit quandoque hanc hæmorrhagiam nausea vel vomitio, aut manuum tremor.

5. *Hæmorrhagia insalubris*.

Illa est, quæ tum in morbis acutis initio & augmento fit, sine ægrotantis levamine, cum delirio, sopore, spasmodicis motibus, pulsu molli & parvo, vel inæquali, quæ stillatim procedit, statimque evanescit. Quæ diebus criticis cum perfrigeratione eximia. *Duret*. 10. *Coac*. Quæ e diverso latere fluit, ut in lienosis e dextro, *Coac*. 202. Quæ cum desipentia, aut spasmo fit hæmorrhagia, mala *Aphor*. 9. S. 7.

Dupliciter est insalubris hæmorrhagia symptomatica, tum quæ profusa, ita ut vires exsolvat, unde pulsus parvus, inæqualis, mentis terror, delirium, spasmus; tum quæ viribus exsolutis, etiam sub finem morbi, sed die non critica v. g. undecima, accidit; imperfecta, ut leve stillicidium etiam repetitum, quod frustraneos naturæ labascentis conatus indicat, *Coac*. 212. malum si cum locali sudatiuncula; pejus si cum extremorum frigore; malæ quæ in febribus malignis, petechialibus, imo quartanis, accidunt.

6. *Hæmorrhagia in chronicis*.

Quæ hydropicis, quartanariis, hypochondriacis, cachecticis superveniunt, malæ, ita quæ senibus obstructis, quæ etiam scorbuticis.

Verum in junioribus plethoricis perperam suppressæ dolores, inflammationes, febres acutas, apoplexiam, epilepsiam post se trahunt.

7. *Hæmorrhagia ab hirudine*, Schneider Lib. II. cap. 22. pag. 220. ; Ephemer. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 1. obs. 99.

Ea est quæ ab hirudine in nares intrusa accidit; qui itaque aquas limosas ore ipso immediate combibunt, ut jumenta, huic sunt obnoxii.

II. HÆMOPTYSIS, *Hæmoptoe* Græcis. *Emptoe* Gordoni; *Emptoys*, *hemptoica passio* Gilberti; *Sputum sanguinis* Latinis; *Hæmoptysie*, *crachement de sang*. Ægri *Hæmoptoici*, a πτυειν expectorare, & αἷμα sanguis.

Character. Sanguinis expectoratio cum tussi, sine febre inflammatoria: loco tussis *Rasceationem* accenset *Salicetus*, id est exscreatum sonorum; in peripneumonia & pleuritide sanguis etiam expectoratur cum tussi, sed parcius & cum febre inflammatoria.

In hæmorrhagia narium, stomacace, sanguis interdum exspuitur seu ex ore, gingivis, promanat, verum tussis, si quæ fit, non adducit secum sanguinem, ut in hæmoptysi.

In hæmatemesi sanguis cum vomitorio conamine plerumque niger, aut alimentorum reliquiis commixtus sine tussi rejicitur.

Theoria. Pulmones irrorantur vasis sanguiferis duplicis ordinis, arteria scilicet pulmonari, quæ e ventriculo cordis dextro oriunda, bifariam statim divisa, ramis suis bronchiorum divaricationes sequitur, & arteria Ruyschiana quæ ex aorta descendente sæpius orta similem viam sequitur; sed vix quadringentesimam partem sanguinis pulmonariæ arteriæ suppeditat; ultimi utriusque ramuli rete instar uniti vesiculas pulmonum exterius ambiunt; prioris arteriæ vero sanguinem revehunt ad cordis ventriculum dextrum pulmonares venæ; Ruyschianæ vero sanguinem refert ad venam azygam, aut ad auriculam dextram vena Zannichelliana. Capacitas venarum pulmonarium simul sumptarum ad eamdem a corde distantiam est ad capacitatem arteriæ pulmonariæ ut 26. ad 21. circiter. Quantitas sanguinis per arteriam pulmonarem

tra-

trajecti æqualis est quantitati per aortam immissæ, utriusque diameter eadem est, sed firmitas pulmonaris est triplo minor quam aortæ; moles vero pulmonum vix est vigesima quinta pars molis totius corporis per aortam irrorari, adeoque moles movenda a corde dextro est toties minor quam quæ a sinistro corde protruditur.

Injectiones factæ in arteriam pulmonarem multo facilius, expeditiusque transeunt ex arteriis in venas, quam quæ per aortam instituuntur, unde merito concludendum est plus esse patulas ultimas pulmonaris arteriæ propagines, pauciores que esse lymphaticas quam propagines aortæ. Expeditior itaque est in pulmonibus sanguinis circulus ad quem vires triplo minores sufficiunt; vasa ultima patula & numerosa sunt, nec inde tamen velocitatem sanguinis majorem quam in æqualibus aortæ ramis exspectandam censemus; vasa pulmonum sanguifera transversim rugosa explicantur in inspiratione, ampliora que proinde evadunt; ad angulos minus acutos simul divaricantur diratatis ab aere vesiculis: ea utpote triplo magis extensilia, quam aortæ rami, possunt in magnis animi & corporis commotionibus sanguinem undique expressum recipere, & ab illo turgere, quod non fine respirationis incommodo accidit; quod difficilior autem est respiratio, eo majorem esse sanguinis in vasis pulmonum congestionem cognoscimus; ast ea congestio solvitur vel oborta febre, seu frequentioribus & altioribus cordis contractionibus, quæ sanguinem velut exantlant e pulmonibus, & in arterias corporis dilatatas distribuunt, vel etiam diductis vasis secretoriis in vesiculas hiantibus, quæ in statu sano parspirant tantum; in hæmoptysi vero cruorem etiam transmittunt; unde sublevantur, pulmones ab infarctu, & prævertitur dyspnœa, febrisque inflammatoria. Si intra arteriam pulmonarem mediante tubo pedem alto & verticaliter erecto influant aquæ tepida per horam integram, aqua partim venas, partim tracheam arteriam subit; ista vero copiosam, viscidamque spumam secum aufert; qua tandem fere exhausta, si aqua cruenta trajiciatur per eumdem tubum, ipsa per tracheam arteriam pleno rivo effluit; cum autem vis aquæ injectæ sit minor vi sanguinis a corde immissi, nec ab isto vasa rumpantur, ab illa non lacerati verosimile est. Sanguis itaque per oscula vasorum lymphaticorum intra vesiculas hiantia, sed muco infarcta, detersa hoc muco sponte in vesiculas irruit, & fit hæmoptysis per anastomosim, quam nulla sequitur suppuratio.

Si vero inflammatorius præcedat infarctus, ut in peripneumonia, febrisque acuta adsit, quæ majori vi sanguinem intra vasa pulmonaria urgeat, ea vasa rixim patientur, unde hæmoptysis ad phthisin inclinans. Idem accidit, si vulnere externo, aut deglutitis vel inspiratis clavis, aciculis vesiculæ dilacerentur, ut *Mortonus*, observavit. Verum si glandulæ bronchicæ; in quibus toties gypseas concretiones reperire est, in suppuratum abeant, quod in phthisi scrophulosa potissimum accidit erosis a pure sanguiferis vasis, hæmoptysi viam parari evidens est, quæ per *diabrosim* facta dicitur. Ex dictis elucescit praxis.

Rejecti vero per tussim sanguinis color nunc est rutilantior, nunc magis ater, prout magis aut minus in vesiculis restitat & concrescit, nec inde potest dijudicari num arteriæ, num venæ sectæ fuerint, quandoquidem ubi rumpuntur vasa minima, nullum fere inter venas & arterias discrimen est: in pulmonibus vero venæ sanguinem paulo floridiorem suppeditant quam arteriæ, contra quam in aliis partibus.

1. *Hæmoptysis accidentalis* Morton. Phthisiolog. cap. 5. D.

Ea est quæ a plethora, potissimum commota, citra præviam humorum acrimoniam, aut pulmonum hæreditariam labem, ab erroribus in gymnastica aut diæta, procedit.

Antecedentia. Quæ copiam sanguinis augent, ut victus lautior, potus spirituosus, assuetæ phlebotomiæ, catameniorum, hæmorrhoidum suppressio; quæ sanguinis impetum intendunt, & simul eum in pulmones determinant, ut vociferatio, cursus, cantus nimius, lectio alta voce facta, iræ paroxysmus: hine vero gravamen pectoris, sensus titillationis in faucibus, raucedo & siccitas pulmonis, tussis, dyspnœa.

Concomitantia. Gustus humoris salsi, titillatio major faucium, tussis sonora, si parum sanguinis expectoretur; tussis vero obscura, & pro vomitu a multis habita, si pleno ore ejiciatur, unde ægri in lecto sedere coguntur ne a sanguine suffocentur; interea dyspnœa rejecto cruore sublevatur, dolor, si prius adsuerat, mitescit, sicut oppressio pectoris.

Succedanea. Ab uberiori sputo sanguinis debilitantur ægri, pallor occupat artus, terrore quem cruoris aspectus pluribus injicit, crescit debilitas, pallor, frigus, pulsus minuitur, & frequentior evadit, ut accedit a debilitate.

Subjecta. Adolescentes a vigesimo quarto ad trigesimum sextum ætatis annum, maxime qui prius hæmorrhagiæ narium erant obnoxii. Lectores, cantores, concionatores, præcones publici, Rabulæ forenses, phonasci acutius cantantes, frivolarii mercatores, Professores, operarii, ut lapicidæ, qui ad magnas moles versandas violentos conatus edendos habent.

2. *Hæmoptysis habitualis* Morton. Phthisiol. c. 5. C. P.

Ea est quam prava fluidorum crasis ad acrimoniam vergens & nativa vel acquisita pulmonum debilitas accersunt, quæque utplurimum febricula amphimerina aut quotidiana stipatur.

Antecedentia. Eadem ac in accidentali & præterea dispositio prævia pectoris, scilicet ejus debilitas, quæ patet ex voce clangosa, tono acuto aut falso; scapularum prominentia, pectoris angustia, genarum rubor, pulsus plenus & fre-

& frequens, febricula vespertina major quam in sanitate, sensus titillationis & ponderi in pectore.

Concomitantia. Singulis fere diebus accedit frigus febrile spontaneum cum tussi statim sicca, dein calor maxime circa pectus cum anxietate & dyspnœa, mox expectoratio cruoris floridi, spumosi, quam semper tussis & faucium titillatio comitatur, intra aliquot dies cessat expectorario, sed vere sequenti utplurimum reversura.

Succedanea. Febris ratione ventriculus labefactatur, digestiones vitiantur; hæmoptysi uberiori vires posternuntur, pallor & macies invadunt, tussis perseverat; & si parentes phthisici fuerint ab anno 18. ad 36^{m} ipse hæmoptoicus in phthisim delabitur.

Subjecta. Viri & puellæ in ætate virili constitutæ, potissimum anxiæ, mœstæ, de nihilo irascibiles, in cibo & potu eligendis difficiles morosæ, raucæ, macræ, sudantes noctu, catameniis suppressis, sanguine salso, victu ex salsamentis utentes.

3. *Hæmoptysis a diapedisi*, Mahon Journ. de Med. Juill. 1757. A.

Cognoscitur hæc species ex eo quod sanguis ejectus sit coloris diluti, tofei, spumosus; quod sine tussi expectoretur, imo ita fluxilis sit ut post mortem e pulmonibus diffluat: illa hæmoptysis in observatione illata a plethora fuit determinata.

4. *Hæmoptysis catamenialis* Nicol. Pechlini; *Passio hæmoptoica periodica menstruis suppressis* Plater Exspuitiones. L. P.

Illa est quæ catameniis ante terminum consuetum suppressis supervenit, singulisque mensibus moderata dosi eorum vices supplet cum sanitatis integritate. Referunt etiam *Plinius* & *Sennertus* exempla virorum, qui quotannis sanguinem exspuentes, dato tempore ad summum senium pervenere, hæmoptysi forsan hæmorrhoidis vices supplente.

5. *Hæmoptysis periodica*. Nicol. Pechlini Amat.; Lusit. cent. 5. cur. 3. C. P.

Vir quadraginta quinque annorum jamdiu hæmorrhoidali fluxi singulis mensibus assuetus erat, hæc catamenia substere, & ecce sanguinem per os, multum, rutilum & subflavum emittit; consilium perit æger perterritus, & sequenti modo sanatus est.

Scopus est hæmorrhoidalem fluxum revocare, quod sit hirudinibus ano applicatis numero quatuor ad extrahendum cruorem ad uncias sex; dein cruoris spissitudinem & salsedinem destruere, usu antiscorbuticorum, lupuli, fumariæ, endivtæ, cichorii, forma extracti, syrupi, jusculi vel apozematis per dies aliquot, servata interim diæta humectante, ex ossis, panatellis, interpositis lenibus pharmacis ex manna, theo & tamarindis & cæteris universalibus.

Hæmorrhoidum apertio, Græcis ignota operatio, fit vel per hirudines vel per linctum canis, lanceola, frictus ex asperis, ut foliis ficus, ut aloes & similibus.

5. *Hæmoptysis scorbutica* Sennerti. C. P.

Adolescens cujus gingivæ erant molles, ulcerosæ, fœtidæ, dentes nigri, vacillantes, &c., incidit in hæmorrhagiam, qua curata accessit hæmorrhois ex intestinis, cum pulsu vegeto; his suppressis per medicamina, supervenit copiosa & pertinax hæmoptysis, quam ex sanguinis dissolutione oriondam judicavimus.

7. *Hæmoptysis variolosa* Sydenham. p. 95. & 597. A.

Hoc sputum sanguinis, ante eruptionem saltem plenariam pustularum in variola confluenee, iis accidit, quorum sanguis nimis fervidus est, & vinosis liquoribus excalefactus; mortem autem certam prænuntiat: hoc vero sanguinis dissolutioni debetur; adeoque indicat potum adstringentem cum spiritu vitrioli ad gratam aciditatem. *Vide curam hæmaturiæ variolosæ*.

8. *Hæmoptysis catarrhalis* Bontii Medic. Indor. Boneti Sepulchret. *Hæmoptysis peripneumonica* Lælii a Fonte. D. P.

In catarrhis, tussi ferina, pleuritide & copiosius in peripneumonia, cruor, vel sputa rubiginosa expectorantur, deterso nimis per tussim muco bronchiali & expressis vesiculis.

Praxis. In hæmoptysi passiva, scilicet a vulnere, vis sanguinis expellens est multo major quam resistentia ejus effluxui oblata, quæ a sola cruoris viscositate petenda videtur, usquequo vasis secti labia ad sese accesserint; ut itaque tollatur causa, resistentiæ vasis mechanice augenda per ligaturas, compressione &c., quod cum in vulneribus internis fieri nequeat, superest solum ut tantum detrahetur de viribus sanguinem trudentibus, quantum opus est citra mortis periculum ut vasa sponte contracta ejus effluxui resistant.

Phlebotomiæ quarta quavis hora e brachio repetitæ, imo quovis bihorio institutæ feliciter adhibetur. Diæta ita tenuis requiritur, ut sola aqua pro omni potu & cibo pluribus vulneratis sufficiat ad vivendum & convalescendum, per plures non solum dies, sed etiam septimanas; quod mirum dictu, ast in Nosocomio Monspeliensi pluties observatum. Quies animi & corporis in positura horizontali omnino necessaria est ad sedandum sanguinis motum, & vires vitales inutiliter non impedendas; medicamina, cum vulneri nulla possunt admoveri, vix intus sumpta prosunt, nisi aqua Rabel ad gratam aciditatem potulentæ aquæ affusa, aut potui ex decocto plantarum subadstringentium, modo ventriculo non gravamen afferant; huc decoctum ex polygono, radice symphiti, infusum ex floribus rosarum, succus ex urtica, geranio sanguineo, plantagine; fugiendi potus cardiaci qui post discussam, si quæ sit, lipothymiam, uberiorem hæmorrhagiam concitant; solus aceti odor ad vires lapsas reficiendas & juvandam expectorationem congrumari intra pulmones cruoris videtur indicatus.

Si vulnerato thorace cruor effusus sit in cavo pectoris, is situ ægri commodo, fistula suto-

ria,

ria, dilatatione vulneris, cavendo ab intercostalibus arteriis, est educendus.

Si inspirando immissi sint claviculi, soli naturæ conatus hos possunt tussiendo expectorare. Medicus narcoticis, phlebotomiis, conatus inutiles aut jam noxios debet sedare & phthisim prævertere.

In hæmoptysi activa ab anastomosi eadem juvant auxilia quæ in rixi, sed non tam rigida requiritur abstinentia; cremores diluti ex oryza, hordeo, avena, panis mica in aqua coctis, præstant jusculis, quæ fervorem & febriculam excitando sanguinis effluxum promovent. Phlebotomiæ quarta quavis hora instituì solent e brachio; artuum vincturæ non sunt usitatæ; succus urticæ vel ejus seminum decoctum, intermediis jusculis propinatur. Levissima narcotica nocturnis horis concedenda, quæ non adeo sensum obtundant ut necessaria ad expectorationem tussis supprimatur, sed quæ anxietates, dolores ex quibus agitatur sanguis sedare valeant; syrupus nymphææ, papaveris cum aqua rosarum, plantaginisve sufficiunt; semina hyposcyami *Hippocrates* præscribere non verebatur. Sublata plethora, sedato sanguinis impetu febrili, si quis erat, hæmoptysi suppressa, æger offis, panatellis, cremoribus spissioribus, ovis sorbilibus, sed parce, nutriatur; verum si ex oris inspectione, odore, ventriculi pondere, borborygmis, suspicio sit depravatæ ut fieri solet digestionis, cathartica mitia non commoventia ex pulpa cassiæ, tamarindis, floribus persicorum & manna sunt adhibenda, præmissis clysmatis laxantibus; quæ catharsis repetenda; si febris a frigore incipiens singulis diebus revertatur ut fieri assolet, jusculа ex carne vitulina, vel pullo cum lactuca, vinca, plantagine, radice symphiti aut similibus paranda mane per septimanam usurpanda, ut ea lege diætam, quietem servet æger, & sic labente tempore vasa contracta in suo tono roborentur, & æger ab hæmoptyseos recidiva immunis fiat.

Si hæmoptysis a diabrosi vel a scorbutica dissolutione sanguinis pendeat, eadem generalia indicantur auxilia pro robore pulsus & impetu sanguinis effluentis, verum narcotica, ratione stimuli majoris, fortiora, licet sanguinem paululum dissolvant, suadenda, ut laudanum liquidum cum aqua plantaginis vel syrupo rosarum rubrarum vespere offerendum: in diabrosi edulcorantia, glutinosa, gummosa etiam in ore volutanda; ut tabellæ de althea, gummi arabicum, &c. intus eadem refrigerantia, agglutinantia usurpanda & cito præmissa leni caharsi ad lacticinia confugiendum: in scorbutica vero præmittenda etiam sunt jusculа ex testitudine vel ranis cum lactuca, vinca, malicoro, beccabunga, acetosa, agrimonia, pimpinella, & si magna spuatur cruoris copia; in quovis casu ex æquis partibus aluminis & sanguinis draconis fiat pulvis qui cum conserva rosarum detur quater in die ad grana sex, octo &c.; imo frustula aluminis identidem vorentur, licet nauseam provocent: in jusculis equisetum, plantago incoquentur; in julepiis tinctura rosarum cum aliquot guttis aquæ Rabel adhibeatur; in potu baccæ sumach, myrtilli, folia brunellæ, portulacæ usurpentur.

In hæmoptysi catameniali cui chlorotica constitutio favet, unde catameniorum suppressio, ferri limatura ad granum unum vel alterum per annos continuata catamenia revocat, tussim aufert & hæmoptysim prævertit, ut observavi: phlebotomia e pede, pediluvium calidum, similiaque ingruente paroxysmo debent in usum advocari.

9. *Hæmoptysis phthisica* J. Hessi; *a Tuberculo, ad scirrho pulmonis* Bonet. Sepulchr.; *vomica prodromus* Bonnet theatr. tabidor. C. P.

Rupta vomica sæpe pus & cruor cum tanta difficultate & suffocatione exspectorantur, ut æger subito e medio tollatur, ut accidit *Vangelasio*.

10. *Hæmoptysis ex tuberculo pulmonum* J. Hessi. *Hæmoptysis phthisica*. VVagner D.ss. Lipf. 1742. C.

Cuidam circa furculam ad latus dextrum pulmonis erat turberculum quod identidem crescebat & rubrum erat, vel deferescebat, & concolor apparebat; ille tussi catarrhali laborabat jamdudum, ac demum hæmoptysi accedente suffocatus est; apertum cadaver exhibuit hoc tuberculum spongiosum pulmoni adhærens, puralentum, cruorem vero inde in brachia effusum, ceteris partibus fere exsanguinibus. Hæmoptysim quamdam observavit *Cardanus*; quam admirabilem vocitat, eo quod cum hæmorrhagia narium conjungeretur, adeoque dubium esset an sanguis a naribus an a pulmonibus exiret; sed mirum est quod talia miretur subtilis ille Medicus.

11. *Hæmoptysis a sphacelo pulmonis* Dodon. obs. cap. 24.

Per sphacelum intelligenda est illa laxitas pulmonum, quam sæpe observare contingit nobis, quæ mollitie, porositate, livedine sua siderationi similis videtur; in aliis morbis cruor exspuitur vel purus & rutilus, vel purolentus, vel salivæ aut pituitæ permixtus; in hæc vero specie spumosus, nigricans cruor cum tussi vivida ejicitur, & simul particulæ ipsæ seu frusta pulmonum nigra, sphacelata, citra putis aut cruoris puri rejectionem; hic sanguis non ex vase rupto nec ex ulcere, sed e pulmonis substantia remulcita, flaccida quasi ex spongia exprimitur, & hic morbus serius vel citius lethalis est; qui enim spumosum spuunt sanguinem illi de pulmone exspuunt & moriuntur: *Hippoc. aphor.* 13. l. 5.

12. *Hæmoptysis traumatica* Hollerii Comm. in Coac. A.

1. Vel a vulnere externo accidit, & tunc præmissis generalibus, ut venæ sectione & clysmatis, æger per quietem animi & corporis, abstinentiam a loquela, situ in vulnus recumbente, diæta tenui ex jusculis, consummatis, ovis, vitæ suæ consulat oportet; si vero ma-

magna copia ex ore & vulnere cruor effluat, mors ostia pulsat; nec non si pulsus deprimatur, syncopes adveniant; ast si parcus fuerit cruoris effluxus, si vulnus pulmonum non tantam aeris copiam admittat, quam glottis; si magna vasa arteriosa vel venosa non sint vulnerata, pertuso licet pulmone, salutis spes est; adsunt in hoc casu symptomata peripneumonica, nam febris acuta cum dyspnœa, sputo cruento, dolore thoracis gravativo & punctorio accenditur. Vide *Peripneumoniam ex causis mechanicis Morton. De vulneribus thoracis*, *Munnicks* & alios. Dubitant Chirurgi an vulnus externum sit obturandum necne, ast eorum controversiam solvendam sic censeo: vulnus non semper apertum servandum est, æger enim inde in aphoniam, suffocationem & majorem inflammationem pulmonis incideret, sed nec claudendum penitus, ut cruori effuso via pateat; secus ex retento cruore in cavo thoracis suffocatio, ex putrefacto mors quoque adventaret.

2. Vel a vulnere interno hæc hæmoptysis accidit, ut a deglutitis inter ridendum aciculis, clavis, ossibus, aristis, &c. Ex his claviculis cientur tussis ferocissima, hæmoptys immanis, dolor pectoris, & nisi exspuantur, peripneumonica mala, his peractis phthisis & mors, ut ob servavit *Morton de pthisi a calculis Phthisi. Lib. III. cap. 6. Hist.* 4. In hoc casu præmissis venæ sectionibus multis ad opiata cito confugiendum, & si hæc corpora extranea glottidi vel tracheæ adhæserint, instrumentis aptis, imo laryngotomiæ ope, extrahenda sunt; demum phlebotomiæ iteratæ, laudani liberalis & repetiti, quietis animi & corporis & similium ope consopienda pulmonum in hæc corpora arietatio; ut vita saltem potrahatur.

Hæmoptysis a percusso pectore Felic. Plater. Exspuitiones, 627.; *ex casu ab alto, ex magnis contusionibus pectoris*, Plater Lib. III.; hoc morbo periit Tournefort.

Hæmoptysis a vulnere pulmonum. Heister Chir. Lib. I. Cap. 10. §. 14.

Exspuitur ubertim sanguis; simulque ex vulnere tum cruor, tum aer cum sibilo emittitur. Has speciet Pleuretica symptomata comitantur, unde dolores, inflammatio, suffocatio, tussis dolorifica; sed cruor copiosus, non vero ut in pleuritide sputa rubiginosa; hæmoptysim determinant.

13. *Hæmoptys ab Hirudine* Galen. L. IV. cap. 6. de loc. aff. Journ. de Med. de Vandermonde 1758. pag. 127., a C. Passerat de la Chapelle Medico Regio in Insula Minorica. B.

Milites quatuor mense Augusto & Septembri sanguinem cum vel sine tussi, angustia vel impedimento faucium, voce mutata per semimensem & ultra exspuebant quotidie, alii ad plures, alii ad pauciores libras; intra morbi decursum quibusdam aderat sensus titillationis, motus vermicularis in œsophago; aliis intra nares posticas: omnibus erat hirudo cum aqua olim deglutita, œsophago innutrita, dein ad fauces ascendens, ibi adhærens, quæ denique inventa & forcipibus solerter extracta brevi cessavit spirituum sanguinis pro hæmoptysi habitum.

14. *Hæmoptysis calculosa* Morton. Pth. fol. cap. 6. C.

Hæc accedit vel calculis ab extra in pulmones per cachinnum delapsis, quod ad speciem superiorem attinet, vel a calculis sensim in pulmone genitis, iisque asperis, levia enim phthisim tantum cum tussi & pondere cteant, iisque per causam quamdam in motum actis; tales calculi pulmonum communes sunt asthmaticis, dyspnoicis; aneurysmate juxta cor & palpitatione laborantibus, nec non artificibus pulverulentis, ut iis qui lapides secant, frumenta in aeris parant. Vide *Ramazzini de morbis artificium*, *lapidariorum*, *tritici mensorum*: &c.

Calculi vero in motum aguntur cantu, vociferatione, cachino, sternutatione & similibus; & si angulati sint vel in bronchia impacti, tussis vehemens & arida cùm dolore thoracis horrendo & cruoris insigni sputatione excitantur; hi autem dolores prægressæ hæmoptyseos calculosæ indicia sunt, quibus adde calculos ipsos per tussim rejectos. In hac specie morbi, calculorum rejectio fovenda, juvanda, proritanda, sed interim ob doloris & effluvii cruenti vehementiam, venæ sectiones iterandæ, quies pulmonibus concilianda per opiata larga dosi & frequentet exhibita cum julapiis adstringentibus, diæta tenuissima vel lactea, quiete corporis & animi, abstinentia a loquela; oleosa & lubricantia bechica fere nullius pretii sunt.

a. *Hæmoptysis Catarrhalis*. Galen. meth. medic. l. 5. *Hæmoptysis Indica* Bontii. *A fluxione* Bonet.

Hæc species pro causa habet phlogosim pulmonum ex aere frigido, humido, decubitu in locis recens structis, sub dio, ut Indis commune est, &c. Signa hujus sunt tussis magna cum sibilo; coryza, levi frigore, cum febrili commotione; ariditate & calore, nec non pondere thoracis, &c.

Curatur 1. generali methodo, phlebotomiis revulsivis, clysmatis, diæta ex jusculis, potu ex succo vel decocto urticæ, cichorii, borraginis, julapiis narcoticis & similibus. 2. *Galenus* frictionibus revulsivis & ligaturis utebatur, nec non ceratis thoracem & caput ab aere tuebatur, ægrum balneis tepidis immergebat forte & subfrigidis, noctu theriacam recentem aut simile narcoticum exhebebat, fere sola sorbitione vel cremore hordei ægrum nutriebat, & veterascente morbo ad lac consugiebat.

15. *Hæmoptysis ascitica* Nenter. tab. X., Sydenh. de Hydrope. C.

Hydropes raro moriuntur quin per aliquod tempus tussi identidem cruenta defatigati fuerint; quæ hæmoptysis mortis est prodromus.

16. *Hæmoptysis splenetica* Strigell. Miscell. Cur. Valleriol. obs. 2. lib. 3. C. P.

Qui obstructionibus & scirrhis lienis ac aliorum viscerum laborant hæmorrhagiis variis ac hæ-

hæmoptysi obnoxii sunt, quia præpeditus in illis locis obstructis cruoris circuitus aliorsum impetit, versus loca minus resistentia; in hac specie pallor occupat artus, ægri admodum debilitantur, insomnia, deliquia accedunt; talem morbum usu aperientium extra paroxyismum aggredi oportet, sed levissimorum, cum sedantibus mixtorum & diu continuatorum, valet ad hunc scopum osus limaturæ ferri ad granum semis-unum, duo, per plures menses adhibitæ.

17. *Hæmoptysis Helvvigiana; Oris hæmorroides* Helvvigii Histor. Morb. Uratislav. p. 49. P.

Illa procedente citillatione, & ardore circa uvulam, ex faucibus, naso, nulla tussi comitante, sanguinem horridum, non spumosum, cum screatu vel simplici sputatione ejicit.

III. STOMACACE. *Ileos Hæmatites* Hippoc. de intern. affectibus. Vide Plinium lib. 25. cap. 3.

Est genus morbi in quo non solum ex ore gingivisque remollitis, sordidis, cruor promanat, sed etiam ita dissolutus est, ut facile ex diversis corporis locis erumpat.

1. *Stomacace scorbutica*. *Stomacace* Plin. lib. 25. cap. 3.; vulgo *affectio oris scorbutica*.

Cognoscitur ex oris fœtore intolerabili, sanguinis spontanea ex gingivis eruptione; gingivarum erosione, putredine, lapsu dentium, horum nigredine, vacillatione, erosione; ossium maxillarium carie, putredine; genarum etiam lividitate, sphacelo citissime serpente, ptyalismo fœtido: pulsus vix mutatus: in hac specie fames & & cæteræ functiones vigent, æger vix se ægrotare cognoscit.

Pessima lues hæc puerulis Nosocomiorum neglectis, fordidus, male nutritis, ex impuro sanguine ortis, cachecticis, non rara est, eosque e medio tollit; taliqueo fœtore aerem inficit; ut merito pro contagiosa habeatur; scorbutum etiam fere semper comitatur in adultis.

Curatio in hoc versatur, ut 1. statim quidquoid est putridum in carnibus & sphacelosum volsellis auferatur ad vivum usque; quidquid est cariosum in alveolis deradatur, utrumque aqua vitæ camphorata eluatur; dein bis vel ter io die exprimatur tabum putre sanguinolentum ex gingivis, quæ si turgidæ sint, lanceola sunt aperiendæ; deterso optime fit ex succo limonum, foliis sysimbrii aquatici, vel nasturtii, acetosæ, Britannicæ; beccabungæ, raphani rusticani, cochleatiæ, quibus finitis æger iterum purgatus lac vaccinum usurpabit.

2. *Stomacace universalis*.

Corolus Nonus Franciæ Rex hoc morbo petiit, sanguinem scilicet suum ex omnibus corporis emissariis profudit non sine veneni suspicione.

Hæmorrhagia universalis *VVolf. VVodelii*, *Observations curieuses*, 3. *vol.*

Amplior hujus desideratur historia. Memorabilis est historia adolescentis *in Transact. Anglic.* *x.* 471., qui per novem annos pluries quovis anno patiebantur profusam, & septem dies durantem hæmorrhagiam ex pede, vel naribus, vel intestinis, vel renibus.

3. *Stomacace ab hæmorrhoo*; *Curucucu* Guill. Pison. Hist. natur. de venenis, cap. 3.

Coluber est venenatus, a quo ictus corripitur vertigine, tremore, torminibus, animi deliquiis, febre ardenti, quibus sudor frigidus, ac denique mors intra diem circiter succedit; præter enarratas vires, peculiare est huic serpenti diabolico quod ex morsu venæ erodi videantur, tantamque inflammationem & ardorem efficiat, ut sanguis bulliens, mox e naribus, auribusque, imo manuum & pedum unguibus promanet, teste *Lucano*.

Cura. Caput hujus colubri emplastri forma vulneri applicetur, tum & allium & folia tabaci calefacta cauterii loco admoveantur; sed maxime succus herbæ colubrinæ *canica* dictæ hauriatur, & vulneri applicetur; dein sudorifera usurpentur.

4. *Stomacace purulenta*, Fauchard Chirurg. Dent. Tom. I. Ch. 22. p. 275. L.

IV. HÆMATEMESIS *Aimatos Eccrisis* Dict. Univ. *Vomitus cruentus* Stahl. Dis. *Vomitus sanguinis* Auctorum. *Vomiting of blood* Anglis. *Vomissement de sang*.

Caracter. Nausæ, sive conatus vomitorii, atque rejectio facta simul per os materierum cruentarum & deglutitarum prius, cum ventriculi levamine; cruor vero rejectus supetne grumosus est, inferne vero quæ subsequuntur dejectiones sunt nigricantes, & botellos, imitantur.

Theoria. Ad hæmatemesim duo requiruntur sanguinis in ventriculo effusio, vel præsentia, quod peregrinum sensu quodam molesto ventriculum sollecitat ad expulsionem, & deinceps conatus ventriculi ad hunc sanguinem superne rejiciendum, qui, si robur non sit fractum, ad resistentias superandas vulgo sufficit, modo congrumatio cruoris non sit strictior; adeoque vis expultrix ventriculi a sanguine effuso irritata, & versus œsophagum directus ejus conatus ideam ejus morbi absolvunt.

Cruor vero in ventriculi cavo præsens est, vel quia deglutitus, quod rarum nisi coctus fuerit, & tum majori copia sumptus, melænam tantum excitat; vel quia ex œsophagi, aut intestini duodeni, aut demum, quod frequentius, ex ipsis ventriculi vasis ruptis in ejus cavum confluxit; vasa arteriosa ventriculi sunt ex gastrica, vel ramis hepaticæ, aut spleoicæ, quæ omnes cœliacæ sunt propagines; venæ sanguinem ad splenicam, inde in venam portam reducunt.

Sanguis ex illis vasis effundi potest per diæresim, ut hausta hirudine; per rixim & forte etiam anastomosim, ut congesto sanguine inter hepar obstructum, & arterias fortius pulsantes; vel demum per diabrosim, ut io ulcere ventriculi. Cœliaca decimam. quartam. sal.

saltem decimam quintam sanguinis aortæ partem suscipit, & ventriculus quadragesimam quintam; sanguinis actio in vasa ventriculi eo major est, quo majori vi pellitur retro a corde, ut in nausea, ira, exercitio immodico, febre; & quo fortius renititur sanguis venosus, ut in hepatis infarctu, obstructione; nullum est viscus quod uberiorem recipiat quantitatem aquæ cruentæ per tubum in aortam infusæ, quam cavitas ventriculi & intestinorum, ut expertus sum in cadaveribus hominum, & brutorum; ergo sanguis vasa excretoria ventriculi diducens in ejus cavum per anastomosim effundi potest, quod fieri suadent sectiones cadaverum hæmatemesi defunctorum, in quorum ventriculo nullum vulnus conspici potuit.

Morbus frequentior est mulieribus quam viris, & velocior; rarior ambobus quam hæmaturia. Mulieri sanguinem evomenti menstruis erumpentibus, solutio; *Aphor.* 34. *sect.* 5. *H ppc.*

1. *Hæmatemesis plethorica*; *Vomitus cruentus a plethora* Sthal. Theor. med. 431, A. P.

Ea est quam præcedunt catameniorum, vel hæmorroidis suppressio, copiosa ciborum succulentorum ingestio in corpore otioso, dein plethoræ commotio per cursus, equitationem, iræ paroxysmum, vini & liquorum abusum.

Quoniam ventriculus nervis copiosis est intertextus, ejus vasis infarctis, ruptis, fit gravis anxietas, cardialgia, & accedente uberi hæmorrhagia, vires subito labascunt, unde sæpe syncope ingruit; sanguis, non qua proportione effluit, sed sensim cumulatus & congrumatus, identidem vomitione rejicitur, cum alimentorum reliquiis, non spumosis, sed nigricans; hæmatemesis cum febre, lethalis, ex *aphor.* 57. *sect.* 7.

Cura exigit phlebotomias e brachio parcas, pulsus facilè in hoc morbo concidit, sed tamen iteratas; victum ex jusculis cum incoctis foliis adstringentium, ut plantaginis, hederæ terrestris, bursæ pastoris, radicis symphiti, bistortæ, tormentillæ, quinquefolii, anserinæ, ita tamen ut jus cula stomacho ingrata non sint; potus fit ex infuso rosarum rubrarum, baccarum sumach, prunorum sylvestrium, balustinorum, vel aqua Rabel, aut spiritibus vitrioli ad gratam aciditatem aquæ fontanæ miscentur; clysmata laxantia injiciantur, julapia narcotica & adstringentia noctu exhibeantur, pulveres ex fossilibus, mole, gravitate nauseosis maxime ex aluminosis vitentur, quæ vomitum concitarent. Si tamen cruorem congrumatum dissolvere opus esset, oxycratum, in hæmoptysi a *Herdonio* commendatum, valeret. Cathartica a *Sydenhamo* licet commendata fugienda sunt; syrupus de symphito, de rosis rubris, earum conserva ad excipiendum sanguinem draconis anteferenda sunt; aquæ distillatæ ex rosis rubris, plantagine, stomacho minus ingratæ sunt.

Potu aquæ frigidissimæ hunc morbum a *Michelotto* curatum, vide *Trasact. Philos.*

2. *Hæmatemesis ex aneurysmate.*

D. de Senes, magnus Academiæ Monspeliensis Geometra, post lapsum ex alto in dorsum patiebatur dolorem dorsi medio respondentem cum pulsus intermissione; crevit hoc malum per biennium, denique æger incidit repente in syncopem fere lethalem, ex qua rediens magnam grumosi sanguinis evomuit quantitatem, libras saltem quatuor; sequentibus vero dicbus botellos nigros alvu excrevit; præscripsi aquam Rabel ad gratum acorem in aqua fontana pro potu; posituram horizontalem; quietem constantissimam, & jus cula, quorum ope per aliquot dies convaluit: aneurysmatis rupturam & commercium aortæ dilatatæ cum œsophago per arteriam œsophageam suspicabar; me invito e lecto surrexit, viribus paululum resumptis, mortem instantem frustra prænuntiavi, & cum ex libri lectione rideret, subito fato functus est. Cadavere aperto inveni quæ prænuntiaveram, ventriculum scilicet septem vel octo libris sanguinis distensum, aortam ad brachii magnitudinem per spatium septem, vel octo pollicum dilatatam, & orificium denarii magnitudine aortæ & œsophago contiguo commune, quod tamen quinque cristæ carneæ veluti valvulæ ex ambitu orificii oriundæ & circumpositæ poterant obturare, per hoc orificium sanguis ex aorta fluxerat in œsophagum.

3. *Hæmatemesis traumatica.* A.

Vulnera ventriculo inflicta, cardialgias, syncopes, pauci sanguinis vomitiones, sed summam & cito lethalem virium prostrationem induxisse observavi.

4. *Hæmatemesis ab hirudine* Gal. de loc. affect. Sckenk. p. 227. Riv. cents 4. obs. 26. *a lumbricis* VVedelii.

Si lutulentis, vel paludosis aquis potu assumptis, simul hausta fuerit hirudo, quod bobus solemne est, hæc vel œsophago, vel ventriculo adhærens morsu suo fluxum sanguinis excitat; unde hæmatemesis sequitur; hoc vero insectum sale marino largius assumpto, amaris etiam anthelminticis enecatur, aut emetico assumpto foras amandatur, dein cruor astringentibus restinguitur.

5. *Hæmatemesis catamenialis*; *Vomitus sanguinis menstrui* Alard. Cumini; *Vomitus sanguinis a suppressis mensibus* Ettmuller. pag. 106., Kullandi curat. empit. Hochsteteri decad. 2. cap. 6.; Salmuth. cent. 2. hist. 54.; Schenckii lib. 3. obs. & in gravid. lib. 4.; Fernel. cent. 21. *Ab hæmorrhoidibus* Ramazzini. Haller. Comment. T. VI. p. 84. A. P.

Ille vomitus sanguinis catameniorum vices gerit, sæpius innoxie, etiam in primis graviditatis mensibus, nullaque fere remedia exigit; dissertationem de hoc morbo cum historia vide in *Theoria medica Stahlii*, *pag.* 731.

6. *Hæmatemesis in pancreate* Ettmull. pag. 106. Sylvii Prax. lib. 1., cap. 15.

Ex pancreate ulcerato sanguinem, & pus in duodenum effundente, simulque pressione pulvini durioris ventriculum irritante, huc sangui-

ne

ne & dure in ventriculum refluentibus, fieri creditur; ægri dolorem ad pancreas referunt, pusque cum sanguine evomunt; hos vomitus præcedit dolor lumborum gravativus circa regionem pancreatis; partim per inferiora sanguis ejicitur.

7. *Hæmatemesis ex splene* Ettmuller. pag. 106. Schenck. Obs. lib. 3. Zacut. Lusit. lib. 2. Med. princ. hist. 10.; Glissonii, Obs. Dodon. p. 47. C. P.

Præcedit & comitatur lienis moles, durities, tumor; accedunt pulsationes circa dorsum in sinistro latere, succedit vomitio sanguinis, sæpius salutaris. Lienem sanguinem accipere ab arteria splenica, cujus ramus irrorat ventriculum, sanguinem etiam suum in venam splenicam refunde re, in quam vasa venosa ventriculi abeunt, docet Anatomia; si vero sanguis per lienem libere transire nequeat, illum in arteriæ splenicæ ramis, adeoque in vasis ventriculi congeri, & accedente conatu naturæ illa vasa diduci, sanguinem effundi facile est; a vomitu splenis tumor concidit; hoc viscus sanguinem ex distenso ventriculo expressum accipere videtur: *Rhodii centur. 2. obs.* 65. Junckeri, pag. 52. tabul. 9. *Medicina theoria practica*.

8. *Hæmatemesis scorbutica*. Vide Stomacacem, Juncker. de vomitu cruento, pag. 24. num. 10. C. P.

9. *Hæmatemesis cholerica*. *Cholera sanguinea* Panaroli, Pentecost. 1. obs. 11.; *Cholera hæmatodes* Mangeti. A.

Acutissimus morbus, qui adultos, biliosos, phlethoricos, communiter ex iracundiæ paroxysmo corripit, sanguinem ano & cato profundit, & intra paucos dies, vel etiam horas, e medio tollit, ut vidisse memini. A venenis corrosivis assumptis etiam accidit, in quo casu oleosa, narcotica, & antiemeticum *Riverii* prosunt.

10. *Hæmatemesis simulata* D. Haguenot Profess. Reg. Monspeliens. Obs.

Puella in Monasterio detenta, ut inde emitteretur, hæmatemesim simulavit, eamque vehementem, quippe plures cruoris libras, præsente etiam Medico, vomitu per aliquot dies objiciebat. Detectum est tandem eam quotidie sanguinem bovillum clam hausisse, singulis diebus furtim delatum.

11. *Hæmatemesis carnoso-cruenta* Ernest. Clauder. Ephem. Nat. Cur. Hoechsteter. Dec. 3. & 6. fol. 155. *Hæmatemesis a compressa aorta* Regis. Ephemerid.

12. *Hæmatemesis atra* Loefekii, obs. pag. 48. apud VVarnerum. Frid. Hoffmanni, de vomitu cruento. *Morbus niger* J. Lud. Leberecht Loefeke, D. Med. Berolin. 1754. A.

Puella Indica, temperamenti sicci, cum pulsu duro, sanguine spisso & atro, ter hoc morbo conflictata fuit, tussi convulsiva copiosa, fluidi, tenacis, spissi, atro-rubri, ultra tres, quatuorve libras vomitione; dolor erat fixus, pungitivus in in hypochondrio sinistro, ut in splenitide; ridebat illa mediis in doloribus, & sese ad risum excitare videbatur; pulsus & urina non diversa a statu sano. Frustra plures phlebotomiæ intra annum & semissem repetitæ sunt; sanguis extractus niger erat; diluentibus, laxantibus, & leviter resolventibus brevi sanata fuit. In chronicis morbis non raro lienem flaccidum, facile digitis lacerabilem, observavit *Loefekius*. Ipse memini quod aptato tubo aqua continuo pleno ad arteriam splenicam, plus quam quindecim libras transfudi per lienem laceratum viri chronico morbo perempti, & nunquam potui eluere atrum humorem, qui continuo per lienem transfluxit.

13. *Hæmatemesis ab hepate* Dodon. obs. c. 26. Galen. de loc. affect. l. 5. cap. 5.

Aderat calor febris, sitis, linguæ ariditas, urinæ rubedo, subinde dolor in hypochondrio dextro; sublevabatur identidem aquis cichorii, acetosæ, intybi; sed languore revertente, cum citrino cutis colore, vomitus sanguinis eum abstulit.

A vomitu sanguinis nullum fere sanatum vidit *Dodonæus* præter paucas mulieres, in quibus suppressa erant catamenia, nec unquam venæ sectiones adhibere licuit, propter summam ægri debilitatem syncopalem. Qui convalescunt in ascitem facile delabuntur; unicum virum ex unico hæmatemesis insultu servatum vidit, idque usu iterato absinthii quomodocumque usurpati.

14. *Hæmatemesis a veneno*, Martigues Jour. de Med. Juill. 1751. A.

Illa accidit post horrendas convulsiones, aliaque symptomata, ab applicatione tabaci in diversis partibus ad scabiem sanandam. Caveant ergo qui succum nerii, plumbaginis, aliaque venena extus adhibent adversus scabiem.

V. HÆMATURIA, ab *αιμα* mingo, & *αιμα* cruor; *Mictus sanguineus* Moron. Direct.; *Mictus cruentus* Sydenham, Juncker Tab. X., Frid. Hoffmanni II. 232.; *Orina di sangue* Italis, Gallis *Pissement de sang*.

Character est effluxus cruoris, vel urinæ quasi cruentæ, vel seminis sanguinolenti ex urethra in viris & mulieribus.

Principium est vel in renibus, ureteribus, vesica, vel in vesiculis seminariis, vel demum in ipsamet urethra; *materia* est vel cruor merus, vel lotium sanguinolentum, vel urina rubedinem intensam adepta, vel semen cruentum.

1. *Hæmaturia spontanea*; *Mictus cruentus vermiformis* VVincler. Ephem. Nat. Bur. *Lumbricorum mictus* Plater. l. 3. fol. 790.; *Mictus cruentus menstruus* Brassavoli, Com. *Mictus cruentus simplex* seu *spontaneus* Juncker. Tab. 10. in Aphor. 25. 4. C. P.

Est mictus cruoris sinceri a cogestione illius in renibus facta, & erronea. Instituitur a natura hæc evacuatio ad plethoram tollendam.

Nullus dolor acutus in renibus præcedit, ut in violenta aut calculosa; senibus, plethoricis fa-

familiaris est; præcedente torpore corporis, molestia in vesica; si parca copia & lente delabatur, ille cruor in ureteribus vermiformem figuram adipiscitur, vermes illi aliquot lineas longi, calamoque angustiores fundum matulæ petunt; urina supernatans, aut in intervallis emissa, citrina est; hæc vermiformia corpora vidi; sunt tubuli pellucidi sero rubro pleni.

2. *Hæmaturia violenta ex vomitu* Schenkii; *ex allii usu* Schenckii, *ex equitatione* Schenckii, lib. 3.; *ex casu* Amati, cent. 5.; *Mictus cruentus violentus* Juncker. A. B.

Ea est quæ ex prægressa longiori equitatione, venatione, animi excandescentia, abusu cantharidum, diureticorum fortiorum, lapsu ex alto, ictibus lumbos contundentibus, similibusque ortum ducit.

Celebris Medicus *Hahnius*, qui commorionem in curru passus erat, profusam idenridem hæmaturiam per annum expertus est; is urinam & sanguinem in vesica concretum, non sine horrendis cruciatibus, ejiciebat. Præscripsit *Ill. van Swieten* decoctum radicis symphiti & plantaginis pro potu, interposita subinde manna in sero lactis soluta; *Celeb. Hallerus* phlebotomiam, victum ex vegetabilibus solis, rheum tostum præstans diabetis remedium, lac serum lactis & emulsiones; *Clar. VVerlossius* phlebotomiam, kinkinam, aquas Spadanas, mannam in sero lactis solutam, serum lactis pro potu, diætam lacteam, decoctum equiseti, injectiones in vesicam; ast æger morbi reversionibus in ascitem incidit & obiit; *Tralles de Opil sect. II. p.* 34.

Præcedunt lumbago, hypogastralgia, maxime dolor vesicæ ad grumos illos ejiciendus.

Boerhaave pluries vidit hæmaturiam in infantibus, a fasciis & vestibus arctioribus oriundam.

Quadrupedia jumenta huic speciei sunt obnoxia, ob citatiorem progressum, & onora lumbis imposita. *Liger*.

In nephritide similis hæmaturia quandoque accedit.

3. *Hæmaturia deceptiva*; *ex ficubus opuntia*, *rubis idæis*. B. P.

Cum primum Hispani appulere Americam, fame compulsi in ficus opuntiæ & cerei irruerunt, iisque liberalius votatis omnes postridie urinas, non cruentas, sed dilutas & rubras, minxerunt, ut hodie accidit ex succo rubello harum ficcum, qui affectus periculo vacat hunc in ovibus excitat ex cisti laurifoliæ.

5. *Hæmaturia purulenta*. *Mictus cruentus ex renum ulcere* VVittichii conf. 51. pag. 362. C.

Distinguitur ab aliis ex floccis purulentis urinæ sanguinolentæ mixtis & signis prægressæ nephritidis suppuraræ.

5. *Hæmaturia calculosa* Juncker. tab. 10. *Mictus cruentus ex calculo renum* Plater. lib. 3. fol. 385.; Gradi, consil. 67., Scholtzii, conf. 151.; Sydenhami, p. 566.; Vide Nephralgiam calculosam. C. P.

Si vero calculus sit in vesica, hæmaturia inde oriunda est diris symptomatis stipata ob vesicæ sensibilitate, unde facile distinguitur ab hæmaturia hæmorrhoidali; adest dysuria, pulsus frequens, obscurus. *Cyrilli Consult. T. I. p.* 56. 350.

6. *Hæmaturia in exanthematis*. *Mictus cruentus in variolis*, *morbillisve* Sydenham. A. P.

Mictus cruentus qui supervenit variolis, certissimum mortis præsagium. Unicus æger servatus memoratur *in Transact. philosoph. tom.* 9. Idem dictum esto de hæmaturia in petechia, purpura, miliari, &c.

a Hæmaturia variolosa Vandermonde, an. 1756. pag. 158. Transf. Philosf. n. 470. Pierce Dodd.

Sæpe accidit hæc hæmaturia apud Anglos qui in variola vesicatoriis utuntur, & tunc periculo vacat hic mictus sanguinis, qui si a virus variolosi energia tantum pendeat lethalis est sæpius.

Fit vel per *diapedesim*, ut observat *D. Varnier*, & tunc pulsus est parvus, frequens, intermittens; æger cacochymicus, frigidulus, debilis, conveniunt kinkina & nitrum in apozematis, vel ex *sydenhamo* limonata mineralis ex spiritu vitrioli ad gratam aciditatem in aqua cum saccharo; vel fit per *rixim*, quod cognoscitur ex violentia febris, pulsu pleno, frequenti, cum calore, robore, &c. Præscribunt Angli aquas acidulas pro potu, & camphoram. * Ex *Sydenhamo pag.* 597., *de febre putrida variolis confluentibus superveniente*.

Mictus sanguinis variolis confluentibus, potissimum nigris aut sanguineis supervenit, sub morbi initio pustulis nundum erumpentibus, aut alicubi sub cute latentibus; maculæ interim purpureæ hic illic superficiem corporis obsident, tristem eventum interminantes.

Licet debita sanguinis contemperatio maculas hujusmodi purpureas auferat, nihilominus hæmaturia, & hæmoptysis indubie mortem prænuntiare solent; atque intensæ sanguinis inflammationi ac dissolutioni tribuendæ sunt.

Indicantur itaque remedia tum æstum temperantia, tum incrassandi vim habentia; quamobrem post unicam phlebotomiam liberalem paregoricum exibeatur, ut aquæ papaveris rheados unciæ duæ, laudani liquidi guttæ quatuordecim pro adulto, aceti destillati drachmæ tres; misce, fiat haustus. Deinde sequentia præscribantur; trochisci de terra lemina & bolo armena ana ancia una, terræ sigillatæ, lapidis hæmatitis, sanguinis draconis, & corallorum rubr scrupulus unus; misce, fiat pulvis, cujus capiat drachmam semissem tertia quaque hora, superbibendo ptisanam de radicibus symphiti, aut julapium ex aqua plantaginis, rosarum cinnamoni, quæ recipiant spiritum vitrioli ad gratam aci-

* Distinguitur cruor in urina, si linteum album immergatur; rubedine scilicet sanguinea tinctum apparebit; quod non fit, si rubedo urinæ fit a lixiviali ejus diathesi. Præterea a cruore mixto urina opacitatem ostendit cum sedimento grumoso nigro; si vero rubedo fit a salibus, ea est cum pelluciditate & sedimento pauco, incarnato, vel cinabarino.

aciditatem; noctu vero emulsiones cum narcotico necessariæ sunt; finita vero sanguinis mictione aut expectoratione reliqua peragantur, ut in variola confluente convenit.

7. *Hæmaturia ejaculatoria* Philosoph. transact. n. 466. by D. Schlichting.

Est jacularitio cruenta loco seminis, quæ juvenibus venere effræni repetito utentibus familiaris; sed etiam observata est in viro raro venerem exercente, sed prius gonorrhœam experto; initio non mictus erat cruentus, sed sanguinis erat jaculatio.

8. *Hæmaturia stillatitia* Regner de Graaf. *Hæmorrhagia ex rene.*

Illa species ab aliis discrepat, quod cruor ex urethra, non vero ex vesica procedat, adeoque non mingitur, sed ut pus in gonorrhœa stillatim continuo ex urethra effluat.

9. *Hæmaturia hæmorrhoidalis* Cælii Aureliani *lib. 4. Mictus cruentus ex hæmorrhoidibus vesicæ* Juncker. Uratislav. tom. 1. Alia species *ex vesica, ejusque sphinctere* Frid. Hoffmanni, pag. 232. Altera quæ a *vasis sanguiferis varicosis urethræ* dependet. Illa senibus familiaris est, & facile periodica evadit, tuncque doloris & ischuriæ expers est.

Illustrissimus Franciæ Polemarcha, Dux de Bellisle, belli Administrator, septuaginta quinque annos natus, animi contentionibus, curis assiduis exagitatus, sæpius stomachi turbas patitur, licet sobrie vivat; inde auriginosus evadit, & identidem sine dolore sanguinem mingit; alvum constipatam, & quandoque erythema in tibiis experitur. Incusantur sanguinis spissitudo, siccitas, & acrimonia, in viro temperamenti biliosi, & vividi. Ex animi pathematis & curis turbatur digestio, inspissatur sanguis, & hæret in hepate, unde aurigo fugax, vas quoddam urethræ varicosum primo insultu hæmaturiæ ischuriam induxit. Suasimus juscula decem ex pullo, millefolio, & cancro, dein ut purgaretur æstate ex aquæ Vallensis libris quinque; postea serum lactis bis per quindecim dies usurparet, interpositis quindecim jusculis ex pullo, testitudine & foliis plantaginis; autumno sumatur lac asininum, æger exercitio corporis indulgeat, bis in die cibum sumat, a negotiis animum remittat.

10. *Hæmaturia spuria. Urina rubra* Sennert. lib. 3. part. 8. Frid. Hoffmanni. pag. 231.

Est mictus urinæ intense rubræ & lateritiæ, quam tamen a cruenta distinguimus ratione sedimenti, quod grumosum est in cruenta, non in spuria; præterea in cruenta mictione urina limpida cruori supernatat; ast in hac specie tota urina intense rubra est & limpida, excepto sedimento coloris incarnati. Observatur in ascite, dysenteria, tritæophya ardente: urina lateritia est comes intermittentium febrium, ut quartanæ, *Galen. ad Glaucon. c. 7. Dodon. observ. c. 31.*

Urinam vero rubram, non cruentam, tamen sæpius observavi in scorbuticis, qui ex quartana convalescunt, monet *Sennert. l. 3. de urina rubra.*

Hoc vitium a piscium & crudorum usu redintegratur, & cibis stomachicis monente *Dodonæo* curatur; itaque a vinis albis, cerevisia abstinendum; vino Hispanico generoso, roborantibus, calefacientibus indulgendum.

Si coaguli cruoris putridi guttæ aliquot urinæ sanæ adjiciantur, urina colorem igneum adipiscitur, quod in febribus & scorbuto sæpius accidit: post horas duas apparet in hac mixtura nubecula qualis in urina cruda acutorum morborum, & desuper una alterave macula quasi oleosa similis spumæ quæ in urinis veterum scorbuticorum observatur.

a *Hæmaturia lateritia. Urina rubra* Sennert. ibid. *Urines briquetées, rouges.*

Sunt illæ quæ lateribus contritis tinctæ videntur, quæ quo pauciores sunt, eo magis atrorubræ, quo vero copiosiores, eo colorem dilutiorem obtinent.

Illæ urinæ lateritiæ observantur simul & paucæ in ascite, & aliis morbis hydropicis, ut hydrothorace, anasarca & utcumque rubræ sunt, ut plurimum sine dolore & ardore.

Vel observantur in febribus intermittentibus potissimum in quartana, atque harum, si lateritæ, signum præbent optimum, eademque ac illæ febres remedia expostulant.

Non raro etiam comitantur morbos acutos summo ardore, sudoreque stipatos.

Tam discrepat autem curatio hujus hæmaturiæ in acutis morbis a curatione hæmaturiæ in chronicis, ut observante *Dodonæo Cap. 31*, a calidis medicaminibus intendatur rubedo urinæ in acutis & curetur in chronicis. Qui ex quartana convalescunt, si indigestionem patiantur obpotum cerevisiæ, ob crudorum esum, illi iterum, monente *Sennerto*, hæmaturiam lateritiam incurrunt.

In pyrexiis & febribus ardentibus acutis urinas lateritias diluunt potus aciduli, aquosi, nitrati, emulsionati &c, qui in ascite & quartana nocerent.

Deceptivas illas hæmaturias a veris, seu sanguineis distinguere quandoque difficile est; lintei vero in urina tincti color satis apte huic distinctioni favet.

Urinæ turbidæ jumentorum dictæ ad piuriam proprius accedunt.

11. *Hæmaturia nigra* Cap. 7. lib. 3. p. 7. *urina nigra* Sennert.

Sanguinis aterrimi mictu subito auriginosam fuisse sanatam observavit *Marcell. Donatus*, *histor. mirabil. lib. 4. cap. 29.* Lienosum, cui vere & autumno lien intumescebat, cum dolore & facie sublivida seu *Melasictero* affectum, toties liberari solitum quoties per aliquot dies urinas atramento similes fudisset, observavit *Valesius in Hollerium.*

In *dysenteria* maligna vidi urinas atras coloris caffe, cum alvinis excrementis concoloribus, per aliquot dies ejectas, fœtidasque, subsequente morte, æger autem fuerat hypochondriacus: Urinas non solum rubras & lateritias, sed etiam nigras in hydrope fundi docet *Sennertus*,

nertus, & observant *Naturæ Curiosi*. Vide *Synopsis Ephemeridum Germaniæ*.

A *scabie* retropulsa urinas nigras emitti solitas, observant *Sennertus* & *Naturæ Curios*. Vide *Synopsim Ephemerid. Frid. Hoffmann. II.* 237.

Vidi & in puella pallida cujus ventriculus languebat, & malè digerebat, urinas fuscas, quæ catharsi & levibus stomachicis adhibitis evanuerunt. Nuper vero in puero anasarca affecto similes urinas critice emissas easque uberrimas cum morbi prioris levamine, vidi.

12. *Hæmaturia catamenialis*, Ill. Haller Comment. in Boerhaave 669. p. 89. L.

Ea est quæ quolibet mense supplet catamenia.

13. *Hæmaturia a transfusione*, Denys Collect. Acad. Tom. I. p. 129.

Ex quinquaginta animalibus quæ excepere sanguinem alterius per transfusionem a *D. Denys* institutam, viginti hæmaturia laborarunt, & in maniaco qui similem operationem passus erat, hæmaturia nigra feliciter oborta est.

14. *Hæmaturia traumatica*, Observatio 64. Medic. practicæ; *a nisu*, Journ. de Med. Avril. 1761. D. Landeaute A.

Lumbi hominis calce equi impetiti fuerant, illico libra sanguinis per vias urinæ effluxit: repetitis phlebotomiis non cessit mictus cruoris; præscripto succo urticæ cruor in vesica figebatur, unde ischuria, meteorismus, dyspnœa; balneis, emulsione, diureticis prorirabatur mictus sanguinis, demum adstringentibus & diureticis interpolatis æger convaluit.

15. *Hæmaturia a verme*, Ed. Barry Essais d'Edimbug. T. V. article 72.

Thomas Hutchius per quinquennium urinas sanguine tinctas mingere solitus erat, sedimento nigro intra dies singulas ad uncias duas ascendente, cæterum doloris expers; quo plus bibebat, eo dilutiores erant urinæ, nec ab exercitio, diæta aut medicamentis ulla oriebatur mutatio; deerant omnia signa calculi, arenularum. Demum ob diuturnitatem illius hæmorrhagiæ debilitatus, œdematia, ascite, lassitudine, aurigine, dyspnœa, inappetentia, siti immodica, amphimerina æger absumebatur.

Tunc emeticum & die sequenti mercurium dulcem, deinceps vero infusum amarum, pilulasque ex sapone, croco martis, gummi ammoniaco, rheo, curcuma, kinkina &c. assumpsit, nec non elixirii vitrioli guttas triginta quovis die præter aquas Pyrmontanas. His præmissis eminxit vermiculum pollicis longitudine, anguillulæ similem, rubrum, oculis, oreque & annulis instructum, quo emisso sensim convaluit.

VI. MENORRHAGIA; Etymon a Græco *mea* mensis, menstruum, & *rhœo* fluo, erumpo; *Catameniorum fluxus immedicus* Hippocr. Foesii p. 567. *Almorroia* Dioscoridis; *Sanguinis stillicidium ab utero*, Ballonii; *Hæmorrhagia uterina*, Moroni Direct., Junker. Tab. 14.; *Lochia immodica* Juncker. pag. 991. Tab. 135. *Aphadros*, Dict. Univ. *Pertes de sang des femmes*. Ægræ *hæmorrhoissæ* vocantur in Evangelio S. Matthæi; Gallis *Hemorrhoisse*.

Character. Menorrhagia est fluxus sanguinis ex utero sæpius vel ex vagina morbosus & quantitate vel difficultate peccans.

1. *Menorrhagia difficilis; Menstruatio difficilis, Menses cum molestia fluentes* Sennert. lib. 4. pag. 2. A. P.

Morbus est periodicus, singulis scilicet mensibus recurrens, puellis puberibus & non viro utentibus satis familiaris, qui ante eruptionem mensium eas lumbagine, doloribus vagis hypogastrii, capitis, imo cardialgiis, vertigine, epilepticis insultibus, aliisque symptomatis illas cruciat, quæ etiam symptomata fluentibus catameniis perseverant.

Hic morbus afficit viragines plethoricas, sanguineas, libidinosas, & gravidatione ut plurimum curatur nec non semicupiis. Huic affinis est, diversa tamen, apud annosas matres hysteralgia catamenialis.

Adolescentulæ lotrici quoties imminebant catamenia, toties superveniebant cardialgiæ; epilepsiæ paroxysmi; dein, erumpentibus catameniis nec interruptis, hæc symptomata aliquandiu perseverabant. Adhibita fuere diluentia jufcula, ptisanæ ex floribus chamæmeli, pediluvia, fomenta emollientia, nec non semicupia tepida, e quibus, potissimum ultimis, multo pejus habuit. Tunc confugiebat *Medicus D. Coulas* ad hyoscyami albi extractum, & uno grano sumpto nullus supervenit epilepsiæ accessus, nulla cardialgia; verum catamenia non fluxerunt. Cum autem experta esset ægra sibi catamenia pluries prodiisse dum flumen frigidum pedibus nudis ingressa fuerat, Medicus, arrepta indicatione, durante menstruationis labore fotus ex aqua frigida abdomini & pubi applicandos præscripsit, & his rite succedentibus etiam semicupia frigida, ex quibus factum est ut catamenia prospere & ubertim effluerent.

2. *Menorrhagia stillatitia; Stillicidium mensium* Aetii tetrabil. 9. serm. 4. cap. 63.

Est effluxus stillatitius, sed diuturnus & dolorificus, sanguinis menstrui; stipatur scilicet hysteralgia & propter diuturnitatem ægram debilitat; hinc ægritudo, anxietas; differt a menorrhagia difficili quod non ex abrupto ubertim fluat sanguinis, & intra tres vel quatuor dies cesset, verum stillatim per longum tempus effluat, quod valde incommodum.

3. *Menorrhagia immodica*. *Menses inordinati*, *antevertentes* Sennert. lib. 4. *fluxus mensium nimius* Sen-

Sennert. de morbis Mulierum. *Hæmorrhagia uterina*. Junckeri tabul. 14. Tralles de opio. Tom. I. pag. 41.

Merito hæc menorrhagia dividitur in acutam & chronicam. *In chronica* prodest decoctum corticis aurantiorum subviridium, ob vim adstringentem pulpæ albæ; in quo ferrum candens extinguantur: valet etiam vini rubri aquati potus modicus, terra catechu aliis adstringentibus mixta, rhabarbarum tostum parva dosi diu usurpatum; kinkina etiam a multis laudatur; valent & aquæ Spadanæ ex fonte *Pouchon*, aliaque tonica corroborantia. Si immodica confestim fuerit menorrhagia, dissolve gypsi albi manipulos duos in solutione aquosa gummi Arabici; fiat cataplasma hypogastrio nudos per tres horas admovendum & iterandum, quod cataplasma nec hæret, nec induratur; In hoc morbo licet narcotica a *Rod. a Castro*, *Sennerto*, *Ettmulero* laudantur, a respuit *Tralles*: verum si sint hysterialgigi dolores, ut solemne est, ab iis ego nequaquam possum abstinere, nec inde crescit effluxus: omisso opio & borace pulvis Lindani adhiberi potest, quæ fit ex coralli, succini, boli Armenæ, sanguinis draconis, ana dracmis ij, seminum plantagin's drachma una, croci martis scrup. j, syrupo de rosis siccis q. s. dosis drachma una, ter de die: hoc remedio innumeras mulieres restituisse se asserit. *Ill. Tralles*.

In *acuta* menorrhagia & profusa cum pulsu forti & magno, quies animi & corporis, phlebotomia, potiones nitratæ cum cremore tartari adhibendæ; foris vero acetum; aliquando potus aquæ frigidæ spiritu vitrioli acidulatæ, aut infusum rosarum saturarum, aut emulsiones cum nitro & syrupo papaveris juvant: idem præstat æstus stercus asininum cum aceto, nec non epithema ex aqua, aceto, nitro sacharo saturni, imo intra vaginam linteum solutione vitrioli martis madidum adhibetur: Valet etiam intus indigo ad grana xij bis in die.

Juxta *Hamiltonum* & *Septalium* sumantur cortices sex aurantiorum amarorum, bulliant in aquæ libris iij ad libras ij, colatura saccharo edulcorata sumatur ad cochlearia x ter in die. *Hoffmannus* mulieri gravi terrore perculsæ & inter lipothymias anxietatesque gravem menorrhagiam patienti antispasmodica feliciter præscripsit, ex floribus chamæmeli, millefolii, croco, castoreo, camphora & assa fœtida, ut systematis nervosi commotiones sedaret.

Quantitas ordinaria sanguinis menstrui est circiter unius libræ Medicæ in spatio quinque vel sex dierum, ita ut plures sint mulieres quæ per *sex dies* & forte plures fundant singulis diebus uncias duas, quam quæ intra id temporis spatium non semi-unciam effundant; hic effluxus noctu sæpius ingruit; antecedunt gravitas corporis, anxietas, ægritudo, cephalalgia, sensibilitas, difficilis catharticorum tolerantia, ita ut his assumptis valde torquentur, febriant, nauseant, &c. immodicus est effluxus quoties quantitas emissa ea est quæ vires sensibiliter imminuat, adeoque est in ratione quantitatis realis emissæ & debilitatis nativæ mulieris; quantitas emissa est æstimanda ex profluvio quotidiano, & ex numero dierum per quos perseverat, seu ex copia quotidiana, ex diuturnitate & ex recursuum frequentia.

Menorrhagia immodica sæpius accidit mulieribus ea ætate qua catamenia brevi valedictura sunt; quovis mense sensim uberius ea fluunt accedit pallor, pervigilium, asthenia, anorexia; & successu temporis phlegmatia; raro mulieres syncope ob menorrhagiam extinguuntur, sed in phlegmatiam aut ascitem delapsæ dein fato succumbunt: sanguinis vel est vividus & purus vel cœnosus & maculas rubras amplo sero circumdatas in linteo notat; in utroque tamen casu phlegmatia supervenit.

Therapeia hujus morbi diversa est pro periculi urgentia. Si enim a profluvio sanguinis metus sit ne cardialgiæ, syncopesque superveniant, sistendus est ille fluxus per adstingentia, ut decoctum bursæ pastoris, geranii robortiani, radicum tormentillæ, bistortæ, vel per succum urticæ, infusum rosarum rubrarum, aquam Rabel ad gratam aciditatem aquæ potandæ additam, imo possunt usurpari pilulæ Helvetii ex sanguine draconis & alumine. Vidi casus in quibus ob nauseam & cardialgiam urgentem viribus adhuc stantibus, ipecacuanhæ dosis vomitionem feliciter excitavit, saburram ejecit, & ipsa die fluxus cruentus evanuit.

Si vero periculum non imminet, sed plegmatia accedat, & chronici faciem morbus induat: tunc ab adstringentibus abstinendum puto, ut saltem mitiorius utendum, ut decocto radicum symphiti; sed acrimonia sanguinis est contemperanda, licet phlegmatia contrarium suadere videatur; novi plures quæ ab hoc morbo se liberatuns usu diluentium, demulcentiumque & potissimum lactis: inter demulcentia, jufcula ex pullo juniori primas tenent; pro re nata illis stomachica admiscenda sunt, ut flores chamæmeli; stomachi enim functiones in hoc casu sæpe languent, dum acrimonia humorum ex pervigilio, pruritu vaginæ, & temperamento mulieris calido designatur; cathartica vitanda sunt, quia catamenia promovent, & vires detrahunt, aut parce sunt adhibenda, eaque mitia; demum lac caprinum vel vaccinum diutissime usurpandum, quod aliquoties in ipsa phlegmatia cum metu ascitis præscripsi, unde mulieres restitutæ sunt.

Cortices aurantiorum amarorum sex bulliant in aquæ libris iij ad lib. ij: colatura saccharo edulcoretur: dosis fit cochlear. x ter in die. *Hamilton*.

Mulieri Judææ gravi terrore perculsæ, & inter lypothymias, palpitationes, anxietates, gravem menorrhagiam patienti antispasmodica feliciter præscripsit *Hoffmannus* ex floribus chamæmeli, millefolii, croco, castoreo, camphora, & assa.

& assa fœtida ut systematis nervosi commotiones sedaret.

4. *Menorrhagia erronea ; Mensium per aliena loca excretio*, Sennert. de morbis mulier. cap. 11.

Menses ex oculis fluentes, Dodonæi observ. cap. v5 ; Lud. Mercat. cap. 7. de mulierum morbis ; Boerhaave Aphor.

ex naribus, Brassavol. ad Aphor. 33. Sect. V. Paræi Lib. XXV. cap. 12.

ex alveolo dentis, Roussei de homiuis primordiis cap. 28.

ex auribus, Brassavol. ad Aphor. 25. Sect. IV.

ex mammarum papillis, Amati Cent. II. cur. 21. Paræi Lib. 23. cap. 52. Cordæi Comment. in lib. Hippocratis de morb. mulier.

ex vomitu, Hippocrat. de morb. mul. 1. Aretæi lib. II. cap. 2. Benivenii cap. 4. de abortus causis.

per intestina, Galen. in 35. Aphor. S. V.

ex podice, Paræi Lib. 23. cap. 12.

per urinam, Brassavol. in Aphor. 35. S. V.

ex umbilico, Nicolai Florentin. Serm. 2. capit. 8.

ex digito, Mercat. de mulier. affect. l. 1. cap. 7.

ex cute, Haller Comment. 667. p. 87. L. P.

4. *Menorrhagia ab hysteroptosi* Mauriceau de morbis puerperarum, cap. 6. lib. 3. Heister. Chirurg. de uteri prolapsu 157. L. P.

Symptomata sunt, 1. sensus ponderis in pelvi ; 2. difficultas mingendi, seu stranguria ; 3. lumbago gravissima versus ligamenta lata ; 4. fluxus nunc cruentus, nunc leucorrhœicus copiosus ex vagina ; 5. moles carnea cruentata ex vagina prolabens. *Vide* iconas apud *Heisterum*.

Alia est hysterocele imperfecta, Gallis *Descente de matrice*, in qua uterus extra vaginam non elabitur ; alia est perfecta, Gallis *chute de matrice*, in qua extra vaginam uterus elabitur.

Hysterocelem mentitur prolapsus vaginæ, & in hysterocele uterus est vel inversus, vel non inversus ; non inverso utero orificium ejus intima parte apparet, nullum vero foramen in inverso ; hysterocele simplex dignoscitur a vaginæ prolapsu ex altitudine ad quam stylus per foramen immissus pervenit, quæ major est, si sola vagina prolabatur, & semipedem attingit, multo minor si solus uterus ; in virginibus nunquam hysterocele inversa datur, quæ puerperis tantum accidit brevi post partum.

In polypo vaginæ nullus datur effluxus, nulla lumbago ; menorrhagia ab hysterocele quandoque est ita abundans, ut per plures menses perseveret, æque copiosa quam uberrima catamenia. Vidi virginem religiosam quæ hysterocelem a leucorrhœa contraxerat, in qua per duos annos quovis mense fluebat cruor, exceptis octo diebus, quibus mucus lymphaticus tantum extillabat ; hic vero effluxus ex ima parte hujus molis pyriformis pendulæ, seu ex orificio uteri exstillabat ; aderant lumbago, progrediendi difficultas, & a sanguifluxu debilitas ; uterus in lecto crutibus erectis facile restituitur, nisi recens sit prolapsus, & uterus inflammatus, ac turgidus.

Curatio consistit in prompta repositione uteri ; frustra etenim phleborомia, adstringentia extus vel intus adhiberentur ad hanc menorrhagiam cohibendam ; illa quidem singulis mensibus quasdam inducias dare posset ; verum singulis mensibus etiam reverteretur, eaque copiosior & diuturnior quam in catameniis.

Repositionem sequi debet retentio, quam juvat situs supinus per semimensem, pessarium commodum ex subere cerato annuli instar aperto, vel suberiangulari, argenteo, buxeo ; laudatur etiam pessarium Anglicum, cujus descriptio & icon traditur *Essais d'Edimbourg tom. 3. tab. V.* juvat etiam spongia noctu gestanda liquore saturni, vel decocto verbasci in vino madida, item aqua fabrorum ferrariorum injecta, & similia ; sed repositio debet prius institui.

6. *Menorrhagia gravidarum ; Hæmorrhagia uteri* Heisteri Chirurg. cap. 154. vulgo *Blessure ; Pertes rouges de sang*, Mauriceau. A.

Si hæmorrhagia uterina gravidæ terminum nondum attingenti superveniat ob plethoram, febrem, lapsum, animi commotionem, &c. metus est ne abortiat, quod ut vitetur, præscribenda est phlebotomia, victus refrigerans, & quies corporis ac animi ; hæc sufficiunt ad sistendam hæmorrhagiam quæ primis graviditatis mensibus supervenit.

Si vero menorrgagia perseveret, leniter diducendum est uteri orificium immissis digitis obstetricis, lacerandæ sunt chorii membranæ, ut exitus præbeatur aquis in eo contentis, quo facto tormina partus intendi consueverunt, & contractio uteri menorrhagiam sistit expulso fœtu, observante *D. Puzos Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. I.*

Consultatur *Mauriceau des maladies des femmes grosses observat.* 49. & *Heister. Chirurg. cap. 154. part.* 2. Si invitis auxiliis diæteticis hæmorrhagia intendatur quocumque graviditatis mense, Chirurgus non potest gravidam morti eripere, nisi immissa leniter manu intra uterum fœtus pedes prehendat, & eum foras educat cum placenta ; sic enim liberatus uterus & sponte constrictus vasorum sanguinem fundentium orificia præcludet, ut multis exemplis confirmat *Mauriceau* ; est in illa praxi dimidia pars puerperatum paulo post partum moritur, observante *Puzos* p. 350. *Traité des Accouchemens.*

Aliæ sunt menorrhagiæ trium primorum mensium graviditatis, aliæ vero trium posteriorum.

Primis graviditatis mensibus principium menorrhagiæ est abortus, vel placenta post abortum superstes in utero, falsa germina expulsioni proxima, successio fœtus a vi externa. Menorrhagia in abortu mediocris est, cum solo fœtu liberatur uterus ; ast copiosa, cum placentam ex abortu superstitem expellit. Sæpe placentam in hoc casu foras ducere impossibile est propter

ter funiculi debilitatem, torminum uteri tarditatem, orificii uteri angustiam; hæc si undique adhæreat utero, nullam; si hiscat, copiosam; si omnino evulsa uteri constrictionem permittat, exigham ciet menorrhagiam; ea foras amandata vi naturæ, vel artis menorrhagia sistitur; verum cum non potest avelli, atque cessat hæmorrhagia & dystocia, relinquenda est in utero ubi putrescet, & frustillatim dein effluet.

Menorrhagia quæ a dystocia falsi germinis dependet, licet quandoque uberrima sit, & terribilis, rarissime lethalis est: hanc nec phlebotomiæ, nec adstringentia minuunt, necessum est ut orificium uteri excidat, vel quod melius, ut ex utero germen emittatur; vires cibo convenienti sustinendæ, opus naturæ potissimum est committendum; si vero attingi queat falsum germen, foras extrahendum est.

Menorrhagiæ, quæ sub graviditatis finem accedunt, pendent a dehiscentia placentæ; cum hæc menorrhagia est stipata doloribus, debilitate syncoptica, & simul uteri hiatu, partus proritandus est, imo invertendus fœtus, & a pedibus extrahendus, ut docet *Mauriceau*, quod tamen summo vitæ matris periculo tantum fit.

Si vero minus urgeat menorrhagia, fœtusque debitum situm obtineat, maxime vero si non hiet uterus, ad partum coactum properandum non est, sed phlebotomia est adhibenda, alimentis eupeptis parca copia utendum, lectulo constanter est incumbendum, clysmata injicienda, si alvus ægre laxetur; si menorrhagia revertatur, vel his auxiliis non cedat, grumique sanguinis hysteralgias, syncopesve accersant, dira partus provocandi urget necessitas, nec soli naturæ res est committenda; & quoniam tormina languent, ea proritanda sunt, digitis intra orificium immissis & diductis, identidem opus remittendo, & conatus naturæ exspectando; paulo quidem tardius accidit partus ea methodo, sed non invertitur fœtus, nec tamdiu post partum permanet menorrhagia, ac in partu coacto, seu fœtus extractione; quippe uterus ea ratione contrahitur qua fœtus extrorsum procedit; ruptis etiam digito membranis, imminuitur volumen, uterus sensim coarctatur, quod non accidit juxta *Puzos* cum subito fœtus extrahitur. Felices gravidæ quæ peritum in his obstetricium virum habent.

In menorrhagia vulgo datur pulsus uterinus, id est, irregularibus ac subsultantibus pulsationibus notatus, initio fortior & magis renitens, quam aliis pulsus critici, accedens ad pulsum ex quo hæmorrhagia narium designatur, seu dicrotum. Hæc *Illustr. de Borden*; mihi vero has pulsuum differentias in hoc morbo distinguere non datum est.

7. *Menorrhagia decolor*; *Menses vitiosi* Sennert. de morbis mulier. cap. 8.; *Humida intemperies uteri* Sennert. de morb. mulier. *Menorrhagia ex marisceis*; *Gamorrhoides uteri* Sennert. l. 4. p. 1. cap. 7. C.

7. *Menorrhagia lochialis*; *Lochia catharsis* Græcis; *Puerperia* Latinis; *Lochia* Sennert. *Nimius sanguinis post partum effluxus* Sennert. de morb. puerperarum, Mauriceau capitul. 5. *Vuidanges* Gallis.

Statim a partu hæmorrhagia uterina est copiosior quam decet, sive quia crassiorem fœtum mulier peperit, unde partus difficilior, vasa uteri magis patula, conatus vehementiores fuerunt, vel quia mulier nimis plethorica; vel quia frustra placentæ in utero remanserunt; hæmorrhagia identidem remittitur, quia cruor in utero colligitur, congrumatur, & serum tantum dimittit; verum dein tormina ad excernendos grumos eo diriora sunt, & purus putusque cruor iterum cum grumis evacuatur.

Periculum est præsens, si ea sit menorrhagia quæ vires infringat; tunc autem si placentæ frustra remanserint in utero, ea sunt manu obstetricis quantocius educenda, puerpera jusculis, ovis, panatellis vescatur; supina jaceat, calorem lumborum avertat, stramini, vel corio incumbat *marochino* dicto, si pulsus vegetus sit, sanguis e brachio mittatur, ejus fervor ptisanis, emulsionibus temperetur, subacidis potibus utatur, lumbi linteo oxycrato frigido intincto involvantur, necnon foliis centinodiæ; profuit cum fæces & flatus abdomen distendebant clysmate laxante eas evacuare; quies animi & corporis omnino servanda; demum si fluxus persistat, injectiones & potus adstringentes usurpare convenit.

Illico a partu purus putus cruor effluit ex utero, qui statim fluxilis nulla tormina creat; mox congrumatus in ipso uteri orificio, tormina excitat per tres primos dies sæpius perseverantia, primiparis multo minora; tertio, vel quarto die febris lactea accedit, & hysteralgia lochialis pari passu recedit; interea uteri textus lacteo cruore liberatur, unde fit ut subsequentibus diebus lochia odore subacido nares feriant; & dilutiora sensim evadant; ea in rusticis septimana una, vel altera, apud nobiles tribus vel quatuor terminantur.

9 *Menorrhagia ulcerosa*, Ill. van Swieten Aphor. 499. Tralles de Opio cap. 1. pag. 54. C.

Ea est quæ ex uteri ulcere scirrhoso, carcinomarode, cum leucorrhœa ulcerosa, quandoque supervenit, antecedentibus non raro dolore fixo pubis, lumbagine, hysteralgia & effluxu ichoris saniosi ex pudendis. Confert spiritus vitrioli vel aqua Rabel ad gratam aciditatem aquæ immixta.

VII. ABORTUS; Græcis *Ambliosmos*, *Amblosis*, *Ectrosmos*, *Phtora*. *Apophtora*; Latinis *Abortus*, *Effluxio*, *Deperditio*; Gallis *Blessure*, *faux germe*, *accouchement prematuré*, *Avortement*.

Est fœtus nondum vitalis ex utero exclusio. Immaturus, sed nondum vitalis est fœtus qui septimum saltem vitæ suæ a conceptione mensem non attingit; aut si attigerit, debilior est quam ut eo tempore exclusus extra uterum vivere queat.

Quæcumque valent placentam ab utero divellere, aut fœtum enecare, ea omnia naturam stimulant ad fœtus, tanquam ponderis inutilis; vel noxii & cito putrescentis, eliminationem; ea autem sunt interna, externave, vitia matris, aut fœtus ipsius.

Symptomata abortus sunt menorrhagia abortiva, rigor & horror cum æstu volatico, inappetentia, nausea; accedit lassitudo, lumbago, palpitatio, leipothymia, syncope, mœstitia continua, hysteralgia gravativa ad inguina, frigus genitalium, tenesmus, uteri nonatus, conspicuus quandoque ejus tumor in hypogastrio, mammarum subita extenuatio, flacciditas, cum galactirrœa serosa; accedunt proxime hysteralgia spasmodica, tenesmus acrior; menorrhagia crescit cum leipothymia, ac syncope, extremorum frigore, mentis dejectione; æstus & rigor alternant, cephalalgia, hypogastrii delapsus, demum aquarum amnii, & fœtus ipsius dudum immobilis exclusio.

Ut præcavantur abortus, vitanda sunt principia ejus quæ ideo cognoscenda; scilicet 1. violentia quævis aut animi, ut ex terrore, ira; hinc frequenter accidit a terræ motu, in obsessis urbibus, &c. aut corporis, ut saltus, conatus, vomitus, epilepsiæ insultus, diarrhœa, dysenteria, tenesmus, coitus frequens: hinc abortus primis graviditatis mensibus non infrequens recens nuptis veneris avidioribus. 2. Venena, sive *emmenagoga*, ut adhatoda qua Zellanenses, sabina qua scorta apud Europæos utuntur; semen aquilegiæ; myrrha, absinthium, castoreum; sive *catharctica* & emetica, quæ succutiendo uterum, aut fœtum pabulo suo frustrantia, eum enecant. Plethora quæ catamenia promovet, & cognoscitur ex capiplenio, faciei rubore, dyspnœa; plures autem mulieres ab hoc principio abortiunt, nisi identidem phlebotomiam admittant, maxime quæ durante graviditate voraciores & otiosiores, sunt Plethora commota in febribus acutis & pyrexiis, necnon in usu hydrargyroseos fortioris etiam abortum excitat; unde *Hippocrates* dixit mulierem gravidam acuto morbo corripi lethale. 4. Fœtus vitio fit abortus, si fœtus moriatur, sive pabulo defraudatus, sive funiculo circa collum ligatus, demum quovis modo mortem obeat; mortuo autem fœtu, nullus motus saltem spontaneus in utero persentitur, sed moles pondere proprio versus decliviorem locum inclinat. *Vide* signa fœtus mortui apud Auctores 5. Vitio matris abortus accidit, si uterus sit scirrhosus, ulcerosus; si mater syphilide laboret, quod etiam suspicamur ex repetito abortu, fœtus circa ultimos menses tunc eduntur in lucem luridi, putres; hæc causa non rara est, atque hydrargyrosi curatur; deinceps enim graviditates felicius succedunt, cum virus syphiliticum ablatum est.

1. *Abortus effluxio*: *blessure*; *faux germe*.

Est exclusio fœtus intra primum a conceptione mensem; vulgo illi abortus sine notabili dolore, & cum modica menorrhagia fiunt; sæpius diversis vicibus nunc embryonem, dein membranas, alias vero placentam natura expellit; quandoque tamen oviforme corpus pellucidum, fœtum vermiformen includens, simul emittitur.

a *Abortus subtrimestris*, *Avortement*. A.

Proprie dicitur abortus, si a primo ad quartum graviditatis mensem accidat fœtus exclusio; quo serior est & quadrimestri proximior, eo pejor. Principia ejus sunt interna, vel externa. Interna sunt mors fœtus, vel vitiosa crasis sanguis materni, ut syphilis. Externa sunt placentæ hiatus ob ictus, lapsus, vehementes conatus matris.

Cum mors fœtus a principiis internis dependet, abortum antecedunt menorrhagiæ interpolatæ, in quarum intervallis datur leucorrhœa serosa, nigrescens: hos effluxus nec quies, nec phlebotomiæ exhauriunt; gravida hysteralgias periodicas patietur, cum anorexia & asthenia, quæ symptomata mensem & ultra ante abortum permanent; tunc dolores partus increscunt, mœnorrhagia redintegratur, aquæ amnii elabuntur, & postea fœtus mortuus lividus, inodorus facile eliminatur; si placenta non eliminetur, illa nec funiculos debiliori tuto extrahi, nec digitis in uterum parum hiulcum immissis educi potest; exspectandum est donec eum expellat natura, excitatis aliquando torminibus vividis cum monorrhagia; aliquando vero putredine demum excitata, tabis spetie evacuatur placenta.

Si tormina & menorrhagia, quæ placentæ separationem ab utero incidant, non sufficiant ad liberandam mulierem, obstetrix digitis duobus immissis potest eam abripere & extrahere, matre suos conatus sustinente. Si vero embryone elapso, nec gravis menorrhagia, nec dolores succedant, sed sequatur leucorrhœa serosa, brunnea, dein cadaverosi odoris, tunc placenta in frustula putrida delapsura est. Hic effluxus quandoque mensem transgreditur cum febre irregulari; anorexia & anxietate puerperæ, cui succurimus usu amarorum, jusculorum ex plantis vulnerariis, imo kinkinæ, si erratica febris accesserit; de cætero fugienda ammenagoga, opus naturæ committendum, quod tuto satis, licet sero, exequetur; quo facto cessat leucorrhœa fœtida & uteri os clauditur.

b *Abortus subsemestris*; *accouchement prematuré*. A.

Est ille qui a quarto graviditatis mense ad septimum accidit.

Hic excitatur a matris debilitate nativa, vel uteri laxitate, non raro determinatur ab ictu, casu, terrore, febre, morbo acuto, vel etiam syphilide; fœtus minime vitales sunt, adeoque solius matris ratio habenda est; funiculus satis resistit, ut hujus ope extrahi possit placenta, & os uteri satis hiat, ut obstetricis manum admittat.

c *Abortus octimestris*; *Couches precoces*. A.

Est

Est exclusio fœtus sex septimanis, vel mense ante consuetum terminum.

Recens natus languet & non crescit, nisi cum ætatem, qua nasci debuerat, attigit, imo interdum ea die moritur, qua nasci debuisset. Summa horum fœtuum cura habenda est, lin teis gossypio munitis obvolvendi, sunt, non vero fasciis; nutrix ab octo, decemve diebus enixa eligenda est.

2. *Abortus ab uteri laxitate* Boerrhaave Consult. 15. A.

Cognoscitur ex debilitate constitutionis generalis, & ex violentiis, quas uterus sæpe perpessus est, a partu multiplici, ab obstetricis imperitia, a plethora prægressa, quæ vasa uteri debilitavit, a juvantibus & lædentibus.

Mulieri 35. annos natæ, quæ duodecies intra octo annos abortierat, fœtus successive magis immaturos excludens, incassum teutatis Bathoniensibus balneis, balnea frigida per sesquiannum adhibuit, exiguo cum successu; huic *Boerhaave* sequentia remedia præcepit dum gravida non esset. 1. purgans adstringens; lene ex infuso myrobalanorum & rhei, cum pauxillo mannæ & syrupi de cichorio compcsito per quinque dies successivos; vespere vero cardiacum ex aqua stillatitia corticis citri unc. duabus, spiritus vini Matthioli drach. 1. tincturæ opii gutt. x, succini gutt. xv: victus interea sit ex vegetantibus, jura carnium, ex lacte; sexto die hora ante jentaculum, prandium & cœnam, sumat pilulas tres, scilicet catechu, drach. 11., cortic. granat. drach. 1.; mastiche drach. 1. & sem. succini præpar. drach. 1; terebinth. gutt. vi. olei stillatit. cinnamom. gutt. viii, misce, fiant pilulæ singulæ granor. iii.

Superbibatur vero vinum medicatum ex infuso cortic. cappar. cinnammom. tamarisci, ligni agallochi, santal. citrini, lapid. hæmatit. simaturæ matris, maceris, nucis moschatæ, radic. lapathi acuti, semin. quatuor. calidorum minorum; pulvis tenuis infundatur in vini rhenani libris sex.

In his perseverandum toto gestationis tempore, corpus moderate exercendum, victus sit ex iis quæ arrident.

ORDO SECUNDUS.

ALVIFLUXUS.

Rhoodes Hippocratis; *Fluxus ventris* Celsi: *Profluvia alvi* Foresti.

PRimæ *viæ* dicuntur apud Medicos canales continui, qui ab ore ad anum extenduntur; œsophagus scilicet *stomacho* terminatus intestinum tenue *Ileon* olim dictum, cœco terminatum, quasi exiguo ventriculo & intestinum crassum Longano *Calii Aureliani*, & *Colon* Græcis dictum, quod *Marsupio* extremi recti terminatur.

Ille canalis ita est dispositus, ut alimenta possit ingerere & dirigere, verum etiam vitiosa ingesta aut excrementa commodiori via egerere, & sanguinem ab omnibus recrementis huc affluentibus, si vitiosa evaserint, expurgare; maxima proinde sensibilitate & mobilitate præditus est, ut sensu confuso, quæ displicent, vel nocitura sunt percipiens, ea tum ano, id est sursum per os, tum cato, id est deorsum per podicem eliminet. Sic in ore contenta quæ placent deglutimus, masticamus, gustamus, quæ displicent nauseamus, expuimus, excreamus velut inviti & inscii.

Hinc alvifluxuum alii sunt *anoterici*, ut vomitus, nausea; alii *catoterici Galeno* dicti, quibus per inferiora alvus expurgatur, ut diarrhœa; pulsus intermittens præsagit alvifluxus per inferiora; intermissiones sunt omnino inordinatæ, post duas tresve pulsationes satis æquales & pleniusculas, succedunt totidem minores, promptiores, quasi subintrantes.

Nullum corpus e loco movetur, nisi excessu virium ipsum urgentium, supra vires quibus resistit, & in loco retinetur; si cum Veteribus vires quibus contenta in sua sede retinentur, & suæ expulsioni resistunt, vocemus *retentrices*, & eas quibus extrorsum urgentur *expultrices*, evidens est quod ad evacuationem absolute necessarium sit, ut vires retentrices superentur ab expultricibus quo posito impossibile est non fieri evacuationem, & quo sublato ea nequaquam fieri potest; ille excessum virium est itaque evacuationis cujusvis causa pathologica.

Resistunt vero contenta in alvo 1. mole sua; sic major ventriculi conatus requiritur ad tres libras alimentorum evacuandas quam ad libram. 2. Resistunt adhæsione sua seu viscositate qua solidis agglutinantur, sic phlegmata amygdalis adhærentia difficilius excreamus quam salivam. 3. Resistunt graviditate sua, seu directione gravitatis; sic stante corpore vomitus difficilior est quam eo procumbente; e contra mictus & partus faciliores sunt. 4. Resistunt receptacula & sphincteres si contentorum corporum diameter sit minor diametro nativa orificiorum, nec nisi adhibitis viribus contenta in minores moleculas possint dividi; sic scybala quæ paulo majora sunt diametro podicis resistunt dejectioni alvi, in ratione virium quæ debent adhiberi, ut sphincteris fibræ elongentur, & ut scybala dividantur seu defringantur. 5. Resistentiæ fluidorum quæ diversis viribus propelluntur, crescunt in ratione earum virium; sic quadruplo magis resistit urina quæ duplo majori velocitate expellitur e vesica, quam quæ solita velocitate mingitur.

Hinc patet vires retentrices crescere 1. ex parte contentorum, ratione inertiæ, seu molis movendæ, ratione adhæsionis, & ratione gravitatis, etiam si contenta sint fluida; eas vero, ulterius crescere 2. ratione duritiei si disfringi debent ad hoc ut excernantur, ratione positura,

sic foetus transversim orificio uteri oblatus magis resistit quam si caput directe huic orificio offerat: demum receptacula resistere si angustiora sint, tum ratione roboris quo sphincteres clauduntur, convelluntur, tum ratione crassitiei & duritiei fibrarum, quæ sola elasticitate renituntur.

Vires vero expultrices solum resident in musculis receptacula ambientibus aut constituentibus; omnis enim motus animalis per vires musculorum exercetur; sic intestinum componit partim tunica musculosa, quæ ex fibris annularibus confecta tubum illum coarctat, & contenta sursum, deorsumve exprimit, & tunica musculosa quæ ex longitudinalibus fibris composita, eum tubum decurtat, ejusque cavum tantumdem minuit; his viribus conjunctis materies contentæ comprimuntur, & qua data porta exprimuntur; hisce viribus auxiliantur musculi abdominales & diaphragma, quæ pressionem intendunt, & sub prælo viscera alvina constringunt quoquo versum æqualiter: illæ vero vires pressivæ sunt, non expulsivæ, nisi determinata accedat directio; sic si annulli musculares intestini successive contrahantur a pyloro versus podicem, si musculi abdominales deorsum urgeant, materies per inferiora truduntur; si vero contraria sit nisuum directio, ad superiora pelluntur; ad vires itaque expultrices requiritur pressio & determinata directio. Nomen itaque illud non est superfluum nec ridiculum, ut præmaturo judicio prænuntiaverant Neoterici, Veterum contemptores.

Si morbos jusce ordinis universim respiciamus, eorum causa est conatus naturæ ad eliminandas materias a primis viis. Conatus est applicatio virium eo fine, ut superetur quædam resistentia, adeoque conatus involvit virium directionem & majorem impensam; impensa tamen virium non est semper absolute major, ad hoc ut conatus si morbosus, & virium potentiæ motricis imminutionem, adeoque lassitudinem inferat.

Conatus sunt vel violenti vel spontanei; in statu sano conatus non plus impendunt virium quam pastu & somno quotidiano possunt resarciri, illique sunt vel parvi vel magni: in statu morboso viribus potentiæ motricis majorem partem absumunt, quam quæ pastu & somno quotidiano reparari queat. In agone mortis conatus violenti quidem sunt, sed tamen debiles.

Difficilis dicitur motus ille ad quem exerendum majores superandæ sunt resistentiæ, & motor minoribus viribus præditus est. Difficultas itaque actionis est in ratione resistentiæ superandæ, & debilitatis ejus qui eam superare contendit; ita ut eadem actio quæ sano & robusto facilis est, ægro debilitato sit difficilis.

Alii alvifluxus magnam, alii vero parvam difficultatem involvunt; parva est difficultas ejectionis in diarrhœa serosa, ita ut nulla videatur; magna in dysenteria & tenesmo; unde dysenteria a Veteribus difficultas intestinorum vocatur.

Magnitudo morbi hujusce ordinis æstimanda est non solum a solito majori egestorum copia, sed etiam a difficultate egestionis, quæ virium exsolutionem & molestiam difficultati ac debilitati proportionalem excitat.

Principia alvifluxuum sunt quæcumque vim expultricem irritant, ut omnes antiqui Medici pronuntiarunt; falsi vero sunt tum Mechanicorum, tum Chymicorum hac de re conceptus plurimi. Sola obvia cuique observantia sufficit ad hæc principia intelligenda; quidquid molestum in ore persentitur, illud naturaliter exspuimus, quidquid gratum retinemus vel deglutimus.

Eadem saliva quæ silenti molesta non est, loquelam ineunti molesta est, unde qui sermonem adoriuntur eam prius exspuunt, ut organa loquelæ sint expeditiora; nec tamen opus est ut eum finem clare intelligant ad hoc ut exspuant. Sputatores melancholici ob pravum morem susceptum salivam velint, nolint, & non cogitantes exscreant, licet ea nec acrior sit, nec quantitate peccet, nec organa male se habeant. Errant itaque illi Mechanici qui ex actione gravitatis salivæ, vel ex ejus acrimonia vellent ejus exspuitionem mechanice, ut ajunt, deducere, cum molestia seu aversatio ex quadam perceptione confusa oriunda sit. Supermechanica molestia non semper secum involvit dolorem, nisi hoc nomine pruritus & ipsa voluptas intelligatur; in satyriasi semen, in tenesmo mucus alvi cum sensu molestiæ, simul & voluptatis ejicitur, in nausea cum sensu abdominationis; aut si quando dolor conatus excretorios comitetur, jucundus quidam sensus factam evacuationem sequitur, & quædam cupiditas comitatur; cupiditas dico, non voluntas; nec enim in tenesmo voluntas est, sed dejiciendi dira cupiditas, eaque insatiabilis.

Quidquid irritat, illud monet vel sollicitat ad agendum; non solum pondere, acrimonia, punctura, potest irritari ventriculus ad vomendum, sed & sola memoria objecti abdominabilis, ut cadaveris putridi, cujus mentio facta fuerit apud delicatulas mulieres; a diversis pathematis diversas evacuationes excitari notum est omnibus. Qui prima vice concionaturi sunt, paulo ante alvum exonerare coguntur; sunt quibus terror diarrhœam incutit; ex ira plures mulieres copiosum urinæ limpidæ fluxum patiuntur; ex metu summo sudor frigidus; ex commiseratione lachrymarum proventus cietur; initio magnorum morborum, ut fracturæ cranii, febris putridæ, natura gravi pathemate commota alvum uno vel cato exonerat, ut tempestate ingruente nautæ nimis onustam navem sarcinis in mare projectis liberant; horum causam mechanicam inquirant Mechanices periciores, finalem prætervidisse nobis sufficit.

Praxis. Causam nisi quis auferas, is frustra morbum debellare voluerit, adeoque scopus præcipuus est vires expultrices irritatas sedare, retentrices reparare, ac potentiam seu facultatem.

tatem vitalem interea sustinere; sic enim restituetur debita intra illarum virium actiones æquilibratio.

Verum distinguendum est prius an principium morbi sit irritatio vis expultricis, an retentricis, quod rarum est, debilitas.

Vires expultrices esse irritatas & adauctas, cognoscimus ex conatibus, doloribusque evacuationem concomitantibus, & ex indole materiæ morbificæ, ac subjecti ægrotantis robore, ætate, sensibilitate, & constitutione; sic in dysenteria, tenesmo, sunt conatus ad egerendum; sunt dolores, calores, tensiones partium; sunt acrimonia excretorum, quæ indicant intestina esse valde irritata, phlogosi affecta, spasmodice exagitata, continuo vellicata a pravis, corrosivis aut acribus humoribus, quos vel alimenta, venenave ingesta suppeditant, vel quos sanguis in intestina tanquam in colatorium exonerat; cum itaque vires expultrices admodum esse adauctas & irritatas in hoc morbo manifestum sit, evidens est præcipuum esse medentis scopum, 1. ut naturæ noxias vitiosas materias ejicienti ferat auxilium potu diluenti, oleoso, blando, refrigerante, ut aqua pulli, sero lactis, infuso florum malvæ, decocto oryzæ, usquequo materiam morbificam sufficienter evacuatam, & vires vitales nullo in periculo versari cognoverit; 2. ut materiam morbificam e ventriculo per vomitoria lenia auferat, ex intestinis simul, & semel intra biduum per cathartica blanda eliminet; minus enim defatigatur homo per dejectionem uberem intra aliquot horas a cathartico excitatam quam per repetitam quavis hora noctu & interdiu licet paucam ejectionem, vi materiæ morbificæ proritam; 3. ut faciliorem reddat evacuationem, adeoque conatus inutiles imminuat, quod non solum laxantia; diluentia potu sumpta præstant, sed etiam clysmata emollientia, quæ materias acres obtundunt, viscidas diluunt, vias lubricant, & fomenti ad instar intestinorum, phlogosim, tensionem, spasmos temperant. 4. Cum autem inutilis est morbi medela, nisi vires naturæ sustineantur, atque non possint sustineri si conatus immodici, assidui non intermittant, si dolore & tormina sæpius ægrum etiam noctu discrucient, si evacuationes uberiores eum exhauriant, necessum est conatus, dolores & evacuationes saltem nocte quavis sussaminare, compescere, quod miraenlum præstant narcotica, quæ sensum intestinorum, adeoque inde oriundos conatus excretorios compescunt per aliquod tempus; hoc enim laudanum præstat, ut enormes evacuationes alvinas quasvis non minus suspendat, quam dolores & conatus, unde præmissis evacuantibus laudanum liquidum ad guttas circiter viginti, solidum ad granum unum, diascordium ad drachmam, pilulæ de cynoglosso ad grana sex, vel similia; debent, saltem horis nocturnis, adhiberi. 5. Demum quoniam diuturnitate morbi superata sphincterum & valvularum resistentia, laxatis excretoriis osculis, dissolutis etiam humoribus, ac læsa vi digestiva stomachi, facile in consuetudinem abiret morbus evacuatorius, operæ prætium est, ut eliminata satis materia quæ morbum initio fovebat, eaque specificis si dentur medicaminibus correcta, vires retentrices restituantur, augeantur, adeoque fluidi debita viscositas restituatur; in hunc finem stomachica, absorbentia, tonica, imo adstringentia sub his cautelis feliciter adhibentur, quæ initio morbi, materiam febrilem retinendo, nocuissent; sic data tempore prosunt, & data non apto tempore quæque nocent. Si vero morbus non tam ab irritata vi expultrice quam a retentrice debilitata oriatur, ut accidit in diarrhœa serosa, tunc quem scopum sibi præfigere debet Medicus clarius exponam dum de serosis fluxibus erit quæstio, quippe horum maxima pars pro passivis effluxibus debet haberi.

Alvifluxuum alii sunt sanguinei, ut hepatirhœa, dysenteria, &c.: alii vero mere feculenti, ut diarrhœa, lienteria; quidam sunt anoterici seu superiores, ut vomitus, ileus; alii inferiores, ut tenesmus, ipsa diarrhœa; demum dantur qui ano & cato materies evacuant, ut cholera, & quandoque melæna, &c.

„ Dejectio saluberrima est mollis & figura„ ta, assueto sanis tempore facta, & quoad „ copiam ingestorum copiæ respondens; sub„ his conditionibus abdomen bene se habet. „ Quod si liquida sit dejectio, bonum est sal„ tem; nec cum stridore, nec crebro & pau„ cum secedere; dejectiones enim similes, seu „ tenesmodes multum defatigant, & somnum „ abigunt. Si vero frequens fit dejectio, erit „ leipothymiæ periculum, sani semel in die; „ vel in biduo, idque vel diluculo, vel quod „ præstat post prandium alvum deponunt. Mor„ bo acuto declinante feces alvinæ debent esse „ crassiores, rufæ, neque multum graveolen„ tes, pultiformes, nec malum est tunc tem„ poris lumbricos excerni. In quovis morbo „ mollem & mediocriter tumidum ventrem es„ se oportet; at vero dejectionibus præliqui„ dis, albidis, aut prærubris vel spumanti„ tibus alvum ferri, hæc omnia sunt calami„ tosa; sed illud calamitosius est multo, par„ cum, & lentum, & album; & subflarum, „ & æquale excerni, ac adhuc funestius ni„ gra aut pinguia, aut livida, aut æruginosa, aut graveolentia excerni. „ *Hippocrates Progr. ostic.*

In curandis alvifluxibus auxilia diætetica & gymnastica non minoris sunt utilitatis quam pharmaceutica; & si quidem ab exercitio alvus movetur, ergo quieti maxime indulgendum est; & si necessario æger e loco in locum trasferendus sit, is quam lenissime navi, lecticave gestandus non curru succussandus; ea vero cautela eo accuratius servanda quo æger magis est debilitatus, aut dolore simul vexatus, ut in dysenteria, diarrhœa torminosa, vomitu &c.

Diætam quod attinet vulgus omnem alvifluxum

xum stomachi frigidati & laxitati tribuit, unde vinum, liquores spirituosos, aromata, panem tostum in vino cum cinnamomo, saccharo, ambara coctum lubenter usurpat; verum in diarrhœis biliosis, cum calor, sitis, pyrexia, oris amaror urgent, ea sunt valde noxia, quæ tantum in convalescentibus, a diarrhœa pituitosa aut a longo morbo exhaustis competunt.

Frigore, maxime vero si pedes huic & humiditati opponantur, diarrhœa & alvi tormina facile excitantur, adeoque in omni alvifluxu pedes calide pannis laneis siccis sunt fovendi; perspiratione equidem retenta & in intestinale colum vergente, irritantur intestina, & materies aeri hoc humore dilutæ alvifluxui sustinen do aptissimæ sunt; quæ diuresi & diaphoresi potissimum alio sunt amandandæ; nam: ut ait *Hippocrates*, cutis, laxitas alvi siccitatem inducit, & cutis siccitas alvum laxat.

Sunt qui alvifluxus biliosos, dysentericos, sub finem æstatis obvios, fructuum usui tribuunt, unde fructus etiam maturos sanis prohibent, cum tamen nil sit utilius fructibus refrigerantibus, acidulis, etiam ad bilis fervorem contemperandum humorum, acrimoniam alcalescentem retundendam, unde in biliosis alvifluxibus, diarrœa, cholera, vomitu, dysenteria æstivis, biliosis, limonatam, emulsiones affatim hauriendas suademus; nec tamen diffiteor, quin certis tempestatibus fructus rubigine, rore vitiosi infecti possint his morbis ansam præbere; verum id potius accidit cum penuria frigum adest, ita ut pauperes vitiosis; crudis, dyspeptis utantur, quam cum annus fructibus succulentis maturis abundat; imo fructus alvifluxibus inducendis aptissimi sunt, non horæi, dulces & aquosi, sed adstringentivi præditi, qui bilem in corpore figunt, ejusque salubrem excretionem impediunt, ut fructus corni, sorbi, mespili &c.

Multum nocet in alvifluxibus cibus copiosior & digestu eo difficilior quo vires stomachi ab his morbis magis labefactantur: vires fractas citro reparare contendunt ægri, sed illæ tuto jusculis reficiuntur, a quibus non residuæ sunt materies fibrosæ, crudæ, quæ intestina lacessunt; licet autem succi fructuum & herbarum oleracearum utiles sint in diarrhœis biliosis prævertendis, fructus horæi & herbæ oleraceæ in vulgaribus alvifluxibus nocent, tum parte fibrosa quæ difficilius digeritur, tam parte aquosa, quæ alvi laxitatem adauget, ubi tamen alvus usu panis tosti, ovis sorbilibus, rheo, rhapontico & myrobalanis potius resiccanda & adstringenda est.

VIII. HEPATIRRŒA; *Hepatis atonia* Græcis; *Dysenteria hepatica* Tralliani Lib. VIII. cap. 4, Gilberti; *Dysenteria hepatera* Reusner de Scorburo *Hepatitis* Varandæi Diss.; *Aimatera* Dict. Univ. *Fluxus hepaticus* Neotericorum, *Flux hépatique* Gallis.

Nomine fluxus hepatici intellexere Veteres quamcumque diarrhœam, lienteriam, cœliacam, ex hepatis vitio oriundam, ut notat *Gordonius*, Lilium, folio 257. Neoterici vero hoc nomine indolentem sanguinis, utplurimum diluti & loturæ carnium similis, dejectionem significant, undecumque materia fluxus procedat.

1. *Hepatirrhœa vera; Dysenteria hepatica* Gordoni Lil. Med.; Jordani de pestis phænom. cap. 19.; Ballon. Conf. Lib. I. Consult. 53.; Shore Philos. Transf. n. 420., *ex abscessu hepatis* Amati Cent. III. cur. 5. C.

Est fluxus alvi seroso cruentus, simulque biloso-purulentus, cum signis vitii in hepate, ut abscessus, aut putredinosæ dissolutionis, qualem observarunt *Lamoniere de fluxu dysenterico cap.* 1. & plures Auctores in *Sepulchreto Boneti cap. de dysenteria* enumerati.

Miles Anglus hepatitidem passus erat, frustra tentatis remediis tumor quidem hypochondrii dextri remisit, sed desiit in malum fluxum hepaticum, quo per sex menses conflictatus & exsiccatus obiit; aperto corpore invenimus loco hepatis solam membranam ipsum investientem, satis crassam, instar facei, cui adhuc portio sanici loturæ carnium similis inerat, qualem tam longo tempore excreverat; *Bontius*, *Med. Indorum lib. 3. observ. 7. 9.* Similem observavi ipse Mantæ ad Sequanam; anno 1730.

2. *Hepatirrhœa intestinalis* Neotericorum, *Cœliacus affectus* Tralliani lib. 8., *Merum non ens* Ettmulleri; *Fluxus a dysenteria* Riv. *obs.* C.

Est fluxus alvi loturæ carnium similis, doloris expers, cujus materia, per intestinorum vasa secretoria anastomosim passa & dilata, in intestina effunditur.

Cœliaci ex *Tralliano* liquidas, non bene concoctes, nec non cruentas feces, velut ex vase destillantes, per alvum excernunt, unde longo tempore ventris resolutio cum assidua dejectione perdurat; hinc extenuatio, vigiliæ, inappetentia, cruditas, &c. Rarissimus morbus, si existat unquam.

3. *Hepatirrhœa a vulnere* Bonet. Sepulchret. p. 178. A.

In hac specie superveniunt vomitus & dejectiones cruentæ, etiam si vulnus hepar tantum, non vero ventriculum attigisset, & ea differt a dysenteria per absentiam torminum, ab hepatirrhœa legitima per colorem rutilium ejectionum.

4. *Hepatirrhœa Mesenterica*, *Fluxus varii mesenterii abscessum secutus* Jo. Rhodii centur. 3. obs. 95. C.

Castellus biliosi temperamenti senex Patavinus, de-

decem menses fluxu hepatico laboraverat, iterum saniosa, deinde biliosa & pituitosa sine pure, sine urinæ mutatione reddidit. Medicus Caimus putabat principium morbi esse jecoris atoniam, Joannes Prævotius credidit misenterii abscessum esse; nulla febris, nulla tormina; recte divinasse Prævotium docuit eventus seu apertura cadaveris. *Bonet Sepulchret. Tom. 2.*

5. *Hepatirrhœa scorbutica* Reusneri de Dysenteria p. 411. *Hæmorrhagia intestinorum tenuium* Barbeyrac M. S. C.

Similem nuper observavi sine ulla febre, sine torminibus & statim sine alvi fluxu in puero Nosotomii generalis qui purum putumque cruorem cum fecibus per aliquot dies sine alvi fluore, dein vero cum alvi fluore excrevit; similem in febribus observarunt plures, ut *D. Lazerme* sine ullo hæmorrhoidum signo, sine torminibus.

6. *Hepatirrœa cruenta*; *Dysenteria hamatodes* Heurnii in aphor., *Fluxus alvi hepaticus* Bontii Med. Indor. cap. IV.

Differt ab hepatirrhœa vulgari quod non humor sanguinolentus, & loturæ carnium similis, sed purus putus sanguis sine torminibus effluat ob distenta vasa sanguifera, vel ea erosa ab acrimonia: hæc species facilius curatur quam Europæa vulgaris.

Cura. Ubi acrimonia in causa est, emulsiones adhibeantur, cucurbitæ cum scarificatione lumbis & natibus admovendæ; cibi saccharo condiendi. Si vero plethora incusetur, vena secanda est illico; quod tamen raro in Java insula prospere succedit, nisi apud Lusitanos & Indos; Balgæ enim sunt debilissimi, velut effœminati a calore insuefeto; dein ad extractum croci & opii ceu ad sacram anchoram est confugiendum, idque circa noctem.

7. *Hepatirrhœa intermittens*; *subcruenta febris* Torti. p. 182.; *Febris hepatica* Torti de febrib. p. 125. A.

Est species quæ febris intermittentis perniciosæ accessum comitatur, cum illo terminatur, dein revertitur, citamque virium exsolutionem infert, ac si etiam die intermissionis perseveret sequenti accessu in magnum periculum conjicit. In illa vel initio vel in declinatione morbi loturæ carnium similis materies copiosa excernitur ad magnum pondus, unde summa virium imbecillitas, pulsus minutus, extremorum frigus, vox debilis, oculi concamerati, proclivitas in lypothymiam, maxime si æger e lecto velit surgere. Illa hepatirrhœa nullum dolorem, nullam animæ turbam affert, trescente febre crescit & intra secundum tertiumve aceessum mortem minatur.

Periculum majus est si loco seri sanguinolenti effluat sanguis ater, vel atra bilis Veterum, ut in morbo nigro Hippocratis seu cholirica Moroni. Curatio eadem quæ doleræ intermittentis.

IX. HÆMORRHOIS; *Aimorrhois* Gal. lib. de atrabile. *Fluxus hæmorrhoidalis* Neotericorum; *Flux hemorroidal*. Ægri *hæmorrhoidarii*.

A Græco *alma*, cruor, & *rheo*, fluo; ita ut fluxus hæmorrhoidalis sit nomen ineptum & pleonasma; hæmorrhoides vero nihil aliud sunt quam *marisca* gazæ apud *Aristotelem*.

Apud scholasticos & plebem hæmorrhoidis nomine intelligitur tumor varicosus in poditis margine, sæpe sanguine turgidus, aut sanguinem fundens; verum tum sæpe sint similes tumores sine ullo sanguinis effluxu, & in hoc casu sit vitium simplex, non morbus, res hæ diversæ diverso nomine sunt indigitandæ: tumores illi *mariscæ* tum *Martiali* vocari debent; & fluxus cruoris *hæmorrhois* multo aptius vocatur.

Hæmorrhois est fluxus cruoris ex podice, præsentibus tuberculis rubris, duris, dolorificis, aut iisdem in recto latentibus; vel in sanguinibus ex mariscis podicis. Distinguitur ab *hepatirrhæa* cruenta, in qua purus cruor etiam ejicitur, ex eo quod sint signa designantia originem mali esse in podice vel in recto, scilicet tubercula hæmorrhoidalia; ea signa sunt, quod dolor in dejectionem referatur tantum ad podicem, quod tubercula illa vel videantur, vel ab ægro persentiantur tanquam nuclei persistorum intra anum. A dysenteria & tenesmo discrepat quod nulla sint in abdomine tormina dejectione præcedentia, quod nullus tenesmus, nulla mucositas; & maxime quod purus & putus cruor fætibus induratis ut plurimum superaffusus sit, non vero cum illis dissolutus, ut in dysenteria.

1. *Hæmorrhois moderata*; *Hæmorrhois catamenialis* Hippocr. lib. de morb. mulier. Galen. lib. 5. aphor. 33.; *Fluxus hæmorrhoidalis* Auctorum. B. P.

Illa est ex qua æger aptior evadit ad sua munia, vel per quam a majoribus morbis liberatur, ut a morbis hæmorrhagicis, convulsivis, febrilibus, dolorificis; sublevatur usu panis secalini, pomorum, uvarum quæ alvum laxam servant, clysmatum ex aqua, potu acidularum, balneis domesticis; abstinendum a curis, studio, vigilia, venere, aliisque alvum exsiccantibus.

2. *Hæmorrhois immodica*; *Flux hæmorrhoidal immodere*. A. P.

Suppponit conatum naturæ ad plethoram minuendam, sed nimium propter stimulum ortum ab acrimonia sanguinis, a phlogosi podicis, a materia febrili. Scopus Medici debet esse ut trajectum sanguinis ex vena hæmorrhoidali interna per venam portam faciliorem reddat per diluentia, exercitium moderatum, & impetum ejus in mesentericam inferiorem & hypogastricam imminuat situ horizontali, phlebotomiis ex brachio; ut omnem stimulum ex podice detrahat per clysmata emollientia, catharsim ex cassiæ pulpa, usum seri lactis, atque anodyna intus & extus adhibita; demum si metus sit nimiæ

miæ debilitatis debent ipsa adstringentia parti admoveri, ut vinum rubrum, in quo solutum sit alumen, vel ex pilis leporinis bolo armena & albumine ovorum fiat cataplasma; verum intus succus plantaginis, aqua rosarum, decoctum millefolii, geranii, seminum urticæ, debent usurpari, & æger abstinere a victu calido, ab equitatione, cursu & excercitio actuali, maxime a vigiliis, studiis & sollicitudinibus. Vidi ex longo usu lacti pro omni cibo & linctu catelli marifcis applicati, atque lacte affuso allectati, curatum hæmorrhoidarium jam febre lenta exhaustum. Novi plures homines curatos admota radice cataplasmatis instar contusa verbasci seu thapsi harbati.

In pulsu hæmorrhoidali si fide *Clariss. de Bordeu* post tres quatuorve pulsationes contractas, vividas, rigidasque subaquales, succedunt duæ tresve pulsationes paulo ampliores, minus æquales, quas excipiunt tres quatuorve pulsationes dicrotæ: ast in omnibus adest quid tremuli & magis frequentis ac contracti quam in aliis pulsibus inferioribus.

3. *Hæmorrhois polyposa*, Lieutaud Chirurg. Jour. de Med. Nov. 1761. p. 57. C.

Adolescens a quatuor annis alvi fluxu cruento emaciatus, demum ejecit ano polypum pyri magnitudine cum transitorio sanguinis profluvio, quo facto brevi convaluit.

4. *Hemorrhois ab exania*.

Hæmorrhoidarii rupto, vel laxato tabulato ligamentoso quod fundum pelvis sustinet, id infortunium accidit: tunc inter desidendum foras elabitur fasciculus mariscarum cum exania, & inde sanguinis profluvium & acris dysuria? reposito vero recto ea symptomata sedantur; hic morbus periculosus est & sanatu difficillimus.

X. DYSENTERIA; Latinis *difficultas intestinorum* & *tormina*; Cælio Aureliano *Rheumatismus cum ulcere*; Paracelso *morbus dissolutus*; Italis *Caquesangue*; Anglis *Dysentery*, *bloody flux*; Gallis *Dyssenterie*, *flux de sang*.

Character. Frequens torminosa mucoso cruenta alvi dejectio.

Theoria. Arteria quæ tenue intestinum irrigat est arteria mesenterica superior: quæ vero crassum, vel longanonem, est mensenterica inferior venæ quæ ex ambabus sanguinem revehuns sunt magna mesaraica VVinslovvi, quæ ex tenui, & parva mesaraica seu hæmorrhoidalis interna, quæ ex crasso intestino sanguinem revehit in venam portam deferendum: vena porta ex his duabus venis & ex splenica coalescentibus oriunda subit hepar, in quo dividitur in ramos successive minores, ex quorum ultimis venæ hepaticæ sanguinem ad cavam refusuræ trahunt originem, sicque sanguis hunc verticem seu circulum absolvens bis arteriosus & bis venosus evadit.

Circumferentia & *capacitates* relativæ horum vasorum inventæ sunt in sene.

			Lumina.
Aortæ	37. Linearum		136. 9.
Venæ portæ.	19.	......	36. 1.
splenicæ.	15.	......	22. 5.
mesaraicæ.	12. 6.	......	15. 8.
arteriæ mesent. super.	9.	......	8. 1.
inferior.	4. 5.	......	1. 6.

Hinc sequitur quod capacitas venæ portæ sit minor respectu arteriarum ex quibus sanguinem accipit, quam capacitas venæ cavæ respectu aortæ, adeoque quod minori facilitate sanguis transeat ex arteriis mesentericis in suas venas ac in aliis partibus.

Sanguinolenta tamen aqua infusa in aortam multo copiosius & citius transudat in intestinorum & ventriculi cavum, quam in alias partes, ut expertus sum in canibus vivis & in cadaveribus humanis: ergo facilius est sanguini impulso per arterias mesentericas, maxime si difficilius hepar permeet, suum serum cruentum in intestina dimittere quam in aliis partibus ab aorta irrigatis. Quantitas sanguinis per arteriam mesentericam superiorem transmissi est circiter 16. pars ejus qui transmittitur per truncum aortæ, ut sequitur ex ratione luminum & ex hydraulicis experimentis; ast qui transmittitur per inferiorem mesentericam est quinquies minor quam qui per superiorem, unde pronum est concludere intestinum tenue esse circiter quinquies ponderosius crasso aut saltem longius.

Eo facilius serum sanguinis per secretoria intestinorum elabitur quo fortius trudetur ab arteriis & quo magis ipsi resistetur a venis; hinc patet cur in dysenteria, etiamsi liberum sit hepar, modo febris adsit, cruor debeat secretoria intestinorum vasa diducere, & per ea effundi, ut in hepatirrhœa, si hepar obstructum fuerit aut male affectum, etiamsi nulla febris adfuerit serum sanguinolentum poterit facile in intestina delabi: non potest sanguis fortius trudi in ultimas arteriolas quin illarum ramulos lymphaticos diducat & inflammet, unde phlogosis intestinorum & simul effluxus cruoris in cavum, hine symptomata essentialia dysenteriæ subsequentur: verum alia de causa possunt etiam inflammari intestina, scilicet ab acrimonia corrosiva tum muci in intestinis secreti, tum alterius fluidi peregrini fistulam intestinalem permentis; inde enim similia subsequuntur symptomata. Intestina motu peristaltico propellunt reliquias alimentorum a pyloro versus podicem, nec ille motus peristalticus potest fieri in partibus inflammatis citra redintegrationem doloris; cum itaque buli crassiores materiæ expellendæ ad locum inflammatum pervenere, aut fluida mucosa ejus loci contractionem sollicitabunt, vi stimuli fiet illa tum intestini, tum musculorum epigastricorum contractio expulsiva, quæ doloris vehementiam augebit cum sensu torsionis intestini, unde dolor torminosus in umbilicali circiter regione, si ibi sit sedes inflammationis; inde vero ad dejectionem eo majus labetur tempus quo magis distat locus inflammatus a podice, ita ut inter tormina

na & dejectionem nulla mora fere interponatur, si intestinum crassum laboret phlogosi; ast major, si ileum vel jejunium: continuata adest in dysentericis molestia, pressione abdominis detegenda, sed non continua tormina excretionem quamlibet antecedentia: tormina itaque non a phlogosi, sed a contractione intestini dependent, adeoque erant illi qui alio modo rem se habere leviter determinant.

1. *Dysenteria benigna spontanea* VVallæi; *cruenta dejectio critica* Hœchstteteri Decad. 2. obser. 1. Zacuti de princip. med. histor. lib. 2. obs. 15. D.

Illæ sunt quæ redundantem tantumodo sanguinis copiam arguunt sine febre, & sine obstructione hepatis: talis observatur in pueris per plures menses perstare; in mutilatis qui lautius vivunt & phlebotomiam omittunt, in desidibus fucci plenis; in lactentibus infantibus recti prolapsus fere comitatur dysenteriam.

2. *Dysenteria catamenialis* Horstii, p. 2. lib. 1. obs. 27.; Gal. 5. de loc. affect. *Dejectio sanguinis copiosa tempore mensium, & periodicus recursus a suppressa narium hæmorrhagia*, For. lib. 1. obs. D. P.

3. *Dysenteria Parisica* Junckeri; *Mal de Paris*; D.

Ea est quæ advenas ab aquarum insuetarum usu divexat; oritur quidem statim a diarrhœa torminosa, sed successu temporis dysentericus evadit effluxus cum tenesmo, & sanguinolentis dejectionibus; exigua est virium prostratio, febris parva vel nulla, inappetentia non est notabilis, unde a maligna discrepat. Non solum Parisiis, sed etiam Londini, Amstelodami, & maxime in Indiis Orientalibus peregrinos discruciat hic morbus; abstinendum ab aqua Sequanæ, a carnibus; vino Alicantino indulgendum.

Parisiis advenæ potius diarrhœæ quam dysenteriæ sunt obnoxii; verum inquirendum restat num, præter usum aquæ, ad hanc concurrant fontes cuprei, stanno non accurate obducti, in quibus aqua Sequana percolanda fer, vatur, num abstinentia a vino, utpote cariori, multasque esus carnis bovillæ etiam conferant: Vide *Dictionaire de santé* sub titulo *Mal de Paris*, ubi suadetur Elixirium Garus, & ptisana ex floribus lamii albi, matricariæ, chamomillæ; post aliquot dies æger purgetur ex manna & catholico; si febris accedat dentur cremores oryzæ, jusculа, clysmata; dein elixirium & ptisana memorata in usum advocabuntur.

4. *Dysenteria Gravidarum* Forest; Hecquet in Aphor. Hippocr.

Non paucæ sunt recens nuptæ quæ per aliquot dies dysenteriam hanc experiuntur, an a suppressis catameniis, an a turbato circuitu per viscera pelvis; si sub finem graviditatis, ea a partu sponte sanatur.

Curatur clysmatis laxantibus & potu ex decocto geranii Robertiani præmissis emollientibus oleosis; imo si nulla graviditas, phlebotomia ac leni catharsi.

Benigna est quæ initio graviditatis, potissimum ob plethoram, accidit; cathartica & emetica non conveniunt, nisi mitia, eccoprotica, demulcentia; phlebotomia præstat.

5. *Dysenteria atrabilaria*. A.

Dysenteria quæ ab atra bile incipit, lethalis ex *Hippocrat*.

Illam præcedunt rigor, calor, nausea, vomitus biliosi; comitatur febris synochus biliosa, vel amphemerina putris, quotidie exacerbans, cum siti, virium prostratione, oris amarore, cardialgia, pervigiliis, colore pallido faciei.

Accedunt præter tormina, & tenesmum, dejectiones brunneæ, virescentes, vel atræ, fœtidissimæ, deinceps urinæ coloris cassæ in sedimento, cæterum viridescentes atræ, putridæ, fœtidissimæ, totum corpus cito extenuatur; in vigore morbi adest dysuria, accedit singultus, sudor viscidus. Lethalis est ut plurimam hæc species, atrabilarios, succis acribus, viscidis in sanguine & hepate congestis onustos aggrediens.

Videtur pendere a febre mali moris cum atra bile in sanguine copiosa.

6. *Dysenteria epidemica*, Sydenham pag. 108. *Dysenteria febrilis* Amati cent. 5. A.

Ista frequentior est priori, cum synocho putri juncta, lingua sordida, tumore, vel meteorismo abdominis, calore, siti, urinæ ardore aut identidem suppressione; sed differt quod excreta & urinæ non sint coloris obscuri, fusci nec tanti fœtoris.

Videtur naturæ conatus quo a sanguine acrimoniam quamdam per colatoria intestinorum excernere nititur, repetitis cordis nisibus in arteriam mesentericam superiorem potissimum conversis; intestina seriatim percurrit phlogosis & tandem in recto sedem figit.

7. *Dysenteria castrensis* Ramazzini de morbis castrensibus pag. 647.; *Fluxus virulentus* Saxoniæ; *Dysenteria Indica* Bontii Medic. Indor; *Dysenteria Pestilentialis* Amati centur. 3. cur. 90., Schenckii fol. 861. A.

Illa epidemice grassatur, symptomata pejora habet ac graviora, & si plures auferat quam sanatos dimittat, pestilentialis audit; magnus excrementorum fœtor, veluti cadaverosus, diversusque color, pulsus febrilis, sed parvus, mollis; vires prostratæ ab initio: his adjungunt se delirium, angina, tenesmus ulcerosus.

Circa finem æstatis frequentius accidit communi latrina utentibus; suspicio est ne contagiosa fit per halitus putres ore & podice exceptos.

Hoc morbo laborant soli milites sui noctu tentoriis suis excedunt & frigori exponuntur; nulla febris, initio diarrhœa est, succedunt tormina, vires prosternuntur, purus cruor excernitur.

8. *Dysenteria simulata* Polybii lib. 6. Stratag.

Amphiratus a pyratis in Lemno detentus a cibo abstinens & rubricam cum aqua marina dilutam bibens dysenteriam simulavit. Piratæ metuentes ne moreretur atque sic ejus redemptionis pretia frustrarentur; eum dimisere.

9. Dy-

9. *Dysenteria Pecorum; Malis humida* Lancisii de Peste Bovilla; *Pestis Bovilla* Ramazzini; *Lues vaccarum Tubingensis*. A.

Morbus hic totam successive Europam & demum nuper Galliam devastavit, atque boves eripuit. Hanc observavi apud Helvios Comitiorum jussui ut obtemperarem; boves ibi, in Occitania capræ, & verveces infestabantur: oriebatur ab inappetentia, ruminationis cessatione, languore, boves passim in campis tristi & demisso capite vagabantur, interdum ejulantes, salivantes, dein frigebant auribus, fremebant toto corpore, alvi fluxum successive cruentum & torminosum patiebantur, hinc colliquatio, fæces oleosæ & mucosæ, cruentæ: paucissimi sanabantur obortis ad nares & caput pustulis crustaceis, &. alopecia subsequente, alii quorum palearia setaceo pertusa in molem magnam intumefacta multum puris & saniei effundebant.

Inveni cadavera exsanguia, penultimum stomachum phlogosi tentatum, primos exsuccos & alimentis soliris siccis infarctos, tumores flatuosos, prius dolorificos in panniculo adiposo, sæpius juxta lumbos, emphysemata in pulmonibus; carnes albissimæ impune ab hominibus manducabantur.

10. *Dysenteria alba* Sennert. t. 3, Etmull. Sydenhami pag. 109. VVillis. tom. 2. p. 70. *VVeisse-Ruhr* Germanis. *Griping of the gutts* Anglis. *Dysenteria incruenta* Javanensium obs. curios. A.

Omnia habet dysenteriæ vulgaris symptomata, tormina scilicet, frequentem alvi dejectionem mucosam; tenesmum, eo solo discrimine quod nullæ sint striæ sanguineæ, vel paucissimæ; febris adest exacerbans, sitis: *VVillisius* addit dejectiones esse fetosas & limpidas; affinis est dysenteriæ rheumaticæ *Al. Tralliani*.

11. *Dysenteria a misenterii vomica* Joan. Rhodii; *Abscesses misenterii* Sanctorii, Method. vitand. error. lib. 1. cap. 23. Bartholin. Vide Hepatirrhœam mesentericam.

12. *Dysenteria catharticis* Sennerti. A.

Oritur ab abusu colocynthidis, laureolæ, nerii, antimoniatorum, a litu mercuriali; ea species transitoria est, & non difficile sanatur; huc referantur fructus austeri, necnon horæi quidam largius assumpti, ut mala persica, armeniaca; juvant in hoc casu narcotica, ut ludanum, pilulæ de cynoglosso, diascordium, præmissa aqua pulli, oleo amygdalarum, &c.

13. *Dysenteria sympilitica* Boyle de medicam simpl. C.

Adolescens dysenteria dudum exhaustus a vulgaribus remediis nullum perceperat auxilium; syphilitidis latentis signa in suspicionem adducta sunt tanquam morbi principium; tum vero in desperato rerum statu, æthiops mineralis parve dosi, opiatis stomachis & adstringentibus fuit mixtus, ex quo intra paucos dies melius habuit, ac demum convaluit: Hæc *D. Gibert. Alesiens. Medic.* mihi post cineres colendus.

14. *Dysenteria aquinoctialis; Dysenteria vera* Bontii.

Non est species diversa ab Europæa vulgari, sed meretur singulares attentiones ob climatis differentiam; clima est calidum & humidum, ita ut semestri a pluviis etiam immuni ferrum citius contrahat rubiginem quam in Belgio; calidum dico, ita ut per noctes ventus frigidus flare consuetus plura incommoda afferat quam aquilo hieme apud Septentrionales; hoc calore diurno Europæi apud Indos laxantur, debilitantur, phlebotomiam vix fuerunt, male digerunt; dysenteriam itaque procreant perspiratio retenta, fructus horarii sine pane comesti, vinum oryzæ holothuriis confectum, vulgo *Arac*, quod Belgiæ bibunt avide.

Curæ præcipua apud Indos est infusio rhei in decocto tamarindorum; verum Europæi ab hoc quandoque in certam pernicem conjiciuntur; cum in hoc morbo corroborantibus potius indigeant quam catharticis, ut in cholera: Bontius in hoc casu suadet decoctum oryzæ cum endivia & cichorio, atque lingua cervina; a levissimis catharticis cruciatus intenditur; unde optimum & verissimum hujus morbi antidotum est narcoticum ex opio, croeo, sanguine draconis, benzoino anaticis partibus paratum, & ambræ nigræ tertia parte, aceto infundantur ad superminentiam trium digitorum, ad solem æstivum vas clausum exponantur, colatura eodem sole ad extractum inspissetur, cujus dosis a granis vj. ad ix.

15. *Dysenteria verminosa* Vandermonde 1757. *Mai.* Le Nicolais du Sausay Brito hanc epidemicam observavit.

Dolores atroces abdominis subiti, viscerum ardor, nauseæ frequentes, vomitio muci, ut spermatis ranarum, dejectiones cruentæ & mucosæ cum multo cruore, febris insignis; tertia vel quinta die singultus, pulsus decrescens, sæpe intermittens, cutis arida, viscosa, extrema frigida, vultus emaciatus, oculi languidi, depressi, abdomen indolens, hinc suspicio sphaceli intestinorum, mors a quinta die ad decimam quintam.

Duravit epidemia ab Augusto ad Novembrem, quartam partem ruricolarum aggrediens, & plures e medio tollens.

Sura. Præmissis duabus, tribusve phlebotomiis, clysmatis emollientibus, ptisana anthelmintica & hypnotica, præscribitur ipecacuanha a granis decem ad viginti quatuor in cyatho potionis anthelminticæ & catharticæ; dein sero & mane anthelmintica, ut radix filicis, rheum; folia tanaceti, cortex mori, corallina, æthiops mercurialis, quorum ope ægri lumbricos multos, rarius ascarides, dejecerunt, & multi evaserunt.

Aliam ejusdem morbi varietatem refert *Ill. Boyer libello de Epidemicis p. 32.*, in qua non parum sanguinis dejiciebant ægri, sed dejectiones erant doloris expertes, & sanguis ejectus erant dilutus. Inter vermifuga eminebat in hac epidemia fructum panis allio confricatum; butyro dein illitum.

16. *Dysenteria carnosa* Jacob VVagneti Coll. Aca-

Academ. tom. 3. pag. 633. observ. 187., & Luc Schroeckii ibid. Huc refer diarrhœam carnosam.

Multiplici observatione compertum est dejici quandoque in hac specie, tum materies carniformes quæ lymphæ & sanguini coagulatis intra intestina concretis tribui debent, ut in casu relato *Collect. Academ. pag.* 588.; tum materies (splenis aut hepatis fragmentis similes; tum denique vera corpora glandulosa per multos dies ejici solita.

17. *Dysenteria intermittens* Torti de febrib. lib. 3. cap. 1. p. 125.; vel *Dysenteria febricosa* VVerlhof. de Febribus. P.

Est ea dysenteria eholerica quæ paroxysmum febris, sæpius tertianæ, quandoque tritæophyæ duplicis, comitatur, qua humores acres, biliosi, & deinde mucus cruentus ano & earo ejiciuntur cum torminibus, tenesmo, stomachi dolore, perinde ac si illius membranæ divellerentur, ac excoriarentur, uc revera œsophagum excoriari intuemur ab illa acri materie. Ea tamen dysenteria febricosa minus periculi portendit quam cholera intermittens, licet in illa febris videatur intensior, quia pulsus magis expansus, nec secum ea fert illam extremorum perfrigerationem, angorem & sudatiunculam, quæ in cholera observantur; admittit tamen singultum, jactationem inquietam, urinarum croceam rubedinem, linguæ scabritiem, &c., unde facile in continuam migrat, aut inflammationem aliquam minatur. *Curatur* ut cholera intermittens.

18. *Dysenteria scorbutica* Cirigli Consult. 59. t. 2. p. 135. C.

Character desideratur, nisi signa vulgaria scorbuti velis substituere, & puri cruoris ex ano secessum indolentem, quales sæpe observavi in infantibus scorbuticis sine alvi fluxu liquido.

Curatio. Ciriglius suadet 1. aquam ex *albo albi*, seu haustum ex aquæ graminis canini unciis quatuor, & ovorum albuminibus duobus, misce; 2. lac ipsum, si stomachus id digerit; 3. serum lactis caprini cum succo fumariæ, nasturtii aquatici, &c., destillatum; hujus uncias quatuor quovis mane, additis si lubet spiritus cochleariæ guttulis quatuor; 4. ante cœnam aquæ Spadanæ, vel aquæ de Picejatelli, vel alterius sulphureæ unciæ duæ bibantur. Adderem decoctum tamarindorum, vel myrobalanorum, cæteris remediis præmittendum.

19. *Dysenteria Polonica*, Stabel Hist. 11. Obs. 8.

20. *Dysenteria miliaris*, Grubeii.

Febris exanthematico-dysenterica, Tiguri Epidemica, 1747.

Praxis. Causa dysenteriæ est conatus naturæ ad expellendas ano materies acres & venenatas; sive sanguini commixtas, sive intestina erodentes, adaucta vi expulsiva intestinorum per motum peristalticum, ruptisque, vel erosis, aut diductis vasis sanguiferis.

Indicatur, itaque id omne genus auxilii, quod 1. materias irritantes valet avertere, evacuare, aliorsum revellere, necnon corrigere & mitigare; 2. quod conatus dolorificos effrænes valet sedare, imminuendo phlogosim; sensum obtundendo, intestina mitigando, compescendo; denique evacuata materia morbifica, quæ robur intestinis, vasisque ruptis cicatricem reddere valent. Materiei irritantis, aeris, venenatæ expulsio, si sit in ventriculo, quod docent cardialgia, nauseæ, oris amaror, linguæ sordities, assumptorum indoles, debet tentari per emetica lenia, tubam intestinalem non subeuntia, simulque aliis indicationibus satisfacientia, præmissa una, vel altera phlebotomia; talia sunt radix ipecacuanhæ, tartarum stibiatum, gilla vitrioli, sed ipecacuanha cæteris præstat parva dosi, ut ad grana sex, duodecim, cum syrupo cydoniorum, vel mica panis. Angli utuntur ejus infuso in aqua vitæ ad cochleat unum.

Debet dein intestinalis fistula identidem expurgari decocto pulpæ cassiæ, tamarindorum, rhei, rhapontici, myrobalanorum, addita manna, oleo amygdalarum, & similibus, atque si nulla sit febris, tutius eluitur potu aquarum acidularum, quæ Glauberiano sale scatent, modo tepidæ & parva dosi per aliquot dies sumantur, quo solo auxilio plures sanatos vidi, aquis Aleliensibus assumptis.

Corrigitur materies morbifica, præmissis evacuantibus alvinis, per potum ex sero lactis, decocto oryzæ lotæ, aquis acidulis pro potu, unde ad vias urinarias. ducitur serum acre lixiviosum sanguinis; si vero rite expurgatis primis viis dysenteria chronica evadat, lac ipsum vaccinum coctum addita drachma cretæ albæ in fundo relinquendæ, vel præmisso bolo ex creta, coralliis, oculis cancrorum, catechu, cum conserva rosarum, mane & sero usurpandum.

Victus sit ex jusculis, aut quod satius est, si fœtant & acres sint multum materies excretæ, cremores ex oryza, avena, loco jusculorum sunt adhibendi; potus vero vel decoctum oryzæ, vel serum lactis, injectis frustis laterum, vel silicum, vel clavis igne prius candentibus, vel aqua pane tosto, floribus rosarum infusis parata; tormina, conatusque & profluvium alvi, ex quo vites infringuntur, sedant optime narcotica, quæ in emulsione, julapio, oleo amygdalarum, vel cum pulvere absorbente, forma boli, opiatæ vorentur; huc laudanum liquidum, vel solidum: hoc pertinent pulvis coralliorum anodynus D. Helvetii, vel diascordium Fracastorii, modo larga dosi sumatur, ut ad scrupulos quatuor, drachmas duas, vel pilulæ de cynoglosso ad grana quinque, octo: horum alterutro, vel emulsione cum syrupo de papavere vix carere potest æger horis nocturnis; verum & ipsa intestina debent mitigari, tenesmusque sedari elysmatis tepidis ad semilibram injectis cum cautela, cannula pulii intestinulo involuta; fiant elysmata ex intestinorum, vel omasorum, vel capitis vervecini decocto, vel lacte, vel oleo & aqua cum ovi vitelli, saccharo, vel malvæ foliis, althææ radicibus aquæ incoctis; adde in pertinaci dysenteria theriacæ drachmas ali-

aliquot. Si tormina valida, dolor atrox, sitis, febris vigeant, iteretur phlebotomia, potus sit aqua pulli, feminibus frigidis farcti, vel cum capite papaveris cocti; iteretur sero & mane laudanum liquidum sufficienti copia, oleum amygdalarum ore & ano sumendum est.

Denique inveterascente morbo, aut citius, modo expurgatus sit sanguis & edulcoratus, adstringentia roborantia advocanda, uberius allumendæ aquæ acidulæ, opiatæ ex catechu, rheo pulverato maxime tosto, decoctum ex myrobalanis, rhapontico, syrupus de cichorio compositus, simarubæ corticis drachmæ duæ in tribus aquæ cyathis coctæ, & intra diem assumptæ, imo grana duo vel tria ipecacuanhæ intra pulpam vel opiatam, decoctum codaga-palæ, aliaque conveniunt; sed febre absente offæ, panatellæ, ova mollia, panis possunt usurpari, cavendo semper a carnibus, ut a fructibus recentibus.

In epidemicis, malignisque dysenteriis vires sunt sustinendæ, & diaphoresis juvanda cardiacis absorbentibus, sudoriferis blandis, semperque phlogosi, & imminenti intestinorum sphacelo per phlebotomiam consulendum, infusum scordii, diascordium, theriaca recens, decoctum album Sydenhami cæteris præstant.

In Castrensi dysenteria quæ æstiva est, & ab aura nocturna frigida ortum ducit, serum lactis optimum pro potu, ipecacuanha raro convenit, sæpius cathartica prosunt, ut expertus est *D. Vandeli D. Med. Veletria*.

Flores lytri salicariæ, ad manipulum unum si recentes, ad drachmam unam si sicci sint, bulliant in aquæ unciis octo, & ex hoc decocto puro, vel cum lacte si febris adsit hectica, utatur æger in dysenteria inveterata, tanquam tonico adstringente & expertissimo medicamine: pulvis etiam florum horumce ad scrupulum unum valet.

XI. MELÆNA; *Malaina nousos* Hippocratis; *Fluxus spleneticus* Gordoni; *Nigra dejectione* Schenckii Lib. III.; *Dysenteria splenica* Ballonii Cons. 53. Lib. I. *Cholirica* Guarinonii, Moroni &c.; *Morbus niger* Fr. Hoffmanni *Maladie noire*.

Est alvi fluxus materiei nigricantis, atro-rubræ, dejectione, aut vomitione frequenti notatus.

1. *Melana splenetica*; *Cholirica* Guarinonii fol. 719. *Maladie noire* Vandermonde Journ. de Med. Mars & Juill. 1758. obs. I. & 2. Navier 1756. Vanie Journ. de Med. Janv. 1757. A. P.

Ea est quæ melancholicis accidit post febres putridas, peripneumonias, ante plenam convalescentiam; pulsus est debilis, intermittens, non febrilis, facies plumbea, vires prostratæ; materies rejectæ sunt nigræ, unguinosæ, sæpe fœtidissimæ: syncopes frequentes a dejectione.

Impugnatur hic morbus cardiacis, antisepticis, & acidis, ut aqua Rabel, succo limonum, decocto levissimo serpentariæ Virginianæ, gelatina cornu cervi acidulata, infuso florum chamæmeli, &c.

Vidi in Moniali septuagenaria per aliquot dies has materies bis vel ter in die ano & oro rejectas, viscosas; unguenti digestivi similes quoad colorem, vix fœtidas, cum debilitate, agrypnia & pulsu febrili.

Vidi Nemausi in Mercatore similem morbum cum cardialgiis, facie plumbea, tumore antiquo ad epigastrium; materies rejectæ copiosissimæ per anum erant initio atramentosæ, dein bili atræ & decocto caffe similes.

In senibus Nosocomii generalis similis morbus ter, vel quater fuit observatus, & utplurimum hac ætate lethalis.

Si alvi fluxus contingat in morbis acutis, & materia educta non sit atrabilis, sed vere melancholicus humor, qui est fæx sanguinis; illæ evacuationes quandocumque eveniant, omni carent discrimine, & ad bonum terminantur, exonerata per has a gravi materie natura ipsa; sin vitium accedat viscerum, ipsaque eorum substantia labefactetur, perniciosæ sunt hujusmodi dejectiones. *Petr. Salius Diversus*.

Desideratur hujus generis divisio in species, quarum signa sint magis distincta; nuper tantum modo Medici monuerunt hunc morbum non ita ratum esse, ut ante hoc sæculum existimabant.

Nigredo dejectionum sine torminibus ejus characterem constituit, sed vel dejectiones aqua dilutæ ad luteum vergunt, vel ad atramentum; vel afficitur primario hepar vel lien. *Coll. Acad. T. 3. p. 14.*

Cholirica est nomen a cholera parum diversum; *melana* est nomen vetus & Hippocraticum, adeoque anteponendum.

2. *Melana scorbutica*. *Maladie noire*, Obs. 4. Journal de Medicine 1758. pag. 235. par M. Bonte, D. Med. a Coutance; Vandermonde ib. 1757. p. 337. quæ atrabilaria non sanguinea est. A. P.

Vir mœstus, siccus, macilentus, vertigine & asthenia ac lassitudine tibiarum affectus, gingivis rubris, mollibus, ore fœtidus; maculas habebat in tibiis circulares vel ovales; a minimo motu syncopem metuebat; is pluries dejecit fæces nigras, fœtidissimas, amurcæ vini similes; quoties fluxus niger instabat, maculæ ex purpureis nigræ evadebant, febris nulla, pulsus intermittens, accesserunt palpitationes, pulsatio temporum, labia, palatum, lingua ex nigro virescebant; harum partium epidermis separabatur; mors.

Indicabantur acida roborantia, maxime aqua Rabel, vel spiritus vitrioli, syrupus limonum, aceti, tinctura serpentariæ virginianæ, aliaque antiseptica acidis juncta.

3. *Melana atrabilis*. *Atrebile*. A.

An ea species est quæ in acutis cum gravi viscerum labe accidit, in qua bilis nigra sursum vel deorsum ejicitur, de qua dicit *Hippocrates*: *Dysenteriam ab atrabile incipere lethale*.

An

An ab hepate hic humor profluat? quænam sunt signa hujus speciei quibus a prioribus discrepat.

Materies carnosas cum atra bile rejectas, vidit *D. Geofroy Journ. de Medec. Mars 1758. pag. 260.* viderat *Ballonius*. Vide *Boneti Sepulchretum*, *Tom. 2. pag. 289.* Ex liene cadaveris humani eloto ipse eduxi aquæ nigerrimæ decem fere libras, novam aquam affundendo per arteriam splenicam.

4. *Melæna hæmorrhagica*. Vide Chomel Mater. Med. pag. 574. A. P.

Est alvi fluxus cruentus, niger, a rupto quodam vase sanguifero in primis viis, sine marisca-rum signis. Duos operarios qui ex valido nisu in attollendis ponderibus, vas quoddam sanguineum in intestinis verosimiliter sibi ruperant, vidit *Chomel*: his supervenit dejectio cruenta quatuor & ultra librarum. Hos sanavit *Chomel* præscriptis succi millefolii & urticæ ana unciis sex, & forti decoctione harum plantarum in anum injecta.

Qui hæmorrhagias in primis viis patiuntur, per aliquot dies sanguinem nigrum botellorum instar dejiciunt, ut vidi; hinc morbus melænæ videtur adscribendus, vel hepatirrhœæ eruentæ, a qua differt ex eo quod non per diabrosim fiat, sed per rixim.

5. *Melaina prima* Hippocratis de morbis, lib. 2. A.

„ Bilem atram tamquam fæcem vomit, interdum velut sanguinem, aut vini amurcam, aut „ polypi atramentum, quandoque acidum ut acetum, & cum nigrum cruentum vomuerit, cædem olere videtur: fauces & os ex vomitu incenduntur, dentes obstupescunt, & rejectum „ terram attollit; a vomitione sublevatur, cibos „ appetit, a copiosioribus ægre habet; si jejunus „ sit, viscera strepunt, & saliva acescit. Cura „ absolvitur crebris purgantibus, dein sero & lacte, &c. *Hippocrates*.

In specie splenetica hodie satis frequenti, nec acidum olent rejecta, nec cathartica ferunt vires ægri.

6. *Melænæ febricosa*, Torti de Febrib. Lib. IV. cap. 1. histor. 3. A. P.

Est species quæ typo tertianæ progreditur cum dejectionibus atro rubris.

7. *Melæna hepatirrhoica* Torti, & Ill. S... de abscondita febrium natura. A.

Differt hæc species a priori quod dejectiones sint carnium loturæ similes. Notionem distinctam & praxim optimam melænæ debet orbis medicus *Clarissimo Medecinæ Doctori Monspeliensi D. Varnier*.

XII. NAUSEA; *Nausea* & *Nauseosis*, *cacositia*, *cibi fastidium*; Græcis *Nautia*; Latinis *Vomiturltio*; Gallis *Nausée*, *envie de vomir*. Ægri *Nautiodes*, *nauseabundi*. Provenit a *nautis*, seu navi quam qui conscendunt, nauseant maxime.

Est vomendi cupiditas & conatus frustraneus, seu qui respectu ad effectum spectatum maximus est; ita ut cum summis nisibus nil nisi flatus, aut quid paucum vomitum rejiciatur, & omnia assumenda fastidiantur. Phænomena nauseam comitantia sunt cardialgia, sensus ingratus ventriculi, aversatio seu abominatio intima ex hoc sensu oriunda, protensio capitis ad anteriora, oris diductio, motus ossis hyoidis ad superiora, sonitus singularis exspirationis, depressio simultanea epigastrii, sæpe salivæ uber proventus, labii inferioris tremor; & cum vehemens est morbus, virium imminutio, brachiorum ad posteriora protensio, corporis totius ad anteriora inclinatio, &c. omnis potus & cibi oblati aversatio, & deglutiendi impossibilitas.

Definitur a *Gorræo* per causam, scilicet depravatus motus facultatis expultricis, quo nititur per os excernere quæ ventriculo sunt molesta; quod est tenesmus respectu dejectionis, tussis respectu amacatharsis, sternutatio respectu coryzæ, id tussis erga vomitum est, & dysuria respectu enuresis, & dystocia respectu partus.

Differt hic morbus a vomitu, quod in vomitu uber fit materierum rejectio conatuum, in nausea vero minima. Differt a vomituritione, quæ vomitum, aliosque morbos comitatur, quia in nausea pro morbo essentiali spectata, inanis vomendi conatus sit constans & præcipuum symptoma, non ita in alia syndrome; ex principiis constantioribus diversamque medelam exigentibus deducuntur nauseæ species seu varietates.

1. *Nausea a tænia* Hildani, cent. 2. obser. 70.

Mulier adolescens nausea, eructationibus & cibi fastidio, sæpe doloribus ventris, torminibus & imbecillitate ventriculi vexabitur: Sumpsit tandem pulverem ex rheo, senna, turbith, agarico cum syrupo rosato; & tæniam viginti spithamas longam per anum ejecit, hac rejecta convaluit.

2. *Nausea gravidarum* Rod. a Castro de morbis mulierum, lib. 3. c. 11. Hippocratis Aphor. 61. sect. 5. Nenteri, Tab. 185. cap. 2. L.

Ea nausea sine prævio horrore aut febre recens prægnantibus sæpius accidit, cum cibi fastidio & pica, nec non phlegmatum rejectione per os, sæpius ante quintum mensem evanescit. Intra certos limites nullum periculum involvit, sed, si violentior evaserit, etiam aborsum minitatur; abstineant mulieres a pravis cibis quos pica suadet.

3. *Nausea a pancreatis scirrho* Jo. Rhodii cent. 2. obser. 95. *ex ejus tumore putredinoso* Barbet. prax. lib. 4. cap. 2. C.

Vetula quædam vomitum quotidianum post prandium & cœnam patiens, in atrophiam incidens tandem mortua est. Secto cadavere pancreas duritie lapidem æmulabatur; cum autem illud sit ventriculi pulvinar, ventriculus concoctionem celebrare non poterat hac duritie læsus, sed indignatus omnia ingesta rejiciebat. *Panar.* obs. 14.

4. *Nausea ex gastrocele* Boneti Sepulchret. de nausea, obser. 27. C.

Ventriculum rupto diaphragmate in pectoris cavitatem

tatem prolapsum sequitur hæc nausea. Hoc factum vidi Alesiæ citra causam evidentem. Hoc observavit, *por vulnus diaphragmatis*, *Sennert. institut. libr. 2. pag. 2. cap. 13. post emeticum violentum Bonetus Sepulchret. Tom. 2. pag. 103. paragr. 2. obstructionibus ventriculi & epiploi Th. Bartholin. centur. 6. observ. 45.*

5. *Nausea ex compresso ventriculo* Bonet. Sepulchret. lib. 3. sect. 8. observ. 28. 29. Factum vidit *ab enormi renis abscessu* totam fere abdominis cavitatem replente, Carol. Piso, de morbis a colluvie serosa, sect. 3. p. 2. cap. 37. C.

6. *Nausea biliosa*. VVillis. Pharm. ration. cap. 1. Bonet. Sepulchret. Tom. 2. p. 107. obs. 36.

Cognoscitur ex aurigine suppressa, ex amarore & flavedine eorum quæ vomitu sunt rejecta, & jam suppressa, ex eo quod a pastu sedatur nausea & jejuno stomacho recrudescant.

In homine sæpius nauseante secto cadavere invenit *Cabrollius* ductum chodelochum pyloro in sertum; *Observat. Anotom. 6.*

Cum bilis regurgitat in ventriculo, ejusque parietes intus vel extus afficit, inde nausea & anorexia sæpe fit.

7. *Nausea nephritica* Boneti Sepulchret. Tom. 2. pag. 116. observ. 60. A.

Renibus calculo infarctis sæpius supervenit nausea, natura erroneo conatu, ventriculi alternis agitationibus, calculum quo molestatur expellere conante, vel urina sanguini remixta ventriculum vellicante, vel nervis ventriculi sympathice irritatis.

Hujus speciei observationes octo vel novem videsis apud *Bonetum* cadaverum sectione confirmatas. Idem a cochleæ putamine intra renem invento, observavit *D. Peierce*, *Act. Lips. Tom. 5.*

8. *Nausea a semine corrupto* Boneti Sepulchret. de Nausea, obs. 69.

Quidam veneri addictissimus tandem castimoniæ addictus, post sex menses nausea corripitur, tandem epilepsia extinguitur.

Nullum vitium ullibi inventum est præter semen viridescens in cavo canalis deferentis cumulatum.

9. *Nausea ab apostemate circa cardiam* Caron. Zodiac. Medic. Gallici, pag. 128. C.

Hominis nausea diuturna consumpti cadaver exhibuit apostema albi puris libram continens, cum calculis albis inter cor, & ventriculi orificium sinistrum, quo ventriculus irritabatur, nec tamen tetrum odorem fundebat illud pus, nulla febris adsuerat.

10. *Nausea ex gastritide*. Vide Gastritidem.

11. *Nausea ex cacochylia* Sennerti.

Ea est omnium frequentissima, quam comitatur pondus in epigastrio, sensus cujusdam boli cardiam ingredientis, capitis vertiginosa gravitas, oris amaror, & cibi fastidium, sine febre; ea saburram pravam, biliosam, acrem, viscidam, ventriculo hærentem, designat, & vomitoriis post diluentem tepidum potum frustra tentatum assumptis curatur.

Cave ante emeticorum usum ne ventriculus phlogosi laboret. Illa species febres malignas quandoque decl-rat.

12. *Nausea marina*. Vide Vomitum marinum.

XIII. VOMITUS; Græcis *Emetos*; *Anatropha* Gilberti Angli; *Vomissement*. Æhri *Evemetl* Hoffman.

Vomitio est eorum quæ in ventriculo, vel œsophago saltem continebantur, facta per os rejectio; & *vomitus* est vomitio constans & frequens, adeoque morbosa & utplurimum celer & violenta.

Ad vomitiones tamen pertinent alimentorum regurgitatio, & quibusdam hominibus supervenientes & assueta ruminatio, licet nec inde celeres nec violenteæ sint rejectiones; secus multiplicanda forent in vanum morborum genera.

Materiæ vomitu rejectæ sunt recrementa vel alimentorum reliquiæ, si vero cruor rejiciatur, tunc datur hæmetemesis; illæ utplurimum erane in ventriculo contentæ, sive illuc ex tenuibus intestinis affluxerint, ut in ileo; sive ex ejus colatoriis secreta fuerint; sive deglutita prius fuerint forma medicamenti, veneni, alimenti; dantur tamen species raræ quidem, in quibus ex œsophago tantum rejiciuntur, quæ vomendo excluduntur.

Causa vomitionis est antiperistaltica ventriculi constrictio, concurrente, si violenta fuerit, simultanea diaphragmatis & musculorum abdominalium pressione, nec non simultanea exspiratione; ita ut duo in vomitione tempora distinguantur; in primo siquidem inspirando diaphragma ventriculum comprimit, orificium ejus arctat; in secundo materies œsophagum per vim subeunt, & motus antiperistalticus ventriculi ac œsophagi urget ascensum, simulque aer velociter exspiratus impedit ne materies intra glottidem delabantur, sed saltu extra os, imo intra nares ejiciantur.

Ventriculum, in cane post assumptum arsenicum exenterato, vidi antiperistaltico motu vomitionem aliqualem, debilem tamen, producere, licet aeri expositus, & a pressione immunis esset ventriculus. Idem viderat *VVepferus de cicuta aquatica, pag. 68.*

Causa vomitus est naturæ conatus ad expellenda per os quæ ventriculum molestant, quæque resistentiis oblatis est superior, secus daretur tantum nausea.

Differt vomitus a cholera ex eo quod diarrhœa torminosa, aut tenesmo simul non stipetur; ab ileo quod atroci abdominis dolore & alvi pertinaci constipatione non insigniatur vomitus; a vomitione per constantiam, frequentiam & gravitatem, cum vomitio levis, fugax, arte excitata morbus non sit, sed symptoma plurium morborum, ut gastrodynes, gastriditis, nephritidis, cephalalgiæ, cacositiæ, cardialgiæ, &c.

Species vomitus ab earum principiis constan-tior.

*ioribus erutæ sunt, vel succi alimentares biliosi, pituitosi, lactei, atrabilarii, urinosi, verminosi; vel vitia ventriculi, hepatis, coli, pancreasis, aliarumque partium.

Pulsus in vomitu critico est omnium maxime contractus & minus inæqualis; arteria sub digito rigescit, & fremere videtur.

1. *Vomitus a crapula* Frid. Hoffman. Spec. 1. B.

Ille est qui ob nimiam alimentorum aut potulentorum copiam assumptam supervenit; in eo si ante coctionem evomantur, colorem & saporem ingestorum referunt egesta; si præcessit aliqualis coctio, acidum olent; accedunt capitis gravitas, vertigo, titubatio, cardialgia, ructus, nausea, pondus ventriculi, labii infimi tremor, copiosa muci expuitio, gutturis irritatio, levamen a vomitu, quo cruda ejiciuntur.

2. *Vomitus a saburra*. Frid. Hoffman. Spec. 2. B.

Si carnes ingestæ putruerint, ex illis reliquiis irritatus ventriculus etiam ingesta respuit, & fœtore saburræ ultimæ vomitiones inficiuntur; adest nausea frequens cardialgia, horror jusculorum & carnium, sitis refrigerantium & acidorum, fœtor oris, linguæ sordities, febricula, capitis vertiginosa gravitas, pondus, non vero dolor acutus in epigastrio; ea omnia indicant emeticorum, & dein catharticorum utilitatem, nisi vomitus uber sit & facilis, aut potu tepido expeditus & sufficiens evadat.

3. *Vomitus lacteus* Kerckring, obs. an. 40. L.

Lactentes utplurimum lacte ingurgitati, illud regurgitant. Hoc debent alumni suis nutricibus, quæ ut lactis sui copiam ostentent, infantes lacte continuo infarcire amant, unde debilitatur eorum ventriculus, vel statim a concepto gravi pathemate lac præbent alumnis vitiosum, quod in ventriculo non digeritur; hinc vel coagulatur, vel putrescit, inde vomitus excitatur, salutaris quidem, sed a principio morboso, & sæpe puerulis funesto oriundus. Apii palustris succi potus cum vomitum sanat; dosis drachmæ vj.

5. *Vomitus a dentitione*. A.

Pueris, circa septimum mensem ætatis suæ, dum primores perpullulant dentes, distracta tunica, quæ ab ore ad ventriculum protenditur, accidunt vigiliæ, anxietates, gingivarum pruritus, oris fervor, papillæ mordendæ, aut cujusvis oblati corporis mordendi cupiditas; febris alvi constipatio, frequens vomitio lactis aut ingestorum, & si atroces dolores fuerint, febris acuta, motus convulsivi, quibus se comites adjungunt symptomata vermes etiam indicantia; minus male se habent, quibus diarrhœa supervenit, non vero vomitus; hisce vero post aliquot dies sedatis, raro accidit ut dens optatus prorumpat, sed tantum, ut aiunt nutrices, gingivæ reduplicantur; subsequenti autem mense dentes, ne advertente quidem nutrice, prorumpunt.

Tot vana & noxia laudantur in hoc morbo auxilia, ut ea enumerare pigeat. Videantur Auctores, ut *Sydenham*. *D. Lozerme*, &c.

Vomitus verminosus Amat. Lusitan. cent. 1. cur. 5. Frider. Hoffmann. §. 24.

Quandiu solo lacte utuntur infantes, tandiu a vermibus immunes sunt; ablactatos, vel carnium esui indulgentes infestant sæpius, quod indicant odor singularis, quem acidum dicunt omnes, & tamen ab acido diversissimus est: anxietates & morsus tum ventriculi, tum abdominis transitorii, vomitus cum vermium per nares, œsophagum, anumve eruptione: quandoque reptantes per œsophagum vermes ipsi pueri suffocati digitis extrahunt; nares continuo pruriunt, tussis gutturalis vexat, facies in horas rubet & pallet alternatim, sopor eos detinet cum febricula, dejectiones liquidæ, grisaceæ, odor sudoris verminosus, proprius; vomitus pituitæ pellucidæ, diræ quandoque in ipso sopore convulsiones brachiorum, capitis, oris; demum oculis sursum rigidis, ita ut album tantum appareat, ad patriam suam cœlestem relicta hac miseriarum valle, puræ eorum transmigrant animæ.

Si credamus Veteribus, materies acido dulcis sanguinem coagulans, horumque vermium pabulum, est omnium symptomatum principium; *Gualtero Harris* fides adhibeatur, ab acido omnia pendent quæ absorbentibus copiose assumptis debent curari. Omnes fere Medici dulciariis assumptis vermium exclusionem tribuunt; solus *Valisnerius*, sagax observator, contendit a dulcibus, bellariisque vermes molestari, & hinc commotos suas strages rependo, confricando edere, si lumbrici fuerint, de quibus hic tantum est quæstio; nulla actenus firma est theoria; in praxi vero venæ sectio quadrimis & provectioribus instituitur cum febris acuta est, licet non consentiant mulieres, sed parce & raro mittitur sanguis; dein lacte solo lactentes aut jusculis nutriuntur infantes, cathartica vermifuga ex senna, floribus persicorum: manna cum infuso seminis santonici iterantur, vel emetica, ut tartarum stibiatum ad granum unum, vel paulo ultra, aut syrupi glauberiani guttæ sex circiter propinantur, ea vero die raro vermes per inferiora excluduntur, sed diebus a catharsi vacuis offeruntur succus limonum cum oleo, vel potus ex aqua portulacæ, naphæ, confectione hyacinthina, semine santonico, corallina, nec non injiciuntur clysmata ex uvis passis, ficubus, melle, similibusque parata, & tunc lumbrici quandoque plures ejiciuntur. A millepedibus vomitum pertinacem vidit *Auctor nuperus Observ. Medico-Pract. pag.* 89. Duobus oniscis rejectis sanatus est æger.

7. *Vomitus ruminatio*.

Sunt homines qui una aut altera a pastu hora placide ingesta alimenta ex ventriculo ad os usque regurgitant, & globatim expuunt cum aliquali masticatione; imo qui iterum ea deglutiunt, ut boves & capræ; unde merito ruminari dicuntur, quod incommodum & adstantibus nauseosum est; post lautiores dapes hoc tantum accidit.

Rusticus Cadomensis, forte premens manibus abdomen, sensit alimenta recens ingesta ad os ascendere, atque ea cum voluptate gustata iterum deglutivit; cum per aliquot dies hoc experimentum voluntario iterasset, hæc ruminatio in consuetudinem abiit, & sine voluntatis jussu per triennium quotidie hora una & semisse post pastum persevesavit, inde robur minime imminutum, sed sudor & urina copiosior, dejectio vero alvina rarior; nullum de cætero detrimentum; hoc demum rescivit Confessarius ac crimini vertit, quod voluptatis causa initio hæc ruminatio fuisset instituta; proindeque jussit ut alimenta vel in os reversa subito expueret, vel in stomacho retineret; ultimum non potuit, unde rumినata exspuere cœpit; inde vero intra quindecim dies debilior evasit, a labore consueto defatigatus, pallidus emaciabatur; hinc alvus adstricta, pedum phlegmatia, sonus inquietus, insomnia terrifica: Medicus consultus præscripsit ut alimenta in os reversa subito deglutiret, ruminationem pro viribus impediret, masticatis post pastum jucundis stomachicis, ut conserva angelicæ, sero lactis copioso alvum laxavit, & post decem dies æger a ruminatione & aliis incommodis immunis vixit: *Hæc scribit D. Du Saulsay Medicus Cadomensis*.

7. *Vomitus a veneno* Frider. Hoffmann. spec. 4. Journ. de Medec. Avr. 1757. Cl. Majoult; *hypemesis* Tralles de opio p. 5. A.

Sumpto *arsenico* vomitus brevi lethalis legatur in *Salmuthi centur*. 1. *observ*. 10. Erosio fundi ventriculi & inflammatio inventa est, dorsum & scrotum lividum; sumpto *decocto ellebori albi* seu veratri, convulsiones & vomitus immanes, cito lethales. Inventa sunt intestina flatu distenta, in ventriculo corrosio & macula nigricans magna, pulmones spumei nigricantes; *Bonetl Sepulchret. Tom*. 2. *pag*. 91. *obser*. 6. Similem casum a *gilla vitrioli* male præparata, *Henr. ab Heers*. In Chymici cadavere observavit *Bonet. ibidem*. A *fungis venenatis* vide *Hildan. centur*. 4. *observ*. 34. *Lemonier*, *Histor. de l'Acad. R. des Sc*. 1740.

8. *Vomitus a pyloro calloso* Frider. Hoffmann. §. 22. VVilisf. Tom. 2. pag. 24. Bonet. de vomitu observ. 17. ubi casus plures, observ. 18. 19. 20. Cl. Razoux Journ. de Med. Dec. 1756. Novemb. 1759. pag. 409.

Tes illam speciem in ægris observavi, & in eorum cadaveribus principium tetigi; accidit vomitio tribus circiter a pastu horis, adeoque cum pasta chymacea proxime in pylorum immittenda est; frustra omnia auxilia tentantur, quotidie post pastus vomitio revertitur, unde sensim ægri contabescunt, debilitantur; alvus fere causa est, aut raro deponitur; jejunio ventriculo, si supinus & genibus flexis exploretur æger, quædam durities in regione pylori, quandoque in fine duodeni, & aliis in locis sentitur; post mortem intestina mire coarctata, indurata, quandoque duodenum a tumoribus scirrhosis compressum, plura viscera indurata reperiuntur; post annum circiter moriuntur; usu lactis pro omni cibo satum procrastinatur, a nummo deglutito pylorum obturante casum vidit *Kerckring observ. an*. 1.

9. *Vomitus hypocondriacus*. Vide Colicam hystericam Frid. Hoffmann. spec. 4. C.

Scorbuticis, quartanariis, lienosis, cachecticis communis est; prasini, eruginosi, virides, biliosi sunt vomitus: Vide *Act. Academ. Bononiens. Tom*. 2.

10. *Vomitus ab ulcere ventriculi* Bonet. Sepulchret. Tom. 2. pag. 89. Hildan. centur. 5. observ. 36. C.

Illum præcedit dolor ventriculi acerbus, constans, sive phlegmone spontanea accesserit, sive a deglutitis aciculis, ossiculis punctus sit ventriculus; rupto abscessu, dolor minuitur; sed vomitus in longum tempus perseverat, ita ut veneno quandoque tribuatur; pus tam paucum vix in rejectis cognoscitur: apertura cadaverum principium morbi declarat.

Similem casum in quo pituita ad aliquot libras evomebatur cum alvi constipatione, observavit *Marcell. Donat. hist. lib*. 4. *cap*. 3. Volri tunica interior erat exesa, unde chymi irritantis transitum denegabat.

In ventriculo hominis vomitus habituali defuncti ulcus fistulosum invenit *Schneiderus*, *de Catarrhis pag*. 439. Æstus lentus, vomitus pertinacia, ægri extenuatio, febricula hanc speciem produnt.

11. *Vomitus ab steatomate ventriculi* J. Rhodii, observ. 63. centur. 2. Boneti Sepulchret. de vomitu observ. 15. C.

Vomitus alimentorum semicoctorum, alvi constipatio, sensim crescens, morbus habitualis, abscessus, vel steatoma nunc in pyloro, nunc in cardia, nunc in fundo ventriculi; juvamen ab insessu in aqua tepida.

Ab scirrho in superna parte ventriculi & omenti ortum vidit *Riverius centur*. 2. *observ*. 48. Ab abscessu, *Riolan. lib*. 2. *Antrop. cap*. 20.

12. *Vomitus gravidarum*.

a. *Idem febricosus*, Vandermonde Jour. de Medec. Mars 1757. pag. 198.

Eum scilicet singulis diebus eadem hora revertentem observavit *Vandermonde*, eumque vulgaribus remediis resistentem sanavit solo extracto kinkinæ.

Ut plurimum vel biliosus est, vel alimentaris. Biliosus mane jejunis accidit, & laboriosior est, ac gravior, fere convulsivus: ille sedandus est ope phlebotomiæ quandoque repetendæ, potu vel acescente ut limonatæ, vel diluente ut theæ, infuso croci, unde juvatur bilis excretio, rejectio; vel stomachico, ut infuso florum chamæmeli, summitatum centaurii minoris, absinthii, coffeæ, vel aquæ naphæ, vel cocolatæ, vel quiete in lecto curatur, aut prævertitur.

Vomitus ciborum statim a pastu minus laboriosus est, verum inanitionem inducit & debilitatem,

natem: huic etiam confert phlebotomia; alias juvat aquæ potus; alias vero vini, imo elixirii proprietatis ad paucas guttas; alias theriaca. Interea vomitus quandoque salubris est, inde felicior parturitio; hoc suppresso ægrius habent plurimæ, mi nusque appetunt cibos, in quo casu vomitus est naturæ committendus. Vomitus in gravidis abortum prævertit. *Langrish*.

13. *Vomitus bezoarticus* J. Breynii, Philosoph. Transact. num. 459. 1741. G. Lonig. Transf. Philos. 1678. num. 3. C.

M. Lavver 21. annos nata per biennium identidem emovebat lapideas concretiones, quarum strepitus, etiam palpando, in ejus epigastrio percipiebatur; mirum quidem quod per quatuor menses sine cibo & potu vixerit; quod clysmata plurima vomitione rejecerit, quod urinas virides & arenosas pluries minxerit: *Collect. Acad. Tom.* 1. *p.* 429.

Quidam laborans pyrosi magnam copiam absorbentium, testaceorum ingessit; demum supervenit vomitus cum sensu ponderis in diaphragmate, & post longum cruciatum obiit. Secto cadavere inventi sunt in stomacho plurimi calculi, quorum alii corallia, alii globulos referebant; quorum icones vide *volum.* 9. *Philosoph. Transact. Abridged. pag.* 171.

14. *Vomitus rabiosus* Anton. de Ulloa Voyage en Amerique, vulgo *la Chappetonade*; Hispanis *Vomito prieto*.

Chappetons ibi vocantur qui fortunam experiuntur, & quæstum, victumve apud Carthaginenses industria sua quærunt; inopia facit tum ut parva, viliaque alimenta hauriant, tum ut frigori nocturno se exponant, quo nihil periculosius in regione fervida. Succedit vomitus lethalis, sæpius stipatus delirio ita furibundo, ut nisi vinculis coerceatur æger, is se unguibus, dentibusque misere dilaniet; in mediis hisce tormentis rabiosus exspirat.

Hic morbus eos tantum aggreditur qui has regiones ab aliquo tempore inhabitare cœperunt, nec erat cognitus ante annum 1730.

15. *Vomitus atrabilarius* Bonet. Sepulch. obser. 23. de vomitu; *Morbus niger* Hippocratis. A.

Quidam nigricantia, aut æruginosa vomitu assiduo rejiciebat; inventum est duodenum ubi arcum, seu angulum constituit, omnino obruratum, unde bilis in ventriculum refluebat, mora nigricabat.

In vehementibus nauseis, intestini duodeni finis, a duplicatura transversa mesocoli arctatus, bilis uberius tunc affluentis transitum denegat: unde bilis post prima vomitiones fere semper accedit in ventriculum. Vomitus atræ bilis hepate obstructo, scirrhoso observarunt *Car. Piso*, *de morbis a sero*, *S.*4. *cap.* 1. Bonet. *Sepulchret. obser.* 43. ubi plures casus recensentur.

16. *Vomitus ab hepate obstructo* Bonet. Sepulchr. observ. 36. Frid. Hoffmann. §. 26.

Eam speciem confirmant observationes aliquot a *Boneto* relatæ, quibus verosimile evadit, bilem in hepate obstructo retentam per vasa sanguifera in colatoria ventriculi refluere, ibique excerni & biliosum vomitum excitare, sive hepar scirrhosum, sive bilis in lapillos coagulata fit in cystide; sive abscessus in hepate ductus biliferos premat: hanc speciem observo a quinque mensibus in muliere, quæ pluries auriginem experta erat, quæque aversatione alimentorum, maxime vero e carnibus desumptorum laborat; sublevatur aquis thermalibus hieme, & acidulis Vallensibus æstate.

17. *Vomitus a pancreate* Bonet. Sepulch. obser. 53. 54. 55. Vide Nauseam observ. 58.

Hujus pulvini durities, vel ex pancreate putri ulceroso manans pus ventriculum ad vomendum sollicitat, maxime cum plenus est alimentis.

18. *Vomitus gastrocelicus*, D. P.

Est vomitus habitualis, quem excitat hernia stomachi intra musculos abdominis intrusi, vel in thoracem trans diaphragmatis scissuram adacti; istam varietatem, apud equos satis obviam, vidimus in muliere, quæ post vehementes nauseas in hunc morbum inciderat. Secto cadavere, ventriculus totus in thorace latebat; a quovis partu hæc misera mulier fere suffocabatur, usque quo assumptum evomuisset. In cane similem morbum observant & referunt *Mem. de l'Academ. R. des Sc.* nec *Sennerto* hic affectus fuit ignotus: vide *Nouvelles Classes ve Maladies p.* 152.

Prima varietas est frequentior, ejusque signa vide in *Classe I. de Gastrocele*, & auxilia apud *Garengeot*, *Gunzium*, &c.

19. *Vomitus gastriticus*. Vide Gastritidem.

Epigastrium tumet, & ita acute dolet, ut nec stragulorum levissimorum attactum sustineat, ut in colica hysterica; pulsus est debilis, frequens cardialgia, mens quandoque stupet, vomitus frequens est, febris veluti maligna, viribus omnino prostratis: *Vide Gastritidem*.

Ab herpete ventriculi vomitum habitualem observavit Panarol. obser. 43. *A pustulis rubris lividis*, Vide Bonet. Sepulchret. observ. 56.

A carbunculo pestilenti Diemerbroeck de peste lib. 4. histor. 15.

20. *Vomitus nephriticus* Bonet. ob. 60. Vide Nauseam. *Vomitus a calculo* Frid. Hoffmann. *pag.* 27. A. Hæc species doloribus nephralgiæ calculosæ, aut etiam nephritidis stipatur; hujus casus octo in *Bonet. Sepulchreto* videsis.

Si arteria renalis cani vivo ligetur, consuto vulnere post aliquot horas rejici materias urinam redolentes testatur *Chiracius*; verum non semper succedit experimentum.

21. *Vomitus ab œsophago obstructo* Frid. Hoffmann. §. 21. VVillis. Pharmac. pag. 17. Fernel. Pathol. cap. 1. Coiteri observ. pag. 121. Litere Histor. de l'Acad. R. des Sc. VVillis. *Tom.* 2. *pag.* 25. Cochi Horti Florentini præfat. Halleri Disput. Tom. III. p. 33. C. P.

Vomitum habitualem statim a pastu observavit *Littre* œsophago in marsupium dilatato propter scirrhum intus enatum, quo obturabatur. Similem obturationem glandula Vescelloni intumefa-

cta potest inducere in canibus. Celebris Florentiæ Æsculapius *D. Cochi* bis observavit hunc morbum a glandula dorsali schirrosa, & semel a vertebris salmonis deglutitis ortum, ut docuit Anatome; ægri fame perierunt.

22. *Vomitus a cartilagine xiphoidea*, vulgo *la palette démise*. C.

Prolapsa (vel intus inflexa, ut vidit *D. Lafosse*) cartilago ventriculum molestat, qui ut obicem removeat convulsive contrahitur, alternatimque dilatatur. Similem vomitum observat *Frid. Hoffmann.* a ligneis illis, vel balænaceis chlamydibus, *Busquieres* dictis, quibus epigastrium arctant puellæ, ut elegantioris staturæ videantur. *Vide Heisterum de luxatione hujus cartilaginis*. Hic morbus, si rusticos audiamus, frequens est, reapse rarissimus.

23. *Vomitus cephalalgicus* Hippocr. aphorism. 50. lib. 6. Frid. Hoffmann. §. 28.

Sed vomitio est potius quam vomitus; oritur vel a percusso cranio, & post alimenta bilis ipsa rejicitur, vel a cephalæa.

24. *Vomitus iliacus*. Vide Ileum. *Vomitus ab hernia* Frid. Hoffmann. §. 24. A.

Non semper fæculentus est, nec cum ileo, ac bubonocele conjunctus: sed tantum a refluxu humorum ex intestinis in ventriculum procedit, ut in ileo.

25. *Vomitus marinus*. *Mal de mer. VVater-Galle* nautis. B.

Est ille qui navigantes discruciat cum cardialgiis, nauseis, virium prostratione.

Ille minime pendet a fœtore cloacæ, licet ille fœtor quandoque concurrat; qui autem vomitu marino defatigari solent, illi etiam in fluminibus navigare nequeunt, navigiis minime fœtidis quin evomant aut nauseant, itaque nec a cloacæ, nec ab aquæ marinæ odore præcise pendet hic vomitus. Ille vomitus urgentior est cum mare procellosum est, & potissimum cum motus navis est a puppi ad proram, qui motus vulgo *Tangage* dicitur, atque accidit cum ventus a posticis flat, vulgo *vent arriere*; minime vero accidit aut minus cum a vento laterali navigium versus latus inclinat; minima enim est navis succussio in hoc situ. Ad hunc vomitum arcendum t. supra pontem degendum est: 2. In loco a puppi & prora æquidistanti, ubi scilicet minor est navis agitatio. 3. Laute manducandum est, ventriculus enim satus minus laborat, quam vacuus; 4. Decumbendum est potius quam standum: hæc experti dicunt. 5. Sunt qui usum narcoticorum septima quavis hora suadent, & aliquot horis antequam navem conscendant paucis alimentis onerari stomachum jubent. *De Meyserey 76. nu. 5.*

In vomitum quem rheda aliave vectura ciet, perniciosum est spiritus, liquores, elixiria ingerere; inde excitatur pyrosis: plures facilius evomunt si in anteriori vecturæ parte sedeant, & ea præpostere procedat.

Illi vomitus ostendunt digestionem non rite fieri, si ventriculus exagitetur, sed quorsum stomachus satur rectius digerit; an quia saburra gravatus minus mobilis est? Ægri qui navigantes multum initio vomunt, a priori morbo convalescunt. *Langrish*.

Plures vomitu marino rite expurgati, cum portum appulerunt, multo melius se habent & voraciores evadunt quam ante navigationem; & ad anorexiam præstans est quandoque remedium.

26. *Vomitus pituitosus*.

Senes quorum ventriculus mucum uberem fecerint: qui tamen helluones sunt, interdum evomunt uberem muci viscidi, subpellucidi, insipidi copiam mane jejuno ventriculo, post cardialgiam multæque pituitæ expuitionem: laxitatem & inertiam ventriculi incusamus, & tunc ipecacuanha ad vomendum & roborandum, catharsim ex rheo, senna, nec non aquas Bellilucanas, dein absinthium, catechu, aloem, similiaque stomachica præscribimus. Hunc observabam in D. Lebrun Occitaniæ Prætore. Evacuato stomacho offa Hippocratica juvat; fit ex pane tosto, in aqua cocto ad siccitatem, dein vino veteri irrigato, cocto & addito saccharo; juvat etiam vinum cinnamomo, saccharo, ambra aromatisatum.

27. *Vomitus urinosus* Haller Physiol. Tom. 2. pag. 371. A.

Is procedit a suppressa urinæ secretione in nephralgia, ut accidit Lanfranco ipsi; vel ab excretione retenta ob ischuriam vesicalem in atretis, *Histor. de l'Academ. R. des Sc. Observ. 3.*

28. *Vomitus hæmorrhagicus* Observ. D. de Fontfrede Medici Podio-Velauni.

In febris synochi decursu, cum hæmorhagia narium, pulsu dicroto prænunciata, parum levasset ægrotantem, revertente illo pulsu, nec hæmorrhagia revertente supervenit nausea repetita, quam brevi secuta est hæmorrhagia, sed hæc non sufficiebat; die sequenti idem pulsus, eadem vomitio cum hæmorrhagia subsequente; tertia vice idem effectus, & æger convaluit: nullus vero fuit parvus in ore sapor aut color, nullum signum indicabat vomitum a saburra excitari, verum hoc vomitorio conatu naturam usum esse ad hæmorrhagiam criticam narium promovendam verisimillimum est.

29. *Vomitus febricosus*, Ricard. Journ. de Medec. 1761. p. 39. A.

XVI. ILEUS, Græcis; Hipp. III. de Morbis *Eileos*, ab *ano eilesis*, revolutione intestini sursum facta, vel ab *eilestai* intestini convolutione, vel ab *ileo* intestino aliis; Vox ilei est æquivoca, adeoque *chordapso* postponenda; rectius ergo *Chordapsus*; *Chordapses* Celsi, vel *tenuis intestini morbus* id. Liv. IV. cap. 13. Cælio Aureliano *acutum tormentum*; Phytagoricis *Pragmon* quasi sepimentum; Latinis *Iliaca passio*, *volvulus*, *convolvulus*; *Copriemesia* Bonet. Sepulchret. pag. 234. vulgo *Miserere*, *Passion iliaque*; Ægri *Iliacl*.

Character. Morbus est acutus dolore abdominis,

nis, borborygmis, alvi constipatione, & vomitione sub finem stercoracea, stipatus.

Differt a vomitu per atrocia abdominis circa umbilicum tormina, cum ructibus, nausea, rugitu alvique pertinaci clausura. A Colica per vomitionem frequentem, demum fæculentam, cum singultu, virium prostratione & sensu exagitationis & volunrationis intestinorum. Ab Ileo Galeni discrepat ileus Neotericorum, ut a colica.

Causa est facultatis expultricis intestinorum motus inversus, nec obstant experimenta ab *Illustr. D. Haguenot* instituta; ligato scilicet in fele intestino tenui, illud post 26. horas sphæroideam figuram adeptum esse docet, atque si icones non fallant, sexdecies majorem diametrum juxta ligaturam acquisivisse, nec tamen in exenterato animali vidit motum antiperistalticum: inde enim non sequitur quod in ileo ab alio principio orto deficiat hic motus, maxime cum intestina in abdomine calida & abdominis musculis sustentata illum exsequi possunt: in hoc vero casu, vel levissima & vix oculis conspicua facci dilatati constrictio sufficiebat ad refluxum materiei in stomachum obtinendum, ut in folle hydrostatico depressio utris oculis inconspicua sufficit ad aquam velocitee e tubulo projiciendam. Gratis supponit Auctor mechanica necessitate contrahi fibras annulares intestini successive a pyloro versus podicem, cum natura non difficilius hunc motum invertat, quam libertas motum digitorum argillam amplexantium & exprimentium potest pro lubitu mutare, ut quidam pro lubitu vomendo, directionem motus peristaltici œsophagi & ventriculi invertunt; fateor quidem hunc motum in distenso prætermodum tubo non ita expedite fieri posse; ut in sensus incurrat, nec hoc necessum est ad sursum exprimendas materies, quæ mora & miscela superiorum cum infimis saporem & odorem stercoraceum adipiscuntur, qualem in tenui intestino possunt adipisci. *Morgagni Epist. Anatom. XXXIV.* 30.

Principia sunt ea omnia quæ facultatem expultricem, ad hanc consuetam expressionis directionem mutandam, determinant, ut difficultas trasmittendi fæces per inferiora, sive ob acriorem dolorem in ulcerata vel inflammata parte, sive ob spasmum quo pars inferior coarctatur, ob lumbricorum, nucleorum, scybalorum resistentiam, vel demum ob ligaturam, compressionem, aut intus susceptionem, ac herniam, intestinorum; angustia vero canalis minime pro causa vomitus potest haberi, cum omnis motus vim motricem pro causa supponat; angustia itaque intestinorum est tantum frequentius ilei principium. Nullum servatum vidit *Galenus* ex iis qui fæculentum vomitum passi sunt.

1. *Ileus Inflammatorius*, Sennert. 1a *Species*. *Chordapsus*; vide Sepulchret. Boneti, Foresti Obs. p. 336. *Colica Inflammatoria* Brendel. MS. A.

Illeus frequentissimus ab inflammatione intestini tenuis oriundus. Cognoscitur 1. ex mali acutie seu celeritate progressus: 2. ex febre & vehementissimis doloribus: 3. Virium prostratio magna est: 4. nec cibus nec potus contineri potest: 5. graves singultus cum sudore: 6. quandoque convulsio: 7. in loco dolente tumor quandoque apparet renitens, oblongus, chordæ tensæ adinstar: 8. Urina supprimitur: 9. Abdomen inflatur: 10. Respiratio anhelosa, velox. Præcesserunt causæ internæ, vel externæ inflammandis intestinis aptæ. Species hæc ut plurimum lethalis est intra quatriduum. *Ballon.*

Cura enteritidis & dysenteriæ inflammatoriæ convenit, non Sydenhamiana. Hanc speciem observarunt *VVillis de anima Brutorum*, *Hildanus de gangræna*; invenere collum gangrænosum *Ballonius*, *Henricus ab. Heer*, *Blasius*.

Larga phlebotomia instituatur, dein clysmate emolliente alvus proluatur, potus emulsionatus, parca dosi sed repetita, offeratur; vomitio narcoticis identidem sedetur, semicupium tepidum dein usurpetur bis in die; vespere, si dolor, tensio abdominis exigat & pulsus permittat, phlebotomia iteretur; alvus pertinacissime resistens fumo tabaci syringe ope injecto sollicitetur. Syringem *Steph. Hales* verticaliter erectam, ano inditam, aqua tepida continuo plenam, nuperi in hoc morbo laudant.

2. *Ileus a fecibus induratis*, Sennert. spec. 3. *A cydoniato obturante* Fernel. Pathol. lib. 1. Fontan. p. 84. Hippol. Bosci S. 2. p. 24. D.

Præcessit diuturna alvi adstrictio, sine acuto dolore, accessit abdominis gravitas, tensio crescens, tactu intestina stercore turgida apparent, flatus eructantur, febris ferme abest, vomitio biliosa & pituitosa accedit, crescente morbo stercorosa evadit. Hæc species multo minus acuta & periculosa est quam prior. Flatum ope follis in rectum immitti suadet *Hippocrates* & *Sennertus*; oleosa, diluentia, fomenta, clysmata prosunt.

3. *Ileus spasmodicus*. *Ileus ab humorum anarrhopia* Sennerti. A.

Novam ilei speciem testatur *Sennertus*, in eo humores ex hypochondriis sursum vergebant, ut non solum epilepticus & cœcus fieret, verum etiam ut clysterem vomitu rejiceret æger: ab eo observatus. Similes clysterum imo pessariorum per os rejectiones observavere *Matthaus de Gradibus de vomitu*, *Guainerius* & *Jac. Oethaus*. Similes anarrhopias videmus in insulto apoplexiæ, capite & oculis cruore turgentibus, rubris, dum extrema pallent & frigescunt. Similes spasmodici motus ventriculi & intestinorum observantur in colica hysterica, cujus curatio in hac specie maxime convenit.

4. *Ileus ab intestino compresso*, Bonet. Sepulchret. C.

A pancreate scirrhoso tumido colum premente inflammante, Kerckring. observat. anatomic. 43.

A scirrho tumore officulis farcto colum premente inflammante, Hippol. Bosci de facul. anat. lib. 2.

A cancro exulcerante in cœco contracto & ileum

intestinum subingresso, Fabric. Hildan. centur. 1. Observat. 61. P. Salii Diversi, cap. 14.

Ab intestino sub costis spuriis in hypochondrio dextro compresso Henr. Lavater *Thes. inaugur.* 5. C.

Rumpi aliquoties intestina in hoc morbo docet observatio, ut Colum. *Barbette prax. lib.* 4. *cap.* 7. *Beninv. de abditis cap.* 76. River. *centur.* 3. *observ.* 26. *D. Martin. Hist. de l' Acad. R. des Scient. Ann.* 1706.

A Mola tubali rectum premente, Hippol. Boscus de Facult. Anat. lib. 2. pag. 23.

A Scirrho mesenterii intestina premente. Riolan. method. med.

A Recto per membraneum annulum constricto Bonet. Sepulchret. observ. 24. cas. 9.

A tenui intestino per filum ferrum ab agyrta ligato, Henric. ab Heers obs. 32. pag. 191.

Ab intestini abscessu Bonet. Sepulchr. observat. 24. cas. 10.

Hæc ultima varietas ad ileum inflammatorium attinere videtur: cæteræ vero ileum chronichum constituunt, qualem observavi nuper in adolescentula moniali, quæ tumores scirrhosos in mesenterio gerebat; hæc per tres menses ileo laboravit sine pyrexia & fere sine dolore, ac non nisi ultimo mense materies vomitione rejectæ levem fœcum odorem semel aut bis retulere; ea initio non nisi semel in septimana vomebat, sed intra minutum plures fluidi brunnei chymo griseo onusti libras, & quidquid fere in intervallo ingesserat vomitione rejiciebat, & hic est ilei chronici character; vires ejus sensim imminutæ sunt nutritionis defectu, mors fuit placidissima, lecto ob summam debilitatem diu addicta; virgo sub finem levi delirio visusque obscuratione affecta fuit; in decursu morbi bis vel ter alvum exoneravit, rejecta hydrargyri assumpti magna copia; non nisi sub finem morbi, extenuato abdomine, tumorem mesenterii palpo distinguere licuit.

5. *Ileus a colo pituita infarcto*. Boneti Sepulchr. observ. 25. ex Fernelio & Salio Diverso. Corpus semper friget, febris nulla, dolores vehementes, dein vomitus biliosi & pituitosi, demum fœculenti, colum pituita oppletum & obstructum inventum est.

6. *Ileus herniosus*, Foresti Observ. 20. 21. 22. Lib. XXI. A.

A *prolapsu intestinorum in scrotum*, Ballenii Consf. 24. Lib. II. Forest. Obs. 7. Lib. XXI.

A *bubonocele* qui frequentissimus, Ballon. Consf. 31. Lib. I. Mangeti in Boneti Sepulchr. Obs. 26. pag. 237. *Colique provenant d' un boyau pince*, Puzos Traite des Accouchemens pag. 81.

Ab exomphalo Forest. Obser. Lib. XXI.

Ab hernia vesica, Petit Mem. de l' Acad. R. des Sc. 1707.

Ab hernia Littriana, Histor. de l' Acad. R. des Scienc.

Est Bubonocele frequens ilei principium; sunt bene multi rustici, qui de colica & nausea conqueruntur, nec Bubonocelem se pati monent Medicum, hujus infirmitatis dedecus timentes: unde cavendum semper est ne emetica aut cathartica præscribantur in hoc casu, nisi prius exploratis ægri inguinibus.

Cura exigit phlebotomiam, situm supinum cruribus inflexis, fomenta ex omasis animalis, intestinis calidis, litus ex oleo, clysmata laxantia, artificiosam a Chirurgo institutam pressionem & succussionem & demum his irritis operationem.

Numquam herniosi debent bracherium deponere maxime cum cathartica sumunt, dum russiunt.

Si intestinum tenue, quod gravid's accidit, perstringatur in annulis musculorum transversorum, vel in umbilici foramine, sine ullo tumore extus sensibili nec indiciis partis affectæ, morbus exurgit atrox, cujus symptomata coliam bilio-sam, flatulentam, simulque hepatalgiam, & nephralgiam referunt. Similem morbum vomitu, pervigilio, febri mediocri stipatum septem phlebotomiæ, clysmata plura, potiones oleosæ, narcotica ne minimum sedebant in gravida septimestri; abortum proritavit Puzos, & fœtum vivum extravit; mater vero post biduum obiit. Inventa est post mortem intestini ilei pars livida in annulo dextro vellicata.

Curatio generica ilei. Naturæ conatus vergunt ad obicem, si adfuerit, torminosis intestinorum nisibus superandum & materias vomitoriis conatibus qua data via expellendas, quæ mora longiori gangrænam inducerent.

Vena pro viribus bis vel ter est secanda, ut inflammatio sedetur, gangræna avertatur, intestina arctius convulsa & constricta laxentur; jusculis & aqua pulli quarta quavis hora nutriatur æger. Oleum amygdalarum recens ad uncias plures bis vel ter in die hauriatur; vel decoctum radicis althææ, foliorum malvæ, seminum lini substituatur; abdomen oleo tepido illinistur, vel decocto emollienti foveatur; clysmata oleosa & demulcentia injiciantur; Noctu narcotica cum oleo blando offerantur. Imminuto dolore cassiæ pulpa recens ad uncias duas bulliat in aquæ pulli libra, fiant duo cyathi, cuilibet addatur oleum amygdalarum ad uncias duas; cathartica fortiora ab Auctoribus præscripta fugienda sunt.

Si a vermibus, fœcibus induratis, volvulo, foveri morbum suspicio sit, globulos plumbeos duos vel tres successivis diebus hauriat æger, vel hydrargyri semi libram, nec non balneum ex oleo parstum ingrediatur. Vena e talo, si vires sinant, deinceps aperiatur, linimenta, clysmata repetantur; una salus ægri alvum referari, flatus fœtidos, fæces hac via ejici.

7. *Ileus volvulus*. Bonet. Sepulchr. observ. 20. & 21. ubi casus viginti tres. A.

Ille est qui a mutuo intestinorum subingressu vel intus susceptione dependet; millena sunt hujus exempla; vide *Boneti Sepulchret. observ.* 20. ubi casus 15. recensentur. Ego in puerulis, cum & sine ileo, similes vidi intestini invaginationes & constrictiones spasmodicas in cadavere.

vere perseverantes; ubi enim vermes fuere, intestina eos arte amplexantur atque intra & supra ita constringuntur, ut in pervia evadant, tunc constrictam partem a laxa superiori invaginari facillimum, superveniente hac occasione, vi expultrice inversa supervenit inflammatio, dolor, nausea, ileus.

Si hujus darentur signa, indicarentur in hac specie globi plumbei, hydrargyrus magna dosi, potissimum ubi lumbrici incusantur.

Curam videsis in *Riverii obser. 16. centur. 3.* Huc pertinet ileus physodes Rolfincii: intestina enim sæpe flatu distensa & portentose intumefacta observantur *Plater. obs. lib. 3. p. 657. Beniv.*

Gastroraphia eo fine facta, ut digitis evolvantur intestina, qua curatam ajunt Baronissam de Landi, apud me fidem nullam inveniet. Vide in *Boneti Sepulchret. notam Mangeti pag. 228. To. 2.* Eam tamen suadet *Cl. de Meyzery n. 423.*

8. *Ileus Indicus*; *Mordexin* Frider. Hoffmann. Tom. 6. pag. 207. Gallis *For chaud*; *Mor-detchin* Mem. de la Chine. A.

Eam speciem Goæ familiarem, & Sinensibus communem, comitantur signa saburræ crudæ, vomitiones violentæ, tormina atrocia, sensuum obscuratio. Alii choleram eodem nomine designant.

Cura. Obtinetur abstinentia ab omni potu, & ferro candenti pedibus applicato.

9. *Ileus physodes* Rolfincii observ. 18. lib. 21. *Tormentum* Cœlii Aureliani. A.

Stipatur borborygmis, alvi constipatione, torminibus, & loco vomitionis datur flatuum frequens eructatio, dolor supra umbilicum est, flatus etiam, sed non fæces alvo excluduntur; species a *Foresto* observata, curata fuit, ut ileus inflammatorius; mulieres tabulam ligneam calidam ventri applicabant infauste.

10. *Ileus calculosus* D. Chaptal. D. Med. M. Clarissimi. A.

15. Maii 1753. mulier post dolores abdominis & alvi constipationem in ileum incidit, fæculentas materies per triduum vomuit; multo oleo olivarum propinato, & clysmatis forma injecto; nec non potata decoctione foliorum violæ, demum dejecit calculum pollice longiorem, semipollice crassiorem, ovatum, subalbidum, levem; quo excreto, alvus ubertim profluxit; hydrargyri semi-libram etiam hauserat, sicque sanata est.

11. *Ileus a callosa coli strictura* D. Gauteron, Societ. Reg. Monsp. Secretarius. A.

In iliaco defuncto invenit ille sagax Medicus colum callosum arctissime angustatum; ut vix calamum scriptorium admitteret; hæc constrictio vetus erat, inflammationis expers. Similis casus est apud *Bonetum in Sepulchreto*, ubi observatur rectum coalitum. Idem observavit *VVabrendorffius Act. N. C. Tom. III. Observat. 132.* &. apud *Morgagni Epist. XXXIV.* 34. nec non *Illustr. Haguenot* in homine qui inde enterocelicus evaserat.

Qui imperforati nascuntur, eumdem morbum incurrunt.

12. *Ileus imperforatorum*, Jous. de Med. Novembr. 1757. pag. 59. *Iliaca a recti intestini coalitu* Bonet. Sepulchret. C.

Infantes recens nati meconio suo non vacuantur; anus examinetur; si obturatio sit altior in recto, candela cerea, vel specillo mutico exploretur, & membrana obturans se prodet; quæ cito paryngotomo, vel cuspide *troisquarts* est caute, duce digito indice, aperienda.

Hac operatione neglecta abdomen intumescit, tenditur, dolet, vomitio, cum torminibus acutis accedit, febris inflammatio, sphacelus, mors intra hebdomadam.

Nemausi puella puber ano & genitalibus externis ab ortu destituta, de cætero sana, imo pulchra, quolibet triduo vel biduo oborto circa umbilicum dolore, excrementa alvina per os rejiciebat ab annis quatuordecim, urina vero ex papillis mammarum aliquoties in die stillabat, narravit autopta *Illust. D. Baux*, *Medicinam cum laude summa faciens Nemausi, Regiaque Scientiarum Societatis Monspliensis Alumnus meritissimus.*

13. *Ileus verminosus*. *Iliaca passio a vermibus* Gordon pag. 263. A.

Hanc speciem vidi ipse in adolescentula, quæ per os omnia rejiciebat, cum materiebus acidis, verminosis, vivido dolore ad umbilicum, borborygmis, ita ut ad ileum magis quam ad aliud quodvis genus hic morbus accederet; interea alvus liberat erat, non pertinaciter adstricta; hæc species multo minus est periculosa ileo vulgari, seu volvulo, & catharticis vermifugis cedit.

13. *Ileus a veneno*. Vide *a. catharticis*, ut *veratro*, *colocynthide*.

Sartor Monspeliensis arsenici albi drachmam unam loco cremoris tartari in potu cathartico hausit; 1. statim sensit se comburi, suffocari; vomitu continuo, ardore ventriculi, oris excruciabatur: 2. Extrema frigescebant, facies plumbea, pallida, sudore frigido perfusa: 3. Singultus frequens, sapor in ore horrendus: 4. Pulsus parvus, rarus, tardus, intermittens: 5. Sitis inexhausta, anxietas horrenda: 6. Constrictio pectoris ineffabilis: 7. Per octo primas dies nulla urina, nullus sudor, nisi in facie, lingua sicca: 8. Per septem primos dies vomitus assiduus, biliosus, brunneus, abdomen molle, per quatuor dies alvus omnino clausa, reliquis diebus liquida, brunnea dejectio: 9. Circa quartam diem eschara nigra, crassa, ex ore, œsophago rejecta est, subsequente hæmorrhagia: 10. Circa sextam diem æger escharam ventriculi evomuit, pulsus nullus die septima priapismus cum rigiditate, erectione, dolore penis, balano livido per 24. horas; octava die anxietates auctæ, febris cum pulsu pleno, intermittente, accedant convulsiones, delirium obscurum, vespere mors.

Cadaver aperiendum jussit Magistratus; adsuit; dentes carnibus denudati, linguæ papillæ nudæ, totum os membrana sua spoliatum, villosa tunica ventriculi nulla; ventriculus liquore atro cum sedimento quasi carbonum tritorum plenus, intestina atro-

atro rubra, valvulæ integræ, gangræna in pyloro, in amygdalis, & foramine linguali.

Cura. Hauriantur quæ præsto sunt ex oleis, jusculis pinguibus, lacte, dein gummi arabicum in aqua solutum, mucilago seminum lini, fiant similia clysmata, gargarismata.

Clysma sequens pluries feliciter successit in ileo vulgari; in decocto florum malvæ, chamæmeli & meliloti infunde per bihorium foliorum rutæ recent's manip. j, in colaturæ libra & semisse dissolve salis ammoniaci, drachmas iv; adde olei nucum & mellis mercurialis, ana, uncias ij; divide in duo clysmata intra bihorium injicienda ut alvus exoneretur. *Journ. de Medec. Nov.* 1761.

XV. CHOLERA; *Cholera-morbus*, *Trousse-galant* D. Tissot. A. *chole*, bile, dicta fuit, vel ob *cholades*, seu intestina, ex Tralliano.

Qui metuunt ne cholera cum iracundia Gallice dicta confundantur, vocant *choleram morbum*, *ac cholericam passionem*. Ægri *cholerici* Aureliano dicuntur. Græcis *choltriontes*.

Character. Morbus acutissimus vomitione biliosa aut acri assidua, & diarrhœa simul violenta, saltem nausea & tenesmo stipatus, cum dolore abdominis, virium prostratione, & non raro surarum crampis.

Sub finem æstatis frequentissima est quæ spontanea.

Causa est juxta *Galenum* conatus facultatis expultricis ventriculi & simul intestinorum ad evacuandam sursum & deorsum materiam acrem, biliosam, putridamve, quæ sua mora veneni ad instar viscera corrumperet.

Materies vomitu rejectas ab intestinis etiam procedere probat non solum bilis, sed etiam stercoracei smegmatis vomitio ab *Hippocrate* & *Lemmio* notata in cholera.

1. *Cholera spontanea*, Hippocr. Epidem. lib. 5. Foes. pag. 1144, ubi curatio pessima ex veratro & balneo. Idem, pag. 1159. de Eutichide, descriptio optima. *Cholera-morbus*, anni 1669. Sydenhami.

Illa est species quæ sine procatarsi seu occasione evidenti sponte circa mensem Septembrem, etiam illis quis nullo fructu utuntur, subito supervenit. Vomitiones enormes, biliosæ, putres per plures horas, dejectiones difficiles & tenesmodes simul vel paulo post succedentes, quandoque & utplurimum cessante vomitione unam aut alteram diem perseverantes. Tormina ventriculi & intestinorum, cardialgica syncopen minantur; prostratio virium subita summa cum pulsu parvo, dein nullo, vel celeri, frequenti, exili; in extremo facies cadaverosa, livida, extrema gelida, æstus, sitis inexhausta frigidorum, aversatio carnium, anxietas continua, surarum & aliorum artuum contractio spasmodica, crampus dicta.

Morbus ille terrificus, si subito accersatur Medicus, felicissime sæpissime sanatur; ast male curatus, aut neglectus, brevissimo tempore ægrum e medio tollit.

Cura Sydenhamiana est omnium optima, ut vigesies & ultra expertus sum; nam in Nosocomio generali quotannis quatuor circiter choleræ autumnales dantur.

Ægro adhuc vigenti offeratur aqua tepida, aqua pulli, imo si pulsus valet & dolor intensus sit, vena secetur e brachio. Jufcula vel cremores flexiles quarta quavis hora offerantur, sed vix retineri possunt, adeoque post sufficientem evacuationem offeratur antiemeticum Riverii, scilicet unum aut alterum succi vel syrupi limonum cochlear, cum salis absinthii granis viginti; si dolor, debilitas urgeant quavis diei hora, huic julapio adduntur laudani liquidi guttæ viginti, vel pro re nata aqua menthæ; aqua cinnamomi oleum amygdalarum dulcium: datis hoc modo induciis, juscula retinentur; tunc clysmata ex decocto intestinorum vervecum tepida injiciuntur, parva dosi, maxime si tenesmus dolor exigat; quod rarius accidit. Redeunte vomitione redeo ad antiemeticum, & vespere ad laudanum, potentissimum in hoc casu cardiacum & fluxum mire cohibens; siti urgente limonata pro potu adhibetur. Post tres dies a cessatione vomitus & diarrhœæ, æger ex decocto rhapontici, mirobalani & syrupo de cichoreo composita, vel ad summum manna superaddita repurgatur, & sic optime convalescit.

2. *Cholera sicca* Sydenham. Sect. 4. c. 2. Ballonii, Consil. 77. lib. 1. *A flatibus* Galen. de caus. morbor. 4. *Flatulenta* Menjotii; *Cholera suppressa* Riverii; *Cholera hypochondriaca* Langii; *Cholera Xere*. Hippocr. de victus ratione 103. Galeni. A.

Ab arida cholera venter inflatur, strepitus fiunt, & dolor tum laterum, tum lumborum; nihilque alvus dejicit, sed adstringitur; ita affectus ne vomat caveto, clysterem ex calidis & pinguibus adhibebis, perunctumque in balneum calidum immittes, calida irrigabis, ut calefiat. Hippocr.

2. *Cholera aurignosa a fungis venenatis* D. Lemonnier Mem, de l'Acad. R. des Sc. 1749.

Historia diaria. Puella vorat ferculum in quo erat frixus fungus mediæ magnitudinis, totus albus. Viallant. Hoc in prandio. 1. Hora quarta pomeridiana cardialgiæ; noctu dolores acuti, nauseæ, vomitiones, dejectiones bilosæ, vires prosternuntur, cholera perseverat. 2. Mane pulsus frequens exiguus, vix distinguitur, epigastrium tumet, pulsat quasi a cordis mucrone, (dudeno distenso, aortæ pulsationes transmittente) præscribitur aqua pulli, decoctum radicis althææ & seminum lini, clysma iteratum & fotus ex plantis emollientibus, pauxillum thertacæ. Dejectiones fex cum frustis fungi, vomitio nulla. 3. Mane diarrhœa sedata, cardialgia, debilitas perstant, meteorismus epigastrii & pulsatio crescunt; dejectio biliof cum,

cum frusti fungi. 4. Nox pacata, cutis humida, pulsus melior, urinæ fluentes, sumitur manna & catholicum; aqua pulli copiosa, fungos dejicit, sedantur symptomata, dormit. 5. Die accedit delirium, pectoris oppressio, suspirat, oscitat, anxia est, pulsus evanescit, omnia auxilia recusat, facies pallet, friget, catamenia sistuntur: paratur balneum; substituitur pediluvium, inde redeunt catamenia sed parca: saphæna secatur, dispnœa crescit, convelluntur maxillæ, iteratur phlebotomia e pede: aurigo supervenit, 6. Die mane exspiravit, cutis flavedo evanuit, macula viridis in utroque oculi cantho accessit.

Cadavere aperto, phlogosis parva ventriculi; duodenum flatu valde distensum; inferius strangulatum, hepar tensum, rubrum, ductus choledochus in medio strangulatus, superne turgidus, inferne vacuus, unde aurigo post mortem, bilis in vesica fellea atro-viridis; intestina vacua illibata.

b. *Cholera dysenteria auriginosa* Mem. de l'Academ. R. des Sc. 1749. Lemonnier.

1ª. Die ejusdem puellæ mater, quadraginta quinque annos nata, robusta, parcius hos funges voravit in plandio, vespere cœnavit more solito. 2ª. Summo mane, colicæ, biliosæ vomitiones, meteorismus, pulsus debilis, virium prostratio, lingua sicca, sordida, dejectiones biliosæ: 3ª. Ipsi succuritur, vespere melius habet: 4ª. Purgatur, dejectiones sunt fœtidæ, liquidæ; vespere laudani guttæ quindecim: 5ª. Dejectiones fuscæ, fœtidæ, ramenta dysenterica, dejectiones cruentatæ, pulsus exilis, extrema frigent, nullus dolor, nec motus in abdomine; tensio tamen in epigastrio, noctu ex narcotico dormit. 6ª. Dysentericus fluxus crescit, sopor altus, facies tumet, oculi flavescunt, dejectiones mucrosæ, cruentæ, grumosæ, cardialgia assidua, surditas, oculi aperti fixi nil vident distincte; delirium obscurum, fugax, datur lilium: 7ª. Ipecacuanha præbetur ad scrupulum, nil vomuit, secessit, dejectio inde minus fœtida, datur tinctura rosarum, spiritu vitrioli acidulata, dysenteria sedatur, datur tinctura rhei cum lixivio: 8ª. Cessat sanguinis dejectio, pulsus major, sopor discutitur, redeunt sensus, nocte sudat, dormit: 9ª. Dejectiones biliosæ, utitur tinctura rosarum & rhei: 10ª. Fluit alvus, facies tumescit, aurigo persistit; datur ptisana ex cichorio, foncho, scorzonera; febricula accedit, somno & madore levi terminatur. Intra decimumquintum diem urinæ fluunt ubertim, aurigo evanescit, ægra convalescit.

4. *Cholera a venenis fossilibus*. V. *Ileum a veneno*

A vitriolo Amati Cent. V. Observ. 84.

Ab antimonialibus.

Ab arsenicalibus Frid. Hoffm. de cholera obs. 3.

A mercurialibus.

5. *Cholera a veneno animali*. A *Lucii ovis* Gesner. de piscibus, Schenckii de venenis: A *barbi ovis* Gesner. de piscibus; Ab *atramento sepiæ* Plin. Histor. natur. A.

Historia. Mulier quinquagenaria, & filius ejus ova frixa barbi piscis ad cœnam edunt; hora prima matutina ambo expergefiunt cum nausea & cardialgia atroci, inde vomitus biliosi, acres, fœtidi; hausta aqua pulli, secessus frequentes, torminosi; injiciuntur clysmata ex aqua pulli, perseverant vomitiones & dejectiones usque ad vesperam, & convalescunt ambo; interea adolescentulus multos in annos debilitatus est.

6. *Cholera intermittens* Mortoni Pyretologiæ pag. 16. 33. 81. *Tertiana cholerica* Torti de febrib. lib. 3. cap. 1. pag. 124. De Meyserey art. 499. & t. 2. num. 214. A.

Est species quæ accessum febris tertianæ, raro quartanæ, sæpius tritæophyæ paroxysmum comitatur.

Initio scilicet accessus vomitio biliosa, prasina, copiosa, acris, simulque dejectio frequens supervenit; non raro cum singultu, voce clangosa, aut rauca, oculorum concavitate, angore stomachi, sudantiuncula minuta circa frontem, pulsu exili, extremorum perfrigeratione, aut livore, uno verbo cum symptomatis choleram regularem stipare solitis, a quo distincta est ista, quia febris est symptoma ipsius periodos concomitans.

Hæc cholera mortem minatur in eo febris accessu, qui morbi incrementum, aut statum constituit.

Curatur prompta & larga kinkinæ exhibitione, statim a paroxysmo incipiendo, usquequo drachmæ minimum sex ingestæ fuerint ante quatuor horas quæ subsecuturum præcedunt.

In cholera pulsus est qualis in vomitu simul & in diarrhœa contractus, & per intervalla intermittens.

7. *Cholera Indica* Delloni Voyage aux Indes Orient. Amstelod. 1689. *Mordechi* vulgo. A.

Symptomata. Sitis ardens, cephalalgia, inquietudo, febris, delirium, alvi fluxus, & vomitus, pulsus fortis, & inæqualis, urinæ rubræ & albæ, sed semper limpidæ.

Terapeia. Primum & præcipuum remedium quod huic morbo opponitur, est combustio pedis, admotu veru ferreo e latere ad tali partem magis callosam, usquoquo ægee dolorem sensisse significet, quo facto statim veru tollitur, & paucis ictibus pars ambusta impetitur calceo molli, eo fine ut phlyctænæ præcaveantur; hæc ambustio dolorem exiguum infert, & non impediret quominus æger statim incederet, si cholera permitteret: nihilominus choleræ violentiam retundit, & si febris non evanuerit, ea auxiliis ordinariis est impugnanda: æger nutritur decocto & cræmore oryzæ, in quo etiam, si febris adsit, multum piperis additur; idem piper pulveratum capiti inspergitur; a phlebotomia abstinent, & cathartica mitiora tantum sedato morbo, & dimidia febre adhibent.

Hæc methodus ita empyrica videbatur *Dellonio Medico*, ut eam initio contemneret; verum multiplici eaque funesta experientia didicit non alia methodo curari hunc morbum, adeoque in semet-

semetipso, & aliis ægris eam deinceps feliciter adhibuit.

8. *Cholera inflammatoria*, Amati Cent. V. Cur. 28. De Meyserey Malad. des armèes art. 496.

Ea est quæ enteritidi, ut in casu *Amati*, seu tumore phlegmonodeo intestinorum seu gastritide stipatur; in hac quantocius phlebotomia institui debet, non neglectis fomentis emollientibus, aqua pulli, emulsionibus.

9. *Cholera verminosa*. A.

Est ea quæ a materie verminosa in primis viis latitante excitatur. Hujus exempla aliquot observavi in puerulis, apud quos materies illa verminosa eosdem ac venenum effectus edebat.

10. *Cholera arthritica*. *Cholera ab arthritide repulsa*, ex qua mortuus est Sydenham. A.

Ea est quæ a materie arthritica repressa per artem, aut ob naturæ debilitatem retente exoritur.

11. *Cholera a crapulosa*, de Meyserey Art. 498.

Ea est quæ a nimia ciborum & potulentorum ingurgitatione, vini potissimum nimia potatione procedit, natura hanc sarcinam supra & infra cum impetu eliminante; hic vero affectus fugax est & salubris.

XVI. DIARROEA; *Cacatoria* Galeni Lib. IV. pag. 790. *Rheuma gastros* Galeni in I. Prognost. *Rheumatismus* Tralliani Lib. VIII. cap. 7. Asclepiadis, ex Aureliano, *Defluxio* Celii Aureliani Lib. III. de morb. ac. cap. 22. *Catarropha*, *Diarrioea* Gilberti Angli; *Alvi fluxus*; *ventris profluvium*. *Diarrhée*; *cours de ventre*; *bènèfice de ventre*; *flux de ventre*; *dèvoiement* Ægri *Diarrhoici*, *Foireux*.

Character. Recrementorum & excrementorum utplurimum fluxiliorum frequens per annum dejectio morbosa, id est, constans & notabilis.

Differt a cœliaca & lienteria ex eo quod non excernantur cibaria, aut cruda, aut in chylum mutata, ut in quibusdam lienteriæ & cœliacæ speciebus, sed excrementitiæ materies. A tenesmo, quod nisus ad egerendum non sint inanes. Ab hepatirrhœa & dysenteria, quod ejecta non sint cruentata. A melæna, quod non sint nigra.

Causa dejectionis cujusvis sufficiens est nisus facultatis expultricis major resistentiis oblatis ex parte fæcum & sphincteris, valvulorum, &c. sed quod hosce conatus excretorios determinat, est molestia quam materies mole, mora, acredine, pondere, vel quomodocumque in intestinis excitans; raro facultas a terrore ad agendum commovetur.

Materies morbifica est vel peregrina, ut venenum, medicamentum, vel humor in sanguine genitus ad intestinale colum delatus, ejusque tunicas molestans, ut in diarrhœis criticis, serosis, adiposis; seu colliquativis; vel succus biliosus, pancreaticus, similisve in cavum intestinorum delapsus; vel demum fæces corruptæ, vitiosæ, acres; in omni specie primo ingestorum reliquiæ egerunt, deinde pro victus ratione ejectiones cum hisce reliquiis commixtæ, vel puriores apparent, & prout bilis, serum, vel alter humor prædominium tenet, diarrhœa biliosa vel serosa nuncupatur; pulsus intermittens, observante *Solano Doctore Medico*, diarrhœam criticam præsagit.

1. *Diarrhœa stercorosa* River. *Diarrhœa a ventriculo & cibis corruptis* Sennerti; *Diarrhœa stomachalis* Gaspar. Hoffmanni. *Fluxus cibalis* Sennerti; *Benefice de nature*.

Illa est quæ a crapula, vel indigestis alimentis utplurimum a voracitate orta, sine febre, & cum euphoria unam aut alteram perseverat, ex qua nedum vires imminuantur, functiones reparantur, fames prostrata resurgit; & cum ob copiam chymi, vel chyli cæterum coċti, sed in venas lacteas non transmissi, excitetur, fluxus cibalis aut chylosus audit, licet excreta sint nequaquam alba, sed non stercoracea, liquidiora; qui voracius cibos digerunt, non satis masticant, aut qui sunt edentuli, imo etiam balbi, notante *Hippocrate*, huic morbo sunt obnoxii. Rheum, rhaponticum, syrupus de cichorio compositus in cura primas tenent.

2. *Diarrhœa vulgaris*; *Diarrhœa a toto corpore sine febre* Sennerti. B.

Ea differt a stercorosa quod diuturnior, graviorque sit, atque cum ab ingestis non possit suppeditari tota quanta evacuatur materies, ea ab intestinorum colatorio magnam partem excerni verosimile est, adeoque a toto corpore suppeditatur, id est, a sanguine qui per hanc viam depuratur; hujus itaque principium est uberior putridi serosique humoris excretio ex colatorio intestinali, unde cum fæcibus ea ratione dilutis evacuatur diarrhœæ forma. Diæta tenuis, potus ex crusta panis tosti in aqua infusa, & cathartica lenia, sed adstringentia præmittantur; dein diascordium, vel theriaca præscribantur.

3. *Diarrhœa febrilis* Boerhaave *aphor.* 719. Sydenhami const. epid. cap. 4. pag. 31. Stahl. de febrib. pag. 64. *Diarrhœa a toto cum febre* Sennerti. A.

Ea est quæ synochum versus finem comitatur; in febris quippe processu, ubi malignum in ventriculo humorem nonnihil subegerit natura, & ad intestina amandaverit, illa ab acri humore ex hoc fonte, perpetim scaturiente, usque adeo corrueuntur, ut non possit non insequi diarrhœa.

Cognoscitur hæc species quod initio febris æger in vomitum propensus fuerit, nec tamen ei emeticum fuit præscriptum.

Ab hac diarrhœa æger, jam febre debilitatus, ulterius enervatur, eo tempore quo natura suis viribus magis indiget ad febrilem materiam, quæ sanguinem inficit, corrigendam, & alia forte via evacuandam, unde periculum.

Hanc speciem non raro comitantur, aut præcedunt nausea, cardialgia, anxietas, jactatio, suspi-

suspiria luctuosa, linguæ sordities, nigredo, &c. Curatur, præscripto quantocius emetico, si vires sinant, & vespere sequenti paregorico leviter cardiaco; adstringentia vero parum prosunt.

4. *Diarrhœa pituitosa; album alvi profluvium* Guill. Pison. cap. 9. D.

Perspirationi impeditæ, adeoque crudo & pituitoso humori in intestinis excreto tribuitur apud Indos: ægrum magno dolore paulatim languescere facit, sine febre est; omnia ætati, hiberno id est pluvio potius quam æstivo tempore, ad menses, nonnunquam ad annos durat.

Curatio a clysteribus abstergentibus incipiat, ut ex melle paratis; corpus præparetur syrupis similibus; dein ad ipecacuanham confugiendum, scilicet hujus radicis drachmæ duæ cum vel sine oxymelite coquantur in aquæ unciis quatuor; per noctem maceretur decoctum, & sumatur mane sequenti; postridie semel atque iterum pro re nata, die secunda, imo tertia, ejusdem ipecacuanhæ jam coctæ decoctio sumenda, tum quod ægri debiliores eam facilius ferant. Hæc *Guil. Piso*.

5. *Diarrhœa carnosa* VVolfgang. VVedelii Collect. Acad. Tom. 3. pag. 588. Peyeri de glandul. intestin. exercit. 1. p. 2. C.

Ad dysenteriam accedit hic morbus, aut potius ejus est sequela.

6. *Diarrhœa variolosa* Sydenhamii pag. 97. 94. 83. *A miliari* Roncalli Medic. p. 151. 153. *Rubeolas subsequens* Sydenham. p. 122. Morton. p. 28. A.

Ut ptyalismus adultis in variola confluente salutaris est & necessarius, ita in confluente variola apud infantes, seu impuberes diarrhœa salutaris est, licet non æque constanter accedat, & in discretis variolis sit insalubris; in confluentibus etenim hac via apud infantes natura se viru varioloso partim exonerat; ast in discreta non exsuperat illud virus, & tunc tantum supervenit diarrhœa cum a frigore suscepto repercutiuntur pustulæ, & materia morbifica retrocedit.

Mal locata imprudentium muliercularum opera in sistenda diarrhœa, quæ infantibus variola confluenti affectis accidit, multa infantium millia letho dedit; secus feliciter perseverat ad finem morbi; e contra in discreta variola diarrhœa superveniens accidit, vel a repercussione per frigus externum, vel ob evacuationes indebite factas, atque illis usu cardiacorum, & regimine conformi opitulandum est, quæ tamen ultra non sunt continuanda, quam symptomata quæ ex hac repercussione processerunt; aquæ itaque stillatitiæ & diascordium indicantur.

Diarrhœa autem non solet ita mature infantes invadere, ac adultos ptyalismus. Quocumque autem temporis morbo ingruerit, nisi ante sistatur per artem, ea solet singula morbi stadia decurrere: diarrhœa rubeolam non raro excipit vel etiam ad plures septimanas excurrit post morbi omniumque ejus symptomatum fugam, *Sydenham. pag. 121* maxime si regimine calidiori morbillosi usi fuerint; hæc autem diarrhœa venæ sectione non minus sanatur quam peripneumonia, quæ ab eodem calido regimine quandoque infantes in rubeolæ ipsius decursu aggreditur, cum pustularum retropressione periculosissima. *Sydenham. pag. 122*.

Si in variola discreta ante eruptionem superveniat diarrhœa, illa a saburra primarum viarum dependet atque catharticis, ut rheo, myrobalanis, dein vero absorbentibus est impugnanda.

Facta eruptione in discreta variola, diarrhœa est insalubris, atque ope diascordii, theriacæ & absorbentium est reprimenda, secus collaberentur pustulæ, parce tamen apud infantes narcotica sunt præscribenda.

7. *Diarrhœa acrasia, incontinence du ventre*. L.

Incontinentia alvi est non frequens, sed intempestiva & involuntaria alvi depositio, qualis accidit pueris dormientibus vel etiam vigilantibus sed invitis, aut sui nimium negligentibus; hic parvus mos corrigitur minis, verberibus, curando ut alvum exonerent antequam lectum petant, cavendo ne nimium cibis se ingurgitent, ne cibis dyspeptis utantur.

8. *Diarrhœa biliosa* Alex. Tralliani, Frider. Hoffmanni To. 2. pag. 765. *Cœliaca* Cælii Aureliani non Neotericorum. A.

Cognoscitur ex flavedine biliosa excretorum, torminibus & calore viscerum, siti & siccitate oris, febre sæpius adjuncta, oris simul amarore, linguæ flavedine, causis calefacientibus prægressis, temperamento bilioso, tempestate calida prægressa.

Solvit sæpe tertiana, tritæophyam aliasque febres biliosas, necnon amphimerinam catarrhalem benignam; potus optimus ex sale prunellæ, ex nitro, aquis acidulis, sedata febre; affinis est valde diarrhœæ cholerioidi, sed non est inflammatoria.

9. *Diarrhœa arthritica* Musgrave de arthritide anomala c. 4. Sydenh. p. 485. Baglivi p. 419. D.

Est illa quæ sponte arthriticis dolentibus supervenitns dolores & tumores pedum supprimit; vel quæ materiem arthriticam ad intestina divertens solitum arthritidis paroxismum prævertit; vel quæ demum in veteri arthritide, ob cruditates labefactato ventriculo, accidit. Hæc ultima est pessima, vino & stomachicis debellanda, quæ a catharticis oritur, ut hypercatharsis curanda, prior vero naturæ sæpius committenda est.

10. *Diarrhœa serosa*, Carol. Pison. de colluv. seros. *Diarrhœa cerebralis* Gordoni; *Diarrhœa aquosa* Frider. Hoffmanni Tom. 2. p. 117. *lymphatica* Lambsma. C.

Illa species cognoscitur ex quantitate serosi laticis excreti, non oleosi & pinguis, ut in syntectica; est autem vel critica vel morbosa; critica si morbis cerebri, ut apoplexiæ serosæ, paralysi serosæ, aliisque similibus superveniat, si leucophlegmatiæ, ascitì se adjungat, & priores morbos imminuat, modo tamen vires ægri adhuc sint vegetæ; insalubris est, si a materie acri intestina sollicitante & serum sanguinis solvente saveatur, qualem suppeditant cathartica hydragoga.

11. Diar-

a. *Diarrhœa urinosa*, Haller Physiol. Tom. II. pag. 370.

Ea Ischuriæ supervenit: Vide *Transact. Phil. num.* 337. *Pechlini Observ. II.* 51. *Rhodii Cent. II. Observ.* 90. & 84. *Groenveldi de tuto cantharidum usu pag.* 171.

11. *Diarrhœa purulenta* Benedict. Sylvat. cent. 2. observ. 85. Frider. Hoffmanni Tom. 2. p. 174. observ. 3. C.

Illa sequitur suppurationem in mesenterio, pe rodice recurrit, saniem purulentam, quandoque sanguinolentam fundit a qua æger levatur.

12. *Diarrhœa Chiliensis*, Feuillee, obs. vol. 2.

Illa species sedem habet potissimum in intestino recto; Chiliensibus est endemica; principium ejus est recti inflammatio: signa sunt febris acuta, tensio podicis, dejectio frequens.

Curatur clysmatis ex decocto solani, quod officinali nostro affine est, scilicet solanum chenopodii folio, acinis luteis.

13. *Diarrhœa colliquativa* Riverii; *Synthexis* Dodon. pag. 102. *Fluxus colliquativus* Sennerti; *Diarrhœa atrophicorum* Junkeri; *Diarrhœa synthetica* Græcis: Ægri *Synthetici*. C.

Duplex est hujus varietas; vel enim exacerbantes malignas febres comitatur, ut amphimerinam malignam, & cum summa virium prostratione, liquidissimas, nigricantes, fuscas & fœtidissimas, putres, oleosas, materies eliminat; unde cito emaciatur æger & exhauritur. Vel amphimerinam hecticam purulentamve ut phthisicam sibi habet adjunctam, & excrementa pinguedine fusa, putri, liquida diluuntur ob summam acrimoniam ex qua liquatur totius corporis pinguedo, unde emaciatio, prostratio virium & mors inevitabilis. In dysenteria epidemica boum vidi sæpe materies ejectas velut oleo supra affuso obvolutas: unde hæc animalia cito emaciabantur.

14. *Diarrhœa verminosa*; *Diarrhœa a vermibus* Sennerti; *Larva conica in febribus*, Journ. de Med. Juin 1751. pag. 340. *Vermiculi hexapodes*, ibid. Janv. pag. 33. a D. Bonte: non sunt vermes qui hanc diarrhœam excitant.

Cognoscitur ex signis verminum, lumbricorum, aliunde repetendis, potissimum odore proprio anhelitus in infantibus ablactatis, ex vermium dejectione, ex fæcibus grisaceis, morsibus intestinorum; curatur catharticis pro ætate diversis, modo vires sinant, secus absorbentibus & anhelminticis.

15. *Diarrhœa a dentitione* Sennerti. Vide vomitum a dentitione. A.

Qui in dentitione diarrhœa laborat infantes, ii minus convelli solent quam quibus alvus est adstricta; huic autem diarrhœæ sæpe junguntur signa lumbricos designantia.

16. *Diarrhœa ab hypercatharsi*. Sennerti. A.

Ea est quam venenum catharticumve inopportune assumptum excitat: Cathartica fortiora sunt vel per se, ut colocynthis, scammonium, veratrum, esula &c. vel respective ad eos quorum viscera sunt tensa, sicca, irritata, non sufficienter remollita, etiamsi bene constitutis conveniant, ut jalappa, senna: atque sic inopportune præscripta in venenum abeunt.

Illa præceps & torminosa diarrhœa curatur aqua pulli, oleo amygdalarum, fomentis, & cum vires sunt nimis prostratæ laudano, diascordio; non secus ac choleram curari diximus. Zeilanenses ab usu schini, cujus fructu *diaunll* dicitur, huic speciei sunt obnoxii. *Flora Zeilan.*

17. *Diarrhœa cholerirodes* Junckeri Tab. 135. Nenteri pag. 401. A.

Hanc magna tormina, dolores, & febris inflammatoria comitantur: huic ansam præbent apud puerperas iracundia, lochiorum suppressio, unde puerperæ huic obnoxiæ sunt; potus vero frigidus, in his circumstantiis lochia sistens, morbo ansam præbet.

Curatur phlebotomia, clysmatis laxantibus, potu oleoso, diluente & anodynis.

18. *Diarrhœa adiposa*. *Graissfondure* Gallis. *Moltengrease* Anglis. Haller Physiol. T. I. p. 42. A.

Ex synocha ab equitatione violenta funditur adeps, & partim in venas resorbetur, ubi copiosus cum sanguine mixtus ipsi viscositatem magnam concilians, partim in intestinorum cavum defluit, & fæce quasi butyro fuso involvit; differt a colliquativa quod sit sine hectica.

Cuidam post sectas mariscas supervenit fluxus materiæ spermati ranarum simillimæ, quæ ad decem libras ascendebat referente *Greiselio*; *Collectio Academ. pag.* 15. *Tom.* 3.

19. *Diarrhœa lactentium*. *Devoiement des enfans de lait*. L.

Est dejectio pluries in die repetita & liquidior quam solemne est lactentibus, ut quinquies, sexies, octies in die; procedit ab apepsia, si excrementa sint frustis alimentorum mixta, ut pultis, carnis, fructus, cupediarum &c. si sint chylosa, grisacea, caseosa, lactea, grumosa; maxime si nutrix lactis inopiam pultibus solidisve, cibis maturius exhibitis, vindicet.

Quomodo differt a diarrhœa dentitionis, signis propriis dentitionis definiendum est: maxime fæcum virore, gingivarum pruritu, calore, dolore hæc ultima species dignoscitur.

Curatur sublatis principiis, suppressis pultibus, cupediis, cibis solidis: clysmata ex aqua præmittantur: purgetur infans syrupo de cichorio cum rheo alternis diebus, hujus syrupi uncia una pro dosis est, dein absorbentia & stomachica adhibeantur, ut confectio hyacinthina, oculi cancrorum, corallia præparata.

20. *Diarrhœa febricosa* Mortoni Pyretol. pag. 75. 80. 135. A.

Est species pendens a veneno febrium intermittentium latente quæ ideo ope kinkinæ curanda est.

21. *Diarrhœa pleuriticorum*. Sydenham. pag. 99. Baglivi pag. 37. A.

Fluxus alvi in pleuritide sunt perniciosi, quo- in

in casu bolum sequentem præscribit *Baglivus*, scilicet requiei Nicolai & stibii diaphoretici scrupulum unum; fluxuque sedato, si opus sit phlebotomia imperatur; ideo diarrhœa noce pleuriticis, quia tum sudoris, tum anacatharseos materiem ad intestina divertit & sic naturæ conatus criticos turbat.

XVII. COELIACA; *Cœliacos pathos* Aretæi; *Ventriculosa passio* Cæli Aureliani Lib. IV., *Passio cœliaca* Recentiorum; *Passion cœliaque*. *Cœliacus affectus* Celsi videtur colica periodynia ventriculi; adeoque a cœliaca recentiorum diversissimus; Ægri *cœliaci* Grecis.

Hujus character obscurus est, nisi eum neotericis ex albedine dejectionum desumatur, quod indicavit *Aretæus*.

1. *Cœliaca chylosa* Aretæi; *Diarrhœa chymosa*, Tralles de opio.

Est profluvium liquidi alimenti inconcocti chronicum, cœliacus morbus dictum; in hoc propter debilitatem virtutis digestivæ, alimentum semicoctum relinquitur, in pravum mutatur & colore & odore, & consistentia; albus est enim bile privatus color; olida excernuntur & lutulenta, strident intestina, flatus erumpunt asperi, dolor ventriculi gravis est, punctiones referens, debilis & macilentus æger redditur; longissimum, periodicum & difficulter curabile vitium. *Aretæus*.

Nullus est inter Neotericos qui hunc morbum rite observasse videatur: bile deficiente excrementa quidem albescunt, sed alvus adstringitur, ut in aurigine.

2. *Cœliaca purulenta*, *puris profluvium* Lambsma flux. ventris cap. 7. *Hemorrhois alba* Reisselli Collect. Acad. Tom. III. pa. 15. C.

Coxæ apostema neglectum tribus alvi dejectionibus una nocte evanuit: *Miscell. Natur. Curios. Decad.* 2. *pag.* 82. Abscessus cubiti pus jam maturum fluxum ventris effudit: *van Swieten comm. tom.* 1. *pag.* 706.

Differt a diarrhœa colliquativa colore & periculo, cœliaca enim purulenta salubris est sæpius, diarrhœa colliquativa lethalis. Pus quandoque ex pectoris abscessibus, alias ex abscessu ventriculi, mesenterii, intestinorum, uteri procedit. *Vide Meibonium de abscessibus*.

Pleuritidis pus per alvum expurgari vidit *Bartholinus Epist. cap.* 4. *epistol.* 87. *Septalius animadv. lib.* 6. *p.* 127. *Valeriola lib.* 4. *observ.* 10. idque non infeliciter; vix autem nisi a prægressis dignoscitur pus alvo excretum a muco puriformi: Sanatur terebenthinæ usu.

3. *Cœliaca mucosa*; *Fluxus alvi puriformis*, Lamosma fluxus ventris cap. 7. pag. 87. *Mucosa dejectio pro pure habita*, Fernel. Pathol. 6. cap. 10. *Mucosa diarrhœa puriformis & torminosa* Freind Hist. Med. *febre etiam comite*, van Swieten comm. tom. 1. pag. 707. C.

4. *Cœliaca lactea*, Hoffmann. disqui. anat. pathol. pag. 212. Smellie Mydvifri pag. 420. Jul. Offray Esai de pratique num. 28. de lacte lochialis.

XVIII. LIENTERIA; *Leinteria* Græcis, *Laxitas intestinorum* Celsi libr. 4. *Lienterie*, Ægri *Lientirici*.

Character. Alimenta parum aut vix mutata per alvum ejiciuntur & simul statim a deglutitione vel parva interposita mora dejectio excitatur.

Lienteria videtur diarrhœæ speciei, vel gradui, non vero genus distinctum, aut ad summum, ut notat *Paulus Ægineta*, cœliaca non nisi gradu differt. Mirum est Antiquos nullam aliam ejus causam agnovisse quam lubricam & lævem intestinorum superficiem, quasi alimenta proprio pondere intestinorum anfractus possent superare, nec vi trusiva indigerent ut foras pellerentur.

Sublimatum corrosivum ad drachmam unam assumptum ab homine escharam nigram abstulit ab intestinis, nec valvulas delevit: fictitiam esse hanc in lienteria deletionem puto, ut & cicatricem orificia secretoriorum obturantem, quam dysenteriæ succedere quidam putant: ut manus & digiti nucleum argillamve lubricam exprimunt, ita massam excrementitiam amollitam ejiciunt intestina, velocius quidem in ratione lubricitatis & fluxilitatis massæ, nec non velocitatis contractionis, adeoque eorum irritabilitatis.

1. *Lienteria ex ulcere ventriculi*. Foresti lib. 22. observ. 30. C.

In hac ventriculus ab ingestis irritatus ea continuo per pylorum in intestina expellit, hæc vero facile irritabilia propellunt ulterius. Hæc species fuit curata abstergendo ulcus per aquam mulsam, decoctum hordei, dein consolidando cum decocto radici symphyti, terra Lemnia, &c.

2. *Lienteria spontanea*; *Lienteria primaria*; *Lienteria ex irritatione stomachi*. Gabelchoveri Centur. 2. observ. 41.

Similem vidi in puerulo trimo, qui excrementa liquida omnino summa cum celeritate post assumptum jusculum ejiciebat; ex siti, calore & sensibilitate ventriculi inducebar ad præscribendas aquas acidulas Alesienses, quibus sanatus est. *Gabelchoverus* per serum lactis aliaque temperantia ægrum suum sanavit *cocquetus* vero in casu narcotica ut theriacam recentem præscribit.

3. *Lienteria scorbutica* Barbette *Praxis*, Bettmuller. de expulsione læsa. C.

Hanc induxit irritatio facta stomacho a succo gingivarum saniosio, fœtido, ventriculum molestante, concurrente laxitate pylori, & dilutione pastæ chymaceæ, uberique seri intestinali secretione: præmissis levibus catharticis ex cassia, tamarindis, lacticinia cum absorbentibus ut creta, terra lemnia, conveniunt.

4. *Lienteria aphthosa*; *Diarrhœa ab aphthis*, Tralles de opio. C.

Ab aphthis non solum os, sed etiam ventriculum

culum inficientibus & ad expulsionem sollicitantibus oritur.

5. *Lienteria secundaria* Hippocratis. C.

Ea est quæ longam dysenteriam, diarrhœamve subsequitur; alimenta cum deglutiuntur borborygmum edunt, quasi, ut ajunt ægri, in puteum delaberentur; cito vero post excrementa liquida serosa foras ejiciuntur; ægri transfluentes materies non percipiunt, sive debilitate obruti non attendant, sive sphinctere ani laxato, non advertant.

XIX. TENESMUS; *Tenesmos* Græcis, a *teino*, tendo; *Tenasme* Gordoni & Gilberti; *Tinesmus & tenesmus* Nicol. Pisonis; *Dendraipleed* Batavis; *Perse* Indis; Gallis *envie d'aller*, *epreinte*, *tenesme*.

Character. Ejectio mucosa pauca, cum magna egerendi, eaque assidua cupiditate, conatuque ipsi proportionali.

Principium est irritatio continua intestini recti.

1. *Tenesmus spontaneus* Hippocrat. de affectibus; *Tenesmus biliosus* Bianchi histor. hepatis; *A pituita salsa* Rondeletii; *Ab acida* Ettmuller. B.

Pendet a materia acri, biliosa, vel in podicis glandulis a sanguine secreta, vel a canali intestinali huc delata, podicemque irritante, inflammante.

Hoc symptoma disenteriæ fere constanter assidet, imo post usum catharticorum tum fortium, tum aquarum mineralium quæ frequentem dejectionem proritant, inducitur.

Stipatur autem ineffabili & molestissima desidendi cupiditate; quid paucum, mucosum, biliosum, quandoque subcruentum summa vi excernitur, quo elapso dolor cupiditatem sequitur, ea tamen multo tolerabilior. Hic, ait *Hippocrates*, alvum madefacere, pinguibus illinire ac lævigare convenit, quæ intus sunt lenibus catharticis subducere, talida corpus lavare, &c.

Profunt clysmata ex oleosis, decoctis omasorum, lacte, butyro insulso; intus diluentia, lactantia, cassia, tamarindi, & noctu narcotica.

2. *Tenesmus a calculo vesicæ* Bonet. *A dysuria* Bonet. Sepulch. observ. 30. *A vesicularum seminalium phlegmone* Carol. Pison. C.

Inflammato vesicæ collo, spincter ani phlogosi afficitur, inde tenesmus calculosos molestans usquequo calculus extractus fit. Sedatur semicupiis, sapone intus somno singulis diebus ad drachmas duas, narcoticis.

3. *Tenesmus Indicus* La Mettrie, Instit. Medic. num. 209. *Perse* vulgo. An *bicho* Brasiliensium?

Tenesmus ille chronicus est, Indis familiaris.

4. *Tenesmus ab ascaridibus* Sennerti. L.

Ascaris est reptile teres fusiforme seu utrimque acuminatum, anum habens in medio ventre, annulis distinctum, album, habitat in extremo podice. Numerosæ ascarides cum fæcebus sæpe excernuntur, Tenesmus ille pruriginem inducit in podice horis potissimum vespertinis in lecto, flatibus & fæcibus emissis sedatur, sed singulis diebus revertitur.

Curatur oleo rutæ, unguento mercuriali in anum immissis. Intus vero prosunt anthelmintica, cathartica, decoctum radicis filicis maris. Equi in podice gerunt alterum etiam insectum, sed diepterum, quod est *æstrus ani equorum* Faun. Suec. num. 1028. illa insecta ano insident instar hæmorrhoidum cœcarum.

5. *Tenesmus hæmorrhoidialis* Nenter. Tab. 114. T.

A mariscis quandoque irritatur podex, potissimum si intentæ sint, & datur sensus molestus quasi nuclei persicæ ano intrusi. Hic est tenesmus quem experiuntur quandoque gravidæ, qui ipsis funestus est, si vehemens, nam abortum inducit.

Curatur auxiliis generalibus, phlebotomia, diluentibus; topica vero sunt fomentum ex lacte, vitellis ovorum, decocto florum meliloti, sambuci, chamæmeli, croco.

6. *Tenesmus ulcerosus* Boneti Polyalthæa; *Tenesmus legitimus* Nicol. Pisonis de morbis cognoscendis lib. 3. C.

Veteres contendunt verum tenesmum fieri ab exulceratione podicis, ceteros nothos appellant, verum non satis adhucdum constat ab ulcere quemquam excitari tenesmum. Vidi pluries fistulas ani sine tenesmo; mucus expressus pro pure forsan imposuit. *Vide* curam apud *Pisonem*.

7. *Tenesmus a carcinomate* Bonet. Sepulchret. observ. 30. tit. 4. C.

Carcinoma inter vesicam & rectum hanc speciem excitavit ab acri ichore rectum vellicante.

8. *Tenesmus dysentericus* Sennerti, Boneti Sepulchr. observ. 30. tom. 1.

Ille tenesmus est symptoma dysenteriæ assiduum & præterea sine dysenteria comitem habet ejus principium, scilicet intestinorum tenuium phlogosim, ut notat *Bonet. observ.* 30.

9. *Tenesmus a Scybalis*; *Constipatio*; *la constipation*. L.

Qui lacte pro omni alimento vescuntur, crassa, albida, & dura quandoque scybala in recti marsupio colligunt, ad quæ ejicienda superveniunt conatus tenesmodes cum cupiditate ita urgenti ut nisi cito feratur auxilium, in syncopem delabantur. Chirurgus digitos oleo unctos intrudit in podicem, imo quandoque forcipes quibus dura hæc scybala distringat, & foras extrahat; parturitioni similis est hæc dejectio; cæterum alvi constipatio quæ non nocet, nec molestat, inter morbos non est magis referenda quam suppressio sudoris aut muci narium, seu munditiés.

Ægra quædam per quatuor menses nec mingebat, nec alvum exonerabat, nec sudabat; frustra præscriptis fero lactis, jusculis diluentibus, oleo lis, demum ea sanata est balneo frigido per octodies iterato ex suasu *Clariss. D. Chaptal* D. M. M. qui eas suppressiones auctæ nimium diaphoresi insensibili tribuebat.

10. *Tenesmus orientalis*; *ulcus & inflammatio ani* Guill. Pison. *cap.* 14. *Teico araiba* Brasil. *Bi-tios*

ties Angolensium ; *Doenca de Richo* sive *Bicho del culo* Lusitanis.

In Angola aliisque fervidis plagis antiquitus viguit, deinceps in Brasiliam serpsit. Vel dysenteriam male curatam sequitur, vel est primarius ; iste incipit a dolore quandoque pruriente, dein intenso, atroci, cum constipatione ita ut fæces induratæ non nisi cum summo cruciatu egrantur, imo non egeruntur ; hinc febres, vigiliæ, lassitudines, nausea, capitis imprimis dolor & ardor. Quandoque vero initio latet sub spontanea lassitudine, capitis & membrorum doloribus, insomniis, inappetentia, caliditate corporis, pulsu celeri & inæquali & tantum aliquo pruritu ani aut inani alvum exonerandi desiderio ; hinc fit ut in omni intestinorum affectu Medici de ani statu percunctentur, & Empirici visu & tactu, imo limonum affrictu has partes tentant & explorant. Differt a mariscis gravi capitis dolore, nec non quod ani ostium late hiet, & quod sæpe mortem & quidem confestim adferat. Anus late diductus cloacæ instar livido & plumbeo colore squalet, dein sanguis, pus egeruntur, quandoque cum vermiculis. Demum est incendium & corruptio ani cum ulcere depascente sine vel cum sanguinis fluxu dolorifico, tempore imprimis æstivo grassante.

Prævertitur refrigerantibus, antisepticis, clysmatis, inunctionibus, lavacris, balneis, subsumigiis perpetuo insistendum ; phlebotomiæ non negligantur ; si vires non sinant ; tunc cucurbitulæ infra dorsum affigantur, clysteres consolidantes adstringentes qui narcotica recipiant ; dein usurpetur dilutum ex cerusa, aqua rosarum, saccharo rubro, ovi albumine, lacte & opio concinnandum, quod ope lintei in anum profunde immittatur ; si vero pars attactum reformidet, suffimenta emollientia & siccantia instituantur ; victus sit refrigerans & roborans ; irritantia cane & angue pejus declinanda ; si vermiculi a putredine orti appareant in parte affecta, ii oppugnandi unguento quod pulverem amarum & cinerem tabaci admittat.

Nihil autem frequentius est vermibus apud Brasilianos ; illi ob calorem in ulceribus omnibus generantur ; illi non solum ano & intestinis sunt familiares, sed in ventriculo, folliculo fellis, utero, quin in ipso corde eos invenit *Piso* : qui cardialgias, deliquia animi, palpitationes, dentium stridores & horrores nocturnos inferunt, illi medentur vermifuga, potissimum syrupus tabaci, citrea, & aurantia ; &c.

Apud Angolenses viget idem fere tenesmus, eo discrimine, ut ferunt, quod stipetur alto mœrore, magna cephalalgia, asthenia crurum cum acribus doloribus, oculorum tanta intumescentia ut exorbitare videantur ; huic morbo sæpe succedit Beriberia.

Frequens est apud Lusitanos Brasilii incolas tenesmus magna podicis, rectique inflammatione stipatus, cum cephalalgia, torminibus & cupiditate desidendi, magno podicis ardore & sæpius febre, inde si negligatur morbus, ulcera podicis vermibus scatentia formantur. Prophylaxis exigit ut podex sæpius aqua eluatur.

Therapeia. Pluries in die vapor decocti limonum cum pauxillo satis marini est podice excipiendus, pessaria ex frustulis limonum in anum immittendi ; initio hoc remedium sæpius sufficit.

Si ulcus adsit, pulvis pyrius in aqua rosarum vel plantaginis diluatur, & linteum hac aqua madidum podici applicetur, præmisso vapore ex decocto limonum.

A phlebotomia abstinendum est, licet febris adsit, sufficit clysmata initio anodyna & in fine detersiva adhibere. *Vide* Cellonium Voyage aux Indes Orientales.

ORDO TERTIUS.

SERIFLUXUS.

Hoc nomine comprehensos volo fluxus quosvis nec cruentos nec alvinos, sed vel mucosos, vel urinosos, purulentos, lacteos, aquosos, lymphaticos : horum alii ex cutaneo, colo ut ephidrosis ; alii ex naribus, ut coryza, phlegmatorrhagia ; alii ex oculis, ut epiphora ; quidam ex ore, ut ptyalismus ; ex pectore, ut anacatharsis ; ex genitalibus, ut leucorrhœa, gonorrhœa, enuresis, diabetes oriuntur, quem ordinem sequi mihi visum est.

Horum maxima pars vi retentrici imminutæ debet adscribi, puippe ad hos fluxus producendos vis expultrix consueta major non requiritur, sed tantum respective major ob resistentiæ imminutionem absolutam. In hoc vero minus recte sentiebant Methodici, & errant etiam plures Neoterici qui omnes effluxus laxitati sphincterum vel vasorum ruptioni, debilitati adscribunt, cum plurimi sint ad quos conatus veluti tenesmodes requirantur, adeoque vis expellens consueta intensior.

Nec minus a vero aberrant qui pro horum morborum principio semper colluviem serosam, lympham exundantem assignant, cum tamen ex seri effluxu ad ejus in sanguine exundantiam non valeat consequentia : senes mucum, pituitam frequenter a faucibus, naribusve ejiciunt ; eos phlegmaticos esse, seu humido scatere si concludas, alter pari jure eos sero expurgatos & exsuccos esse pronunciabit ; certe in causa morborum generica ratiocinii severitas est observanda, cum error in classe admissus toties multiplicetur quot sunt genera, species, & individua. Si quis pro causa fluxus in genere vasorum solutionem v. g. admittat, cum nihil possit esse sine sua causa, nec possit deesse posita sua causa, necessario sequitur nullum posse dari effluxum per vasa integra, scilicet per oscula excretoria vasorum ; neganda sunt saltem talia dari in vasorum systemate oscula, quod quantum repugnet quotidianæ autopsiæ nemo non videt. Si laxitati sphincteris ani, valvularum intestinalium, superficiei lævitati tribuendus sit tan-

tanquam causæ suæ omnis alvi fluxus, ut crederbant plurimi, sequeretur in omni alvi fluxu curando convenire adstringentia & roborantia, quod quam periculosum foret in dysentericis, inflammatoriis, tenesmodeis quisque paululum cordatus perspicit.

Sint duæ vesicæ, una major, altera vero minor, sed sibi similes quoad figuram, elasticitatem, eodemque fluido repletæ, ita constructæ ut fluidum suum per ureteres admittant & per urethram emittant: si utraque compressa vel contracta fuerit, quantitas effluxura ex una respectu alterius erit necessario in ratione amplitudinis orificii emissarii & velocitatis fluidi intra emissarium conjunctim, quandiu sufficiens erit admissio liquidi ad fluxum continuandum.

Quantitas itaque ex minori effluens potest esse æqualis quantitati effluenti e majori, etiamsi emissarium duplo, triplo minus fuerit, tum quia velocitas, tum quia duratio effluxus tantumdem major est, ergo a quantitate effluxus ad orificiorum magnitudinem nulla datur consequentia, nisi velocitatum respectus habeatur.

Velocitas cujusvis liquidi est ut radix facultatis seu potentiæ illud prementis, aut quovis modo exprimentis, norunt aquileges; quæcumque sit potentia vesicam comprimens, constringens, sive muscularis vesicæ inhærens, sive gravitatis ipsius fluidi, sive expansiva, sive a pondere ambiente, ut dupla, triplave velocitas fluido impertiatur quadruplo noncuplo major requiritur potentia, nulla habita orificii emissarii ratione, ita ut si pondere quadruplo prematur vesica, sive majus, sive minus fuerit ejus emissarium, velocitas effluxus sit duplo major; ergo a velocitate fluidi ad magnitudinem emissarii non valet consequentia contra quam sentiunt hydraulices ignari.

Quoniam possibile est ut vesica quæ duplo, triplo majorem continet fluidi molem, nec emissarium majus, nec potentiam comprimentem majorem habeat, adeoque non majorem in fluido exeunte velocitatem; fieri potest ut major sit quantitas seu plethora fluidi, & tamen non major sit, imo minor effluxus, ergo a plethora ad effluxum majorem non valet consequentia: errant ergo qui plethoram pro causa cujusvis effluxus in genere assignant.

In fluxibus intermittentibus, quantitas effluens intra datum tempus est proportionalis & numero recursuum effluxus, & durationi singulorum recursuum, si cætera sint paria, adeoque exiguus licet sit effluxus intra minutum, si tamen pluries in die, vel in mense recurrat, & per plura minuta vel per plures horas quilibet recursus perseveret, major fieri potest fluidi jactura quam per uberiorem qui rarius revertitur & minori tempore desinit.

Facultas vitalis docente experientia collabitur, cum vasa eo usque deplentur ut eorum parietes flaccescant, ita ut cum necessaria ad sanitatem & robur detrahitur sanguinis copia, quo plus detrahitur sanguinis, eo majus vitæ imminet periculum.

Ex uberiori sive lymphæ sive cruoris effluxu vasa flaccescere certum est; adeoque facultatem vitalem minorem evadere consequens est, hinc fit ut ex hæmorrhagiis, diarrhœis aliisque effluxibus, in homine non plethorico accidentibus, robur omnium facultatum a vi vitali pendentium imminuatur.

Rubet facies quatenus cruor sufficienti vi pellitur a corde in cutanea vasa, superatis eorum vasculorum resistentiis, superata earum vi elastica, qua continuo constringerentur, ni obstaret vis immissi cruoris: ergo imminuta a sanguinis aut seri effluxibus immodicis facultate contractiva cordis, pallore suffundetur facies.

Calor respondet particularum ignearum extricationi & actioni, illæ vero extricantur & agunt a vi circulationem promovente & vasorum cum fluidis attritum excitante, si itaque a fluxibus immodicis vis cordis imminuatur, calor in partibus potissimum extremis debet decrescere, seu frigescent extrema.

Cum robur seu potentia motrix in homine imminuitur, mutatur consueta virium distributio, & ad organa vitæ minus necessaria, minor, ad cor vero & pulmones movendos major distribuitur virium quantitas, urgentiori etenim est occurrendum; hoc cernimus fieri in febrilibus morbis, artus enim multo magis debilitantur quam organa vitalia.

Simile quid in profusis sanguinis fluxibus observamus, in quibus cum ad eam debilitatem artus deveniunt ut e loco vix moveri queant, interea non tanto gradu debilitatur, pulsus imo pulsationes paulo frequentiores evadunt aliquando, & sic quod ipsis deficit ex parte plenitudinis, aliquatenus ex parte velocitatis compensatur.

Pulsum itaque in longis effluxibus minorem, molliorem que evadere, simulque solito *frequentiorem*, malum est signum; quippe quod indicat facultatem vitalem in angusto esse & vitæ periculum imminere.

Qui robore gaudent nec moralibus periculis perturbantur, illi omnes suas actiones constantius, & æquabilius exercent; qui vero debiles sunt, aut in periculo versantes animo perturbantur non nisi tremulos & inæquales motus exerunt; hinc patet ratio cur hominibus, quorum facultas vitalis a profusis fluxibus est valde imminuta, & mens terrore perculsa, pulsationes sint inæquales, intermittentes, pejus est si mente non constent.

A mœrore digestionem languere, vitiari ingesta non satis cito digesta, omnibus notum est: verum in longis ægritudinibus mœror mentem occupat, cum vires vitales satiscunt, & periculum vitæ imminet, maxime si elasticitas solidorum labascat; non mirum est itaque si in morbis evacuatoriis, potissimum chronicis, digestiones vitientur & stomachi functiones, ut fames, langueant, unde mala plurima subsequuntur.

Omnis

Omnis effluxus pendet a vi fluidum exprimente majori quam est fluidi & sphincterem illud retinentium resistentia; quam propositionem mechanices principiis adeo congruam noverant veteres Medecinæ Patres & contemnunt Neoterici. In effluxibus activis, quales sunt plurimi; vis expellens solito major est, nec potest diutius exerceri, quin sphincteres elongentur, seu quin fibræ circulares vasorum diutius elongatæ & distensæ retineantur: atqui docet experientia chordas fidium quæ diutius extensæ retinentur, non ita cito, nec unquam deinceps etiamsi sibi relictæ pristinam brevitatem recuperare, quod accidisset si brevi tempore tantum distractæ fuissent, ergo in longis fluxibus vires retentrices & constractivas sphincterum, fibrarumque circularium imminui consequens est.

Imminuto fibrarum circularium robore, orificia ab eadem vi applicata magis hiare debent, adeoque eadem vi expultrice applicata major debet, cæteris paribus, aut facilior fieri effluxus: hinc fit ut post longas dysenterias, alvus laxa evadat, ut post longas dysurias vix possit contineri urina, ut post muleos partus diducta vagina uterus prolabatur, post longam diarrhœam rectum intestinum puerulis procidat &c. Non mirum itaque si superatis morbis evacuatoriis acutis, roborantia, tonica, adstringentia, quæ tonum augeant, restituant, sunt necessaria, licet in acuti morbi vigore fuissent noxia.

In morbis evacuatoriis acutis vis expultrix est ut plurimum absolute major quam in sanitate, quia facultas est irritata a mole aut acrimonia materiæ morbificæ, adeoque requiruntur laxantia, lenientia, anodyna & evacuantia, quæ vires nimis auctas minuant, & materiem morbificam eliminent: verum in chronicis & passivis fluxibus vis retentrix seu solidorum elasticitas est imminuta, robur vitale deficit, adeoque tonica, adstringentia, roborantia indicantur, & quoniam facultati vitali periclitanti ante omnia succurrendum est, analeptica, restaurantia, cardiaca sunt in usum vocanda, fluidis effœtis, vappidis, nimium aquosis sua activitas, spirituascentia, ut aiunt, nativaque restituenda viscositas, & semper ea sunt eligenda quæ cæteris paribus vim digestivam minorem exigunt, ut digerantur, seu quæ sunt coctu faciliora, gustui & ventriculo gratiora, atque materiæ morbificæ corrigendæ simul aptiora.

Sit homo v. g. diarrhœa serosa exhaustus, ea debent eligi cathartica quæ minori virium dispendio intestina expurgant, ut mitia; sed simul ea anteferri quæ ventriculo & intestinis robur concilient, ut subadstringentia, quæque ventriculum non subvertant, sed ipsi quam minime fieri possit displiceant, aut eorum sapor ingratus, admixtis stomachicis jucundis debet emendari, & eorum finita operatione sedantia, cardiaca, absorbentia & stomachia debent in usum advocari.

Rheum v. g. rhaponticum, myrobalani sunt mitia simul & adstringentia, nec non ventriculum roborant, serum aere absorbent; aquæ thermales sulphureæ fibras laxas roborant, serum vitiosum eluunt, expurgant, & vires corporis non infringunt.

Diascordium, pilulæ de cynoglosso fluxus compescunt, adstringunt; terra catechu, cinnamomum, cassia lignea, nux moschata tosta, conservæ rosarum, syrupo cydoniorum admixta palato arrident, stomachum roborant & simul adstringunt, adeoque cæteris patibus sunt aliis anteponenda.

Decoctum cornu cervi, gelatinæ aromatibus conditæ; decoctum album Sydenhami, succum nutritium, purum, viscidulum, sine labore stomachi sanguini suppeditant, ergo exhaustis conveniunt.

Lacticinia, præmissis catharticis, & diluentibus, acrimoniam fluidorum temperant, coctu facilia sunt, siccitati medentur, viscidatem fluidis dissolutis restituunt; ergo ubi dissolutio alkalescens, siccitas, amphimerina hectica, purulenta, lues scorbutica, fluxum fovent, ea cæteris præstant.

XX. EPHIDROSIS; *Ydros; Ephidrosis* Hippocrati; *Sudor morbosus*, aut. rectius *Sudatio morbosa; Sueur*.

Consultius est alio nomine indigitare evacuationem, aut actionem sanam; alio vero morbosam, quam sub eodem confundere.

Sudor est fluidum cujus epidrosis est vacuatio; ephidrosis est sudorem quod diarrhœa ad fæces, & sudatio ad epidrosim, quod dejectio ad diarrhœam.

Character. Ephidrosis est sudatio tum quantitate, tum qualitate, tum intempestivitate notabilis, seu morbosa sudoris evacuatio.

Eamdem esse perspirabilis halitus, & sudoris materiem verosimillimum est; sudor ab halitu illo discrepat, ex eo quod conspicui fluidi, non vaporis forma, eliminetur e cute; halitus vero perspirabilis quantitas est singulis diebus intra sanitatem dimidia fere assumptorum alimentorum pars; vir mediæ staturæ & ætatis 146 libras ponderans, in cibo vel poto intra viginti quatuor horas assumens circiter quinquaginta sex uncias, duplo uberius prandens quam cœnans, intra id tempus circiter viginti octo uncias perspirat, scilicet duodecim circiter per trientem qui somno impenditur, & sexdecim per duos trientes, qui vigiliæ; a sudore magis imminuti pondus corporis quam a sola perspiratione certum est ex experimentis Gorterianis.

Sudatio est proportionalis *quantitati* materiæ perspirabilis in sanguine contentæ, *velocitati* qua secernitur, & cutanei coli *calori*, aut laxitati, quæ a velocitate sanguinis adaucta crescit ephidrosis, est activa; quæ a cutis laxitate & seri abundantia fit, est passiva; visa sunt cadavera per aliquod tempus sudorem fundere, eumque frigidum.

Sudor frigidus ubertatem seri perspirabilis, cutis

cutisque laxitatem designat; calidus, sanguinis velocitatem & serositatem simul.

1. *Ephidrosis spontanea; Sudor apyretos sponte perseverans.*

Ter vel quater observavi homines qui sine causa evidenti, sine febre, sudoribus, potissimum nocturnis, per menses diffluebat, unde macies, debilitas, inappetentia. Curatur catharticis, acidulis, lacte; sed diu resistere consuevit apud pueros.

2. *Ephidrosis scorbutica* Sennert. de signis scorbuti.

Sudor copiosus scorbuticis etiam media hieme sub levissimis tegumentis erumpit; & cum anxietates simul eos affligere soleant, non cessant illæ, nisi vapores illi pravi per sudores discutiantur; sequitur autem plerumque hos copiosos sudores atrophia.

3. *Ephidrosis febrilis* Boerhaave aphorism. 715. *Sudor febrilis; critica* Hippocr. Sect. IV. aph. 36. ad 62.

Sudor vel est insalubris, vel salubris. Salubris peracta materiæ febrilis coctione supervenit cum euphoria & virium redintegratione; is nunquam initio febris accidit, ne paucus est, nec profusissimus, aut diurius repetens.

Insalubris est tum qui calidus initio accidit tum qui in decursu morbi partialis tantum est, ut circa caput, pectus, tum quocumque tempore superveniens, si frigidus fuerit.

Post febres exacerbantes malignas quandoque æger in sudores delabitur, a quibus debilitatur, & illi cohibentur, monente *Sydenham*, si æger lecto non continuo affixus manet, sed identidem lecto insideat, vel exsurgat; ast si vires & fames vigeant, hi sudores optimi sunt, licet fœtidi; memini me sudorem moschatum per mensem exhalasse post amphimerinam malignam; simulque salubri boulimo detentum intra hoc tempus vires & corpulentiam amissam recuperasse.

Utilius nihil est ad prohibendos sudores quam tegumenta detrahere, e lecto surgere, aerem frigidiusculum admittere, potu nitrato, emulsionato, frigido amissum reparare.

Vide *Ephemeram sudatoriam* 12. *Classe*. *Hemitritæum*, *ibidem*, &c.

Sudor criticus ex pulsu inciduo præsagitur, ut docet *D. Solano*.

4. *Ephidrosis syncoptica. Sudor diaphoreticus, seu syncopticus* Nicol. Pisonis de morbis cognoscend. pag. 212.

Is sudor stipatur frigiditate, & vel partialis est, vel universalis.

„ Is evenit, ait *Piso*, quoniam ea quæ corpora nostra regit natura, quæ *Hippocrati* est calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima est extinctioni, unde laxantur solida, adeoque cutis oscula secretoria; intereadum a cruore frigido & veluti coagulato serum ubertim separatur, & sic per cutem frigidam exsudat, facultate retentrice illud continere non valente. " Hunc sudorem comitatur pulsus parvus, rarus, formicans, faciei color, qualis est mortui, fœdus, pallens, desperatio, animi angor, jactatio. Videsis an sineope sit, an vero cardialgia quæ sudore foveat. De sudore consulatur *Sennerti Semeiotica*.

5. *Ephidrosis hectica*.

Est symptoma phtiseos, tabis, hecticæ amphimerinæ in phthisi; sæpe partialis est, & a collo, capite, thorace potissimum promanat, noctu post paroxysmum.

6. *Epidrosis exanthematum* Frid. Hoffmann. T. 2.

Est sudatio quæ rubeolam, purpuram, miliarem, similesque exanthematicos morbos comitatur; acidum redolet in miliari; in nullo morbo est subito aeris frigidi interventu cohibenda; si diebus criticis accidat, modo vires non exsolvat, salutaris est.

7. *Ephidrosis febricosa; Tritæophya elodes* Græcis; *Febris sudatoria*, vel *diaphoretica* Torti de febribus lib. 3. pag. 126. & 187.

Fraudulentior est ea febris intermittens, vel remittens, quæ nullo præcedente pravitatis indicio, ægrum invadit more solito cum frigore & horrore, cui succedit calor, & statim sudor aliquantulum præcox, qui equidem febrem videtur primo aspectu alleviare, sed revera post illum potius intenditur febris quam remittitur, imo eo fortior viddtur, quo copiosior est sudor.

Hinc potius longitudo morbi significatur vulgo quam mors, sed in hoc morbo paulatim frigesit sudor, & in diaphoreticum sensim degenerat, sudat perpetuo ægrotans, & diffluit undequaque frigido sudore perfusus, sicque perpetuo algens & sudans, sicut cera liquatur, dissolvitur & deficit, pulsus celer est, minutus ac debilis, respiratio fit anhelosa & frequens, dissipantur; vires, mens sola lucidissima est, & sentit homo se paulatim mori; nisi autem illa ipsa accessione succedat, in proxime futuram tantum protrahitur; rarius accidit ægrum algidum sudando fieri, circa tempus declinationi proximum cum tenui, frigido & viscoso sudore profundi cum frigore marmoreo, unde eum tantum metuebatur longitudo morbi, in declinatione succedat mors, quam facies Hippocratica illico facta præmonstrat. Præmissis catharticis & diæta tenui ad kinkinam est confugiendum.

8. *Ephidrosis lateralis* Franci & Schmidii Collect. Acad. vol. 3. pag. 577.

Ille observavit mulierem quæ per totam vitam, excepto graviditatis tempore, quoties sudabat vel arte, vel sponte, nunquam nisi a sinistro latere sudorem profundebat.

9. *Ephidrosis lactea* Ephemer. German. Dec. 2. anno 5. append. pag. 67.

10. *Ephidrosis mellea* Rhodii; *Oleaginosa* Mollenbroecki.

Sudor colore & consistentia mellis.

11. *Ephidrosis vinosa* Bartolini.

Sudor colore vini rubri.

12. *Ephidrosis viridis* Borelli Cent. 2. Obs. 56.

Sudor colore viridi in axilla.

13. *Ephidrosis nigra* Zacuti, Joel. Langelot. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 255.

A fecge-

A scrupulo auri fulminantis sumpto oriebatur, observante *Langelotio*.

14. *Ephidrosis lucea* Hildani, Joel. Langelot. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 257.

Ab usu auri fulminantis in hemiplegia scorbutica vidit *Langelotius*.

Ab usu Rhei *Christ. Mentzelius*, *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 255.

15. *Epidrosis urinosa*. Salmuth. L. 1. Obs. 82. Haller physiol. Tom. II. p. 471.

16. *Ephidrosis cruenta* Joel. Langelot. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 255. Schwencke Hæmat. 130.

In scorbutica sanguinem sudorem vidit *Langelotius*.

In adolescente sudor axillarum colorem cinnabarinum referebat: *Hoffmann*.

17. *Ephidrosis cærulea* VVincler. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 263.

In Epilepsiæ paroxysmo faber lignarius sudorem cæruleum ex hypochondrio dextro fundere visus est a *D. VVinclero* & a *Mogio*.

18. *Ephidrosis a saburra*.

Est sudatio quæ a nimio cibo sumpto, potissimum a cœna lautiori & somno citius eam subsequente, procedit, & hic est sudor a saburra cruda. Altera est ephidrosis a saburra putri; sudor multus in somno factus absque causa manifesta corpus uti nimio cibo significat, ait *Hippocrates*; si vero cibum non accipienti id accidat, corpus evacuatione indiget: *Aphor.* 41. *Sect. IV.* portentosam ephidrosim, quæ intra diem ad 40. libras assurgebat, a saburra verminosa productam observavit *Ill. Marteu de Grandvilliers Journ. de Med. Juill.* 1762. *p.* 29. hæc ultima cardiacis cessit.

19. *Ephidrosis acida*.

Symptoma miliaris, tachialgiæ vegetalis, ephemeræ lacteæ, & amphimerinæ verminosæ.

20. *Ephidrosis aronosa*, Haller Physiol. L. 12. pag. 40. *a sale crystallisato* Tronchin de Colica Pictonum; Leeuvvenhoek Trans. Philos.

Hydronosus Foresti, vulgo *suette*, ad hanc Classem attinet, si sudor in hoc morbo sit præcipuum symptoma, non vero febris, ut in *ephemera sudatoria*, vel eruptio miliaris, ut in *miliari sudatoria*, quibus nomen *suette* etiam vulgo tribuunt Neoterici. Sudorem esse potissimum symptoma in morbo quem sub eodem nomine describsit *Clariss. de Myserey* verosimile est, cum pyrexiam fere nullam observarit, sed clarior & magis distincta hujus morbi requiritur notio ad genus hydronosi stabiliendum, si a prioribus morbis discrepet.

XXI. EPIPHORA

XXI. EPIPHORA; *Delachrymatio* plinii; *Rheuma ophthalmon* Galeni 4. de locis cap. 5. Tralliani Lib. 2. cap. 1. Pauli lib. 3. cap. 12. &c. *Oculi lachrymosi*, *Illacrymatio*; *Lachryma morbosa* Gorræi; *Lippitudo serosa* Ettmulleri pag. 297. *Larmoyement*.

Character. Humoris utplurimum serosi uber & constans ex oculis effluxus. Fons potissimus est glandula lachrymalis supra oculum externe sita, cujus ductus excretorii ad limbum internum palpebræ superioris hiant; ille humor per spatium trigonum a tarsis & cornea relictum, vi adhæsionis fluit, & veluti fugitur a punctis lachrymalibus quasi a tubulis capillaribus, inde fertur per ductum nasalem a nares.

Toties vero nulla est lachrymatio, quoties quantitas a glandula suppeditata non major est ea quæ transmittitur a punctis lachrymalibus, verum major evadit 1. vel uberiori secretione; 2. vel parciore resorptione; uberior est secretio, dum mœror mentem afficit, dum vapore acri, aut pulvere illapso, aut phlogosi irritatur hæc glandula; parcior est transmissio, dum vel puncta lachrymalia, vel ductus nasalis quoquomodo angustantur, obstruuntur, comprimuntur; hinc variæ species.

1. *Epiphora a pathemate*.

Vel hysteriam comitatur, qui fletus cito risu excipitur; vel mœrorem, commiserationem a motivo extrinseco sequitur; vel in morbis gravissimis, ut febribus acutis, accidit citra causam evidentem. Vidi autem in hoc casu unam aut alteram tantum lachrymulam, & illa lachrymatio, si cum aliis signis pessimis jungatur, pravi est ominis ex *aphor.* 80. *Epidem.* 1. Si reliqua non sint exitalia signa, hæmorrhagiam tantum significant e naribus imminentem.

2. *Epiphora ex rhyade* Avicennæ, *Algarab* Arabibus.

Hujus existentia valde dubia mihi videtur, nisi Rhyas fiat ab erosione carunculæ lachrymalis, adsitque ideo irritatio, rubor, dolor, cujus ratione ductuli lachrymas a punctis lachrymalibus ad ductum nasalem devehentes sint constricti; nec enim, ut putans plurimi cum Veteribus, gravitate fluunt lachrymæ in statu sano, adeoque deficiente hac caruncula non ideo defluunt, cum etiam prone decumbens non lachrymetur.

3. *Epiphora ophthalmica* Sennetti; *Epiphora* Galen. introductione. *Lippitudo sanguinea* Ettmuller. pag. 297. *Ophthalmia humida* Sennerti; *Chaffic.* L. Vide Ophthalmiam.

Epiphora ex variolis Etmuller. L.

Illa illachrymatio sequitur variolam, cujus pustulæ forsan intra tubum nasalem suppuratæ hujus coalitum, vel a pure spissiori infarctum produxere; ea vero quandoque fistulam lachrymalem accersit, an vero semper? dubium & inquirendum superest. Infantes plurimi crescente ætate ab hac epiphora liberantur.

4. *Epiphora ex ægilope* Sennerti; *Fistula lachrymalis* Auctor. *La Fistule lachrymale*. L.

Ægilopis nomine intelligo exulcerationem, aut abscessum in magno oculi cantho, qua ductus nasalis, vel partim, vel omnino afficitur, ita ut lachrymæ purulentæ tum per nares effluant, tum per puncta lachrimalia, tum per fistulam in vicinia causam refluant.

Inde vero subdividitur fistula in completam & incompletam; imo datur species in qua pus non ex interio-

teriori hujus ductus, sed ex abscessu proximo demum superne rupto refluit. *Vide Petitum loco citato* & *Heisteri Chirurgiam*.

In hac fistula lachrimali, quam sola fovet ductus nasalis obturatio, feliciter succedit operatio olim ab *Anello* indicata, nuper perfectius adhibita a *dexterrimo Monspeliensi Chirurgo D. Mejan*, filum scilicet argenteum extremo altero acus instar perforatum immittitur per alterutrum punctum lachrymale usque ad nares; hinc vero foras abductum trajicitur uno, vel altero bomby cino filo, quod ope filii argentei sursum per oculos retrahitur; in ductu nasali instar setacei relinquitur per mensem, unguento detersivo, si opus sit, illinitur; & sic via patula fit lachrymis, & fistula sanatur.

6. *Epiphora ab ectropio*. L.

Ectropium est palpebræ alterutrius extraversio, *Renversement*. *Entropium* palpebræ intraversio, *Eraillement*. *Palpebra inferior* evertitur a *carne luxuriante*, quæ ulceribus membranæ internæ superveniunt, in quo casu lapide infernali absumenda excrescentia, usquequo palpebræ sui tarsi elatere se restituant. Vel evertitur propter *ambustionem* externam, qua cutis corrugatur; ea si vetus, immedicabilis; si recens, curatur emollientibus, ut lacte, butyro, unguento de althæa, cerato Galeni, compressisque decentibus. Vel avertitur a *laxitate*, ut apud senes, observante *Heistero*, eaque insanabilis. Remedia exsiccantia conveniunt, calor siccus, spirituosa fotu, vapore adhibita; lutum ex aquis thermalibus, palpebra inferior invertitur ab *operatione* fistulæ lachrymalis secto tendine musculi orbitari, quod immedicabile est; vel a *vulnere* tarsum secante, unde in acumen bifidum intro vel extro vertitur (*eraillement Saint-Yves*;) hoc malum conveniens futura conjunctivæ & cutis in tacto tarso prævertit, si ulcus recens sit; si vetus, malum est immedicabile.

Extrovertitur etiam palpebra inferior ab exophthalmia aut globi tumore, tum aquoso, tum cancroso; prior vocantur hydrophthalmia, & ambos oculos afficit, & curatur diureticis catharticis; posterior cancri indolem & curam sequitur.

7. *Epiphora ab anchilope*. L.

Anchilops, quasi visus angularis, est tumor cysticus, vel purulentus, vel lachrymoso mucosus canthi temporalis, cum epiphora.

Anchilops purulentus est, vel spurius, ab apostemate subcutaneo, vel ab apostemate inter musculum orbiculare & saccum nasalem; prior est nullius momenti, posterior epiphora quandoque stipatur, & agilopem potest ducere.

Anchilops lachrymoso-mucosus compressione recedit, & tunc lachrymæ vel tantum per puncta lachrymalia, vel per poros Gunzii refluit, vel etiam in nares dimanat; exeritatur ab obstructione ductus nasalis, vel a muco spisso, viscido, vel ab infarctu ipsius sacci spongiosi, vel per fluxionem intumefacti. In priori casu injectio per syringem Anelli sufficit; secus compressio ope fasciæ & splenii iteratæ per diem continuam; per noctem ope emplastri, sæpemorbum sanat, addito spirituoso vel vinoso liquore, quo splenia madedant; tonusque sacco restituatur. In posteriori specillum argenteum per puncta lachrymalia immissum obstructiones reserat, addito etiam filo uno, altero ve gossypino, premissis præmittendis.

Anchilops purulentus incipit a tumore calido, rubro, lancinante, vel pulsante, cum febre, ophthalmia, epiphora; pendet a vera inflammatione sacci lachrymalis quæ abit in suppuratum; unde dignoscitur ab anchilope lachrymoso, vel hydrope sacci nasalis. Lachrymalia puncta fundunt verum pus, non vero mucum puriformem, qui a pure vix distinguitur, nisi per antecedentia; naris ejusdem lateris sicca est, nisi per noctem quid effluat; quod sæpe fit. In illa specie, vel viget inflammatio, vel recessit; si vigeat, instituatur diæta tenuis, refrigerans, phlebotomia celebretur, jufcula refrigerantia usurpentur, catharsis antiphlogistica non negligatur. Si resolutio non succedat, applicetur tumori cataplasma ex medulla pomi cocti cum albumine ovi mixta, vel cum pulpa cassiæ, ut suppuratio procedat, qua facta apostema lanceola aperiatur, injectione hordei detergatur, turanda tenui saccus lachrymalis apertus servetur, cicatrix inducatur.

8. *Epiphora frigida* Sennerti cap. 46.

Est effluxus involuntarius lachrimarum serosarum, sine pruritu, dolore & calore saltem notabilibus; ea sequitur diuturnas ophtalmias etiam sanatas, studia immodica, ut accidit potissimum circa annum ætatis quinquagesimum, cum visus imminuitur, & objecta non nisi paululum dissita, distincte videri possunt; accedente hyeme ingravescit, & difficulter curatur; interea si æger ab studio, vento, fumo, cibis salsis, vinoque abstineat, si simul noctu oculum fovest infuso quatuor caryophyllorum in aquæ vitæ unciis duabus, hic affectus imminuitur; si vero ob tam levidense incommodum æger velit cathartica & vesicatoria nuchæ usum vocare, ut suadent Auctores, ille de horum successu judicabit.

9. *Epiphora calida* Sennerti Ibid.

Ea est serosi laticis ex oculis destillatio, quæ stipatur calore mordaci, pruritu, rubore, & dolore oculorum, adeoque diversas ophthalmiæ species, potissimum ulcerosam fistulosamque, comitatur, quas vide suo loco. In hac præter remedia generalia, ut phlebotomiam & catharsim, conveniunt balnea, juscula refrigerantia, serum lactis, nec non collyria leviter adstringentia ex tosis, plantagine, ovo, gallis, vino rubro, vitriolo, &c.

Lachrymæ quæ a nullo animi pathemate procedunt, in morbis acutis hæmorrhagiam narium, & si fine cum signis exitialibus, mortem prænuntiant: 1. *Epidem.* 2. *Aphor.* 80. & 4. *Aph.* 52.

10. *Epiphora cruenta*; *Lacryma sanguinea* Sennerti ibid. & fuse Schenck. libr. observ. *Larmes de sang*. Vide Menorrhagiam erroneam. P. Borell. Cent. II. Obs. 56. L.

11. Epi-

11. *Epiphora sebacea* Haller. Stud. Medic. pag. 782. ex Rudolpho Vehrens; *Lcaa* Hippocratis; *Lemia* Celso, *Oculi gramiosi* Lucilio; *Gramia* Nonnio; *Lippitudo* Auctorum; *La chassie*.

In palpebrarum marginibus sunt glandulæ sebaceæ, quæ separant paucum in statu sano sebum, quo forte præpeditur lachrymarum effluxus & deviatio; ast uber & copiosissimus est hujus sebi quandoque proventus. Illa lippitudo sæpius ophthalmiam humidam seu pituitam Horarii comitatur, ea visum perturbat, palpebras noctu, scilicet hora octava vespertina usque ad diem sequentem, agglutinat: tunc vero apertis per vim oculis, lachrymæ serosæ effluunt.

Curatur tutiæ pulvere vespere adsperso, vel aqua rosarum, cujus unciæ octo vitrioli viridis vel albi grana viginti excipiunt; vel aliis ophthalmicis detersivis & subadstringentibus.

12. *Epiphora arthritica* Musgrave de arthritide, cap. 18. & 21. L.

Est ea quæ ab humo e acri arthritico a pedibus retropulso accidit, & cum arthriticis doloribus alternat, ac quandoque cum illachrymatione odontalgiam excitat. Affectus hic quandoque diutinus est; & saltem incommodus.

Exigit phlebotomiam & vesicatorium nuchæ applicandum, nec non collyria mitissima, ut lac oculis instillatum, mucilaginem seminum psylli & cydoniorum, aquam rosarum, trochiscos albi Rhasis, aquam plantaginis, &c.

13. *Epiphora lactea*, Ephem. Germ. Dec. II. Ann. VII. Obs. 98. in infante recens nato.

XXII. CORYZA, Hippocratis, Gorræi Definit. Med. aliis *Catastagmus*; *Gravedo* Latinis, *Destillatio*, *catarrhus ad nares*; *Rhume du cerveau*; *Coryza*.

Character est humoris pellucidi aut mucosi, viscosi e naribus stillicidium. Membrana pituitaria, quæ sinus frontales, sphænoidales, maxillares obvestit, est amplissima; duplicem vero humorem suppeditat, tenuem scilicet, & paucum qui in nares posticas, inde in œsophagum cum lachrymis infunditur, & mucum viscidum, qui membranam, ut odoratui sit idonea, continuo lubricat, oblinitque. Duplex est itaque fons humoris qui in coryza per nares effluit.

1. *Coryza catarrhalis*, vulgo *gravedo*. *Coryza humida* Nenteri. *Enchifrenement*. *Rhume du cerveau*. B.

Illa ab aeris vicissitudinibus, potissimum a frigore suscepto calente corpore, oritur; dolore gravativo frontis, sternutatione, anosmia, voce nasali, dyspnœa; tussi stipatur, dein vero procedente morbo destillatio humoris, qui prius erat limpidus, e naribus qualis in summo frigore fit, qui *roupie* vocatur, jam abit in mucosum, viscidum, copiosumque effluxum, a quo æger sublevatur, redit odoratus, respiratio juvatur, &c.

Phlogosis membranæ pituiteriæ, est hujus morbi principium.

Curatur diæta tenui, potu theiformi, calido, diluente, inspitatu lactis tepidi, aquæ, vaporis; aere tepido, vapore seminum nigellæ in aqua coctorum; *vide Schneider. lib. 3. de catarrh's*, *pag.* 503. Cum nares posticas occupat sævior est quam cum altius assurgit.

2. *Coryza phlegmatorrhagia* Salmuth. ob. 37. cent. 1. Bonet. Sepulchret. T. 5. p. 410. *Phlegmatorrhagia* Junckeri; Morgagni Ep. XIV. 20. Hippiatris *Morfondure*. Furetiere Diction. B.

Differt a præcedenti quod, sine satellitio catarrhi, illico sponte accidat profluvium juge humoris limpidi, lymphatici, copiosi, non mere aquosi, qualis est qui a frigore acri maxime apud senes exstillat; hanc coryzam bis noctu expertus sum, sine alio incommodo: similem per plures menses perseverasse memorat *Morgagni*; uberrimum aliud narrat *Bidloo*, quod *stillicidium narium* vocat.

3. *Coryza virulenta*; *Ozena* Bonet. Sepulchret. T. 1. p. 406. Hippiatris *Morve*.

Est putulenæ materiæ effluxus e naribus cum ozæna. Hic morbus ob fœtorem & acrimoniam puris diu in naribus conclusi, & fœnum inquinantis ab equo ad equum propagatur, seu contagiosus evadit: *Vide Hippiatros*, ut *Soleysel* & *Bourgelat*, *Elementa Hippiatrica*.

4. *Coryza variolosa* Huxham.

Illud symptoma stipatur sternutatione, difficultate deglutiendi, tussi, epiphora, & sæpius rubeolam quandoque variolam ineuntem comitatur, ac designat.

5. *Coryza purulenta* Boneti Sepulchret. T. 1. Obs. 10. Append. t. Morgagni Ep. XIV. 22. ex Fernelio, Palfino, Nicolai, &c. vide Cacodiam ozænam.

Si sinus frontales ulcere laborant, injectiones instituì possunt detersivæ, imo horum sinuum terebratio instituì; si vero sinus maxillares alteruter pure turgeat, dente canino avulso puri via parari debet, *Meebomio* & *Cowpero* ducibus.

6. *Coryza febricosa* Vandermonde Journ. de Med. Mars 1751. p. 197.

Viro catarrhoso fluxus muci periodicus vespere quovi revertens, meridie sequenti evanescens, stipatus erat capitis intumescentia, dolore, sinuum infarctu: mucus narium copiosus erat, limpidus, acer; pyrexia nulla; diaphoretica frustranea fuere, soli kinkinæ usui cum catharticis morbus cessit.

XXIII. PTYALISMUS; *Ptuelismus* Hippocratis in Coac. a *ptuelon*, sputum; *Anabexis* Galeni; *Anacrempsis* Hesychio; *Catharsis diaphar yogos*; *exscreatus*: *Salivatio*; *frequens exspuitio* Latinis. *Bave*, *salivation*; *expuition*, *crachottement*. Ægri *Salivantes* Latinis, Gallis *Baveux*; Anglis *Drivellers*.

Character. Est salivæ vel muci sine expectoratione ac vomitione ex ore effluxus, aut emissio.

In os confluunt. t. saliva ex ductu potissimum Stenoniano a parotidibus delata, nec non ea quam omnes glandulæ sublinguales, buccales, &c. suppeditant: 2. præterea liquor tum lim-

 pidus,

pidus, tum mucosus, qui ex naribus in fauces delabitur, tum per nares posticas, tum per ductum sphaeno-palatinum: 3. Mucus viscidus, qui ex tonsillis & glandulis faucium sebaceis exprimitur: Mitto quae vomendo vel expectorando confluunt.

Quidquid exit ex ore, illud vel vomitu vel ructu ejicitur, vel expectoratur cum tussi, vel exscreatur cum sono rauco, quem Arabes *Rascationem* vocant; vel exspuitur ex lingua & labris, vel sine impetu elabitur, quod Galli *bave* nominant.

1. *Ptyalismus nauseosus*. *Ptyalismus a saburra nidorosa*. B.

Illa est species quae a saburra ortum ducit, quatenus irritatur inde pharynx, & liquor ac mucus ex faucium cryptis ubertim profluit, cum nausea, angore ventriculi; tanta quandoque copia exspuitur & exstillat hic liquor, ut ex stomacho suppeditari quis crederet; talem ptyalismum excitat etiam emeticum assumptum, etiam antequam vomitio accedat. Talem excitat etiam aconitum, si vel masticatum fuerit, hinc enim oris sapor putris per duos vel tres dies cum salivatione, ut observavi, & cardialgia cum lancinante dolore in medio linguae.

2. *Ptyalismus a pyrosi*. Vide Sodam Junckeri. I.

Differt ille a priori, quia sensus ustionis & acidi erodentis extenditur a ventriculo ad os, atque quasi acidum saporem prae se fert saliva; in hoc affectu ubertim effluens; hanc excitant fructus acidam vel empyreumaticam saburram generantes, castaneae, nuces, pisces conditi, frixa omnia ex sartagine cum oleo vel butyro cocta, nec tamen nausea excitatur ut plurimum.

3. *Ptyalismus Lapponicus* D. Linnaei; *Ulirm* vel *Horme* Lapponibus. C.

Est symptoma colicae Lapponicae. Vide *Floram Lapponicam*, *pag.* 69. Differt a prioribus per dolores atroces abdominis juxta umbilicum qui hoc ptyalismo terminantur.

4. *Ptyalismus a laxitate* Cheynei de sanit. pag. 366. cap. 5. *Ptyalismus symptomaticus* Zvinger. de saliva Dissert. Aegri *Drivellers* Anglis vocantur. L.

Illi sunt, qui stupidi, labris laxis & pendulis; oculisque demissis, nequidem salivam ore continere possunt, ita ut continuo ex ore effluat; simile vitium in paralyticis observatur; idem accidit laxata mandibula.

5. *Ptyalismus mercurialis* Nicol. Heinsii; Christ. Roperi Diss. de Salivatione cap. 2. *ab oris ulcusculis* Stenon. *Ptyalismus artificialis* Zvinger. de saliva, Disert. & *Salivatio ab hydrargyrosi* D. Astruc. de lue venerea B.

Vulgo post quinque vel sex litus mercuriales, vel assumptis intus praeparatis mercurialibus, praesertim non satis diluto sanguine & laxitis vasis, supervenit calor in ore, sapor aeruginis, glandulae sublinguales, & quae utrinque linguam cingunt, tument, ut aphthas patiuntur, dein ulcuscula quae multum salivae foetidae fundunt; crescente actione hydrargyri tumet linguae, exeritur foras, fauces angina aut cynanche corripiuntur, cum febre, pervigilio, assidua exspuendi necessitate.

In cura morborum syphiliticorum vitari debet ptyalismus, secus syphilis per aliquot tantum menses supprimitur, aut etiam minime minuitur. Vitatur vero, longo usu balneorum praemisso, diaeta lactea in hydrargyrosi usurpata, remotis ad duas tresve dies inunctionibus, illarum dosi, quae vulgo semi unciam attingit, imminuta, si vero invitis his cautelis accedat, quod vulgo post quartam, sextamve inunctionem accidit, suppressa omnimode inunctione, expectandum donec desierit; os saepe decocto hordei abluendum; si vero ex abrupto auctus aegrum in periculum cynanches conjecerit, lingua tumerit, & in ore vix possit contineri, phlebotomia, linteorum depositione, catharticis, imo balneis tunc huic occurrendum. De ulcusculorum oris detersione, ceterisque ad hoc spectantibus videatur *Ill. Astruncius*.

Ex cinguli mercurialis adversus pediculos gestatione, ex hydrargyri etiam contrectatione solemni aurifabris, speculorum confectoribus, ex una drachma unguenti Neapolitani citra cautelam illita, ptyalismus quandoque supervenit.

6. *Ptyalismus variolosus* Sydenhami pag. 83. 103. 93. 593. *Salivation de la petite verole confluente*.

Apud adultos variola confluente laborantes, salivatio sub primum eruptionis tempus, aut biduo post, perpetuus comes accedit, saepius multo quam infantibus diarrhoea; materia primo tenuis excernitur, aegro multa lintea ipsamet nocte conspurcante. Hic ptyalismus mercuriali non minor est, sed non foetet; die vero undecima saliva viscidior aegerrime exscreatur; siticulosus est aeger, tussit subinde inter bibendum, & potus per nares revertitur; atque hoc die cessat utplurimum salivatio, licet aliquando biduo post revertatur; dicto autem die undecimo scilicet tumor faciei una cum salivatione imminui incipit, ac tunc primum ejus loco manus intumescere solent ac debent.

Non solum autem in variolis, sed & in febre variolosa Sydenhami, seu synocho variolode, in qua nulla est eruptio, par ptyalismus accidit, & ad salutem necessarius est.

Indicationes sunt 1. ut ptyalismus ille sustentetur, quod maxime praestat, *potus tenuis*, qui diluat, nec refrigeret nimis, aut calefaciat qualis est cerevisia tenuis, imo serum lactis, nec non paregoricum seu anodynum vespere exhibitum, sic docente experientia. 2. Cavendum ne ptyalismus supprimatur, quod intempestiva catharsi aut phlebotomia, maxime vero calidiori regimine, efficitur. Si vero ptyalismus non interveniant, aut citius quam par est evanescat, nec in ipsius locum manus tumeant, facie tamen detumescente, tunc in summo periculo versatur aeger; si enim hoc accedat intra

sexturn

sextum & undecimum diem postulæ deprimuntur, delirium invadit, febris deficit; postulæ pallidæ, circulo etiam pallescente; in hoc unico easu ad cardiaca deveniendum est, ut ad scrupulum theriacæ, cum eadem dosi pulveris e chelis cancrorum, semi scrupulo radicis contrayervæ & syrudo catyophyllorum; si vero hoc infortunium accidat circa aut post undecimum diem, quo tempore pustulæ faciei reficcatæ sunt, præmissa venæ pedis sectione, vix ad emeticum, ut nostrates faciunt, aut ad lene catharticum, ut Angli soient, properandum est; sed quoniam vires non vegetæ sunt, earum ratio habenda est, & semper de summo periculo astantes admonendi.

Monspelii rarissime observatur ptyalismus, in variolis etiam confluentibus adultorum, raro etiam diarrhœa apud infantes hac specie laborantes, sed apud Septentrionales is est frequentissimus & salubris, atque hoc ptyalismo circa undecimum diem decrescente necessarium est ut facies, manusque intumescant œdemate varioloso, quod ptyalismi vices impleat.

7. *Ptyalismus scorbuticus* Ropet. Diss. citata; Lind. de scorbuto, &c. Journ. de Med. May 1755. p. 327. C.

Cognoscitur ex stomacaces signis, scilicet facili gingivarum hæmorrhagia, mollitie, fœtore, dentium lapsu, nigredine, maculis tibiatum, faciei pallore, &c.

Profusus vires exhaurit, adeoque sistendus quantocius; suadet vero *Lind* revellentia epispastica, sinapismos sutis admovendos; alvus clysmatis solvenda; lenia cathartica usurpanda; laxandus cutis spasmus, qui fluxum illum determinant; prosunt in eum scopum diaphoretica, theriaca, camphora, flores sulphuris ter vel quater in die, adde etiam diuretica. His salivatio arcetur, & suffocatio prævertitur. Sistitur etiam collutoriis ex gummi Arabico, ichtyocolla, alumine, cortice quercus; laudat *Roperus* gargarismata ex vino rubro, viride æris, aqua plantaginis & salviæ, sæpius ope penicilli gingivis applicanda.

Intus vescatur æger lacte vel vegetabilibus, sumat kinkinam, elixirium vitrioli, dum lacte non utitur.

8. *Ptyalismus hypochondriacus* Ballonii, lib. 2. consil. 49. Sylvii, Prax. Medic. *Ptyalismus melancholicus* Sennett. de scorbuti signis; *hystericus* Morton. Curationem vide apud Ballonium, lib. 2. cons. 25. Roper. Diss. de ptyalismo. L.

Est ille qui hypochondriacis, melancholicisque familiaris est; is vires imminuit, stomachum labefactat, stipatur borborygmis, constipatione, ructu, præcordiorum angustia, somno turbulento; fovetur sæpe a cœna copiosiori, & tunc horis matutinis augetur.

9. *Ptyalismus arthriticus* Musgrave, cap. 11. histor. 3.; *Sputatio arthritica*.

10. *Ptyalismus phthisicus* Morton. cap. 2., n. 10. & 11. Phthisiologiæ, p. 29. C.

Inter signa phthisim præsagientia merito recensetur matutina & diurna phlegmatis salsi & acris, quandoque viscosi, excretio, quod universum sanguinis serum parili gradu salsum esse atque acre significat; proclives sunt illi ad copiosum salivæ fluxum per ductus salivares & tonsillas, quod diathesim sanguinis colliquativam indicat; hoc symptoma multis annis phthisim antecedere observavi. In ultimo phthiseos gradu idem ptyalismus recrudescit, ab anacatharsi purulenta valde distinctus. Oritur enim fluidi ejecti copia ab ipsis oris glandulis, nec sudoribus profusis imminuitur, ac fatum accelerat. *Roper. Diss. de ptyalismo*.

11. *Ptyalismus viridis* D. Huxham Philosoph. Transf. n. 382. anno 1724,

Fox quadragenarius ab aurigine & colica liberatus est ptyalismo uberrimo ad sextarios circiter duos, salivæ statim vividissimæ porraceæ, sed tenuis; usus autem fuerat pomaceo quod bilem hoc colore viridi inficere potuerat; hic ptyalismus quadraginta horas duravit, deinde pellucida evasit saliva; ope vero ptyalismi serosi sponte erumpentis ab aurigine, prius bis terve liberatus fuerat.

12. *Ptyalismus purulentus* Petr. Hardisvvay, Philosoph. transf. n. 400., 1726. L.

Hic ptyalismus purulentus ultra triennium perseveravit, pure sanioso suppeditato a finibus maxillaribus in oris cavum apertis & cariosis; puero satis benevalente, quoad cætera.

13. *Ptyalismus aphthosus*. *Chancres a la bouche*. B.

Adolescens corripitur synocha cum cephalalgia, angina, linguæ sorditie alba, glandularum tonsillarum & maxillarium tumore; præmissa phlebotomia purgatus est addito emetico, bilem ano & cato copiose rejecit, & difficultas deglutiendi evanuit; ast eadem die levis exulceratio interiora oris & linguæ ambitum detinuit, ita ut crusta in utraque labiorum commissura oris apertionem impediret, lingua tamen superne albescens, lateraliter excoriata, intense rubra, videbatur, & tantus erat viscosusque ptyalismus, ut noctu, interdiuque insomnem continuo exspuentem ægrum per aliquot dies detinerat, Præscripto altero cathartico, & gargarismate ex uncia mellis rosacei, cum drachma spiritus salis in aqua hordei melius habuit, dein convaluit.

Ptyalismus cujus fœtor cadaverosus est junctas dysphagiæ, est signum cynanches ulcerosæ seu gangrænosæ, quæ nuper apud Piscenates & Biterrenses maximam infantum stragem edidit.

14. *Ptyalismus gravidarum*. *Crachottement & aigreurs des femmes grosses* Puzos. L.

Racens gravidæ per tres quatuorve menses vel salivam viscidam, vel fatuam pituitam matutinis horis exscreandam habent, cum sensu acoris intercurrente, aut cardialgia, aut nausea.

His opitulamur vel bolo panis, vel aquæ cyatho, vel cocolata, seminibus cumini, aut cardamomi masti-

ſticatis, infuſo theæ, veronicæ, chameli, meliſſæ. Si ea inutilia fuerint, phlebotomia adhibenda; mane rhei pulverati vel hujus extracti doſis ad purgandum ſufficiens ſumenda, vel clyſma veſpere injiciendum, aut ſtomachus roborandus theriaca, confectione hyacinthina, alkermes, opiata Salamonis. Confert quandoque ptiſana pectoralis emulſionata, & aqua cinnamomi aromatiſata.

15. *Ptyaliſmus catarrhalis*. *Salivatio anginoſa* Roper. Diſſertat. *Rhume d'eſtomac*, De Meyſerey T. 2. n. 302.

Eſt ille qui in odontalgia, angina catharrhalibus ſupervenit, eademque auxilia expoſcit. Os exundat ſaliva mucoſa: accedunt flatus, gravitas ventriculi, nauſea, vomito phlegmatis, vel diarrhœa, quæ omnia ægrum ſublevant.

16. *Ptyaliſmus a carie* Quelmalz. Diſſ. de ptyaliſmo febrili. P.

In maxillæ oſſibus carioſis & carie dentium protrahitur quandoque ptyaliſmus ad hecticam conſumptionem, ut pluries vidi. Auctor citatus; hocce etiam phænomenum accidit cum carie, perforatur antrum Hyghomori, ſeu ſinus maxillaris. Eumdem ptyaliſmum obſervavi in triſmo, qui odontalgia arthritica eſt.

17. *Ptyaliſmus a calculo* Chriſtoph. Scherer, de calculo ex ductu ſalivali excreto. Diſſ. Argentorati 1757. Journ. de Med. Juill. 1756. Leautaud.

Initio levem inducit dyſphagiam, deinde vero, ptyaliſmum calculus ſub lingua genitus, quod licet rarum ſit: interea a *Cowpero*, *VValthero* & *Saltzmanno* fuit obſervatum. In caſu *Cl. Leautaud* aderat dolor ſub lingua vehemens, pyrexia ardens, quæ omnia extracto calculo gypſeo ſub lingua latente, evanuerunt. Vide Arthritidem D. Du-Bouchet qui arenulas copioſas excreans a doloribus arthriticis ſe liberabat.

18. *Ptyaliſmus febrilis* Quelmaz. Diſſ. Lipſiæ 1748.; Sydenham. pag. 99. de febre varioloſa.

Eſt ptyaliſmus tritæophyæ epidemicæ Lipſienſi, ſuperveniens, per ſeptimanas perſeverans, abundans, morbum non perfecte ſolvens, & quem tamen reprimere periculoſum erat. Hunc ſtipabant eroſiones circa linguam, fœtor, tumor gingivarum; ſalivæ limpidæ, dein viſcida æque uber excretio, ac ſi hydrargyroſis plena fuiſſet adhibita.

19. *Ptyaliſmus ſyphiliticus*.

Eſt ille qui citra ullum hydrargyri uſum accidit illis qui ulcuſcula venerea gerunt in faucibus, uvula, velo palatino, quæ quidem ex macula griſacea ſerpente, ex fœtore & ex ſalivatione facile ſe produnt.

Huic ſpeciei ipſamet hydrargyroſis caute & parca doſi adminiſtrari debet, non neglectis detergentibus ſub finem hydrargyroſeos, ſcilicet levi attactu ulcuſculorum bis in die iterato ex penicillo intra collyrium Lanfranci tincto; collyrium vero aqua roſarum edulcorandum eſt, uſus lactis eſt uſurpandus.

20. *Ptyaliſmus urinoſus* VValler. Act. Upſal. p. 156. Vid. Tuplii Lib. III. Hiſt. 22. Helvetius Oecon. Anim. p. 156. L.

XXIV. ANACATHARSIS Hippocratis, Galeni in Aph. 8. lib. 5.; *Anaptyſis* Hippocr. *Tuſſis humida*. *Expectoration*.

Character eſt muci, lymphæ, vel cujuſcumque humoris facta cum tuſſi expectoratio conſtans & notabilis.

Differt ab exſcreatione ptyaliſmum comitante quod tuſſis in anacatharſi ſit pectoralis, non vero ſimpliciter gutturalis. A rheumate quod ſit anacatharſis ſine raucedine. Anacatharſis raro eſt morbus eſſentialis, ſæpius eſt ſymptoma phthiſeos, aſthmatis humidi, catarrhi.

1. *Anacatharſis billoſa*; *a ſpitle of unuſual color*. Philoſoph. Tranſact. n. 382. by Huxham. anno 1724.; *Coleptyſis* D. Coſte, Med. Prof. in Acad. Peripinianenſi.

Obſervavit ſcilicet in ancilla tuſſim guttularem, qua primo cruorem exſcreabat, deinde vero per viginti circiter dies expectorabat bilem, ſeu humorem intenſe flavum & amarum, & fæces ano redditæ erant griſeæ.

Præſcripſit apozemata amara diluentia, dein vero ſaponem venetum ſingulis diebus ad grana viginti, triginta, ſumendum: parabat ſaponem ex ſale tartari & oleo olivarum optime mixtis ad conſiſtentiam pomati flavi, quibus adhibitis remediis intra quinque dies ſanata eſt.

Vidi ego dudum mulierem quæ ex rheumate neglecto incidit in anacatharſim materia viſcidæ ex flavo viridefcentis, quæ cum amphimerina catarrhali perſeveravit multos dies, ſed ea expectorata materies non amareſcebat, idem iterum in adoleſcente vidi: cathartica vero morbum ſuſtulerunt, & febrem ſimul.

Similem luteo viridem obſervavit exſcretionem *D. Huxham Tranſ. Phil.* Anacatharſim azuream obſervavit *Clariſſ. Fonſfride*.

2. *Anacatharſis phthiſica*: *Tuſſi purulenta*. Vide phthiſim humidam.

3. *Anacatharſi a vomica*; *Vomica pulmonis*; *La Vomique*.

Vomica eſt apoſtema materiam puriformem, vel ſabaceam, aut pultaceam continens utplurimum tunica obvolutam; verosimile eſt vel glandulam lymphaticam ſebacea materie ſenſim diſtenſam, vel hydatidem pingui & craſſio humore ſenſim turgidam eſſe hujus morbi principium. Similes hydatides humore puriformi quandoque gypſeo farctas in ovariis & aſcite hydatidoſo obſervarunt Academici Pariſini. Gypſeos, tophaceoſque tumores ſæpe inveni in pulmonibus, ſine ulla inflammatione prævia, parva quandoque, eaque acuta comitante febre, atque ex hac anacatharſi, licet per menſes perſeverante, ægri non raro convaleſcunt, maxime ſi tunicam oviformem, ſeu cyſtidem expectorent.

Hic morbus ſæpe cum phthiſi confunditur inprimi...

4. Ana-

4. *Anacatharsis puriformis ; Tussis purulenta* Stahl. Satyr. Harvey. vulgo *Suppuration lymphatique du poumon.*

Duplex est hujus varietas.

1. Post peripneumoniam & pleuritidem, in qua non omnino per phlebotomias resolvi potuit congestio inflammatoria, supervenit puriformis griseæ, blandæ, viscidæ materiæ expectoratio sine febre notabili, quæ per mensem & ultra perseverat, nec tamen phthisis est, atque ex ea, adhibita diæta lactea, cum balsamo Canadensi, ægri convalescunt.

2. Post febres putridas ac malignas, corpore satis jam superque purgato, accidit interdum, maxime in senibus, ægrum valde debilem esse, & quandoque tussi, interdum etiam exscreatu magnam glutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare, quod symptoma non tantum ægro terrorem injicit, sed & ipsi Medico præsertim minus cauto, imposuit pro phthiseos prodromo.

Hoc in casu ægrum jubeo vinum de Malaga, vel muscatum cum pane tosto ei immixto bibere, quod vires reparat; & symptoma illud intra paucos dies abigit. *Sydenham p. 38. cap. 4. S. 1.*

5. *Anacatharsis asthmatica.* Vide *Asthma humidum.*

XXV. DIABETES; a diabete Hydraulicorum, seu syphone aquas transmittente. *Diarrhœa urinosa* Galen. lib. de crisib. *Diarroia ex oure ; Dipsacus* Galen. lib. 6. de loc. aff. *Hydrops ad matulam* Galen. de loc. affect. lib. 6. & lib. 1. de casibus; *Profluvium urinæ* Latin. *Diabetes.*

Character. Subita pôtus omnis per urinas cum magna siti profusio, *Gorral*, cum corporis colliquatione, (*Aretæo*) febricula, anorexia, polydipsia, urina copiosa viola redolente, oleo supernatante perfusa *Dover. Legacy*, quales sunt urinæ scorbuticis.

1. *Diabetes legitimus* Aretæi ; Deidier Consul. 18. T. 1.

Indesinens meiendi necessitas quam nihil cohiberi potest. Mictio copiosior est quam potus, unde adipis colliquatio, sitis urgens cum saliva spumosa, viscida, fastidium, animus dubius, præcordia gravia; a retenta urina tumor abdominis, testium; crescente morbo calor mordax in visceribus; tabes; rarus morbus, *Galeno* bis ob servatus, curatu difficillimus.

2. *Diabetes Anglicus* Pechey promptuar. med. pract. Mead. of poisons edit. 4. C.

Character. Urina odoris, coloris, & saporis mellei. *Mead Monita.*

Affectus ille differt a diabete *Aretæi*, quod urinæ sint dulces & mellitæ, vel limpidæ, u[illegible] referunt Angli, vel subturbidæ ut apud no[illegible] necnon quod hodie apud Anglos & Batav[illegible] ob vini meracioris ingurgitationem, [illegible] sit; urina intra viginti quatuor [illegible] quandoque ad libras decem, quindecim ex observatis *Pechey.* Sitis est immanis, febris hectica, insignis asthenia, languor, & emaciatio.

Æger lacte vel crudo, vel aqua hordei diluto vescitur, & aquam calcis secundam ter in die ad uncias quinque vel sex sumat. Juvant etiam gummi Arabicum, tragacantha, cinnamomum, cymæ cupressi, rheum, noctu narcotica; aquas vitriolicas suadet *Jurinus.*

Similem diabetem observavit in duobus rusticis Gebennensibus media hieme cum urina saccharata & subturbida, eodem mense & anno, *D. Privat, D. M. Alesiensis clarissimus.*

Lactis serum aluminatum laudat *Diabetes*, juxta quem remedium id nunquam fallit.

3. *Diabetes hystericus* Sydenham. Diss. ep. de hysterica, Cheynæi de sanit. 177. L.

Hanc speciem observavi in Marchionissa St. Victor hysterica, quæ serum insipidum, aqueum, copiosissimum, fundebat per aliquot dies, hoc cessante, leucophlegmatica evadebat; redeunte sic per vices diabete solvebatur phlegmatia; hystericis & mulieribus ira percitis magnum urinæ limpidæ profluvium est familiare.

Serum aluminatum Mead fit ex lactis paululum cocti libris quatuor, & aluminis drachmis tribus; hujus seri (posseum vocant) saltem unciæ quatuor ter in die bibantur; est atplurimum diabetes remedium. *Mead Monita p. 165.*

Desidiosos aggreditur qui luxuria difluentes, cum mero sanguinem accenderint, frigidis potibus sitim restinguunt; morbum esse hepatis & humidum aeris in eo attracti contendit *Mead* Lac muliebre est vere saccaratum; chylum itaque dulcem patum mutatum diabetico fluxui dulcedinem præbere putaverim.

4. *Diabetes artificialis* Malpigh. de liene.

Ligatis in cane vasis lienis, canis solito frequentius mingit.

5. *Diabetes a vino* Collect. Academ. Tom. 3. obs. 122.

Quadragenarius robustus, bilioso-sanguineus, vino & aromaticis abusus, in diabetem incidit, tunc vero quam bibebat alam, seu tenuem cerevisiam urina omnino referebat, & potus assumpti molem multum superabat; vigebat fames, sitis urgebat, oris siccitas, renum dolor, ardor viscerum; macies summa.

Usus est tinctura martis, catechu, corallorum; vespere bolum ex ebore usto, anthiectico Poterii, croco martis cum uno, vel altero laudani grano; post mensem his utens [illegible]valuit.

6. *Diabetes* [illegible]*cus* Syden[illegible] [illegible]dagra, p. 463.

Est symp[illegible] [illegible]idis i[illegible] [illegible]ed extr[illegible] paroxys[illegible] [illegible]bus e[illegible] [illegible]st pau[illegible] [illegible] col[illegible] [illegible]tra [illegible]andoque [illegible] [illegible]osa [illegible]e, quod [illegible] a [illegible] fit[illegible] simulque [illegible] [illegible] perspira[illegible] [illegible] a vias e[illegible] [illegible] [illegible]ivanda est [illegible]ma-

magna urinæ copia, quæ in diabete vulgari effunditur. Quantitas urinæ in sanis est circiter dimidia pars assumptorum tum esculentorum, tum potulentorum, atque e reliqua altera pars perspirando avolat. Si itaque in statu sano quadraginta urinæ unciæ emittantur, ut in me expertus sum: si sitis potum tertia parte uberiorem imperavit, & simul tertia pars perspirationis solitæ suppressæ in urinam versa fuerit, inde sexaginta sex unciæ urinæ quotidie emittentur, quæ cum cruda sit, & repetitis mictionibus amandetur, diabetem efficiet.

7. *Diabetes febricosus* Sydenhami ep. respons. 5. pag. 192.

In tertiana & quotidiana nonnunquam accidit, eb perquam raro, ut senes qui diu hac febre antea laborarunt, ac interea phlebotomiis & catharticis imperite fuerint mulctati, in diabetem incidant, etiam febre jam perfecte fugata; etenim cum sanguis eorum adhinc debilitatus assimilandis succis ci illatis prorsus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & incocti exitum sibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta, sensim labefactantur, & quasi substantia corporis per hanc cloacam exinanitur; curativæ indicationes ad sanguinem invigorandam, & fluxum urinæ minuendum omnino dirigendæ sunt.

4. *Theriacæ unciam & semissem, conserva flavedinis aurantiorum unciam; diascordii unciam semissem; zingiberis conditi, & nucis moschatæ conditæ ana drachmas tres; pulveris e chelis cancrorum, corticis granatorum, radicis angelicæ, coralliorum, terræ lemniæ, boli armenæ, gummi arabici, ana drachmam unam, cum syrupo de rosis siccis fiat electuarium; sumat drachmam ter in die per mensem; utatur vino hispanico, cibis eupeptis, abstineat a crudis, oleribus, &c.*

XXVI. ENURESIS; *Perirrhea* Hippocratis; *Paresis* Aretæi; *Stranguria* Galeni; *Stillicidium urinæ*, *Incontinentia urinæ* Sennerti, &c. *Incontinence d'urine: flux d'urine.*

Est mictio involuntaria & inopportuna, quam nullus vesicæ stimulus sollicitat, quæque sæpius insciis accidit.

Differt a diabete quod non major sit urinæ copia, nec diversus a sano color; a dysuria quod sine ardore & stimulo fiat.

1. *Enuresis infantum* Junckeri Tabul. 98.

Est mictio quæ tum interdiu ob negligentiam, tum noctu inter dormiendum accidit junioribus; plurimi ideo lectum urina conspurcant, quia somniant se in loco commodo mingere; alii ita negligentes sunt etiam octennes & decennes, ut in seipsis tum vigilando, tum dormiendo mingant.

Pravus hic mos 1. virgis & minis est coercendus apud eos qui quartum annum ætatis attigere: 2. Curandum est ut horis pomeridianis parum bibant: 3. utque antequam lectum petant, vesicam evacuent. Si vero atonia sphincteris vesicæ adsuerit, ad tonica deveniendum est, ut in specie sequenti.

2. *Enuresis paralyticorum* Junckeri Tab. 98. L.

Incontinentia urinæ a paralysi sphincteris vesicæ procedens accidit apoplecticis, hemiplegicis, & sæpius paraplecticis, ubi nervi ossis sacri, lumborumve fuerunt compressi, contusi, læsi, aut in cerebro ipso affecti; in illa specie adest continuum urinæ stillicidium sine sensu, unde differt ab aliis speciebus in quibus per intervalla tantum urina emittitur.

Incommodus est hic morbus ægro & adstantibus; ob fœtorem urinæ qua imbibuntur vestes, maxime apud fœminas quæ non ita valent in urinatorio portatili urinam excipere, ut viri.

Curatur hic morbus eodem modo, ac paraplegia; sed vix unquam sanatur, nisi levis sit affectus, aut quædam atonia, quam superant insessus aromatici, spirituosa fomenta, thermæ Bellilucanæ, ammochasia.

3. *Enuresis herniosorum*. L.

Est ea quæ exocysten, hysteroptosim, cystocelem, similesque ectopias comitatur, quibus ita distrahitur sphincter vesicæ, in viris podici, in fœminis vaginæ adhærens, ut distracto vel intestino, vel vagina, sphincter constringi nequeat pro libitu. Sanatur ablato principio.

4. *Enuresis gravidarum* Mauriceau, lib. 1. cap. 15. de l'incontinence d'urine. L.

Non est ea frequens mictio, seu dysuriæ species; quæ ob vesicæ ab utero factam compressionem gravidis accidit; cum enim parum urinæ continere possit vesica, necessum est ut frequentius vesica distendatur, & ad mictionem sollicitetur; verum ea est quæ ipsis accidit non solum gravidis versus ultimos menses, sed etiam mulieribus plures partus expertis; illæ enim ad minimam corporis inflexionem, ad minimum risum, aut tussiendi conatum, illico urinam sine stimulo, quandoque sine sensu emittunt. Hoc etiam recens puerperis familiare est, observante *Roderico a Castro lib. 4. cap. 2. de fœtu mortuo*, & hoc urinæ profluvium alvi acrasia sæpe stipatur: educto, ait ille, infante, urina aut alvi fæces, quod frequenter accidit, involuntarie fluunt, quod curatur ut paralysis earumdem partium: laudatur insessus in decocto aromatico chamæmeli, roris marini, saliviæ & litus ex oleo ejusdem virtutis.

Quoad enuresim quæ sub finem graviditatis oritur a mole uteri vesicam prementis, ea sublevatur mappa quæ ita collocata sit, ut abdomen proindeque uterum sustineat.

5. *Enuresis puerperum*. *Perforation de la vessie. Incontinence d'urine après les couches*, Puzos pag. 137. L.

Cum fœtus diutius in transitu per os uteri retinetur, collum vesicæ, inde fœtus capite, illinc osse pubis, compressum inflammatur, contunditur, & post quinque, vel octo dies urinæ incontinentia accedit, perforata ibi loci vesica: hæc enuresis insanabilis est; sublevatur incommodum ope utris ex corio fabrefacti penduli, & spongiæ appositæ; pessaria vix ullius utilitatis sunt, nisi ad præcavendam obturationem va-

finæ, quæ a succrescentibus ex hac fistula carnibus, fibrisque ramosis oritur; ibi calculi successu temporis generantur. Vide *Hysteralgiam calculosam*. De hac specie fuse egit *Hirschfeldius in dissertatione Argentorati edita anno* 1759. *de incontinentia urinæ post partum difficilem*; hanc etiam observavit *Clariss. Med. Doctor Privat Alesiensis* in primipara, quæ dystociam per quinque dies experta, deinceps per quadraginta dies dysuria laboraverat, qua sanata supervenit enuresis constans; urina scilicet ea stante, vel erecta fluebat, sedente vero retinebatur, immisso per urethram filo ferreo, & simul in vaginam digito, inventum est foramen minimi digiti diametro non procul ab uteri orificio, urethram cum vagina conjungens.

6. *Enuresis catamenialis*, seu menſe quovis revertens. L.

Virgo sanguinea, pinguis, 28. annos nata, enuresi ab ortu ad pubertatem usque conflictata, omni semihora noctu & interdiu mingebat; cum menstrua accessissent per triennium, ab enuresi fuit immunis; suppressis ab hoc tempore catameniis ob pediluvium frigidum, singulis mensibus patitur per triduum horis nocturnis enuresim cum pervigilio; sed octo diebus ante & post illam catamenialem urinæ incontinentiam, cephalalgia, hypochondriorum tumore, pedum œdemate, vel etiam hæmoptysi afficitur; ast si deficiat, ut quandoque accidit, urinæ fluxus ille frequens, tunc symptomata numerata crescunt & permanent usquequo enuresis accesserit.

Mater ejus ad vigesimum ætatis annum hoc conflictata inito tunc matrimonio convaluit; ista virgo potatis aquis Barregianis, vomicam expectoravit; soror ejus enuresi laborans phthisi periit.

Cura. Præmissa venæ sectione e brachio, purgetur cum manna in infuso sennæ; dein jusculа ex collo vervecis, cichorio, rubiæ drachmis duabus, pæoniæ drachma una per novem dies bibat; dein serum lactis in quo clavi ferrei extincti, millepedes decem, flores cheiri ad pugill. 1.; ante haustum sumat boracis grana sex in cochleari aquæ naphæ.

Post viginti dies purgata sumat lac asininum, & alternis diebus ante ejus haustum sumat bolum ex croci martis, terræ catechu, & coralli rubri ana granis octo in pauxillo syrupi; continuet usque ad finem Junii mensis; his irritis, nubat.

Theoria. Videtur hic morbus pendere ab irritabilitate vesicæ, ob sanguinis menstrui recenti influxum uberiorem in ipsam; hinc frequens mingendi necessitas; ex eadem sanguinis congestione in pulmone sanguinis sputum, in visceribus abdominis meteorismus, in pedibus œdema; sanguis autem spissitudine obstat catameniis, acrimonia etiam irritat vesicam & pulmones. Historiam morbi retulit *D. Richard D. Med. Monſ. a Villeneuve de Marſan*.

Mictiones involuntariæ agonisantium, necnon eæ quæ in paraphrosyne febrili accidunt, sunt symptomata fugacia, non morbi; non secus ac quæ epilepsiæ & eclampsiæ paroxysmos quandoque comitantur.

7. *Enuresis calculosa* Collect. Acad. Tom. 3. p. 570.; Cyrilli Conſ. 23. Cent. IV. L.

Puer Metensis per totam vitam incontinentia urinæ laboraverat sæpe cum dolore, continua cum siti; excrevit calculum; alterum in collo vesicæ gerebat; in cadavere repertæ duæ vesicæ loco renum, ureteres amplissimi conici; vesicæ cavitas fibris transversis ejus collum diducentibus distincta.

Huc fere pertinet enuresis quæ lithotomiam sequi consuevit; nam secto, vel maxime debilitato sphinctere vesicæ collum arctante, non mirum si urina deinceps sponte effluat, maxime vero cum ut fieri solet, vesica calculo irritata, occalluit, & veluti capsula coriacea contractionis etiam in collo incapax evasit; hæc autem species tolerari debet, minime vero sanatur.

8. *Enuresis a fistula* Junckeri Tab. 98. L.

Fistulæ quæ vesicam, ejusve sphincterem attingunt, oriuntur 1. vel a mariscis suppuratis; 2. vel a gonorrhœis virulentis; 3. vel a calculis vesicæ; 4. vel ab ictibus & operationibus Chirurgicis in dystocia, fistula ani, calculove adhibitis.

Hæc autem species eodem modo curatur quo hæ fistulæ.

9. *Enuresis a sparganosi*, Hazon Journ. de Med. Aout 1761. p. 145. L.

Ea est quæ a lacte suppresso puerperis accidit. Sanatur catharticis, successive magis hydragogis, ex manna, sale polychresto, syrupo de rhamno, &c.

XXVII. DYSURIA; *Stranguria* Pauli Æginetæ, non Galeni; *Ardor urinæ* Sennerti; *Subſtillum* vel *ſtillicidium urinæ*; *Dysurie*, *Ardeur d'urine*.

Character. Difficilis vel dolorifica, & sæpius ardoris sensu molesta mictio: *Gorræi definit*. *Galen. in aphor.* 37. *lib.* 7. Mictio est non puris aut seminis, sed urinæ ejectio, unde discrepat dysuria ab ardenti mictu gonorrhœam stipante; si non pleno ductu, sed guttatim fluat urina cum dolore, *Stranguria* dicitur a Græco *Strangos*, gutta.

1. *Dysuria hysterica* Sydenham. de hysterica passione pag. 132. B.

Dysuria hysterica ita calculum mentitur quandoque, ut Lithotomistæ iis symptomatis delusi operationem necessariam judicent, ut observavi in Marchionissa St. Victor, quæ per mensem hoc morbo laboravit; symptomata subito accesserant post vertiginem hystericam; ea vertigine redeunte, subito evanuerunt, & Lithotomistam stupentem dimiserunt. A spasmo hysterico sphincteris vesicæ pendet hic morbus. Observata hujus varietas in muliere hysterica hoc habuit singulare, quod ægra hysterica statim a pastu mingere coacta foret, ut in lienteria statim a pastu alvum deponere cogutur: urina autem illa erat cruda, aquosa; ægra emaciabatur, cum pyrexia nocturna, nec solito fre-

frequentius mingebat, nec sitiebat; observante *D. Coulas*.

2. *Dysuria herpetica*: *Ab herpete vesica*.

Cognoscitur 1. ex herpetibus cutaneis repressis, aut vaginam etiam infestantibus; 2. ex muco urinæ furfuraceo. Hæc species est pertinacissima, valde dolorifica. Curatur aquis acidulis, balneis, lacte, præmissis præmittendis.

3. *Dysuria nephralgica*: *Dysuria deceptiva a renibus* Stahlii ars curandi morbos per expectationem; *Dysuria ab ulcere renum* Sydenham. p. 680. Vide Pyuria renalis.

Ea est quæ a nephralgia calculosa, aut ab urinæ acrimonia renes stimulante dependet, in qua ob dolores renum, ureteres, & ipsemet spincter vesicæ dolent & irritabiles sunt.

Curatur ut nephralgia phlebotomiis, balneis mucilaginosis intus sumptis, nec non narcoticis.

4. *Dysuria venerea* Riverii obs. 25. p. 138.; *Dysuria syphilitica* Nicol. Heinsii; *A caruncula* P. Borelli. obs. 79. *Ab urethra per cicatrices gonorrhæa angustata* Saviard. obs. *A phlogosi urethræ sine ulcere* Nicol. Andre de morbis urethræ 1756. B.

Hæc species est omnium apud adultos & senes longe frequentissima; stipatur sæpe mictu bifurcato; præcessere semper gonorrhœæ virulentæ male curatæ, accedunt scirrhi, ulcera, fungi, calculi muco involuto, fistulæ, calli in urethra.

Curatur litu mercuriali & candelulis cereis *D. Goulard*, *Daran* &c.

Gonorrhæa sicca Astrucii & Dysuria venerea sicca ejusdem, est vel phlegmone in prostatis ac vesiculis seminariis, ubi tumor, calor, dolor, stranguria, ardor vividus inter mingendum, qui morbus si intra aliquot dies non resolvatur abscessum perinæi excitat. Vel est erysipelas in toto urethræ tractu cum gravi dysuria, dolore urenti totius urethræ, sine ullo puris aut seminis effluxu, & utraque varietas a concubitu impuro, ac a viru acri & volatili dependet. Ultima varietas atrocior est, & si non resolvatur tumor, facile in sphacelum terminatur.

Quandoque vero a gonorrhœa virulenta adstringentibus suppressa oritur. Prior vero non raro hanc gonorrhœam præcedit & fluente semine purulento sedatur, utraque varietas exigit initio repetitas phlebotomias, immersionem penis in lacte tepido, fomenta emollientia ex decocto radicum althææ, seminum lini, injectiones in urethram similes, noctu narcotica, potum emulsionatum, nitratum.

a *Dysuria a caruncula*. *Virga Caruncula* Riverii obs. 22. comm. *Carnosite de l'uretre*. L.

Vulgo apud senes qui olim gonorrhœas passi sunt supervenit dysuria pertinax, & quæ quandoque plures annos perseverat, in qua fluentum urinæ inter mingendum est bifidum (*l'urine fourchue*) cum aliquali ischuria; atque incusari solent excrescentiæ carnosæ in urethra quas deprimendi gratia stylos plumbeos a *Riverio* ad nostra usque tempora in urethram sensim insinuari solemne est. Vide *D. Lapi disser. de stranguria*.

Ait *Saviardus & Cl. Chirurgus Monspeliensis* J. *Serres* dissecto pene aliquot ægrorum, qui de eo morbo conquesti erant, nil simile invenerunt, & tantummodo urethram phlogosi alicubi tentatam; non dudum candelulæ cereæ in locum plumbearum suffectæ sunt a *D. Daran*, *Goulard*, *Andre &c.*, sæculo elapso a *Geronimo Lapi Italo* primum usurpatæ, quarum usu gonorrhœa mucosa excitatur, via urinæ liberior paratur, lapilli siqui sint educuntur, ulceraque deterguntur.

5. *Dysuria primaria*. L.

Ea est quæ a victu acriore, salso, abusu liquorum fermentatorum, diureticorum, ab ætatis fervore, ab exercitiis immodicis, similibusque causis urinæ acredinem inducentibus oritur; urina in illa specie salsa est solito magis, fervidiorque simul. Hanc excitant sæpe vina alba, cerevisia, usus cantharidum. Curatur phlebotomiis, clysmatis emollientibus, ptisana ex floribus malvæ, violæ, radicibus althææ, seminibus lini, gummi tragacantha, fomentis, semicupiis refrigerantibus.

6. *Dysuria hæmorrhoidalis* Frider. Hoffmanni. L. P.

Ea est quæ a mariscis tumidis, potissimumque luxatis fovetur. Luxantur mariscæ seu tumores hæmorrhoidales quoties *diaphragma hypogastricum* descriptum ab *illustr. Lecat in libro de lithotomia*, quod ano & recto sustinendis dicatur, suo officio non fungitur & hiat; tunc mariscæ foras protuberant ex ano, & nervi ad urethram pertingentes dolorifice distrahuntur, atque urina cum ardore incredibili excernitur, ita ut calculum in vesica latere, & hos atroces per multos annos dolores procreare videatur; æger quidem a fluxu hæmorrhoidali sublevatur, sed non sanatur: quoties alvum deponere tentat, toties mariscis exscindentibus dysuria recrudescit. In nobili ægroto sic laborante frustra applicata sunt suspensoria podicis, æger fere semper manibus suis hanc molem hæmorrhoidalem sustinere cogitur, ac post alvi depositionem restituere, inunctis prius cerato Galeni mariscis.

7. *Dysuria arsura*; *Arsura* Joan. Andern; *Incendium virgæ*; *Burning* & *Brening* Anglorum. Vide Astrucium de morbis venereis, lib. 1. cap. 7. n. 5.

Est dysuria ardens quæ olim maxime apud Anglos circa sæculum decimum quartum eos affligebat, qui cum leprosa, aut cum muliere quæ leprosum virum prius admiserat, concumbebant, sine ullo seminis aut puris effluxu inde subsequente.

Morbus erat a syphilitica disuria diversus, atque curabatur injecto vel lacte vel oleo amygdalarum in urethram.

8. *Dysuria a cystocele* Saltzmanni diss. de Hernia vesicæ urinariæ. L.

Cognoscitur hæc species ex tumore molli in

vicida visicæ, ut in scroto, perinæo, &c. qui pressus cogit urinam eamque per urethram exprimit; vide *Mem. de l' Acad. R. des Sc. Ann.* 1713. *p.* 146. *a D. Mery.*

9. *Dysuria ab hysteritiae*, vide Hysteritidem. A. Si phlogosis tantum sit in collo uteri, aut, ut aiebant Veteres, ejus adsit intemperies calida & sicca, nulla quidem adest notabilis pyrexia, adeoque nulla vera hysteritis, interea explorato ore uteri, digito immisso, calor, sensibilitas, siccitas, percipientur.

10. *Dysuria ab hysteroloxia*, Ruysch Obs. Chir. 88., Morgagni Ep. XLVIII. 39. L.

Hæc species stipatur continuo mingendi & alvum deponendi desiderio, sed constans non est.

11. *Dysuria rachialgica. Stranguria colicum popularem concomitans* Citesii de signis diagnosticis colici popularis p. 6.

In populari colico, ait ille, urina biliosa, & acris, eaque sæpius cum stranguria emittitur, ut plerisque imponat existimantibus se non colico dolore, sed calculo cruciari. His adde Rachialgiæ cætera signa, pallorem, extremorum frigus, virium languorem, animum inquietum, corpus anxium, vigilias assiduas, leipothymias, anorexiam, nauseam, ructum, vomitionem biliosam, qua deficiente singultus, sitis accedit, sæpiusque febris lenta, & quod totius caput est, acutissimus ventriculi intestinorum lumborum, ilium, & inguinum dolor excruciat. *Citesius cap.* 6.

In colica vulgari accedit non raro dysuria cum penis rigiditate & condensatione, nulla vero erectione, quod cessante doloris vehementia evanescit; ast in rachialgia dysuria ita vehemens & pertinax observatur, ut calculosa videatur.

Cura vero hujus speciei eadem est ac rachialgiæ, adeoque a cura cæterarum diversissima, cum juxta ipsum *Citesium* cathartica drastica, & emetica oleosis interpolata conveniant; sed de rariori apud nos morbo nil pronunciare ausim.

12. *Dysuria calculosa. Calculus vesicæ*. Sennerti, Cyrill. Consult. Tom. I. p. 46. 112. 128. 146. L.

Cognoscitur 1. Dysuria frequenti periodica, vel continua, seu frequenti & dolorifica mingendi cupiditate: 2. Dolore acutissimo extremi glandis, in viris a mictione recrudescente: 3. Frequenti penis eaque injucunda tentigine, seu duritie, in qua nec erigitur penis, nec erassior evadit: 4. Pondere assiduo in perinæo: 5. Subitanea quæ quandoque accidit inter mingendum urinæ suppressione: 6. Facilitate mingendi, si crura decussentur, aut corpus resupinetur: 7. Tactus, digito in anum immisso, si de pueris agatur, aut interventu catheteris in vesicam immissi, quod ultimum signum, alias certissimum, deficit cum calculus inter laminæ internæ cellulas aut vesicæ biventris & coarctatæ sinus delitescit. 8. Exasperatio dolorum ab exercitio, potissimum vectura in curru super stratum lapidosum.

Alii sunt calculi murarii durissimi, russi, qui omne dissolvens eludunt, alii gypsei, alii gypsomurarii, seu ex lapillulis invicem gypso coagmentis efformati, qui tandem dissolventibus vel in toto frustillatim divisi cedunt.

Duplex est methodus curativa, una *chirurgica*, quæ in extractione calculi consistit, eaque instituitur hodie per apparatum lateralem; altera *lithontriptica*, quæ in usu linthontripticorum medicaminum consistit.

Optima methodus linthontriptica ea est quam *D. Reb VVitt* expertus est, scilicet 1. ostreorum vel aliorum testaceorum conchæ vehementi igne per biduum urgentur usquequo totæ albescant & nil coloris subcærulei retineant; octupla aquæ fontanæ copia superaffunditur, & fit vehemens ebullitio; aqua illa per duodecim horas cum ostreis calcinatis infusa colatur & servatur ad usum, & est *aqua calcis ostreorum*. 2. Hujus aquæ cyatham unum aut alterum quovis die horis Medicis ebibat æger, ita ut sensim hujus dosim augeat ad pintam singulis diebus potandam, & ultra: Simulque saponis albi in pilulas redacti, vel in aqua dissoluti drachmas duas, dein tres, demum quinque, vel sex, singulis diebus deglutiat, maxime si alvus ab aqua calcis constipetur; & perstet in illorum usu quam diutissime, ut per sex menses, imo per annos. Hujus aquæ & saponis ope calculus obducitur muco quodam albido leni, quo fit ut vesica ab ejus irritatione immunis evadat; dolor sedatur, mictus cruentus compescitur, & successu temporis calculus deteritur & dissolvitur, vel in frustula divisus foras excernitur.

Altera est methodus Monspelii aliquoties usitata, sed minus tuta; scilicet 1. colliguntur folia *arbusti uva ursi* victi, quæ arbuscula in monte *Esperou*, necnon in Pyrenæis adolescit, & *Buxerola* vocatur: Illorum foliorum vel pulvis ad grana quindecim, vel infussum drachmæ unius pro duobus, vel tribus aquæ cyathis quotidie deglutitur per mensem, atque eum ab ejus usu vesicæ mucus abraditur, & dysuria potest recrudescere, jusculum ex herbis emollientibus, refrigerantibus, pullo, ranis paratum usurpatur, maxime si pulvis buxerolæ adhibeatur, aut infusum debilius sumitur: hujus medicaminis ope calculi teneriores dissolvuntur, aut in frustula minora dividuntur.

Quoad lithotomiam, ea raro felicem sortitur eventum, maxime si æger jam provectæ ætatis sit, quia apud eos vesica est callosa, valde circa calculum coarctata, quandoque ulcerosa; ea non impedit quominus novi calculi generentur, & vidi puerum qui hanc operationem ter passus intra aliquot annos, iterum calculo laborat; prætere peritissimum Chirurgum requirit operatio, ex qua, si male successerit, intra breve tempus inflammata vesica æger e medio tollitur; secus non raro insanabilis perinæi fistula supervenit; undique periculum, undique angustiæ.

13. *Dysuria gravidarum* Nordmanni Differt. de

de ischuria gravidarum, Argentinæ an. 1758. Merty Hist. de l'Academie des Sciences an. 1613. B.

Illa accedit vel toto graviditatis decursu, ut vidit *Mery*, vel ultimo tantum mense; 1. ob uteri molem expansam qua vesica premitur, & distracta dolet, in quo casu situs supinus, decubitus in lecto solatium præbent; vel 2. ab hysteroptosi, incompleto scilicet uteri prolapsu, in quo casu potissimum est iscuria, & juvat decubitus supinus, sustentatio molis abdominis ope mappæ, repositio uteri & usus pessarii; 3. vel a cystocele, seu hernia vesicæ urinariæ, de cujus curatione *vide Auctores*.

In his omnibus casibus plus valet ars obstetrica quam pharmacia. Quoad ischuriam quæ sub finem graviditatis accidit. vide *Ischuriam* Clas. X.

De dysuria a cystocele fuse egit *Saltzmannus in dissertatione de Hernia vesicæ urinariæ*. Dysuria ab hysteroptosi etiam non gravidis accidit. Vide *Hysteroptosim in Cl.* I.

14. *Dysuria Neonympharum* Delii Amœnit. Acad. p. 188. B.

Est ea quæ recens nuptas forti viro junctas adoritur cum vulvæ, nympharumque phlogosi; a contusione, a coitu repetito & æstræni ortum ducit, & intra aliquot dies cessat, modo a coitu abstineant, & fomentis emollientibus utantur nymphæ; sic olim vocabantur recens nuptæ.

Post coitum etiam viros afficit dysuria, sed fugax, de qua *Epheme. Nat. Curiof, Decad.* 2.

15. *Dysuria ab insectis*, Ephemer. Nat. Curiof. passim; *A teredinibus*, Delii Amœnit p. 54. t. 1.; *A lumbrico*, Philosophica l. Transact. p. 202. D.

Teredines *Ill. Delii* erant veri ascarides vermiculis casei similes; cum urina copiosa excreti, qui prius fovere videbantur stillicidium urinæ dolorificum. Vidi ipse similem ascaridem cum urinis emissum a viro, qui dysuriam, & dein iscuriam patiebatur, antequam hic vermiculus ejiceretur.

Suasit *Ill. Delius* diversa anthelmintica, & erinaceum ustum cum essentia cascarillæ, sed omnia incassum.

16. *Dysuria atretarum*. L.

Vidi & curavi duas puellas, quæ ab aliquot annis quovis mense post pubertatem atroces in pudendis dolores cum mictione ardenti patiebantur; altera vero cum urina pauxillum sanguinis mingebat; utraque erat imperforata, & catameniorum expers, licet altera vigesimum nonum annum attigisset; illa autem cum dysuria tumorem quemdam e vagina tunc temporis prominentem gerebat; ope scalpelii hymenis sectio verticalis facta est, & prærupit magna quantitas cruoris viscosi, nigri, picei, inodori, quo facto convaluere ambæ, & harum junior viro juncta dein feliciter peperit.

17. *Dysuria diabetica*.

Ea est species in qua post quemlibet pastum, illico non aucta urinæ copia, nec frequentia, sed necessitate incoercibili, & cum levi irritatione vesicæ, mingitur urina aquosa, cruda, quod per plures menses in hysteria sine siti, ast cum macie, & cum febricula nocturna perseverasse vidit clariss. *Doctor Coulas*. Hic affectus est ad vesicam quod lienteria ad alvum; videtur potum illico transfluere, ut per diabetem hydraulicum aquæ citissime transfluunt.

Indicantur in hac specie lacticinia emollientia, antihysterica.

XXVIII. PYURIA; *Cacuremais species* D. Cusson. *Pissement de pus*.

Est purulentæ, albæ, flavæ, vel viscido-mucosæ, lutulentæ materiæ cum urinis ejectio.

Differt a gonorrhœa quod materies hæc puriformis mingatur, non vero simpliciter ex urethra exstillet, ut exstillat guttatim in gonorrhœa.

In pyuria materies puriformis, vel mucosa pellucida non ex urethra oritur, secus continuo stillaret; sed vel ex vesica, vel ex ureteribus, aut renibus effluit.

1. *Pyuria renalis*; *Ulcus renum* Sennert. cap. 11. lib. 3. pag. 7.; *Ulcus ureterum* Sennert. cap. 12. *Pissement de pus*. Journ. de Med. Avril 1761. p. 353. C.

Cognoscitur 1. urinæ colore griseo, flavescente, consistentia crassa, odore fœtido ad putridum cadaverosum vergente. 2. Præcessere signa nephritidis suppuratæ, dolor scilicet renis alterutrius cum pyrexia acuta, quæ deinceps in amphimerinam hecticam abiit; vel præcessit nephralgia calculosa; interdum vero dolor renis, dum suppuratur, exiguus est.

Differt a pyuria vesicali ex eo quod dysuria nulla sit in renali; quod etiam in renali substantia ipsius renis carnea, atro-rubra, veluti dissoluta cum urina quandoque effluat, & cum filamentis viscosis; (*aphor. Hipp.* 76. *lib.* 4.) illa vero pyuria pejor est, si ulcus renum pendeat a calculis reni impactis, aut ab acrimonia sanguinis, quam si a caussis mechanicis, ut vulnere, contusione orta fuerit nephritis sine sanguinis dyscrasia.

2. *Pyuria vesicalis* Boneti Sepulchret. obs. 20. t. 2. p. 695.. *Ulcère à la vessie*. C.

Vel est exulceratio in collo vesicæ, vel in corpore ipso. Si in collo vesicæ præcessit gravis dysuria, stranguria, dolor atrox circa perinæum, ibi etiam tumor, calor; pus inde prodiens copiosum cum muco viscido, tenaci. Si in reliqua vesica, dolor ad hypogastrium, præcessit cystis, cum urina fluunt materies crassæ, furfuraceæ, foliaceæ, unde *Hippocrates* scabiem vesicæ adesse contendebat; cruentæ & purulentæ ac fœtidæ sunt urinæ, ex quo fœtore intolerabili potissimum dignoscitur pyuria vera a gonorrhœis nec non ex eo quod in gonorrhœis pus non mingitur, sed exstillat; ast in pyuria urina turbida, grisea, fœtida mingitur.

Pus a muco dignoscitur, quod pus sit friabile, mucus vero in longa filamenta ducatur; pus griseum est & fœtidum, mucus pellucidus.

Post gonorrhœam virulentam in fundo matulæ datur paucus mucus viscidus, qui pyuriam non con-

tonstituit veram, seu purulentam, & sponte evanescit.

In curanda pyuria aquæ Euzetenses, Alesienses longo usu, serum lactis, diæta lactea mortem procrastinant.

Si adsit sarcoma fungosum in vesica adnatum, dolores sunt diriores; injectiones in vesicam fieri non possunt sine catheteris interventu, quod ob dysuriam difficulter institui potest.

3. *Pyuria a corde* Boneti Sepulchret. obs. 12. & 13.

Constat his observationibus post longam puris mictionem cum nephralgia, quæ Medicis ulcerosa censebatur, nullum vitium in cadavere inventum fuisse præter abscessus & ulcera cordis, cum multis in eo calculis, *Hollerius Commentar. ad aphor.* 75. 54.

4. *Pyuria a thorace* Boneti Sepulchret. lib. 3. s. 28. obs. 24. 21. ex Diemerbroeckio Anat. lib. 1. cap. 17. & Dulaurentio Anat. lib. q. 12. B. vide duodecim observationes apud Schenckium. p. 266. L. I.

Est purulenta mictio quæ cum aliquali nephralgia empyicis accidit, & plures quandoque libras attingit intra paucos dies, eosque a morbo priore liberat. Vidi adolescentem empyicum in urbe *Clermont de Lodeve*, cum *D. Med.* D. Bertomieu, qui me consuluit, ille post aliquot dies pus copiosum minxit, sicque convaluit.

5. *Pyuria viscida*. Vid. Consultation D. Deidier, tom. 1. pag. 84. *Ecoulement par le canal de l'uretre, cru vénérien par le malade. Glaire de reins*. L.

Aggreditur ætate provectos qui olim gonorrhœam passi sunt; inter pollutiones nocturnas titillatio, imo dolor identidem acutior persentitur ad vesicæ collum; urinæ acres sunt, cum est dispositio nephritica, aut arthritica in sanguine, quod ex nephralgia, ex pruritu cutis, libidinosa constitutione judicatus, maxime vero ex dysuria frequenti; insimul urinæ quandoque turbidæ, rubræ, subcruentæ; sed constanter deponunt in matula viscidum quid griseo-pellucidum, urinæ fundum petens, quod matulæ agglutinatur, quodque effusum longissima fila præ lentore efformat. Dum urina crassa mingenda est, dolet collum vesicæ, balanusque, necnon hæret aliquandiu, & alvus ad dejectionem stimulatur; mingendi cupiditas, durante alimentorum digestione, frequentior est.

Hunc morbum syphilitico viru foveri putarunt optimi Medici, & rite instituta hydrargyrosi sine ptyalismo æger non melius habuit, licet subsecuta forent lacticinia, balnea, aquæ sulphureæ Euzetenses; morbum exasperaverant candelæ unguento suppuratorio tinctæ in urethram sæpius immissæ. *D. Deidier* dubitavit an ulcus circa prostatas, aut in collo vesicæ morbum foveret; sed pus prunis injectum valde fœtet, non viscosa materies; si viscosum quid e renibus, ureteribus, aut ipsa vesica excernatur, ut verosimile visum est, suadet ptisanam ex foliis parietariæ, seminibus lini, glycyrrhiza; dein pareirabravæ pulveris semidrachmam, vel tantumdem corticis radicis calcitrapæ per triduum, ptisana superhausta. Id autem remedium aliquoties in mense tentandum, & utiliori insistendum putat. Si pus mingi videatur, balsamus copaivæ ad guttas XX vel plures ex cochleari syrupi cujusdam hauriendus, superbibendo lac asininum per quatriduum, dein lac purum per mensem continuandum addito identidem balsamo. Accedente Julio aut Augusto acidulæ potandæ sunt per novem dies, dein balnea domestica per octiduum semel & bis sumenda, & aqua pulli exeundo e balneo est propinanda. Demum ope candelæ plumbeæ vel cereæ explorandus urethræ & vesicæ status, ut principium morbi melius cognoscatur.

6. *Pyuria mucosa* Pathol. method. *Rarus vesicæ morbus* Frider. Hoffmanni; *Catarrhus vesicæ* D. Lieutaud Maladie du bas ventre. *Glus* Ill. Linnæi Gen. Morb. 199. *Glaire de la vessie*.

In adolescente arthritico incepit a dolore vesicæ, forte cystitide vel simplici dysuria; urinæ exinde crassæ, sedimentum albidum & viscosum, quod sensim copiosius, dolore etiam præterito quartam urinæ partem componebat; febris post duodecimam diem recedens multam mutationem in pyuria induxit, quæ ultra ad quadragesimum diem processit, cum asthenia & marasmode macilentia. Phlebotomiæ, diluentia, temperantia; sedantia, laxantia durante febre usurpabantur, natura sola pyuriam deinceps sanavit: largo cæparum usu hunc morbum sublatum vidit *Ill. Linnæus*.

Differt a pyuria vesicali, vel quæ ab ulcere vesicæ dependet, quod in mucosa mucus a vesicæ cryptis abundanter exstillans, qualis in catarrho ex naribus exstillet; non vero pus; unde sequeretur pyuria vesicalis fœtido fluxu insignita nec sponte sanabilis.

Mucus ille quandoque ita copiosus est, ut dimidiam matulam impleat referente *Hoffmanno*, & juxta ipsum provenit a vesica ureteribus quasi coryza affectis, juxta *Sennertum* a cacochylia viscida primarum viarum in sanguinem transmissa suppeditatur; ita quandoque affinis est pyuriæ legitimæ, ut non nisi a magna excretionis copia distinguatur juxta ipsos. *Vide Boneti Sepulchret. de urinis decoloribus, obs.* 22. 18.

7. *Pyuria lactea* Diemerbroeckii Anat. lib. 1. cap. 17. B.

Est lactis vel chylosæ materiæ effluxus per vias urinarias. *Nicol. Florentinus* vidit juvenem, qui quotidie sine ullo incommodo mingebat lactis quantitatem medii urinalis, præter urinam multam. *Capellus* Medicus vidit mulierem quæ dimidium cyathum lactis e vesica excrevit. *Laurentius* nonnullas vidit puerperas plurimam lactis copiam per uterum & vesicam excrevisse.

8. *Pyuria chylosa*. *Urines blanchatres & troubles*. Vieussens Exper. anatomiq. 26. observat.

Pueri sexennes circiter non raro urinas turbidas & albescentes fundunt, sine dolore renum aut vesicæ, & successu temporis sine ullo me-

teriori hujus ductus, sed ex abscessu proximo demum superne rupto refluit. *Vide Petitum loco citato* & *Heisteri Chirurgiam*.

In hac fistula lachrimali, quam sola fovet ductus nasalis obturatio, feliciter succedit operatio olim ab *Anello* indicata, nuper perfectius adhibita a *dexterrimo Monspeliensi Chirurgo D. Mejan*, filum scilicet argenteum extremo altero acus instar perforatum immittitur per alterutrum punctum lachrymale usque ad nares; hinc vero foras abductum trajicitur uno, vel altero bomby cino filo, quod ope filii argentei sursum per oculos retrahitur; in ductu nasali instar setacei relinquitur per mensem, unguento detersivo, si opus sit, illinitur; & sic via patula fit lachrymis, & fistula sanatur.

6. *Epiphora ab ectropio*. L.

Ectropium est palpebræ alterutrius extraversio, *Renversement*. *Entropium* palpebræ intraversio, *Eraillement*. *Palpebra inferior* evertitur a *carne luxuriante*, quæ ulceribus membranæ internæ superveniunt, in quo casu lapide infernali absumenda excrescentia, usquequo palpebræ sui tarsi elatere se resistunt. Vel evertitur propter *ambustionem* externam, qua cutis corrugatur; ea si vetus, immedicabilis; si recens, curatur emollientibus, ut lacte, butyro, unguento de althæa, cerato Galeni, compressisque decentibus. Vel avertitur a *laxitate*, ut apud senes, observante *Heistero*, eaque insanabilis. Remedia exsiccantia conveniunt, calor siccus, spirituosa fotu, vapore adhibita; lutum ex aquis thermalibus, palpebra inferior invertitur ab *operatione* fistulæ lachrymalis secto tendine musculi orbitari, quod immedicabile est; vel a *vulnere* tarsum secante, unde in acumen bifidum intro vel extro vertitur (*eraillement Saint-Yves*;) hoc malum conveniens futura conjunctivæ & cutis in tacto tarso prævertit, si ulcus recens sit; si vetus, malum est immedicabile.

Extrovertitur etiam palpebra inferior ab exophthalmia aut globi tumore, tum aquoso, tum cancroso; prior vocantur hydrophthalmia, & ambos oculos afficit, & curatur diureticis catharticis; posterior cancri indolem & curam sequitur.

7. *Epiphora ab anchilope*. L.

Anchilops, quasi visus angularis, est tumor cysticus, vel purulentus, vel lachrymoso mucosus canthi temporalis, cum epiphora.

Anchilops purulentus est, vel spurius, ab apostemate subcutaneo, vel ab apostemate inter musculum orbiculare & saccum nasalem; prior est nullius momenti, posterior epiphora quandoque stipatur, & agilopem potest ducere.

Anchilops lachrymoso-mucosus compressione recedit, & tunc lachrymæ vel tantum per puncta lachrymalia, vel per poros Gunzii refluit, vel etiam in nares dimanat; excitatur ab obstructione ductus nasalis, vel a muco spisso, viscido, vel ab infarctu ipsius sacci spongiosi, vel per fluxionem intumefacti. In priori casu injectio per syringem Anelli sufficit; secus compressio ope fasciæ & splenii iteratæ per diem continuam; per noctem ope emplastri, sæpemorbum sanat, addito spirituoso vel vinoso liquore, quo splenia madedant; tonusque sacco restituatur. In posteriori specillum argenteum per puncta lachrymalia immissum obstructiones referat, addito etiam filo uno, alterove gossypino, præmissis præmittendis.

Anchilops purulentus incipit a tumore calido, rubro, lancinante, vel pulsante, cum febre, ophthalmia, epiphora; pendet a vera inflammatione sacci lachrymalis quæ abit in suppuratum; unde dignoscitur ab anchilope lachrymoso, vel hydrope sacci nasalis. Lachrymalia puncta fundunt verum pus, non vero mucum puriformem, qui a pure vix distinguitur, nisi per antecedentia; naris ejusdem lateris sicca est, nisi per noctem quid effluat; quod sæpe fit. In illa specie, vel viget inflammatio, vel recessit; si vigeat, instituatur diæta tenuis, refrigerans, phlebotomia celebretur, jufcula refrigerantia usurpentur, catharsis antiphlogistica non negligatur. Si resolutio non succedat, applicetur tumori cataplasma ex medulla pomi cocti cum albumine ovi mixta, vel cum pulpa cassiæ, ut suppuratio procedat, qua facta apostema lanceola aperiatur, injectione hordei detergatur, turanda tenui saccus lachrymalis apertus servetur, cicatrix inducatur.

8. *Epiphora frigida* Sennerti cap. 46.

Est effluxus involuntarius lachrimarum serosarum, sine pruritu, dolore & calore saltem notabilibus; ea sequitur diuturnas ophtalmias etiam sanatas, studia immodica, ut accidit potissimum circa annum ætatis quinquagesimum, cum visus imminuitur, & objecta non nisi paululum dissita, distincte videri possunt; accedente hyeme ingravescit, & difficulter curatur; interea si æger ab studio, vento, fumo, cibis salsis, vinoque abstineat, si simul noctu oculum fovest infuso quatuor caryophyllorum in aquæ vitæ unciis duabus, hic affectus imminuitur; si vero ob tam levidense incommodum æger velit cathartica & vesicatoria nuchæ usum vocare, ut suadent Auctores, ille de horum successu judicabit.

9. *Epiphora calida* Sennerti ibid.

Ea est serosi laticis ex oculis destillatio, quæ stipatur calore mordaci, pruritu, rubore, & dolore oculorum, adeoque diversas ophthalmiæ species, potissimum ulcerosam fistulosamque, comitatur, quas vide suo loco. In hac præter remedia generalia, ut phlebotomiam & catharsim, conveniunt balnea, juscula refrigerantia, serum lactis, nec non collyria leviter adstringentia ex rosis, plantagine, acia, gallis, vino rubro, vitriolo, &c.

Lachrymæ quæ a nullo animi pathemate procedunt, in morbis acutis hæmorrhagiam narium, & si fint cum signis exitialibus, mortem prænuntiant: 1. *Epidem*. 2. *Aphor*. 80. & 4. *Aph*. 52.

10. *Epiphora cruenta*; *Lacryma sanguinea* Sennerti ibid. & fuse Schenck. libr. observ. *Larmes de sang*. Vide Menorrhagiam erroneam. P. Borell. Cent. II. Obs. 56. L.

11. Epi-

11. *Epiphora sebacea* Haller. Stud. Medic. pag. 782. ex Rudolpho Vehtens; *Lema* Hippocratis; *Lemia* Celso, *Oculi gramiosi* Lucilio; *Gramia* Nonnio; *Lippitudo* Auctorum; *La chassie*.

In palpebrarum marginibus sunt glandulæ sebaceæ, quæ separant paucum in statu sano sebum, quo forte præpeditur lachrymarum effluxus & deviatio; ast uber & copiosissimus est hujus sebi quandoque proventus. Illa lippitudo sæpius ophthalmiam humidam seu pituitam Horarii comitatur, ea visum perturbat, palpebras noctu, scilicet hora octava vespertina usque ad diem sequentem, agglutinat: tunc vero apertis per vim oculis, lachrymæ serosæ effluunt.

Curatur tutiæ pulvere vespere adsperso, vel aqua rosarum, cujus unciæ octo vitrioli viridis vel albi grana viginti excipiunt; vel aliis ophthalmicis detersivis & subadstringentibus.

12. *Epiphora arthritica* Musgrave de arthritide, cap. 18. & 21. L.

Est ea quæ ab humo e acri arthritico a pedibus retropulso accidit, & cum arthriticis doloribus alternat, ac quandoque cum illachrymatione odontalgiam excitat. Affectus hic quandoque diutinus est; & saltem incommodus.

Exigit phlebotomiam & vesicatorium nuchæ applicandum, nec non collyria mitissima, ut lac oculis instillatum, mucilaginem seminum psylli & cydoniorum, aquam rosarum, trochiscos albi Rhasis, aquam plantaginis, &c.

13. *Epiphora lactea*, Ephem. Germ. Dec. II. Ann. VII. Obs. 98. in infante recens nato.

XXII. CORYZA, Hippocratis, Gorræi Definit. Med. aliis *Catastagmus*; *Gravedo* Latinis, *Destillatio*, *catarrhus ad nares*; *Rhume du cerveau*; *Coryza*.

Character est humoris pellucidi aut mucosi, viscosi e naribus stillicidium. Membrana pituitaria, quæ sinus frontales, sphænoidales, maxillares obvestit, est amplissima; duplicem vero humorem suppeditat, tenuem scilicet, & paucum qui in nares posticas, inde in œsophagum cum lachrymis infunditur, & mucum viscidum, qui membranam, ut odoratui sit idonea, continuo lubricat, oblinitque. Duplex est itaque fons humoris qui in coryza per nares effluit.

1. *Corryza catarrhalis*, vulgo *gravedo*. *Coryza humida* Nenteri. *Enchifrenement*. *Rhume du cerveau*. B.

Illa ab aeris vicissitudinibus, potissimum a frigore suscepto calente corpore, oritur; dolore gravativo frontis, sternutatione, anosmia, voce nasali, dyspnœa; tussi stipatur, dein vero procedente morbo destillatio humoris, qui prius erat limpidus, e naribus qualis in summo frigore fit, qui *roupie* vocatur, jam abit in mucosum, viscidum, copiosumque effluxum, a quo æger sublevatur, redit odoratus, respiratio juvatur, &c.

Phlogosis membranæ pituitariæ, est hujus morbi principium.

Curatur diæta tenui, potu theiformi, calido, diluente, inspiratu lactis tepidi, aquæ, vaporis; aere tepido, vapore seminum nigellæ in aqua coctorum; *vide Schneider. lib. 3. de catarrh's, pag.* 503. Cum nares posticas occupat sævior est quam cum altius assurgit.

2. *Coryza phlegmatorrhagia* Salmuth. ob. 37. cent. 1. Bonet. Sepulchret. T. 1. p. 410. *Phlegmatorrhagia* Junckeri; Morgagni Ep. XIV. 20. Hippiatris *Morfondure*. Furetiere Diction. B.

Differt a præcedenti quod, sine satellitio catarrhi, illico sponte accidat profluvium juge humoris limpidi, lymphatici, copiosi, non mere aquosi, qualis est qui a frigore acri maxime apud senes exstillat; hanc coryzam bis noctu expertus sum, sine alio incommodo: similem per plures menses perseverasse memorat *Morgagni*; uberrimum aliud narrat *Bidloo*, quod *stillicidium narium* vocat.

3. *Coryza virulenta*, *Ozena* Bonet. Sepulchret. T. 1. p. 406. Hippiatris *Morve*.

Est purulentæ materiæ effluxus e naribus cum ozæna. Hic morbus ob fœtorem & acrimoniam puris diu in naribus conclusi, & fœnum inquinantis ab equo ad equum propagatur, seu contagiosus evadit: *Vide Hippiatros*, ut *Soleysel* & *Bourgelat*, *Elementa Hippiatrica*.

4. *Coryza variolosa* Huxham.

Illud symptoma stipatur sternutatione, difficultate deglutiendi, tussi, epiphora, & sæpius rubeolam quandoque variolam ineuntem comitatur, ac designat.

5. *Coryza purulenta* Boneti Sepulchret. T. 1. Obs. 10. Append. t. Morgagni Ep. XIV. 22. ex Fernelio, Palfino, Nicolai, &c. vide Cacodiam ozænam.

Si sinus frontales ulcere laborant, injectiones institui possunt detersivæ, imo horum sinuum terebratio institui; si vero sinus maxillaris alteruter pure turgeat, dente canino avulso puri via parari debet, *Meebomio & Cowpero* ducibus.

6. *Coryza febricosa* Vandermonde Journ. de Med. Mars 1751. p. 197.

Viro catarrhoso fluxus muci periodicus vespere quovi revertens, meridie sequenti evanescens, stipatus erat, capitis intumescentia, dolore, sinuum infarctu: mucus narium copiosus erat, limpidus, acer; pyrexia nulla; diaphoretica frustraneæ fuere, soli kinkinæ usui cum catharticis morbus cessit.

XXIII. PTYALISMUS; *Ptuelismus* Hippocratis in Coac. a *ptuelon*, sputum; *Anabexis* Galeni; *Anacrempsis* Hesychio; *Catharsis diaphragogos*; *exscreatus*; *Salivatio*; *frequens exspuitio* Latinis. *Bave*, *salivation*; *expuition*, *crachottement*. Ægri *Salivantes* Latinis, Gallis *Baveux*; Anglis *Drivellers*.

Character. Est salivæ vel muci sine expectoratione ac vomitione ex ore effluxus, aut emissio.

In os confluunt 1. saliva ex ductu potissimum Stenoniano a parotidibus delata, nec non ea quam omnes glandulæ sublinguales, buccales, &c. suppeditant: 2. præterea liquor tum limpidus,

pidus, tum mucosus, qui ex naribus in fauces delabitur, tum per nares posticas, tum per ductum sphæno-palatinum: 3. Mucus viscidus, qui ex tonsillis & glandulis faucium sebaceis exprimitur: Mitto quæ vomendo vel expectorando confluunt.

Quidquid exit ex ore, illud vel vomitu vel ructu ejicitur, vel expectoratur cum tussi, vel exscreatur cum sono raueo, quem Arabes *Rascationem* vocant; vel exspuitur ex lingua & labris, vel sine impetu elabitur, quod Galli *bave* nominant.

1. *Ptyalismus nauseosus*. *Ptyalismus a saburra nidorosa*. B.

Illa est species quæ a saburra ortum ducit, quatenus irritatur inde pharynx, & liquor ac mucus ex faucium cryptis ubertim profluit, cum nausea, angore ventriculi; tanta quandoque copia expuitur & exstillat hic liquor, ut ex stomacho suppeditari quis crederet; talem ptyalismum excitat etiam emeticum assumptum, etiam antequam vomitio accedat. Talem excitat etiam aconitum, si vel masticatum fuerit, hinc enim oris sapor putris per duos vel tres dies cum salivatione, ut observavi, & cardialgia cum lancinante dolore in medio linguæ.

2. *Ptyalismus a pyrosi*. Vide Sodam Junckeri. I.

Differt ille a priori, quia sensus ustionis & acidi erodentis extenditur a ventriculo ad os, atque quasi acidum saporem præ se fert saliva; in hoc affectu ubertim effluens; hanc excitant fructus acidam vel empyreumaticam saburram generantes, castaneæ, nuces, pisces conditi, frixa omnia ex sartagine cum oleo vel butyro cocta, nec tamen nausea excitatur ut plurimum.

3. *Ptyalismus Lapponicus* D. Linnæi; *Ulirm* vel *Horme* Lapponibus. C.

Est symptoma colicæ Lapponicæ. Vide *Floram Lapponicam*, *pag.* 69. Differt a prioribus per dolores atroces abdominis juxta umbilicum qui hoc ptyalismo terminantur.

4. *Ptyalismus a laxitate* Cheynei de sanit. pag. 366. cap. 5. *Ptyalismus symptomaticus* Zvvinger. de saliva Dissert. Ægri *Drivellers* Anglis vocantur. L.

Illi sunt, qui stupidi, labris laxis & pendulis; oculisque demissis, nequidem salivam ore continere possunt, ita ut continuo ex ore effluat; simile vitium in paralyticis observatur, idem accidit laxata mandibula.

5. *Ptyalismus mercurialis* Nicol. Heinsii; Christ. Roperi Diss. de Salivatione cap. 2. *ab oris ulcusculis* Stenon. *Ptyalismus artificialis* Zvvinger. de saliva, Dissert. & *Salivatio ab hydrargyrosi* D. Astruc. de lue venerea B.

Vulgo post quinque vel sex litus mercuriales, vel assumptis intus præparatis mercurialibus, præsertim non satis diluto sanguine & laxitis vasis, supervenit calor in ore, sapor æruginis, glandulæ sublinguales, & quæ utrinque linguam cingunt, tument, ut aphthas patiuntur, dein ulcuscula quæ multum salivæ fœtidæ fundunt; crescente actione hydrargyri tumet linguæ, exeritur foras, fauces angina aut cynanche corripiuntur, cum febre, pervigilio, assidua exspuendi necessitate.

In cura morborum syphiliticorum vitari debet ptyalismus, secus syphilis per aliquot tantum menses supprimitur, aut etiam minime minuitur. Vitatur vero, longo usu balneorum præmisso, diæta lactea in hydrargyrosi usurpata, remotis ad duas tresve dies inunctionibus, illarum dosi, quæ vulgo semi unciam attingit, imminuta, si vero invitis his cautelis accedat, quod vulgo post quartam, sextamve inunctionem accidit, suppressa omnimode inunctione, expectandum donec deficerit; os sæpe decocto hordei abluendum; si vero ex abrupto auctus ægrum in periculum cynanches conjecerit, lingua tumerit, & in ore vix possit contineri, phlebotomia, linteorum depositione, catharticis, imo balneis tunc huic occurrendum. De ulcusculorum oris detersione, ceterisque ad hoc spectantibus videatur *Ill. Astruncius*.

Ex cinguli mercurialis adversus pediculos gestatione, ex hydrargyri etiam contrectatione solemni aurifabris, speculorum confectoribus, ex una drachma unguenti Neapolitani citra cautelam illita, ptyalismus quandoque supervenit.

6. *Ptyalismus variolosus* Sydenhami pag. 83. 103. 93. 593. *Salivation de la petite verole confluente*.

Apud adultos variola confluente laborantes, salivatio sub primum eruptionis tempus, aut biduo post, perpetuus comes accedit, sæpius multo quam infantibus diarrhœa; materia primâ tenuis excernitur, ægro multa lintea ipsamet nocte conspurcante. Hic ptyalismus mercuriali non minor est, sed non fœtet; die vero undecima saliva viscidior ægerrime exscreatur; siticulosus est æger, tussit subinde inter bibendum, & potus per nares revertitur; atque hoc die cessat utplurimum salivatio, licet aliquando biduo post revertatur; dicto autem die undecimo scilicet tumor faciei una cum salivatione imminui incipit, ac tunc primum ejus loco manus intumescere solent ac debent.

Non solum autem in variolis, sed & in febre variolosa Sydenhami, seu synocho variolode, in qua nulla est eruptio, par ptyalismus accidit, & ad salutem necessarius est.

Indicationes sunt 1. ut ptyalismus ille sustentetur, quod maxime præstat, *potus tenuis*, qui diluat, nec refrigeret nimis, aut calefaciat qualis est cerevisia tenuis, imo serum lactis, nec non paregoricum seu anodynum vespere exhibitum, sic docente experientia. 2. Cavendum ne ptyalismus supprimatur, quod intempestiva catharsi aut phlebotomia, maxime vero calidiori regimine, efficitur. Si vero ptyalismus non interveniant, aut citius quam par est evanescat, nec in ipsius locum manus tumeant, facie tamen detumescente, tunc in summo periculo versatur æger; si enim hoc accedat intex-

fextum.

fextum & undecimum diem postulæ deprimuntur, delirium invadit, febris deficit; postulæ pallidæ, circulo etiam pallescente; in hoc unico casu ad cardiaca deveniendum est, ut ad scrupulum theriacæ, cum eadem dosi pulveris e chelis cancrorum, semi scrupulo radicis contrayervæ & syrudo caryophyllorum; si vero hoc infortunium accidat circa aut post undecimum diem, quo tempore pustulæ faciei reficcatæ sunt, præmissa venæ pedis sectione, vix ad emeticum, ut nostrates faciunt, aut ad lene catharticum, ut Angli solent, properandum est; sed quoniam vires non vegetæ sunt, earum ratio habenda est, & semper de summo periculo astantes admonendi.

Monspelii rarissime observatur ptyalismus, in variolis etiam confluentibus adultorum, raro etiam diarrhœa apud infantes hac specie laborantes, sed apud Septentrionales is est frequentissimus & salubris, atque hoc ptyalismo circa undecimum diem decrescente necessarium est ut facies, manusque intumescant œdemate varioloso, quod ptyalismi vices impleat.

7. *Ptyalismus scorbuticus* Ropet. Diss. citata; Lind. de scorbuto, &c. Journ. de Med. May 1755. p. 327. C.

Cognoscitur ex stomacaces signis, scilicet facili gingivarum hæmorrhagia, mollitie, fœtore, dentium lapsu, nigredine, maculis tibiarum, faciei pallore, &c.

Profusus vires exhauriit, adeoque sistendus quantocius; suadet vero *Lind* revellentia epispastica, sinapismos suris admovendos; alvus clysmatis solvenda; lenia cathartica usurpanda; laxandus cutis spasmus, qui fluxum illum determinant; prosunt in eum scopum diaphoretica, theriaca, camphora, flores sulphuris ter vel quater in die, adde etiam diuretica. His salivatio arcetur, & suffocatio prævertitur. Sistitur etiam collutoriis ex gummi Arabico, ichtyocolla, alumine, cortice quercus; laudat *Roporus* gargarismata ex vino rubro, viride æris, aqua plantaginis & salviæ, sæpius ope penicilli gingivis applicanda.

Intus vescatur æger lacte vel vegetabilibus, sumat kinkinam, elixirium vitrioli, dum lacte non utitur.

8. *Ptyalismus hypochondriacus* Ballonii, lib. 2. consil. 49. Sylvii, Prax. Medic. *Ptyalismus melancholicus* Sennert. de scorbuti signis; *hystericus* Morton. Curationem vide apud Ballonium, lib. 2. conf. 25. Roper. Diss. de ptyalismo. L.

Est ille qui hypochondriacis, melancholicisque familiaris est; is vires imminuit, stomachum labefactat, stipatur borborygmis, constipatione, ructu, præcordiorum angustia, somno turbulento; fovetur sæpe a cœna copiosiori, & tunc horis matutinis augetur.

9. *Ptyalismus arthriticus* Musgrave, cap. 11. histor. 3.; *Sputatio arthritica*.

10. *Ptyalismus phthisicus* Morton. cap. 2., n. 10. & 11. Phthisiologiæ, p. 29. C.

Inter signa phthisim præsagientia merito censetur matutina & diurna phlegmatis salsi & acris, quandoque viscosi, excretio, quod universum sanguinis serum parili gradu salitum esse atque acre significat; proclives sunt illi ad copiosum salivæ fluxum per ductus salivares & tonsillas, quod diarhesim sanguinis colliquativam indicat; hoc symptoma multis annis phthisim antecedere observavi. In ultimo phthiseos gradu idem ptyalismus recrudescit, ab anacatharsi purulenta valde distinctus. Oritur enim fluidi ejecti copia ab ipsis oris glandulis, nec sudoribus profusis imminuitur, ac fatum accelerat. *Roper. Diss. de ptyalismo*.

11. *Ptyalismus viridis* D. Huxham Philosoph. Transf. n. 382. anno 1724.

Fox quadragenarius ab aurigine & colica liberatus est ptyalismo uberrimo ad sextarios circiter duos, salivæ statim vividissimæ porraceæ, sed tenuis; usus autem fuerat pomaceo quod bilem hoc colore viridi inficere potuerat; hic ptyalismus quadraginta horas duravit, deinde pellucida evasit saliva; ope vero ptyalismi serosi sponte erumpentis ab aurigine, prius bis terve liberatus fuerat.

12. *Ptyalismus purulentus* Petr. Hardisvvay, Philosoph. transf. n. 400., 1726. L.

Hic ptyalismus purulentus ultra triennium perseveravit, pure sanioso suppeditato a sinibus maxillaribus in oris cavum apertis & cariosis; puero satis benevalente, quoad cætera.

13. *Ptyalismus aphthosus*. *Chancres a la bouche*. B.

Adolescens corripitur synocha cum cephalalgia, angina, linguæ sorditie alba, glandularum tonsillarum & maxillarium tumore; præmissa phlebotomia purgatus est addito emetico, bilem ano & cato copiose rejecit, & difficultas deglutiendi evanuit; at eadem die levis exulceratio interiora oris & linguæ ambitum detinuit, ita ut crusta in utraque labiorum commissura oris apertionem impediret, lingua tamen superne albescens, lateraliter excoriata, intense rubra, videbatur, & tantus erat viscosusque ptyalismus, ut noctu, interdiuque insomnem continuo exspuentem ægrum per aliquot dies detinerat, Præscripto altero cathartico, & gargarismate ex uncia mellis rosacei, cum drachma spiritus salis in aqua hordei melius habuit, dein convaluit.

Ptyalismus cujus fœtor cadaverosus est junctas dysphagiæ, est signum cynanches ulcerosæ seu gangrænosæ, quæ nuper apud Piscenates & Biterrensca maximam infantum stragem edidit.

14. *Ptyalismus gravidarum*. *Crachottement & aigreurs des femmes grosses* Puzos. L.

Racens gravidæ per tres quatuorve menses vel salivam vistidam, vel fatuam pituitam matutinis horis exscreandam habent, cum sensu acoris intercurrente, aut cardialgia, aut nausea.

His opitulamur vel bolo panis, vel aquæ cyatho, vel cocolata, seminibus cumini, aut cardamomi masti-

sticatis, infuso theæ, veronicæ, chameli, melissæ. Si ea inutilia fuerint, phlebotomia adhibenda; mane rhei pulverati vel hujus extracti dosis ad purgandum sufficiens sumenda, vel clysma vespere injiciendum, aut stomachus roborandus theriaca, confectione hyacinthina, alkermes, opiata Salamonis. Confert quandoque ptisana pectoralis emulsionata, & aqua cinnamomi aromatisata.

15. *Ptyalismus catarrhalis. Salivatio anginosa* Roper. Differtat. *Rhume d'estomac*, De Meyserey T. 2. n. 302.

Est ille qui in odontalgia, angina catharrhalibus supervenit, eademque auxilia exposcit. Os exundat saliva mucosa: accedunt flatus, gravitas ventriculi, nausea, vomito phlegmatis, vel diarrhœa, quæ omnia ægrum sublevant.

16. *Ptyalismus a carie* Quelmalz. Diss. de ptyalismo febrili. P.

In maxillæ ossibus cariosis & carie dentium protrahitur quandoque ptyalismus ad hecticam consumptionem, ut pluries vidi. Auctor citatus; hocce etiam phænomenum accidit cum carie, perforatur antrum Hyghomori, seu sinus maxillaris. Eumdem ptyalismum observavi in trismo, qui odontalgia arthritica est.

17. *Ptyalismus a calculo* Christoph. Seherer, de calculo ex ductu salivali excreto. Diss. Argentorati 1757. Journ. de Med. Juill. 1756. Leautaud.

Initio levem inducit dysphagiam, deinde vero ptyalismum calculus sub lingua genitus, quod licet rarum fit: interea a *Cowpero*, *Walthero* & *Saltzmanno* fuit observatum. In casu *Cl. Leautaud* aderat dolor sub lingua vehemens, pyrexia ardens, quæ omnia extracto calculo gypseo sub lingua latente, evanuerunt. Vide Arthritidem D. Du-Bouchet qui arenulas copiosas exscreans a doloribus arthriricis se liberabat.

18. *Ptyalismus febrilis* Quelmaz. Diss. Lipsiæ 1748.; Sydenham. pag. 99. de febre variolosa.

Est ptyalismus tritæophyæ epidemicæ Lipsiensi. superveniens, per septimanas perseverans, abundans, morbum non perfecte solvens, & quem tamen reprimere periculosum erat. Hunc stipabant erosiones circa linguam, fœtor, tumor gingivarum; salivæ limpidæ, dein viscida æque uber excretio, ac si hydrargyrosis plena suisset adhibita.

19. *Ptyalismus syphiliticus*.

Est ille qui citra ullum hydrargyri usum accidit illis qui ulcuscula venerea gerunt in faucibus, uvula, velo palatino, quæ quidem ex macula grisacea serpente, ex fœtore & ex salivatione facile se produnt.

Huic speciei ipsamet hydrargyrosis caute & parca dosi administrari debet, non neglectis detergentibus sub finem hydrargyroseos, scilicet levi attactu ulcusculorum bis in die iterato ex penicillo intra collyrium Lanfranci tincto; collyrium vero aqua rosarum edulcorandum est, usus lactis est usurpandus.

20. *Ptyalismus urinosus* Waller. Act. Upsal. p. 156. Vid. Tuplii Lib. III. Hist. 22. Helvetius Oecon. Anim. p. 156. L.

XXIV. ANACATHARSIS Hippocratis, Galeni in Aph. 8. lib. 5.; *Anaptysis* Hippocr. *Tussis humida*. *Expectoration*.

Character est muci, lymphæ, vel cujuscumque humoris facta cum tussi expectoratio constans & notabilis.

Differt ab exscreatione ptyalismum comitante quod tussis in anacatharsi sit pectoralis, non vero simpliciter gutturalis. A rheumate quod fit anacatharsis sine raucedine. Anacatharsis raro est morbus essentialis, sæpius est symptoma phthiseos, asthmatis humidi, catarrhi.

1. *Anacatharsis biliosa*; *a spitle of unusual color.* Philosoph. Transact. n. 382. by Huxham anno 1724.; *Coleptysis* D. Coste, Med. Prof. in Acad. Peripinianensi.

Observavit scilicet in ancilla tussim guttularem, qua primo cruorem exscreabat, deinde vero per viginti circiter dies expectorabat bilem, seu humorem intense flavum & amarum, & fæces ano redditæ erant griseæ.

Præscripsit apozemata amara diluentia, dein vero saponem venetum singulis diebus ad grana viginti, triginta, sumendum: parabat saponem ex sale tartari & oleo olivarum optime mixtis ad consistentiam pomari flavi, quibus adhibitis remediis intra quinque dies sanata est.

Vidi ego dudum mulierem quæ ex rheumate neglecto incidit in anacatharsim materia viscidæ ex flavo viridescentis, quæ cum amphimerina catarrhali perseveravit multos dies, sed ea expectorata materies non amarescebat, idem iterum in adolescente vidi: carhartica vero morbum sustulerunt, & febrem simul.

Similem luteo viridem observavit excretionem *D. Huxham Transf. Phil.* Anacatharsim azuream observavit *Clariss. Fontfride.*

2. *Anacatharsis phthisica*: *Tussis purulenta*. Vide phthisim humidam.

3. *Anacatharsis a vomica*; *Vomica pulmonis*; *La Vomique*.

Vomica est apostema materiam puriformem, vel sabaceam, aut pultaceam continens ut plurimum tunica obvolutam; verosimile est vel glandulam lymphaticam sebacea materie sensim distentam, vel hydatidem pingui & crassio humore sensim turgidam esse hujus morbi principium. Similes hydatides humore puriformi quandoque gypseo farctas in ovariis & ascite hydatidoso observarunt Academici Parisini. Gypseos, tophaceosque tumores sæpe inveni in pulmonibus, sine ulla inflammatione prævia, parva quaadoque, eaque acuta comitante febre, atque ex hac anacatharsi, licet per menses perseverante, ægri non raro convalescunt, maxime si tunicam oviformem, seu cystidem expectorent.

Hic morbus sæpe cum phthisi confunditur in praxi.

4. *Ana-*

4. *Anacatharsis puriformis; Tussis purulenta* Stahl. Satyr. Harvey. vulgo *Suppuration. lymphatique du poumon.*

Duplex est hujus varietas.

1. Post peripneumoniam & pleuritidem, in qua non omnino per phlebotomias resolvi potuit congestio inflammatoria, supervenit puriformis griseæ, blandæ, viscidæ materiæ expectoratio sine febre notabili, quæ per mensem & ultra perseverat, nec tamen phthisis est, atque ex ea, adhibita diæta lactea, cum balsamo Canadensi, ægri convalescunt.

2. Post febres putridas ac malignas, corpore satis jam superque purgato, accidit interdum, maxime in senibus, ægrum valde debilem esse, & quandoque tussi, interdum etiam exscreatu magnam glutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare, quod symptoma non tantum ægro terrorem injicit, sed & ipsi Medico præsertim minus cauto, imposuit pro phthiseos prodromo.

Hoc in casu ægrum jubeo vinum de Malaga, vel muscatum cum pane tosto ei immixto bibere, quod vires reparat; & symptoma illud intra paucos dies abigit. *Sydenham p.* 38. *cap.* 4. S. 1.

5. *Anacatharsis asthmatica*. Vide *Asthma humidum*.

XXV. DIABETES; a diabete Hydraulicorum, seu syphone aquas transmittente. *Diarrhœa urinosa* Galen. lib. de crisib. *Diarroia ex oure; Dipsacus* Galen. lib. 6. de loc. aff. *Hydrops ad matulam* Galen. de loc. affect. lib. 6. & lib. 1. de casibus; *Profluvium urinæ* Latin. *Diabetes*.

Character. Subita pótus omnis per urinas cum magna siti profusio, *Gerral*, cum corporis colliquatione, (*Aretæo*) febricula, anorexia, polydipsia, urina copiosa viola redolente, oleo supernatante persusa *Dover. Legacy*, quales suntutinæ scorbuticis.

1. *Diabetes legitimus* Aretæi; Deidier Consul. 58. T. 1.

Indefinens meiendi necessitas quæ nihil cohiberi potest. Mictio copiosior est quam potus, unde adipis colliquatio, sitis urgens cum saliva spumosa, viscida, fastidium, animus dubius, præcordia gravia; a retenta urina tumor abdominis, testium; crescente morbo calor mordax in visceribus; tabes; rarus morbus, *Galeno* bis observatus, curatu difficillimus.

2. *Diabetes Anglicus* Pechey promptuar. med. pract. Mead. of poisons edit. 4 C.

Character. Urina odoris, coloris, & saporis mellei. *Mead Monita*.

Affectus ille differt a diabete *Aretæi*, quod urinæ sint dulces & mellitæ, vel limpidæ, ut referunt Angli, vel subturbidæ ut apud nos, necnon quod hodie apud Anglos & Batavos, ob vini meracioris ingurgitationem, frequens fit; urina intra viginti quatuor horas mittitur quandoque ad libras decem, quindecim ex observatis *Pechey*. Sitis est immanis, febris hectica, insignis asthenia, languor, & emaciatio.

Æger lacte vel crudo, vel aqua hordei diluto vescitur, & aquam calcis secundam ter in die ad uncias quinque vel sex sumat. Juvant etiam gummi Arabicum, tragacantha, cinnamomum, cymæ cupressi, rheum, noctu narcotica; aquas vitriolicas suadet *Jurinus*.

Similem diabetem observavit in duobus rusticis Gebennensibus media hieme cum urina saccharata & subturbida, eodem mense & anno, *D. Privat*, *D. M. Alesiensis clarissimus*.

Lactis serum aluminatum laudat *Diabetes*, juxta quem remedium id nunquam fallit.

3. *Diabetes hystericus* Sydenham. Diss. ep. de hysterica, Cheynæi de sanit. 177. L.

Hanc speciem observavi in Marchionissa St. Victor hysterica, quæ serum insipidum, aqueum, copiosissimum, fundebat per aliquot dies, hoc cessante, leucophlegmatica evadebat; redeunte sic per vices diabete solvebatur phlegmatia; hystericis & mulieribus ira percitis magnum urinæ limpidæ profluvium est familiare.

Serum aluminatum Mead fit ex lactis paululum cocti libris quatuor, & aluminis drachmis tribus; hujus seri (possetum vocant) saltem unciæ quatuor ter in die bibantur; est atplurimum diabetes remedium. *Mead Monita p.* 165.

Desidiosos aggreditur qui luxuria diffluentes, cum mero sanguinem accenderint, frigidis potibus sitim restinguunt; morbum esse hepatis & humidum aeris in eo attracti contendit *Mead* Lac muliebre est vere saccaratum; chylum itaque dulcem parum mutatum diabetico fluxui dulcedinem præbere putaverim.

4. *Diabetes artificialis* Malpigh. de liene.

Ligatis in cane vasis lienis, canis solito frequentius mingit.

5. *Diabetes a vino* Collect. Academ. Tom. 3. obs. 122.

Quadragenarius robustus, bilioso-sanguineus, vino & aromaticis abusus, in diabetem incidit, tunc vero quam bibebat alam, seu tenuem cerevisiam urina omnino referebat, & potus assumpti molem multum superabat; vigebat fames, sitis urgebat, ons siccitas, renum dolor, ardor viscerum; macies summa.

Usus est tinctura martis, catechu, corallorum; vespere bolum ex ebore usto, anthiectico Poterii, croco martis cum uno, vel altero laudani grano; post mensem his utens convaluit.

6. *Diabetes arthriticus* Sydenhami de podagra, p. 463.

Est symptoma arthritidis inveteratæ, sed extra paroxysmos, in quibus etenim urina est pauca & colorita; at extra eos urina quandoque est æque copiosa & aquosa ac in diabete, quod designat a materie acri sitim excitari, simulque ita languore digestionem; & imminui perspirationem, ut potulenta illibata per urina vias emittantur; nec ab aliis principiis derivanda est

ma-

magna urinæ copia, quæ in diabete vulgari effunditur. Quantitas urinæ insanis est circiter dimidia pars assumptorum tum esculentorum, tum potulentorum, atque circiter altera pars perspirando avolat. Si itaque in statu sano quadraginta urinæ unciæ emittantur, ut in me expertus sum: si fitis potum tertia parte uberiorem imperavit, & simul tertia pars perspirationis solitæ suppressæ in urinam versa fuerit, inde sexaginta sex unciæ urinæ quotidie emittentur, quæ cum cruda sit, & repetitis mictionibus amandetur, diabetem efficiet.

7. *Diabetes febricosus* Sydenhami ep. respons. 5. pag. 192.

In tertiana & quotidiana nonnunquam accidit, eb perquam raro, ut senes qui diu hac febre antea laborarunt, ac interea phlebotomiis & cathartieis imperite fuerint mulctati, in diabetem incidant, etiam febre jam perfecte fugata; etenim cum sanguis eorum adhinc debilitatus assimilandis succis ei illatis prorsus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & incocti exitum sibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta, sensim labefactantur, & quasi substantia corporis per hanc cloacam exinanitur; curativæ indicationes ad sanguinem invigorandam, & fluxum urinæ minuendum omnino dirigendæ sunt.

4. *Theriaca unciam & semissem, conserva flavedinis aurantiorum unciam; diascordii unciam semissem; zingiberis canditi, & nucis moschata condita ana drachmas tres; pulveris e chelis cancrorum, corticis granatorum, radicis angelica, coralliorum, terræ lemnia, boli armena, gummi arabici, ana drachmam unam, cum syrupo de rosi siccis fiat electuarium; sumat drachmam ter in die per mensem; utatur vino hispanico, cibis eupeptis, abstineat a crudis, oleribus, &c.*

XXVI. ENURESIS; *Perirrhea* Hippocratis; *Paresis* Aretæi; *Stranguria* Galeni; *Stillicidium urinæ*, *Incontinentia urinæ* Sennerti, &c. *Incontinence d'urine: flux d'urine.*

Est mictio involuntaria & inopportuna, quam nullus vesicæ stimulus sollicitat, quæque sæpius insciis accidit.

Differt a diabete quod non major sit urinæ copia, nec diversus a sano color; a dysuria quod sine ardore & stimulo fiat.

1. *Enuresis infantum* Junckeri Tabul. 98.

Est mictio quæ tum interdiu ob negligentiam, tum noctu inter dormiendum accidit junioribus; plurimi ideo lectum urina conspurcant, quia somniant se in loco commodo mingere; alii ita negligentes sunt etiam octennes & decennes, ut in seipsis tum vigilando, tum dormiendo mingant.

Pravus hic mos 1. virgis & minis est coercendus apud eos qui quartum annum ætatis attigere: 2. Curandum est ut horis pomeridianis parum bibant: 3. utque antequam lectum petant, vesicam evacuent. Si vero atonia sphincteris vesicæ adfuerit, ad tonica deveniendum est, ut in specie sequenti.

2. *Enuresis paralyticorum* Junckeri Tab. 98. L.

Incontinentia urinæ a paralysi sphincteris vesicæ procedens accidit apoplecticis, hemiplegicis, & sæpius paraplecticis, ub nervi ossis sacri, lumborumve fuerunt compressi, contusi, læsi, aut in cerebro ipso affecti; in illa specie adest continuum urinæ stillicidium sine sensu, unde differt ab aliis speciebus in quibus per intervalla tantum urina emittitur.

Incommodus est hic morbus ægro & adstantibus; ob fœtorem urinæ qua imbibuntur vestes, maxime apud fœminas quæ non ita valent in urinatorio portatili urinam excipere, ut viri.

Curatur hic morbus eodem modo, ac paraplegia; sed vix unquam sanatur, nisi levis sit affectus, aut quædam atonia, quam superant insessus aromatici, spirituosa fomenta, thermæ Bellilucanæ, ammochalia.

3. *Enuresis herniosorum*. L.

Est ea quæ exocysten, hysteroptosim, cystocelem, similesque ectopias comitatur, quibus ita distrahitur sphincter vesicæ, in viris podici, in fœminis vaginæ adhærens, ut distracto vel intestino, vel vagina, sphincter constringi nequeat pro libitu. Sanatur ablato principio.

4. *Enuresis gravidarum* Mauriceau, lib. 1. cap. 15. de l'incontinence d'urine. L.

Non est ea frequens mictio, seu dysuriæ species; quæ ob vesicæ ab utero factam compressionem gravidis accidit; cum enim parum urinæ continere possit vesica, necessum est ut frequentius vesica distendatur, & ad mictionem sollicitetur; verum ea est quæ ipsis accidit non solum gravidis versus ultimos menses, sed etiam mulieribus plures partus expertis; illæ enim ad minimam corporis inflexionem, ad minimum risum, aut tussiendi conatum, illico urinam sine stimulo, quandoque sine sensu emittunt. Hoc etiam recens puerperis familiare est, observante Roderico a Castro *lib. 4. cap. 2. de fœtu mortuo*, & hoc urinæ profluvium alvi acrasia sæpe stipatur: educto, ait ille, infante, urina aut alvi fæces, quod frequenter accidit, involuntarie fluunt, quod curatur ut paralysis earumdem partium: laudatur insessus in decocto aromatico chamæmeli, roris marini, saliviæ & litus ex oleo ejusdem virtutis.

Quoad enuresim quæ sub finem graviditatis oritur a mole uteri vesicam prementis, ea sublevatur mappa quæ ita collocata sit, ut abdomen proindeque uterum sustineat.

5. *Enuresis puerperum. Perforation de la vessie. Incontinence d'urine après les couches*, Puzos pag. 137. L.

Cum fœtus diutius in transitu per os uteri retinetur, collum vesicæ, inde fœtus capite, illinc osse pubis, compressum inflammatur, contunditur, & post quinque, vel octo dies urinæ incontinentia accedit, perforata ibi loci vesica: hæc enuresis insanabilis est; sublevatur incommodum ope utris ex corio fabrefacti penduli, & spongiæ appositæ; pessaria vix ullius utilitatis sunt, nisi ad præcavendam obturationem va-

gi-

ginæ, quæ a succrescentibus ex hac fistula carnibus, fibrisque ramosis oritur; ibi calculi successu temporis generantur. Vide *Hysteralgiam calculosam*. De hac specie fuse egit *Hirschfeldius in dissertatione Argentorati edita anno* 1759. *de incontinentia urinæ post partum difficilem*; hanc etiam observavit *Clariss. Med. Doctor Privat Alesiensis* in primipara, quæ dystociam per quinque dies experta, deinceps per quadraginta dies dysuria laboraverat, qua sanata supervenit enuresis constans; urina scilicet ea stante, vel erecta fluebat, sedente vero retinebatur, immisso per urethram filo ferreo, & simul in vaginam digito, inventum est foramen minimi digiti diametro non procul ab uteri orificio, urethram cum vagina conjungens.

6. *Enuresis catamenialis*, seu menstrue quovis revertens. L.

Virgo sanguinea, pinguis, 28. annos nata, enuresi ab ortu ad pubertatem usque conflictata, omni semihora noctu & interdiu mingebat; cum menstrua acceſſissent per triennium, ab enuresi fuit immunis; suppressis ab hoc tempore catameniis ob pediluvium frigidum, singulis mensibus patitur per triduum horis nocturnis enuresim cum pervigilio; sed octo diebus ante & post illam catamenialem urinæ incontinentiam, cephalalgia, hypochondriorum tumore, pedum œdemate, vel etiam hæmoptysi afficitur; ast si deficiat, ut quandoque accidit, urinæ fluxus ille frequens, tunc symptomata numerata crescunt & perennant usquequo enuresis acceſſerit.

Mater ejus ad vigesimum ætatis annum hoc conflictata initio tunc matrimonio convaluit; ista virgo potatis aquis Barregianis, vomicam expectoravit; soror ejus enuresi laborans phthisi periit.

Cura. Præmissa venæ sectione e brachio, purgetur cum manna in infuso sennæ; dein juscula ex collo vervecis, cichorio, rubiæ drachmis duabus, pæoniæ drachma una per novem dies bibat; dein serum lactis in quo clavi ferrei extincti, millepedes decem, flores cheiri ad pugill. 1.; ante haustum sumat boracis grana sex in cochleari aquæ naphæ.

Post viginti dies purgata sumat lac asininum, & alternis diebus ante ejus haustum sumat bolum ex croci martis, terræ catechu, & coralli rubri ana granis octo in pauxillo syrupi; continuet usque ad finem Junii mensis; his irritis, nubat.

Theoria. Videtur hic morbus pendere ab irritabilitate vesicæ, ob sanguinis menstrui retenti influxum uberiorem in ipsam; hinc frequens mingendi necessitas; ex eadem sanguinis congestione in pulmone sanguinis sputum, in visceribus abdominis meteorismus, in pedibus œdema; sanguis autem spissitudine obstat catameniis, acrimonia etiam irritat vesicam & pulmones. Historiam morbi retulit *D. Richard D. Med. Monſ. a Villeneuve de Marſan*.

Mictiones involuntariæ agonisantium, necnon eæ quæ in paraphrosyne febrili accidunt, sunt symptomata fugacia, non morbi; non secus ac quæ epilepsiæ & eclampsiæ paroxysmos quandoque comitantur.

7. *Enuresis calculosa* Collect. Acad. Tom. 3. p. 570.; Cyrilli Conſ. 25. Cent. IV. L.

Puer Metensis per totam vitam incontinentia urinæ laboraverat sæpe cum dolore, continua cum siti; excrevit calculum; alterum in collo vesicæ gerebat; in cadavere repertæ duæ vesicæ loco renum, ureteres amplissimi conici; vesicæ cavitas fibris transversis ejus collum diducentibus distincta.

Huc fere pertinet enuresis quæ lithotomiam sequi consuevit; nam secto, vel maxime debilitato sphinctere vesicæ collum arctante, non mirum si urina deinceps sponte effluat, maxime vero cum ut fieri solet, vesica calculo irritata, occalluit, & veluti capsula coriacea contractionis etiam in collo incapax evasit; hæc autem species tolerari debet, minime vero sanatur.

8. *Enuresis a fistula* Junckeri Tab. 98. L.

Fistulæ quæ vesicam, ejusve sphincterem attingunt, oriuntur 1. vel a mariscis suppuratis; 2. vel a gonorrhœis virulentis; 3. vel a calculis vesicæ; 4. vel ab ictibus & operationibus Chirurgicis in dystocia, fistula ani, calculove adhibitis.

Hæc autem species eodem modo curatur quo hæ fistulæ.

9. *Enuresis a sparganosi*, Hazon Journ. de Med. Aout 1761. p. 145. L.

Ea est quæ a lacte suppresso puerperis accidit. Sanatur catharticis, succeſſive magis hydragogis, ex manna, sale polychresto, syrupo de rhamno, &c.

XXVII. DYSURIA; *Stranguria* Pauli Æginetæ, non Galeni; *Ardor urinæ* Sennerti; *Subſtillum* vel *ſtillicidium urinæ*; *Dyſurie*, *Ardeur d'urine*.

Character. Difficilis vel dolorifica, & sæpius ardoris sensu molesta mictio: *Gorræi definit*. *Galen. in aphor. 37. lib. 7.* Mictio est non puris aut seminis, sed urinæ ejectio, unde discrepat dysuria ab ardenti mictu gonorrhœam stipante; si non pleno ductu, sed guttatim fluat urina cum dolore, *Stranguria* dicitur a Græco *Strangos*, gutta.

1. *Dysuria hysterica* Sydenham. de hysterica passione pag. 132. B.

Dysuria hysterica ita calculum mentitur quandoque, ut Lithotomistæ iis symptomatis delusi operationem necessariam judicent, ut observavi in Marchionissa St. Victor, quæ per mensem hoc morbo laboravit; symptomata subito acceſſerant post vertiginem hystericam; ea vertigine redeunte, subito evanuerunt, & Lithotomistam stupentem dimiserunt. A spasmo hysterico sphincteris vesicæ pendet hic morbus. Observata hujus varietas in muliere hysterica hoc habuit singulare, quod ægra hysterica statim a pastu mingere coacta foret, ut in lienteria statim a pastu alvum deponere cogatur; urina autem illa erat cruda, aquosa; ægra emaciabatur, cum pyrexia nocturna, nec solito fre-

frequentius mingebat, nec sitiebat; observante *D. Coulas*.

2. *Dysuria herpetica*: *Ab herpete vesica*.

Cognoscitur 1. ex herpetibus cutaneis repressis, aut vaginam etiam infestantibus; 2. ex muco urinæ surfuraceo. Hæc species est pertinacissima, valde dolorifica. Curatur aquis acidulis, balneis, lacte, præmissis præmittendis.

3. *Dysuria nephralgica*: *Dysuria deceptiva a renibus* Stahlii ars curandi morbos per expectationem; *Dysuria ab ulcere renum* Sydenham. p. 680. Vide Pyuria renalis.

Ea est quæ a nephralgia calculosa, aut ab urinæ acrimonia renes stimulante dependet, in qua ob dolores renum, ureteres, & ipsemet spincter vesicæ dolent & irritabiles sunt.

Curatur ut nephralgia phlebotomiis, balneis mucilaginosis intus sumptis, nec non narcoticis.

4. *Dysuria venerea* Riverii obs. 25. p. 138.; *Dysuria syphilitica* Nicol. Heinsi; *A caruncula* P. Borelli. obs. 79. *Ab urethra per cicatrices gonorrhea angustata* Saviard. obs. *A phlogosi urethra sine ulcere* Nicol. Andre de morbis urethræ 1756. B.

Hæc species est omnium apud adultos & senes longe frequentissima; stipatur sæpe mictu bifurcato; præcessere semper gonorrhœæ virulentæ male curatæ, accedunt scirrhi, ulcera, fungi, calculi muco involuto, fistulæ, calli in urethra.

Curatur litu mercuriali & candelulis cereis *D. Goulard*, *Daran* &c.

Gonorrhœa sicca Astrucii & Dysuria venerea sicca ejusdem, est vel phlegmone in prostatis ac vesiculis seminariis, ubi tumor, calor, dolor, stranguria, ardor vividus inter mingendum, qui morbus si intra aliquot dies non resolvatur abscessum perinæi excitat. Vel est erysipelas in toto urethræ tractu cum gravi dysuria, dolore urenti totius urethræ, sine ullo puris aut seminis effluxu, & utraque varietas a concubitu impuro, ac a viru acri & volatili dependet. Ultima varietas atrocior est, & si non resolvatur tumor, facile in sphacelum terminatur.

Quandoque vero a gonorrhœa virulenta adstringentibus suppressa oritur. Prior vero non raro hanc gonorrhœam præcedit & fluente semine purulento sedatur, utraque varietas exigit initio repetitas phlebotomias, immersionem penis in lacte tepido, fomenta emollientia ex decocto radicum althææ, seminum lini, injectiones in urethram similes, noctu narcotica, potum emulsionatum, nitratum.

a *Dysuria a caruncula*. *Virga Caruncula* Riverii obs. 22. comm. *Carnosite de l'uretre*. L.

Vulgo apud senes qui olim gonorrhœas passi sunt supervenit dysuria pertinax, & quæ quandoque plures annos perseverat, in qua fluentum urinæ inter mingendum est bifidum (*l'urine fourchue*) cum aliquali ischuria; atque incusari solent excrescentiæ carnosæ in urethra quas deprimendi gratia stylos plumbeos a *Riverio* ad nostra usque tempora in urethram sensim insinuari solemne est. Vide *D. Lapi disser. de stranguria*.

Ait *Saviardus & Cl. Chirurgus Monspeliensis J. Serres* dissecto pene aliquot ægrorum, qui de eo morbo conquesti erant, nil simile invenerunt, & tantummodo urethram phlogosi alicubi tentatam; non dudum candelulæ cereæ in locum plumbearum suffectæ sunt a *D. Daran*, *Goulard*, *Andre &c.*, sæculo elapso a *Geronimo Lapi Italo* primum usurpatæ, quarum usu gonorrhœa mucosa excitatur, via urinæ liberior paratur, lapilli siqui sint educuntur, ulceraque deterguntur.

5. *Dysuria primaria*. L.

Ea est quæ a victu acriore, salso, abusu liquorum fermentatorum, diureticorum, ab ætatis fervore, ab exercitiis immodicis, similibusque causis urinæ acredinem inducentibus oritur; urina in illa specie salsa est solito magis, fervidiorque simul. Hanc excitant sæpe vina alba, cerevisia, usus cantharidum. Curatur phlebotomiis, clysmatis emollientibus, ptisana ex floribus malvæ, violæ, radicibus althææ, seminibus lini, gummi tragacantha, fomentis, semicupiis refrigerantibus.

6. *Dysuria hæmorrhoidalis* Frider. Hoffmanni. L. P.

Ea est quæ a mariscis tumidis, potissimumque luxatis fovetur. Luxantur mariscæ seu tumores hæmorrhoidales quoties *diaphragma hypogastricum* descriptum ab *illustr. Lecat in libro de lithotomia*, quod ano & recto sustinendis dicatur, suo officio non fungitur & hiat; tunc mariscæ foras protuberant ex ano, & nervi ad urethram pertingentes dolorifice distrahuntur, atque urina cum ardore incredibili excernitur, ita ut calculum in vesica latere, & hos atroces per multos annos dolores procreare videatur; æger quidem a fluxu hæmorrhoidali sublevatur, sed non sanatur: quoties alvum deponere tentat, toties mariscis exscindentibus dysuria recrudescit. In nobili ægroto sic laborante frustra applicata sunt suspensoria podicis, æger fere semper manibus suis hanc molem hæmorrhoidalem sustinere cogitur, ac post alvi depositionem restituere, inunctis prius cerato Galeni mariscis.

7. *Dysuria arsura*; *Arsura* Joan. Andern; *Incendium virga*; *Burning* & *Brening* Anglorum. Vide Astrucium de morbis venereis, lib. 1. cap. 7. n. 5.

Est dysuria ardens quæ olim maxime apud Anglos circa sæculum decimum quartum eos affligebat, qui cum leprosa, aut cum muliere quæ leprosum virum prius admiserat, concumbebant, sine ullo seminis aut puris effluxu inde subsequente.

Morbus erat a syphilitica disuria diversus, atque curabatur injecto vel lacte vel oleo amygdalarum in urethram.

8. *Dysuria a cystocele* Saltzmanni diss. de Hernia vesicæ urinariæ. L.

Cognoscitur hæc species ex tumore molli in-

vicida vesicæ, ut in scroto, perinæo, &c. qui pressus cogit urinam eamque per urethram exprimit; vide *Mem. de l'Acad. R. des Sc. Ann.* 1713. p. 146. *a D. Mery*.

9. *Dysuria ab hysteritide*, vide Hysteritidem. A. Si phlogosis tantum sit in collo uteri, aut, ut aiebant Veteres, ejus adsit intemperies calida & sicca, nulla quidem adest notabilis pyrexia, adeoque nulla vera hysteritis, interea explorato ore uteri, digito immisso, calor, sensibilitas, siccitas, percipientur.

10. *Dysuria ab hysteroloxia*, Ruysch Obs. Chir. 88., Morgagni Ep. XLVIII. 39. L.

Hæc species stipatur continuo mingendi & alvum deponendi desiderio, sed constans non est.

11. *Dysuria rachialgica. Stranguria colicum popularem concomitans* Citesii de signis diagnosticis colici popularis p. 6.

In populari colico, ait ille, urina biliosa & acris, eaque sæpius cum stranguria emittitur, ut plerisque imponat existimantibus se non colico dolore, sed calculo cruciari. His adde Rachialgiæ cætera signa, pallorem, extremorum frigus, virium languorem, animum inquietum, corpus anxium, vigilias assiduas, leipothymias, anorexiam, nauseam, ructum, vomitionem biliosam, qua deficiente singultus, sitis accedit, sæpiusque febris lenta, & quod totius caput est, acutissimus ventriculi intestinorum lumborum, ilium, & inguinum dolor excruciat. *Citesius cap. 6.*

In colica vulgari accedit non raro dysuria cum penis rigiditate & condensatione, nulla vero erectione, quod cessante doloris vehementia evanescit; ast in rachialgia dysuria ita vehemens & pertinax observatur, ut calculosa videatur.

Cura vero hujus speciei eadem est ac rachialgiæ, adeoque a cura cæterarum diversissima, cum juxta ipsum *Citesium* cathartica drastica, & emetica oleosis interpolata conveniant; sed de rariori apud nos morbo nil pronunciare ausim.

12. *Dysuria calculosa. Calculus vesicæ*. Sennerti, Cyrill. Consult. Tom. I. p. 46. 112. 128. 146. L.

Cognoscitur 1. Dysuria frequenti periodica, vel continua, seu frequenti & dolorifica mingendi cupiditate: 2. Dolore acutissimo extremi glandis, in viris a mictione recrudescente: 3. Frequenti penis eaque injucunda tentigine, seu duritie, in qua nec erigitur penis, nec crassior evadit: 4. Pondere assiduo in perinæo: 5. Subitanea quæ quandoque accidit inter mingendum urinæ suppressione: 6. Facilitate mingendi, si crura decussentur, aut corpus resupinetur: 7. Tactus, digito in anum immisso, si de pueris agatur, aut interventu catheteris in vesicam immissi, quod ultimum signum, alias certissimum, deficit cum calculus inter laminæ internæ cellulas aut vesicæ biventris & coarctatæ sinus delitescit. 8. Exasperatio dolorum ab exercitio, potissimum vectura in curru super stratum lapidosum.

Alii sunt calculi murarii durissimi, russi, qui omne dissolvens eludunt, alii gypsei, alii gypsomurarii, seu ex lapillulis invicem gypso coagmentis efformati, qui tandem dissolventibus vel in toto frustillatim divisi cedunt.

Duplex est methodus curativa, una *chirurgica*, quæ in extractione calculi consistit, eaque instituitur hodie per apparatum lateralem; altera *lithontriptica*, quæ in usu linthontripticorum medicaminum consistit.

Optima methodus linthontriptica ea est quam *D. Reb VVitt* expertus est, scilicet 1. ostreorum vel aliorum testaceorum conchæ vehementi igne per biduum urgentur usquequo totæ albescant & nil coloris subcærulei retineant; octupla aquæ fontanæ copia superaffunditur, & fit vehemens ebullitio; aqua illa per duodecim horas cum ostreis calcinatis infusa colatur & servatur ad usum, & est *aqua calcis ostreorum*. 2. Hujus aquæ cyatham unum aut alterum quovis die horis Medicis ebibat æger, ita ut sensim hujus dosim augeat ad pintam singulis diebus potandam, & ultra: Simulque saponis albi in pilulas redacti, vel in aqua dissoluti drachmas duas, dein tres, demum quinque, vel sex, singulis dicbus deglutiat, maxime si alvus ab aqua calcis constipetur; & perstet in illorum usu quam diutissime, ut per sex menses, imo per annos. Hujus aquæ & saponis ope calculus obducitur muco quodam albido leni, quo fit ut vesica ab ejus irritatione immunis evadat; dolor sedatur, mictus cruentus compescitur, & successu temporis calculus deteritur & dissolvitur, vel in frustula divisus foras excernitur.

Altera est methodus Monspelii aliquoties usitata, sed minus tuta; scilicet 1. colliguntur folia *arbusti uva ursi* victi, quæ arbuscula in monte *Esperou*, necnon in Pyrenæis adolescit, & *Buxerola* vocatur: Illorum foliorum vel pulvis ad grana quindecim, vel infusum drachmæ unius pro duobus, vel tribus aquæ cyathis quotidie deglutitur per mensem, atque cum ab ejus usu vesicæ mucus abraditur, & dysuria potest recrudescere, jusculum ex herbis emollientibus, refrigerantibus, pullo, ranis paratum usurpatur, maxime si pulvis buxerolæ adhibeatur, aut infusum debilius sumitur: hujus medicaminis ope calculi teneriores dissolvuntur, aut in frustula minora dividuntur.

Quoad lithotomiam, ea raro felicem sortitur eventum, maxime si æger jam provectæ ætatis sit, quia apud eos vesica est callosa, valde circa calculum coarctata, quandoque ulcerosa; ea non impedit quominus novi calculi generentur, & vidi puerum qui hanc operationem ter passus intra aliquot annos, iterum calculo laborat; præterea peritissimum Chirurgum requirit operatio, ex qua, si male successerit, intra breve tempus inflammata vesica æger e medio tollitur; secus non raro insanabilis perinæi fistula supervenit; undique periculum, undique angustiæ.

13. *Dysuria gravidarum* Nordmanni Differt. de

de ischuria gravidarum, Argentinæ an. 1758. Merty Hist. de l'Academie des Sciences an. 1613. B.

Illa accedit vel toto graviditatis decursu, ut vidit *Mery*, vel ultimo tantum mense; 1. ob uteri molem expansam qua vesica premitur, & distracta dolet, in quo casu situs supinus, decubitus in lecto solatium præbent; vel 2. ab hysteroptosi, incompleto scilicet uteri prolapsu, in quo casu potissimum est iscuria, & juvat decubitus supinus, sustentatio molis abdominis ope mappæ, repositio uteri & usus pessarii; 3. vel a cystocele, seu hernia vesicæ urinariæ, de cujus curatione *vide Auctores*.

In his omnibus casibus plus valet ars obstetrica quam pharmacia. Quoad ischuriam quæ sub finem graviditatis accidit. vide *Ischuriam* Clas. X.

De dysuria a cystocele fuse egit *Saltzmannus in dissertatione de Hernia vesicæ urinariæ*. Dysuria ab hysteroptosi etiam non gravidis accidit. Vide *Hysteroptosim in Cl.* I.

14. *Dysuria Neonympharum* Delii Amœnit. Acad. p. 188. B.

Est ea quæ recens nuptas forti viro junctas adoritur cum vulvæ, nympharumque phlogosi; a contusione, a coitu repetito & æffræni ortum ducit, & intra aliquot dies cessat, modo a coitu abstineant, & fomentis emollientibus utantur nymphæ; sic olim vocabantur recens nuptæ.

Post coitum etiam viros afficit dysuria, sed fugax, de qua *Epheme. Nat. Curios. Decad.* 2.

15. *Dysuria ab insectis*, Ephemer. Nat. Curios. passim; *A teredinibus*, Delii Amœnit p. 54. t. 5.; *A lumbrico*, Philosophica l. Transact. p. 202. D.

Teredines *Ill. Delii* erant veri ascarides vermiculis casei similes; cum urina copiosa excreti, qui prius fovere videbantur stillicidium urinæ dolorificum. Vidi ipse similem ascaridem cum urinis emissum a viro, qui dysuriam, & dein iscuriam patiebatur, antequam hic verniculus ejiceretur.

Suasit *Ill. Delius* diversa anthelmintica, & erinaceum ustum cum essentia cascarillæ, sed omnia incassum.

16. *Dysuria atretarum*. L.

Vidi & curavi duas puellas, quæ ab aliquot annis quovis mense post pubertatem atroces in pudendis dolores cum mictione ardenti patiebantur; altera vero cum urina pauxillum sanguinis mingebat; utraque erat imperforata, & catameniorum expers, licet altera vigesimum nonum annum attigisset; illa autem cum dysuria tumorem quemdam e vagina tunc temporis prominentem gerebat; ope scalpelii hymenis sectio verticalis facta est, & prærupit magna quantitas cruoris viscosi, nigri, picei, inodori, quo facto convaluere ambæ, & harum junior viro juncta dein feliciter peperit.

17. *Dysuria diabetica*.

Ea est species in qua post quemlibet pastum, illico non aucta urinæ copia, nec frequentia, sed necessitate incoercibili, & cum levi irritatione vesicæ, mingitur urina aquosa, cruda, quod per plures menses in hysteria sine siti, ast cum macie, & cum febricula nocturna perseverasse vidit *clariss. Doctor Coulas*. Hic affectus est ad vesicam quod lienteria ad alvum; videtur potum illico transfluere, ut per diabetem hydraulicum aquæ citissime transfluunt.

Indicantur in hac specie lacticinia emollientia, antihysterica.

XXVIII. PYURIA; *Cacurematis species* D. Cullon. *Pissement de pus*.

Est purulentæ, albæ, flavæ, vel viscido-mucosæ, lutulentæ materiæ cum urinis ejectio.

Differt a gonorrhœa quod materies hæc puriformis mingatur, non vero simpliciter ex urethra exstillet, ut exstillat guttatim in gonorrhœa.

In pyuria materies puriformis, vel mucosa pellucida non ex urethra oritur, secus continuo stillaret; sed vel ex vesica, vel ex ureteribus, aut renibus effluit.

1. *Pyuria renalis*; *Ulcus renum* Sennert. cap. 11. lib. 3. pag. 7.; *Ulcus ureterum* Sennert. cap. 12. *Pissement de pus*. Journ. de Med. Avril 1761. p. 353. C.

Cognoscitur 1. urinæ colore griseo, flavescente, consistentia crassa, odore fœtido ad putridum cadaverosum vergente. 2. Præcessere signa nephritidis suppuratæ, dolor scilicet renis alterutrius cum pyrexia acuta, quæ deinceps in amphimerinam hecticam abiit; vel præcessit nephralgia calculosa; interdum vero dolor renis, dum suppuratur, exiguus est.

Differt a pyuria vesicali ex eo quod dysuria nulla sit in renali; quod etiam in renali substantia ipsius renis carnea, atro-rubra, veluti dissoluta cum urina quandoque effluat, & cum filamentis viscosis; (*aphor. Hipp. 76. lib. 4.*) illa vero pyuria pejor est, si ulcus renum pendeat a calculis reni impactis, aut ab acrimonia sanguinis, quam si a causis mechanicis, ut vulnere, contusione orta fuerinephritis sine sanguinis dyscrasia.

2. *Pyuria vesicalis* Boneti Sepulchret. obs. 20. t. 2. p. 695.. *Ulcère à la vessie*. C.

Vel est exulceratio in collo vesicæ, vel in corpore ipso. Si in collo vesicæ præcessit gravis dysuria, stranguria, dolor atrox circa perinæum, ibi etiam tumor, calor; pus inde prodiens copiosum cum muco viscido, tenaci. Si in reliqua vesica, dolor ad hypogastrium, præcessit cystis, cum urina fluunt materies crassæ, furfuraceæ, foliaceæ, unde *Hippocrates* scabiem vesicæ adesse contendebat; cruentæ & purulentæ ac fœtidæ sunt urinæ, ex quo fœtore intolerabili potissimum dignoscitur pyuria vera a gonorrhœis nec non ex eo quod in gonorrhœis pus non mingitur, sed exstillat; ast in pyuria urina turbida, grisea, fœtida mingitur.

Pus a muco dignoscitur, quod pus sit friabile, mucus vero in longa filamenta ducatur; pus griseum est & fœtidum, mucus pellucidus.

Post gonorrhœam virulentam in fundo matulæ datur paucus mucus viscidus, qui pyuriam non con-

tonstituit veram, seu purulentam, & sponte evanescit.

In curanda pyuria aquæ Euzetenses, Alesienses longo usu, serum lactis, diæta lactea mortem procrastinant.

Si adsit sarcoma fungosum in vesica adnatum, dolores sunt diriores; injectiones in vesicam fieri non possunt sine catheteris interventu, quod ob dysuriam difficulter institui potest.

3. *Pyuria a corde* Boneti Sepulchret. obs. 12. & 13.

Constat his observationibus post longam puris mictionem cum nephralgia, quæ Medicis ulcerosa censebatur, nullum vitium in cadavere inventum fuisse præter abscessus & ulcera cordis, cum multis in eo calculis, *Hollerius Commentar. ad aphor.* 75. 54.

4. *Pyuria a thorace* Boneti Sepulchret. lib. 3. s. 28. obs. 24. 21. ex Diemerbroeckio Anat. lib. 1. cap. 17. & Dulaurentio Anat. lib. q. 12. B. vide duodecim observationes apud Schenckium. p. 266. L. I.

Est purulenta mictio quæ cum aliquali nephralgia empyicis accidit, & plures quandoque libras attingit intra paucos dies, eosque a morbo priore liberat. Vidi adolescentem empyicum in urbe *Clermont de Lodeve*, cum *D. Med.* D. Bertomieu, qui me consuluit, ille post aliquot dies pus copiosum minxit, sicque convaluit.

5. *Pyuria viscida*. Vid. Consultation D. Deidier, tom. 1. pag. 84. *Ecoulement par le canal de l'uretre, cru vènérien par le malade. Glaire de reins*. L.

Aggreditur ætate provectos qui olim gonorrhœam passi sunt; inter pollutiones nocturnas titillatio, imo dolor identidem acutior persentitur ad vesicæ collum; urinæ acres sunt, cum est dispositio nephritica, aut arthritica in sanguine, quod ex nephralgia, ex pruritu cutis, libidinosa constitutione judicatus, maxime vero ex dysuria frequenti; infimul urinæ quandoque turbidæ, rubræ, subcruentæ; sed constanter deponunt in matula viscidum quid griseo-pellucidum, urinæ fundum petens, quod matulæ agglutinatur, quodque effusum longissima fila præ lentore efformat. Dum urina crassa mingenda est, dolet collum vesicæ, balanusque, necnon hæret aliquandiu, & alvus ad dejectionem stimulatur; mingendi cupiditas, durante alimentorum digestione, frequentior est.

Hunc morbum syphilitico viru foveri putarunt optimi Medici, & rite instituta hydrargyrosi sine ptyalismo æger non melius habuit, licet subsecuta forent lacticinia, balnea, aquæ sulphureæ Euzetenses; morbum exasperaverant candelæ unguento suppuratorio tinctæ in urethram sæpius immissæ. *D. Deidier* dubitavit an ulcus circa prostatas, aut in collo vesicæ morbum foveret; sed pus pruinis injectum valde fœtet, non viscosa materies; si viscosum quid e tenibus, ureteribus, aut ipsa vesica excernatur, ut verosimile visum est, suadet ptisanam ex foliis parietariæ, seminibus lini, glycyrrhiza; dein parcirabravæ pulveris semidrachmam, vel tantumdem corticis radicis calcitrapæ per triduum, ptisana superhausta. Id autem remedium aliquoties in mense tentandum, & utiliori insistendum putat. Si pus mingi videatur, balsamus copaivæ ad guttas xx vel plures ex cochleari syrupi cujusdam hauriendus, superbibendo lac asininum per quatriduum, dein lac purum per mensem continuandum addito identidem balsamo. Accedente Julio aut Augusto acidulæ potandæ sunt per novem dies, dein balnea domestica per octiduum semel & bis sumenda, & aqua pulli exeundo e balneo est propinanda. Demum ope candelæ plumbeæ vel cereæ explorandus urethræ & vesicæ status, ut principium morbi melius cognoscatur.

6. *Pyuria mucosa* Pathol. method. *Rarus vesicæ morbus* Frider. Hoffmanni; *Catarrhus vesicæ* D. Lieutaud Maladie du bas ventre. *Glus* Ill. Linnæi Gen. Morb. 199. *Glaire de la vessie*.

In adolescente arthritico incepit a dolore vesicæ, forte cystitide vel simplici dysuria; urinæ exinde crassæ, sedimentum albidum & viscosum, quod sensim copiosius, dolore etiam præterito quartam urinæ partem componebat; febris post duodecimam diem recedens multam mutationem in pyuria induxit, quæ ultra ad quadragesimum diem processit, cum asthenia & marasmode macilentia. Phlebotomiæ, diluentia, temperantia; sedantia, laxantia durante febre usurpabantur, natura sola pyuriam deinceps sanavit: largo cæparum usu hunc morbum sublatum vidit *Ill. Linnæus*.

Differt a pyuria vesicali, vel quæ ab ulcere vesicæ dependet, quod in mucosa mucus a vesicæ cryptis abundanter exstillans, qualis in catarrho ex naribus exstillet; non vero pus; unde sequeretur pyuria vesicalis fœtido fluxu insignita nec sponte sanabilis.

Mucus ille quandoque ita copiosus est, ut dimidiam matulam impleat referente *Hoffmanno*, & juxta ipsum provenit a vesica urcteribus quasi coryza affectis, juxta *Sennertum* a cacochylia viscida primarum viarum in sanguinem transmissa suppeditatur; ita quandoque affinis est pyuriæ legitimæ, ut non nisi a magna excretionis copia distinguatur juxta ipsos. *Vide Bonetti Sepulchret. de urinis decoloribus, obs.* 22. 18.

7. *Pyuria lactea* Diemerbroecki Anat. lib. 1. cap. 17. B.

Est lactis vel chylosæ materiæ effluxus per vias urinarias. *Nicol. Florentinus* vidit juvenem, qui quotidie sine ullo incommodo mingebat lactis quantitatem medii urinalis, præter urinam multam. *Capellus* Medicus vidit mulierem quæ dimidium cyathum lactis e vesica excrevit. *Laurentius* nonnullas vidit puerperas plurimam lactis copiam per uterum & vesicam excrevisse.

8. *Pyuria chylosa*. *Urines blanchatres & troubles*. Vieussens Exper. anatomiq. 26. observat.

Pueri sexennes circiter non raro urinas turbidas & albescentes fundunt, sine dolore renum aut vesicæ, & successu temporis sine ullo me-

teriori hujus ductus, sed ex abscessu proximo demum superne rupto refluit. *Vide Petitum loco citato* & *Heisteri Chirurgiam*.

In hac fistula lachrimali, quam sola fovet ductus nasalis obturatio, feliciter succedit operatio olim ab *Anello* indicata, nuper perfectius adhibita a *dexterrimo Monspeliensi Chirurgo D. Mejan*, filum scilicet argenteum extremo altero seu instar perforatum immittitur per alterutrum punctum lachrymale usque ad nares; hinc vero foras abductum trajicitur uno, vel altero bombycino filo, quod ope filii argentei sursum per oculos retrahitur; in ductu nasali instar setacei relinquitur per mensem, unguento detersivo, si opus sit, illinitur; & sic via patula fit lachrymis, & fistula sanatur.

6. *Epiphora ab ectropio*. L.

Ectropium est palpebræ alterutrius extraversio, *Renversement*. *Entropium* palpebræ intraversio, *Eraillement*. *Palpebra inferior* evertitur a *carne luxuriante*, quæ ulceribus membranæ internæ superveniunt, in quo casu lapide infernali absumenda excrescentia, usquequo palpebræ sui tarsi elatere se resistunt. Vel evertitur propter *ambustionem* externam, qua cutis corrugatur; ea si vetus, immedicabilis; si recens, curatur emollientibus, ut lacte, butyro, unguento de althæa, cerato Galeni, compressisque decentibus. Vel avertitur a *laxitate*, ut apud senes, observante *Heistero*, eaque insanabilis. Remedia exsiccantia conveniunt, calor siccus, spirituosa fotu, vapore adhibita; lutum ex aquis thermalibus, palpebra inferior invertitur ab *operatione* fistolæ lachrymalis secto tendine musculi orbitari, quod immedicabile est; vel a *vulnere* tarsum secante, unde in acumen bifidum intro vel extro vertitur (*eraillement Saint-Yves*;) hoc malum conveniens futura conjunctivæ & cutis in tacto tarso prævertit, si ulcus recens sit; si vetus, malum est immedicabile.

Extrovertitur etiam palpebra inferior ab exophthalmia aut globi tumore, tum aquoso, tum cancroso; prior vocantur hydrophthalmia, & ambos oculos afficit, & curatur diureticis catharticis; posterior cancri indolem & curam sequitur.

7. *Epiphora ab anchilope*. L.

Anchilops, quasi visus angularis, est tumor cysticus, vel purulentus, vel lachrymoso mucosus canthi temporalis, cum epiphora.

Anchilops purulentus est, vel spurius, ab apostemate subcutaneo, vel ab apostemate inter musculum orbiculare & saccum nasalem; prior est nullius momenti, posterior epiphora quandoque stipatur, & agilopem potest ducere.

Anchilops lachrymoso-mucosus compressione recedit, & tunc lachrymæ vel tantum per puncta lachrymalia, vel per poros Gunzii refluit, vel etiam in nares dimanat; exe tatur ab obstructione ductus nasalis, vel a muco spisso, viscido, vel ab infarctu ipsius sacci spongiosi, vel per fluxionem intumefacti. In priori casu injectio per syringem Anelli sufficit; secus compressio ope fasciæ & splenii iteratæ per diem continuam; per noctem ope emplastri, sæpemorbum sanat, addito spirituoso vel vinoso liquore, quo splenia madedant; tonusque sacco restituatur. In posteriori specillum argenteum per puncta lachrymalia immissum obstructiones reserat, addito etiam filo uno, alterove gossypino, præmissis præmittendis.

Anchilops purulentus incipit a tumore calido, rubro, lancinante, vel pulsante, cum febre, ophthalmia, epiphora; pendet a vera inflammatione sacci lachrymalis quæ abit in suppuratum; unde dignoscitur ab anchilope lachrymoso, vel hydrope sacci nasalis. Lachrymalia puncta fundunt verum pus, non vero mucum puriformem, qui a pure vix distinguitur, nisi per antecedentia; naris ejusdem lateris sicca est, nisi per noctem quid effluat; quod sæpe fit. In illa specie, vel viget inflammatio, vel recessit; si vigeat, instituatur diæta tenuis, refrigerans, phlebotomia celebretur, juscula refrigerantia usurpentur, catharsis antiphlogistica non negligatur. Si resolutio non succedat, applicetur tumori cataplasma ex medulla pomi cocti cum albumine ovi mixta, vel cum pulpa cassiæ, ut suppuratio procedat, qua facta apostema lanceola aperiatur, injectione hordei detergatur, curanda tenui saccus lachrymalis aperitus servetur, cicatrix inducatur.

8. *Epiphora frigida* Sennerti cap. 46.

Est effluxus involuntarius lachrimarum serosarum, sine pruritu, dolore & calore saltem notabilibus; ea sequitur diuturnas ophtalmias etiam sanatas, studia immodica, ut accidit potissimum circa annum ætatis quinquagesimum, cum visus imminuitur, & objecta non nisi paululum dissita, distincte videri possunt; accedente hyeme ingravescit, & difficulter curatur; interea si æger ab studio, vento, fumo, cibis salsis, vinoque abstineat, si simul noctu oculum foveat infuso quatuor caryophyllorum in aquæ vitæ unciis duabus, hic affectus imminuitur; si vero ob tam levidense incommodum æger velit cathartica & vesicatoria nuchæ usum vocare, ut suadent Auctores, ille de horum successu judicabit.

9. *Epiphora calida* Sennerti ibid.

Ea est serosi laticis ex oculis destillatio, quæ stipatur calore mordaci, pruritu, rubore, & dolore oculorum, adeoque diversas ophthalmiæ species, potissimum ulcerosam fistulosamque, comitatur, quas vide suo loco. In hac præter remedia generalia, ut phlebotomiam & catharsim, conveniunt balnea, juscula refrigerantia, serum lactis, nec non collyria leviter adstringentia ex rosis, plantagine, acia, gallis, vino rubro, vitriolo, &c.

Lachrymæ quæ a nullo animi pathemate procedunt, in morbis acutis hæmorrhagiam narium, & si sint cum signis exitialibus, mortem prænuntiant: 1. *Epidem*. 2. *Aphor*. 80. & 4. *Aph*. 52.

10. *Epiphora cruenta*; *Lacryma sanguinea* Sennerti ibid. & fuse Schenck. libr. observ. *Larmes de sang*. Vide Menorrhagiam erroneam. P. Borell. Cent. II. Obs. 56. L.

11. Epi-

11. *Epiphora sebacea* Haller. Stud. Medic. pag. 782. ex Rudolpho Vchrens; *Lcaa* Hippocratis; *Lemia* Celso, *Oculi gramiosi* Lucilio; *Gramia* Nonnio; *Lippitudo* Auctorum; *La chassie*.

In palpebrarum marginibus sunt glandulæ sebaceæ, quæ separant paucum in statu sano sebum, quo forte præpeditur lachrymarum effluxus & deviatio; ast uber & copiosissimus est hujus sebi quandoque proventus. Illa lippitudo sæpius ophthalmiam humidam seu pituitam Horarii comitatur, ea visum perturbat, palpebras noctu, scilicet hora octava vespertina usque ad diem sequentem, agglutinat: tunc vero apertis per vim oculis, lachrymæ serosæ effluunt.

Curatur tutiæ pulvere vespere adsperso, vel aqua rosarum, cujus unciæ octo vitrioli viridis vel albi grana viginti excipiunt; vel aliis ophthalmicis detersivis & subadstringentibus.

12. *Epiphora arthritica* Musgrave de arthritide, cap. 18. & 21. L.

Est ea quæ ab humo e acri arthritico a pedibus retropulso accidit, & cum arthriticis doloribus alternat, ac quandoque cum illachrymatione odontalgiam excitat. Affectus hic quandoque diutinus est; & saltem incommodus.

Exigit phlebotomiam & vesicatorium nuchæ applicandum, nec non collyria mitissima, ut lac oculis instillatum, mucilaginem feminum psylli & cydoniorum, aquam rosarum, trochiscos albi Rhasis, aquam plantaginis, &c.

13. *Epiphora lactea*, Ephem. Germ. Dec. II. Ann. VII. Obs. 98. in infante recens nato.

XXII. CORYZA, Hippocratis, Gorræi Definit. Med. aliis *Catastagmus*; *Gravedo* Latinis, *Destillatio*, *catarrhus ad nares*; *Rhume du cerveau*; *Coryza*.

Character est humoris pellucidi aut mucosi, viscosi e naribus stillicidium. Membrana pituitaria, quæ sinus frontales, sphænoidales, maxillares obvestit, est amplissima; duplicem vero humorem suppeditat, tenuem scilicet, & paucum qui in nares posticas, inde in œsophagum cum lachrymis infunditur, & mucum viscidum, qui membranam, ut odoratui sit idonea, continuo lubricat, oblinitque. Duplex est itaque fons humoris qui in coryza per nares effluit.

1. *Coryza catarrhalis*, vulgo *gravedo*. *Coryza humida* Nenteri. *Enchifrenement*. *Rhume du cerveau*. B.

Illa ab aeris vicissitudinibus, potissimum a frigore suscepto calente corpore, oritur; dolore gravativo frontis, sternutatione, anosmia, voce nasali, dyspnœa; tussi stipatur, dein vero procedente morbo destillatio humoris, qui prius erat limpidus, e naribus qualis in summo frigore fit, qui *reupie* vocatur, jam abit in mucosum, viscidum, copiosumque effluxum, a quo æger sublevatur, redit odoratus, respiratio juvatur, &c.

Phlogosis membranæ pituitariæ, est hujus morbi principium.

Curatur diæta tenui, potu theiformi, calido diluente, inspiratu lactis tepidi, aquæ, vaporis; aere tepido, vapore seminum nigellæ in aqua coctorum; *vide Schneider. lib. 3. de catarrh's, pag.* 503. Cum nares posticas occupat sævior est quam cum altius assurgit.

2. *Coryza phlegmatorrhagia* Salmuth. ob. 37. cent. 1. Bonet. Sepulchret. T. 1. p. 410. *Phlegmatorrhagia* Junckeri; Morgagni Ep. XIV. 20. Hippiatris *Morfondure*. Furetiere Diction. B.

Differt a præcedenti quod, sine satellitio catarrhi, illico sponte accidat profluvium juge humoris limpidi, lymphatici, copiosi, non mere aquosi, qualis est qui a frigore acri maxime apud senes exstillat; hanc coryzam bis noctu expertus sum, sine alio incommodo: similem per plures menses perseverasse memorat *Morgagni*; uberrimum aliud narrat *Bidloo*, quod *stillicidium narium* vocat.

3. *Coryza virulenta*; *Ozena* Bonet. Sepulchret. T. 1. p. 406. Hippiatris *Morve*.

Est purulentæ materiæ effluxus e naribus cum ozæna. Hic morbus ob fœtorem & acrimoniam puris diu in naribus conclusi, & fœnum inquinantis ab equo ad equum propagatur, seu contagiosus evadit: *Vide Hippiatros*, ut *Soleysel* & *Bourgelat*, *Elementa Hippiatrica*.

4. *Coryza variolosa* Huxham.

Illud symptoma stipatur sternutatione, difficultate deglutiendi, tussi, epiphora, & sæpius rubeolam quandoque variolam ineuntem comitatur, ac designat.

5. *Coryza purulenta* Boneti Sepulchret. T. 1. Obs. 10. Append. 1. Morgagni Ep. XIV. 22. ex Fernelio, Palfino, Nicolai, &c. vide Cacodiam ozænam.

Si sinus frontales ulcere laborant, injectiones institui possunt detersivæ, imo horum sinuum terebratio institui; si vero sinus maxillares alteruter pure turgeat, dente canino avulso puri via parari debet, *Meebomio & Cowpero* ducibus.

6. *Coryza febricosa* Vandermonde Journ. de Med. Mars 1751. p. 197.

Viro catarrhoso fluxus muci periodicus vespere quovi revertens, meridie sequenti evanescens, stipatus erat capitis intumescentia, dolore, sinuum infarctu: mucus narium copiosus erat, limpidus, acer; pyrexia nulla; diaphoretica frustranea fuere, soli kinkinæ usui cum catharticis morbus cessit.

XXIII. PTYALISMUS; *Ptuelismus* Hippocratis in Coac. a *ptuelon*, sputum; *Anabexis* Galeni; *Anacrempsis* Hesychio; *Catharsis diaphragyogos*; *exscreatus*; *Salivatio*; *frequens exspuitio* Latinis. *Bave*, *salivation*; *expuition*, *crachottement*. Ægri *Salivantes* Latinis, Gallis *Baveux*; Anglis *Drivellers*.

Character. Est salivæ vel muci sine expectoratione ac vomitione ex ore effluxus, aut emissio.

In os confluunt 1. saliva ex ductu potissimum Stenoniano a parotidibus delata, nec non ea quam omnes glandulæ sublinguales, buccales, &c. suppeditant: 2. præterea liquor tum lim-

 pidus,

pidus, tum mucosus, qui ex naribus in fauces delabitur, tum per nares posticas, tum per ductum sphæno-palatinum: 5. Mucus viscidus, qui ex tonsillis & glandulis faucium sebaceis exprimitur: Mitto quæ vomendo vel expectorando confluunt.

Quidquid exit ex ore, illud vel vomitu vel ructu ejicitur, vel expectoratur cum tussi, vel exscreatur cum sono rauco, quem Arabes *Rascationem* vocant; vel exspuitur ex lingua & labris, vel sine impetu elabitur, quod Galli *bave* nominant.

1. *Ptyalismus nauseosus*. *Ptyalismus a saburra nidorosa*. B.

Illa est species quæ a saburra ortum ducit, quatenus irritatur inde pharynx, & liquor ac mucus ex faucium cryptis ubertim profluit, cum nausea, angore ventriculi; tanta quandoque copia expuitur & exstillat hic liquor, ut ex stomacho suppeditari quis crederet; talem ptyalismum excitat etiam emeticum assumptum, etiam antequam vomitio accedat. Talem excitat etiam aconitum, si vel masticatum fuerit, hinc enim oris sapor putris per duos vel tres dies cum salivatione, ut observavi, & cardialgia cum lancinante dolore in medio linguæ.

2. *Ptyalismus a pyrosi*. Vide Sodam Junckeri. I. Differt ille a priori, quia sensus ustionis & acidi erodentis extenditur a ventriculo ad os, atque quasi acidum saporem præ se fert saliva; in hoc affectu ubertim effluens; hanc excitant fructus acidam vel empyreumaticam saburram generantes, castaneæ, nuces, pisces conditi, frixa omnia ex sartagine cum oleo vel butyro cocta, nec tamen nausea excitatur ut plurimum.

3. *Ptyalismus Lapponicus* D. Linnæi; *Ulirm* vel *Horme* Lapponibus. C.

Est symptoma colicæ Lapponicæ. Vide *Floram Lapponicam*, pag. 69. Differt a prioribus per dolores atroces abdominis juxta umbilicum qui hoc ptyalismo terminantur.

4. *Ptyalismus a laxitate* Cheynei de sanit. pag. 366. cap. 5. *Ptyalismus symptomaticus* Zvvinger. de saliva Dissert. Ægri *Drivellers* Anglis vocantur. L.

Illi sunt, qui stupidi, labris laxis & pendulis; oculisque demissis, nequidem salivam ore continere possunt, ita ut continuo ex ore effluat; simile vitium in paralyticis observatur; idem accidit laxata mandibula.

5. *Ptyalismus mercurialis* Nicol. Heiensii; Christ. Roperi Diss. de Salivatione cap. 2. *ab oris ulcusculis* Stenon. *Ptyalismus artificialis* Zvvinger. de saliva, Dissert. 8. *Salivatio ab hydrargyrosi* D. Astruc. de lue venerea B.

Vulgo post quinque vel sex litus mercuriales, vel assumptis intus præparatis mercurialibus, præsertim non satis diluto sanguine & laxitis vasis, supervenit calor in ore, sapor æruginis, glandulæ sublinguales, & quæ utrinque linguam cingunt, tument, ut aphthas patiuntur, dein ulcuscula quæ multum salivæ fœtidæ fundunt; crescente actione hydrargyri tumet lingua, exeritur foras, fauces angina aut cynanche corripiuntur, cum febre, pervigilio, assidua exspuendi necessitate.

In cura morborum syphiliticorum vitari debet ptyalismus, secus syphilis per aliquot tantum menses supprimitur, aut etiam minime minuitur. Vitatur vero, longo usu balneorum præmisso, diæta lactea in hydrargyrosi usurpata, remotis ad duas tresve dies inunctionibus, illarum dosi, quæ vulgo semi unciam attingit, imminuta, si vero invitis his cautelis accedat, quod vulgo post quartam, sextamve inunctionem accidit, suppressa omnimode inunctione, expectandum donec desierit; os sæpe decocto hordei abluendum; si vero ex abrupto auctus ægrum in periculum cynanches conjecerit, lingua tumerit, & in ore vix possit contineri, phlebotomia, linteorum depositione, catharticis, imo balneis tunc huic occurrendum. De ulcusculorum oris detersione, ceterisque ad hoc spectantibus videatur *Ill. Astruncius*.

Ex cinguli mercurialis adversus pediculos gestatione, ex hydrargyri etiam contrectatione solemni aurifabris, speculorum confectoribus, ex una drachma unguenti Neapolitani citra cautelam illita, ptyalismus quandoque supervenit.

6. *Ptyalismus variolosus* Sydenhami pag. 83. 103. 93. 593. *Salivation de la petite verole confluente*.

Apud adultos variola confluente laborantes, salivatio sub primum eruptionis tempus, aut biduo post, perpetuus comes accedit, sæpius multo quam infantibus diarrhœa; materia prima tenuis excernitur, ægro multa lintea ipsamet nocte conspurcante. Hic ptyalismus mercuriali non minor est, sed non fœtet; die vero undecima saliva viscidior ægerrime exscreatur; siticulosus est æger, tussit subinde inter bibendum, & potus per nares revertitur; atque hoc die cessat utplurimum salivatio, licet aliquando biduo post revertatur; dicto autem die undecimo scilicet tumor faciei una cum salivatione imminui incipit, ac tunc primum ejus loco manus intumescere solent ac debent.

Non solum autem in variolis, sed & in febre variolosa Sydenhami, seu synocho variolode, in qua nulla est eruptio, par ptyalismus accidit, & ad salutem necessarius est.

Indicationes sunt 1. ut ptyalismus ille sustenetur, quod maxime præstat, *potus tenuis*, qui diluat, nec refrigeret nimis, aut calefaciat qualis est cerevisia tenuis, imo serum lactis, nec non paregoricum seu anodynum vespere exhibitum, sic docente experientia. 2. Cavendum ne ptyalismus supprimatur, quod intempestiva catharsi aut phlebotomia, maxime vero calidiori regimine, efficitur. Si vero ptyalismus non interveniant, aut citius quam par est evanescat, nec in ipsius locum manus tumeant, facie tamen detumescente, tunc in summo periculo versatur æger; si enim hoc accedat inter

sextum

fextum & undecimum diem pustulæ deprimuntur, delirium invadit, febris deficit; pustulæ pallidæ, circulo etiam pallescente; in hoc unico casu ad cardiaca deveniendum est, ut ad scrupulum theriacæ, cum eadem dosi pulveris e chelis cancrorum, semi scrupulo radicis contrayervæ & syrudo caryophyllorum; si vero hoc infortunium accidat circa aut post undecimum diem, quo tempore pustulæ faciei exsiccatæ sunt, præmissa venæ pedis sectione, vix ad emeticum, ut nostrates faciunt, aut ad lene catharticum, ut Angli solent, properandum est; sed quoniam vires non vegetæ sunt, earum ratio habenda est, & semper de summo periculo astantes admonendi.

Monspelii rarissime observatur ptyalismus, in variolis etiam confluentibus adultorum, raro etiam diarrhœa apud infantes hac specie laborantes, sed apud Septentrionales is est frequentissimus & salubris, atque hoc ptyalismo circa undecimum diem decrescente necessarium est ut facies, manusque intumescant œdemate varioloso, quod ptyalismi vices impleat.

7. *Ptyalismus scorbuticus* Ropet. Diss. citata; Lind. de scorbuto, &c. Journ. de Med. May 1755. p. 327. C.

Cognoscitur ex stomacaces signis, scilicet facili gingivarum hæmorrhagia, mollitie, fœtore, dentium lapsu, nigredine, maculis tibiarum, faciei pallore, &c.

Profusus vires exhaurit, adeoque sistendus quantocius; suadet vero *Lind* revellentia epispastica, sinapismos suris admovendos; alvus clysmatis solvenda; lenia cathartica usurpanda; laxandus cutis spasmus, qui fluxum illum determinant; prosunt in eum scopum diaphoretica, theriaca, camphora, flores sulphuris ter vel quater in die, adde etiam diuretica. His salivatio arcetur, & suffocatio prævertitur. Sistitur etiam collutoriis ex gummi Arabico, ichtyocolla, alumine, cortice quercus; laudat *Roperus* gargarismata ex vino rubro, viride æris, aqua plantaginis & salviæ, sæpius ope penicilli gingivis applicanda.

Intus vescatur æger lacte vel vegetabilibus, sumat kinkinam, elixirium vitrioli, dum lacte non utitur.

8. *Ptyalismus hypochondriacus* Ballonii, lib. 2. consil. 49. Sylvii, Prax. Medic. *Ptyalismus melancholicus* Sennert. de scorbuti signis; *hystericus* Morton. Curationem vide apud Ballonium, lib. 2. cons. 25. Roper. Diss. de ptyalismo. L.

Est ille qui hypochondriacis, melancholicisque familiaris est; is vires imminuit, stomachum labefactat, stipatur borborygmis, constipatione, ructu, præcordiorum angustia, somno turbulento; fovetur sæpe a cœna copiosiori, & tunc horis matutinis augetur.

9. *Ptyalismus arthriticus* Musgrave, cap. 11. histor. 3.; *Sputatio arthritica*.

10. *Ptyalismus phthisicus* Morton. cap. 2., n. 10. & 11. Phthisiologiæ, p. 29. C.

Inter signa phthisim præsagientia merito censetur matutina & diurna phlegmatis salsi & acris, quandoque viscosi, excretio, quod universum sanguinis serum parili gradu salsum esse atque acre significat; proclives sunt illi ad copiosum salivæ fluxum per ductus salivares & tonsillas, quod diathesim sanguinis colliquativam indicat; hoc symptoma multis annis phthisim antecedere observavi. In ultimo phthiseos gradu idem ptyalismus recrudescit, ab anacatharsi purulenta valde distinctus. Oritur enim fluidi ejecti copia ab ipsis oris glandulis, nec sudoribus profusis imminuitur, ac fatum accelerat. *Roper. Diss. de ptyalismo*.

11. *Ptyalismus viridis* D. Huxham Philosoph. Transf. n. 382. anno 1724.

Fox quadragenarius ab aurigine & colica liberatus est ptyalismo uberrimo ad sextarios circiter duos, salivæ statim vividissimæ porraceæ, sed tenuis; usus autem fuerat pomaceo quod bilem hoc colore viridi inficere potuerat; hic ptyalismus quadraginta horas duravit, deinde pellucida evasit saliva; ope vero ptyalismi serosi sponte erumpentis ab aurigine, prius bis terve liberatus fuerat.

12. *Ptyalismus purulentus* Petr. Hardisvvay, Philosoph. transf. n. 400., 1726. L.

Hic ptyalismus purulentus ultra triennium perseveravit, pure sanioso suppeditato a finibus maxillaribus in oris cavum apertis & cariosis; puero satis benevalente, quoad cætera.

13. *Ptyalismus aphthosus*. *Chancres a la bouche*. B.

Adolescens corripitur synocha cum cephalalgia, angina, linguæ fordirie alba, glandularum tonsillarum & maxillarium tumore; præmissa phlebotomia purgatus est addito emetico, bilem ano & cato copiose rejecit, & difficultas degluriendi evanuit; at eadem die levis exulceratio interiora oris & linguæ ambitum detinuit, ita ut crusta in utraque labiorum commissura oris apertionem impediret, lingua tamen superne albescens, lateraliter excoriata, intense rubra, videbatur, & tantus erat viscosusque ptyalismus, ut noctu, interdiuque insomnem continuo exspuentem ægrum per aliquot dies detinerat, Præscripto altero cathartico, & gargarismate ex uncia mellis rosacei, cum drachma spiritus salis in aqua hordei melius habuit, dein convaluit.

Ptyalismus cujus fœtor cadaverosus est junctas dysphagiæ, est signum cynanches ulcerosæ seu gangrænosæ, quæ nuper apud Piscenates & Biterrensca maximam infantum stragem edidit.

14. *Ptyalismus gravidarum*. *Crachottement & aigreurs des femmes grosses* Puzos. L.

Racens gravidæ per tres quatuorve menses vel salivam viscidam, vel fatuam pituitam matutinis horis exscreandam habent, cum sensu acoris intercurrente, aut cardialgia, aut nausea.

His opitulamur vel bolo panis, vel aquæ cyatho, vel cocolata, seminibus cumini, aut cardamomi masti-

siccatis, infuso theæ, veronicæ, chameli, melissæ. Si ea inutilia fuerint, phlebotomia adhibenda; mane chei pulverati vel hujus extracti dosis ad purgandum sufficiens sumenda, vel clysma vespere injiciendum, aut stomachus coborandus theriaca, confectione hyacinthina, alkermes, opiata Salamonis. Confert quandoque ptisana pectoralis emulsionata, & aqua cinnamomi aromatisata.

15. *Ptyalismus catarrhalis. Salivatio anginosa* Roper. Differtat. *Rhume d'estomac*, De Meyserey T. 2. n. 302.

Est ille qui in odontalgia, angina catharrhalibus supervenit, eademque auxilia exposcit. Os exundat saliva mucosa: accedunt flatus, gravitas ventriculi, nausea, vomito phlegmatis, vel diarrhœa, quæ omnia ægrum sublevant.

16. *Ptyalismus a carie* Quelmalz. Diss. de ptyalismo febrili. P.

In maxillæ ossibus cariosis & carie dentium protrahitur quandoque ptyalismus ad hecticam consumptionem, ut pluries vidi Auctor citatus; hocce etiam phænomenum accidit cum carie, perforatur antrum Hyghomori, seu sinus maxillaris. Eumdem ptyalismum observavi in trismo, qui odontalgia arthritica est.

17. *Ptyalismus a calculo* Christoph. Scherer, de calculo ex ductu salivali excreto. Diss. Argentorati 1757. Journ. de Med. Juill. 1756. Leautaud.

Initio levem inducit dysphagiam, deinde vero, ptyalismum calculus sub lingua genitus, quod licet rarum fit: interea a *Couvpero*, *VValthero* & *Saltzmanno* fuit observatum. In casu *Cl. Leautaud* aderat dolor sub lingua vehemens, pyrexia ardens, quæ omnia extracto calculo gypseo sub lingua latente, evanuerunt. Vide Arthritidem D. Du-Bouchet qui arenulas copiosas excreans a doloribus arthriticis se liberabat.

18. *Ptyalismus febrilis* Quelmaz. Diss. Lipsiæ 1748.; Sydenham. pag. 99. de febre variolosa.

Est ptyalismus tritæophyæ epidemicæ Lipsiensi, supetveniens, per septimanas perseverans, abundans, morbum non perfecte solvens, & quem tamen cprimere periculosum erat. Hunc stipabant erosiones circa linguam, fœtor, tumor gingivarum; salivæ limpidæ, dein viscida æque uber excretio, ac si hydrargyrosis plena fuisset adhibita.

19. *Ptyalismus syphiliticus*.

Est ille qui citra ullum hydracgyri usum accidit illis qui ulcuscula venerea gerunt in faucibus, uvula, velo palatino, quæ quidem ex macula grisacea serpente, ex fœtore & ex salivatione facile se produnt.

Huic speciei ipsamet hydrargyrosis caute & parca dosi administrari debet, non neglectis detergentibus sub finem hydrargyroseos, scilicet levi attactu ulcusculorum bis in die iterato ex penicillo intra collyrium Lanfranci tincto; collyrium vero aqua cosatum edulcorandum est, usus lactis est usurpandus.

20. *Ptyalismus urinosus* VVallec. Act. Upsal. p. 156. Vid. Tuphi Lib. III. Hist. 22. Helvetius Oecon. Anim. p. 156. L.

XXIV. ANACATHARSIS Hippocratis, Galeni in Aph. 8. lib. 5.; *Anaptysis* Hippocr. *Tussis humida*. *Expectoration*.

Character est muci, lymphæ, vel cujuscumque humoris facta cum tussi expectoratio constans & notabilis.

Differt ab exscreatione ptyalismum comitante quod tussis in anacatharsi sit pectoralis, non vero simpliciter guttutalis. A rheumate quod sit anacatharsis sine raucedine. Anacatharsis raro est morbus essentialis, sæpius est symptoma phthiseos, asthmatis humidi, catarrhi.

1. *Anacatharsis biliosa*; *a spitle of unusual color*. Philosoph. Transact. n. 382. by Huxham. anno 1724.; *Coleptysis* D. Coste, Med. Prof. in Acad. Peripinisnensi.

Observavit scilicet in ancilla tussim guttularem, qua primo cruorem exscreabat, deinde vero per viginti circiter dies expectorabat bilem, seu humorem intense flavum & amarum, & fæces ano reddita erant griseæ.

Præscripsit apozemata amara diluentia, dein vero saponem venetum singulis diebus ad grana viginti, triginta, sumendum: parabat saponem ex sale tartari & oleo olivarum optime mixtis ad consistentiam pomati flavi, quibus adhibitis remediis intra quinque dies sanata est.

Vidi ego dudum mulierem quæ ex rheumate neglecto incidit in anacatharsim materia viscidæ ex flavo viridescentis, quæ cum amphimerina catarrhali perseveravit multos dies, sed ea expectorata materies non amarescebat, idem itecum in adolescente vidi: cathartica vero morbum sustulerunt, & febrem simul.

Similem luteo viridem observavit exscretionem D. *Huxham Transf. Phil.* Anacatharsim azuream observavit *Clariss. Fonsfride*.

2. *Anacatharsis phthisica*: *Tussis purulenta*. Vide phthisim humidam.

3. *Anacatharsis a vomica*; *Vomica pulmonis*; *La Vomique*.

Vomica est apostema materiam puriformem, vel sebaceam, aut pultaceam continens utplurimum tunica obvolutam; verosimile est vel glandulam lymphaticam sebacea materie sensim distensam, vel hydatidem pingui & crassio humore sensim turgidam esse hujus morbi principium. Similes hydatides humore puriformi quandoque gypseo farctas in ovariis & ascite hydatidoso observarunt Academici Parisini. Gypseos, tophaceosque tumores sæpe inveni in pulmonibus, sine ulla inflammatione prævia, parva quandoque, eaque acuta comitante febre, atque ex hac anacatharsi, licet per menses perseverante, ægri non raro convalescunt, maxime si tunicam oviformem, seu cystidem expectorent.

Hic morbus sæpe cum phthisi confunditur inpraxi.

4. *Ana-*

4. *Anacatharsis puriformis; Tussis purulenta* Stahl. Satyr. Hatvey. vulgo *Suppurasion. lymphatique du poumon.*

Duplex est hujus varietas.

1. Post peripneumoniam & pleuritidem, in qua non omnino per phlebotomias resolvi potuit congestio inflammatoria, supervenit puriformis griseæ, blandæ, viscidæ materiæ expectoratio sine febre notabili, quæ per mensem & ultra perseverat, nec tamen phthisis est, atque ex ea, adhibita diæta lactea, cum balsamo Canadensi, ægri convalescunt.

2. Post febres putridas ac malignas, corpore satis jam superque purgato, accidit interdum, maxime in senibus, ægrum valde debilem esse, & quandoque tussi, interdum etiam exscreatu magnam glutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare, quod symptoma non tantum ægro terrorem injicit, sed & ipsi Medico præsertim minus cauto, imposuit pro phthiseos prodromo.

Hoc in casu ægrum jubeo vinum de Malaga, vel muscatum cum pane tosto et immixto bibere, quod vires reparat, & symptoma illud intra paucos dies abigit. *Sydenham p. 38. cap. 4. S. 1.*

5. *Anacatharsis asthmatica.* Vide *Asthma humidum.*

XXV. DIABETES; a diabete Hydraulicorum, seu syphone aquas transmittente. *Diarrhœa urinosa* Galen. lib. de crisib. *Diarroia ex oure; Dipsacus* Galen. lib. 6. de loc. aff. *Hydrops ad matulam* Galen. de loc. affect. lib. 6. & lib. 1. de casibus; *Profluvium urinæ* Latin. *Diabetes.*

Character. Subita pôtus omnis per urinas cum magna siti profusio, *Gorral*, cum corporis colliquatione, (*Aretæo*) febricula, anorexia, polydipsia, urina copiosa viola redolente, oleo supernatante perfusa *Dover. Legacy*, quales suntusinæ scorbuticis.

1. *Diabetes legitimus* Aretæi; Deidier Consul. 58. T. 1.

Indefinens meiendi necessitas quam nihil cohiberi potest. Mictio copiosior est quam potus, unde adipis colliquatio, sitis urgens cum saliva spumosa, viscida, fastidium, animus dubius, præcordia gravia; a retenta urina tumor abdominis, testium; crescente morbo calor mordax in visceribus; tabes; rarus morbus, *Galeno* bis ob servatus, curatu difficillimus.

2. *Diabetes Anglicus* Pechey promptuar. med. pract. Mead. of poisons edit. 4 C.

Character. Urina odoris, coloris, & saporis mellei. *Mead Monita.*

Affectus ille differt a diabete *Aretæi*, quod urinæ sint dulces & mellitæ, vel limpidæ, ut referunt Angli, vel subturbidæ ut apud nos, necnon quod hodie apud Anglos & Batavos, ob vini meracioris ingurgitationem, frequens sit; urina intra viginti quatuor horas mittitur quandoque ad libras decem, quindecim ex observatis *Pechey.* Sitis est immanis, febris hectica, insignis asthenia, languor, & emaciatio.

Æger lacte vel crudo, vel aqua hordei diluto vescitur, & aquam calcis secundam ter in die ad uncias quinque vel sex sumat. Juvant etiam gummi Arabicum, tragacantha, cinnamomum, cymæ cupressi, rheum, noctu narcotica; aquas vitriolicas suadet *Jurinus.*

Similem diabetem observavit in duobus rusticis Gebennensibus media hieme cum urina saccharata & subturbida, eodem mense & anno, *D. Privat, D. M. Alesiensis clarissimus.*

Lactis serum aluminatum laudat *Diabetes*, juxta quem remedium id nunquam fallit.

3. *Diabetes hystericus* Sydenham. Diss. ep. de hysterica, Cheynæi de sanit. 177. L.

Hanc speciem observavi in Marchionissa St. Victor hysterica, quæ serum insipidum, aqueum, copiosissimum, fundebat per aliquot dies, hoc cessante, leucophlegmatica evadebat; redeunte sic per vices diabete solvebatur phlegmatia; hystericis & mulieribus ita percitis magnum urinæ limpidæ profluvium est familiare.

Serum aluminatum Mead fit ex lactis paululum cocti libris quatuor, & aluminis drachmis tribus; hujus seri (possetum vocant) saltem unciæ quatuor ter in die bibantur; est atplurimum diabetes remedium. *Mead Monita p. 165.*

Desidiosos aggreditur qui luxuria diffluentes, cum mero sanguinem accenderint, frigidis potibus sitim restinguunt; morbum esse hepatis & humidum aeris in eo attracti contendit *Mead* Lac muliebre est vese saccaratum; chylum itaque dulcem parum mutatum diabetico fluxui dulcedinem præbere putaverim.

4. *Diabetes artificialis* Malpigh. de liene.

Ligatis in cane vasis lienis, canis solito frequentius mingit.

5. *Diabetes a vino* Collect. Academ. Tom. 3. obs. 122.

Quadragenarius robustus, bilioso-sanguineus, vino & aromaticis abusus, in diabetem incidit, tunc vero quam bibebat alam, seu tenuem cerevisiam urina omnino referebat, & potus assumpti molem multum superabat; vigebat fames, sitis urgebat, ons siccitas, renum dolor, ardor viscerum; macies summa.

Usus est tinctura martis, catechu, corallorum; vespere bolum ex ebore usto, anthihectico Poterii, croco martis cum uno, vel altero laudani grano; post mensem his utens convaluit.

6. *Diabetes arthriticus* Sydenhami de podagra, p. 463.

Est symptoma arthritidis inveteratæ, sed extra paroxysmos, in quibus etenim urina est pauca & colorita; at extra eos urina quandoque est æque copiosa & aquosa ac in diabete, quod designat a materie acri sitim excitari, simulque ita languore digestionem; & imminui perspirationem, ut potulenta illibata per urina vias emittantur; nec ab aliis principiis derivanda est ma-

magna urinæ copia, quæ in diabete vulgari effunditur. Quantitas urinæ insanis est circiter dimidia pars assumptorum tum esculentorum, tum potulentorum, atque c'teriter altera pars perspirando avolat. Si itaque in statu sano quadraginta urinæ unciæ emittantur, ut in me expertus sum: si sitis potum tertia parte uberiorem imperavit, & simul tertia pars perspirationis solitæ suppressæ in urinam versa fuerit, inde sexaginta sex unciæ urinæ quotidie emittentur, quæ cum cruda sit, & repetitis mictionibus amandetur, diabetem efficiet.

7. *Diabetes febricosus* Sydenhami ep. respons. 5. pag. 192.

In tertiana & quotidiana nonnunquam accidit, eb perquam raro, ut senes qui diu hac febre antea laborarunt, ac interea phlebotomiis & catharticis imperite fuerint mulctati, in diabetem incidant, etiam febre jam perfecte fugata; etenim cum sanguis eorum adhinc debilitatus assimilandis succis ei illatis prorsus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & incocti exitum sibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta, sensim labefactantur, & quasi substantia corporis per hanc cloacam exinanitur; curativæ indicationes ad sanguinem invigorandam, & fluxum urinæ minuendum omnino dirigendæ sunt.

4. *Theriacæ unciam & semissem, conservæ flavedinis aurantiorum unciam; diascordii unciam semissem; zingiberis conditi, & nucis moschatæ conditæ ana drachmas tres; pulveris e chelis cancrorum, corticis granatorum, radicis angelicæ, coralliorum, terræ lemniæ, boli armenæ, gummi arabici, ana drachmam unam, cum syrupo de rosis siccis fiat electuarium; sumat drachmam ter in die per mensem; utatur vino hispanico, cibis eupeptis, abstineat a crudis, oleribus, &c.*

XXVI. ENURESIS; *Perirrhœa* Hippocratis; *Paresis* Aretæi; *Stranguria* Galeni; *Stillicidium urinæ, Incontinentia urinæ* Sennerti, &c. *Incontinence d'urine: flux d'urine.*

Est mictio involuntaria & inopportuna, quam nullus vesicæ stimulus sollicitat, quæque sæpius insciis accidit.

Differt a diabete quod non major sit urinæ copia, nec diversus a sano color; a dysuria quod sine ardore & stimulo fiat.

1. *Enuresis infantum* Junckeri Tabul. 98.

Est mictio quæ tum interdiu ob negligentiam, tum noctu inter dormiendum accidit junioribus; plurimi ideo lectum urina conspurcant, quia somniant se in loco commodo mingere; alii ita negligentes sunt etiam octennes & decennes, ut in seipsis tum vigilando, tum dormiendo mingant.

Pravus hic mos 1. virgis & minis est coercendus apud eos qui quartum annum ætatis attigere: 2. Curandum est ut horis pomeridianis parum bibant: 3. utque antequam lectum petant, vesicam evacuent. Si vero atonia sphincteris vesicæ adsuerit, ad tonica deveniendum est, ut in specie sequenti.

2. *Enuresis paralyticorum* Junckeri Tab. 98. L.

Incontinentia urinæ a paralysi sphincteris vesicæ procedens accidit apoplecticis, hemiplegicis, & sæpius paraplecticis, ub nervi ossis sacri, lumborumve fuerunt compressi, contusi, læsi, aut in cerebro ipso affecti; in illa specie adest continuum urinæ stillicidum sine sensu, unde differt ab aliis speciebus in quibus per intervalla tantum urina emittitur.

Incommodus est hic morbus ægro & adstantibus; ob fœtorem urinæ qua imbibuntur vestes, maxime apud fœminas quæ non ita valent in urinatorio portatili urinam excipere, ut viri.

Curatur hic morbus eodem modo, ac paraplegia; sed vix unquam sanatur, nisi levis sit affectus, aut quædam atonia, quam superant insessus aromatici, spirituosa somenta, thermæ Bellilucanæ, ammochalia.

3. *Enuresis herniosorum*. L.

Est ea quæ exocysten, hysteroptosim, cystocelem, similesque ectopias comitatur, quibus ita distrahitur sphincter vesicæ, in viris podici, in fœminis vaginæ adhærens, ut distracto vel intestino, vel vagina, sphincter constringi nequeat pro libitu. Sanatur ablato principio.

4. *Enuresis gravidarum* Mauriceau, lib. 1. cap. 15. de l'incontinence d'urine. L.

Non est ea frequens mictio, seu dysuriæ species; quæ ob vesicæ ab utero factam compressionem gravidis accidit; cum enim parum urinæ continere possit vesica, necessum est, ut frequentius vesica distendatur, & ad mictionem sollicitetur; verum ea est quæ ipsis accidit non solum gravidis versus ultimos menses, sed etiam mulieribus plures partus expertis; illæ enim ad minimam corporis inflexionem, ad minimum risum, aut tussiendi conatum, illico urinam sine stimulo, quandoque sine sensu emittunt. Hoc etiam recens puerperis familiare est, observante *Roderico a Castro lib. 4. cap. 2. de fœtu mortuo*, & hoc urinæ profluvium alvi acrasia sæpe stipatur: educto, ait ille, infante, urina aut alvi fæces, quod frequenter accidit, involuntarie fluunt, quod curatur ut paralysis earumdem partium: laudatur insessus in decocto aromatico chamæmeli, toris marini, salviæ & litus ex oleo ejusdem virtutis.

Quoad enuresim quæ sub finem graviditatis oritur a mole uteri vesicam prementis, ea sublevatur mappa quæ ita collocata sit, ut abdomen proindeque uterum sustineat.

5. *Enuresis puerperum*. *Perforation de la vessie. Incontinence d'urine après les couches*, Puzos pag. 137. L.

Cum fœtus diutius in transitu per os uteri retinetur, collum vesicæ, inde fœtus capite, illinc osse pubis, compressum inflammatur, contunditur, & post quinque, vel octo dies urinæ incontinentia accedit, perforata ibi loci vesica: hæc enuresis insanabilis est; sublevatur incommodum ope utris ex corio fabrefacti penduli, & spongiæ appositæ; pessaria vix ullius utilitatis sunt, nisi ad præcavendam obturationem va-

finæ, quæ a succrescentibus ex hac fistula carnibus, fibrisque ramosis oritur; ibi calculi successu temporis generantur. Vide *Hysteralgiam calculosam*. De hac specie fuse egit *Hirschfeldius in dissertatione Argentorati edita anno* 1759. *de incontinentia urinæ post partum difficilem*; hanc etiam observavit *Clariss. Med. Doctor Privat Alesiensis* in primipara, quæ dystociam per quinque dies experta, deinceps per quadraginta dies dysuria laboraverat, qua sanata supervenit enuresis constans; urina scilicet ea stante, vel erecta fluebat, sedente vero retinebatur, immisso per urethram filo ferreo, & simul in vaginam digito, inventum est foramen minimi digiti diametro non procul ab uteri orificio, urethram cum vagina conjungens.

6. *Enuresis catamenialis*, seu menfe quovis revertens. L.

Virgo sanguinea, pinguis, 28. annos nata, enuresi ab ortu ad puberratem usque conflictata, omni semihora noctu & interdiu mingebat; cum menstrua accessissent per triennium, ab enuresi fuit immunis; suppressis ab hoc tempore catamenniis ob pediluvium frigidum, singulis mensibus patitur per triduum horis nocturnis enuresim cum pervigilio; sed octo diebus ante & post illam catamenialem urinæ incontinentiam, cephalalgia, hypochondriorum tumore, pedum œdemate, vel etiam hæmoptysi afficitur; ast si deficiat, ut quandoque accidit, urinæ fluxus ille frequens, tunc symptomata numerata erescunt & perennant usquequo enuresis accesserit.

Mater ejus ad vigesimum ætatis annum hoc conflictata inito tunc matrimonio convaluit; ista virgo potatis aquis Barregianis, vomicam expectoravit; soror ejus enuresi laborans phthisi periit.

Cura. Præmissa venæ sectione e brachio, purgetur cum manna in infuso sennæ; dein juscula ex collo verveçis, cichorio, rubiæ drachmis dua bus, pæoniæ drachma una per novem dies bibat; dein serum lactis in quo clavi ferrei extincti, millepedes decem, flores cheiri ad pugill. I.; ante haustum sumat boracis grana sex in cochleari aquæ naphæ.

Post viginti dies purgata sumat lac asininum, & alternis diebus ante ejus haustum sumat bolum ex croci martis, terræ catechu, & coralli rubri ana granis octo in pauxillo syrupi; continuet usque ad finem Junii mensis; his irritis, nubat.

Theoria. Videtur hic morbus pendere ab irritabilitate vesicæ, ob sanguinis menstrui retenti influxum uberiorem in ipsam; hinc frequens mingendi necessitas; ex eadem sanguinis congestione in pulmone sanguinis sputum, in visceribus abdominis meteorismus, in pedibus œdema; sanguis autem spissitudine obstat catameniis, acrimonia etiam irritat vesicam & pulmones. Historiam morbi retulit *D. Richard D. Med. Monf. a Villeneuve de Marsan*.

Mictiones involuntariæ agonisantium, necnon eæ quæ in paraphrosyne febrili accidunt, sunt symptomata fugacia, non morbi; non secus ac quæ epilepsiæ & eclampsiæ paroxysmos quandoque comitantur.

7. *Enuresis calculosa* Collect. Acad. Tom. 3. p. 570.: Cyrilli Conf. 23. Cent. IV. L.

Puer Metensis per totam vitam incontinentia urinæ laboraverat sæpe cum dolore, continua cum siti; excrevit calculum; alterum in collo vesicæ gerebat; in eadavere repertæ duæ vesicæ loco renum, ureteres amplissimi conici; vesicæ cavitas fibris transversis ejus collum diducentibus distincta.

Huc fere pertinet enuresis quæ lithotomiam sequi consuevit; nam secto, vel maxime debilitato sphinctere vesicæ collum arctante, non mirum si urina deinceps sponte effluat, maxime vero cum ut fieri solet, vesica calculo irritata, occalluit, & veluti capsula coriacea contractionis etiam in collo incapax evasit: hæc autem species tolerari debet, minime vero sanatur.

8. *Enuresis a fistula* Junckeri Tab. 98. L.

Fistulæ quæ vesicam, ejusve sphincterem attingunt, oriuntur 1. vel a mariscis suppuratis; 2. vel a gonorrhœis virulentis; 3. vel a calculis vesicæ; 4. vel ab ictibus & operationibus Chirurgicis in dystocia, fistula ani, calculove adhibitis.

Hæc autem species eodem modo curatur quo hæ fistulæ.

9. *Enuresis a sparganosi*, Hazon Journ. de Med. Aout 1761. p. 145. L.

Ea est quæ a lacte suppresso puerperis accidit. Sanatur catharticis, successive magis hydragogis, ex manna, sale polychresto, syrupo de rhamno, &c.

XXVII. DYSURIA; *Strangurla* Pauli Æginetæ, non Galeni; *Ardor urinæ* Sennerti; *Subftillum* vel *ftillicidium urinæ*; *Dysurie*, *Ardeur d'urine*.

Character. Difficilis vel dolorifica, & sæpius ardoris sensu molesta mictio: *Gorræi definit*. *Galen. in aphor.* 37. *lib.* 7. Mictio est non puris aut seminis, sed urinæ ejectio, unde discrepat dysuria ab ardenti mictu gonorrhœam stipante; si non pleno ductu, sed guttatim fluat urina cum dolore, *Strangurla* dicitur a Græco *Stranges*, gutta.

1. *Dysuria hysterica* Sydenham. de hysterica passione pag. 132. B.

Dysuria hysterica ita calculum mentitur quandoque, ut Lithotomistæ iis symptomatis delusi operationem necessariam judicent, ut observavi in Marchionista St. Victor, quæ per mensem hoc morbo laboravit; symptomata subito accesserant post vertiginem hystericam; ea vertigine redeunte, subito evanuerunt, & Lithotomistam stupentem dimiserunt. A spasmo hysterico sphincteris vesicæ pendet hic morbus. Observata hujus varietas in muliere hysterica hoc habuit singulare, quod ægra hysterica statim a pastu mingere coacta foret, ut in lienteria statim a pastu alvum deponere cogeretur: urina autem illa erat cruda, aquosa; ægra emaciabatur, cum pyrexia nocturna, nec solito fre-

frequentius mingebat, nec sitiebat; observante *D. Coulas*.

2. *Dysuria herpetica*: *Ab herpete vesica*.

Cognoscitur 1. ex herpetibus cutaneis repressis, aut vaginam etiam infestantibus; 2. ex muco urinæ furfuraceo. Hæc species est pertinacissima, valde dolorifica. Curatur aquis acidulis, balneis, lacte, præmissis præmittendis.

3. *Dysuria nephralgica*: *Dysuria deceptiva a renibus* Stahlii ars curandi morbos per expectationem; *Dysuria ab ulcere renum* Sydenham. p. 680. Vide Pyuria renalis.

Ea est quæ a nephralgia calculosa, aut ab urinæ acrimonia renes stimulante dependet, in qua ob dolores renum, ureteres, & ipsemet sphincter vesicæ dolent & irritabiles sunt.

Curatur ut nephralgia phlebotomiis, balneis mucilaginosis intus sumptis, nec non narcoticis.

4. *Dysuria venerea* Riverii obs. 25. p. 138.; *Dysuria syphilitica* Nicol. Heinsii; *A caruncula* P. Borelli. obs. 79. *Ab urethra per cicatrices gonorrhea angustata* Saviard. obs. *A phlogosi urethra sine ulcere* Nicol. Andre de morbis urethræ 1756. B.

Hæc species est omnium apud adultos & senes longe frequentissima; stipatur sæpe mictu bifurcato; præcessere semper gonorrhœæ virulentæ male curatæ, accedunt scirrhi, ulcera, fungi, calculi muco involuto, fistulæ, calli in urethra.

Curatur litu mercuriali & candelulis cereis *D. Goulard*, *Daran* &c.

Gonorrhea sicca Astrucii & Dysuria venerea sicca ejusdem, est vel phlegmone in prostatis ac vesiculis seminariis, ubi tumor, calor, dolor, stranguria, ardor vividus inter mingendum, qui morbus si intra aliquot dies non resolvatur abscessum perinæi excitat. Vel est erysipelas in toto urethræ tractu cum gravi dysuria, dolore urenti totius urethræ, sine ullo puris aut seminis effluxu, & utraque varietas a concubitu impuro, ac a viru acri & volatili dependet. Ultima varietas atrocior est, & si non resolvatur tumor, facile in sphacelum terminatur.

Quandoque vero a gonorrhœa virulenta adstringentibus suppressa oritur. Prior vero non raro hanc gonorrhœam præcedit & fluente semine purulento sedatur, utraque varietas exigit initio repetitas phlebotomias, immersionem penis in lacte tepido, fomenta emollientia ex decocto radicum althææ, seminum lini, injectiones in urethram similes, noctu narcotica, porum emulsionatum, nitratum.

a *Dysuria a caruncula*. *Virga Caruncula* Riverii obs. 22. comm. *Carnosite de l'uretre*. L.

Vulgo apud senes qui olim gonorrhœas passi sunt supervenit dysuria pertinax, & quæ quandoque plures annos perseverat, in qua fluentum urinæ inter mingendum est bifidum (*l'urine fourchue*) cum aliquali ischuria; atque incusari solent excrescentiæ carnosæ in urethra quas deprimendi gratia stylos plumbeos a *Riverio* ad nostra usque tempora in urethram sensim insinuari solemne est. Vide *D. Lapi differ. de stranguria*.

Ait *Saviardus* & *Cl. Chirurgus Monspeliensis* J. *Serres* dissecto pene aliquot ægrorum, qui de eo morbo conquesti erant, nil simile invenerunt, & tantummodo urethram phlogosi alicubi tentatam; non dudum candelulæ cereæ in locum plumbearum suffectæ sunt a *D. Daran*, *Goulard*, *Andre &c.*, sæculo elapso a *Geronimo Lapi Italo* primum usurpatæ, quarum usu gonorrhœa mucosa excitatur, via urinæ liberior paratur, lapilli siqui sint educuntur, ulceraque deterguntur.

5. *Dysuria primaria*. L.

Ea est quæ a victu acriore, salso, abusu liquorum fermentatorum, diureticorum, ab ætatis fervore, ab exercitiis immodicis, similibusque causis urinæ acredinem inducentibus oritur; urina in illa specie salsa est solito magis, fervidiorque simul. Hanc excitant sæpe vina alba, cerevisia, usus cantharidum. Curatur phlebotomiis, clysmatis emollientibus, ptisana ex floribus malvæ, violæ, radicibus althææ, seminibus lini, gummi tragacantha, fomentis, semicupiis refrigerantibus.

6. *Dysuria hæmorrhoidalis* Frider. Hoffmanni. L. P.

Ea est quæ a mariscis tumidis, potissimumque luxatis fovetur. Luxantur mariscæ seu tumores hæmorrhoidales quoties *diaphragma hypogastricum* descriptum ab *Illustr. Lecat in libro de lithotomia*, quod ano & recto sustinendis dicatur, suo officio non fungitur & hiat; tunc mariscæ foras protuberant ex ano, & nervi ad urethram pertingentes dolorifice distrahuntur, atque urina cum ardore incredibili excernitur, ita ut calculum in vesica latere, & hos atroces per multos annos dolores procreare videatur; æger quidem a fluxu hæmorrhoidali sublevatur, sed non sanatur: quoties alvum deponere tentat, toties mariscis exscindentibus dysuria recrudescit. In nobili ægroto sic laborante frustra applicata sunt suspensoria podicis, æger fere semper manibus suis hanc molem hæmorrhoidalem sustinere cogitur, ac post alvi depositionem restituere, inunctis prius cerato Galeni mariscis.

7. *Dysuria arsura*; *Arsura* Joan. Andern; *Incendium virga*; *Burning* & *Brening* Anglorum. Vide Astrucium de morbis venereis, lib. 1. cap. 7. n. 5.

Est dysuria ardens quæ olim maxime apud Anglos circa sæculum decimum quartum eos affligebat, qui cum leprosa, aut cum muliere quæ leprosum virum prius admiserat, concumbebant, sine ullo seminis aut puris effluxu inde subsequente.

Morbus erat a syphilitica disuria diversus, atque curabatur injecto vel lacte vel oleo amygdalarum in urethram.

8. *Dysuria a cystocele* Saltzmanni diss. de Hernia vesicæ urinariæ. L.

Cognoscitur hæc species ex tumore molli in

vicida vesicæ, ut in scroto, perinæo, &c. qui pressus cogit urinam eamque per urethram exprimit; vide *Mem. de l'Acad. R. des Sc. Ann.* 1713. p. 146. *a D. Mery*.

9. *Dysuria ab hystericitiae*, vide Hysteritidem. A. Si phlogosis tantum sit in collo uteri, aut, ut aiebant Veteres, ejus adsit intemperies calida & sicca, nulla quidem adest notabilis pyrexia, adeoque nulla vera hysteritis, interea explorato ore uteri, digito immisso, calor, sensibilitas, siccitas, percipientur.

10. *Dysuria ab hysteroloxia*, Ruysch Obs. Chir. 88., Morgagni Ep. XLVIII. 39. L.

Hæc species stipatur continuo mingendi & alvum deponendi desiderio, sed constans non est.

11. *Dysuria rachialgica. Stranguria colicum popularem concomitans* Citesii de signis diagnosticis colici popularis p. 6.

In populari colico, ait ille, urina biliosa, & acris, eaque sæpius cum stranguria emittitur, ut plerisque imponat existimantibus se non colico dolore, sed calculo cruciari. His adde Rachialgiæ cætera signa, pallorem, extremorum frigus, virium languorem, animum inquietum, corpus anxium, vigilias assiduas, leipothymias, anorexiam, nauseam, ructum, vomitionem biliosam, qua deficiente singultus, sitis accedit, sæpiusque febris lenta, & quod totius caput est, acutissimus ventriculi intestinorum lumborum, ilium, & inguinum dolor excruciat. *Citesius cap.* 6.

In colica vulgari accedit non raro dysuria cum penis rigiditate & condensatione, nulla vero erectione, quod cessante doloris vehementia evanescit; ast in rachialgia dysuria ita vehemens & pertinax observatur, ut calculosa videatur.

Cura vero hujus speciei eadem est ac rachialgiæ, adeoque a cura cæterarum diversissima, cum juxta ipsum *Citesium* cathartica drastica, & emetica oleosis interpolata conveniant; sed de ratione ad nos morbo nil pronunciare ausim.

12. *Dysuria calculosa. Calculus vesicæ*. Sennerti, Cyrill. Consult. Tom. I. p. 46. 112. 128. 146. L.

Cognoscitur 1. Dysuria frequenti periodica, vel continua, seu frequenti & dolorifica mingendi cupiditate: 2. Dolore acutissimo extremi glandis, in viris a mictione recrudescente: 3. Frequenti penis eaque injucunda tentigine, seu duritie, in qua nec erigitur penis, nec crassior evadit: 4. Pondere assiduo in perinæo: 5. Subitanea quæ quandoque accidit inter mingendum urinæ suppressione: 6. Facilitate mingendi, si crura decussentur, aut corpus resupinetur: 7. Tactus, digito in anum immisso, si de pueris agatur, aut interventu catheteris in vesicam immissi, quod ultimum signum, alias certissimum, deficit cum calculus inter laminæ internæ cellulas aut vesicæ biveneris & coarctatæ sinus delitescit. 8. Exasperatio dolorum ab exercitio, potissimum vectura in curru super stratum lapidosum.

Alii sunt calculi murarii durissimi, rufsi, qui omne dissolvens eludunt, alii gypsei, alii gypsomurarii, seu ex lapillulis invicem gypso coagmentis efformati, qui tandem dissolventibus vel in toto frustillatim divisi cedunt.

Duplex est methodus curativa, una *chirurgica*, quæ in extractione calculi consistit, eaque instituitur hodie per apparatum lateralem; altera *lithontriptica*, quæ in usu linthontripticorum medicaminum consistit.

Optima methodus linthontriptica ea est quam *D. Reb VVitt* expertus est, scilicet 1. ostreorum vel aliorum testaceorum conchæ vehementi igne per biduum urgentur usquequo totæ albescant & nil coloris subcærulei retineant; octupla aquæ fontanæ copia superaffunditur, & fit vehemens ebullitio; aqua illa per duodecim horas cum ostreis calcinatis infusa colatur & servatur ad usum, & est *aqua calcis ostreorum*. 2. Hujus aquæ cyatham unum aut alterum quovis die horis Medicis ebibat æger, ita ut sensim hujus dosim augeat ad pintam singulis diebus potandam, & ultra: Simulque saponis albi in pilulas redacti, vel in aqua dissoluti drachmas duas, dein tres, demum quinque, vel sex, singulis diebus deglutiat, maxime si alvus ab aqua calcis constipetur; & perstet in illorum usu quam diutissime, ut per sex menses, imo per annos. Hujus aquæ & saponis ope calculus obducitur muco quodam albido leni, quo fit ut vesica ab ejus irritatione immunis evadat; dolor sedatur, mictus cruentus compescitur, & successu temporis calculus deteritur & dissolvitur, vel in frustula divisus foras excernitur.

Altera est methodus Monspelii aliquoties usitata, sed minus tuta: scilicet 1. colliguntur folia *arbusti uvæ ursi* victi, quæ arbuscula in monte *Esperou*, necnon in Pyrenæis adolescit, & *Buxerola* vocatur: Illorum foliorum vel pulvis ad grana quindecim, vel infussum drachmæ unius pro duobus, vel tribus aquæ cyathis quotidie deglutitur per mensem, atque cum ab ejus usu vesicæ mucus abraditur, & dysuria potest recrudescere, jusculum ex herbis emollientibus, refrigerantibus, pullo, ranis paratum usurpatur, maxime si pulvis buxerolæ adhibeatur, aut infusum debilius sumitur: hujus medicaminis ope calculi teneriores dissolvuntur, aut in frustula minora dividuntur.

Quoad lithotomiam, ea raro felicem sortitur eventum, maxime si æger jam provectæ ætatis sit, quia apud eos vesica est callosa, valde circa calculum coarctata, quandoque ulcerosa; ea non impedit quominus novi calculi generentur, & vidi puerum qui hanc operationem ter passus intra aliquot annos, iterum calculo laborat; præterea peritissimum Chirurgum requirit operatio, ex qua, si male successerit, intra breve tempus inflammata vesica æger e medio tollitur; secus non raro insanabilis perinæi fistula supervenit; undique periculum, undique angustiæ.

13. *Dysuria gravidarum* Nordmanni Differt. de

de ischuria gravidarum, Argentinæ an. 1758. Mercy Hist. de l'Academie des Sciences an. 1613. B.

Illa accedit vel toto graviditatis decursu, ut vidit *Mery*, vel ultimo tantum mense; 1. ob uteri molem expansam qua vesica premitur, & distracta dolet, in quo casu situs supinus, decubitus in lecto solatium præbent; vel 2. ab hysteroptosi, incompleto scilicet uteri prolapsu, in quo casu potissimum est iscuria, & juvat decubitus supinus, sustentatio molis abdominis ope mappæ, repositio uteri & usus pessarii; 3. vel a cystocele, seu hernia vesicæ urinariæ, de cujus curatione *vide Auctores*.

In his omnibus casibus plus valet ars obstetrica quam pharmacia. Quoad ischuriam quæ sub finem graviditatis accidit. vide *Ischuriam* Clas. X.

De dysuria a cystocele fuse egit *Saltzmannus in dissertatione de Hernia vesicæ urinariæ*. Dysuria ab hysteroptosi etiam non gravidis accidit. Vide *Hysteroptosim in Cl.* I.

14. *Dysuria Neonympharum* Delii Amœnit. Acad. p. 188. B.

Est ea quæ recens nuptas forti viro junctas adoritur cum vulvæ, nympharumque phlogosi; a contusione, a coitu repetito & æstræni ortum ducit, & intra aliquot dies cessat, modo a coitu abstineant, & fomentis emollientibus utantur nymphæ; sic olim vocabantur recens nuptæ.

Post coitum etiam viros afficit dysuria, sed fugax, de qua *Epheme. Nat. Curios, Decad.* 2.

15. *Dysuria ab insectis*, Ephemer. Nat. Curiof. passim; *A teredinibus*, Delii Amœnit p. 54. t. t.; *A lumbrico*, Philosophica l. Transact. p. 202. D.

Teredines *Ill. Delii* erant veri ascarides vermiculis casei similes; cum urina copiosa excreti, qui prius fovere videbantur stillicidium urinæ dolorificum. Vidi ipse similem ascaridem cum urinis emissum a viro, qui dysuriam, & dein iscuriam patiebatur, antequam hic verniculus ejiceretur.

Suasit *Ill. Delius* diversa anthelmintica, & erinaceum ustum cum essentia cascatillæ, sed omnia incassum.

16. *Dysuria atretarum*. L.

Vidi & curavi duas puellas, quæ ab aliquot annis quovis mense post pubertatem atroces in pudendis dolores cum mictione ardenti patiebantur; altera vero cum urina pauxillum sanguinis mingebat; utraque erat imperforata, & catameniorum expers, licet altera vigesimum nonum annum attigisset; illa autem cum dysuria tumorem quemdam e vagina tunc temporis prominentem gerebat; ope scalpelii hymenis sectio verticalis facta est, & præruprit magna quantitas cruoris viscosi, nigri, picei, inodori, quo facto convaluere ambæ, & harum junior viro juncta dein feliciter peperit.

17. *Dysuria diabetica*.

Ea est species in qua post quemlibet pastum, illico non aucta urinæ copia, nec frequentia, sed necessitate incoercibili, & cum levi irritatione vesicæ, mingitur urina aquosa, cruda, quod per plures menses in hysteria sine siti, ast cum macie, & cum febricula nocturna perseverasse vidit *clariss. Doctor Coulas*. Hic affectus est ad vesicam quod lienteria ad alvum; videtur potum illico transfluere, ut per diabetem hydraulicum aquæ citissime transfluunt.

Indicantur in hac specie lacticinia emollientia, antihysterica.

XXVIII. PYURIA; *Cacurematis species* D. Cusson. *Pissement de pus*.

Est purulentæ, albæ, flavæ, vel viscido-mucosæ, lutulentæ materiæ cum urinis ejectio.

Differt a gonorrhœa quod materies hæc puriformis mingatur, non vero simpliciter ex urethra exstillet, ut exstillat guttatim in gonorrhœa.

In pyuria materies puriformis, vel mucosa pellucida non ex urethra oritur, secus continuo stillaret; sed vel ex vesica, vel ex ureteribus, aut renibus effluit.

1. *Pyuria renalis*; *Ulcus renum* Sennert. cap. 11. lib. 3. pag. 7.; *Ulcus ureterum* Sennert. cap. 12. *Pissement de pus*. Journ. de Med. Avril 1761. p. 353. C.

Cognoscitur 1. urinæ colore griseo, flavescente, consistentia crassa, odore fœtido ad putridum cadaverosum vergente. 2. Præcessere signa nephritidis suppuratæ, dolor scilicet renis alterutrius cum pyrexia acuta, quæ deinceps in amphimerinam hecticam abiit; vel præcessit nephralgia calculosa; interdum vero dolor renis, dum suppuratur, exiguus est.

Differt a pyuria vesicali ex eo quod dysuria nulla sit in renali; quod etiam in renali substantia ipsius renis carnea, atro-rubra, veluti dissoluta cum urina quandoque effluat, & cum filamentis viscosis; (*aphor. Hipp.* 76. *lib.* 4.) illa vero pyuria pejor est, si ulcus renum pendeat a calculis reni impactis, aut ab acrimonia sanguinis, quam si a causis mechanicis, ut vulnere, contusione orta fuerit nephritis sine sanguinis dyscrasia.

2. *Pyuria vesicalis* Boneti Sepulchret. obs. 20. t. 2. p. 695.. *Ulcère à la vessie*. C.

Vel est exulceratio in collo vesicæ, vel in corpore ipso. Si in collo vesicæ præcessit gravis dysuria, stranguria, dolor atrox circa perinæum, ibi etiam tumor, calor; pus inde prodiens copiosum cum muco viscido, tenaci. Si in reliqua vesica, dolor ad hypogastrium, præcessit cystis, cum urina fluunt materies crassæ, furfuraceæ, foliaceæ, unde *Hippocrates* scabiem vesicæ adesse contendebat; cruentæ & purulentæ ac fœtidæ sunt urinæ, ex quo fœtore intolerabili potissimum dignoscitur pyuria vera a gonorrhœis nec non ex eo quod in gonorrhœis pus non mingitur, sed exstillat; ast in pyuria urina turbida, grisea, fœtida mingitur.

Pus a muco dignoscitur, quod pus sit friabile, mucus vero in longa filamenta ducatur; pus griseum est & fœtidum, mucus pellucidus.

Post gonorrhœam virulentam in fundo matulæ datur paucus mucus viscidus, qui pyuriam non con-

constituit veram, seu purulentam, & sponte evanescit.

In curanda pyuria aquæ Euzetenses, Alesienses longo usu, serum lactis, diæta lactea mortem procrastinant.

Si adsit sarcoma fungosum in vesica adnatum, dolores sunt diriores; injectiones in vesicam fieri non possunt sine catheteris interventu, quod ob dysuriam difficulter institui potest.

3. *Pyuria a corde* Boneti Sepulchret. obs. 12. & 13.

Constat his observationibus post longam puris mictionem cum nephralgia, quæ Medicis ulcerosa censebatur, nullum vitium in cadavere inventum fuisse præter abscessus & ulcera cordis, cum multis in eo calculis, *Hollerius Commentar. ad aphor.* 75. 54.

4. *Pyuria a thorace* Boneti Sepulchret. lib. 3. s. 28. obs. 24. 21. ex Diemerbroeckio Anat. lib. 1. cap. 17. & Dulaurentio Anat. lib. 9. 12. B. vide duodecim observationes apud Schenckium. p. 266. L. I.

Est purulenta mictio quæ cum aliquali nephralgia empyicis accidit, & plures quandoque libras attingit intra paucos dies, eosque a morbo priore liberat. Vidi adolescentem empyicum in urbe *Clermont de Lodeve*, cum *D. Med.* D. Bertomieu, qui me consuluit, ille post aliquot dies pus copiosum minxit, sicque convaluit.

5. *Pyuria viscida*. Vid. Consultation D. Deidier, tom. 1. pag. 84. *Ecoulement par le canal de l'uretre, cru vénérien par le malade. Glaire de reins*. L.

Aggreditur ætate provectos qui olim gonorrhœam passi sunt; inter pollutiones nocturnas titillatio, imo dolor identidem acutior persentitur ad vesicæ collum; urinæ acres sunt, cum est dispositio nephritica, aut arthritica in sanguine, quod ex nephralgia, ex pruritu cutis, libidinosa constitutione judicatus, maxime vero ex dysuria frequenti; insimul urinæ quandoque turbidæ, rubræ, subcruentæ; sed constanter deponunt in matula viscidum quid griseo-pellucidum, urinæ fundum petens, quod matulæ agglutinatur, quodque effusum longissima fila præ lentore efformat. Dum urina crassa mingenda est, dolet collum vesicæ, balanusque, necnon hæret aliquandiu, & alvus ad dejectionem stimulatur; mingendi cupiditas, durante alimentorum digestione, frequentior est.

Hunc morbum syphilitico viru foveri putarunt optimi Medici, & rite instituta hydrargyrosi sine ptyalismo æger non melius habuit, licet subsecuta forent lacticinia, balnea, aquæ sulphureæ Euzetenses; morbum exasperaverant candelæ unguento suppuratorio tinctæ in urethram sæpius immissæ. *D. Deidier* dubitavit an ulcus circa prostatas, aut in collo vesicæ morbum foveret; sed pus prunis injectum valde fœtet, non viscosa materies; si viscosum quid e renibus, ureteribus, aut ipsa vesica excernatur, ut verosimile visum est, fuadet prisanam ex foliis parietariæ, seminibus lini, glycyrrhiza; dein pareirabravæ pulveris semidrachmam, vel tantumdem corticis radicis calcitrapæ per triduum, ptisana superhausta. Id autem remedium aliquoties in mense tentandum, & utiliori insistendum putat. Si pus mingi videatur, balsamus copaivæ ad guttas xx vel plures ex cochleari syrupi cujusdam hauriendus, superbibendo lac asininum per quatriduum, dein lac purum per mensem continuandum addito identidem balsamo. Accedente Julio aut Augusto acidulæ potandæ sunt per novem dies, dein balnea domestica per octiduum semel & bis sumenda, & aqua pulli exeundo e balneo est propinanda. Demum ope candelæ plumbeæ vel cereæ explorandus urethræ & vesicæ status, ut principium morbi melius cognoscatur.

6. *Pyuria mucosa* Pathol. method. *Barus vesicæ morbus* Frider. Hoffmanni; *Catarrhus vesicæ* D. Lieutaud Maladie du bas ventre. *Glus* Ill. Linnæi Gen. Morb. 199. *Glaire de la vessie*.

In adolescente arthritico incepit a dolore vesicæ, forte cystitide vel simplici dysuria; urinæ exinde crassæ, sedimentum albidum & viscosum, quod sensim copiosius, dolore etiam præterito quartam urinæ partem componebat; febris post duodecimam diem recedens multam mutationem in pyuria induxit, quæ ultra ad quadragesimum diem processit, cum asthenia & marasmode macilentia. Phlebotomiæ, diluentia, temperantia; sedantia, laxantia durante febre usurpabantur, natura sola pyuriam deinceps sanavit: largo cæparum usu hunc morbum sublatum vidit *Ill. Linnaus*.

Differt a pyuria vesicali, vel quæ ab ulcere vesicæ dependet, quod in mucosa mucus a vesicæ cryptis abundanter exstillans, qualis in catarrho ex naribus exstillet; non vero pus; unde sequeretur pyuria vesicalis fœtido fluxu insignita nec sponte sanabilis.

Mucus ille quandoque ita copiosus est, ut dimidiam matulam impleat referente *Hoffmanno*, & juxta ipsum provenit a vesica ureteribus quasi coryza affectis, juxta *Sennertum* a cacochylia viscida primarum viarum in sanguinem transmissa suppeditatur; ita quandoque affinis est pyuriæ legitimæ, ut non nisi a magna excretionis copia distinguatur juxta ipsos. *Vide Bonetti Sepulchret. de urinis decoloribus, obs.* 22. 18.

7. *Pyuria lactea* Diemerbroecki Anat. lib. 1. cap. 17. B.

Est lactis vel chylosæ materiæ effluxus per vias urinarias. *Nicol. Florentinus* vidit juvenem, qui quotidie sine ullo incommodo mingebat lactis quantitatem medii urinalis, præter urinam multam. *Capellus* Medicus vidit mulierem quæ dimidium cyathum lactis e vesica excrevit. *Laurentius* nonnullas vidit puerperas plurimam lactis copiam per uterum & vesicam excrevisse.

8. *Pyuria chylosa*. *Urines blanchatres & troubles*. Vieussens Exper. anatomiq. 26. observat.

Pueri sexennes circiter non raro urinas turbidas & albescentes fundunt, sine dolore renum aut vesicæ, & successu temporis sine ullo me-

medicamine jam convalescunt, aut ad summum clysmatis & jusculis refrigerantibus sumptis, ab hoc affectu liberantur. Judicat *Ill. Vieussens* hunc colorem pendere a chylo qui per ductus secretorios ipsius vesicæ paululum patulos in vesicam influit a sanguine secretus.

9. *Pyuria arthritica. Urines blanches & troubles*. Vieussens observ. anatom. 17. & 18. *Urina cretacea* Dissert. Frid. Hundertmarck Comment. de rebus in Medic. gestis vol. X. p. 359. vol. II. pa. 195. Histoire de l' Acad. R. des Sc. 1752.

In prima *Vieussenii* observatione urinæ in adulto jamdudum erant albescentes & turbidæ statim a mictione, sed diu servatæ parte superiori limpidæ, inferiori vero sedimento subluteo pellucido gaudebant; aderat autem levis dysuria.

In altero casu ab ætate puerili usque ad 45. annum æger urinas albescentes, turbidas & mucosas fundebat; adhibita hydrargyrosi similes mingere perrexit. Uterque autem suppressa sponte pyuria arthriticus evasit, quod indicat materiem calcaream, arthritidi producendæ aptam prius emitti solitam, in sanguine retentam fuisse, unde arthritis accessit.

10. *Pyuria a mesenterio* Boneti Sepulchret. To. 2. pag. 696. n. 7.

Virgo dolores colicis similes habuit, & marasmo consumpta interiit; in mesenterio ingens copia puris quod natura per renes vacuare tentaverat urinis valde purulentis profluentibus, renes tamen erant integri.

11. *Pyuria nigra*.

A transfusione sanguinis vitullni in venas viri maniaci. *Transf. Philos. n. 32. D. Denys*.

12. *Pyuria virescens*, Transf. Philos. n. 27. art. 6. Stubbes.

Ab esu testudinis marinæ urina illico luteoviridis & quasi oleosa evadit.

XXIX. LEUCORRHŒA, Castelli Lex. Bonet. Anat. Pr. Lib. 3. *Rheumatismus uteri*, Amati Cent. IV. Obs. 12. *Ulcus uteri* Sennerti; *Fluor muliebris*; *Fleurs blanches*; *Ulcére à la matrice*.

Est humoris serosi, vel flavescentis effluxus ex utero aut vagina hujus morbi præcipuum symptoma.

Muco albescente continuo in statu sanitatis madere muliebria, docet observatio: Muci illius inspissati ramenta in angulis nympharum observat *Puzos*. Verum si copiosior sit ille mucus, ita ut exstillet etiam extra coitum; tunc leucorrhœa datur, sive mucus ille pellucidus sit, sive quovis colore præter sanguineum infectus, sive purulentus, sive spermaticus, sive ichorosus fuerit, nec enim dantur limites, qui genus gonorrhœæ in mulieribus a leucorrhœa discernant.

1. *Leucorrhœa ulcerosa*; *Fluxus fulvus* Hippocrat. de morbis mulicr. lib. 2. *Ulcus simplex uteri* Puzos cap. 4. de morbis uteri. Cyrilli Consult. 31. Cent. II. *Ulcere à la matrice*.

Est effluxus seroso mucosus parcissimus, nullo fere dolore stipatus, qui post signa vulneris aut levis cujusdam phlegmones in utero succedit.

Ulcuscula qualia in ore aphthæ dicuntur, vel exigua in uteri fundo aut cervice vulnera, supponit hæc leucorrhœa, quæ cum simplici vulgo confunditur, & non raro sponte sanatur, nisi sanguis vitio quodam gravi simul peccaverit.

Ejus principia sunt acrimonia sanguinis, pustulæ in utero, vulnuscula in partu difficili accepta, a manu obstetricis, a violenta fœtus expulsione, utero jam sicco & dudum elapso amnii liquore.

Curatur ut leucorrhœa simplex.

2. *Leucorrhea fungosa; Ulcere fongueux à la matrice*. Puzos cap. 4. art. 2. C.

Cognoscitur ulcus fungosum uteri, 1. effluxu fere continuo vel lymphæ pellucidæ gummosæ, alias sanguinolentæ: 2. cum frustulis carnis adipem concretum referentibus, sed sine pravo odore: 3. Cervix uteri digito explorata dura & inæqualis in ambitu percipitur, incrassata simul & obducta operculo fungoso, facile lacerabili, quod in alvi dejectione vel mingendi conatu etiam in visum incurrit. 4. Fungus ille pedunculo suo intus utero adhærens trans ejus orificium progressus capitellum in vagina fungi vegetabilis æmulum refert, ita ut digitus immissus inter pedunculum & orificium uteri libere excurrere possit. 5. Si operculum fungosum uteri cervicem obducens resecetur, novum aliud brevi tempore succrescit. 6. Quoniam vero simul scirrhosus est uterus, si digito ejus orificium, manu vero hypogastrium premas, figura & durities uteri supra pubem percipietur.

Duæ sunt varietates hujus speciei; prima est incrustatio & adhæsio fungi cum uteri cervice; altera vero est vegetatio fungi, cujus pedunculus in utero latet, capitellum vero liberum in vagina excrescit, nec utero adhæret. Hæc ultima varietas repetita pedunculi ligatura excidit, residuum dein putrefactum ab utero rejicitur, ut constat binis *Clariss. Puzos* observationibus.

Prima vero varietas si incipiens sit, etiam curatur; si vetus cum dolore uteri & fœtore muci excreti curari quidem potest, sed non sanari: adsunt lumbago, gravitas uteri inter progrediendum, meiendi difficultas cum dysuria, menorrhagiæ graves identidem recurrentes.

Acrimonia sanguinis huic ulceri fungoso originem præbet; ope diætæ lacteæ præmittendis, & potissimum lenibus catharticis quovis mense iteratis, cum victu selecto & aquarum martialium acidularum, ut Alesensium usu, quandoque sanatur, modo nulla sit syphilidis aut carcinomatis combinatio.

3. *Leucorrhœa syphilitica, fleurs blanches ou ulcère vérolique à l'uterus*. C.

Cognoscitur 1. ex subitanea invasione mali post coitum impurum, cum dysuria, fluore flavescente, calore loci, ulcusculis vulvæ, porris vel condylomatibus, pustulis pruriginosis vaginæ.

næ. 2. Si spontanea lassitudo, anginæ, cephalalgiæ, pervigilium, eruptiones cutaneæ, seu vari subrotundi duri identidem redeunres, dolores potissimum nocturni similia syphilidis signa concurrant. 3. Si materies effluens sit albo-flavescens non fœtida, cum doloribus acutis & pruriginosis, circa menstruationis tempus.

Curatur ut syphilis; scilicet post præmissam phlebotomiam & catharsim diæta lactea usurpatur, & præmissis quadraginta aut quinquaginta balneis, hydrargyrosis parca manu adhibetur, ita ut unguenti Neapolitani tres circiter drachmæ inungantur qualibet vice usque ad quatuordecim vel plures litus, non depositis per quadraginta vel plures dies linteis ungnento imbutis: possunt etiam decocta lignorum ut guayaci, salsæ parillæ, sassafras, nec non panacea, vel aquila alba usurpari si hydrargyrosis nequeat.

4. *Leucorrhœa cancrosa*; *fluxus niger & fulvus* Galen. definit. *Gancer à l'uterus*. *Ulcere carcinomateux de la matrice* Puzos pag. 274. Artic. 4. Tralles de Opio Cap. 1. p. 54. C.

Illam speciem præcedunt menorrhagiæ, cum dolore mediocri, apud fœminas præsertim quæ pluries perpere; demum accedunt dolores atroces, lancinantes, continui; materies non purulenta sed ichorosa, rufescens, saniosa & fœtidissima diffluit, interpositis menorrhagiis anomalis; presso abdomine dolor exacerbatur.

Hic morbus insanabilis est nisi prima ejus initia sagaci Medico innotescant, regimen edulcorans, anodyna, injectiones ex decocto hordei & melle, ex succo solani & plantaginis, diæta lactea morbum pallient.

5. *Leucrrhœa Americana*. Guill. Pisonis capit. 6.

Ex iisdem principiis oritur ac asthenia Americana. Mulieres fiunt pallidæ, tristes, obstructæ, viris ingratæ, & uteri profluvia alba patiuntur, ita demum debilitantur ut de corroborantibus, non minus quam de evacuantibus in illis curandis cogitandum sit.

Cura. Balneis artificialibus ex fragrantibus herbis adstringentibus & calefacientibus, nec non aperientibus, scilicet jusculis, apozematis, maxime vero pulvere Guayaci & scoriæ ferri per mensem usurpato curandæ sunt; adde syrupum tabaci & mel aromatibus mixtum; non neglectis lenibus catharticis, syrupus autem tabaci sit ex succo tabaci recenti, sed aliquandiu digesto, qui proinde vim emeticam amisit & cathartiram, addito etiam oxymelle.

6. *Leucorrhœa Indica* Couzier Journ. de Med. Decemb. 1757. C.

In Insula *Bourbon* vel *Mascarenhas* Africæ mulieres leucorrhœa frequentissime laborant ex eo quod usus est in partu genitalia aliquatenus lacerari; adde quod in fervida hac regione mulieres balneo omni tempestate, etiam dum menstrua fluunt, uti solenr, moxque a balneo domos aqua continuo aspersas subeant, ubi frigus persentiunt. Virgines & nuptæ steriles ab hoc morbo sunt immunes.

7. *Leucorrhœa scirrhodes*. Vide Astrucium lib. 2. de scirrho uteri; *Flusso bianco* Nicol. Cyrilli Consult. Medic. 37. cent. 2. *Sanguituvio* Hispanis: C.

Est ea species quæ ab uteri scleromate, seu scirrhosa duritie fovetur quæque quotis mensibus occupat catameniorum intervalla in menstruatis, quandoque ciet catamenia vaga in annosis, & uberrima in junioribus, ac tunc temporis accedunt tormina uteri cum catameniis.

Signa sunt pallor faciei, debilitas corporis, œdematia pedum, anorexia, pervigilium, tinnitus aurium, mœror, sanguis catamenialis serosus, loturæ carnium similis, dein mere serosus, per intervalla iterum subcruentus, dolores torminosi alteri, crescunt secunda die catameniorum, tertia, vel quarta evanescunt, non sunt vividi, sed ejus indolis qua mulier continuo truncum, femora, loco mutare cogatur quasi irrequieta ac identidem sibi videatur pollice vellicari omnes partes uteri vicinas. Vide *hysteralgiam catamenialem*.

Cyrillus in principe muliere quinquagenaria, leucorrhœam identidem subcruentam patiente, cum pallore, debilitate, anorexia, adhibuit hyeme limaturam ferri vel tincturam ejus cum vino, parvam identidem dosim rhei tosti cum pauxillo macis & nucis moschatæ, bis in mense, atque his per duos menses continuatis suasit ut ante prandium trihorio decoctum calidum roris marini, vel lamii Archangelicæ dicti ad tres uncias identidem sumeretur, tamquam medicamentum in leucorrhœa expertissimum; ut egra violentos motus aaque otium fugeret, cibis salitis, crudis abstineret, animi pathemata moderaretur. An sanguiluvium cui omnes fere mulieres Valentianæ apud Hispanos post partum sunt obnoxiæ, & in quo loturæ carnium similis est fluxus uterinus; isque pertinacissimus ad hanc speciem attineat, inqurrendum: curatur thermis Baregiensibus.

8. *Leucorrhœa gravidarum*; *Aqua profluens ex utero pragnantis* Rod. a Castro, lib. 3. cap. 19. *Aqua ex utero effusio*, Sennert. lib. 4. part. 2. 5. cap. 6. *Ecoulement des eaux*. L.

Lympha nutrita concrescibilis ad ignem quæ in amnii cavitate, ut albumen in ovo recondita est, quæque crescit crescente fœtu, ejusque pabulo inservit, debet tantum in partu ipso effluere, ut viam fœtui lubricam & facilem reddat, quod per ruptionem involucri fœtus subito accidere solet. Si vero hæc lymphe vel subito vel stillatim longe ante partum effluxerit inde difficilior futurus est partus, & infelicior.

Subito & præmature effluunt aquæ ex involucris fœtus, si hæc involucra lapsu, saltu, vulnere rumpantur, atque tunc illico cum impetu ad libram unam aut alteram simul & semel fere fit effluxus, quod aborsum etiam secum trahere potest; cum eadem causa quæ involucrum rumpit, sæpe fœtui noceat, vel utero; tunc regi-

regimine gymnastico & diætetico eodem modo sunt curandæ mulieres, ac si partus instaret, atque ne arescat nimis via fœtui calcanda, butyro insulso quotidie ea lubricanda est, usque ad partum, viresque ægræ conservandæ.

S. *Leuchorrœa* Nabothi.

Si vero humiditas tantum ex utero effluat longe ante terminum legitimum, qualis per aliquot dies solet effluere ante partum, mucosa scilicet, vel rosea, vel viscosa pellucida, quæ suppeditari solet a glandulis Nabothi in uteri orificio latentibus, tunc laxitatem harum glandularum & cacochymiam serosam prægnantis hoc designat, quod cum fœtus robore vix consistere potest: adeoque examinandus est prægnantis status; si enim juvencula & plethorica sit, tunc plethoram imminuere oportet victu parciori, phlebotomia; si vero habitus cachecticus serum luxuriare significet, utendum est roborantibus, ut morsulis ex margaritis, coraliis rubris, terra catechu, caryophillis, maci, nuce moscata, conserva rosarum rubrarum, syrupo myrtino, imo ad magis adstringendum bolus armena, terra sigillata adhibenda est.

XXX. GONORRHOEA *Gonorrhée*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est fluidi puriformis aut seminiformis effluxus stillatitius ex urethra in utroque sexu, vel ex vagina in fœminis.

Differt a pyuria quod etiam cum nulla sit mictio, effluat materies in gonorrhœa, quod non accidit in pyuria; unde liquet sedem hujus humoris esse citra sphincterem vesicæ in gonorrœa, ultra vero in piuria; in utero vero dum est leucorrhœa, pauca est, & stillatim elabens in gonorrhœa, ubertim vero mingunt in diabete Anglico.

Quoniam semen inter & pus, dum elabuntur stillatim ex urethra, non dantur limites quibus distingui queant, nisi forte microscopii interventu, quo semini sano & fertili virorum videntur inesse animalcula, ad idem genus pertinent, utriusque humoris effluxus.

1; *Gonorrhœa pura*; *Gonorrhée simple*.

Est seminis effluxus stillatius ex urethra in viris sine dysuria ac libidine, nec ab impuro concubitu dependens; talem excitant abusus cerevisiæ, (quæ sanatur potu aquæ vitæ) elysmata calida, equitatio apud eos, in quibus copiosum est semen vesicularum, & non levis est ad ejus effluxum dispositio; verum hoc accidens est fugax & nullius momenti, nec generationi obstat. Verum momentosum est malum & generationi obest gonorrhœa quæ habitualis evasit, quod accidit laxatis aut erosis osculis excretoriis vesicularum, tum ob abusum repetitum horumce organorum, ut accidit fœdis masturpatoribus, quorum plurimi deinceps semen retinere nequeunt, & in alvi depositione sine sensu effundunt; hoc accidit etiam a repetitis gonorrhœis virulentis alias acquisitis, & sanatis quoad virulentiam; Cura vero hujus mali exigit vitæ castimoniam & injectiones adstringentes in urethram factas, ex decocto equiseti, millefolii, malicorii, & similibus; potum etiam ex similibus decoctis.

2. *Gonorrhœa libidinosa*; *Satyriasis très-singulier*, Deidier Consultation 43. tom. 1. pag. 301. B.

Est effluxus seminis involuntarius frequenter repetitus, sine erectione, cum intesa libidine.

Differt a satyriasi & priapismo per defectum erectionis; ab oneirogmo, per eumdem defectum, & quod etiam vigilando accidat. Monachus, qui *Ill. D. Deidier* consulebat, hoc morbo dudum laborans, plura medicamina incassum adhibuerat, ut balnea ipsa frigida, in quibus pluries accidit fluxus seminis involuntarius libidine acri stipatus; cum penis arrigebat, tunc pollutio nulla, & libido seu cupiditas veneris languidior erat; decussatis cruribus, æger a libidinosis illis emotionibus immunis erat; ast studio incumbens, & in loco vel lecto calidiori his malis gravius affligebatur, nec non ab usu caffe. Sublevabatur autem usu frequenti chærefolii.

Præscripsit *Ill. Deidier* usum erucæ in acetariis usurpandæ, jusrula refrigerantia ex pullo, seminibus frigidis, & foliis chærefolii, denique aquas acidulas, & noctu narcoticum, quo successu nescio. Notum autem est quod *excitat ad venerem tardos eruca maritos*, unde minus indicata videtur hæc herba. Quoad scrupulos quibus angebatur Monachus, metuens ne peccatum in hac libidine subesset; eos contemnendos suadebat Professor, nec magis metuendum illum seminis effluxum quam alvi aut urinæ incontinentiam, quippe ubi nulla voluntas, nullum est peccatum; interea a voluptate ad assensum voluntatis via est maxime lubrica. De cætero Professor calculum in vesica hujus morbi principium esse suspicabatur, & sedem morbi in prostatis, non in vesiculis seminalibus reponebat.

Simili morbo laborabat puella religiosissima, quæ ad pedes sui Confessarii, fenis admodum inficeti, pollutiones involuntarias patiebatur, & scrupulis ad insaniam fere adigebatur; præscripsi antiaphrodysiaca plurima; sed eventum ignoro.

3. *Gonorrhœa oneirogonos* Cæli Aureliani de epilepsia; *Oneirogmos* Foesii. *Gonorrhœa simplex* Clariss. Tissot pag. 257. *Pollution involontaires* D.

Est involuntaria cum libidine & erectione seminis frequens ejaculatio ab insomnio libidinoso excitata; nomen procedit a Græco *onoiroffein*, de venereis somniare. Si voluntaria & frequens sit seminis ejectio, vel ea est legitima, ut apud uxoratos, & recens nuptos; vel illegitima, ut apud ganeones & masturpatores, de quo infami vitio legatur liber *Clariss. Tissot, D. M. apud Lausanenses, de Onanisme*, & Libellus de *morbis ex manustupratione*.

A fre-

A frequenti, præcocique feminis ejectione superveniunt morbi plurimi, maxime vero apud hypochondriacos, ut asthenia, tabes dorsalis, sterilitas, anorexia, agrypnia, epiplesia, amnesia, hypochondriasis, amaurosis, flatulentia, pallor, &c.

Venus quidem moderata, ut docet *Sanctorius*, omnes facultates roborat; sed immodica orbat sanguinem illo fluido volatili hircino quod a testibus secretum, dein resorptum barbam, vocem virilem, robur vigoremque inducit. Hoc orbatus homo laborat primo ventriculo, dein oculis, extenuatur, pallet, debilitatur.

Scelera sunt, ait *Ill. Tissot*, quæ tarda sequitur pœna, & hæc non carere manustupratores demonstratum est, sed præterea cito & acerbe mente, corporeque plectuntur, turpitudine notantur, omni privantur excusatione & solatio, imparia sunt sæpe auxilia; nullum ergo datur crimen quod cautius vitare debeat quicumque nondum desipit.

Curatio exigit ut ægri abstineant a condimentis, utantur cibis bonæ & facilis digestionis, nec non lacte & kinkina, non neglectis balneis frigidis, roborantia vero & nervina genitalibus admoveant.

4. *Gonorrhœa syphilitica. Chaudepisse, gonorrhée virulente*. D.

Est ea quæ post impurum concubitum initio cum dysuria accidit; alia est prima, alia secunda. Qui primo gonorrhœam virulentam experitur, utplurimum gravi ardore urinæ & puris viridescentis stillicidio e balneo mulctatur; ast sive gonorrhœa recidivet sine impuro concubitu, vel sine nova eo modo acquiratur, utplurimum dysuria minor est quam prima vice nulla; mulieres autem, etsi pus viridescens fundant, in prima gonorrhœa raro dysuria laborant, quia sedes ulcusculorum hoc pus fundentium est tunc temporis ab urethra distans. Interea si mictio indolens sit, coitus aliqualis doloris non est expers, nec tetra illa cloaca a fœtore est immunis.

Inveterascente genorrhœa dysuria recedit, pus colorem flavescentem & demum album adipiscitur, dolores, tentigines remittuntur, una aut altera guttula exprimendo e balano fluit, & indusium contaminat muco flavescente per siccitatem quo linteam rigescit siccescendo.

Stillicidium illud sponte utplurimum intra mensem evanescit; si vero ulterius perseveret remediis etiam diutissime resistit; si citius aut quovis tempore adstringentium interventu reprimatur, succedunt ulcuscula, porri, thymi, verrucæ, pustulæ, aliaque syphilidis phænomena, nisi prius viru syphiliticum profligatum fuerit: ut itaque illud vitetur infortunium in gonorrhœa virulenta curanda, 1. phlogosis, ardor, tentigo debent debellari phlebotomia, ptisanis emulsionatis, fomentis emollientibus. 2. Debellatis his symptomis ulcus detergi debet usu radicis nymphææ, balsami de Copaiva vel Canadensi, & lactis. 3. In usu lactis frictiones aliquot ex pomata Neapolitana adhiberi debent circa partes effectas. 4. Demum sublato viru, si stillicidium perseveret; ad adstringentia confugiendum; sed quod tutius est, aquæ acidulæ Alesienses aut Vallenses per octiduum epotandæ, quæ eumdem scopum attingunt. In hoc casu laudant Viennenses kinkinam, rheum tostum absordentibus, essentiam pimpinellæ, balneum roborans.

Virulenta primum inflammant, dein exulcerat, & rodit in gonorrhœa diversas partes, potissimum vero vesiculas seminarias ac prostatas in viris; unde perinæi tumor, dolor, calor, dysuria, stranguria; & hac suppressa tument, calent, dolent testiculi, quod vulgo dicitur *gonorrhœa in scrotum delapsa*; vel potissimum afficiuntur in viris glandulæ urethræ Covvperianæ, Listriana, sed raro solæ, & tunc dolor in illis urethræ locis persentitur; quandoque penis tortuosus evadit inter erigendum, atque ea vocatur *gonorrœa chordata*.

In fœminis afficiuntur etiam, vel prostatæ Bartholini, seu lacunæ Graafii, quæ urethræ assident, unde dysuria; vel tantum afficiuntur glandulæ sebaceæ, per vaginam & vulvam disseminatæ, unde harum partium calor, dolor, sordities, & raro dysuria, nisi urina fluens hæc ulcuscula lambat. De hoc morbo consulatur *Ill. Astrucius*, qui instar omnium est, nec non *VV. Cockburne*, qui fuse de gonorrhœa scripsit.

Gonorrhœa sicca Astrucii ad dysuriam attinet.

Gonorrhœa habitualis, *Glitt* Anglorum, est idem ac inveterata.

5. *Gonorrhœa spuria* Astrucii lib. 3. cap. 3. §. 2. L.

Est stillicidium puris aut muci purulenti ex corona balani & præputio ab impuro concubitu oriundum. Hæc species minime rara est, & facile dignoscitur; stipatur quandoque ulcusculis, *chancres* dictis, & tunc temporis phimosim sæpius accersit; accidit ganeonibus quorum balanus præputio tectus est; tunc enim inter præputium & balanum pus virulentum in coitu facile fugitur, sed etiam diu fartum tectum remanet; unde calore & mora acrius factum glandulas odoriferas subit, inflammat; exulcerat; in apellis vero facile abstergitur post impurum concubitum.

Ea species quandoque pertinacissima est, si hydrargyrosis non adhibeatur, exigit vero 1. frequentes lotiones ex decocto tepido radicum althææ, immersiones in lacte, & sedata phlogosi, ac dysuria quam post mictionem excitat, 2. ad hydrargyrosim deveniendum. *Vide* curam fusiorem apud *Illust. Astrucium*.

6. *Gonorrhœa balani. Gonorrhée pure du prépuce*. L.

Est ea quæ sine ullo viru syphilitico præputium afficit, atque stipatur hujus ac balani rubore; levique phlogosi, muci flavescentis, olidi parco stillicidio, ac sub finem mictionis dysuria, ob guttulas urinæ præputium subeuntes, quod in recutitis nunquam accidit.

Hoc vitium pendet a singulari acrimonia sanguinis, quæ ob affinitatem cum odoriferis coronæ glandulis ibi secernitur, & quamdiu durat levis illa excretio, tamdiu durat levis illa gonorrhœa, quæ nedum periculosa sit, sæpius salubris est, & ophthalmias aufert; interea sanguis edulcorandus & diluendus est, quod præmissis jusculis ex pullo, cichorio, acetoso præstant balnea.

7. *Gonorrhœa leprosa* Leviti capitul. 15. Junckeri.

An simplex, seu pura fuerit gonorrhœa; an vero a viru leproso dependens, judicent alii.

XXXI. DYSPERMATISMUS; Auctor clariss. D. Cusson D. M. M. *Impuissance d'ejaculation*.

Est seminis in actu venereo stillatitia, tarda, impedita, & ad generationem insufficiens emissio.

A Græco *dys*, male, infeliciter, & *spermatismos*, seminatio.

Ut recte procedat opus fœcundationis necessum est ut fiat coitus, seu erecti penis in vaginam immissio; dein ut fiat boni seminis ejaculatio, quæ recta in uterum tendat; si itaque penis flaccidus sit, tunc vel nulla, vel debilis erit erectio, seminis aderit emissio stillatitia, non ejaculatoria; idem accidet si semen sit aquosum, iners titillandis vesiculis, & erectioni proritandæ impar; si urethræ nodi, angustiæ, obliquitas, ejus orificium, rectam, celeremque ejaculationem impediant.

Differt a gonorrhœa, quod extra actum veneream, & continuo sine libidine stillet humor in gonorrhœa, non in dyspermatismo qui in coitu tantum emittitur. Ab anaphrodysia, quod non si essentialis voluptatis defectus in dyspermatismo.

1. *Dyspermatismus urethralis; Tarda seminis emissio a morbis urethræ*, Frid. Hoffmanni de gravi spasmo & dolore vesicæ obs. V. de la Peyronie Mem. de l'Acad. de Chir. T. I. p. 425. Petit ibid. p. 434. Sharp Recherch. crit. p. 205. André Obs. Prat. sur les maladies de l'urethre p. 113.

Character hujus speciei deducitur 1. ex signis genericis; 2. ex vitio urethræ ipsam angustante; porro multiplici vitio affici possunt urethræ parietes interni, nimirum intumescentia substantiæ, qua constat, spongiosæ, tumiditate glandularum ipsi adjacientium, varicibus, ulceribus ad margines alatis, spongiosis, callosis, cicatricibus eminentibus, duris, crispis, duplicaturis membranaceis, habenis, contractione, vasorum ejaculatorum mutata directione.

Vitiorum urethræ modo dictorum diagnosis potissimum habetur ex immissione catheteris, vel candelæ in urethram, necnon ex vitio urinæ multiplici sæpissime observando. Signa quibus obtineri potest vitii singuli specialis cognitio, hujus loci non est ut congeramus; apud Auctores varios, qui morbos urethræ perfecuti sunt, legenda.

Suspicari potius quam dignosci potest Peyroniana varietas. Prima hæc dyspermatismi speciei morbi urethralis, cui debetur, prognosim sequitur, quæ cum ex plurimis circumstantiis numerosioribus certo, quam ut hic recenseatur, varianda sit ab Auctoribus modo allegatis mutuanda venit.

Speciei hujusce obtinetur curatio, si urethræ æqualitas ac diameter nativæ restituantur. Porro adversus vitia urethram angustantia variæ excogitatæ fuerunt medendi methodi, quarum præcipuas indigitavimus.

1. Exoleverunt corrosiva candelarum ope urethræ immissa, quæ inutile, periculosum, noxium in hac ægritudinis specie medicamentorum genus hodie habentur: attamen ægrotos non paucos obicem in urethra gerentes, candelis ex linteamine cerato factis, subtilissimo sabinæ pulvere ad exiguam vim conspersis, levatos imo & curatos gloriatur *Petit Mem. de l'Acad. de Chirurg*: curationem obice destructo perficientibus candelis sumplicibus ex emplastro epulotico de cerussa usta, de lino carpato, aut Nurembergensi paratis.

2. Commendat idem Auctor sectionem chirurgicam incisioni lithotomicæ similem, quam successu constanti confirmari, & candelis simplicibus, aut catheteribus plumbeis longe præcellere asserit, si rite instituatur. Porro in hunc modum celebratur sectio hujusmodi. Ægro præparato & immisso in urethram, dum lotio turget vesica, cathetere sulcato ad apicem aperto, inciduntur cutis & adeps ad duorum pollicum longitudinem, & in catheteris sulcum scalpellus adigitur, qui ad extremum usque sulcum decurrens viam sternit acui tricuspidatæ, ac tubulo pariter sulcato inclusæ, ut in vesicam penetret, facile ac tuto subeundam, si demissa manu ossium pubis flexura superetur; acu e tubulo extracta, fluunt urinæ, & ope sulci in tubulo extrati scalpello inciditur locus urethræ arctatus: absque negotio tunc intromittitur in vesicam cannula exigua, ibi loci relinquenda, donec sufficientem suppurationem passus sit urethræ canalis: educta tum cannula per balani orificium intromittitur in vesicam catheter sygmoideus, quo effluit lotium, dum cicatrix interea efformatur. Sunt qui jam dictam sectionem adhibuerunt adhibitis corrosivis, quibus denudatum sectione obicem exesum voluere, frustranea prorsus, imo & nociva opera, cicatricem inductam excipiente majori urethræ arctatione.

3. Deventum est ad remedia mechanica, quibus locum urethræ angustatum dilatandum fore sperabatur: hinc usurpatæ fuerunt turundæ cera, aut unguento oneratæ; & sensim incrassandæ, quæ filo alligatæ, ut extrahi possent, ope cannulæ argenteæ cavo donatæ, & utrique apertæ, necnon styli, quo pelli possent, ad usque contractionis sedem, adigebantur; educebantur

bentur tunc annula, relicta super obicem per horas aliquot turunda, quæ iis elapsis, opem fili extrorsum penduli extrahebatur. Experientia compertum est loci affecti dilatationem partium urethræ utrique turundæ extremo respondentium contractione excipi. Hinc etiam in usum vocari sunt catheteres plumbei, qui primum tenues, sensim crassiores in urethram immitti debent.

4. Tandem his omnibus palmam subripuerunt candelæ simplices & compositæ, quales habet *Daran*, *Goulard*, *Sharp*, &c. Silemus ingredientia quibus constant, modum quo componuntur, dimentiones quibus gaudent, variam ipsarum adhibendarum rationem, tempus in ipsarum applicatione insumendum, alique id genus apud citatos Auctores passim legenda.

Sequentia circa variarum candelarum usum satis sit annotasse. Candelæ simplices, e tela scilicet & cera tantum factæ; præstant semper catheteribus plumbeis, & sæpissime malo depellendo sufficiunt: ratio est quod obices urethram arctantes sunt utplurimum hujus canalis varices, quas primunt, sustentant, delent citra irritationem candelæ hujuscemodi. His etiam, necnon catheteribus plumbeis gradatie incrassatis curatæ sunt urethræ contractiones: in casu glandularum urethræ tumentium, cicatricum elevatarum, ulcerum margine tumidorum, callosorum, intumescentiarum textus urethræ spongiosi induratarum, & similium, candelæ Daranianæ, Goulardianæ curam & citius & certius expediunt, dolendum quod irritatio modo major, modo minor earum usum sequatur; huic occurritur, quantum fieri potest, si candelis varia impertiatur energia, & a mitioribus ad potentiores successive transitus.

Aquarum Selteranarum usu ad plures menses protracto pro potu ordinario suum ægrotum cum sanitate in gratiam reduxit *Hoffmannus*.

2. *Dyspermatismus nodosus; Tarda seminis emissio a nodis corporum cavernosorum* La Peyronie Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. 1. pag. 428. *Nova pudendi distorsio* Schenckii ex Arantio de Tumor. præter natur. cap. 50. *Nodus penis* Clar. Lieutaud Compend. Med. Pract. pag. 533. L.

Pluries observavit La Peyrone in corporibus cavernosis protuberantias nodis, aut gangliis similes, duras, indolentes, erectionem ita depravantes, ut si seriem efforment concatenatim dispositæ difformis ac gibbis plena sit mentula arrecta; si medium corpus cavernosum dextrum, sinistrumve occupent; dextrorsum, vel sinistrorsum incurvetur penis erectus: sursum vero, aut deorsum, si supernam, aut infernam eorumdem corporum partem teneant. Vigente jam dicta corporum cavernosorum labe, dolore quandoque non vacat erectio validissima, nusquam exinde impeditur liber urinarum fluxus; seminis ejaculandi non eadem est ratio, quod etsi e vasis ejaculatoriis effundatur cum vi debita, & non minori forte voluptatis sensu; attamen ex urethræ orificio stillet, remittente erectione tantum; longove post voluptatem perceptam intervallo pullatim effluere incipiens. *Vide observationo. a La Peyronie relatas loco citato.* Hunc dyspermatismum specifice determinat nodi præsentia, qui vigente erectione facilius cognoscendus, & pro causa cellularum quarumdam corporum cavernosorum laxitatem agnoscens, earum est quædam herniæ species ex *celeb. Lieutaud*, potius corporum cavernosorum quasi aneurysma dicendus. Nodi penis virus venerei utplurimum effectus sunt; hos tamen in duobus viris nulla usquam labe cypria tactis observavit *La Peyronie*; imo & in senibus qui fervidiori temperamento plus æquo indulserunt; rara non sunt hujusce affectus exempla. Emollientibus ac resolutivis variis auscultari renuunt hæ protuberantiæ; neque venereas ipsas fugat hydrargyrum. Aquarum Bellilucanarum, Borbonientium vim eludit malum, solis Baregiensibus resistere nescium, ex *La Peyronie* itaque in protuberantias hujusce modi instituendæ sunt multiplices imbrocationes, qualibet tempestate iterandæ, donec penitus evanuerint: redit tunc peni arrecto forma nativa, & emissio semine jactus celer & saltuosus. Notabis fallere in casu venereo efficacissimum hocce remedium, si prius adhibeatur quam hydrargyroseos ope, ex humorum massa penitus exulet labes syphilitica; hanc ubi unctionibus mercurialibus debite celebratis debellaveris, aquas præfatas integer in nodos superstites manebit successus; probat *sexta La Peyronie observatio*.

3. *Dyspermatismus præputialis*, sive *phimosichus*, *Tarda seminis emissio ab angustiori præputii orificio* Schenckii ex Arantio de Tumor. præter natur. cap. 54. L.

Pars præputii extrema, vitio, vel congenito, vel accidentali, ita exiguo foramine prædita esse potest, ut non solum glandem detegi prohibeat, verum etiam interdum urinæ expulsionem & seminis ejaculationem remoretur, ubi præsertim orificium præputii glandis foramine angustius est. Testatur *Arantius* se non semel vidisse homines, ob præfatam præputii stricturam tardiori seminis emissione, & impotentia laborantes, adhibita convenienti medela semen jactu debito profudisse, & prolificos factos fuisse. Porro hæc ipsi non alia fuit quam sectio chirurgica, qua phimosis venerea auxiliis incruentis immorigera tollitur. Præputii stricturæ nimiæ accomodatum pariter præsidium est circumcisio. De bina hacce operatione legantur Auctores Chirurgici. Notabis præputium orificio angustius ex utero allatum ætate crescente sensim & spontanee utplurimum dilatari, neque modo dictis operationibus locum esse, nihil in viris quibus virium hocce, nec sponte, nec remediorum mitiorum ope evanuit.

4. *Dyspermatismus mucosus*, sive *catarrhalis*. *Tarda seminis emissio a muco urethram infarciente*, observante D. S**. perito hujusce Ur-

bis Chirurgo & Reg. Scient. Societ. Sodal. L.

Viro annos quadraginta nato, vegeto, cæterum saniſſimo, ita augebatur liquoris mucoſi veſicam internæ oblinientis, & lymphæ viſcidæ per urethræ glandulas percolatæ excretio, ut muco per penis expreſſionem ſtillante infarciretur urethra, & hujus copiam maximam urinæ ſecum foras educerent. Supra quartam urinæ emiſſæ partem fere aſcendebat mucus ipſi mixtus. Morbus erat qui cum albo mulierum fluore magnam alit convenientiam; neque multum abludebat ab illa gonorrhœa nothæ ſpecie, quam benignam vocavit *Frid. Hoffmannus*; catarrhalis vero nomine ſalutant Auctores nonnulli ex *Ettmullero*. Similem morbum *Frid. Hoffmannus* ſub titulo rari veſicæ affectus; & *celeb. Lieutaud* ſub veſicæ fluxus catarrhalis nomine de ſcribunt. Id vero diſcriminis inter Auctorum modo laudatorum ægrotos & noſtrum intercedebat, quod in noſtro, ſimili vitio veſica ſimul & urethra tentarentur, & exularent dolor veſicæ, ardens mictio & acrimoniæ ſigna. Cave pro veſicæ calculo, renum ac veſicæ ulcere, & gonorrhœa vera cum excretione mucoſa combinata, affectum vendas de quo loquimur: Catarrhus fuit veſica & urethræ. Partes hujuſcemodi eadem laborare poſſe defluxione, quæ in narium, otis, bronchiorum membranas ſæpiſſime depluit, credunt magna nomina *Lieutaud* & *egregius Senac*. Porro ſequentia incommoda patiebatur vir jam dictus, ſi coitui indulgeret; probe ipſi erigebatur quidem virile membrum; grato veneris ſenſu, minus licet quam antea intenſo, titillabantur genitalia: aſt quod olim ipſi rapido jactu emovebatur ſemen, hoc jam muco irretitum at permixtum ſenſim reddebat urethra citra tamen interjectam a voluptate perſentita moram. Character ſpecificus ex ſignis genericis deducendus venit, & catarrhi præſentia cujus prognoſim ſpeciem hujuſcemodi ſequitur. Hanc curabis, ſi veſicæ & urethræ catarrhum noveris depellere. Atqui huic com petunt varia remediorum genera, quæ leucorrhœæ acrimoniæ experti proficiunt, necnon ea medendi methodus, qua gonorrhœam catarrhalem debellari vult *Ettmullerus*.

In caſu Lieutadiano natura & expectatio morbo ſanando ſatis fuerunt. Aquas Spadanas, eſſentiam caſcarillæ ſuccini eſſentiæ maritatam, ſuccinum præparatum, potum ex ſalſæparillæ, ſcorzoneræ, & ſimilium decocto ægro ſuo injunxit *Hoffmannus*.

5. *Dyſpermatiſmus hypertonicus*; *Tarda ſeminis emiſſio a validiori penis erectione. Seminis in actu venereo retentio*. Cockburni Eſſa's d'Edimburg Tom. 1. art. 35. L.

Nobilis Venetus, annos natus duos & viginti, cum muliere pulcherrima, quæ ſibi in uxorem ceſſerat, rem habens, ſemen nuſquam ejaculari poterat, quamvis per inſomnia pollutiones nocturnas pateretur. Quod cum ſibi & parentibus curam injiceret, fruſtra tentato Medicorum Venetorum auxilio, per Legatos Reipublicæ in variis Europæorum Principium Aulis degentes conſilium a famigeratiſſimis Medicis petiit, ut ſibi cauſam & remedium tam ſtupendi aperirent mali, quod vigilantem ea defraudabat facultate qua pollebat dormiens. Viſum eſt *Cockburnio* morbum hærere urethra, quæ inter coeundum per validiorem erectionem ad obturationem uſque fere conſtricta, tantam ſeminis exitui obiciebat reſiſtentiam, quantam vincere non poterat liquor hujuſcemodi in ipſa effuſus, & per potentias ejuculatorias propulſus: in inſomniis vero ob minus validam penis erectionem, urethra non arcte adeo conſtricta, ſemini erumpenti congrua patebat via. Ex dyſpermatiſmo ſpaſmodico epileptico intelligi poſſunt & modus & tempus, quibus ſub œſtri venerei remeſſione effundebatur ſemen. Morbum debellarunt diæta tenuis, refrigerans, humectans, necnon tenues evacuationes.

6. *Dyſpermatiſmus epilepticus*; *Tarda ſeminis emiſſio ab epilepſia ſpaſmodica in coitu adveniente*, obſervante D. B***. Coch. Monſpel. clariſſ. & in Noſocom. Sti Eloiſi Med. Vicar.

Vir quadragenarius, temperamento ſicco donatus, amaræ conjungi nuptus, abſque prole erat ab annis duodecim. cujus uxor cauſam ſterilitatis ſuæ, quæ ipſa erat viri impotentia, ut Medico prælaudato aperiret, narrabat 1. quod maritus ad rem veneream capeſſendam alacris, eam tanta petulantia perſequatur, ut ad medium opus in ipſam concideret toties membris rigidus, ſenſu & loquela orbatus, & gravis adeo factus, ut in alterum lecti partem præ oneris impotentia viribus collectis ipſi excutiendus veniret: 2. quod per novem, decemve annos adeo brevis paroxyſmus fuerat, ut prima vice ad ſe rediret ſponſus, dum ipſa timore perculſa opem admovere feſtinabat: 3. quod a duobus tribuſve annis invaluerat malum, accedente ſcilicet oris ſpuma, neque tam cito ſenſu redeunte: 4. quod tandem, remittente corporis rigiditate, effluebat ſemen ex urethra paulatim, & membro flaccido exituriens. Frigida in lumbos denudatos paroxyſmi tempore ex alto ad tres vices projecta epipleſiam non fugavit; obſervatum eſt tantummodo hujus ſtimulo epilepticum cogi ut artus inferiores retraheret. Ad morbum debellandum varia uſurpata ſunt remedia, nimirum venæ ſectiones iteratæ, cathartica pluries repetita, balnea ad plures menſes protracta, juſcula refrigerantia, lacticinia; quibus minus proficientibus, tandem radix Valerianæ ſylveſtris ad tres menſes in infuſo & in ſubſtantia exhibita fuit. His omnibus peractis, (erat annus quo cœlebs vivebat,) plenarie convaluit, rem jam habens cum uxore integram, mente ac ſenſu illibatis, & rapido jactu proſiliente ſemine.

7. *Dyſpermatiſmus apractodes*; *Nimis tarda ſeminis*,

minis excretio a genitalium ignavia, Aetii Tetrab. 3. Serm. 3. cap. ultimo; Matth. de Gradi Conf. 69., Amati Lusitani Cent. II. cur. 18. & 81.; Marc. Donat. Hist. Med. Mir cap. 18.; Schenckii ex Hollrrio Lib. IV. de Impot. vir.; Foresti Lib. XXVI. obs. 18. & 19; Veslingii Ep. & Obs. Ep. 38.; Etmuller de morb. vir. cap. 2. p. 459.

Hujus speciei duæ sunt insignes varietates: in altera penis erectio toto veneris tempore; una in culpa est emissio seminis, quod paulatim ac lento rivo funditur. In altera præsente etiam seminis emissi tarditate, peccat membri virilis erectio, quatenus vel nulla prorsus est, vel debilius fit, vel ante absolutam venerem cassat; ipsa ineunte sufficiens posterior hæc nunc a solo erectionis vitio, viribus ejaculatoriis il læsis, sobolescere potest; nunc vero cum priori varietate combinari.

Singularem hujusce speciei characterem sistunt fractæ erectionis, ejaculationis, vel utriusque simul vires. Manifestum est erectionis deficientis, infirmatæ, non satis persistentis, vitium. Vires ejaculatorias labefactatas esse potissimum cognoscitur 1. explorata sub seminis emissione, imo sub guttularum urinæ ad mictionis finem in urethra restitantium ejectione vibratoria, penis radice, quæ minus intendi, debilius contrahi, imbecillius concuti percipitur, 2. ex minori quam vulgo inter ejaculandum observari solet urethræ & balani intumescentia: 3. ex defectum causarum quibus species dyspermatismi reliquæ natales debent: 4. ex principiorum progressione, quibus debilitas, dyscinesia inducuntur, quæ præ maximo ipsorum numero hic non recensenda, ex aliis morborum generibus petenda sunt. Si eum erectionis defectu, aut debilitate combinentur modo dicta, varietatem hujus speciei alteram cum prima complicari indicium est.

Dyspermatismi apractodæi curatio adversus causas erectionem, ejaculationem, vel utramque impedientes dirigenda est; quæ cum numero luxurient, & de cætero apud Auctores plurimos ipsarum expugnandarum ratio declaretur, in aperiendis, quæ ipsas tollunt, auxiliis operam non locabimus, brevitati studentes. Monuisse in universum satis sit sæpius in hac speciei stimulantibus, roborantibus, antiparalyticis, excitantibus, alisque id genus medicamentis locum esse.

7. *Dispermatismus serosus*. L.

Est ejaculatio seminis aquosioris, adeoque ad genesim inepti, quæ species est frequentissimum sterilitatis virilis principium; hujus exempla prostant apud *Ettmullerum*, aliosque plurima.

Semen aquosus idque copiosissimum in coitu effunditur, sub mollissima & momentanea erectione; illud enim nimis effœtum est quam ut debite titillare possit, & sine titillatione nulla nisi arte coacta erectio. Litem intentabat nuper marito suo mulier Itala, quod ab octo annis nupta prolem non suscepisset, maritus quidem antequam foret uxoratus generando par erat, sed forte manustuprio repetito penem ita debilitaverat, ut non nisi uxoris auxilio penis arrigeretur, & vix introductus flaccesseret, tuncque sine ullo voluptatis sensu, post insignem & voluntarium nisum, magna serosi humoris copiam effundebat, a quo humore non aliud restabat quam quod urina reliquisset in linteis vestigium. Hac de re consultus cum *lly. D. Haguenot* & *cl. Chaptal.* judicavimus virum illum laborare dyspermatismo seroso, & matrimonium fuisse nullum, seu a viro generationi constanter inepto tantum fuisse celebratum.

Huic morbo sanando conferunt aphrodisiaca medicamina, ut cocolata, ambara, moschus, vinum optimum, sed præsertim cremor ex drachma una radicis Salep quotidie haustus; radix Ginsch quotidie ad drachmas tres, vel semi unciam manducata, ut apud Canadenses fieri solet, minori enim dosi non sufficit; adde electuarium, diasatyrium, & synapismum genitalibus admotum ex ipsis synapis & erucæ seminibus.

9. *Dyspermatismus refluxus. Aspermatismus* clar. D. Cuslon, D. M. M. diss. de Pradyspermatismo.

Est refluxus seminis ex urethra in vesicam, aut in vesiculas seminales, adeoque tempore coitus nulla seminatio, deinceps vero seminis cum urina mictio. *Vide Mem. de l' Academ. de Chirurg. Tom. 1. p. 434. auctore Petit.*

Quandoque ille refluxus seminis in vesicam accidit ob verumontani resistentiam, ut in aliis qui plures gonorrhœas passi; nodos, scirrhos, &, ut ajunt, carunculas in urethra gestant; quandoque vero a forti penis compressione inter ejaculandum semen intra vesiculas seminales & canalem deferentem reprimitur. Sic vir quidam qui inter somniandum pollutionem incipientem præpedire conabatur, pene manibus fortiter compresso, passus est paulo post tumorem testiculi, semine inibi vel hærente, & collecto, & forte a vesiculis refluo.

Impotentiam huic affinem memorat *Ill. Deldier*, *Consult.* 1. *Tom.* 3. qua laborabat calculosus ob fistulam e vesiculis seminalibus in rectum pertingentibus; is de cætero vegetus quoties uxorem suam premebat, toties semen vix ullum e pene, at residuum in intestinum emittebat cum urina mixtum, unde sterilis erat.

XXXII. GALACTIRRHŒA; *Sparganosis* Discord. lib. 2. cap. 98. *Lactis redundantia* Sennerti.

Cognoscitur ex spontaneo lactis e papillis effluxu.

Lac in gravidis paratur eo copiosius, quo ad partum proprius accedunt, sed tenue & serosum; verum tribus circiter a partu diebus ephemera lactea papillarum & mammarum vasa galactophora diducit, & major fit lactis secretio, cujus quæ vulgo secernitur copia ad libras

tres

trus circiter quavis die assurgit. Puerperæ licet tantam lactis e mammis copiam fundant, si almæ nutrices sint, nihilominus tamen partem alium lactis in sanguine geniti per diversa loca evacuant, partim lochiorum forma ex utero; urinas turbidas, fæces minus brunneas, si sanæ sint, imo viridescentes si ægrotent, sudores etiam acidos copiosiores ejiciunt, sanguis etiam in patella extractus lacte supernatante albescit in gravidis & puerperis.

1. *Galactirrhœa mammarum; Ecoulement de lait des mammelles*. L.

Hoc symptoma puerperis quandoque accidit a lactis redundantia, cum scilicet mammam alumno sugendam præbere recusant; unde intumescentia, & quandoque inflammatio, caseatio, aliaque mala ipsis mammis superveniunt, lac continuo e mammis extillat. Visæ sunt mulieres, quæ quinto graviditatis mense libram & semissem lactis quotidie fundebant; in puerperis hoc symptoma suctione alumni vel catellorum, phlebotomia, catharsi, potu diuretico tollitur.

2. *Galactirrhœa erronea*; *Lactis effluxus ptyalismi forma* Puzos: aut *saliva deglutienda forma* Ephemer. Natur. Curiof. Ex *umbilico*; ex cute mammarum *sudoris* specie; sub *urina* forma Jour. de Med. Fev. 1758. ex *oculis* epiphoram lacteam inducens; ex *femore*, parte scarificata; ex *vena secta*, ex diversis viis extraordinariis elabens, de quibus consulatur *Synopsis Ephemerid. Natur. Curiof.* ad verbum *Lac*.

3. *Galactirrhœa virorum* Collectio Academica, Tom. 3. p. 63.

Testantur plurimi Auctores, ut *Scholtzius*, *Dolaus*, *B. Borellus*, *Laurembergius*, &c. dari viros e quorum mammis lac purum & sincerum effluebat, aut continuo per longum tempus destillabat, imo quorum alii nutricum officio functi sunt; recens vero nati fere omnes serum quoddam albescens in mammis gerunt, quod mulietculæ primis diebus emungere solent.

4. *Galactirrhœa purulenta* J. Bauhini Obf. med.

5. *Galactirrhœa atra* Ephemer. Natur. Curiof. Dec. 2. ann. 4. p. 207.

6. *Galactirrhœa lutea* Ephemer. Natur. Curiof. ib. p. 203.

7. *Galactirrhœa viridis* Ephemer. Natur. Curiof. Dec. 1. ann. 6.

8. *Galactirrhœa serosa*.

Est lactis aquosioris ex mammis effusio, quod accidit prægnantibus, si fœtus in utero moriatur; mammæ etenim flaccescunt, & lac serosum fundunt, sed hoc est accidens parvi momenti; ast in nutricibus lac serosum ultra primos dies a partu vitiosum alumno præbet pabulum; cognoscitur vero serosum, si guttulæ etiam minimæ in manu positæ statim suo pondere difluant aquæ instar; illud lac utplurimum simul est calidius, & minus dulce quam par est, adeoque rejicitur. Curatur illius vitiosa qualitas bono nutricis regimine.

XXXIII. OTORRHŒA, Linn. gen. 171.; *Fluxus aurium* Sennetti c. 9. *humidité ou écoulement des oreilles*.

Fluxus est sæpius serosus, purulentusve ac fœtidus ex auris cavo, quandoque ex hujus ambitu aut parte postica.

1. *Otorrhœa serosa; humiditas aurium*, Ettmuller. L.

Est humiditas quæ ex cryptis pone auriculam sitis, in pueris cacochymicis, sobolescit, & puris adinstar linteis maculas flavas ac firmitatem conciliat; ea vero humiditas excrementitia locum tenet vesicatorii, caput, oculos, faciem ab aliis incommodis liberat; hac repressa accidit ut vel fluxus ex aure interna etiam procedat, aut ophthalmia infestat. Uberrimam otorrhœam serosam ex ictu vide in *Ephemer. Nat. Cur. Dec. Ann. 6. obf.* 12.

2. *Otorrhœa purulenta*. L.

Ea est quæ prægressam otalgiam inflammatoriam aut parotidis suppurationem aut cephalalgiam gravem sequitur: Vide *Ephemer. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 7.* & auctores de ulceribus aurium.

3. *Otorrhœa menstrua* Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 7. App. p. 157. P.

In viro scilicet quotis mensibus liquor croceus ex aure effluere solebat, non sine fœtore: fluxus hæmorrhoidalis ex cute etiam recensetur Dec. III. Ann. 4. 6. Obf. 162.

ORDO QUARTUS.

AERIFLUXUS.

Characier est flatus vel halitus emissio inassueta. Flatus est motus aeris vel vaporis, cum sono & impetu; *halitus* est fluidum elasticum vaporis instar expansile.

XXXIV. FLATULENTIA; *Flatulence*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est flatuum ex primis viis per superiora aut inferiora frequens rejectio.

Rejectio simplex flatuum per superiora vocatur ructus, eructatio, Græcis *eryge*, Gallis *rot*, *rapport*; qui ructus sunt acidi, nidorosi, putres, insipidi, &c. Flatus per inferiora delapsi vocantur *borborygmi*, si cum humiditate quadam edantur, *bombi* vero, si cum sono erumpant, qui Latinis *crepitus* audiunt, *Gorræi definit*. Neoterici borborygmos vocant intestinorum murmura.

Omnia alimenta, potissimum vegetabilia & potulenta non satis fermentata, magnam aeris copiam continent, ut fuse docent experimenta *Hales Statique des Végétaux*; & *Cotes Leçons de Physique*. Ille aer ex vegetabilibus fermentescentibus extricatus maximam expansilitatem obtinet, ita ut sibi relictus spatium portentose majus priori possit occupare. Præterea aer purus in-

inter alimentorum bolos quotidie deglutitur, & in statu sano ventriculum & intestina molliter distendit, eorumque vacua replet calore loci debilitatus, seu expansilitate moderata praeditus. Aerem in corpore, sive genitum, sive adscititium continuo absorberi, sensim expansilitate sua orbari seu destrui, docent physici, & potissimum *Mayovv*, *Hales*que: sic duodecima fere pars aeris inspirati destruitur; sed ille aer non ad nihilum redigitur, quippe docet analisis chymica eum fluidorum, solidorumque nostrorum compositionem ingredi, ipsisque solidis duritiem impertiri; saltem certum est ea quae caeteris duritie praecellunt, ut vesicae calculi, aeris contenti copia exteras partes superare. Volumen aeris qui exit ex sanguinis suilli pollice cubico 33. pollices cubicos replet; qui ex cornu damae pollice exivit, 234. pollices aequavit; qui vero ex calculi humani pollice, 648. pollices, &c.

Aer qui per spontaneam fermentationem e pane, fructibus, seminibus, herbis educitur intra stomachum, si digestio langueat, destruitur seu absorbetur, si salivae sanae miscela digestio bene fiat, ut suadent experimenta *Ill. Pringle*, in vitro capta; bilem hujus aeris nimiae expansioni obstrare, suadent etiam experimenta *Stevvartii*; quippe si cani vivo per vulnus vesicae fellae inflictum bilis effluxus intra duodenum praepediatur, animali superveniunt borborygmi & tympanitidis symptoma; bullae aeris quae urinae ac ascititiorum lymphae in cyatho collectae supernatant, illico eum crepitu dissiliunt, & evanescunt, si contingantur pauxillo ceruminis aurium.

A putrefactione etiam extricari aerem ex animalibus, docent inflationes abdominis in cadaveribus potissimum submersis, quae ideo accedente putredine aquis supernatant. Duplex est itaque principium expansionis in aere intra animalia & vegetabilia contento, scilicet fermentatio & putrefactio preter coloris intensitatem. Cum saliva est sana, & sufficienti copia alimentis bene praeparatis, non incommodis suppeditatur, fermentatio, in vase vitreo saltem sine tumultu & sine copiosis bullis peragitur; ast cum alimenta non sunt satis masticata, vel sunt copiosiora, cum carnes nimis firmae aut adiposae, aut mixtae cum farinosis non fermentatis, aut cum saliva est parcior vitiosa, non intime alimentis immixta, fermentatio tumultuosa evadit, flatibus repletur vas vel stomachus, in quo supervenit pyrosis vel ardor interaneorum, qui salibus alkalinis fraenandus est: Vide *Pringle T. II. p.* 250.

1. *Flatulentia acida; Oxyregmia* Tralliani lib. 12. cap. de iis qui ex cruditate acida febricitant, Amati, Cent. IV. obs. 54; Pringle Exp. 36. p. 250. *Rots aigres*. D.

Ad acidum vergere omnia vegetabilia, herbas, fructus radices, panem, vinum cerevisiam, exceptis plantis terrapetalis cruciformibus & condimentis piperatis, &c., docent Chemici, ex horum alimentorum mora in ventriculo, ob defectum bonae digestionis producuntur flatus acidi; ex oleo, pinguedine, larido, aliisque similibus, ut piscibus vehementium ignis passu seu frixis extricatur eidem quoddam volatile, saporis urentis, maxime si fumum camini exceperint, cum odore ingrato empyreumatico; his assumptis oritur indigestio, & *flatulenta empyreumatica* aeris, cum pyrosi in oesophago, salivatione frequenti. Haec flatulentia curatur catharticis, dein vero si restat, utendum est absorbentibus, testaceis praesertim, oculis cancrorum, coralliis, catechu; inter si aeger sit pituitosus, frigidus, si viscida, insipida sit saliva, suadet *Trallianus* medicamenta stomachica calida, praesertim piper. Si vero sit temperamenti calidi & sicci, jubet ut utatur cibis frigidis, ex conchyliorum classe petitis, ut ostreis crudis, mytulis, &c., nec non in utroque casu consultum est abstinere a cibis vegetabilibus, & potissimum carnibus animalium indulgere: Ast aquae sale Glauberiano foetae caeteris praestant.

2. *Flatulentia nidorosa*; *Eryge cnicoffes* Graecis. *Rots pourris*. *Rapporo doenfs couves*. B.

Est ructatio ovorum putridorum odorem & saporem referens. Illi stipantur utplurimum anorexia, nausea, cardialgia, linguae sorditie alba vel lutea, saliva mucosa; e contra in oxyregmia saliva est limpida, copiosa, nulla anorexia, lingua nitida est.

Licet omnia vegetabilia putredini sint obnoxia, certum est facilius & frequentius multo a cibis animalis prosapiae ructus nidorosus pendere; maxime vero si succi digestivi ad putredinem vergant, ut synocho, amphimerina, typho, &c.: inter earoes putredine obnoxias, quae sunt diutius servatae, ex annosis animalibus quae magis tenerae, coctae, succulentae, ad putredinem facilius tendunt quam quae ex junioribus desumuntur; ita quae sunt duriores, viscosiores, difficilius putrescunt, ut conchylia. Docent experimenta *Pringle* quod pauxillum salis putredinem accersit, multum vero salis avertit; a vino, cerevisia, aceto, succo limonum etiam putredo corrigitur; sed medicamina corrigentia vix usurpari queunt, nisi prius emeticis vel catharticis primae viae expurgatae fuerint, succenturatio copioso aquae calidae potu, qui has eluat, dein ad absorbentia stomachica est deveniendum, ubi prae aliis eminet confectio hyacinthina.

3. *Flatulentia hypochondriaca*; *Flatulentia hysterica* Junckeri. *Erygmatodes nousos* Hippocratis; *Flatos* Hispanis: Gallis *Ventosité*.

Symptoma est saepius hypochondriaseos, sed quandoque in aegritudine praecipuum, unde mutatur genus; cognoscitur ex pertinacia morbi, ex flatubus ano & cato, potissimum durante digestione, erumpentibus, ructibus vero nec acidis, nec nidorosis; sed vel inodoris, aut tantum assumptorum odorem retinentibus. Adest utplurimum parvus mos tuburcinandi, aut cruda

da & dyspepta manducandi, cum querelis continuis de flatibus, borborygmis, doloribus colicis, spasmodicis diversarum partium affectibus, ptyalismo mucoso, urinis limpidis, aversationibus morosis. Vide *hypochondriasim & hysteriam*. Hic morbus pertinacissimus est ex se, & potissimum ex pertinacia & morositate ægrorum, qui sæpius & Medicos & methodum medendi mutant, nec regimini acceidere se volunt, aut cathartica repetere amant.

Curantur diœta, potu aqueo, balneis & equitatione; abstineant a cibis dyspeptis, cibos diu masticent; utantur aqua fero lactis, jusculis emollientibus, aqua pulli, aquis acidulis, balneis; sed potissimum equo vel rheda constanter utanrur; ut a curis, mœrore se liberent, & humoribus suis fluxilitatem & blanditiem concilient. *Hippocrates* 5. *Epidem.* repetitis phlebotomiis hunc morbum debellavit; nostrates hanc methodum mirantur, non imitantur.

Hispani huic flatulentiæ sunt valde obnoxii; & plures utuntur Edicto Imperatoris Claudii; quo licebat cuilibet & ubilibet flatus emittere, ut docet *Suetonius*, *cap.* 32. Qui utuntur catharticis, adstringentibus, ut rheo, ad hunc morbum sanandum, evadunt sæpe insanabiles, ut vidi. Nihil magis nocet flatulentis quam alvi constipatio, quæ exinde solet induci; ambara in hoc morbo laudatur a *Zacuto Lusitano*, *obs.* 7. *lib.* 2.; & ab *Amato Cent. IV. cur.* 54. exantlatio flatuum ex recto ope syryngæ quod excogitatum sibi tribuit.

4. *Flatulentia accidentalis*. B.

Est ea quæ a principiis procatarcticis, fugacibusque dependet, ut a cibis fermescentibus, ut musto, cerevisia immatura, syrupis, leguminibus, vino vappido, frigore suscepto, constipatione, potu frigido; differt a colica flatulenta doloris fixi, atrocis, &c.

Curatur diluentibus calidis, potu the, caffé, stomachicis, theriaca, extracto juniperi, cortice aurantiorum & carminativis omnibus, anisi, carvi fœniculi, cumini fœnine.

5. *Flatulentia infantilis*. *Cardiogmos* Junckeri, Tab. 127. n. 32. A.

Torminibus, flatibus, alvi obstructionibus, & primarum viarum sordibus fovetur hic morbus apud infantes, unde ventriculus & præcordia inflata sunt.

Mulierculæ accusant apud Germanos distorsionem vel luxationem partis cujusdam.

Sæpius hic morbus a repressis sudoribus, vel achoribus fovetur.

Curatur lenibus catharticis, mercurio dulci, syrupis de cichorio, de floribus persicorum, spermate ceti, oleis carminativis umbilico calide inunctis, ut oleo ruthæ, petroleo, &c.

6. *Flatulentia lochialis* Junckeri Tab. 135. n. 7.

Puerperæ & gravidæ ob alvi constipationem & calorem hypogastrii, aut pressionem recti, obnoxiæ sunt borborygmis & ructibus. Hunc affectum prævertunt in gravidis potus copiosus, clysmata emollientia, exercitium moderatum; In puerperis suadet *Junckerus* oleum amygdalarum, nitrum, crocum, & præterea pulveres absorbentes, juscula carminativa, aliaque in nostris regionibus non usurpanda.

7. *Flatulentia convulsiva*. *Spasmus abdominis* Sennerti lib. 3. p. 10. cap. 8., Heurnii de morbis capitis, cap. 15.

Jesuita ab *Hœsstettero* observatus per paroxysmos patiebatur flatuum copiam, rugitus & murmura in ventre, hypochondriorum dolores, accedebant simul convulsiones totius abdominis & thoracis, cum difficili & anhelosa respiratione, involuntaria seminis excretione, mentis alienatione. Similem ægrum vidit *Heurnius* Patavii, eo discrimine quod testes ad inguina retrahebantur. Hæc species ad epilepsiam valde accedit, unde ab hypochondriaca discrepat.

XXXV. ÆDOPSOPHIA.

Est flatuum a genitalibus emissio sonora; a Græco *aidoia* pudenda & *psopheo* peditum edo. Hic affectus non ita rarus est, ut debeat a Nosologis prætermitti. Accidit autem & viris & mulieribus.

1. *Ædopsophia urethræ*. Vide Freind, de febr. comm. 6., Zacut. obs. 112. l. 2.

Quidam laborabat dysuria quam calculosam putabat Medici; urinas purulentas, ramentosas reddebat, identidem cum urinis magno cum impetu & sonitu quoddam flatus erumpebant; aperto cadavere colon erat ulcere rorundo perforatum, & adhærebat firmiter vesicæ, quæ inter extimam, mediamque tunicam ductu quodam pennæ anserinæ diametro erat pertusa; inde vero a colo ad vesicam flatus pertingebant. Similem morbum nuper observavit Monspelli *Collega Illustr. D. Fizes in peregrino*, cui erat fistula in recto, & materies stercoraceæ cum urina effluebant.

Per penem in coitu flatus excerni novum est; id autem observavit *Zacutus*; loco seminis scilicet flatus erumpebat; hinc sterilis remedia quæsivit: profuerunt vero cathartica quibus sudorifica succeffere, & demum balnea domestica, quibus fertilis evasit.

Ædopsophiam urethræ inter coeundum, seu flatuum cum semine explosionem observatam videsis cum dyspermatismo apud *Frid. Hoffmannum de gravi spasmo & dolore vesicæ observatione*. 5.

2. *Ædopsophia uterina* Zat. Lusit. lib. 2. obs. 141., 142; *Tympanitis fugax* Astrucii de morb. mulier. lib. 2. art. 2. cah. 9.

Notum est tympanitides uterinas solvi solitas per flatus, cum impetu ex utero erumpentes; sed hæc flatuum eruptio fugax est, verum in tympanitide fugaci *Astrucii* quoties mulieres corpus suum antrorsum flectunt, aut abdomen, aut in coitu premi patiuntur, toties flatum sonorum ex utero emittunt; testis *Martialis* qui garrulitate vulvæ offendebantur; ex ipsamet vagi-

gina semi-prolapsa & aerem nunc includente, nunc pro situ corporis excludente peditus illos quandoque proficisci verosimile est.

Mulieri zelotypia, aut vehementi ira percitæ, uterus portentose intumuit, illa lecto commissa, stragula alternatim attollebantur, quasi subtus maximus ventus a follo fuisset explosus, hinc sibilus, qui sensim desiit, sed supervenit strepitus flatu cum impetu ex utero exeunte; *Bianchi Journ. de Medec. Mars 1756. p. 174.*

XXXVI. DYSODIA, *Puantrur.*

Est fœtidorum vaporum e corpore exhalatio, sive e naribus, ore, ventriculo; sive ex axillis, pedibus, vulva, inguinibus.

Plures sunt fœtores qui ad alia genera morborum tanquam symptomata vel accidentia pertinent, quive fugaces sunt, & dysodiam non constituunt; talis est fœtor in *febribus* continuis, ac remittentibus, in *phlegmasiis*, ut variola, miliari, in *fluxibus* alvinis purulentis, in *cachexiis*, ut carcinomate, gangræna, tabe ulcerosa, &c. : hic fœtores ab aliis morbis independentes tantum referre nostrum est.

Fœtor autem a miasmatis salino-sulphureis volatilibus per aera dispersis procedit; hæc miasmata nares ingrate feriunt, licet oculis & auribus, aliisque sensibus non percipiantur. Si aere multo leviores sint, illi sursum tanto velocius avolant, quo leviores illo sunt; si ejusdem gravitatis specificæ, tunc illi quoquo versus se diffundunt, & cum aere inspirato nares adstantium subeunt, secus cohibita inspiratione per nares non sentiuntur.

1. *Dysodia ozæna; Ozæna* Galeni, non Celsi; *Ulcere du nez, Punaisie.* Ægri Gallis *Punais.* L.

Est fœtor narium cum putridi ichoris effluxu ob ulcus membranam pituitariam exedens.

Ulcus illud vel est simplex, vel virulentum, ut cancrosum, syphiliticum, scorbuticum; ratione loci vel est in ipso narium, vel in sinuum frontalium, maxillariumve cavo alterutro.

Ex fœtore ichoris exeuntis non tuto pronunciatur adesse ulcus, cum ex narium stenochoria ob moram muci putridi fœtidus humor, nec tamen purulentus extitisset.

Utplurimum insanabilis est ozœna; & anosmamiam accersit, atque si ossium carie stipetur, si cancrosa sit, si syphilitica, periculum utut serotinum vitæ portendit.

Curatio exigit in ulcere simplici detersionem quotidianam quæ fit inspirando decoctum hordei cum melle, vel foliorum hederulæ, seu glechomatis, vel aquam calcis; si ulcus sit syphiliticum, præmitti debet hydrargyrosis, & cum medicamentis inspirandis mercurii dulcis pauxillum addere convenit. In hoc casu præter spiritum antivenereum aqua errhina sæpius naribus est attrahenda, quæ fit ex aqua majoranæ, melle, chelidonio, oleo amygdalarum, & tinctura Aloes; Locher p. 23. Si ulcus sit scorbuticum, remedia antiscorbutica, lacticinia sunt adhibenda.

Si sinus maxillaris alteruter pus fundat, quod cognoscitur ex effluxu ichoris, ex determinata capitis positura, tunc nihil est melius quam primum aut secundum dentem molarem superiorem ejusem lateris evellere, & si via puri sic non pateretur, intruso in alveolum stylo ferreo viam puri cudere, quæ operatio feliciter instituta fuit Monspelii.

Injectiones detersivæ & exsiccantes parantur ex vitriolo & viridi æris ae alumine: huc balsamum viride Metense, aliaque in Auctoribus memorata.

2. *Dysodia rhinostenote. Punaisie des camards* L.

Fœtor est narium ab earum angustia, quippe accidit ut vel mucus, vel aer in locis angustatis, diu retentus, fœtorem adipiscatur, qui aeri exspirato per nares conciliatur.

Angustia autem est multiplex; vel enim nares sunt resimæ, id est radicem versus depressæ, vel sunt polypo, sarcomate, muco spisso intus obstipatæ, vel excrescentia, fluxione obturatæ.

Si ab ortu resimus sit æger, affectus insanabilis est, & cura palliativa exigit ut quotidie aqua tepida & odorata naribus inspirata in os adducatur, sicque viæ illæ constanter eluantur, dein tabaco & odoramentis fœtor ille, prout fieri potest, corrigatur: unde merito dixit *Martialis.*

Hic male semper olet, qui bene semper olet.

Ut adolescentes quidam moschati, ambarati, &c.

Si a polypo pendeat angustia, is est vel eradicandus, vel exedendus, atque cum sæpe pendeat a syphilide, hydrargyrosi est curandus.

Si a muco narium viscido, ut in coryza, exspectanda solutio ejus, quæ vapore lactis calidi, aqua tepida inspirata acceleratur; in puerulis hæc causa vel aliqualis simitas, aut nativa nasi depressio fœtorem conciliat fugacem; quippe successu temporis nasi radix attollitur, & via libera aeri sponte paratur, vel & mucus fluidior evadit.

3. *Dysodia stomatica. Puanteur de bouche.*

Oris fœtor Auctorum vel procedit a dentibus cariosis, vel a calculoso concremento circa dentes, vel ab stomacace scorbutica, vel ab ulcere gurgulionis simplici, syphilitico, gangrænodeo.

Si a carie dentium, vel ea caries est humida odontalgiam inferens & per se fœtida, atque tunc temporis dentes cariosi evellendi, vel caries ferro candenti comburenda, aut palliative oleo caryophyllorum & cinnamomi est curanda. Si caries sit sicca, tardissime progrediens, per se vix fœtens, tunc fœtor procedit ex reliquiis carnium pridie comestarum in cavo dentis putrescentium, quæ reliquiæ post singulos pastus dentiscalpio, auferendæ, & dein os vino collui debet. Si fœtor sit ab stomacace, succo acetosæ, limonum, cochleariæ, ejusque spiritu os colluen-

luendum. Si a calculis dentium radices obsidentibus, illi ferramentis aptis sunt identidem auferendi. Si adsit ulcus gangrænodeum, ut in pædanchone, seu cynanche gangrænosa & maligna, vitæ summum imminet periculum a morbo, cui propriis auxiliis medendum. Si ab ulceribus oris illa ulcera vel pendet a syphilide, & hydrargyrosi præmissa debent bis in die elui ope guttularum aliquot collyrii Lanfranci in aqua rosarum; vel ulcuscula ab hydrargyrosi fortiori procedunt cum ptyalismo fœtido & frequenti; hoc malum est fugax, & sublato hydrargyrosi evanescit; ulcera vero simplicia oris vix fœtent, nisi sint fistulosa, sordida, cancrosa, &c.

4. *Dysodia stomachalis. Puanteur d'estomac.*

Est fœtor anhelitus procedens ab stomaco & œsophago; ille ut plurimum est putridus, & ab accidentali, vel habituali indigestione putri carnium procedens, ructibus potissimum supervenicns, jejunis familiaris, a pastu recedens; eaque curatur emeticis, catharticis & stomachicis.

5. *Dysodia pulmonica.* L.

Vide *phthisim*, *anacatharsim*, a quibus pendet; odor ille est qualem sputa phthisicorum fundere solent.

6. *Dysodia ab otorrhœa. Puantur des oreilles.* L.

Otorrhœa est fluxus serosus, vel purulentus aurium; ex auribus scilicet apud pueros non raro fluit humor seroso purulentus qui eos a morbis capitis tuto facit, sed qui ob moram in hisce cavis odorem fœtidum contrahit; hic fluxus sistendus non est, sed locus optime detergendus, renovatis quotidie spleniis, injecto hordei decocto, &c.

7. *Dysodia a tinea. Puanteur de la tete.* L.

A tinea maligna, achoribus, porrigine, testudine, trichomate, phthriasi, aliisque similibus morbis capillitii, fœtor non raro horrendus promanat, qui curandus est, ut morbi primarii a quibus pendet.

8. *Dysodia axillarum; Puanteur des aisselles.*

Est odor specialis acer, rusticis sudantibus, sordidis communis; acutior est apud homines sanguine acri & biliosio donatos.

Curatur balneis repetitis, sero lactis, quæ sanguinem edulcorant; palliatur aquis destillatis thymi, rosmarini, similibusque quotidie axillas eluendo.

6. *Dysodia hircina; Odeur de bouc.*

Est fœtor genitalium qui promanant ex ungine, seu sebo quo perinæum, vulva, & scrotum illita sunt; necnon a vapore spermatis, qui vapor fœtidus apud hircos œstro venereo percitos procul dispergitur; mulieres emunctæ naris affinem huic odorem in viris cognoscunt.

10. *Dysodia urinosa.*

Est fœtor urinæ quo inficiuntur qui enuresi laborant post lithotomiam, vesicæ fistulas, similesque morbos, nisi summa cautela utantur; is odor haleces salitos etiam refert apud homines qui munditiem contemnunt; mulieres hoc morbo viris gravius afficiuntur.

11. *Dysodia pedum; Senteur du pied de muletier.*

Est fœtor teterrimus, qui ex pedibus sudantibus exhalat, apud eos potissimum qui tibialia & udones non mutant.

Sudores illi olidi minime sunt adstringentibus repellendi, sed sanguinis acrimonia est lacticiniis, jusculis temperanda, pediluvia ex infusis aromatic's adhibenda; fontanellæ quas suadet *Zacutus Lusitanus* in hoc casu sunt ipso morbo pejores, & odorem ulcerosum ipsæ referunt.

De periculosa sudoris pedum fœtidi repressione, vide *eruditam Diss. Ill. Comitis Buchneri, Acad. Naturæ Curios. Præsidis sapientissimi.*

FLUXUM THEORIA ET PRAXIS.

1. *Symptomata in excretis* Pathologorum. *Morbi laxi*, Prosper. Alpini, *Medic. methodic. Lib. 12. & mixti, Lib. 13.*

Morbi quos Græci *rheumata*, *catarrhos*, Latini *fluxiones*, *distillationes*, *defluxiones*, Cælius Aurelianus *Rheumatismos* vocarunt, licet vi nominis *fluores* & *fluxus* significent, ad hanc classem minime pertinent, & ex causa hypothetica denominati fuere: ast diarrhœa, perirrhœa, leucorrhœa, recte a *Rheo* fluo nomen mutuatæ sunt.

2. *Character.* Morbi evacuatorii sunt illi quorum præcipuum symptoma est quilibet effluxus, ut sanguinis, seri, urinæ, sudoris, puris, alvi, uteri, &c.

Symptoma vero præcipuum est illud, monente *Platero*, de quo ægri maxime conqueruntur, quod intensitate, extensione & duratione notabilius est, aliorumque symptomatum sæpe principium est.

Commode dividuntur in *sanguifluxus*; *serifluxus*, & *alvifluxus*. Classis hæc est maxime obvia, atque mirum est eam ab omnibus Auctoribus omissam fuisse; Methodici ipsi hos morbos in duas classes amandarunt; Stahliani quidem, ut *Juncker*, *Nenter*, sanguifluxus satis apte in ordinem redegerunt; sed serifluxus & alvifluxus perperam cum morbis omnino heterogeneis miscuerunt; magis foret homogenea classis, si abortus & dystocia alio possent amandari.

THEORIA.

3. Partes contentæ quæ extra corpus debent amandari, sunt vel *fluida*, ut urina, sudor, vel *firma*, ut fæces, fœtus, placenta; ambæ vero tum sibi mutuo, tum cum partibus continentibus adhærent (*ex definitione partis in Physiol.*), adeoque non nisi per vim hac adhæsione majorem possunt extra corpus ejici: hoc notant Veteres, solo instinctu in mechanicis eruditi, quique vires expultrices a retentricibus distinguebant, optimeque senserant in omni fluxu vim expultricem retentrice majorem requiri.

4. Nec

4. Neotericis, hanc cohæsionem prætermittentes, & corporibus sese loco movendi facultatem tribuentes, rectius se philosophaturos crediderunt, si eversa illa Veterum theoria vasorum soli aperturæ, ut rixi, diabrosi, diæresi, tanquam causæ, hos effluxus tribuerent; unde nil vulgarius in Scholis, quam pro causa proxima sanguifluxui, vasorum sanguineorum solutionem, & pro causa alvifluxus, urinæ fluxus, spincterum laxitatem incusare.

5. Alter error Neotericorum est considerare moleculas fluidorum, sensibiles globulos v. g. cruoris, tanquam duros, ita ut ex eo quod orificia vasculorum lymphaticorum, aut cutis, diametrum illis globulis minorem habeant, exinde transitus eorum impossibilitatem concludant; verum uti solida per digestionem abeunt in fluida, ita fluidorum moleculæ etiam crassiores & firmiores per resolutionem, ut aqua per fervorem abeunt in vaporem, seu alitum omnium tenuissimum; sic humores nostri perspirabiles, & quæcumque sit globorum viscositas & cohæsio, illi vi sufficienti adhibita minimos vasorum hiatus pervadere possunt.

6. Cohæsio itaque fluidorum nostrorum, quæ nondum vaporisationem adepta sunt, aut in fluidum elasticum & electricum mutata, sola impedit quominus cito e machina nostra tubulosa undique porosa & pervia effluant; non vero impedit molecularum crassities, quæ viribus præmentibus obsecundans evanescit, ut quisque in alvi depositione experitur. Errant ergo Neoterici, qui ad omnem fluxum sanguinis requiri putant vasorum ruptionem, solutionem, cum sufficiat ut cruoris guttulæ, si cohæserint nimis, elongentur & angustentur, aut in orificia vasorum, non amissa integritate, nec contractilitate elastica diducantur; sic fœtus per vim expressus ab utero elongato capite, & distracto uteri orificio citra vulnus, erosionem & laxitatem ejicitur.

7. Diversi generis sunt vires, quæ contentorum effluxui resistunt, & quæ eorum effluxum excitant; Effluxui resistunt 1. mutua partium ejiciendarum cohæsio; sic scybala, ob duritiem intestinorum viribus vix solvendam, effluxui sesistunt; sic grumi cruoris, frigore, debilitate cordis, adstingente medicamine firmati, possunt resistere viribus eos trans uterum promoventibus, unde suppressio fluxus. 2. Posita vi trusiva fluidorum eadem, receptaculorum & orificiorum contractilitas, spincterum contractio; crassities, elasticitas impediunt effluxum; verum impedimentum nullum absolutum est, & nulla vis retentrix tanta, quæ ab antagonista expultrice superari nequeat.

8. Vires expultrices receptaculorum sunt 1. musculi, & membranæ musculosæ ea receptacula componentes vel ambientes, quatenus vires obtinent a conatibus tum liberis, tum naturalibus fluidum nerveum in eos immittentibus. Sic ventriculi vis expultrix est vis fluidi nervei fibras ejus organi, & musculos illud ambientes contrahentis, eo ordine, eaque directione quæ requiritur, ut cum in œsophagum, tum in pylorum ejiciantur, atque si fiat alterutrius directionis delectus, ea vi pendet a facultate sentiente, ut natura, aut libertate. 2. Gravitas ipsius fluidi ejiciendi potest effluxui sufficere, si ea orificium deorsum vergens inveniat, & resistentiis major sit; secus obstat ipsi effluxui gravitas; in quo errant illi qui lienteriam, tanquam a gravitate sola fæces ad alvum deferentur, ab intestinorum sola lævitate ducunt, licet pars intestinorum sursum, pars deorsum vergat.

9. At quæcumque sit vis expultrix, eam nunquam effluxui producendo sufficit. necessario vero requiritur ad effluxum, ut vix expultrix superet vim retentricem, & in hoc excessu consistit effluxus causa, unde intelligitur 1. quod utcumque sanguis viscosus, grumosus, grassusque sit, is potest effluere, si vis vasa premens, exprimens major fuerit; 2. quod utcumque fluxilis, tenuisque sit, potest sisti, si vires fluidi subsequentis, aut vasis continentis minores fuerint; 3. quod utcumque fortis sit contractio receptaculi, ut uteri, lecti, ea non sufficiat ad expulsionem fœtus, fæcum, nisi minor sit orificiorum resistentia; 4. quod utcumque debilis sit vis fluidum exprimens, ea sufficiat ad effluxum, si minor fuerit adhuc ejus resistentia. Merito itaque Medici methodici effluxus ad laxos partim, & ad strictos morbos redegerunt, cum fluxus principia sint æque vasorum constrictio & officiorum laxitas.

10. Falsa est Humoristarum theoria quæ causam fluxuum omnium in fluidorum tenuitate reponit; falsa Solidistarum doctrina quæ illam a solo solidorum vitio deducit; falsa Chymicorum ætiologia, quæ effluxus solis adscribit Chymicis partium elementis; vera Veterum, & vere mechanica theoria, quæ incusat vim expultricem retentrice majorem, quæque omnes Sectarum doctrinas conciliat, praxique velificatur.

11. Sanguifluxus alii ex vasis sanguiferis immediate extra corpus erumpunt, ut ex mariscis, vulneribus; alii in cava quædam statim irruunt, ut in intestina, ventriculum, pulmones, vesicam, ex quibus deinceps foras eliminatur sanguis: in prioribus sufficit, ut vel orificia vasorum excretoria, ut uteri, narium, diducantur per anastomosim, nec ea dilacerari, vulnerari necessum est, quod sine violentia externa, vel interna fieri vix posset, & sine phlogosi, dolore, ac dein subsequente suppuratione non acciderent; cum vero sæpius hæc omnia signa ruptionis, diabroseos, & diæresis deficiant, verosimilius est sæpius eos effluxus fieri per anastomosim, seu dilatationem osculorum excretoriorum; tales sunt sanguifluxus qui a pletora, aut a febrili orgasmo-

mo simpliciter oriuntur, & revertuntur, hos voco *sanguifluxus ab anastomosi*.

12. Dantur *sanguifluxus a diabrosi*, quoties scilicet erosa ulcerosa, fistulosa sunt organa ex quibus sanguis effluit, ita ut sponte ad minimum horum organorum motum pus eructetur, vel sanguis ex ulcere dimanet; nunc guttatim, nunc ubertim, talis est hæmoptisis phthisicorum.

13. Dantur *sanguifluxus a diapedesi*, quos nimia sanguinis fluxilitas excitat, quoties scilicet sanguis est dilutior, dissolutusve, ita ut per orificia nativa, etiamsi non dilatata, per ipsos cutis poros, fluidum rubrum, aut intente flavum elimineturs; talis est sudor ruber axillarum æstate pluribus accidens, talis est hæmaturia hæmatydros, hæmorrhagia, scorbuticis familiares.

14. Sunt etiam *sanguifluxus traumatici* a rixi vel a diæresi, per violentiam ruptis, aut sectis mechanice vasis; *a rixi* quidem, si impetus, & pressio sanguinis vasorum integritatem solvat, & tenacitatem jam forte debilitatam superet, quod accidit in hæmoptysi, quam validi clamores, vehementia conamina, aut pathemata excitant; in hæmorrhagia febrili critica: per *diæresim* vero fit sanguifluxus, quoties extrinsece admotum, vel intus sumptum corpus quoddam secans vasa dilacerat, ut accidit in hæmatemesi ab hirudinibus deglutitis; a clavis, frustis vitri, piscium officulis sumptis.

15. Qui vero fluxus sanguinis fiunt intra receptacula, illi, ut perficiantur, requirunt naturæ conatum, ut inde foras ejiciantur cruor; adeoque causa duplex ad eos concurrit; sic non datur hæmoptysis ex eo solo, quod rupta, erosa vasa pulmonum sanguinem fuderint, inde enim quandoque supervenit orthopnœa, syncope lethalis sine sputo cruento; sed requiritur ut naturæ conatus, tussis dictus, seu expectoratio sanguinis effusi, cum priori causa concurrat; ita & in hæmatemesi, hematuria, aliisque, in quibus sanguinis extravasatio est principium morbi sanguifluxus dicti, cujus causa est conatus naturæ ad expellendum illum sanguinem extravasatum.

16. Alvifluxus alii per superiora fiunt, ut vomitus; alii per inferiora, ut diarrhœa; quidam ano simul, & ore ut cholera. Dejectio per inferiora fit viribus expultricibus intestinorum, diaphragmatis, & musculorum abdominalium, concurrentibus ani elevatoribus, & sphinctere, qui simul detenduntur, seu gradatim laxantur, ut in omni motu concurrit antagonistarum laxatio cum sociorum, & directoris musculi contractione; concursus ille simultaneus tot musculorum, diversis modis ad eumdem scopum conspirantium, non intelligitur, nisi principium movens idem sit quod horum contractionem, illorum laxitatem dirigat, datoque tempore & ordine, viribus ad resistentias proportionalibus exsequatur; nec enim alia potest esse ratio cur eo ordine, eo rhythmo tot actiones diversæ perficiantur: ergo verosimilimum est principium illud esse quod necessitatem hujus actionis sentit, seu animam esse; nec ulla ratio sufficiens potest assignari cur ex stimulo ubique diffuso potius subsequatur peristalticus quam antiperistalticus intestinorum, aut ventriculi motus.

17. Qui ex stimulo vellet explicare cur ægri v. g. in extremo periculo certis verbis Dei auxilium implorant, illi deberent exponere cur certi linguæ, laryngis, pectorisque musculi dato ordine; certa vi, certaque combinatione moveantur potius quam modis aliis, æque possibilibus, & numero infinitis, ex quibus hæc verba minime pronuntiarentur; determinari autem facile potest quod ille concursus determinatus organorum facultati seligenti soli tribui debeat, atque eadem demonstratio valet pro aliis actionibus similibus, quas proinde veteres Medici animæ facultati merito tribuerunt, ut patet ex *Riverii Physiologia*.

18. Vis expultrix itaque ventriculi, ad vomitum v. g. agens, non est solummodo, ut Neoterici putant, vis fibras musculares ventriculi contrahens, quæ viget in digestione, in gastrodynia flatulenta, absque ulla expulsione, quæque viget etiam in lienteria absque ulla vomitione; sede est præterea vis quæ determinate pylorum occludit, cardiam reserat, & simul motum antiperistalticum ventriculi efficit, quæ denique organis ad finem optatum conspirantibus, & selectis utitur. Hanc vero vim agere in vomitu ex attenta effectuum consideratione demonstrari potest.

19. Hanc facultatem, cui ea vis debetur, esse animam, probatur ulterius ex eo quod nullus fere fit alvi fluxus, vomitusve quem anima solummodo pathemate affecta in corpore prius sanissimo non possit excitare. Quot sunt concionatores, qui cum prima vice cathedram conscensuri sunt diarrhœa laborant? Quot delicatæ mulieres, quæ si apposita mensa audiant ulceris cancrosi aut cadaveris putris descriptionem, nauseant, & vomunt? Quot qui pro libitu tussiunt, ructant, vomitum cient? Quot qui alvum onustam pro tempore supprimunt, pro lubitu exonerant, qui præ ira largius mingunt, præ pavore sudant, præ suavis fructus idea salivam secernunt, præ commiserationе lachrymas fundunt, ut millena alia mittam?

20. In statu æquilibrii inter potentiam quæ ope fibræ circularis comprimit cylindrum, & resistentiam illius cylindri, spatium percursum a potentia motrice est ut circumferentia, & spatium a resistentia percursum est ut radius: ergo vis impensa a potentia motrice in statu æquilibrii est ad vim resistentem ut 7. ad 44., seu circiter sexies minor; momenta enim sunt æqualia, quando vires sunt reciprocæ spatiis eodem tempore percursis.

21. In contractione maxima musculosæ fibræ uni sui

sui tertia parte possunt decurtari: fibræ itaque circulares, quæ vesicam, uterum, aliodve viscus sphæroideum constringunt, possunt maxima sui contractione ejus cavum imminuere in ratione 27 ad 8, seu plus quam subtripla prioris amplitudinis, cylindrorum vero cavitas a febris circularibus potest imminui in ratione 9. ad 4. seu circiter subdupla.

22. Si vesica alteram diametro decies superans, & æquali prædita orificio imminuatur eadem quantitate quoad diametrum, ita ut diameter majoris sit 10. pollicum, minoris unius pollicis, & utriusque diameter intra idem tempus decrescat per contractionem fibrarum circularium uno pollice, quantitas fluidi, quæ ex majori exibit, erit ad quantitatem, quæ fluet ex mediocri ut 271. ad 1. verum velocitates fluidorum per orificia eadem fluentium sunt ut quantitates eodem tempore effluentes, ergo in priori velocitas effluxus est 271 vicibus major quam in posteriori; ita ut vel minima majoris receptaculi contractio sufficiat ad magnum effluxum excitandum; minime itaque æstimanda est quantitas effluxuum ex receptaculorum contractione, nisi habeatur eorum capacitatis consideratio.

23. Quantitas effluxus ex diversis orificiis sub diversa velocitate fluidi, & diversis temporibus, est in ratione composita orificiorum, velocitatum, & temporis, ita ut, si cætera sint paria, quantitates fluidi effluentis sint ut numeri, & magnitudines simul orificiorum; si orificia sint paria, ut & tempora, quantitates crescunt aut decrescunt pro ratione velocitatum; & demum si orificia, & velocitates pares sint, quantitates sunt, ut tempora quibus fit evacuatio.

24. Quantitas fluidorum in diversis subjectis sanis, & similibus, est eorum ponderi proportionalis, ita ut cum pondera sint in ratione triplicata quarumvis dimensionum, in adulto sex pedes alto quantitas fluidorum sit octies major quam in puero decenni utplurimum tres pedes alto.

25. Evacuatio morbosa eo periculosior censetur, quo intra datum tempus quantitas effluxus major est, & quantitas nativa hujus fluidi minor est in corpore; ergo jactura unius libræ sanguinis in puero est æque periculosa cæteris paribus, quam jactura octo librarum in viro duplo altiori.

26. Periculum sanguifluxus eo majus est, quo copiosior est, simul breviori tempore absolvitur; quippe minus est periculi si jactura duarum librarum sanguinis fiat intra septimanam, quam si fiat intra diem, cum intra id temporis tanto minus reparetur jactura, quo minus temporis intercedit, & e contra.

27. Malum quod ex sanguifluxibus immedicis resultat, minus pendet a quantitate fluidorum imminuta, quam ab eorum qualitate mutata, quippe cum jusculà, & potus quarta quavis hora ad uncias sex circiter ingerantur, adeoque fluidi quantitas corpus subiens intra diem ascendat ad 72 uncias; facile accidit ut multo major sanguinis amissi quantitas resarciatur. Verum quoniam nonnisi successu temporis, & viribus vigentibus, quantitas chyli cruoris qualitates adipiscatur, seu ruber, sapidus, inflammabilis, actuosis principiis foetus evadat, evidens est damnum a sanguifluxibus imminens, ut emolumentum a phlebotomiis spectandum, esse potius repetendum a crasi cruoris mutata quam a copia imminuta.

28. Phænomena, quæ a profusis sanguifluxibus procedunt, sunt varia pro diversa quantitate, & diuturnitate effluxus. Audiamus Illustrem Medicum, qui in sanguineis ægris rheumatismo affectis viginti libras sanguinis intra biduum emittere solitus est. Quidam nauta, *Coste* vocatus, rheumatismo laborans, & meticulosus, more meo decem intra biduum phlebotomias passus est, in singulis libras duas sanguinis amisit, & eodem tempore sanguis ad libras duas e pede, & totidem e brachio tum mane tum sero effluebat; in primis phlebotomiis præ timore incidebat in lipothymiam, ita ut adhortandus esset, ut bono animo esset, nares & tempora aqua Reginæ Hungariæ foveda, & ut sufficiens cruoris copia flueret, aqua in faciem erat projicienda, aut etiam vinum ipsi propinandum; cum nova sequenti die vix celebrata esset phlebotomia, syncope supervenit cum convulsionibus, facie extincta, & plumbea corpus evasit frigidum, & in tantum soporem incidit, ut vix ulla vitæ indicia exhiberet; pulsus nullus, oculi clausi, sudor frigidus terrore adstantes & Chirurgum prostravere: adstantes conclamantes effugerunt; Medicus ope cardiacorum ipsi opitulabatur; paulo post pulsus, calor, visus rediere, soporeque discusso, æger dixit se nescire unde veniat, perfecta quiete, & dulci somno se potitum esse; hora tamen quarta vespertina ultima phlebotomia e pede ad libras duas feliciter celebrata fuit, & vigesimo post die æger, quem mortuum crediderant, videre omnes in plateis optime valentem: *Observations intéressante sur la Goute* 1745. *pag.* 377.

29. Virgini 25. annos natæ, similea phlebotomias patienti, post quartam supervenere lipothymiæ fugaces, & dein morosis hysteriea, in qua nunc ridebat, nunc plorabat, dein in magnum mœrorem incidebat, cui succedebat terror panicus; quæ symptomata post syncopem etiam graviorem sequentibus phlebotomiis supervenere; demum synochus putris accessit, atque post longam convalescentiam pallida, & pedibus œdematosa vixit. Quotidianum autem est videre quod ab intempestivis, & pluries repetitis phlebotomiis aut sanguifluxibus œdemata pedes, tibias, imo anasarca, & ascites invadant.

30. Ex historia priori videtur concludi posse pavorem potius quam inanitionem vasorum hisce syncopibus, & convulsionibus ansam præbuisse, cum post quartam phlebotomiam accesserint,

cum sanguine plus ejicitur materiæ morbificæ quam sanctæ; adde quod humores e sanguine sensim secernantur, adeoque sensim fiat eorum a massa sanguinea separatio; & etiamsi e receptaculis ubi asservantur deinceps subito & affatim ejiciantur, non ita infringuntur vires, quam ubi vasa sangufera pari velocitate evacuantur tum humoribus, tum sanguine; robur enim non infringitur ab alvifluxibus in hoc casu a vasorum collapsu, & fluidi nervei jactura, ut accidit in sanguifluxibus.

40. Quo plus virium impendit natura in contrahendis musculis ad fluxum efficiendum necessariis, eo plus imminuitur robur in ratione magnitudinis, & intensitatis conatuum, eorumque durationis, si ad vomitionem unam intra diem unus gradus virium impendatur, ad decem vomitiones intra idem tempus decem gradus absumentur; jam supponamus vomitiones esse intensiores, alias vero leviores duplo, eodem dato numero; quæ erunt duplo intensiores ratione virium impendium exigent duplo majus; si vero ad unam vomitionem duplo plures musculi agant eadem intensitate quam ad alteram; duplo plus virium impendetur; denique si per dies duplo plures perseveret vomitio, duplo plus virium etiam ab hoc titulo requiretur.

41. Si itaque æstimetur magnitudo conatuum ex numero musculorum qui contrahuntur, & eorum conatuum numero, intensitas vero ex altitudine ad quam hi musculi contrahuntur, demum duratio ex longitudine temporis per quod morbus perseverat, evidens est, quod neglecta etiam differentia a quantitate & qualitate materiei rejectæ, periculum mire variare potest, & in casu superius recensito sequitur unum fluxum esse sexdecies periculosiorem altero ejusdem speciei; atque si quantitas humoris effluentis, ejusque qualitas utilis ad virium dispendium, concurrat in eadem ratione trigesies, vel sexagesies, &c. majus fieri posse periculum.

42. Periculum mortis eo majus est, quo virium dispendium in morbo majus est, & robur vitale minus. Robur enim est penus virium, quas exhaurire citra mortem impossibile est; cum itaque tanto facilius exhauriatur penus, quo minor est & quo dispendium actuale majus, sequitur plurimum periclitari eos qui morbo prægresso, pravo victu, inedia, ætate provecta, aut juniori sunt infirmi, si gravis fluxus illis superveniat; atque sub eodem fluxu periculum esse proportionale infirmitati habituali ætatis, constitutionis, &c.

PRAXIS.

43. Cum causa fluxus cruoris sit excessus virium expellentium supra vires retentrices, evidens est, quod si sanandus sit ille fluxus, tollendus est necessario ille excessus, quod si augendo vires retentrices, vel imminuendo expultrices, ita ut posteriores prioribus non prædominentur; ergo duplex est indicatio adimplenda simul; sive enim augeamus vires quæ retinent, non auctis expellentibus; sive expellentes vires minuantur intactis prioribus; sive denique augeantur retentrices in majori ratione quam expultrices, necessario tolletur fluxus.

44. Verum apprime cognoscendum est prius num fluxus ille sit morbus salutaris, qui scilicet majorem præcaveat, vel sanet illius principia auferendo. Vidi pluries, sanata diarrhœa serosa, supervenire ascitem; suppresso diabete hysterico, anasarcam reverti, gonorrhœa suppressa, syphilidem nidulari; anacatharsi retenta, dyspnœam intendi; menorrhagiæ suppressæ diversos morbos succedere, &c. nullum itaque fluxum activum reprimat Medicus, quin attenderit num plus emolumenti ab eo sanato spectandum sit, quam timendum ab eo sanato detrimenti; sæpe Medici operose nihil agunt, aut nedum prosint, magis nocent.

45. Fluxus activi sunt illi in quibus vires expellentes sunt vires naturæ ad effluxum sollicitatæ, vel per quantitatem materiæ morbificæ, vel per ejus qualitatem, vel per errorem. Fluxus passivi sunt illi qui ab imminutis tantum resistentiis, non auctis naturæ conatibus, dependent, ut sanguifluxus a vulnere, ulcere, rupto varice, aneurysmate, a diapedesi scorbutica, sudor ab asthenia, alvifluxus a laxato sphinctere ani, enuresis a simili principio, ptyalismus a laxitate, &c. in istis evidens est nullam esse utilitatem fluxus, adeoque eos esse curandos, quod de activis non semper verum est.

46. Vires expultrices ideo agunt fortius quod sollicitantur, atque apprime respiciendum est num. 1. copia materiæ morbificæ; num. 2. ejus acrimonia; 3. num causa morbifica; 4. num erroneo conatu natura ad hunc fluxum sollicitetur; 5. num ob nimiam sensibilitatem & hystericam dispositionem, conatus sint vehementiores quam Par est; 6. num intempestivi sint.

47. Si copia materia morbificæ conatus proportionales sollicitet, æger fluxum bene fetet, adeoque fluxus est naturæ committendus, ut si plethorico proportionalis accidat sanguifluxus; si helluoni diarrhœa stercorosa, si ascitico larga enuresis, asthmatico plenaria anacatharsis, crapuloso vomitus, &c. Si vero major judicetur, moderandus est fluxus, si intempestivus, detinendus est usque ad tempus opportunum.

48. Si vero acrimonia materiæ morbificæ fluxum sollicitet, indicationes desumendæ sunt a quantitate fluxus robori relativa, & ab acrimonia materiæ peccantis; præterea distinguendum an hoc fluxu liberetur corpus ab hac acrimonia; num vero minime: si sanguis acer scorbuticus effluat, imminuitur quantitas sanguinis minime excedens, nec residui mitigatur acrimonia, ergo supprimendus est effluxus, & mitigandus tantum sanguis. Sed si saburra in ventriculo contenta alvifluxu anoterico ejiciatur, liberatur corpus ab hac noxa per vomitum, ergo juvandus, aut moderandus, aut naturæ com-

P 2 mit-

mittendus; juvandus, si vires naturæ langueant; moderandus, si metus sit ne robur deficiat; naturæ committendus, si recte procedat.

49. Si a causa mechanica sollicitetur fluxus, illa causa est auferenda; si v. g. hæmatemesis ab hirudinibus, pyuria a calculo, menorrhagia a placenta post partum relicta in utero, evidens est hirudines esse necandas, vel ejiciendas, calculum extrahendum, placentæ frustum educendum, ut naturæ conatus cessent, & fluxus sistatur, aut si ablatio impossibilis sit, naturæ conatus anodynis & narcoticis sedandus.

50. Si errores sunt naturæ conatus, seu non conducant ad principium morbi auferendum, ut in ultimis exemplis, aut ubi ex tussi fit hæmorrhagia, ex vomitu menorrhagia, enuresis, ex cranii ictu vomitus, ex sternutatione quia abortus, &c. quia evidens est effluxus illos a natura non intendi, nec proinde utiles esse, illis opponenda sunt remedia; quorum tutiora sunt quæ tollunt materiem morbificam, quam respiciunt illi conatus. Sic in vomitu ab ictu capitis phlebotomia; in enuresi a tusse bechica; in ptyalismo a nausea vomitum juvantia, & similia conveniunt.

51. Si nimia sensibilitas, aut ut hodie placet, irritabilitas, fluxui ansam præbeat, ut in vomitu hysterico, gonorrhœa, oneirogmo, epiphora ophtalmica, diarrhœa a dentitione, sedandus est fluxus, si inutilis, aut excedens; tollendus vero omnino per narcotica, dolorem physice, vel mechanice lenientia.

52. Si intempestivus ratione loci, vel temporis tunc ad debitum locum & tempus eum demittere opus est; sic ratione loci menorrhagia ex naribus, podice, digitis, papilla, ea ad uterum si fieri potest revocanda; diarrhœa quæ noctu revertitur, quæ gravidam molestat, quæ exhaustum enervat, supprimenda.

5. Vires expultrices agunt fortius, quia sollicitantur; sed etiamsi non nimium sollicitentur, illæ debent quandoque imminui, cum scilicet majus impendet periculum a fluxu perseverante, quam a virium expellentium imminutione; vires autem illæ imminuuntur, 1. detracto sanguine per phlebotomiam, aut aliam quamcumque viam; 2, fluxu ipsomet, ut seroso, alvino, uterino, &c. 3. diæta parca, liquida; 4. potu laxante, diluente, refrigerante; ea etenim omnia robur sanis consuetum detrahunt, & detracto robore omnes vires minuuntur, nisi inæqualis earum distributio fiat, ob partis cujusdam necessitatem, ut cordis, aut irritationem singularem.

54. Sic in vehementi cholera, dysenteria, aliisque effluxibus acutis, non solum initio detrahitur sanguis respectu plethoræ, & infarctus inflammatorii, qui timetur; verum etiam, ut detractis viribus cordis, contractio fortior ventriculi, & intestinorum sedetur; sic in hæmoptysi, hæmorrhagiisque aliis febre acuta, aut plethora stipatis, non solum detrahitur sanguis ut plethora tollatur, verum etiam ut robur imminuatur, adeoque moderatiores evadant vires sanguinem trudentes; cum autem in serifluxibus, & alvifluxibus chronicis robur non majus sit quam par est, & continuo minuatur a morbo, phlebotomiam omittimus, & solum diæta jurulenta, potu diluente, si sit acrimonia, vel siccitas, roboris moderamini prospicimus.

55. Utile est etiam vires expultrices minuere per diversionem, id est, fluidi nervei impetum alio divertendo, quod præstant irritantia procul ab effluxus loco admota; sic in hæmorrhagiis narium, Veteribus solemne erat ligaturas dolorificas cruribus, tibiisque injicere; in menorrhagia cucurbitulam siccam mamis apponere; sed hoc est incommodum, quod dolor, irritationes illas necessario concomitans, robur detrahat, adeoque satius est iis revulsivis auxiliis abstinere juxta Neotericos.

56. Non idem sentiendum est de derivationibus ex parte nobiliori, & magis sensibili in minus nobilem, sensibilemque, maxime cum pauca est effluxio, & hujus desuetudo est inducenda; sic feliciter in epiphora catarrhali, quæ oculos lædit, per lobum auriculæ setaceum ex cortice thymelææ trajicitur, vel vesicatorium pone aures applicatur, ut huc derivetur seri acris oculos molestantis effluxus; sic per diuretica, & sudorifica diarrhœam serosam sanamus, & ephidrosim habitualem per cathartica avertimus, quæ in serifluxibus tantum obtinent.

57. Jam vero vires retentrices augemus multiplici modo per auxilia mechanica, tum chirurgica, tum gymnastica, & per auxilia physica, tum hygietica, tum pharmaceutica.

58. Auxilia chirurgica ad sistendos sanguifluxus sunt, torcular, quo in amputationibus utimur, pressio manualis interventu lintei carpii, aut boleti igniarii, turundæ ex linteo intra nares intrusæ, fasciæ & splenia in vulneribus, &c. Auxilia gymnastica sunt, posituræ commodæ, ut statio erecto capite in hæmorrhagia narium, situs horizontalis & quietus in alvifluxibus, sessio comprimens partem ex qua quid effluxurum est.

59. Auxilia hygietica sunt aer frigidus, aqua frigida in ephidrosi, in sanguifluxibus calore, febre stipatis; frigida enim poros, vasaque externa constringunt, cruorisque fluxilitatem imminuunt; alimenta incrassantia, refrigerantia, demulcentia, prout materies morbifica est acrior, calidor, magis activa & concentrata.

60. Auxilia demum pharmaceutica vocantur, adstringentia medicamina tum intus, tum extus adhibenda.

CLAS-

CLASSIS DECIMA.

MORBI CACHECTICI,

SEU

DEFORMITATES.

1. QUalitates mutatæ Pathologorum; *Vitia corporis*, Fel. Plater. scilicet *deformationes*, *discolorationes*, *exturberantiæ*, *defœdationes*, & *consumptiones*: *Morbi feroso-lymphatici*, Stahlianorum; a Græco *cacos* pravus, & *exis* habitus, forma.

2. *Character* est ægritudo chronica, cujus præcipuum symptoma est vitium formæ in magnitudine, figura, vel colore.

Ægri vocantur *cachectæ*, *cachectici*, *cacochimi*, *deformes*; Gallice *cachectiques*, *cacochymes*, *malingres*.

THEORIA.

3. Forma, pulchritudo est complexus jucundus omnium qualitatum, quæ ætati, sexui, regioni conveniunt.

4. Qualitates in Physiologia sunt corporis dispositiones sensibus obviæ, sine motu locali spectatæ; aliæ mechanicæ, ut moles, seu magnitudo, figura, numerus, proportio partium; aliæ physicæ, quarum non nisi confusa potest obtineri idea, ut color, odor, &c.

5. Nares resimæ, capilli lanati, labia prominentia, color niger apud Africanos complexum jucundum qualitatum, adeoque pulchritudinem designant; facies rhomboidea, oculi parvi, lutei, labia, crassa, pallida, dentes nigri ex Bethele, color brunneus, striis cæruleis pictus, ungues prælongi, aures pendulæ, mentum imberbe, &c. placent apud Siamæos. Statura tres pedes alta, caput subquadratum, color fuscus, labia crassa & reflexa decent Pygmæos Hudsoniensis sinus, ut statura gigantea, macies, color niger Groenlandicis arridet; nares crassæ, depressæ, clavo ligneo perfossæ, aures simili clavo ornatæ, caput amplum, globosum, capilli breves, rubro-luteo & cæruleo variegati, apud novæ Guineæ Incolas; apud Timorenses color aurichalceus; apud Magellanicos cupreus; apud novæ Hispaniæ Incolas color initio ruber, dein nigricans, visus hemeralopum; in Madagascar cutis nigra, cicatricosa, adipe fœtido illita, ut Gallis Indicis, vox glaciens, aut singultuosa; apud Caffros pedum elephantia, ut apud Alpigenas quosdam bronchocele; apud Jaggas os antice edentulum mulieribus, & oculi strabones; in regno Loango pallor cadaverosus, oculi strabones, & hemeralopes; apud Hottentotos unius testis castratio, appendix hypogastrii apud mulieres pudenda tegens, illitus corporis ex adipe & fuligine, fœtor, &c. pro totidem leporibus habetur.

6. In hac classe vero Europæorum tantum deformitates morbosas, seu notabiles enumerabimus, & eas maxime quæ symptomata in functionibus, aut in excretionibus accrescere solent; atque dividemus hos morbos in macilentos, tumidos, tuberosos, leprosos, & decolores.

7. *Moles* corporis absoluta, sive major, ut gigantea, sive minor, ut pygmæa, nullam deformitatem involvit; verum moles deformis est cum aliæ partes relative majores aut minores sunt, atque ea est quæ viget in tabidis, & in tumidis.

8. Tabidi sunt illi in quibus moles partium corporis mollium minor est respectu ad compagem osseam, quam fert formosa corporis fabrica in statu sano adultorum; adeps dimidiam corporis partem componit; ita ut pingues ejusdem altitudinis duplo magis ponderent tabidis; viscera in tabidis ejusdem ætas, & altitudinis, si omentum excipiamus, ut adipem detrahamus, sunt æqualia pondere pinguium visceribus: arteriæ vero, & venæ respectu ad pondus corporis duabus quintis partibus ampliores quam in adiposis, licet sint absolute æquales.

Comparatio ponderum totius & partium in macilento.

Pondera.	*unc.*	*dragm.*
Corpus totum.	1140.	0.
Cerebrum.	56.	0.
Pulmo cum mediast. & pericardio.	66.	0.
Cor nudum.	10.	0.
Hepar.	45.	0.
Intestinum tenue.	21.	6.
crassum.	17.	4.
Mesenterium.	8.	0.
Lien.	6.	4.
Ventriculus.	5.	3.
Vesica.	5.	0.
Ren sinister.	4.	4.
dexter.	4.	3.
Pancreas	2.	4.
Epiploon.	1.	0.
Capsulæ renales duæ.	0.	3.
Cutis sine adipe.	160.	0.

9. Pondera viscerum in macilentis sunt duplo majora respectu ponderis totius corporis humani quam in sanis pinguibus: ergo si jecur v. g. renitatur tactui, tunc ejus moles videbitur major absolute, quam in statu sano, etiamsi minime tumeat; difficile est itaque in macilentis judicare de augmento seu tumore viscerum.

14. Adeps solvitur in omnibus morbis febrilibus, inflammatoriis, alvifluxibus, serifluxibus, maxime in suppuratis, & sudantibus necnon ab agrypnia, labore, pathematis diuturnis, ut mœrore, a doloribus, &c. ergo his succedit macies.

11. Quadratum cutis segmentum in pectore cadaveris atramento descripseram, cujus longitudo 85. 7. linear. latitudo 102. adeoque superficies

ficies 875t. lin.; resectæ vero cutis illa pars habuit in longitudine 57. 2. & transversæ latitudinis 94. lin. adeoque superficies fuit æqualis 5386. lin. ergo plus quam tertia parte minor priore.

12. Minima vis fluidum impellens intra plures vesicas valet superare intra longum tempus magnam resistentiam; textus cellulosus, intra quem adeps a vi circulationis adigitur, debet itaque, licet lentissime distensus in adiposis, cutis contractilitatem superare, eamque nitidam, glabram, turgidulam reddere; verum ubi viscositas, qua resistit adeps calore, alkalescentiave soluta est, tunc adeps cedit vi contractivæ cutis, quæ sui juris facta, rugosa, stricta & arctior evadit, ut patet experimento allato: ergo & corporis moles debet in partibus carnosis imminui, color floridus in sordidum mutari ob eruoris expulsionem a cute contracta, imo si adeps uberius effluat quam a cutis contractilitate spectandum est, cutis debet esse flaccida, marcidaque, ut in atrophia accidit.

13. Quoniam vero ossium capita seu apophyses in genubus, manibus, omoplatis, &c. sola cute teguntur, nec a macie decrescunt, illa videntur excrevisse, si de eorum volumine ex carnium mole judicemus, ut non raro defectu attentionis accidit; ergo in hoc casu articuli in macilentis protuberare videntur, & fieri potest, ut rachiticos judicemus, qui simpliciter macilenti sunt.

14. *Extuberantia* partium est earum supra consuetam libellam elevatio; fit autem vel in partibus omnibus carnosis ab adipe, ut in polysarcia, vel ab humore collecto, ut in anasarca, vel in partibus quibusdam tantum, ut in ascite, physconia, vel in osseis partibus, ut in rachitide, vel in subcutaneis cutaneisque glandulis, ut in leprosis; in quibus duo sunt potissimum spectanda, scilicet exturberantia, quæ est symptoma classis, cujus theoriam ex theoria tumorum primæ classis deducere est; symptomata accessoria, quæ ut plurimum vitiosam sanguinis humorumque crasim arguunt, ut virus syphiliticum, scorbuticum, cancrosum, leprosum, scabiosum: quandoque insectis tribuenda sunt, ut phthiriasis, malis, &c.

15. Vitia crascos, quæ hos morbos fovent, adhucdum in obscuro latent; & nondum Chemia satis adolevit, ut ad eorum cognitionem claram nedum distinctam nos possit manuducere; quidquid enim novimus de salium alcalescentium, & acidorum indole, aut vitibus, nimis est genericum, nec quidquam fere prodest ad specificam virus syphilitici, scorbutici, cancrosi cognitionem assequendam; cum itaque horum theoria sit confusa, necessum est ut therapeia sit empirica.

16. Corpus humanum præbet hospitium multis insectorum generibus, ita ut nulla sit fere pars quæ insecti sui generis evolvendis; nutriendisque non inserviat. Capiti insident pediculi; cutim sugunt cimices & pulices; aures infestant forficulæ; in natium sinubus muscæ ova sua deponunt; in carnibus dracunculi; in ventriculo, & intestinis lumbricus, tænæ plurium specierum; in recto ascaris; in ductu choledocho ovium alia insecta nidulantur; horum venena sunt nobis medicamina; quæ sola experientia cognoscuntur: omnia autem Insecta vel ex ovis incubatis prenascuntur; ut pediculi, vel forte ex frustis majorum resectis, ut polypi, germinant; quod de tænia verosimillimum; est verum ea theoria nondum sufficienti luce est collustrata, ut ad praxim medicam deducere non valeat; ergo iterum hic sola valet empiria, imo cognitio vermium horumce historica nondum satis est evecta.

17. *Decoloratio* est nativi coloris in alienum mutatio. Europeorum color alius est in genis, ut rubro-roseus; alius in cute residua, ut albo-roseus; alius in iride, ut dilute cæruleus, fuscus; datur in uvea niger, in nævis etiam color ab illis omnibus diversus, frustraque hos omnes a nativo cujusdam humoris peculiaris colore repeteremus, cum nullus sit humor in nobis cæruleus; atque ex theoria colorum mechanica, quam *Newtonus* adumbravit, *Eulerus* elaboravit; resultat tantum ex data tantummodo crassitie molecularum inconspicuarum, & data densitate pendere diversos colores seu determinati toni vibrationes in lucis radiis; verum inde nil ad praxim utilis adhuc redundavit; ergo mere empirica est decolorationum qua talium therapeia, & hoc tantum superest, ut obstructiones viscerum vasorum debilitatem, cacochymiasque varias hisce morbis conjunctas curemus, quod in generibus tantum atque speciebus quibusdam horumce morborum exponemus.

18. Chronici sunt omnes morbi hujusce classeos, id est diuturni, & periculosi simul si gangrænam excipiamus, quæ brevis, & periculosa est, adeoque acuta. Morbus est naturæ conatus ad corrigendum corporis viventis statum: corrigere est in melius mutare; cum itaque vitiosus est corporis status, natura hujus confuse conscia utitur suis organis ad vitium illud fluidorum, & solidorum corrigendum; vitium illud est vel materies noxia functionum exercitium lædens, vel obstruendo vel irritando, & prout organa utiliora impedit vel lædit, eo promptiora, & fortiora conamina exerit natura ut ab illa materie se liberet.

19. Verum quo potentia motrix limitata fortiora exerit conamina, eo symptomata ab hisce conatibus orienda, ut febris, convulsio, fluxus, dolor, graviora sunt, & virium impensæ majores; atque ex eo quod symptomata greviora sint, viriumque impensæ majores, eo minus perseverare possunt sine periculo; ergo eo brevior, & periculosior est morbus seu acutior.

20. Mors omnium virium exhaustionem aut suppressionem supponit; exhauriuntur eo citius vires, quo majores conatus exeruntur, & quo parcius est vitium promptuatium, seu minus est robur;

robur; supprimuntur seu soffocantur eo promptius vires, quo materies morbifica est vehementior, & cum robore minori vires impensæ majores; in morbis acutis materies morbifica vehementius agit; & vires impensæ proportione eadem sunt magnæ: ergo duratio morbi est in hoc casu plus minusve brevis, prout robur nativum minus vel majus est.

21. Si materies morbifica obstruat vasa sanguifera, ea vel intercipit totam molem sanguinis circulantis per obstructionem in quacumque alvei sanguiferi sectione sectam, & in hoc casu mors in promptu est. Si dimidia pars ramorum primi ordinis obstruatur, circulatio fit per aliam partem dimidam, morbusque duplo minus est acutus: si dimidia pars ramorum secundi ordinis obstruatur, quarta tantum pars circulantis in sanguinis intercipitur, & periculum est quadruplo minus; si demum decimi ordinis pars dimida vasorum obturetur, obstructio intercipit tantum 512am sanguinis partem, & periculum toties minus est.

22. Obstruitur fere totus alveus sanguinis in orthopnœa, seu subita totius pulmonis inflammatione, constrictione, aut ingurgitatione, qualis in suspensis, fumo sulphuris præfocatis: totus enim sanguis transiturus per ultima vasa pulmonum subito hærens infarcit totam arteriam pulmonarem, eor extremos conatus eosque frustraneos exerit, illico perit animal.

23. Si vero dimidia pars vasorum pulmonarium infarciatur, ut in peripneumonia gravi, tunc conatus maximos, & huic resistentiæ proportionales exerit natura, usquequo resoltus sit infarctus, unde salus intra tres, vel quatuor dies: vel usquequo vires sint exhaustæ, unde mors intra illum circiter terminum.

24. Verum si ren alteruter obstruatur, quoniam una arteria emulgens decimam circirer totius sanguinis a corde ejecti partem transmittit, decies minus est periculum mortis quam in orthopnœa, & quinquies minus intercipitur sanguinis quam in peripneumonia gravi; ita & labor morbosus ad multo plures dies extendi prodest, & morbus non ita acutus est.

25. In morbus febrilibus & inflammatoriis, quales fere sunt omnes acuti, datur interceptione sanguinis ratio sufficiens periculi; verum in soporosis, ut apoplexia, idem vasorum cerebri infarctus datur, & ex eo infarctu intercepto fluidi nervei, unde virium suppressio, & proinde debilitas. In dolorificis, ut gastrodynia, colica, non solum ob dolorem absumitur fluidum nerveum, verum ut inflammatio sæpius accedit, ex constrictione vasorum circulatio intercipitur; ergo ea theoria omnibus acutis intelligendis sufficit.

26. Cronici sunt illi, qui juxta *Hippocratem*, ultra 14. dies extenduntur, & juxta Neotericos, ultra septem septimanas; in illis vero major est distantia ab initio ad incrementum, ab incremento ad statum, & sic tardigradus est morbus, seu lente sua percurrit stadia, & in hoc differt a diuturnis, quod periculosus sit, ut Neotericis placet.

27. In chronicis materies morbifica minimam intercipit sanguinis circulaturi partem, utpote quæ materies afficit vasa ultimorum ordinum, scilicet serosa, vel lymphatica, in quibus tanto minor sanguinis copia trajicitur, quo numerosiores sint a corde numerando divisionum vasorum ordines; obstructa sint vasa lymphatica oriunda circa 24um ordinem divisionis arteriæ v. g. lienaris, cujus sectio est ad sectionem cœliacæ, ut 1. ad 3: cum vero cœliaca transmittat vix octavam partem sanguinis aortam trajicientis, sanguis lienem ingrediens vix est 24a pars ejus; ergo primæ divisionis dimidium vix 48am partem, dimidium secundæ 96am, & sextæ divisionis dimidium obstructum vix 1500am partem totius sanguinis intercipiet; itaque non plus intercipietur ex obstructis omnibus lymphaticis, quæ ex hac sexta divisione possunt successive pronasci, quam 1700a pars totius.

28. In remotis divisionibus arteriarum dantur anastomoses venarum sanguinearum cum suis arteriis, antequam ad divisiones lymphaticas perventum sit, ut videre est in mesenterio: ergo fieri potest ut fere totus sanguis per arterias delatus, obstructis etiam omnibus lymphaticis inde oriundis, per venulas sanguiferas revehatur; ergo non nisi exiguissima datur resistentia cordi opposita ex illis obstructis, fere nullum itaque exinde vitæ periculum, fere nullum naturæ conamen, nullus itaque morbus acutus, nisi accessus quartanæ febris in hoc censu reponatur.

29. Interea tamen lien sensim distendetur ab hoc infarctu, tumescetque, unde vicina viscera permentur; præterea lienis actiones physicæ, seu præparatio sanguinis ad bilem conficiendam, & si quæ aliæ sunt, deficient; unde bilis iners minus ad chylopoiesim apta; hinc chylus minus aptus, magis crudus, imperfecta hæmatopoiesis; inde pallor, frigus, œdema pedum, anasarca, aliaque mala oriunda; parcior præferrim liquidi nervei ex crudo sanguine secretio, robur minus; inde periculum quod remotissime tantum vitæ imminet.

30. Alterius est originis periculum, quod a morbis evacuatoriis chronicis infertur, ut a serifluxibus & alvifluxibus; malum enim illud oritur vel ab acrimonia irritante, quæ simul dissolvit sanguinem, unde deficit resistentia illa ad perfectionem machinæ necessaria (*Class.* 6. *n.* 37.), simulque influxus influidi nervei ad ejectiones ano, vel caro producendas vires detrahit in ratione frequentiæ, & vehementiæ conatuum si fluxus fiat per organa, quæ motu musculari agunt in efluxibus; denique in quovis effluxu diuturno, ob imminutam in organo secretorio resistentiam, lympha nutritia, maxime si fluxilior, per organum laxius effluit cum succo excrementitio, unde deficit succus nutritius, & vires a laxitate organorum labascunt; cum musculi laxi, flaccidique non possint transmitte-

P 4

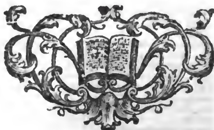
mittere ad artus vim fluidi nervei, quam accipiunt, laxatur ipsius cordis textus, & sanguificatio impedita impar est præparando fluido nerveo, necnon tandem hisce de causis succi digestivi inertes chylum aptum præparare nequeunt; hinc inappetentia, inedia, chyli, sanguinis, fluidique nervei penuria.

31. Ex hoc morborum circulo, scilicet ex vitiata digestione, vitiosa sanguinis crasis ex qua fibrarum atonia, fluidi nervei, proindeque virium penuria; ex hisce etiam principiis fibrarum & vasorum atonia; hinc stases fluidorum, unde vitium majus contrahunt; hinc extravasationes & hydropes, qui partem magnam chronicorum terminant; residuam vero partem tabes amphimerinæ, hecticæ, potissimum phthisis ad mortem comitantur: verum his addendi sunt halitus putridi, venenati, qui ex certis corruptelis humorum, & ex omni sphacelata parte exhalant, qui fluido nerveo vel extinguendo, vel destruendo mortem inferunt, & hæc sunt pericula ultima a chronicis metuenda.

32. Vitia itaque satis cognita in chronicis sunt, 1. cacochymia, 2. cacochylia; 3. debilitas, & mollities in solidis, 4. obstructio ab spisso & acri in vasis potissimum lymphaticis. Auxilia itaque generalia in his indicata, sunt, 1. quæ colatoria perspirationis, urinæ, cæterorumque excrementorum pravis succis inquinata depurant, 2. quæ vitiosas digestiones corrigunt: 3. quæ tonum solidus reddunt; 4. demum quæ obstructa, vasa, viscera referant, acrimoniam edulcorando, simulque viscida fluida resolvendo.

Cachochymiam biliosam, seu bilem in hepate, & sanguine redundantem educunt cathartica iterata, modo prius hujus excrementi fluxilitas huic expurgationi locum præbuerit; in hunc itaque finem juscula & apozemata ex plantis cichoraceis, hepaticis dictis, præmittuntur, serum lactis æstate potissimum usurpatur, necnon aquæ martiales adhibentur.

Cacochymiam purulentam, seu purulentiam in quovis viscere enatam, expurgant natura per anacatharsim in phthisi, per mictum in pyuria, & sic deinceps; ergo Medici officium est illam evacuare.

CLAS-

CLASSIS DECIMÆ ET ULTIMÆ

SYNOPSIS

CACHEXIÆ.

CHARACTER. Vitiosus corporis habitus quoad volumen, æqualitatem, levitatem & colorem.

ORDO I. MACIES, (*Consomptions*) morbi quorum præcipuum sumptoma est imminutio voluminis a pinguedinis defectu.

I. TABES, (*Etisie*) macies cum amphimerina lenta sine tussi.
II. PHTHISIS, (*Phthisie*) macies cum amphimerina lenta, tussi & anacatharsi purulenta.
III. ATROPHOBIA, (*Atrophie*) macies sine febre.
IV. ARIDURA, (*Desséchement*) macies unius tantum partis.

ORDO II. INTUMESCENTIÆ, (*Enflures*) deformitas a volumine adaucto.

V. POLYSARCIA, *Corpulence*) intumescentia universalis ab adipe.
VI. PNEUMATOSIS, (*Bouffissure*) intumescentia universalis corporis a flatu.
VII. ANASARCA, (*Anasarque*) intumescentia totius corporis œdematosa.
VIII. PHLEGMATIA, (*OEdèmatie*) intumescentia partium inferiorum œdematosa.
IX. PHYSCONIA, (*gros Ventre*) intumescentia abdominis a partibus solidis sine graviditate & fluctuatione.
X. GRAVIDITAS, (*Grossesse*) intumescentia abdominis ab hypogastrio incipiens, opus generationis subsequens & partu terminanda.

ORDO III. HYDROPES PARTIALES, (*Hydropisies locales*) tumor a fluidis in capite, abdomine, uterove congestis.

XI. HYDROCEPHALUS, (*Hydrocèphale*) est hydrops capitis a sero.
XII. PHYSOCEPHALUS, (*Enflure de tete*) est hydrops capitis a flatu.
XIII. HYDRORACHITIS, tumor cysticus ex hiatu vertebrarum lumbarium in recens [natis protuberans.
XIV. ASCITES, (*Ascite*) hydrops totius abdominis a fluido non elastico, seu gravis & fluctuosus.
XV. HYDROMETRA, (*Hydropisie de matrice*) tumor hypogastrii sine graviditate ab utero fluidis distenso.
XVI. PHYSOMETRA, (*Tympanite de matrice*) tumor hypogastrii a flatu uterum distendente.
XVII. TYMPANITES, (*Tympanite*) hydrops totius abdominis a flatu, seu elasticus & levis.
XVIII. METEORISMUS, (*Mètèorisme*) est inflatio flatulenta, vel epigastrii, vel in morbo acuto ipsius abdominis.
XIX. ISCHURIA, (*Ischurie*) tumor hypogastrii ex urinæ retentione sæpius intra vesicam.

ORDO IV. TUBERA, (*Protubèrance*) tumores partium solidarum non hydropici.

XX. RACHITIS, (*Rickets*) deformitas est articulorum tumore duro, carnium marcore, capitis mole, cum ingenio præcoci, in puerulis.
XXI. SCROPHULA, (*Ecrouelle*) tumor scirrhosus glandularum colli, mesenteriique; cum labiis & naso crassioribus.
XXII. CARCINOMA, (*Ulcères chancreux*) ulcera cancrosa cum doloribus lancinantibus.
XXIII. LEONTIASIS, cognoscitur ex papillis setaceis, vel corniculatis cutim exasperantibus.
XXIV. MALIS, (*Clavelèe*) tumores sæpius purulenti, vel ulcera, cum insectis vermiformibus, passim enata.
XXV. FRAMBÆSIA, (*Yavv*, *Pian*) excrescentiæ fungosæ mori instar granulosæ, sæpius cum ulceribus, &c.

CLASSIS DECIMA.

CACHEXIÆ

SEU

MORBI CACHECTICI.

SUnt morbi quorum præcipuum symptoma est fœditas, seu formæ nativæ alceratio notabilis.

Cum forma seu pulchritudo supponat concursum qualitatum sensibilium, ut figuræ, molis, numeri, proportionis partium, nec non glabritiei, coloris, consistentiæ, &c. quales apparent in hominibus qui ea ratione cæteris omnibus placent, quoties alterutrum ex hisce deficit, datur deformitas, quæ tamen non est morbosa, nisi notabilis & constans sit, atque utplurimum aliis gravibus symptomatis stipetur.

Deformitas Græcis *cachexia* vocatur, seu pravus corporis habitus. Cachexiæ titulo vulgo Veteres designant macies, ictericias, impetigines, diversasque lues chronicas, ut ex definitionibus *Corrhei* deducitur.

Non omnis fœditas accenseri potest inter morbos hujusce Classis; sic parvus *odor* licet ad qualitates vitiosas attineat, est potius symptoma aliorum morborum, ut ozænæ, enuresios, diarrhϾ; *caloris* & *coloris* vitium in febribus phlegmasiis, aliisque morbis acutis, non est præcipuum symptoma, adeoque licet vitiosæ sint qualitates illæ, ad alias classes, quarum sunt symptoma, rectius pertinent.

Habitus vitiatur *mechanice* ubi situs, numerus, figura, proportio partium sensibilium mutatur, ut in rachitide, gibbositate, vulnere, hernia, monstrositate, hydrocephalo, &c. *physice* vero pervertitur ubi debita proportio vel humorum inter se, vel molecularum insensibilium diversæ qualitatis mutatur, sic bile prædominante flavescit cutis, lympha excedente pallescit, partibus igneis nimis extricatis calet, densata frigore cutis rige, &c. Consulatur *Physiologia de temperamentis*, p. 241.

Vitia corporis mechanica vocantur vitia *structura*; vitia physica vocantur vitia crasis seu *mixtura*. Omnis mutatio fit per motum, adeoque per vires motrices vel resistentes; omne vitium est mutatio in corpore sano facta; ejus proinde causa ad vim mutantem reduci debet, eamque vel *mechanicam*, qualis ad luxationem, excrescentiam, aliaque vitia organica concurrit; vel *physicam*, ut adhæsionem, secretionem, motum intestinum, ex quibus vitia physica seu intemperies oriuntur; si vires corporis humani mechanicæ & physicæ concurrant ad eumdem finem propter quem a summo Numine institutæ sunt, sanitas viget, *Physiologia*, p. 128. & tunc structura & mixtura partium se habent perfectissime *Pathol. n.* 8. Causa itaque vitiorum corporis conspicuorum in structura & crasi, est virium earum dissensus, susius demonstrante *Ill' Schreibero in Physiologia*.

Natura vitiosis organis utens & mediis ad finem suum obtinendum aptis destituta non potest solito vigore & successu machinæ humanæ vitia mechanica & physica corrigere, ut ea corrigit; vel emendare nititur, dum vigor est in machina, viget ætatis robur, & vires animæ longo morbo non sunt fractæ; in morbis itaque cachecticis, in quibus nec ea est solidis firmitas, nec ea fluidis activitas, quæ ad virium exercitium vegetum requiritur, maxime si ætas ingravescens, debilitas nativa, vel morbis acquisita accedant, deficiunt illi naturæ conatus, qui febres acutas, metastases, crises celeresque mutationes excitant; morbi itaque cachectici sunt utplurimum chronici, id est, tarde procedunt, lente mutantur, & deficiente facultate sæpe morte terminantur.

Pertinent juxta methodicos ad morbos *laxos*, in quibus scilicet solidorum tonus nativo minor est juxta Galenicos ad *intemperies frigidas* & *pituitosas*; juxta Chymicos ad aquei seu *phlegmatici* principii prædominium; juxta Mechanicos ad inæquilibrium ex solidorum *atonia* oriundum, & ad obstructiones lymphaticas.

ORDO PRIMUS.

MACIES.

SI pressio lateralis vasis illata a fluidis prætereuntibus perseveret, ea vasa confuctam servant diametrum & tensionem, adeoque partes ex iis vasis conflatæ suam firmitatem & magnitudinem; pressio vero lateralis decrescit tum ex imminuto influxu liquidorum ex arteriis in vasa minora, tum ex aucto eorum in venas & vasa excretoria effluxu, atque ex excessu effluxus supra influxum pendet lateralis pressionis imminutio.

Decrescente vero literali pressione fluidorum in solida, si vasa sint satis elastica, pari passu coarctantur partes, cutisque corrugatur, fit consumptio cum aridura & siccitate; si vero vasa elatere careant, partes marcescunt; seu flaccide magis quam macilentæ evadunt. Hinc discrimen inter marcorem & macilentiam; marcor laxitatem supponit, non voluminis imminutionem; marcies voluminis potissimum imminutionem importat; quo vero pacto ab imminuta laterali pressione vasorum oriatur macies per vim elasticam, tanquam causam, & sola imminuta pressiode marcor oriatur, intellectu facillimum est.

Influxus fluidorum in vasa minora minuitur imminuta *facultate* cor contrahente, ut a mœrore, senectute, languore, longo morbo prægressa, longo jejunio, laboribus immodicis, pathe-

thematis diuturnis, vigiliis, vel etiam aucta *resistentia* locali in magnis arteriis alicubi compressis, ut a tumore, luxatione, fracto osse, excrescentia, vel ab aneurysmate impetum sanguinis intercipiente, vel a concretione polyposa idem præstante.

Effluxus fluidorum e vasis minoribus sanguiferis lymphatica & adiposis, augetur in majori ratione quam influxus, si *orificia* excretoria sudoris, urinæ; perspirationis, aut colatoria morbosa, scilicet ulcera, fonticuli, intestinorum emunctoria, nimis patula sint, vel etiam irritata ad excretionem, quod accidit in evacuatoriis serosis, purulentis, alvifluxibus, nec non si fluidorum *viscositas* nativa mutantur diluentibus, potulentis, medicamentis fundentibus, exercitiis, venenis, laconicis, ammochasia, vel dissolventibus miasmatis, medicamentis alkalinis, mercurialibus, diureticis, acribus.

Macies itaque erit in ratione excessus quo effluxus superat influxum, & elasticitatis valorum.

I. TABES, *Etisie.*

Character est totius corporis malicentia, cum pyrexia lenta, habituali, citra tussim & puris sputum.

Differt ab atrophia, quæ febre habituali caret; a phthisi, quæ tussi & puris sputo, vel alterutro stipatur; alia est primaria, seu morbi præcipuum symptoma; alia secundaria, quæ morbo alterutrius generis jam degeneris supervenit aut succedit; eaque frequentissima est.

Ægri vocantur tabidi, *ètiques.*

Symptomata essentialia sunt *macilentia* & *hectica*. Hecticæ quidem causa est conatus naturæ ad expurgandum sanguinem a purulentis, acribusve miasmatis per frequentes cordis & vasorum pulsationes, sed ob facultatis imbecillitatem, lentas & interpolatas: maciei vero causa est elasticitatis nativæ excessus supra pressionem lateralem fluidorum in solida, sed hujus pressionis lateralis imminutio. Pressio autem lateralis imminuitur maxime in tabe ob auctum effluxum humorum e vasis, sive quia ea fluida sunt acria, & ad secretionem cutaneam ulcerosam vasa sollicitant; sive quia sunt simul dissoluta, fluxiora, unde perspirando, sudando, aut quovis modo avolant, eliminantur.

Differunt tabidi ab hecticis, quia in tabidis major est morbus ratione maciei, in hecticis ratione febris; nec non quia in hecticis nullum est viscus nulla pars vitio fixo & organico affecta, quod valet sæpe in tabidis. De cætero vulgo confunduntur sine errore in praxi periculoso.

1. *Tabes dorsalis* Lommii Obs. l. 2. *Phthisis notias* Hippocratis lib. de morbis C.

Ea est quæ recens uxoratos & luxuriosos, in venereis rebus non satis continentes, aggreditur; febre carent initio, & cibos appetunt, ast emaciantur; formicarum a capite secundum spinam decurrentium sensum se habere putant; urinam emittendo semen simul emittunt, vel mucum prostatarum viscidum; anhelosi, debiles, capite graves, febriculosi evadunt. Nimius veneris usus teste *Sanctorio*, nocet stomacho, oculisque, perspirationem præpedit, senes debilitat, refrigeratque, juvenes leviores & calidiores reddit. Qui diutius libidini indulgent, nec sobrie vivunt, illi vires stomachi labefactant, & inde pravæ digestiones; unde cruditates, flatus & hypochondriasis, simulque viribus imbecilles evadunt, colliquescunt, & tandem *hexhaussi*, sic enim vocantur ægri, pereunt.

Juxta *Lommium* accidentia tabis dorsalis sunt cephalalgia vehemens, acuta lumbago dolore formicanti collum & lumbos sequente, rheumatismus inflexionem crurum impediens, alvus pigra, mictio difficilis, seminis effluxus inter mingendum & in somno, dyspnœa & lassitudo ab ascensu cum gravitate capitis & tinnitu aurium; febris nulla, macies in dies crescens, dolor artuum crescens: morbo inveterascente accedit phlegmatia, tremor manuum, amaurosis: ægritudo post annos plures reverti solet, non raro per septennia: vide *Satyriasim*, *Gonorrhœam*. Hæc descriptio optime convenit ægro quem præ oculis habeo: tres autem varietates tabis dorsalis quas refert *Hippocrates*, citatus a *Riverio*, signis sufficientibus sunt destitutæ: Vide *Lumbaginem* 16.am.

Præmissis universalibus *Hippocrates* præscribit lac asininum, deinde lac vaccinum per quadraginta dies, & postea cibis mollibus vires reficit.

Prodest etiam illis qui venere abstinere recusant, cibus euchymius & reficiens ex carnibus succulentis assis, cocolata cum vanilla, moscho, ambra; semina pinuum, radix ginseng, pisticiæ, avellanæque fructus, bulbi ex orchide, salep, ex quibus paranrur cremores.

2. *Tabes renalis*. *Phthisis nephritike* Hippocr. C.

Ea est species quæ ex renum exulceratione dependet. Memorabilis huc pertinet casus chiliarchæ Tovvnshend, quem refert *Cheyneus*, *the Englisch malady p.* 308. A multis annis laborabat ille doloribus nephriticis, cum constanti vomitu, unde vitam miseram ducebat. Usus erat stricto regimine, lacte asinino, & aquis Bristolii. Is ipse pro lubitu modo in sedili se componeret sibi omnia vitæ signa eripere, deinde restituere poterat, cujus singularis facultatis, & in proprium cor imperii testes fecit Ill. Cheynæum, Baynardum & pharmacopolam Skrine. Facto experimento suis valedixit, codicillum testamento suo addidit, & Sacramentis assumptis tranquille expiravit.

Secto cadavere omnia rite se habuerunt, excepto rene dextro, qui quadruplo major erat solito, vesicæ instar distensus, & pulte albescente, quæ durante morbo post urinas excernebatur; turgidus erat calcerea materie vel gypsea; & carnea renis substantia dissoluta evanuerat, hoc nephritico cancro excsa.

3. Ta-

3. *Tabes apostematodes*. *Tabes ab apostematibus & ulceribus* Morton Phthisiol. cap. 5. C.

Ea est species quam fovet apostema, vel ulcus, vel fistula cujuscumque partis musculosæ. Substractio succi nutritii a massa sanguinea huic originem præbet. Hanc comitantur sitis, languor, inappetentia, vigiliæ, febris, continuata hectica vespere exacerbans, quæ ad ultimam maciem ægrum deducit.

Sedes abscessus ulcerisve est in quavis parte, ut in tegumentis, capite, corde, diaphragmate glandulis colli, lumborum, crurum, pedum, &c. Vide *Sepulchretum Boneti Tom. 3. sect. 7. de Tabe; Mortonum Phthisiologia cap. 5.*

Curatio ex *Mortono* fuse habetur. In genere secto apostemate, pus expurgetur auxiliis chirurgicis, intus balsamicis; crasis sanguinis demulceatur lacticiniis, aquis sulphureis, decoctis ex china, salsaperilla, dulcamara.

4. *Tabes nutricum* Morton Phthisiol. c. 6. C.

Tabes a nimia lactatione cognoscitur 1. inappetentia: 2. languore virium: 3. frequenti hysteria: 4. calore hectico, quibus non raro tussis, dyspnœa, & signa ipsius phthiseos imminentis accedunt.

Tabes illa recens curatur 1. ablactatione alumni: 2. cibis euchymis nutrici oblatis: 3. hilaritate animo conciliata: 4. usu diætæ lacteæ, in loco ubi jucundam vitam transigere possit.

5. *Tabes ab hydrope* Morton. Phthisiol. cap. 2. C.

Hydropis nomine non genus morbi, sed ordinem morborum intelligo, ubi continentur ascites, hydrothorax, hydrocephalus, &c. Hos morbos tabes subsequitur ob sanguinis depauperationem, succo nutritio in abdomen vel thoracem effuso. Signa sunt pallor faciei, sitis assidua, urina pauca & lateritia, languor virium, inappetentia, febris lenta: eventus est sæpissime lethalis.

Indicantur 1. hydragoga repetita, si vires vigeant: 2. vel diuretica salina: 3. aperientia martialia, ut principium morbi, scilicet jecinoris vel lienis aut ovarii obstructio, tollatur. *Vide Sydenhamum & Alex. Trallianum de Ascite.*

6. *Tabes sudatoria*; *Tabes a sudoribus immensis* Morton. Phthisiol. C.

Hanc speciem sudores assidui vel nocturni atque febricula comitatur. Hæc phthisi confirmatæ comitem se adjungit; ast quandoque seorsim a crasi sanguinis dissoluta, acri, scorbutica pendet. Vide *Ephidrosim*, in morbis evacuatoriis.

7. *Tabes a pericardio*, Salius de affectibus omissis, Zacutus Prax. admirabil. lib. 2. obs. 137.

Galenus hanc tabem in simia & gallo ob tumorem in pericardio ortam observavit sectis animalibus: *Zacutus* ter observavit, cujus signa sunt frequens animi deliquium, cordis palpitatio, pulsus durus, parvus, febricula & absumptio.

Secto cadavere tubercula dura intus quando que suppurata reperiuntur in pericardio.

Hic affectus chronicus, insanabilisque est.

Similem tabem in bove observavit *Bartholinus*, *Hist. 32. centur. 2.*; *a cordis abscessu Galen. lib. 5. cap. 1. de locis affectis.*

8. *Tabes hepatica* Boneti Sepulchret. T. 1. p. 742. *Tabes a schirro hepatis* Ol. Borrichii observ. 95. C.

In hac specie substantia hepatis est referta granulis duris, albis, qualia in jecore porcorum strumosorum vulgo observantur.

Hanc tabem in adolescenti observavit *Borrichius*; plures hujus historias vide in *Boneti Sepulchreto*. Si suppurati hepatis substantia per ductum choledocum feratur dissoluta in intestinum, inde oritur hepatirrhœa purulenta. Hanc tabem inciso hypocondrio curarunt *D. Chicoyneau & Soulier*.

a *Tabes hepatica* D. Monro Essais d'Edimburg Tom. IV. art. 47. obs. 5.

Incipit ab hepatalgia gravi; apparet tumor dolorificus in hepatis regione, color faciei plumbeus evadit, pulsus parvus & frequens, paroxysmi nocturni sudore matutino terminantur, anorexia; a pastu magis dolet epigastrium; sitis continua, somnus interruptus, diarrhœa pertinax.

Observavit *Monro* talem tabem, ubi admotis epigastrio cataplasmatis maturantibus, diarrhœa ope seri lactis perseverante, intra aliquot dies, tumor qui fluctuabat sensim evanuit, licet nullum pus in fæcibus appareret.

9. *Tabes mesenterica* Baglivi; *Tabes a glandulis mesenterii* Bonoti Sepulchret. pag. 745., 746. Tom. 1.; Frid. Hoffmanni de affectione phthisica, cap. xt. 3. C.

Ea species pendet a glandulis mesenterii scirosis tantum, ut sæpius observavi in Nosocomio generali, vel etiam simul suppuratis; in illis quandoque nulla scrophulæ signa alia reperiri potui. Infantes circiter septennes ex scortis nati maxime huic tabi sunt obnoxii; pallent, mœrent, cum addaphagia, seu fame voraci: quandoque pica accedit, alvi laxitas, lienteria, emaciantur, febricula absumuntur, & sæpe in ascitem, vel phlegmasiam morte terminandam delabuntur.

Vide horum scirrhorum descriptionem apud *VVhartonum Adenograph. cap. XI.* & delineationem apud *Russellum de Tabes glandulari*, Londin. 1750. in 8. Curantur martialibus, aquis chalybeatis, infuso rhei pro potu, & deinde lacticiniis.

10. *Tabes glandularis* Russelli de Tabe Gland. *Glandula indurata* Pauli Æginetæ, *Tabes scrophulosa*.

Ea est quæ glandularum colli, aurium, bronchiorum, & mesenterii simul tumore fovetur, eoque albo duro. Triplex est tempus distinguendum, 1. indurationis glandularum, 2. inflammationis, 3. suppurationis. Glandulæ lymphaticæ affectæ constituunt catenam quæ ex auribus ad collum tymum in pectus, & inde in abdomen descendit utrinque.

Glandulæ illæ indurantur a vitio scrophuloso, quod

quod per litum mercurialem frustra aggressi sunt percelebres Medici; suadet in hoc casu *Geofroy* antimonium crudum in pollinem tenuissimum redactum ad grana pauca per menses continuandum; *Russellus* vero in libello de tabe glandulari, & aqua marina, suadet in hoc primo stadio tanquam expertum pluries remedium, & a *Sereno Samonico* ac *Celso* olim laudatum, aquam marinam sive puram, sive melle edulcoratam, quæ nunc *Thalassomel* vocatur, & ad libram unam singulis diebus mane hauriatur, non neglecto lactis usu in tertio stadio.

11. *Tabes syphilitica; Tabes Gallica* Roderici a Fonseca tom. 1.; Schenckii lib. 6.; *Atrophia a lue venerea* Astruc. lib. 4. cap. 3. C.

Ea est quæ post concubitum impurum, gonorrhœamque virulentam inoportune repulsam, ulcuscula in pudendis, bubones inguinales, herpetes, varosque frontis, vel colli, demum dolores nocturnos, vomeris, tonsillarum, uvulæ, palati exesionem, ac ossium erosiones & tumores accersivit; ea quidem rite administrata hydrargyrosi, post sufficientem jusculorum, lactis & balneorum usum, curari solet; verum si imperite tractata fuerit, adeoque restiterit, non raro syphilis in tabem eo magis curatu difficilem abit. Vel etiam si rite curata fuerit syphilis; interea tabes syphilitica perseverat, si ossium medulla tabo & carie putruerit, in quo casu non alia tentari medela potest, quam ossis apertio, ratio, excisio, ustio, si vires ægri fuerant, intereadum inunctus æger est hydrargyro; dein vero lacticinia, jascula ex testudinibus parata colophonem imponunt.

12. *Tabes ulcerosa*.

Ea non aliam curationem exigit quam quæ fit ab abscessibus, excepto quod cum ulcus & fistula pertinatiora fuerint, timendum est ne vel a latente carie cujusdam ossis fistulæ foveantur, vel ne pus a sinibus & labirintheis foveis partes internas excavantibus suppeditetur, vel demum ne sanguinis labes quædam syphilitica, variolosa, cancrosa, vel scrophulosa merbum sustineat, in quibus casibus auxilia chirurgica remediis internis consocianda sunt.

13. *Tabes catarrhalis* Frid. Hoffmann. de affect. phthisica, §. 3. *Hectica catarrhalis* Guarinonii. C.

A catarrho inveterato, rheumate neglecto febricula quotidie cum rigore exacerbans accidit; inde inappetentia, inedia, tussis, mœror, marcor, macies. Quomodo hic affectus a phthisi imminente distingui possit, & an sit ab ea diversus, judicent alii.

Curatur præmissis generalibus, per ea quæ lymphæ fluxilitatem & blanditiem concilient, lacticinia scilicet, & diætam mediocrem.

14. *Tabes a stomacho* Collect. Acad. Tom. 3. p. 252. observ. 4.: *Mal subtil*, Furetiere Dictionn. C.

Fredericus Archiepiscopus Bremensi ob tussim siccam, maciem, aliaque symptomata pro phthisico apud Medicos habebatur; in cadavere pulmo sanus repertus est, stomachus vero corruptus quasi sphacelosus, & ita fœtidus, ut nihl magis.

15. *Tabes a vomica* Vandermonde Journ. de Med. Nov. 1758. p. 449. C.

Febris adest quasi recidiva post peripneumoniam, cum dyspnœa, seu oppressione pectoris, tussi spasmodica, difficultate decumbendi in quodvis latus, dolore obscuro in interiore pectoris crescente, cum in alterum latus vomicæ oppositum jacet, febris hectica, macies in dies crescens, demum post violentum tussis paroxysmum rejectio cystidis, vel membranæ pus continentis. In observatione citat *D. Causso Aquismortuensis Medici*, viginti vermiculi in pure cystidis natabant.

16. *Tabes rachialgica* Tulpii Lib. III. obs. 24.; *Tabes dorsalis* 2. *Hippocratis*.

Ea non est venerea; pendet ab acri humore medullam spinalem opprimente, cum doloribus atrocibus totius spinæ dorsalis & febricula lenta: *Boneti Sepulchr. T. 1. p. 762.*; *Journ. de Med. Mars 1764. p. 215.*

Hæc tabes notatur facie macilenta, mœsta, marcida, oculis languidis, artubus extenuatis, fere immobilibus; corpus sceleto simile est; synochus, quæ secundam rachialgiæ periodum stipabat, jam hecticæ locum cedit; mesenterii glandulæ sæpius scirrhosæ & suppuratæ hanc favent; solida sunt exsucca, indurata; fluida acria & sicca. Ægri nutriantur decocto cichorii & gruti; utantur lacte asinino per autumnum, vaccino & caprino cum asininam deficit: & dilui debet decocto chamæmeli, pauxillo saffatras, vel misceri cum acidulis ferrugineis; æstate balnea domestica usurpentur.

17. *Tabes a veneno*, Amati Cent. II. cur. 65. C.

Ab arsenico exigua copia assumpto, vel ab ejus levi decocto *aqueta Italorum* dicto, sensim tabo assumi, & serius ociusve perimi haud dubium est, nisi longus lactis usus veneni acrimoniam deleat.

II. PHTHISIS, Græci *Phthoe* & *Phthisis* a *phthino* vel *phthoo*, corrumpo, *Phthisis pulmonaris* Morton. Phthisiol. *Pulmonia* Cirigli Consult.; *Tise* ac *Tisichezza* Italorum; Gallis *Phthisie*, *Pulmonie*, *Consomption*. Ægri *Phthisiques*, *Pulmoniques*.

Character. Est corporis emaciatio cum amphimerina lenta, tussi, dyspnœa, & utplurimum puris sputo.

Conatus naturæ ad expurgandos pulmones a purulenta, aut ichorosa materia eos irritante, videtur omnium symptomatum causa.

Principium vero est infarctus pulmonis suppuratorius, initio scilicet scirrhosus, vel tuberculosus, cum acrimonia summa; unde tussis sicca & frequens, lex qua tuberculorum illorum suppuratio promovetur, forte puris pars fluxilior resorpta sanguinis massam inficit, dissolvit, vasa irritat, febremque amphimerinum sollicitat.

eat, cujus paroxysmi sudoribus colli, capitis, pectoris effusis terminantur; hinc facrei pallor, marcor, corporis macies, colliquatio, debilitas, somnus tussi interruptus, anxietas, qua fit ut sine ratione sibi & aliis facile irascantur, nullus tamen pectoris dolor costans, unde forte nunquam de recuperanda sanitate desperant.

Cognoscitur phthisis 1. tussi initio sicca, pertinaci, quæ rheuma neglectum, pertinax & recidivans ab ægro vocatur, cum vocis tono solito acutiori, canglose, pondere & oppressione pectoris, mœrore, difficili inter ambulandum respiratione, quæ mucosa uberi expectoratione sublevatur. 2. Pyrexia quæ habitualis est, post pastum exacerbans, cum genarum rubore roseo circumscripto, dum residua facies pallet, sordet, marcescit; est cum pulsu parvo, frequenti; vespere & noctu incenditur, unde vigiliæ, calor acer, & summo mane sudor; pyrexia autem illa identidem veluti peripneumonica evadit, cum dyspnœa majori, quandoque sputo subcruento, & dein uberiori expectoratione, quæ purulenta est; hinc sitis, urina rubra, macies crescit. 3. Sputa initio pauca, expectoratu difficilia, viscosa; dein remittente febre, mucosa, copiosa evadunt, grisea, subdulcia, vel salsa & acria, fœtida, flava dum siccantur, & viscosa, in aquam conjecta demerguntur, nisi spuma sustineantur, supervenit demum diarrhœa colliquativa sputa supprimens, ungues curvantur, capilli delabuntur, corpus extenuatur, &, vix unquam ab ægro prævisa, mors supervenit.

Sectio cadaveris monstrat pulmones tuberculis duris respersos, cum diversis interpositis abscessibus; hinc pulmones nedum exesi sine, ut vulgus putat, sunt tumidiores & solito ponderosiores, pure & muco referti, adeps in toto corpore nullus, musculi exiles, cutis rugosa, flaccida, tempora concava, facies exsucca, Hippocratica dicta: Vide historiam & curam *Dictionnaire de Santé*.

Phthises primariæ.

Illæ sunt quæ sæpius hæreditarie a decimo octavo ad trigesimum sextum ætatis annum supervenire consueverunt, vel acquisitæ, quæ quavis ætate prædispositis accedunt.

Prædispositio autem est siccitas & macies habitualis, vox exilis, & levi de causa raucescens, cutis alba & mollis, scapulæ prominentes velut alatæ, pectus angustum, aut male conformatum, collum longum, genæ rubræ, exercatio matutina, copiosa, frequens, species sequentes sunt velut gradus diversi phthiseos, qui tamen ob diuturnitatem morbi singularem medelam tanquam diversæ species exigunt, maxime cum aliquando suos ægros ipse primus gradus auferat, antequam sequentia stadia morbus percurrat.

1. *Phthisis sicca; Tabercula pulmonis*, vulgo *Phthisis incipiens* Morton. *Tuberculum crudum* Hippocrat. *Phthisis a scirrhis pulmonum; Phthisie seche*. C.

Illa est quæ sine ullo aut notabili puris sputo ægrum successive emaciat, sudoribus extenuat; cum febre amphimerina, dyspnœa, manuum & pedum calore intenso, sicco.

Principium ejus est induratio & intumescentia glandularum bronchialium, quas per totum pulmonem respersas, duras & nigricantes in cadaveribus observavi, nequaquam in centro suppuratas, sed veluti cohærentes & firmas, avellanarum, aut nucum magnitudine; interea ex illis in bronchia exsudabat mucus purulentus, quem in sputis nunquam observare potueram.

Cognoscitur hæc species, 1. tussi chronica non unius circiter, ut in rheumate, sed plurium mensium, eaque etiam initio & continuo sicca, quæ in rheumate humida est; tussis illa phthisica, mitis initio, dein ferina evadit, & vomitionem a pastu excitat; hanc tussim ægri sæpe tribuunt humori acri in laryngem depluenti, eamque stimulanti; unde nisibus repetitis, mucum quidem gutturis & salivam uberem exspuunt, sed nihil, aut quid paucum expectorant, contra quam accidit in rheumate; hanc tussim phthisicam comitatur vox habitualiter exilis, quasi castratorum, necnon dyspnœa ex motu corporis, pectorisque oppressio, unde pro asthmate sicco sæpe Medicis ipsis imponit; comitatur etiam anorexia, necnon difficilior in alterutrum latus decubitus, accedit ægri morositas insolita, ut vix ab amicis tolerari possit. 2. Cognoscitur ex febre cum siti, inappetentia, urinæ rubedine, fervore volæ manuum & pedum, vespertina & pomeridiana exacerbatione, unde a rheumate & catarro distinguitur, quæ quidem febris lenibus etiam catharticis resistit, & nunquam definit. 3. Tandem macies quæ eo velocius procedit, quo crasis sanguinis est acrior; ast in pituitosis & adiposis sæpe vix per annum est sensibilis.

Lympha concrescens in glandulis bronchialibus scirrhos, seu tubercula steatomatica producit, ac proinde indicatio eurativa est, ut huic lymphæ fluxilitas concilietur ea cautela, ut sine violentia & irritatione referentur hæc vasa lymphatica; sed hoc opus, hic labor est, adeoque incidentia levissima, antequam febris accesserit, sunt præscribenda, & cum lacticiniis, vel edulcorantibus similibus diu usurpanda. Huc conferunt, præmissa phlebotomia, jufcula ex pullo, ranis, testudine, cum uno, aut altero cancro fluviatili, foliis hederulæ, floribus tussilaginis, vere & autumno repetenda. Si chlorosis, mensium suppressio, scrophulosa dispositio adsit, pulvis tenuissimus ferri, antimonii crudi ad grana duo per menses addantur, aquæ chalybeatæ pro potu usurpentur.

Serum lactis cum succo cichorii, sysimbrii aquatici & decem asellis, opiata ex catechu, asellis pul-

mitis est & chronica ab admisso frigore, vel errore in victu; febris accedit cum inappetentia.

Cognoscitur ulterius eruptione exanthematum instar herpetis miliaris, & erosione gingivarum.

Indicantur in hac specie raro opiatica, quæ sputum supprimunt, nec juvant lacticinia, quæ stomacho vix tolerari possunt, sæpius conducunt apozemata antiscorbutica ex nasturtio aquatico, beccabunga, hedera terrestri, lapatho, nec non abstergentia, ut mel, syrupus de erysimo, millepedes, balsama, ex quibus pilulæ parantur. Verum cum suppuratio aperta est, tunc aquæ sulphureæ, juscula incrassantia & præmissis opiatis absorbentibus lac asininum, quod non ita facile coagulatur, est usurpandum.

5. *Phthisis asthmatica* Morton. c. 3. *Phthisis senilis* Morton. ibidem *Phthisie asthmatique*. C.

Ea est quæ asthmaticis supervenit, atque ab asthmatis paroxysmis fovetur. Cognoscitur ex eo quod per totum ægritudinis decursum respiratione difficili, sibilante, sit stipata, ob mucum viscidum e nodis seu tuberculis pulmonum extillantem, & tracheæ tenaciter hærentem. Phthisis illa chronica est, & insanabilis, senibus familiaris; febre, macie ab asthmate distincta.

Exigit in paroxysmis non quidem incrassantia, multo minus narcotica quæ sputum supprimerent, unde suffocatio, sed parcas phlebotomias, incidentia, bechica, ut mel, hydromel: syrupum de erysimo, balsamica, millepedes, benzoinum, storacem, sperma ceti; & si spasmodicum fuerit asthma, spiritum cornu cervi, vel salis ammoniaci; mixtura Riverii emetica ex æqualibus partibus exymelis scillitici, & aquæ cinnamomi caute, si nausea accedat, est adhibenda. Juscula ex gallo veteri, enula campana, iride Florentina, marrubio albo, seminibus anisi, anethi, passulis, liquiritia laudantur a *Riverio*, nec non syrupus de peto, seu nicotiana Quercetani; verum acriora sunt remedia in hoc morbo: terebinthinæ drachma una, cum ovi vitello exhibeatur ad expectorationem movendam, vel balsamum Canadense ad guttas decem, cum syrupo de tussilagine, superbibendo lac vaccinum ebutyratum, & infuso florum tussilaginis, vel gnaphalii montani temperatum. Potus theiformis ex foliis hederæ terrestris etiam conducit.

6. *Phthisis hæmoptoica* Monton. cap. 5. D.

Ea est quæ hæmoptysim habitualem subsequi consuevit, quæ hæmoptysis tum pulmonarium vasorum laxitatem, tum sanguinis acrimoniam & motus febriles supponit; hæc vero phthisis præcavetur præmissis generalibus per corticem peruvianum, vel kinkinam, quod optime vasis tonum restituit, acrimoniam alkalinam emendat, & motus febriles reprimit.

Illius phthiseos duplex est varietas; altera acuta, altera chronica, utraque exitialis; acuta vero periculosior. In hac sputum sanguinis levi de causa revertitur; & sæpe ægrum de medio tollit; in hac phleboromiæ, decocta adstringentia, pectoralia, ex symphyto, hedera terrestri, pilulæ ex trochiscis de karabe, sanguine drachonis, narcotica maxime conveniunt; ast super omnia in hac acuta phthisi decoctum & syrupus de kinkina sunt palmaria remedia.

In chronica lacticinia, & æstate aquæ chalybeatæ non magna copia, sed pro potu ordinario haustæ laudantur a Mortono.

7. *Phthisis calculosa*. Vide Morton. capit. 6. C.

Ea species cognoscitur calculis per tussim rejectis, sæpius asperis, siccis, lentis magnitudine, post tussim siccam, nec non doloribus acutis pectoris, quandoque etiam sputum cruoris accersentibus.

Ea dispositio muci ac concretiones cretaceas producendas sæpe in eodem subjecto calculum in renibus indicit; ex hac vero calculorum pulmonarium minera phthisis chronica inducitur, quæ aquis sulphureis parca dosi & diu usurpatis, lacte etiam asinino, in paroxysmo vero tussis, doloris, aut sputionis cruentæ, narcoticis potissimum debet sedari.

8. *Phthisis syphilitica*, Vide Morton. cap. 7. & 8. *Phthisie vérolique*. C.

Illa cognoscitur ex syphilidis conjunctæ signis, & ex eo quod asthmatica est & humida, multum phlegmatis viscosi expectorans; circa quod duplex varietas distingui debet; vel enim phthisis vera, & ex pulmonibus erosis, materiæ viscidæ, purulentæ ejiciuntur, atque ea species certe apud nos nunquam sanata est: utrum vero per decocta sudorifica & pilulas ex æthiope minerali sanetur, ut asserit *Mortonus*, dubito.

Verum videre mihi contingit alteram speciem, in qua licet omnia phthiseos pulmonaris signa forent, tussis scilicet, sputa purulenta, amphimerina lenta, & emaciatio summa, cum pustulis venereis hac illac resperlis; & ea hydrargyrosi perbelle sanata fuit; verum pus ex tonsillis, palato, uvula & vicinis partibus ulceratis muco albido tectis oriebatur, cum tono vocis nasalis, & intra sesquimensem sine ptyalismo omnia sanata sunt.

9. *Phthisis a metastasi puris* Morton. capite 8. C.

Adolescens vulnus in cruore ab explosa catapulta passus, ibi loci largam & diutinam suppurationem expertus curabatur; ast phthisis pari passu accedebat, quo ulcus cruris exsiccabatur; post plures menses ulcus in crurem reversum est, atque phthiseos symptomata evanescebant; sanato cruoris ulcere iterum phthisis revertebatur, &c. unde facile est concludere in simili casu non solum diætam lacteam & balsamica, jusculaque antiscorbutica vulneraria convenire, sed etiam ulceris externi cicatricem integram esse præcavendam,

vendam, ut fontanellæ ad instar hoc emunctorio purulenta materies possit a sanguine eliminari.

10. *Phthisis chlorotica*. Vide Morton. cap. 9. Schenckii lib. 2. C. Leigh. Phthisiol. Laneastriens. C.

Ea est quæ mulieres, sive virgines, sive nuptas, quibus eatamenia supprimuntur, cum tussi sicca & pertinaci, ac cachectivo vel pallido colore, doloribusque pectoris atrocibus, demum emaciat.

Chlorotica licet nuncupetur, non tamen illis parcit virginibus quæ optime coloratæ sunt, imo floridæ; verum e suppressis eatameniis, vel rarius & parcius fluentibus dolores laterales, dorsales, tussis sicca habitualis, sputum quandoque cruentum, demum febris nocturna, & cætera phthisis prænuncia symptomata, colorem cito mutant in pallidum.

Illa phthisis perverti debet usu martialium, amarorum, jusculorum aperientium, & eatamenia restituentium; verum cum mœrore summo & animi languore stipetur, necessarium est ut quæ cœnobiis inclusæ virgines hoc morbo tentantur, rusticanum aerem respirent, exerceantur, phlebotomiis, lacte, cæterisque auxiliis tempestive utantur; a cantu tamen assiduo, frigore vespertino caveant; nil est melius antequam febris accedat, quam syrupi martialis cochlear unum singulis diebus, vel limaturæ martis granum unum, alterumve per plures menses in cochleari offæ deglutire; & hoc solo remedio novi puellas quibus hæc phthisis imminebat, radicibus sanatas.

11. *Phthisis a peripneumonia* Morton. c. 10. C.

Ea est quæ a pulmonis inflammatorio morbo quovis, ut peripneumonia vel pleuritide neglectis, ortum ducit, sive prædispositi pulmones fuerint vitio hæreditario, sive non sufficienter & maturæ institutæ fuerint venæ sectiones, sive bechicis & acribus nimium institerit Medicus; sive demum ægri infantes catarrhali peripneumonia oppressi sint; cum enim expectorare nesciant, facile in phthisim ex hoc morbo delabuntur.

Ea phthisis, cum sanguinis crasis aeris non est, & pulmones de cætero bene constituti sunt, facile curatur, licet copiosa puris viscidi, grisei, gelatinosi expectoratio, febris amphimerina lenta eam comitetur. Præmissis lenibus eatharticis ex manna, floribus malvæ, persicorum, ad diætam lacteam properandum est, & sedato pectoris fervore, præmissis ptisanis detergentibus, ut ex infuso theiformi, hederæ terrestris, balsami Canadensis, vel opobalsami guttæ sex circiter singulis diebus ex cochleari syrupi sunt hauriendæ, hac methodo convaluere quidam quos observavi. In hac specie quam peripneumonia vel hepatitis præcesserant, quæque stipata erat phlegmatia, aurigine, diarrhœa colliquativa, amphimerina lenta & sudore nocturno, successit usus lactis infuso semidrachmæ thei intra semilibram aquæ calcis; lac scilicet coquebatur cum hoc infuso: *Memoires des Errangers Tom. III. pag.* 450.

12. *Phthisis rheumatico arthritica*. Vide Morton. cap. 11. C.

Ea est species quæ dolores rheumatismales vel arthriticos excipit & tollit. Asthmaticæ similis est, sed ab aere crasso non exacerbatur; tussim non siccam, sed phlegmatis viscidítate molestam creat.

Prævertitur phlebotomiis, diæta lactea, & thermis sulphureis, ut Balneolensibus, Barreganis, St. Laurent apud Helvios. In hac *Mortonus* laudat kinkinam, vomitoria etiam repetita, quæ ab Anglo nuperiori mirum in modum extolluntur.

13. *Phthisis a febribus* Morton. cap. 12. Tralles de Opio sect. 4. pag. 22. VVerlhof de febribus pag. 54. C.

Ea est quæ ab intermittentibus potissimum febribus ortum ducit. In hac ab ipsis febris primordiis tussis, dispnœa, aliaque phthiseos imminentis signa adjunguntur; sequitur etiam synochos potissimum erapulosas, & tunc a peripneumonica tussi ordiri consuevit, & paulo acutior est: verum prior chronica & mitis est, & nihil peculiare exigit cura, nisi ut kinkina bechicis admisceatur, quo etiam solo remedio tussim phthisicam, quæ alias a kinckina exasperatur, sedatam aliquando vidi.

14. *Phthisis exanthematica*, Vide Morton. cap. 12. *Phthisis impetiginosa* Carol. Leingh. Phthisiolog. C.

Est est species quæ a febribus exanthematicis, potissimum variolis, morbillis repressis, cutaneis etiam eruptionibus chronicis retropulsis ortum ducit, inter quas ea quæ rubeolam repressam sequitur est infantibus & frequens & funesta, atque Monspelii an. 1752. epidemica fuit: a scabie repulsa, vide *Fr. Hoffmann. III.* 287.

15. *Phthisis icterica* cap. 13. *Phthisis hepatica* ejusdem. C.

Cognoscitur 1. ex urinis intense flavis, coloris etiam brunnei, qualis decocti caffe: 2. flavedine cutis sæpe pruriginosa: 3. pondere, duritie, imo quandoque tumore hypocondrii dextri: 4. inappetentia & cacositia insuperabili: 5. Sæpe accedunt etiam dolores atroces hepatici ad viciniam & pectus extensi, & tribus a pastu horis recrudescentes: 6. Mœror & prostratio animi summa: His vero se comites addunt symptomata phthiseos, sed chronicæ tardigradæ, quæ dolores hepaticos & tandem ascitem inducit.

Prævertitur hæc phthisis remediis generalibus, & potissimum illis quæ bilem dilutam per urinas & alvum ducere valent, ac primo præmissa phlebotomia, ad apozemata aperientia properandum est; ex radicibus brusci, asparagi, foliis cichorii, pimpinellæ, scolopendriæ, incoctis simul intra linteolum, rheo crassiuscule trito & limatura ferri. Serum lactis etiam cum succo chærophylli, nasturtii aquatici, levis cerevisia lupulata, millepedes potissimum debent usurpa-

usurpari. Verum nihil est præstantius, antequam peccatus moleste affectum sit, quam aquas Vallenses identidem epotare, & si jam phthisis signa se prodeant, aquas sulphureas usurpare, interpositis catharticis, decoctum cichorii, infusum eroci martis pro potu ordinario sit.

16. *Phthisis hypocondriaca* Morton. cap. 4. Cirigli Consult. Med. cent. 1. pag. 66. C.

Ea est quæ melancholiam, hysteriam, hypochondriasim, mœrores inveteratos subsequi solet tum ratione spasmodicæ pulmonum & pectoris constrictionis, quæ frigore subito perniciosior est pulmonibus, tum ob spissitudinem humoribus inductum, unde pulmones obstruuntur.

Hæc phthisis est chronica & funesta, nec multum a cura phthiseos generica differt hujus curatio, nisi quod ex *Mortoni* mente, volatilibus ut spiritu cornu cervi, castoreo, animi vires excitandæ sunt; narcoticis liberalius sumptis mœror & pectoris constrictio sublevanda est; aquis martialibus antequam pus efformatum fuerit, potius quam lacticiniis utendum est; imo si fides ipsi adhibeatur, levibus vomitoriis initio utendum.

Ciriglius in hoc morbo ineunte usum thei, jusculα viperina, jusculα Lud. Septalii: & pilulas balsamicas pectorales suadet.

17. *Phthisis chylosa* Car. Leigh. Phthisiol. Lancastr.

Albescunt fæces, intumescit abdomen, marcescit corpus, gravis tussis divexat, obstructis verosimiliter lacteis vasis, & intumefactis mesenterii glandulis.

18. *Phthisis vomica*; *Vomica* Ill. Linnæi Gener. Morb. Xide Pleurodynem 16. & dispnœam 6am.

In hoc differt ab aliis speciebus quod confestim multum pus sæpe fœtidum exspuatur, sine præviis phthiseos vulgaris signis; 2. quod si folliculus hoc pus contineat, nulla pyrexia morbum comitetur; 3. quod sæpius sanetur, maxime si folliculus pus continens ejiciatur. Hic morbus *vomica rupta* vel *aperta* vulgo dicitur.

19. *Phthisis a plica*, Stabel Histor. 8.

Sanara fuit post biennium plica evoluta.

20. *Phthisis cellularis*, Ill. de Haen. Tom. 3. cap. 5. pag. 89.

Ea est quæ, sine ulcere pulmonum, pendet ab anacatharsi crustæ albæ, qua solent obduci pulmones post inflammationem, quæ materies puriformis e pulmone fungo transsudat intus.

III. ATROPHIA; *Marasme*.

Illud est genus morbi macilenti in quo corpus vel ejus pars sine febre notabiliter marcescit, & extenuatur, unde differt a tabe & a phthisi per febris absentiam. Derivatur nomen a *trophe* nutricatus, & *a* privativo. Marasmus derivatur a Græco *maraino* marcesco, quod de fluxibus languentibus dicitur abusive; marasmi significatus etiam extenditur ad tertium gradum phthiseos & tabis; quod si nome genericum pro gradibus mutaretur, triplicandus esset nominum genericorum numerus, unde obrueretur memoria.

1. *Atrophia nervosa* Morton. de phthisi nervosa, cap. 1. *Atrophia Anglica & Virginiana* Mortoni; *Tabes nervea*, Lorry de Melanch. p. 182. *La Consomption; Phthisie nerveuse*, Dict. de Santé. C.

Est consumptio totius corporis absque ulla insigni febre, vel tussi, vel dispnœa; verum cum appetitus & digestionis eversione, unde languor & marcor in dies crescens.

Habitus inatio œdematosus, facies pallida, squalida, ciborum omnium fastidium præter potulenta. Languor virium qui lecto ægros continuo affigit; urina sæpe pauca & rubra, quandoque pallida & copiosa; febris nulla nec dispnœa, nisi quæ debilitate summa oritur. Principia procatarctica, pathemata animi graviora, liquorum spirituosorum potus liberalior, aer insalubris, ut Virginianus: morbus est chronicus, & in phlegmatiam lethalem degenerat.

Curatio. Initio morbi exigit ea quæ tonum solidis valent restituere, ut stomachica, nervina, martialia, cephalica, amara. Purgetur æger tertio; vel quoque mane, decocto amaro, thei, myrobalani. Potus ordinarius sit ex vino, vel cerevisia alterata absinthio, cinnamomo, mentha, juniperi baccis, ferro. Pilulæ sunt ex balsamo, pulvere ari, galanga, zedoaria, calamo aromatico, cascarilla, kinkina. Opobalsamum, spiritus cornu cervi, & salis ammoniaci cum pauxillo sacchari usurpentur. Victus varius, jucundus in aere puro, cœtu hilari.

2. *Atrophia a sanguifluxu*: *Vide* Morton. lib. 1. cap. 3. C.

Ea est quæ a quovis sanguifluxu per nares, tussim, vomitum, secessum, uterum, mictum, &c. uberiori, vel longiori procedit; si menorrhagia ab uteri ulcere syphilitico procedat, syphiliticum virus est impugnandum. De cætero in quocumque casu, diæta lactea, cremores de sagou, salyp, oryza sunt eximia remedia.

3. *Atrophia lactentium* Frid. Hoffmann. Tom. 2. de tabe infantium.

Ea est quæ defectu lactis accidit infantibus qui sugunt ubera exsucca & lacte destituta, tum quia nutrix pabulo caret, tum quia gravida est; hoc *ingannatos*, seu delusos vulgo vocamus. Cognoscitur infantes non sufficienter lactari ex eo quod parum mingunt, parum dejiciunt, vagiunt, marcescunt; & accepto lacte copiose conquiescunt.

4. *Atrophia a leucorrœa*: *Tabes a gonorrœa*, *fluore albo* Morton; *ab oneirogvo* Hippocr. Epidem. VI. sect. 7. 52. C.

Ea est quæ ex longo seminis, tum fertilis, tum infœcundi in maribus & fœminis effluxu procedit, a tabe dorsali discrepans per definitionem generis.

Initio mœstitia hypocondriaca, nimia cogitatio,

tio; virium languor, fam's dejectio, hæc, in viris ex largo feminis effluxu; in fœminis vero pallor œdomatosus, squalidus, pathemata hysterica, lassitudo insign's cum debilitate, inappetentia; hæc in fœminis ex leucorrhœa simplici accedunt-sitis, marcor crescens, emaciatio sine ullo phthisees signo. *Vide* casum Satyri in *Hippocr. pag.* 1201.

Cura. Sistatur quantocius affluxus gonorrhoicus, non virulentus, & leucorrhœa per remedia his propria, fomes exercitiis levibus, frictione leni, aere rusticano sustineatur, cibis variis, gratis, euchymis excitetur, a vino & ardentibus liquoribus fere abstineat; cathartica & omnia evacuantia fugiantur.

Accedente calore hectico aquæ minerales æstate, & vere ac autumno lacticinia usurpentur.

5. *Atrophia nutricum*. V. Tabem nutricum. C.

6. *Atrophia ab alvi fluxu*, Morton. cap. 7. lib. 1. *Tabes a dysenteria*, *diarrhœa* Mortoni. *A lienteria* Mortoni Append. pag. 23. C.

Si acrimonia humorum alvi fluxum foveat, bibantur aquæ sale Glauberiano scatentes pro potu ordinario; serum lactis chalybeatum cum bolo absorbente usurpetur, dein lac ipsum adhibeatur.

Opiatæ absorbentes & adstringentes cum narcoticis interponantur factæ ex terra catechu, oculis cancrorum, creta campana, & syrupo de rosis siccis.

7. *Atrophia a ptyalismo* Morton. cap. IX. de tabe a salivatione. C.

Est ea quæ ptyalismum quemcumque uberiorem sequitur, sive sit ptyalismus scorbuticus, sive qui a prava expuendi consuetudine oritur, sive qui ab usu hydrargyroseos procedit, inde ægri emaciantur, & ad tabem, aut ad phthisim vergunt: si a pravo more procedat ptyalismus, ab eo deterrendi sunt ægri, illos docendo salivam esse digestioni necessariam; si ab acrimonia sanguinis, aut ab hydrargyrosi, diæta lactea est præscribenda.

8. *Atrophia rachitica* Frid. Hoffman. c. 8. to. 3. *Tabes pectorea* Bonet. Sepulchr. tom. 1. 742. C.

Hæc non serius; nec ocius se prodit quam dentitionis tempus; infantes magnum caput, ingenium præcox, articulos, potissimum genua, carpos, tarsos, crassos habent; sæpe sunt valgi, vel compernes, gibbive, sed in residuo corpore emaciati & flacidi. Vide *Rachitidem*.

Non raro infantes antea sani, & per omnia recte valentes, absque pægressa manifesta causa languent, corporaque extenuari incipiunt; atque hoc patiuntur, quando maturius ablactantur; seu a lactis usu ad solidum ciborum usum deferuntur; illi pedibus insistere recusant, artus evadunt penduli, corporis habitus, potissimum in naribus & naso, evadit flaccidus. Qui affectus rachiticæ atrophiæ affinis est; ast curatur bono lacte restituto.

9. *Atrophia a vomitu* Velschii. C.

Tabes a pyloro obstructo quasi cartilagineo non ita raro accidit; hinc vomitus habitualis a pastu superveniens, ipsa duodeni durities aliquando tactu percipitur. Hunc morbum aliquoties observavi, nec quidquam profuit præter diætam lacteam.

10. *Atrophia a crinonibus* Horstii. V. Malidem.

Comedones, vel crinones sunt pili rigiduli, per dorsum potissimum sparsi, qui recens natis suboriuntur, eosque punctura quadam divexant, ut illi miselli somnum capere nequeant, marcescant, & atrophia laborent; illi pili pro vermiculis habentur a plurimus Medicis, quibus assentiri vix possum; hos nutrices solent quotidie manibus abstergere, confricare ut elabantur; sunt qui infantes calida eluunt, ut suadet *Hoffmannus*: Hic affectus non raro solet recurrere. Vide *Malidem* infra in ordine ultimo.

11. *Atrophia senili* Mercurialis. *Marasmus senilis* Gal n°; *Morbus frigidus* Galeni; *Marasmus* Aristotelis. *Senium* Philippi. C.

Est ea quæ vel omnibus hominibus senescentibus accidit, quæ vulgo tribuitur siccescentiæ corporis; nam, ut ajunt, senescere est siccescere, & ea proprie *marasmus* vocatur *Aristoteli*; vel est atrophia, quæ licet nulla febri stipetur, febrem sequitur, unde differt a marasmo torrido, seu hecticam comitante. Hic morbus exigit eximium cibum, & usum vini generosioris, calorem assiduum hieme, & Sunamitæ concubitum, qualis Regi Davidi profuit.

12. *Atrophia scorbutica* Severini, *Atrophia scorbutica Infantum* Frider. Hoffman. de morbis infantum cap. 8. §. 9. VVillis de Scorbut. cap. 5. C.

Hoc nomine non solum insignitur atrophia, quæ a lue scorbutica fovetur cum flon acace, maculisque diversicoloribus extremorum inferiorum; verum etiam ea quæ morbis diversis chronicis, aut acutis succedit in prava convalescentia; nam apud Anglos, imo Parisinos, plurimi morbi cachectici pertinaces ad scorbutum referuntur.

Vide *Mortonum de tabe ab hydrope*, *a sudoribus*, *&c.*

13. *Atrophia infantilis* Frider. Hoffmanni tom 2. cap. 8. *Hectica infantum* Sydenhami Schedulmon. C.

Est paulatina corporis consumptio cum abdominis inflatione. Vide *Tabem mesentericam*.

Initio artus superiores & inferiores marcescunt, abdomen vero distenditur, plenum est & crassum; respirandi difficultas, lassitudo corporis; fames magna utplurimum, unde prava digestio; hinc alvus inconstans, sæpe laxa, abdomen dolet; facies pallescit, palpebræ mane livescunt; urina modo crassa, modo rubra; noctu calor & siccitas cum siti inextinguibili; frigent extrema, pejus habent hieme.

Mortuis mesenterium glandulis duris, quandoque suppuratis obsitum; tument & hepar & lien, amurca nigra in intestinis vacuis flatu distentis, musculi tenues.

Aqua in qua ferrei clavi infundantur sit potus ex-

tus ordinarius; in primo cochleari offæ nunc rhei, nunc limaturæ martis grana duo, vel tria nunc pulvis cachecticus Hartmanni ex limatura martis, cinnamomi pulvere & saccharo factus, pulvis ex radice chinæ ad gr. vj. singulis diebus sumatur, aqua pauxillo vino tingatur.

Juscula ex radicibus graminis canini, fœniculi, petroselini, asparigi, apii dulcis.

Abdomen oleo chamamilli, vel anethi ungatur.

14. *Atrophia verminosa* Frid. Hoffmanni de tabe infantum; *Atrophia a fascino* Plebis. Salmuth Cent. I. Observ. 5. C.

Est macies successiva sæpius infantum ablactatorum, quæ fovetur a lumbricis, aliisve vermibus intestinalibus, cibum suffurantibus, quæque apud Plebejos ob symptomatum contumaciam & causæ obscuritatem fascinationi tribuitur. *Manget Bibl. Tom. I. pag.* 219. aliam speciem verminosæ refert.

15. *Atrophia lateralis*; *Atrophie de la moitie du corps*, Collect. Acad. Tom. 3. pag. 693. C J. Dolæo. C.

Corporis pars dimidia ab axillis ad calcem pedis erat emaciata, ita ut ossa tantum cute involuta viderentur, dum latus dextrum pingue fuit; admotis spinæ dorsali hujus pueri septennis topicis antispasmodicis, & sumptis sudorificis melius habere cœpit.

16. *Atrophia febrisequa*; *atrophia febri superveniens* VVillisii de Morbis conv. Cap. 8. C.

Est ea macies universalis quæ febribus longis aut acutis, potissimum ardentibus sudatoriisque, supervenit, ut synocho ardenti, tritæophyæ, causoni, elodi, &c. finita febre illa est maxima procedit a fluidorum acrimonia, siccitate, depauperatione, seu inopia lymphæ mucilaginosæ, nutritiæ, quæ sensim reparetur jusculis ex pullo, ranis, testudine, rusticatione, vectura in rheda, aliisque gymnasticis auxiliis corpus roborare aptis.

IV. ARIDURA Etmulleri; *Dessechement.*

Aridura est macies partis, ut manus, brachii, cruris, pedis, oculis, &c. & in hoc ab atrophia discrepat, quod atrophia sit macies universalis, non vero unum aut alterum artum exsiccet.

Pendet itaque aridura a vitio topico ipsius artuus, aut nervorum & arteriarium ipsi prospicientium, quod vitium est ut plurimum pressio his nervis, vel vasis, aut medullæ spinali illata, unde supprimitur influxus, saltem sufficiens, fluidi nutritii in hac partem, dum cæteræ solitam pinguedinem aut evexiam obtinent.

1. *Aridura rachialgica*; *Aridura scorbutica*, Etmulleri Tom. I. pag. 250. Boneti Sepulchr. To. I. p. 761. Observ. 96. L.

Illa cognoscitur ex eo quod præcesserint dolores rachialgici, potissimum spinæ dorsalis, quandoque cum convulsionibus, dein vero pars formicatione, stupore, contractura laboret; ille morbus pertinacissimus sæpius brachium, raro crura, afficit, emaciat & fere sensu tactus orbat: vide *Rachialgiam* quam scorbuticum affectum judicabant superioris sæculi Authores.

2. *Aridura hydropica*, Ephemer. Nat. Cur. passim; Bartholini in Boneti Sepulchret. Tom. I. pag. 762.

Est macies partium superiorum, dum omnes infimæ œdematose tumescunt: Vide *Hydropes*:

3. *Aridura traumatica*; Vide Ettmullerum de Aridura. L.

Est ea quæ a vulneribus, ulceribus, fistulis, carie, fractura veteri, luxatione veteri non reposita artuum procedit: Vidi ariduram cruris a secto nervulo.

4. *Aridura paralitica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 7. Observ. 27.

Vide *Contracturam*: Artus enim dudum paralytici fere semper contractura & macie, quandoque flacciditate laborant.

5. *Aridura ab arthrace*.

Arthrace seu tumor geniculorum osseus, hydarthrus seu tumor eorum lymphaticus, tumor etiam articulorum scrophulosus ejus sunt principia.

6. *Aridura spasmodica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. 3. Observ. 236. L.

7. *Aridura scorbutica*, Ephem. Nat. Cur. Ann. 3. Observ. 78. Vide Atrophiam. C.

ORDO SECUNDUS.

INTUMESCENTIÆ.

VOlumen corporis humani, vel ejus partium erescit quoties a fluidis sufficienti copia genitis & congestis pressio lateralis infertur vasis, quæ solito major sit. In statu sano certa est inter sanguinem & humores proportio quæ mutatur in statu morboso, maxime vero in morbis cachecticis; quantitas lymphæ, seri, bilis, adipis, alteriusve humoris respective ad cruoris quantitatem exsuperat, & sic causa cachecticorum, tumidorumque affectum est pressio lateralis facta major a lympha, vel humore excedente.

Si pinguedo excedat, & textum cellularem distendat, datur corpulentia obesa; si lympha dilutior prædominetur in textu celluloso, datur phlegmatia; si in abdomine, ascites oritur; si lympha viscida in glandulis cumuletur, scrophula oritur; si bilis, vel bili affinis humor exundet, aurigo nescitur.

Quamdiu debita vi pelluntur fluida a corde in arterias liberas, exindeque per venas ad cor revertuntur, tandiu debita fluidorum crasis perseverat, excrementitii humores ex sanguine segregantur, nullibi fiunt stases seri, quod vasa relaxaret; sanos & albo roseus cutis color efflorescit, verum imminuta vi cordis, retardato fluidorum in vasis circuitu, crasis eorum mutatur, serum ab ipsis nec per urinas, nec per-

perspirationis via satis segregatur ; hinc vasa laxantur , color cutis defœdatus , nec cruor ruber præparatur ; hinc in dies ejus proportio ad lympham imminuitur ; hinc calor decrescit cum rubro colore , crescit vero cacochymia serosa , hinc fit ut cachectici illi morbi frigus , pallorem & carnium laxitatem comites habeant.

Deficiente vi trusiva , cruor minori vi truditur quam ut possit arterias ultimas laterales diducere , adeoque subire , unde deficit in vasis cutaneis ; hinc iterum pallor , nec ea vi atteritur qua possit calor nativus foveri , hinc caloris imminutio , nec fluidum electricum nerveum satis extricatur ; hinc virium omnium languor.

Potulenta non bene miscentur sanguini , nec in sanguinem commutantur , tum ob bilis serosæ inertiam , tum ob languorem pulsationum cordis ; hinc urinæ pallidæ , crudæ ; hinc etiam accidit ut sanguis habeat in duas substantias , unam caseosam , spissam , non satis elaboratam , quæ vasa ultima infarcit , obstruit , hinc viscerum infarctus , obstructiones ; alteram aquosam , quæ fluxilior solito facile in vasa lymphatica lateralia , inde in textum cellulosum loco adipis influit ; hinc sensim textus ille cellulosus serosa & aquosa lympha distenditur.

Totus in humano corpore textus cellulosus est continuus ; cellulæ omnes perviæ sunt , ita ut facile a capite ad pedes , & a dextris ad sinistras , prout declivitas sint ; illud serum intra textum cellulosum elabatur ; verum cum illud serum a pressione cordis sit immune , illud viribus solius gravitatis regitur , atque ideo stante ægro in pedes delabitur , eoque in latus dextrum jacente in illud latus facile defluit.

Si ob cibum viscosiorem , uberiorem seri evacuationem prægressam ; aut virus peculiaris energiam lympha viscidior , crassiorve evadat , ea facilius hæret in glandulis & glandulosis visceribus , quia hisce in locis ob vasorum angustiam summam , & iteratam complicationem attritus sunt majores ; ergo in hisce vasis lympha viscida cumulatur ; hinc lateralis pressio lateralibus vasis inde prodeuntibus major infertur ; hinc durities & intumescentia & viscerum & glandularum.

Acrimonia humorum quiete exaltatur , ut crystalli salium in lixivio quiescente coeunt , data vero fluidorum stasi deficit necessaria in vasis excretoriis sanguinis depuratio , aut ab excrementitiis fluidis repurgatio ; hinc acrimonia intenditur , unde patet cur in cachecticis morbis ab eodem principio & vasa minima obstruantur , & fluidorum crasis acris evadat.

Hæc sunt itaque fere omnibus cachecticis communia symptomata , scilicet 1. virium vitalium languor , minor fluidi nervei secretio , lentior circulationis impetus ; 2. minor calor , proindeque debilior cruoris attritus , parcior ejus genesis , major vappiditas ; 3. pallor & squallor cutis , tum ob debiliorem sanguinis motum , tum ob excedentem seri & lymphæ etiam crassæ copiam ; 4. vasorum minorum obstructio , & infarctus , & sæpe defluxus aquosi seri in textum cellulare ; 5. humorum acrimonia major defectu excretionis & depurationis, quæ continuo per emunctoria fieri debet , sine qua ad putredinem & randiditatem sanguis , lympha , adeps , facile vergunt ; 6. demum laxitas & mollities solidorum , qua fit ut prementibus fluidis maxime congestis cedant & in tumores frigidos , indolentes ; pallidos excrescant.

Praxis. Hinc evidens est ad genericam horum morborum curam requiri ea medicamina , & præsidia quæ valent cordis vires recreare , fluidique nervei copiam adaugere , quod præstant , 1. volatilia , aromatica , spirituosa elixiria , spiritus volatiles , liquores fermentati , vinosi. 2. Calefacientia , ut calida actu , & calida potentia , ut stomachica , cephalica , cardiaca , amara , frictiones , thermæ , ammochasia , vestes laneæ calefactæ. 3. Stimulantia excitantia , quæ fluidi nervei & cruoris appulsum ad exteriora sollicitent , ut sinapismi , dropaces , modo vires non dissolvantur. 4. Maxime conveniunt resolventia , aperientia , quæ fluidorum spissitudinem corrigant , ut cascarilla , kinkina , antimonii pollen , ferri limatura , resinæ , ammoniacum , bdellium , opoponax , aloe. 5. Diuretica , calida , ut cancri , millepedes , radices rusci , asparagi , eryngii , apii , cichorii , necnon antiscorbutica , ut folia sysimbrii aquatici , sit , cochleariæ , armoraciæ , erucæ. 6. Simul ea indicantur quæ sanguinem edulcorant , ut juscula ex pullis , testudinibus , ranis cum aperientibus & diureticis , atque si siccitas sit in sanguine , serum lactis , lacticinia , aquæ acidulæ. 7. Demum indicantur quæ tonica simul sunt & aperientia , adeoque martialia , rhabarbarum , rhaponticum , kinkina , cascarilla palmam ceteris medicaminibus præripiunt . 8. Verum frictiones , deambulatio , equitatio , rusticatio , maxime prosunt ad roborandos musculos , excretiones juvandas , coctionem & famem instaurandam , fluorem spissis humoribus concilliandum , & si fiat rure in aere puro , sicco , loco amœno , animus simul recreatur , mœror cachecticorum morborum principium & fomes abigitur.

V. POLYSARCIA, *la Corpulence*.

Is est morbus qui nimia pinguedinis mole figuram corporis deturpat , ejusque agilitatem minuus.

Unde differt a gigantea , sed proportionali partium omnium magnitudine , quæ nec decori quidquam detrahit , viresque moli respondentes obtinet. Differt maxime a phlegmatia & pneumatosi , quod textus cellulares non sero , nec aflatu , sed bono adipe sit turgidus , unde color & tonus non minuuntur , cum tamen moles movenda major sit , nec organa motus musculosa sunt potentiora , segnities & pigritia accedunt , & inter agendum dyspnœa defatigat.

1. Po-

1. *Polysarcia adiposa*; Cyrill. Consul. 17. Centur. IV. de la Tour Jour. de Med. Juin 1757. pag. 322. *Obesitas* vulgo; *Corpulentia sanguinosa* Foresti lib. *La Corpulence*.

Differt a corpulentia carnosa, seu althetico habitu, quod si segnities ad motum, & respirandi difficultas in motu. Corpulenti breviores vitæ putantur, atque apoplexiæ & orthophnœæ magis obnoxii.

Vix coctrix stomachi valida, diæta plena ex cibis euchymis, hab'tus corporis laxus, transitus ex regione calidissima in frigidam, convalescentia ex synocho maligna, vita hilaris, opipara, otiosa, sunt corpulentiæ principia.

Sennertus refert mulierem triginta sex annos natam, quæ 480. lib. & virium qui 600. libras pendebant.

In eusarchis non saginatis subjectis quondam inveni pondus adipis esse dimidiam totius corporis partem, & in his hominibus adiposis inveni arterias, venas ac viscera non esse majora quam in macilentis ejusdem staturæ, adeoque hepar v. g. splen, pulmo in adiposis dimidio minores respectu ponderis totius quam in macilentis.

Cura exigit 1. abstinentiam a somno longiori, a disidia tum corporis, tum animi, ita ut nihil magis extenuet corpus quam curæ & sollicitudines, ac quævis pathemata; 2. detractio alimoniæ quoad quantitatem & qualitatem; 3. excretionum quoad quarumvis augmentum, maxime perspirationis, per exercitia, venationem, cursus, feminis per matrimonium. 4. adipis liquatio per salita, piperata, acetum, caffe, oxymel scillicitum, per medicamina omnia evacuantia, maxime cathartica, diuretica, sudorifica, nitrum, tartarum, semen fraxini; epipastica &c. vel quotidie saponis drachmam unam, aut alteram.

VI. PNEUMATOSIS: *Hyderos* Galeni; *Empneumatosis* Cœlii Aureliani; *Sarcites flatuosus* Smetii; *Tympanitis universalis* Schenckii; *Emphysema universale*. *Bouffissure*.

Est elastica & flatulenta cutis intumescentia.

Causa est expansio aeris in fluidis latentis, qualis in cavo ipsius abdominis, in tympanite abdominali, accidit, & in ephysematis sub cute sæpius observatur. Aerem elasticum generari 1. a putredine in animalibus aqua submersis docet observatio multiplex; 2. a fermentatione ex reliquis alimentorum in primis viis colica flatulenta testatur. Discrepat a phlegmatia per elasticitatem partium, nec non ab anasarca per crepitum sub tactu.

1. *Pneumatosis a veneno* Linnæi Faun. Suec. num. 261. A.

Smolandi narrant a morsu colubri *asping*. dicti corpora horrendum in modum intumescere.

An flatu expanso, an alio modo? ignoramus: id a pluribus venenis subito fieri notum est *VVilis. de tympanite*, *pag.* 146.

2. *Pneumosis a vulnere*. Littre Mem. de l' Academ. R. des Sc. 1713. *Tympanites universalis* VVillisii cap. 4. Sennert. pag. 954. Haller Phys. de tela cellulosa Tom. I. p. 13. A.

Juvenis Leodiensis vulnus punctim factum sub axilla dextra in thoracem penetrans acceperat, postridie toto corpore turgidus apparebat, non solum pectore, sed dorso, ventre, lumbis, scroto, femoribus, brachiis, humeris, collo, vultuque, ut ne palpebras quidem diducere posset, quin etiam in vertice ipso, cute ubique distensa & tumefacta, tumor ubique erat tensus, & cum dolore non pauco. *Smetius*.

Similem casum observavere *Sennertus* & *VVillisius*; aerem in obliquo vulnere ex thorace exeuntem textum cellularem subire, & per totum corpus insinuari facile crediderim historia sequenti suffultus.

Ante duodecim annos miles, a nefariis lanionibus in specu Jovis deprehensus, insufflatus est tabulo in vulnus inguini inflictum immisso; totum cito corpus intumuit, exceptis manibus; pedibusque; paulo post crescente colli tumore, & inde dyspnœa miles cultro sibi collum scarificavit; sequenti die in Nosocomium delatus est, cutis erat sanæ coneolor, sed tensa & elastica, manibus tractata crepitabat; novas hic, incisiones cutis expostulabat æger; ut levaretur a doloribus, & immobilitate artuum; sole autem scarificationes profuerunt. Eadem operationem utuntur Medici Guineenses ad sanandos morbos chronicos; sic inflatos ægros potu sudorifico assumpto currere cogunt, usquequo sudor accedat; & sic pneumatosis cum morbo priori evanescit. *Act. Societ. Harlem. Tom. VI. pag.* 676. cum curam in canibus instituit cum successu *Cl. Negre ibid. p.* 688.

Si quæ pneumatosis a flatu dependeat, ea certe quæ vulnus thoraeis sequitur; interea *VVillesius* hoc negat, & contendit hunc tumorem a spirituum nerveorum agmine indignabundo, furente & tumultuario cutem subeunte fieri; sic *Baglivi* memeorismum abdominis a musculorum ejus spasmo deducendum putat, errore haud absimili.

Curam vide apud *Hister. Chirurg. pag.* 182.

3. *Pneumatosis hysterica* Vide Sydenh. Disser. Ep. pag. 41.

Ut hysteria omnes partes internas, ita & externas quandoque afficit, carnes scilicet musculosas, ut maxillam, humores, manus, crura, tibias, nunc dolorem adducens, nunc tumorem, in quo genere is qui tibias distendit tumor præ reliquis cônspicuus est; cum enim in hydropieorum tumoribus duo hæc semper observari possint, ut tumor scilicet sub vesperam se majorem exhibeat, tum etiam ut pastæ instar madentis vestigium digitis fortius impressi, formamque referat, jam in hoc altero, tumor matutino tempore protuberantior est, nec digito cedit prementi, aut vestigium ullum manet plerumque etiam tibiarum alterutram tantum inflat; de cætero sive magnitudinem spectes, sive

etiam superficiem, hydropicorum tumores ita ad amussim æmulatur, ut ægre se haud facile ab ea quæ insedit sententia se hydropes esse, dimoveri patiantur.

Illa pneumatosis cum diabete & ptyalismo hystericis alternat, ab his solvit, his suppressis revertitur: *Vide Ill. Raulin des maladies vaporeuses, pag. 221.*

4. *Pneumatosis febrilis*. Vide River. obser. 69. cent. 2. A.

Inflatio totius corporis in puero. Infans 18. mensium æstate toto corpore inflatus est subito, cum febre; alter ejusdem familiæ ex eodem morbo interierat. Varia præscripta remedia per 12. dies cathartica, aperientia, vesicatoria; tandem alvifluxu & urinæ profluvio excitatis, sanatus est.

Vidi & chirurgum qui cum diu quartana conflictaretur, toto corpore intumuit cum pallore, atque tumor in quibusdam locis erat quidem œdomatosus; verum in facie, pectore, manibus, suris erat simul emphyseumatosus, elasticus; per duos fere annos auxilia medica fere incassum expertus est; ille vero paucis ab hinc annis quater electrisatus, ita subito convaluit, ut vires, colorem, somnum naturalem simul recuperaverit, & tumor omnis evanuerit. *Vide Acta Societ. Reg. Monspel. ann.* 1751.

Quid est apostema ventosum Avicennæ quod inter tendines & sub pericsteo oriri tradit, quem flatum per vices accedere, currere, & membra disrumpere tradit? Est forte rheumatismus flatuosus, *Nakir* Albucasis.

Nota. Adolescens dum ensis tractandi arte informabatur, & pro more solito ah! ah! clamaret, gladio præpilato commilitonis in faucibus percussus est, atque die sequenti media pars pectoris antica, abdominisque cutis emphysemace mire intumuit, cum dolore & febre; undecim phlebotomias passus est, & sic sanatus, durante *Illustrissimo Professore Antonio Fizes*.

Adolescens ab aratri mole in pectore compressus, & magno conatu equum coercens, fracta costa toto corpore imminuit, cum sensu stuporis, voce clangulosa, cutis ubivis premeretur strepitum edebat, ut charta pergamena; secta vena aer cum sibilo, simulque sanguis effluebat. Curatus est diversis cutis scarificationibus, & fomentis resolventibus. *Daniel Hoffmann. Dissertat. de aere factitio, Disp. Halleri, Tom.* 3.

In duodus dysenteria epidemica affectis familiaris est pneumatosis, non tamen universalis. Hippiatris cognita; ea diversas dorsi & lumborum partes obsidet. Si manu premaţur hæc pars, dolet animal, & pars sonitum levem edit; sectis eorum cadaveribus, ipse inveni pulmones emphysemate distensos; eadem emphysemata in equis observavi.

P. de Sorbait in Act. Naturæ Curiosorum, narrat apud Austriacos endemicam esse pneumatosim, quam ipse emphysema, Germani vero *Rausch* appellant, quæque suffitu e foliis myrthi vulgo sanatur; sed hæc ex auditu narrat.

VII. ANASARCA; *Leucophlegma* Platonis; *Hyposarcidios* Hippocratis IV. de Rat. Vict. in Acut. *Ileus* Hippocratis Foesii pag. 555. *Phlegmatites* Arethæi de Diut. Lib. II. Gorræi Definit. *Anasarca* Galeni; *Episarcidium*, *Catasarca* Galeni in Hipocr. de Diæta Acut.; *Intercus* Latinis; *Leucophlegmatia* Cælii Aureliani. M. C. lib. III. cap. 8. Gorrei Definit. *Hydropisis vera* & *hyposarca* Gordon. de passionibus hæpatis; *Pituita alba* Gorræi; *Hyposarca* Dodon pag. 575. & Jonston. Idea Medic. *Plegmatia* Junckeri Tabul. 87. *Hydrops universalis* Auctorum; Gallis *Anasarque*, *Hydropisie par infiltration*.

Character. Est cutis totius intumescentia, mollis, pallida, non elastica.

Diversis gradibus diversa nomina generica male tribuit *Proculus*, teste *Cœlio Aureliano*, ut leucophlegmatiæ initio morbi, catasarcæ vel anasarcæ statui, &c. cum enim quivis morbus suos gradus, sua stadia habeat, nulla est ratio cur huic diversa nomina tribuamus, non vero alteri; unde nominum multiplicatio vana.

Sed est in textu celluloso totum corpus ambiente, ipsiusque musculos, tunicasque subeunte. In hoc itaque lympha aquosa & copiosa si cumuletur, fit tumor mollis, vestigium digiti fortius impressi retinens, pallidus & squalidus, per totum corpus diffusus.

Hinc differt a phlegmatia in qua tantum partes infimæ vespere tument, mane detumescunt; in anasarca vero totus habitus tumet, ut etiam mane magis tumeant partes potissimum palpebræ genæ, accedit difficultas respirandi, lassitudo, inappetentia, urinæ tenues, aquæ, febricula, sæpe somnum non levans.

1. *Anasarca metastatica*. C.

Illam sic voco quæ suppressis evacuationibus solitis sanguinis, urinæ, hæmorrhoidum, diarrhϾ, ulceris, supervenit. Cum enim moles sanguinis ac proinde lymphæ crescit in vasis, pressio lateralis in vasorum lymphaticorum oscula, pari passu crescit; hinc uberior ingressus lymphæ in ea, & inde in adiposa quæ textum cellulare constituunt; textus autem illius cellulæ implentur & distenduntur eadem vi qua folliis hydrostaticus. Ex hac feri diffusionem laxantur carnes, motus cordis debilior evadit, vix cruor ad vasa cutanea pervenire potest; hinc pallor, frigus, mollities, corporis gravitas, segnities. Cum autem aliquatis fit transfluxus, tardus tamen lymphæ e cellulis in venas, ex arteriis lymphaticis in cellulas, ejus liquidi putredo arcetur, aut tardius fit; hinc minus periculum in anasarca quam in ascite.

Curatio. Eo debet collineare Medicus, ut pressionem lateralem sanguinis in vasorum parietes, & lymphæ in sanguine prædominium tollat.

1. Ut primum scopum obtineat necessum est suppres-

suppressa catamenia, suppressas hæmorrhoides revocare, unica præmissa phlebotomia, medicamentis diureticis, emmenagogis, martialibus, resinosis, forma jusculi, apozematis, ptisanæ, pulveris, opiatæ. Huc spectant potissimum radices asparagi, rusci, eryngii, pimpinellæ, apii, petroselini, dauci, menthæ, dictamni, capparidis, ononidis, curcumæ, cyperi, galangæ; folia tanaceti, matricariæ, absinthii, ruthæ, menthæ; flores croci, calendulæ matricariæ.

2. Succi, assa fœtida, bdellium, opoponax, myrrha, aloe, ut lympha excedens eliminetur, conveniunt, quæ alvum, urinam, sudores, vomitum movent; sed potissimum conducunt cathartica & diuretica; cathartica autem hydragoga cæteris maritata maxime prosunt, nec non tonica aperientia. Huc refer jalappam, scamoneum, iridem, sambucum, syrupum de rhamno, aquam vitæ Germanicam, rheum, mannam. Diureticis accense præter radices & herbas cichorii, chetophylli, eryngii, rusci, &c. millepedes, cineres plantarum, ut genistæ, fabæ, in vino albo infusos, corticem radicis ulmi, cochleariam, apium, nasturtium aquaticum, trifolium aquaticum, rubiam, balsama, terebinthinam, boracem, tartarium.

3. Demum evacuatis aquis superfluis tonus est vasi restituendus usu martialium, cinnamomi, macis, cassiæ ligneæ, thei, myrobalanorum, aquis thermalibus, ammochasia, laconicis, suffitibus aromaticis. Plurima exempla anasarcæ per fonticulum aut scarificationem, ambustionem, aquis effluentibus sanatæ vide apud *Hallerum Physiol. Tom. I. pag.* 14.

Hujus varietas est.

a. *Anasarca periodica*.

Sex octove diebus antiquam fluerent catamenia, intumescebat toto corporis habitu virgo viginti quatuor annos nata; in quacumque corporis parte imprimeretur digitus, illius vestigium retinebat, tumor ille evanescebat in ea ratione qua fluebant menses. Tertium redibat morbus cum virginem invisi prædictis symptomatibus laborantem; solutionem morbi, quæ prius successerat, expectavi, & reapse eadem die qua fluxerunt catamenia, tumorem decrescere, & eum mensibus deficientibus penitus evanescere observavi. Exacto tempore illo, præmissis præmittendis, jusculo refrigerantia, chalybem fracta & interpolata dosi præscripsi, instanti menstrua purgatione, opiata cum antihystericis maritata usurpavi, & non rediit anasarca. Observatio *Cl. Doctoris Broussonet*.

b. *Anasarca ab adiapneustia*.

Tertia morbi die rusticum invisebam qui obsidebantur tumore molli per totum corpus diffuso; referebat ille se post messem factam sanum recubuisse; mane vero sequenti surgere non potuisse propter corporis intumescentiam. Inter varia responsa quæstionibus a me factis, dixit se recubuisse super stramen in loco humido. Hanc causam morbo natales dedisse judicans jussi, ut linteis calidis perfricarentur, ut panibus mox e furno extractis cooperiretur, pro potu biberet decoctum calidum radicis rusci, qua methodo intra biduum redintegratur perspiratio, & evanescit anasarca. Communicabat *Clariss. Doctor Broussonet*.

2. *Anasarca a fluxu*. C.

Talis est ea quæ longis hæmorrhoidum, catameniorum fluxibus, hæmorrhagiis, phlebotomiis repetitis, necnon diarrhœis, lienteriis, diabeti, &c. supervenit. In hoc casu ob virium vitalium & digestivarum desolutionem chylus crassus & crudus, sanguini mixtus, non satis elaboratus, non potest reparare cruoris jacturas, totus sanguis chylosus, aqueus, crudus evadit, unde obstruuntur ultima vasa, & serum in lymphatica, hinc in adiposa vasa fertur uberius, in illis stagnat, cumulantur.

Scopus Medici est ut 1. vires facta sustineat analepticis stomachicis, cibis facillimæ coctionis, abstinendo ab omnibus medicaminibus, quæ evacuando vires ulterius exhaurirent; 2. ut tonum vasis laxatis, & fluxilitatem congestis liquidis conciliet citra ullam irritationem; usus autem docuit diætam lacteam his indicationibus satisfacere, quod expertus sum ex suasu *Alexandri Tralliani*; interim non negligenda aqua in qua rheum & ferrum cum cinnamomo infusa fuerint.

3. *Anasarca exanthematica*. C.

Ea est quæ scabiei suppressæ, quæ puerulis a rubeola, variola retrogressa, similibusque morbis cutaneis supervenit.

Huic præter generalia remedia competunt maxime curcuma & radix lapathi acuti in jusculis; feliciter sanatum hunc morbum, necnon ascitem ex eodem principio oriundum vidi induta scabiosi tunica, seu sabie resumpta.

In ea vero quæ a rubeola suppressa non satis erumpente supervenit, auxilia generalia, sed potissimum serum lactis succo chærophylli alteratum prosunt.

4. *Anasarca a febribus*. C.

Ea est quæ ab obstructione hepatis lienis febres intermittentes soventibus, ut quartanam, tertianam, ortum ducit.

Illa species eodem modo curatur ac ascites febri intermittenti superveniens. Consule *Sydenham de febr. intermitt.*

5. *Anasarca gravidarum* Puzos pag. 81.

Si phlegmatiæ limites tumor œdematosus excedat, tunc intumescunt hinc & inde lumbi, qui tumor vulgo *le Burlet* dicitur; partes superiores, ut manus, facies simul intumescunt; vera anasarca est a phlegmatia quoad prognosim longe discrepans, maxime si febris hectica, & polydipsia accedant.

In hoc casu usurpanda sunt juscula aperientia ex cichorio sylvestri, sysimbrio aquatico, chærophyllo, & crystallo minorali, vel sale Glauberi; cathartica identidem usurpanda; opiatum dein aperiens præscribetur ex millepedibus, vipe-

tis,

ris, antimonio diaphoretico, amaris & febrifugis; imo initio una proderit phlebotomia, nec diæta sic negligenda est; partus præmaturus est expectandus.

Si vero his resistat anasarca, partus non vicinus sit, crescat tumor, dyspnœa molestet, timendusque sit ascites, vel hydrothorax; tunc labia vulvæ quæ ultra modum turgere solent, vel infima pars tibiæ leviter incidenda sunt, unde uber seri proventus, & partus facilior expectatio, a quo sananda est mulier.

6. *Anasarca hysterica; Leucophlegmatie hysterique*. C.

Ea est quæ mulieribus hystericis, siccis, melancholicis, supervenit, v. g. post synochum media æstate; in hac vestigia digiti prementis cutis vix retinet, unde a serosa, seu flaccida differt.

Cathartica & diuretica nocent; serum lactis urinæ fluxum restituit; hoc solo per mensem continuato corpus detumescit, lac asininum deinde feliciter usurpatur. *Pomme Essaie sur les vapeurs, observ.* 10. *pag.* 145.

Differt a phlegmatia, quod brachia; manus, facies ipsa intumescant etiam vespere.

Eam specie vidi olim diabete terminatam in muliere hysterica.

7. *Anasarca Americana; Mal d'estomac* Labat Voyage en Amérique. Chevalier des maladies d'Amérique. C.

Nomen vulgare ineptum est; morbus enim est vera anasarca, juxta descriptionem *Patri Labat*. 1. Pallent etiam ægri, tumescunt, cum aliquali flavedine, pedes, tibiæ, totum corpus, & potissimum facies, si fides sit *D. Chevalier*, œdematose turgescunt; 2. summa lassitudine prostrati sunt: 3. cum cephalalgia gravativa: 4. inde somnolentia continua: 5. epigastrium & abdomen intumescunt, & tandem ascitici fiunt.

Tribuitur hic morbus esui cancrorum, qui vulgo *Crabes* dicuntur, utpote cibo dyspepto, gravi, nisi corrigatur cruditas vino & aqua vitæ facchari vulgo *Tafia*; sæpius ortum ducit a decubitu sub dio, mœrore. Nigritiæ Brasilienses qui ditissime tractantur, huic sunt obnoxii & ut sanentur ab hero dimittuntur rus, ubi libertate fruuntur, mœrorem discutiunt, & fructus acajou subacidi usu intra paucos dies convalescunt. Apud Europæos qui in America degunt, hic morbus familiarissimus est; illi vero utuntur in curationis initio potibus cardiacis & sudorificis, balneis calidis, cibo facilis digestionis, vino generoso, dein vero auxiliis hilaritatem conciliantibus, & potissimum exercitio ita vehementi, ut sudor copiosus proritetur.

8. *Anasarca rachialgica* Theod. Zeist de dolore colico scorbutico in hydropem mutato, Tractat. de podagra, pag. 30. an. 1738. C.

Est faciei, pedum, manuum, ventrisque tumor cum dispnœa, pulsu debili, inæquali, urina rubra, biliosa, clara, arenulis referta, parca, succedens colicæ scorbuticæ, seu rachialgiæ, quam arthridem intropulsam putat *Theod. a Zeist*.

Laudat maxime aquam gemmarum pini per fermentationem paratam, ad unc. sex; tincturam mineræ martis nativæ, ad unc. duas; tincturam vermium majalium drach. t. syrupi de cichorio compositi cum rheo drach. sex, de qua mixtura singulis bihoriis sumat unc. duas.

9. *Anasarca purulenta*, Haller Physiol. Tom. I. pag. 14. Jac. Nic. VVeiss progr. 5.

Est intumescentia cutanea a pure diffuso intra telam cellulosam.

10. *Anasarca hydropiarum* De Meyserey Malad. des Armees. 571. C.

Ea est quæ ab alimentis aquosis, frugibus horæis, aquis mollioribus, cœnosis, aut etiam acidulis intempestive adhibitis procedit. Curatur diæta exsiccante, carne tosta, vino generoso albo, vel cerevisia, ptisanis diureticis vel sudorificis, catharticis hydrogogis: tibiæ in situ horizontali sunt servandæ; linteis pannisve siccis calidis fovendæ; molliter fricandæ; lateribus calefactis, surfure calido, avena fervida involvendæ; prodest etiam fotus ex aqua vitæ camphorata, addito sale ammoniaco &c. modo nulla sint erythemata.

11. *Anasarca urinosa, Leucophlegmatie urineuse* Journ. de Med. Nov. 1765. p. 421.

Pluries supervenerat puero ischuria calculosa affecto; extracto per lithotomiam calculo vesicæ, is tamen iterum incidit in iscuriam nephrospasticam, unde anasarca urinosa, sopor, tumor universalis ad collum usque sensim ascendens, pulsus durus, depressus, hypogastrium vacuum.

Linteis humidis tepidisque omni horæ quadrante mutatis per quadrihorium æger involutus fuit, multamque frigidam bibit, syncope accessit urina ubertim fluxit, hinc salvus evasit.

VIII. PHLEGMATIA, *Leucophlegmatia* F. Plateri; Gallice OEdématie. Vandormonde *Infiltration des jambes: Pies enfles*. Diction. de Sanite. Ægri *OEdipi*.

Est intumescentia œdematosa artuum inferiosum, seu turgescentia mollis, non elastica, cuti concolor, indolens in diversis tamen speciebus varia.

1. *Phlegmatia vulgaris; Leucophlegmatia* Veterum; *Enfluere œdemateuse; Infiltration sereuse*. C.

Prodromus est & comes 1. ascitis; 2. anasarcæ; 3. hydrothoracis; 4. pedissequa empiematis; 6. prodromus puerperii; 6. comes chloroseos auriginis; 7. quandoque morbus solitarius; harum vero varietatum, aut specierum signa distinctiva desiderantur. In genere tumor incipit a malleolis, vespere crescit, mane minuitur, aut evanescit, digiti prementis vestigium servat, subpellucidus est, sensim ad tibias, dein ad femora, lumbos ascendit. Curatur diureticis, catharticis, aperientibus; tonicis martialibus, ut ascites; necnon topicis, potissimum foliis

foliis ebuli, aut sambuci sub cineribus coctis, calidis, artus involventibus, necnon foliis hoderæ in aqua, aut vino coctis, & calide applicatis.

2. *Phlegmatia hysterica* Sydenhami de passione hysterica. C.

Ea species a nullo alio Auctore memorata differt a priori ex eo quod tumor digito pressus illico restituatur; seu vestigium digiti non servet; quod etiam faciei pallore non stipetur. An pneumatosis? Verum tumor non crepitat.

3. *Phlegmatia lactea* D. Levret; *Infiltration laiteuse* Journ. de Med. Juill. 1759. des Mem. de l'Acad. R. de Chirur.

Differt a vulgari, 1. quod puerperas, raro vero nutrices, aggrediatur; 2. quod lactis uterini, aut mammaris repressionem sequatur; 3. quod ab hysteralgia lactea incipiat; 4. quod infarctus circa inguina sit initio dolorificus; 5. quod crura & dein tibiæ, demum pedes successive tenſione, dolore afficiantur, non vero ordine retrogrado, ut in vulgari, seu serosa; 6. quod dum partes intumescunt dolor recedat; 7. quod tumor sit opacus non pellucidus.

4. *Phlegmatica gravidarum: OEdematie des femmes grosses. Enflure des etremites aux gemmes grosses* Puzos pagin. 84. Mauriceau libr. 1. cap. 17. L.

Familiaris est ultimo ac penultimo graviditatis mense tumor œdematosus pedum, dein & tibiarum & femorum, successive ascendens, vespere crescens, noctu evanescens, mane nullus; qui tumor, licet vulgo tribuatur pressioni ab utero venis iliacis illatæ, aliquot ante partum diebus solet recedere, ubi tamen compressio minime imminuta est. Ea varietas nullius fere momenti est; curatur accedente partu; prævertitur abstinentia a situ erecto, aut ad summum catharsi circa duos ultimos menses adhibita.

Altera varietas ortum ducit a solito majori abdominis & uteri intumescentia, unde dolor & pondus; plures hac phlegmatia laborantes melius habent, si stent erectæ, quam si decumbant, & stant ut facilius respirent, cujus ratio mechanica facile intelligitur, cum stantibus abdomen extrorsum magis protuberet, tantoque minus sursum premat diaphragma. Curatur difficilius; interea quæ sanguini fluorem conciliant suadenda, dein partus exspectandus; crescente eo morbo jam est anasarca gravidarum.

Si phlegmatia lumbos non transcendat, vigeatque fames, color faciei non sit plumbeus, & si sexto, septimove graviditatis mense abdomen magis prominet quam aliis, nono prominere consuevit, tunc vel graviditas est duplicata, seu plures fœtus utero gestat mulier, vel hydrometra laborat, & citra noni mensis finem paritura certo est. Hactenus *Puzos*.

Mulieres quæ duplicem fœtum utero gerunt, quæ pluries pepererunt, quæ multum diuque pedibus insistunt, duobus ultimis potissimum graviditatis mensibus sunt huic obnoxiæ, quia cum premantur venæ iliacæ ab utero, lympha a sanguine represso, & in venis congesto uberius in textum cellularem divertitur, ibique congeritur; sed si textus ille a quacumque causa sit solito laxior, vires cordis trusivæ minores, tunc impressio digiti foveam diuturniorem relinquit, & vespere magis intumescunt extrema, atque concurrit pressio iliacarum cum principio quod œdematiam in non gravidis excitat, vi scilicet imminuta circulationis, unde utriusque habenda est ratio.

Phlegmata gravidarum ab uteri in iliacas venas pressione tantum orta, sponte post partum evanescit fluentibus lochiis; imminuitur etiam decubitu in lecto, quo pressio iliacarum minuitur; nec impedit illa œdematia phlebotomiam. Si concurrant varices tibiarum ab eodem principio oriundæ, illæ lenibus fasciis circumductis reprimendæ sunt, non vero aperiendæ. Si dolores crurum & tibiarum vexent ægram, phlebotomia ipsa indicatur, quæ contraindicatur ubi œdemata ab altero principio fovetur, ea autem phlebotomia e brachio tuto celebratur, non e pede.

Si concurrat solidorum laxitas, & virium cordis imminutio, sufficit durante graviditate ad topica adstringentia & tonica confugere, paretur scilicet vinum aromaticum ex decoctione foliorum roris marini, lauri, thymi, majoranæ, salviæ, & lavendulæ, ana, manipul. 1., rosarum rubrarum manipul. semisse; balustiorum & aluminis, ana, unc. 1: bulliant in vini rubri libris sex, ad tertiæ partis consumptionem; cola & servetur ad usum; lintea hoc vino candido madida bis vel ter in die partibus œdematosis applicentur.

5. *Phlegmatia a Menostasia*, Observat. 102. Lamotte des tumeurs. L.

Puellæ a suppressis catameniis supervenit chlorosis, scilicet faciei pallor, lassitudo, fastidium omnium, inappetentia, lumbago, gravitas femorum, corumque, necnon tibiarum & brachiorum œdema.

Brachio sinistro multum œdematoso, incisis tegumentis manus inter ossa carpi, quæ respondent digitis annulari & auriculari, pollicis magnitudine, non solum copiosorum serum successive extillavit, & brachium detumuit; sed & hæc virgo inde convaluit.

6. *Phlegmatia ulcerosa; Black-leg* Anglis; *homa* Cl. Linnæi. C.

Est tibiarum & pedum turgescentia œdematosa, & erysipelatosis ulceribus stipata.

Nil est frequentius illo symptomatum concursu, adeoque mirum est inde speciem singularem nondum fuisse constitutam.

Rubent, tumentque tibiæ, rubore quandoque livescente, cum calore molesto; inde exulcerantur; & fundunt serosi puris copiam. Signum imminentis exulcerationis est cuticulæ separatio a cute rubra, tensa, dein vel a levi ictu, vel a pustulis rubris sponte obortis orditur

ditur suppuratio, quæ vel serosa, vel legitima, semper autem pertinacissima, nec œdematis inde fit imminutio.

Illa ulcera sunt duplicis indolis; vel enim est mera exsudatio seri ex cuticula abrasa, aut ulcere molli, humido, fungoso, & tunc diureticis jusculis, simul & antiscorbuticis, serum illud versus renes derivandum, pars affecta siccanda; tonicis spirituosis, ut vino, aqua vitæ camphorata, & similibus fovenda est; huc conferunt unguenta ex foliis schlareæ; ipsa etiam folia parti admota: vel ulcera sunt erysipelaceo rubore in viciniis stipata, pruriginosa, rodentia, & tunc calor & acrimonia temperantur medicamentis saturninis, ut cerussa, albo Rhasis, foliis adstringentibus, ut plantaginis, vel refrigerantibus, ut vitis, betæ, butyro illitis.

Si œdemate rigeant, duræ sint tibiæ, & doleant, exponantur vapori aquæ cum pauco aceto, vel pauxillo salis ammoniaci, deinde oleo palmæ illinantur, vel leviter frica cum flanella calida quæ exceperit fumum ambaræ, vel benzoini accensi, vel aquæ spirituosæ accensæ. Si ulcera sint sordida, inungantur melle rosaceo, spiritu vitrioli acidulato.

Ea omnia vana sunt in senibus, cachecticis valetudinariis, imo in vegetis, nisi utantur diæta vegetabili, identidem purgentur, sumptis remediis sanguini depurando & edulcorando aptis. Vide *Heisterum de erysipelate, de ulceribus, &c.*

7. *Phlegmatia Malabarica; Hypersarcosis ulcerosa pedum* Kempfer. observ. VIII. Amœn.; *Perical* Malabaris endemium, sive *Pikal*, seu *pes febricitans; Pedarthrocaces* Christianis Sancti Thomæ familiaris; *Peju de Sancte Thoma* Lusitanis Indis. *Kojassi* Japponensibus. C.

Viget hic affectus maxime in montibus quos Christiani, Sancti Thomæ religionem amplexi, & ideo ex Provincia Coromandel a Paganis ejecti, incolere coacti sunt, tribuiturque malum aquis nitrosis, acribus hujus loci. Indigenæ narrant a Diis gentilibus pœnam illam inflictam esse; verum similem morbum in Ceilan & Omeræ in Japponia observavit *Kempferus*.

Crus tantum alterutrum afficitur a sura ad pedes, genu nunquam, digiti rarius; hanc partem singulis mensibus cum lunæ incremento phlegmone corripit, qua intra aliquot dies defervente, tumor tamen non remittit, sed in carnem vitiosam secedit, ut ambitus cruris crescente ætate, duplo, triplove major sit quam sanis; crassities est inæqualis, œdematosa, duriuscula, aspectu scirrhosa, fungosa, ulcerosaque sanie scatens: qui hydrocelem fovent, a malo illo sunt immunes; *Kempferus* suspicatur ossis cariem.

Malum est insanabile, & licet sit nigricans & fœdum, non facile in sphacelum degenerat; imo si ulcusculis scateat, non impedit bajulos ne gravia onera gestent, & palmas altas agiliter scandant.

Morbum illum sublevant Malabarici excitatis circa femora & genua multis fonticulis, quibus sunt toti veluti fasciati; ast ab ipso mali initio post paucos tantum inflammationis recursus, sic avertitur seri acris influxus in tibias; serius instituti fonticuli non prosunt.

Japponenses vero tumorem scarificant, & pluries moxa comburunt.

8. *Phlegmatica elephantina*; An diversa a Malabarica Kempferi? *Elephantia* P. Alpini Med. Ægypti Amati Cent. II. cur. 54. C.

Hac correpti pedes multis magnis duris tuberculis tumidos, magnos, atque deformes habent, elephantinis pedibus maxime similes cruribus etiam tumefactis, quod Malabaris non accidit; æger nullum dolorem patitur, sed ad ambulandum ineptus est; interea capsulis ligneis calceorum loco utens pedetentim progreditur.

Tribuitur hic morbus piscium & aquarum semiputridarum usui, necnon cibis crassis, ex bammia melochia, anguria batochel, eidemque principio tribuunt hernias, pneumatoceleſque ibi frequentes.

9. *Phlegmatia cruralis*, Zacuti Prax. L.

Vidi quinquies in gravidis octi-vel novimestribus crura tumida & aquoso humore plena, ac œdematosa simul labia uteri pudendi; scarificatis cruribus intra horam detumuere coxæ, & fœtus ad statutum tempus servatus est; *Bonet. Mercur. Compilat. p.* 582.

10. *Phlegmatia exanthmatica*. C.

In confluente variola, cum pustulæ maximæ sunt, cutis tenditur & intumescit; facies primo quidem, quippe ibi pustulæ tument citius, dein collum; siccescentibus pustulis facies detumescit, oculi palpebris tumidis ante clausi aperiuntur, & tunc brachia, manus, deinde vero extrema infima intumescunt: Vide *Ptyalismum variolosum*.

In miliari, tum primaria, tum potissimum symptomatica, qua synochis & typhis non raro apud Septentrionales supervenit cum tussi & dyspnœa, inclinante morbo, non raro phlegmatia, imo abdominis intumescentia succedit, cum vel sine aridura partium superiorum, donec tandem sudoribus vel spontaneis, vel arte prolectis, ex toto cedat.

11. *Phlegmatia Deliensis*, Æschines in Epistolis Philocrati.

In Insula Delos endemia erat hæc phlegmatia in qua œdema, partibus inferioribus parcens, superiores tantum pallore & tumore afficiebat, potissimum collum & pectus; hoc erat autem singulare quod non solum facies, sed etiam capilli albescerent: nulla febris, dolor nullus: hæc Apollinis ira sibi evenisse putabant.

IX. PHYSCONIA. *Hyposarca* Illust. Linnæi Gen. Morb. 218.

Est intumescentia totius fere abdominis a partibus solidis citra graviditatem.

Physconum nomine Græci indigitarunt homines

nes ventriculosos; inde *Ptolemeus* cognominatus est *Physco* apud Ægyptios ex *Tito Livio*.

1. *Physconia hepatica* Cl. Cullon. Bonet. Sepulchret. de Graviditate falsa Observ. 3. num. 8. 9. 10. Verduc Patholog. du Rachitis. (*a*) *scirrhodea* Georg. Segeri Misc. Nat. Cur. Ann. IV. Observ. 142. (*b*) *calculosa* Bonet. Sepulchret. de hypochondrii tumore Observ. 5. (*c*) *hydatidosa* VVinckeri dissput. de hydatidibus apud Bonet. Med. Septentr. Tom. II. pag. 313. C.

Mulier ob suppressionem mensium gravida habebatur; hepar habuit quadraginta librarum pondus.

1. Puellulam primo ætatis anno optimæ ut videbatur constitutionis, eo elapso, varia afflixere accidentia, primum quidem levia, ast quæ intra sex menses mire ingravescebant. Apparebat tumor totius abdominis durus, in hypogastrio maximus, summe dolorificus, ac plumbeus. Emissis urinis purulentis per aliquot dies, erumpentibus ad tertiam usque vicem in pedibus præprimis ac collo quibusdam, scorbuticorum adinstar, maculis, accedente diarrhœa, intra quatuor menses, debitum naturæ solvit. Aperto post mortem corpusculo, omentum cum mesenterio, magna parte, putredine absumptum apparebat; pancreas putridum erat; ren sinister discissus copiosam fundebat saniem; hepar magnitudine donatum insolita, pallidoque colore, totam abdominis replebat cavitatem.

2. A longo tempore conquerebatur mulier de tumore ac duritie hypochondrii dextri; adhibitis in cassum remediis multigenis, ictero tandem correpta intra aliquot dies fato fungitur. Aperto cadavere, hepar repertum est impense magnum, libras circiter 12. pendens, durum, flavum, calculis hinc inde flavis respersum: Vesica fellea, arenulis flavis & calculis duobus, meatus hepatirus calculo unico fœta erant.

3. Dissecto virginis 43. annos natæ, & abdominis tumore laborantis cadavere, inveniebatur hepar multis obsitum hydatidibus, quarum aliæ ovi gallinacei, aliæ ovi columbini, aliæ minoris erant magnitudinis.

Tumorem in regione hepatis a quindecim annis ferebat mulier quadragenaria; de anno in annum eo increverat tumor, ut vidua illa in procinctu duplicis partus diceretur. Tumor externam hepatis figuram retinebat; erat durissimus, volumine monstruosus; illo fortiter compresso, vix dolebat ægra; inter ascendendum anhelabat; pedes nunquam intumuerunt, catamenia rite fluxerunt. Pertæsa mulier illa medicamentorum, quæ clarissimi Doctores per plures annos & ego per plures menses in vanum usurpabam, devoravit simul & semel drachmam unam & semisse mercurii dulcis, quod remedium in conserva enulæ campanæ exceptum in plures doses partitum, & intra quinque dies assumendo præscripseram; ab assumpto remedio vix tres elapsæ erant horæ, cum vividissimum dolorem in abdomine conqueritur, & inter cruciatus exclamat se persentire aliquid e pectore in infimum ventrem ruens; interea evanescit tumor, & fere exanimis in lecto procumbit ægra; illam invisurus accedens vires prostratas, pulsum vix micantem, intestina velut in aqua innatantia deprehendo; compressa levi manu parte quam prius obsidebat tumor, dolorem acutum persentiebat ægra; viribus per quatuor dies refocillatis, abdomen intumuit, sensilibus sit fluctuatio & jam septimus excurrebat dies, quo clarissimo *Doctore Farleon* in consilium vocato, paracentesim instituendam decrevimus, juxta quam ad decem, quindecimve libras educta fuit aqua limpida; tribus vero a punctione dietus elapsis, redit ascites, & non modo abdomen, sed & totus corporis habitus intumescit; in hoc debellando hydrope in cassum usurpavi hydragoga vegetabilia meliora notæ, ad mercurium dulcem & antimonium crudum confugiendum erat, quibus hydropem penitus fugavi, & ægram adeo perfecte sanitati restitutam dedi, ut a sanitate adepta tertius excurrat annus; nullum dolorem amplius perpessa in hepate, licet valde compresso: ex communicat. *D. Boussonnet* D. M.

2. *Physconia splenica* Cl. Cusson; (*a*) *emphractica* Haller Disput. Pathol. To. IV. disp. 109. Talpii Observ. Med. Lib. II. cap. 30. (*b*) *scirrhodea* Bonet. Sepulchr. de ventris tumore Observ. 34' nu. 3. C.

1. Puer 9. annos natus, per remedia purgantia ab ascite liberatus, gravissimis dein tentatus in infimo ventre doloribus, hypochondrium sinistrum tandem oculis & palpo exhibebat valde tumidum ac dolens. Præter alia in ipsius cadavere observata, deprehendebatur lien insignis magnitudinis, ast immutatæ figuræ, super ventriculum assurgens, hepar reprimens, quoad colorem & consistentiam hepati similis, non scirrho, non ulcere, non inflammatione tentatus, verum ab uberius affluente, quam transeunte sanguine infarctus atque obstructus.

Infans male habitus a nutrice, & loco lactis altus graviore cibo, quam tenella ætas ferendo fuit, collegit inde plurimum lenti ac viscidi succi, infarcientis usque eo angusta lienis vasa, ut viscus illud summopere intumescens abdomen prorsus distenderit, contabescente interim torpore universo. Sublata obstructione & imminuta uberiori succi copia, decrevit tam manifeste lien, ut luce clarius appareret tumorem hunc, non tam fuisse a mala conformatione, quam a redundante alimento.

2. Refert ex *Hyppol. Boscho Theoph. Bonetus* sectionem mulieris laborantis scirrho lienis in tantam molem excreti, ut totum fere repleret abdomen & libras 33. penderet. Morbum præfatum decem & septem annos mulier tulit, munera sua de cætero obiens. Exemplis similibus scatent historiæ Medicæ, quæ brevitatis ergo missa facimus apud *Schenkium*, in *Boneti Sepulchreto*, *Medicina Septentrionali*, &c. legenda.

3. *Physconia renalis*: Clariss. Cusson, Bonet. Se-

Sepulchret. de gravid. falsa Observ. 3. num. 7. (*a*) *calculosa* Plater. Observ. Lib. II. pag. 449. River. Centur. IV. observ. 34. (*b*) *sarcomatico-cystica*, Haller Disp. Pathol. disp. 114. C.

In cadavere muliebri *Franc. Plazzonius* unum dumtaxat renem invenit in medio ventre situm tantæ molis ut initio fœminam prægnantem putaret, *Rhodius Mantiss. anatom. observ.* 31.

1. Nobilis quædam matrona multos annos gravissimis renum doloribus, sinistro præsertim in latere, divexabatur; & quatuor decies uterum gestans toties ante absolutum graviditatis terminum parturiebat. Tandem una cum ætate doloribus invalescentibus de dextri præsertim lateris dolore, ita ut nec contractum nec decubitum in illam partem ferre posset, conquerebatur: rejectis interim, toto morbi tempore, multis calculis & puris ac sanguinis copia per urinas, accedente insuper gravissimo stomachi & gutturis ardore. Cuiter anatomicus exhibebat renem sinistrum penitus consumptum, puriformem, sinubus amplis, scirrhosis tuberculis refertum, cum uretere dilatatissimo, intestini simili; dextrum vero renem tumidum, in immensum adauctum, in quo per medium dissecto, calculus tantæ molis nidulabatur ut sinum secundum omnino adimpleret &c. *Riverius* renem vidit calculis 22. refertum in magnitudinem nativa quadruplo majorem excrevisse.

2. Refert *Joan. Martin Ottus* casum fabri ferrarii qui biennio ante mortem persensit in sinistro lumborum latere tumorem abdomen, ea in parte præprimis ac sinistro hypochondrio, maximopere tandem distendentem; borborygmos; jejuno præsertim ventriculo, edentem ac si verum quoddam animal intus delitescerer & vocem, sese hinc inde commovendo, ederet: hanc molestiam cibis ingestis mitigare diu noverat æger: increverunt in dies symptomata; accessit immedicabilis dispnœa, insultus apoplecticus, dysphagia, psellismus, dextro lateri hemiplegia, mors. Aperto abdomine mox prodibat corpus immane, globosum, tensum, vasis sanguiferis ac nerveis dives, magnitudinis cucurbitæ mediocris, inflammatione gangrænodea inferne tactum, intus farctum sanguine fusco, copioso, parum vel nihil fœtente, conjuncto cum substantia flavescente, spongiosa, lamellatim sibi incumbente; in qua hinc inde apparebant vomicæ atro sanguine ac pure collecto distentæ. Nihil erat morbosum hocce corpus præter partem renis sinistri dimidiam, illæsa ac sana erat renis ejusdem medietas altera.

4. *Physconia uterina* Boneti Sepulchret. de gravidit. falsa observ. 2. num. 5. 6. 7. C.

In muliere quæ utero gestare putabatur, uterus apparuit undique distentus, durus, crassitie quinque digitorum, pendens libras novem cum dimidia, in capacitate massa carnea concreverat. In altera uterus post partum tantam molem retinuit, ut totum infimum ventrem solus occuparet. In altera utero adnata erat exterius excrescentia candida, seu lipoma.

5. *Physconia ab ovario*. Monroo Essais d'*Edimburg* Tom. VI. art. 74. obs. 1.

Mulieri 36. annos natæ prius hydrometra graviditatem mentiente affectæ, catamenia quæ erumperant steterе, venter intumuit cum omnibus graviditatis alterius signis; sub finem noni mensis accessere tormina partus in quibus obiit. Aperto cadavere, inventum ovarium dextrum molis graviditatem mentientis intus cellulis farctum, & intra cellulas materiem steatomatosam observavit *Monroo*, vasis sanguiferis in eius molis superficie repentibus; præterea lien mollis erat, superficies viscerum nigro humore infecta, cystis fellea plena grumis, mori fructus colore & superficie referentibus, sexdecim aquæ brunnæ libræ in abdomine.

6. *Physconia mesenterica* Cl. Cusson: (*a*) *hydatidosa* Gregor. Horstii Lib. V. Observ. 33. Tulpii Observ. Lib. II. cap. 34. (*b*) *strumosa*, Bonet ex Rudnicio de ventr. tumore Observ. X. num. 15. Ambr. Parei Lib. VII. cap. 21. Scultet. Armamentar. Chirurg. Observ. 38. (*c*) *scirrhodea*, Marc. Donati Histor. Medic. mir. lib. VII. cap. 15. Claudin. Consult. Sect. II. cons. 134. Trincavell. Libr. III. Consul. 22. Riolan. Antropogr. Lib. II. cap. 26. Morgagni de sedib. & caus. morb. Epist. 39. nu. 2. Tom. II. (*d*) *sarcomatica* Bonet. Sepulch. de falsa gravid. Observ. 3. nu. 5. (*e*) *steatomatosa*, Barth. Cabrol. Observ. 33. & 35. Tulpii Observ. Lib. II. cap. 32. & 33. Joh. Lechelii apud Bonet. Med. Sept. Tom. II. pag. 486. idem Collect. Academ. T. III. pag. 585. Hierne Collect. Academ. Tom. III. pag. 226. Observ. 166. (*f*) *fungosa*, Bonet. Sepulchr. de gravid. falsa Observ. 3. C.

1. Juvencula, altero post nuptias anno, cœpit variis torqueri in imo ventre & hypochondriis doloribus, qui nunc omnino evanescebant, nunc ad lipothymiam usque sæviebant: pallebat facies; venter in tumorem surgebat inæqualem. Irritis Empiricorum ineptiis nec non Medicorum consiliis ita increverunt dolores, præprimis circa uterum, parturientium instar, ut obstetrix accersita vel molam vel simile quid ex utero proditurum expectaret: sed præter aquea quædam effluvia nihil apparuit; & dolores paulatim omnino remiserunt: interpositis diebus aliquot tumor ventris & dolores aucti sunt: purgantibus, cataplasmate & incessionibus adhibitis subsidit insigniter tumor; dolores fere sublati; ægra rursus munia domestica perficere incipiente. Haud ita multo post accedentibus subito convulsionibus, ea ipsa die vitam cum morte commutat. Aperto cadavere loco glandularum mesenterii apparuerunt vesicæ venulis ejusdem implicitæ ac tectæ, uti & toti mesenterio hinc inde adnatæ, ultra viginti omnes inter se connexæ, molæ variæ, aqua limpidissima turgentes: harum maxima caput infantis, sex aliæ pugnum, reliquæ ova gallinacea & columbina æquabant.

Filia celebris pharmacopolæ, dissecta post obitum ob ascitem, ostendit in mesenterio suo insi-

insignem tumorem libras viginti ponderantem, involucro membranaceo extus tectum, intus vero refertum vesiculis pluribus aqua limpida distentis. Increvit tam lente hæc moles, ut prægnationis suspicionem moverit: sed elapso partus tempore, conflixit deinceps misera hæc integrum triennium cum funestissima ascitis specie; adeo ut vix unquam spiritum libere traxerit. Huic Physconiæ speciei, ruptis vesiculis, socius accessit ascites.

2. Virum ingluviei deditum varii corripuerunt affectus, qui quidem curati, nusquam tamen in totum sublati sunt: tandem totius abdominis inæqualem tumorem percipiens, sensimque languore universali affectus dolorem in lumbis gravativum, in sinistro hypochondrio obtusum & sub ventriculo transversalem, constrictorium, conquestus est: Irritis remediis sensim contabuit. Aperto cadavere observabantur glandulæ omnes tum mesenterii, tum externæ abdominis, maxime in regione lumbari, induratæ; cellulæ intestini coli scybalis, frustisque caseorum ingestorum fere omnes infarctæ; denique tien crusta subostea partim obductus.

Mulieri sexagenariæ ab octo annis abdominis tumor cœperat sensim atque indolenter ad summam magnitudinem progredi: interim naturæ, animæ, ac vitæ munia, perinde fere ac sana, ægra obibat: duobus ante mortem mensibus tantum lecto se tradere coacta fuit, febre supervenientе. Secto cadavere inventum est mesenterium tumore miro ac prope incredibili turgens, librarum decem & lemis pondere, totum extus schirrhosum, solis parte sui postica lumborum vertebris adhærens, antica autem peritonæo schirrhoso pariter ac prorsus cartilagineo, nullatenus vero intestinis, aliisque partibus, quibus velut connatum alligabatur. In ipso suberant infiniti tumores cystici materia varia, aquosa nimirum, oleosa, mellea, sebacea, albuginea, pultacea referti, &c. . . . Aquæ fitulam habebat abdominis cavum, ascite in physconiæ societatem tandem veniente.

3. Puer octennis ab alio puero fuste circa lumbos percussus, aliquot diebus post male habere cœpit, & septimanis aliquot præteritis, licet ad vitæ tempus ultimum cibo sufficienti nutriretur, tabe assumptus obiit. Huic licet nec tussis molesta esset, nec febri laboraret; nihilominus tamquam phthisicus a quodam tractatus fuit. Parentibus mortis causam intelligere cupientibus, decreta est mortui pueri exenteratio. Cadavere denudato, abdomen turgidum & utrinque circa umbilici regionem renitens inventum est: quo aperto glandulæ mesenterii non solum tumentes, sed etiam scirrhosæ apparebant, atque ita conglobatæ ut duorum pugnorum magnitudinem superarent. In thorace & pulmonibus vitii nihil penitus occurrit. Varietatis hujuscemodi Historias habent *Claudinus*, *Trincavellius*, *Riolanus*, *Morgagnius* locis citatis.

4. Refert *Bonetus* ex *VVefschio* mulierem Parisiis visam fuisse ingenti totius abdominis tumore corrépram cum aliquo lumborum dolore, quam Medici quidam gravidam existimantes ad partum accingi jubebat, parum omnino proficientes. Abdomen universum quod tractatum, non aquæ, sed carnis duræ consistentiam præ se ferebat, ita elevaverat tumor, ut geminos utero gestare videretur: cæterum aderat appetitus; alvi & vesicæ beneficio libere fruebatur mulier, de re alia nulla conquesta, nisi de tumoris molestia & indecentia. Accitus postea *Honoratus* bono animo hanc esse jubebat, reique familiari operam dare, neque de onere illo die deponendo quidquam ultra cogitare; prægnationem enim hanc non esse, sed mesenterii sarcoma, cujus scilicet glandulæ mirum in modum intumuerant, accedenee quadam insensibili syssarcosi: tres jam eodem affectu laborantes fœminas sibi olim fuisse observatas.

5. Puellæ menses nata tredecim insigni ventris tumore ac tensione vexabatur, tanto respirationi facto impedimento, ut statim suffocatione jugulanda videretur. Tumoris ad ilia utrimque pertingentis aliqualis palpo deprehendebatur circumscriptio: quinque adhuc menses fere duravit affectus hujuscemodi, quem intra octiduum lethalem pronuntiabant optimæ notæ Medici ac Chirurgi. Facta cadaveris sectione occurrebat in sinistro latere ruber immensæ molis cystide duplici venis varicosis intertexta præditum, libras 10. pendens, materia pulmentum, ova cocta, ficus, carnem referente farctum: tuberibus tribus aliis, pondere trium librarum, quoad cystidem & materiem contentam similibus fœtum, quod ab apophysibus transversalibus vertebrarum lumbarium ortum ducens, deinde sub liene transiens totum id latus occupabat; dextrum vero latus texebant duo itidem immensa tubera prope vertebras originem trahentia, quoad cystidem & inclusam materiam similia, libras 4. pendentia: quorum alterum alterum cavam jecoris partem adimplebat; alterum ad os usque pubis descendebat. Diaphragmate ad claviculas impulso duorum digitorum spatium pulmonibus non erat reliquum. Sana erant reliqua omnia thoracis atque abdominis viscera.

Puero intra biennium excrevit abdomen in eam molem ut crederetur firmiter ascite laborare. Sed sectio cadaveris deinceps adhibita, in venit tamen illic nihil liquoris; verum ingens solummodo steatoma quod ex mesenterii glandulis excrescens devenerat in eam magnitudinem; ut bilanci impositum ultra libras octodecim ponderaret. Erant jecur, lien, ventriculus illæsa, pancreas pingue ac ponderosum, & alterutrum latus rene suo destitutum. . .

Steatoma mesenterii capitis magnitudine, sensu gravitatis, coloribus per intervalla, & vomitionibus stipatum; quandoque diarrhœa torminosa accedebat; pedes ante obitum œdematosi fuerunt, nullum serum in abdomine.

Miles quem hydropicum existimabant, omnino macilentus, œdematia, seu phlegmatia crurum & tibiarum laborans, abdomen portentosi volu-

voluminis habebat cum dispnœa, debilitate, anxietatibus præcordiorum, & fame maxima sine siti.

Gerebat in abdomine molem adiposam, trilobam, quinquaginta quinque librarum pondere, quilibet lobus tumoris intus cavus continens liquidi obscuro-flavi circiter libras sex, in altero quid arenosi latitabat, vix aquæ libræ duæ circa tumorem, qui vasis sanguineis, imo quibusdam lacteis circumdatus erat; unde jure refertur glandulas mesenterii portentose auctas fuisse.

Fungus est excrescentia mollis; ille innascitur mesenterio, & ita sensim crescit, ut mulieribus graviditatem mentiatur. Plures sunt observationes, ut *VVelschii*, *Slegelii*, *Severini*, *Horstii*. Appetitus, alvi, vesicæque munia bene se habent; tantummodo est in hoc morbo magni, carnosique tumoris in abdomine molestia & indecentia. *Pigreus* hunc tumorem vocat *Sarcoma* mesenterii; alii *Suasarcosim*; Galli *Champignon*.

Aliam historiam vide apud *Bonetl Sepulchret. tom. 3. pag. 93. num. 8.*

7. *Physconia intestinalis*, Cl. Cusson; (*a*) *concreto-glomerata*, Morgagni de Sedib. & caus. morbor. Tom. II. Epist. 39. num. 21. 25. (*b*) *sarcomatica*, Fantoni Observ. Med. selectiores, Observ. 15. C.

1. Vir hypochondriacæ affectioni & fluxui hæmorrhoidali obnoxius vivebat: imminuto fluxu præfato dolores quidam ventris, sæpe repentini momentarii, nonnunquam paulo longiores, ipsi interdum creabant molestiam, quæ, fluxu penitus compresso, major in dies facta est. Elapsis pluribus mensibus animadverti cœpit in ventre durities quædam, ac tumor: prædicta incommoda alvi adstrictio stipabatur; accesserunt vomitiones contumacissimæ, nulli morigeræ remedio, supervenit macies, febricula; interim ventris tumor ita increverat ut jam circulum æquaret cujus diameter esset octo digitorum: erat autem is non tactu modo, sed & viso persentiendus, cuti concolor, medius inter ensiformem appendicem & umbilicum locatus, & ab utroque modice distans: tuberosus, renitens ex corporibus glandulosis quasi compactus palpo videbatur, dolebat a pressione, & etiam cum flatibus vexaretur æger, huc illuc movebatur, si manu utraque comprehenderentur ipsius latera: facile erat animadvertere eum non ventris parietibus, verum his proximum esse. Docuit abdominis apertio totum ileum intestinum & jejuni proximi partem aliquam sursum retracta, coacervata, & inter se arctissime conjuncta magnam illam ac circumscriptam protuberantiam efficere &c. Signa quibus hæc physconiæ varietas utcumque dignosci possit, necnon causas quibus debebatur hæc intestinorum retractio, & coacervatio, memorat laudatus Author. Patent ex concretionis theoria apud *Gorterum* aliosque legenda causæ quæ arctissimam intestinorum conglobatorum connexionem in hac varietate observatam induxerunt.

2. Puer 10. circiter annorum, habitus corporis caruosi, cœpit ægrotare dolore ventris violento, cum febre & vehementi vomitu: observabatur infra sinistrum hypochondrium versus epigastrium oblonga eminentia cum aliquali duritie, quæ videbatur æmulari prolapsum lienis. Febre, quæ fugata fuerat ope congruorum remediorum, redeunte, dolore continuo nullis remediis auscultante, & protuberantia immutata permanente, puer extinctus est. Aperto cadavere omnia satis sana inventa sunt, præter intestinum colon in latere sinistro & sub ventriculo, longitudine palmari valde durum, distentum, & tumore carnoso, fibroso, admodum denso, ipsius cavitatem coarctante, instructum. Secedebat tunica ejus exterior purulento humore infarcta, & fraecida.

8. *Physconia omentalis*; Frid. Reebman. Diss. de Omento; Cl. Cusson. C.

Est abdominis intumescentia ab omenti mole adaucta cum duritie scirrhosa, cartilaginea, vel ab infarctu ajus & convulsione.

Scirrhosum totam epigastrii regionem occupans omentum *Riverius* in Canonico Monspeliensi vidit. *Prax. lib. 13. cap. 5.*

Scirrhosum & adiposo carneum vidit *Ryschius Observ. anatom.* 63. In eodem crasso carnoso pilosum globum *idem* vidit. *Observ.* 18. In puella carnoso-glandulosum crassum, *VVarthonus Adenogr. cap. 12. Bartholinus*, *Anat. lib. 1. cap. 8.* Cancrosum ventriculo & hepati adnatum, *Haller. comment. in Boerhaave*. Crassum, durum, fere lapidosum, *Panarolus pentec. 3. observat.* 10. Ossium tredecim librarum pondere, *Mengin. Histor. de l'Academ. des Sciences. 1732. p.* 34. Auctum ad quinque libras refert *Vesalius*, teste *Bartholino*. Multis millenis glandularum infarctum, *Segerus Ephemer. German.* Conglobatum viginti sex libras pendens, unde mulier primum gravida, dein hydropica habebatur, *Reiselius*: triginta libras pendens, unde orthopnœa exorta, *Furstius* & *Boerhaave*, *Haller commen- in Inst.* Capitis infantis magnitudinem adæquans, *Raygerus*. Durum ingens sexdecim libras pendens, atroces dolores creans in femina, *Huxham Philosoph. Transact. vol. 7. pag.* 519. & 134.

Mulier ventris tumorem gerebat qui ascitem ingentem quantitate mentiebatur. Ab aliquot annis exordium sumpserat affectus, & pedetentim invaluerat, irritis remediis omnibus ad resolutionem & dissipationem tumoris accomodatis. Tanti ponderis extensione non solum doloribus variarum partium consumebatur, sed insuper præcedente reliqui corporis atrophia tandem extinguebatur. Aperto abdomine in conspectum veniebat tumor ingens; totam ventris capacitatem implens, libras 56. pendens, undique satis crassa ac robusta membrana donatus, substantia constans primum adiposa, dein schirrosa ac glandulosa, cujus medium tenebat cavitas fœtida ac sordida saniæ repleta. In parte inferiori ac in lateribus facili negotio sine partium reliquarum læsione separabatur tumor; ast superius a fundo ventriculi, pat-

partibusque circumjacentibus non sine laceratione divelli oatur. *Greg. Horstii Prob.* 10. *Dec. VI.*

Cura obtinetur longo usu martialium, mercurialium, salinorum, nec non extus saponaceis, resinosis, emplasticis, interposito usu laxantium, millepedum, salinorum, saponis, aceti, &c.

9. *Physconia polysplachna* Cl. Cusson; (*a*) *scirrhodea*. Fabr. Hildani Cent. II. Obs. 45. (*b*) *scirrhodea & sarcomatica*, Huldenreich Misc. Nat. Cur. Ann. VI. & VII. p. 321. (*c*) *scirrhodea & adiposa*, T. Bartholin. Cent. III. Obs. 6. (*d*) *hydatidosa*, VVolch. Coiter Obs. Anat. p. 1. 7. Maur. Cordæi Comm. 5. ad lib. priorem Hippocr. de muliebr. (*e*) *hydatidosa & scirrhoea*, Halleri Disp. Pathol. Tom. V. p. 256. C.

1. Secabat *Fabr. Hildanus* mulierem morbo jampridem detentam, quæ sibi persuaserat fœtum mortuum; post fœtus alterius intra triduum mortui partum, per menses 14. in utero remansisse. Hanc ipsi opinionem injecerat durities sinistro in latere manifesta; oblonga, inferne rotunda, caput infantis repræsentans, adusque illa sese extendens, & simul comprehendens regionem umbilici una cum lateris dextri costis spuriis. Reperiebat autem hepar tantæ magnitudinis, ut costas sinistri lateris spurias transgrederetur; lienem vero mole portentosum, durum, inferne rotundum, sanguine adusto plenum, hepatis lobo adnatum.

2. Mulier annorum 45. temperamenti biliosi, post consolidarum ulcus, quod sub axilla dextra per aliquot menses aluerat, incidit in ciborum fastidium, vomitum, sitim intensam, cum dolore circa hepatis regionem gravativo & insigni dextri hypochondrii tumore: invaluerunt in dies symptomata; non remiserunt dolores; tumor nec emolliri, nec discuti potuit; accessit icterus; tandem misera, dextro latere, præ tumoris ipsam trahentis ac ferme opprimentis mole, versus terram inclinato, dies noctesque sedens animam efflavit. Secto abdomine inventum est hepar scirrhosum, vastissimum, libras 14. pendens: in mesenterio autem detecta fuit excrescentia carnosa, caput infantis magnitudine æquans. Viscera reliqua a nativa bonitate nihil defecerunt.

3. Fœmina prægnans ab obstetrice judicabatur ob ventris tumorem ac duritiem: per intervalla modo remittebat durities, modo augebatur: pedes subinde tumidi, interdum absque sensibili evacuatione subsidebant: cæterum eleganter toto corpore carnosa ac florentis ætatis erat fœmina. Intra 4. menses ita invalescebant symptomata præfata, ut doloribus ingentibus excruciata vivere desierit. Culter anatomicus sistebat intestina tenuia omnia, arctissime inter se connexa, eminentia, membranis & pinguedine cooperta; hepat grandius, utrumque implens hypocondrium, scirrhosum, cum ventriculo, liene &c. mediante pinguedine cohærens; lienem adipi immersum; ventriculum densum, cartilaginis duritie; intestina crassa sub membrana præpingui, ac per abdomen protensa universum, de-

litescentia; intestini recti vicinias pinguedine obsitas &c. In viliorum prædictorum societatem venerat sanguis serosus in ventris ac thoracis cavum magna copia effusus.

4. Phthisici ventrem distentum secabat *Coiterus*, & inveniebat vesiculas inæquales, aqua lympida refertas, ubique peritonæo, mesenterio, intestinis, hepati, lieni, visceribus denique omnibus adhærentes. Consumpta & exsucca erant viscera præfata. Aquam nullam habebat abdominis capacitas. Simile exemplum hydatidum loco citato refert *Cordæus*, qui in mulieris cadavere nullum cavum observabat in quo non penderent vesicæ aqua citrina & fœtoris experti repletæ: his scatebant intus & extus vesica urinaria, renes, uterus, ventriculus, intestina, pericardium, cor, &c. his tegebatur hepar, lienque universus: Octingentas numerus facile superasset.

5. Mulier 46. annos nata, temperamento sanguineo-phlegmatico & habitu corporis macilento prædita, post suppressa menstrua, acerbissimos abdominis dolores patiebatur. Trium annorum spatio in dies ita intumescebit abdomen, ut ambulatio ei ob difficultatem respirandi denegaretur; & summa oriretur imbecillitas: pedes & femora nullo tumore affecta, imo & contabida erant: nulla corpore moto sentiebatur fluctuatio; verum hepar durum, scirrhosum percipiebatur, non secus ac regio circa vesicam urinariam: interim paracentesim urgebat ægra, qua asciticam non ita pridem curatam horat: reluctabantur Medici: instituitur tandem paracentesis in latere sinistro, mollissimo, tenuissimoque: fluebat aqua pauca, viscida, gelatinosa, tenax, quæ ad vesperam sponte subsistebat: profundiorem incisionem idem sequebatur effectus. Ex apertura identidem prodibant cuticulæ: exacto biduo cum impetu protiliebant hydatides, partim disruptæ, partim sero limpido repletæ, majores, minores, quæ sub qualibet deligatione per tres dies exire pergebant. Secto cadavere, musculi abdominales, peritonæum, uterus cum suis ligamentis, & vesica urinaria scirrhodea inventa sunt; viscera vero reliqua vesicis sero repletis vel cooperta, vel referta: Plura vide loco citato.

10. *Physconia visceralis* Bonet. Sepulchr. de gravid. fals. Obs. 3. *Megalosplachnos* Hippocratis; *Physconia megalosplachma* Cl. Cusson, Marc. Donati Hist. Med. Mir. Lib. IV. c. 2. Schenck ex Garnero de Liene Lib. III. obs. 9. Salmuth Cent. I. Obs. 21. Boneti Med. Sept. Lib. VII. p. 487. Bianchi hist. hepat. T. I. p. 130. C.

Mulier novem menses utero gestare putabatur; instante partus tempore obiit præ dolore; totum corpus internum, epiploum, meseræum, hepar, lien; pulmones, cor quoque & peritonæum erant obsita vesiculis aqua limpida plenis, cuique vesiculæ triplex erat tunica. *Ballonius Parad.* 186. In alia hepar & splenem immensæ molis invenere.

Hanc speciem sistit visceris unius aut multi-

plieis, inculpabili undequaque substantia contexti, magnitudo abdomen elevans atque distendens; perstat illæsa visceris functio: una peccat moles, palpo judice: quod non ita tamen intelligi volumus quasi functionum aliarum a viscere justo majori non pendentium nusquam adesset læsio; in hac specie non semel observantur dyspnœa, ponderis sensus, molestia subvario corporis motu & similia: Cæterum vita vel sana est, vel a sanitate parum omnino abludit. Megalosplachniæ plurima apud Auctores prostant exempla. Hepar mole maxima præditum, naturalis tamen habitudinis, in subjectis plurimis per varia morborum genera denatis invenit *Blanchi*. Fœminæ optima sanitate fruentis, & hepar vastæ molis in corpore alcutis historiam *Salmuthus* commemorat. In puella similem hepatis magnitudinem dyspnœa nulla stipatam, quamvis alia adessent symptomata dolorifica quæ in hepatis molem obnormem refundenda certe non veniebant, vidi *Carolus Offredus*. Non semel tamen difficultatem spirandi comitem habet Negalosplachnia hepatica. Exempla de hoc genere apud præfatum *Offredum*, *Dominicum de Marchettis*, aliosque legere datur. Quod de hepate modo diximus in liene etiam locum invenit, qui ob malam conformationem vel hypertrophiam sua mole, sana licet, nonnumquam spectabilis est, abdomenque distendit. Historias Megalosplachniæ splenicæ referunt *Schenkius*, *Marcellus Donatus*, *Vesalius*, *Helvigius*, & sexcenti alii. Hujus cum hepatica combinatæ casum, ut alios silemus, describit in *observationibus Anatomico-Medicis Schraderus*, qui inciso quodam cadavere hepar & lienem insignis magnitudinis invenit, parenchymate interim utriusque visceris integro ac bene colorato . . . , Cæterum ex hac specie exulare jubemus obesorum megalosplachniam adipis copiæ abdominalia viscera obsidenti tribuendam, quæ nimium Polysarciæ symptoma est vulgatissimum: Speciei hujuscemodi varietatem tunc tantum creat pinguedo, cum interiores abdominis partes ita obruit, ut ventris protuberantia, cum reliqui corporis marcore aut saltem impinguationis defectu conjungatur.

11. *Physconia externa lupialis*, Cl. Cusson, VValter Graham Transf. Philos. Compend. Vol. IX. cap. 4. p. 187. C.

Puella 30. annos nata, prospera satis veletudi ne gaudens, nisi quod interdum de menstruorum suppressione quereretur, dum pondus abdomini applicatum elevabat, nisum edidit validum, quem insequebatur dolor vividus in sinistro latere; exactis duabus tribusve hebdomadis, in eodem latere observandus veniebat exiguus tumor rotundus; & paulo post assurgebat abdomen universum, magis tamen in sinistra quam in dextra parte. Querimonias habebat sæpius ægra de cerebris ac vehementibus in intestinis doloribus, qui interdum ita ingavescebant, ut solo opii liberaliter assumpti usu quies ac somnus obreperent: cæterum parce admodum fluebant urinæ; & tanta alvum tenebat segnities ut raro admodum, nisi catharticæ potionis aut clysteris beneficio, ea descenderet: a catharticis male semper, ad emollientibus vero enemaribus optime habuit ægra: adeo non tumebant pedes, tibiæ, femora, ut potius artus inferiores, non secus ac reliquas partes marcor obsideret. Tumor abdominis erat insignis, præprimis circa umbilicum, inæqualis, major scilicet latere sinistro quam in dextro, ita durus ut pressioni prorsus obsisteret. Regionem epigastrii sinistram tenebat peculiaris protuberantia, molliuscula, quæ digito prementi sese inflecti patiebatur. Tres fere annos morbus emensus est. Culter Anatomicus exhibuit membranam adiposam tenuissimam, musculos abdominales gracilissimos, peritonæum, præcipuam morbi sedem, adeo portentese incrassatum, ut circa & infra umbilicum pollicum quinque latitudinem superaret, supra ipsum crassitie donatum paulo minori: in eo observanda veniebat numerosissima lupiarum substantia alba & spongiosa distinctarum cohors: quarum aliæ rotundæ, oblongæ aliæ: maxime in latere sinistro reperiundæ ovum anserinum æquabant, aliæ columbinum, his minores erant nonnullæ; colore ac consistentia variabat materies in his contenta, quæ nunc tenuis, albida, nunc viscosa, gelatinosa, bellucida, albumini ovorum similis, nunc tandem spissa, alba, puri analoga: ut contentorum ita & cystidum varia erat conditio; membranæ his tenues, illis crassiores, plurimis cartilagineæ. Debebatur peculiaris epigastrii sinistri protuberantia cystidi aquosæ, splenis ac renis regionem occupanti, intra peritonæum eo in loco tres fere lineas crassum effor-matæ. Abdomine exultabat pus, nec non aqua. Maximum erat hepar, sanguineque farctum. Intestina in latus dextrum adegerat lateris sinistri protuberantia cystica, &c.

12. *Physconia externa scirrhodea* Cl. Cusson, Ger. Blas. Obs. Med. VI. C.

Mulier 35. annorum, tabe confecta, & a mogula, uti credebatur, extincta per triennium ventris intumescentia sensim aucta laboraverat; durum valde abdomen; sic ut constitutionem lapideam referre, ubi manu attingebatur. Culter Anatomicus nec pinguedinis, nec membranarum, imo ne musculorum quidem abdominalium vestigia exhibuit: omnia hic in substantiam commutata reperiebantur alienam, ulna dimidia in regione umbilici crassam, omnino cartilagineam, circa corporis exteriora, versus interiora vero magis carcinomatodeam. Ortum duxerat malum ex tuberculo duplici ad spinam & os pectoris sinistro in latere sito, cystidi propriæ inclusio, cui protuberantiæ reliqua pars adnata quasi incumbebat.

13. *Physconia externa hydatidosa* Cl. Cusson, Bonet. Sepulchr. de Gravid. falsa Obs. 3. §. 2. 3. 4. 11. &c. Acholtzii apud Schenckium lib. III. de Hydrope Obs. 4. & apud Scholtzium Consf. 336. Solenandri Cons. 15. Sect. V. Riverii Obs. communicat. ultim. C.

Inven-

Inventus est in mesenteria puellæ tumor viginti libra ponderans, intus refertus vesiculis. In femina altera quæ gravida habebatur, abdomen erat plenum vesiculis erebris, aqua limpida refertis. Vide *Ballonium parad. 186.* Vide de hac re *Philosoph. Transact. ann. 1722. n. 370.* ubi in eisione in vivo octo millia globulorum, seu hydatidum educta sunt ex abdomine.

Mulier plebeja, annos eirciter 40. nata, humiliorem domus partem inhabitans, æstate & autumno ventre tumere cœpit absque molestia, ut gravidam se erederet; hyeme accedente, eam invaserunt dolores gravativi, tensivi, lancinativi, noctu vehementius affligentes, inerescente simul ventre, absque reliqui corporis inflatione ulla, imo potius emaciatione. Graviditatis spe in metum hydropis mutata, perquisivit & admisit undequaque remedia, sed frustra: quia dolores, una eum ventre subinde magis aucti fuerunt, ut noctu neque in lecto, neque extra quiescere poterit, sed in summo gelu extra domum obambularet ejulabunda, donec tandem dolorum magnitudine exanimata eoneessit. Sectione abdominis facta, flatus nullus compertus est, aqua vero pauca; angusto spatio arctabantur intestina & reliqua viscera. Abdominis parietes a cute ad peritonæum quasi alba pinguedine dumtaxat eontexti videbantur, nulla musculorum earnea substantia interposita, sed vesiculis crebris, majoribus ae minoribus, aqua limpida refertis, atque invicem cohærentibus: elatior magisque tensa erat regio umbilicalis. Dum, adacta profunde novaeula, eirca umbilicum abdominis integumenta incideretur, aqua obseura, quasi reserata propria cavitate, largissime profluit; totaque eitissime evacuata fuit: in societatem ergo morbi nostri tandem venerae cystis aquosa, ruptis in focum communem hydatidibus natales debens. Physconiæ hydatidosæ casum narrant Solenander simplicem, Riverius eum apostemate eombinatum, ægro emergente.

14. *Physconia ab adipe subcutaneo*, Cl. Cusson, (a) *simplex* Cl. Lieutaud Comp. Med. J. Mich. Fehr. apud Bonet. Med. Sept. Tom. I. p. 936. (b) *syphilitica* observante Celeb. Fizes. C.

1. In muliere observabat *Cl. Lieutaud* tumorem abdominis duritie seirrhodæa præditum, lente increscentem, admodum dolentem, febre lenta stipatum, tandem portentosum, a coacervatione, ae congestione adipis subcutanei enatum. Abdominis integumenta, etsi erassissima, partis hujusce ambitum excedebant, ac duplicaturam passa femoribus incumbebant: Partes eorporis reliquæ interim gradatie contabescebant: mulier fato fungebatur macie confecta. Cadaver apertum exhibebat eellularem textum abdominis adipe ita distentum, ut in nonnulis locis ad sex pollices ascenderet ipsis crassities; viscera vero abdominalia obstructionibus scirrhosis, suppurationibus, ac eorruptela tentata. *Hypogastrocele*, *Cl. Lieutaud* audit rara hæc Physconiæ species, quam remediis omnibus adhibitis immorigeram expertus est

Varietatis ejusdem exemplum eum copiosa pinguedine nonnulla etiam abdominis viscera obsidente eombinatum ex *Febrio* refert *Bonetus loc. cit.* Varios erueiatum labores exantlaverat patiens eui in insiguem magnitudinem elevabatur abdomen, primo aspectu hydropem mentiens, nisi hanc opinionem delere jussisset durities ejus insolita: cæterum exsucca erant membra omnia. Secta abdominis cute pinguedo sub ea oeenrrebat quatuor in umbilicali regione digitorum latitudinem æquans; copioso adipe obvolvebatur lien ac renes; intestina omnia particulis pinguibus hinc inde eonsperfa videbantur, &c.

2. In viro syphilide confirmata laboranti observabat alteram hujusce speciei varietatem *Celeb. Fizes*. Abdomen viri venereo tactum mire turgebat, infarctis, distentis, induratis per adipem subcutaneum eoacervatum selæ cellulæ loculis. Celebrata post debitas præparationes, ut Monspelli moris est, hydrargyrosi, & inunctio, præ reliquis partibus illini solitis, ad septimam usque vicem abdomine, evanuit protuberantia; & in gratiam eum sanitate æger prorsus restitutus est.

15. *Physconia ab excrescentia*. C.

Ea est abdominis partialis durities, aut intumescentia quæ pendet ab excrescentia obstructionem mentiente.

Excrescentiam *ad pylorum* memorant *Vesalius*, *Benivenius*, *Fernelius*; *ad intestina* reni ovillo similem ano rejectam *Chr. VVincler. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 274.*

X. GRAVIDITAS, Gæreeis *Cuesis*; *Grosse*. Ægræ *Gravida*, *utero gerentes*.

Verus est morbus, isque apud mulieres pœnalis, (docet Genesis) cujus signum præcipuum est abdominis intumeseentia in axi hypogastrii prominens, sensim ascendens, partuque terminanda.

Differt ab hydrometra, 1. quia ultra quartum mensem in graviditate vera datur motus fœtus in utero contenti, vel sensus molæ per graviditatem huc illuc inclinantis; 2. quia datur resistentia tanquam a partibus solidis in utero eontentis; in hydrometra vero nec motus tum totalis, tum partialis, nec firmitas adest, sed potius fluctuatio tanquam a fluidis in utero eongestis.

Principium graviditatis eujusvis est eoitus fœminæ cum mare, unde quæ viro non utuntur hydrometræ quidem, minime vero gravidæ esse possunt; verum dantur plures fallaciæ ex parte earum quæ innuptæ graviditatem eelare, aut quæ nuptæ eam simulare cupiunt, præter errores involuntarios.

Causa graviditatis est evolutio fœtus, vel placentæ in utero, aut tuba alterutra, præmissa fæcundatione, si fœtus exolvatur, graviditas vera est tum uterina, tum tubalis; si vero suffocetur ab evolutione placentæ, datur molaris,

non potest autem distendi uterus prius in pelvi contentus, & crescere ad hoc ut contineat fœtum novimestrem cum liquore amnii & placenta, quæ omnia duodecim circiter libras adæquant, quin tensim sursum ulera umbilicalem regionem tumor in abdominis axi prominens ascendat, quin ligamenta distendantur, distensusque uterus vicinas partes premat; unde dyspnœa, constipatio, difficilis incessus, gravitas seu lassitudo totius corporis; præterea suppressa majori sanguinis menstrui copia, quam quæ primis saltem mensibus ad nutricatum exigui fœtus unpendi potest, superfluo sanguine onerantur viscera acutiori sensu prædita, potissimum stomachus; unde nausea, malacia, aliaque gravidarum incommoda, initio graviditatis magis conspicua.

1. *Graviditas vera* Mauriceau libro I. capo 6.

Ea est quæ a fœtu in utero evoluto producitur, quæ cum molari eadem, per tres, vel quatuor primos menses habet symptomata, nec distingui potest a tubali, nisi quod tumor in axi hypogastrii constantet observatur; in tubali vero constanter ad alterutrum latus. Cognoscitur 1. ex eo quod post coitum catamenia solito tempora prius erumpentia jam deficiant, nisi valde plethorica sit mulier; 2. quod phænomena eadem ex parte appetituum supervenïant, quæ in prægressis gravidi tatibus, eaque diversa in diversis mulieribus; alia enim vinum, alia tabacum, alia panem, haleces, &c. quibus delectabatur jam fastidis, aut quæ oderat jam sectatur. 3. Intumescit hypogastrium, colore tamen faciei florido permanente, unde a chlorosi, & ascite incipiente cum opilatione discrepat. 4. Inter quartum & quintum mensem distincte percipit motum partialem fœtus qui initio velut exiguus mus citillabat, deinde alteru tram corporis partem huc, vel illuc pro lubitu movet, icalcitrat, extenditur, mox in alterum latus seprovolvit; qui motus vegetiores quovis mense evadunt, & sæpe matri dolorem creant, quique palpo exploranti videntur fieri a capite fœtus, vel a clunibus, vel a pedibus, hanc modo, vel illam uteri regionem prementibus, qui certe motus partiales in mola deficiunt. 5. Ultra quartum mensem mammæ turgescunt lacte quidem seroso, sed tamen albescente, & multo copiosiori quam in fœminis dudum vacuis, viduisve. 6. Si digito in vaginam immisso tangatur orificium uteri, dum altera manu jejunæ mulieris exploratur hypogastrium, & in partes oppositas alternis vicibus premitur, ut docet *Puzos*, graviditas inter secundum & tertium mensem detegi poterit; quippe eo tempore fundus uteri gravidi duobus, tribusve transversis digitis ossa pubis supereminet, & pressio hujus fundi transfertur ad digitum uteri orificio admotum; illa tamen exploratio in mulieribus ventricosis non nisi inter tertium & quartum mensem profutura est; addit signis *Mauriceau* orificii uteri clausuram, cervicis ejus brevitatem & crassitiem majorem, ejus etiam versus posteriora inclinationem, de quorum signorum veritate merito dubitabat *clar. Puzos*.

Cura exigit ut initio & in fine graviditatis metuentes aborrum caveant a lapsu, ictu, pathematis, saltibus, similibusque nimiis commotionibus; quoad victum insalubris modo jucundior & expetitus cibus minus nocet gravidis quam non gravidis; plures gravidæ indigent phlebotomia bis terve in decursu graviditatis repetita, & per illam a a pluris incommodis liberantur; phlebotomia vero e brachio tantum, non e pede instituenda est juxta usum; caveant ab arctioribus crocotis, thoracibusque abdomen comprimentibus, nec non ab occasionibus pathematum quibus magis perceliuntur quam non gravidæ; ultimo mense butyro vias fœtus inungant.

Quomodo vero liberentur per partum, vide in dystocia.

2. *Graviditas molaris*, Mauriceau lib. I. cap. 9. pag. 104. & lib. II. cap. 31. Synopsis Ephemerid. Germaniæ. L.

Signa molæ vide in *Dystocia a mola*.

Concreta carnosa in utero sunt vel falsa germina, vel ova immatura, vel mulæ, vel fungi. *Falsa germina* sunt placenta incrassata, undique clausa, in pyriformem molem efficta, intra quam vel aqua tantum latet, vel nullus continetur embryo vivus, sed tantum embryonis rudimentum exiguum & informe. *Ovum* vel germen verum est folliculus filamentosus, pellucidus, albumine pellucido plenus, in quo latet embryo mensis ætatem nondum adeptus, vermiculo similis. *Mola* demum est moles carnosa vel hydatidosa ex folius placentæ incremento per multos menses facto prodiens embryone destituta.

Quoniam intra mensis spatium tantum crescit falsum germen, nullo signo illud, dum latet in utero, dignosci potest. Abortus vero ejus, qui effluxio proprie dicitur, illud in conspectum prodit; verum mola idem evadit cum diutius, imo ultra novem menses, in utero restitat, & fœtus instar excrescit; adeoque graviditatem veram mentitus usquequo, cum ad quartum mensem & semissem deventum est & ultra, nullus motus partialis in utero persentitur, sed tantum molæ motus totius in partem decliviorem pro diversa matris positura diversus.

Adsunt scilicet initio graviditatis molaris anorexia, malacia, vomitus, suppressio catameniorum, asthenia, ut in vera graviditate, sed illa non ita diu durant; identidem menorrhagia serosa exigua & irregularis accedit, lumbago obscura supervenit, quin ulli principio procatarctico nec menorrhagia, nec lumbago tribui possint. Exploratio etiam docet uterum non ita eminere intra abdomen, ac in vera graviditate sub eodem termino eminere solet supra pubem; si intra secundum, tertiumque graviditatis mensem subito superveniat gravis menorrhagia, cum lumbagine parturitionis prodromo, grumorum effluxu, & gravitate podicis, signum est certius falsi germinis, maxime si exploratum uteri orificium posfit digitum admittere, & digitus percipiatur in

in utero corpus molle quoddam extrorsum tendens, fere certum est instare falsi germinis exclusionem. Vidi nuper post aliquot dies a me norrhagia gravi dolores partus succedere, sedato aut cessante fere sanguinis effluxu & abortum feliciter terminari; quo facto vires sensim recuperabantur; quibus cautelis debeat in hisce casibus sollicitari partus, docet *Puzos de falso germine*, *cap.* 19.

Molam viginti libras pendentem, assumpto spiritu salis ammoniaci salito Zvvelferi, & cathartico expulit *Khonius Collect. Acad. Hem.* 3. *pag.* 368. Huic scopo frequentes elysteres prosunt, si mola ut extra uterum, ut ea quam refert *Christ. Fromunan. ibid. pag.* 50. & ad physconiam pertinet, qualis in virginibus etiam reperitur.

Molas quinque imo septemdecim annorum observarunt *Academiæ Germanicæ Socii*. Vide *Synopsim Ephemerid.* Molæ hydatidosæ, vesicariæ, seu vesicales, sebaceæ sex pingues, sanguineæ, & carneæ observantur. Omnes vero vasis, vel lymphaticis, vel sanguineis placentæ infarctis, dilatatis fabrefactæ sunt.

3. *Graviditas perennis*, Collect. Acad. Tom. 3. pag. 697. L.

Uxor militis gravida termino consueto advocavit obstetricem, sed parere non potuit: decimo graviditatis mense fœtus erat jam mortuus, cum lochia ubertim fluxere, & lac per duos menses e mammis promanavit; supervenit dein scabies maligna; tunc moles abdominis decrevit; interea fœtus sceletum in utero percipiebatur, carnes absumptæ judicabantur. Hæc judicabat post sex graviditatis annos *Georg. Hannæus Med. Danus*.

Monspelii vero uxor Senatoris per multos annos sterilis, paulo ante mariti obitum concepit, non mense conamina partus experta est, & a peritissimis in arte obstetricia viris explorata fuit, quorum testimonio minime æquivoco, constabat eam fœtum gestare novimestrem, cujus caput intermedia tantum membrana crassiori manibus suis tetigisse se fidedigini Chirurgi asseruerunt; demum a mense in mensem frustra exspectabatur partus, quievere omnia fœtus conamina, ipse fœtus obiit, & tumor durus in regione hypogastrii sphæricus per aliquot annos perstitit, ea demum mulier Lugduni obiit post effluxum materiei putris ex utero; in hujus cadavere repertum sceletum fœtus ruptum in tuba fallopiana dilatata latitans.

Steigerthal in Philosoph. Transact. n. 367. *anno* 1721. per quadraginta sex annos gessit in utero fœtum, seu potius molam, cujus iconem vide loco citato.

Rob. Houstoum in Philosoph. Transact. retulit graviditatem extrauterinam in qua fœtus per quinque annos in abdomine latuit.

Ossa fœtuum ano excretorum observavit *Bern. Shlever.* Fœtum per anum expulsum memorat *D. Nourse*. Vidit Monspelii *Castellanus filius Med. Professor*. Graviditas novem annorum extra uterum contento fœtu, *Philosoph. Transact. volum.* 9 *pag.* 191. *Bromfeild*.

4. *Graviditas vesicularis*. Transact. Philosoph. 1728. n. 405. *Mola vesicularis* Synopsis Ephem. German. Journ. de Med. Juill. 1758. Nov. 1761. pag. 438.

Est est in qua loco fœtus massa hydatidum generatur; omnium molarum vel falsorum germinum frequentissima est nullis signis ante abortum dignoscenda. Vide *Hydrometram hydaticam*.

Littre observavit hanc graviditatem; massa exclusa post decimum mensem novem libras pendebat, & similis erat racemis grossulariæ: acini albi, pellucidi, lineam in diametro obtinebant & racemosus erat.

5. *Graviditas a falsa mola*. L.

Est ea quæ luco fœtus gestat tantum placentam, vel a prægresso partu residuam, vel concrementum lympharicum, polyposum a cruore effuso effictum, quæ substantiæ molis quidem solent annumerari, attamen ita ab illis differunt, ut sine coitu in utero viduæ, virginisve generari possint; cum e contra veræ molæ prægressum coitum supponant, quandoquidem illæ nihil aliud sunt quam germinis involucra ex ovis immaturis aut subventaneis ex ovario in uterum delapsis, & sufficienter accreta; de cætero obscurissima est earum diagnosis. De his legi meretur Dissertatio de generatione molarum Auctore Illustriss. Comite Buchnero, Acad. Natur. Curiosor. Præside dignissimo.

6. *Graviditas tubalis* Astrucii de morb. mulier. Tom. 4. pag. 44. C.

Est ea quæ fit a fœtu intra tubam Fallopianam crescente, cujus exempla numerosa prostant. *Vide Littre Mem. de l' Acad. R. des Sc.* 1702. *Cyprianum*, *Dissert. de fœtu ex tuba exciso* 1700. *Halleri in Boerhaave Tom. V. pag.* 329. *Santorinum Observ. anat. cap.* 11. *Bonetum in Sepulchreto*, *lib.* 3. *tom.* 2.

Ex tuba denique rupta fœtum in abdominis cavum delabi non novum est: hinc vero mors fœtus & matris. *Vide* superius relatam historiam similis graviditatis perennis.

7. *Graviditas ovarii* Abtah. Vater. Differtat. de graviditate apparente ex tumore ovarii dextri enormi orta per tres annos cum dimidio durante, VVittembergæ, 1722. C.

8. *Graviditas sarcoma*. *Sarcoma uteri* Astruc. lib. 2. cap. 6. art. 2. C.

Est excrescentia adiposa uteri cavitati adnata, quæ, cum notabiliter exerevit, graviditatem sæpe mentitur, id est, mulieres viro utentes sensim intumescere hypogastrium percipientes, sine ullo gravi incommodo facile se gravidas esse existimant, & si quondam hoc sarcoma in lucem edant, videtur corpus uteri modulo accommodatum, adiposum, solidum; unde a mola, germine, aliisque corporibus differt; initio, dum totum uterum non replet, catamenia libere fluunt; dein vero supprimuntur, imo phlegmatia gravidis familiaris supervenit: sunt tamen qui-

quibus hoc farcoma leucorrhœam accersit. Vide curam apud *Ill. Astrucium*.

ORDO TERTIUS.

HYDROPES PARTIALES.

SUnt tumores majores, sed non universales, a fluido intra cavum capitis, abdominis, uteri, vel vesicæ contento, unde differunt ab intumescentiis textum cellularem earumdem partium flatu vel fluido quovis distentibus aut partes solidas infarcientibus.

Differunt a cystidibus primæ classis ratione gravitatis symptomatum: huc itaque referre non juvat hydroceles, bronchoceles hydromphalos, oscheoceles, aneurysmata, varices, lupias, hydarthros, &c. nec hydrothoracem, hydrocardiam, eclampsias, apoplexias, &c. quæ a fluido in cavo thoracis, cerebrive effuso, sed nullo tumore conspicuo, dependent.

Causa tumorum est pressio lateralis fluidi congesti in cavitatibus quarum claustra distenduntur. Principia frequentissima sunt effluxus lymphæ per vasa lymphatica in suis nativis emissariis obstructa, si de ascite agatur; flatuum genesis aut expansio, sic de tympanite, & sic de cæteris.

XI. HYDROCEPHALUS, *Hydrocéphale*.

Est tumor capitis, facie sæpius excepta, mollis aut elasticus a fluidi intra ipsum congestione.

Intumescit caput cum facie, & quandoque residuo corpore, in variola confluente. Vide *Ptyalismum variolosum*: sed hic affectus ad anasarcam tertiam attinet. Intumescit etiam mane facies œdematose in cæteris anasarcæ speciebus, nec non emphysematose tumet quandoque in pneumatosi; quem affectum physocephali nomine quidam insigniverunt; sed ab his discrepat hydrocephalus, quod in cavitate notabili fluida congesta supponat.

Morbus hic vel est congenitus, vel junioribus tantum supervenit, cum nullo exemplo constat adultis accidisse pars tota capillata capitis sæpissime intumescit; raro accidit ut tumor vesicosus aquam ex futurarum hiantium intercapedine mutuans, & capiti superimpositus morbum hunc constituat. Vide *Magneti Bibliothec. Med. pag.* 872. *de Hydrocephalo*.

1. *Hydrocephalus interior. Hydrocephale des ventricules*. C.

Ea est species in qua serum intra cranii thecam latitat, eamque ita distendit, ut futuræ hient.

Illius seri origo in finibus ipsis cerebri, sæpius a glandulis plexus reticularis vasorum, & vel tantum ipsos sinus cerebri ita distendi, ut plures hujus libræ in ipsis contineantur, vel inter meninges ipsas & cerebrum, meninges & cranium cumulantur. Si caput minime intumescat, nullus proprie dictus est hydrocephalus, licet hydropes sinum cerebri hoc nomine abusive significetur, sed adest alterum genus morbi soporosi, spasmodici; vesani, &c.

Cognoscitur ea species ex hiatu futurarum qui digito prementi innotescit.

Ægri sunt sæpius somnolenti, stupidi, tardi, cœci; non pauci spina bifida simul laborant, & sive congenitus sit morbus, sive primis vitæ annis supervenerit, ea species omnino insanabilis est; qui simul laboraut spina bifida, ea secta citius moriuntur, incisis enim ope chirurgica tegumentis, mors acceleratur; interea apud jumenta, ut boves, aquarum emissionem ope trepani factam vulgo institui apud Helvetos, docet *VVepferus*.

Sunt hydrocephalici quorum caput portentose tumet, ita ut residuo corpori præponderet, & simul est fere totum pellucidum & molle, quaie hic nondum vidi; illi ad annum unum aut alterum vitam prorogasse visi sunt, lac nutricis apprime sugentes, de cætero somnolenti, vix sentientes, stupidi.

2. *Hydrocephalus exterior. Hydrocephale des teguments*. C.

Est illa species in qua omnia capitis integumenta turgida sunt, alba, mollia, œdematosa, non invicem hiantibus futuris; textu vero cellulosa aquis admodum distenso. Illa distensio fit succesive, eadem ætate qua in priori specie, atque vel est simplex morbus, quod rarissime accidit, & tunc functiones cerebri vigent; vel simul adest vitium simile in cerebri sinubus, & tunc ægri surdi, cœci, vel stupidi, somnolencive sunt, imo ut plurimum tumor conspicuus secundarius est, & ab hydrope sinuum cerebri dependet.

Cum simplex est illa species curationem admittit quandoque; & in hoc casu hydragoga carthartica diuretica tenellæ huic ætati accommodata usurpantur. His frustra institutis ad vesicatoria, imo scarificationes, præmissis tonicis, resolventibusque deveniendum est.

XII. PHYSOCEPHALUS.

Est tumor totius capitis emphysematosus seu tensus, elasticus, sub digito crepitans.

Hujus vero unica datur species a pneumatosi distincta, eaque est a Græco *hysao*, inflo, & *cephale*, caput.

1. *Physocephalus artificialis. Artificiosus hydrocephalus* Mangeti Bibliothec. Med. Pf.

Mendicus Parisiis visus anno 1593. ut pro monstruo suum natum lactentem ostenderet, & inde quæstum sibi faceret, cuso foraminulo in ejus vertice intra cutem & musculos ope tubuli sensim quotidie aerem insufflavit, & intra menses aliquot, repetita operatione, monstrosam in molem nati sui caput extendit, atque sic per Galliam de oppido in oppidum visendum exhibuit. Sceleratum hunc partem Magistratus Parisiensis morte mulctavit. Pneumatocelem

eelem artificiosam a mendico in similem finem factam narrat *Paraus*.

XIII. HYDRORACHITIS, ab *udor* aqua, & *rachis* spina; *Spina bifida* Ruyschii; *Spinola* Linnæi Gen. Morb. *Lupa species* 1ª. Editionis.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est tumor cysticus sero turgidus ex hiatu vertebrarum lumbarium in recens natis protuberans cum anæsthelia.

Propter hiatum vertebrarum lumbarium dicitur *spina bifida* ab Arabibus; hic autem est velut hernia hydrocelica periostei medullam cinnentis, quæ dilatatio fit a pondere columnæ fluidi serosi, quod ex quarto cerebri ventriculo trans medullam spinalem ad usque caudam equinam Anatomicis dictam pertingit: ibi vero robustius factum illud periosteum resistit ulteriori suæ dilatationi, unde fit ut citra hunc obicem ille vectis aqueus vertebras divellat & trans hunc hiatum tumor extrorsum effundatur: ea ratione morbus dictus est ab *Illustr. Morgagni* hydrorachitis, quasi hydrops spinæ medullaris.

Tam gravis est ille morbus ut recens natos serius ociusve e medio tollat ut plurimum: hoc affecti anæsthelia laborant, quasi somnolenti, nil fere sentiunt, nec moventur, nisi a nutrice percussi ad lac sugendum sollicitentur. Quoties vero ignari Chirurgi hunc tumorem aperiunt, toties infantes illico pereunt. Quinquies vel sexies Monspelii hunc morbum vidimus; tumor autem erat mollis, castaneæ magnitudine ac figura, ut plurimum subfuscus, indolens, pressione recedens, atque canalem qui ex hoc ad cerebrum pertingit non solum flatu demonstrabat *Clariss. Doct. Tendon*, verum erecto corpore aqua ex cerebro ad hunc saccum evidenter delabebatur.

XIV. ASCITES, ab *askos* uter; *Pachu* 4um Hippocratis p. 559. *Askites* Tralliani Lib. I. *Hydrops abdominis*; *Ascite*; *Hydropisie ascite*; Ægri *Hydropiques*, *Ascitiques*.

Character. Gravis & fluctuosa abdominis intumescentia.

Si manu latus abdominis prematur, & altera latus oppositum percutiatur, tunc persentitur repercussio seu antitypia quam vulgo *fluctuationem* nuncupamus; hoc signo ascites distinguitur a physconia. Gravitatis sensu de quo ægri conquerentur, & defectu elasticitatis ac soni ex percussione editi, distinguitur a tympanite. Abdominis totius sphæroideo tumore, non solius hypogastrii prominentia circumscripta, qualis est in graviditate, saltem initio morbi, distinguitur ab hydrometra & graviditate: ast hoc signum fallit in ascite intercute, aliisque non abdominalibus.

Serosos voco eos qui ab humore lymphatico fiunt: *Non serosos* qui a cruore, pure, chylo, urina, &c. *Abdominales* voce eos quorum humor fluitat in cavo eodem, ac viscera abdominis; *non abdominales* vero, si humor coerceatur in alio quocumque cavo & intra cutem, musculos, laminas peritonæi, ovarium, uterum, &c. portentose dilatatum, hinc quatuor ascitum differentiæ, quarum signa ante cadaveris exenterationem vix ulla sunt, & Medicis restant indaganda.

I. *Serosi abdominales*.

Horum sunt permultæ varietates, de quibus in genere agemus titulo ascitis vulgatioris, dein eas sigillatim examinabimus.

1. *Ascites vulgatior*. C.

Ascitis character est gravis & fluctuosa abdominis intumescentia, utplurimum cum polydipsia, urina pauca lixiviali.

Incipit ab urinæ paucitate, colore intensius flavo, rubescente, lateritio, pedum tumore molli, pallido, qui vespere crescit, mane diffunditur in faciem, palpebras potissimum, manumque alterutram, in quam æger nocte recubuit; sitis assidua accedit, abdomen tenditur, tumore non solius hypogastrii, ut in graviditate, sed totius abdominis uniformi; ægro resupino, si altera manu ut sinistra prematur latus abdominis, dum dextra latus alterum ex adverso percutitur, fluctus seu impetus aquarum persentitur, clarior vel obscurior, prout aquæ liberius vel difficilius volvuntur in abdomine; obstructis alicubi in abdomine, ut in hepate, liene, ovario, vasis lymphaticis exterioribus, lympha a retro urgente cruore pellitur, unde vasa sua distendit, vel rumpit, vel vicina patula diducit, unde stillatim in cavum abdominis effluit, lympha inquam non serum perspirabile; fluidum enim paracenteli extractum ad ignem concrescit, ut albumen ovi; sensim itaque repletur abdomen hoc fluido quod premit quoquo versus æqualiter sub eadem altitudine, si sola gravitate premat; unde stante ascitico hypogastrium magis tenditur epigastrio.

Verum si turgidum sit abdomen collecto fluido, & ejus tegumenta semel distensa fuerint, tunc pressio aquarum respondet tensioni claustrorum abdominis & quoquoversus ea ratione æqualis est, unde diaphragma sursum in fornicem attollitur; hinc respiratio difficilis, maxime jacente ægro, hinc conatus respirandum, conatus ad molem corporis auctam movendam, quæ major est viribus assuetis, unde lassitudo; lympha depauperatus cruor non resarcit jacturas partium, hinc macies in dies crescens, potentia motrix cordis decrescit, hine pulsus minuitur, & pari passu frequens evadit; cruor non satis elaboratur, unde lympha cruda prædominatur, quæ gravitati potius quam viribus cordis trusivis obsequitur, unde juxta textum cellulosum cutis deorsum semper ad partes infimas & declives delabitur, hinc pedum, cru-

rumque œdema vespertinum; lumborum, palpebrarum, manuum œdema matutinum; ast progrediente morbo æger vix prodest horizontaliter jacere, ob respirandi difficultatem, unde erecto trunco jacet; sero superfluo imbibitæ partes laxantur, hinc & cerebrum, unde somnus gravis, forte & securitas animi circa eventum morbi, hinc nullus metus, summa confidentia de recuperanda sanitate; pressis pulmonibus & laxatis supervenit tussis sicca, quæ sputum cruentum pau cum dein excitat, effusa lympha in scroto & præputio has partes laxas portentose diducit; alvus sicca est, & difficillime solvitur, languente intestinorum sero imbibitorum sensu & motu peristaltico; facies pallet, sordet, corpus superne sceletum repræsentat, abdomen quandoque ulcerosum exstillat, unde æger sublevatur; quandoque exulceratis & fluentibus tibiis detumescit, hinc natura monstrante viam, Medici paracentesim necessariam esse intellexerunt.

Si sanguis mittatur ascitico, thrombus ruber est exiguus respectu seri circumflui; ergo serum prædominatur, quod laxitatem solidorum, fluidorumque cruditatem indicat. Si cadavera asciticorum secentur, viscera plurima nunc hæc nunc illa obstructa, indurata, vel etiam remollita, semi putrida, callosa, retorrida, granulosa, suppurata, absumpta, adaucta reperiuntur, & sæpissime hepar, dein lien, mesenterium, pancreas, uterus, rarius renes, epiploum, pulmones, cor. Si cutis pedum secetur, ea vix hiat quod atoniam summam significat. Herpetes, exulcerationes, sitis, humorum stagnantium acredinem simul indicant, unde gangræna vulneribus horum sæpe supervenit.

Ex dictis patet cur plurimi ascitici omnino in sanabiles sunt, maxime inveterato morbo & solidis graviter vitiatis; inveterascente morbo omnia in pejus ruunt, fluidis scilicet stagnantibus, putrescentibus, congrumatis vasa laxantur, canales obturantur, vires vitales absumuntur, unde morbus initio sanabilis, dein curæ nulli cedit. Prognosim pejorem reddit ignorantia principiorum hujus morbi in dato ægro; desunt enim signa quibus diversa hæc viscerum & humorum vitia primaria cognoscantur, unde methodum curandi genericam tantum sequimur, quæ causam sæpe non attingit; in praxi ad sequentes ascitis varietates attendendum est.

2. *Ascites ab oppilatione. Hydropes ab obstructione viscerum.*

In recenti sunt 1. pedum œdema; 2. urina pauca rubra; 3. sitis in dies crescens; 4. abdominis intumescentia, gravis, fluctuosa.

In vetusto 1. febricula; 2. anorexia, 3. macies; 4. dyspnœa; 5. tussis sicca; 6. ante mortem hæmoptysis parcissima; 7. erisypelas abdominis ichorem fundens; 8. decubitus horizontalis suffocans.

Desiderantur in recente 1. obstructionum reserato; 2. aquarum eductio per paracentesim; 3. urinæ copiosus proventus; 4. diarrhœa serosa; 5. abstinentia a potu.

Obstructiones reserant 1. succi expressi ex herbis amaris, ut cichorio, sysimbrio aquatico, apio, addito rheo & limatura ferri; 2. apozemata ex radicibus petroselini, asparagi, fœniculi, rusci, ononidis, herbis diureticis, millepedibus, rheo.

Urinas movent vinum Rhenanum, Mosellanum, *claretum* cum rheo, ferri limatura, absinthio, salibus neutris, bolus ex terebinthina, ipsius spiritus, levissima cantharidum infusio cum vino Campano facta, maxime acetum scilliticum; diarrhœam serosam procreant succus ireos, radicum ebuli, syrupus de rhamno, jalappa, aqua vitæ Germanica, remedium Medici Arabis, seu scammonium succo limonis correctum, gutta gummi, &c.

In inveterato ascite, sola diuretica tolerari possunt; cathartica hydragoga vires nimis pessumdant. Extus emplastra resolventia abdomini admota laudantur; suadentur; etiam a *Tralliano* & ab *Hecqueto* incisiones cutis in malleolis ad aquas stillatim educendas. Hoc natura quandoque iter sibi cudit; imo in cute abdominis phlyctænæ ruptæ aquis viam præbent, ut vidi; verum sive sponte, sive arte educantur aut non educantur aquæ, sphacelus ibi timendus; ex ulcere putri, verminoso tibiæ, vidimus aquas effluxisse, & ægrum convaluisse; sed in cachecticis annosis, obstructisque vix ulla salus speranda est. Vinum medicatum hic conveniens, fit infundendo sennæ fol. polypodiique radicum, ana, unc. II. rhei, jalappæ, ana, drachm. II. absinthii, manip. 2. macis, cinnamomi, ana, semi-drachm. in vini albi lib. III. colaturæ unciæ quatuor mane sumantur.

Ex bulbis Colchici autumnalis in aceto maceratis & melle paratur oxymel Colchicum, quod ad drachmam sumptum urinas felicissime movet in ascite, hydrothorace; aliisque morbis hujusce classis. Adhibetur etiam pulvis cantharidum intus, incipiendo a grani triente cum quadruplo camphoræ triturando intima mixto, & augendo successive utriusque dosim, usquequo vel urinæ fluant uberius, vel gravia dysuria oborta finem huic medicamini imponat.

3. *Ascites ab hepate. Ab hepate obstructo, indurato, scirrhoso, tuberoso, calculoso, flavo, corrupto, pallido, enormi &c.* Boneti Sepulchret. obs. 4. 5. 6. C.

Hepatis superficies numerosis scatet vasis lymphaticis ad cisternam lumbarem lympham devehentibus: obstructo hoc viscere, rupto alterutro lymphatico vase, lympha in abdomine affusa sensim colligitur; operæ pretium est itaque ut libertas circulationis in hoc viscere restituatur; frustra enim aquæ per paracentesim & cathartica educerentur, cum novus ab hepate proventus semper exspectandus est, adeoque in hoc casu ab initio remedia auriginis aperientia, martialia, radices aperientes debent usurpari forma apozematum, jusculorum, opiatarum quæ diu debent usurpari.

Si bilis austa, viscida, retorrida, ob labo-

rem,

res; æstivos sudores, calorem summum, hepar obstruat, tunc juvant serum lactis, aquæ minerales Vallenses, Bellilucanæ, caute tamen, juscula diluentia, quæ omnia inveterato asciti nocerent, causam primordialem morbi tollunt, ut expertus sum; sed non exspectandum donec aquæ effusæ sint.

4. *Ascites a liene*. C.

A liene tumido, adaucto, indurato, pallido, molliori, corrupto, lapidoso, vel cartilagine obducto, crasso, cruore turgido, apostematoso, &c. *Boneti Sepulchret. obs.* 6. 7.

Hæc vitia sensibilia sunt sæpius sequelæ quam principia ascitis; ast designant sæpius latere in hoc viscere vitium primordiale, scilicet obstructionem quæ ansam dedit cujusdam lymphatici vasis ruptioni, aut diapedesi, vel anastomosi, quod conjectamus præcipue ex hujus regionis tumore, renitentia; ex prægressis quartanis & tertianis febribus maturius suppressis, sine sufficienti aperientium usu, deinceps revertentibus; ex ægri colore fusco, habitu macilento, animo melancholico; hoc facit etiam hæmorrhoidis assuetæ suppressio, fontanellæ, ulceris, catameniorum repressio.

Dum levis est vasorum splenis, vel hepatis infarctus a sanguine spisso, crasso, vel lympha eruda, fœculenta, curatur feliciter, aut prævertitur ascites jusculis, ptisanis, apozematis ex rheo, ferri limatura, cinnamomo, radicibus asparagi, brusci, ulmi, capparidis, enulæ, foliis absinthii, chelidonii, armoraciæ, eupatorii, agrimoniæ, cerefolii, cichorii, sysimbrii aquatici.

5. *Ascites scrophulosus. A mesenterio strumoso.* C.

Hæc species infantibus crasso cibo utentibus, ab impura venere ortis, non satis exercitatis, est familiaris; crescit a liberaliori sanguinis missione in morbis acutis eos infestantibus, suppressa diarrhœa serosa intenditur, cum hydrothorace & anasarca complicatur, & exigit levia attenuantia scrophulis adversa, tenuissimum antimonii & martis pulverem, juscula aperientia cum calendulæ, rutæ, xanthii, filipendulæ, bellidis, elatinæ, scrophulariæ, folii aut radicibus incoctis; huc opiatæ ex rheo, martis tinctura, millepedibus, ammoniaco gummi.

6. *Ascites ab ovariis* Mead Monita de hydrope, p. 127. C.

In quamplurimis mulieribus ascitis origo morbi est in ovariis obstructis, hydatidosis, quorum lymphatica rupta lympham fundunt, quod evenit præsertim illis quarum catamenia defecere, viduis, sterilibusque, aut iis quæ morbos tubæ, ovariis, uterive passæ sunt.

Flatus ex utero per tubas in abdomen fertur facile, ut expertus sum in cadaveribus humanis; mirum est quod hac via aquæ asciticarum ex abdomine foras emitti nequeunt quodam artificio.

Illa species rarissime cedit remediis; ex *Mead* incipit a dolore & tumore inguinis alterutrius; mulieribus est familiaris; sanatur quandoque longo usu decocti summitatum genistæ viridium, & seminum sinapis, cochleari uno bis in die vorato.

7. *Ascites a sanguifluxu* Juncker, de ascite; *Ab inanitione & colliquatione* Schenckii obs. l. 5. *Idropisia minaciante* Delpapa conf. 37. tom. 1.

A repetitis phlebotomiis, catameniis, aut hæmorrhoidibus immodicis, ab hæmorrhagiis profusis, non solum succedit cachecticus & œdomatosus totius corporis habitus, verum etiam ascites verus cum urina pauca, lixiviali, siti intensa, aliisque symptomatis, & magna debilitate.

Decrescente scilicet vi trusiva sanguinis per arteriolas ob cordis debilitatem, quæ patet ex pulsu exili & frequenti, arteriæ majores & minores proprio elaterio complanantur, unde sanguis illas difficilius permeans premit, & subit oscula lymphaticorum in majori ratione quam in sanitate; lympha etiam illa debilius elaborata crassior obstruit vasa sua, hinc non mirum si aliunde effluat in cavum abdominis, ibique ut in textu celluloso colligatur. In hoc autem casu aliquoties expertus sum, *Tralliani* suasu, lacteam diætam esse præstantissimum auxilium, quo non solum ægri vires reparantur, hæmorrhagiæ prævertuntur, verum etiam ascites radicitus sanatur; an vero ascites ille procedat a principio prius assignato, an ab uberi adstringentium & Kinkinæ prius adhibitorum usu; non ausim decidere; illorum adstringentium usum necessarium reddit sanguifluxus uber & pertinax cum febricula sæpius quotidiana eum concomitante. Quando hæmorrhagia est nasalis, uterina, vel alvina, similem ascitem longis diarrhœis serosis, diuresi, vel diabeti etiam supervenire observavi; ast in his casibus magna adhibetur adstringentium copia.

Curam ascitis diureticis & lacticiniis perlectam vide apud *VVillisium*, §. 3. *p.* 142.

Hic morbus familiaris est mulieribus menorrhagiam vel a partu, vel a quavis origine copiosam passis: incipit a pallore pedum & tibiarum œdemate, inde aqua turget abdomen, quæ pulsata fluctuat; sitis, urina rubra pauca, aliaque symptomata accedunt; multi, ait *Hippocrates VI. Epidem.* ex hæmorrhagiis nimiis in hydropem incidunt.

Bis morbum vidi in quadragenaria menorrhagiam maximam ter, vel quater in anno experiri solita cum nausea, anorexia, ob usum falsorum nimium; ille vero ascites in ea bis sanatus fuit præmissa levi catharsi pec usum lactis bis terve de die ad mensem continuari, & *Papa* in hoc morbo suadet 1. ut sitis constanter toleretur, secus 2. pauco vini albi Avenionis, ejusque chalybeati per infusam ferri limaturam temperetur; 3. ut per diuretica lenia; minime fortia, urinæ fluxus copiosus restituatur, in quem finem adhibeantur decocta ex radicibus asparagi, apii, sal tamarisci, quod idem est ac mirabile Glauberi, terebinthina, sassafras; 4. a catharticis timet ne vires imminuantur; solum oleum amygdalarum & clysmata concedit, 5. ad roborandum corpus jusculа ex columbis, guttulas elixirii proprieta-

tis

tis in jusculo, usum theæ, infusum lapidis medicamentosi, &c. suadet.

8. *Ascites ab exanthematis; Ab scabie repulsa* D. Deidier, Profess. Monspel. Obs. *Ab herpetibus, maculis, &c. repressis* Charleton; *A rubeola repressa male curata*. Vide *Anasarcam*. C.

Bis in Nosocomio Monspeliensi accidit a suppressa scabie ascitem supervenisse, qui frustra tentatis cæteris auxiliis, sanatus est assumpta scabiosi tunica, unde repullulavit scabies, & ascites evanuit; vix unquam in ascite succedunt sudorifica, in hac specie tamen indicata videntur.

9. *Ascites arthriticus* Musgrave de arthritide, cap. VII. hist. 3. C.

Hanc speciem ascitis feliciter curatam vide sis in Auctore.

10. *Ascites artificialis* Lowveri Experim.

Est ille qui canibus inducitur ligata vena quadam majori ut cava; tunc enim sanguine in venis congesto alteri retro sequenti opponitur resistentia, qua fit ut fortius premat oscula omnium arteriolarum huc tendentium, ergo ut oscula lymphaticorum ex his oriundorum diducantur, & majorem sui liquidi copiam fundant; quod liquidum antea forma tantum halitus in cava abdominis, pectorisque transudabat, jam forma sensibili colligitur.

11. *Ascites scorbuticus* Boerhaave Consult. 16. Charletoni, VVillisii de scorbuto.

Post auriginem, melasicterum, a cacochimia biliosa ortum, & scorbuti signa, ut maculas pedum luteas, punctatas; maculas crurum & dorsi lividas, latas, gingivarum fœtorem, cruentationem, superveniunt crurum & pedum œdemata, urinæ brunneæ, atro flavæ, paucissimæ, lateritiæ, sitis urgens, macies artuum, abdominis tensio, tumor gravis, fluctuans, facies lurida; his comites se præbent hepatirrhœa scorbutica, tussis hydropum sicca, dein sanguinea mortis prænuncia, dyspnœa, &c.

Curatio Boerhaavina. In his circumstantiis sumat æger omni bihorio per dies quinque pilulas, singulas gr. IV. sic paratas.

Recipe bulbi ari recenti & rhei ana, drach. I.; assa fœtida, creti, terebinthina, & balsami copaiva, ana, gr. XV.; saponis Veneti, unciam semisse; misce, fiant pilulæ; superbibat vere unc. i. de liquore sequente. Recipe aquæ stillatitia baccarum juniperi, cochlearia; ana, uncias sex. salis polychresti, drach. ij.; tartari vitriolati, drach. i.; rob. baccarum juniperi, unc. IV., spiritus rectificati baccarum juniperi, unc. unam & semisse; tinctura myrrha, unc. i.; misce. Hæc per mensis decursum fiant; interim pannis calidis siccis mane & vespere totum abdomen fortiter confricetur; addatur exercitatio pedestris, vel equestris assidua pro viribus; victus ex lactuca, spinachia, pauceque vino, aut cerevisia. hæc ineunte morbo suadentur, jam facto nulla spes superest. Hæc Boerhaave.

Franciscanus Religiosus, quem hoc ascite laborantem vidi, sumptis vulgaribus remediis, post sex circiter menses, cum uteretur apozematis antiscorbuticis, interpositisque catharticis, contra meam & omnium expectationem, superveniente urinæ profluvio, liberatus est ab ascite & scorbuto, & convaluit; illa itaque species ascitis minus multo periculosa censenda est quam cæteræ.

Ea species a sanguis dissolutione dependet, ejusque acrimonia, qua fit ut defectu nativæ viscositatis in sanguine; pars serosa ab eo facile secedat, ex vasis lymphaticis exhalantibus uberius in abdomen exstillet, aut in carnium intercapedinem dimanans tonum earum deterat, simulque mora acrior reddita putredinem contrahat, viscera corrumpat; hæc vero species etiam ascitem inducere potest ob hæmorrhagias immopicas quibus scorbutici sæpe exhauriuntur; stipatur vero gingivarum tumore livido, sanguifluxu ex ore, dentium nigredine, oris fœtore, tibiarum & crurum latis, livescentibusque maculis, simulque distinctis, nigris, flavis, luteisque puncticulis.

Juscula ex carne vitulina, rheo, lapathi radice, foliis cichorii, pimpinellæ, sanguiforbæ, &c. balneo mariæ parata, interpositis lenibus catharticis, indicantur; & deinceps diuretica cum roborantibus mixta, quorum ope evacuetur abdomen, atque demum lactis asinini usu sanguinis acrimonia temperetur.

12. *Ascites febrilis; Ascites a colliquatione* Sennerti de hydrope ascite. C.

Illam speciem ab initio comitatur, vel immediatæ præcedit febris acuta, continua, vel exacerbans, vel inflammatoria, mox accedit abdominis calor, intumescentia, & mors, ut observavi, minime sera; unde discrepat ab ascite intermittentibus febribus succedente.

Ascites ex quartana VVerlhof. obs. de febrib. p. 59. C.

Mulier a biennio quartanæ obnoxia, ab eo fere tempore ascitica sensim evaserat cum mensium obstructione, & dysuria urinæ lixiviosæ; crura & femora cum dorso œdematia laborabant, turgebat facies, respiratio anhela, & lassitudo, omnibus remediis resistebat hydrops & quartana; *VVerlhofius* ter mane ante paroxysmum pomeridianum præscripsit vini emetici unciam unam & semissem, unde mire imminutus est tumor abdominis, sudor erupit post accessus; præscriptum deinde electuarium ex kinkina, enulæ radice, sale ammoniaco, vitriolo matris & rob juniperi, unde omnia melius se habuerunt; deinde purgata est ægra succo ex iridis vulgaris unciis quatuor in aqua fœniculi maceratis expresso, cum pauco sacchari; quod plurimis arcanum est eximium.

Recipe radicum iridis vulgaris recentis subtiliter rasarum, uncias quatuor: purum macerentur in aqua fœniculi unciis duabus; expresso succo addatur saccharum, & aqua cinnamomi pauxillum; fiat potio.

Kinkinam in ascitis illa specie laudant *Franciscus, Restaurant, Boecler la Hermannum, Brunnerus, Alex. Camerarius.*

13. *Asci-*

13. *Ascites calides*. Vide Sponii aphorism. 81.; Mead. Nonii. p. 139

Non infrequenter in praxi occurrit species ascitis, quæ largo potu, sero lactis, sanguinis missione feliciter tollitur, contra vero solitis alias artibus exacerbatur. Vidimus hydropem curatum viginti venæ sectionibus, qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujusvis generis magis ac magis intumuerat; in hac siquidem specie calor exsuperans fundit & liquat sanguinem ac fere totum in serum convertit; ac proinde dum diagrydiatis aut salibus diureticis res peragitur, morbus ingravescit, cedit e contra benignioribus & refrigerantibus præsidiis.

Asciticus, quem refer *Mead*, a collisione in hypochondrio dextro per ictum violentum post sex septimanas intumuerat, dolor erat gravissimus in abdomine, sitis intensa, urina lixiviosa pauca, adhibitis diureticis & catharticis, pejus habebat, tumor in dies crescebat, paracentesis recusabatur, demum ad levandos dolores adhibita sunt narcotica; mirum ductum, non solum dolor sedabatur, sed urina fluebat, alvus libera erat, sed cum finita somniferi actione rursus pejus haberet, narcoticum octava quaque hora adhibitum est, & ad famem inde languentem excitandam addita est infuso amara, nec non vorabantur pilulæ ex stirace & kinkina cum terebinthina, & sic æger contra omnium spem convalui, *Mead monita an Hydrope pag.* 141.

2. Serosi non abdominales.

14. *Ascites intercus*, Œdema Lamotte Chir. T. I. obs. 100. des tumeurs: *Hydropisia du periteine*, Transf. Philos. n. 106. a 3. C.

In ascitica extra peritonæi cavum 54. mensuras aquæ ichorosæ invenit J. *Scultetus Miscel. Curior. ann.* 4.

In peritonæi duplicatura *P. Barbette Anatom. pr. par.* 4. *cap.* 2.; sub cute ipsa *Platerus*, *lib.* 3. *parx.*; *Juvet Journ. de Med. Oct.* 1761. *p.* 336. cum signis hujus speciei, scilicet defectu sitis, defectu dyspnœæ, phlegmatiæ & urinis minime lateritiis,

Hæc species non confundi debet cum ea in qua viscera omnia abdominalia in glomum collecta & peritonæi lamella involuta locum cedunt aquis effusis & totum abdomen replentibus, licet extra peritonæum contentis, quia verum ascitem abdominalem ita repræsentat hæc posterior, ut non nisi ab anatomico perito post cadaveris aperturam dignosci queat: glomus vero viscerum vel sursum vel ad alterutrum latus fertur, cujus exemplum vide apud *Mead. monit. de Hydrope*.

Cognoscitur ex tumore partiali tegumentorum abdominis circumscripto, intra quem fluctuatio percipitur sine signis suppurationis ac effusionis intra cavum abdominis.

Aperto ope acus triquetræ ex hoc hygromate aqua limpida effluxit, & æger intra tres septimanas convaluit; evidens est non œdema fuisse, ut putat *Lamotte*, sed hygroma.

In observatione 101. ejusdem Auctoris aqua limpida ex simili tumore fluctuante emissa est ope incisionis, ubi pus adesse suspicabatur, & hunc morbum *abscessus* nomine indigitat. Sedes eis erat inter peritonæum & musculos abdominis.

15. *Ascites uterinus* Nicolai Decad. obs. Argentorati, 1725. obs. 9.

In cadavere viduæ sexagenariæ, uterum sphæroidea distentione cartilaginem xipoideam attigisse vidit; ille sexdecim mensuras aquarum instar amurcæ continebat; orificium arcte clausum erat, ubi limus fusci coloris, extus hydatides multæ, intestina versus superiora protusa, ovaria oblitterata, viscera abdominis partim scirrhosa, partim livida: mulier ante duodecim annos lochiorum regimen in puerperio made observaverat, inde malum in dies crevit.

Videatur apud *Verdier anatom.* alterum hujus morbi exemplum.

Vidua sexagenaria, quæ pro ascitica habebatur, tumores abdominis tensu, non fluctuante, sine ullo umbilici vestigio, habuit integumenta communia valde extenuata, musculos abdominis obliteratos, peritonæum callosum justo crassius; in illo cavo uterus tendineo cartilagineus, sphæroideus, usque ad cartilaginem xipoideam distensus; aquæ amurcosæ sexdecim mensuras Argentinenses continebat cum limo fusco in fundo, hydatidibus orificium uteri exacte claudentibus & tubæ Fallopii oblitteratæ, intestina versus superiora omnino protrusa, hepar renesque scirrhosi, gangrænodei, lien exiguus, lividus, omentum absumptum; *Saltzam. Obs. Dec. Obs.* 9.

16. *Ascites stomachi*, Riverii Cent. 4. obs. ab Anton. Jodon, Altissiodorensi communicata pag. 107.

Hydrops ventriculi est ascites a nonaginta libris feri in stomacho contenti in muliere quadragenatia, quæ pro gravida habebatur.

17. *Ascites intermuscularis*, Thom. Short philosoph. Transact. vol. 8. pag. 150. C.

Aderat triplex ascites; 1. intermuscularis in latere sinistro abdominis; 2. abdominalis in cavo; 3. in ovario omnium maximus.

Cognoscebatur ex lateris dextri mollitie; aderat inappetentia, vigilia, sitis exigua, febris lenta, dolor multus, ovarium viginti libras pendebat.

18. *Ascites omentalis*, Munnicks observat.

Illa est species in qua cavum omenti aquis collectis distenditur; verum nullum est in symptomatis nec in cura discrimen quo ab abdominali vulgari dignoscatur.

19. *Ascites ovarii*, Mem. de l'Academ. de Chirurg. tom. 2. pag. 431.; *Ascites saccatus*, vulgo *hydropisie exkistée*. C.

Est species quæ incipit a tumore alterutrius lateris hypogastrii, unde differt ab ascite vulgari seu ab effuso liquido: crescens tumor sensim to-

tiam abdominis cavitatem implet, sed fluctuatio est multo obscurior, & extractus humor est crassior, viscosior multo quam lympha ascitis vulgaris, humor lutulosus, cruentus, fœtidissimus, urinis lateritiis paucis, febre, sæpe vomitu, abdominis dolore, alvo constipata; incisione facta, injectis detersivis, fistula successit, & demum exhausto humore per fistulam convaluit: *Le Dran. obs. 11.*

Aquæ gelatinosæ copiosissimæ intra ovarium & tubam ita distensam ut totum abdominis cavum occupans prima paracentesi viginti lymphæ pintas suppeditaret. Multi scirrhi in abdomine ab ovario, cætera viscera sana *D. Montau lier*. In abdomine ascitica inventa duo ovaria scirrhosa intus hydatidibus turgida, alterum quindecim, aliud duodecim librarum. M. *Malaval.* Moles enormis ovarii dextri ascitem in toto abdomine referens continebat ultra quadraginta libras gelatinæ pellucidæ viscosissimæ. *M. de la Porte*.

2. *Ascites saccatus* Abraham Mercklini, Coll. Academ. tom. 3. obs. 283.

Est ascites a sero urinoso contento intra folliculum ex ovario pronatum.

In puella ante sexdecim annos abdomen intumescere cœpit sine dolore, sine difficultate progrediendi; nupta ter gravidata peperit, nec tumor evanuit, imo accessit progrediendi difficultas, ischias, anxietas in iterandis, urinis rite fluentibus, demum dyspnœa, & tumore crescente obiit.

Inventus saccus membranaceus portentosæ molis, urinoso sero plenus, visceribus impositus, omento sursum retracto.

3. *Non serosi abdominales.*

Sunt Sanguinolenti, purulenti, urinosi &c.

20. *Ascites cruentus*; *Ab aqua sanguinolenta*, Ger. Blasi obs. 11.; *Ab aqua nigrescente*, Bonet. Sepulch. obs. XX. §. 5.; *A cruore lotura carnium simili*, Holler. de morb's cap. 39. *Aeruore mero*, Saxonia lib. 3. cap. 32.; Beniven. cap. 16.; Tulpii cap. 40; Severin. de abscess. pag. 79.; Ant. Pozzis Collect. Acad. volum. 3. p. 209. C.

Monialis trigenaria menstruis tunc deficientibus abdomine intumuit post inguinis dolorem. Inventa est tuba uteri liquido seminali distensa, & moles sanguinis atri octoginta libras pendens inter peritonæum & musculos abdominis præter quadraginta libras seri in cavo abdomini effusi.

21. *Ascites purulentus*, Mead de hydrope; *A pure aquoso*, *fœtido*, *abdomen replente*, Saltzman. obs. anat. 31.; Journ. de Med. Avril. 1761. p. 364. *A purulentia saccata*, Boneti Sepulchr. obs. XX. §. 7.; *A pure abdomen distendente*, Plateri Obs. C.

Illa species sæpe tympanitidem refert, seu flatibus abdomen implet, & insanabilis est omnino.

22. *Ascites urinosus*; *a vesica disrupta* Plater lib. 3. cap. 3. C.

Eo bene poto humique strato, alius ventrem insiliens vesicam ex ebrietate distentam eo impetu ruperat, unde urina in abdomen effusa ventre ante mortem intumuerat. Vesicæ vulnus post mortem aperto cadavere vidit *Platerus*.

23. *Ascites chylosus*, Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1700. p. 11.

Liquidum paracentesi eductum lactis colorem, consistentiam, imo saporem; sed paulo magis salsuginosum, obtinet, spumat bulliendo, ac conquassando, acidis non coagulatur, sed sale tartari; bis in mense ultra 26. libras hujus aquæ chylo tinctæ educebant.

24. *Ascites oleosus* Baglivi Praxis p. 313. C.

In cadavere viri athletici quadragenarii febre vehementissima, & spirandi difficultate, & demum horrendis motibus convulsivis perempti invenit *Baglivi* intestina undequaque veluti innatantia in pinguedine fusa, & oleum olivarum condensatum referente.

4. *Nec serosi nec abdominales.*

25. *Ascites sanguineo uterinus*.

Mulier ascite laborans ex urbe *le Puy en Velay* Monspelium appullit auxilium implorans: venter protentose distensus, urinæ paululum lixiviosæ, pedes etiam œdematosi, sitis exigua; tentatis frustra consuetis remediis paracentesis instituitur; hinc fluunt libræ circiter quatuor cruoris meri; stupent Medici, & Chirurgus eorum jussu cannulam retrahit metu syncope quæ paulo post summum metum incussit: restitutis paululum viribus ea patriam repetit & elapso mense fato succumbit; aperto cadavere cruoris immensa copia intra uterum portentose distensum inventa est a *D. de Frontfrede D. Med.*; uterus autem ita expansus erat, ut totius abdominis cavum repleret; hinc pro ascite abdominali lymphatico latus ille morbus Medicos fefellit utut peritissimos.

26. *Ascites sanguineo-intercus*. C.

Histrio noctu insilit in fenestram, unde præceps in vicum plures hexapedas altum ruit ita tamen ut in pedes lapsus sit; dolorem atrocem in abdomine, deinceps tumorem & febrem expertus in nosocomium defertur; post aliquot dies abdomine intumefacto moritur. Secto cadavere invenimus musculos abdominis a peritonæo separatos per saltus violentiam, & spatium intermedium copioso cruore refertum: hic itaque morbus acutus est, datur ergo intercus sanguinolentus.

27. *Ascites sanguineo-peritoneus*. C.

Mulier quadragenaria abdomen turgidum sine insigni molestia octo annos circumtulit, omnem culpam in menstrua suppressa conjiciens, demum crescente mole suffocatur; vix cute cadaveris pertusa amurcæ fœtidæ copia ad libras XX. medicas prosiliit; hæc intra musculorum abdominis tunicam & peritonæum contine-

nebatur; quod ex venis epigastricis internis, periodo lunari, destillasset; illarum venarum extremis aderant tubercula nuci avellanæ similia, ac si papillæ forent etiam sessilæ. *N. Bogdanus observ. XI.*

28. *Ascites flatulento-peritoneus*, Vid. Mead monita pag. 124. Combalusier Pneumatopathologia.

Mulier ex oppido Manguio tympanitidis symptomata primum patiebatur, his se comites ad junxere fluctus abdominis, pedum œdema, sitis assidua &c. puncto post mortem abdomine a D. Serres chirurgo clariss. & Regio Anatomiæ Demonstratore, flatus cum summo impetu exiliit, abdomen apertum exhibuit aliquot libras lymphæ effusæ, sed intra cavum in quo nulla viscera reperiebantur, omnia autem viscera latebant versus diaphragma in breve spatium congesta & a peritonæi lamella involuta: Sectioni interfuit D. Combalusier D. Med. Monspeliens.

Praxis.

Curam quod spectat consulatur *Syndenham*.

Vix aut raro curatur Ascites, quia ejus principia sæpius ignorantur, aut quia chronicis morbis, visceribus jam labefactatis, supervenit, nec non quia diversarum specierum historia deficit; qui vero recentes sunt & robore integro præditos ægros afficiunt quandoque sanantur, in genere remediis aperientibus, cathar̄ticis, diureticis & dein tonicis. Præstantissima, si recte usurpentur, sunt in ascite vulgatiori, si robur perstet, hydragoga iterata vulgaribus cathar̄ticis mediocribus maritata vel sola; huc spectat syrupus de rhamno cathar̄tico, aqua vitæ Germanica, vel succus iridis Germanicæ, vel succus medii corticis sambuci ad unciam; pilulæ hydragogæ D. Helvetii; imo cathar̄ticum, arabs dictum, v. g. antimonii tenuissime pulverati, grana XII. scammonii gr. XXIV. syrupi de limonibus uncia una; misce pro dosi; oxymel scilliticum ad drachmas tres vel quatuor; si vires non ferant ad diuretica confugiendum est, quale est lixivium e cineribus genistæ, vel fabæ stipitibus in vino albo infusis, ex quo unciæ aliquot sero & mane propinantur; mitto loqui de vulgatissimis radicibus aperientibus, asellis &c. forma jusculi. Prosunt etiam succi expressi ex foliis contritis cichorii, sysimbrii aquatici, apii, petroselini, addiris & velut infusis ante succi expressionem asellis & ferri limatura; hi succi sero & mane ad paucas uncias hauriantur; scrotum sæpe aquis distensum foveatur vino rubro, rosis rubris infusis onusto, vel aqua secunda calcis, intra quam diluatur cinis spongiæ combustæ: vidi ascites diæta sicca, id est abstinentia ab omni potu & humido cibo, curatos; paracentesis ad sublevandum ægrum a quarum mole suffocatum prodest. Ascites qui intermittentibus supervenit sæpe curatur, licet præmissa paracentesi, modo viscera non fuerint indurata.

Celebre *Louveri* experimentum quo constat ligata vena cava inferiori ascitem cito in cane excitari nos monet obstrui non raro vasa minima viscerum, & inde ascitis principium exsurgere, adeoque in chronico morbo aperientibus tonicis ut martialibus, antimonii pollini, rheo esse insistendum.

Procellum therapeiæ videsis in curationibus *Professoris Regii illustriss. D. Lazerme*, nec enim actum agere in me suscipio.

In ascite scurbutico, in eo quem summa acrimonia, summus fervor comitatur, jussula in balneo mariæ parata, serum lactis chalybeatum & millepedibus onustum, imo lac ipsum, aquis nondum collectis aut etiam evacuatis ab *Alexandro Tralliano* a *D. Lethuillier*, aliisque, ut in ascite colliquativo, suadentur; errant certe illi qui una methodo tam diversa species curari volunt; in morbo adeo desperato, qui novas vias ineunt certe laudandi, non vero ut fieri solet, deterrendi.

Ascitieos aliunde bene constitutos sola a potu abstinentia sanatos dum succo limonum vel pomorum sitim fallebant, memorant *Mead*, *Deidier*, &c.

In ascite qui a tympanite inceperat cum atrocibus doloribus lumborum & umbilici repetitæ phlebotomiæ & narcotica optime successerunt, observante *Cl. Porte Journ. de Med. Juill.* 1759.

Methodus *VVarickil* Chirurgi in *Trans. Philos.* a *Clar. Russello* relata & ab *Illustr. Hales* probata hæc est: injiciantur æquæ partes vini rubri & aquæ Bristoliensis in abdomen, statim atque per paracentesim aquæ evacuatæ fuerunt: hæc mixtura iterum cum seri morbosi residuo rejecta, aquæ Bristoliensis pars tertia & vini duæ partes in abdomen injiciantur, iterumque illico emittantur; nisi vero quam promptissime fiant illæ injectiones æger animi deliquia patitur, quibus tamen finitis vires restituuntur.

29. *Ascites purulento-peritonaus*; observ. X. Medic. pract. Parif. 1743.

Est ea species intercus, seu in qua magna puris copia reperitur inter laminas peritonæi in antica abdominis parte, ita ut intestina peritonæo undique obvoluta in angulo superiore & postico abdominis lateant.

Historia. Mulier scirrho abdominis laborans incidit in ascitem; cadavere aperto quadraginta pintæ humoris tussi, coloris coffeæ, grumosi, amurcosi repertæ sunt in duplicatura peritonæi; intestina macilenta in glomum collecta tam parum spatii occupabant ut vix inveniri possent, vertebris adhærentia.

Nulla sitis erat; si prius cognita fuisset species, ea incisione & detersivis curari potuisset.

XV. HYDROMETRA; *Hydrops uteri* Sennerti; Roderici a Castro c. 19. *Inflatio uteri* Roder. a Castro cap. 2. *Hydropisie de matrice*.

Est hypogastrii in mulieribus successive crescens tumor, uteri figuram referens, pressioni cedens, flu-

fluctuansve, ab ischuria & graviditate diversus.

Circa imum ventrem tumor adest amplus, laxus, ex parte fluctuosus, graviditatem aliquatenus mentiens, cum borborygmis intestinorum, in ambulando gravitate, spirandi difficultate, fœcum graveolentia insolita, catamenicrum turba aut suppressione, dolore abdominis, lumborum, hypochondriorum, inguinum, pollutione nocturna, rigore, sæpeque febri, non inflammatoria, phlegmatia, mammarum mollitie.

Hydrometra observatur vel cum vel sine graviditate; fluidum effusum est vel in uteri cavo, apud vacuas, vel inter uteri cavum & membranas fœtum involventes, vel inter ambas fœtum involventes membranas seu chorium & amnium, vel in ipso cavo in quo fœtus innatat, vel in vesiculis uteri hydatidosis; an inter uteri ipsius membranas? deficiunt observationes.

1. *Hydrometra ascitica*. Vide Astrucii lib. 2. cap. 8. C.

Est ea quæ a sero tantum in uteri cavitate collecto fit, unde differt ab hydrometra hydatidosa & gravidarum. Signa præcessere sæpius; 1. uteri scirrhus vel obstructio, menostasia, vel leucorrhœa vetus; 2. obstructio orificii uteri a muco spisso, vel a tumore adnato post dystociam, vel ab erethismo sæpius hysterico.

Tumet hypogastrium successive, pro voluminis incremento; pondus, difficultas gradiendi, & truncum ad anteriora inflectendi, crescunt; catamenia supprimuntur; hinc sterilitas, phlegmatia, seu œdema inferiorum accedit; percusso utero ex una parte, antitypia in opposito latere persentitur.

Vix confundi potest hydrometra ascitica cum hysteritide, quæ dolore, febre, ægritudine acuta designatur, nec cum hysteralgia scirrhosa, graviditate molari, &c. ob firmitatem uteri in istis morbis; a physometra distinguitur per antitypiam, gravitatem & elasticitatis defectum; ab ascite uterino per hypogastrii solius tumorem; ab hydrometra hydatica, per antitypiam; a graviditate demum, quod in ista post tres vel quatuor menses motus partiales fœtus distinguuntur.

Hydrometra ascitica difficulter sanatur, & ratione principiorum periculosa est, inde enim sæpe hectica, vel ascites ipse accersetur.

Curatio exigit 1. hydragoga qualia in ascite usurpantur: 2. diuretica & aperientia; 3. remedia uterum aperientia, ut saltum, sternutationem, vomitionem, balneum, injectiones, pessaria emollientia, suffitus; quibus incassum præmissis stylo mutico orificium uteri est reserandum, & evacuatis aquis injectiones ex aquis detersivis aut thermalibus instituendæ.

2. *Hydrometra gravidarum*, Puzos pag. 86. *Hydropisie de matrice des femmes grosses*. C.

Moles abdominis est solito major; minus tamen obnoxia est mulier phlegmatica quam in graviditate duplicata; fœtus vel debilis evadit, vel sæpius obit; nunquam sanus est, & vegetus, ut in graviditate verâ, nec ita crescit, maxime si aqua in cavo amnii cum ipsa lateat.

Si aqua inter uterum & chorium sita sit, ea sponte effluit, statim atque uteri os hiare incipit, quem effluxum ter quaterve, intervallo semimensis inter utrumque, accidisse vidit *Puzos*, quin partus ante quartum effluxum successerit.

Frequenter inter chorium & amnium colliguntur aquæ, in quo casu minor est earum quantitas quam cum in amnii cavo fit hydrops, vel cum inter placentam & uterum; tunc autem membrana exterior in partu laceratur sine dolore, deinceps vero etiam interior, quandoque plurium dierum intervallo; si vero conamina partus langeant, tuno digito laceranda est membrana superstes, ut partus juvetur.

Cum in amnii ipsius cavo colligitur aqua, sæpius fœtus moritur, & diu in utero mortuus remoratur, usquequo uteri distensio maxima, ulterius crescere non potest; exigua sunt in parturitione tormina, unde mollior est membrana quæ dilatatum uteri orificium obturat; obstetrix in hoc casu parturienti succurrat, opus est. Cognoscitur hæc species ex debili vel nullo fœtus motu, ex mole enormi abdominis; in partu licet orificium uteri multum pateat, caput fœtus rite se offerat, tormina per multa horas languent; tune si obstetrix digito premat caput fœtus, iste sursum facillime pellitur, utpote innatans aquæ, nisi plures sint simul in utero, tunc digitis scindendæ membranæ, & sic tormina utilia fœtum expellent.

3. *Hydrometra sanguinea* Boneti Sepulchr. Tom. 3. p. 92. n. 2. C.

Fœminam recens enixam obstetrices alterum fœtum gestare credebant, quia inferior abdominis pars adhucdum erat tumida; uterus aqua cruenta repletus apparuit: Vide *Ascitem uterinum*.

4. *Hydrometra hydatica* Astrucii de morbis mulierum, lib. 2. cap. 8. *Hydrops uteri vesiculosus* Nicol. Tulpii, Vandermonde Journ. de Med. Juill. 1758. p. 54. C.

Compertum est gravidationem aliquando degenerasse in substantiam membranaceam globosam, totam aquosis bullis rotundis tumidis, pellucidis, innumeris plenam, aliquando cum sanie fœtida & diluta, ut comperimus in uxore Bibliopolæ. *Mercatus, de mulier. affect. lib* 3. *cap.* 8.: Easdem hydarides invenit in utero *Th. Bartholinus*: *Boneti Sepulchret. p.* 88. *Tom.* 3. *n.* 3., & omnium prius *Aetius serm.* 4. *cap.* 79.

Hæc species spontaneo partu potest sanari, sed rarissima est, & difficulter distinguitur ab ascitica.

5. *Hydrometra puriformis* Boneti Sepulch. Tom. 3. p. 88. n. 5. & p. 92. n. 1. C.

Augusta Imperatrix omnia signa veræ gestationis habuit; in cavitate abdominis erant ichorosi humoris, tum phlegmatis libræ viginti quatuor, uterus erat valde magnus, plenus humore crassissimo, albo.

6. *Hydrometra ovarii* Astruc. de morb. mulier. Tom.

Tom. 4. pag. 43. obs. 45. lib. 4.; Nicolai Tulpii; Acta Eruditor. Lipsiæ anno 1701. Februar. Ephemerid. Germaniæ, decur. 2. obs. 95. anni 2., Bianchi de generatione, p. 107.; Munnicks in Bibliotheca Anat. C.

Sunt hydrometræ ovariorum ascíticæ quarum penultima octoginta; ultima 112. libras seri continebant.

Tumorem tubarum 150. librarum aqua plenum memorat *Ill. Bianchi Taurinensis Professor*, nuper amicis multis ereptus, & *Cyprianum* testem citat.

XVI. PHYSOMETRA, a Græco *metra* uterus, & *physiao* inflo; *Inflatio uteri* Sennerti; *Tympanite de la matrice* D. Astruc de morbis uteri Lib. II, cap. 9.

Est constans, permanensque tumor levis, elasticus, uteri figuram, & sedem referens in mulierum hypogastrio.

Differt ab ædopsophia uterina per constantiam & permanentiam, eodemque modo distinguitur a globo hysterico, & ab erethismo uteri fugaci in abortu subtrimestri, in hysteralgia catameniali observando; nam in his casibus non raro uterus intumescere seu indurescere per intervalla videtur, & reapse nunc ad unam, nunc ad alteram partem inclinat, ut ipse expertus sum.

1. *Physometra sicca* Astrucii lib. 2. cap. 9.; *Tympanites uteri*, Valesci de Taranta, lib. 6. cap. 15.; Matthæi de Gradibus in Rhasim. C. de mola; Thadæi Duni Lib. Miscellan. cap. 8. R. Dodonæi obs. 49. L.

Signa communia graviditati & chlorosi, tumor elasticus, & a pulsatione resonans, increscens a calore ignis, lecti; volumen nativo non multo majus; nullus ex vagina crepitus, ut in ædopsophia seu tympanite fugaci *Astrucii*.

2. *Physometra humida*, Astrucii lib. 2. cap. 9.; Ambr. Pare lib. 25. cap. 34.; Salmuth. Centur. 2, obs. 57.; Laur. Jouberti de urinis, cap. 13. &c. C.

Est ea in qua cum flatibus concurrit serum quo potissimum uterus distenditur, molem quandoque maximam adipiscitur, unde simul & ratione ponderis a priori distinguitur; de cætero eadem sunt signa.

Curatur utraque species, si flatuum emissio per uteri orificium promoveatur; cætera enim auxilia inutilia sunt. In hunc finem præmittatur usus balneorum, semicupiorum, injectionum, pessariorum emollientium, quo facto sollicitetur uteri orificium obstetricis digito, pessariis acribus, clysmatis irritantibus, sternutatione, vomitione, saltu; denique si hæc non prosint, stylus muticus caute in uterum immitatur; evacuato utero fiant injectiones pro re nata diversæ, ut in prima specie emollientes, in altera detersivæ, tonicæ.

Memini me olim duabus vetulis hoc morbo recenter affectis præscripsisse juscula diuretica, & emplastrum de Galbano regioni uteri admovendum, unde obortа copiosa urinæ excretione cito convaluere.

Physometram fugacem, sed quovis mense revertentem, observo in muliere quæ hysteralgiam catamenialem patitur, seu quæ quoties catamenia ipsi fluunt, per duos dies iis ubertim prorumpentibus, dolores assiduos in tota uteri vicinia, & ipso utero patitur, atque tunc uterus, pugni magnitudine supra pubis altitudinem, ad tactum, non ad visum, tumet: illa olim sæpius peditus ex utero edere erat solita; sed ædopsophia, jam si quæ sit, ita pacate se habet, ut non audiatur; is vero tumor a flatibus esse videtur, cum subito recedat pluries; dein vero aere ingresso & obgrumum sanguinis utero obturato fit ejus rarescentia, unde physometra fugax. Hæc mulier plūries peperit, unde non mirum si uterus ita altus & magna sit; de cætero ille omnino indolens est, & post catamenia nullus; ac nunc dextrorsum, nunc sinistrorsum paululum inclinans.

XVII. TYMPANITES; *Typhos quartus* Hippocratis Foesii pag. 555.; *Hydrops siccus* & *flatulentis* ejusdem Aphor. II. Sect. IV.; *Tympania* Galeni Comm. de victu in acutis, Tralliani Lib. III.; *Tympanita* Sennerti; *Tympanias* Frommanni apud Bonetum. *La Tympanite*.

Est intumescentia totius abdominis, levis & elastica, a pulsatione sonum edens, hujus morbi præcipuum symptoma, adde ructus, borborygmos, constipationem, & dolores.

In colica flatolenta volumen totius abdominis minime est adauctum, & morbus acutissimus est in paroxysmo, unde differt a tympanite. In meteorismo volumen quidem abdominis est adauctum a flatibus, sed ægritudo est acutissima, & sæpe accidens aliorum morborum; tympanites vero, licet doloribus colicis initio saltem stipetur, est morbus chronicus, & ideo ab aliis distinguendus. Physometra, hydrometra, & colica flatulenta quatenus tantum abdominis partem inflant a tympanite discrepant, in quo constanter prominet abdomen versus umbilicum in quocumque ægri situ.

1. *Tympanites intestinalis*, Smetii Miscell. lib. 10.; Fabricii Hildani Cent. 6. obs. 74.; Hercul. Saxoniæ Præl. part. 2. cap. 24.; Plateri obs. p. 656.; Litre Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1713. D.

Est ea species quæ fovetur a flatibus ventriculum & intestina valde distendentibus; hic fovetur sæpius a materia verminosa; supervenit etiam puerperis, hypochondriacis, mœstis.

Incipit non raro a borborygmis, doloribus abdominis atrocibus, pertinacibus, adest constipatio, dolores initio ad umbilicum, deinde ad ambitum abdominis referuntur; a flatibus erumpentibus levamen fugax; secto cadavere, intestina alia admodum intumefacta, alia velut in

in cellulas constricta, & velnti convoluta apparent; illis punctis non multum resedit tumor. nisi multis in locis aperiantur, unde peracentesis inutilitas apparet.

Deest phlegmatia, urina lateritia, sitis urgens, nisi sub finem morbi ascites, accedat, unde differt a tympanitide ascitica.

Curatio difficilis est ob contraindicationum concursum; initio venena secanda ob dolores, calorem, tensionem; alvus est emollienda oleosis, diluentibus, refrigerantibus ob dolorem, siccitatem, constipationem, tensionem; anodyna etiam blanda, antispasmodica suadentur; ergo cavendum a cathartieis, nisi mitiora sint, a carminativis nisi sint anodyna: interea cum flatus generantur sæpius a materiebus fermentescentibus, putrescentibus, verminosis, tum necessaria videntur cathartica mediocria, vermifuga, saponacea; inveterascente morbo; & calore, spasmo, dolore imminuto, tunc cathartica fortiora, resolventia, ac tonica tutius agunt.

Æger utatur sero & mane, dum recens est morbus, clysmatis laxantibus; & post unam, alteramve phlebotomiam dein purgetur ex manna, tamarindis, oleo amygdalarum; dein ter in die sumat decoctum hordei in quo flores rosarum infusi fuerint, cui ptisanæ addantur spiritus vitrioli, sal nitri dulcis guttæ aliquot ad gratam aciditatem; vel usurpet emulsiones. anodyna, julapia refrigerantia, ptisanam ex crystallo minerali: tum repetita catharsi æger lacte asinino, vel etiam vaccino, thermalibus aquis mixto utatur; abdomen urina calida foveatur identidem; ac his irritis fiat remedium *D. Rast amici nostri apud Lugdunensis Medici experientissimi*, scilicet fomentum ex aqua frigida, deinceps vero gelida, quo duos tympaniticos Lugduni sanatos vidit; & quod etiam mire convenit intus aqua gelida, imo frustula glaciei sunt voranda ad condensandum flatum, maxime ubi calor intensus, ætas juvenilis, temperamentum fervidum, æstas, similesque circumstantiæ suadent; quoniam sunt varietates hujus morbi inquibus prædominatur vel acidum, vel glutinosum, vel atonia, pro diversis hisce conditionibus diversa auxiliorum genera sunt prioribus addenda, quæ videsis apud *Clariss. Combalusier* in *Pneumatopathologia n.* 353.

2. *Tympanites abdominalis* Vallesii comment. in lib. 4. de victus ratione, pag. 284. Balloni Paradigma 241. Combalusier Pneumatopathologia, num. 26. 226. Zeviani libr. del flato C.

Est ille qui flatui in cavo abdominis collectos gerit, quique vel *siccus* est, quod de recenti quocumque fere valet, vel *humidus*, seu asciticus, cum urina lateritia, sit, phlegmatia, ascite, in fine morbi veterascentis se comitem præbente, & in hoc casu sede tantum differt ab ascite flatulento peritonæi duplicaturam non cavum distendente, in quo scilicet viscera abdominis convoluta in glomum sub diaphragmate non umento, sed peritoneo tecta, latent.

Tympanites abdominalis siccus aliquot observationibus constit, utut a *Littro* in dubium revocetur; est in eo resonitus evidentior quam in intestinali, flatuum emissio rarior, minus levans ægrum, dolores abdominis magis exteriores, alvus minus pertinaciter adstricta. Si a priori dignosceretur, posset instituti paracentesis, ut factum novi in cadavere, & tunc illico exploso flatu sæpe fœrido rumor subsidet; hujus diagnosim, prognosim, & curam specialem videsis in eximio tractatu *Fr. Combalusier*.

Quoad ejus principia, verosimile est eroso quomodocumque, vel ventriculo, vel intestino flatus in abdomen irrepsisse, ut vidimus, in vesicam ex intestino eroso sese insinuisse ad producendam ædopsophiam; & ut in uxore Medici Salvatoris dicti reperit olim *Joannes Bauhinus. Vide Mangeti Bibliothec. Medic. Pract. de Hydropo, pag.* 1003.

Signa hujus erosinis erant dolor hypochondrii sinistris, vomituritio, ructatio, febris; dein venter intumuit, dyspnœa accessit, cum lumbagine, dentium stridore, siti, asthenia; intra mensem mors cum mentis constantia; in fundo ventriculi fuit orificium digitum admittens; a flatibus intra vasa lactea adactis in colica flatulenta, ea disrumpi quandoque, & inde in abdominis cavum irrumpere suspiciatur *Combalusier*; verum non facilius est flatu disrumpi hæc vasa minima, quam ipsa intestina; nam vasa minima tanto magis resistunt suæ ruptioni, quo minorem habent diametrum, ut norunt Mechanici; si tamen hæc lactea debiliora fuerint, & eo usque diducta, ut guttulam aeris possint admittere, ea conditione poterit fieri tympanites.

Hæc tympanitis principia vix dignosci, vixque tolli queunt etiam cognita; verum si aere fluidis excalefactis, fermentescentibus, putrefactis emergens in abdomen irruerit, ut generatur in emsthysemate de quo egimus dum de pneumatosi spontanea, tunc pro diversis hujus flatus principiis, diversa methodus est adhibenda ad præpediendam ulteriorem hujus genesim; dein collecti flatus elasticitas est destruenda; demum huic flatui quidam est exitus parandus.

Cum aeris extricatio debetur summo æstui sanguinis, phlebotomia, acida refrigerantia initio conveniunt; si ab acido & verminoso pabulo fermentescente, tunc omnia absorbentia, terrea, alkalina, aromatica, stomachica amara; kinkina juvant; si a glutinoso puingui, quale in lactentibus sæpe viget, pendeat flatuum genesis, tunc est impugnanda victu ex pane bene fermentato, vino veteri, infuso chamæmeli, cinnamomi, jusculis amaris cum enula campana, cichorio, salibus neutris; frictione ex pannis calidis; clysmatis ex urina calida, lixivio, terebenthinæ pauxillo in ovi vitello soluto; dein catharticis evertendum illud glutino-

nosum, tonus visceribus laxatis restituendus; iterum clysmata resolventia, tonica, acria usurpanda.

Denique si irritis omnibus auxiliis æger cruciatibus in ambitu abdominis torqueatur, qualem olim me vidisse memini, alias vegetus sit, nec putredinis in primis viis sint indicia, unicum solatium ex paracentesi videtur exspectandum, hancque olim non adhibuisse me pœnituit; quippe misera mulier, ad quam accersitus fueram, ita cruciabatur tympanite, ut viribus adhuc integris, facie rubens, mediæ ætatis, mente constans, nullis remediis internis sublevata, eadem die qua ipsam invisi & dereliqui, fato functa sit.

Obiit quidem brevi æger tympaniticus post paracentesim, cujus testis fuit *Helmontius*; verum summe putridus inde exivit flatus, quod gangrænosum viscerum statum arguebat; erat enim odor cadaverosus; præterea foramen nimis amplum cusum est, cum venter illico subsederit, unde periculum summum, quod averti posset exigua acu tricuspidata, & per intervalla obturato foramine; intereadum arcte stringitur abdomen, & cardiacis vires sustinentur.

5. *Tympanites enterophysodes* Combalusier. num. 122. & 152. C.

Est ea species quæ ab emphysemate intestinorum, cæterorumque abdominis viscerum dependere putatur, quæ species non confundenda cum pneumatosi abdominales regiones afficiente, & subcutanea, a pressu crepitante.

Dignoscitur hæc species ex inæquali tumore abdominis aliunde tympanitici, maxime vero ex conjunctis pneumatocele, pneumatomphalo. Jam recensui me pluries observasse in equis apud Helvios non solum emphysemata valde dolentia per lumbos, dorsumve equorum dispersa Hippiatris dudum cognita, verum etiam in bovm pulmone post mortem a me observata, tanquam membranam pellucidam in vasorum & lobulorum interstitiis aere elastico turgidam, & demum in ipsis intestinis humanis emphysema observavit clariss. *Duvernoy*, ut docent *Acta Academ. Petropolitana*, *tom.* 5. *pag.* 213.

Verum huic speciei paracentesis nulla convenit, & tantum, præmissis resolventibus, ope catharticorum & diureticorum exitus huic aeri parandus est, & auxilia priori specie accommodata videntur suadenda.

Puer Nosocomii generalis pro ascitico habitus a *D. Verny* & *Lazerme*, ob abdominis tumorem & fluctuationem; instituta a *D. Serres* paracentesi, nihil omnino effluxit, nec æger pejus meliusve habuit; æger demum obiit; secto cadavere intestina inventa sunt flatu admodum distensa, & invicem ope textus cellularis ac epiploi œdematosorum in glomum colligata; hic puer phlegmatia, siti intensa, & urina pauca lixiviosa laborabat.

4. *Tympanites asciticus* Del Papa Consult. 2. tom. I. *Idropisia tympanitica*. C.

Adultos adoritur robustos, sanguineos, diarrhœis, colicis, dysenteriis diu vexatos, tertianis prius afflictos. Intumescit abdomen, & subito digitis pulsatum cum sonitu digitum repellit. Urina pauca rubra, alvus astricta, œdema pedes infestat. Morbus difficillime sanatur etiam recens; flatulentia ano vel cato prorumpens sublevat.

Indicantur ea quæ flatulentas digestiones & acorem corrigunt, ut 1. abstinentia a fructibus, lacte, crudis, dispeptisque alimentis: 2. absorbentia, ut mater perlarum, oculi cancrorum: 3. amara, ut rheum, absinthium, vinum absinthites ab *Hippocrate* contra flatus laudatum: 4. laxantia, ut emulsiones ex amygdalis amaris, harum oleum: 5. diuretica, ut radices aperientes, terebinthina: 6. Paracentesis & cathartica valida fugienda.

Tumor abdominis subito accedens a repressis alvi fluxibus putridis, aut ab intermittentibus kinkina suffocatis, utut ascites videatur, vers est tympanitis, juxta *Pringle*; præmissa phlebotomia si opus sit, præscribetur rheum quovis vespere ad alvum laxandam: vitentur carminantia, & violenta cathartica, sumetur electuarium ex floribus chamæmeli, Zingibere & croco martis.

5. *Tympanites spasmodicus* Pomme, Essai sur les vapeurs, obs. 14. 45. est varietas tympanitis intestinalis D.

Hic morbus sexagenariæ hypocondriacæ quartana per hydragoga & kinkinam sanatæ supervenit cum dolore abdominis.

Fotus frigidi, aqua pulli, aqua nive frigefacta, serum lactis, clysmata ex oleo, dein diarrhœa biliosa flatus multos emittens abdominis tumorem & dolores sustulere; levissimum catharticum nocuit, lac asininum curam absolvit.

Alteram mulierem catameniis anno quadragesimo quinto cessantibus, siccam, melancholicam invasit tympanitis; phlebotomia e pede, clysmata, serum lactis vix profuere; sed fomenta frigida & balnea profuere; ex lacte supervenit diarrhœa biliosa quæ morbum solvit.

Hippocrates lib. V. Epid. observ. 18. triginta urceos aquæ frigidæ effundi jussit supra corpus mulieris robustæ, quæ a sumpto medicamine ventre intumuerat cum dolore, dyspnœa, animi consternatione; huic vomitu ex aqua frigida nec dolor, nec dyspnœa remiserant, quinquies mortua visa fuerat; hac affusione frigidæ sublevata est, bibem copiosam dein ejecit, & vixit. *Vide Foesium*, *pag.* 1153. *n.* 42.

Videatur clariss. *Combalusier*, *n.* 368. *de tympanite cum exitu*, *spasmoque prævalente*.

6. *Tympanites* Stvvarti, Philosophicarum Transactionum anni 1730. n. 414. ab Alexandro Stvvartio. C.

Est tympanitis acuta, nisi malueris meteorismo hanc accensere, quæ a bilis extra cystidem effusione ob vulnus inflictum fat cito supervenit, ut *Ill. Stvvartius* in milite observaverat, & in canibus dein expertus est.

Miles vulnere accepto quo vesica fellea pertusa

tusa fuerat, sat cito intumuit abdomine, ut in tympanite; ast sine dolore, febre, inflammatione, cum alvi constipatione pertinaci, urina pauca, crocea, pervigilio, quod opiatis restitit, lingua sicca; aperto cadavere, bilis intra abdominis cavum exundabat, intestina valde inflata & extensa, nulla ne in vulnere quidem inflammatio; paulo ante mortem, quæ septimo die advenit, pulsus inæqualis, levisque singultus.

Haud dubium est quin bilis in intestinis, ut saliva in ventriculo expansionem aeris in alimentis contenti, & in chylo copiosissimi coerceat, adeoque quin ea deficiente aer expandatur, & tympanitem ac borborygmos edere debeat; in aeruginosis non raro observavi recursum morbi a borborygmis & flatibus abdominis incipientem; ubi vero bilis deficit, modo non a vulnere, debent ægri illius defectum resarcire amaris, resinosis & saponaceis, quæ etiam in tympanite a viscido prædominante commendatur. Vide *Melancholiam 7am*, *adipsophiam*, *physometram*.

7. *Tympanites verminosus*, De Meyserey tom. 3. n. 592. A.

Est ille qui febres verminosas sæpius comitatur, aut qui a vermibus fovetur: distinguitur ab aliis per signa vermium. Curatur 1. phlebotomia juxta dolorum intensitatem & ægri robur repetita; 2. oleosis blandis, dolores mitigare, vermes necare, alvumque laxare aptis; 3. potu diluente, emolliente, antiphlogistico, addito succo limonum, utpote vermifugo & refrigerante; 4. decocto cassiæ; vel quod melius est & flatulentiam non fovet, extracto cassiæ, decocto tamarindorum, manna &c. ut alvus laxetur, & vermibus, flatibusque exitus paretur; 5. sedatis doloribus, pyrexiaque sublata & alvo aperta, tum amaris, vermifugis & catharticis reliquiæ morbi tollendæ.

XVIII. METEORISMUS, *Météorisme*.

A Græco *Metereos*, *sublimis*; est intumescentia abdominis, vel tantum epigastrii, aut hypochondrii a flatubus contentis; in eo diversa a tympanite, quod si totum abdomen tumeat a meteorismo, illud symptoma sit fugax, & acuti cujusdam morbi comes; si vero tantum tumeat epigastrium, hoc symptoma, licet pertinax, cum tympanite minime confundi potest.

Differt a colica flatulenta, & gastrodynia flatulenta, ex eo quod vel dolor nullus sit in meteorismo, vel exiguus & non atrox, ut in his morbis; adde quod in colica & gastrodyne raro extus tumeat abdomen, licet palpo explorata intestina ratione doloris, ac tensionis tumere videantur.

1. *Meteorismus ventriculi*. *Inflatio ventriculi* Sennerti. L.

Est inflatio epigastrii, ita ut nulla sit cavitas ab sterno ad umbilicum qualis in sanis est, cum vel sine dolore, quæ chloroticis & puellis quarum catamenia sunt suppressa, non raro accidit viris pituitosis, phlegmaticis, & pendet a flatu intra ventriculum contento, nec tamen admodum eum distendente; merito incusatur languor motus peristaltici intestinorum, vappiditasque succorum digestivorum, viscositas cacochyliæ, simulque ventriculi laxitas, unde fit ut magis solito distendi queat cum minimo, vel obtuso dolore.

Therapeia vulgaris inflationis ventriculi eo vergit, ut 1. viscoso, pituitosoque humori primas vias infarcienti exitus ano vel cato præbeatur; 2. ut ventriculi tonus, & succorum digestiva vis restituatur; in hunc finem diæta sit attenuans, & flatus discutiens; cibi sint boni succi, coctu faciles, non flatulenti; lac, recens vinum & cerevisia non satis fermentata fugienda sunt; vinum vetus & meracum juvat, pannus laneus calidus, ventriculo continuo applicatus, calorem ejus fovet & revocat; cathartica ex rheo, rhapontico præmittuntur; dein ad stomachica, martialia, incidentia, carminativa deveniendum; sic radix angelicæ condita, semen anisi, fœniculi, cinnamomum, zingiber, baccæ lauri, juniperi, &c. possunt suppeditare diversas formulas huic affectui debellando aptas.

2. *Meteorismus abdominis*. A.

Est symptoma ilei, enteritidis, & plurium morborum acutorum, præsertim tritæophyæ, amphimerinæ, synochi, ubi magnus putridæ cacochyliæ apparatus cum inflammatione systrophica, vel grangrænodea, adeoque vel cum dolore & tensione maximis, aere intestinali rarefacto ob calorem, vel sine dolore, ob gangrænosum viscerum flatum, & expansionem aeris a putredine oriundam; qualis meteorismus in cadaveribus aqua diu mersis, aut soli expositis observatur.

Ille meteorismus in acutarum febrium vigore pessimum est symptoma, tum quia usum catharticorum maxime necessariorum interdicit, tum quia materies putridas, aut fermentescentes, noxiosque succos in primis viis hærentes supponit; hinc phlogosis viscerum, eorum putredo, simulque flatuum expansio; hinc abdominis tumor umbilicum versus cum tensione, velut in tympanite, qui tumor ex sono percussionis a flatibus foveri videtur.

Curatio & prognosis eadem quæ enteritidis; post *Hippocratem clariss. Tissot* ausus est in hoc casu aqua frigida abdomen fovere, quod bene successit: *Tissot de febre biliosa*, *pag.* 115.

3. *Meteorismus hystericus*, Ill. Raulin des Maladies vaporeuses, *pag.* 29. L.

Hepatitide laborabat mulier, presso epigastrio ea oscitabat, unde hysteriæ suspicio in mentem Medici venit; depulsis hepatitidis symptomatis, ac febre, abdomen intumuit admodum; existimabant alii Medici hoc esse a pure tumidum, seu ascitem purulentum; *Ill.* vero *Raulinus* meteorismum hystericum adesse tantum cognovit, & ægram semicupiis tepidis brevi sanavit.

4. *Me-*

4. *Metterismus a manzanilla* Journ. de Med. Decemb. 1757. D. Peyssonel. A.

Comestis multis pomis huius hippomanes post horam abdomen multum intumescit, interanea ardent, tremit totum corpus, sudor frigidus, cardialgia, syncopes, labia exulcerata, & acute prurientia, hinc sæpe mors; excitata cholera, seu adhibito cathartico emetico ex infuso seminum fabæ purgatricis, seu jatrophæ gossypifoliæ, evacuatur venenum, & dein edulcorantibus, ut oryza quandoque ægri sanantur.

Tam acre venenum in arbore Hippomanes ferunt Auctores, ut umbram, vel maxime ex eo delabentem pluviam metuendam esse asserant.

D. Jacquin Medicus Leidensis, & Imperatoris Botanicus, nuper ex America redux, mihi retulit se experiundi causa nudum exposuisse pluviæ ex hac arbore delabenti, idque impune, imo succum manu supina excepisse; verum cum hujus succi guttulam prona manu tetigisset; Illico magnum erysipelas ibi se passum esse.

XIX. ISCHURIA: *Ischuria* Græcis; *Urina suppressio*, vel potius *retentio* Frider. Hoffmanni de Morbis infantum; *Hydrops vesicæ* Nouvell. Class. des maladies: *Retention d'urine*; *Ischurie*.

Morbus est cujus potissimum symptoma est hypogastrii intumescentia ab urina intra vesicam retenta.

„ Cum urina omnino in vesicam non venit, „ vocat etiam vulgus Medicorum ischuriam, „ quanquam ischuria non fit, & permittendi „ sunt profecto ita nomine, cum propriam ap„ pellationem non habeant." *Galenus lib. 3. de sympt. causis, pag. 246.*

Sunt hujus generis species plurimæ: quæ in methodo perfecta ad Classem phlegmasiarum attinerent; verum nulla methodus perfecta est; sequentes species collegit clariss. *Doctor Cusson*.

Character. Ischuria vera signa sunt.

1. Sensus ponderis in hypogastrio, pube, perinæo. 2. Perceptus urinæ stimulus cum ejusdem fundendæ cupiditate, & irritis ad vesicam exonerandam conatibus; (hoc fere aut prorsus exulat, si vesicam teneat sudor, vel anæsthesia.) 3. Protuberantia supra os pubis magna; (minus patet in ischuria fugaci a calculo vesicæ, vel si vesica contracta, indurata parum extendi queat) ad attactum dolorifica; (abest prorsus aut fere dolor in ischuria a vesicæ anæsthesia, stupore,) nativam vesicæ figuram referens (alienam inducit mala conformatio, cystocele, &c.) subfluctuans, nisi lotio refertissima sit vesica; urina sponte emissa, aut per artem educta, decrescens, evanescens. 4. Detectio tumoris insoliti, immisso in anum, vel in vulvam digito. 5. Effluxus lotii sub profundiori catheteris immissione; in ischuria quam facit inflammata vesicæ uvula, catherere licet intra hujus collum adacto, non effluit urina. Tumor notabilis ad musculorum rectorum in femorum latera, ad inguina, scrotum, perinæum, & intra vaginam; quandoque, sed raro, protuberantiæ hypogastrii modo memoratæ aliam addi sociam, hujus similem, sæpius minorem, quandoque vastius tumentem, imo hypogastricæ vices supplentem.

Ischuria notha signa sunt.

1. Lumborum utplurimum dolor punctorius, obtusus, vel gravativus. 2. Absentia stimuli per urinam vesicæ inferendi, necnon conaminis ad lotium emittendum. 3. Protuberantiæ in hypogastrio, necnon in ipsius viciniis defectus. 4. Vesicæ contractio, collapsus catheterismo, vel digito in anum; aut vulvam adacto, cognita. 5. Catheteris in vesicam immissio frustranea nihil lotii effundens.

Soliti *ischuriæ vera* ac *falsa* supervenire morbi sunt anoreyia, cardialgia, nausea, vomitus, sapor urinosus in ore, anxietas, singultus, agrypnia, febris, cachexia, corporis tumiditas, hydrops, fœtor urinosus, affectus soporosi, dyspnoiei, deliri, motus convulsivi, ephidrosis frigida.

Symptomata alia in hac vel illa specie suppressionis urinæ observanda sistet character specificus sub ischuria qualibet inferius tradendus.

Curatio, Cum maximus sit principiorum ischuriam producentium numerus, diversissimaque indoles, nemo non videt, modo vario, principiorum nimirum varietati accommodato, sanationem absolvi debere. Regulam universalissimam ut minus generalem reddamus, tria proponimus auxiliorum genera, quæ si non omnes, præcipuas saltem indicationes complectuntur in numerosis ischuriæ speciebus adimplenda.

Primum auxiliorum genus suppeditant antiphlogistica, nimirum veniæ sectiones, clysteres emollientes refrigerantes, oleosa nitrata, potus laxantes, diluentes, acescentes, acidi, linimenta, fotus, cataplasmata blanda, balnea, semicupia tepida, tum simplicia, tum emollientium, & oleosorum societate majorem efficaciam nacta. Conveniunt auxilia hujusmodi in ischuriis omnibus, in quibus adest, aut imminet inflammatio, viget motus febrilis, plethora, tensio, spasmus, irritatio, dolor.

Alterum auxiliorum genus sistunt stimulantia, attenuantia, extus nimirum fomenta, cataplasmata, linimenta calida, spirituosa, nevrotica, phœnigmi, vesicantia, duciæ, balnea thermalia, concussio ab equitatione, curru-vectione; intus vero diuretica calida ex herbis, radicibus, seminibus, balsamis, salibus, animantibus eruta, clysmata acriora, cathartica, emetica, aquæ thermales. Memorata auxilia competunt illis ischuriæ speciebus, quas faciunt humores crassi, lentescentes, fibratum atonia, renum, aut vesicæ stupor, anæsthesia, torpor, paralysis.

Tertium auxilii genus subministrat Chirurgia; situm illud est in artificiosa totii in vesica contenti eductione, immisso scilicet in urethram cathetere cavo, candelave tubulosa; vel celebrata, si catheterismus institui nequeat, vesicæ paracente-

racentesi ad perinæum, aut supra pubem ope acus tricuspidatæ, rectæ, vel incurvæ, tubulo inclusæ simili; encheiresibus memoratis locus est ischuria vera quacumque, si remediis congruis statim adhibitis auscultare renuerit, diutiusque persistat.

Circa ischuriæ curationem satis sit hæc generaliter delibasse. Quid methodo antiphlogisticæ stimulanti, catheterismo, paracentesi addendum sit in speciebus variis quibus competit horumce auxiliorum genus unum, aut alterum inferius sub qualibet specie declarabitur; ischurias in quibus locum nullum præfata auxilia inveniunt, specialissima suo loco manet therapeia.

Ischuriæ renales.

1. *Ischuria* (*nephritica*) *a renum inflammatione* Schachs. Instit. Med. Pract. lib. VIII, cap. I. & VIII. Gorteri Syst. Prax. Med. de Ischur. Fabric. Hildani de Lithotom. cap. IV, Lxl. a Fonte Cons. 59. Boneti Sepulchret. lib. III. sect. XXIV. observ. IV. §. 3. Schenk. lib. III. de Ischur. falsa, cap. IV. & V. Ettmulleri Coll. pract. pag. 994. A.

Character specificus deducitur ex notis ischuriæ falsæ genericis & signis nephritidis; sunt hæc ultima dolor lumborum acutus, pungens, pulsans, ardens, in partes vicinas, inferas præcipue, ut ad vesicam, pubem, genitalia, inguina, femora se extendens; sternutatione, tussi, & simili corporis commotione, exasperandus; sæpius continuus, interdum per intervalla remittens; febris acuta, inflammatoria, erratice exacerbans, cum cibi fastidio, nausea, vomitu, extremorum, pedum imprimis, frigore, agrypnia, gravioribusque aliis symptomatibus; testiculi alterutrius, vel utriusque retractio; femoris dextri, sinistri, vel utriusque dolor obtusus, stupor; alvus arcte compressa, inflata, borboryzans; trunci erectio, conversio, incessus vix possibiles; decubitus in latus oppositum, & in ventrem difficilior, facilior in latus infirmum & dorsum; præcedit mictio difficilis, tenesmodea, ardens, urina primum tenui, aquosa, dein rubra, flammea, semper pauca, tandem suppressa. Rara hæc ischuriæ species periculosissima est, mortem nunc citissimam, nunc lentam quidem, at minime declinandam, de facili inferens; curatur methodo antiphlogistica. Ischuria quæ interdum contingit in morbis inflammatoriis, ut phrenitide, peripneumonia, pleuritide, gastritide, rehumatismo, in febribus a cutris, ardentibus, in paroxysmo febrium intermittentium; ischuria quam faciunt materies arthitica, catarrhalis, scorbutica, variolosa, ad renes delata, necnon aperientia acria, salia alkalina, infecta eminenter diureteca, cathartica energica, verbo medicamenta calidiora hinc intelliguntur, atque curantur.

2. *Ischuria* (*nephrolithica*,) *a renum calculo* Schacht. lib. citat. cap. II. & VIII; Gorteri lib. citat. de Morb. renum; Car. Pison. de Morb. a colluv. serosa; Schenck. de Ischur. Boneti Sepulchret. de urin. suppress. & Medic. Septentrional. de Ischur. &c. &c. A.

Signa ischuriæ nothæ generica, necnon calculi renalis hanc speciem determinant; signa calculi renalis sunt dolor in lumbis fixus, stabilis, nisi per ilia ad pelvim, vel testes excurrat, sæpius gravativus, interdum acerbissimus; & instar aculei more pungens, sub decubitu in partem affectam minor, in oppositam augescens, post assumptum cibum, & corporis motum exasperatus, jejuno ventriculo, & quiete remittens; febris nulla, utique initio; testis retractio, femoris stupor, trunci incurvatio; anorexia, flatulentia, nausea, vomitus, alvi adstrictio, pulsus durus, paroxysmi nephralgici, recursantes, dysuria, stranguria frequenter affligens, excretio urinæ cruentæ, muco, membranis floccis, sabulo, lapil is refertæ, calculus antea excretus, ortus a parentibus calculosis, podagra prægressa; paroxysmo iscurico præit urina tenuis, acris admodum, dolorifica, pauca, Hujusce speciei frequentissimæ, & eum colica affinissimæ lubrica est diagnosis. Signum calculi renalis certum nullum dari vult *Joan. Baptist. Silvaticus*; non semel docuit anatome in renibus hæsisse calculum, de quo ne vel minima suspicio per vitam aderat.

Iscuriæ nephrolithieæ, quæ gravissima est & in renis inflammationem, apostema non raro abit, competunt methodus antiphlogistica, & maxime opiata. Vitanda diuretica calida, stimulantia tonica, adstringentia. Nephrotomiam admittit calculus renalis in eo tantum casu, ubi inflammationem a calculo accersitam excepit apostema protuberantia & fluctuatione in lumbis insignitum. Hujus loci non sunt quæ ad novi calculi genesim præcavendam ab Auctoribus commendantur. Renes a calculo perforatos fuisse, succedente immedicabili ischuria, *Mercatus* testatur.

In Nephrolithica seu arenulosa ischuria succi petroselini unc. iij. succus expressus ex xxx. millepedibus, olei terebenthinæ semi-drachma, & lilii Paracelsi drachma, hæc mixta & sumpta in balneo promoverunt ejectionem centum lapillorum pisi magnitudine, quorum ulterius sexcenti intra tres menses ejecti fuere. *Journ. de Med. Octobr.* 1756.

3. *Ischuria* (*nephroplethorica*) *Renalis a plethora* River. Cent. 1. observ. 1. & 89. Ettmuller. Schacht. loco citat. Gaubii Pathol. de vit. miction. Ludvvig. Instit. Med. Clin. Seb. Nasii specul. method. pag. 167. A.

Virum temperamenti sanguinei, & habitus atheletici post confectum calidissimis æstivis diebus longum iter, corripit ischuria notha, clysteribus, fotibus, linimentis, semicupiis, diureticis, immorigerea; nulla aderat febris, nullus dolor in lumbis, in pube; hactenus affectu renali quocumque & urinarum vitio omni immunis vixerat æger; una *Riverio* accusanda videtur plethora mittitur sanguis larga manu; vix elapsa a vena

næ sectione hora urinam a renibus in vesicam descendentem persentiscit æger, & tanta paulo post profundit copia, ut intra horæ spatium, nullo alio adhibito remedio plenarie convalescat. Ex plethoræ signis & therapeia discito hanc ischuriæ speciem nosse, ac debellare.

4. *Ischuria (lunatica) Renalis lunatica* Tulpii, observ. med. lib. II. cap. 49. C.

Urina viro supprimebatur quolibet ferme plenilunio, cum insigni angustia, corporis incendio, febre; persistebant ad diem quintum usplurimum jam dicta symptomata, si sibi relinqueretur æger, neque redibat urinæ effluxus, nisi luna decrescente, vel secta brachii vena. Tantæ erat efficaciæ sanguinis missio, ut ea adhibita statim excerneretur lotium. Aperto cadavere, inventa est renis sinistri pelvis in eam amplitudinem excrevisse, ut vicem vesicæ urinariæ commode suppleret; hinc ischurici paroxysmi tempore tam vesica fuit vacua quam ren sinister repletus. *Vide Auctorem citatum*.

5. *Ischuria (nephrospastica) Renalis spasmodica* Schacht. Gorter. lib. citat. Sydenham Dissert. Epist. tom. 1. Raulin. des Malad. Vapor. Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1715. A.

Ex consensu, convulsione, passione hysterica, hypochondriaca, dolore vehementi ventris, capitis, lumborum, intestinorum, coxæ, uteri, menstruatione, dentione sistitur non raro urinæ secreto. *Gorter. Syst. prax. medic. de Ischuria*; Dignoscitur spasmodica ista species signis pseudo-ischuriæ genericis & spasmi renalis præsentia. Fibras renales spasmo tentari colligitur ex præsente morbo spasmodico, aut insigniter dolorifico; ex ægri hyperæsthesi, mobilitate, ex causis prægressis, ex signorum absentia speciebus aliis renalibus propriorum, ex dolore renali vivido, ambulatorio, fugaci. Curationem subministrant antispasmodica, anodyna remediis, quantum res postulat, maritata, quæ socius jubet morbus spasmodicus, aut dolorificus.

6. *Ischuria (nephrelmintica) Renalis verminosa* Gorter. lib. citat. Gaubii Pathol. de vit. mictíon. A.

Vermes in renibus repertos, & cum urina excretos fuisse testantur *Gentilis*, *Fernelius*, *Hollerius*, *Zacutus Lusitanus*: His posse in renibus obstructionem produci, & exinde ischuriam nemo sane inficiabitur. Suppressam ex hac causa urinam agnoscunt *Gorterius* & *Gaubius*. Rarissimam hanc speciem necphralgia, neque aliud ullum symptoma designat, solo eventu cognoscendam. Curationi supersedemus. Vidi vermiformes tubulos a cruore in ureteribus concreto effictos.

7. *Ischuria (nephrothromboïdes) Renalis a sanguine congrumato* Mercati de Morb. inter. cur. cap. 12. Ettmulleri de læs. urin. secret. pag. 314. Fernelii Pathol. lib. VI. cap. 13. Gorteri Gaubii loc. cit. A.

Rarior est hæc species quam ischuria grumosa, ureterica & vera; hanc cognosces signis pseudo ischuriæ genericis, dolore in lumbis, hæmaturia prævia, causa prægressa, ut si percussionem, lapsum, ponderis maximi elevationem, longam, validamve equitationem ischuria exceperit; his accedunt gravissima symptomata, uti pallor, pulsus parvus, obscurus, anxietates, virium concidentia; rigor, febricula, nausea, animi defectio, sudores frigidi, &c. Curationem vide apud *Mercatum*.

8. *Ischuria (Nephropyica) a Renum purulentia* Schenck. lib. III. de ren. tumorib. Gorteri, Gaubii, loc. citat. Bonet. Sepulchr. de urinsuppress. Salii Diversi de affectib. particularib. cap. 14. A.

Cognoscitur hæc species notis pseudo-ischuriæ genericis & signis renes purulentia tentari commonstrantibus; hæc ultima eruuntur ex prægressis, nephritide contumaci, pulsatili, nephralgia acredinosa & maxime calculo, ex apostemate exinde orto, ex superstite caloris & doloris sensu in lumbis, ex horroribus, febricula, & nonnunquam lumborum tumore fluctuante, ex urina turbida subalbicante, cruenta, graveolente, ad fundum vasis deponente sedimentum crassum, tenax, purulentum, flocculentum, membranosum, carnosum aliquando, quod renum apostema præstat; hoc & etiam, si in renes materies purulenta confluxerit, producere pars est aliarum partium internarum abscessus. Puris crassitie debetur renalis obstructio. Hujus speciei sanatu difficillimæ curationem inchoant intus abstergentia incidentibus maritata, extus vero laxantia; perficiunt vero, interpositis, si opus sit, remediis generalibus & opiatis, edulcorantia, aquæ Vallenses, Spadanæ, & præprimis balsamica, vulneraria, detersiva. Diuturnum pulveris uvæ ursi usum mire laudat *Clar. de Haen.* Nephrotomiæ tantum locus est cum tumore & fluctuatione in regione lumbari conspicuis sese prodit apostema; cave protuberantiam ac fluctuationem a lotio ob ureterum obstructionem congesto in lumbis excitatas & a *Sebastiano Nasio* observatas pro apostemate vendas.

9. *Ischuria (Nephroplegmatica) Renalis pituitosa seu mucosa* Salii Diversi loc. citat. Grasii, Ephem. Natur. Cur. ann. III. observ. 212. Schacht. Gorteri, Gaubii, Mercati, loco citat. Varandæi de ren. affect. Bonet. Sepulchret. de Ischur. observ. IV. V. A.

Speciei hujusce diagnosim subministrant pseudo-ischuriæ signa generica, hujus repentina accessio ex *Hippocrate Lommio*, dolor obtusus, seu gravitas in lumbis, symptomatum remissio multo gradus, temperamentum pituitosum, prægressi morbi mucosi, evacuationes similes, excreta prius urina muco referta, apyrexia, absentia signorum pseudo-ischurias inflammatoriam, calculosam &c. commonstrantium. Raræ huic speciei, de facili ast citra periculum cum subsequenti confundendæ, competunt auxilia stimulantia, incidentia in curatione generali memorata.

10. *Ischuria (Nephroplegica) Renalis paralytodea* Salii Diversi, Mercati loc. citat. Horstii tom. II. lib.

lib. IV. observ. 49. Marcel. Donati Histor. med. mirab. lib. IV. cap. 28. Bartholini Centur. IV. epist. 18. 38. 39. Hœchsteter. observ. Dec. V. Cas. 20. Claudii Chaptal Practici Monspeliensis felicissimi. A.

11. *Ischuria* (*suppleta*) *Renalis ab alia evacuatione suppleta*. (a) *A diarrhœa & sudore* Marcelli Donati Histor. medic. mirab. lib. IV. cap. 27. Schenck. lib. III. de diabete obs. 9. (b) *Ab otorrhagia* Sennerti ex Platero pract. lib. III. part. VIII. sect. II. cap. 9. (c) *A perspiratione* Vandermonde Journ. de Med. tom. IV. (d) *A sudore* Vandermonde Journ. de Med tom. X. A.

Memorat *Marcellus Donatus* historiam monialis cui per sex menses urinas supprimebatur alvo interim descendente; restituta vero urina per menses quatuor omnimode cohibebatur alvus. Substitit deinceps & lotii & fæcum excretio, resudante in epigastrio ad plurium librarum pondus humore qui urinam colore & odore referebat.

Narrat *Platerus* casum puellæ annos natæ tredecim, cui, postquam aliquandiu copiose minxisset, urina subito supprimebatur, accedente otorrhagia serosa ita uberi, ut per aliquot dies affatim ex aure dextra sæpe ad duas mensuras aqua efflueret; interim bene habebat puella, neque de ullo affectu conquerebatur. Diureticis ac terebinthinatis ad magnam vim elicita est urina quæ subito iterum substitit, recurrente otorrhagia memorata: adhibita efficaciori medicina, rediit urinæ excretio liberalior primum remittente aurium fluxu, postmodum vero ad copiam nativam, nihil exinde mali perpetiente puella.

Legitur apud *Vandermonde* historia puellæ hysteria per octo menses maxime vexatæ, cui tandem supervenit omnimoda urinæ & fæcum suppressio, quæ elysmata, balnea tepida, ptisanam pulli, apozemata laxantia, refrigerantia, potiones oleosas & diætam humectantem per tres menses solidos aspernata est; primis quidem balneis fæces olidissimæ cum vermibus & sanguinis grumis descendere cœperunt; pseudo ischuriam, atque alvi suppressionem fugarunt balnea frigida ad duos menses protracta, quæ urinam mox cierunt, & sensim in integrum hujus excretionem restituerunt. Quolibet die ægra horas decem in balneo commorabatur, quod si glacie injecta magis infrigidaretur, crescebat urinæ cum ardore minori tunc emissæ quantitas, deficientem lotii excretionem supplebat perspiratio cutanea.

Observationem aliam habet *modo laudatus auctor* de muliercula annos circiter 50. nata, cui repente alvus & urina prorsus restricta sunt. Frustra adhibita fuerunt diuretica; cathartica etiam valentia pluries ano injecta ex ore assumpta nullam præter sudorem, evacuationem excitarunt. Naturæ commissa paupercula, sine febre, dolore & fere citra morbum annos septem vixit, nec per anum, nec per urethram quidquam emittens. Interim excretionum harumce defectum supplebant sudores universales copiosissimi, fœtidissimi, nunc die quolibet, nune quovis biduo, triduove erratice recurrentes ad duas tresve horas continuati. Toto hocce tempore alimenta omnigena, integro appetitu, voravit egra, vultu florida, imo pinguefacta, lecto tamen præ debilitate affixa, contra spem omnem spontanee cœpit alvus descendere, urina effluere, cessante tunc sudore & redintegrata penitus sanitate, quæ ad sex, septemve annos illibata perstitit.

Missis ischuriæ renalis speciebus aliis, quæ vel ab Auctoribus minus bene describuntur, vel e præcedentibus facile possunt intelligi ad ischurias uretericas sermonem convertimus.

Ischuria ureterica.

Ischurias inter renales & uretericas limites certos statui non posse superius diximus, collectis quantum pene nos fuit signis conjecturalibus, quibus ambæ possunt ab invicem utcumque distermínari. Monuimus etiam eadem fere methodo utrasque impugnari, quotiescumque causæ simili natales debent. Porro cum vix ac ne vix quidem vitium sit ischuriam ureteticam inducens, quod renalem non excitet, si renibus hæserit, uretericas tantum memorare satis esse ducimus, unius cujusque diagnosim ac therapeiam mutatis mutandis, subministrante ischuria renali simili. Ex ischuriis nephretica, nephrolithica, nephrothromboide, nephrophlegmatica & nephropyica, nec non ex ischuriarum uretericarum signis conjecturalibus intelliguntur ischuriæ sequentes uretericæ.

12. *Ischuria* (*ureteritica*) *ureteritica inflammatoria* Salii Diversi loc. supra citat. Ludvvig Instit. Clin. Gaubii pathol. de vit. mictíon. Schaehtii instit. practic. de Ischur. spur. &c. A.

13. *Ischuria* (*ureterilithica*) *ischuria ureterica calculosa* Tulpii observ. med. lib. II. cap. 45. Monro Essais d'Edimburg. tom. VI. art. 69. Boneti Sepulchret. lib. III. de urin. suppress. Schenck. lib. III. de ureterib. Salii Diversi loc. citat. &c. A.

14. *Ischuria* (*uretero-thromboides*) *ischuria ureterica a sanguinis grumo* Salii Diversi, Schachtii, Gaubii loc. citat. Boneti Sepulchret. de urin. suppress. obs. 1. &c. A.

15. *Ischuria* (*uretero-phlegmatica*) *ureterica a pituita* Gorteri prax. med. syst. Schachtii, Salii Diversi loc. citat. Boneti Sepulchr. de urin. suppress. Sebast. Nasii Spec. meth. med. loc. citat. Epiphan. Ferdinandi histor. 97. &c. A.

16. *Ischuria* (*ureteropyica*) *ureterita purulenta* Horteri lib. citat. de ureter. morb. Schachtii, Salii loc. citat. &c. A.

Has itaque species descriptione ac curatione singularibus persequi supervacaneum est.

17. *Ischuria* (*ureterostmatica*) *ab orificii ureterum inferioris clausura* Theod. Ellert Miscell. Berolin. Tom. IV. pag. 381. Verdieri ex Noel

Mem.

Mem. de l'Acad. de Chirurg. tom. III. observ. 17. Lieutaud. Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1753. Franc. Sylvii Deleboe prax. med. lib. II. Saltzmanni observ. anat. pag. 61. A.

Posse ureterum orificium vesicale calculo, sanguinis grumo, muco, pure obstrui, patet ex jam allegatis speciebus; hic vero speciatim verba facere de iis ischuriis volumus, quas oris ureterum inferioris summa constrictio, coalitus, vel obturatio inducent.

Vidit *Noel* puellam pluribus diebus ischuria frequentibus motibus convulsivi stipata vexatam, aderat exocyste seu prolapsus tunicæ vesicam interius obvestientis, quæ per meatum urinarium erumpens, sacculum sistebat ovuli gallinacei magnitudine, diaphanum; tenuem, humore limpido refertum. Aperto cadavere inventi sunt ureteres ita dilatati, ut colon adulti crassitie æquarent; occlusus erat ipsorum ad vesicam introitus; veram urinam continebat sacculus inter vulvæ labia conspicuus.

Invenit *Saltzmannus* in puero ischuria laboranti ureteres sero distensos, ad vesicam vero angustissimos, ita ut stylum exiguum non nisi vi admitterent.

Credit *Lieutaud* ab intumescentia trigioni vesicæ inflammatoria aut aphlogа obturari posse ureterum orificia, subsequente ischuria satis frequenti, inter renalem & vesicalem media seu uretica.

A calculo unico magno, aut pluribus medio cribus vesicæ cavitatem replentibus ischuriam observavit *Sylvius Deleboe*, ureterum ampliatorum, & ad renes usque urina distentorum orificiis per lapidea hæc concreta obturatis.

Aliis præter memoratas ureterum noxiis ischuriam deberi asserunt Auctores, ut partium ureteribus adjacentium vitiis multigenis *Schachtius*, *Gaubius*; flatibus colon distendentibus, *Ludwigius*, *Varandaus*, *Sennertus* &c. Hæ species, quoniam memorantur potius quam describuntur, idcirco prætermittuntur.

Ischuriæ Vesicales.

18. *Ischuria (Cystica) a vesica inflammatione* Schacht. instit. practic. Mem. de l' Acad. R. des Sc. *ann.* 1704. 1753. Boneti Sepulchr. lib. III. de urin. suppress. Forest. lib. XXV. observ. 27. 28. Zacuti Lusitani ex Galeno Hist. med. princ. lib. II. Hist. 150. A.

Inflammatio vesicæ sphincterem, vel ex *Lieutaud* ipsius uvulam occupat: addit *Schachtius* hujus tunica. Diagnosim hujusce speciei sistunt signa ischuriæ veræ generica, ut hypogastrii intumescentia, renitentia &c. urethræ perviatio, nec non cystitis. Cystitidis notæ sunt febris acuta, fervida, dolor acerbus, ardens ad perinæum, accedente interdum hujusce partis rubore, distensione dolor pariter & ardor ad pubem & exinde ad umbilicum perveniens; dysuria maxima, sæpissime vero ischuria summo stipata meiendi desiderio ac conatu; alvus adstrictior, tenesmus maximus; catheteris ultra vesicæ collum immittendi impossibilitas, vigiliæ, delirium, vomitus biliosus, extremorum frigus. Hoc habet peculiare ischuria ab inflammata vesicæ uvula sobolescens, quod catheri non objiciatur resistentia, nisi superatis prostata & sphinctere, atque ita ipso intra vesicam nonnihil jam adacto; & quod obicem cathetere non superandum injecto removeat, subsequente, urinæ effluxu. Periculosissima est hæc ischuriæ species, qua gangræna, abscessus sæpissime excitantur. Convenit methodus antiphologistica; malo vero perstante, tentanda est catheteris immissio lenis, cautissima: tandem sub hujus in vesicam adigendi impossibilitate, paracentesis ad perinæum vel supra pubem celebranda, ope acus apice tricuspidatæ, & tubulo inclusæ hic rectæ, illic rectæ etiam & præprimis incurvatæ. Optima *Sharp Recherches critiques &c.* habet monita circa vesicæ paracentesim in hypogastrio intestitutam; adversus ischuriam ab inflammata vesicæ uvula in locum catheteris ad urinam educendam frustra adhibiti fausto cum successu injectiones sufficit *Clar. Lieutaud.*

19. *Ischuria (Cystolithica) a vesica calculo* Tulpii observ. med. lib. IV. cap. 37. Essais d'Edinburg tom. IV. Foresti lib. XXV. obs. 23. Fabric. Hildani Cent. III. observ. 67. Car. Pisonis de morb. a colluv. serof. Boneti Sepulchret. de urin. suppress. observ. X. &c. &c. A.

Hanc ischuriæ cysticæ speciem facit calculi vesicalis præsentia, quem cognosces vaga circa pubem & perinæum titillatione, vel ponderis sensu in iisdem locis, incessu cruribus divaricatis, erectione penis, frequenti tenesmo, dysuria, stranguria, mictione eruenta maxime post equitationem, vel curru vectionem, dolore post mictum in toto urethræ ductu vel ad extremum tantum balanum percepto; genitalium ab ægro crebrius contrectandorum pruritu; ischuria frequenti, fugaci; mictione crebra, derepente, postquam ea institui cœpit, intercisa, mutata corporis positura interdum, vel immisso cathetere haud ægre revocanda; urina crassa, alba, turbida, sub decubitu horizontali facilius fundenda. Symptomata jam dicta modo sæviora sunt, modo mitia & obscura, quin etiam cu la, præsente in vesica calculo non semel observata, per intervalla sæpius, imo post inducias nonnumquam longiores recurrentia; his signis certitudinem addunt, quantum fieri potest, maximam exploratio ope digiti in anum apud pueros, in vaginam apud mulieres immissi, & catheterismus, quo nulla datur via ad calculum vesicæ cognoscendum universalior; certior, licet errorem etiam sub quibusdam casibus admittere possit. Hypogastrii intumescentia, renitentia non observantur in hac specie, nisi perstiterit satis diu urinæ suppressio. Calculi in vesica remanentis augmentum inevitabile; pressio, attritus in vesicam, acris calculosorum urina, irritationi, doloribus vividis, inflammationi, suppurationi; ulceri vesicæ ansam præbent. Ischu-

churia hujuſcemodi ad tempus fugatur, mutata corporis poſitura, repulſo per catheterem calculo, cujus radicalis curatio, vel ex lithotomia, repetenda, vel juxta *VVhitte*, *Lieutaud* aliosque graviſſimos viros, quibus contradicit *Clariſſim. de Haen*, ex aquæ calcis & ſaponis uſu diuturno. Palliativam methodum ſiſtunt diluentia; lenientia, mucilaginoſa, oleoſa, opiata, lithontripticum VVhittianum, & ex *Clar. de Haen* uræ urſi pulvis.

20. *Iſchuria* (*cyſtoſpaſtica*) *a ſphincteris veſicæ ſpaſmo* Mercati de morb. intern. cur. lib. IV. cap. 22. Sebaſ. Naſii ſpecul. method. med. part. II. pag. 267. Nenteri de Iſchur. Schachtii, Gorteri, Gaubii, Varandæi, loc. citat. A.

Cognoſcitur hæc ſpecies ex ſignis iſchuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & ſpaſmi ſphincterici præſentia. Conſtrictionis hujuſce ſpaſmodice, quæ nunc idiopathica eſt, nunc vero ſymptomatica, notitia eruitur ex perinæi exploratione, quod durum apparet, dolore ad veſicæ collum, ei ſimili, qui ex calculo ibidem impacto ſolet accidere, diverſo tamen in eo quod continuus ſit in hac ſpeciei; nuſquam accedat copioſa mictio, & cathetere aut candela immiſſis exaſperetur; ex inteſtini recti condolentia, ex mictione ſtillatitia, dolore colli veſicæ continuo, acerbiſſimo ſtipata, ſub violenta omnium potentiarum urinam expellentium actione, tandem ex cauſa, ut ex plethora, ex ſupppreſſis catameniis, hæmorrhoidibus, ex ictu, punctura, ſoluta unitate hujus partis minus bene tractatis. Curationem ſubminiſtrant methodus antiplogiſtica, opiata antiſpaſmodica, & catheteris prudens immiſſio.

Ad hanc ſpeciem referatur iſchuria quæ colicam, ileum, enteritidem comitatur; *Morgagni Epiſt. XXXIV. 8.*

21. *Iſchuria* (*cyſtoplegica*) *a veſica paralyſi* Lieutaud compend. medic. de Iſchur. Zacut. Luſitan. ex Galeno Hiſt. 140. Mangeti. Biblioth. Medic. pract. tom. IV. Serane. Theſ. pro Reg. Cathedr. Hollerii de morb. intern. cap. 47. Amat. Luſitan. cent. IV. cur. 10. Pringle, Eſſais d'Edinbourg. tom. 2. art. 32. A.

Locum habet hæc ſpecies, ſive veſicam teneat ſtupor, anæſtheſia, ſive muſculares ipſius fibræ paracineſia perfecta vel imperfecta reſolvantur; ſive concurrat utrumque vitii genus. Hanc cognoſces notis iſchuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & ſignis veſicæ torporem, paralyſim indigitantibus; hæc ultima eruuntur ex prægreſſis, qualia ſunt ictus, lapſus in columnam vertebralem, luxatio vertebrarum, medullæ ſpinalis vulnus, protuberantiæ nervos in ea parte afficientes, vitia in locis humidis, mora in aquis frigidioribus, applicata ad veſicæ regionem, alterius mali gratia, præſidia frigidiſſima, affectus paronoici, ſoporoſi; ex ætate ſenili, ex abſentia doloris & ſenſus ab urina excitandi in veſica repleta, & diſtenſa; ex partium aliarum ignavia, frigiditate, reſolutione; ex mictione tuſſim, nixum validum ſimilem & primis hypogaſtrii preſſionem ſubſequente; ex deficientibus iſchuriæ cyſtophlegmaticæ notis. Valent ſigna hujuſcemodi in iſchuria nervorum veſicæ ſenſorium tantum, vel ſenſoriorum ſimul & motoriorum reſolutioni natales debente; ſi vero afficiuntur dumtaxat nervei motorii, e modo tradito charactere expungenda venit abſentia doloris & ſenſus, ab urina excitandi in veſica repleta ac diſtenta, quæ ſub hac circumſtantia & dolet & ab urinæ ſtimulo moleſtatur. Caſum iſchuriæ a veſicæ torpore inductæ, dyſuriam diuturnam & gradarie creſcentem urinæ paucitatem tandem excipientis, in viro ſexagenario fluxum hæmorrhoidalem diu paſſo a muliercula perperam cohibitum, nobiſcum pro ſua humanitate communicavit *clar. Chaptal.* Dyſuriæ tempore ægro tumebat ac dolebat proſtata, hypogaſtrium tenebat protuberantia circumſcripta, dura, indolens, pro ſcirrho artis peritis imponens, urinæ quotidie partim in veſica reſtitanti & ſenſim collectæ natales debens, educto per catheterem lotio evanida, brevi dein reditura; urina difficilius, parcius in dies fluente, acceſſit demum iſchuria; ceſſante penitus urethræ ardore ac dolore, aſſiduo catheteris uſu per duos menſes citra ullum ſenſum exonerata eſt veſica; quibus elapſis tandem ſupervenit febris acuta exacerbans, qua die undecimo ſoluta eſt iſchuria & redit nativa urinæ excretio. Præſidia ſunt in hac ſpecie gravi quidem, aſt non ſemel curata, catheteriſmus repetitus, remedia antiparalytica varia, interna & externa; inter externa eminent thermarum Bellilucanarum aqua, lutum, quibus fovebitur hypogaſtrium, perinæum, nec non earumdem aquarum puratum aut aqua ſimplici plus minus temperatarum facta in veſicam injectio; cum vitio chirurgico natales debet iſchuria; hujuſcemodi modo memoratis addenda venit vitii topici ſpecialis therapeia.

22. *Iſchuria* (*polyurica*) *a veſica lotio diutius cohibito diſtenta.* Halleri Prælect. in Boerhaave Tom. II. §. 384. pag. 336. Foreſt. Lib. XXV. obſerv. 14. Nenter. de iſchuria; Paræi Libr. XVI. cap. 48. Sennert. Pract. Lib. III. part. VIII. ſect. 2. cap. 4. Ettmulleri, Riverii, Varandæi de iſchur.

Hanc iſchuriæ ſpeciem in quam incidunt, qui negotiis, loco, verecundia ab urina fundenda arcentur, ipſamque ſponte diutius cohibent, ſiſtunt character iſchuriæ veræ genericus, voluntaria urinæ cohibitio ex ægri relatu accipienda, dolor ad veſicam maximus, aſſiduus ad urinam fundendam ſtimulus, ſubſequente fruſtraneo conatu, mictio ex hypogaſtrii ſumme diſtenti preſſione ſuccedens, cauſarum abſentia quibus aliæ ortum debent iſchuriæ veſicalis ſpecies. Gravis eſt hæc urinæ ſuppreſſio, niſi prompte malo obviam eatur, veſicæ atonia, contractionis defectu, inflammatione, abſceſſu, gangræna terminari ſolita. Curatio ex præcedenti ſpecie & cyſtitica intelligitur. Fœtus in orificio uteri longiores moras nectens apud mulieres dyſto-

cice

cice parturientes similem inducit ischuriam ex *Riolano. Vide speciei* 28. *varietatem* 2am.

23. *Ischuria* (*cystopyica*) *vesicalis purulenta* Felic. Plateri Mantiss. obs. 29. Camerar. Ephem. Nat. Curios. Tom. II. Zacuti Lusitani ex Galeno, Hist. Medic. princip. hist. 148. Hollerii de morb. intern. c. 47. Sebast. Nasii Specul. method. med. part. 11. p. 167. André des maladies de l'urethre observ. 16. Vandermonde Journ. de Med. Tom. IX. A.

Hæc species quæ a vesicæ apostemate, ulcere proficiscitur, in plurimis convenit cum ischuria nephropyca; ab ea vero discrepat notis ischuriæ veræ genericis, nec non signis purulentiæ vesicæ hærentis. Ab ulcere renum distinguitur vesicæ ulcus loco doloris ad vesicæ collum, in pube; perinæo, persentiendi, tactu, mictione, corporis inflexi erectione exasperandi, doloris ejusdem gradu majori, continuitate, sede protuberantiæ in perinæo, si hæc adsit etiam observandæ, cupiditate & difficultate urinæ majoribus, renesmo, erectione penis frequenti, urina pus minus cruentum, minus cum ipsa commixtum ac confusum, graveolentius, citra lotium, aut ante ipsum quandoque prodiens, & nonnunquam squamas surfuraceas ac membranulas vehente. Potest etiam hæc species renum, imo & aliarum partium apostemati, ulceri deberi; si nempe materies purulenta copiosa, tenax, vesicæ collum occludat ipsi impacta, quod apostematis & ulcetis prædictorum signis nec non generico ischuriæ veræ charactere dignosces. Vix sanescit præsertim in ætate provecta vesicæ ulcus quod fugata ope catheteris nec non abstergentium attenuantibus maritatorum ore assumptorum & vesicæ injectorum ischuria, remediis in renum purulentia propositis impugnandum venit, additis repetitis per catheterem injectionibus edulcorantibus detersivis.

24 *Ischuria* (*cystromboides*) *vesicalis a sanguinis grumo*, Claudini Consult. 141. Febric. Hildani Cent. III. observ. 66. Foresti Libr. XXV. obs. 20. Zacuti Lusitani ex Galeno Hist. Med. princip. hist. 145. & ejusdem Prax. Med. admirab. Lib. II. cap. 65. Mercati de morb. intern. cur. cap. 12. A.

Hanc speciem indigitat hæmaturia prævia prægressæ causæ in ischuria nephrothromboide assignatæ, gravissima symptomata sub eadem specie memorata. Ischuriæ veræ signa generica, urina, sub catheteris ad usque vesicæ collum libere adigendi immissione, fluens parva copia, & cum sanguinis ramentis, os catheteris educti cruentatum. Curationem suppeditant catheterismus, cardiaca, & quæ sanguinem valent solvere epota, injecta, applicata. *Vide Mercatum*, *Forestum*, *Zacutum*, &c.

25. *Ischuria* (*cystophlegmatica*) *vesicalis a muco* Mercati loc. cit. Schacht. Instit. Med. pract. l. VIII. cap. 9. Ettmulleri de ischur. vesical. Amati Lusitani Cent. VI. cur. 22. Zacuti Lusitani Prax. Medic. admirab. lib. II. observ. 64. Boneti ex Thom. Bartolino de urin. suppress. observ. 17. A.

Ex urina turbida muco referta ante excreta, ex viræ genere alimenta recipiente crassa, viscida; ex prægressis morbis pituitosis, ex temperamento simili, verbo ex signis diatheseos pituitosæ in ischuria nevrophlegmatica memoratis; ex urethræ perviatione, & ex notis ischuriæ veræ genericis cognoscitur hæc species, remediis stimulantibus, incidentibus & catheterismo curanda.

26. *Ischuria* (*ectopocystica*) *a vesica ectopia*. (*a*) *Herniosa*, *seu a cystocele*, Verdier. Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. II. observ. 4. 6. 9. 10. 14. Felic. Plater. observ. pag. 830. (*b*) *Propteica*, *seu ab exocyste*, Verdier ex Noel lib. citat. obs. 15. A.

Comitatur hæc species vesicæ urinariæ herniam, & tunicæ ipsius interioris prolapsum. Igitur, exultantibus ischuriæ vesicalis causis aliis, hujus diagnosim subministrant urethræ pervitatio, & ischuriæ veræ, nec non cystocelis vel exocystes signa. Binæ hujusce ectopiæ notas exhibent *Verdier*, *Saltzmanni*, *Dapplès Dissertationes de vesic. urinar. hern. seu de cystocele*; exinde etiam ischuriæ ectopocysticæ petenda curatio.

27. *Ischuria* (*cystoproctica*) *vesicalis ab intestino recto*, *scybalis*, *calculo*, *flatibus*, *inflammatione*, *abscessu*, *hæmorrhoidibus turgente* Dodonæi Observ. Medic. cap. 47. Schenck. lib. III. de ischur. observ. 6. VVepferi Differt. de apopl. pag. 391. Vandermonde Journ. de Med. Tom. IX. pag. 261. Boneti Sepulchret. de urin. suppress. observ. 18. §. 4. Schacht. Gaubii loc. citat. A.

Signa ischuriæ veræ generica, intestini recti conditio varia, cum symptomatibus vitia ipsius modo memorata stipare solitis, urethræ perviatio; causarum ischurias alias vesicales inducentium absentia hanc speciem determinant, ex principiis in nomenclatura recensitis haud ægre eruitur varia quæ ischuriæ hujuscemodi competit curatio, in malo contumaciori perita catheteris immissione opus est. *Vide historias allegatas*.

28. *Ischuria* (*hysterocystica*) *vesicalis ab utero*, (*a*) *Gravide*, Nordmann. Differt. de Ischur. gravidar. Mauriceau lib. I. cap. XV. Roderici a Castro Lib. II. cap. XV. (*b*) *Parturiente*, Bonetti ex Riolano de urin. suppress. Vandermonde ex Daran, Journ. de Med. tom. V. (*c*) *Hydropice*, Hippocrat. de morb. lib. 12. Sennerti Pract. Libr. IV. part. I. sect. II. cap. X. XI. Schenck. Libr. IV. de mol. fals. Schachtii, Gaubii loc. citat. (*d*) *Tumoribus distento*, Gaubii, Schachtii, loco citat. Sennerti ibidem ac supra capite XIII. Knoeffelli E. N. G. ann. IV. (*e*) *Prociduo*, Nordmannus Differt citata; Sabatier Memorie de l'Acad. de Chirurg. Tom. III. Sennerti ibidem, ac supra capite XVI. A.

Uterus fœtu, mola, sanguine, sero, flatu distentus, inflammatione, scirrho, cancro dilatatus, prolapsu, inversione e sede nativa emotus, facta in vesicæ collum, & quandoque etiam in urethram pressione, ischuriæ hujusce-

modi

modi ansam præbet. Cognoscitur hæc species notis ischuriæ veræ genericis, graviditatis præsentia, partu imminente, hydrometra; protuberantiarum uterinarum, hysteroptoseos, verbo memoratorum uteri affectuum signis, tandem caussarum defectu ischurias vesicales alias inferentium. Ischuriæ a graviditate prospicit situs horizontalis & reclinatus, abdominis ab ossibus pubis ope manuum remotio, elevatio, & his non proficientibus, catheterismus assiduus ad imminentem usque partum continuatus. In ischuria quam facit partus laboriosus diuturnior urget profecto lotii educendi necessitas: verum obstat catheteris vulgaris in vesicam adigendi difficultas, impossibilitas: in his rerum angustiis cum bonis ægræ rebus in catheteris metallici locum eandelam tubulosam suffecerunt *Daran* & *Levret*. In ischutia ab hysteroptosi præsidio sunt decubitus, uteri repositio, in sede nativa firmatio. *Vide Sabatier*, *Puzos*, *Levret*, &c. Secunda & tertia hujusce speciei varietas catheterismum & affectuum uteri memoratorum curationem expostulat, apud *Sennertum*, *Mercatum*, *Astrucium de mulierum morbis* legendam.

29. *Ischuria (atretarum) urethrocystica a menstruis in vagina retentis.* Amyand Transact. Philos. ann. 1732 num. 442. art. 8. pag. 45. Schenck. lib. IV. de part. genit. mulier. observ. 9. Heister. Chirurg. Tom. II. pag. 951. Astruc. de morb. mulier. Tom. I. lib. 1. cap. 5. A.

Notæ ischuriæ veræ genericæ, sanguinis uterini retentio in vagina per membranam, per carnem crassam ac densam, per parietum vaginæ, caruncularum myrtiformium, labiorum vulvæ inferiorum concretionem clausa, hanc speciem designant. Fortior coalitus ope earneæ substantiæ densioris difficulter curatur, clausuris vaginæ reliquis, aut sanguinis congesti vis, aut coitus, aut chirurgia medentur; partium concretarum separatione, membranæ prætensæ sectione, sanguini retento via reseratur, & ischuria inde oriunda tollitur. *Vide Heisterum* & *Astrucium loc. citat.*

Aliæ præter memoratas, apud Auctores occurrunt ischuriæ vesicalis species; ut ischuria a tumoribus vesicæ glandulosis & sphincteris ipsius callositate *Reiselii Eph. Nat. Cur. Dec. II. an. 2.* Ischuria a carunculis e resoluta renum substantia oriundis, & vesicam obstruentibus *Schenckii* ex *Hercul. Saxonia*, *lib. 3. de ren. caruncul.* Ischuria ab incrustatione vesicæ calculosa *Schachtii de iscuria*. Ischuria a protuberantiis intra vesicam enatis, ipsiusque collum claudentibus *Boneti Sepulchret. de urin. suppress. passim*. (Huc ischuria a vesicæ fungo *Schachtii*, ischuria a vesicæ varicibus *ejusdem*, ischuria a tumore insolito e vesicæ infernæ parietibus intus enato *Macgill Essais d'Edimbourg. Tom. IV.* &c. (Ischuria a vesica in se ipsam per intestinum inversa *Fouberti Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. II. pag.* 37. Ischuria a vesicularum seminalium protuberantia scirrhodea *Gaubii*, *Pathol.* §. 810. Ischuria ab steatomate vesicæ adjacente, hujusque collum premente *Bartholini cent. 1. hist. 23. &c.* quas omnes missas facimus brevitati consulentes.

30. *Ischuria paradoxa*, Morgagni Epistol. Le Clerc Journ. de Med. Juill. 1755. p. 11. L.

Est ea species ischuriæ in qua successive distenditur hypogastrium, erescente tumore magis ac magis sursum, eoque duro, ab urina haud dubie intra vesicam cumulata, & interea, non solum per intervalla sed fere stillatim fluentibus urinis per urethram, quæ observatio apud *Morgagni* iterata clare evincit ischuriæ characterem, non ab urinæ pressione, sed ab hypogastrii tumore repetendam esse. In casu *Clar. de Clerc.* non sufficienter fluebant urinæ, quia vesicæ orificium seu collum induratum partim huic effluxui resistebat, ratione cujus resistentiæ vesica reactionis vi dilatabatur in dies: sic cum aqua in tracheam magna vi injicitur pulmones continuo intumescunt, licet undequaque ex eorum superficie aquæ rivuli prorumpant.

Ischuriæ urethrales.

31. *Ischuria (perinealis) urethrali a perinei tumore* Galeni lib. de affect. loc. & ex eo Zacut. Lusitan. Histor. 149. Vandermonde ex Daran Journ. de Med. Tom. V. pag. 291. Tulpii Observ. medic. Lib. III. Cap. X. Foresti Lib. XXVI. observ. 2. A.

Perinæum inflammatione per ictum, lapsum, aut aliam quamlibet causam inducta tumens, apostemate, exerescentia, aut alio duriori tubere tentatum, urethræ principium premendo, hanc speciem inducit, in subjecto aliarum vesicalis ischuriæ eausam immuni eognoscendum ex notis ischuriæ veræ genericis & perinæi protuberantia varia. Speciei hujusce varietas inflammatoria postulat venæ sectiones, laxantia assiduo applicata, balnea, hypogastrii pressionem; tandem catheterem, ac præprimis candelam Daran tubulosam. Varieeati apostematosæ competit abscessus apertio, abstersio, cieatrisatio; graviores eerte sunt varietates sarcomatica & scirrhodea catheterismo & affectus chirurgici congrua tractatione debellandæ.

32. *Ischuria (urethrolithica) a calculo urethra impacto* Schmidii Eph. Nat. Cur. Decad. I. ann. VIII. observ. 89. VVinckleri ibidem Tom. VI. observ. 34. Zacuti Lusitani Prax. Med. admirab. lib. 11. observ. 66. 67. 68. Tulpii Observ. medic. Lib. III. cap. 8. Boneti Sepulchr. de urin. suppress. observ. 14. Bartholini Cent. IV. epist. 5. Heisteri Chirurg. Tom. III. pag. 839. A.

Noscitur hæc species ischuriæ veræ charactere generico, constitutione calculosa, dolore maxime ad urethram & penem, urethræ intumescentia, imperviatione, canalis hujusce contrectatione, qua quid duri palpo objicitur, immissione catheteris, antequam in vesicæ collum pervenerit corpus offendentis solidum, & si sty-

si stylo ferreo percutiatur, subargutum. Curatur autem venæ sectione, anodynis, laxantibus, epotis, applicatis, iniectis, balneis, leni penis expressione, suctu, specillo, uncinulo, & his non succedentibus facta supra calculum firmatum sectione, cujus celebrandæ ac percurandæ methodum vide apud *Heisterum loc. cit.* Ischuriam a calculo intra rectum latente memorat *Journ. de Med. de Vandermonde Septemb.* 1758. *p.* 261.

Ex ischuriarum cystophlegmaticæ, cystothromboidis, & cystophyicæ diagnosi, atque urethræ imperviatione intelliguntur sequentes ischuriæ urethralis species, scilicet.

33. *Ischuria* (*urethrophlegmatica*.) *Ischuria a muco urethram infarciente*, Boneti Sepulchr. & Medic. Septentrion. Mangeti Biblioth. Medic. Practic. Amati Lusitani Cent. V. obs. 71. Foresti Libr. XXV. observ. 25. Varandæis de ischru. Lud. Apini Eph. Nat. Cur. Decad. III. ann. III. observ. 69. A.

34. *Ischuria* (*urethrothromboides*) *a sanguinis grumo urethram opplente*, Boneti Medic. Septentrion. de ischur. & Sepulchr. de urin. suppress. observ. XI. Foresti Lib. XXV. observ. 25. &c. A.

35. *Ischuria* (*urethropyica*) *a pure urethram obstruente*, Boneti Medic. Septentrion. de ischur. Foresti Scholio modo citato; Boerrhaave Præfat. aphrod. &c. &c. A.

Ischuriam ab abscessu inter vesicam & rectum posito urethram premente refert *Vandermonde Journ. de Med. Septembr.* 1758. *pag.* 263.

Urethrales hujuscemodi ischuriæ eadem admittunt auxiliorum genera quæ ischuriis competunt vesicalibus a causa simili oriundis.

36. *Ischuria* (*urethrohymenodes*) *a membrana in urethram impacta*. Hist. de l'Ac. R. des Sc. ann. 1714. hist. pag. 22. A.

Viro summa urinæ difficultate vexato, & catherismum pluries passo; catheter, qui plus minus ab urethra eductus nigricabat, cum membranæ fragmento quondam extractus est. Triduo post persensit æger quidpiam urethram obturans, & e balani orificio prodiens, quod avulsit digitis arreptum; membranæ fuit fragmentum aliud. Haud ita diu dum ad mingendum summe allaborabat; intra breve tempus tria alia membranæ fragmenta ejecit, quæ duos membranæ vesicam interne obvestientis trientes efficere visa sunt; revera fuerunt illius membranæ partes fragmenta hujusce modi, quibus emissis libere fluxit urina nullo unquam tincta immixto sanguine. Virum dein detinuit levis urinæ incontinentia. Similium membranarum per urethram excretarum, quamvis citra ischuriam mentionem injiciunt *VVillisius*, *Felix Platerus*, *Schenchius*, *Fabric. Hildanus*, *&c.*

37. *Ischuria* (*urethrelmintica*) *urethralis verminosa*; Joan. Petr. Albrechr. Vide Boneti Medicinam Septentrionalem de urin. c. 31. & Mangeti Biblioth. Medic. pract. Tom. IV. de morb. urin. spectant. Vandermonde Journ. de Med. Septembre 1758. pag. 245. Joan. Rhodii Centur. 3. observ. 36. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 497. obs. 77. A.

Plura vermium e vesica urinaria cum lotio exclusorum exempla reperire est apud Auctores. Sequentem ischuriæ e verme urethram opplenti inductæ casum memorat *Albrechtus*. Septimus jam erat dies, quo militem excruciabat omnimoda urinæ retentio cum summis circa umbilicum doloribus, regionis hypogastricæ tensione & abdominis tumore ascitico non absimili. Nihil profecerunt quæ diebus sequentibus tum interne, tum externe adhibita sunt remedia. De cathetere in vesicam immittendo cogitabatur cum æger post multos conatus, laboreique per urethram vermem ejecit vivum, crassitie calami scriptorii, & trium digitorum longitudine, redeuntæ pristina excernendi lotii facultate, quod per aliquot dies sanguine mixtum, sincerum tandem emissum est. Rarissimæ hujusce ischuriæ eventu potius quam certa nota cognoscendæ curationi supersedemus.

38 *Ischuria* (*urethritica*) *ab urethra inflammatione* Hildani Cent. IV. observ. 54. Forest. de incert. urin. judiciis, Lib. III. cap. 3. versus finem; Varandæi de affectib. ren. & vesic. cap. VIII. Boneti Medic. Septentrion. de ischuri cap. I. n. 2. Goulard des maladies de l'uréthre; Heisterei Chirurg. Tom. 2. pag. 838. A.

Generales inflammationis causæ, gonorrhœa, catheterismus rudior, devius, saucians, aut frequentior, licet artificiosus, candelæ acriores immissæ, litus mercurialis in urethram urgenre dysuria gonorrhoica, &c. hanc speciem accersunt, notis ischuriæ veræ genericis, urethræ imperviatione, signis inflammationis generalibus, nimirum dolore, calore, tensione, febre, &c. & causa prævia cognoscendam. Curatur hæc species methodo antiphlogistica; cathetere, non statim quidem adhibendo, verum inflammatione paululum temperata, aliquoties per dies singulos sensim immittendo; demum paracentesi ad perinæum vel supra pubem, si antiphlogistica omnigena malum aspernetur, nec catheteri in vesicam aditus pateat.

39. *Ischuria* (*carunculosa*) *a morbis*, ut vocant, *urethra*, Amati Lusitani Cent. IV. cur. 19. Cent. V. cur. 48. Sharp Recherches critic. cap. IV. Goulard. des maladies de l'uréthre; Heisteri Chirurg. Tom. II. pag. 834. André des maladies de l'uréthre, passim. A.

Morbi, ut vocant, urethræ, sunt spongiosi sui textus intumescentia, hujusce canalis varices, ulcera, cicatrices, contractio, callositas, fungus, duplicaturæ membranaceæ, verumontani, intumescentia spongiosa, scirrhodea, glandularum urethræ lacunalium, Covvperianarum, Littrianæ, prostratæ tumores, ulcus, callositas. His omnibus non solum angustatur, verum etiam tandem præcluditur urethra. Ischuriam hinc enatam signis cognosce ischuriæ veræ genericis; urethræ imperviatione, seu plenaria obstructione, signorum ischurias urethrales phlegmaticam puru-

rulen-

rulentam, grumosam & præprimis calculosam indigitantium absentia; quibus omnibus præcesserunt dysuria, stranguria, filum urinæ tenue, flexuosum, gradaria suppressionis urinæ accessio, carunculæ minoris cathetere, aut candela olim facta detectio, & utplurimum gonorrhœa virulenta. In ischuriæ hujuscemodi varietate quam facit prostatæ affectus syphilidis expers, ex glandulæ istius intumescentia eo in casu semper præsente, urethræ principium summe arctante, & digito in anum immisso optime percipienda potissimum eruitur diagnosis. Curatur gravis hæc ischuria candelis simplicibus & maxime compositis, ut Daranianis, Andreanis, Goulardianis Sharpianis, quæ si non satis cito urinam eliciant, instituenda est vesicæ paracentesis in perinæo, & præprimis supra pubem, (sectio urethræ lithotomiæ urethrali similis in quibusdam casibus locum potest invenire) lotio per cannulam singulis diebus educto, continuatur candelarum usus, donec debita urethræ restituta fuerit libertas. *Vide Sharp Recherches critiques &c.* & *D. Perierii Dissertationem de bradyspermatismo ad speciem primam.* Monuisse supervacaneum est symptomatibus urgentioribus pro re nata per auxilia congrua occurrendum esse dum chirurgia paratur, aut tentatur obicum urethralium cura. Affectuum prostatæ qui venerei non sunt curationem certe difficillimam prætermittimus, ex inflammationis, apostematis, scirrhi, therapeja petendam.

40. *Ischuria (hydrocelodes) ab urethra ruptura in scrotum hiante* Joan. Lud. Apini Miscellan. Natur. Curios. Decad. III. ann. III. observ. 68. A.

Vir supino in terram lapsu inter femineum cum testiculis & scroto graviter impegit, diffracto arboris trunco, insequentibus ischuria, atque ingenti scroti tumore, quod die 3. adeo increverat, ut pilei capacitatem non intrasset, colore atro suffusum; intumuerat etiam horrendum in modum penis gyris tortuosis, ut in hydropicis solet, in se reflexus. Remedia varia ad solvendum sanguinis grumum, qui ischuriæ hujusce adjutor primum credebatur, & ad demulcendam fibrarum violentia externa læsarum crispationem intus & extus adhibita sunt; verum irrita opera, scroti tumore ad sensum auctiori, & ægro, quoties urina exitum urgeret, misere ejulante, atque ardorem in scrotum descendentem conquesto. Suspicio tunc fuit urinam ex urethra rupta in scrotum colligi, idque eo magis, quod digitum explorantem in perinæo ad penis radicem, ubi urethram salvis exterioribus ruptam fuisse oportet, æger ferre non potuerit. Itaque sine mora cautis simul & profundis scarificationibus incidebatur scrotum; effluebat illico liquoris serosi odorem urinosum spirantis copia, sanguinis vero nihil. Imponebantur linteamina calida spirituosis & antisphacelosis madida; lætius rubere & sero ad vim non exiguam exstillante notabiliter detumescere cœpit scrotum, per quod omnem urinam excerni & quidem sine notabili dolore die 5. certo constabat; vulnerarias injectiones in urethram factas, & digestiva scroto applicata ita faustus sequebatur exitus ut die 10. dimidium urinæ per viam solitam, reliquum vero per scrotum efflueret, quæ tandem omnis per urethram die 21. emissa est. Vide *citatum Auctorem*.

41. *Ischuria (cryptopyca) a penis intra corpus retractione*. Frid. Hoffmanni consult. de morbis abdomin. Cas. 105. An.

De penis intra corpus occultatione, observationem sistunt *Paulus de Sorbait* & *Joannes Schmidius*. Hujus cum ischuria junctæ sequens exemplum legitur apud *Hoffmannum*. Vir. 30. annos natus, litterarum amantissimus, alvi tardioris, de insigni artuum, pedum maxime frigore per æstatem etiam affligente, atque per hyemem non nisi fortiori corporis motum depellendo, anno fere integro conquestus, deinceps observabat, quod, si hiemali tempore in frigidiori loco diu commoratus esset, aut si crebrius ipsi descendisset alvus, ob colem intra corpus retractum ac fere prorsus occultatum, urinam non prius emittere valeret, quam donec post aliquam corporis exercitationem naturalem situm penis recuperasset. Plura vide apud *Auctorum citatum*.

42. *Ischuria (peridesmica) a vinculo strictiori peni injecto*, Boneti Medic. Septentrion. de Ischuria cap. 1. n. VIII. A.

Puerulos filo ad radicem balani circumligato paraphimosim sibi excitare in Nosocomio generali Monspeliensi pluries observavi; quin etiam exinde colem transversum sensim ac penitus scissum vidi, nulla labe insequente. Pueri quidam qui lectum solent commingere & ideo acerbius a parentibus excipiuntur, verborum declinandorum causa, injecto peni arctiori vinculo, ischuriam sibi comparant referente *Boneto*, soluta pronitus ligatura fugandam.

44. *Ischuria (phimosica) urethralis, a phimosi*, Horstii tom. II. lib. IV. pag. 274. Goulard des maladies de l'urethre, Heisteri Chirurg. tom. II. pag. 818. Bonet. Sepulchr. de ischur. obs. XV. &c. A.

Phimosis a præputio native vel per coalitum non patente; phimosis a præputio inflammatorie vel aphloge mirum in modum incrassato citra concretionem; phimosis a præputii cum balano concretione ad urethræ orificium, imo & etiam intra ipsum facta, hoc ultimum in senibus observante *D. Serres Chirurgo Monspelien. si dexterrimo*, hanc ischuriæ speciem excitant de facili sane dignoscendam. Phimoseos pro varia ipsius specie, atque ita ischuriæ exinde sobolescentis curatio obtinetur per laxantia, resolventia, discutientia, mercurialia &c. & per sectionem chirurgicam variam. *Vide Auctores Chirurgians.*

44. *Ischuria (aspadialis) ab urethra clausura*, Heisteri Chirurg. tom. II. pag. 818. & 951. Horstii tom. II. observ. 55. Joan. VVieri observ. pag. 221. Boneti Sepulchr. de urin. suppress. observ. XV.

XV. Schol. & Medic. Septentrion. de ischur. cap. 2. §. VI. A.

Hanc ischuriæ speciem faciunt, 1. parietum urethræ in sui tractu vel in extremo coalitus adventitius, aut congenitus; 2. canalis hujusce extremi obturatio per membranam adnatam; 3. labiorum vulvæ concretio plenaria. Cadit in sequiorem sexum tantum ultimum vitii genus, reliqua vero in utrumque. Quoties malum urethræ extremæ hæret, vel objicitur, facillima est ischuriæ hujusce diagnosis, difficilius quidem ob tinenda, si urethræ interiora coalitus teneat, circa quod vide *Boneti Medicinam Septentrionalem loco citato*. Curationem cuilibet speciei hujusce varietati accomodatam non trademus; monuisse satis erit ab Auctoribus allegatis varia indicari media quibus chirurgia ut plurimum novit urethræ partem concretione nativa obturatam reserare, coalita vulvæ labia separare, aut saltem si gravissimæ tollendæ veniant concretiones, artificialem aperturam in viarum naturalium locum sufficere.

Alias ischuriæ urethralis species, ut Ischuriam urethralem suppletam *Horstii tom. II. ob serv.* 55.; Ischuriam a colis distorsione *Gaubii Pathol.* Ischuriam a penis musculis ejusdem *ibidem &c.* nihil morati manum de tabula tollimus.

ORDO QUARTUS.

TUBERA.

Extuberantia Felic. Plateri.

Si superficiee corporis deformetur obortis tumoribus firmis, duris, pertinacissimis, ut accidit in scrophula & cancro, vel partibus osseis inæqualiter excrescentibus, ut in rachitide, tumores hosce frigidos, constantes, firmos, tubera vocamus, modo sat notabiles sint ut morbis accenseri queant, secus ut verrucas ad vitia amandamus.

Felix Platerus, nostræ Monspeliensis Facultatis quondam præclarum sidus, primus ausus est novam Nosologiam condere & methodum symptomaticam aliis præmonstrare; is autem hanc ultimam Classem in ordines quinque distribuit nostris satis apte respondentes, scilicet in deformationes, discolorationes, extuberantias, fœdationes & consumptiones.

XX. RACHITIS; *Rachitis*; *Rickets*.

Cognoscitur in infantibus a tumore flaccido capitis & faciei, a cute laxa, a tumore abdominis, musculorum macilentia, protuberantia epiphysium, venarum arteriarumque magnitudine, collo flexili, capite nutante, pigritia ad ambulandum, ingenii præmaturo acumine, sensuum sincero exercitio, fame & digestione ferme illæsis.

1. *Rachitis nodosa*; *Rachitis incipiens* Boerrhaave 1485. *Le Nouage*, Puzos Malaaies des enfants chap. 7. Ægri *Nouës*, *Rachitiques*.

Hujus signa sunt, 1. physconia, seu abdominis intumescentia; 2. asthenia seu infirmitas totius corporis, quietis, amor, motus, vel progressus aversatio: 3. dentitionis tarditas; 4. pedum, genuum, corporum crassities insolita, capitis moles major; 5. lumborum debilitas, instabilitas, ob crurum & tibiarum laxitatem; 6. voracitas cum macie partium carnosarum, &c.

Rachitis Britannica differt a nodosa quod ætate provectiores & dentitionem jam passos fere biennes afficiat, acumen ingenii præmaturum, progressus impotentiam aliaque signa ostendat suo loco relata, non itaque diversa species, nisi quod ratione ætatis alium victum, aliam curam exigat. Principia sunt, 1. hereditarium vitium a parentibus, venere, ætate exhaustis, cacochymis, syphiliticis; 2. nutrix iisdem vitiis effecta, vini potatrix, lactis inops, pultem, vinum, cerevisiam alumno propinans, cupedias saccharatas offerens, gravida dum lactat; 3. maturior ablactatio, convulsiones prægressæ, dentitio difficilis, progressus involuntarius, cum epiphyses nondum firmatæ sunt. Circa nonum vel decimum ætatis annum rachitis solvitur primum; deincepsque adolescente corpore iterum nodus, ut ajunt, expeditur, id est tumores articulorum imminuuntur & crescit corpus; illa autem nodorum solutio in quibusdam diarrhœa, vel alio symptomate notatur.

Cura vix ulla medicaminibus expetanda, sed ab aeris & regiminis ætatisque mutatione; ace itaque statim mutandus; si lac nutricis vetus sit aut vitiosum, altera nutrix adhibenda; si ablactatus infans fuerit, utatur offis, jusculis, pane bene fementato, non vero pultibus ex farina & lacte paratis; aquam potet aliquot tincturæ martis guttis alteratam, levi Rhei tinctura aquosa etiam identidem utatur, semel in mense purgetur syrupo de cichorio composito; nodosi artus leviter fricentur cum oleo aromatico & vino rubro: insolatio tecto capite in quibusdam regionibus laudatur: a præmaturo incessu caveatur; in sella perforata vel in lectulo, capite ope pulvinaris crecto, sedeat. Quomodo differat hic morbus a cachexia scrophulosa, vulgo *chartre*, quacum nomine Gallico sæpe confunditur, suo loco videatur.

2. *Rachitis Britannica*: *Rachitis* Glissonii, Daverney Malad. des os tom. 2. pag. 288. Ægri *Enfants nouës*. *Rickets* vel *Riquets* primum innotuit in Occidentali Angliæ parte circa annum 1540.

Oritur circa sextum ætatis mensem, & ad tertium annum ut plurimum perseverat, rarius ad sextum, rarissime ad duodecimum, rarissime totam vitam comitatur. Caput Rachiticis majus solito, facies plena & carnosa; ingenium præcox, judicium ætate majus; cutis in reliquo corpore laxa, rugosa, musculi flaccidi; abdomen crassum, tensum, hepate & liene magnis,

ven-

ventriculo & inteſtinis flatu diſtenſis; glandulæ meſenterii ut in atrophia rachitica tumidæ, pectus a lateribus compreſſum, ſterno prominente, anguſtum, unde dyſpnœa, pulmones rubri, ſcirrhoſi; thymus & glandulæ œſophagi tument; ſerum in thorace effunditur, cerebrum ſæpe molle ut medulla ſpinalis. Serum in finibus; carnes albidæ, flacidæ, decolores; cruor aquoſus, fluxilis; oſſa cranii, artuumque teneriora, flexilia; claviculæ incurvæ, humerus cubitus & radius introrſum flexi, oſſa carpi, metacarpi, digitorum tument, femur retrorſum incurvum, condylus internus non magis protuberat quam externus, collum femoris ferme horizontale; tibia & peronæum extrorſum curvantur, nec tibia perpendiculariter inſidet aſtragalo; per extrorſum disjicitur, adeoque a linea directionis gravium recedit, hinc claudicatio anatina ſeu ad dextram & alternatim ad ſiniſtram partem facta anatum inſtar. Epiphyſes tument, unde coſtarum extrema nodoſa, intervalla anguſtiora, latitudo major, dorſum fornicatum; ſpina antice incurva, unde collum breve & humeris immerſum, columna vertebralis pondere depreſſa, quandoque circa lumbos inflexa, hinc gibboſitas; oſſa innominata intus flexa, unde pelvis anguſta. Oſſium ſubſtantia mollis, ſuperficies inæqualis, cuberoſa, incruſtata, poroſa, foraminulis ſaniem rubram fundentibus ſi premantur, colore griſaceo, levia, teneriora, fragilia, turgidula; hinc quæ cubica erant ſphæroidea videntur; medulla abundantior, ſed fluidor. Germina dentium abortiunt, quia rachitis eodem quo fit prima dentitio tempore, ſupervenit; pauci rachitici circa decimum ætatis annum videntur qui non ſint edentuli.

Rachiticum virus in ætate provecta ſuboriri ſuadet arthritis rachitica.

Oſſa artuum ſunt in ſtatu ſano paululum incurva, & ex eadem parte numeroſiores ſunt muſculi; illa nativa curvatura in cachiticis augetur; unde major evadit in cruribus quam in brachiis.

Principia rachitidis ſunt, 1. cibus craſſus qualis pauperum, lac vitioſum; 2. morbi graves prægreſſi, maxime dentitio difficilis, eclampſia; 3. virus quo ſerum copioſum acre evadit, quo oſſa remolleſcunt. Quo citus accedit rachitis, ſeu quo juniores aggreditur, eo pejor eſt; apud infirmos curvatura oſſium ſerius perſeverat; qui ante octavum annum non ſanantur, tota vita infirmi remanent; quo curvatura artuum major, eo difficilior & gravior morbus; ſi ſcabies rachitidi ſuperveniat, bonum; puellæ quæ ad decimum circiter annum rachiticæ fuerunt, difficilius pariunt ob pelvis anguſtiam.

Indicantur ea medicamina quæ digeſtionem corrigunt, ſerum ſuperfluum inteſtinorum & renum via evacuant, cathartica roborantia, diuretica quæ fluida craſſa leviter attenuant, maxime ſi ſcrophuloſum virus acceſſerit, cavendum a motu muſculari, in lecto quieſcendum quandiu oſſa molliora ſunt; *vide Boerhaave de rachitide*. Laudantur lac chalybeatum, nec non pulvis hederæ terreſtris; *vide* atrophiam rachiticam; imprimis conſulatur *Sydenhamus*.

3. *Rachitis ſtrumoſa*; *La nouure ſcrophuleuſe*. Gliſſon. de rachitide. C.

Ea eſt quæ cum glandularum colli, aut meſenterii obſtructione conjungitur, nec non quæ a parentibus ſyphilide infectis ortum ducit, in qua lacticinia & æthiops mineralis, vel mercurius dulcis cum aliis maritanda ſunt.

Pulv. hederæ terreſtris per novem dies ad grana ſex laudatur.

4. *Rachitis Calmucana*, Hiſtoire des Voyages.

Calmuci juxta mare Caſpium habitant, illis facies lata & depreſſa, oculi quatuor vel quinque digitis tranſverſis ab invicem diſtant, & minimi ſunt; ita ſimi ut pro naſo duo tantum ſint f ramina; genua introrſum, pedes vero extrorſum vergunt.

Vagoliſta in Sibiria, & *Daghoſtani* eadem forma gaudent uqa Calmuci.

Rachitidis ſpuriæ nomine *Sydenham* intellexit atrophiam rachiticam, *cap. 5. de febribus intermitt. pag. 59.*

Curam pro rachitide vera ſimpliciſſimam is proponit, ſcilicet potum roborantem ex vino, vel cereviſia in qua infuſæ ſint herbæ abſintii, centaurii minoris, chamædrys, ſcordii, hyperici, virgæ auræ; & unguentum ex hoc vino & axungia paratum, quo abdomen & artus ſero & mane illinantur per menſem & ultra, abſtinendo a repetitis catharticis.

5. *Rachitis Polonica*, *Vide* Stabel. de Plica Polonica diſſert. hiſtor. 11. obſerv. 8.ª *a ſcabie* Fr. Hoffmanni III. 408. C.

Cognoſcitur ex doloribus arthriticis vagiis, tumoribus ſtrumoſis colli, tuberculis, & exoſtoſibus variis, oſſium fragilitate, nonnunquam ſuperveniente giboſitate apud plicoſos familiari, unguibus lividis, incurvis, ſcabris, deciduis, fracturis ſpontaneis, quæ omnia diverſis *hiſtoriis* confirmat Auctor.

Remedium eſt plicæ evolutio, origo hujus imprudens abſciſſio, medicamentum ex lycopodii decocto, ſi plicam iterum evolvere queat.

6. *Rachitis elephantiaca*.

Obſervabitur olim in elephantiaſi inveterata, ut teſtantur deſcriptiones hujus morbi lepræ Arabibus dicti apud *Gilbertum Anglum*, & *Gordonium*, nec non in elephantiaſi Javanenſi, quam *Cleyerus* deſcripſit, imo iconibus delineavit.

6. *Rachitis a caſtratione*; *Ægri caſtrati*.

Caſtratio fit apud Italos teſticulorum extractione aut contritione: illos eunuchos, iſtos thlibias vocant Juriſperiti; ætas apta eſt circiter annus ſextus; operatio vitæ innocua eſt, modo ſub debito regimine per quadraginta dies caſtratus in tenebris derivetur. Pueri huic ſe ſubmittunt operationi ut vocem canoram obtineant & perſonam theatro utilem agere poſſint, aſt caſtrati, cum pubeces evaſcere, rachitidis ſpeciem ſtatiuntur inſanabilem; ſcilicet genua ipſis intumeſcunt, cruta divaricantur, dorſum amplum quaſi gibboſum evadit, facies ultra ſexageſimum ætatis

ætatis annum flavescens luridaque est; imberbes semper sunt, pingues, ipsis vox acuta, magis suavis quam fœminea, ad senium perstat. Castrati in scena agunt personam marium & fœminarum, immunes putantur ab herniis, non a libine. Hæc operatio, summorum Pontificum quibusdam bullis prohibita, toleratur.

XVI. SCROPHULA, J. Allen Synopsis; *Scrophula* & *Struma* cæterorum Auctorum; *Choirades* Græcorum; *Kings-evil* Anglis; *les Ecrouelles*. Ægri *Scrophulosi*, Gallice *Scrophuleux*; *Ecrouelleux*, *Glandes*. *Farcineux*.

Cognoscitur ex strumarum proventu in collo, mesenterio; aliisque locis, labii superioris, nasique crassitie solito majori, facie turgidula, &c.

Strumæ vero sunt singuli illi tumores sphæroidei, duri, cuti concolores, indolentes, veræ lupiæ, seu intra tunicam humore pingui, crasso farctæ.

Scrophula itaque est concursus diversorum symptomatum, quorum præcipuum est strumarum in collo proventus.

Scrophulosi majorem cæteris pueris ingenii vividitatem, & præmaturam intellectus vim obtinere consueverunt; morbus hic ætatius fine ulla fere mutatione permanet usque ad virilem ætatem, quo tempore recidit, & tunc robustiores, atque ab aliis morbis frequentius immunes sunt scrophulosi, observante J. *Quiney Essal esche Evil*.

Pendet hic morbus a quodam vitio lymphæ glandulas conglobatas irrorantis, quod ab ortu contractum non evanescit, nisi cum adolescentis vires digestivæ adauctæ hoc vitium corrigere valuerint.

Illæ glandulæ scirrhosæ sub duplici facie videntur, scilicet sunt vel integræ, vel suppuratæ; integræ quidem nascuntur, & sine ulla erosione diu permanent; ast vel sponte, vel male tractatæ suppurantur, & his sanatis cicatrices fœdæ per totum vitæ decursum collum deturpant.

Huic morbo sues & feles obnoxios esse vulgo ferunt; interea sues minus scrophulæ quam chalasi sunt expositæ, & ideo non scrophulosæ Gallis, sed leprosæ, *Ladres* vulgo nominantur.

1. *Scrophula vulgaris*, VVarthoni Adenograph. cap. 40. *Les Ecrouelles proprement dites*. L.

Cognoscuntur ex tumoribus duris, pisi, fabæ, castaneæve magnitudine concatenatis, cuti concoloribus nisi inflammentur, quæ non solum collum, maxillamque ambiunt; sed etiam sæpe ad axillas, inguina, & intus per mesenterium diffunduntur: hæ indolentes sunt, mobiles, vel fixæ, aggestæ, cum labii potissimum superioris, nasique crassitie, genarum ad aures turgescentia; pueris familiares, in adultis evanescentes, nisi cicatrix superstes sit, rarissime in fœminis quinquagenariis revertentes.

Hic morbus est sæpius congenitus, quandoque hæreditarius; frequens est apud eos quorum parentes syphilide fuerunt infecti, nec non apud pauperes qui cibis crassis utuntur, & locis humidis inhabitant; per se vix lædit functiones, sed non raro vel admotis remediis suppurantibus, vel ob pravam sanguinis constitutionem strumæ suppurant, quod non nisi difficulter & lentissime fit, & tunc hecticam sibi adjungunt comitem; periculum autem certum inferunt illæ strumæ, quæ pulmones aliaque viscera infarciunt; certe maxima pars phthisimum est de scrophulosarum numero; scrophulosi pueri in Nosocomiis morbis multis insanabilibus sunt obnoxii, ut asciti, diarrhœis, hecticæ.

Virus scrophulosum vetus & pejoris indolis ulcera in diversis corporis partibus inducit pertinacia, sordida, digitos non raro carie afficit, articulos aggreditur, & eos in tumores attollit, unde ancyloses, prædarthrocace, infinitaque alia mala sæpius insanabilia, ita ut strumæ, seu tubercula colli sint exigua pars totius morbi scrophulæ dicti. Scrophula dividi debet in occultam, seu non suppuratam, & in exulceratam, quæ quandoque diversas corporis partes fœdis ulceribus deturpat; verum ejus morbi & specierum utcumque valde frequentium nulla datur hactenus fidelis & accurata historia.

Curatio sæpius est noxia, aut saltem frustranea; noxia, si per externa medicamina suppurantia, aut quod pejus est caustica, aut demum per excisionem tentetur; inde etenim uberius strumæ progerminant, acrius inflammantur, pertinacius exulcerantur. Frustranea est, quandoquidem, si strumæ simplices sint, non exulceratæ, eas attingere vanum est, saltem cum successu temporis dum adolescit corpus, ipsæ sponte discessuræ sint.

Necessaria est tamen curatio; si acris sit lympha, si suppuratæ sint strumæ, si eo usque induratæ & tumidæ, ut circulationi noceant, deglutitioni obstent, febrem excitent; si cariosa evaserint ossa; si ulcera serpant; ex quidem auxiliis chirurgicis indigent, simulque medicamentis internis sanguinem leviter incidentibus & edulcorantibus; si vero occultæ sint, sufficit vere & autumno jusculа leviter incidentia præscribere ex radicibus scilicet aperientibus, herbis antiscorbuticis, asellis, martialibus, adhibere pulverem antimonii lævigatissimum more *illust. Geoffroy*, & demum lac diu usurpare. Nuper compertum est longum usum extracti cicutæ, seu conii maculati ad grana pauca, nec non potum quotidianum aquæ marinæ esse summa in hoc morbo remedia.

Extractum cicutæ sumitur initio ad grana ij, sensim adaugendo dosim uno grano, modo nec cardialgia, nec vertigo accedant, in quo casu eadem dosis continuatur, & his accidentibus clapsis rursus augetur, ita ut ad drachmam unam quovis die sumendam dosis quandoque assurgat; cætera extracta venenata gulam exsiccant, quod cicuta non efficit. Strumas aqua marina & foliis absinthii fovere utilissimum est.

Scro-

2. *Scrophula fugax*; *Struma* VVarthoni Adenograph. Gallice *Glandes*. Ægri *Glandès*. L.

Tales sunt infantes triennes, aut quinquennes cachectici, in quorum collo glandulæ paucæ, maxillares præsertim, sed non concatenatæ, leviter tument, aut indurescunt parumper, maxime si tinea repressa fuerit, si otorrhœa, seu seri effluxus ex auribus imminutus fuerit, si frigido æri infantes expositi fuerint; illæ vero glandulæ identidem evanescunt, mox revertuntur, nequaquam stipantur tumore pallido labiorum aut genarum, nec ophthalmia scrophulosa, nec carie ossium; verbo alterius omnino est indolis illa species, & merito a priori distinguenda venit. Curatur cibis eupeptis, exercitio quale huic ætati convenit, pauxillo vini in potu, levibus aperientibus, ut infuso ferri in aqua, pulvere guayaci vel chinæ ad grana sex per menses in offa deglutito; an differat hic morbus a scrophula mesenterica examinent periti. Si a represso aurium fluxu, aut a siccata tinea benigna procedant illi tumores, illi fluxus ope unguenti digestivi, vel foliis betæ admotis restituendus est.

3. *Scrophula farcimen*. *Le Farcin*. Ægri *Farcineux* Gallis dicuntur. C.

Morbus est equis familiaris, chronicus & contagiosus, in quo erumpunt tumores alii majores, duriores, scirrhosi qui venarum majorum iter sequuntur; alii vero minores sparsi sponte, sed tarde suppurantes, unde ulcera verminosa, fœtida, cancrosa, phlegmatorrhagiam, astheniam, & tabem non raro excitantia.

Hæc lues quæ veneno singulari tribuenda videtur, ut scrophuloso, syphilitico, &c. vulgo tribuitur erroribus in usu præsidiorum sanitatis, ut exercitiis violentis fervente æstate, pabulo copiosiori dato equis, macie & calore debilitatis, avenæ, graminique recens cæsis, &c. Dividitur farcimen ratione gradus in benignum & malignum.

a. Farcimen benignum. Farcin volant, benin.

Pustulæ dorsum, collum & caput obsident, suntque minores, pauciores, quarum aliæ erumpunt, dum ceteræ sponte exsiccantur.

Indicantur remedia sanguinis viscositatem, & acrimoniam corrigentia, præmissis elysmatis emollientibus; victus erit edulcorans, potus albus ex farina & furfure; addetur cibo aquila alba, & demum ad diaphoretica devenietur, quibus exsiccabuntur pustulæ, & resolventur tumores scirrhosi.

b. Farcimen malignum. Farcin malin, cordè, intérieur, chancreux, bifurque, &c.

Est illud quod partes corporis obsidens, ulcera fœtida, & juxta venas majores tumores chordam nodosam referentes inducit, cui non raro jungitur phlegmatorrhagia, & pedum posteriorum phlegmatia elephantina.

Hæc species maxime contagiosa judicatur; cavendum ne equus ulcera sua lambat, removendus est ab aliis omnibus jumentis; præmissis phlebotomiis & catharticis, ac diæta humectante, ptisana sudorifica adhibebitur; inde ad æthiopem & cinnabarim progredietur Hippiater. Tumoribus scirrhosis applicabitur emplastrum emolliens, unguentum de althæa, & præmissis iterum remediis generalibus lithargyrosim levissimam tentare consultum erit; interea ulcera sordida sunt decoctis detergentibus eluenda, putrida & verminosa antisepticis, imo causticis oppugnanda, tibiæ elephantia tumidæ linteis tegendæ, decoctum hordei cum melle injicietur in nares. Si phlegmatorrhagia adsit, sæpius uber in pedibus suppuratio sponte accedens a morbo liberat; pulvis viperinus curæ finem imponit. *Vide* plura *in Encyclopedia* relata a *Clariss. Bourgelat*, qui in Nosocomio equis destinato Hippatriam summa cum laude Lugduni promovet.

4. *Scrophula mesenterica*; An *Rachitis strumosa*? *La Chartre* Puzos Maladies des enfants, chap. 8. Ægri dicuntur *Enfants en chartre*. C.

Cognoscitur 1. pallore; 2. morositate, seu fastidio universali; 3. inappetentia; 4. physconia, seu abdominis intumescentia; 5. fæcum fœtore insolito.

Post mortem inveniuntur viscera omnia infarcta, glandulæ mesenterii tumidæ, epiploum fusum liquefacto adipe, ascites & hydrothorax aquis in agone, aut statim a morte effusis; in ultimo gradu hujus morbi accedit phlegmatia pedum, ac potissimum manuum œdema, mortis prodromus.

A vulgari scrophula differt hic morbus ratione ætatis minoris, sedis glandularum tumidarum, non in collo, sed in mesenterio, pallore faciei, cum scrophulosi sæpius sint colorati, faciem turgidulam & coloratam præbentes.

Principia hujus cachexiæ sunt ortus ex patre, vel matre valetudinariis, aut syphilide male curata infirmatis; videntur familiæ quarum proles mascula optime valet, fœminea vero hac scrophula laborat; sunt infantes qui hoc morbo convalescunt, cum decimum circiter annum attigere: utplurimum vitæ genus roborans, ut rusticatio, usus vini, infusum leve cinnamomi, ferri rubiginosi, hunc morbum præcavet, aut curat; utile tamen est, si suspicio sit syphilidis in parentibus, præparata mercurialia, ut aquilam albam identidem intus adhibere, pulverem radicis chinæ ad grana sex quotidie cum offa deglutire, saltem per hyemem, & identidem aqua rhei. & syrupo de cichorio composito uti, ut tonus partibus restituatur, lymphæ viscidítas solvatur, adeoque ejus acrimonia per vias urinæ elutrietur.

5. *Scrophula Americana* Russel de usu aquæ marinæ pag. 133. C.

Est ea species quæ tumoribus scirrhosis colli cum Europæa convenit, ast fungosis, nigrisque excrescentiis capitis in pericranio radicatis, ac frambæsiam imitantibus ab illa discrepat. Pueri Jamaiensis collum tumoribus scrophulosis ubique scatebat, caput etiam tumoribus fungosis, colore fusco, nigricante, mirum in modum obductum erat; tumorum radices in

peri-

pericranium se profunde inserebant, eorumque capitella moliuscula adinstar spongiæ erant foraminulenta, ac levissimo attactu cruorem fundebant.

Præmissa phlebotomia applicatur unguentum e pice liquida confectum; dein adhibeatur æthiops vegetabilis, & potetur quotidie aqua marina ad cyathum unum, vel duos, ita ut alvum laxam efficiat, continueturque per menses; hac ratione tumores capitis & colli discussi sunt.

Non solum in Americana, sed etiam in vulgari scrophula cum summo successu usurpatur potus aquæ marinæ a parva dosi incipiendo, & quotidie dein ad libram sumendo per menses aliquot, qua methodo, duce *Russello*, apud nostrates *Clariss. Doctor Cusson* scrophulosos sanavit. *Vide Ruselli aphorismos*.

6. *Scrophula periodica*. *Maladie singulière*, observè par M. Petit Med. & par M. de Makey Chirurg. Journ. de Medec. 1758. pag. 38. & 317. L.

Est species farciminis hominibus propria, in qua tumores carnosi, dolentes, quandoque rubri, plurimi, in diversis partibus, facie, v. g. pudendis, a pisi magnitudine ad magnitudinem nucis intra aliquot dies excrescunt; dein vero sine suppuratione sensim retrocedunt, flavescente cute, & omnino resolvuntur, suo tempore redituri sine ullo alio incommodo; hoc autem malum plures annos perseverat, & sine suspicione syphilidis sanatum fuit ope hydrargyroseos a *D. Petit*, frustra tentatis antea diversis remediis.

7. *Scrophula chalasis*; *Chalasosis* Græcor. *Scrophula leprosa* Gilberti Angli de lepra; *Ladrerie des porcs* Liger.

Cognoscitur ex tuberculis nigris, albis, luteis, pisiformibus sub lingua, in toto ore, collo corpore. Incipit ab stupore & somnolentia, animal vix pedibus insistit posticis, setæ ad radicem sunt cruentæ. Vidi pluries in carnibus eorum porcorum glandulas, piso minores densissimas, albas, duras, sebacea materie turgidas, adeoque strumosas, carnibus infixas.

Veterinarii sanguinem e cauda suis educi, nitidam stipulam substerni, & sæpius corpus lavari jubent.

Hac specie scrophulæ laborabant elephantiaci homines, teste *Gilberto*, *Gordonio*, aliisque, maxime vero qui elephantiasi legitima erant afflicti; erant enim glandulosi in toto corpore, & maxime in lingua.

8. *Scrophula Molucana*. *Le Farcin des Moluques*.

Tophi, gummata, & ulcera in Insula Amboyna & Molucis præcipue endemia, Belgis *Amboynense poken*.

Sine congressu venereo erumpunt in facie, brachiis & cruribus tophi, seu tumores duri primum, & scirrhosi, & tam crebri per universum corpus, quam clavi & verrucæ oriuntur in manibus & pedibus in Belgio; si vero ulcerari contingat, materiem lentam & gummosam reddunt, tam acrem & mordacem, ut profunda & cava ulcera inde oriantur cum labiis callosis & inversis; fœdum & deforme malum cum syphilide conveniens, nisi quod dolores tanti non adsint, nec caries in ossibus tam facile oriatur nisi per curantis incuriam; hic affectus oritur ex vaporibus salsis aeris, usu piscium, pane sagou, vino de palma, cui etiam tribui debet beriberia.

XXII. CARCINOMA, a *carcinos* cancer; & *nome* ulcus depascens; *Cancer ulcerè*; *ulcère chancreux* ou *cancereux*.

Carcinoma morbus est gravis, cujus præcipuum symptoma est cancer exulceratus, vel ulcus sordidum, labiis duris eversis, schirrosis, per intervalla lancinantibus doloribus discrucians, quibus se adjungunt ichor sanguinolentus, excrescentiæ fungosæ, venæ varicosæ in vicinia glandulæ induratæ adjacentes, & hectica febris.

Sedes hujus ulceris est in omnibus partibus glandulosis tactu exquisito præditis, ut lingua, labiis, genis, oculis, collo, mammis, utero, pene, &c. minime in cerebro, pulmone, hepate, liene, &c. Licet omne carcinoma a cancro occulto primum incepisse credatur, non minus verum est illud in lingua, ore, oculo, ex ulcere primum ab ægro quandoque animadverti; in mammis; dum intus latet; tumor durus, lancinans extus oculis rubet, prurit acerrime, introrsum deprimitur dum viciniæ tument, dein saniem fundit, exulceratur. Sæpe tumores scirrhosi, verrucæ indolentes, cum labes cancrosa latet in sanguine, si escharroticis aut etiam cultro vexentur, post aliquod tempus, nullo cancro prægresso, carcinomata evadunt, seu ulcera cancrosa ostendunt.

Principium proegumenum carcinomatis vulgo censetur virus proprium cujus agendi modus ex nullis principiis mechanicis intelligitur, adeoque theoria hujus morbi est obscurissima, & medela ex antidotis, non vero remediis rationalibus, expectanda; interea si massa sanguinis accurate a viru illo expurgata fuerit, licet pars affecta sanari mechanice nequeat, corpus ab hoc tumore tuto per excisionem chirurgicam liberari potest, de quibus consultantur Opera Chirurgica.

Expurgata massa sanguinis a viru quovis acri per usum jusculorum ex pullis, ranis, testudinibus, cum astacis, asellis, radicibus graminis, fragariæ, foliis sysimbrii aquatici, cichorii, taraxaci, interpositis lenibus catharticis, postea utendum sero lactis, nec non lacticiniis, quibus assuefieri potest stomachus, diutissime usurpandis, potissimum diæta lactea, æstate balneis domesticis, aquis acidulis Alesiensibus, Hieuzetensibus; iterum autumno jusculis, sero lactis, lacte asinino utendum: quibus peractis vel

operatio Chirurgica instituitur, si tumor costis, glandulis vicinis non adhæreat, si febricula absit, si habitus corporis restitutus sit, secus ad specifica deveniendum est, quæ diversa pro varia carcinomatis specie.

1. *Carcinoma vulgare*. C.

Est illud quod a nullo alio viru fovetur, saltem a syphilitico immune est, & multo rarius difficiliusque sanatur; vulgo pro chronico & insanabili habetur. Specifica nuper usurpata sunt extracta stramonii, belladonæ, hyoscyami nigri, albi, napelli, cicutæ, & phytolaccæ, nec non plumbago & pulvis *de Guy* dictus.

In carcinomate crustaceo labia & nares dudum afficiente, præmissis frustra litubus mercurialibus in viro vinoso, vidi feliciter adhibitum extus oleum olivarum, in quo recens infusa erant folia contrita plumbaginis Europeæ; escharra intra quindecim dies delapsa æger ut plurimum sanatur. Vide historiam a me olim traditam *Histor. de l' Acad. R. des Sc.* Ann. 1743. An illud *Carcinoma crustaceum*, *noli me tangere* vulgo dictum, species diversa a carcinomate glandulas conglomeratas obsidente, judicent alii.

Pulvis *de Gruy* dictus est ex planta quadam corrosiva ignota, forte Daphnes specie, contrita; circa carcinoma cuditur sulcus ope lapidis infernalis, & elapsa escharra adspergitur quotidie hic sulcus dicto pulvere, inde fit ut tumor sensim a basi sua sejungatur, tandemque decidat; modo tamen carnes non escrescant ultra sulcum, ut mihi prima vice experimenti accidit; hunc pulverem ab Anglis emerunt Sueci magno pretio, plantam vero non revelarunt.

Extractum foliorum atropæ belladonæ primus *Cl. Lamberger* intus adhibuit, incipiendo a grani quadrante & sensim augendo, quod quandoque successit, & feliciter a *Cl. Barluc* iteratum fuit: *Journ. de Med. Janv.* 1761. & *Mars* 1757.

Extractum conii maculati, vulgo cicutæ, ab *Ill. Storkio* cum successu in multis regionibus, apud nos frustra, fuit usurpatum, incipiendo ab uno alterove grano, sensim augendo ad drachmam, & extus foliorum decoctum applicando.

Extractum stramonii multo vehementius est & a grani tertia parte ineunda dosis, secus vertigines tenebricosas inducit.

Extractum foliorum hyoscyami nigri a granis duobus, sensim augendo ad scrupulos, apud nos vix quidquam præstitit, & multo utilius adhibitum fuit extractum foliorum hyoscyami albi, quod a triente grani initio adhibendum est, & quotidie repetendum, sensim aucta dosi, usquequo siccitatem narium & gutturis cum dysphagia producat, ac per menses continuandum; hujus interventu uteri cancri sanari sunt.

Extractum foliorum & caulis aconiti, napelli, cujus grana duo cum sacchari drachmis duabus feruntur: hujus mixturæ dosis a gr. vj. ad xij, vel plura extenditur; eo usus est in carcinomate *Ill. Lebmacher*.

Folia phytolaccæ Americanæ apud nos in hoetis obviæ tuto carcinomati applicantur; eorum etiam extractum nuper intus adversus hunc morbum adhibuere Medici, quorum tentaminum eventum expectamus; hactenus utut saporem salis ammoniaci habeat, vim sedativam obtinere videtur.

Usitatissimum ex his medicaminibus & tutissimum est extractum foliorum cicutæ, & apud nos hyoscyami albi, atque in istius usu bis vidimus novos tumores cancrosos prius inconspicuos extricari, ut a decocto stipitum dulcameræ quandoque bubones venerei latente evolvuntur; quis fuerit hujus decocti successus in gravissimo morbo Nemausi a nobis observato tradidit *Clariss. Razoux D. M. Histoir. de l' Academ. R. des Scienc. ann.* 1760. Venena vegetabilia sunt itaque medicamina in morbis hucusque insanabilibus; sed virus scabiosum, variolosum in eumdem censum revocandum esse nullum est dubium, ut probant quæ de anæsthesia melancholica retulimus.

De cura vulgaris Carcinomatis consulantur Authores.

2. *Carcinoma syphilitum*, *Cambuca Paracelsi*. C.

Vidi quadraginta abhinc annis in muliere Alesiensi virus venerei experta, & mammæ carcinoma capite infantili majus dudum gestante, huncce tumorem exulceratum ad pugni magnitudinem cito rediisse usu hydrargyroseos, quam *colendissimus Medicinæ Professor Deidier* præscripserat, verum non omnino sanatum est carcinoma & ad excisionem deveniendum fuit. Verum nuper cum duo cancri intra mammas adolescentulæ dudum syphiliticæ in usu extracti hyoscyami albi prorupissent ad ovi gallinacei magnitudinem cum dolore lancinanti & glandulis duris tuberosis ad axillam extensis, post tres menses adhibito spirito antivenereo hosce cancros, nec non ulcera gutturis, dolores nocturnos, &c. omnino evanuisse vidi: unde inferendum puto cancros esse diversæ indolis adeoque speciei a vulgaribus quos nunquam mercurialibus remediis solis sanatos esse audivimus.

XXXIII. LEONTIASIS.

Hoc nomine intellexerunt Medici veteres morbum qui terrorem respicientibus incutit, ut leo, nec non qui humanam figuram ita mutat, ut ferinæ aliquatenus similis fit, quod non solum de elephantiasi, verum & de sequentibus dici potest.

1. *Leontiasis hystrix*; Ascanis Journ. de Med. Mars 1756. Philosophic. Transaction Sloane num. 424. Æger *The percupine-man*, *le Porc-Epy*.

Observata est in Anglo; cujus caput in omnibus locis aeri non expositis horrescebat setis rigidis, pellucidis, septem lineas longis, duas vel tres crassis quovis autumno deciduis. Is peperit quinque filios eodem morbo affectos.

2. *Leont*

2. *Leontiasis corniculata* Ash Jour. de Medec. 1756. & Sloane Philosoph. Transact. num. 424. & anno 1685. Georg. Franci de Cornutis; Du Monceau Journ. de Medec. Fevr. 1761. pag. 145.

Anno 1685. visum est corpus Annæ Jacson apud Anglos variis corniculis horridum. Et nuper *D. Ash Secretarius Academiæ* Dublinensis memoravit puellam quæ in omnibus articulationibus gerebat excrescentias corniculatas, initio verrucosas, dein ossificatas. Centenas cornuum in corpore humano succrescentium historias vide *Journ. de Medec. loc. citat.*; plurima vero in basi ulcere cancroso erant stipata; vidi officulum nucis magnitudine ex medio femore extractum nulli ossi adhærens.

3. *Leontiasis vitulina*. Vide Vandermonde Journ. de Medecin. Novembre 1756. cum icone.

Est morbus congenitus quo diversæ faciei partes sine dolore, ac coloris mutatione monstruose protuberant, ut vituli, vel alterius bruti rictum & caput referant; sed de his legatur *Ambrosius Paraeus de monstris*.

XXIV. MALIS; *Passio bovina* vulgo; *Malis hypodermatitis* Lancisii part. 3. de bovilla peste; *la Clavelée*.

Morbus est in quo insecta vermiformia, vel larvæ insectorum utplurimum ex tumoribus, abscessibusve corporis humani prodeunt, vel in ejus ulceribus nidulantur.

Insecta sunt vermiformia, seu apoda, & ideo a pediculis phthiriasim comitantibus distinguuntur. Larvæ sunt formæ insectorum quas inducunt statim ac ex ovis exclusæ sunt, tunc utplurimum sunt pedibus destitutæ, molles, edaces, & exuta pelle ultimam formam perfecti animalis adipiscuntur. Muscæ carniæ anno recens elapso postulas variolæ fere omnes in partibus aeri expositis pertuderant, unde nascebantur larvæ albidæ hordei grano similes, vermiformes, quæ in singulis pustulis maturis reperiebantur. *Clariss. Doctor Razous* has larvas vitro inclusit per aliquot dies, quæ in totidem muscas carnarias mutatæ sunt. Ex simili origine pendent vermes in ulceribus sordidis neglectis, æstate potissimum, toties reperti; ast sæviente etiam hyeme apud Lappones, *Illustr. Linnæo* observante; œstrus rangiferinus cervos rangiferos insectatur, & eorum cutim perforans in ipso vulnere sua ova deponit, ubi larvæ tuto calideque hybernare queant, unde hi cervi non pauci furibundi emanciantur, & pereunt. Apud nos œstrus narium subit nares ovium & caprarum, atque in harum finubus frontalibus ova deponit; simile quid sæviente peste Alesiæ anno 1720. sæpius & centenis hominibus accidit, quippe sumpto ad prophylaxim emetico fere omnes magnam copiam larvarum hordei grano similium vomitu rejiciebant. Notum est lanionibus per æstatem inveniri in ductu choledocho ovium quædam insecta pollicem longa, lata, alba, apoda, tæniæ similia, quæ sunt larvæ insectorum volatilium horum pecorum anum subeuntium; sed nil vulgatius & Pastoribus familiarius cognitum quam quod œstrus bovinus dorsum boum aculeo pertundat, ibique ova sua deponat, boves etiam pinguiores eligens, atque inde excitantur tumores qui suo tempore in suppuratum venientes novis œstris exitum præbeant, inde vero ortum nomen *passionis bovinæ* huic generi morbi dudum inditum.

1. *Malis cornipedum* Ligeri, *la Clavelée*, ou *la Claveau*, L.

Pecoribus lanigeris frequens est morbus; in toto fere corpore nascuntur furunculi, clavi Gallis dicti, unde nomen *Clavelée*, in quorum cavitate, dum suppurantur, vermis est; morbus contagiosus censetur.

Curatio. Incidantur illi furunculi intacto tamen vermiculo, & infundatur in vulnus sebum candelæ fusum.

Quandoque observamus furunculos in hominibus numerosos & fere epidemicos, nec tamen vermiculi latent in tumore suppurato, nisi pro verme habeatur floccus fibrosus albus, qui vulgo *Bourbillon* Chirurgis dicitur, aut nisi ita sordidum sit ulcus, & æger sui negligens, ut muscas in his ulceribus sua ova deponere patiatur.

Insecta autem illa sunt vel muscæ carnariæ vel Hippobosca aptera, vel œstri capitis. Vide *Ill. Linnæum de noxa insectorum*.

Quid affectionis bovinæ nomine inter hominum morbos numeratæ sibi velint Arabes (vide *Freind histor. Medic. de Aetio*) non satis capio; hoc solum novi quod quidam homines tumoribus in diversis corporis locis detenti sint, quibus suppuratis vermes in pure nidulantes sunt inventi; & huncce morbum Ucetiæ ante triginta annos observatum fuisse mihi retulit *Cl. Lefevre Medicus Doct. Ucetiensis*.

2. *Malis verminosa* Vide Saltzmanni de Verme narium, Argentinæ 1721.

Anno 1718. in nosocomium Argentinense delatus est adolescens cui per magnam corporis partem vermiculi alii minores, alii majores sub cute cuniculos egere & tantum non totum corpus consumpsere: oculi sinistri pinguedo ab ipsis tota absumpta erat; in inguine, in poplite magna carnis portio erat vorata horrendo & commiseratione dignissimo spectaculo.

In cadavere aperto cunctisque visceribus nullus vermis inventus est.

3. *Malis Americana*, Dellon Voyage aux Indes; *Bicho* Brasiliensibus; *Chiques* Americanis: Linnæi de miraculis insectorum pag. 323. *Pulex cauda furcata*.

Insectulum vix conspicuum in locis sordidis & juxta muros frequens, hominum pedes eggreditur, cutis poros subit, sæpius sub unguibus latet, sine ullo dolore, nec obstant cal-

 cei,

cei, sed pedes nudos numerosiora obsident illa insectula, intra dies quindecim ita crescunt in cute sub epidermide ut pisi magnitudinem acquirant, & quo majora sunt eo difficilius cruuntur, partes his obsessæ exulcerantur, eroduntur, nisi maturius insecta auferantur, singulis enim diebus ea venari consultum est; ulcera illa ita corrosiva sunt ut pluribus Nigritis pedes excarnes ossa nuda videantur; acicula avelluntur insecta nigricantia, vel pulvere tabaci enecantur, dein medicamentis detersivis & epuloticis vulgaribus ulcera sanantur, juxta *D. Virgilium* a quo historiam Frambæsiæ Americanæ accepi. Insectum *Chique* dictum, verus est pulex colore, magnitudine & figura, qui ubique in pulvere latitat cum tempestas est sicca, verum accedente pluvia vel tempestate humida hoc insectum interit & nullibi reperitur, Nigritæque ab eo sunt immunes; hoc sæpius inter ungues pedum & indiscriminatim in omnes corporis partes se insinuat, ibi vero statim non injucundam titillationem excitat, ast cum epidermidem perforavit, pruritus valde molestus exsurgit; qui calceis utuntur, ut Europæi, minus infestamur quam Nigritæ nudipedes & pigri. Hoc insectum intra tres, quatuorve dies crescit ad magnitudinem pisi, & quod erat castanei coloris, jam est sub forma cocci vel testæ coriaceæ albæ, sphæricæ, granulis vel seminibus albis fœtæ; hæc testa firmiter adhæret cuti ut kermes ilici, unde suspicor esse cocci speciem & fœminam, quæ cum gravida est parti immobilis adhæret, interea disrupta hac testa, nulla vidit *Virgilius* exclusa ex his ovis insecta; ubi hæret testa, ulcus cuditur.

Curatio facilis est, nam ubi pauca sunt hæc insecta, singula ope aciculæ, vel cultri acuti auferuntur, avelluntur, & ulcus tabaci combusti cineribus adspergitur; ubi vero sunt numerosa hæc insecta, v. gr. totum pedem obsidentia, linteum in pissælco, vulgo *Goudren*, intingitur, quo pars affecta involvitur; cito insecta separantur & deinceps lavipedio adhibito æger liberatur ab hoc incommodo.

4. *Malis acridophagorum*, Drak *Voyage autour du monde*.

Juxta Æthiopiam gens *acridophaga* sic nominata quod locustis tantum vescitur, quas vere colligunt, siccant, & salitas servant. Hoc unicum in desertis nutrimentum obtinent. Nigri sunt macilenti, veloces, parvi, nec ultra quadragesimum annum vivunt; hac scilicet ætate intra eorum carnes generantur insecta, ex quibus pruritum vividum sentiunt; insecta numerosa adeo sunt, ut his corpus undique scateat; hæc vero insecta ipsis abdomen, dein pectus, aliasque partes ad ossa usque devorant.

5. *Malis a crinonibus* Ettmulleri; *Crinones*, *Morbus pilaris* Horstii; *Seta*, *Comedones*, *Dracunculus nostras*, *Cridones*, *&c.* quibusdam Nostratibus *Masclous*.

Hic affectus apud nos familiaris corripit infantes paucis ab ortu diebus; cutis scilicet dorsi, brachiorum, crurum perforatur setis densis, nigricantibus, lineam longis, rigidiusculis, confertis, seu vix lineæ intervallo dissitis, frictione ex oleo magis conspicuæ evadunt illæ setæ porcinis similes; pueruli ejulant, vigilant, quidam emaciantur; alii etiam convelluntur, lac sugere recusant, febricitant; obstetrices solent alternis diebus vel oleo & saliva madidam manum adhibere, qua cutem leviter fricent, ut illæ setæ excutiantur, vel pauxillo farinæ in aqua tepida solutæ eos infantulos sæpius eluere, dein linteis siccis abstergere; harum vero setarum exortus intra primum ætatis mensem ter, vel quater revertitur; setæ in dies nigriores evadunt, dein delabuntur. Si credamus *Horstio* ætate provectiores, ut biennes, huic affectui sunt expositi.

6. *Malis dracunculus* Path. Method. *Colebrilla* Americanis; *Dracunculus Persarum* Kempferi fasc. 3. observat. 4. *Ver de Guinee* male confunditur a Sennerto cum crinonibus infantum. *Dracontium* Græcis; Vide Veschii exercit. de vena Medinensi. *Nervus Medinensis*, seu *Irk Medini* Avicennæ, male *vena Medeni* Carmonensis; Gallis *Dragoneau*; *Icken* Guineensium; *Pejunk* & *Ivaru* Persis.

Vere vermis est quem vivum bis extraxit *Kempferus*, pallide albicans, tener, teres, cordæ citharæ crassioris similis, rostello barbato, pilis tenuissimis, cum puncto atricoloris & oris vestigio quodam, in cauda etiam punctum foraminis est instar ani, longitudo varia est, ad pedes plures extenditur.

Patria est terra æstuosa, torrens, cælum intemperatum, solum arenosum, sterile, salsum, aqua destitutum, ubi aqua ex cisternis hausta, eaque sæpe impura, verminosa bibitur, nascuntur eo frequentius, quo æstas est siccior; hospitat in carnibus maxime in texto celluloso a genibus usque ad pedem frequentissime, rarius in scroto, lumbis, brachiis, sæpius musculorum flexus sequitur, & quod pejus, ossa pedum amplectitur, unde non nisi difficillime extrahitur; nunc est solitarius, nunc plures in eodem homine habitant.

Ephemera extensa est nuncia illius in lucem prodituri cum partis levi rubedine & tumore; postridie exsurgit pustula pisi magnitudine, tenera, aquosa, pellucida, non raro atricolor, qua post alterum diem rupta, prosilit rostellum vermis, sensim erumpens, & vix ante decimum diem extrahendus omnino, ex scroto & suris facile, ex pede vix intra 20. dies extrahi potest cum tabo quotidie copioso, & magno ægri dolore, ac incommodo; sæpe peregrinantibus per annum in corpore latitat, sine alio incommodo quam dolore partis affectæ.

Curatio. Emplastro emollienti tumor maturatur; deprehensa vermis portio circa ligulam, pollicaris longitudinis rotatur, & epithemate retinetur ne intus recedat, bis in dies ulcus a pure liberatur, & vermis trahitur, cavendo a forti aut subitanea

nea tractione, quæ dolores atroces, & vermis ruptionem efficeret, unde dolores longi usque-quo novum exitum sibi patet: vermis; extracto verme, ulcus facillime curatur: sunt qui frigida affusa quotidie illud curant.

Carthaginenses in America eidem malo sunt obnoxii, ut refert *D. Anton. de Ulloa*. Incipit a phlegmone cruris, tibiæ, vel brachii, quæ suppurantibus emollita dat draeunculum, quem tamen inanimatum putat Auctor, quemque Incolæ *Colebrilla* vocant; hunc morbum dracuntiasim vocat *Cocchi Bagni de Pisa*.

7. Malis pratensis.

Vulgo *Betes rouges des Savanes* apud Martinicanos, sunt insecta ricinis prioribus similia, sed in pratis *Savanes* dictis reperiunda, & capite rubro insignia, illa tibiis hominum, rostro brutorum adhærent, & intolerabilem pruritum excitant.

Occiduntur decocto foliorum vitis, aurantiorum, herbarum odoriferarum, præcipue *Mombain* arboris.

8. *Malis VVestpaliensis; Die-varen* vulgo; *Morbus novus VVestphalis endemicus* Schenkii lib. 6. pag. 919. 1ª species C.

Hic morbus circa annum 1596. referente *Henrico a Bra*, VVestphaliam, Geldriam, Frisiamque affligebat endemice; hic se prodebat cum vagis doloribus, potissimum dorsi & lumborum, sed celeri motu omnes partes nunc has, nunc illas pervadentibus dolor erat exedens quasi a vermiculis depascentibus; prima species erat eum tumore circa articulos qui ibi diu perseverabat, maculas & lituras scorbuticis similes proferens; hi tumores suppurati ulcus potissimum circa pedes malignum relinquebant, ex quo vermiculi ascaridibus similes educebantur.

De cura *vide Schenckium*.

9. *Malis Transsylvanica* Heurnii Epist. ad Forestum; *Dievaren marasmodeum* & *dievaren podagrico-scorbuticum* Henr. a Bra apud Schenckium.

Differt a rheumatismo saltatorio per exitum vermiculorum seu ascaridum, qui in dievaren ex genuum fistulis, aut cum urinis ejiciuntur, si fides Authoribus habeatur.

Hæc species Transsylvanis endemia erat eodem tempore, & a priori discrepabat, 1. ex eo quod nullum tumorem inferret; 2. quod maciem corporis adduceret veluti marasmodem; 3. quod aliquali membrorum impotentia stiparetur; 4. quod vermiculi caseorum vermiculis similes cum urinis excernerentur; de cætero dolores in utraque specie noctu exacerbabantur, febris nulla, aut lenta, alvus astricta.

10. *Malis furialis*. Vide Systema naturæ Animalium Illust. Linnæi gen. 245. animal *cocyta*, Linnæi Gen. Mosbor. 297. A.

Cognoscitur ex stigmate exiguo, fusco, & dolore dirissimo, quem insectum vermiforme, tenuissimum, duas lineas longum, furia infernalis dictum, carnem subiens procreat: vide *Linnæi Amœn. Academ. Tom. 3. p. 322.* illud insectum apud Suecos ex æthere delabitur, & tum in hominum tum in jumentorum corpora momento citius penetrat, & tam diros dolores excitant ob aculeos suos reflexos corpori appressos quibus ciliatum est, ut miseri homines quandoque intra quadrantem occidantur; sunt qui diutius resistunt. Fennones lac nuper coagulatum parti vulneratæ adnovent, & dolor remittit, ac insectum foras prorumpit: alii cultro locum confodiunt, & illud furiosum animal extrahunt.

XXV. FRAMBÆSIA; *Yavu* Guinneensium; *Epian* vel *Pian* Americanorum.

Est morbus contagiosus apud Guibeenses & Americanos endemius, aliquando congenitus, ut asserit de Caraibis *Pat. Labat*, cujus præcipuum symptoma est frequens exortus fungorum rubi idæi fructus colore, figuraque referentium, unde nomen Africanum *Yavu*, quod idem sonat ac frambæsia; his symptomatis se adjungunt ulcera dysepuleta, exostoses, caries, anchyloses, macies.

Si accuratis descriptionibus fides sit, dantur hujus morbi duæ species, altera Africana *Yavu* dicta, altera Americana *Pian* vel *Epian* nuncupata, quam solus inter Auctores cognitos memorat *Laba Voyage en Amerique*, & *D. Chevalier de Med.*

1. *Frambæsia Guineensis* Essais d'Edinburg. To. VI. *Yavu* vulgo Guineensium. C.

Est morbus Guineæ endemicus, infantibus & adolescentibus familiaris, maxime apud Nigritas; contagiosus est, & qui semel eum expertus est, ab eo dein vivit immunis. Incipit a maculis capite aciculæ non majoribus, quæ in dies increscunt, & protuberant; tunc vero epidermis ex illis delabitur, & eschara alba apparet, ex qua fungus exiguus; ruber enascitur, qui dolore & magnitudine, ac figura granulosa imitatur baccam rubi idæi, vel mori. pili nigri si fuerint in vicinia albescunt: ultimum incrementum adipiscuntur hi fungi intra duos, tresves menses. Omnibus partibus hi fungi innascuntur, sed præsertim inguinibus pudendis, ano, faciei, axillis; quo plures, eo minores; quo pauciores, eo majores sunt. Multum aliud incommodum experitur æger quam ex forditie horum fungorum, quibus est sensus, sed non dolorificus. Inter fungos est quidam maximus seu princeps; ille solus, aliis fugatis per usum aquilæ albæ,ræsistit, ille escharroticis est erodendus.

Curatur hic morbus unguento mercuriali, vel usu aquilæ albæ; seu ea mercurialia non prius sunt usurpanda quam cum totum suum incrementum adepti sunt fungi; si vero maturius adhibeantur, supervenient dolores nocturni, caries, exostoses; dilapsis usu mercurii omnibus fungis, nunoribus princeps fungorum escharroticis est sanandus.

Hac affectus a syphilide est diversus, ut patet ex ejus historia, licet ut scabies, aliaque genera, hydrargyrosi feliciter curari possit.

2. *Frambæsia Americana*; *Le Pian*, ou *Epian*. Ægri *Pianistes*. C.

Pian apud Nigritas baccam fragrariæ significat, unde nomen morbi, cujus præcipuum symptoma est exortus fungosarum excrescentiarum, colore, figura, consistentia & sæpius mole has baccas referentium; alterum symptoma est ulcus sordidum, a quo morbus incipit; quodque vulgo Mater Pianorum, Indice *mamapian*; nuncupatur; tertium symptoma *craba* dicitur, & est excoratio plantæ pedum vel palmæ manuum, quæ duplicis est speciei, unde dividitur in *crabam viridem* & *siccam*.

Morbus hic est chronicus, contagiosus & periculosus, Nigritis multo frequentius quam Europæis seu Albis familiaris. Chirurgus Monspelieusis *D. Virgile*, qui in Insula Hispaniola seu *S. Domingo* duodecim annos artem exercuit, quique multa millia Pianistarum curare sategit, sequentia mecum de hoc morbo communicavit.

Hic morbus ortum ducit ab ulcere pollicem vel manum circiter extenso, statim superficiario, mucoso, quod a vulgari ulcere vix differt, nisi quod pertinacior fit, nec remediis vulgaribus cedat. Hoc ulcus ubique corporis indiscriminatim, sed frequentius tibiis innascitur; deinde vero ocius, seriusve per totam superficiem corporis plus, minusve numerosi sobolescunt, fungi, qui vel minimi sunt variolosæ pustulæ magnitudine, & tunc ita numerosi sunt, ut faciem & totam cutem qui procul aspiceret, variolam videre sibi videretur; quandoque pauciores sunt & multo majores, ita ut quidam nucis magnitudinem attingant. Hi vero fungi sive minores, sive majores sunt coloris rosei, vel pallide rubri, grandulosi, seu papillis exasperati, muco russescente continuo madidi, nulli ulceri, sed cuti adhærentes; quo pauciores sunt eo utplurimum benigniores; si tantum semptem vel octo prodeant, utcumque deinceps æger adhibitis remediis convalescat, metus est ne morbus latitans pejor revertatur, unde Nigritis mos est horum pianorum exortum uberiorem sodoriferis excitare.

Craba viridis sunt amplæ excoriationes sub pedibus vel in manibus exortæ, pertinaces, nullo tumore, sed eodem colore, eadem forma præditæ, ac si masculus omnino nudus esset; humidæ sunt, sensu exquisito præditæ, & Nigritis, qui pedibus nudis gradiuntur, valde molestæ, marginibus, cute lacera terminatis. Crabæ siccæ dictæ differunt a viridibus, quod in iisdem locis caro fit coriacea sicca, doleus tamen, aspera & albescens quasi farinosa & virgata.

Ulcus *mamapian* dictum, sensim carnes excavat, erodit, & ossa vicina, morbo inveterato, carie, exostosi; articulos vicinos ancylosi, doloribusque noctu recrudescentibus afficit; illa ulcera sunt mucosa, pallida, a nullo caustico escharam admittentia nullo piano, id est fungo onusta, in quo maxime discrepat a morbo yavv Guineensium, quem *D. Virgile* nunquam vidit, licet ex omnibus Africæ regionibus millenos Nigritas advenientes viderit.

Hoc commune est utrique morbo quod semel sanatus, sanitate per tres menses perseverante, homo deinceps ab hoc morbo immunis vivat; nulla febris acuta hunc morborum comitatur; verum ex hoc neglecto morbo, vel non sanato sequitur sæpe macies insignis, phthisisque accedente lienteria lethalis: in inveterato ulcera nova & excorationes crabæ dictæ sobolescunt.

Contagiosus est hic morbus, quippe primo si eodem lecto utatur sanus & pianista, maxime vero si coitus fiat, serpit ab infecto ad sanum hæc virulentia, interea tamen nulla accedunt syphilidis recentis symptomata, qualia sunt ulcuscula, porri, verucæ, bobones, gonorrhœa, &c. nec pudendis potius quam aliis partibus innascitur *mamapian*; unde evidens est morbum hunc a syphilide diversum esse. Alter contagii modus isque frequentior est muscarum interventus; si etenim musca quæ pianistæ ulceri insedit ad sanum deveniat; ejusque vulnusculo cuicumque forte insideat, illud vulnusculum antea simplex & purum in *matrem pianorum* vertitur; dein fungi non in ulcere, sed in facie, brachiis, trunco, aliisve sobolescunt.

Curatio hujus morbi nulla hactenus certa habetur; Nigritiæ fuliginem lebetum æneorum cum succo limonum diluunt, & ope spatulæ hoc magma ulceri & fungis applicant; craba siccas, rigidas, tensas & dolentes sebo inungunt; has & virides pulvere scoriarum ferri, vulgo *machefer*, vitrioli, aluminis, fuligineque cum spirito nitri commixta, tanquam unguento deliniunt, similique modo ulcus *mamapian* dictum curare conantur.

D. Virgile adhibitis octoginta balneis, deinde vero decem pomatæ mercurialis unciis, & ultra duos menses in hydrargyrosi detentis ægris paucis sanitatem restituit. Anglus quidam Medicus in viginti quatuor aquæ fontanæ libris infundebat duodecim salsæparillæ uncias, duodecimque sacchari russescentis libras: hæc soli pec quindecim dies in vase vitreo probe clauso exponi curabat; deinde vero hujus ptisanæ cyathum quater in die ægris offerebat, omni alio potu interdicto; hoc medicamentum cæteris omnibus antecelluit, & *Gooldrinck* dicitur.

Quidam in *Sara* dictus solutionis mercurii in spiritu nitri factæ septem, vel octo guttas ptisanæ de salsaparilla libris duabus admiscebat, & hanc ptisanam pianistis bibendam præbebat, is hujus ope multos quidem sanavit, ast multo plures e vivis eripuit, & ad phthisim deduxit; hoc vero remedii genus valde affine videtur specifico antivenereo *Illustr. Baronis van Swieten*, scilicet sublimato corrosivo, cui tamen successu impar est.

Descriptio hujus morbi a *P. Labat* scripta minime huic convenire videtur, cum dicit enasci in toro corpore pustulas crusta flavescente tectas, renitentes indolenter, extremi digiti cras-

ti crassitie, per totum corpus dispersas, quarum aliæ suppurant, aliæ siccæ sunt & farinosæ.

ORDO QUINTUS.

IMPETIGINES.

Hic Ordo continet morbos cutaneos; chronicos, sæpius contagiosos & virulentos, qui ea ratione *lues* nominari consuevere, ut lues *syphilitica*, *scorbutica*; verum luis nomen etiam tuberibus inditum est, unde *lues rachitica*, *scrophulosa cancrosa* nomen habent. Sub duplici statu successive strages sua edunt omnes illi morbi, scilicet occulto & manifesto, aut ut rectius loquar, vel in illis cutis est *integerrima*, vel est *exulcerata*, aut crustosa, ut exanthematicis phlegmasiis accidit, quæ ratione pyrexiæ acutæ tantum ab hacce classi removendæ sunt; de cætero cutaneæ & contagiosæ, vel saltem epidemicæ vulgo censentur, ut pestis variola, rubeola, ita ut convalescentium ab his morbis status impetiginibus apprime similis videatur.

Hoc est ferre commune omnibus in morbis; ut sanis subjectis inserti vulgo inoculationis via communicari possint. Pendent itaque a seminio quodam, seu *viru*, quod humorum massam fermenti instar potest ita mutare, ut idem morbus in inoculato producatur. Quanto cum successu variola inseratur, hoc nostro ævo satis notum est; ast morbus pecorum cutaneus varioloso affinis, forte idem etiam ovibus feliciter fuit inoculatus apud Carcassonenses; hæc inoculatio morbum fere omnibus imminentem, aut semel experiundum & periculosum, si spontaneus accesserit, reddit innoxium; ast quandoque inferuntur alii morbi cutanei, ut horum exortu a gravioribus morbis æger liberetur; sic cum a tinea, scabie, herpete repressis superveniunt anasarca, phthisis, aliive graves morbi non raro profuit prioribus morbis viam parasse, ut iterum in cute efflorescerent. Sic *Illustr. Deidier* scabosi indusium induendum feliciter præscripsit hydropicis quos nulla alia via morti eripuisset.

Ut singularis indolis venenum hisce morbis contagiosis originem præbet, ita singularia antidota, quæ summi Numinis est providentia, horum plurimis sanandis apta, sunt, ut *scabiei* sulphur, hydrargyrum, *syphilidi* hydrargyrum, coris cærulea, Lobelia cardinalis, guayacum officinale, cala-guela, &c. *scorbuto* citrus medica, cochlearia officinalis; *cancro* conium maculatum, atropa belladona; horum etiam multis solanum dulcamara, smilax china, smilax salsaparilia, &c. profuere.

Horum antidotorum moleculæ virulenti principii moleculis adhærent ob aliqualem tum congruentiam, tum affinitatem, seu gravitatis specificæ similitudinem, ex qua adunatione resultat mixtum innoxium, aut quod cum humore quodam excrementitio nuptum foras e corpore amandatur. Sic sublimatus corrosivus multo hydrargyro saturatus abit in medicamentum salubre, quod prius erat venenum atrocissimum.

Hæc diversa virulentiæ genera sopiuntur, aut mitigantur medicamentis edulcorantibus & diluentibus; sic syphilis, scabies, cancer, scrophulas, &c. repetitis balneis domesticis, nec non lactis usu diuturno sedantur, unde conjicimus virus aqueo vehiculo dilutum cum urinis & sudore partim excerni, aut ejus moleculas salinas, acres lactis macilagine obvolvi.

Horumce morborum plurimi novi sunt, & ex exteris regionibus ad nos allati, vel adhucdum exotici. *Advena* sunt apud nos syphilis, scorbutus, rachitis: *Indigena* scrophula, cancer, scabies, tinea: *Exotica* sunt frambæsia, elephantiasis, lepra, trichoma, &c.

Fere omnes illi morbi, si excipiamus eos quorum cognita est antidotus, insanabiles sunt, aut pertinacissimi; phlegmasiæ exanthematicæ quem semel dimisere fere nunquam iterum impetunt. Sic qui a peste, rubeola, variola convaluere, nunquam, aut fere nunquam hos morbos incurrunt; verum non eadem est prærogativa eorum qui syphilide, scabie, scorbuto, aliisque impetigibus affecti sunt; pluries enim eodem morbo labore possunt.

XXVI. SYPHILIS, *Verole.*

Qui post impurum concubitum laborant ulcusculis genitalium sæpius gonorrhœæ suppressæ succedentibus, vel bubone, cristis, condylomatis circa vulvam, podicemve, dein pustulis per cutem dispersis, rubro-lividis, medio exulceratis, vel crustosis, ac successu temporis doloribus nocturnis, faucium, narium ulceribus, &c. illi syphilide vel recenti, vel inveterata laborant.

Si vero desint hæc mala cutanea, & virus lactendo, osculando, concumbendo, sine coitu, quovis modo susceptum fuerit; sint autem alia symptomata, ut osteocopus, ophthalmia, hectica, leucorrhœa, phthisis, &c. hi morbi syphilitici, aut venerei quidem nominantur, ast improprie syphilidis nomine insigniuntur, licet a viru venereo pendeant.

Nec existimandum est morbos qui ab eodem principio subolescunt, si in diversis organis resideant, ejusdem generis esse; concedunt enim omnes Medici peripneumoniam, hepatitidem, nephritidem esse morbos diversorum generum, aut ab eodem principio, seu inflammatoria sanguinis diathesi, dependeant, defectu ejus distinctionis, nullam ideam fixam syphilidis, nullam hysteriæ, scabiei, &c. definitionem tradere possibile est.

Syphilis diversa apud diversas gentes synonima

nima obtinuit; Vide *Prolegomena Tomi primi pag.* 29. Nomen oritur a *syn* cum, & *phileo* amo, seu ab amore mutuo. Morbus est novus ab Insula *St. Domingue* in Europam delatus; Hispani ex America reduces ad obsidionem Neapolis perventi, eam mercem inde per Europam diffundere anno circitet 1496. Ratione analogiæ hujus morbi cum aliis cutaneis. *Berengarius Carpensis* ad Hydrargyrum huic applicandum inductus fuit.

Cum *Cheynens* adhucdum juvenis percepisset modum vere mechanicum cum quo hydrargyrus sanguini mixtus ejus partes viscosas dissolvit; is symptilicum virus lympham in floccos viscidos, crassos inspissare finxit, cique proprietati commentitiæ hujus vitus totam vim adscripsit; *Astrucius* vero illud virus acidum corrosivum supposuit, & exemplo sublimati corrosivi, qui additio multo hydrargyro mutatur in sal innoxium, existimavit virus venereum simili modo per hydrargyrosim extingui.

Hactenus nobis cognitam speciem syphilidis tantum descripsimus, vanerea scilicet; verum sunt & aliæ species exoticæ non satis accurate descriptæ, quæ ad hoc genus attinere videntur, quæque ab hac differunt ex eo quod more syphilidis nostratis inveteratæ genitalia non afficiant.

1. *Syphilis venerea*; *Lues venerea* Astrucii; *Scabies venerea* Lockeri; *Verole commune*. A.

Ea est quæ sæpius ab impuro concubitu oriunda gonorrhœæ intempestive suppressæ supervenit, ulcuscula, phimoses, testis tumorem, bubones, ficos, cristas, &c. dum recens est; excitat; deinceps vero pustulas crustosas passim in toto corpore, varos, seu coronam veneris in fronte, ulcera in facibus & naribus, gummata, & caries in ossibus capiris, dolores noctu exacerbantes cum hectica, aliaque symptomata his connexa producit.

Differt hæc syphilis ab elaphantiasi ex eo quod syphilis initio genitalia afficiat; utraque quidem ossa carie afficit, contagiosa est, fœtorem oris & narium ob harum partium ulcera inducit, sed in syphilide non deficit sensus tactus in partibus. Differt a lepra quod sint in lepra verrucæ vel tubercula dura, crustacea, sicca, corymbosa, digiti crassitie per faciem & corpus dispersa, quadoque genitalia initio afficiat hæc syphilis, non vero lepra. Limites inter has diversas impetigines assignare difficile est; tum quia lepra & elephantiasis raro hodie videntur, tum quia diversæ illæ virulentiæ non raro mixtæ aut combinatæ reperiuntuc in eodem subjecto.

Ad curandam syphilidem antidotus hujusce virus ita est administranda, ut pacate totam sanguinis massam subeat, maxime vasa lymphatica ac ossea penetret, & sine ulla sensibili evacuatione virus corrigat seu extinguat, quod ut obtineantur & parca dosi interpositisque moris illa administranda, ac ea auxilia præmittenda sunt, quæ sanguinis fervorem, acrimoniam, viscositatem, solidorumque erethismum emendant; quo autem virus est antiquius, & sua indole acrius, efficaciusve, eo magis hisce cautelis insistendum est: dentur enim virulentiæ aliæ aliis acriores aut obstinatiores, ut si virus syphilidis cum scorbutico, herpetico, scrophuloso combinetur, atque quo diutius corpori adhæsit, eo altius ut ajunt in partes cartilagineas & osseas sese insinuat, ex quibus difficilius eradicari potest.

Hodie tutissima methodus sanandæ syphilidis est hydrargyrosis, id est, litus mercurialisis seu inunctio pomatæ Neapolitanæ, quæ paratur ex unciis tribus hydrargyci purissimi in terebinthinæ pauxillo extincti, & exungiæ porcinæ unciis sex accurate per attricum commixtis: præmissa phlebotomia, & catharsi; æger recenti syphilide contaminatus & u'cuscula *canchres* dicta, bubonem, vel alterum symptoma patiens quotidie balneum tepidum domesticum semel vel bis ingreditur; præmissis viginti aut triginta balneis, & si opus sit jusculis refrigerantibus, iterum mediante altera phlebotomia & sequenre cathatsi, ad litus mercuriales paratuc; illi vero litus fiunt in tota cute, excepto capite & parte antica pectoris ac abdominis, nisi ibi loci fuerint virus localis indicia: ad totius corporis inunctionem pomatæ unciæ circitet octo vel novem adhiberi consuevere, quælibet inunctio a drachmis duabus ad sex pomatæ Neapolitanæ ascendit, & inter utramque, dies una, duæ, vel tres interponuntur, ita ut si vel pyrexia vel oris calor, rubedo, ptyalismus, accedant, majores moræ aut parcior pomatæ dosis adhibeantur, nullum autem est nisi tædii aut temporis impensi periculum, si majores moræ sint & doses minores; a nimia vero festinatione gravia possunt induci symptomata, ut cynanche cum linguæ tumore & exertione, dysenteria, pyrexia, acuta, cum ptyalismo, unde hydrargyrum foras e corpore elabitur, & inanis luditur opera. Prima die calide inungitur drachmis duabus, vel pluribus pes alterutec per semi-horam, dein udone tegitur, tertia die alter pes similiter inungitur post triduum tibia similiter una, post triduum altera, tibialibus similiter induenda & ita procedendo ad femora, nares, dorsum, brachia, ita ut eadem fere cutis extensio singulis vicibus inungatur, & linteis, inguliisve ad morbi finem non deponendis tegatur, nisi symptoma grave superveniens jusserit. Interea æger eadem aeris temperatura fruatur, quæ vere vel autumno dari consuevit. & utatur diæta mediocri, humectante ac refrigerante, largo scilicet potu ex decocto hordei & quater in die lacte vaccino vel puro vel forma offæ cum pane aut cum oryza cocto: si vero febris

febris accesserit aut festinet nimium Medicus in usu hydrargyroseos, maxime eum aliquantulum cura proceffit, jusculis cremoribusque tantum utendum est; atque huic methodo, & inunctionibus insistendum usquequo symptomata syphilidis evanuerint, ut gonorrhœa, ulcuscula, bubones, phimosis, fici, dolores &c. si quæ vero sint obstinatiora quæ chirurgicam opem requirant, ut phimosis, bubo suppurans, verrucæ, pori, operationes durante ipsa hydrargyrosi instituendæ sunt: verum sunt morbi syphilitici, qui etiam sanata syphilide perseverant quandoque, ut gonorrhœa, exostoses, paralyses, cophoses, ectoropi, qui propriis remediis deinceps sunt impugnandi; si illito toto corpore, syphilis non evanescat, in linteis hydrargyro inunctis aliquandiu quiescat æger, & his irritis, iterum ad novos litus confugiat; demum sancto vulgo phlebotomiam & catharsim iterum adhibere mox est; inde balneo eluendus & pristino sanorum regimini restituendus est æger.

Est & hodie altera methodus minime spernenda quæ a *Keisero* inventa consistit in usu pilularum ex sale quodam mercuriali hactenus atrano confectarum quæ quotidie vorantur aucto in dies numero, per mensem unum & semissem; illa quidem methodus nec præparationes tædiosas, nec ægrum cubiculo calido constanter incarceratum supponit, atque licet oris phlogosim passim excitet; in multis circumstantiis priori videtur vel æquiparanda, vel anteponenda, si longior usus ejus felices & constantes successus confirmet.

Verum de syphilidis & syphiliticorum morborum cura absolutissimus *illustrissimi Astrucii liber de lue venerea* est consulendus; hic enim summa rerum capita tantum attingere nobis licet, ne in molem nimiam liber excrescat.

Aliæ syphilidis species a venerea differunt quod non afficiant genitalia, verum viru venereum lactendo, osculando suscepturn genitalibus etiam pareit, & non minus syphilidem procreat hydrargyrosi curanda; hujus itaque diagnosis obscura manet, aut vix scriptis potest dilucidari, sunt enim in praxi plurima quæ longo usu & acri instinctu cognoscuntur, nec ullis terminis accurate definiuntur.

In syphilide ulcera & caries ac exostoses inducente seu inveterata, confert sæpissime remedium *illustriss. van Swieten*, seu mercurius sublimatus corrosivus, cujus grana sex in duodecim spiritus vini unciis solvuntur, & hic spiritus vini ad cochlear unum aut alterum sumitur superbibendo decoctum emolliens, ut radicis althææ; hoc semel in die vel bis per menses continuatur, eodemque spiritu vini ulcera eluuntur. Hoc remedii genus plus valet in syphilide inveterata, cariosa scilicet & exulcerata quam in recenti, & valde affine est remedio frambœsiæ Americanæ dudum in Insula Hispaniola usitato.

In syphilide exulcerata, cariosa, quæ hydrargyrosim ac trageas Keiseri elusit convenit usus sublimati corrosivi more Swieteniano; quibus irritis diætæ albæ, jusculis incrassantibus & diluentibus insistendum; juvat tamen quandoque panaceam, pilulas mercuriales, ligna sudorifica similiaque experiri antequam pro insanabili æger derelinquatur.

2. *Syphilidis Polonica*. Vide Stabel. de plica histor. 1am.

A viru trichomatis latente oriuntur phænomena quæ viru venereo incauti facile adscriberent, ut dolores lancinantes capitis & artuum, continuo per annum torquentes, in naribus & faucibus ulcuscula sordida, nec non nodi & tubercula dura in manibus; pedibusque dispersa; si vero in his casibus adhibeatur hydrargyrosis malum pejus evadit, ossa narium cariosa evadunt, fauces, uvula putredine exeduntur; sudor fœtidus & capite emanat, inquinamenti venerei nulla est suspicio, imaginatio vitiatur, appetitus depravatur, ungues scabri evadunt.

Curatur hic morbus medicaminibus plicam latentem a matre sæpius in utero mutuatam, evolventibus, ut sudoribus, catharticis ineus, extus vero decocto lycopodii, quo caput fovetur.

Hoc virus quandoque per annos multos latet in sanguine ut venereum, deinde neglectum symptomata plura venereæ syphilidi affinia inducit, ut ungulum lapsum, marasmum, narium erosionem, cephalæas, syrigmum, amaurosim nec non apoplexiam, quæ omnia quandoque contagio suscipiuntur mala ut accidit pharmacopolæ cujus historiam refert *Stabel. differt. citata histor.* 2a. maxime si plica fuerit abscissa. A vitu plicoso ut a Rachitico fiunt luxationes, fracturæ, carie diversorum ossium, vide *Stabel. differt. histor.* 1a. *& undecima*.

Ista species syphilidis contagiosa est, & a concubitu cum plicosis, nec non jure hereditatis a parentibus in prolem transfertur; differt tamen maxime a syphilides venerea, quippe ejus virus in liquoribus seminalibus minime sedet, nec per coitum propagatur, nec genitalia afficit, sev ut virus venereum antiquum ossa corrumpit, dolores ossium creat, ossa cariosa & fragilia reddit.

3. *Syphilis Indica: Lues Indica* Guill. Pisonis; *Bubas* Hisanis; *Mia* Brasilianis.

Licet cum syphilide Europæa in quibusdam conveniat tum accidentibus tum curatione, ab ea tamen maxime differt; hæc non tantum ab impuro coitu & hereditate, sed ex leviori attactu nec non ex alimento fœtido, salso; potusque rancido & corrupto oritur, facilius curatur, citiusque contaminat, apud Afros, Americanos, advenas, indigenasque infestat.

Curatur decoctis salsæparillæ & *caarobæ*, præmissis balneis; si negligatur, dolores imo caries inducit. Ulcera pura, sed ab Europæis pro incurabilibus derelicta, curata vidit *Piso* unguentis quorum basis erat succus tabaci cum camphora & spiritu vini.

De syphilide Indica, Molucana, Americana, vix certi quidquam proferre possumus, cum Medicina in hisce-

mersas inflammet & epidermidem auferat, medullam ossium liquefaciat.

Cruor in cute effusus maculas lividas, nigrasve efficiens resolvitur; unde si incipiant flavescere maculæ in ambitu, mox color diluatur, bonum signum est,

Curatio generica. Indicantur, 1. ea auxilia quæ liberam humorum putridorum excretionem juvant per alvum, renes, cutim, ne ab hujus virus stagnatione major & acrior corruptio fiat; 2. ea auxilia quæ hujus virus correctionem diluendo, edulcorando, vel specifice destruendo, moliri possunt.

Auxilia diætetica. Victus sit ex vegetabilibus recentibus quibuscumque, ast si possibile est ex acetariis refrigerantibus & acidis, sed copiose assiduo sumptis; inter oleracea laudantur lactuca, endivia, brassica, avena, hordeum; inter acida præstant limones, citri, aurantia, grossularia, acetosa, portulaca, pyraceum, pomaceum, vinum album; inter edulcorantia lacticinia omnia, cremores ex oryza, avena, hordeo, sagou, panis triticeus, bene coctus, carnes recentes.

Inter acria cæpa, allium, porrum, fumaria, sysimbrium aquaticum, cochlearia officinarum, armoracia, synapi, cardamindum, beccabunga, sedum minus, raphanus, menianthes; optimum est vesci ægrotantes jusculis & offis ex carne juniorum animalium, aut quavis recenti; non salita, sumove exsiccata, cum multis vegetabilibus, partim acidis, aut alkalescentibus, partim insipidis & oleraceis.

Auxilia gymnastica. Æger aerem humidum, frigidumque vitet, jaceat in locis siccis; aere calido, vestimentis non humidis utatur, exercitio moderato fruatur, omni ope perspirationem restituat; ad hunc finem animæ tranquillitas, libertas, lætitia maxime conducunt.

Auxilia chirurgica hic nulla fere sunt, phlebotomia valde noxia est in scorbuto inveterato pessima.

Auxilia pharmaceutica optima ex vegetabilibus instar alimentorum assumptis repetuntur; ast in diversis morbis scorbuticis diversa sunt; maxime vero condurunt quæ alvi laxitatem excitant, ut tamarindi, pruna, apozemata, juscula ex oleraceis, cremor tartari; que perspirationem juvant, ut aqua picata, *l'eau de goudron*, decoctum juniorum ramorum abietis piceæ; quæ urinas movent, ut oxymel scillicicum, quod parca dosi, sed pluries in die assumptum, ita ut intra diem uncia una circiter hauriatur, quo eximio medicamine alvus laxatur, dolores mitigantur, omnes excretiones juvantur.

Narcotica nocent maxime, utcumque dolores sæviant; vires enim prosternunt, cruorem dissolvunt; metallica omnia vitanda, imprimis hydrargyrum, ferrum, antimonium; nocent & cathartica fortia, aut mediocria, sola prosunt eccoprotica.

Ad os eluendum oleum vitrioli ad guttas decem ter in die in vehiculo, & gargarismus hoc oleo acidulatus præstant ceteris; deinde prosunt succus limonum, aurantiorum, folia cochleariæ, sysimbrii aquatici, &c. vide *Stomacacem*. Alternis vero sudor protitetur initio sumendo bis, vel ter in die grana 12. pilularum scilliticarum, vel bolum ex theriaca & camphora, superbibendo ptisanam ex lignis sudorificis; hæc remedia sedato etiam morbo diu sunt continuanda, ut recidiva vitetur.

Lactis potissimum caprini serum, sale polychresto parva dosi addito, succis antiscorbuticis medicatum, optime convenit ad sanguinem lixivio acri per renes depurandum; postea vero lac integrum reliquias edulcorat.

Balnea tepidas plantis aromaticis incoctis, modo nullus sit hæmorrhagiæ metus, diaphoresim juvant, humores diluunt, & stuphis vulgo ad sudorem eliciendum adhibitis, præstant; ex scorbutis sequentibus quatuor frigidi, quintus calidus & dolorificus est.

d. Scorbutus lividus Abraham. Nitzsch. tract. theoretico-practic. de scorbuto exercitus Russici 1747.

Hæc species notatur magnis vibicibus nigrescentibus circa tibias & articulos, non circa palpebras, & in ipso albo oculorum, oculi tument, rubent, & ophthalmia chemosi laborant; gingivæ valde tumente; decolorantur, remollescunt, expressæ fundunt ichorem flavum, fœtidum; parotides tument; urina intense rubet; cutis vibicibus obscuris, subrubris, vel lividis virgata cum febre & acutis doloribus, hujus speciei character est. Viguit vero VViburgi & Petropoli annis 1732. & 1733.

e. Scorbutus petechialis Abrah. Nitzsch.

Maculæ magis atro rubræ, dein brunneæ & subflavæ, exiguas lentes, vel petechias referunt; hinc dolor cutis quæ in parte tibiarum antica, & circa malleolos his afficitur; interea genua a vibicibus subrubris non sunt immunia; harum partium tumor & dolor, ac pulsus frequentia crescunt pari passu quo macularum rubedo intenditur, gingivæ minus spongiosæ quam in scorbuto livido, ast superius excoriatæ, urinæ rubræ, genas intus obsident verrucosa tubercula, quandoque fungosa, quarum alia versus fauces producta; sputa frequentiora, anhelitus fœtidior, crotaphites musculus infra zygoma quandoque tumet, nunquam vero parotides; viguit in castris Ust-Samaræ anno 1737.

f. Scorbutus pallidus Abrah. Nitzsch. Duæ varietates.

Nullæ in hac specie sunt maculæ, viget phlegmatia pallida, quæ sensim flavescit auriginis instar, dum viget lymphæ rancíditas, adeps sebi instar induratur; tunc autem brachia & tibiæ mire tument & indurantur; observantur supra manus & tibias concretiones tophaceæ; genæ magis inflantur, genus magis contracta, gingivæ minus molles, minusque putridæ, quandoque ex angulo mandibulæ inferioris excrescunt fungi, maxillæ invicem apprimuntur, parotidibus, crotaphitis & masseteribus simul quan-

quandoque induratis; hinc *scorbutus pallidus tophaceus*.

Cum vero serum vappidum in textu cellulosо cumulatur, anasarca scorbutica est; si in pulmonibus, asthma & hydrothorax scorbuticus; si in abdomine, ascites; si intestinis, diarrhœa, atque cum acrior evadit hæc lympha, dolores erodentes sparsim dirissimos inducit; at non vigent magis quam ubi costæ sterno junguntur; hinc dira pleurodyne caries costas ita corrumpit, ut ipsæ secedant a cartilaginibus, unde quidam strepitus inter respirandum, sed prius asthma spasmodicum, suffocans, diarrhœa colliquativa, & torminosa, vel ascites lethalis; hæc species *scorbutus pallidus muriaticus* dicitur; in genere vero scorbutus pallidus aliis est diuturnior, cum tota æstate, & usque ad autumni finem perduret. Tophaceus observabatur Borgo in Finlandia 1742. & muriaticus Aboæ 1743.

g. Scorbutus ruber Abrah. Nitzsch.

Debilitas extrema, cutis admodum rubra, genæ tumidæ & pendulæ, cachexia profunda, gingivæ maxime fungosæ, putres, fœtidæ, purulentæ, genua contracta; hæc species etiam lenta in castris Ust-Samaræ observata.

h. Scorbutus calidus Abrah. Nitzsch.

Nulla intumescentia, corpus potius macilentum, gingivæ nec fungosæ, nec fœtidæ, sed calent admodum, ita dolent & turgent, ut levem tactum æger non toleret, dolores non ita fixi ac in scorbuticis frigidis; æger continuo querulus statum suum suspirando deplorat, febre exacerbante anomala affligitur; dolores vagi nunc dorsum dimittunt, & dimidium caput vel integrum, necnon collum & dentes excruciat, vel illico intra vel extra thoracem se proripiens orthopnœam & pleurodynem excitat: si vero fixi sint, abdomen colicis, nephralgia, ischuria & spasmis extrema torquet; genua valde rigida, & contracta, minus tamen tumida & inflammata quam in scorbutis frigidis, nullæ maculæ; urinæ demum ac febris hanc speciem distinguunt; urinæ scilicet sedimentum crassum & arenulosum, atque pellicula tenuis, alba, adiposa, supernatans. Observata VViburgi est hæc species.

XXVIII. ELEPHANTIASIS; *Elaphas* Levretii lib. 6. Plinii hist. natur. lib. 26. cap. 1. *Elephanti morbus* & *Elephantiasis* Aretæi de morbis diuturn. lib. 2. cap. 13. *Lepra Arabum* vulgo, *Ladrerie*. Ejus varietates *Satiriasmi* ac *Leontiasis* nomine insigniuntur. Ægri *Elephantiaci*. Gall. *Ladres*, *Elephantiques*.

Morbus est Ægipti endemius, nunc in Europa exoletus, chronicus, contagiosus, cujus symptomata characteristica sunt, 1. cutis elephantina, dura, unctuosa, hic & illic crassa, rugosa, rimosa, aspera, anserina, nigricans, pilis destituta; 2. stupor, anæsthesia potissimum in tibiis, manibusque acus puncturam vix sentientibus; 3. deformitas faciei horrenda, genæ atrorubræ, rugæ frontis leoninæ, aspectus fixus, oculi rotundi, nasus resimus, nares fœtidæ, crassæ, intus obstructæ, rictus satyrorum; mentum complanatum. His adde vocem nasalem, raucam, mores dolosos, malos, somnia terrifica, gravitatem corporis, pustulas siccas & vitiliginem, scissuras, seu rhagades in pedibus, catiem vomeris, glandulosam dispositionem, urinam jumentorum, aliaque bene multa apud *Gordonium*, *Marcellum Donatum*, aliosque autoptas invenienda.

Hic morbus uti syphilis, aliique hujus ordinis, cum inveterascit exulceratur, ossa cariosa reddit cum fœtore horrendo, mediantibus his miasmatis contagiosus est, ulcere & carie delabuntur extremæ partes, ut digiti pedum, manuumque.

t. Elephantiasis Orientalis; *Morbus sancti Lazari* Aretæi de morbis diuturn. cap. 13. Prosper. Alpini de morbis Ægyptiorum; *Lepra Arabum*. C.

Ea est quæ ex oriente, tempore migrationum in Palæstinam Religionis causa institutarum, in Europam secunda vice allata fuit, & ducentis abhinc annis exolevit; ea vero minime a lue syphilitica ortum duxisse censenda erat, cum hæc lues tunc temporis nondum in Orientem, nec in Europam irrepsisset.

Hanc tribuit *Alpinus* piscibus lutulentis quibus vescebatur Ægyptii, iisque saliris, & aquæ cœnosæ quam potabant. Symptomata hujus morbi alia in incubatione, alia in vigore, alia in fine. 1. Elephantiasis occultæ signa sunt, juxta *Gordonium Professorem Monspelliensem*, color faciei rubens, vergens ad nigredinem, anhelitus immutatio, vox raucescens, capilli graciliores & rariores, perspiratio & anhelitus subfœtidi, motes melancholici, mali, dolosi, somnia terrifica, ephialtes, in quibusdam pustulæ scabiosæ, & morphæa per totum corpus, fœditas cutis, sed nondum corrupta figura corporis, *æger non est judicandus ad separationem*, seu mittendus ad Lazaretum, *sed est fertissime comminandus*.

2. Signa infallibilia manifestæ elephantiaseos sunt depilatio superciliorum, eorum crassities rotunditas oculorum, dilatatio narium exterius, & coarctatio interius cum dyspnœa, accedit vox nasalis, color faciei luridus, lucidusque, vergens ad fuscedinem mortificatam, terribilis aspectus faciei, fixus intuitus, gracilitas & contractio lobi aurium; ex concursu aliquot signorum æger elephantiacus judicatur; sunt autem plura minus constantia, v. gr. pustulæ & excrescentiæ, consumptio musculorum, potissimum illius qui est inter pollicem & indicem, insensibilitas extremitatum, scissuræ & infectiones cutis, contenta in sanguine nigra, terrea, aspera & arenosa, & multa alia ab Auctoribus relata.

3. Signa lepræ inveteratæ sunt corrosio & casus vomie-

vomeris, unde nasus deprimitur; rhagades pedum & manuum, eorumque casus: crassities labiorum; dispositio corporis glandulosa, qualis in suibus leprosis; dispnœa, & vox rauciloqua, catulina; faciei aspectus terribilis, colorque niger, pulsus occultus, parvus: his addit *Gilbertus* cutem lucidam & firmam ad instar corii politi, distorsionem juncturarum, facilem refrigerationem cutis, ejus insensibilitatem, aut stuporem cum sensu formicationis; nasi, oris, oculorum distorsionem, veneris appetitum ardentem. Plures hujus morbi varietates, ut si Arabibus credamus, sunt species quarum nomina & signa ex *Gilberto Anglo* mutuabimur loco lepræ elephantiasim nominando.

2. *Elephantiasis legitima; Lepra elephantia* Gilberti compend. medic. lib. 7. fol. 1337. Species in portu Martigues Gallo Provinciæ hodietnum endemia. Journ. de Med. Aout 1765. p. 558.

Melasicterus seu color faciei & totius corporis lividus, nigricans, ruborve turbidus, seu maculosus ex levi de causa accedens. Aspectus horridus, oculis rotundis, palpebris corrugatis, cutis universalis dura, squalida. Anæsthesia major quam in reliquis speciebus. Scrophula copiosa, strumis duris, lingua granulosa. Ægri tristes, famelici, constipati, cute unctuosa. Supercilia arcuata, nares constrictæ. Manus, coxæ, pedes nodosi, musculi consumpti, pustulæ duræ, turpes maculæ, verrucæ nigræ. Labia, nares, frons rugis exarata. Impotentes sunt ad gradiendum & ad opera solita. Fissuræ & separationes crebræ. Urina glauca & tenuis, sanguis niger & densus.

3. *Elephantiasis leonina. Lepra leonina* Gilberti Angli; affinis est lepræ allopiciæ dictæ, procedit a regimine calidiori, ut piperatis, alliatis, vino, &c. C.

Adest superciliorum depilatio; facies ac totum corpus flavescit ac rubet; est dolor pungitivus in palpebris, oculorum instabilitas, tremulus motus ac rotunditas; nares sunt constrictæ ac compressæ; vox est gracilis & aspera quasi cantellorum; rhagades labiorum, crepatura cutis ac omnium juncturarum in manibus, pedibusque separatio; pedibusque separatio, cutis diversis maculis adinstar leonum est variegata; gingivarum adest corrosio ac eruentatio a levi pressione, ægri sunt sitibundi, clamosi, veneri addicti, iracundiores cæteris; pectoris constrictionem, corporis gracilitatem, veneris stricturam patiuntur.

Impetigo, serpigo, morphæa rubra vel crocea accedunt, ea inveterascente corroduntur extrema, sanguis fluxilis est, difficulter coagulabilis, progressus morbi est celerior quam aliarum specierum cura eadem ac allopiciæ lepræ.

4. *Elephantiasis tyria. Lepra tyria* Gilberti. C. Dicitur a tyro serpente, quia in hac cutis facile deponitur, cito enim putrescit cutis & caro adjacens; adscribitur piscibus & lacti corruptis; hanc præcedit pallor faciei, morphæa alba; facies est lucida, supercilium, & mentum pilis carent, nullo sudore diffluunt, oculi parvi sunt, facies surfuracea, cutis humida, squalida, rugosa, unctuosa, alvus laxa; ægri debiles subtumida est facies, nasus crassus, crassa supercilia, palpebræ inversæ, oculis deinceps lachrymosis, nares oppilatæ, gingivæ & labia putrescunt, extremitates digitorum manuum & pedum incrassantur, putrescunt, crepant, finduntur, cadunt, pustulæ abundant, exscreationes & narium emunctiones plurimæ, a scalptu cujusvis partis quasi farina, ac furfur excutitur, cruor est aquosus, glandulæ molles oriuntur, &c.

5. *Elephantiasis allopicia. Lepra allopicia* Gilberti; *alopecia* Græcis, *alopex* vulpes, cui, ait Auctor, supercilia glabra sunt.

Præcedit color faciei ex livido citrino & rubro variegatus, facile mutabilis in pallorem; adest morphæa rubra, sudores multi fœtidi, maxime circa pedes & axillas, oculi obliqui, lachrymosi, rubore suffusi, palpebræ invertuntur & incrassantur, nares obstructæ & depressæ fœtent, e gingivis sanies emanat, imo ex cute, ubivis scalpatur; cutis minus dura, lucida, quasi oleo illita, urina rubra & pinguis.

Ex hac historia sequitur multas fuisse species diversorum morborum qui a viru elephantiaco fovebantur, quas in hoc opere emisimus, quia vix unquam hodie observantur, ut sunt ex *prima* classe vitiligo, herpes, œdema, verruca, exarthrema, loxarthrus; ex *quarta* strabismus, nystagmus; ex *quinta*, dispnœa; ex *sexta* anosmia anæsthesia, paraphonia, asthenia; ex *septima* algor, lassitudo, stupor, pruritus; ex *octava*, satyriasis, panophobia; ex *nona* stomacace, epiphora, scrophula, syphilis, scorbutus, lepra, alopecia, ophiasis, aurigo, & malasicterus, ita ut nullum sit virus, si syphiliticum excipiamus, quod pluribus diversis morbis ansam præbeat, unde a magnitudine *elephantia*, a violentia *Herculeus morbus* fuit nuncupatus.

6. *Elephantiasis syphilitica* Dominici Raymond. Traité des Maladies qu'il est dangereux deguerier, pag. 357. C.

Est ea quæ a viru venereo pendet, ac per hydrargyrosim sanari potest.

Mulier quinquagenaria, temperamenti melancholici, habebat oculos solito turgidiores & rubros cum debili visu, nulla cilia, nec supercilia, labia crassa, tumida, vocem debilem & raucam, nasum depressum, nares patulas, humorem fœtidum exstillantes, frontem rugosam, caput omnino calvum, incessum gravem & tardum a sex circiter mensibus, cum pulsu parvo, debili profundo, auditu obscuro, lobis aurium solito crassioribus, cute omnino glabra sine pilis, lucida, crassa, aspera, inæquali, pluribus in locis indurata, aliquali pruritu in toto corpore, agheustia, anhelitu fordido, capitis gravitate, somno sufficienti, alvo libera; maritus syphilide laboraverat, & hoc solum morbi principium incusari in uxore poterat. Unde adhibita hydrargyrosi intra duos menses ea mulier omni-

omnino convaluit, cutis mollitiem, caput tapillos suos, visus & auditum suam acutiem recuperarunt.

Quod autem elephantiasis orientalis alterius indolis sit, nec a viru syphilitico pendeat, confirmat altera *D. Raymond* observatio qua docet mulierem Massiliensem quæ in Insula Cypro elephantiasim contraxerat hydrargyrosi caute adhibita minime sublevatam fuisse, & eum symptomatis vere elephantiasis post aliquot annos obiisse.

7. *Elephantiasis Javanensis* Andr. Cleyeri Ephemerid. Naturæ Curiosor. decad. 2. ann. 2. 1683. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 531.

Hic morbus novus est in Insula Java, ab anno 1660. Tribuitur usui piscium salitorum, piperis, & radicum ari immoderatissimo.

1. Incipit a tumore tardigrado sed enormi aurium, nec non digitorum, manuum ac peduum, qui & faciem & brachia & crura aggressi hominis figuram mire deturpant, tumores extremorum sensim crescunt, suppurant, & carie ossa corrumpunt, quæ caries in viciniam serpit, nisi pars amputetur; illi tumores sunt duri, scrophulosi, magni. 2. In talis est anæsthesia tanta ut acubus perforati nil sentiant. 3. Similis est sensus abolitio in machulis lividis per cutem respersis, inde sequitur capillorum, barbæ, superciliorum defluvium, quod tamen non omnibus accidit.

Ex icone addita hominis eo morbo affecti melius quam ex descriptione cognosci potest hic mirus morbus, qui ob faciei deturpationem tumores scrophulosos, cariosos & maculas lividas nec non anæsthesiam ad elephantiasim accedit, ab ea vero diserepat ratione mollitiei nativæ cutis; forte novum genus constituit, quod genus morbi sit & quæ remedia conveniant in Insula in qua syphilis est febre vulgatior quærit *Illust. Cleyerus*. Respondeo sublimatum corrosivum more Swieteniano & pillulas de conio maculato more Storckii tentati posse.

8. *Elephantiasis simulata* Ambros. Paræi lib. 24. cap. 18.

Versipellis mendicus præ templi foribus merces suas explicabat, ticam nempe, doliolum ligneum, & crepitaeula quæ elephantiaci manibus concutere soliti erant; facies illi crassioribus pustulis, rubro-lividis conspersa assurgebat; illæ pustulæ ex glutine fabrili erant effictæ; vocem rauceam edebat, laneo collari fauces constringebat ut colorem faciei atro rubrum sibi conciliaret. Paræi frater dolum suspicatus est, & magistratibus mendicum tradidit, qui eum flagris a tortore cædendum judicarunt; tortor vero per jocum non verebatur eum graviter cædere qui elephantiacum professus nil sentiret.

9. *Elephantiasis Indica* Couziet Journ. de Med. Decemb. 1757. C.

In Insula Mascarina nullus morbus magis est isto formidandus simulque incurabilis.

Incipit a maculis paululum tumidis diversi coloris, nunc flavis, nunc rubellis, alias lividis in diversis partibus simul; in habitu corporis multæ glandulæ tument, ægro tamen de cætero vigente. Sensim phalanges pedum & manuum multum intumescunt, unde digitorum usus amittitur. Superveniunt in toto corpore tubercula dura, nec adhærentia nec dolentia, quæ crescunt & in pedibus brachiisque potissimum exulcerantur, & hæc ulcera cancrosa videntur, excepto quod non doleant; digiti pedum, manuumque hinc exedi & destrui solent; jam coryza ægrum adoritur, radix nasi incrassatur, ibi ossa carrosa fiunt, unde sanies fœtidissima emanat, labia intumescunt; frons, cilia, palpebræ elevantur, facies abit in larvam horrendam. Macies marasmodea totius corporis ad ungitur, cutis arida, aspera tactu, callis, maculisque lividis vel nigris respersa, sceleton involvit. Cum ulcera numerosissima, aspectu cancrosa, corpus totum obsident, nulla functio exercetur, inappetentia, agrypnia, cardialgia, nauseæ continuæ cum torminibus, demum sine pulsus mutatione, mori. Sanguis initio eductus optimus videtur, ast provecto morbo nigricat consistentia gelatinæ corruptæ; puellæ hunc morbum ante pubertatem experientes imposterum catameniis carent. Morbus a parentibus in prolem & nutricibus in alumnos serpit, aliunde contagii expers.

Cura. Utuntur Indi catharticis repetitis, emeticis drasticis, hydrargyrum in potu & litu, cum sudorificis omnigenis; his auxiliis depuratur cutis, maculæ quædam evanescunt, quædamque tubercula, sed inde pertinacior atque velocior evadit morbus: causticis etiam maculæ & aperientibus calidis intus sumptis tubercula tolluntur, sed ulcera callosa magis evadunt, totaque pars sensum amittit.

Melius est ad vitandum morbum abstinere ab alimentis calidis, liquoribus spirituosis, ast utendum diluentibus subacidis initio, jusculis aperientibus atque levibus catharticis.

XXIX. LEPRA: *Lepra* Græcorum, non Arabum; *la lepre*.

Cognoscitur ex pustulis verrucosis, duris, crassis, vel squamis siccis in corymbos dispositis, per faciem & corpus dispersis cum pruritu harum pustularum: quædam exulcerantur & dein crustaceæ evadunt; hinc lepra humida dicitur, si prævaleat illarum numerus; secus, sicca aut arida vocatur.

1. *Lepra Græcorum*, *lepre ordinaire*.

Cognoscitur ex duris surfuraceisque tuberculis, verrucosis, seu verrucas crassas referentibus subrubentibus, sine dolore faciem, manus, totum quandoque corpus afficientibus, quæ sensu carent, vicinia tamen pruriginosa; sæpius cutis vicina est subœdematosa, sensu fere destituta, tibiæ phlegmaria tumidæ; hic morbus apud nostrates vix unquam videtur, nisi ægri ex Hispania, ex Oriente, aut ex America huc

huc accesserint. Chronicus est, & sanatu difficillimus.

Hydrargyrosis hunc morbum exasperat, licet quandoque syphilidis suspicio sit; curatur felicius jusculis ex serpente vulgari seu colubro natrice; vel juscula paranda ex pullis viperarum carne saginatis.

Eum morbum etiam aggredi possumus ope bollorum ex calomelani granis sex, camphoræ grano uno, fiat bolus ex conserva rosarum sexta quaque nocte sumendum, superbibendo potionem catharticam vulgarem; diebus vero ab hoc bolo vacuis fiat bolus ex carnis viperinæ scrupulo uno, camphoræ grano uno cum conserva rosarum sumendus hora somni, dein aquæ marinæ semilibram sequenti mane potabit æger, qua methodo intra mensem lepras aridas sanavit Russellus.

Mentagra Plinii nihil aliud est quam hæc lepra mentum & faciem afficiens.

2. *Lepra Ichthyosis* Act. Lipsiæ 1688. pag. 617. *impetigo excorticativa* & *albaras nigra* Avicennæ, Tom. 2. pagin. 244. Stalpart. Centur. II. Observat. 35. Hoffmann. disquisit. pag. 138. Vater Philosoph. Transact. num. 140. Buffon Histor. natur. Tom. II. pagin. 507. des Maladies du Paraguay, Haller Physiol. Tom. V. pag. 13. L.

Est ea in qua diversæ corporis partes teguntur squamis siccis, albidis, successive superincumbentibus, eodem ordine ac modo quo squamæ piscium: illæ, observante *Dovero*, amplæ sunt, & circulo rubro cinctæ apud Asiaticos.

Juxta *Avicennam*, *albaras nigra* nominatur, „ impetigo escorticativa & est scabiositas acci„ dens cuti, aspera, vehemens, & facit squamas „ sicut sunt piscium, cum pruritu; & est de an„ tecedentibus lepram, & est cum malitia. *Avi*„ *cenna cap. 9. de morphaa*.

In observatione ichthyseos Act. Lipsiensium æger non solum squamis piscium instar tectus erat, sed etiam piscium odorem spargebat.

3. *Lepra Indica* Boerhaave consult. 43. *Impetigo Americana* Guill. Pisonis cap. 18. *Empigo* Lusitanis. C.

Cutis hic illic crustacea, squamosa; crustæ articulos & caput præcipue invadunt, de cætero passim in tota cute conspicuæ, & si scalpantur, ichorem album emittunt. Hac specie a pueritia per octodecim annos laborabant mulier in Barbadensibus Insulis nata, hysteralgia & leuchorrhœa affecta cum doloribus vagis totius corporis, præcipue capitis; noctes illi inquietæ, calores subiti invadentes & recedentes; frigoris impatiens vultus olim vegetus, dein pallido-flavus, debilitas crescens, saburra pituitosa in ventriculo.

Curatio. Abstinuit venere & bacco, usa lacticiniis, oleribus farinosis, nulla carne; mitiora antiscorbutica, obtundentia sumpsit; dein usu calomelani & hydrargyroseos passa ptyalysmum, inde crustis liberabatur cutis, dein per mensem usa est decocto lignorum & corticis ulmi, medicamentis viperinis, pulveribus testaceis, sed hyeme repullulavit morbus; vere sequente ptyalismus excitatus mercurialibus, inde recuperata aquas Scarburienses potavit, in mari balnea sumpsit, hyeme vero reversum est malum. Ad diætam lacteam vere confugit, aquas & balnea Bathonica intra mensem adhibuit, sed rursus post sex menses lepra redivir.

Boerhaave tunc præscripsit frictiones ex pannis asperis fumo sulphuris accensi penetratis, ubique corporis: interea triduo ante novilunium & plenilunium purgetur sic: Æthiopis mineralis grana IX, resinæ jalappæ, gr. IV, sacchari, gr. III; scammonii, gran. v. stibii diaphoretici, gran. XIV. fiat pulvis tenuissimus: vespere vero catharsim sequente, sumat aquæ melissæ, unc. II; spiritus vitæ Matthioli, drachm. II, syrupi diacodii, drachm. VI; tincturæ succini, gutt. IX. cæteris vero mensis diebus quotidie ter sorbeat singulis vicibus uncias v. decocti ex radicis bardanæ recent. unc. IV; graminis unc. III; eryngii, unc. II; lapathi acuti, drachm. II; scabiosæ recentis, n. I; corpus exerceat, abstineat a salsis, fumo induratis; & maxime a pinguibus ut lardo.

4. *Lepra Asturiensis* Thiery apud Vendermon. de Journ. de Med. May 1755. pag. 337. *Mal de Rosa* Hispanis. C.

Est lepra scorbutica, endemia apud Asturienses, cum tremore capitis & trunci partis superioris, cicatrice manuum & pedum coloris rosei, collari herpetico, aliisque diris symptomatis.

Potissimum symptoma, quod *la Rosa* vocant Hispani, est crusta arida, nigricans, scabra, rhagadibus variis sulcata, valde dolorifica, visu horrenda, & fœtidissima, cujus sedes est in parte supina manuum vel pedum, non raro in brachiis, cubito, capite, abdomine, huic sunt valde obnoxii Asturienses, qui in valibus præaltis humidis, soli fere imperviis habitant: vere accedit hæc crusta incipiens: a rubore aspero, dein crustaceo; æstate crustæ delabuntur, supersunt vestigia cicatricosa, glabra, rubella, rosacea, pilis nuda, infra cutis libellam depressa, lucida, cicatricis ambustæ partis æmula, hæc vestigia per vitam perseverant, crustæ vero quolibet vere revertuntur & plures simul partes afficiunt. 2. Alterum symptoma non infrequens est collare seu crusta cinereo-flavescens, duos digitos lata, e collo dependens, & bifariam divaricata, cum appendice juxta sternum descendente. 3. Tertium symptoma est tremor capitis & trunci continuus, instar arundinis vento agitatæ. 4. Ardor oris dolorificus. 5. Lingua sordida. 6. Plyctænæ labiorum. 7. Cardialgia a debilitate stomachi. 8. Asthenia universalis, non tamen lecto affigens, gravativa, potissimum in cruribus, unde inertia. 9. Calor lecti ipsis intolerabilis est, frigus tamen eos minime juvat, mœror est continuus; sine

ſine ratione & mentis compotes clamant quandoque & vociferantur.

Hactenus ſymptomata omnibus ferme ægris communia retulimus, rariora vero ſunt paraphroſyne fugax, ſenſus alterutrius jactura, ut aghcuſtia, anæſtheſia partialis, cruſtæ, ulcera, eryſipelata in diverſis locis præter aſſignata, febres anomalæ, ſomnus inquietus, cutis decolor & primus gradus elephantiaſeos.

Morbus terminatur aſcite, ſcrophulis, vel atrophia; ac æſtate ſupervenit non raro melancholia errabunda, quæ in deſperationem conjiciens ipſis ſæpe lethalis eſt.

Incurabilis cenſetur hic morbus: juvat tamen 1. diæta lactea; 2. butyrum intus & extus adhibitum; 3. pilulæ ex croco martis, æthiope mercuriali, antimonio crudo & balſamis; 4. interpoſita cathartica: hæc refert teſtis *Illuſt. Thiery D. M. Pariſ.*

5. *Lepra Herpetica*, *Dartres encroutées*, *lepre humide*.

Cognoſcitur ex herpetibus cruſtaceis, ſquamoſis, albis, hyeme majoribus, & ſuppurantibus, noctu intolerabiliter prurientibus, brachia ambo uſque ad carpum, ambo femora, tibiaſque uſque ad pedes quandoque tegentibus; ſcalptu cruentatur hæc lepra; poplites & cubiti vix flecti poſſunt, præceſſerunt non raro tineæ malignæ.

Adverſus hunc morbum valet hic proceſſus curatorius: 1. vena ſecetur; 2. catharſis inſtituatur; 3. juſcula decem ſumantur cum ranis & uncia una ac ſemiſſe carnis colubri natricis, beccabungæ & cardamindi foliis; 4. ingrediatur æger balneum per decem dies iterandum, bibendo libram ſeri lactis; 5. iterato purgatus juſcula priora repetet, 6. & iterum purgatus balnea iteret; 7. juſcula dein ex teſtudine & cancris cum ſyſimbrio & cichorio ſumat, 8. juſculis finitis purgetur & balneis utatur; 9. poſt ſufficiens intervallum aquas ſulphureas Euzetenſes per novem dies ſumat, eaſque poſt octiduum iteret, & ſi ea methodus non ſuffecerit, ad litus mercuriales deveniendum erit.

6. *Lepra malum mortuum*; *Malum mortuum* Gordonii lilium path. 1. rubric. 3. Aſtrucii de tumoribus lib. 1. pag. 401. *Le mal mort*. L.

Cognoſcitur ex puſtulis cruſtoſis, magnis, fœdis, ſine ſanie, cum quadam inſenſibilitate & turpi aſpectu, in coxis & tibiis frequentius evenientibus. *Gordon*.

Mihi apparuit ſub forma poſtularum monetæ majoris aut minoris magnitudine, in brachiis, femoribus, raro in facie: hæ puſtulæ lineam & ultra craſſæ, ſunt ſiccæ, diſtantiſſimæ ab invicem, cruſtoſæ, obſcuri coloris, ſine dolore, fixæ, pertinaciſſimæ, vix pruriginoſæ, his elapſis cutis infra eſt granuloſa, non exulcerata, rubra.

Immerito hic morbus inter herpetes cruſtaceos habetur, lepræ magis affinis eſt. Religioſæ orphanotrophii Monſpelienſis, ſine ullis cauſticis, hunc morbum ſanare conſueverunt, eodem modo quo ſanatur tinea maligna, ſcilicet per picationem ſeu dropaciſmum.

XXX. SCABIES; *Pſora* Græcis; *Itch* Anglis; *Regne* Occitanis; *Gale*.

Cognoſcitur ex puſtulis exiguis, lentis aut grani milii circiter magnitudine, ſcalpendo ruptis, & dein cruſtoſis, inſigniter prurientibus, manus potiſſimum infeſtantibus, contagioſis.

Hæc lues incipit in digitis, eorumque interſtitiis; adſunt phlyctænæ ſeu veſiculæ acri ſero plenæ, rubellæ, calentes, quibus per ſcalptum ruptis ſuccedunt cruſtæ ſiccæ cum exiguis rhagadibus & pruritu importuno; ſi puſtulæ una aut altera linea in diametro non ſint minores & diſcretæ, ſcabies eſt *humida vulgaris*; ſi grano milii circiter æquales, denſæ, dolentiſſimæ, intenſius rubræ, ſcabies eſt *canina* vel *herpetica*.

Hic affectus vel ſponte oritur & partes frigori expoſitas, ut manus, genua, cubitum potiſſimum afficit, inde per corpus diſpergitur; ſæpius contagio immediato ſuſcipitur, ſordidis, ruſticis, montium incolis & juvenibus familiaris.

Differt a pruritu per puſtulas; in pruritu enim ad ſummum cutis eſt leviter aſpera, non puſtulis excſa. Differt a lepra quod tubercula cruſtoſa, verrucoſa, multo latiora, & altiora potiſſimum in facie, eaque hic illic ſparſa, vel ſquamoſas poſtulas gerat leproſus.

Scabies utcumque pruritu moleſtiſſima ſit, nullum vitæ periculum importat; maxime ſi topica ſit, nec ſanguinem alte infecerit virus; imo datur ſcabies critica & ſalutaris in morbis gravioribus, ac apud Indos ſcabioſi a pluribus aliis morbis immunes ſunt; inoculata graves quoſdam morbos ſanat.

1. *Scabies humida*, *benigna* Frid. Hoffmanni T. II. p. 426. *Gale commune ou boutonnée*. L.

Poſtulis hic & illic in digitis, carpo, interſtitiis digitorum, initio rubellis, dein ſcalptu aſſiduo quem pruritus imperat humidis, cognoſcitur. Noctu pruritus acrior eſt cum calore, æger unguibus partem quandoque cruentat, unde dolor.

Scabies illa vel ſpontanea eſt ab immunditie, retenta perſpiratione & regimine calidiori, ut ſalſamentis oriunda, eaque viru ſuo ſanguinem inficit, diutiuſque reſiſtit, vel eſt acquiſita contactu ſcilicet ſcabioſorum induſiorum, chirothecarum geſtatione, concubitu, eaque facilius abigitur.

Curatur utraque litu ex unguento ſulphuris, verum prior exigit ut præmittantur phlebotomiæ, catharſis & juſcula diluentia & diuretica ex radicibus lapathi, enulæ campanæ, foliis ſyſimbrii aquatici, fumariæ, chærophylli &c. imo ſi æger ſit macilentus & temperamenti calidi, præmittatur uſus ſeri lactis per viginti dies, dein inungatur partitis vicibus totum cor-

corpus excepto capite, ita ut intra sex dies vespere lectum petiturus hos opus absolvat.

Sulphuris vivi unciæ tres bulliant cum olei olivarum libris duabus & semisse ad quartæ partis consumptionem, huic linimento adde, si lubeat, nitri drachmas quatuor, fucci citri uncias duas.

Interea aer frigidior vitandus, inducia vero imo vestes ita fœtent a sulphure, ut vix tolerari possint, atque his etiam mutatis, odor per mensem alias vestes inficiet: de cætero tuta est hæc curandi methodus. Altera non minus tuta methodus a *clariss. Chirurgo Monspel. D. Goulard* evulgata in libro cui titulus: *traité des effets des préparations du plomb* pag. 297. scilicet sero & mane eluat æger partes affectas aqua sale saturni, vel, ut ait ipse, saturni extracto tincta seu dealbata; & post quatuor vel quinque dies, eruptione finita, aquæ ejusdem libris duabus salis marini semi-uncia addatur & lotio continuetur, qua sola methodo, sine fœtore, sine periculo intra decem circiter dies scabies humida & canina evanescunt.

Tertia methodus est eadem quæ ad syphilidem adhibetur; pomata scilicet mercuriali inungitur corpus, partitis vicibus, præmissis phlebotomia & catharsi, verum nisi æger balneis; jusculisque præparatus fuerit, sæpe ptyalismus supervenit, & si aeri frigido se exponat, tremorem, pallorem aliaque gravia incomoda incurrit.

2. *Scabies critica. Gale critique.*

Ea est quæ sponte morbis tum acutis, tum chronicis superveniens, eos solvit, natura scilicet pravos humores morbificos ad cutim amandante; quam speciem minime repercutere decet, sed correcta ope diætæ & medicaminum internorum sanguinis acrimonia, demum remediis specificis supra assignatis curare.

3. *Scabies canina. Gale de chien, sèche; Gratelle.* L.

Est ea cujus pustulæ sunt miliares & confertæ, cum rhagadibus & crustis siccis exiguis.

Ea est priori pertinacior & molestior; a sanguinis acrimonia singulari fovetur, atque ut hyeme luxuriat, ita difficulter hac tempestate sanatur, exspectanda sæpe est æstas ut curetur: in hunc finem post phlebotomiam & catharsim usurpanda sunt balnea domestica cum jusculis diureticis & diluentibus, dein serum lactis fucco sysimbrii, cichorei vel fumariæ alteratum diu est adhibendum antequam ad externa eveniamus.

Virus scabiosum topicis aggredi, ut suadet *Helmontius*, non satis edulcorato sanguine, periculosum est, inde enim superveniunt morbi convulsivi, febres variæ, dyspnœa, cachexia, ascites, anasarca, deliria, hæmaturia nigricans, quæ cuncta debellantur resumpta scabie, ex consilio *Zucati Lusitani* & *Ettmulleri*, quod fit gestando indusium scabiosi non lotum.

4. *Scabies herpetica. Gale dartreuse.* L.

Cognoscitur ex signi herpetis & scabiei simul concurrentibus, seu ex confluentibus, in amplos corymbos coeuntibus, papulis pruriginosis, rubris, quæ squamas albas, farinaceas deponunt, de quo vide *Herpetem*, *Class. I. gen. 7.*

Illa species exigit remedia interna antiscorbutica diu usurpata, cum balneis, sero lactis, lacte ipso; demum aqua saturni per plures dies eluuntur partes affectæ; quo facto adhibetur unguentum ex axungiæ porcinæ libris duabus, sulphuris vivi unciis quatuor, aluminis & extracti saturnini diluti ana unciis duabus, misce, illinatur bis in die; vel denique pustulæ extracto saturni puro tangantur ope penicilli.

5. *Scabies scorbutica* Balthazar. Timæi lib. 4. cas. 15. C.

Valde dubium est utrum detur hæc species a prioribus distincta, de qua ne verbum profert eruditus in hisce *Lind*: imo scorbutum scabiei insitione sanari docet J. *Iperen Acta Soc. Harlem. Tom. IV. p.* 367.

6. *Scabies Indica* Bontii c. 17. *Herpes seu impetigo Indica*, *Courap* indigenis dicta, Bontii.

Ea utplurimum alas, pectus, inguina, faciem, imo quandoque totum corpus, occupat cum pruritu intolerabili, adeo ut ægri a scalpendo dies & noctes manus abstinere nequeant, hanc voluptatem acerba pœnitentia sequitur, dolor enim sequitur acer, & indusia partibus excoriatis adhærentia sine crustarum laceratione avelli nequeunt: deformis, scabra ac furfuracea cutis est: sed hoc affectu detenti ab aliis gravibus morbis immunes sunt, unde hujus cura vulgo negligitur.

Cura. Præmittatur catharsis repetita, interpositis jusculis diluentibus, diureticis, refrigerantibus, dein ad topicum sequens deveniatur, ex ferruginis uncia una, sulphuris drachma semisse, cum succo basilici, fiant pastilli quibus in aceto dissolutis illinantur partes scabiosæ.

Vel opii drachma una & semis, calcis vivæ ex conchyliis ustis scrupuli duo, fricentur in marmore cum succo pomi amoris; usurus abrasis crustis herpetis illinat, ad eadem confert succo limonis cum tuthia aut cerussa, quo solo topico præmissa unica catharsi *Bontius* se ipsum curavit. Confert etiam oleum benzoini adjecto nitro, vel momento sublimati corrosivi.

Puella quæ a nutrice syphilidem contraxerat cum lacte, pustulis & ulceribus affligebatur, nono ætatis anno salivationem ex mercurio passa sanata videbatur, ast rediit scabies syphilitica, & decimum octavum ætatis annum adepta sanata fuit ope pilularum de cicuta, quarum quinque vel sex grana ter de die sumebat; ea decocto cicutæ cum sapone utebatur; identidem jalappæ interventu purgabatur; sic intra quatuor menses sanata fuit. *Locher pag.* 106.

7. *Scabies catamenialis*, Melch. Fribe Collect. Acad. T. III. p. 122. L.

Puella quolibet mense, cum menstrua suppressa erumpere debuissent, scabie tentabatur, quo tempore

pore elapso, exficcatis pustulis, convalescebat: demum sumptis medicaminibus sanguini depurando aptis & catharticis, nec non bis secta pedis vena; per medicamenta apposita restitutus est menstruorum fluxus, & tunc puella, quæ syphilide laborare a vicinis putabatur, sanata est.

8. *Scabies, felina*, Georg. VVolsg. VVedelii Collect. Acad. Tom. III. pag. 156. L.

Per duos annos in VVestphalia viguit inter feles epidemica scabies quæ in quorumdam milliarium spatio hanc animantium speciem fere destruxit; hæc caput ad collum usque tantum obsidebat, oculi macula quadam, visum tamen non præpediente, erant affecti, dein vero suppuratione absumebantur: omnes feles durante hoc morbo somnolenti erant, nec nisi ad pabulum captandum evigilabant; morbus contagiosus erat; interea qui seorsim custodiebantur ab hoc immunes non erant: paucissimi oleo balenæ uncti evasere.

Ill. Eques Linnæus observavit scabiem pecorum lepræ affinem ob tuberculorum crassitiem & duritiem, quæ fovebatur ab insectis intra tuberculа latentibus: hæc vero insecta erant *fasciola Syst. Naturæ: idem Ill. Author* existimat cum *D. Deidier*, *Vercellono*, aliisque, scabies, lepras, aliaque impetiginum genera ab acaris, aliisve insectis produci.

9. *Scabies neogamorum*, Ephem. Nat. Cur. D. III. Ann. I. obs. 128.

10. *Scabies critica*, Ephem. Nat. Cur. *in empyemate*, Dec. I. Ann. II. obs. 146. *in menorrhagia immodica*, Dec. II. Ann. IV. obs. 107. *in dysenteria*, Dec. II. Ann. X. obs. 130. *in melancholia*, Dec. III. Ann. V. obs. 16. Fr. Hoffmanni p. 263. *in ischiade*, Dec. III. Ann. VI. obs. 17. *in rheumatismo*, Fr. Hoffmanni de doloribus, p. 320. §. 18, *in epilepsia*, Fr. Hoffmanni de Epil. p. 13.

11. *Scabies vermicularis*, Ephem. Nat Cur. Dec. II. Ann. X. p. 37.

Ea est quæ a sironibus cutem excavantibus producitur, quam frequentissimam putat *D. Linnæus*; vide Ephem. Nat Cur. Cent. XI. obs. 21. ea erat humida. In scabie, lepra, herpetibus inveteratis nihil efficacius est longo usu extracti hyoscyami vel cicutæ intus sumpti.

XXXI. TINEA: *Teigne*.

Arabibus *sahafati siccum* & *sahafati humidum*. Græcis *psydracia*, *lichen*, *elcydria*, *achor*. Latinis *crusta*, *lactea*, *ignis volaticus*, *favi*, *tinea*, *porrigo*, *&c.* Nostratibus *tigne*, *seu volage*, *rasque*, *racine*, *debord &c.*

Cognoscitur ex crustis & exulcerationibus tum faciei, tum capillitii, iisque vel siccis vel humidis.

Incipiunt hi affectus a pustulis vel vesiculis capitis vel faciei diversicoloribus, quæ ruptæ exulcerantur & in crustas diversicolores, humidas, vel siccas abeunt; illæ omnes pustulæ confluunt in ambos corymbos quibus magna pars tum faciei, tum capillitii defœdatur.

Specierum characteres certiores desiderantur. Sedes est in cryptis seu glandulis sebaceis cutis, in quibus secernitur unguentum cuti deliniendæ aptum, illud in capillitio copiosum, crassum, furfuraceum est, *strigmentum* dictum, quia strigili seu pectine evertitur, Gallice *crasse*; in facie vero illud est oleosum, tenuius. Incipimus a duabus tineis benignis.

1. *Tinea lactea*; *Achores* Græcis, *lactumina*, *crusta lactea* Latinis; Occitanis *tigne*; *croute de lait*; L.

Hæc species omnium mitissima, frontem; temporaque obsidet ut tinea volatica, sed infantibus tantum annuis, bimisve accidit, dum lacte utuntur, unde crusta lactea vocatur. Incipit a phlyctænis seu vesiculis numerosis oleoso succo turgidis, cohærentibus, albis, deinde flavescentibus; illæ vesiculæ exficcatæ, corrugatæ fundunt paucum humorem concolorem, blandum, qui exficcatus crustas efficit easque vel siccas vel humidas, albescentes vel flavas, raro brunneas; adest pruritus, unde scalpendo infans has crustas avellit, his ablatis, cutis substrata manet nitida, ast non raro raris foraminibus circularibus pertusa, unde fluit humor viscidus iterum in crustas abiturus. Sanato morbo cutis illibata manet.

Serpit quandoque tinea lactea in partem capitis posticam, aures, mentum, collum, imo in totum corpus; huic obnoxii sunt alumni pingues, qui succo abundant lacteo, qui nutrices voraces, pingues, lacte turgidas sugunt; accidit hic etiam affectus pueris seminio serophuloso ut nondum evoluto fœtis, aut quorum sanguis acrimonia peccat ob errores nutricis iracundæ, vino deditæ, serophulosæ &c.

Hic morbus ablactato infante, mutatave nutrice, & lacte juniori, tenuiori, minus butyroso adhibito sanari consuevit; his infantibus serior est & difficilior dentitio, alvus siccior, rachitis sæpius imminet; nisi imprudenter repercutiatur eruptio, nec quidquam agendum nisi acrimonia humorum stipetur, nimiumque in exteras corporis partes serpat; nutrix in hoc casu eligenda junior, lac minus butyrosum, serosius, blandius, vel victu humectante nutricis edulcorandum, diluendum; alumnus identidem cum syrupo de cichorio composito vel florum persicæ purgabitur, somnus syrupo de papavere conciliabitur, pruritus oleo amygdalarum illito compescetur, abstinendum a tutia, cerussa, ne repercutiatur morbus, fluxus repercussus foliii betæ faciei, capitive admotis renovabitur, &c.

2. *Tinea volatica*, *seu volage*. L.

Lichen Græcis, *vitiligo* & *mentagra* quibusdam, maxime dum mento inhæret. *Sahafati* Arabum; *ignis silvestris ignis volaticus* vulgo.

Accidit infantibus semestribus, dentitioni proximis, raro etiam septennibus dum primi dentes elabuntur novique succrescunt, quandoque hanc ætatem prætergressis; oriuntur in labiis

biis ac mento vesiculæ gregales & corymbosæ, quasi verrucæ pure turgidæ, ex quibus serum purulentum dimant; his elapsis, cutis substrata, erysipelatosa, mucosa, parum rimosa videtur; hic affectus herpetibus crustaceis affinis est, & ratione sedis ad tineas attinet: hoc sanato morbo nulla vestigia in cute supersunt cum sola epidermis læsa sit.

Morbus periculo vacat nisi incaute repercutiatur; inde enim ophthalmia, cophosis, synothus, diarrhœa, imo phthisis, ut ex repressa tinea lactea, oriri possent; fluxus vero repercussus revocatur apposito emplastro pulvere cantharidum adsperso, vel compensatur catharsi identidem adhibita aut cusa occipitis fontanella.

Regimen humectans & blandum procedente ætate morbum tollit, interea si acrior sit materies, jusculis, sero lactis, lacte, balneis utendum est, imo ad usum millepedum, cancrorum, martialium, aquilæ albæ deveniendum est; inter topica usitatissimum apud nos est scorie ferri pulverata vulgo *machefer*; laudatur etiam oleum ex papyro, linteo, imo tritico combusto, & intra catinos suffocato, oleum olivarum cum pulpa radicis laparhi vel axungia suilla eidem pulpæ commixta; lapsum crustarum promovet cataplasma e foliis betæ & oleo liliorum vel cremor lactis, vel ceratum Caleni. *Astrucius*. Jam ad tineas malignas deveniamus.

3. *Tinea favosa* Astrucii; *Keria* Græcorum; *Meliceris* Aetii lib. 6. an *Meliceros* Celsi *lib. 5. cap. 28. Favi* Latinorum; *Kerion* Gorræi definit. *Teigne humide a rayon de miel; Rache humide, debord*.

Distinguitur ab omnibus aliis speciebus parvis abscessibus apice albis, corio capillitii vix altioribus, piso non majoribus, qui citra ullam prægressam inflammationem in capite efformantur, facile & sponte vel levi digitorum pressione crepant & fundunt veluti pultem albo-flavescentem, quæ exsiccata squamas griseas relinquit; hinc similis est alveolis favi melle albido turgidis, unde tinea favina vel favosa dicta est, totum capillitium hisce favis vel crustis sæpe est defœdatum.

Propter sorditiem & purulentiæ putredinem acerrime fœtet caput tinea affectum, & ob pectinationis defectum pediculi generantur, inde pruritus & scalptus dirissimus, inde pervigilium, macies, quandoque cum hectica, faciei pallore, quod de sequentibus speciebus maxime intelligendum.

4. *Tinea ficosa* Astrucii tom. 1. pag. 380. *Teigne figueuse*. L.

Est pariter humida & a favosa discrepat in eo quod in foveolis purulentis sint excrescentiæ turgidæ granis subrotundis, flavis quæ ficuum grana imitantur, unde nomen.

5. *Tinea humida*. *Sahafati humidum*. *Teigne humide simple*. Astrucii ibidem. L.

Incipit a vesiculis ut in herpete miliari; quæ in solo capillitio ad capillorum radices observantur, densissimæ, raro supercilia & mentum attingunt; illæ vesiculæ humore corrosivo scatent, citoque abeunt in ulcera totum fere caput obsidentia, hinc capillorum delapsus, quasi a tinea infecto erosi fuissent; differt hæc species a favosa & ficosa defectu favorum & granorum quæ in illis observantur; omnes tres humidæ sunt, unde differunt a sequentibus quæ siccæ & curatu difficiliores sunt.

Ad curandam tineam humidam non raro sufficit capillitio tonso caput abstergere ope mellis, cataplasmatis instar appositi, quod post sex horas circiter aufertur & iterum bis aut ter novum mel applicatur, & sic crustæ auferuntur; si vero cuticula rubeat, teneriorve sit, sufficit bis aut ter applicuisse butyrum, vel cremorem lactis: cutis sic detersa sanatur & capilli dein succrescunt, quod vix aut raro accidit in tineis siccis quæ proprie apud nos *Rasques* nuncupantur.

In curatione tineæ siccæ seu malignæ, si quoddam virus syphiliticum, scrophulosumve lateat, illi prius occurrendum est remediis propriis; deinde vero si sola sit acrimonia sanguinis, ea corrigenda jusculis diluentibus, lenientibus, diureticis, additis etiam præparatis mercurialibus; phlebotomia & catharsis identidem repetuntur; in macilentis balnea, serum lactis, lac ipsum ante curam radicalem præscribuntur, quibus præmissis ad topica deveniendum est. Necessaria est in hoc morbo pilorum eradicatio, quæ fit ope picis fusæ qua lintea obducuntur; hæc vero in diversa loramenta divisa applicantur calide capillitio tonso & per octo dies relinquuntur, illa cuti capillitioque fortiter adhærent & post octiduum avelluntur; verum antea removendæ sunt omnes crustæ, ut in tinea humida ope urinæ, vel butyri, mellis, vel cerati, vel foliorum sysimbrii in axungia suilla decoctorum, eaque semel vel bis capiti per horas viginti quatuor imponi debent; facta avulsione emplastri, tegitur caput vel unguento sancti Ludovici in Nosocomiis cogniti, vel foliis betæ butyro oblitis, quod iteratur per aliquot dies, usquequo inflammatio vel irritatio compescantur.

Sedata omnino inflammatione eluitur caput urina calida vel decocto brassicæ rubræ, aut fumariæ, radicum lapathi, enulæ campanæ, imo e lixivio cinerum leviori, & dein ulcera curantur quotidie appositis plumaceolis, digestivo unguento onustis, deinceps vero solo balsamo Arcæi, pars capillitii quæ coloris est rosei sanationis spem proximam facit, at quæ albescit vel nigricat diutius resistit aut sanata revertitur.

Itaque hæc ultima loca tegenda sunt unguentis acrioribus, ut balsamo viridi vel fusco, quod ingreditur basilicum & præcipitatum rubrum: si quæ sint excrescentiæ, ut in lupina, eæ forficibus sunt resecandæ vel præcipitato rubro, imo lapide infernali sunt erodendæ.

Cum tinea cicatrice obducitur, cathartica identidem præscribenda sunt; in hac curatione

 tem-

tempestas mitis est eligenda, sæpe etenim vidi supervenire tussim, febrem ephemeram, & non raro anasarcam, quibus non ita facile liberantur tineosi, dimisso ad aliud tempus tineæ curandæ negotio.

6. *Tinea porriginosa* Astruc. tom. 1. pag. 381. *Pityriasis* Pauli Æginetæ. *Furfurisca* Gilberti Angli. *Porrigo* multis. *Tinea furfuracea* Sennerti. *Teigne de son ou farineuse*; 1. *Rache farineuse*. L.

Est ea cujus exulcerationes rimas quasdam altas tantummodo cudunt easque siccas & callosas, continuoque scatent surfure albescente copioso, & inter pectinandum deciduo. Juscula e colubris & lotio ex urina successit *Zacuto*.

7. *Tinea crustacea* Astruc ibid. *Teigne crouteuse*; 2. *Rache seche*. L.

Ea est cujus ulcera crustis cinereis nigricantibus vel lividis & fœdissimis tecta sunt.

8. *Tinea lupina* Astrucii. *Teigne lupineuse ou ecailleuse*. 3. *Rache seche*. L.

Est ea sicca tinea quæ gerit ulcera squamis & callis incrassatis, lupinorum vel cicerum instar capitatis, marginata.

Tineosi fœtent capite, sæpe pediculis obsidentur, scalptu squamas avellunt & caput cruentant, vix dormiunt, macilenti, pallidi, tabidi evadunt, ephemera sæpe tentantur; repressa frigore tinea potissimum pilis eradicatis incidunt plures in anasarcam initio febre stipatam.

9. *Tinea syphilitica* Heisteri Chirurg. part. 2. lib. 5. cap. 10. *Scabies venerea capitis*; *Rache verolique*. C.

Ea species est crustacea, alba, farinosa circa tempora & frontem, eum corona veneris, seu varorum serie in ambitu frontis, nec non cum herpete farinaceo aurium; atque si malum inveteratum sit, cum tophis & gummatis infra cutem in diversis capitis partibus.

In hac specie non solum requiruntur remedia syphilidi propria antequam topica adhibeantur; verum inter ipsa topica prudens litus mercurialis sæpe necessarius est.

ORDO SEXTUS.

ICTERITIÆ.

Decolorationes Plateri; *Cachexia icteritia* Frid. Hoffmann.

Sunt morbi quorum præcipuum symptoma in constanti coloris nativi mutatione consistit. *Icteritia* vulgo vocantur, & icteri flavi, albi, virides, nigri &c.

Theoria colorum primaria seu Nevvtoniana horum diversitatem repetit a moleculorum pollicis millionesimarum crassitie & densitate, verum a sensibus remotior ea est, quam ut praxi medicæ possit applicari, adeoque ad humoris in cute prædominantis colorem tum nativum tum alteratum confugimus ut icteritiarum causas intelligamus: ex lymphaticorum & sanguineorum vasculorum proportione sana pendet color roseus cutis, fibrarum vero omnino exsanguium color est albus ut scleroticæ, quod intestinorum, musculorumque constanti elutriatione comprobatur; si humor quem glandulæ sebaceæ cutis effundunt exsiccetur, sole torreatur aut prava sanguinis crasi vitietur, color nativus immutatur & in luridum, livescentem, flavum, brunneum abit, quod in morbis hujusce classis & potissimum hujus ordinis familiare est.

Rubescit cutis in phlegmasiis, quia cum cruor solito majori vi impellatur in vasa ultima, is lymphatica subit, cætera dilatat, unde proportio nativa colorum mutatur, seu ruber horumce vasculorum color prædominium tenet. In hydropibus, ut anasarca pallor occupat artus, seu albescit cutis, quia non est sanguini vis sufficiens ut ad minima usque vascula cutis perveniat, hinc color albus nativus cutis & lymphæ prædominatur. In aurigine etiam languet vis trusiva cordis, sanguinis ad cutanea vasa vix pertingit, aliunde vero lympha est bilis colore perfusa; unde flavus vel luteus color eminet.

Pallor in omnibus fere chronicis cachecticis observatur, quia robur facultatis vitalis in omnibus languet, unde cruor non sufficienti vi accedit ad vascula cutis, ut ea subire possit; sed per paulo patentiores venas ad cor revertitur, quæ cum venæ non sint pellucidæ ad instar minimarum, rubore suo cutem non suffundunt: quare vero tam facile venas majusculas cruor subeat, non ita vero minimas? ratio est quia affrictus quos fluida patiuntur in tubulis sunt reciproce ut eorum diametri, & quod globulorum cruoris diameter est major diametro globulorum lymphæ atque suæ divisioni hi globuli resistunt aliquantulum; unde patet quod vis quæ sufficit ad trudendum globulum cruoris indivisum per vas majus, insufficiens sit ad illum trudendum per vas multo minus, eumque in minores globulos dividendum: hæc theoria firmatur experimentis hydrodynamicis, quibus constat quantitatem fluidorum quæ ex eadem altitudine delabens transit per vasa capillaria diversæ diametri esse in ratione triplicata diametrorum; quod certe non accidit nisi ubi vasa sunt capillaria; cum itaque ab eadem vi trudente quantitas adeo exigua subeat vasa capillaria minima, evidens est multo majorem esse minimorum quam majusculorum vasorum resistentiam ab affrictu oriundam.

Ex his patet cur vel languente vi vitali palleat illico facies ut in terrore, metu, syncope; cur etiam erescente angustia capillarium, ut a frigore, cutis illico palleat; cur demum in chronicis cachecticis pallor sit symptoma familiarissimum.

Est & aliud symptoma chlorosi, aurigini inveteratæ, omnibus hydropibus tum partialibus tum universalibus familiare, quod leucophlegmatiam *Platerus*, nos vero phlegmatiam nominavimus, scilicet in his omnibus morbis, si inveterascant, extrema ima tumens œdematose, id est cum mollitie; si vero subito fiat tumor, ut in anasarca subitanea, tumor est quidem albus, sed simul firmus; horum vero phænomeno-

norum theoria vulgaris falsa mihi videtur. Ut rationem eorum intelligamus observandum est arterias non solum tenuioribus, sed laxioribus parietibus esse præditas qua proportione a corde recedunt, seu in capillares tubos tum sanguiferos, tum lymphaticos dividuntur; vis autem fluidorum adversus arteriolarum parietes, seu pressio lateralis continuo simul decrescit magis ac magis, ita ut quæ in aortæ trunco erat maxima & septem pedum altitudini æqualis, in venulis sit minima & saltem duodecies minor; sanguis ergo & lympha intra minima vascula minime premit parietes suorum vasorum; liberrimeque versus majores venas progreditur: verum si quædam pars omnium ramorum ejusdem arteriæ obstruatur, quod in hac classe vulgo accidit, tunc pressio lateralis sanguinis in sua vasa augetur, quia hærens sanguis experitur pressionem subsequentis columnæ, quod non accidit quando uniformi cum subsequenti passu progreditur; hinc itaque fit ut a retro cumuletur, & si omnes fere rami obstructi sint, tunc pressio lateralis in illis vasis non minor est quam in trunco ipsomet arteriæ. Cum itaque illa vasa capillaria sint tenuiora, vel laxiora trunco arterioso, prænantur que tamen non minus quam ipse truncus a fluido contento, illa mire diduci & intumescere necessum est, cum intumescentia vasis sit proportionalis pressioni laterali, quam intus patitur, & ejus extensilitati seu tenuitati & laxitate parietum.

Ex his intelligitur hærente quomodocumque fluido in minimis vasis, illud majori vi pressurum esse vasorum suorum parietes, quanto majorem a subsequente sanguine experitur pressionem, & quanto minus ab hac pressione id in venas promovetur.

Hinc etiam patet cur lympha, in cellulosi textus cavitatibus hærens, illum textum distendat, ita ut in anasarca subito facta tumor cutis sit albus simul & firmus, quippe firmitas textus cellulosi a cute coerciti respondet pressioni majori quam lympha illic congesta experitur a retrosequenti fluido; cum vero successu temporis ipsius cutis textus flaccidus evasit per moram lymphæ serum suum dimittentis, tunc expansio textus cellularis non coercetur, & elasticitate cutis deperdita tumor est mollis & vere œdematosus.

Quorsum vero partes infimæ magis turgescant, ut pedes vespere & facies mane: vulgo putant Medici hoc pendere ex pressione quam venæ ab aquis in abdomine effusis experiuntur, unde fit, aiunt, ut nec sanguis nec lympha possint ex extremis reverti ad cor eadem quantitate qua ad extrema devenerant. Verum ubi nullus est ascites, ut in chlorosi, idem accidit & alia de causa deducendum est; cum viget vis vitalis cordis, vis gravitatis lymphæ vix ulla est, si cum vi trusiva cordis conferatur, adeoque vis vitalis lympham & cruorem expedite circumducit; verum si vis vitalis multum decrescat, ut in longis morbis, fere simul abundante in sanguine, tunc vis gravitatis lymphæ non evanescit ad vim cordis collata, quippe respective ad statum sanum major evadit, & tunc temporis ea regie fluida in quibus vis trusiva cordis imminuta est, inde itaque fit ut lympha in partes imas & decliviores abundantius feratur quam ut per vim cordis reduci queat ad superiora; lympha itaque per noctem deffluit in partes decliviores, ut in manus, lumbos, faciem & post stationem diurnam pedes & tibias distendit.

Textum autem cellularis ubique corporis obvius viam præbet huic lymphæ serosæ, quæ fibras successive emollit, unde debilitas major, anorexia, aliaque mala fere insanabilia, quibus chronici morbi terminantur.

XXXII. **AURIGO**; *Ileus Icterodes* Hippocratis de intestin. affect. pag. 556. Foresii; *Icterus flavus*; *Icterus viridis*; *Morbus arquatus flavus*: *Morbus regius*; *Icteritia flava*; Anglis *Jaundice*; Occitanis *Esteurisses*; Gallice *Jaunisse*,

Est scleroticæ primum; deinceps vero totius cutis, color flavus; aut ejus viroris, quem Gallice *feuille morte* appellant.

Unde differt a melasictero, cujus color est fuliginosus, atrolividus, aut ex viridi nigricans, ac partim vere ater; dicitur aurigo a colore aureo. In chlorosi cachexia dicta fœdus, obscure luteus est sæpe cutis color, *bazané*, sed scerotica albissima remanet, unde ab aurigine discrepat.

Auriginis symptomata sunt color luteus in albo oculorum, in temporibus, collo, dein in toto corpore, imo in ipsius carnibus & ossibus; si inveterata sit, urina crocea, fæces grisеæ, alvus tarda, pigritia, animi languor, visus obscurus, ac raro omnium objectorum apparens flavedo, teste *Hoffmanno*, pruritus & ariditas cutis; sæpius præcessere hepatalgia flatulentia, & in cadavere quandoque obices effusioni & excretioni bilis oppositi, ac calculi cystici reperiuntur.

Hujus morbi species aliæ chronicæ, aliæ acutæ, dantur aurigines aliis morbis supervenientes, seu criticæ, sæpe fugaces, symptomaticæ Neotericis dictæ, aliæ constantes primordiales, seu vere morbosæ protopathicæ.

Principium auriginis est obstructio vasorum biliarorum, & bilis refluxus in sanguinem; ille vero refluxus fluidi adhucdum tenuis, seu liquidioris minime repugnat legibus circulationis quæ a legibus motus non differunt juxta quas bilis debet eo deferri, ubi minor est resistentia, si undequaque prematur; minorem quandoque esse resistentiam in refluxu, quam in influxu, dum vasa secretoria obstruuntur, & hepar membrana spasmodice contracta premitur, facile intelligimus. Hunc morum retrogradum in ultimis vasis, quo cruor & lympha ex venulis in arterias repellitur, observavi sæpius ope microscopii in mesenterio vivorum animalium;

lium; an vero humor flavus, non biliosus, seu in hepate minime elaboratus gigni possit in sanguine dubitant plurimi, licet similis in aurium cerumine, & in statu morboso in cryptis palpebrarum, in lingua, semine, pure, aliisque humoribus observetur citra ullius bilis indicium; omnia fere ecchymomata antequam resolvantur e lividis flava evadunt, nec quisquam in his bilem incusare voluerit.

Hujus generis plures sunt species quæ propriam medelam expostulant; multiplex adeo malum, ait *Mead*, multiplicem curationem expostulat. Sic juxta ipsum datur aurigo frigida nobis dicta, in qua fæces sunt albæ, alvus constipata, & metus est ne æger in phlegmatiam delabatur; huic competunt calida aperientia, saponacea & rhabarbarina, thermæ, &c. In specie vero nobis calida dicta fæces sunt liquidæ, biliosæ, acres, metus est ne æger in tabem abeat; & diluentia, serum lactis, sedantia, acidulæ, quandoque lac ipsum, conveniunt.

1. *Aurigo febrilis* Sydenham cap. 1. sect. 5. A. Est ea non quæ hepatitidi, nec quæ intermittenti, sed quæ febri continuæ, & sæpius tritæophyæ, seu febri biliosæ supervenit, sive critice, sive, ut aiunt, symptomatice.

Ea autem cognoscitur ex eo quod primis tribus diebus non accidat, sed subsequentibus; si a quarto ad septimum, mali est ominis, seu symptomatica habetur; si vero septimo, nono, undecimo, aut decimo quarto, salubris est, seu critica.

Cognoscitur etiam ex eo quod in illa nec alvus sit adstricta, nec fæces grisea, ut in aliis, sed biliosæ; nulla proinde incusari potest ductuum beliferorum obstructio, aut constrictio, sed sed bilis copia, & activitas major.

In hac specie alternatim præscribenda cathartica & levia aperientia hepatica dicta, inter quæ laudantur decoctum radicum frigariæ cum passulis, larga apozemata ex cichorio, endivia, taraxaco, agrimonia, anserina additis si lubet floribus hyperici, calendulæ, croco, cremore tartari, aut tartaro vitriolato.

In aurigine salubri quæ sub declinationem morbi accidit, ægrum lecto detineri, ut facilius perspiret, suadet tantum *Sydenhamus*.

Auriginem quæ ante semptimum diem in acutis contingit, minime perniciosam esse testatur *Averhoes lib.* 4. *Colliget cap.* 43. Confirmat ipse *Hollerius*, & constat ex *Epidem. ipsius Hippocratis*; modo tamen superveniat hæmorrhagia, vel sudor, &c. *Vide* de his *Schenckium lib.* 3.

2. *Aurigo accidentalis*; Jaunisse critique & symptomatique. D.

Ea est quæ morbis acutis supervenit, & fugax est; accidit intermittentibus ope kinkinæ suppressis, observante *Ramazzino*. Talem vidi in tertiana carotica dicta, quæ septima die superveniens critica & salutaris fuit, ac præscripto cathartico intra triduum evanuit.

Quæ vero hapatitidi conjungitur singularem meretur attentionem, & pyrexia acuta stipatur, de qua alibi; accidentali annumeranda est quæ a gravi iracundia pronascitur, de qua legatur *Frid. Hoffmanus*; item & quæ a commotione facta per catharticum, aut emeticum, ob stricturam spasmodicam ductus cholédochi, quæque facile & cito medicamentis debellatur.

Gravidas sub gestationis finem aurigo quandoque invadit, quæ tempestiva sanguinis missione facile supprimitur.

Eo etiam referri debet aurigo quæ in febribus, citra hepatitidem supervenit, de qua *Hippocrates, lib.* 4. *aphor.* 64. „ Quibuscumque per febres „ die septimo, aut nono, aut undecimo, aut „ decimo quarto, aurigo incidit, bonum & salu- „ tare est, nisi dextrum hypochondrium obdu- „ ruerit.

Illæ omnes aurigines accidentales lenibus catharticis tolluntur, utinæ croceæ fluxu copioso excitato, & sine notabili hepatis obstructione producuntur,

Aurigo critica in pleuritide biliosa septimo accedens die. *Foresti observ.* 36. *lib.* 16.

3. *Aurigo Indica* Bontii lib. II. cap. 8. Med. monita pag. 163. Couzier Journ. de Med. Decembr. 1757. C.

In Mascarina Insula incolæ procera & decenti statura gaudent, sed omnes colore luteo, vel aurigine habituali afficiuntur, & quovis morbo perierint, semper vitiosus reperitur hepatis status. Calor excedens, immodicus vini, sacchari, aut vini, mellis, ac caffe usus est ne incusandus? Hybridæ apud *Martinicanos*, vulgo *les Metif*, utcumque bene se habeant, quoniam Indi vel Indæ proles sunt, quorum color est obscure luteus, flavos habent oculos. *Labat Voyag. d' Ameriq. Mexicani* colore leonino, vel obscure flavo donantur. In Insula *Lophao*, juxta Insulam Timor, color faciei est aurichalceus, seu cupri lutei, capilli nigri, effusi. In nova *Guinea* color cutis est brunneo-flavus, statura gigantæa, vigor, agilitas magna; nudi sunt nisi quod folium genitalia tegit; mulieribus mammæ ad umbilicum descendunt, coitus coram cœtu celebratur, nullum cultum servant. Apud *Molucanos* viri colorem pomi cydonii, sed paulo obscuriorem habent, oculos magnos, supercilia longa, capillos diffusos; mulieres vero sunt albæ. *Maldivenses* colorem olivaceum, cutem pilosam, corpus nudum habent, excepto cingulo *pagne* dicto; sed plures mulieres albæ sunt. *Siamenses* habent faciem rhombæam, oculos parvos, conjunctivam luteam, labia crassa pallido colore tincta, dentes nigros ob bethel quod continuo masticant, faciem brunneam rubro distinctam, nasum brevem, aures longas, pendulas. Magnates pedes & tibias cæruleo tingunt.

4. *Aurigo a venenis* Ettmulleri; *Cachexia icterica* Tom. I. p. 263. Marcell. Donati Hist. Medic. mirab. lib. I. cap. 7. *a fungis*, vide Choleram; *ex araneorum morsu* Joel Prax. de venen. p. 526. *ex vipera morsu*, Zacuti Lusitan. Lib. V. Med. Princip. histor. 29. Chiracius vipera demor-

demorsus hanc aurigInem passus est, Haller Com. in Boerhaave Inst. Med. p. 797. *a thetide leporina*, Matthiol. de lepore marino: *a morsu canis rabidi*, Bartholini Cent. III. hist. 4. *a morsu feluri* Ephermer. Nat. Curiof. Dec. II. Ann. IX. Obs. 188. A.

Pathemata animi hos morsus comitantia aurigini excitandæ apta esse suadent observationes auriginis a meris pathematis excitatæ, ut ab *ira River. centur.* 2. *observ.* 9. *a tristitia*, nuncio gravi, *Helmont. sextupl. digest. Act. Med. Hafnia vol.* 3. Item fere testantur curationes auriginis quæ a pathematis suam tantum energiam habent; ut curata aurigo a pediculis vivis assumptis *Ephem. Cur. Dec.* 2. urina in acervum formicarum emissa, applicate lucio pisce ad scrobiculum cordis, aliæque curæ sympatheticæ in *Ephem. Nat.* legendæ.

Auriginem a morsu viperæ oriunda *Mead* tribuit spasmodicæ constrictioni cystidis felleæ, & canalis choledochi; in illo casu demulcenda bilis acrimonia, & convulsivi motus anodynis, narcoticis sedandi. Vide *Mead mechanica accedunt of poisons, essai* 1. *ejusque monita pagin.* 159.

Galenus observavit Imperatoris servum qui viperas venari solebat ab hoc animali demorsum, viridi, poraceo colore totum corpus perfusum habuisse. *Galenus de locis affectis lib.* 5. *cap.* 8.

Lanzoni (*Act. Physic. obs.* 96.) observavit hominem in manu dextra a fele demorsum, insigni dolore & tumore manus correptum fuisse, quibus aurigo successit quæ per quadraginta dies duravit; & in altero quem canis mormorderat, eumdem morbum pertinacem observavit *Ill. van-Svvieten, aph.* 916.

5. *Aurigo plethorica; A gravidate* ven-Svvieten in aphor. 950. *Icterus a plethora* Frid. Hoffmanni de caehexia icteriea obs. 3. *A mensium suppressione* Ephem. Nat. Cur. Dec. 1. ann. 4. L.

Inter principia auriginis primarium est plethora, seu major sanguinis & humorum, quam natura fert, copia; cum enim circulatio sanguinis per hepar fit tardior quam in aliis partibus, quippe cum sit in vena porta jam retardatus, eum a mole nimia sanguinis cordi resistentiam offerenti ulterius in hepate retardari, & ipsum sanguinem inspissari necessum est, unde supprimitur bilis excretio.

Inter plethoræ principia non solum vita deses, victus opiparus, sed & suppressio evacuationum solitarum, ut catameniorum, & graviditas etiam accenseri debent; hæc vero species phlebotomiis diluentibus, diætaque severiori, ac exercitio cedere consuevit.

6. *Aurigo ab obstructione* Boneti Sepulchret. obs. 1. 4. 11. 13. 15. 30. appendic. 6. Foresti ob serv. 20. Amat. Centur. 4. observ. 83. C.

Ea est in qua sensibilis est hepatis obstructio, renitentia vel diureties sine tamen calculis cysticis, sine febre, quæque a bilis crassitie, spissitudine censetur pendere: hæc nauseam & gastrodyniam inducit. Si lobus anticus hepatis, & juxta Veteres, si pars hepatis concava afficiatur, ea hepatalgia apyreta stipatur. Nausea autem vel est a distractione ventriculi sympathica, vel a cacochylia biliosa eum onerante.

In primo casu emetica minime conveniunt, sed phlebotomia, quam dolor hepatis indicat, videtur præmittenda, dein lenia cathartica & aperientia sunt præscribenda. Si vero nullus sit dolor hepatis, ne quidem a pressione hypochondrii, & tamen sint nauseæ, præcesserit error in victu, indicantur emetica sed lenia; nam a fortibus non raro hepar inflammatur, & si sint calculi in cystide fellea, illi ab emetico incunsati possent dolores atroces, seu hepatalgiam calculosam & periculosam inferre.

Illa aurigo posset subdividi in calidam & frigidam. *Calida* est quæ a calidis medicaminibus exasperatur ob siccitatem & acrimoniam humorum, tensionem & erethismum solidorum, aliis calorem & acredinem. In hac conveniunt jufcula diluentia cum pullo, plantis cichoraceis, ut cichorio, endivia, taraxaco, serum lactis leviter chalybeatum, asellis onustum, eum sueco sysimbrii, cichorii, &c. aquæ acidulæ.

Verum in aurigine *frigida* in qua nullus dolor hepatis, temperamentum pituitosum, pulsus mollis & tardus, possunt adhiberi ptisanæ, jufcula, aliaque medicamina fortiora, bili spissæ resolvendæ aptiora, quo spectant ballotes & marrubi albi verticilli in jusculo, radices brusci, asparagi, martialia, aquæ thermales, sapo etiam ad plures drachmas deglutitus.

7. *Aurigo purulenta* Boneti Sepulchr. obs. 22. 23. 25. Forciti observ. 10. lib. 19. Van-Svvieten in aphor. 934. C.

Ea est species quæ ab hepate suppurato, ulcerofo apostemate, vel vomica affecto dependet, quam in Indiis Orientalibus familiarem memorat *Bontius, lib.* 11. *cap.* 8. de qua speciatim agit Ill. Mead *in Monitis pag.* 163.

Præcedunt signa hepatitidis non resolutæ, adeoque pyrexia acuta, dolor hypocondrii dextri eum tensione; ventrieuli dolor, nausea, &c. succedit hectiea, macies; morbus chronicus est, & sæpe lethalis; ab ulcere totum jecur quandoque absumitur. Inveni in hoc easu hepar excavatum & farctum, massa flavescente crassa, ovis intritis simili; nulla salutis spes est, nisi abscessus extrorsum vergens aperiatur, & inde pus foras emittatur, quæ operatio aliquoties successit. *Vide Hepatalgiam apostematosam. Celsum, lib.* 4. *cap.* 8.

8. *Aurigo febricosa*, seu a febri intermittente Ettmuller. pag. 264. *Icterus periodicus* Frid. Hoffmann. obs. 5.

Est illa species quæ per periodos recurrit cum febri intermittenti. Fœmina quadragenaria per annum laborabat hac specie, quæ quolibet die solis cum paroxysmo febris, scilicet frigore, rigore, dein calore & vomituritione

V 4 rever-

revertebatur; aurigo per biduum durabat, & singulis hebdomadis revertebatur; eam vero a veneno febris intermittentis erraticæ 2. *Class.* 2. *pag.* 335. oriori existimo.

Aurigo quartanæ succedens est omnium frequentissima. De aurigine quartanam suppressam subsequente vide *Junckerum de ictero*, *cautela* 19.

Aurigo intermittentibus autumnalibus sæpe succedit & a longo usu kinkinæ etiam pendere videtur, observante *Ill. van-Swieten des Malad. des armées pag.* 100. & 106. oculi scilicet flavescunt, gastrodynia urget, urinæ luteæ, vomitio a pastu, hypochondria indurantur, dolent? tunc abstinendum a kinkina, & adhibendum oxymel scilliti cum, cujus scilicet uncias duas cum salis polychresti drachmis duabus, tartari vitriolati drachma una, aquæ communis unciis octo, spiritus menthæ uncia semisse, misce; hujus mixturæ cochlearia quator tertia quaque bora bibat æger, superbibendo decoctum radicum recentium graminis, & taraxaci cum toto in sero lactis addito mellis pauxillo, utur febris inde reverti consueverit; sumat etiam æger saponis Veneti drachmam semissem sero & mane.

9. *Aurigo calculosa* Boneti Sepulchret. obs. 8. 9. 22. 23. 15. &c. *Icterus a colica convulsiva* Mead Monita, pag. 159. *Icterus a spasmis* Frid. Hoffmanni §. 1. *a colica biliosa spasmodica*, id. observ. 1. *a colica biliosa* de Meyserey numero 419. C.

Est meo quidem judicio illa species quam calculi cystici excitant, dum natura eos interdum intra canalem choledochum trudere conatur; si enim ab his conatibus abstineat natura, nullus nec dolor, nec aurigo supervenit. Secto cadavere Consiliarii D. Maurin invenimus centenos calculos pisiformes in cystide fellea, qui nec auriginem, nec dolorem ullum unquam creaverant; is autem abierat dysuria calculosa; verum dolorum spasmodicorum, qui in hepatalgia calculosa vigent, atrocitas, pertinacia & periodicus recursus cum aurigine, hunc morbum declarant; dolores illi in scrobiculo cordis versus hepar vehementes sunt, simulque ad musculos thoracis extenduntur; illi utplurimum excruciant paucis a pastu horis, cum bilem ad duodenum mitti opus est. Hujus curationem vide in hepatalgia calculosa.

Frid. Hoffmannus & *Mead* existimant sine calculis etiam a colica flatulenta, convulsiva, ab ira, a viperæ morsu, validam & subitaneam fieri constrictionem spasmodicam ductuum biliferorum; unde refluxus bilis in sanguinem, atque in hac specie phlebotomias, anodyna & diluentia convenire putant.

10. *Aurigo typhodes* Lining. Journ. de Medec. May 1758. pag. 408. vide Typhum istæ eodem Class. 2.

Morbus est in Carolina meridionali, aliisque Americæ plagis endemius, cujus primum stadium occupat ephemera trium circiter dierum, secundum stadium, tertiumque exerit auriginem cum febre maligna conjunctam maxime lethiferam.

11. *Aurigo hepatitica* Boerhaave de hepatitide aphor. 914. Fernelli Pathol. A.

Est illa species quæ cum febre acuta noctu exacerbante, dolore, tumore, vel tensione in hypochondrio dextro, sæpe tussi, dolore scrobiculi cordis, aliquali dyspnœa, &c. accidit; illius species plures numerat Boerhaave quæ tantum sunt varietates. Maxime discrepat ab aurigine illa quæ vel quarta circiter die vel post septimanam supervenit tritæophyæ ardenti seu febribus biliosis, quæque a nobis inter fugaces accensetur: sed quidquid contrarium suadeat *Boerhaave*, ratissima est, ut notat *Fernelius*, & e decem hepatitidibus vix una aurigine stipatur.

Curatio eadem est ac hepatitidis, seu exigit phlebotomias repetitas, potum diluentem leviter resolventem & lenes catharses, si vero sanata hepatitide supersit aut subsequatur aurigo alia omnino speciei est.

12. *Aurigo Neophytorum* Juncker de ictero; Van Swieten aphor. 950. Ettmuller Valetudinar. infantil. pag. 113. L.

In recens natis infantibus facile curabilis aurigo accidit; ob meconium intestina infarciens, impeditur bilis effluxus in duodenum, unde aurigo; quandoque etiam in lactentibus colostrum caseosum eumdem effectum inducit. Saponis Veneti scrupulus in aquæ unciis tribus dilutus, addendo unciam syrupi cichorii cum rheo, si cochleatim detur sæpius de die, solvit hæc concreta, abstergit blanda intestini viscera, & simul hanc saburram per alvum expellit, aut leni cathartico saburra illa cum bile evacuatur.

13. *Aurigo hysterica* Sydenhami de colica hysterica, capit. 3. section. 4. *A colica hysterica* Sydenhami, Raulin des maladies vaporeu ses pagina 18.

Illa species paroxysmo gastrodyniæ hystericæ non raro supervenit, sed intra paucos dies sponte evanescit; idem accidit in colica hypochondriaca; si vero moras nectat, adhibeatur apozema sequens.

Recipe *radicum rubiæ*, *curcumæ*, *ana unciam unam; chelidonii majoris cum toto & summitatum absinthii ana manipul. unum; coque in æqualibus partibus vini rhenani & aquæ fontanæ ad libram unam, in colatura dissolve syrupi de quinque radicibus uncias duas; fiat apozema de quo capiat libram semissem calide mane & sero usquequo convaluerit.*

Juxta *ill. Raulin*, illa species non nisi hystericis longo morbo debilitatis, hysteralgias aut ileum hystericum passis, accidit cum summa animi, & corporis prostratione; num a ductus choledochi spasmodica costrictione, ut putat *Frid. Hoffman?* Exemplum processus curatorii in aurigine ab obstructione: Initium ducat phlebotomia, deinceps semiuncia vini emetici cum olei amygdalarum uncia una aut altera, succedat pro-

mussos.

multos dies potus copiosus ex decocto radicum fragariæ, acetosæ, althææ, glycyrrhizæ: ineoquendus in quovis jusculo manipulus endiviæ, cichorii, alsines, chærophylli, acetosæ, betæ; in alterutro ex his jusculis adde cremoris tartari drachmam unam, nitri grana xv.: vespere clysma laxans, & postea purgandum cum salis Epsoniensis & syrupi de rosis pallidis ana uncia una, vel cum folliculis sennæ & tamarindis; si resistat morbus, ad aquas acidulas ferrugineas devenias: in temperamentis frigidis, pituitosis, maxime si quartana contumax præcesserit, quod frequenter accidit; aquæ thermales per triduum propinandæ, jura in quibus verticillus marrubii albi aut etiam ballotes incoctus sit specifica censentur observante *D. Baux Medico Nemaus. percelebri*; elixirium vitrioli, terra foliata tartari ab aliis laudantur. In aurigine epidemica quæ Genuæ vigebat in exercitu Hispanico *Comes Ponticelli Archiater* absumi jussit totum qui fuit in urbe saponem, ipsum etiam quo facies a barbitonsoribus delinitur, & sic sanata est illa epidemia; vulgo nimis indulgetur emeticis, catharticis acribus, & aperientibus calidis, ubi diluentia sufficiunt.

Sydenhamus in aurigine vulgari præscribit catharticum quarto quoque die repetendum, & diebus intermediis electuarium ex conserva absinthii, corticis aurantiorum, angelicæ conditæ, nucis moschatæ conditæ.. pulveris ari & chalybis, extracto gentianæ, cremore tartari & croco cum aquis mineralibus. Profune & pilulæ Ruffi ad grana xxx. quæ aloes partes quatuor, myrrhæ duas, croci unam recipiunt.

14. *Aurigo rachialgica*, Cl. Bonté Journ. de Med. Nuv. 1761. Janv. 1664. p. 41. De Meyserey. n. 419.

Est symptoma rachialgiæ vegetalis, nec non febricosæ & saturninæ: fugax est, & curatur apozematis ex plantis hepaticis, deinceps acidulis, aut fero lactis succo fumariæ alterato.

XXXIII. MELASICTERUS; *Melas icteros* Græcis recentioribus, *Melanchlorus* Fernelii Pathol. *Icteritia nigra & viridis*, Foresti obs. 23. lib. XIII. *Icterus niger* Auctorum.. *Ictere noir*.

Est morbus ut plurimum diuturnus, apyretus, qui curem fere universam colore nigro, vel diffuso vel guttato & maculoso deturpat.

In melanchloro, ait *Fernelius*, coloris flos pro vivido obscurus primum, deinde sublividus & subniger, nulla evidenti occasione apparet; corpus quidem minus quam in aurigine ingravescit, mens tamen magis imaginibus perturbatur, quæ metus & mœstitiæ plenæ sunt; nec dejectio, nec urina de nativo statu manifeste decedit.

1. *Melasicterus diversicolor*. Ephem. Nat. Cur. cent. 5. obs. 41. pag. 61. C.

Visa est aurigo tota facie ad guttur *viridi*, dextra corporis parte *atra*, sinistra vero *flava*, urina vero modo atra, modo viridis excernebantur. Auriginem totam viridem vide in chlorosi.

Auriginem dimidii corporis cum hemiplegia, *Ephem. Nat. Cur. centur.* 3. & 4. *observ.* 64.

2. *Melasicterus a veneno*, Marcell. Donat. lib. 1. cap. 9.

A scorpionis ictu oritur, & totum corpus maculis nigris conspergitur, quod de scorpiis regionum calidarum valet; de Bononiensi ægro agit *Donatus*. In nostris regionibus hæ insecta veneno carent, quidquid in contrarium afferat *ill. Maupertuis Mem. de l'Acad.*

3. *Melasicterus periodicus*; *livor totius corporis periodice recurrens* Mangeti Biblioth. Med. pract. de cutis morbis pag. 844.

Accidit infanti unius anni bene valenti mense Februario derepente, sine ulla præcedente causa, toto corpore facto livido, non aliter ac si strangularetur, integra tamen mente, sine ullo sensu doloris, nisi quod caput parum inclinarit ac si somnolentus esset, cum antea infans ille eclampsiæ fuisset obnoxius quoties nutrix menstrua experiebatur, præscripsit *Raygerus* pulverem Marchionis cum speciebus de hyacintho & antimonio diaphoretico in aqua cerasorum nigrorum; livor ille evanuit, ast alternis diebus eadem hora livor tertia, quarta, quinta vice redivit, minor tamen & sine ullo frigore, quod ultra horam perseverabat, sed adhibita catharsi & iterato priori medicamine, æger sanatus est.. An eclampsiæ, an a tertianæ febris veneno?

4. *Melasicterus alphus* Collect. Academ. *tom.* 3. *pag.* 332. An *melas* Celsi lib. 5. cap. ultimo? *Morphæa nigra* Carol. Rayger. *Dartre noire*. C.

Cognoscitur ex maculis subrotundis, nigris, planis, glabris nec prurientibus, nec dolorificis per totum corpus dispersis; hæ maculæ intra noctem accedunt. In duabus puellis has observavit *Raygerus*, atque eas pro scorbuticis habuit, quas spiritu cochleariæ in syrupo fumariæ præscripto, intusque fumendo facile fugavit. Cur vero herpetem nigrum has vocat non intelligo. Hic affectus a morphæa Arabum multifariam discrepat, fugax enim est, nec maculæ sunt cute depressiores, nec pilis albis obsitæ, exque omnes acicula tusæ cruorem fundunt; differt v[illegible] extensione macularum & colore a phœnygmo punctato.

In hoc differt alphus niger a morphæa nigra seu albaras nigra Arabum, quod in hac vitiliginis specie sint excoriatio & squamæ, quæ in alpho nigro non sunt. *Sennert. de vitiligine lib.* 5.

5. *Melasicterus scorbuticus*; *Icterus niger scorbuticus* Boerrhaave Conf. 16. *Blak-leg* Anglorum. C.

Vide arthriridem scorbuticam, class. VII. & catochum scorbuticum, class. IV.

Vel totum corpus nigrescit, at in casu *Sennerti* seu *Eugaleni*, vel nigrescunt tantum tibiæ, eæque maculis lividis sunt distinctæ, unde nomen *Blak-leg*, quod idem sonat ac tibiæ nigræ.

Facies ad nigrum vergit, residui corporis color intense flavescit aut nigricat, in fæcibus nulla flaven-

flavendo, urina saturate biliosa, anorexia comes, sanguini extracto crusta tenax, phlegmatico biliosa adhæret, his adduntur scorbuti signa, ut maculæ lividæ amplæ in cruribus, excretio cruoris meri per anum sine diarrhœa, oris spurcities, gingivæ molles. Desinere solet hic morbus in ascitem scorbuticum; & ascites tussi sicca, dein hæmoptysi leni, polydipsia, aliisque symptomatis stipata cito in mortem ducit, tumore abdominis fluctuoso & pedum œdemate præsertim ascitem denuntiantibus.

Curatio. Hic prosunt cathartica septimanatim repetita ex rheo & manna, syrupo de cichorio, si alvus libera sit; fortiora vero, si resistat; jusscula aperentia balneo mariæ parata, si æger jam debilis sit, eaque ingrediuntur carnis vitulinæ talleolatim sectæ unc. xxiv. rhei, tartari vitriolati, aut salis mirabilis Glauberi, limaturæ ferri, ac pareiræ bravæ, ana drach. I. radicum cichorii, apii, lapathiacuti, ana, drach. III. foliorum cochleariæ, cichorii, ex omnibus manipul. II. aquæ cyathum I. fiat secundum artem jusculum quovis mane per xx. dies iterandum, interposito carhartico.

6. *Melasicterus splenecticus*, Boneti Sepulchret. observ. 3, a Vesalio. *Icterus niger* Sennerti de morbis splenis. C.

Est ea species quæ hypochondrii sinistri tensione, tumore, dolore gravativo stipatur, & quæ juxta omnes Veteres & non paucos neotericos censetur pendere a vitio lienis.

Zacutus refert etiam quemdam melasictero defunctum caruisse liene, & inde deducit quare atra bilis in liene congeri solita, hujus defectu per corpus respersa fuerit. *Zacuti prax. obs.* 13. *lib.* 3.

6. *Melasicterus hepaticus*; *Icterus niger a vitl. hepatis* Manget. Biblioth. Medic. pract. pagin. 1036. Plater. tract. 3. cap. 2. libr. I. Boneti Sepulchr. observ. 28. C.

Est illa species quæ incipit ab aurigine, & in qua oculi adhucdum intense flavi & quasi coloris fuliginosi sunt, licet cutis nigredine inficiatur, urinæ sint coloris casse. Talem describit *Ill. Swieten in aphor.* 950. quæ per duodecim annos duravit, pertinaci usu succi graminis ferè lactis verno tempore, æstivis mensibus aquis Spadanis, hyeme magna copia saponis veneti cum melle, tandem incepit solvi impacta hepati materies, & secutus fuit alvi fluxus per integros sex menses durans cum levamine omnium symptomatum; evacuabatur autem materia argillacea, olidissima, granulis asperis, parvis, calculosis undique respersa, vires bono victu sustinebantur, & sic pefecte sanata est ægra.

Similem curavimus ægrum ill. Professorem Juris D. Necker Genevensem, qui toto corpore niger & visu horrendus huc appulit: potissime vero medicamina quibus intra duos menses sanatus fuit, fuere juscula in balneo mariæ parata ex vitulina carne, foliis cichorii, sysimbrii cum rhen, croco martis, millepedibus, sale glauberiano, interpositis sero lactis chalybeato & lenibus catharticis.

8. *Melasicterus Indicus*.

In Philippinis, qui vocantur *Bisayas*, incolæ nigri sunt, ast colore magis atro ex cocco & moscho tinguntur, ut mulieribus placeane.

Zeilanenses nigri sunt & deformes.

In Regno Loango Africæ homines nascuntur albi, sed intra duos dies nigri evadunt, oculi grisei, capilli aurei, si cominus aspiciantur, cadaverosus est color, & oculi immobiles, lusci; noctu & ad lumen lunæ clare vident, interdiu obcæcantur: hos *Albinos* vocant Lusitani; *Negres blanes* Galli.

In insula Hispaniola Nigritæ servi ex diversis Africæ regionibus orundi numerantur plurimi, illi omnes nigricant, ast qui vocantur *Bambaras* ruffescunt, qui *Congos arada*, & *Senegalli* intensius-nigricant, singulos tamen distinguit intensitas, gradus, vel nitor coloris; horum vero color minus nitidis, magis dilutus evadit ex febre, chlorosi, anasarca, & ex colore dilutiori ægritudines illæ facile dignoscuntur; cicatrices a variola relictæ albescunt, pustulæ vero durante inflammatione dilutius nigricant. Errant qui plegmones robedinem ejus symptomatis essentialibus adscribunt.

In nova Hollandia color est nigerrimus, ut apud Guineenses, os magnum, nasus resimus, labia crassa; oculi semper clausi ut arceant noxam culicum, nulli dentes in maxilla superiore, viri imberbes ut feminæ, & facies omnibus deformis, præterea Ichthyophagi sunt, nullis vegetabilibus vescuntur. *Dampier Voyages*: vide *Aurigo* 3°.

XXXIV. PHŒNIGMUS. *Ictere rouge*.

Est morbus apyretus cutis rubedine diffusa maculata virgata vel punctata notatus.

Differt itaque a purpura scatlatina, rubeola, aliisque phlegmasiis exanthematicis, quod nulla febre stipetur. A gutta rosea, herpete, pernione, aliisque vitiis maculosis, quod magnam cutis partem obsideat.

1. *Phœnigmus petechialis*; *Purpura apyreta* Clariss. Cusson differt. de purpura. L.

Est exortus macularum purpurearum in universa cute, qualis in purpura, sine pruritu, tumore, alioque symptomate. Differt a pulicum morsu quod in maculis phœnigmi non sit puncturæ vestigium, ut in pulicum, apum morsibus, quos delet cataplasma ex farina, aceto & oxmelite. Hunc affectum vidi aliquoties in pueris ob calorem æstivum enasci sine ulla notabili functionum læsione, & potu refrigerante ac dein levi catharsi adhibita intra paucos dies, evanescere. *Illustr. vero Professor H. Haguenot* similem observavit in tribus mulieribus, quas quidem ille morbus defœdabat, sed aliunde nullatenus molestabar, quique intra aliquot dies sponte recessit. *Sachsius* observavit in femina maculas roseas diffusas undequaque, quarum.

rum nonnullæ sanguinem plorabant, & in puero to similes, sine sanguinis stillicidio, ambæ antiscorbuticis cesserunt. Vide *Acta Phys. Med. Nat. Cur.* 1757. *pag.* 386.

2. *Phœnigmus Indicus*.

In Insulis Philippinis Indi sunt atrorubri, & ut pulchriores videantur plebeii, dentes colore nigro inficiunt; ast nobiliores matronæ eos lamina aurea obducunt, residuum corpus colore nigro pingitur, & quo plures figuras in eo delineant, eo nobiliores & animosiores censentur, unde ab Hispanis *pintados* seu picti nuncupantur.

Patagones, qui degunt circa Fretum Magellanicum, colorem cupri rubri nativum habent; idem est color in Insula Nicobar juxta Sumatram. *Dampier*.

3. *Phœnigmus a vernice*. Duhalde histor. Sinæ pag. 317. A.

Apud Sinenses qui ex arbore *Rhus vernix Linn.* dicta vernicem Sinensem extrahunt, si ejus halitus excipiant, intra viginti quatuor horas colore rubro universali inficiuntur, quasi erysipelaceo, accedit faciei deformitas, cutis asperitas leprosa; timas agit cutis multis in locis, & multum inde serum effluit; demum cutis exsiccata, forte epidermis, delabitur, novaque succrescit. An erysipelas sit hic morbus ignoro.

Curantur cathartico hydragogo, balneis calidis in decocto foliorum abietis, corticum castanearum cum nitro & basella, hujus decocti etiam stuphæ adhibentur, & basellæ cinis rimis cutis inspergitur.

4. *Phœnigmus a venenis* Illustr. Hambergeri, de narcoticis differt. A.

Est intensa rubedo totius corporis diffusa vel continua quæ illico supervenit a venenis quibusdam narcoticis, & 1. quidem *Ill. Hambergerus* aliique observarunt eos qui baccas atropæ belladonæ vorarent incidere in rubedinem purpuream totius corporis, citra calorem ac febrem, quæ rubedo assumpto emetico intra paucos dies evanescit; hoc accidit filio janitoris Horti Regii Monspeliensis, atque confirmat opinionem *Ill. Hambergeri*, qui putat a narcoticis ita dissolvi cruorem ut facile subeat vasa cutis lymphatica.

Idem morbus accidit *a Bias juxta Agatham* toti familiæ sutoris, ab esu hepatis frixi piscis, qui vulgo Cattus marinus, Ichthyologis *squalus canicula* dicitur; quatuor diversæ ætatis assumpto hoc hepate caro correpti per biduum triduumve jacuere, & rubore purpureo intensissimo perfusi fuere, ex quo profundo sopore excitati pruritum persentiebant, & epidermis totius corporis, ne exceptis pedibus manibusque, in magnas, amplasque membranas a corpore separata abiit. Agatham accersitus paulo post, hos quatuor accersivi, examinavi, & ipse ex mariti pede & ex uxoris manibus detraxi chirothecas cutaneas, quas servo; qui vero plus hujus escæ voraverant, diutius dormierunt quam qui minus; puella non in toto corpore desquamata abscessum in crure passa est.

5. *Phœnigmus plethoricus*. B.

Plethora *Ill. Linnæi*, quæ pendet a boni humoris abundantia, si tanquam morbus spectetur, habet pro potissimo symptomate rubedinem corporis & potissimum faciei, cum dyspnœa & pigritia, seu inertia ad agendum: sed nobis plethora pro diversorum morborum principio, non pro morbo habetur, quia nullo symptomate constanti stipatur.

XXXV. CHLOROSIS, Sennerti qui falso nomen Hippocrati tribuit; *Chlorosina* Hippocratis VI. Epidem. obscuro significatu; *Ilifcis* Avicennæ; *Febris alba* & *Virginum obstructiones* Mercati; *Cachexia* Plateri de Discoloratione; *Morbus virgineus* & *Febris alba* Rod. a Castro Lib. II. cap. 5. Sennerti Lib. VI. Sect. 3. cap. 2. *Fœdi colores* Ballonii de morbis virginum; *Febris amatoria* Langii; *Icteritia alba*, vel *Icterus albus* Ettmulleri. Gallice *Chlorosis*, *pales couleurs*.

Chlorosis est morbus cujus præcipuum symptoma est pallor faciei cum asthenia habituali.

Plures sperics hisce duobus symptomatis addunt quamdam vesaniam singularem, ut picam, malaciam, polydipsiam, melancholiam, panophobiam &c. quæ vulgo chloroses proprie dicuntur: aliæ vero nulla vesania stipantur, & pallores vulgo dicuntur; sed non dantur inter has limites quibus accurate distingui queant; sunt qui *cachexia* nomine ultimum chloroseos gradum designant, verum phlegmatiam aut anasarcam hoc nomine intelligunt; & cachexia, ut patet ex *Gorræi* definitione, pro omnibus hujusce classis ordinibus designandis passim adhibita videtur apud Veteres.

Color pallidus pendet ex eo quod lympha in vasis cutaneis prædominetur, ita ut cruoris color præ illa evanescat, vel ex eo quod epidermis opacior radios rubros cruoris subtus repentis non transmittat, quod fere eodem recidit.

Pallor est vel albus, vel cinereus, vel fuscus, cereus, luridus, & diversas hasce colorum commissuras verbis exprimere difficillimum est; ut itaque dum cutis flavescit vel ut ajunt viridescit, distinguatur chlorosis ab aurigine & melasictero, scleroticæ color observandus est, qui albissimus est in chlorosi utcumque cutis sit lurida, ast flavus vel fuliginosus in aurigine & melasictero.

Chloroses veræ.

Sunt illæ quæ ut plurimum appetitu ciborum, potuum, veneris, vel quadam singulari & heteroclita aversatione stipantur; recens elapso sæculo unica hujus morbi species erat cognita, quæ chlorosis virginea est, seu febris alba vulgo dicitur, virginibus viro maturis familiaris, quæque menostasiæ seu catameniorum emansioni aut suppressioni tribuitur, verum observatio quotidia-

diana docet ipsos infantes in cunis chlorosi eum pica laborare; dantur & mulieres ubertim menstruatæ quæ simili morbo cum pica ægrotant, dantur denique viri, ut observat *Bonetus*, vere in hoc significatu chlorotici, adeoque si hujus vocis significatus restringeretur, ut in scholis vulgo fit, plurimæ hujus species ignotæ vel exclusæ forent, aut nova genera citra necessitatem condenda manerent.

1. *Chlorosis Virginea*; *Fœdi colores virginum* Ballonii de morbis virginum. *Pales couleurs de filles*. L.

Est ea species quæ puellis puberibus ex menostasia accidit cum pica. *Menostasia*, est catameniorum emansio, imminutio, aut suppressio, seu mensium stasis. Pica vero chlorosim illam comitans est sæpius pica absorbentium, ut mortarii, gypsi, humi, carbonum, vel pica condimentorum, ut aceti, succi limonum, salis &c. *vide Classem* VIII.

Chloroticæ pallent, & in intenso & inveterato morbo flavescunt ac luridæ sunt, oculis tamen albissimis, unde ab auriginosis discrepant; pulsus in illis frequens est & parvus, unde morbus improprie *febris alba* dictus, sed vires vitales sunt minores solito, adeoque non mutata est proportio inter illas & vires musculares, quod ad febrem ponendam requiritur. Respiratio in illis est difficilis, si paulisper moveantur, maxime si scalas ascendant, si currant, si conatus edant, quia tunc temporis a musculis contractis sanguis ubertim in pulmones irruit, eosque infarcit, quem tamen pari passu pulmo debilius compressus a musculis pectoralibus non potest cordi sinistro erogare, hinc palpitationes cordis, quas etiam vel levissimum pathema excitat. Debilitas vero musculorum pendet & a plethora seu mole movenda majori, & a laxitate systematis solidorum: systema vero illud laxius est quia sero sanguinis retenti, eoque abundantiori & retardato ejus textus elasticitas minuitur: hinc pigritia ad motum, hinc amor somni & vita deses, sedentaria; hinc fastidium omnium oblectationum quæ exercitio obtinentur, ut ambulationis, rusticationis, cantus &c. hinc amor solitudinis, mœstitia; defectu exercitii & ob vitiosam sanguinis & succorum gastricorum crasim quæ serosa vel mucosa est fames imminuitur; appetitus vero, qui non alimenta in genere, sed sapores sectatur, Gallice *l'appetit*, depravatur, quia saliva serosa gustui non arridet nisi condimentis acuatur, aut absorbentibus ejus fatuitas corrigatur, si mucosa fit; cum alimenta consueta non arrident ad insueta confugiunt, hinc progrediente morbo crescit plethora seu cacochymia facta ex thrombo purpureo viscoso, crasso, male elaborato & ex sero copioso, flavescente; crescit anorexia, digestiones multiplici titulo vitiantur, humores excrementitii retenti crasim sanguinis in dies pejorem reddunt, laxantur solida, textus cellulosus turget hoc sero vinoso, debilitatur cor cum omnibus aliis musculis, hinc pallor plumbeus, cereus color, quem viridescentem quidam nuncupant, tumescunt vespere pedes, vestigium calceorum & digitorum prementium retinent, mane palpebræ tument & livescunt, sed adhuc carnes v. g. genæ sunt turgidulæ non marcidæ.

Cum vero eo usque procedit morbus ut genæ sint pendulæ, flaccidæ, labra attenuata, pallida, extrema œdematose tumeant tota die, digestiones omnino viscosæ, color plumbeus, fuscus &c. hic chloroseos gradus jam *cachexia* a Neotericis vocatur, & ægræ *cachecta* dicuntur in quavis chloroseos specie.

Hic morbus ita evidenter pendet a menostasia ut restituto catameniorum fluxu evanescat; interea duplex est varietas menostasiæ, in praxi distinguenda; vel enim 1. ea initio stipatur solidorum tensione, erethismo, fluidorum siccitate & acri viscositate, & in hoc casu in morbo recenti nequaquam ad statum cachecticum pervento, emmenagoga debent diluentibus temperari, phlebotomia & catharsi præscriptis, jusculа leviter incidentia ex radicibus fragariæ, graminis, foliis scolopendriæ, capillorum veneris, addita pauca dosi martis, debent præscribi; imo sæpius ad semicupia, serum lactis & lac asininum deveniendum est.

Si vero ægra sit temperamenti pituitosi, frigidi, paulo fortiora & calidiora medicamina sensim sunt adhibenda, ut major dosis præparationum martialium, radices aperientes brusci, ononidis, asparagi, de quibus consulantur processus curatorii *Ill. Jacobi Lazerme*, & *Ger. Fitzgerald de morbis mulierum* cap. 1.

Sæpius hic morbus usu limaturæ ferri intra primum offæ cochlear, vel potu assiduo aquæ ferratæ, ut ajunt, sanari consuevit; interdicendus vero est omnino usus condimentorum & terreorum, quibus hæ virgines delectantur, atque exercitium est suadendum.

2. *Chlorosis amatoria*. *Febris amatoria* Langii. L.

Est prioris varietas quæ puellas amore perculsas afficit, cum gravi melancholia, solitudinis amore, mœrore continuo, & continua de objecto cupito meditatione; ea chlorosis stipatur etiam utplurimum menostasia; ast ea mensium emansio potius huic supervenit, quam pallorem præcedit, atque temperamento melancholico stipatur, proindeque primus curandi processus in chlorosi virginea descriptus magis convenit quam secundus, & præterea matrimonium ceteris omnibus remediis longe præstat. *Vide Nymphomaniam*, *salacitatem dictam Class.* 8. *pag.* 343.

3. *Chlorosis a menorrhagia*. *Chlorosis muliebris a menstruatione difficili* Astruc de Chlorosi, tom. 2. pag. 2. & 43. spec. 2.a *Pales couleurs des femmes*. C.

Ea est quæ mulieres annum quadragesimum prætergressas, quæque laboriosam menstruationem patiuntur, adoriri consuevit, sæpius cum uberiori sanguinis effluxu menstruo, appetitus depravatione, phlegmatia, torpore corporis, seu pigritia & debilitate insuetis, atque ciborum assuetorum fastidio.

Mo-

Menorrhagia seu vitiosa & morbosa catameniorum effluxio involvit catamenia doloribus hysteralgicis stipata, sive parca, sive solitæ quantitatis, & catamenia profusa sive dolorifica, sive non dolorifica; in his omnibus casibus, potissimum vero cum menorrhagia est hysteralgica, supervenit chlorosis cum mœrore, & morositate multiplici, solitudinis amore, exercitii aversatione, ciborum noxiorum appetitu, pigritia insolita, œdemate pedum, somnolentia, quæ nunquam ipsis expleta videtur, pervigilio conjuncta; aut somnis inæqualibus & irregularibus; atque quoties menstrua accedunt, illa initio indolentia sunt, ast secunda, tertiave die doloribus assiduis; irrequietis crurum, narium, femorum, lumborum, uteri, vaginæ, stipantur, ita ut illi dolores subito ex una parte in alteram ferantur, uterus intumescat, mox detumescat, a tactu doleat, dum tumet, simulque eo majores sint dolores, quo plus sanguinis effluit; his adde sensum ardoris in vagina, jectigationes continuas corporis, quæ omnia imminuto fluxus impetu evanescunt; ast sæpe fluxus sanguinis excipitur a fluxus seroso, seu a leucorrhœa quæ plures dies perseverat, & identidem cruenta est, unde misera mulier debilis, pallidæ, ad levissimum motum anhelosa, œdematosa, insomnis, cibos aversans, singulis mensibus in pejorem statum abitura est, nisi succurratur.

Hic morbus pertinacissimus est, & fere eas comitatur usquequo ætas ea advenerit qua naturalis catameniorum accidit cessatio; non satis apud Auctores descriptus reperitur; vulgo exigit rusticationem tanquam præstantissimum remedium; deinde vero exiguam dosi præparatorum martialium cum jusculis refrigerantibus, levibus antihystericis; nam affectus hystericis his malis sæpe accedunt; si vero stomachus lacti possit assuescere, nil eo melius judicaverim; hujus specialis historia & curatio desiderantur.

3. *Chlorosis gravidarum* Astrucii spec. 31. L.

Ea est quæ primis tribus graviditatis mensibus accidit cum malacia, seu appetitu absurdorum, & solitorum alimentorum aversatione; malacia vero ad plura alia extenditur, quam ad alimenta; etenim in hoc morbo mens debilis & morosa ad stultitiam usque, non raro diversa appetit, vel aversatur, minimis repulsus excandescit, cum furore cupita sectatur. *Vide Picam 3am. Class. VIII.* Sæpius gravidæ quæ prius tabaco, caffè; vino delectabantur, jam ea aversantur; quæ halece, clupeas, similiave aversabantur, jam perdite appetunt; quæ erant forti animo, jam a levissimis occasionibus turbantur; de cetero pallent, ad levem ambulationem anhelosæ sunt, torpidæ & graves, mœstæ & morosæ; verum nec ab alimentis absurdis fere læduntur, sed his denegatis pejus habent, ubi valet aphorismus *Hippocratis*: alimenta paulo pejora, sed jucunda, melioribus, sed ingratis sunt anteponenda. Hic affectus sponte circa quartum mensem evanescere consuevit; ast accedente ætate qua catamenia cessatura sunt, non raro inducit chlorosim a menorrhagia dictam.

4. *Chlorosis infantum*. Vide Phisconiam infantum. C.

Est ille pallor qui infantibus est familiaris, cum pica absorbentium laborant, quo quidem morbo nihil est vulgatius; quippe innumeri sunt qui ab incunabulis solent humum, mortarium, gypsum vorare, quipe inde pallidi, mercidi, imo macilenti evadunt, & simul phisconia & addephagia laborant; cum itaque ad chlorosim requiratur tantum pallor & pica, cur huic generi non accenseretur hic morbus, non video: curatur ut phisconia infantum martis & rhei usu.

Chloroses spuria, seu pallores.

Sunt illæ quæ nulla pica, malaciave stipantur, & *pallores Boneto* dicuntor; vide *Sepulchretr. tom. 3. pag. 533.* & *Cachexia Felic. Plater. discolorationis genera*; talis est pallor fugax a frigore, a terrore, aliisque, qui syncopem, asphyxiam comitantur, nec non qui a morbo convalescentibus accidit. Pallor est symptoma omnium fere cachexiarum, maxime vero tabis, ascitis, anasarcæ, phlegmatiæ, scorbuti, syphilidis, tineæ malignæ, elcoseos, &c. nec non alvifluxuum, sanguifluxuum, & rachialgiæ ac melancholiæ.

5. *Chlorosis verminosa* Plateri observat. lib. 3. C.

Illa fovetur a copiosis lumbricis intra primas vias.

6. *Chlorosis viridis* Petr. Fabri Curat. 71. C.

An viror erat verus qualis herbarum recentium, an vero hoc nomine intelligat cum plurimis colorem luteum, *couleur de feuille morte*, inquirendum restat. Vulgo plebs virorem tribuit fæcibus alvinis, sputis phthisicorum, cum mihi tantum flavus color observatur. Color ille flavescens, sordide brunneus, est symptoma ascitis, tabis, hecticæ, melancholiæ, necroseos Soloniensis aliorumque morborum chronicorum dum inveterascunt.

7. *Chlorosis ab hydrothorace*. *Vide* Boneti Sepulchret. tom. 3. pag. 555. & 556. num. 1. 4. 20. 22. de pallore.

Ille pallor non nisi ex cadaveris apertura hydrothoraci, aut pulmonum œdematiæ fuit adscriptus; si enim hydrothorax cognosceretur, tunc pallor tanquam ejus symptoma habendus esset; in his autem casibus chloroticus albescie. Discoloratio vero plumbea ac fusca splenoeicos & hypochondriacos non raro inficit.

8. *Chlorosis maculosa*; *Leuce* Galen. 3. de symptomat. causis; *Leuca* Celsi.; *Elephantiasis alba* Plin. lib. 25. cap. 5. *Morbus Deliorum* Mercurial. var. lect. libr. 3. cap. 18.

Est:

Est morbus cujus præcipuum symptoma sunt *maculæ amplæ* per totum fere corpus dispersæ, non squamosæ, ut in morphæa alba, sed glabræ & coloris vere albidi, qualis est eftreorum; his adde pilos albos, pectoris & colli tumorem, doloresque exiguos, sine febre, illæ maculæ albidæ faciem potissimum deturpabant apud Delios, referente *Æschine*, qui hunc morbum contagiosum & pestiferum dicit; hic vero morbus hodie est ignotus.

9. *Chloriosis Carthagenica* M. d'Ulloa Histoire d'un Voyage en Amérique. L.

Carthagini in America calor atmosphæræ est fere semper idem qui Parisiis diebus canicularibus; hyem dicitur tempus quod a Majo ad finem Novembris extenditur; *major æstas* vocatur ab initio Decembris ad finem Aprilis, quo tempore ventis flantibus calor mitior est; æstas minor est circa festum S. Joannis, tunc per mensem cessant pluviæ; perspiratio ibi magna, continua, unde Incolæ colorem adeo pallidum & lividum habent, ut a morbo gravi convalescere videantur; actiones etiam molles, debiles, vox quoque tarda; de cetero bene valent: Europæi huc accedentes post eres, vel quatuor menses hunc pallorem contrahunt.

Asserunt etiam multi Tarbellis, seu *Dax* endemium esse pallorem, quem tribuunt vaporibus calidis, quos thermæ in media urbe sitæ, & ad 50um & ultra gradum fervidæ, continuo fundunt.

11. *Chlorosis Bengualensis* Merolla Voyage a Angola.

In Regno Benguala apud Africanos color hominum est non minus pallidus ac mortuorum apud nos; ille vero pallor tribuitur aeris gravitati, &, ut ajunt, malignitati; imo vox eorum debilis est & tremula: apud nos qui oppida mari vicina habitant, pallidi sunt, & phiscones venis atrocæruleis per abdomen sparsis, unde vocantur vulgo *ventres bleus*, & quartanis sæpissime laborant; hoc vero tribuitur & aeri & paludibus fœtidis æstate exhalanti, & aquis cœnosis quibus utuntur.

Apud Darianos in America forte pallor endemicus a calore dependet, ut apud Carthagenicos, & unde procedat apud Cambayenses in Asia, ignoro.

12. *Chlorosis rachialgica* Ramazzini de morbis Artificum cap. 1, & 2. Strack Journ. de Med. Avril 1665.

Est pallor qui inficit metalli-fossores, inauratores, &c. quique potissimum invadit cum tremore eos qui hydrargyrosim patientes, se frigori exponunt, in quo casu decoctum radicis chinæ & bardanæ utilissimum est. Hæc chlorosis flava vel olivaceum colorem referens in facie est unum ex signis pathognomonicis Rachialgiæ arthriticæ *D. Strack*, quæ curatur numerosis balneis, antimonii pulvere tenuissimo & decoctis sudoriferis.

ORDO SEPTIMUS.

CACHEXIÆ ANOMALÆ.

Seu quæ prioribus affines sunt, ita tamen ut in ordinibus pregressis non facile locum obtineant.

XXXVI. PHTHIRIASIS, *Maladie pédiculaire*.

COGNOSCITUR ab exortu insectorum pediculis affinium ex diversis corporis partibus, quas porrigine, ulcusculisque defœdant, aut puncturis, pruritu discrucíant.

Dicitur *phtheiriasis* Græcis, Latinis *morbus pedicularis*. Insecta hominem frequentius infestantia sunt pediculus, pulex & acarus, quæ supra corpus humanum hospitantur, & aptera sunt; quæ vero intra corpus hospitant, sunt gordius medinensis, furia infernalis, lumbricus humanus, ascaris recti, fasciola hepatica, fasciola intestinalis, hirudo stagnalis, tænia vulgaris, tænia solium, & tænia lata; extus divexant nos alia insecta, & potissimum vespæ, apes, culices, tabani, scorpii, araneæ, scolopendriæ, cimices, nepæ, dytisci, &c. Phthiriasis autem utut vulgo pediculis solis tribuatur, quandoque multis aliis insectis tribuenda, unde diversæ species morbi.

5. *Phthiriasis pedicularis. La maladie pédiculaire*. L.

Est ea quæ vel capillitium, vel etiam totum corpus infestat, & a veris pediculis excitatur.

Pediculus est insectum apterum pedibus sex, oculis duobus, aculeo in ore, antennis longitudine thoracis, abdomine depresso sublobato; species est pediculus humanus *Linnæi*, qui in capite frequentius habitat, & per vestes diffunditur; hujus ova, seu larvæ *lentes* nominantur; nidulatur in capillitio ubi pruritum excitat, pustulas cudit, fœtorem, sorditiemque capiti conciliat, cum porrigine. *Porrigo*, seu furfuratio est congeries squamularum grisearum, seu materiei unguinosæ pulverulentæ, quæ secernitur in glandulis sebaceis capitis, quæque ob pectinationis defectum cumulatur in capite, & crustam sordidam, fœtidam, sub pectine furfuris forma delabentem constituit; ibi vero pediculi tuti hospitantur, & prolem copiosam nutriunt; illi oris aculeo quem exerunt cutim pungunt, & vulnusculi peripheriam albam faciunt, forte quia inibi solum cruorem exsugunt; e contra vulnus a pulice inflictum rubet, quia sanguinem e vasis vulneratis effluentem non exsugit, sed lympham; corpus pediculi est totum hispidum, quibus villis verosimiliter pruritum excitat.

Phthiriasis solius capitis est infantibus familiaris; & facile frequenti pectinatione curatur; verum apud eos qui indusiis tantum laneis utuntur, nec ea frequenter mutant, magna est pediculorum per vestes repentium progenies, & opus.

opus est non solum caput pectine expurgare, sed etiam medicaminibus inspersi illud & vestes mundare. Laudatur in hoc casu pulvis hordei caustici, quod *cevadilla* vulgo audit, item pulvis seminum *Delphinii staphysagria* dicti.

Phthiriasis olim inter morbos pœnales habebatur, quo extinctos ferunt plurimos. *Vide Schenckum, Camerarium, Plempium*, &c.

2. *Phthiriasis interna; Phthiriasis funesta* Mangeti Bibliothec. de morbis pilorum; *Vermine interne*. C.

Ea est in qua vel soli pediculi e diversis corporis locis exituriunt, ut ex oculis, naribus, ore, cum urina, sputo, fæcibus, unde ægri misere torquentur, emaciantur, & pereunt, vel in qua præter pediculos diversa alia insecta ex omnibus corporis locis supradictis prodeunt, ut amicus meus *Ill. Lefevre, Academ. Regia Scient. Par. & Uceti& medicinam faciens* observabat; illi ægro anno 1728. & 1729. quotidie prodibant ex oculis, auribus, podice, urethra, vulnere phlebotomiæ, pediculi, pulices, forficulæ, araneolæ, lumbrici, scarabæoli, quorum icones mecum communicabat amicus: Varia tentata sunt remedia, & demum ad litus mercuriales deventum est: æger per quindecim dies ptyalismum passus, immunis eo tempore fuit ab insectis; verum finita hydrargyrosi insecta successive redierunt, unde æger insomnis, emaciatus, debilitatus demum obiit.

Mangetus. refert Chirurgum Genovensem isciade per annos excruciatum in eodem femore sinistro passum esse eruptionem myriadis pediculorum, a quibus & a dolore liberatus est usu thermarum Aquensium in Sabaudia.

3. *Phthiriasis inguinalis*. L.

Est ea quæ fovetur a pediculis pubis, quos vulgo *morpiones* & *platulas*, vel *pattas* nominant; illi catervatim cutis pubis, imo superciliis, capitique adhærent, & pruritum molestissimum excitant; at partes non exulcerant, & facile ope seminis staphisagriæ, pulveris tabaci, aut unguenti mercurialis occiduntur, palpebris hoc affectu capitis possunt applicari vel acetum scilliticum, in quo pauculum oleos sit dissolutum, aut oleum spicæ, &c.

XXXVII. TRICHOMA Jachii, a *trix*, & *coma* cæsaries, capillitium; *Plica Polonica* Starnigellii; *plica* a capillorum complicatione, vox æquivoca, adeoque nomen D. Jachii melius est; *Plica Belgarum* Schenckii; *Kolsum* ac *Koltek* Polonis; *Coledon* ac *Gods*, vel *Gosc* aliis; *VVichtel-zopff* Germanis; la *Plie* ou *Plique* Gallis Ægri *Portepliques*.

Trichoma est morbus contagiosus, chronicus, Polonis endemius, cujus præcipuum symptoma est capillorum conspurcatio, ac in cirros & funiculos diversæ figuræ, ac longitudinis conglutinatio, ac concretio.

Hujus morbi seminum ex India Orientali per Tartaros circa annum 1687. contagio in Poloniam, Silesiam, Hungariam, vicinaque loca translatum fuit: *G. Frid. Stabel, Dissert. de plica. Hala* 1724.

Distinguendi sunt morbi a viru plicoso oriundi, & trichoma ipsummet; morbi plicosi, quos Polonicos cognominamus, sunt tum acuti ut pleuritis, apoplexia, hæmoptysis, &c. tum chronici ut syphilis, rachitis, cephalæa, aliæque multæ diversorum generum species.

Cognoscitur trichoma, si manifestum sit, ex capillorum in unum vel plures tophos convolutione, vel eorumdem in cirros viscosos, funiculos crassos elongatione, involutione. Si occultum, 1. ex hereditaria dispositione, quippe hic morbus a parentibus in prolem sic transfertur: 2. a contagio per pileolorum inquinatorum gestationem, concubitum & sudorem: 3. pec partium pilosarum examen, ut inguinis, potissimum capitis; in pilis enim pudendorum quandoque cirri plicosi nascuntur. Memorabilis est casus a J. *Paterson Hain* in *Actor. Societ. Londinensis* relatus: 4. phantasiæ depravatio & potissimum appetitus errores attendendi sunt, unde adagium: *sub plica latet plica*: 5. sudores capitis, viscidi, glutinosi, capillitii spurcities, & orti in illo furfures; 6. unguium incurvatio, scabrities, color mutatus, lividitas, corruptio.

Plicæ seu capillitii cirrosi eruptio est species excretionis salubris qua partes internæ a viru latente perniciosissimo liberantur; illud quidem virus quandoque diutissime latet in corpore, ut venereum, veluti sopitum, & innocuum; sed sæpe strages edi eo majores, 1. quo partes affectæ nobiliores sunt & sensitivæ magis; 2. quo major humorum viscitas & acrimonia cum eo concurrit: 3. cum partes solidæ & potissimum cartilagineæ vel osseæ eo inficiuntur, tunc enim nulla fere spes reconvalescentiæ.

Hæc plicæ evolutio, excretiove, utcumque morbosa sit, est apud inquinatos summe utilis, adeoque juvanda & omni ope promovenda; nihil est autem perniciosius quam capillos plicatos resecare, ejus plicæ excretionem frigore incaute suscepto, oleosis aut viscosis admotis reprimere, ejus exortum turbare.

Erravit Doctor quidam Scoto Britannus & *Chiracius*, qui procul a Polonia degentes, eum affectum pro simplici capillorum neglectorum spurcitie habuerunt, quasi pectinando posset averti & curari, imo qui fictum & non observatum esse morbum contendunt. Hos solide confutant *Schultzius*. *Pastorius*, *Stabelius*.

1. *Tricoma cirrosum*. *Plica major* vulgo. *Plique en cordons, plique male*. C.

Est species omnium vulgatissima, minus noxia, quæ distinguitur ex eo quod capilli in funiculos prælongos conjuncti & agglutinati sunt.

Symptomata ejus prænuncia sunt, 1. pallor faciei; asthenia ab articulationum laxitate; 3. dolores capitis, seu cephalæa Polonica; 4. dolo-

dolores omnium artuum potissimum in articulis, pedibus, manibus, seu arthritis Polonica; supervenit 5. syrigmus, 6. convulsio; 7. contractura; 8. rachitis, cum ossium fragilitate.

Symptomata salubria quibus priora tolluntur, sunt 1. plicæ eruptio; 2. phthiriasis cum fœtore, porrigine; 3. demum alopecia; 4. an cruorem fundant derasi capilli nondum constat, 5. ea vero critica plicæ excretio non fit subito, sed post longum tempus absolvitur. Cognoscitur vero perfecta, cum omnia symptomata interna evanescunt, & capilli sponte deffluunt, deinceps iterum nasciturì; actenus vero, seu ante perfectam illam crisim, eos resecare periculosum est; quandoque cirros per totam vitam gestare consultius est.

2. *Trichoma villosum*; *Plica femina* Schultzii, Collect. Academ. Tom. 3. pag. 285. *Plique femelle*. C.

Ea cognoscitur ex tophis villosis in quibus modo omnino inexplicabili capilli complicantur, sive *dispersi* sint illi tophi, quales vidi, sive *coaliti* in mitram seu birretum quo totum caput tegitur. *Vide Philosoph. Transact. Abridg. Vol. VI. fig.* 73. ubi icon plicæ istius, capilli trium ibi delineatum, erat quatuor ulnas longum, palmum latam, & duos pollices crassum. Fœmina Polona quæ eam plicam per 50. annos gestaverat, toto hoc tempore arthritide Polonica cum contracturis laborans, in marasmum inciderat.

Hæc species resecto capillitio diriora invehit symptomata, potissimum vero unguium excrescentiam mirabilem cum scabritie & nigredine, ita ut illi ungues cornua hircina referant, hi demum ungues delabuntur, sed iterum sanato morbo revertuntur.

Curatio exigit 1. ut a phlebotomia, imo a catharticis saltem acribus abstineant: 2. Ut potus diluens leviter diaphoreticus adhibeatur, ut dentur decocta sassafras, salsæparillæ, lapathi, quibus fluxilitas & blandities humoribus concilietur. 3. Mercurialia perniciosa semper fuerunt, ex *Schultzio*, licet ab affinitate syphilidis venereæ indicari videantur. 4. Ut plicæ exitus promoveatur, nihil est præstantius quam fovere caput decocto tepido lycopodii clavati *Linnæi*, quod idcirco apud Polonos *plicaria* nominatur, vel hujus defectu laudantur radices lupuli, acanthi, folia sempervivi majoris, &c. Licet dum plica erumpit, cathartica, emetica, phlebotomia sint noxia; interea & emeticis & catharticis mitibus & phlebotomia utendum est in morbis plicosis, seu a viru tum latente, tum represso oriundis. Superstitiosa vero est plicæ transplantatio, & vana plura medicamina a *Bonsiglio*, *Sperlingio* & *Binningero* laudata.

De cura morborum plicosurum videantur historiæ horum morborum a *Stabelio* relatæ.

An diversæ species quoad curam sint diversæ, uti sint quoad symptomata, & prognosim ignoro.

3. *Trichoma Polonicum*; *Plica* vulgo, Carthenseri Principia Patholog. 1758. Tom. I.

Ex Tartaria & Ucrania in Lithuaniam & Poloniam promanasse anno 1287. inde in Silesiam & Hungariam irrepsisse, testatur *Erndel*. Cognoscitur potissimum ex capillorum complicatione, quæ molem dolorificam cucculliformem repræsentat, statim & una nocte se prodit; flocci hic & illic apparent ex capillis convolutis, hi flocci adunantur, adunati quandoque ad ulnas producuntur; pannum crassum villosum cucullus ille refert.

Plura alia symptomata rachitica, scrophulosa, syphilitica, phthiriasica syndromen efformant. Initio scilicet amphimerina lenta, tumores scrophulosi in diversis locis, artuum lordoses, contracturæ, ulcera, ungues pedum, manuumque incrassati, curvatura spinæ ossium, fragilitas, spasmi tendinum, dolores arthritici extremorum, occipitis, spinæ dorsi, color cutis lividus, ophthalmiæ, phthiriasis, tinea; demum accedente capillorum convolutione, velut crisi sublevatur æger a symptomatis præfatis quæ cito remittunt.

Principia hujus morbi sunt abusus aquæ vitæ, alimenta acria & viscosa, & incredibilis horum populorum sordities. Raro in exteros transit hic morbus. Vidi tamen Andusiæ Capitaneum D. Bezesse, qui e Polonia redux in patriam, tres plicæ floccos adsportavit, quos attente examinavi; flocculi erant ex capillis mini, me incrassatis, ultra radicem invicem adunatis in tophum, hos tophos a quibus nullum incommodum sentiebat usque ad mortem caute servabat septuagenarius.

Therapeia; si tophi illi capillorum omnino & omnes subito tondeanrur, cito omnia symptomata etiam adaucta reverruntur, imo cœcitas, aut apoplexia vel phthisis accedunt; capilli quidem repullulant & complicantur iterum, sed hæc ad ægri levamen non sufficiunt, nisi menente *Fischero* synochus accedat, quæ humores peccantes absumat & morbum sanet.

Medicamina quæ indicata videntur, ut evacuantia per os & alvum, diuretica, sudorifica, mercurialia, nocent maxime, nec morbum minuunt.

Unicum prodest medicamentum, scilicet lycopodium, cujus decoctum intus & extus adhibetur, potu, clysmate, balneo; sunt qui laudant etiam decoctum acanthi mollis, quod, addito panis fermento, acescat: additis rosmarino, salvia, aliisque plantis aromaticis, decoctum illud potus forma adhibetur.

Consulantur *Erndel Varsavia physice illustrata*; *Historia naturalis Poloniæ*; *Rzaczinsky Juch Professoris Erfordiani dissert. de trichomate*; *Bachstromi dissert. de plica Hafniæ* 1725.

Diversa esse symptomata plicæ eruptionem antecedentia pro diversis hujus morbi speciebus refert *Carthenser*; ast quænam sint illæ species ignoro.

XXXVIII.

XXXVIII. ALOPECIA; *Ophiasis* Græcis; Gallis *Pelade*, *Alopecie*.

Alopecia ab Ἀλώπηξ vulpes, quasi morbus vulpinus. Genus est morbi cunctis animantibus communis, in quo pili animantium, capilli hominum, plumæ volatilium epidermisque omnium decidunt; in avibus & quadrupedibus dicitur *la mue*; huic morbo homines silvestres vulgo *les Sauvages*, & ii qui pilosi undequaque sunt, obnoxii esse posſunt. Cum vero tantum sinciput occupat alopecia, calvitias nominatur, vulgo *la Bhauvete*, cum epidermis decidit, *pelade*.

1. *Alopecia simplex*. *Defluvium capillorum*. Sennerti. L.

1. Quibus per tabem vel phthisim capilli defluunt, hi alvi fluxu supurveniente moriuntur *Hippocr. aphor. l. 6. & coac.* 436. Illud symptoma nulla ratione emendari potest.

2. Accidit & casus capillorum a febre acuta, synocho ut vulgo dicitur maligna: convalescentibus ad hanc speciem plura suadent jatrolyptæ, ut fotus adstringentes, cutem corroborantes ex vino rubro cum decoctis salviæ, rore marino &c. lotus ex aqua Reginæ Hungariæ, ex phlegmate ab aqua vitæ accensa residuo; adeps viperinus; succi raparum, ac scillæ, præscribuntur.

3. Accidit alopecia singularis sincipitis seu calvities senibus, ab aridura & siccitate bulborum capillorum; malum illud immedicabile est.

4. Cum a redundante sero, seu a laxitate pororum cutaneorum accidit, quod ex temperie phlegmatica dignoscitur, exsiccantia externa ut supra dicta, item frequens pectinatio, cataclysmus aquarum thermalium, tum cathartica interius usurpata, eaque phlegmagoga a *Galeno* feliciter adhiberi solent.

2. *Alopecia syphilitica* Nicol. Heinsii; Verduc Patholog. C.

In hac specie non solum capitis, sed & totius corporis capilli decidunt; causa hujus est obstructio radicularum capillorum a veneno syphilitico, vel leproso; dignoscitur signis hisce morbis propriis; curatur litu mercuriali conjunctis fotubus capitis ex decocto emollienti radicum lapathi, foliorum malvæ; & præmissa post catharsim lactea diæta; altera methodus est per sudorifica, sed minus tuta.

3. *Alopecia volatilium* Liger, *la Mue*.

Aves hoc affectu laborantes mœstæ sunt, cibos non appetunt, his eriguntur plumæ, quas ob pruritum rostro avellunt & excutiunt. Serius nasi pulli circa Septembrem huic obnoxii sunt, pluresque moriuntur. Ad curam, aviarium sulphure accenso imbuendum, frigus vitandum, aves itaque Soli sunt exponendæ, oleo & decocto cumini, lupinorum ungendæ, eluendæ.

4. *Alopecia areata seu Area* Jonstoni. L.

1. Illa est species in qua per areas tantum capilli deficiunt, alia alopeciæ nomen retinet, sub qualibet figura dilatatus, in barba & capillo fit, in qualibet ætate, &c. eaque difficilis curatu, si locus fricatus cito non rubescit, si inveteratum malum sit, si densa cutis, subpinguis & ex toto glabra; secus facilius curatur: cura ut sequentis. Hæc est symptoma tinearum, phthiriaseos, elephantiaseos &c.

2. Alia quæ *ophiosis* dicitur, incipit ab occipitio, duorum digitorum longitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frontem, donec duo se capita in priorem partem committant, infantes maxime afficit; in ea etiam cuti superficialiter excoriatur, color ejus mutatur & si pungatur, serosus sanguis exit: curatur humoris viscosi evacuatione per purgantia & apophlegmatismos, ejusdem humoris, dum in fluxu est, repulsione per adstringentia, ut est ladanum in oleo mastiches dissolutum, detersione per abrotanum, radices arundinis ustas, dein per sinapi, nasturtium, adipem ursinum.

Ophiosim actu in puero fere trimo observo, cujus symptomata sunt cuticulæ capitis & totius cutis desquamatio cum asperitate, & squamulis farinosis albis, capillorum lapsu, atrophia, pervigilio continuo & anxietate irrequieta; nulli sunt crinones, nullus apparet pruritus, nisi quod infans vel sibi pone aures sæpissime fricat, cutim & contrectat; nulla cutis rubedo præecessit, tussis vero comes est, fames inconstans, alvus quandoque laxior, vomitio a cibis paululum dyspeptis, rubedo alterutrius genæ, febricula anomala. Mensis est a quo hic morbus incepit; noctes integras eum infantem in cunis agitare necessum est; macies in dies crevit; præmissa catharsi ex mannæ & syrupi de cichoria ana uncia una, eaque post usum jusculorum diluentium repetita, præscripsi usum lactis, vespere syrupi papaveris dosim, & litum cutis ex oleo; deinde vero his irritis lotionem cutis repetitam ex aqua cum farinæ pauxillo.

Dicitur ophiosis a Græco *ophis* serpens, ob desquamationem cutis. Vide *Gorræi definitiones*. Ophiosis est etiam symptema pruritus, scabiei, lepræ, erysipelatis, rubeolæ, morphææ nigræ, herpetis, purpuræ verminosæ, atrophiæ a crinonibus, bis vel ter accidit pueris recens natis, seu intra primos menses; phthisicos etiam non raro afficit, an genus distinctum constituat inquirant, & determinent Nosologi; hanc *Gotaus* ad alopeciam refert.

3. Alia leprosa est & incurabilis nec hodie fere cognita, sed eodem recidit, quæ syphiliticam causam agnoscit, & curatur ut syphilis.

5. *Alopecia porriginosa*, *Phthiriasis* Hippocr. *la Pythiriase*. L.

a *Porrigo* & *furfuratio* Sennerti; ea est species morbi in qua non solum pili deficiunt, sed cutis pilosa desquamatur; hoc hominibus in capite tantum accidit. Curatur præmissis catharticis & jusculis aperientibus, per discussionem & detersionem cum pauculo adstringentium; decoctum cicerum & malvæ hic locum habet.

b Si vero ut canibus & ovibus evenit, ex scabie vel herpete accidat, curatur lotione ex absinthio, fotu ex oleo cadino, decocto calido sudorifico, unctione ex oleo cum sulphure, litu mercuriali &c.

Vide Tineam, *lichenes* &c. quorum alopecia est symptoma, & potissimum phthiriasim.

XXXIX. ELCOSIS; *Morbus Lazari* Frid. Hoffmanni; *VVurmshaden* Germanis; *Ulcere exulceratien*.

Ulcus est solutio continui in partibus mollibus cum substantiæ dissolutione a causis erodentibus, physicis facta.

Caries est solutio continui in partibus osseis cartilagineisve, facta a causis putrefacientibus vel erodentibus cum nativi coloris & textus mutatione.

Si cutis, partesque cute denudatæ patiantur ulcera, cariesve, numero, extensione, duratione aliisque symptomatis notabiles, morbus inde exsurgens *Eclosis* vocatur, ægri vero *exulcerati Lazari*, Gallice *ulceres*, *converts de playes ou d'ulceres*.

Si ulcera ossibus ipsis adhæreant, ossa colorem nativum mutant, eroduntur, cariosa evadunt; quædam etiam intumescunt seu exostosi afficiuntur; in omnibus his casibus ægri atrophi, macilenti, imo hectica accedente tabidi fiunt; hic vero morbus gravitate, frequentia, periculo, seu pertinacia sua apprime meretur locum inter eos, qui Medicorum curæ committuntur, dum ulcus in abstracto, ut fieri solet, spectatum vitiis seu affectibus chirurgicis tantum solet accenseri.

In elcosi est cutis corporisque deformitas, fœditas ob solutionem continui, fœtorem, decolorationem; datur & symptomatum concursus, ut fœtoris, fluxus ichoris, tabi, saniei, sæpius cum carie, exostosi, callis, fungis; aliunde obstinata morbi duratio, periculum vitæ impendens illum cachecticis, chronicis adscribunt; hujus vero species plurimæ sunt & potissimum a virulentia quorumvis exanthematom acutorum tuberum & impetiginum foventur; hortor itaque chirurgiæ peritos medicos ut genus hoc, ut par est, elaborent, quod tantum hic raptim delineamus: Vide *Fr. Hoffmann. c. 6. de pustulosis &c. p. 426. T. III.*

1. *Elcosis fistulosa*; *Fistules*, *abscès fistuleux*. C.

Ortum ducit ab apostemate sæpius neglecto, cognoscitur ex parvo foramine cutis, in sinum internum cavernosum ampliorem terminato, oris ut plurimum callosis, unde sæpius ichor purulentus exstillat, a suppuratione visceris aut partis internæ cujusvis residuus, adeoque est sequela morbi cujusvis inflammatorii suppurati, aut phlegmones, furunculi, bubonis &c. in oculis creat epiphoram purulentam; in podice fistula ani vocatur, & cœliacam purulentam excitat; in empyemate, phthisi, tabe, diversas corporis partes perforat; sequitur etiam in artubus vulnera virulenta, vulnera quæ cariem ossis excitarunt, maxime si glans plumbea vel corpus quodvis peregrinum in fundo hæreat.

Curatio apud *Heisterum*, *Platnerum* &c. inquiratur. Potissimum scopus est ut puri liber exitus patefiat, ut sordes putridæ eluantur, aeris accessus arceatur, ut antiseptici putredo præcaveatur, caries si quæ sit destruatur, & bona firmaque cicatrix inducatur.

2. *Elcosis variolosa*, Petit Maladie des os tom. 2. pag. 401. & 481. C.

Est exulceratio ut plurimum in genubus, tarsis, aliisve articulis exorta cum carie & pedarthrocace, a viru varioloso, sanatis variolis malignis, residua. In variola, ait *Petit*, superveniunt apostemata in quibus quam citissime fluctuatio percipitur, iisque apertis ossa detecta tumida & sæpe cariosa reperiuntur, quia ichor infra periosteum aut in ipso ossium textu latuit hic affectus tabem aut anasarcam lethalem in ferre consuevit.

3. *Elcosis Herpetica*, *ulcera serpiginosa* Heisteri *ulceres dartreux*. C.

Sunt ea quæ intus rubra, calida, sicca, rodentia, in vicinia sunt herpete, erysipelaceo tumore, pustulis obsita, cum pruritu ferino: unde differunt ab scorbuticis quæ pruritu & pustulis carent.

Illa succedunt morbis cutaneis magna sanguinis acredine, singulari, herpetica stipatis, nec sanari possunt nisi præmissis catharticis diureticis & edulcorantibus massa sanguinis correcta fuerit; ulcus dein ipsum est lenissimis unguentis, ut cerato Galeni, & simul præparatis saturninis, ut albo Rhasis, diapompholyge tractandum, sæpius decocto emolliente radicum althææ, foliorum malvæ, aquis acidulis eluendum.

4. *Elcosis scrophulosa*, *Ulceres scrophuleux*. C.

Illa sunt ut plurimum sordida, humida, cum tumore labiorum pallido, crasso, pus vero mucosum copiosum fundunt, non raro in ossibus contiguis exostoses, caries comites habent, digiti pedum, manuum his sæpius infestantur.

Vide signa apud *Petit*, *Meld. des os tom.* 2. *p.* 480. ubi *des exostoses scrophuleuses*.

Curatio exigit diætam & pharmaciam internam, qualis in scrophula, nec non chirurgiam & pharmaciam externam, de qua consulatur *Petit pag.* 493. & *Heisterus lib.* 5. *de ulceribus*. Vide etiam *Russellum de usu aquæ marinæ pag.* 121. ubi de carie scrophulosa, & *Storc de cicuta*, ac *Ill. van Swieten* de spiritu antivenereo hic convenientissimo.

5. *Elcosis hydropum*, *Ulceres œdemateux*, *baveux*. C.

Sunt ulcera ut plurimum tibiis hydropum innascentia; oriuntur itaque in anasarca, phlegmatia, ascite, aliisque morbis hujus ordinis; initium sumunt a phlyctænis seu ampullis aqua plenis, quæ crepant & multum serum exstillant: vicinia ulceris est livida maculata: simplex datur excoriatio quæ non pus, sed ichorem

rem serosum diutissime fundit, & quæ in junioribus robustis bene constitutis quandoque morbum priorem solvit, ast in debilibus, senibus dudum cachecticis grangrænam quandoque & mortem accelerat. Huic ulceri occasionem præbet vel leve vulnus, vel scarificatio arte facta.

Summa itaque prudentia opus est ut si uti lis sit hæc fontanella, non reficcetur maturius, inde enim hydrops recrudesceret, & ne in gangrænam abeat. Hæc elcosis rheumatismi crisis est.

6. *Elcosis scorbutica*, *ulceres scorbutiques*. Lind. de scorbuto: *Noma tibiarum* Ill. Linnæi Gen. Morb. 251. C.

Ulcera scorbutica fundunt saniem tenuem, fœtidam, cruore tinctam, deinde adest cruor coagulatus, putris, ulceri agglutinatus, carnes hac crusta tectæ, molles, spongiosæ, putridæ; margines ulceris lividi tumidi, carnibus spongiosis infra cutem enatis farcti; si comprimatur ulcus, gangræna imminet; vicinia semper œdematosa, dolorosica, e fundo succrescit fungus hepatis vitulini carni similis, qui utcumque recescetur iterum mire excrescit; hoc resecto periculo sus sanguinis fluxus supervenit, hæc ulcera diu perstant ossibus intactis: tibia potissimum afficiunt apud Suecos maritimos, ab erysipelate ortum sumunt, variis foraminibus dehiscunt, pertinacissima sunt,

Escharotica in hoc casu inutilia sunt; mercurialia, quæ in aliis ulceribus prosunt, hic periculi plena sunt; hæc ulcera a levissima contusione sobolescunt.

7. *Elcosis syphilitica*; *Ulceres veroliques* Petit tom. 2. pag. 458. Heister cap. 4. de ulceribus venereis. C.

Ea sæpissime caput afficiunt, prægressis tophis, quibus dolores nocturni, exulcerationes, caries laminarum cranii superveniunt, nec non adoriuntur extrema inferiora, ubi exostoses in spina tibiæ, osteocopi, deinde caries, medullæ corruptio, tabes aliaque mala se comites addunt, in perenne ægri supplicium.

Elcosis syphilitica & exostosis ejus frequens comes sæpe superveniunt antiquæ syphilidi imperite curatæ, sive quia non sufficientes præparationes institutæ sunt ante hydrargyrosim, sive quia ptyalismus excitatus fuit, unde hydrargyrum e corpore elapsum est, sive quia non sufficiens dosis hydrargyri, nec sufficienti tempore litus adhibiti sunt, imo debellato viru syphilitico exostoses non raro perstant; corruptaque medulla ossium, fiunt caries, ulceræ, quæ vix unquam sanari possunt, & æger tandem tabe absumitur. Vide *Petitum loco citato pag.* 393. *Astrucium de lue venerea lib.* 4. *cap.* 10. § 9.

Apud Angolenses morbus est endemicus *Boast* dictus, quo affecti cum diris doloribus patiuntur jacturam pedum, manuum, nasi, aurium &c. an vero sit elcosis syphilitica non satis liquet. Vide *Dapper* Histoire des Voyages.

8. *Elcosis cancrosa*, *Ulceres chancreux*. G.

Illa sunt duplicis varietatis; vel enim sunt superficiaria, crustosa, *sicca*, qualia non raro labia naresque deturpant, & *noli me tangere* vulgo dicuntur, ea vero dolore lancinante, carnium duritie, scabritie, & mali pertinacia se produnt; si intra nares vel os serpant, ibi *humida*, fœtidaque sunt. Vel ea cancrosos mammarum, parotidum, oculorum, aliarumve partium tenerrimarum tumores ambiunt, seu sunt ipsi tumores exulcerati, labiis extrorsum versis, tuberosis, fœtidis, atro rubentibus, saniemque acrem suppeditant, unde æger pervigilio, hectica & tabe sensim absumitur, & illa sunt ulcera carcinodea, humida, phagædenica &c.

In ambobus balnea, serum lactis, lac pro omni alimento, jusculа edulcorantia e pullis, ranis conveniunt. In prima varietate cum successu vidi illitum oleum olivæ intra quod infusa fuerant folia plumbaginis, ipsa die infusionis illinitur pars cancrosa hoc oleo, & deinceps per quindecim dies semel quotidie iteratur ille litus; dolor a litu atrox excitatur, quousque ad septimam diem increscit, dein vero quotidie decima sexta die eschara nigra crassa absoluta est, & sponte delabitur; cutis substrata tenera est, sed integerrima, & sic æger sanatur.

In ulcere cancroso humido nuper celebratur apud Suecos & Anglos pulvis D. Guy, atroviridis, arcanus, quo inspergitur quotidie sulcus ope lapidis infernalis in cancri peripheria cusus usque quo separatus tumor excidat; hunc pulverem adhibere suscepi in cancro mammæ, sed frustra, sulcus enim carnibus fungosis quotidie excrescentibus obliterabatur.

Methodum palliativam curandi hujus ulceris passim Auctores referunt; usum cicutæ seu extractum conii maculati celebrat *Storckius*, ast nullus apud nos ejus adhucdum fuit successus; atropa belladona & folia phytolaccæ Berolini laudata extus admovenda majorem spem faciunt.

9. *Elcosis gangranosa* A. non est hujus generis quippe chronicorum morborum numero adscribi non potest.

Curatio Elcoseos exigit 1. ut crasis vitiosa sanguinis & humorum corrigatur per remedia generalia, ut cathartica, diuretica, edulcorantia, & per specifica ut antiscrophulosa, antiscorbutica, prout a viru scrophuloso, scorbuticove foventur ulcera. 2. Ut vitium topicum quod ulceris cicatricem impedit removeatur, illud vero vitium topicum est sinuositas, callositas, caries latens, siccitas, sordities & mucositas ulceris; sublatis scilicet impedimentis vasa tum animalium, tum vegetabilium facile vegetant, crescunt, & sic vulnera ac ulcera cicatrice obducuntur; cicatrix itaque non est opus naturæ seu illius principii sentientis, & moventis quod animalium tutelæ & medelæ invigilat, quippe in plantis in quibus illud principium deest, vegetatio, adeoque vulnerum, ulcerumque sanatio pariter succedit ac in ani-

nimalibus, ut experimentis *D. Du Hamel* constat.

Sinuositas ulceris est cavitas ejus major quam est orificium; illi sinus a pure, vel physice, vel mechanice cuduntur in textu cellulari, proindeque in musculorum, tendinumque interstitiis; pus scilicet gravitate sua cellulas imas subit, musculorum ambientium pressione novas sibi vias cudit, ac erodendo, laxando, putrefaciendo cuniculos, cavernulasque extendit & auget; in his sinubus calore & mora pus majorem in dies putredinem, fœtorem & vim corrosivam adipiscitur; unde summi momenti est illi sufficientem & liberum in loco decliviori exitum parare, ac quotidie pus illud expurgare; hoc præstant peritæ excisiones carnium succrescentium, quæ orificium minuunt, callorum erosiones, aperturæ ex adverso artus apostematosi factæ, deligationes bis in die institutæ, puris ex sinubus expressiones, situs effluxui puris commodus in artu ægro servandus, quies hujus partis, ne pressione pus vias sibi aliorsum cudat.

Callositas labiorum ulceris in diuturnis sinubus accedit ex eo quod aeris accessu partes exsiccentur, turundis, candelulis, firmioribus compressis densentur, apprimantur; eodem aeris accessu putrefactio puris acceleratur, rudiori deligatione, frequentiori & rudi detersione colliquamenti purulenti, succrescens de novo caro dura, callosa, & ad excrescendum minus apta evadit; ergo satius est suspensa manu ulcera mundare, injectionibus leniter detergentibus uti & pus e sinubus evertere: calli vero vel emolliuntur, post leves scarificationes, appositis emplastris, & iterum institutis scarificationibus usquequo suppuratio callum auferat; vel emolliuntur appositis turundis ex sapone vulgari factis, & in sinu per noctem derelictis; vel demum utendum lapide infernali, qui escharam excitat & phlogosim, unde suppuratio & calli destructio; de quibus consulantur Chirurgi.

Caries nascens ex ossis decoloratione, periostei separatione cognoscitur: *perfecta* ossis ulcus est, vel fragilitas & erosio; alia ossis laminas tantum exedit, altera in cavum medullare penetrat, & medullam inflammat, suppurat putrefacit; quoties in fundo vulneris est os cariosum, frustra tentatur ulceris sanatio; numquam firma caro succrescit, ichor ex carioso osse promanans carnes erodit, emollit, & cicatricem impedit; ergo cariei prius est medendum partem ossis cultris, malleolis, scalpris auferendo, residuam corrosivis ac septicis, imo igne actuali destruendo, usquequo succedat exfoliatio, seu partis teredinosæ nigræ in minima, vel majuscula fragmenta divisio, a supposito sano esse separatio.

Siccitas, rubedo & phlogosis ulceris facile cognoscuntur; dolore, pruritu, calore stipantur; ea impediunt carnis excrescentiam, adeoque indicant remedia emollientia, humectantia, ex decocto plantarum vulnerariarum, lotiones ex aquis acidulis, ex decocto hordei, oryzæ, potum similem, juscula refrigerantia.

Mucositas, sordities & putredo ulcerís cognoscuntur ex abundantia puris viscosi, serosi, fœtidi, carnibus mollioribus, pallidis, fungosis; si negligantur hæc ulcera potissimum æstate, muscæ carnariæ in his ova sua deponunt, quibus exclusis larvæ vermiformes in ulcere nidulantur; hoc vitium avertitur frequenti detersione, lotione ex decocto plantarum amarore, succo resinoso gaudentium, unguentis, resina & balsamo scatentibus, præparatis saturninis forma pulveris adspersis, aut unguentis viride æris recipientibus; nec non fungi cultro resecantur, aut alumine usto exeduntur.

In elcosi cancrosa, scrophulosa, syphilitica, aliisque nullum salubrius auxilium quam usus internus extracti cicutæ, id est conii maculati Linnæi; hujus extracti analysis ab *Ill. Roberto Langier* instituta dedit fere tertiam partem, tum spiritus alkalini volatilis, tum salis ejusdem indolis, evaporato per coctionem spiritu rectore virulento plantæ.

Hujus extracti in pillulas redacti grana 10. 12. 14. mane & vespere degluntiuntur; ascendendo sensim ad majorem dosim, ut 30. gr. & raro ad drachmam unam; hoc vero medicamen per menses continuandum, interea dum ulcus decocto foliorum bis de die oblinitur, cum vel sine melle rosaceo, & aliquot guttis spiritus salis.

Hisce solis medicaminibus & congrua Chirurgi opera *Ill. Locherus Medicus Viennensis* non solum ulcera cancrosa, scrophulosa, cacoethea quamplurima sanata vidit, sed etiam scrophulam, carcinomata, contracturam arthriticam, arthritidem veneream, scabiem veneream, phthisim scrophulosam, phisconiam &c. sanavit. In juvenibus celerior est effectus quam in annosis; dosis granorum 14. sæpius sufficit.

10. *Elcosis Ægyptiaca: Tarbo* Ægyptiorum.

Apud Ægyptios, ut mihi retulit *Illust. Pery, Doct. Med. Anglus*, recens ex Ægypto redux, viget morbus endemius, *Tarbo* dictus, qui pedum, manuumque exulceratione, atque doloribus atrocibus est insignitus, quique successu temporis articulorum affectorum successivum lapsum inducit; addit intermittentes febres fere nullas in hac regione; ast scorbutos plurimos observari.

XL. GANGRÆNA, *Gangrene humide*; cujus ultimus gradus *Sphacelus* quibusdam dicitur.

Plura successiva signa gangrænam præsentem denotant; 1. mors partis, seu ejus anæsthesia, immobilitas, frigus; 2. textus facilis laceratu: 3. color lividus, griseus, deinde nigricans; 4. dissolutio putrida cum fœtore cadaveroso.

Discrepat a necrosi; 1. infarctu tumido, 2. putrida dissolutione: color ex roseo nativo mutatur in atro-rubrum, vel pallidum, deinde livi-

lividum, ac denique nigricantem, vel cinericium.

Calor nativus mitis abit in frigidum gelidum. Consistentia elastica mollis abit in flaccidam, lacerabilem, dissolutam. Motus proprius omnis est vel musculorum, vel arteriarum; motus muscularis partis gangrenosæ cessant, licet pars tota ut manus motum habeat a vicinis musculis, ut a musculis ulnæ; pulsatio vero arteriæ quandoque subsistit, quandoque evanescit in parte gangrænosa.

Demum ocius, serius gangrænosa pars fœtet, putrescit, dissolvitur, quod in necrosi non accidit.

Gangrænæ primus gradus vulgo a Medicis Scholasticis *gangræna* proprie dicitur, & partis mors definitur, in qua tantum adest tendentia; & dispositio proxima ad putrefactionem; verum nomina morborum generica non debent mutari pro diversis eorum gradibus; secus triplicandus esset eorum numerus. Partes omnes molles, & potissimum fluidæ animalium, maxime vero excrementitiæ, cruor etiam sponte tendunt ad putredinem, a qua, durante sanitate, immunes fluunt, per novam chyli acescentis admixtionem, continuam humorum resolutionem, & putrescentium excretionem, adeoque fluidorum circulationem, docet Physiologia potissimum Stahliana. Adeoque ubi fluida extra, vel intra vasa hærent, nec depurantur, ea tanto citius putrescunt, quo magis alkalescentia sunt quo acriori colori exposita, & aeri pervia, nisi viscositas, siccitasque motum intestinum putrefactorum impediat; docent experimenta culinaria.

Putrefactio itaque, seu molecularum sulphurearum volatilium, & alkalinorum volatilium salium accessus, & lucta mutua est causa efficiens gangrænæ, ubicumque solita ejus impedimenta deficiunt.

Principia vero gangrænæ sunt quæ fluidorum depurationem impediunt; eorumque motui putredinoso favent, si tamen necrosim excipiamus, quæ alterius indolis videtur esse, adeoque diversum genus constituere debet.

Gangræna supponit fluida resolutioni apta, non vero glutinosa, adiposa, sebacea; maxime vero cruoris in vasis congestionem; ejus vero principia diversas species distinguunt.

1. *Gangræna a contusione* D. Quesnay cap. 2. de gangræna, pag. 1. A.

In carnibus valde contusis vasa tenerrima lacerantur, fluida in textum cellularem delapsa coagulantur, cætera in textu vasorum intercepta hærent, hinc putredinis initium; ast natura hos obices superatura majori nisu cruorem in has partes impellit, unde affluxus, infarctus, phlogosis, dolor obscurus, nervis scilicet a contusione solutis; mediante calore acceleratur vel suppuratio, vel putredo gangrænosa..

Contusionem sæpe comitatur *commotio* nervorum, unde eorum *stupor*; inde intercipitur fluidi nervei irradiatio vivifica, inde laxitas partis major, & novum gangrænæ principium, maxime si commotione per osseam compagem ad cerebrum perventa delirium accedat; unde fit ut natura opus tum resolutionis, tum suppurationis negligat; inde stasis putrefactiva ulterius progreditur.

Si vero vulnus adsit, adeoque aeris accessus, si vulnus a sclopeto carnes altius penetret, sinusque cudat, ex quibus fluida vitiosa difficile elabantur, ibique sit summa vasorum destructio, & fluidorum ignea acrimonia, inde principiis conjunctis fiunt gangrænæ celeriter depascentes. Tabum etenim gangrænosum vasa vicina emortua subiens, inficit, corrumpit; nil enim ad carnes dissolvendas & fluida corrumpenda aptius; nisi vis vitalis quæ suppurationem molitur, hoc tabum expellat, & contagii effectum arceat; ut a pomo putri pomum contiguum, ita a dente carioso dens vicinus, & caro sphacelatæ continua sphacelo inficitur, vasis capillaribus tabum veluti sugentibus, nisi fluido in circulum ex adverso truso repleantur, erythema ita tumidum cum textu carnium pastaceo, sine tensione, sine calore notabili cito livescit, vulnera contusa ambit, circulo rubro sensim a centro recedente, & gangrænam designante.

2. *Gangræna ab infiltratione* D. Quesnay p. 1. c. VI. A.

Quoties intra textum cellularem, in adipis locum succedit lympha, serum, pus, lac, lochia aliusve humor facile putrescibilis, toties intumescentia mollis, flaccida, vix dolens, infiltrationi tribuitur, quæ a quadruplici principio dependet; scilicet 1. a laxitate prævia partis infarciendæ; 2. a copia fluidi infarcturi; 3. ab obstructione vasorum sanguiferorum ut plurimum erysipelatosa; 4. vel a venarum strangulatione tum per externam pressionem, tum per spasmodicam constrictionem quam inducit irritatio.

Hæc infiltratio phthisicis, scorbuticis, convalescentibus plures hæmorrhagias, diarrhœas, phlebotomias passis, morbis chronicis cum amphimerina junctis, ulceribus, erysipelatibus a magna tensione ortis, vulneribus venenatis, lactis & lochiorum refluxibus, hydropicis morbis, &c. supervenit; quoties enim cruor venas difficilius subit, & a retro pellitur, toties ibi stagnans in extremis arteriis sanguineis lymphatica diducit, & lymphaticus humor, quo onustus est, uberius subit textum cellularem, ex quo vix reverti potest in circulationis vias; adeps quidem inibi lente progrediens a putredine immunis ferme est, utpote viscidus; verum humores serosi ibi stagnantes solida relaxant, & si calor accedat & acrimonia, demum putrescunt; & gangrænam excitant.

3. *Gangræna ab strangulatione*, D. Quesnay, c. 1. & XI. A.

Si vasa sanguifera, tum venosa, tum potissimum arteriosa ab aponeurosibus, membranis, calyptrisve, ligaturis, compressionibus, nervorum

rum vulneribus acri irritante quovis, coarctentur, languet statim circulatio inter ligaturam & cor, & in ramis vicinis; unde gangræna, quam præcedit infarctus tumidus rubore & phlogosi fugaci stipatus, si venæ sint strangulatæ; hinc textus flaccidus, elapsa inflammatione mollescens, pastaceus; si vero arteriæ sint strangulatæ ut in vulnere cranii, fasciæ latæ, vel nullus tumor extus appareat, sed tantum mollities, pallor rapide crescentes, vel tumor inflammatorius, tensivus initio, sed cito in flaccidum œdema terminatus, & deinceps sphacelus ab stagnantis cruoris & lymphæ in textu cellulofo decubitu.

Si ligaturæ tantum venas coarctent, inde tumor maximus & ab infarctu gangræna; si ligatura simul arterias coarctet, gangræna etiam sicca potest oriri. Idem præstare possunt tumores in inguinibus, & axillis positi; inde enim pressis venis tumor magnus, pressis vero arteriis atrophia & necrosis; vulnera sunt vel puncturæ, vel incisiones, vel contusiones vel lacerationes, quæ nervos tendineosve afficiunt.

Puncturæ a clavis, acubus, stylis, spinis trachini, aculeis raiæ, ononidis, &c. si nervos aut etiam fibras nerveas attingant, non vero transversim secent, si aponeuroses irritent, eadem die sine infarctu tumido notabili, partium vicinarum gangrænam ab stragulatione inducunt, quam accelerant spirituosa & aromatica, tollunt profundæ incisiones, quæ laxant textum, sedant olea tepida.

Verum si gangræna non nisi post quatuor vel sex dies a punctura se prodat, strangulatio tunc oritur a causa physica, scilicet a fluido quod in fundo vulneris corruptum membranas irritat, & inde strangulatio gangrænam late diffundens; per peram illæ gangrænæ tribuuntur degenerationi humorum, cacochymiæ, veneno.

4. *Gangræna a veneno* D. Quesnay cap. 12. A. Inter venenatos serpentes sola vipera apud Gallos debet reponi, nec aliud est vere venenatum animal, si vespam & apem excipias. Quidquid de aliorum hujusce regionis serpentium veneno traditur, error est plebis; soli serpentes duobus dentibus in maxilla superiore armati, venenum in morsu gerunt.

Vipera manum momorderat hominis; qui vulnus illico suxit, ast lingua ei, referente *Pareo*, multum intumuit, vix loqui potrrat, inde in syncopes lapsus fere moriebatur; brachium ad scapulam usque emphysematose tu muit cum dolore. Alter quem viperæ caput abscissum pupugerat cardialgia affectus, dein pressionem pectoris ante & pone, quasi ferreis vectibus vinctus esset, expertus, cum eum pedes sustinere recusarent, devectus est in lectum, ubi difficillime respirabat; accessit magnum frigus per horas duodecim, pulvere viperino calor rediit, sudore oborto brachium enormiter intimuit cum toto latere ad umbilitum usque; accessit nigra ecchymosis in illis partibus, embrochationes spirituosæ & theriacales per tres septimanas usurpatæ morbum fugarunt.

Aliis vipera morsis magna debilitas, syncopes, sudores, frigidi, vomitus, ardor viscerum quandoque superveniunt, neglectis remediis pars demorsa & vicinæ gangrænescunt, nisi mors gangrænam prævertat: alcali volatile est ibi specificum.

5. *Gangræna ab inflammatione*, D. Quesnay c. 4. Inflammationes gangrænam inducunt tum ratione infarctus systrophici, tum ratione strangulationis vasorum a nervis & aponeurosibus irritatis; præstant idem inflammationes puræ intensissimæ quæ suppurantibus acribus pertractantur.

Inflammationes *malignæ* primo aspectu videntur arysipelaceæ, parum tumidæ, sed tactu frigidæ, & veluti duræ, sine ulla elasticitate aut tensione, adacto scalpello nullus fere sensus, accedunt pustulæ lividæ, pulsus sensim minuitur, mors accedit; has inflammationes *mortuas* nuncupat *D. Quesnay*.

Inflammationes *causticæ*, qualrs in anthrace observantur, quæ licet lapsu escharæ siccæ & nigræ accidente suppuratione feliciter quandoque terminentur, alias tamen carnes ad usque ossa corrumpunt, ut anthraces illi quos observavit *Poreus*, & *malum ardentium* vocant Franciæ Historiographi.

Inflammationes *erysipelatosæ* acres gangrænam altam inducunt, nam ardor inflammatorius alius pendrnt a principiis mechanicis seu valido arteriorum & fluidorum attritu, alius a physicis, scilicet a caustica humorum acredine ex qua phlyctænæ erysipelatibus adnascuntur, calor urens adest; interea pars consistentiam œdematosam cito adipiscitur & gangræna late serpit.

Demum inflammatio per nimium infarctum accersit gangrænam quæ cum magno tumore demum livescente & remollescente stipata sit, distinguitur ab inflammatione maligna, gangræna imminet si tumor deprimatur, rubedo obscuretur, calor extinguatur, elastiitas evanescat, carnes pastaceæ, compactæ fiant, dolor abeat.

6. *Gangræna ex ambustione* D. Quesnay, c. 16. Pars ipsamrt profunde ambusta sphacelo sicco seu necrosi afficitur, carnes vicinæ ob influxum sanguinis & systrophicam inflammationem, gangrænam patiuntur cum dolore attroci, pustuloso, quandoque erysipelate.

7. *Gangræna a gelu* D. Quesnay, cap. 18. *Gangræna a frigore nimio* Vandermonde Journ. de Med. Juin. 1758. A.

Ille sphacelus incipit a dolore frigorifico atroci, quem sequitur stupor, pallor, aridura partis, potissimum extremorum ut pedum, manuum; mentulæ, nasi &c. quæ partes dein œdematose intumescunt cum motus impotentia; & demum gangræna etiam supervenit.

Adolescens cum pedibus nudis prr nivrm iter fecisset, dolores atroces pedum sensit, in Nosoco-

focom'um delatus, igni admotus dirius doluit, palma pedum, fubtus pallida, frigida, minime tumida, fuperne pedes rubri, tumidi, calidi, digiti pedum atrorubri, tumidi, vix fenfu prædìti, tibiæ tumidæ, cutis dura, purpurea, venis violaceis variegata, veftigium digiti fervans, calida, dolor lancinans, preffionem linteorum non fuftinens, alibi pruritus a frictione lancinans, pulfus durus, frequens, cephalalgia.

Intea fitulam plenam aqua frigidiffima identidem renovanda, cum nive & glacie ulterius frigefacta, immiffi funt pedes per horam, inde levamen, deinde per bihorium, inde nigredo digitorum evanuit, tumor decrevit, dolores imminuti; balnea fexies repetita funt, vefpere frictiones ex aqua frigida, dein vinum aromaticum & camphoraeum; intra octiduum æger fanatus abiit.

8. *Gangræna a putredine*. D. Quefnay c. 20.

Ea eft quæ ab antecedente putredine dependet, 1. fi a diffolutione putrida humorum, gangræna fine dolore accedit, ac forma emphyfematis intenfe rubri vel coccinei, quafi eryfipelatofi, fe prodit: ægri paucis diebus interpofitis facto cedunt. Vifa eft illa gangræna in variolofa per totum fere corpus diffufa, *Ephem. German. cent. 6. obferv.* 81. Cutis preffa ftillabat humorem fanguinolentum; omnis fcarificatio in hoc morbo hæmorrhagias incoercibiles excitat, non fecus ac in fcorbuto.

2. Si a fuppuratione putrida pendeat, fignum eft tabum putre in maffam fanguinis reforptum, principio vitali energiam fuam abftuliffe.

3. Si a congeftione putrida feu inflammatione fyftrophica, tunc pars remollefcit, fenfum eemittit, & rubedo in livorem mutatur.

4. Quandoque fupervenit a fluidis extravafatis, ecchymomatis, excrementis in vefica, alvo ectentis, in hernia, ulcere cavernofo, &c. congeftis.

In cadaveribus fucceffive putrefcunt 1. abdominis vifeera ob excrementorum putredinem: 2. partes fauciatæ & pulmones ob aeris contactum; 3. partes teneræ, ut collum, labia, genitalia, ubi etiam fucci excrementitii.

Praxis.

In gangræna datur femper infarctus & tumor a fanguinis afluxu, quem natura concieat eo fine ut fanguis ftagnans tum ulterius promoveatur, tum refolvatur a calore, tum demum ut fuppuratione, tamquam tutiffimo & feliciffimo remedio, mortuum a vivo fegregatur.

Infarctus vero & tumor vim vitalem fuffocari aut cito fuffocatum iri, indicant quoties lividitas aut mollieies paftacea, aut firmitas iners & tenfione deftieuta accedunt; adeoque imminuendus eft, quod præftant 1. diæta liquida, refolvens, phlebotomiæ repetitæ; 2. fcarificationes quæ nunc ad textum cellularem tantum, nunc ad mufculos ipfos infarctos, pro fede mali, debent pertingere, additis dein antifepticis & refolventibus, necnon fuppurantibus, fi fuperficiaria tantum immineat gangræna; fed fi profunda fit, tantaque tabes folidorum offium, artuum, ut nulla fpes fit fore ut folvatur infarctus, ad imputationem deveniendum eft.

Contufiones quo plus inflammatæ funt & tenfæ ac dolorificæ, eo magis periculofæ; verum quo plus ftuporis fecum invehunt propter commotionem nervis aut quod pejus cetebro illatam, eo pejores funt.

Si tumor vix elatus, caloe fuffocatus, firmitas iners & fine tenfione, aut fenfus imminutio cum mollitie pultacea inveniantur, *ftrangulatio* vaforum arteriofòrum metuenda eft. Si vero maximus tumor livefcens aut atro ruber a vulnere partem occupet, ftrangulatio venarum vel ligatura aut compreffio fignificatur; in his vero cafibus aromatica, calida ftimulantia funt perniciofa; una falus eft in incifionibus, quæ tendinem, nervum omnino præfeindant, & quæ aponeurofes conftrictas folvant: illæ vero incifiones ultra textum adipofum debent pertingere, cum illæ aponeurofes ibi lateant.

Vulnera a *globis ignitis* inflicta fæpe, cum alte perfodiunt, artus commovent, compagem offeam, contundunt carnes & membranas crifpant, tum illico, tum poft aliquot dies, unde ftupor partis, omnium gangrænæ principiorum peffimum; præftat in hoc cafu ita dilaeare vulnus ut medicamina fundum vulneris fubeant, ut materies putres eliminari queant; apertutæ ex adverfo factæ, fetaceum per vulnus trajectum, imo oleum terebenthinæ fervidum injectum his indicationibus fatisfaciunt.

Infiltratio quæ a fuppreffis fanguifluxibus anafarcam excitat, quæ a repetitis phlebotomiis aut hæmorrhagiis fit, interna remedia & analeptica requirit, inde vero vix unquam timenda gangræna; verum infiltrationes quas humorum diffolutio pueris & ulcerofa creat, quas febris amphimerina fuppuratoria, caties & ulcera interna fovent, non raro poft longum tempus eryfipelatofam excitant inflammationem, quæ gangrænam lethalem & immedicabilem accerfit; fruftra diureticis eaharticifque eam debellare conaris, inde vires profternis; infelices funt fcarificationes quæ mortem accelerant; inutilia funt, quæ a medecinæ & chirurgiæ penu petuntur, auxilia.

Erethifmo feu crifpaturæ aponeurofium tria poffunt opponi remedia; 1. laxantia ut diæta humectans; phlebotomiæ repetitæ & topica emollientia; 2. fi ea non fufficiant, incifiones aponeurofeos funt inftituendæ ad fufficientem altitudinem, illæ autem aponeurofes utut fint in trunco tenues & in artubus magis craffæ, per totam corporis fuperficiem extenduntur; tales funt quæ mufculos humeri, ulnæ, femoris, capitis colli, palmæ manuum & plantæ pedum veftiunt. Dantur aponeurofes duplicatæ, quæ mufculos temporales, quæ in dorfo magnum dorfalem, facrolumbarem, &c. in abdomine rectum &c. involvunt: folvendæ funt illæ apone-

urofes, si offibus insideant, ad usque incisiones penetrante debent. 3. Deum sensibilitas partis irritatæ tollenda est; quod præstent caustica ut oleum terebinthinæ, caryophyllorum, cinnamomi, aut alterum oleum destillatum ex planta aromatica; sic oleo terebinthinæ curatus est Carolus. Nonus a *Pareo*; sic curantur odontalgiæ curiosæ: si vero ea non sufficiant, oleum etiam fervidam adhibendum est, quod *La Peyronie* adhibuit in punctura tendinis *Principis de Dombes*, tendines vero majores ut & nervi puncti tum oleo fervido, tum excisione curantur.

Ubi gangræna a *morsu viperæ* metuenda est, debet pars dentibus viperæ, tanquam duabus aciculis, puncta, sine scarificationibus assuetis, foveri vino vel aqua vitæ in qua dissoluta sit theriacæ drachma, simulque theriaca ad drachmam unam semel vel bis usurpari, qua sola methodo omnes sanare consueverat *Chirurgus La Motte*.

Inflammationes malignæ seu gangrænosæ vel ab externa, vel ab interna causa pendent; si ab interna pendeant, nunquam juvant scarificationes ad vivum usque protensæ.

Rursus inflammationes a causa interna sunt vel externæ vel internæ; internæ pendent a principio deleterio fluidis commixto, quod phlebotomiæ tollere nequeant, adeoque plebotomiæ vix unquam in illis conveniunt; solum perfugium est in antidotis, cardiacis, alexipharmacis, sed ita prompte hæ inflammationes internæ, sopito dolore, abeunt in gangrænam, ut nulli remedio locus superfit.

Externæ vero *inflammationes gangrænosæ* non ita certo mortem inferunt: dantur enim gangrænæ criticæ, & quæ criticæ non sunt, sæpe non ultra partis inflammatæ limites sese extendunt, imo oborta suppuratione in marginibus sponte quandoque segregantur a vivis carnibus. Cavendum tamen ne tabum putre, quod efformatur, repat in vicinas partes, quod in inflammationibus gangrænosis per infarctum ortis metuendum, multo minus in gangrænis siccis, vel inflammationibus causticis quales sunt erysipelata, escharotica, anthraces, crustæ gangrænosæ, &c.

Ad suppurationem promovendam in mortuis illis inflammationibus, intus & extus usurpanda sunt quæ calorem & stimulum procreant, topica sunt aptissima resolventia & diaphoretica actuosa, non raro sinapismi facti ex fermento, camphora, sale ammoniaco, sinapis semine, cum aquis spirituosis & oleis essentialibus æthereis.

Si vero jam gangræna adsit, sperandum est, si fixi jam sint limites ejus, si margines inflammati suppurationi se accingant; tunc partes mortuæ scalpello incidendæ vel excindendæ intactis vivis; si vero cessante gangrænæ progressu nulla sit suppurationis spes, spiritu nitri debent partes mortuæ comburi, ut vivæ ad suppurandum excitentur, & tabum putre destruatur.

In erysipelatibus gangrænosis infarctus est maximus vel valde extensus; horum vero cura exigit 1. ut carnium mortuarum phlyctænis, maculis lividis obsitarum, infarctus solvatur, 2. ut harum carnium succi a putredine immunes serventur, condiantur; 3. ut carnes vicinæ stimulentur ad suppurandum; 4. ad promovendam ope suppurationis mortuarum separationem a vivis.

Antiputrida quæ ibi conveniunt sunt 1. acetum, spiritus salis, sulphuris, vitrioli aqua diluti, salia neutra, imprimis sal ammoniacum. 2. Spiritus terebinthinæ, essentia Rabel, spiritus nitri anaticis spiritus vini partibus dulcificatus. 3. Sal marinus, nitrum. 4. Resinæ & balsama, terebinthina, myrrha, camphora, styrax, pix. 5. Vinum, aqua vitæ spiritus vini. 6. Exsiccantia balsamica, ut myrrha, colophone, aloe, resina. 7. Rodentia urentia, ut oleum fervens, ferrum candens, ærugo, spiritus nitri hydrargyro fœtus, aqua phagædenica.

Furunculi majores summe dolorifici non incidendi sunt quandiu crudi & dolentes nisi in perinæo vel vulva siti sunt, tunc enim metus est, ne pus sibi sinus cudat; exspectanda suppuratio quæ concreta solvat, & crassamentum maturet.

Erysipelata caustica quæ crustaceam escharam faciunt, pendent a vi materiæ lapidem causticum æmulantis; harum crustrarum separatio pariter debet promoveri per olea emollientia & digestiva, ut ceratum Galeni, si eschara crassior sit, ea incidenda, & ubi secedunt, avellenda fragmenta; vitanda spirituosa actuosa: juvant tantum topica resolventia, anodyna.

Anthraces eodem modo tractandi, vitanda sunt, irritantia, monente etiam *Pareo*, lenia emollientia e suppurantibus eligenda; tantum apex emortuus oleo ferventi vel aqua forti comburendus, dein exspectanda suppuratio; retardatur etiam escharæ putredo ope spiritus terebinthinæ, essentiæ Rahel, spiritus nitri dulcificati cum spiritu vini, sed caustica tutiora sunt.

In *ambustione* quæ cutem tantum erodit, non vero ultra penetrat, dolor & pertinacia majores sunt quam ubi carnes ipsæ comburuntur, quippe secretoria cutis irritata fundunt serum acre & copiosum, quo affectus perennat adhibitis unctuosis. 1. Antequam infarctus, vel tumor excitentur, igneæ partes extrorsum ducendæ ſulutione vitrioli, atramento, spermate ranarum, albumine ovi, nuce gallarum, vulnerariis, astringentibus herbis. 2. Accedente infarctu indicantur emollientia, laxantia, adiposa, unctuosa, olea, butyrum. 3. Si inflammatio adveniat his missis, fomenta ex aqua tepida, mucilagines, lacticinia, farinosa usurpantur, & propter sævitiem doloris adduntur anodyna. 4. Quandoque anodyna paululum volatilia adhibentur, ut camphora, flores sambuci, folia tabaci, hyposciami, sapo, stercus avium, &c. si dolor mitior sit cæpæ coctæ vel tritæ conveniunt. 5. Cum pars ambusta suppuratic-

nem

rem putrem suppeditat, antiseptica; ut vinum, aqua vitæ, nitrum, sal marinus indicantur.

Periti sunt qui tamdiu utuntur solo vino; quamdiu propter sensibilitatem non licet aquam vitæ addere, mox puram admovere, usque ad integram sanationem. Juvat non raro folia viridia tabaci, vel betæ apponere, & super splenia vino madida applicare, quæ sic vulneri non adhærebunt.

Si *frigori* vel gelu debeatur sphacelus, amputatio non est instituenda quamdiu nulla est dissolutio putris, quæ sola viciniam inficit, & in vivo instituenda est amputatio, non in mortua carne. Pars *congelata* statim nive vel aqua frigida est confricanda, ne subito regelascendo crepent vasa; interea cardiaca sudorifica intus usurpanda.

Si a *putredine* antecedenti humorum in vicinis partibus ortum duxerit gangræna, vel ea pendet a dissolutione massæ sanguineæ, & in hoc casu de ægro conclamatum est; vel pendet a peculiari acrimonia venenata, adversus quam dantur specifica antidota, ut in syphilide, scorbuto, scabie, & tunc illa antidota usurpanda sunt; si ab ulcere putrido oriatur, tunc adhibenda sunt antiseptica fortiora, ut 1. balsamica, quale est oleum terebinthinæ: 2. Salina, ut sal marinum; nitrum, sal ammoniacum, pulverata & magna dosi adspersa: 3. Exscarotica ut acidum nitri dulcificatum, aqua Rabel, imo oleum bulliens, unguentum Ægyptiacum, viride æris, aqua phagædenica, sublimatus corrosivus, &c. inde fit eschara quæ carne putredine defendit, usquequo suppuratio partem sphacelosam a sana sepraverit; non tamen negligenda intus alexipharmaca.

XLI. NECROSIS, *l'Ergot; le Feu St. Antoine, la Gangrène sèche, le mal des ardents,*

Morbus est chronicus, in quo artus, ut pedes, manusve, post stuporem & dolorem, ut plurimum sine tumore acrescunt, exsiccantur, & sensu, motuque amissis sponte utplurimum a corpore secendunt,

Differt a gangræna, 1. quod in gangræna fit tumor utplurimum inflammatorius: 2. quod pars gangrænosa in putredinosam mollitiem fœtidissimam vergat: 3. & quod eitam mortem intentet; necrosis vero partes mumiæ siccæ similes reddat vix fœtidas, nisi ubi mortuum a vivo separatur, ac per menses divexat. Differt ab arthritide scorbutica quacum convenit ratione dolorum, quod in arthritide illa sint stomacaces signa, dolor noctu urgentior sit, nec artus excidant.

Species hujus generis a nemine distincte traditæ sunt, excepta necrosis ustilaginea, de qua nuper *Cl. Salerne* plura docuit: cæterss primus fere *Ill. Quesnay* in eximio tractatu de gangræna sicca tantum delineavit.

Sanguis viscosissimus, tenax, nigricans, & ea siccitate ad putrescendum ineptus, simulque in extremis partibus hærens, sero per calorem, ventilationem, diaphoresim evaporato, hujus morbi est materia morbifica, inde stupor, dolor lívido, siccitas, mors partis, atque in limitibus superveniens suppuratio gangrænosa, corruptio tendinum & ligamentorum sine ullo dolore, artum nigrum, siccum, mortuum a vivo segregat.

1. *Necrosis ustilaginea. L'ergot.* C.

Vide *Histoir. de l'Acad. R. des Sc. ann.* 1740. 1748. 1752. & *le second volume des Mémoires des Etrangers ann.* 1745. a *Cl. Salerne*; *Acta Lipsiæ.* 1708. a *Langio* & 1752. *pag.* 634. item *Commentarios Lipsiæ Ludvvigii an. 1757. pag. 72. & 601. Illustriss. Quesnay, de gangrena sicca, pag.* 355. & 407.

An sit idem cum *malo ardentium*? vide *Mezerai, Histoire de France ann.* 1090. licet morbus ardentium cum arthritide scorbutica magis affinis videatur.

Ustilago vulgo *secale cornutum*, Gallice *ergot*, & *saigle ergoté*, de quo scripsit. *Moellerus Comm. Lipsiæ anno 1752. pag. 634.* vocatur illud secale, cujus spicæ gerunt aliquot grana, sex vel septem lineas longa, cornuta, extus nigra, intus alba, Germanis *Brand* & *Mutterkorn* dicta, ab ustilagine *nigella* dicta diversissima: nam in ustilagine tritici, avenæ; semen est intus nigrum & pulverulentum, non corniculatum. Secalis cornuti proventus uber est annis pluviosis, & in agris paludosis, quales sunt Soloniæ juxta Aureliam, inde forte Secalauniæ Latinis dictæ, & agri Blesensis, Vastiniensis, Bituricensis Provinciæ his morbus epidemice grassatur, scilicet quoties deficiente tritico abundat hoc secale, quo pauperes panem conficere coguntur; unde viget epidemia statim post messem usque ad hyemem; plures marcs quam fœminas adoritur, & sæpius apud Solonienses pedibus quam manibus nocet; forte quia in locis humidis illi laborare consueverunt,

Illa morbi species sine febre, sine tumore, pedes vel manus aggreditur, doloribus intensis stipatur, colorem nigerrimum & siccitatem summam partibus conciliat, ac demum post plures menses artum mortuum a corpore segregat; vi si sunt trunci cruribus orbati, alii uno cruore & uno brachio, rarissimi ambobus cruribus & brachiis mutilati; pluries accidit ut digiti pedum insciis excidant, paucissimis extremus nasus delabitur. Ægri Solonienses in Nosocomium Aurelianense deferuntur, ubi observati sunt a *Chirurgo Noelio*, & nuper ab *Illustrissimo Medico Salerne*.

Incipit morbus a lassitudine, sine febre, sine inflammatione; raro rubent partes extremæ; facies vero, totaque cutis pallet ac livescit, venter induratur & tumet, mens hebes est, & hebetudo crescit cum morbo; urina & fæces rite secedunt fæces tandem, sunt fœtidæ; corpus emaciatur; pedes & manus stupore afficiuntur, cum dolore deinde punctorio, qui

qui cum atrox est, pulsus frequentiam fugacem cum sudore capitis & epigastrii excitat; secus pulsus est parvus, & ita debilis, ut vix percipi queat; appetitus interea non deficit, ab alimentis calidis læduntur & sudant, raro accidit dolorem pedum, manuumque esse urentem & rubore stipatum, quod solum refert *Noelius*. Verum tamen est hosce dolores atroces mitescere, si artus aeri frigido exponantur; interea frigescunt & pallent ægri, difficulter se movent, dolor sensim assurgit a pedibus ad tibiam, crus, &c. a manibus ad ulnam, humerum, quæ partes successive exsiccantur, & ita nigrescunt, at si fumo fuissent induratæ; tunc vero cum nigrescunt, cessat dolor partis, imo sensus & pars mortua est, sed sicca, non fœtens; cutis videtur corrugata, quasi, ait *Noellius*, diu in aqua frigida stetisset. Nicrosis illa demum sistitur in tarso, tibia, genu, &c. & tunc linea quædam cuditur superans vivum a mortuo, qualis cuditur ope lapidis infernalis, illa sola linea humida est, putris & fœtida; sensim per frustra aut artus integri mortui, carbonis instar nigri, a vivo segregantur, aliquamdiu vero hærens ligamentis, tendinibus, laciniatis nondum omnino dissolutis. Si imperite cataplasmata maturantia applicetur, acceleratur lapsus artuum, sed cum periculo, quippe gangrænascit etiam pars viva; vero opus soli naturæ committatur, ægri quidem artu truncantur, sed sine dolore, sine ulla hæmorrhagia, & sine mutilati per menses & annos vivunt.

Quare nulla sit hæmorrhagia, etiam dum crura ex acetabulis coxenditis separantur? quia sanguis est niger, viscidus & veluti siccus; talis enim ferme exit e vena, cum initio morbi secatur ad dolores sedandos, tenacitas sanguinis quandoque ea est, ut non facilius secetur cultro quam ipsa caro indurata; e centum & viginti quibus artus a Chirurgis fuerunt amputati, vix quinque ultra sex menses supersunt; ast qui opus naturæ commiserunt, plures multo evaserunt.

Hoc secale cornutum anatibus, ac procellis datum ab ipsis statim respuitur; hoc tamen urgente fame, & cum surfure mixto utentia animalia instar hominum male afficiuntur, & enecantur.

De cura hujusce morbi consultantur *Ill. Quesnay*, *Salerne*, *Sharp*: In summa suffecerit dixisse initio indicari parvam dosim theriacæ, unam, alteramve phlebotomiam, fotum ex aqua vitæ camphorata; ast cum pars induruit, & nigrorem contraxit, fugienda maturantia; ubi exulceratur, sola entiseptica & exsiccantia conveniunt, oleum terebinthinæ, pulvis ex sale marino, vitriolo, ac demum exspectandum donec pars sponte excidat: kinkinæ in gangræna utilissimæ usum in necrosi damnat *Sharp*.

2. *Necrosis a viru* Illustr. Quesnay de gangrenæ sicca, pag. 362. Hildani centur. 4. observat. 92. C.

Virus est humor venenatus in animali ipso, quod laborat genitus, vel ab alio communicatus, unde a venenis per vulnus immissis aut ab alio tegno petitis differt; huc refert virus venereum, scorbuticum, arthriticum, herpeticum, cancrosum, &c.

Virus quod necrosim inducit debet vel sanguinem ita inficere ut in extremis partibus coaguletur, exsiccetur, vel ut vasa ita corrugentur, ut exsuccæ siccæque carnes evadant; debet itaque idem efficere intus quod extus patrant caustica, ut lapsis infernalis; quippe in escharam mutari debent partes quæ necrosi afficiuntur; in senibus illa mutatio tanto facilius contingit, quo sanguis ad siccitatem & viscositatem magis est pronus.

Senex 72. annos natus podagricus mense Augusto frigus quoddam molestum ac stuporem in pede persensit, sine ullo dolore & tumore vel minimo; de his minime sollicitus fuit, tandem aucto stupore pes ejusque digiti lividi deinceps nigri evaserunt, & necrosis sensim sese patefacere, sensimque versus genua serpere visa est. *Hildanus*, accersitus mense Septembri, pedem & crus ad suram usque sphacelatum instar carbonis nigrum, frigidum, & supra modum siccum, extenuatumque repetit: De cætero nullus dolor, inquietudo fere nulla, somnus, fames, pulsus pro more. Rogarunt adstantes *Hildanum* ut crus amputaret, quod peritus ille Chirurgus recusavit, & cum quidam barbitonsor deinceps crus amputasset, gangræna serpsit cito in femur & truncum, quæ prius steterat, ac æger intra paucos dies temeritatis illius culpam luit.

Differt itaque illa species necroseos ab ustilaginea ratione originis, & ratione symptomatum seu doloris defectu, de cætero eadem est cura, scilicet omissiva.

3. *Necrosis febrilis*, Lamotte. observat. 208. ad 302. C.

Ea est quæ typho potissimum, febribusque aliis malignis dictis supervenit, symptomaticeaut critice, ut ajunt; illa vero non solum pedes, sed potissimum coccygem, natem & femore adoritur, & differt a gangræna ex eo quod sicca sit, cum gangræna dissolutionem putridam comitem habeat, præterea sine ullo dolore progreditur, distinguitur vero a priori per febrem comitem.

Hæc vulgo tribuitur vel sorditiei in qua hæ partes ob alvi & urinæ fluxum obnoxiæ sunt, sed cum etiam pedes, ab immunditie illa immunes, quandoque necrosi afficiantur, vix illud principium potest admitti; pressioni etiam tribuitur, quippe his partibus in thypho per mensem incumbit æger, & reapse pressio illa escharas siccas non raro in partibus pelvis eminentioribus excitat; verum & vidi internas, externasque femorum partes in eo casu solum aut primario affici, quod nec pressionis, nec immunditiis erat adscribendum, maxime vero cum necrosis primis febris diebus supervenit, nec sordes nec decubitus incusari possunt, ut patet ex observationibus citatis.

San-

Sanguinem in febribus triplo viscosiorem evadedere quam in sanitate probant experimenta *Cl. Langrish*, adeoque si concurrat simul materia febrilis inspissant, ut in typho, facile concipitur occasione decubitus in vasis cutaneis coccygis, vicinisque illum hæsurum esse, & ratione siccitatis necrosim inducturum.

Hic affectus ita lethalis censetur ut *Hildanus* nullum per quadraginta annos evasisse quæ curæ commissum profiteatur, verum hæc lethalitas videtur potius curæ olim adhibitæ quam morbi gravitati tribuenda, ut docent *Cl. Lamotte* observationes repetitæ; constat enim ex illis nihil esse perniciosius in hac specie necroseos quam mortuas & putridas partes exsiccatas forcipibus auferre; inde enim sphacelus humidus evadit & ulterius ob aeris accessum serpit, quin fugiendæ sunt etiam simplices scarificationes, pars tantum est tegenda unguento de styrace, vel mundificativo, & si sit excoriata vel exulcerata, unguento Ægyptiaco, & expectandum donec febris remiserit vel cessaverit, tunc enim lapsus carnium putridarum sponte accidit & tuto potest solitis medicamentis adjuvari. Vide de his *Cl. Quesnay de cura gangrena sicca pag.* 583.

4. *Necrosis scorbutica*, Tulpii Lib. 3. cap. 38. Du Plessis Journ. de Med. Avril 1757. pag. 341. Vide *Melasicterum scorbuticum* a quo differt tantum coloris defectu.

5. *Necrosis epidemica* D. Boucher Journ. de Med. 1762. p. 307. 396. 504. A.

Morbus erat epidemicus apud Flandros annis 1749. & 1750. pauperes extra urbem, in aere nebuloso soloque humido degentes devastans, post varias coloris & frigoris vicissitudines, bellique ærumnas: tres erant hujus epidemiæ periodi.

1a. *Periodus*. Contracturæ spasmodicæ musculorum tibias, brachiave retrahentium, quandoque amborum simul, cum doloribus acutis, sæpe urentibus, per intervalla remittentibus. Rarius præcesserant dolores vagi dorsi, lumborum, qui dein in extremis artubus hærebant, cæteris functionibus, ut pulsu, fame, vix mutatis: hæc periodus ad duas tresve septimanas extendebatur.

2a. *Periodus*, decem diebus terminanda, notata erat stupore vel fremitu obscuro artus affecti, cum sensatione frigoris fere glacialis, qui sensus incipiebat a partibus primum contractis & desinebat in pedes vel manus; inde artuum gravitas, movendi impotentia, anæsthesia, sed restituto calore dolores reviviscebant, membra erant pallida, frigida, cutis rugosa, pars macilenta; macies totum corpus dein afficiebat: pauperrimi, a primæ periodi symptomatis immunes, secundam tantum, sed tanto diutius, experiebantur.

3a. *Periodus*. Pars affecta stupore & frigore livescebat, mox nigricabat; quibusdam calor atrocæruleus, quandoque cum sensu caloris urentis & forma erythematis phlegmonodis, aliis cum sensu obscuro; quibus prima periodus defuerat, nigredo artuum nullo inflammationis signo præludebat; quibus vero præludebat erythema, phlyctænæ non raro assurgebant, sub quibus pars erat omnino sphacelosa, musculis & ipso periosteo putrefactis: pulsus erat tunc debilis, prostratio virium magna, oculi languidi, facies marcida, rugosa, deformis & senilis. Necrosi quæ a digitis inceperat sensim ad carpum vel tarsum accedebat, raro ultra cubitum aut genu reptans: demum gradum sistebat necrosi & tunc pulsus vigor paulatim resurgebat: linea suppurans mortuum a vivo disterminabat, & sensim artus mortuus, siccus, cruore nigro, viscoso farctus delabebatur, extremo osse arido & instar carbonis nigro: artus necrosi affectus siccissimus, nigricans, odoris expers, mumiæ artui simillimus erat.

Quibus vero calor inflammatorius præcesserat, febris etiam supererat, quæ moderata non nocebat, sed violenta funestum mali exitum accelerabat.

Hujus morbi seminium est miasma quoddam sanguinem coagulans, unde præmissis phlebotomiis ex quibus pulsus prius languidus resurgebat, diluentia, dissolventia aromaticis, spirituosis, antisepticis juncta, intus sumpta, proderant; lapsus spontaneus artuum erat expectandus, aut nulla horum amputatio instituenda erat, nisi cum natura mortuum a vivo separasset.

6. *Necrosis Infantilis*.

Morbus est novus, seu nullibi descriptus, frequens tamen apud infantes quinquennes, potissimum in orphanotrophio; illis vel in gena, vel in vulva apud puellas, supervenit, sine febre, macula rubra *vel livescens*, sine dolore, tumore, calore, quæ acu pertusa non dolet, post paucos dies sponte laceratur a levissimo tactu, sine ulla sanguinis vel alterius humoris effusione: sensim vicinæ carnes, gingivæ v. gr. eroduntur, pulsu, fame, cæteris vix mutatis, & intra paucos dies fato cedunt, omnino absumtis, nigris, siccis, vel vulva eodem *modo erosa*.

Pluribus scorbuticis supetveniebat ad genam ulcus exiguum, album, in ambitu durum, quod neglectum livescebat, nigredine & fœtore accedent, unde tota gena perforata, erosa, dentes in conspectum se prodebant; hujus ulceris indolentis, gangrænosi, sicci, progressus sistit spiritus vitrioli. Similes casus vidi pluries, sed gena sine ulcere statim livescebat, altero die perforata, sine dolore, inappetentia, febre debilitate, interiora oris patefaciebat, letho intra paucos dies subsequente: idem vidi apud virgunculas in vulva: *Poupart Hist. de l'Acad. R. des Sc.* 1699. *pag.* 175.

Huc etiam pollet referri necrosis a compressione, cujus exempla profert *Cl. Quesnay* ex *Hildano* & *Boerhaave* petita, forte & aliæ species; verum satius est hoc argumentum peritis Chirurgis elucidandum relinquere. Nobis suffecerit in hoc genere aliisque bene multis novam viam tradendæ & illustrandæ Nosologiæ indicasse; singulorum generum elaboratio non est opus unius hominis nec forte unius sæculi.

CLAS-

CLASSES MORBORUM ÆTIOLOGICÆ.

SCientia principiorum, a quibus morbi dependent, est *aitiologia* nosologiæ. Dispositio morborum secundum affinitatem principiorum & caussarum a qubius dependent vocatur *methodus* morborum *aitiologica* juxta quam morbi qui a similibus principiis dependent, conjunguntur, & qui a diversis separantur; inde toe classes exsurgunt quot diversa sunt principiorum genera: ea quidem numerosissima sunt, verum tamen maxima morborum pars ad viginti quinque genera principiorum, totidemque morborum classes commode reducitur. Horum principiorum alia sunt *physica* quoad agendi modum, ut venena, virus, miasmata, &c. . . . alia ex *legibus mechanicis* agere videntur, ut tumores, calculi, vermes, conformationes vitiosæ, sanguis, pituita; serum, flatus; demum sunt principia *moralia* hypermechanica, quorum actio ex psychologia aliquatenus intelligitur, ut naturæ conatus, spasmi, dolores, pathemata animæ, &c.

Eatenus vero ea censentur principia morborum, quatenus ex illis intelligimus hos vel illos morbos esse possibiles: nulla alia est conexio inter principia & morbos; & quam sæpius erramus in judicio, cum, ex eo quod illud præcesserit morbum, illud alterius esse principium inferimus; hoc scilicet sophisma, *post hoc ergo propter hoc*, in Medicina vulgatissimum est.

Accurata cognitio symptomatum, organorum quibus insident, legum physiologicarum juxta quas functiones, qualitates & excretiones per illa organa fiunt, & demum dogmatum physico mechanicorum ex quibus vis & energia horum principiorum concipitur, potest mentem Medici dirigere in veritatis indagatione, & nos inducere ad cognoscendum num datus morbus huic vel alteri principio sit adscribendus: Attamen his auxiliis adjuti summi Medici quotidie errant, ut patet ex eorum in praxi dissidio; si fidem quibusdam adhibeamus, omnes fere morbi a *saburra* dependent; juxta alios *plethora* est omnium fere principium; sunt qui a vermibus eos deducunt; sunt qui a *salibus* acido vel alkali; non pauci a *spisso* & *acri* omnes chronicos derivant; a *spasmo* & *atonia Baglivi*; a *circulatione vitiosa Deiderus*; a *pituita Schneiderus*; a *sero Carolus Piso*; a *flatibus Polybus* morborum iliadem, ut olim *ab humorum quaternione Galenus*, & a solo *vitio solidorum* plures Neoterici deducere amant. Non minus tamen verum est eatenus felicem esse therapejam, quatenus Medicum origo morbi non fefellerit, ut ait *Celsus*, adeoque caussam & principium morbi curandi cognoscere apprime utile est, imo necessarium; verum in hoc experientia fallax & judicium difficile.

Illustriss. Archiater Senac triginta consultationes scriptas viderat a totidem peritissimis Medicis circa eundem morbum, quem spissitudini sanguinis tribuebant, & neuter verum attigerat: secto enim cadavere, facile consenserunt omnes omnia symptomata aneurysmati interno esse tribuenda. Similem errorem trium percelebrium Italiæ Medicorum, circa morbum viri præclari quem simul invisebant, *Ill. Morgagni* enarrat; neuter verum morbi principium etiam conjectando præsenserat.

Si viri anatomiæ, physices & mechanices periti, hujus sæculi præclari inventis eruditi, singularem morbum accurate perpendentes eumque diuturnum attente considerantes, circa ejus principium a vero aberrant; quid expectandum erat ab Antiquis, qui omnes morbos ejusdem generis ab hoc vel illo principio pendere a cathedra docebant; &, verbi gratia, omnem tertianam a bile, quartanam a melancholia, catarrhum a pituita, vomitum a saburra, nephralgiam a calculo repetendam esse? Quid censendum de illustribus etiam Neotericis qui omnem morbum chronicum ab spisso & acri humore pendere pronunciant & huic theoriæ suam praxim adoptant? Ex sequentibus specierum enumerationibus evidenter patebit nullum esse morbi genus quod a diversis principiis non pendeat, seu cujus diversæ species a diversis principiis non sint repetendæ diversamque medendi methodum non expostulent? Sit vomitus in exemplo, licet ejus caussa sit in omnibus speciebus eadem, scilicet conatus naturæ quæ, mediante vi stomachi expultrice, materies in eo contentas foras per os eliminat, nihilominus natura ad hanc stomachi contractionem excitatur, nunc a saburra cruda, qua semel ejecta morbus evanescit; vel a saburra putri, vel biliosa, vel viscosa; quibus rejectis remanent non raro fomites in sanguine, hepate, colo, stomacho, diversis auxiliis impugnandi; vel vomitus ille fovetur a veneno quod labe constanti affecit stomachum; vel ab ulcere, quod curandum superest; vel a phlogosi ventriculi, quæ, nedum emetica & cathartica indicet, ab illis exacerbatur; vel a vermibus qui specificis remediis tantum cedunt; vel a metastasi humoris excrementitii, ut urinæ, puris, seri, cui humori exitus nativus parandus est; vel a plethora vasorum ventriculi quam vel menostasis vel vicini visceris obstructio, vel nimia ciborum euchymorum ingurgitatio sustinet; vel pendet a mechanica pressione quem stomacho infert cartilago xiphoidea depressa, pancreas tumidum, jecur induratum, vel ipsa gastrocele; mitto loqui de vomitu sympathico quem ictus capiti inflictus excitat.

citat, de vomitu marino quem succussio navis aut rhedæ determinat, de hysterico quem antipathia aut abditius etiam principium creat.

Quibus positis quid censendum de therapeia quam viri aliunde oculatissimi quotidie in scriptis suis proponunt, in qua duas vel tres tantum vomitus species curandas sistunt ratione totidem principiorum a quibus illas excitari putant, quasi omnis vomitus ab hac vel illa saburra penderet, & fere omnis vomitoriis vel catharticis curandus foret: in quo quidem consentientes habent omnes fere veteres artis antistites, qui errore mortalibus pernicioso cum ipsis laborant: quid enim est perniciosius quam emetica indiscriminatim adhibere in vomitu quovis, ut nephralgico, ulceroso, phlogistico, hysterico, gastrocelico, marino, &c. in quibus ea certe veneni instar agere omnibus cordatis viris haud dubium videbatur: doctrina itaque causarum & principiorum, si fallax sit, funestissima est, eoque magis perniciosa quo ad plures morbi species extenditur: si enim quis in praxi ignoret verum principium unius vomitus, & in nephralgico emeticum præscribat, ille unum tantummodo ægrotum in vitæ discrimen adducet; ast si omnem vomitum a saburra pendere docuerit, is tot ægros vomentes in idem periculum conjiciet, quot sunt diversi vomitus in quibus summam perniciem necessario inferunt; aut in quibus diversissima & ad curam necessaria juxta hanc aitiologiam omittentur, ut phlebotomia, limonata. salia neutra, opiatica, balnea, quies, anthelmintica, chirurgica operatio, &c.

Verum dati morbi principium cognoscere est certe in praxi omnino utile, imo necessarium; illud itaque est indagandum; sed tanto periculosius est illud ignorare, in eo inveniendo errare, falsis dogmatis circumventum esse; falsum autem est illud dogma quod ab obscuris ad clara, a minus cognitis ad magis certa sit procedendum: principia morbi sunt minus clara, minus evidentia quam morbus ipse seu quam symptomatum illum constituentium concursus, ergo methodus aitiologica, quæ a principiis & causis abditis nos deducere debet ad morbi cognitionem, fallax est & erronea, multoque tutior est via quæ initium ducit a symptomatis sensuum ope compertis, ex quum cognitione deinceps, tanquam firma basi, assurgere possumus ad ejus morbi individui oblati principium. Evolvite omnes libros scholasticos de vomitu, nullibi fere invenietis signa vel symptomata vomitum gastrocelicum, hystericum, gastriticum, &c. designantia, quorum tamen fidelis & sagax descriptio & diagnosis ad ad eos dignoscendos ita utilis est, ut ex hac fere sola quænam sint indicationes curativæ eluceat: mineat tumor a partu crescens inter abdominis musculos, isque circumscriptus, quem ex signis cognoscimus esse a stomacho prolapso vel hernioso, nonne vel medicinæ tyro vomitum inde oriundum esse judicabit & artificiosa repositione curandum concludet; sed si nullus Author in scriptis eum de hujus speciei vel existentia vel signis monuerit, is hunc morbum, sensibus, ut ut obvium, non agnoscet, summo ægrotantis detrimento: & tanto magis ab eo cognoscendo alienus erit, quo majorem adhibuerit fidem suis Magistris docentibus omnem vomitum a saburra pendere, & vomitum in genere vomitoriis esse impugnandum.

Has classes morborum aitiologicas ideo sistimus, ut cuique pateat nullum esse morbi genus cujus species ad diversa principia non attineat, adeoque ut deleatur illa præjudicata opinio, omne genus morbi uni vel alteri tantum principio tribuendum esse; ex his etiam classibus apparebit ab eodem principio diversos morbos exoriri, prout diversas corporis partes illud afficit, majori vel minori dosi, tempore, agit, aut diversa est recipientis dispositio; ita ut ex cognito principio vix possibile sit morbum inde eventurum præsagire: difficultas autem eo major est quo major numerus est circumstantiarum in eodem modo concurrentium, unde ancipites hærimus utri ex his tribuendus sit morbus. Si quis vomitu divexetur, dubium est an voracitati prægressæ, an vitiosæ assumptorum qualitati, an pravæ d'gestioni, an cephalalgiæ comitanti, an bili per vomitionem rejectæ, an sanguinis copiæ ventriculum gravanti, &c. hic effectus tribuendus sit: quid vero nos ab his ambagibus extricabit? fida & sagax historia symptomatum cuique speciei convenientium; licet enim quævis species a principio ejus denominetur, ut vomitus gastrocelicus, marinus, &c. non ideo necessum est absolute ut cognoscamus quomodo hocce principium agat in ejus morbi productione, modo ex signis & historia quid in eo casu agendum sit sugiamus sciamus: perinde est, v. gr. utrum sciam aut ignorem quomodo stomachi philogosis inducit vomitum, licet hoc scitu utilissimum sit, modo sciam quod dum adest epigastrii sensibilitas exquisita, dolor & calor, sitis, pulsus frequens & durus, sanguis extractus coriacea crusta tectus, &c. in hoc morbo repetitam phlebotomiam, aquam pulli & diætam tenuissimam ægro sanando sufficere; emetica vero & cathartica acria perniciosa esse: ast licet mæra principii cognitio historica sæpe sufficiat ad curandum morbum, etiamsi ignorem connexionem hujus cum symptomatis, nihilominus hujus principii cognitio philosophica est multo ad praxim utilior quam historica; utinam æque certa foret!

Nullam speciem morbi accensere volui, nisi quam aliqua constans observatio confirmavit, & ideo cum suo epitheto insignatam volui, tanquam testimonium veritatis, v. g. dum *vomitum urinosum* voco, his verbis intelligo eos vomitus, quorum descriptiones & historias tradit *Hallerus*, aut referunt Auctores ab illo citati in *Physiologia majoris Tom. II. pagin.* 371. qui sunt vomitus nephralgici, ischuriosi, &c. Utrum reapse urina, in nephritide ischuriaque retenta, in

in sanguinem refluat, inde in stomacho secenatur, nihil ad me; modo sciam fide historiæ in eo casu vomitum, non emeticis, nec catharticis, sed remediis adversus nephralgiam aut ischuriam indicatis debellandum esse; ideo Anthores præcipuos citatos volui, ne tyrones Professorum dogmatis, ut pete compendiosis, serviliter adhæreant, & ut rem penitus in Authoribus examinare ac omnes circumstantias indagare queant, ne in verba Magistri jurent, nec in originibus historiarum inquirendis hæreant, ne demum morbos possibiles tantum pro realibus sibi oblatos putent, quod in scholis frequentius evenit apud Aitiologicos, quibus sufficit ut morbus sit possibilis, ad hoc ut eum inter morbos annumerent.

Nomina trivialia morborum, qualia hic si fiimus, id tantum usus habent, quod ob brevitatem sint retentu facilia & commoda, minime vero sola quid significant, adeoque semper inquirendus est significatus quem ipsi definitione addita tribuimus, quod de nominibus Classium etiam intelligendum.

Curare est satagere ut status morbosus in meliorem, &, si fieri possit, in sanum mutetur; *curatio* alia est *palliativa*, quæ tantummodo morbi causam tollit; *radicalis*, quæ simul & causam & principium ejus proximum ac proegumenum aufert.

Certum est ex Pathologia causam veram & effectricem maximæ partis morborum esse conatum quo principium morbi vel corrigere vel foras amandare natura contendit; sic vomitionis causa est ille conatus naturæ qui stomachi contractione antiperistaltica, concurrente pylori arctatione & musculorum epigastricorum, ac diaphragmatis simultanea contractione, absolvitur: hanc causam tollit qui vires contractivas sufflaminat aut sensum stomachi obtundit; sed hæc curatio palliativa est & ut plurimum infida vel inanis, aut tantum momentanea: sic prophylactice in cholera a venino narcoticis vomitionem suspendimus.

Principium morbi *proximum* est illud ex quo intelligimus naturam immediate ad hunc producendum determinari; sic venenum deglutitum est principium vomitus vel choleræ, quatenus intelligimus ex ejus actione in stomachum naturæ sanitatis tutricem ad illius expulsionem insurgere, & hunc finem organa huic scopo destinato in motum agere. *Curatio radicalis* est itaque illa quæ principium morbi proximum materiale removere aut corrigere nititur.

Curatio quatuor auxiliis absolvitur, scilicet *diæteticis*, *gymnasticis chirurgicis* & *pharmaceuticis*, quæ auxilia partim a natura partim ab arte adhibentur: unde sequitur duplicem esse curationem, *naturalem* scilicet & *artificialem*, quarum mutua conspiratione medela vel levamen obtinetur.

Auxilia diætetica sunt exculenta & potulenta morbo curando convenientia: ea in morbis biliosis fervore, sitr stipatis, ut in tritæophya; causo, præscribuntur, quæ refrigerant, diluunt, bilem enervant, ut aqua frigida, limonata, cremores avenacei, hordeacei, fructus acidi, blandi, & natura cum arte in his suadendis consentit; inde aversatio carnium, acrium, calidorum, exsiccantium, & sitis seu appetitus frigidorum, diluentium.

Auxilia gymnastaca sunt quies vel motus mentis & corporis in ambiente congruo; in morbis febre acuta stipatis, pyrecticis, debilitas & lassitudo artuum exigunt decubicum horizontalem quo vires superstices servantur, quarum maxima pars cordi movendo & principio morbifico corrigendo ac expellendo necessaria est; decumbendum autem est in eumdem finem molliter in lectulo, & ambiens aer debet esse ita temperatus, ut nec calore nec frigore noceat, nec quietem animæ necessariam turbet.

Auxilia chirurgica sunt mechanica: 1. noxiorum exclusio; sic natura fœtum mortuum, fæces, excrementa noxia foras amandat, calculos suis nisibus e vesica, pus ex abscessibus, saburram e primis viis ejicit: 2. sanguinem superfluum ruptis per impetum vasis emittit in hæmorrhagia, artus necrosi corruptos a toto separat; 3. soluta consolidat, ulcera detergit, quod in brutis quotidie observamus, ita ut naturæ imitatrix sit ars chirurgica.

Auxilia demum pharmaceutica sunt medicamina quorum moleculæ dissolutæ valente ratione cohæsionis, cum nostris solidis fluidisve illis salubres mutationes inferre, si tempestive applicentur: medicamina vero vel simpliciter corrigunt vitia nostri corporis & *alterantia* dicuntur; vel alterant simul & ad evacuationes sollicitant naturam, & *evacuantia* sunt: natura autem, maxime apud bruta medicamina convenientia quærit, ut de canibus & bobus notum est; ars vero Medici multo tutius & multo plurima rationis inventu cognoscit.

Illa omnia auxilia eatenus salubria sunt, quatenus statum novum in corpore, priori morboso contrarium, concilient; ergo ut recte applicentur a Medico dogmatico, necessum est ut status morbosus individuus cognoscatur; & vix medicata auxilio huic contraria sic compertas, secus fortuito vel empyrice adhibentur.

Sunt morbi quorum principia proxima obscurissime cognoscuntur a Medicis, ut deleterii scilicet, venenati, virulenti, miasmatici, exanthematici & febricosi; sed Divina Providentia nobis non pauca medicamina concessit adversas ipsos, singulari virtute prædita, his specifice contraria quæque *antidota* vocantur, ut in febricosis kinkina, in syphiliticis hydrargyrum, quorum agendi modus est obscurissimus.

Quorumdam morborum principia proxima sub sensus cadunt, & minus ignotus est eorum agendi modus; tales sunt morbi humorales, ut sanguinei, pituitosi, serosi, quorum principia fere ex legibus hydraulicis agere videntur, alio-

aliorum vero morborum, quales sunt acrimoniosi, purulenti phlogistici, principia ex legibus physices & chemiæ intelliguntur: dantur etiam morbi, ut organici, traumatici, empractici, calculosi, verminosi, quorum principia viribus mechanicis agunt in nos, eorumque auxilia ut plurimum sunt mechanica, sæpiusque chirurgica; ast obscurissima sunt principia morborum spasmodicorum, atonorum & moralium, unde difficillime curantur, eorumque auxilia partim empyrica sunt, partim philosophica seu moralia, ut in hysteria, hypochondriasi, melancholia, mania &c.

Præter remedia antidota quibusdam principiis morborum specifice debellandis convenientia, ut hydrargyrum in scabie, syphilide, hydrophobia; Kinkina in febribus intermittentibus; moschum, camphoram, castoreum in hystericis & spasmodicis, dantur aliæ quæ certis corporis humani partibus specialiter prodesse putantur, quæ proinde a veteribus ophthalmica, otica, cephalica, cardiaca, thoracica, hepatica, &c. vocantur; unde non immerito juxta hanc opinionem morbi juxta methodum anatomicam disponebantur, ut cognita sede facilius detegerentur medicamina specifica, verum licet cephalica, aromatica, nervina, spirituosa, ob specificam levitatem, qua affinitatem habent cum nervorum fluido & cerebri substantia, in cerebrum & nervos præ aliis partibus agant, ut cantharides in urinarias, & bechica in humorem bronchialem & pulmones, non inde sequitur quod, cognita sede morbi, inde cognoscatur medicaminis huic convenienti genus; quippe eandem sedem occupant morbi a principiis diversissimis oriundis, ut patebit ex hisce classibus: sic caput est sedes morborum a veneno, viru, miasmate, sanguine, sero, pituita, obstructione, vulnere, &c. pendentium; nullum est itaque medicamentum & auxilii genus quod in morbis eandem corporis sedem occupantibus non indicetur; & ut cephalica in serosis & pituitosis capitis morbis conveniunt, ita in phlogisticis, biliosis, purulentis ejus morbis nocent. Cum caufa plurimorum morborum sit naturæ conatus, & natura, nunc segnius quam pars est, nunc vividius, adversus materies morbificas insurgat, potissima auxilia, quæ omnium fere morborum causam attingunt, sunt, vel *sedantia*, ut anodyna, narcotica, quæ irritatæ nimium & vividioris naturæ conatus moderantur, tum sensum obtundendo, tum vires motrices compescendo; & *stimulantia*, quæ sensum excitando & fibras nerveas irritando, in motum agendo, valent naturæ conatus torpidos erigere, languentes stimulare, ipsisque veluti calcar addere; vis illa stimulans communis est omnibus alterantibus calidis, ut cephalicis, cardiacis, stomachicis, sinapismis, &c. nec non omnibus fere evacuantibus, ut emeticis, catharticis, emmenagogis; eo tamen discrimine quod alterantia sæpius roborent, evacuantia vero stimulando excitent, evacuando naturam debilitent, nisi copia adaucta peccent humores, quos foras amandat natura his remediis irritata.

In omnibus morbis curandis maxima habenda est facultatis motricis, ejusque virium ratio, quippe cum nulla mutatio fiat in corpore nisi per motum, adeoque per vires motrices, quarum principium est natura vel libertas, nulla curatio, quæ mutatio est, absolvi potest, nisi per vires naturæ, adeoque illarum conservationi Medicus invigilare debet. Naturæ vires servantur, si perditæ reficiantur, quod præstant alimenta; & si præsentes non frustra absumantur, quod quies mentis & corporis, præcipueque somnus exequitur: auxilia itaque diætetica & gymnastica viribus naturæ servandis potissimum inserviunt, & in omnibus morbis maxime sunt adhibenda, verum ea sigillatim in quavis classe morborum ætiologica enumerare non sinunt quos nobis proposuimus limites.

Sufficiat annotasse nullum fere esse auxilii genus, quod in quacumque morborum classe, imo genere, ad eundem curatorium scopum non possit conspirare. Sic ad stimulandum & vires excitandas conterunt, non solum medicamina cardiaca, cephalica, tonica, non solum frictiones siccæ calide, quæ chirurgica sunt auxilia; sed etiam motus muscularis, vigilia, pathema vividum, quæ sunt auxilia gymnastica; sed etiam potulenta fermentata, ut vinum, caffè, cocolata & esculenta aromatis condita, quæ ad diætam attinent: idemque dictum esto de diversis auxiliis sedantibus, seu oppositos effectus producentibus.

SYNOPSIS CLASSIUM.

ÆTIOLOGICARUM.

1. *Morbi venenati* sunt illi qui a veneno animali, fossili, vel vegetabili excitantur: Venena vero sunt corpora sensibilia quæ parva dosi per principia physica agendo periculosas mutationes valent inferre, ut arsenicum, sublimatum corrosivum &c.

2. *Morbi virulenti* differunt a venenatis in eo quod materies morbifica non extrinsecus accesserit, ut in venenatis; sed in corpore ipso genita sit, aut ab alio animali morboso communicata, ut virus syphiliticum, hydrophobicum, &c.

3. *Morbi exanthematici* sunt illi qui a materie exanthematum erumpente, retenta, vel repulsa foventur; ab *ex* extus, & *anthema* florescentia, quasi *efflorescentia*: tale est virus variolæ, rubeolæ, scabiei, herperis, &c. & in hoc quod morbus primarius pustulas vel maculas cutaneas emittat, differunt a virulentis.

4. *Morbi metastatici* sunt illi qui producuntur a materie morbifica quæ e parte translata fuit aut repulsa, cum in parte primario affecta ulcus, fontanellam, phyma aut simile tantum vitium; non vero morbum proprie dictum, intulisset; & in

& in hoc differunt metastatici ab exanthematicis.

5. *Morbi febricosi* sunt illi qui a materie febrili, vel remittentium, vel intermittentium, producuntur, sub quo sensu febres ipsæmet recenseri debent, nec non morbi etiam pyrexia destituti, qui ab eadem materie foventur.

6. *Morbi miasmatici*, sunt illi quorum materies morbifica est miasma seu vapor moleculis deleteriis inconspicuis onustus, vel per aera delatus, vel e mephitibus, cloacis, paludibus exhalans, ut omnes fere epidemici & quidam sporadici.

Hactenus actum de morbis quorum principium est quidpiam subtile & tenuissimum, modo penitus occulto & deleterio morbos pessimos excitant; jam sequuntur morbi *humorales* dicti, quorum principium est humor quidam *quantitate* sæpius peccans, ut sanguis, bilis, serum, pituita, lac, flatus; vel humor vitiosus *qualitate* potissimum noxius, ut acrimonia, pus, saburra.

7. *Morbi phlogistici* sunt illi quorum calor internus vel externus est comes aut principium, ut plurimum cum pyrexia acuta, siti ut tritæophya ardens, phrenitis pura, nephritis.

8. *Morbi sanguinei*, qui a phletora tum vera tum commota producuntur, ut hæmoptysis pletorica, &c.

9. *Morbi biliosi* qui a bilis quantitate, diffusione & acrimonia foventur, ut tertiana biliosa, cholera spontanea, &c.

10. *Morbi saburrales* qui a succis vitiosis, intra primas vias latitantibus, acidis, alkalescentibus, neutris excitantur, ut vomitus a saburra, synochus, typhus, &c.

11. *Morbi pituitosi* qui ab humore vel sanguine viscido, spisso, tenaci, mucoso, producuntur: qui a sanguine spisso & sicco inferuntur, sæpius *melancholici* vocantur, si simul morales sint.

12. *Morbi catharrales* quos perspirationis suppressio & frigus determinant, ut rheuma, coryza.

13. *Morbi lactei* quos lactis suppressio & inmassa sanguinis redundantia producit, ut ephemera lactea.

14. *Morbi serosi* qui a sero seu parte sanguinis aquosa exundante dependent, ut hydrothorax, anasarca.

15. *Morbi flatulenti* ab aere elastico intus contento producti, ut colica, flatulentia, tympanitis.

16. *Morbi purulenti* a pure, ulcere, carie dependentes, ut phthisis, tabes.

17. *Morbi acrimoniosi* acrimoniæ cuidam massæ sanguinis tribuendi citra ullam virulentiam, ut polydipsia, vel cum virulentia hereditaria, ut phthisis, arthritis.

Præter morbos humorales sunt alii quorum principia sunt mechanica, sed solida, non fluida, ut calculi, vermes, tumores, herniæ, corpora vulnerantia, &c.

18. *Morbi organici* a prava & conspicua organorum positura, figura dependentes, ut ab hernia, luxatione, ut ileus ab enterocele, caligo a blepharoptosi.

19. *Morbi traumatici* differunt ab organicis quod pendent ab unitatis quadam solutione, ut vulnere, fractura, ictu, contusione, commotione ut carus a fractura cranii.

20. *Morbi emphractici* sunt illi quos emphraxis seu obstructio chronica, aut non inflammatoria vasorum, canalium, fovet, ut ileus a calculo, paraphonia a polypo.

21. *Morbi verminosi* quorum principia sunt insecta, vermes, &c. ut convulsio, vomitus a vermibus.

22. *Morbi calculosi* qui a concretionibus durit excitantur, ut nephralgia calculosa, hepatalgia calculosa.

Denique dantur principia morborum ut plurimum non materialia, licet a materialibus ipsamet excitentur, ut spasmi seu contractiones musculorum & membranarum, atonia seu earum laxitas, debilitas; & animæ cupiditates aut aversationes effrænes, seu pathemata.

23. *Morbi spasmodici* qui pendent a convulsione hysterica aut hypochondriaca musculorum, ob nimiam nervorum sensibilitatem, dolorem, erethismum, ut hysteria, epilepsia a pathemate.

24. *Morbi atoni* a laxitate nervorum, fibrarum, vasorum & musculorum debilitate, inanitione, inedia, &c. ut exania.

25. *Morbi morales* ab errore, aversatione, antipathia, appetitu & variis pathematis oriundi.

Limites harumce classium determinare non facile est, quippe pro sua quisque theoria, quem uni classi adscribo cum maxima Neotericorum parte, alter pari jure possit ad alteram classem amandare; adde quod maxima morborum pars a principiis combinatis dependat, ut febris intermittens in rigore ab spasmo, in calore a phlogosi & obstructione, non raro a bile, in declinatione vero ab atonia; sed si principium vere morbificum & characteristicum velimus assignare, certum est illud esse materiem morbificam sui generis, quæ specificis quibusdam, ut venena ab antidotis, scilicet febrifugis debellatur.

Si quis vero clarius horumce morborum convenientiam ratione principii ipsos foventis, & therapiæ ipsis congruentis velit introspicere, is cujuslibet historiam in nosologia attento examini subjiciat, & diversas species ejusdem classis invicem conferat, & eam principiorum analogiam percipiet. Sic, licet apoplexia sit morbus apyretus summa immobilitate stipatus, & synochus sanguineus sit morbus febrilis nullo sopore insignitus, evidens est quod, cum uterque pendeat a plethora, utrique conveniunt remedia molem sanguinis detrahentia & diæta tenuis: sic in cardialgia & in convulsione quæ a vermibus primarum viarum, vel a materie verminosa dependent, adsunt plura symptomata communia, licet non essentialia, utrique generi, & cathartica, emetica, ac anthelmintica utrobique indicantur.

CLAS-

CLASSIS PRIMA.

MORBI VENENATI;

Maladies venimeuses.

Venena sunt fossilia, vegetabilia vel animalia. Fossilia sunt vel nativa, scilicet cobaltum, vel arte facta, ut arsenicum album, flavum & rubrum, quorum cobaltum est minera; præparata antimonialia, emetica potissimum, vinum antimonii, hepar antimonii; sulphur auratum, crocus metallorum, pulvis agaroth, &c.; præparata mercurialia, ut sublimatus corrosivus, præcipitatum viride, turpethum minerale, &c.

Venefici ut plurimum arsenico albo seu crystallino, aut sublimato corrosivo utuntur; cætera ab Empyricis imperitis in bonum finem præscripta non minus truculenta sunt.

Venena autem eatenus dicuntur, quia sub minima mole, si malitiose aut inopportune & nimia dosi usurpentur, strages in corpore excitant: licet minima dosi, & sapienter ac caute correcta in certis morbis & individuis sint eximia & energetica remedia, ne excepto quidem sublimato corrosivo omnium potentissimo. Venena *vitriolica*, ut vitriolum cupreum, martiale, lapis lazuli, ærugo vix unquam usurpantur, nisi adhibeantur vasa cuprea vere æruginosa; frequentius vero usurpantur venena lenta quidem sed perniciosa, quæ *saturnina* sunt præparata, scilicet cerusa, saccharum saturni, lithargyrium, vasa culinaria plumbo obducta & acido corrosa, quæ venena sunt adstringentia & rachialgiam producentia, quibus etiam *calx* marmoris *viva* corrodens addi potest.

Cobaltum & omnia arsenica sunt corrosiva & septica, quæ intus sumpta choleram, cardialgiam, citamque mortem creant; ast horum levis decoctio venenum est lentum, quod non nisi post menses & annos hecticam, tabem, dysenterias lethales producit; quod autem determinato tempore venenum possit mortem inferre vix ullus peritus crediderit.

Arsenicum album crystalli instar nitidum, metalli instar ponderosum, & miscela sulphuris colorem flavum & rubrum induit, in aqua parum solvitur, inflammabile est & ejus fumus odorem allii spargit: sapor minime injucundus est, saltem initio: vis ejus regulo cobalti unito cum sale speciali arsenicali tribuenda est. Nulla est minera metalli aut semimetalli quæ arsenicali materia destituatur, si fides *Junckero*, unde intelligitur cur mineræ fossores, metallorum fusores, rachialgiæ, paresi, convulsioni sint obnoxii.

Sublimatus corrosivus est sal resultans ex unione chemica acidi marini cum hydrargyro: hydrargyrus purus omnino blandus est & veneni expers, quidquid crediderint veteres; ast acidum salis, nitri & vitrioli sunt venena urentia, corrosiva, & a metallis quibus uniuntur quandoque vires majores acquirunt: sublimatus extus escharas, intus ardorem, cardialgiam, choleram, ileum, dysenteriam, convulsionem, mortem eo citius excitat quo majori dosi & debiliori homini exhibetur: unum granum intus sine periculo vitæ sumi non potest, nisi stomachus pinguedine fusa, lacte, oleo, fartus illud recipiens cito vomitione rejiciat, ut sycophantæ facere solent, qui sua antidota majori pretio stolidæ plebi venditent. An spiritu vini vel addito vel desuper accenso sublimatus corrosivus aliaque fossilia venena mitigentur, magis quam aqua pura, dubium faciunt experimenta *Bonæ Itali*, qui sublimatum corrosivum aqua pura dissolutum præbet ad sextam grani partem pro cochleari aquæ adversus morbos venereos more *Ill. van Swieten*.

Venena mercurialia & antimonialia intus sumpta nauseam, cardialgiam, vomitum, diarrhœam, choleram, meteorismum, dysenteriam, &c., excitant: cuprea & vitriolica similes, sed debiliores effectus edunt sub pari dosi.

Metallici morbi dicuntur, qui a venenis metallicis dependent, ut ab hydrargyro, plumbo, cupro, cinnabari; talis est rachialgia & omnes morbi rachialgici quibus metallurgi, pictores, mineræ fossores, plumbarii, speculorum confectores, &c., sunt obnoxii.

Ab arsenicalibus & præparatis emeticis antimonii, mercurii,

Cardialgia 2,	Tabes 18,
Cardialgia, 8,	Cholera 4,
Ileus 14,	Cynanche 11.

A cupreis, æruginosis, vitriolicis eadem, & præterea
Hepatalgia 5.

A plumbo, hydrargyro, saccharo Saturni, mineris metallicis,

Rachialgia 3,	Asphyxia 2,
Tremor 5,	Rheumatismus 10,
Paralysis 2, & 2,	Cephalalgia 13,
Psellismus 7,	Asthma 12,
Hemiplegia 17,	Peripneumonia 12,
Paraplexia 5,	Orthopnœa 12.

Venena vegetabilia sunt acria, corrosiva, inflammantia, ut boleti, agarici quidam, ranunculi fere omnes, maxime sceleratus dictus, anemones, euphorbiæ omnes, colocynthis, œnanthe cicuta Linnæi, mancanilla, chærophyllum hirsutum; ex horum usu interno sunt.

Cardialgia
Gastrodynia 4,
Gastritis 3,
Vomitus 8,
Cholera 2, a, b,
Rachialgia 1,
Rheumatismus a sabina,
Dysphagia,
Meteorismus 4,
Convulsio 7, 8,
Tremor 4,
Trismus 18,
Ecclampsia 12, 13, 14,
Singultus 3, 6, 7,
Typhus 9,
Amphimerina 11,
Erysipelas 3, 7,
Abortus a sabina,
Abortus ab adhatoda.

Alia vero sunt dementantia, tumulenta, inebriantia, & majori dosi narcotica, ut opium, datura methel, datura stramonium, atropa belladono, hyoscyamus albus, niger, physalis narcotica, narcissus, crocus, lolium, conium Linnæi, solanum hortense, carbonum fumus, plumbaginis vapor.

Paraphrosyne 1, 2, 3, 4, 5.
Vertigo 6,
Amnesia 7,
Lethargus 3,
Asphyxia, 2,
Diplopia 10,
Amentia 3,
Carus 10, 14,
Paraplexia 5,
Dysphagia 11.

Ultima vires habent omnino singulares; nam a semine raphanistri in pane convulsio raphania, boulimia; ab ustilagine, secali cornuto necrosis, stupor; a gramine ossifrago asthenia; a boletis venenatis aurigo; a coffea tremor, a ranunculo scelerato trismus Sardonicus; ab odore santalorum amphimerina mimosa, a manihot typus; a coriaria eclampsia superveniunt.

Bulimia 6,
Hæmaturia 3,
Aurigo 4,
Necrosis 1,
Asthenia 9,
Stupor 4,
Singultus 7,
Trismus 18,
Convulsio 7, 8,
Phœnigmus 3, 4,
Amphimerina 17,
Typhus 9.

Venena animalia sunt multo rariora quam creditur vulgo; ab hoc siquidem censu excludendi plures pisces, nec torpedinem, nec gymnotum tremulum his accenseas; nullum est venenum trachyni, scorpænæ, raiæ, quorum aculei puncturas mechanicas sine ullius liquoris instillatione cudunt; venenata sunt ova lucii & barbi, choleram enim inducunt; squali catabi hepar, mytuli in nescio quibus circumstantiis, erysipelas inducunt; tethys leporina demum & medusa quidpiam venenati habent. Aves omnes veneni expertes sunt; quadrupedia nulla venenum habent nativum, sed omnia acquisitæ hydrophobiæ sunt obnoxia, imo a vehementi ira morsus sciuri, felis hominis, venenatus evasit.

Insecta autem plurima vires fere venenatas habent, scilicet apes, vespæ, culices, quorum aculei fistulosi liquorem acrem in vulnus infundunt; huc quidam araneas & scorpios referunt, de quorum vi venenata dubitant plurimi; imo Neoterici a veneno tarentulam ipsam absolvunt: tethys leporina & medusa, non piscibus, sed zoophytis debent adscribi. Cantharides & scarabæus Maialis venenata sunt insecta, eaque vesicatoria: his adde formicas *Journal de Medec. Septembre* 1766.

Supersunt demum amphibia, inter quæ bufo, salamandra, & lacerta veneno carent, quidquid dicant sycophantæ; carent etiam apud nos omnes colubri, sola vipera excepta; ast apud Americanos & Africanos sunt amphibia venenatissima, ut crotali omnes; chersea & aspis in Gallia Septentrionali & Suecia observantur; vipera autem nostra est coluber berus Linnæi, quo nomine a vipera Ægyptiaca discrepat.

Tarantismus 1,
Hydrophobia 1,
Peripneumonia 10,
Phrenitis 8, 14,
Cholera 5,
Vomitus 5,
Asthma 4,
Cardialgia 10,
Melasicterus 2,
Phœnigmus 4,
Aurigo 4,
Hæmaturia a cantharidibus,
Priapismus 1,
Cystitis 1,
Arthritis 14,
Erysipelas 10,
Syncope 10,
Gangræna 4,
Pneumatosi 1,
Stomacace 3,
Pruritus 2.

Curatio morborum a veneno oriundorum, alia est *rationalis*, alia est *empyrica*; rationalis sola valet, ubi nulla sint cognita antidota; empyrica in subsidium accedit, cum ea cognita sunt.

funt. Sumptis quibufvis venenis, vel natura ea per vomitionem aut feceffum foras amandare conatur; vel obruta, & fomno vel delirio detenta quiefcit: eum natura ejus eliminationem molitur quantocius ea juvanda eft, vel per emetica vulgaria, ut tartarum, vinum ftibiatum, fi nulla fit ventriculi aut inteftinorum inflammatio, quæ inde exacerbaretur, fecus vero vel emeticum lene, ut femen raphani, vel aquam tepidam, oleum, affatim bibere fufficit: idem dictum efto de catharticis. Evacuato pro viribus veneno refiduum promptiffime eft corrigendum, idque diverfis auxiliis pro veneni diverfitate; fcilicet oleofis, pinguibus, lacticiniis, fi venenum fit acre, corrofivum, cathartico-emeticum; acidis vero, ut aceto, oxyerato, aliisque fpecificis, fi fit narcoticum; ufu camphoræ fi cantharides affumptæ, radicis feneka fi morfus eherfeæ aut viperæ medendus, & fic de aliis. Si venenum jam e primis viis in maffam fanguineam irrepfecit, cardiaca ad vires refocillandas, fudorifica, alexipharmaca ad fudorem promovendum, narcotica in eundem finem & ad dolores ac fpafmos compefcendos, internixtis femper, fi adfint, fpecificis.

Si vero venenum vulneri, puncturæ infufum fuerit, illud fucta, fi tuto adhiberi poffit, fecus cucurbitulis fcarificatis, foras illico eft educendum; fecus igne, caufticis, fpecificis extus applicatis corrigendum; dein quod in maffam fanguineam manavit debita methodo corrigendum & eliminandum; ut in hydrophobia per litus mercuriales, mofchum, alkalinum volatile; in morfu viperæ per alkalinum volatile ad fudorem movendum, fuccum plantarum cruciformium; in ta rantifmo per choream quæ fudorem excitet; in morfu crotali, eherfææ per radicem feneka, in morfu colubri, raiæ per ophiorizam.

Pro curatione cujufque fpeciei confulenda eft nofologia in quolibet morbo fuperius citato; fic ad curam rachialgiæ methodicam quære rachialgiam Saturninam, & ibi datur duplex methodus, draftica fcilicet & lenitiva, quæ ad omnes morbos metallicos a plumbo feliciter adhibetur. Ad curationem morborum quos viperæ morfus excitat, lege quæ fcriptæ funt de punctura viperæ, de anxietate, aurigine, gangræna, fyncope ab hoc veneno oriundis, curam hydrophobiæ videfis in claffe vefaniarum de hydrophobia, nec enim ea hic repetere permittit brevitas cui confulere animus eft; qui plura voluerit legat *differtationem noftram de hydrophobia præmio Academiæ Tolofanæ decoratam; Differtationem de venenatis Galliæ animalibus in Academia Rhotomagenfi fimili honore remuneratam*, & quod præftat eximia *Mead*, *Brogiani de Venenis opera*, *Boerhaave Therapeuticen*, *Frider. Hoffmanni Pathologiam* de Venenis &c.

CLASSIS SECUNDA.

MORBI VIRULENTI;

Maladies virulentes.

Virus eft humor venenatus in homine ipfo genitus, qui fimili labe valet alios coinquinare per contactum. Morbi virulenti funt itaque contagiofi; fed quoniam eorum virulentia non inficit aerem, illi Epidemici non evadunt, ut qui per miafmata communicantur, ut pandemii fiant fic in obfidione Neapolitana fyphilis, in navibus fcorbutus pandemice diffunduntur ab ægris in fanos.

Princeps virulentorum morborum eft fyphilis, quæ concubitu propagnatur; fcabies, lepra, elephantiafis, perpes fimili modo fe in fanos immediato contactu diffundunt. Farcimen, fcrophula, rachitis, phthifis, arthritis &c., quidem contagio ab uno ad alium hominem non tranfeunt; verum non folum in eodem ægro a parte ad partem, fed etiam a parentibus ad prolem tranfeunt, & hereditarii funt; imo fcrophula & rachitis ex viru fyphilitico de genere profluere quandoque cenfentur. Quoad virus fcorbuticum, licet illud minime contagione propagetur, non minus more fyphililici & fcabiofi diverfa genera morborum a fcorbuto differforum excitat, ita ut, nifi Medicus prius noverit hos morbos ab illo qui fcorbutum contagiofum effe putant, & eadem cautela in nofocomiis feorfim ab aliis ægris reponuntur fcorbutici; ac fypbilitici, & fcabiofi.

Virus fyphiliticum, prout recens eft aut inveteratum, diverfis corporis humani partibus fluidis folidifve adhæret, & fic diverfos morbos inducit; recens quidem, coitu fufceptum, feminalibus humoribus affine eft, & fyphilidem excitat, id eft, ulcufcula, rhagades, eriftas, verrucas, porros, ficos, thymos, gonorrhœam, bubones, phimofes producit, quorum fymptomatum concurfus vera eft fyphilis; inveteratum vero jam exulcerationes oris, veli palat ni, amygdalarum, narium, polypos, caries vomeris, paraphoniam, oftocopum, rheumatifmum, puftulas cutaneas, eruftas leprofas, lepram, elephantiafim, cophofim, cephaleam, dyfenteriam, tertianam, quartanam, ophthalmiam, aliafque diverforum generum fpecies excitat, quarum ignota origine curatio impoffibilis eft. Materia morbifica virulentorum, exanthematicorum, febricoforum, miafmaticorum, producit morbos duplicis ordinis, fcilicet *regulares* feu confpicuos, ut virus variolofas; arthriticum dolores articulorum; fyphilis vitia genitalium, &c. vel *delitefcentes* anomalos, ut cum virus arthriticum caput pectufve afficit, fcabies interiora occupat. Morbos tum regulares tum delitefcentes fimul enumerabimus.

A viru syphilitico producuntur.

Morbi syphilitici: Syphilis, Tertiana, Quartana, Aphtha, Trismus, Tetanus, Priapismus, Asthma, Angina, Caligo, Pleurodyne, Arthritis, Ischias, Dysecœa, Gomphosis, Paraplexia, Asthenia, Coryza, Ptyalismus, Gonorrhœa, Amaurosis, Anosmia, Hemiplexia, Ostocopus, Cephalæa, Ophthalmia, Dysuria, Dysenteria, Tabes, Elephantiasis, Tinea, Elcosis.

A viru scabioso inopportune repulso, aut sine prævia sanguinis depuratione, superveniunt plurimi morbi, qui, principio solo excepto, habent cum scabie affinitatem; qui ideo Medicos diu ancipites tenent, ægrosque discruciant, usquequo pustulæ excitatæ fuerint; & deinceps sanguine sufficienter edulcorato scabies tuto sanatur.

Quod de scabie dico, de lepra hodie rarissima & olim de elephantiasi dictum esto, quod etiam die ipso herpete valet.

Morbi scabiosi: Scabies, Lepra, Elephantiasis, Herpes, Hectica, Tartiana, Quartana, Gastritis, Cynanche, Peripneumonia, Ecclampsia, Palpitatio, Epilepsia, Convulsio, Arthritis, Mania, Pica, Asthma, Tussis, Amaurosis, Hemiplegia, Apoplexia, Pruritus, Hæmaturia, Angina, Pleurodyne, Hydrothorax, Ascites, Anasarca, Dysuria, Phthisis, Rachitis.

A viru scorbutico producitur scorbutus, qui maculas luteas, punctatas, vibices violaceos, nigricantes, in artubus potissimum infimis, & stomacacem conjunctam habet; sed præterea ab ipso viru latente, & quandoque sine præviis scorbuti symptomatis, superveniunt morbi, apud natus & Septentrionales familiarissimi, scilicet.

Morbi scorbutici: Orthopnæa, Dyspnœa, Pleurodyne, Ostocopus, Arthritis, Rheumatismus, Rachialgia, Odontalgia, Lumbago, Atrophia, Hepatirrhœa, Dysenteria, Hæmatemesis, Ascites, Melasicterus, Rachitis, Paralysis, Syncope, Asthenia, Stomacace, Hæmoptysis, Hæmaturia, Lienteria, Ptyalismus. Elcosis.

Curatio virulentorum morborum, ut & venenatorum, partim rationali, partim empyrica methodo absolvenda est; quippe pluribus virulentis debellandis dantur antidota, ut hydrargyrum in syphilide; hydrargyrum, sulphur & saturni liquor in scabie & in aliis affinibus morbis; acidi fructus, & præsertim limones, in scorbuto. Cum autem omnis virulentia consistat in quadam acrimonia humorum, potissimum cutaneorum & lymphæ, operæ pretium est medicamentis rationalibus hanc acrimoniam evacuare & corrigere, antequam ad specifica deveniamus

Acrimoniam corrigunt diluentia, quæ salibus ener-

enervandis sunt aptissima, ut decocta, jusculа apozemata ex foliis lactucæ, endiviæ, portulacæ, betæ, aquæ acidulæ Vallenses, Alesienses, Lodovenses; balnea & semicupia: his adjungenda vel succenturianda evacuantia, potissimum diuretica, ut juscula aperientia ex radicibus fragariæ, graminis canini; foliis cichorii; sisymbrii, sii berulæ, chærophylli, petroselini; sale nitro, Glauberiano, polychresto; asellis; in eumdem finem paratur serum lactis harum plantarum & asellorum succo factum, quod per viginti dies ad libram unam mane bibitur; præmissis & in fine additis catharticis mediocribus ex senna, rheo, cum manna in decocto prunnorum vel tamarindorum. His vero sic peractis residuum est ut acrimonia superstes corrigatur & involvatur, quod usus diuturnus lactis asinini, caprilli, vel vaccini præstat. Si vero morbus recens sit, nec æger infirmus aut senex, ab initio mittendus est sanguis, ut residuum facilius resolvatur; & liberior aditus medicamentis pateat, atque excretiones cutaneæ, renales, expeditius fiant.

Curatio vero cujusque morbi, præter hæc remedia generalia; exigit medicamina specifica; sic in curanda syphilide, præmissis repetitis balneis, ad litum mercurialem devenire opus est; unguentum vero paratur ex sex unciis axungiæ & tribus hydrargyri, prius in pauxillo terebinthinæ extincti, assiduo tritu intime commixtis; vel adhibetur, potissimum in antiquis morbis syphiliticis qui hydrargyrosim elusere, spiritus antivenereus Ill. van Swieten, cujus quodvis cochlear quintam vel quartam partem grani sublimati corrosivi soluti contineat, superbibendo magnam lactis vel decocti lenientis copiam; vel demum adhiberi possunt trageæ *Keiseriana* sub cautelis in ipso libello enarratis: sed de his vide quæ de syphilide scripsimus.

Curam herperis & scabiei quod attinet, præter repentina juscula, aquas acidulas per novem dies epotas, balnea domestica, serum lactis, interpositis catharticis, deveniendum est ad litum ex unguento sulphuris; si vero fœtorem hujus æger exhorrescat, methodus a *Cl. Goulard* proposita potest adhiberi; secus ad hydrargyrosim deveniendum, quod non sine cautelis & tempestate opportuna tentandum est; verum tamen sæpius auxilia generalia ad herpetem & scabiem benigna sufficiunt. Verum si morbi foveantur a viru herpetico, scabiosove repulso, nec cedant remediis generalibus, tunc scabies ipsa revocanda est; quod facile fit, induta scabiosi tunica, eaque noctu intereinque gestata, usque quo scabiosæ pustulæ effloruerint, quæ dein scabies vel sponte vel generalibus remediis præmissis sanatur.

Inoculatio scabiei est novum auxilium ad morbos chronicos, alia methodo insanabiles, superandos, licet a viru scabioso minime pendeant; de quibus legi meretur historia anæsthesiæ a *Celeberr. Mutzello* sanatæ.

De curatione lepræ, elephantiaseos & scorbuti *vide hos morbos in Nosologia*, & curationes *Ill. Professoris Monspeliensis Jacobi Lazerme*, nec non quæ de usu cicutæ, hyoscyami in his morbis eradicandis nuperi Auctores tradunt.

CLASSIS TERTIA.

MORBI EXANTHEMATICI

Maladies eruptives.

Sunt illi qui foventur a materia morbifica exanthematum febrilium, ut violæ, rubeolæ, miliaris, purpuræ, erysipelatis, scarlatinæ, &c. in massa sanguinis retenta, vel introrsum repulsa, difficiliusve erumpente.

Horum morborum plurimi sunt contagiosi, vel per inoculationem communicari queunt, ut virulenti; sic juxta *Illustr. Deidier* experimenta, si bilis pestiferi injiciatur in venas animalis, illud animal peste corripitur; de inoculatione variolæ res est notissima; de rubeolæ & miliaris contagio non ita certum videtur in omnibus, nec instituta est eorum inoculatio. Tanta est exanthematum & impetiginum affinitas, ut vix differant nisi ratione pyrexiæ exanthemata sæpius comitantis. In eodem genere exanthematici morbi dantur species apyretæ, aliæ typhodes malignæ perniciosæ, aliæ pyrexia acuta vivida stipatæ, quod in peste Massiliensi viderunt Medici Monspelienses, & in variolo ac pemphigo vulgo observatur. Sunt alia exanthemata quæ calido regimini tribuenda sunt, eaque valde anomala, ut miliaris quædam species; alia vero regularia, quorum seminium est a calido regimine independens ut variola, pestis; a peste, variola & rubeola qui semel evasit, vix unquam huic morbo subjacet; solutio tributo immunis est in posterum, quod de cæteris exanthematis nemo dixerit.

Eruptio variolosa, rubeolosa, herpetica, miliaris & phlyctænodes seu pemphigosa non raro in aliis morbis epidemici inconstanter efflorescunt & commiscentur, ita ut in peste, præter bubones & anthraces, qui sunt ejus generis criterium, interveniant pustulæ horum diversorum generum; in variola maligna intermiscentur maculæ petechiales, herpeticæ, miliares, erysipelaceæ, sed pustulæ variolosæ semper primas tenent; & sic de aliis morbis epidemicis etiam per se non exanthematis, seu in quibus symptomatica sunt exanthemata; sic in typho castrensi, in synocho miliari vulgo *suette*, in amphimerina Hungarica, durante morbi statu, inconstanter apparent pustulæ miliares, petechiales, pemphingodes, & ob hanc inconstantiam hi morbi inter veros exanthematicos non numerantur.

Quod de exanthematis symptomaticis dico, de aliis

aliis phlegmasiis intelligatur: quippe in peste, variola, rubeola, prout materias morbifica, vel copiosior, vel difficulter in cute erumpens, ad hoc vel illud viscus irruit, superveniunt phrenitides, peripneumoniæ, pleuritides, gastritides fugaces, symptomaticæ dictæ, quæ etiam in febribus, ut synochio, typho, ephemera, synocha; tritæophya, potissimum in statu & paroxysmis, quandoque apparent.

Symptomaticos hos morbos cum Medicis omnibus appello, quia per se non constituunt morbum primarium, sed sunt ejus partes adventitiæ, seu symptomata accidentalia, neqaquam vero recte quis dixerit hæc symptomata esse primarii morbi effectus; nam morbus primarius seu symptomatum congeries non est causa ipsorum: sic ex eo quod in procella ventus, grando, fulgur concurrant, nemo Physicus dixerit quod unum sit causa alterius, aut quod procella seu venti, & grandinis concursus sit causa fulguris.

Materia morbifica exanthematum est quidem species virus quod tenuissimis moleculis, acribus, causticis, partes inflammat, erodit, pungit, exulcerat, putrefacit; sed indolem cuique propriam nemo nisi ab effectibus cognoscit: in miliari alba, lactea, illud virus est acidum; in purpura seu petechiis est putridum; sed quod sunt acida in rerum universitate, tot sunt proprietates distinctæ, nec acidum vitrioli idem est ac acidum acetosæ: acido limonum vomitum acidum etiam curamus; obscura est itaque hactenus horum venenorum cognitio: hoc tantum scimus quod in exanthematicis natura pyrexiæ interventu materiem morbificam ad cutem protrudere conatur, & quod Medicus, naturæ minister, eumdem sibi scopum proponere debet, non secus ac in virulentis impetiginosis; ast in istis non ideo sanatur æger quod herpes, scabies, scorbutus in cute resideant; e contra in exanthematicis facta bene & completa eruptione, æger solius naturæ ope dein sanatur.

Numerosissima sunt symptomata quæ a cujuslibet exanthematis difficili aut suppressa eruptione sobolescunt in ipso morbi decursu; sed ea inter morbos exanthematicos non reponimus, quia fugacia sunt; & cum aliis ejusdem generis symptomatis, eodemque tempore apparent: sic in variolæ confluentis decursu cephalalgia, vomitus, somnolentia, quæ tribus primis diebus solent accidere succedente eruptione pyrexia acuta, asthenia, unum tantum morbum, variolam dictum, constituunt: sed si subsequente tempestate accedat Epidemicus morbus, in quo sit pyrexia acuta, cephalalgia, vomitus, somnolentia, qui sine ulla eruptione per ptyalismum solvatur, ut variola ab illo non differat, nisi per eruptionem cutaneam, *Sydenham* ipse hunc morbum synochum variolodem, seu a viru varioloso latente excitatum, nuncupat, & propria methodo curandum esse monet. Est itaque iste morbus distincta species synochi ab aliis, quoad symptomatum seriem & therapeiam diversissima: hic morbus non est exanthematicus, sed exanthematicus, seu intus efflorescens.

Quoties etiam in decursu Epidemiæ, v. gr. pestilentiæ, observatur morbus qui eodem modo incipit & erescit ac pestis, sed ob impeditam eruptionem bubonibus non stipatur, si hoc frequens & constans sit, inde exsurgit hujus morbi vel species vel varietas notatu dignissima, utpote quæ absolute & cito lethalis, quæ *pestis abortiva* vocantur, quæque species hujus morbi *classis* non apte a Clariss. Viris nominatur.

Morbi pyrectici ab exanthematis difficulter erumpentibus oriundi, sunt.

Synochus variolodes,	Pestis interna,
Synochus miliaris,	Pleuritis miliaris,
Tertiana petechialis,	Gastritis exanthematica,
Tertiana miliaris,	Gastritis erysipelatosa,
Phrenitis miliaris,	Cynanche exanthematica,
Phrenitis morbillosa,	Peripneumonia exanthematica,
Phrenitis variolosa,	Aptha omnis.

Morbi evacuatorii ex eodem principio dependentes,

Hæmaturia exanthematica,	Dysenteria miliaris,
Gæmatura variolosa,	Diarrhœa variolosa,
Hæmoptysis variolosa,	Diarrhœa miliaris,
Dysuria herpetica,	Coryza variolosa.

Materies acris exanthematum morbos dolorificos excitat, quales sunt

Rheumatismus miliaris,	Ophthalmia phlyctænodes,
Stupor miliaris,	Ophthalmia pustulosa,
Pruritus exanthematicus,	Lumbago miliaris.
Catarrhus rubeolosus,	Arthritis exanthematica.

Si ea materies in pectus vel pulmones influat,

Asthma exanthematicum,	Angina exanthematica,
Orthopnœa variolosa,	Hydrothorax a rubeola.
Catarrhus rubeolosus,	

Si demum caput aut diversa organa affecerit,

Amaurosis exanthematica,	Carus variolosus,
Hemiplegia exanthematica,	Cataphora exanthematica;

Hemi-

Hemiplegia purpurea.
Mania a metastasi.

Morbi vero exanthematici regulares sunt,
Variola discreta,
Variola confluens,
Pemphigus major,
Rubeola vulgaris,
Rubeola variolodes,
Scarlatina febris,
Scarlatina urtica,
Miliaris benigna,
Miliaris lactea,
Purpura benigna,
Erysipelas rosa,
Essera vulgaris.

Illud discrimen est inter morbos exanthematicos puros & miasmaticos, quod miasmatici semium suum ab aere mutuantur; exanthematici in ipso corpore habeant: sic variola benigna, utut epidemice grassetur, suum seminum velut innatum, habet in corpore humano, quod data tempestate evolvitur: sed variola maligna, præter seminium variolosum, habet etiam seminium ab aere mutuatum, perniciosum, quod pyrexiam typhodem cum variola conjunctam inducit; illud vero ex eo probatur, quod si pus ex variola etiam maligna inferatur infanti sano, illud variolam benignam, non vero malignam, inferat; a seminiis itaque variolæ & typhi combinatis suum periculum babet variola maligna; quod de aliis exanthematis, nequidem peste excepta, intelligendum est; dari enim pestem benignam, seu quæ sine febre notabili, sine virium prostratione bubones suos tantum extrudit, docet Classis quinta Pestis *D. Chicoyneau* & *Verny* Massiliæ observata: & si pestis inorulatio fieret, verosimile est in subjecto præparato, ut in variolis moris est, eam speciem innocuam erupturam fore.

De cura exanthematum vide Classem 3. in Ordine 3.

Cura vero exanthematicorum ad eum scopum vergere debet, ut foras ad cutem deferatur materia morbifica, quod præmissa una phlebotomia, & ut plurimum primis viis ano & cato expurgatis, natura sola præstat; interea adjuvetur in peste cataplasmatis ad inguina appplicatis in variolis fomentis e vaporibus tepidi cuti admotis, & juxta quosdam balneis tepidis; in aliis vero morbis gravissimis, ut pemphigo Helvetico, admotis occipiti vesicatoriis, quorum usum etiam in miliari & variola adhibent Angli. Horum vesicatoriurn usus est necessarius quoties materies exanthematis repressa vel recenta caput aut pulmones affirit, præsertim cum vires vitales languent, pulsus depressus est, calor imminutus: quippe horum usu ut plurimum pulsus resurgit plenior & pacatior evadit, ut pluries in pleuritide expertus est *Clar. Raymond* Anglorum exemplo incitatus.

CLASSIS QUARTA.

MORBI METASTATICI;

Maladies métastiques.

Metastasis est translatio materiæ morbificæ a parte in partem, in qua alterius generis morbus producitur: sic ex fontanella reficcata, ex materie arthritica repulsa, ex ichore cancroso retento, si alibi superveniat, ophthalmia, hemiplegia, phthisis, &c. morbi illi a prioribus diversi per metastasim facti seu metastatici dicuntur; quod de scabie repressa & iterum resumpta dici non potest.

Virulenti plurimi quidem metastases faciunt, sed per metastaticos intelligimus eos qui virulentiæ expertes sunt, licet a materia morbifica, ejusdem fere indolis ac virulenti, producantur, & qui reapse contagiosi non sunt; sic arthritis, scrophula, trichoma, rachitis, gangræna, carcinoma, elcoses, imo hæmorrhois, exulceratio vesicatoria, ulcus fontanellæ, repressa morbos metastaticos inducunt.

Resumptio materiæ morbificæ fit per venas, tum sanguineas, tum lymphaticas, quæ instar tubulorum capillarium succos attrahere, & vi circulationis in massam sanguineam reducere valent: inde vero materies illa, per arterias quoquoversum delata, ibi secernitur ubi cum vasis secretoriis eorum exigit affinitas, eadem lege ac bilis in hepate, & urina in renibus, non vero reciproce deponuntur.

Dantur morbi metastatici salubres, ut pyuria pus e thorace in vias urinarias deducens; hæmorrhois in splenalgia & hyporhondriasi; diabetes in anasarca; dantur & nocui, ut cephalæa arthritica, phthisis a plica; periculum etenim est si materies morbifica e colatoria foras mittenda intus retineatur; magis adhuc si in partes nobiliores mittatur; e contra bonum est eam ad cutem, extremas partes, aut ad colatoria amandari ut foras externatur. Quo materies retenta magis est arris & deleteria eo metastasis pejor est; sic ab urina retenta & in cerebrum translata convulsiones fiunt, a pure ulcerum retento & in pulmonibus deposito phthisis.

Curatio exigit ut materie morbifica ad colatoria consueta aut loca commoda iterum amandetur, saltem ad cutem aut artus extremos; nec non ut simul corrigatur ejus acrimonia, verum ut illa revocetur materies morbifica ad excretoria, sæpius est naturæ quam artis opus; interea primo materia illa tenax viscida resolvenda est potu calido, movenda auxiliis circulationem accelerantibus, sudorificis, cardiacis; secundo minuenda resistentia in partibus ad quas amandari debet, fotu, balneo, cataplasmate, frictione, calore, stimulantibus, vesicatoriis, &c.

Sic ad revocandam podagram, pedes in aqua fervidissima retinentur; sinapismi ipsis appli-

cantur, udones ex tela cerata gestantur, frictiones siccæ adhibentur, interea dum potu diaphoretico intra lectum calidum fluida diluuntur & commoventur.

Ad revocandam scabiem, cutis sorditie omni detergitur, balneo emollitur, pannis siccis fricatur, dein decocto ex foliis nicotianæ, hederæ arboreæ, lauri, foventur, vel quod tutius est tunica scabiosi crustis infecta noctu gestatur.

Si humiditas aurium revocanda, aures calide foventur, fricantur, sinapismo irritantur: aut demum emplastrum vesicatorium pone eas applicatur; fluxus vero inde exsurgens folio betæ, hederæ butyro illito servatur: ulcera maturius resiccata unguento digestivo teguntur, crustæ cataplasmatis emollientibus foventur.

Si non sint emunctoria artificialia ad vicina nativa materies est revocanda, quod præstant diuretica, sudorifica, cathartica: si fluxus mariscarum suppressus sit, is frictione, fotu, vapore calido, aut affrictis foliis ficus, vel demum admotis hirudinibus revocatur aut suppletur.

Scrophula, trichoma, arthritis, carcinoma, gangræna, viru suo vagante inducunt morbos metastaticos sequentes:

Morbi metastatici	Paralysis scrophulosa.	Ostocopus clavus.
	Hectica scrophulosa.	Ostocopus clavus.
	Phrenitis a plica.	Arthritis rachitica.
	Dysenteria Polonica.	Paralysis rachialgica.
	Dæmonomania Polonica.	Chlorosis rachialgica.
	Cephalæa Polonica.	Scrophula farcimen.
	Ophthalmia cancrosa.	Dysursa rachialgica.
	Hemiplegia scrophulosa.	Elcosis cancrosa.
	Ophthalmia scrophulosa.	Peripneumonia rachialgica.
	Pleuritis Polonica.	Aurigo rachialgica.
	Paralysis Polonica.	Eclampsia rachialgica.
	Rachitis Polonica.	Contractura rachialgica.
	Phthisis a plica.	Rheumatismus rachialgicus.
Morbi arthritici	Quartana arthritica.	Asthma arthriticum.
	Peripneumonia arthritica.	Hemiplegia arthritica.
	Tussis arthritica.	Pruritus arthriticus.
	Agrypnia arthritica.	Paralysis
	Diarrhœa arthritica.	Syncope arthritica.
	Diabetes arthriticus.	Ischias arthriticum.
	Rachialgia arthritica.	Cholera arthritica.
	Palpitatio arthritica.	Ptyalismus arthriticus.
	Odontalgia arthritica.	Phthisis arthritica.
	Tremor Asturiensis.	Ascites arthriticus.
	Cynanche arthritica.	Cephalæa arthritica.
	Trismus arthriticus.	Pyuria arthritica.
	Anorexia arthritica.	
Morbi rheumatismales ab arthritide rheumatica.	Hemicrania.	Ophthalmia.
	Odontalgia.	Otalgia purulenta.
	Angina.	Carus.
	Pleurodyne.	Peripneumonia.

CLASSIS QUINTA.

MORBI FEBRICOSI, FEBRILES;

Maladies intermittentes.

Illi sunt qui a materia morbifica febris, vel remittentis, vel intermittentis, excitantur, sive sint cum ipsa febre, sive citra ipsam. Cognoscuntur ex eo quod 1. periodici sint cum intervallis vel lucidis vel saltem sensibiliter pacatis; 2. quod more accessuum febrilium quodam horrore, frigore, oscitatione, non raro & sine causa evidenti, veluti subito aggrediantur; 4. quod pariter sine causa evidenti post aliquot horas remittant, aut intermittant; 4. quod urinæ sint ut plurimum lateritiæ, rubræ; 4. quod æger quandoque febri intermittenti vel remittenti fuerit obnoxius, vel actu sit detentus.

Primus qui hos morbos utrumque familiares prætervidit fuit *Mercatus*; hos acrius examinavit *Mortonus*, deinceps vero accurate descripsit *Torti*, quos sequuti sunt *VVerlhof*, illustris S... ast Scholastici etiam nuperi eas sua malignorum & anomalorum morborum vana denominatione confunderunt, aut ut rectius loquar non cognoverunt.

Febribus certe adscribi non debent omnes morbi; quippe nulla quandoque sunt febris signa pathognomonica, nec calor, nec horror præcedens, nec pulsus frequentia, sed facies alterius morbi, syncope, vomitus, cholera, carus, orthopnœa, apoplexia, pleuritis, unde per tot sæcula

Mer-

Medicorum sagacitas maximo ægrorum detrimento delusa fuit.

Illi morbi periculosissimi sunt, quoties ignoti; ast si mature cognoscantur multo facilius quam quis crederet debellantur; unicum autem est sed præstans antidotum, kinkina, quod non ad unam alteramve drachmam, sed ad semi uncias, quandoque quater in die, præscribi debet, si morbus urgeat & serius cognitus fuerit; ex hac quidem uberrima kinkinæ assumptione urinæ turbidæ evadunt, imo quandoque ischuria accedit, sed fugax, & cum æger a priori morbo in tuto collocatus est facile superanda: vide *Typhomaniam febricosam tertianam*. Bolus febrifugus ex *kinkina recens pulverati drachm. iij; florum chamœmeli Romani drach. j; cremoris tartari scrup. j; cum syrupo de absinthio vel de cichorio fiant tres boli*.

Datur etiam *semen pastinacæ, ad drachm. j; testa ovorum calcinata pro pueris amara recusantibus, ad scrup. j; semen Hispanicum nondum satis cognitum, ad scrup. j. semel in die per triduum*.

Flores matricariæ, chamomillæ ad drachm. sem. tertia die; radix pentaphylli, caryophyllatæ, anserinæ; in apozematis ad unc. j; cascarillæ pulvis ad scrup. j. præstans in intermittentibus.

Morbi febricosi	Ephemera menstrua.	Tetartrophya semitertiana.
	Ephemera anniversaria.	Tertiana carotica.
	Amphimerina syncopalis.	Tertiana hemiplegica.
	Amphimerina phricodes.	Quartana nephralgica:
	Amphimerina pseudo hemitritæus.	Erratica vaga.
		Erratica septena.
	Tritæophya carotica.	Tetanus febricosus.
	Tritæophya deceptiva.	Rigor tertianarius.
	Tetartrophya carotica.	Epilepsia febricosa.
	Quotidiana simplex.	Scelotyrbe intermittens.
	Tertiana epileptica.	Oscedo febrilis.
	Quartana amens.	Asthma febrilis.
	Quartana comatosa.	Orthopnœa febrilis.
	Erratica quintana.	Amaurosis febrilis.
	Erratica nonana.	Paraplexia intermittens.
	Rigor febricosus.	Typhomania febricosa
	Eclampsia febricosa.	Apoplexia febrilis.
	Hysteria febricosa.	Arthritis febrisequa.
	Ephialtes tertianaria.	Cephalalgia intermittens.
	Pleurodyne febricosa.	Hemicrania lunatica.
	Ephemera dichomene.	Ophthalmia febricosa.
	Amphimerina epiala.	Gastrodynia.
	Amphimerina humorosa.	Nephralgia 13ª.
	Amphimerina hemitritæus.	Rachialgia 2ª.
	Amphimerina spasmodica.	Amentia a quartana.
	Tritæophya leipyria.	Vomitus febricosus.
	Tetartrophya maligna.	Diarrhœa febricosa.

Morbi febricosi	Aurigo febrilis.	Ophthalmia febricosa.
	Syncope febrilis.	Cardialgia 4ª.
	Hemiplegia febricosa.	Colica 6ª.
	Catalepsis quartanaria.	Hysteralgia 9ª.
	Cataphora timor.	Paraphrosyme 6ª.
	Arthritis febricosa.	Hepatirrhœa intermittens.
	Rheumatismus febrilis.	Cholera intermittens.
	Cephalæa febricosa.	Ephidrosis febrilis.

CLASSIS SEXTA.

MORBI MIASMATICI

Maladies épidémiques, malignes.

SUnt illi qui ut plurimum acuta febre aut pyrexia stipati a regione in regionem grassantur interventu miasmatum qualitatis deleteriæ, gangrænosæ, phlogisticæ, qui ex cloacis, foricis, nosocomiis, carceribus, castris, sepulchretis exhalant, ut morbi maligni, putridi, pestilentes, vel ope miasmatum singularis prorsus, vix cognitæ, indolis, ex quibus epidemiæ catarrhales, anginosæ, pleuriticæ procedunt; nec non plures phlegmasiæ exanthematicæ, ut variola, rubeola, miliaris & pestis.

Principium horum morborum est commune, adeoque ab aere, aqua vel cibo repetendum videtur; sed præterea illud a regione in regionem, grassatur; quod de aqua & cibo vix intelligi potest, nisi ab influxu vaporum, roris maligni, mephitidum, ipse cibus & potus inficiatur; unde semper ad miasmata per aerem diffusa referendæ sunt epidemiæ, aut ad vapores ex locis infectis exhalantes: huic vero morbifico prin-

principio addendus est mœror & timor, quo omnes fere ejusdem regionis incolæ afficiuntur, maxime vero in annonæ caritate pauperes, in urbium obsidionibus mulieres, in terræ motu, fulgure & tempestate fere omnes.

Occasionem morbis epidemicis præbent 1. bella, 2. terræ motus, 3. exundationes, 4. annonæ caritas, 5. paludum exsiccationes, 6. constitutiones aeris; quæ omnes ærumnæ sæpius simul concurrunt aut se mutuo consequuntur.

Morbi castrenses sunt maxime ex malignorum & contagiosorum numero, & ex intima succorum vitalium corruptela procedunt: hujus vero corruptionis variæ & multiplices sunt causæ, ut fames quæ ad pessima & corrupta edulia capessenda cogit, assiduæ vigiliæ, fatigatio continua, metus, terror eorum qui obsessione detinentur, horrenda crudelitatis spectacula præ oculis observantia; in castris ipsis, sub tanta pecorum hominumque multitudine, aer fœtidis variis generis exhalationibus inquinatur. Vapor e latrinis exurgens, dum viget dysenteria, ingressu in intestinum rectum morbum aliis impertit. Post prælia cadavera insepulta terrore animum dejiciunt, fœtore viciniam morbis malignis inficiunt. Terræ motus, præter terrorem & infortunia belli ærumnis similia, perniciosos ex specubus telluris halitus excitant; imo ubi magnæ fossæ & terræ subversiones fiunt, morbos epidemicos produci docet historia. Exundationes fluminum, urbes vicinas impetentium, omnes aquas potulentas luto inquinant, vicos & plateas eodem luto cito fœtido replent, quo nihil aptius ad putredinem inducendam, ad omnia ibi immersa corrumpenda, ut Alesienses experti sunt; adde quod vina, olea, pecora, annona, cibaria submergantur, unde eorum corruptio vel penuria; inde ærumnæ, mœrores, morbi epidemici. Verum nihil aptius ad hos inducendos putrefactione piscium, insectorum, plantarum in aquis paludosis, cum æstu solis, vel de industria hæc loca paludosa exsiccantur. Horrendus fœtor ante aliquot annos ex lacubus duas leucas a Monspelio distantibus huc usque & ultra extendebatur, & dein pleuritides pestilentes oppida vicina invaserunt.

Putredine nihil est infensius, ad hanc vergunt omnes humores, potissimum excrementitii, & post eos ipse sanguis, multo minus lympha, omnium minime pinguedo; sed hæc a fermentis deleteriis, a miasmatis putridis maxime exaltatur. In primis viis materies putrida ructus nidorosos, nauseas, cardialgias, vomitus, choleras excitat; natura quippe totis viribus eam materiem eliminare contendit: verum cum similis materia infecit ipsum sanguinem, quid opis superest naturæ ut ab hac se liberet, nisi ut, excitata febre, ejus materiei stagnationem impediat; ut, excitatis sudoribus, diarrhœis, ejus excretionem in collo cutaneo intestinalive promoveat; hinc synochi, tritæophyæ, tertiana similiaque mala *putrida* dicta. Si vero pejor sit indoles fermenti illius deleterii ita ut textum solidorum corrumpat & vapore mephitico fluidi nervei activitatem destruat, quod experimentis electricis consonum est, tunc viscera quandoque plura simul, ut pulmones, intestina, vera gangræna afficiuntur; pulsus sanorum similis est aut multo debilior, inæqualis, intermittens; purpuræ maculæ, vibices efflorescunt, delirio turbatur anima, mors ostia pulsat; funera densantur, cadaverum abdomen meteorismo tenditur, fœtor horrendus intra paucas horas ex illis spargitur, viscera remollita, nigricantia, tumores atri, brunnei, viridescentes, saniosi reperiuntur, & hi morbi *maligni* aut *typodes* vocantur. Aliquid spei superest in his angustiis, si deleteria materies ejus sit indolis ut in emunctoriis a corde dissitis, si non excerni, saltem congeri possit, & procul a corde in parotides, glandulas inguinales, axillares aut cutaneas forma anthracum, bubonum, pustularum amandari, sed cum ipsa pestis epidemice viget, non id felicitatis omnibus pestiferis accidit, ut venenum pestilens ad illas glandulas amandetur, quippe dantur pestes abortivæ in quibus bubones non erumpunt & omnes ægri intercunt, ut in variola suppressa cujus pustulæ foras trudi non possunt, & materies deleteria viscera nobiliora, ut cerebrum, pulmones, stomachum infarcit, inflammat, gangræna afficit, unde mors.

His anomaliis inducti sunt quidam Medici ad credendum pestem epidemicam non unum genus morbi, sed plurimorum generum simul vigentium congeriem; sed nedum res ita sit, facile attendenti patebit pestem abortivam esse veram pestem, ut variola abortiva vera est variola, in qua tantum deficit eruptio, seu in qua æger ante eruptionem aufertur. & multo rectius, meo quidem judicio, opinantur illi qui peste regnante omnia alia morborum acutorum genera silere contendunt, quod Alesiæ anno 1721 Collegæ mei sedulo, observarunt.

Non me latet nostram theoriam *Chiracio*, *Deidetio*, aliisque sectæ mechanicæ fautoribus exsibilatam fuisse: illi enim omnem acrimoniam, omne virus inter fabulas habent, & omnia malignorum morborum phænomena ex infarctu vasorum cerebri mechanice & hydraulice intelligi posse contendunt; vide *Chiracii Librum de febribus*, de quo ipse scripserit, *Exegi monumentum*..... illud tamen monumentum num vitabit Libitinam anceps est.

Curatio horumce morborum hactenus æque difficilis est ac eorum theoria obscura; errarunt Veteres in eo quod alexipharmacis sudorificis, per vim, nulla habita stasis inflammatoriæ ratione, materiem morbificam eliminare voluerunt; ast tamen errando viam Neotericis præmonstrarunt: in hoc morbi illi periculosissimi sunt quod natura veluti perterrita nequidem adversus materiam morbificam pugnare

aggre-

aggrediatur, ut ait *Galenus*. Medici itaque hoc munus est, ut stases inflammatorias quantocius una vel altera phlebotomia everrat, quantocius saburram putrem e primis viis ope emeticorum & catharticorum evertat; dein vero antisepticis putredinem humorum corrigat; & si natura vergat ad glandulas inguinales, cutaneas, eo per apposita auxilia materiem morbificam ducat, cardiacis & alexipharmacis vires ejus reficiendo. Alterum vero Medici munus est ut prophylacticis remediis imminentes has epidemias avertat, & animos ægrorum, quos terror sæpius dejicit, exemplo suo erigat.

Alexipharmaca seu antiseptica maxime laudata, sunt camphora, nitrum, kinkina, acetum, succi fructuum acidorum, ut limonum; serpentaria Virginiana, contrayerva, theriaca; illa parca dosi, interpositis catharticis quæ etiam antiseptica eximia esse expertus novi. De iis *vide curationem Pestis*, *Variolæ malignæ*, *Typhi*, *&c.*

Prophylaxis consistit in remotione occasionum; fugienda sunt scilicet loca in quibus aer est fœtidus, putridus, cœnosus; si vitari non possint aer est renovandus, refrigerandus, vapore aceti, aromatum accensione, pulveris pyrii deflagratione corrigendus: ventilatore carceres, nosocomia, naves, granaria sunt munienda: vestimenta lanea, linea, sæpius mutanda; aquæ puræ potandæ vel aceto corrigendæ; carnium esus frugum usu commutandus. *Boerhaave Therapeut.* 1145. Frider. Hoffmann. de Venenis in Patholog. cap. 4. 9.

Morbi miasmatici.

Ephemera sudatoria.
Synochus dysenteriodes.
Synochus ardens.
Synochus miliaris.
Typhus nervosus.
Typhus castrensis.
Synochus variolodes.
Synochus pleuritica.
Synochus hyemalis.
Typhus carcerum.
Typhus comatosus.
Typhus Ægyptiaca.
Typhus icterodes.
Amphimerina humerosa.
Amphimerina hemitriteus.
Amphimerina miliaris.
Amphimerina mimosa.
Amphimerina biliosa.
Tritæophya Americana.
Tritæophya carotica.
Tritæophya deceptiva.
Tertiana petechialis.
Tertiana duplex.
Quartana legitima.
Variola benigna.
Variola confluens.
Rubeola vulgaris.
Miliaris benigna. Miliaris maligna.
Miliaris nautica.
Purpura maligna.
Phrenitis synochalis.
Pleuritis biliosa.
Pleuritis putrida.
Cephalitis Ægyptiaca.
Cynanche tonsillaris.
Cynanche ulcerosa.
Peripneumonia vera.
Peripneumonia typhodes.
Peripneumonia exanthematica.
Tussis convulsiva.
Amphimerina epiala.
Amphimerina phricodes.
Amphimerina Hungarica.
Amphimerina anginosa.
Amphimerina paludosa.
Tritæophya causus.
Tritæophya assodes.
Tritæophya leipyria.
Tertiana legitima.
Tertiana carotica.
Tertiana subcontinua.
Pestis vulgaris.
Variola miliaris.
Pemphigus castrensis.
Rubeola anomala.
Miliaris sudatoria.
Purpura benigna.
Phrenitis miliaris.
Pleuritis vera.
Pleuritis verminosa.
Pleuritis catarrhalis.
Cephalitis verminosa.
Cynanche epidemica.
Cynanche exanthematica.
Peripneumonia putrida.
Peripneumonia catarrhalis.
Tussis ferina.
Orthopnœa peripneumonica.
Angina bronchus.
Catarrhus epidemicus.
Asphyxia a carbonis fumo.
Stomacace.
Dysenteria castrensis.
Syncope ab antipathia.
Scorbutus septentrionalis.
Cardialgia ab antipathia.
Asphyxia a mephitide.
Asphyxia a musto.
Amaurosis foricariorum.
Dysenteria æquinoctialis.
Diarrhœa biliosa.

Sudorifica.

Aqua generalis, theriacalis, imperialis, Carmelitarum, Reginæ Hungariæ a drachm. j. — iv.
Syrupus de cinnamomo, de floribus aurantiorum, de kinkina, a drachm. ij. — unc. j.
Elixirium proprietatis, theriacale, vitrioli a gutt. v — xx.
Oleum essentiale cinnamomi ad gutt. j in mixtura.
Spiritus vini camphoratus, a gutt. iv — x.
Acetum quatuor furum, a drachm. j — iv; acetum theriacale ad drachm. vj.
Essentia cephalica, a gutt. vj — xx.
Acetum destillatum ad drach. iv quovis quadrante horæ in mixtura.
Tinctura coralliorum a gutt. vj — xx.
Flores benzoini, sal volatile oleosum, sal volatile succini, a gran ij — xij.
Guttæ Anglicanæ, Monspelienses, Generalis La Mothe, ætheris vitriolici, tinctura salis tartari, tinctura antimonii, a gutt. xv — xx.
Lilium Paracelsi, a drachm. j — iv.
Tinctura ambræ griseæ, a gutt. ij — viij.
Vinum de kinkina, ab unc. j — iv.
Theriaca Andromachi, Mithridatum, Confectio alkermes, Pulvis Comitissæ, Ambaræ griseæ, pulvis aureus Zelli, a gran. xij. — drachm. j.
Kermes mineralis, a gr. j — ij.
Pulvis diarrhon, a gr. vj — xx.
Opiata Salomonis a scrup. j — drachm. j. Trochisci de Catechu cum cinnamomo, nu. iij. — iv.
Syrupus de stœchade, de tunicis a drachm. j — iv.
Syrupus de citreo, a drachm. j — unc. j.
Extractum juniperi, ad drachm. j.
Cortices citri conditi, ad drachm. iv.
Pulvis viperinus, a gr. xij. — xxx.
Sal volatile viperarum, cornu cervi, a gr. vj — xx.
Bezoarticum Orientale, a gr. x — xx.
Flores salis ammoniaci, a gr. vj — xij.
Camphora, a gr. v. — xv. Coccinella a gr. iij — xx. Crocus a gr. iij — viij.
Flores sulphuris, a gr. x — drachm. j. Flores benzoini, a gran. iij — xxx.
Spiritus volatilis urinæ, ad gutt. vj. Aqua Luciæ ad gutt. x.
Suffitus ex aqua vitæ, baccis juniperi, Karabe.
Stuphæ domesticæ thermales, amurca uvarum, folia ulni.

CLASSIS SEPTIMA.

MORBI PLOGISTICI;

Maladies phlogistiques.

Dicti sunt a Græco phlogizo; inflammo; ardor vero flammeus quo stipantur, vel a causa externa, ut insolatione, igne; vel a causa interna, seu vehementi partium ignearum & acrium evolutione & affrictu dependet. Vide *Phlegmasiarum theoriam.*

Qui coram fornacibus magnis laboribus se exagitant, vel Sole sub ardenti morantur, illi maniæ, tritæophyæ ardenti, ophthalmiæ sunt obnoxii; & si, vel frigidam bibant, vel aeri frigido se exponant incaute, inde in pleuritides, peripneumonias, reumatismos aliosque morbos inflammatorios se conjiciunt; & apud Americanos plurimi inde tetano vel trismo convelluntur.

Verum maxima pars phlegmasiarum a causis internis ortum habet, ut plethora, menostasi, pathematis, infarctibus viscerum; unde febrilis conatus vehemens ad infarctus resolvendos, ad sanguifluxum ciendum; & ex illo febrili conatu calor accenditur, infarctus inflammatorius concitatur; adde quod raro, saltem apud nos, inflammationes illæ puræ sint, sed sæpius saburra primarum viarum stipatæ, vel putridæ; puræ vero sunt non raro apud rusticos, monticollas, durius laboribus exercitatos, diæta vegetabili utentes aeris vicissitudinibus magis expositos, & fibra fortiori sanguineque calidioti donatos.

Cognoscuntur ex calore vehementi, dolore, pulsu veloci, tenso, frequenti, siti, siccitate, pervigilio; & si pars externa obsessa sit, adest tumor, rubor, tensio, quandoque pulsatio. Morbi illi ut plurimum acuti sunt; iis obnoxii sunt robusti, exercitati, rustici, operarii, adolescentes biliosi, sanguinei; rarius senes, infantes, debiles, pituitosi: huc referendæ sunt phlegmasiæ puræ membranosæ, ut pleuritis, phrenitis, enteritis; & parenchymatosæ, ut peripneumonia, nephritis, hepatitis; & febres ardentes, ut synochus ardens, tritæophya, causus; necnon rheumatismus inter inflammatorios, dysenteria &c.

Curatio exigit ut impetus sanguinis compesca-

scatur, quod largæ & repetitæ phlebotomiæ, dietæ liquida, potus diluens, refrigerans, nitrosus subacidus maxime præstant; huc pertinent emulsiones, limonatæ vegetabiles ac minerales; & leniter expurgatis primis viis eccoproptica, conveniunt balnea, semicupia; si vero natura aliquam criticam evacuationem moliatur per sputa, enuresim, sudorem, alvi fluxum biliosum, catamenia, eo ducendum est imminutis resistentiis ex parte colatorii, & pyrexia in justo tenore servata. Si vero inflammatio resolvi nequeat, tunc partis inflammatæ suppuratio juvanda, puris ejectio, ulceris detersio, cicatricisque efformatio promovenda; *Boerhaave Aphor.* 370. & *Aphor.* ..2. & 770-1006: Vide etiam quæ de phlegmatiis dicta sunt in *Nosologia*.

Morbi phlogistici.

Ephemera a phlogosi.	Phrenitis vera.
Ephemera sudatoria.	Phrenitis synochalis.
Synocha tragœda.	Paraphrenitis diaphragmatica.
Synochus ardens.	Pleuritis vera.
Synochus dysenteriodes.	Pleuritis mediastina.
Tritæophya Americana.	Pleuritis biliosa.
Tritæophyia elodes.	Gastritis legitima.
Tritæophya leipyria.	Cystitis spontanea.
Tertiana duplex.	Cephalitis spontanea.
Erysipelas rosa.	Carditis spontanea.
Phrenitis calentura.	Cynanche parotidea.
Paraphrenesis pleuritica.	Cynanche trachealis.
Paraphrenesis hepatica.	Cynanche prunella.
Pleuritis dorsalis.	Peripneumonia ardens.
Pleuritis hepatica.	Hepatitis muscularis.
Enteritis mesenterica.	Hepatitis cystica.
Gastritis sternocostalis.	Nephritis vera.
Cephalitis Ægyptiaca.	Asthenia Virginica.
Cephalitis Epidemica,	Carus ab insolatione.
Cynanche tonsillaris.	Lassitudo a calore.
Cynanche pharyngea.	Ardor externus.
Cynanche hepatita.	Ophthalmia chemosis.
Peripneumonia pura.	Rheumatismus acutus.
Peripneumonia phthisicorum.	Pyrosis a phlogosi.
Hepatitis erysipelatosa.	Anxietas febrilis.
Hepatitis pleuritica.	Paraphrosyne calentura.
Convulsio febrilis.	Chlorosis Carthagenica.
Lethargus cephaliticus.	Gangræna ab ustione.
Ephemera ardens.	Ardor internus.
Synocha ardens.	Ophthalmia humida.
Synocha cephalalgica.	Otalgia inflammatoria.
Synochus pleuriticus.	Rheumatismus calidus.
Synochus biliosus.	Cardialgia inflammatoria.
Tritæophya causus,	Paraphrosyne febrilis.
Tritæophya assodes.	Dysenteria æquinoctialis.
Tertiana legitima.	Chlorosis Bengalensis.
Erysipelas ambustio.	Gangræna ab inflammatione.

CLASSIS OCTAVA.

MORBI SANGUINEI.

Maladies sanguines.

SUnt illi qui determinantur a plethora, eaque foventur, sive quia ab assumptis copiosis, eupeptis, bene digestis, aucta est sanguinis copia, sive quia a suppressis, imminutis solitis fluxibus, & potissimum sanguifluxibus, ut catameniis, hæmorrhoidibus, ejus moles major facta est. Differunt a phlogisticis in eo quod si plethora sit commota & febre stipata, febris illa non est inflammatoria seu peculiari partis inflammatione stipata.

Plethora dicitur illa boni sanguinis abundantia quæ sanitati nocet.

Menostasis est sanguifluxuum periodicorum, assuetorum, suppressio, vel retardatio aut imminutio.

Maxima pars sanguineorum morborum accidit apud mulieres a menostasia, tum vacuarum tum gravidarum; inde fit ut maxima pars morborum qui gravidas divexant phlebotomia curetur.

Plethora dicitur particularis si quædam pars majori copia sanguinis gaudeat quam fert consueta proportio.

Vasa piæ meningis & cerebri post mortem re-

po-

periuntur fere semper turrida magis sanguine quam cæteræ partes, quia ex aliis partibus pressione atmosphæræ cutis coarctatur & sanguinem in venulas exprimit quoquoversum; eum autem theca cranii ab illa atmosphærica pressione cerebrum liberet, huc sanguis undequaque pressus facilius affluit nec ex eo exprimitur.

Morbi plethorici qua tales curantur 1. abstinentia a cibis potissimum ab euchymis & multum nutrientibus; ut carnibus, pane, ossis, in quorum vicem juscula diluta, pauca, cremores ex farinosis substituuntur: initio acutorum mera aqua & diatritaria diæta sufficit; vulnerati potissimum & febrientes sola ptisana vitam per aliquot dies sustinent & citius curantur: 2. detractione sanguinis per phlebotomias repetitas e vena commodiori; nec enim delectus earum alio motivo ferme determinari potest, nisi præjudiciis adstantium aut veterum Medicorum obsequiose adhæreamus: si plethora partialis sit in certis partibus, nec ea sit vis pulsus quæ phlebotomiam admittat, partis affectæ vicinia hirudines admoveri possunt, quarum etiam pars postiea resecatur ut uberiorem exsugant cruoris copiam; quo facto, sale aspersæ cutem dimittunt: 3. demum detracta per cathartica aut emetica humorum e primis viis copia, imminuitur massa sanguinis, ob evacuationem succorum qui hac occasione a sanguine secernuntur.

Ast si fluxus cujusdam, potissimum sanguinei, suppressio plethora foveat, operæ pretium est eum revocare, quod ipsa plebotomia e brachio instituta in plethoricis non raro præstat, pediluvia calida, juscula diluentia & aperientia, ambulatio & demum emmenagoga forma jusculi vel ptisanæ, in phlegmaticis vero martialia & resinosa efficiunt. Si hæmorrhois fluere desierit mariscæ sunt fotu emollienti præparandæ, usu aloeticorum interno irritandæ, si turgeant lanceola vel hirudinibus admotis pertundendæ: *Boerhaave Aphorism.* 106.

Qui fiunt a plethora tum universali tum particulari, tum vera tum commota seu apparenti, sunt.

Morbi sanguinei:

- Ephemera plethorica.
- Synochus sanguineus.
- Tremor a plethora.
- Eclampsia parturientium.
- Scelotyrbe pletorica.
- Tussis hæmoptoica.
- Asthama plethoricum.
- Orthopnœa cardiaca.
- Caligo hypohæma.
- Anorexia pletorica.
- Paraplexia sanguinea.
- Syncope plethorica.
- Carus spontaneus.
- Apoplexia sanguinea.
- Rheumatismus vulgaris.
- Cephalalgia plethorica.
- Cephalalgia catamenialis.
- Cephalalgia pulsatilis.
- Hemicrania hæmorrhoidalis.
- Ophthalmia choroidea.
- Cardiogmus omni.
- Colica plethorica.
- Nephralgia hæmorrhoidalis.
- Mastodynia phlegmonodes.
- Ischias rheumaticum.
- Proctalgia inflammatoria.
- Suffusio myodes.
- Syrigmus plethoricus.
- Synocha plethorica.
- Tertiana pleuritica.
- Eclampsia plethorica.
- Nausea gravidarum.
- Vomitus hæmorrhoidalis.
- Dysuria hæmorrhoidalis.
- Leucorrhœa gravidarum.
- Ascites calidus.
- Hydrometra sanguinea.
- Ischuria lunatica.
- Epilepsia plethorica.
- Tussis gravidarum.
- Dyspnœa plethorica.
- Orthopnœa peripneumonica.
- Pleurodyne plethorica.
- Amaurosis plethorica.
- Paralysis plethorica.
- Asthenia febrilis.
- Catalepsis a menostasi.
- Carus febrilis.
- Rheumatismus acutus.
- Rheumatismus calidus.
- Cephalalgia hæmorrhoidalis.
- Cephalalgia febrilis.
- Cephalalgia gravidarum.
- Ophtalmia chemosis.
- Odontalgia gravidarum.
- Colica gravidarum.
- Colica phlogistica.
- Nephralgia rheumatica.
- Ischias sanguineum.
- Proctalgia a mariscis.
- Vertigo plethorica.
- Diplopia pyrectica.
- Syrigmus cephalalgicus.
- Syrigmus bombus.
- Paraphrosyne puerperarum.
- Hæmorrhagia plethorica.
- Hæmoptysis accidentalis.
- Hæmoptysis habitualis.
- Hæmoptysis Helvvigiana.
- Hæmatemesis catamenialis.
- Hæmoptysis catamenialis.
- Hæmoptisis periodica.
- Hæmatemesis plethorica.
- Melæna hæmorrhagica.
- Vomitus gravidarum.
- Ephidrosis cruenta.
- Dysuria neonympharum.

Au-

Morbi sanguinei.

Aurigo febrilis.	Phlegmasia a menostasi.
Phœnigmus plethoricus.	Ascites sanguineus.
Hæmaturia violenta.	Ischuria nephritica.
Hæmaturia hæmorrhoidalis.	Aurigo plethorica.
Menorrhagia immodica.	Aurigo typhodes.
Menorrhagia stillatitia.	Hæmaturia spontanea.
Menorrhagia lochialis.	Hæmaturia stillatitia.
Hepatirrhœa mesenterica.	Menorrhagia difficilis.
Hæmorrhois moderata.	Menorrhagia gravidarum.
Dysenteria benigna.	Menorrhagia erronea.
Dysenteria gravidarum.	Hepatirrhœa cruenta.
Hypochondriasis sanguinea.	Hæmorrhois polyposa.
Amnesia plethorica.	Hæmorrhois immodica.
Hæmorrhagia critica.	Dysenteria catamenialis.

CLASSIS NONA.

MORBI BILIOSI.

Maladies bilieuses.

SUnt illi quorum principium est bilis abundantia, ejusque acrimonia solito major, ut plurimum cum temperamento bilioso, ex cujus signis cognoscuntur: biliosi scilicet sunt sicci, calidi, alacres, audaces, vivido ingenio præditi, ad iram & rixas proni, activi, negotiosi; ipsis pulsus est velox, fortis; rubet facies; cutis strigosa, macilenta; sanguis fluxilis, acer; cor & arteriæ vegetæ sunt: in morbis levi de causa calent, sitiunt, bilem ano vel ore rejiciunt, morbis ardentibus, inflammatoriis obnoxii sunt; juvantur a frigidis, acidis; læduntur a calidis, acribus, siccis.

Cum in his morbis humores acrimonia alcalescente & siccitate peccent, & deficiat partium serosus latex, indicantur alimenta & medicamenta diluentia & refrigerantia, acida, tum fossilia sed multum diluta, tum vegetabilia; olera molliora; fructus aquosi, subacidi, cathartica diluentia, ut acidulæ minerales, tamarindi, pruna, cassia; necnon ea quæ secretionem bilis sollicitant, intestina expurgando, sanguinem diluendo; huc pertinent hepatica dicta aperientia, cichorium, taraxacum, lupulus, fumaria, agrimonia, rheum; imo fortiora si emphraxi frigida laboret hepar: *Vide Auriginis curam*: *Boerhaave Aphorism. 76. Institut. Therap.* 788.

Huic classi accensendi sunt morbi phlogistici febre aut pyrexia stipati.

Morbi biliosi.

Anorexia biliosa.	Melæna atrabilis.
Asthenia Americana.	Vomitus a veneno,
Typhomania agrypnocoma.	Vomitus atrabilarius.
Pyrosis biliosa.	Vomitus marinus.
Gastrodynia biliosa.	Cholera a veneno.
Cephalalgia stomachica.	Cholera auriginosa.
Cephalalgia febrilis.	Cholera Indica.
Hepatalgia calculosa.	Diarrhœa biliosa.
Hepatalgia æruginosa.	Diarrhœa febricosa.
Singultus inflammatorius.	Tenesmus spontaneus.
Singultus a dysenteria.	Ptyalismus viridis.
Hypochondriasis biliosa.	Aurigo a vipera.
Polydipsia febrilis.	Aurigo hepatica.
Paralysis biliosa.	Dysenteria castrensis.
Typhomania continua.	Dysenteria intermittens.
Pruritus ictericus.	Vomitus biliosus.
Pyrosis Suecica.	Vomitus a capitis ictu.
Colica biliosa.	Vomitus iliacus.
Cephalalgia traumatica.	Cholera spontanea.
Cardialgia a saburra.	Cholera dysenterica.
Hepatalgia Petitiana.	Cholera intermittens.
Singultus criticus.	Nausea biliosa.
Singultus exanthematicus.	Diarrhœa choleriodes.
Vertigo stomachica.	Diarrœa hypercatharsis.
Paraphrosyne febrilis.	Anacatharsis biliosa.
Polydipsia fluxuum.	Aurigo febrilis.
Dysenteria epidemica.	Aurigo febricosa.
Dysenteria æquinoctialis.	Aurigo ab obstructione.

CLAS-

CLASSIS DECIMA

MORBI SABURRALES

Maladies de saburre.

VItiosi succi è reliquiis pravæ digestionis intra primas vias residui *saburram* constituunt, *quæ* vel *cruda* est si alimenta vix digesta nativas qualitates servent; *acida* si ob moram & salivæ culpa fermentationem iniverint, ut vegetabilia, inde flatus, ructus, morsus ventriculi, lactis coagulatio: *nidorosa* est si ex carnibus putrescentibus sint illæ reliquiæ, unde fœtor putris, nausea, horror jusculorum: acidorum appetentia, diarrhœæ fœtidæ, biliosæ; saburra in morbis est *primaria* si ipsis ansam dederit ciborum major copia vel qualitas; *secundaria* vero est si alimenta ratione ægritudinis male concocta fuerint.

Ita frequens est in morbis saburra, tum primaria tum secundaria, ut sint non pauci Medici qui hanc veluti omnium fere morborum principium habeant & *stercorarii Harveo* dicuntur. Fatendum est vix ullum esse morbum, sive acutum sive chronicum, in quo, initio vel in decursu, usurpari non debeant cathartica ad digestiones restituendas, obstructiones viscerum referandas, cacochyliam in sanguinem transfusam aut saburram eliminandam; cavendum tamen ab irritantibus, ubi stomachus aut phlogosi, tensione, nimia sensibilitate, siccitate affectus, ubi adest similis status in intestinis; aut alvus est obstipata: præmitti debent in his casibus apozemata, juscula humectantia, clysmata emollientia, aqua pulli, phlebotomia; aut adhiberi tantum cathartica eccoprotica, pulposa, aquosa, gummosa, abstinendo a resinosis.

Ubi vero pondus stomachi, cardialgiæ, nauseæ, oris amaror, vertiginosa cephalalgia, vomitoria adhibenda suadent, eædem cautelæ adhibendæ sunt, & emetica multum diluta partitis vicibus in usum vocanda: sic vini emetici uncia in aquæ unciis xij vel xv dividatur in duas doses; & dimidia pars omni quadrante horæ tepide sumatur, facilis & plenaria inde excitatur vomitio; aut si grana quatuor aut quinque tartari stibiati in aquæ unc. xij diluta, in tres doses divisa, simili intervallo hauriantur; ypecacuanha etiam pulverata a gran. xv -- xxv. ut plurimum adultos satis evacuat; in multis casibus oxymel scilliticum ad unc. j. idem præstat: dum vomitio accedit multo tepidæ potu ea juvanda est. *Boerhaave Aphor.* 642. *Therapeut.* 1202. *ad* 122.

Morbi saburrales.
- Ephemera nauseativa.
- Tertiana emetica.
- Eclampsia a saburra.
- Ephialtes a saburra.
- Tussis stomachalis.
- Dyspnœa a stomacho.
- Agheustia a saburra.
- Leipothymia a saburra.
- Amphimerina singultuosa.
- Tremor a saburra.
- Hysteria a saburra.
- Oscedo stomachica.
- Tussis convulsiva.
- Asthma stomachicum.
- Anorexia a saburra.
- Syncope stomachica.
- Catarrhus epidemicus.
- Cardialgia a saburra.
- Lumbago a saburra.
- Nausea a saburra.
- Vomitus a saburra.
- Cholera a saburra.
- Diarrhœa vulgaris.
- Ptyalismus nauseosus.
- Ptyalismus Laponicus.
- Flatulentia nidorosa.
- Ephidrosis febrilis.
- Cephalalgia stomachica.
- Colica accidentalis.
- Vertigo stomachica.
- Vomitus a crapula.
- Vomitus rabiosus.
- Diarrhœa stercorosa.
- Diarrhœa febrilis.
- Ptyalismus a pyrosi.
- Flatulentia acida.
- Dysodia stomachica.
- Ephidrosis a saburra.

Emetica.

Tartarus stibiatus a gran. j — v; vel gran. ij; iv, vj in aquæ unc. xij: sumat quartam vel tertiam partem omni quadrante horæ, usquequo vomitio succedat.

Vinum emeticum a drachm. j. ad vj vel viij; vel misce vini emetici unciam & semissem in aquæ cyathis tribus, quatuor; sumat unum omni quadrante horæ.

Nunquam præscribantur emetica nisi explorato abdomine, num doleat, tensum sit; utatur æger clysmatis, aqua pulli; & sæpius phlebotomia præmissa, si sit plethora.

Semen raphani contusum ad drachm. j, vel in decocto ad drachm. ij.

Oxymel scilliticum ad unc. j & semissem.

Aqua vitæ Germanica ab unc. semisse ad unc. j & semissem.

In chronicis; syrupus emeticus Glauberi a gutt. iv. ad xij pro pueris & mulieribus.

Ypecacuanha forma pulveris a gran. iv ad xxv; ubi adstringenda alvus forma infusi ad drach. j in aquæ unc. viij pro duabus dosibus; ad gran. ij vel iij aeuit cathartica: ad gran. in opiatis viscosa primarum viarum evertit, tonum restituit usu iterato.

Tur-

Turpethum minerale ad gran. ij vel iv in prophylaxi hydropnobiæ.

Extus Unguentum de arthanita forma litus super abdomen.

Magna aquæ Vallensis, Alesiensis copia confertim ingesta vomitionem excitat in chronicis non serosis sed siccis: Bellilucanæ in serosis atonis.

Cathartica mitia in subjectis sensibilibus.

Extractum cassiæ a semiuncia ad unc. iij.

Cassiæ pulpa ad unc. ij.

Manna ab unc. j ad iij.

Tamarindi decocti pro aquæ cyatho ad unc. j.

Pruna Damascena cocta pro aquæ cyatho, num. xij.

Oleum amygdalarum dulcium in morbis inflammatoriis bis vel ter in die ab unc. j ad iij; sed recentissimum sit adeoque non limpidum.

Aquæ acidulæ Vallenses, Alesienses, in morbis apyretis, intra bihorium ad libras viij calide bibantur.

Aquæ thermales Bellilucanæ, in morbis frigidis, ad libras vj vel viij intra bihorium calidæ bibantur.

Aquæ acidulæ æstate apud biliosos, siccos, calidos, acuuntur manna, rheo, vel sale cathartico; thermales hieme apud frigidos, pituitosos acuuntur sale cathartico, jalappa, scammonio, pulvere de tribus &c. tartaro vitriolato, cremore tartari.

Cathartica medioeria edulcorantur infuso florum violæ, malvæ, decocto cassiæ, tamarindorum, polypodii, cuscutæ, aliquot aquæ acidulæ cyathis simul assumptis: Initio acutorum acuuntur uno grano tartari stibiati vel vini emetici drachm. j, vel jalappæ gran. x, vel scammonii gran. ij, iij, vel sali cathartici drachm. j, ij, vel resinæ jalappæ, gr. j, ij, magnesia alba ad drachm. j vel ij, terra foliata tartari ad drachm. j, ij.

Sal Glauberi, Epsamense, Sedlicense, Rupellense, polychrestum ad unc. j & semissem in aquæ libra una.

Medicamina vix apud nos forma sicca præscribuntur, saltem in acutis & pyrecticis morbis; adhiberi possunt in pituitosis & frigidis.

Sennæ folia in aquæ cyatho infusa ad drachm. j, ij, iij: pulvis ingreditur pilulas cochias: corrigitur acrimonia sennæ si infundatur in limonata, decocto prunorum, dactylorum, sebesten, siccuum, cassiæ, tamarindorum. Folliculi sennæ eadem dosi fere eadem vi agunt; horum infusum nigricat.

In chronicis, pituitosis, frigidis.

Aloes, pilulæ aloeticæ a scrup. j — drachm. j.

Pilulæ cochiæ, a semi-scrupulo ad ij.

Pulvis Cornachini vel de tribus, a scrupulo semisse ad drachm. j.

Tabellæ de citro, diacarthami, a drachm. ij — vj.

Rhei & cremoris tartari, ana, gran. xl. fiat pulvis.

Cathartica adstringentia ex rheo, chapontico, myrobalanis.

Rheum in chronicis apyretis a gran. x. ad scrupul. ij. forma pulveris: infusum pro aquæ cyatho a semidrachma ad drachmam unam & semissem, additur cremor tartari pari dosi.

Hydragoga.

Jalappæ scrupulus j diutissime teratur in mortario cum sacchari pauxillo; sumatur pulvis, superbibendo potum theiformem.

Resinæ jalappæ gran. ij diutissime terantur in in mortario cum sacchari frustulo & tribus amygdalis; adde syrupi capillorum venecis drachmam pro infante omnia cathartica recusante.

Resinæ jalappæ gran. xij, scammonii grana iij, contunde cum frusto sacchari in mortario marmoreo quam accuratissime, fiat emulsio aquam superaffundendo ad unc. vj: potus purgans minime ingratus.

Scammonii gran. x vel xv contunde in mortario marmoreo cum amygdalis dulcibus ij, vel cum succi limonum unc. j. superaffundendo emulsionis ex amygdalis & seminibus frigidis unc. x; fiant doses duæ.

Cremoris tartari uncia una injiciantur in lactis bullientis libra una; serum percolatum bibatur: purgat jucunde.

Syrupus de rhamno cathartico ab unc. j — ij.

In nostris regionibus apud juvenes biliosos, siccos, æstate, hæc cathartica acria, pulveris aut boli forma, tormina, diarrhœas, dysenteriam excitant: præstant larga decocta vel infusa mediocrium & mitium adhibenda.

Arthriticis resina guaiaci a drachma semisse ad drachmam unam.

Pro infantibus manna in aqua soluta ad unciam, syrupus de cichorio composito cum rhee ad unciam unam.

CLASSIS UNDECIMA.

MORBI PITUITOSI;

Maladies glaireuses.

Pituita est humor mucilaginosus, viscidus, qui interiora narium, œsephagi, stomachi, intestinorum, vesicæ, pulmonis, &c. oblinit, a siccitate & acredine defendit; verum si uberior fuerit ille mucus; insipidus, tenax, tunc nervosas papillas obducens, odoratum, gustum, famem, sitim obscurat vel tollit, stomachum aggravat, digestionem præpendit, vomitus, diarrhœas pituitosas excitat; in ureteribus; vesica, pyurias mucosas excitat; in articulis hydarthrum, in aliis alia incommoda producit.

Ad sanitatem requiritur ut succi digestivi, saliva, bilis, etsi salina, sapida gaudeant, ut dif-

dissolvant alimenta, motum peristalticum & famem excitent; si vero prædominetur mucus blandus, iners, in primis viis & in massa sanguinea, languent functiones ab his humoribus pendentes; inde exsurgit digestio vitiosa, glutinosum chylum inducens, sanguinis & omnes humores eamdem indolem retinent; hinc urinæ cruditas, aquositas, faciei pallor, functionum tarditas, obstructiones variæ.

Alimenta vegetabilia, acida, terrea, farinosa non satis fermentosa, animalium partes gelatinosæ, pingues, mucosæ, idem vitium inducunt, maxime si concurrat vita deses, debilitas, senecta, vasorum laxitas, nativa bilis, salivæ vappiditas, insipiditas.

Morbi, quos pituita copiosior excitat, dum est in massa sanguinea, sunt sequentes.

Morbi pituitosi.
- Chlorosis pituitosa.
- Scelotyrbe pituitosa.
- Catarrhus frigidus.
- Anasarca Americana.
- Arthritis chlorotica.
- Paraplexia rhematica.
- Hypocondriasis pituitosa.

Si in origine nervorum aut organis adsit, oriuntur.

Morbi pituitosi.
- Cophosis a comate
- Apoplexia pituitosa.
- Coryza phlegmatorrhagia.
- Coryza catarrhalis.
- Pica, malacia.
- Anorexia pituitosa.
- Epiphora sebacea.
- Ptyalismus gravidarum.

In pulmonibus, gutture, nascuntur

Morbi pituitosi.
- Tussis gutturalis.
- Dyspnœa hydatidosa.
- Dyspnœa pituitosa.
- Stertor asthmaticus.
- Asthema humidum.
- Anacatharsis asthmatica.

Demum in primis viis fiunt

Morbi pituitosi.
- Vomitus pituitosus.
- Cœliaca mucosa.
- Colica pituitosa.
- Cardialgia bradypeta.
- Diarrhœa pituitosa.

Et in aliis organis

- Ischuria phlegmatica.
- Leucorrhœa Nabothi.
- Pyuria viscida.
- Ischuria thromboides.
- Pyuria mucosa.
- Hydarthrus synovialis.

Ad curandos morbos pituitosos 1. prævertenda est mucosi illius humoris productio usu cibi & potus bene fermentati, sale & aromate conditi, stomacho grati; nec non victu ex carnibus animalium; avium, piscium, &c. quæ ad alcalescentiam vergunt; 2. exercitio corporis & animi paulo vegetiori, quo calor generatur in corpore, muchus dissolvitur, crassa attenuantur, cralis salina extricatur, viscosa resolvuntur, & potissimum vasa & viscera roborantur; huc frictio, equitatio, deambulatio conferunt.

Medicamina vero quæ in his conducunt sunt 1. stomachica & omnia roborantia partibus aromaticis calorem & motum in fluidis viscosis excitantia, imprimis martialia, theum, salia alkalina fixa & volatilia, saponacea, amara, ut enula campana, aloes, balsama, resinosa, demum evacuantia quæ abstergunt mucum a pulmonibus, ut bechicha incidentia; a viis urinariis, ut diuretica calida; ab intestinis, ut cathartica salina, non neglectis tamen diluentibus calidis quæ pituitæ tenaci fluxilitatem conciliant.

CLASSIS DUODECIMA.

MORBI CATARRHALES;

Maladies catarrhales.

IN hoc differunt morbi catarrhales a pituitosis 1. quod a frigore perspirationem reprimente subito corpus calefactum adoriente nascantur; 2. quod lympham inspisset quidem illud frigus, sed levem simul phlogosim in vasis infarctis excitet, unde dolor, levis intumescentia, febricula; 3. quod materia sudoris aut perspirationis retenta acredine sua dolores intendat: morbi itaque catarrhales recentes sunt phlogisticis sed mitioribus affines, inveterati vero pituitosi ferme evadant; curantur initio phlebotomia, diluentibus calidis, diaphoreticis, victu tenui; inveterati vero exigunt sudorifica, suffitus, ductas ex aquis thermalibus, tegumenta lanea, calida, sicca; frictiones.

Ephe-

Morbi catarrhales.

Ephemera a frigore.	Synocha catarrhalis.
Synochus hyemalis.	Amphimerina latica.
Amphimerina catarrhalis.	Amphimerina anginosa.
Quotidiana catarrhalis.	Pleuritis catarrhalis.
Peripneumonia catarrhalis.	Contractura catarrhalis.
Strabismus catarrhalis.	Rigor a frigore.
Rigor catarrhalis.	Pleurodyne catarrhalis.
Sternutatio catarrhalis.	Tussis catarrhalis.
Asthma catarrhale.	Orthropnœa pseudo-peripneumonica.
Angina bronchus.	Angina nasalis.
Rheuma vulgare.	Anosma catarrhalis.
Aphonia a raucedine.	Paraphonia catarrhalis.
Carus a frigore.	Catarrhus ferrinus.
Catarrhus epidemicus.	Catarrhus caninus.
Stupor a frigore.	Algor externus.
Cephalalgia catarrhalis.	Cephalalgia anemotropa.
Hemicrania coryza.	Oralgia catarrhalis.
Colica a frigore.	Rachialgia ab adiapneustia.
Diaplopia a catarrho.	Hypochondriasis algida.
Hæmoptysis catarrhalis.	Ptyalismus catarrhalis.
Diabetes Anglicus.	Anasarca ab adiapneustia.

CLASSIS DECIMA TERTIA.

MORBI LACTEI;

Maladies laiteuses.

CHylus in puerperis & nutricibus redundans, in sano corpore elaboratus, partim in mammis secretus abit in lac mammale, & in celo uterino lac uterinum præbet quod partim cum lochiis foras post partum emittitur. Utrumque lac, si foras non emittatur, & in massam sanguinis redeat, diversa producit incommoda & morbis lacteis materiem suppeditat.

Lac autem, cum ad acidam fermentationem sponte vergat & ad coagulum, excitat, in mammis tumores inequales, dolorificos, inflammatorios, inde abscessus scirrhosi, cancri; idem lac in glandulis axillarum, inguinum hærens, in textu celluloso aggestum, œdemata, phlegmatias, obstructiones inducit; ast acore suo diversos dolores, exanthemata, acidum odorem inducit.

In alumno etiam lac acescens, corruptum, coagulatum, vomitus, cardialgia, diarrhœas, aliaque genera morborum producit, qualia sunt.

Vomitus lacteus.	Colica chylosa.
Diarrhœa lactentium.	Miliaris lactea.
Colica lactea.	Aphtha lactucimen.

In nutricibus vero & puerperis oriuntur a lacte suppresso.

Ephemera lactea.	Tritæophya lactea.
Miliaris puerperarum.	Pleuritis lactea.
Metritis lactea.	Hysteralgia ab spargonosi.
Hysteralgia lactea.	Mastodynia pilaris.
Mastodynia ab spargonosi.	Mastodynia butyrosa.
Mastodynia a terrore.	Ischias ab spargonosi.
Mania lactea.	Ephidrosis lactea.
Epiphora lactea.	Enuresis ab spargonosi.
Pyuria lactea.	Galactirrhœa mammarum.
Galactirrhœa erronea.	Galactirrhœa serosa.
Phlegmatia lactea.	Ascites chylosus.

Indicationes adimplendæ sunt; ut las alumnis suis præbeant matres; adeoque excernantur per vias a Sapientissimo Numine stabilitas; sic enim omnes morbi lactei prævertuntur, atque si jam suppressum lac in alias partes deviaverit suctu assiduo vel alumni vel catelli vel suctricis in mammas ejus fluxus est revocandus: Si vero tardius ad hoc remedium & frustra confugiat puerpera, nec multum fluxerint lochia, ptisanis diureticis & catharticis est insistendum, modo nulla uteri phlogosis impediat, in quo casu phlebotomiæ præmittendæ sunt diætaque tenuis imperanda.

In morbis lactentium s. cavendum ne lacte copiosiori ingurgitentur; ne nutrices pathematis, ebrietati indulgeant; ne lac fluxilius, acre

aere suppeditent; 3. lenia purgantia in vomitu lacteo, diarrhœa lactea adhibeantur, ut syrupus de cichoria, mannæ; 4. dein ad absorbentia terrea deveniendum est, ut cretam, oculos cancrorum, corallia, quæ ad scrupulos duos sumenda cum syrupo stomachico vel conserva adstringente, non acida. De his vide curas speciales *œdematis lactei*, *mastodynia pilosa*, *ephemera lactea &c. in Nosologia*.

CLASSIS DECIMA QUARTA.

MORBI SEROSI.

Maladies sereuses.

SEri nomine intelligimus humorem aqueum subpellucidum sero lactis similem, aut ipsam lympham qualis in patella a thrombo purpureo separatur, qui humor, cum sanguis in patella per diem integrum remansit, est æqualis quoad pondus thrombo residuo; verum hæc proportio mutatur in morbis serosis; in illis serum vel ubique exundat, vel in certis locis contra sanitatis leges cumulatur, vel in textu cellulofo & inde anasarca, in seroto hydrocele, in cerebro hydrocephalus, in oculo hydrophthalmia, in pectore hydrothorax, in pericardio hydrocardia, & sic deinceps: cum autem serum sit vehiculum salium, ubi est acrimonia in sanguine serum acrius solito evadit, & urinæ ac sudori quam simile est, nisi quod igni expositum vel vini alcoholi mixtum concrescit in albumen.

Cum sanguis per venas expedite ad cor revertitur, serum e vasis lymphaticis redux has venas facile subit & eum eo circulatur; ast tum sanguis in venis hærere cogitur ob ligaturam, ut patet experimento Lowveri, vel ob obstructiones, serum in suis vasis restitans, vel effunditur in eavis vicinis, vel intra textum cellularem cumulatur. Hæc seri intra textum cellularem collectio in morbis chronicis familiaris est, quoties vires circulationis languidæ evadunt, serum enim illud propria gravitate vires circulationis in minimis vasis superans, eo versus tendit quo jubet gravitas, nec facile a partibus imis ad superiores ascendit; hanc imarum partium phlegmatia sed œdematosus tumor qui horis vespertinis apparet, dum matutinis ea intumescentia pallida, pultacea, partes omnes, præsertim molliores ut palpebras, labra, invadit. Initio quidem anasarcæ aut phlegmatiæ quæ subito quandoque invadit, textus solidorum ab hujus seri stagnatione non est remollitus & facultas vitalis integra potest tolerare phlebotomiam, maxime cum a plethora pendet resistentia circulationis lymphæ ejusque est stagnationis causa; verum ubi remollitæ sunt partes solidæ, ubi chronicis morbis succedunt œdematosi tumores aut seri collectiones, phlebotomia est maxime noxia, quæ vires cordis languidas ulterius imminuit.

Hi morbi sunt sanatu difficillimi, quia natura organis flaccidis debiliter utitur, & ea debet maximam in omnis morbi curatione operam præstare; hac cooperante prospere cedunt omnia si morbus sanabilis sit; ea vero quiescente & debilitata frustranea sunt ut plurimum artis conamina.

Indicationes curativæ sunt 1. robur addere organis vitalibus quæ obstructionibus impedita vel sero dudum remollita languide moventur; 2. obstructionibus reserare thrombum purpureum in his morbis densatum & cohærens attenuando, dividendo; utrumque præstant omnia martialia quæ solidis robur, fluidis attentionem conciliant: idem sed debilius efficiunt stomachica, tonica, ut cinnamomum, cassia lignea, sassafras, santalum album, china; pulvis ex cinnamomo & limatura ferri in his præstantissimus est; sumitur quotidie in offa ad gran. vi. x. &c. ex rhei & limaturæ ferri ana drachma j. in aquæ libris ij. infusa fit ptisana, cujus longus usus utrumque roborandi aperiendique, necnon digestivas vires reparandi scopum attingit. Aperientia etiam seu diuretica calida crassum sanguinis textum attenuant; huc pertinent radices asparagi, rusci, fœniculi; cortices radicum eryngii, ononidis, fœniculi, calcitrapæ; salia neutra, ut Glauberianum, Epsamense, Rupellense, tartarus erudus; imprimis vero terra foliata tartari, quæ a drachma semisse ad drachmam unam non solum obstructa reserat, verum etiam urinas alvumque feliciter movet. Extus vero exsiccant & roborant partes phlegmatia remollitas thermarum lutum calide admotum, ducciæ, arena maris calore solis fervida, surfur macrum calefactum, spiritus vini calefactus, sacculi plantis aromaticis, ut salvia, thymo, serpillo, maro, stœchade, roremarino &c. turgidi, frictiones ex pannis laneis siccis, calidis, fumus plantarum aromaticarum super prunas ardentes projectarum, item fumus ex succino &c.

Sed alter scopus est serum superfluuum foras amandare, & 2. novi genesim præpedire. Serum exundans foras mittitur in robustis ope catharticorum & emeticorum, in debilibus ope diureticorum; huc etiam spectant tum paracentesis in ascite, tum scarificationes in quibusdam casibus.

Inter cathartica laudantur potissimum syrupus de rhamano cathartico ad uncias duas, vel purus, vel minori dosi catharticis vulgaribus additus, aqua vitæ Germanica, succus radicis iridis Germanicæ, sambuci ab unc. j. ad ij, baccæ rhamni cathartici, jalappa, scammonium acido citri mitigatum &c.

Inter diuretica aselli decem aut viginti in sero lactis; succi expressi ex recedentibus herbis cichorii, apii, sysimbrii aquatici contusis, & cum limatura martis ac asellis aliquandiu relictis, qui dein expressi ad uncias iij hauriuntur, juscula parata ex radicibus aperientibus, foliis cichorii, scolopendriæ, additis cancris fluviatilibus, asellis, sale Glauberiano, ac oxy-

mel.

mel scilliticum ad drachmas duas bis vel ter in die sumptum; lixivium cinerum genistæ, stipitum fabarum ex vino albo ad uncias tres sero & mane bibitum,

Sed si ascites vel anasarca pendeat a morbo exanthematico represso, ut ab scabie repulsa, a rubeola &c. *Vide cura exanthematicorum*. Si a virulento quodam morbo foveantur, ut ab scorbuto, hujus primarii morbi remedia adhibenda sunt simul cum hidragogis. Si obstructio, (menostasis his ansam dederint, remedia his propria advocanda sunt.

Morbi serosi.

Hectica hydropum.	Hepatirrhœa vera.
Convulsio ab hydrocephalo.	Diarrhœa serosa.
Eclampsia ab hydrocephalo.	Ephidrosis spontanea.
Asthma cachecticum.	Ptyalismus a laxitate.
Orthopnœa ab hydropneumonia.	Diabetes hystericus.
Hydrothorax vulgaris.	Dyspermatismus serosus.
Amaurosis pituitosa.	Enuresis critica.
Cophosis serosa.	Enuresis infantum.
Anorexia cachectarum.	Otorrhœa serosa.
Hemiplegia serosa.	Hydrocephalus interior.
Paraplexia ab hydrorachitide.	Ascites urinosus.
Asthenia cachectica.	Hydrometra gravidarum.
Syncope ab hydrocardia.	Hydromemetra ascitica.
Lethargus a frigore.	Chlorosis virginea.
Cataphora snbe.	Anasarca periodica.
Cataphora hydrocephalica.	Anasarca Americana.
Carus hydrocephalicus.	Lnmbago ab hydrothorace.
Pleuritis hodrothoracica.	Amentia senilis.
Tremor ab hydrocophalo.	Menorrhagia decolor.
Epilepsia ab hydrocephalo.	Melæna hepatirrhoica.
Orthopnœa hydrothoracica.	Diarrhœa urinosa.
Hydrothorax chylosus.	Epiphora frigida.
Amblyopia hydrophthalmica.	Ptyalismus urinosus.
Dysecœa ab hydrotympano.	Diabetes artificialis.
Anæsthesia ab hydrorachitidi.	Enuresis catamenialis.
Paralysis serosa.	Enuresis paradoxa.
Asthenia hydrocephalica.	Dysuria gravidarum.
Asthenia infantum.	Hydrocephalus exterior.
Lethargus febrisequus.	Ascites vulgaris.
Cataphora somnolenta.	Hydrometra ascitica.
Cataphora scorbutica.	Hydrometra ovarii.
Carus ischuriosus.	Chlorosis ab hydrothorace.
Apoplexia pituitosa.	Anasarca a suppressione.
Cephalæa serosa.	Anasarca hysterica.
Amentia cerosa.	Elcosis hydropum.
Amentia morosis.	

CLASSIS DECIMA QUINTA.

MORBI FLATULENTI;

Maladies venteuses.

Flatus qui in humano corpore observantur fere omnes a ciborum fermentatione ortum ducunt, aut ab ipso aere cum eduliis deglutito, qui ope bonæ digestionis & potissimum interventu salivæ debuerat intime cum chylo dissolvi & elasticitatem dependere, ut docent *Illust. Pringle* egregia experimenta, quique hujus rectæ digestionis defectu integram elasticitatem conservat, aut calore loci mojorem adipiscitur.

Deficiente itaque saliva quoad fluxilitatem & vim saponaceam bene constituta, quoties scilicet ea viscosa est, nec alimentis rite dissolvendis apta, aer elasticus remanet, fermentatione in primis viis ex alimentis extricatur, hinc ructus, borborygmi, dolores, tensiones, tympanites aliaque mala plurima; intestina his flatibus diu distensa laxantur, inde novas stases patiuntur in his materiæ chymaceæ, ubi iterum mora fermentescunt.

Curatio itaque morborum flatulentorum eo dirigi debet ur salivæ & succi gastrici fluxilitas & vis dissolvens restituatur, quod potus dilnens ex infusione chamomillæ, veronicæ, chamædryos: aquæ acidulæ sale Glauberiana fœtæ, ut Alesienses; Vallenses, efficiunt; sed si debitum exercitium, ut equitatio, deambutio, ad solvendam fluidorum visciditatem, & aquei

aquei potus cum ipsis intimam miscelam, non concurrat, frustranea sunt medicamina; magna etiam est habenda victus ratio, imprimis tuburcinatio, edulia non fermentata, dulciaria, pistorum fercula vitanda sunt; ossis & carne tum assata tum elixa ac potu aqueo vescendum, alvus laxa est servanda; catharticis exsiccantibus, rhabarbarinis raro utendum, aquea & salina multo præstantiora sunt. Ubi vigent dolores, præmissa phlebotomia largus ptisanæ emollientis potus calidus, ut aquæ pulli, est præscribendus, & si dolor non cesserit ad laudanum confugiendum est.

Alterius generis est meteorismus qui in febribus putridis & malignis accidit; a putrefactione expanditur aer & extricatur in majori copia quam absorbetur. Aerem a putridis vaporibus destrui docent experimenta *Halesii*; verum ubi sunt mixta putrescibilia multo aeri commixta calore & putredine ea statim rarescunt, ut patet ex meteorismo cadaverum, unde corrupta aquæ innatant, ipsæ carnes putridæ leviores evadunt aqua, ut *Illustriss. Pringle* expertus est.

Morbi flatulenti.

Enteritis flatulenta.	Pneumatosis febrilis.
Dyspnœa tympanitica.	Physometra humida.
Pleurodyne flatulenta.	Tympanitis abdominalis.
Cardialgia lactentium.	Tympanitis asciticus.
Colica flatulenta.	Meteorismus stomachi.
Singultus flatulentus.	Meteorismus hystericus.
Dyspnœa a pneumatia.	Hypochondriasis flatulenta.
Cardialgia flatulenta.	Cholera flatulenta.
Gastrodynia flatulenta.	Flatulentia nidorosa.
Asphyxia flatulenta.	Flatulentia accidentalis.
Mastodynia emphysematosa.	Pneumatosis artificialis.
Ileus physodes.	Physometra sicca.
Flatulentia acida.	Tympanitis intestinalis.
Flatulentia hypochondriaca.	Tympanitis enterophysodes.
Pneumatosis hysterica.	Tympanitis Stvvartii.
	Meteorismus abdominis.

Medicamenta carminativa.

Aqua menthæ composita, a drachm. ij ad unciam j.
Aqua imperialis, generalis, theriacalis, a drachm. j ad iv.
Aqua naphæ, aqua cinnamomi hordeata, a drachm. ij ad iv.
Tinctura absinthii, balsamum vitæ Hoffmanni, a gutt. x ad xxx.
Elixirium Garus, a drachm. ij ad iv.
Syrupus de mentha, a drachm. ij ad unc. ij.
Opiata Salomonis, a scrupulo j ad drachm.
Oleum essentiale anisi, a gutt. ij ad vj.

Anodyna.

Syrupus papaveris albi, adultis, a drachm. iv ad unc. j.
Syrupus de karabe, a drachm. iv ad unc. j.
Caput papaveris albi decoctum, num. j.
Extractum capitum papaveris rhœados, a gran. x ad x, xx.
Extractum opii, a qarta parte grani ad gran. j, vel assuetis pluta.
Laudanum solidum eadem dosi; opium eadem dosi.
Laudanum liquidum, adultis, a gutt. vj ad xx; & assuetis plures.
Philonium Romanum, a scrupulo j ad drachm. j.
Theriaca recens, a gran. xx ad drachm. ij.
Pilulæ de cynoglosso, a gran. ij ad viij.
Camphora a gran. iij ad xv, in hystericis, convulsivis, maniacis.
Moschus a gran. j. ad xij.
Sal sedativum, a gran. iij ad xx in hystericis.

Extus oleum chamæmeli, liliorum, anethi, sefeli, amygdalarum; unguentum de Althea, ceratum Galeni; butyrum recens de cacao; pinguedo ursi, porci, vituli, humana; lac. Semen lini, fœnugræci; flores & folia violarum, malvæ; radices altheæ, bulbi liliorum.

CLAS-

CLASSIS DECIMA SEXTA.

MORBI PURULENTI.

Malaides purulentes.

Pus est humor albus, subviscidus, inodorus, aqua ponderosior, qui ex partis inflammatæ suppuratione exsurgit. *Ichor* est humor fœtidus, liquidior, serosus, diversicolor, putris, brunneus, viridescens, luteus, nigricans, qui ex ulceribus cariebusve exstillat: si rubellus sit a tinctura sanguinis *sanies* vocatur; si ex ulcere gangrænoso omnino putrido & nigricans, sit; *tabum* ditur.

Puris materia exsiccata *crusta* vocatur; si a caustico facta sit, eschara est.

Quomodo vero distinguatur a pure humor sebaceus qui sine prævia inflammatione ex lupiis; favis, tinea, cryptis tarsorum, œsophagi effluit; qui in morbis catarrhosis expectoratur viscosior pure, non ut pus resolubile in griseam pastam, hoc inquirendum restat.

Omnis humor purulentus, diu corpore retentus, tandem fœtidus, acer, corrosivus, putris evadit; ex hujus præsentia irritantur nervi; hinc oborta pyrexia foras forma sudoris eneuresis, diarrhœæ, emittere natura conatur; hinc oriuntur tabes, amphimerina hectica, diarrhœæ colliquativæ, sudores colliquativi, phthises &c. Si suppurentur pustulæ hepaticæ, variolosæ, leprosæ; si phlyctænæ, erythemata, similiaque vitia cutanea puri originem præbuerint, pus illud est magis acre, magis virulentum; si vero scrophulosi tumores, lupiæve, huic ansam dederint, pus est mitius, viscosius, a putredine magis alienum, nec pyrexiam lentam facile excitat.

In omni morbo purulento exitus est ocissime puri facto, ichori, saniei, parandus; ulcera detergenda; fistulæ aperiendæ, dilatandæ, cuniculi referandi, ne in textum cellularem diffusa materies morbifica novas strages edat & ulterius diffundatur; aeris accessus, quo putredo intenditur, caute arceri debet; quod extus optime præstant balsamica; alkalescentia & putredo arcenda, cui scopo diuretica; balsamica, vulneraria potu theiformi & lotu præstant; deinde vero demulcentia, incrassantia, lacticinia dissolutionem ulteriorem humorum avertunt; succeslu enim temporis cum purulentia massam sanguineam infecit, hæc massa resolvitur, & lympha acris & dissoluta diarrhœas colliquativas, sudores fœtidos, uberrimos excitat. Vide curam in acrimoniis dissolutis.

Morbi purulenti.

Ephemera vulneraria.	Pyrosis ulcerosa.
Amphimerina variolosa.	Hepatalgia intercus.
Cephalitis spontanea.	Splenalgia suppurata.
Cephalitis cerebelli.	Nephralgia a carie.
Cynanche ulcerosa.	Hysteralgia ulcerosa.
Hepatitis suppurans.	Hysteralgia purulenta.
Palpitatio apostematosa.	Mastodynia carcinomatosa.
Eclampsia traumatica.	Lumbago ab arthrocace.
Tussis phthisica.	Lumbago apostematica.
Dyspnœa a liene.	Ischias ex abscessu.
Dyspnœa traumatica.	Ptyalismus aphthosus.
Amphimerina tabidorum.	Proctalgia a fistula.
Tritæophya variolosa.	Proctalgia Brasiliensis.
Cephalitis traumatica.	Pudendagra carcinomatosa.
Carditis spontanea.	Angina suppuratoria.
Peripneumonia pthisicorum.	Pleurodyne ex abscessu.
Convulsio a capitis ictu.	Empyema a vomica.
Rigor a purulentia.	Empyema diaphragmatis.
Singultus purulentus.	Cataracta purulenta.
Dyspnœa a vomica.	Anosmia ab ozena.
Dyspnœa a stomacho.	Hemiplegia apostematosa.
Orthopnœa ab empyemate.	Lethargus pulmonicus.
Pleurodyne phthisica.	Hemicrania odentalgica.
Empyema a peripneumonie.	Ophthalmia elcoma.
Empyema mediastini.	Opthalmia fistulosa.
Empyema intercostale.	Odontalgia a parulide.
Amaurosis a synchysi.	Dysphagia tussiculosa.
Paraphonia ulcerosa.	Gastrodynia ulcerosa.
Syncope ab apostemate.	Hepatalgia apostematosa.
Hemicrania ocularis.	Nephtalgia purulenta.
Hemicrania purulenta.	Nephralgia mesenterica.
Opthalmia unguis.	Hysteralgia cancrosa.
Odontalgia cariosa.	Hysteralgia ex abscessu.
Dysphagia ulcerosa.	Mastodynia apostematosa.

Morbi purulenti.

Lumbago psoadica.
Ischias a carie.
Ptyalismus purulentus.
Ptyalismus a pædanchone.
Proctalgia a rhagadibus.
Pudendagra ab ulcusculis.
Hypochondriasis phthisica.
Agrypnia a pancreate.
Hæmoptysis a tuberculis.
Hæmatemesis a pancreate.
Dysenteria a vomica.
Diarrhœa purulenta.
Lienteria ulcerosa.
Tenesmus Indicus.
Tenesmus a carcinomate.
Epiphora ægilopis.
Coryza purulenta.
Anacatharsis phthisica.
Anacatharsis puriformis.
Pyuria renalis.
Pyuria a thorace.
Leucorrhœa ulcerosa.
Leucorrhœa syphilitica.
Galactirrhœa purulenta.
Gonorrhœa virulenta.
Ædopsophia urethræ.
Dysodia pulmonica.
Dysodia a tinea.
Tabes ulcerosa.
Tabes renalis.
Phthisis humida.
Phthisis asthmatica.
Anasarca purulenta.
Phlegmatia Malabarica.
Phlegmatia cruralis.
Hæmoptysis phthisica.
Stomacace purulenta.
Menorrhagia ulcerosa.
Vomitus ab ulcere.
Cœliaca purulenta.
Lienteria aphthosa.
Tenesmus ulcerosus.
Ephidrosis hectica.
Epiphora anchilopis.
Coryza virulenta.
Anacatharsis a vomica.
Dysuria nephralgica.
Pyuria vesicalis.
Pyuria a mesenterio.
Leucorrhœa fungosa.
Leucorrhœa carcinomatosa.
Gonorrhœa pura.
Otorrhœa purulenta.
Dysodia ozæna.
Dysodia ab otorrhœa.
Tabes a vomica.
Tabes apostematodes.
Phthisis sicca.
Phthisis scrophulosa.
Phthisis a vomica.
Phlegmatia ulcerosa.
Phlegmatia elephantiasis.
Ascites purulentus.
Ascites intercus.
Ischuria nephropyica.
Ischuria urethropyica.
Frambæsia Americana.
Syphilis venerea.
Tinea humida.
Lepra Asturiensis.
Elcosis variolosa.
Elcosis scrophulosa.
Gangræna omnis.
Hydrometra puriformis.
Ischuria cystopyica.
Malis cornupedum.
Frambæsia Guineensis.
Syphilis Polonica.
Tinea favosa.
Elcosis fistulosa.
Elcosis herpetica.
Elcosis hydropum.

CLASSIS DECIMA SEPTIMA.

MORBI ACRIMONIOSI;

Maladies acrimonieuses.

ACrimonia est in humoribus vel sanguine principiorum salinorum prædominium.

Principia salina sanguinis sunt vel acescentia vel alkalescentia, vel neutra ut muriatica; ast in sanguine vix unquam acor observatur nisi in morbis lacteis; acrimonia vero acida primarum viarum ad morbos saburrales attinet.

Hic itaque agitur de acrimonia alkalescente vel muriatica sanguinis & humorum, & huc referendi sunt morbi omnes virulenti, biliosi, necnon purulenti; horum quipiam *melancholici* a Veteribus habebantur, quo nomine intelligebant eos qui ab atra bile excitantur seu ab humore acri simul & viscido, tum in primis viis contento tum in massam sanguinis diffuso. Alii vero morbi acrimoniosi sunt cum sanguine seroso seu dissoluto, & illi morbi possunt vocari lixiviosi, quia fluidum multo sale saturatum pro principio agnoscunt: sed lixiviosi recidunt ad *purulentos* vel malignos a dissolutione, ut sunt *scorbutici*, *exanthematici*, *castrenses* &c.

Acrimonia cum siccitate & ardore, qualis post labores immodicos, itinera ætate suscepta, usum potum ardentium, condimentorum, ut salis, piperis, maxime si concurrant genus vitæ quod fornacum, ignis præsentiam exigit, ut ars coquorum, vitriariorum, fabrorum ferrariorum, chymicorum &c. curatur diluentibus, qualia sunt in acutis infusa ex foliis floribusque emollientibus, violæ, malvæ; potus nitrati, aqua pulli; emulsiones; limonatæ vegetabiles ac minerales, phlebotomia præmissa, ut calor, sitis, pyrexia contemperetur; necnon præmissa catharsi antiphlogistica ex tamarindis, cassia,

man-

manna. In chronicis jusculа ex pullo, ranis, carne vitulina, cum radicibus graminis canini, fragariæ, seminibus frigidis majoribus ac minoribus quibus pulli venter infarctus sit; serum lactis purum sero & mane per aliquot dies ad uncias xij haustum, aquæ acidulæ æstivo tempore per novem dies epotæ intra trihorium ad libras vj, vel pro potu ordinario ad libram j vel j & semiss. quotidie per mensem: balnea domestica præmissa catharsi antiplogistica per dies quindecim aut viginti, horis matutinis, in quibus per horam stet æger; & si maniacus æger fuerit balnea frigida functo ac frigida caput irrigetur.

Si acrimonia fuerit fine ardore aut cum sanguinis viscositate, pulsu tardo, duro, ut in melancholicis & hypochondriacis, massa sanguinis est diluenda sed simul resolvendo, adeoque jusculis addenda sunt folia ex plantis diureticis antiscorbuticis ut cichorio, endivia, sysimbrio, taraxaco, additis cancris fluviatilibus, millepedibus, ut viscositas sanguinis solvatur: martialia etiam parva dosi ptisanis vel jusculis addantur: aquæ acidulæ sale Galuberiano fœtæ, serum lactis succo plantarum prædictarum onustum, æstate balnea domestica, cælo sereno, rustico, exercitia moderata ut equitatio, deambulatio adhibenda sunt; nec enim acrimonia sanguinis e viscoso potest educi, nisi viscositas medicamentis & exercitio resolvatur; autumno vero jusculа ex testudinibus cum herbis nitrosis, lacte saponaceo turgidis; deinde vero lac asininum per mensem unum aut alterum usurpetur.

Huc referendi sunt omnes morbi virulenti, exanthematici, metastatici, biliosi, purulenti, & præterea

Morbi acrimoniosi.

Pruritus omnis.	Polydipsia hydrophobica.
Cephalæa ab acrimonia.	Satyriasis neogamorum.
Ophthalmia sicca.	Nymphomania salacitas.
Ophthalmia trachoma.	Nymphomania fervor uteri.
Pyrosis vulgaris.	Hæmaturia lateritia.
Hysteralgia pruriginosa.	Dysenteria alba.
Proctalgia intertrignosa.	Dysenteria atrabilaria.
Pudendagra pruriens.	Diarrhœa Chiliensis.
Pudendagra arsura.	Diarrhœa hypercatharsis.
Pica chlorosiantium.	Epiphora calida.
Boulimia canina.	Diabetes legitimus.
Boulimia esurigo.	Dysuria a diabete.
Boulimia ab acidis.	Dysuria primaria.
Gonorrhœa libidinosa.	Satyriasis venerea.
Gonorrhœa balani.	Satyriasis chronica.
Flatulentia nidorosa.	Nymphomania furibunda.
Chlorosis infantum.	Nymphomania pruriginosa.
Anxietas tibiarum.	Hæmaturia spuria.
Ophthalmia angularis.	Dysenteria a catharticis.
Ophthalmia pustulosa.	Melæna atrabilis.
Odontalgia hæmodia.	Diarrhœa febricosa.
Colica lactentium.	Lienteria spontanea.
Lumbago a satyriasi.	Epiphora ophthalmica.
Proctalgia tenesmodes.	Diabetes a vino.
Pudendagra gonorrhoica.	Dysuria herpetica.
Pica infantilis.	Dysuria venerea.
Pica antiscorbuticorum.	Gonorrhœa oneirogonos.
Boulimia cardialgica.	Flautolentia acida.
Boulimia addephagica.	Tabes rachialgica.
Polydipsia febrilis.	

CLASSIS DECIMA OCTAVA.

MORBI ORGANICI.

Maladies organiques.

Sunt illi qui ab organorum, seu partium solidarum, viscerum, glandularum evidenti dispositione, figura, magnitudine, tumore non inflammatorio nec purulento) demum luxatione, hernia, prolapsu dependent.

Differunt ab emphracticis quod emphractici supponant obstructionem seu obturationem canalis vitio fluidi crassi cujus transitus denegatur, organici vero supponuntur figuram, volumen, situm cujusdam visceris aut organi, non vero vitium fluidi; differunt a phlogisticis defectu inflammationis, a purulentis defectu suppurationis.

Morbi organici sunt diuturni & curatu difficillimi, nisi vitium organicum operatione chirurgica toli, queat: sic cordis auricularum, aortæ aneurysmata, tumores, ossificationes, polypi,

pi, vomicæ, medicamentis nullis, nulli diætæ cedunt; & cum ars chirurgica nihil præstare possit, morbi ab his principiis oriundi sunt immedicales, ut.

Morbi organici	Palpitatio.	Dyspnœa.
	Orthopnœa.	Pleurodyne.
	Syncope.	Lumbago.
	Cardialgia.	Dysphagia.
	Cardiogmus.	Dæmonomania.

Idem dictum esto de morbis a viscerum sarcomate, excrescentia, scirrho, cancro, glandulis; a graviditate quatenus illi tumores pondere pressione vicinas partes irritant.

Morbi organici	Dysphagia a sarcomate	Cardialgia scirrhosa.
	Colica a pancreate.	Colica mesenterica.
	Hepatalgia a sarcomate.	Hepatalgia Petitiana.
	Splenalgia sarcomatosa.	Nephralgia monstruosa.
	Nephralgia scirrhosa.	Hysteralgia cancrosa.
	Hysteralgia scirrhosa.	Mastodynia portentosa.
	Dyspnœa hydropneumonica.	Dyspnœa tuberculis.
	Dyspnœa ab hydatidibus.	Dyspnœa a vomica.
	Dyspnœa a liene.	Dyspnœa a carie.
	Dyspnœa rachitica.	Orthopnœa a pinguedine.
	Orthopnœa a bronchocele.	Orthopnœa cardiaca.
	Orthopnœa a lipomate.	Orthopnœa thymica.
	Orthopnœa polyposa.	Hydrothorax ab omento.
	Hydrothorax hydatidosus.	Cataracta omnis.
	Caligo a lupia.	Caligo a sarcomate.
	Caligo a cancro.	Caligo a pterygio.
	Caligo a pacheablepharosi.	Lumbago mesenterica.
	Proctalgia a mariscis.	Proctalgia a cancris.
	Pudendagra cancrosa.	Pudendagra a phimosi.
	Amentia a tumore.	Nausea a scirrho.
	Vomitus a steatomate.	Vomitus gravidarum.
	Vomitus a pancreate.	Vomitus ab hepate.
	Dyspermatismus refluus.	Dyspermatismus nodosus.
	Tabes ab hydrope.	Tabes a pericardio.
	Graviditas sarcoma.	Graviditas mola.
	Rachitis nodosa.	Amblyopia hydrophthalmica.
	Amaurosis scrophulosa.	Amaurosis venerea.
	Anosmia a polypo.	Anaphrodisia a mariscis.
	Paraplexia hydrorachitica.	Paraplexia ex gibbere.

Multi morbi pendent a partium vel ossearum vel mollium e suo loco dimotione.

Morbi organici	Caligo a ceratocese.	Caligo a staphylomate.
	Orthopnœa a gastrocele.	Asthma a gibbo.
	Dyspnœa a gastrocele.	Enuresis herniosorum.
	Ischuria a cystocele.	Ileus herniosus.
	Nausea a gastrocele.	Pudendagra herniosa.
	Pudendagra a parorchidio.	

CLASSIS DECIMA NONA.

MORBI VULNERARII;

Maladies vulneraires.

SEu qui a vulnere, fractura, ictu, contusione, &c., oriuntur; horum diagnosis est facillima; ut plurimum; symptomata vero pertinent artim ad dolores, qui eo diriores sunt quo plures nervi læsi sunt; quo instrumentum secans est asperius & lacerare potius quam secare aptum; post vulnera lacerata, puncturæ cutis, extremorum digitorum; nervorum & tendinum atrociores dolores excitant; ex his quandoque spasmi superveniunt; tertium genus symptomatum ad inflammationem pertinet, hinc tumor, tensio, rubedo, calor, dolor ut plurimum cum pyrexia; inflammatio vero vel resolvitur vel abit in suppuratum, vel de-

demum gangræna terminatur: ultimum genus symptomatum vulnera stipantium est sanguifluxus, qui eo major quo majora vasa transversim secta sunt, & sub pari diametro ter major est ex arteriis quam ex venis.

Vulnera sclopetaria cæteris sunt pejora, maxime ob vehementem quam inferunt toti corporis compagi succussionem, inde erethismus, vasorum constrictio per fascias aponeurosesque irritatas, hinc stases sanguinis gangrænæ excitandæ aptissimæ, quibus maxime nocent spirituosa, dolorem spasmum, gangrænam accelerantia.

Contusiones gangrænam facilius inducunt quam vulnera; imo si partibus mollibus ut abdomini inferantur, dum nulla sui in integumentis vestigia relinquunt, periculosas in vulneribus impressiones transmittunt; nam viscera undique contenta resistunt impetui & quæ magis resistunt ictibus ea magis patiuntur: actio enim reactioni æqualis est.

Morbi traumatici. { Pleuritis. Cephalitis. Carditis. Ephemera vulneraria. Phlegmone. Peripneumonia. Gastritis. Cystitis. Ecchymoma.

Morbi evacuatorii qui vulnera sequuntur, sunt

Morbi traumatici. { Hæmoptysis. Abortus. Vomitus sympathicus. Hematemesis aneurysmatica. Hæmaturia. Hepatirrhœa. Hæmatemesis traumatica.

Morbi convulsivi etiam plures inde oriuntur.

Morbi traumatici. { Trismus. Eclampsia. Tetanus. Convulsio. Epilepsia.

Ex ictibus capiti, medullæ spinali inflictis, oriuntur,

Morbi traumatici. { Amaurosis. Dysecœa. Amentia. Vertigo. Hemiplegia. Asphyxia. Apoplexia. Aphonia. Cophosis. Amnesia. Mutitas. Paraphonia. Carus. Rachialgia.

Ex vulneribus pectoris oriuntur,

Morbi traumatici. { Pleuritis. Hæmoptysis. Pneumatosis. Orthopnœa. Peripneumonia. Dyspnœa. Carditis. Empyema.

Abdomine vero contuso, vulnerato,

Morbi traumatici. { Cystitis. Hepatirrhœa. Abortus. Hæmatemis. Gastritis. Hæmaturia. Ascites.

In vulnerum curatione diæta æque tenuis est servanda ac in morbis inflammatoriis, & si gravia contusa penetrantia, primis diebus a jusculis abstinendum, & potus aquens tantum concedendus, phlebotomiæ, nisi æger a sanguifluxu debilitatus sit, sunt adhibendæ & sæpe repetendæ ut post operationes chirurgicas: expectanda etenim est pyrexia quam prævertere consultum est; ptisana herbarum vulnerariarum convenit, maxime si ecchiomosis adsit; positura sanguinis puris exitui commodior est servanda; dolores & spasmi phlebotomiis, emollientibus, solerti vulneris mundatione, peregrinorum corporum, ut frustulorum ossis, cruoris, puris, glandium plumbearum, &c. extractione, demum terebinthinæ in ovi vitello solutæ affusione ac narcoticis intus sumptis sedantur.

Si nervi vel tendinis punctura spasmi ansam præ-

præbeat, nec hæc symptomata prædictis auxiliis cedant, ad transversam nervi vel tendinis sectionem deveniendum est.

In vulneribus sclopetariis cavendum a spirituosis & calidis, quæ augent erethismum: emollientia; sedantia, & si adsit ecchymoma solers scarificatio gangrænam tutius prævertunt. Sanguifluxus e vulnere, si exiguæ arteriæ & venæ tusæ sint, permittendus ad arcendam inflammationem, si uberior sit linteo carpto cohibendus; aut si periculum urgeat arteria supra vulnus est comprimenda; si ea majuscula sit & puncta, transversim secetur, quo facto retracta angustabitur, lamina boleti igniarii mollis, vulgo *amadou* vulneri appressa fine incommodo sanguifluxum cohibebit, modo appressa teneatur, spiritus vini purus effusus cruorem coagulando & vasa crispando sanguinem sistet: sed e cavo pectoris abdominisve refluens sanguis non cohibendus est, quippe in tro collectus in tabum putridum mutaretur, sed phlebotomiis, diæta tenuissima, quiete mentis & corporis, maxime præcavendus.

Cætera ex scriptis *Heisteri*, *Platneri*, *Ludvigii*, aliisque eruantur: hic enim summa rerum cacumina attingere tantum animus est.

CLASSIS VIGESIMA.

MORBI EMPHRATICI;

Maladies d' obstruction.

Sunt illi qui pendent a canalium, vasorum, meatuum obstructione, immobilitate, imperforatione. Plurimi quidem stipantur tumore, scirrho, infarctuve viscerum, & ad organicos videntur referendi; verum organici pendent non a causa obturante canales, sed ex eo quod tumores, si adsint, alio quocumque modo noceant, ut gravando, irritando; & in hoc differunt ab emphracticis.

Aliæ sunt obstructiones evidentes, sensibus conspicuæ, ut pupillæ in cataracta; œsophagi in angina, alvi in constipatione, intestini in ileo hernioso; aliæ sunt obscuræ & vi ratiocinii, quandoque hypothetici deductæ; ut nervorum in paralysi, vasorum in febre, atque, si Neotericis quibusdam credamus, maxima pars morborum his obstructionibus debetur, hinc apparet quam fallax sit methodus aitiologica.

Emphraxis pendet vel a vitio fluidi transituri, vel a vitio canalis transeundi, vel demum a culpa principii moventis, sine quo nullus transitus seu nullus fluidi motus dari potest.

Medicus itaque obstructionem curaturus debet hujus causam prius indagare; sit verbi gratia menostasis seu catameniorum emansio vel suppressio: inquirendum est num uterus tono, rigiditate, dolore, spasmos constrictu sanguini fluxuro exitum deneget, in quo casu semicupia, vapores humidi, fomenta emollientia, anodyna, antispasmodica hanc obstructionem sublatura sunt, quam emmenagoga & calida-irritantia valent intendere aut in pejorem statum mutare.

Si sanguis non adsit superfluus, ut in nutricibus, convalescantibus, impuberibus, quæ valent catamenia movere aut uteri obstructionem reserare sunt analeptica, vires restaurantia. Si sanguis viscriditate peccet, tunc diluentia, moventia, emmenagoga vulgaria fluorem sanguini conciliabunt, & nullum erit ex ejus crassitie fluxuris catameniis impedimentum; ac demum si inertia, languor, mœror, debilitas principii vitalis in causa sit cur sanguis uteri vasa non sufficienter distendat, tunc exercitia, stimulantia, ambulatio, equitatio catamenia restituunt.

Sæpius vero plura principia concurrunt simul ad catamenia supprimenda, & tunc auxilia his vitiis impugnandis propria debent combinari; sic si sanguis sero destitutus, seu, ut ajunt, siccus concurrat cum solidorum strictura & tono majori; debent humectantia, diluentia cum anodynis maritari; si inertia principii vitalis cum plethora concurrat, tunc phlebotomia, quæ plethoram tollit, tollit & resistentiam principio vitali oblatam, unde ab hac sarcina liberatum hoc principium velocius faciliusque impellet sanguinem quoquoversum & specialiter in uterum. Si fluidorum crassities & viscositas gummosa concurrat cum vasorum atonia & laxitate, tunc utrique vitio medentur martialia, castoreum, resinæ fere omnes.

Hinc patet quantum illudant tyronibus, qui non satis distinctis ejusdem morbi principiis seriem formularum huic medendo destinant, quæ quantum in uno casu prosunt, tantum in altero nocere possunt: Nulla itaque est methodus quæ sine sedula principiorum & causarum investigatione, seu solida & certa theoria nos possit in tutam praxim manuducere; sed ante omnia inquirendum est nomen morbi, id est signa cuique ejus specierum propria; signorum enim illorum concursus ut speciem ita & ejus principium proximum a Medico debellandum determinat.

Morbi emphractici.

- Hectica infantilis.
- Tetartophya simplex.
- Tetartophya hepatalgica.
- Quartana splenetica.
- Quartana triplex.
- Palpitatio chlorotica.
- Hysteria emphractica.
- Cataracta antiglaucoma.
- Cataracta membranacea.
- Hectica chlorotica.
- Tetartophya splenalgica.
- Quartana legitima.
- Quartana duplex.
- Erratica vaga.
- Hysteria chlorotica.
- Cataracta vera.
- Cataracta glaucoma.
- Cataracta secundaria.

CLAS-

CLASSIS VIGESIMA PRIMA.

MORBI VERMINOSI

Maladies vermineuses.

QUæcumque insecta in corpore genita morbos inducunt; hi morbi vulgo a Medicis *verminosi* vocantur. Inter vermes proprie dictos novimus tantum gordium Medinensem, furiam infernalem, lumbricum strongylum, ascaridem vermicularem & lumbricoidem, fasciolam hepaticam & intestinalem, hirudinem medicinalem, tæniam solium, tæniam vulgarem, latam & caninam: Insecta illa sunt apoda, artubus ossibusque destituta & in corpore humano nidulantur.

Verum his affines sunt larvæ plurimorum insectorum volatilium; nam ova muscarum, v. g. ut papilionum, cum primum exclusa sunt, exhibent insecta vermiformia, vel apoda vel pedata, quæ post aliquot exuvias dimissas in volatilia mutantur, postquam sub forma nymphæ aut chrysalidis aliquandiu veluti mortua vixerint: insecta vero volatilia nos sæpe importune circumvolitant, os, nares, imo podicem, aures, ulcera, fistulas avidissime subeunt, quædam, ut œstri, pecorum corpora perfodiunt, & ibi ova sua deponunt, unde nascuntur tot larvæ in sinubus frontalibus caprarum & hominum, in auribus purulentis, in pustulis variolosis, in ulceribus neglectis quæ pertinent ad muscam carnarium, illæ enim larvæ, si in phiala vitrea aliquamdiu steterint, in has muscas mutantur: sunt œstri qui sinus frontales potissimum in ovibus subeunt, ut fasciola eorum ductum choledochum, & varenæ equorum stomachum in quo nidificant; ea omnia insecta vermibus satis affinia sunt, verum ex his nascuntur alia insecta alata a vermibus valde distincta.

Sub generico itaque licet improprio vermium nomine cætera insecta quæ hominibus intus nocent aut extus huc referimus, de quibus sigillatim consulendi veniunt *Andry* & *Le Clerc*, nec non J. B. Bianchi de morbosa generatione, ac præ omnibus *Equitis Linnæi Systema Naturæ*, & *de moxa insectorum dissertatio*.

Signa lumbricorum sunt consuetudo lumbricos ore vel ano ejiciendi, pruritus narium, alterutrius genæ fugax rubedo, dolores vagi vel mobiles abdominis, alvi laxitas noctu præsertim superveniens sed incostans, odor oris proprius, sensus titillationis quasi vermis ad œsophagum, tussis sicca, febris cum pulsu non raro inæquali, parvo, intermittenti, mutitas, caroticus affectus, convulsio, vomitus; sed hæc ultima signa cum rubedine fugaci genæ & tussi sicca sunt quandoque dentioni difficili communia sine lumbricis, adde famem seu esuriginem incostantem, faciei pallorem, fæces griseas, stridorem dentium, urinas turbidas; signa in tænia sunt prioribus non dissimilia, excepto quod in tænia laborantibus cardialgia, bulimia, esurigo, cum stomachus est cibis vacuus, frequentiores & majores sint, quod cucurbitini seu fragmenta tæniæ cum fæcibus excerni soleant, quæ titillationem aut pruritum podicis, non secus ac ascarides excitant: huc attinent

Morbi verminosi:

- Cardialgia.
- Nausea.
- Colica.
- Diarrhœa.
- Hectica.
- Purpura.
- Pleurodyne.
- Panophobia.
- Tetanus.
- Vomitus.
- Ileus.
- Bulimia.
- Dysenteria.
- Amphimerina.
- Pleuritis.
- Trismus.
- Eclampsia.
- Hysteria.
- Typhomania.
- Dæmonomania.
- Rheumatismus.
- Tussis.
- Mutitas.
- Atrophia.
- Scelotyrbe.
- Chlorosia.

Morbi vero qui ab aliis insectis dependent varii sunt pro sede quam ea occupant & pro diversitate insectorum.

Morbi verminosi:

- Phthiriasis a pediculis.
- Trichoma a pediculis.
- Hemicrania a larvis in sinubus.
- Scabies a sironibua & fasciolis.
- Malis a muscis.
- Malis a crinonibus.
- Malis a ricinis Americanis.
- Atrophia a crinonibus.
- Eclampsia ab ascaridibus.
- Tenesmus ab ascaridibus.
- Pudendagra ab ascaridibus.
- Erysipelas a vespis, apibus.
- Priapismus a cantharidibus.
- Pruritus a pediculis.
- Vertigo a larvis in sinubus.
- Otalgia a larvis.
- Herpes a sironibus & fasciolis.
- Malis a pulice Americano.
- Malis a dracunculis seu gordiis.
- Malis a furia.
- Pruritus a crinonibus.
- Tussis ab ascaridibus.
- Ischuria ab ascaridibus.
- Hæmatemesis ab hirudinibus.
- Dysuria a cantharidibus.

Ver-

Vermes e primis viis eliminantur vel enecantur: eliminantur per cathartica, potissimum sennam, rheum; emetica, ut ope tartari & vini stibiati, aceti scillitici, asari. Enecantur interventu plantarum quæ gaudent sapore amaricante fœtido, ut foliis & seminibus absinthiorum, præsertim absinthii santonici seu cinæ, scordii, tenaceti, santolinæ &c. ad scrupul. j. forma pulveris: omnia amara prosunt, ut succus aurantii amari, aloes, kinkina; olea omnia ad uncias ij sumpta, præsertim oleum nucis, amygdalarum, sal marinum, pulvis corallinæ, succus limonum, radix filicis maris, mori, decoctum hydrargyri in aqua pro potu; mercurius dulcis ad grana xv. præscripto mane cathartico, vespere injiciatur enema ex decocto passularum, ficuum, aliisque dulcibus ad inescandos lumbricos: aqua etiam frigidissima apud adultos: demum in debellanda tænia arcanum, *D. Herrenschwand nunc Regis Poloniæ Archiatri*; vel quod tutius & lenius est illud *D. Nouffre* quod possidet etiam *D. Pouteau Chirurgus Lugdunensis celeberrimus, dexterrimus*.

Quoad alia insecta quæ in diversis partibus nidulantur, ea decocto tabaci exitus admoto, pulvere hordei caustici, vulgo cevadille, litu mercurialis unguenti enecantur. Vide *curas speciales in locis Nosologiæ allegatis*.

Extractum rhei, aloes, a gran. iv. ad scrupul. j. pilulæ mercuriales a gran. vj. ad drachm. j. extractum juniperi ad dragm. ij. tinctura absinthii ad guttas xxx. vinum absinthii, ad unc. iv. quinta-essentia absinthii ad guttas xx. pilulæ Becheri ad scrupul. j.

CLASSIS VIGESIMA SECUNDA.

MORBI CALCULOSI;

Maladies calculeuses.

Sunt illi quos excitat vel fovet concretio terrea vel salino terrea vel resinosa in corpore humano latens; illæ concretiones fiunt in omnibus fere corporis humani partibus; in aure a cerumine indurato, unde dysecœa vel cophosis; circa dentes, unde labarium; in glandulis sublingualibus, colli, mesenterii a concreto muco scrophulosa; in cystide fellea ubi calculi sunt polyhedri ex stratis viridibus, luteis & nigrescentibus; in pulmone seu glandulis bronchialibus ubi tussim & dyspnœam creant; in stomacho ubi bezoartica nuncupantur; inde ea ex cystide fellea in intestina delabuntur, ubi ileum quandoque creant; in utero & circa pessaria intea vaginam, in articulis arthriticorum, & illi sunt cretacei, demum in renibus, ureteribus, vesica & glandulis urethræ frequentissimi sunt, & illi sunt vel cretacei vel lapidei & murales, atque vel arenulas, vel lapillos, vel majores calculos sphæroideos referunt hæc concrementa.

Concretum cerumen in canali auditorio soni transmissionem impedit, & vel aurisculpio foras educitur, vel aquis thermalibus, ut Bagnoliensibus injectis dissolvitur.

Calculi dentium ferramentis aptis auferuntur, illi dysodiam excitant, gingivarum accretionem impediunt, unde successu temporis dentes carnibus denudati labuntur, & in radice ob putredinem humoris hærentis cariosi evadunt; dentes dealbant acida vegetabilia, ut acetosa, tum fossilia, ut spiritus salis, sed dum lutum terreum his adhærens dissolvunt hæc acida, ipsi vitreæ parti dentium rodendo nocent maxime. Solus fragrarum usus calculum dentium dissolvit nec dentes flavos reddit.

Calculi seu tophi in geniculis enati (genicula voco loca ubi mutuo ossa articulantur) nodos articulorum excitant, unde ancyloses arthriticorum; hi calculi rupta cute demum foras sponte prorumpunt, curantur ut arthritis.

Calculi sublinguales, gutturales, dysphagiam, anginam, ptyalismum excitant; hi sectione chirurgica foras educuntur.

Calculi in bronchialibus glandulis enati multo frequentiores sunt, quidam diutissime gestantur sine noxa, quia non commoventur, alii vero hæmoptysim, phthisim, tussim producunt; his lac, aquæ thermales sulphureæ remedio sunt, quatenus horum expectorationem adjuvant.

A calculis hepaticis atrocia quandoque mala gignuntur, scilicet hepatalgia dirissima rachialgiæ affinis, prætee auriginem; juvant in his casibus juscula diluentia, aquæ acidulæ, saponaceæ, sapo ipsemet ad drachmas ij. quotidie deglutitus, balnea domestica, quibus demum ipsi calculi in intestina delabi queunt, unde foras per alvum ejiciuntur.

Calculi intestinales sunt ovis columbinis æquales aut majores, non aquæ innatant ut plures biliosi, ex albo flavescunt, & iisdem auxiliis eorum per intestina prolapsus juvatur. Vide *Ileum calculosum, vomitum bezoarticum &c.*

Frequentissimi omnium sunt calculi in viis urinariis enati, in quorum censu reponenda non sunt arenulæ tenuissimæ, quæ in matula concrescunt ad parietes, quoties urinæ acres; ardentes sunt, salinis principiis nimium saturatæ; hæ arenulæ rubræ sub digito crepitantes efformatæ sunt in matula; nec erant in corpore; verum sunt lapilli lentis, pisi, ciceris magnitudine, rubelli & durissimi, quos senes nephralgici, arthritici sæpius non sine dolore ejiciunt, sibique tumulum ædificare dicuntur; hi lapilluli raro gravem ischuriam inducunt; & difficillime si unquam dissolvuntur. Vide *Nephralgiam arenosam*.

Calculos majores renum & vesicæ quod attinet, illi vel sunt murales, sicci, durissimi, & vix ullum est lithontripticum quo dissolvantur: sola superest vel nephrotomia in certis circumstantiis tentanda, ut cum abscessus ad lumbos locum affectum indicat, vel cystitomia, lithotomia vulgo dicta, quæ hodie per apparatum

tum lateralem Monspelii feliciter instituitur. Si vero calculus sit vel omnino calcareus vel ex lapillulis duris cretaceo glutine coagmentatis factus; tunc eximia remedia sunt infusum ex drachma j. foliorum uvæ ursi in libra j. aquæ bullientis factum, & quotidie sumptum ad uncias vj. superbibendo jusculum emolliens: 2. usus quotidianus saponis vulgaris a drachm. ij ad iv. 3 lixivium ex aqua prima calcis vulgaris, quod remedium Ettmullero non erat ignotum, vel ex aqua prima calcis ostreorum, quod quotidie bibitur ab unc. vj. ad xij. per multos menses: de quibus vide eximium tractatum *Ill. Rob. VVhytt.* Novi puerulum cui bis extractus est e vesica calculus, quique iterum calculo vesicæ afficitur; itaque lithotomia principium morbi non eradicat quod præstant lithontriptica.

Morbi calculosi.

- Hectica a calculis.
- Convulsio nephralgica.
- Asthma pneumonodes.
- Amaurosis a calculo.
- Hemicrania nephralgica.
- Hepatalgia calculosa.
- Nephralgia arenosa.
- Dysphagia pharyngea.
- Hypochondriasis calculosa.
- Nausea nephralgica.
- Tenesmus calculosus.
- Ptyalismus a calculo.
- Dysuria calculosa.
- Syncope Lanzoni.
- Ischuria cystolithica.
- Ischuria uterolithica.
- Nephritis calculosa.
- Dyspnœa a calculis.
- Angina calculosa.
- Pselismus calculosus.
- Gastrodynia calculosa.
- Nephralgia calculosa.
- Nephralgia a pancreate.
- Hysteralgia calculosa.
- Hæmaturia calculosa.
- Ileus calculosus.
- Vomitus bezoarticus.
- Enuresis calculosa.
- Dysuria nephralgica.
- Phthisis calculosa.
- Ischuria nephrolithica.
- Aurigo calculosa.

CLASSIS VIGESIMA TERTIA.

MORBI SPASMODICI;

Maladies spasmodiques.

Omnis morbus ab anima dependens in corpore fit interventu contractionis musculatis, sive totus musculus, sive tantum quidam ejus lacerti aut fibræ quædam contrahantur; hæc contractio a libertate non dependens in statu morboso *spasmus* dicitur. Natura itaque in plurimis morbis spasmo utitur ad eliminandam vel corrigendam materiem morbificam, & quandoque per errorem, morositatem, pravam consuetudinem, inepte hos spasmos excitat sine præsentia materiæ morbificæ saltem Medicis cognitæ, ut in hystericis, hypochondriacis affectibus, doloribus, anxietate, agone mortis, profusis evacuationibus. Non mirum itaque si quidam Neoterici, ut *Gaudinius*, post Germanos maximam morborum partem spasmis tribuant.

Spasmos per sympathiam & sympathiæ leges explicare est obscurum, perobscurius exponere, ac in mechanices & hydraulices leges impingere: omnis spasmus est contractio musculatis violenta, adeoque pendet ab influxu violento fluidi nervei in musculos; requiritur in motu musculari vis impressa fluido nerveo multoties major vi musculi ipsius evidenti; nulla autem est vis motrix in homine præter eam quam animæ facultates exerunt, quæ musculos integros decurtet.

Licet Anatomici in membranis viscera involventibus fibras rubras non inveniant, inde non possumus inferre membranas illas vi musculari contrahi non posse, cum in morbis eas coarctari doceat observatio: dantur enim fibræ musculares albæ, ut in insectis fere omnibus haud dubium est, dantur itaque contractiones spasmodicæ membranarum viscera involventium, ut meningum, pleuræ, peritonæi, necnon vasorum excretoriorum; fibræ sanguiferorum, intestinorumque in cadaveribus albissimæ sunt, & ex his spasmis supprimuntur excretiones, secretiones, fiunt humorum metastases, fluidi nervei influxus in partes supprimuntur, inde morbi qui convulsivis omnino oppositi videntur, ut carus hystericus, mutitas, amaurosis spasmodica.

Horum morborum curatio difficillima, quia theoria obscurissima est; alii enim spasmi excitantur occasione plethoræ, ut a menostasi, & illi exigunt phlebotomiam; alii ab inanitione dependent in quibus phlebotomia valde noxia est, & adhiberi debent analeptica, cardiaca, spirituosa; quidam a dolore cientur & in is conveniunt anodyna, narcotica; plurimi a pathemate foventur & in his cephalica, fragrantia, aromatica, camphora, moschus, alkalina volatilia conferunt, necnon auxilia moralia quæ animam a tristibus ideis divertunt, in quo censu reponi debent ambulatio, rusticatio, equitatio, musica, monita philosophica, religionis præcepta quæ in chronicis, hystericis, hypochondriacis, melancholicisque morbis minime spernenda sunt.

In spasmodicis morbis quædam auxilia generalia conveniunt, quæ a principiis materialis morbi indicantur, uti emetica, cathartica cum saburra primarum viarum his ansam præbent;

bent ; anthelmintica cum verminosa est materia morbifica ; phlebotomia cum materia, febris vehemens, pulsus plenitudo suadent ; præter ipsa cum spasmi perseverant ad antispasmodica medicamina sic dicta deveniendum est, qualia sunt *in hysteria*.

Sal volatile succini a gran. x. ad xxx. Oleum succini ad gutt. xx.

Moschus a gran. ij. ad xx. vulgo ad gran. vj.

Camphora cum aliquot nitri granis ad gran. j - iij.

Aqua artemisiæ in qua camphoræ frustum accensum dein fuerit extinctum.

Pulvis castorei a gran. j ad xij Tinctura croci eadem dosi.

Tinctura castorei a gutt. xlj ad xl. Tinctura myrrhæ ad gutt. xv.

Tinctura succini a gutt. vj ad xx. Balsamus vitæ Hofmanni ad gutt. x.

Aqua menthæ, aqua generalis, aqua theriacalis, aqua Reginæ Hungariæ, aqua Carmelitarum, elixirium Garus a drachm. j ad iv.

Tinctura cinnamomi a scrupulo j ad drachm. ij.

Sal sedativum ad gran. xx.

Aqua rutæ, matricariæ, naphæ, melissæ simplex, ad unc. ij.

Sirupus de floribus aurantiorum, artemisiæ, balsami de Tolu ad unc. j - ij.

Balsamus Commendatoris de Perna, ad scrupul. j.

Lilium Paracelsi, ad guttas xl. Elixirium theriacale ad gutt. xx.

Pilulæ hystericæ, Pilulæ chalybeæ, a gran. vj ad scrupul. j.

Pulvis antispasmodicus, Pulvis de gutteta, Pulvis radicis valerianæ sylvestris, a gran. vj. ad scrupul. j.

Pulvis succini ad scrupul. ij. Aqua Luciæ ad gutt. vj.

Flores tiliæ, lilii convallium, gallii lutei, ad pugill. ij. in infuso theiformi, sero lactis &c. flores tunicæ, primulæ veris.

Ad odorandum aqua Luciæ, spiritus volatilis salis ammoniaci, sal volatile aromaticum oleosum, sal volatile aceti, aqua Carmelitarum, Reginæ Hungariæ.

In spasmis a dolore, pathemate anodyna.

Philonium Romanum, a scrupul. j. ad drachm. j.

Pilulæ de cynoglosso, a gran. iij ad x.

Theriaca cælestis, a gran. j ad xx.

Syrupus de Nymphæa, ad unc. j.

Theriaca Andromachi, Orvietanum, Mithridatum, Diascordium, a gran. x ad drachm. j.

Sal sedativum, ad gran. xx.

Laudanum liquidum, a gutt. iv ad xx & ultra pro assuetis.

Syrupus de karabe, syrupus de papavere albo, a drachm. j ad iv.

Moschus ad gran. x. Crocus ad gran. x. Camphora ad gran. ij iij.

Extractum hyoscyami albi ad granum semisse.

Extus semina anethi ; opium, camphora, castoreum, hyoscyamus.

In Epilepticis.

Pulvis foliorum aurantii ad gran. xx. Folia decocta ad manipul. semiss. pro duobus cyathis.

Radix valerianæ sylvestris pulveratæ ; ad drachm. j ; in decocto ad drachm. j - ij.

Radix pæoniæ in decocto, ad drachm. ij. dictamini ad drachm. ij.

Viscus quercinus ad drachm. ij in decocto.

Castoreum, ad gran. xij ; Cinnabaris artificialis, ad gran. xij.

Hepar lupi exsiccatum, ad drachm. j.

Flores tiliæ, gallii luthei &c. in potu theiformi.

Kinkina, ad drachm. j ter in die.

Flores hyperici in aceto infusi.

Spiritus aceti, ad cochlear j ter in hora.

CLASSIS VIGESIMA QUARTA.

MORBI ATONI;

Maladies d'atonie.

Laxitas seu atonia partium procedit a minori fibrillarum eas componentium cohæsione, sive fluidum ipsis specifice levius ipsis interpositum sit, unde tollitur proximitas ad cohæsionem necessaria, cum vis cohæsionis cubo proximitatis respondeat ; hinc laxitas corporis humani nimio calore resoluti, sive appressio mutua fibrillarum deficiat ob vasorum inanitionem sive fluidi ipsas distensuri defectum. Sic intelligimus ab alvi-fluxibus, sanguifluxibus, abstinentia laxari & debilitari vasa, tum totum corpus : verum sunt aliæ laxitatis causæ ad debilitatem referendæ, impetus fluidi nervei & sanguinis est causa canales distendens ; quippe fluidum duplo velocius vas flexibile trajiciens quadruplo fortius in ejus parietes agit, ergo inertia, languor, tarditas fluidi nervei nervis, tarditas sanguinis sanguiferis vasis atoniam & debilitatem conciliat.

Animæ pathemata vivida, cupiditates intensæ, fluido nerveo, proindeque sanguini proportionatam velocitatem impertiunt, unde liquet cur languente animo omnia debilitentur, laxentur, ut patet ex leipothymia, syncope a metu.

Humores quidam corporis humani ratione voluptatis quam fovent aut excitant, ut saliva suavi salito ferculi succo prægnata, ut semen prolificum diu retentum, hunc animi statum vividum, hos appetitus excitant, ergo & vires motrices sustinent ; his vero deficientibus languet anima, languet nativus totius naturæ erethismus qui vigorem animæ & corporis comitatur.

Nervorum obstructio, immeabilitas fluidi nervei est potissima paralyseos & immobilitatis musculorum causa ; an vero serum iners & pituita

tuita solo contactu nervis electricitatem aufert, a filiis ferreis electricitatis conductoribus? hoc suadet analogia fluidi nervei cum vapore electrico. An a pituita obstruantur pori nervorum? certe ligatis; compressis nervis, resolvi musculos appensos non dubium est: in tanta rerum obscuritate ignoramus quinam morbi causis internis tribuendi pertineant ad atonos, quinam ad emphracticos, ad sanguineos, serosos &c. licet sub eadem Classe, imo sub eodem genere militent.

Morbi atoni.

Morbi atoni.	Typhus exhaustorum.	Mutitas a narcoticis.
	Convulsio ab inanitione.	Paraphronia stertens.
	Tremor a debilitate.	Hemiplegia ab epilepsia.
	Hysteria menorrhagica.	Lethargus omnis.
	Claudicatio a debilitate.	Rheumatismus dorsalis.
	Amblyopia crepuscularis.	Lassitudo a fluxu.
	Amaurosis congenita.	Epidrosis syncopatica.
	Agheustia paralytica.	Abortus a laxitate.
	Cophosis a tympano laxo.	Enuresis infantum.
	Anæsthesia nascentium.	Leucorrhœa Americana.
	Anorexia exhaustorum.	Diplopia a debilitate.
	Asthenia abstinentium.	Tabes dorsalis.
	Anaphrodisia gonorrhoica.	Tabes nutricum.
	Syncope a phlebotomia.	Atrophia a ptyalismo.
	Mutitas surdorum.	Anasarca a fluxu.
	Hectica fluxuum.	Hemiplegia ab apoplexia.
	Convulsio ab onanismo.	Ecstasis resoluta.
	Tremor paralytodes.	Apoplexia serosa.
	Trismus diastrophe.	Lassitudo a labore.
	Scelotyrbe instabilis.	Amnesia a venere.
	Ambliopia absoluta.	Hæmoptysis a diapedesi.
	Amaurosis a narcoticis.	Diarrhœa aerasia.
	Paracusis VVillisiana.	Enuresis paralyticorum.
	Cophosis congenita.	Dyspermatismus apractodes.
	Anorexia paralytica.	Syrigmus a debilitate.
	Anorexia neophytorum.	Fabes sudatoria.
	Asthenia ab inanitione.	Atrophia nervosa.
	Syncope ab inanitione.	Atrophia ab alvi fluxu.
	Adipsia primaria.	Chlorosis a menorrhagia.

Auxilia atoniæ debellandæ apta sunt diversa pro diversitate principii a quo pendent; quæ pendet a laxiori fibrillarum cohæsione, quod ex partium mollitie cognoscitur & ex ignavia, vita sedentaria, abusu oleosorum, aere calidiori, balneorum usu pendet, exigit auxilia gymnastica: ut exercitium paulo validius constanter repetitum, sæpius pro viribus auctum, ut potissimum equitatio, venatio, rusticatio, frictiones ex pannis calidis, volatili aromate, succini fumo fœtis, balnea frigida æstate repetita, natatio, aer montanus, regio ventis austrinis minus exposita, frigida, usus vini generosi, ciborum aceto, succo limonum, sale conditorum; hæc in chronicis bene multis necessaria sunt. Apud omnes fere convalescentes hæc atonia viget, unde ipsis victum reficientem, aerem purum, exercitium viribus proportionatum suademus.

Si atonia ex sanguifluxibus seu ab inanitione & collapsu vasorum pendeat, indicantur auxilia diætetica chylum & sanguinem reparantia; si stomachi vires vigeant nec ulla saburra sit in primis viis, cremores oryzæ, hordei, lacticinia varra vires a sanguifluxibus exhaustas reficiunt, maxime si a diabrosi pendeant aut foveantur illi sanguifluxus, ut in menorrhagia ulcerosa, cancrosa, hæmoptisi phthisicorum; magna simul quies animæ & corporis requiritur, ne impetu sanguinis vasa nondum coalita dehiscant & novum sanguifluxum patiantur. Si alvifluxus perstiterint, vix unquam digestiones recte fiunt; illis itaque prospiciendum est per cathartica & stomachica, dein vero cibus conveniens & quantitate viribus proportionata concedendus est, offæ, panatellæ ova tremula genalitæ, decoctum album in his primaria sunt; jura ex carnibus semi assatis & taleolatim sectis, dum calent expressa jusculis addita succum eupeptum suppeditant; conveniunt etiam condimenta aromatica, cinnamomum, cortex citri, conditura ex aurantii Sinensibus, nuce, zingibere conditum; juvant nux moschata cujus pulvere jusculа condiuntur; vinum generosum Burgundiacum, Alicantium, aut Hispanicum aliud.

Si feminis profluvium quodvis morbo ansam dederit, ut in tabe dorsali, amnesia a venere, anorexia exhaustorum, lacticiniis, cremoribus jungenda sunt aphrodisiaca, ut chocolata cum vanilla, mosco, cremores ex salab addito ginseng, bulbi plurimarum orchi-

dum in cremorem decoquendo mutati vires proprius reficiunt: Huc pertinent morbi nutricum quas longior lactatio sæpe exhauit, unde tussis, phthisis.

Si a sero stagnante in ventriculis cerebri medulla spinali, nervorum laxitas procedat, catharticis, emeticis, diureticis illud foras est ducendum, vesicatoriis; fontanellis ad nucham tussis extus derivandum; sudores ope ammochasiæ, stupharum, balneorum, thermalium, prolicicndi; thermæ autem eligendæ calidiores saleque potissimum scatentes, ut Balerucanæ, in quibus si per pauca minuta steterit æger, ephemera vehemens excitatur sudore uberrimo intra horam solvenda, cui potissimum febri & sudori tribuenda plurimorum morborum hujusce prosapiæ sanatio.

Illæ eædem aquæ thermales epotæ stomachi & intestinorum atoniam, anorexiam, vomitum inde ortum sanant. Diarrhœas ab intestinorum atonia ortas pariter tollunt medicamenta tonica; stomachica, adstringentia, ut rheum, myrobalani, rhaponticum, &c.

Rheum, ad gran. vj. -- x: extractum thei, ad gran. xij.

Extractum juniperi, a scrupulo j. ad drachmam. j. kinkina ad scrup. ij.

Vinum absinthites, de kinkina, ab unc. j. ad iij.

Tinctura absinthii, a gutt. x. ad drachmam semissem.

Elixirium proprietatis, theriacale, Garus a guttis xx. ad drachm. ij.

Confectio de hyacintho, alkermes; theriaca, opiata Salomonis, ad drachm. j.

Tronchisci catechu simplices, cum cinnamomo, cum ambara.

Aqua cinnamomi, a drach. j. ad vj.; menthæ ad uncia iij.

Syrupus de cinnamomo, de cortice citri, de floribus aurantiorum, ad unc j.

Extus Epithemata ex frusto panis calido cum pulvere nucis myristicæ, cinnamomi, piperis, oleo nucis myristicæ, vino generoso.

Si vero nervorum adsit obstructio a causa physica, a lympha spissa & acri, materie arthritica, rheumatismali, tunc conferunt irrigationes, balnea, fotus ex aquis thermalibus sulphureis, Bagnolensibus, S. Laurentii, Barregiensibus &c. Juvant etiam mirifice electrisatio, commotio electrica, scintillis ex nucha & ex artu paralytico eductis, admoto identidem cono ferreo.

CLASSIS VIGESIMAQUINTA.

MORBI MORALES.

Maladies morales.

SUnt illi qui ab animæ facultatibus erronee agentibus dependent tanquam a suis principiis proximis, ut ab imaginatione, appetitu, voluntate, judicio vitiatis: tales morbi vocantur ab Anglis & *Ill. Lory morbi nervosi*, aliis *melancholici*, aut hypochondriaci, hysterici sine materia.

A prava consuetudine oriri plures morbos docet observatio: ruminationem voluntariam dein coactam in homine nuper observavit *D. de Nicolais*; morbos diversi generi a mœrore, tristitia, ut anorexiam, agrypniam quotidie observamus, & hanc mœstitiam ratione superari posse quis negat? a patriæ vel parentum effræni desiderio nostalgia, hectica & millena incommoda superveniunt, quæ sola spe adaucta repetendi patriam sublevantur. Datur melancholia multiplex, mania, paraphrosyne sine materie, que initio averti & sanari potuissent, si ægri animam a certis objectis removissent: novi certe plurimas eorumdem generum species esse humorales, sic nymphomania, satyriasis a feminis acrimonia oriuntur, sed dantur etiam mere morales, ut erotomania qua uxorem suam Numinis instar habebat eique thus offerebat *Aristoteles*, qua Principem Esthensem vix visu cognitam prosequabatur Poeta Tassus, ut Dulcineam Eques Hispanus, a romanensium fabularum lectione ortum ducebat.

Verum nec minus morales sunt morbi, etiamsi in origine voluntas non peccaverit. Nuper vidi mulierem quæ a duobus annis quotidie convellitur ex quo fulminis fragore fuit perterrita. Quot epileptici a terrore facti sunt? certe ex decem epilepticis sex & ultra huic principio morbum suum debent. Quot strabones alterutrius oculi usum amisere, quod meliori tantum oculo objecta cernere vel lumen alterutro oculo inspicere consueverunt? Antipathiæ effectus, qui ignorat? inde subita aphonia, convulsio, syncope & alia mira symptomata.

Morbi simulati singularem attentionem merentur & sæpius Medicos decipiunt. Milites, ut honestam licentiam impetrent, morbos sæpissime fingunt: Moniales, ut e monasteriis dimittantur, miros morbos simulant: puerulos etiam quadriennes, quinquennes, quod vix antea credidissem, novi qui epilepsiam simulabant, ita ut præscriptis flagris illico sanati sint, nec unquam eorum motivum hariolando nosse potui. Sunt qui morbos ut ajunt politicos, ut se a quodam munere, itinere eximant, vel ut alterius amorem tentent. Convulsiones fanaticorum cujuscunque Religionis, quis huic classi non annumeret? Hystericorum majorum iliadem pati apud plures mulieres decorum censetur, ut deli-

licatoria ingenii character, ita ut ipsas puderet non animo linqui aut non vomere ad illepidi carminis recitationem, ad passeris obitum non convelli.

Ita autem frequentia sunt horumce morborum, quos vapores vocant, exempla, ut chronicorum morborum dimidiam partem constituant.

Morbi morales.

Synochus tarantatus.	Melancholia omnis.
Tremor a pathemate.	Satyriasis omnis.
Epilepsia a terrore.	Hypochondriasis multiplex.
Hysteria multiplex.	Hæmatemesis simulata.
Strabismus Buffonii.	Gonorrhœa oneirogmos.
Hectica nostalgica.	Chlorosis amatoria.
Rigor a pathemate.	Orthopnœa ab antipathia.
Epilepsia simulata.	Anaphrodisia magica.
Trismus hypochondriacus.	Aphonia atonitorum a pathemate.
Strabismus myopum.	Astenia a pathemate.
Strabismus caligantium.	Carus a pathemate.
Mutitas proeretica.	Dysphagia a nausea.
Aphonia ab antipathia.	Mastodynia a terrore.
Hemiplegia simulata.	Diplopia a pathemate,
Leipothymia a pathemate.	Pica voluntaria.
Lassitudo a pathemate.	Nostalgia omnis.
Dystocia a pathemate.	Paraphrosyne a pathemates
Vertigo fugax.	Dæmonomania omnis.
Somnambulismus vulgaris.	Mania a pathemate.
Pica simulata.	Amnesia a pathemate.
Panophobia omnis.	Epiphora a pathemate.
Tarantismus omnis.	Agrypnia a pathemate.

Ut obscurissima est morborum moralium aitiologia, ita & difficillima sanatio & frustranea sæpe curatio.

Morbis animi obnoxii sunt aulici, qui fortuna lautiori utuntur & magnis simul curis exagitantur: *multi fateor*, ait *Baglivi*, *ob repletiones in morbos incidunt; sed multo plures ob animi pathemata, & potissimum si, aut patres familias, aut rei familiaris cura distenti, aut in dignitate constituti fuerint, aut in aula vivant*. Mercatores quorum fortuna labascit, puellæ quarum honos jacturam patitur, quæque virtutem colere prius assuetæ fuerunt, artifices, qui ab opinione plebis suum censum suasque divitias spectant qui ab invidis aut malevolis detrectantur; pejus etiam habent qui ea patiuntur infortunia quæ in amici sinu exponere pudor esset; hinc morbi plurimi, eo sanatu difficiliores, quo tarius a Medicis cognoscuntur quod originem: tales enim ægrotantes principium sui morbi vel non agnoscunt, aut Medicos ipsos celant cautissime.

Hystericæ, hypochondriaci, melancholici, qui animi affectus moderari nesciunt ob summam sensibilitatem cum infirmitate conjunctam, miserrimam vitam ducunt. Puellæ, v. g. amoris ignibus accensæ, inde chlorosim patientes, agrypnia, anorexia absumptæ. Qui laborant gravi animi pathemate conqueruntur s. de stomacho, de anorexia, oris amarore, flatibus; his si Medicus ignarus catharticis & emeticis repetitis obviam eat, ægritudo in pejus ruit, & hoc nimis familiare est Medicos in omnibus repletionem & saburram incusare.

Qui studio acrius incumbunt corpus suum debilitant & in morbos animi facile dilabuntur, nisi per intervalla otio, ambulatione, rusticatione, amicorum colloquio vires animi fractas resarciant; his agrypnia, anorexia, melancholia, macies similiaque mala superveniunt, quibus quies, balnea, diæta magis prosunt quam medicamina.

A pathematis oriundi morbi ante ipsis supervenientes, si acuti sunt, ut plurimum cæteris sunt multo periculosiores; a catharticis & phlebotomiis non mitescunt ut cæteri; symptomatis peregrinis, miris sunt stipati; & quamdiu viget animi pathema, tamdiu ægrum divexant: in illis vires sunt caute servandæ: medela blanda sit oportet; a nimia remediorum copia & vehementia abstinendum est: infelices illi ægri qui non ingeniosum sed bardum Medicum advocant quadam crassa theoria scholastica circumventum.

Desideratur, ut ait sagax *Baglivi*, historia morborum cuique pathemati supervenire solitorum; a mœrore diarrhœa, synochus, typhos; ab ira vehementi diarrhœa biliosa; a terrore, qualis in terræ motu, urbium obsidione, abortus, epilepsiæ, tertianæ, aliique morbi solent accedere, quos *Tolenius libro de terra motu* enumerat.

Curatio morborum moralium ab auxiliis moralibus potissimum est repetenda: animi fortitudo, prudentia, tranquillitas sunt potissima illorum remedia & præsidia sine quibus vana sunt medicamina, quæ vulgo exhilarantia, antimelancholica in pharmacopoliis venditantur; solum pharmacopolam exhilarant ut plurimum, exercitia tempestiva, migratio in exteras regiones, equitatio, rusticatio, usus musices, salta-

tionis ; lusus non lucri sed delectationis causa instituti, ægros curis, negotiis implicatos, si ab his abstinere possunt optime juvant ; si vero negotia momentosa sint, illa juxta prudentiæ leges prius componenda sunt. Si vero infortunii nulla sit medela, tunc forti animo religionis potissimum auxilio ea infortunia sunt sustinenda : indignatio enim, impotientia, animi dejectio morbos multo graviores efficiunt, nedum ipsis medeantur. In hujusmodi ægris curandis præstat Medicus qui remedia aut præcepta ea arte ac dicendi libertate proponit, qua ipsum ad patientiam & tranquillitatem componere & ad summam medicamentis præstandam fidem hortari valeat : ægri morbis animi dejecti, tanquam infantes, verbis, promissis, crepundiis duci se non raro patiuntur ; magna curationis pars est eorum animum erigere, spem sanitatis proximam facere, quod quidem in nostalgia quotidie cum successu factum videmus : qui enim morbo gravi a nostalgia laborant, si repetendorum penatum spes accesserit, illico melius habent, longo itineri sustinendo pares evadunt, quos antea vix evasuros putabant adstantes. Curam horumce morborum specialem videsis in singulis generibus, ut *melancholia*, *dæmonomania*, *hysteria*, *nostalgia*.

METHO-

METHODUS ANATOMICA
MORBORUM.

CLASSIS PRIMA.

Morbi cutanei universales.

ORDO I.

Morbi decolores.

Aurigo.
Chlorosis.
Melasicterus.
Phoenigmus.
Scorbutus.

ORDO II.

Morbi eruptivi calidi.

Pestis.
Variola.
Rubeola.
Miliaris.
Scarlatina.
Purpura.
Pemphygus.
Erysipelas.

ORDO III.

Morbi eruptivi apyreti.

Psydracia.
Essera.
Scabies.
Frambæsia.
Lepra.
Elephantiasis.
Syphylis.
Tinea.
Pruritus.
Herpes.

ORDO IV.

Morbi tumidi.

Polysarcia.
Pneumatosis.
Anasarca.
Phlegmatia.

ORDO V.

Morbi Tabidi.

Tabes.
Phthisis.
Atrophia.
Aridura.

ORDO VI.

Morbi intemperici.

Ardor.
Algor.
Ephemera.
Synocha.
Synochus.
Typhus.
Hectica.
Amphimerina.
Tritæophya.
Tetartophya.
Quotidiana.
Tertiana.
Quartana.
Erratica.

CLASSIS SECUNDA.

Morbi cutanei partiales.

ORDO I.

Morbi maculosi.

Leucoma
Vitiligo.
Ephelis.
Gutta rosea.
Nævus.
Ecchymoma.
Alopecia.
Gangræna.
Necrosis.

ORDO II.

Phymata.

Phlegmone.
Bubo.
Parotis.
Furunculus.
Anthrax.
Cancer.
Paronychia.
Phimosis.
Erythma.
Oedema.
Emphysema.
Scirrhus.
Sarcoma.
Condyloma.
Verruca.
Pterygium.
Hordeolum.
Bronchocele.

Exostosis.
Cancer.
Scrophula.
Rachitis.
Leontiasis.
Epinyctis.
Tarus.
Papula.
Pustula.

ORDO III.

Cystides.

Aneurysma.
Varix.
Hydatis.
Marisca.
Slaphyloma.
Lupia.
Hydarthrus.
Hydrorachitis.
Apostema.
Exomphalus.
Oscheocole.
Hydrocephalus.
Physocephalus.
Ascites.
Hydrometra.
Physometra.
Tympanites.
Meteorismus.
Ischuria.

ORDO IV.

Ectopia.

Exophthalmia.
Encephalocele.
Blepharoptosis.
Paraglosse.
Proptoma.
Exarthrema.
Loxorathrus.
Diastasis.
Lordosis.
Gibbositas.
Exania.
Exocyste.
Hysteroptosis.
Enterocele.
Epiplocele.
Gastrocele.
Hepatocele.
Splenocele.
Hysterocele.
Cystocele.
Parorchidium.

ORDO V.

Plagae.

Vulnus.
Punctura.
Excoriatio.
Contusio.
Fractura.
Fissura.
Ruptura.
Amputatura.
Ulcus.
Elcosis.
Malis.
Carcinoma.
Frambæsia.
Tinea.
Exulceratio.
Sinus.
Fistula.
Rhagas.
Eschara.
Caries.
Arthrocace.

CLASSIS TERTIA.

Morbi artuum.

ORDO I.

Morbi partium mollium.

Hemiplegia.
Paralysis.
Paraplexia.
Beriberia.
Tetanus.
Rigor.
Tremor.
Scelotyrbe.
Crampus.
Pandiculatio.
Rheumatismus.
Convulsio.
Anxietas.
Lassitudo.
Ischias.
Pernio.
Sarcoma clavus.
Paronychia.
Arthritis podagra.
Loxarthrus.
Exarthrema.
Exostosis.
Hydarthrus.
Phlegmatia.
Lordosis.
Contractura.
Aridura.
Claudicatio.
Carphologia.

ORDO III.

Morbi partium tendineo-ossearum.

Arthritis.
Ostocopus.

Ra-

Rachitis.
Claudicatio.
Contractura.
Exanthrema.
Loxarthrus.
Gibbositas.
Exostosis.
Paronychia.
Hydarthrus.
Lordosis.
Diastasis.

CLASSIS QUARTA.

Morbi Sexuum.

ORDO I.

Morbi genitalium communes.

Gonorrhœa.
Enuresis.
Dysuria.
Pyuria.
Ischuria.
Hæmaturia.
Diabetes.
Ædopsophia.
Anaphrodisia.
Pudendagra.
Ulcus venereum.
Condyloma ficus.
Condyloma porrum.
Condyloma thymus.
Verruca venerea.
Rhagas venerea.

ORDO II.

Morbi virorum.

Phimosis.
Parorchidium.
Oscheocele.
Priapismus.
Oedema penis.
Satyriasis.
Disperatismus.

ORDO III.

Morbi mulierum.

Abortus,
Dystocia.
Leucorrhœa.
Graviditas.
Hysteria.
Hysteroloxia.
Hysteroptosis.
Physometra.
Menorrhagia.
Nymphomania.

CLASSIS QUINTA.

Morbi sensum.

ORDO I.

Morbi oculorum: 1. interni.

Amaurosis.
Diplopia.
Suffusio.
Amblyopia.
Epiphora.
Vertigo.

2. externi.

Caligo.
Cataracta.
Exophthalmia.
Ophthalmia.
Hordeolum.
Pterygium.
Staphyloma.
Blepharoptosis.
Nystagmus.
Strabismus.
Apostema hypopyon.
Apostema synchysis.
Apostema onyx.
Ecchymoma palpebrarum.
Ecchymoma hypopyon.
Phlegmone oculi.
Sarcoma encanthis.
Sarcoma oculorum.

ORDO II.

Morbi aurium interni.

Cophosis.
Dysecœa.
Paracusis.
Syrigmus.
Otalgia.
Otorrhœa.
Proptoma auris.

ORDO III.

Morbi narium.

Anosmia.
Dysodia ozæna.
Paraphonia a polypo.
Coroza.
Hæmorrhagia.
Sarcoma narium.

ORDO IV.

Morbi oris.

Aphtha.
Ptyalismus.
Hypostaphyle.

Paraglosse.
Agheustia.
Psellismus.
Mutitas.
Adipsia.
Aphonia.
Paraphonia.
Polydipsia.
Stomacace,
Angina,
Cynanche.
Apostema parulis.
Odontalgia.
Caries dentium.
Dysphagia a labario.
Proptoma labii.
Pica.

CLASSIS SEXTA.

Morbi capitis.

ORDO I.

Externi.

Alopecia.
Trichome.
Tinea.
Hydrocephalus.
Physocephalus.
Phthiriasis.
Encephalocele.
Lupia testudo.

Colli.

Scrophula.
Catarrhus.
Bronchocele.
Angina.
Cynanche.
Trismus.
Obstipitas.

ORDO II.

Morbi capitis interni.

Mania.
Dæmonomania.
Melancholia.
Paraphrosyna.
Panophobia.
Phrenitis.
Cephalitis.
Agrypnia.
Amentia.
Amensia
Apoplexia.
Anæsthesia.
Carus.
Cataphora.
Catalepsis.
Batochus.
Ecstasis.
Lethargus.
Stupor.
Convulsio.
Eclampsia.
Epilepsia.
Ephialtes.
Hydrophobia.
Rabies.
Cephalæa.
Cephalalgia.
Hemicrania.
Tarantismus.
Antipathia.

CLASSIS SEPTIMA.

Morbi Pectoris.

1. externi.

Galactirrhœa.
Mastodynia.
Trismus.
Bronchocele.
Catarrhus.
Pleurodyne.

2. interni.

Rheuma.
Tussis.
Oscedo.
Singultus.
Dyspnœa.
Asthma.
Orthopnœa.
Hydrothorax.
Empyema.
Pleuritis.
Peripneumonia.
Pleurodyne.
Paraphrenesis.
Hæmoptysis.
Anacatharsis.
Phthisis,
Stertor.
Paraphonia.
Aphonia.
Anxietas.
Aphyxia.
Syncope.
Leipothymia.
Palpitatio.
Cardiogmus.
Carditis.
Asthenia.

CLASSIS OCTAVA.

Morbi Abdominis.

1. Externi.

Lumbago.
Rachialgia.

Exom-

Exomphalus.
Gastrocele.
Hepatocele.
Enterocele.
Epiplocele.
Splenocele.
Cystocele.
Erythema intertrigo.
Phisconia.
Hæmorrhois.
Proctalgia.
Exania.
Marisca.
Tympanites.
Ascites.
Physometra.
Hydrometra.
Meteorismus.
Bubo.

2. *Stomachi interni.*

Anorexia.
Bulimia.
Nausea.
Pica.
Pyrosis.
Gastrodynia.
Flatulentia.
Vomitus.
Hæmatemesis.
Gastritis.
Cholera.
Hypochondriasis.

3. *Intestinorum.*

Melæna:
Ileus.
Dysenteria.
Diarrhœa.
Hepatirrhœa.
Linteria.
Cœliaca.
Tenesmus.

4. *Hepatis.*

Scirrhus haptis.
Hepatalgia.
Aurigo.
Hepatis melasicterus.

5. *Lienis.*

Splenalgia.
Splenitis.

6. *Renum.*

Nephralgia.
Nephritis.
Ischuria falsa.
Pyuria.

7. *Vesicæ.*

Cystitis.
Diabetes.
Enuresis.
Pyuria.
Dysuria.
Ischuria.

8. *Epiploi.*

Epiploitis.
Phisconia.

CLASSIS NONA.

Morbi ætatum.

ORDO I.

Morbi Juvenum.

Vitia.

Hydrorachitis, spina bifida.
Pædarthorace omnis.
Erythema intertrigo.
Erythema pernio.
Exania ab alvi fluxu.
Exomphalus aqueus.
Enterocele umbilicalis.
Enterocele inguinalis.
Bubo crescentium.
Parorchidium omne.
Paraglosse omnis.
Phimosis vera.
Phimosis circumligata.
Hydroa sudamen.

Febres.

Hectica infantilis.
Hectica nostalgica.
Hectica verminosa.
Hectica scrophulosa.

Phlegmasiæ.

Variola omnia.
Rubeola omnis.
Aphtha lactucimen.
Cephalatis siriasis.
Cynanche gangrænosa.

Spasmi.

Convulsio febrilis.
Convulsio ab hydrocephalo.
Convulsio verminosa.
Eclampsia verminosa.
Eclampsia a dentitione.
Eclampsia ab hydrocephalo.
Scelotyrbe chorea Viti.
Ephialtes stomachica.
Ephialtes verminosa.
Tetanus verminosus.
Trismus nascentium.
Trismus verminosus.
Strabismus omnis.
Claudicatio rachitica.

Anhe-

Anhelationes.

Asthma a gibbo.
Dyspnœa rachitica.
Pleurodyne verminosa.
Sternutatio rubeolosa.
Tussis ferina.
Tussis a dentitione.
Singultus a gula.

Debilitates.

Anæstesia nascentium.
Anæsthesia hydrorachitica
Asthenia ab hydrocephalo.
Asthenia infantum.
Carus verminosus.
Carus ab hydrocephalo.
Amblyopia luscorum.
Anorexia Neophytorum.
Mutitas a glossolysi.
Mutitas surdorum.
Mutitas elinguium.
Psellismus omnis.

Dolores.

Agrypnia a dolore.
Agrypnia a crinonibus.
Anxietas a fasciis.
Cardialgia verminosa.
Cardialgia lactentium.
Catarrhus rubeolosus.
Colica meconialis.
Colica lactentium.
Dysphagia a freno.
Gastrodynia saburralis.
Odontalgia dentitionis.
Ophthalmia scropulosa.
Ostocopus ab orthopnœa.
Proctalgia ab exania.
Pruritus pedicularis.

Vesaniæ.

Bulimia verminosa.
Bulimia esurigo.
Bulimia addephagia.
Nostalgia omnis.
Panophobia verminosa.
Pica infantilis.

Fluxus.

Diarrhœa acrasia.
Diarrhœa variolosa.
Diarrhœa verminosa.
Diarrhœa lactentium.
Dysuria calculosa.
Enuresis infantum.
Enuresis calculosa.
Flatulentia acida,
Flatulentia infantilis.
Vomitus lacteus.
Vomitus a saburra.
Vomitus a dentitione.
Vomitus verminosus.
Ileus verminosus.
Hæmorrhagia plethorica.
Dysodia ab otirrhœa.
Dysodia a tinea.

Cachexiæ.

Atrophia lactentium.
Atrophia rachitica.
Atrophia a crinonibus.
Atrophia verminosa.
Aurigo neophytorum.
Chlorosis infantum.
Chlorosis verminosa.
Elcosis variolosa.
Hydrocephalus omnis.
Malis a crinonibus.
Phthiriasis pedicularis.
Phisconia mesenterica.
Rachitis nodosa.
Rachitis Britannica,
Scrophula vulgaris.
Scrophula fugax.
Scrophula mesenterica.
Tinea omnis.
Tabes mesenterica.
Tympanitas verminosus.

ORDO II.

Morbi Senum.

Vitia.

Herpes omnis.
Marisca omnis.
Oedema flaccidum.
Gibbositas omnis.
Condyloma clavus.
Varix tibiarum.
Oscheocele aquosa,
Enterocele omnis.
Epiplocele omnis.
Hysterocele omnis.

Febres.

Typhus carcerum.
Hectica cachectorum.
Tetartophya simplex.
Quartana omnis.

Spasmi.

Spasmi.

Contractura omnis.
Tremor omnis.
Claudicatio a dolore.
Rigor catarrhalis.
Hysteria emphractica.
Tussis catarrhalis.
Tussis asthmatica.
Dyspnœa rachitica.
Asthma humidum.
Asthma arthriticum.
Asthma catarrhale.
Orthopnœa pseudoperipneumonia.
Rheuma catarrhale.

Debilitates.

Cataracta omnis.
Caligo a rhytidosi.
Caligo a nephelide.
Amblyopia proximorum.
Amaurosis multiplex.
Dysecœa senilis 4.
Dysecœa a tuba obstructa.
Paracusis barycoia
Cophosis multiplex.
Anaphrodisia multiplex.
Psellismus a labario.
Paraphonia stertens.
Paralysis serosa.
Hemiplegia ex apoplexia.
Hemiplegia arthritica.
Paraplexia multiplex.
Asthenia cachectica.
Asthenia ab inanitione.
Cataphora somnolentia.
Cataphora coma.
Cataphora arthritica.
Carus spontaneus.
Apoplexia multiplex.

Dolores.

Arthritis multiplex.
Rheumatismus arthriticus.
Catarrhus benignus.
Pruritus arthriticus.
Algor externus.
Algor internus.
Cephalæa arthritica.
Ophthalmia trachoma.
Nephralgia arenosa.
Nephralgia calculosa.
Nephralgia hæmorroidalis.
Hysteralgia calculosa.
Lumbago rheumatica.
Ischias multiplex.
Proctalgia ex mariscis.
Proctalgia ab exania.

Vesania.

Syrigmus multiplex.
Hypochondriasis melancholica.
Amentia senilis.
Amentia ex siccitate.
Amnesia senilis.
Agrypnia arthritica.

Fluxus.

Hæmaturia calculosa.
Hæmorrhois moderata.
Vomitus pituitosus.
Ileus a buboncele.
Tenesmus a scybalis.
Epiphora multiplex.
Anacatharsis asthmatica.
Enuresis hernioforum.
Enuresis paralyticorum.
Dysuria hæmorrhoidalis.
Dysuria a caruncula.
Dispermatismus aphractodes.
Dyspermatismus serosus.
Dyspermatismus cachexiæ.
Atrophia senilis.
Ischuria multiplex.
Scabies herpetica.
Gangræna senilis.
Elcosis scorbutica.
Scorbutus vulgaris.
Ascites serosus.
Phlegmatia ulcerosa.

TABLE

TABLE

Des Noms François des Maladies.

Abscès, Apostema.
Accouchement, v. Abortus, Dystocia.
Aohore, Tinea.
Affection. scorbutique, Stomacace.
Agitations, Anxietas,
Aigreurs, v. Flatulentia acida.
Alopècie, Alopecia.
Alteration, Polydipsia.
Amaigrissement, Tabes, Atrophia.
Amblyopie, Amblyopia.
Amertume, v. Anorexia biliosa. Vomitus biliosus.
Ampoule, Phlyctæna, Pemphygus, Hydrua.
Anasarque, Anasarca, Phlegmatia.
Aneurysma, Aneurysma, Cardiogmus.
Angine, Angina, Cynanche.
Angoisse, Anxietas.
Antipathie, Antipathia.
Antracose, Anthrax.
Anxietè, Anxietas.
Aphonie, Aphonia.
Aphthes, Aphtha.
Apoplexie, Apoplexia. Carus.
Ardeur, Ardor, Dysuria.
Ascarides, vid. Tenesmus.
Ascites, Ascites.
Asphyxie, Asphyxia.
Assode, v. Tritæophya.
Assoupissement, Coma, Cl. VI.
Asthme, Asthma.
Atrophie, Atrophia.
Avant cœur, v. Pestis.
Avives, Angina.
Avortement, Abortus.

Bâillement, Oscedo.
Bave, Ptyalismus.
Bègayement, Psellismus.
Berluè, Suffusio.
Bèvue, Diplopia.
Bile rèpandue, Aurigo.
Blessure, Abortus, Vulnus.
Boiteux, v. Claudicatio.
Borgne, Amaurosis, Caligo, Cataracta.
Bosse, Gibbositas.
Bouffissure, Anasarca, Phlegmatia, Oedema.
Bouillonnement. Ardor.
Boulimie, Bulimus.
Bourdonnement. Syrigmus.
Boursoufflure, Emphysema.
Bouton, Papula, Phyma.
Bredisseure,
Bruissement, Syrigmus.
Bruture, v. Erythemr.
Bubon, Bubo.
Bubonocele, Enterocele, Epiplocele.

Cachexie, Cachexia, Chlorosis.
Cacochymie, Cachexia.
Cacophonie, Paraphonia.
Caigneux, v. Lordosis, Diastasis, Rachitis.
Cal, v. Condyloma.
Calenture, v. Phrenitis, Paraphrosyne.
Calcul, v. Dysuria, Nephralgia, Nephritis. Hepatalgia &c.
Cancer, Cancer, Carcinoma.
Carcinome, Carcinoma.
Cardialgie, Cardialgia.
Carie, Caries,
Carreau. Physconia.
Cataplesie. Catalepsis.
Cataphore, Cataphora.
Catarrhe, Catarrhus.
Cephalalgie, Cephalalgia.
Cephalèe, Cephalæa.
Chancre, Aphtha, Ulcus, Carcinoma.
Charbon, Anthrax.
Charte, Rachit's.
Chassie, v. Epiphora, Opthalmia.
Chaudepisse, Gonorrhœa.
Chauvetè, Alopecia,
Chique, v. Malis.
Chlorose, Chlorosis.
Cholera morbus. Cholera,
Chute, v. Ecchymoma.
Chute de la luette, Hypostaphy.
Chute de la matrice, Hysteropia.
Chute du fondement. Exania.
Claveau, Clavèe, Malis.
Cloche, Phlyctæna, Claudicatio.
Clou, Hemicrania, Staphyloma, Furunculus.
Cochemar, Ephialtes.
Cœliaque, Cœliaca.
Colique, Colica.
Colique de Poitou, Rachialgia.
Colique du foye, Hepatalgia.
Colique renale, Nephralgia.
Colique uterice, Hysteralgia.
Colique de miserere, Ileus.
Colique d'estomac, Gastrodynia.
Condylome, Condyloma.
Consumption, Tabes, Phthisis.
Constipation, v. Tenesmus.
Contracture, Contractura.
Contusion, Contusio, Ecchymoma.
Convulsion, Convulsio.
Coqueluche, Catarrhus.
Cor, Condyloma.
Corpulence, Polysarcia.
Coup de soleil, Cephalalgia, Asphyxia.
Coup, de sang, Apoplexia, Phrenitis.
Coup de vent, Pleuritis, Catarrhus.
Courbature, Lassitudo, Rhematismus.

Cou-

Couronne de Venus, Gutta rosea.
Cours de ventre, Diarrhœa, Alvi fluxus.
Courte-haleine, Dyspnœa.
Crachement, Ptyalismus.
de sang, Hæmoptysis.
de pus, Phthisis, Anacatharsis.
Crampe, Crampus.
Cremason, Pyrosis.
Crête, Condyloma.
Crinons, vid. Malis.
Croissants, Bubo.
Croute de lait, Tinea.
Crudité, v. Nausea, Vomitus, Anorexia, Cardialgia &c.
Crystalline, v. Oedema.
Cucurbitins (vers) v. Nausea, Bulimia.
Cyrons, v. Hordeolum.

Danse de S. Guy, Scelotyrbe.
Dartre, *Dertre*, Herpes.
Défaillance, Leipothymia, Cardialgia.
Dégout, Anorexia, Apheustia.
Délire, Paraphrosyne, Delirium.
Démangeaison, Pruritus, Scabies, Lepra.
Démence, Amentia.
Dentition, v. Odontalgia.
Dépot, Apostema.
Descente, Proptoma, Exania, Enterocele &c.
Détorse, Exarthrema.
Dévoyement, Diarrhœa.
Diabetes, Diabetes.
Diarrhée, Diarrhœa.
Dislocation, Exarthrema.
…isterſion, v. Trismus.
Douleur, Dolor, Cl. VII.
d'estomac, Gastrodynia.
des dents, Odontalgia.
d'oreille, Otalgia.
Dragon, v. Malis.
Drapeau, vid. Pterygium.
Dureté d'oreille, Dysecœa.
Durillon, Condyloma.
Dyssenterie, Dysenteria.
Dysurie, Dysuria.

Ebrouement, Apomyttosis.
Echauboulure, Hydroa.
Echauffement, Gonorrhœa, Tenesmus, Constipatio, Polydipsia.
Ecchimose, Ecchymoma.
Ecorchure, Excoriatio.
Ecoulement de lait, Galactirrhœa.
Ecoulement de semence, Gonorrhœa.
Ecrouelles, Scrophula.
…lematie, Phlegmatia.
…leme, Oedema.
Effort, v. Hernia, Vomitus, Pleuritis. Lumbago
Emphysème, Empysema.
Empyème, Empyema.
Encanthis, Sarcoma.
Enchifrenement, Coryza.
Enflure, v. Phymata, Oedema.

Engelure, Erythema pernio.
Engourdissement, Stupor, Anæsthesia.
Enrouement, Paraphonia.
Entorse, Exarthrema.
Envie, Nævus, Pica.
Eparvin, Exostosis.
Ephelides, Ephelis.
Ephemere, Ephemera.
Epiale, v. Amphimerina.
Epilepsie, Epilepsia.
Epian, Frambœsia.
Epine venteuse, Arthrocace.
Epreinte, Tenesmus, Colica. Dysenteria.
Epuisement, Asthenia, Syncope, Atrophia.
Eraillement, Blepharotosis.
Ereintement, Lumbago.
Ergot, Necrosis.
Escare, Eschara.
Esquinancie, Cynanche.
Eternuement, Sternutatio.
Etourdissement, Vertigo, Cephalalgia.
Etranguillon, Dysphagia, Cynanche.
Evanouissement, Syncope.
Excroissance, vid. Class. I.
Exomphale, Exomphalus.
Exostose, Exostosis.
Expectoration, Anacatharsis.

Faim-canine, Bulimia.
Faim vale, Syncope.
Farcin, Scrophula.
Fausse couche, Abortus.
Felure, Fissura.
Feu Persique. Erythema.
S. Antoine, Necrosis, Erythema.
volage, Erythema.
Fic, Condyloma.
Fièvre, Febris, Class. 2.
ardente, Tritæophya.
bilieuse, Tritæophya.
cacochimique, Synochus.
catarrheuse, Amphimerina.
colliquative, Tabes, Phthisis.
continue, Class. 2.
épiale, Amphimerina.
éruptive, Exanthematica.
érysipelateuse, Erysipelas.
inflammatoire, Class. 3.
intermittente, Class. 2.
lente, Hectica, Tabes.
maligne, Typhus.
miliaire, miliaris.
petechiale, purpura.
pourprée, purpura.
putride, Amphimerina, Synochus.
quartaine, quartana.
Fièvre remittente, Class. 2.
rouge, Scarlatina.
scarlatine, Scarlatina.
tierce, tertiana.
Filet, Dysphagia. Psellismus.
Fistule, Fistula.

Fleurs

d'este-

d'estomac, Cardialgia, Anasarca.
de tete, Cephalalgia.
aux yeux, Ophthalmia.
de gorge, Cynanche, Angina.
Malacie, Pica.
Maladie noire, Mælena.
pèdiculaire, Phthiriasis.
imaginaire, Hypochondriasis.
Manie, Mania.
Marasme, Atrophia.
Mèlancholie, Melancholia.
Membre retirè, Contractura, Ankilosis.
Mètèorisme, Meteorismus.
Meurtrissure, Contusio.
Migraine, Hemicrania.
Miliare, Miliaris.
Miserere, Ileus.
Morphèe, Vitiligo.
Morpions, v. Pruritus.
Morsure, v. Punctura, Hydrophobia.
Mue, Paraphonia. Alopecia.
Mule, Erythema pernio.
Mure, Condyloma, Encanthis.
Mutitè; Mutitas.
Nausèe, Nausea.
Nephretique, Nephritis, Nephralgia.
Nerfs foibles, Asthenia, Paralysis.
Noctambules, Somnambulismus.
Noli me tangere, Carcinoma.
Nouage, *Nouere*, Rachitis.
Noyes, v. Asphixia.
Nuage, v. Leucoma, Nephelium.

Obstructions, v. Class. X.
Odontalgie, Odontalgia.
Oedeme, Oedema.
Ombrage, Leocoma.
Ongles; Ophthalmia.
Oppression, v. Class. V.
Oreillons, Parotis.
Orgeolet, Hordeolum.
Orthopnèe, Orthopnoea.
Oubli, Amnesia.
Ouie trouble, Paracusis.
Ozène, Dysocia.

Pâles couleurs, Chlorosis.
Palpitation, Palpitatio.
Panari, Paronychia.
Paralysie, Paralysis.
Paraphrenesie. Paraphrenitis.
Paraphymosis. Phymosis.
Paraplegie, Paraplexia.
Paresse du ventre, v. Tenesmus.
Parotide, Parotis.
Pasme, Tetanus.
Passion cœliaque, Cœliaca.
histerique, Hysteria.
hypochondriaque, Hypochondriasis.
iliaque, Ileus.
bovine, Malis.
Pendus, v. Asphixia.
Peripneumonie, Peripneumonia.

Perle, Leucoma.
Perte d'appetit, Anorexia.
de gout; Agheustia.
d'odorat, Anosmia.
de sang, Hæmorrhagia.
blanche, Leucorrhœa.
Pesanteur d'estomac, Gastrodynia.
de tète, Cephalalgia.
Petechies, Purpura.
Petite-vèrole, Variola.
Phlegmon, Phlegmo.
Phlyctène, Phlyctæna.
Phrenesie, Phrenitis.
Phthisie, Phthisis.
Phymosis, Phymosis.
Pièds enflès, Phlegmatia.
Piè-bot, Lordosis; Diastasis.
Pierre, Nephritis, Dysuria &c.
Pituite, Vomitus, Anacatharsis, Ptyalismus.
Playe, Classis I. Ordo 7.
Pleurèsie, Pleuritis.
Plique, Trichoma.
Plomb, Asphixia.
Pneumatocele, Oscheocele.
Podagre, Arthritis,
Poil, Mastodynia.
Point de cotè, Pleurodyne.
Poirreau, Condyloma, Verruca.
Pollution, Gonorrhœa.
Polype, Sarcoma, Palpitatio.
Poulain, Bubo.
Pourpre, Purpura.
Pousse, Asthma.
Priapisme, Priapismus.
Prurit, Pruritus.
Ptyalisme; Ptyalismus.
Puanteur, *Punaisie*, Dysodia.
Pulmonie, Phthisis.
Pustule, Pustula.

Quartaine, Quartana.
Quinte, Tussis paroxysmus.
Quotidienne, Quotidiana.

Rache, Tinea.
Rage, Hydrophobia, Rabies.
Ralle, *Raïlement*, Paraphonia.
Rapport, Flatulentia.
Rateleux, v. Splenalgia.
Relachement de l'anus, Exania.
Reprise, Accessus, Paroxysmus.
Retention d'urine, Ischuria.
Rheumatisme, Rheumatismus.
Rheume, Rheuma.
Ricquets. Rachitis.
Ris Sardonique, Trismus.
Ronflement, Paraphonia.
Rot, Flatulentia.
Rougeole, Rubeola.
Rougeur, Erythema.
des yeux Ophthalmia,
Rousseur, Ephelis.
Rupture, Ruptura.

Saigne-

INDEX

INDEX
NOMINUM GENERICORUM,
SPECIFICORUM & SYNONYMORUM &c.

Numerus Romanus Tomum, Arabicus vero paginam indicant.

Exostosis.
Cancer.
Scrophula.
Rachitis.
Leontiasis.
Epinyctis.
Tarus.
Papula.
Pustula.

ORDO III.

Cystides.

Aneurysma.
Varix.
Hydatis.
Marisca.
Staphyloma.
Lupia.
Hydarthrus.
Hydrorachitis.
Apostema.
Exomphalus.
Oscheocele.
Hydrocephalus.
Physocephalus.
Ascites.
Hydrometra.
Physometra.
Tympanites.
Meteorismus.
Ischuria.

ORDO IV.

Ectopia.

Exophthalmia.
Encephalocele.
Blepharoptosis.
Paraglosse.
Proptoma.
Exarthrema.
Loxorathrus.
Diastasis.
Lordosis.
Gibbositas.
Exania.
Exocyste.
Hysteroptosis.
Enterocele.
Epiplocele.
Gastrocele.
Hepatocele.
Splenocele.
Hysterocele.
Cystocele.
Parorchidium.

ORDO V.

Plagae.

Vulnus.
Punctura.
Excoriatio.
Contusio.
Fractura.
Fissura.
Ruptura.
Amputatura.
Ulcus.
Elcosis.
Malis.
Carcinoma.
Frambaesia.
Tinea.
Exulceratio.
Sinus.
Fistula.
Rhagas.
Eschara.
Caries.
Arthrocace.

CLASSIS TERTIA.

Morbi artuum.

ORDO I.

Morbi partium mollium.

Hemiplegia.
Paralysis.
Paraplexia.
Beriberia.
Tetanus.
Rigor.
Tremor.
Scelotyrbe.
Crampus.
Pandiculatio.
Rheumatismus.
Convulsio.
Anxietas.
Lassitudo.
Ischias.
Pernio.
Sarcoma clavus.
Paronychia.
Arthritis podagra.
Loxarthrus.
Exarthrema.
Exostosis.
Hydarthrus.
Phlegmatia.
Lordosis.
Contractura.
Aridura.
Claudicatio.
Carphologia.

ORDO III.

Morbi partium tendineo-ossearum.

Arthritis.
Ostocopus.

Ra-

Rachitis.
Claudicatio.
Contractura.
Exarthrema.
Loxarthrus.
Gibbositas.
Exostosis.
Paronychia.
Hydarthrus.
Lordosis.
Diastasis.

CLASSIS QUARTA.

Morbi Sexuum.

ORDO I.

Morbi genitalium communes.

GOnorrhœa.
Enuresis.
Dysuria.
Pyuria.
Ischuria.
Hæmaturia.
Diabetes.
Ædopsophia.
Anaphrodisia.
Pudendagra.
Ulcus venereum.
Condyloma ficus.
Condyloma porrum.
Condyloma thymus.
Verruca venerea.
Rhagas venerea.

ORDO II.

Morbi virorum.

Phimosis.
Paracrchidium.
Oscheocele.
Priapismus.
Oedema penis.
Satyriasis.
Disperatismus.

ORDO III.

Morbi mulierum.

Abortus,
Dystocia.
Leucorrhœa.
Graviditas.
Hysteria.
Hysteroloxia.
Hysteroptosis.
Physometra.
Menorrhagia.
Nymphomania.

CLASSIS QUINTA.

Morbi sensum.

ORDO I.

Morbi oculorum: 1. interni.

AMaurosis.
Diplopia.
Suffusio.
Amblyopia.
Epiphora.
Vertigo.

2. externi.

Caligo.
Cataracta.
Exophthalmia.
Ophthalmia.
Hordeolum.
Pterygium.
Staphyloma.
Blepharoptosis.
Nystagmus.
Strabismus.
Apostema hypopyon.
Apostema synchysis.
Apostema onyx.
Ecchymoma palpebrarum.
Ecchymoma hypopyon.
Phlegmone oculi.
Sarcoma encanthis.
Sarcoma oculorum.

ORDO II.

Morbi aurium interni.

Cophosis.
Dysecœa.
Paracusis.
Syrigmus.
Otalgia.
Otorrhœa.
Proptoma auris.

ORDO III.

Morbi narium.

Anosmia.
Dysodia ozæna.
Paraphonia a polypo.
Coroza.
Hæmorrhagia.
Sarcoma narium.

ORDO IV.

Morbi oris.

Aphtha.
Ptyalismus.
Hypostaphyle.

Paragloſſe.
Agheuſtia.
Pſellismus.
Mutitas.
Adipſia.
Aphonia.
Paraphonia.
Polydipſia.
Stomacace,
Angina,
Cynanche.
Apoſtema parulis.
Odontalgia.
Caries dentium.
Dyſphagia a labario.
Proptoma labii.
Pica.

CLASSIS SEXTA.

Morbi capitis.

ORDO I.

Externi.

ALopecia.
Trichome.
Tinea.
Hydrocephalus.
Phyſocephalus.
Phthiriaſis.
Encephalocele.
Lupia teſtudo.

Colli.

Scrophula.
Catarrhus.
Bronchocele.
Angina.
Cynanche.
Triſmus.
Obſtipitas.

ORDO II.

Morbi capitis interni.

Mania.
Dæmonomania.
Melancholia.
Paraphroſyna.
Panophobia.
Phrenitis.
Cephalitis.
Agrypnia.
Amentia.
Amenſia
Apoplexia.
Anæſtheſia.
Carus.
Cataphora.
Catalepſis.
Batochus.
Ecſtaſis.
Lethargus.
Stupor.
Convulſio.
Eclampſia.
Epilepſia.
Ephialtes.
Hydrophobia.
Rabies.
Cephalæa.
Cephalalgia.
Hemicrania.
Tarantiſmus.
Antipathia.

CLASSIS SEPTIMA.

Morbi Pectoris.

1. externi.

GAlactirrhœa.
Maſtodynia.
Triſmus.
Bronchocele.
Catarrhus.
Pleurodyne.

2. interni.

Rheuma.
Tuſſis.
Oſcedo.
Singultus.
Dyſpnœa.
Aſthma.
Orthopnœa.
Hydrothorax.
Empyema.
Pleuritis.
Peripneumonia.
Pleurodyne.
Paraphreneſis.
Hæmoptyſis.
Anacatharſis.
Phthiſis,
Stertor.
Paraphonia.
Aphonia.
Anxietas.
Aphyxia.
Syncope.
Leipothymia.
Palpitatio.
Cardiogmus.
Carditis.
Aſthenia.

CLASSIS OCTAVA.

Morbi Abdominis.

1. Externi.

LUmbago.
Rachialgia.

Exom-

Exomphalus.
Gastrocele.
Hepatocele.
Enterocele.
Epiplocele.
Splenocele.
Cystocele.
Erythema intertrigo.
Phisconia.
Hæmorrhois.
Proctalgia.
Exania.
Marisca.
Tympanites.
Ascites.
Physometra.
Hydrometra.
Meteorismus.
Bubo.

2. Stomachi interni.

Anorexia.
Bulimia.
Nausea.
Pica.
Pyrosis.
Gastrodynia.
Flatulentia.
Vomitus.
Hæmatemesis.
Gastritis.
Cholera.
Hypochondriasis.

3. Intestinorum.

Melæna:
Ileus.
Dysenteria.
Diarrhœa.
Hepatirrhœa.
interia.
Cœliaca.
enesmus.

4. Hepatis.

cirrhus haptis.
Hepatalgia.
urigo.
Hepatis melasicterus.

5. Lienis.

Splenalgia.
Splenitis.

6. Renum.

Nephralgia.
Nephritis.
churia falsa.
yuria.

7. Vesicæ.

ystitis.
Diabetes.
nuresis.
ruria.
ysuria.
churia.

8. Epiploi.

Epiploitis.
Phisconia.

CLASSIS NONA.

Morbi ætatum.

ORDO I.

Morbi Juvenum.

Vitia.

Hydrorachitis, spina bifida.
Pædarthorace omnis.
Erythema intertrigo.
Erythema pernio.
Exania ab alvi fluxu.
Exomphalus aqueus.
Enterocele umbilicalis.
Enterocele inguinalis.
Bubo crescentium.
Parorchidium omne.
Paraglosse omnis.
Phimosis vera.
Phimosis circumligata.
Hydroa sudamen.

Febres.

Hectica infantilis.
Hectica nostalgica.
Hectica verminosa.
Hectica scrophulosa.

Phlegmasiæ.

Variola omnia.
Rubeola omnis.
Aphtha lactucimen.
Cephalatis siriasis.
Cynanche gangrænosa.

Spasmi.

Convulsio febrilis.
Convulsio ab hydrocephalo.
Convulsio verminosa.
Eclampsia verminosa.
Eclampsia a dentitione.
Eclampsia ab hydrocephalo.
Scelotyrbe chorea Viti.
Ephialtes stomachica.
Ephialtes verminosa.
Tetanus verminosus.
Trismus nascentium.
Trismus verminosus.
Strabismus omnis.
Claudicatio rachitica.

Anhe-

Anhelationes.

Asthma a gibbo.
Dyspnoea rachitica.
Pleurodyne verminosa.
Sternutatio rubeolosa.
Tussis ferina.
Tussis a dentitione.
Singultus a gula.

Debilitates.

Anæstesia nascentium.
Anæsthesia hydrorachitica
Asthenia ab hydrocephalo.
Asthenia infantum.
Carus verminosus.
Carus ab hydrocephalo.
Amblyopia luscorum.
Anorexia Neophytorum.
Mutitas a glossolysi.
Mutitas surdorum.
Mutitas elinguium.
Psellismus omnis.

Dolores.

Agrypnia a dolore.
Agrypnia a crinonibus.
Anxietas a fasciis.
Cardialgia verminosa.
Cardialgia lactentium.
Catarrhus rubeolosus.
Colica meconialis.
Colica lactentium.
Dysphagia a freno.
Gastrodynia saburralis.
Odontalgia dentitionis.
Ophthalmia scropulosa.
Ostocopus ab orthopnœa.
Proctalgia ab exania.
Pruritus pedicularis.

Vesaniæ.

Bulimia verminosa.
Bulimia esurigo.
Bulimia addephagia.
Nostalgia omnis.
Panophobia verminosa.
Pica infantilis.

Fluxus.

Diarrhœa acrasia.
Diarrhœa variolosa.
Diarrhœa verminosa.
Diarrhœa lactentium.
Dysuria calculosa.
Enuresis infantum.
Enuresis calculosa.
Flatulentia acida,
Flatulentia infantilis.
Vomitus lacteus.
Vomitus a saburra.
Vomitus a dentitione.
Vomitus verminosus.
Ileus verminosus.
Hæmorrhagia plethorica.
Dysodia ab otirrhœa.
Dysodia a tinea.

Cachexiæ.

Atrophia lactentium.
Atrophia rachitica.
Atrophia a crinonibus.
Atrophia verminosa.
Aurigo neophytorum.
Chlorosis infantum.
Chlorosis verminosa.
Elcosis variolosa.
Hydrocephalus omnis.
Malis a crinonibus.
Phthiriasis pedicularis.
Phisconia mesenterica.
Rachitis nodosa.
Rachitis Britannica,
Scrophula vulgaris.
Scrophula fugax.
Scrophula mesenterica.
Tinea omnis.
Tabes mesenterica.
Tympanitas verminosus.

ORDO II.

Morbi Senum.

Vitia.

Herpes omnis.
Marisca omnis.
Oedema flaccidum.
Gibbositas omnis.
Condyloma clavus.
Varix tibiarum.
Oscheocele aquosa,
Enterocele omnis.
Epiplocele omnis.
Hysterocele omnis.

Febres.

Typhus carcerum.
Hectica cachectorum.
Tetartophya simplex.
Quartana omnis.

Spasmi.

Spasmi.

Contractura omnis.
Tremor omnis.
Claudicatio a dolore.
Rigor catarrhalis.
Hysteria emphractica.
Tussis catarrhalis.
Tussis asthmatica.
Dyspnœa rachitica.
Asthma humidum.
Asthma arthriticum.
Asthma catarrhale.
Orthopnœca pseudoperipneumonia.
Rheuma catarrhale.

Debilitates.

Cataracta omnis.
Caligo a rhytidosi.
Caligo a nephelide.
Amblyopia proximorum.
Amaurosis multiplex.
Dysecœa senilis 4.
Dysecœa a tuba obstructa.
Paracusis barycoia
Cophosis multiplex.
Anaphrodisia multiplex.
Psellismus a labario.
Paraphonia stertens.
Paralysis serosa.
Hemiplegia ex apoplexia.
Hemiplegia arthritica.
Paraplexia multiplex.
Asthenia cachectica.
Asthenia ab inanitione.
Cataphora somnolentia.
Cataphora coma.
Cataphora arthritica.
Carus spontaneus.
Apoplexia multiplex.

Dolores.

Arthritis multiplex.
Rheumatismus arthriticus.
Catarrhus benignus.
Pruritus arthriticus.
Algor externus.
Algor internus.
Cephalæa arthritica.
Ophthalmia trachoma.
Nephralgia arenosa.
Nephralgia calculosa.
Nephralgia hæmorroidalis.
Hysteralgia calculosa.
Lumbago rheumatica.
Ischias multiplex.
Proctalgia ex mariscis.
Proctalgia ab exania.

Vesania.

Syrigmus multiplex.
Hypochondriasis melancholica.
Amentia senilis.
Amentia ex siccitate.
Amnesia senilis.
Agrypnia arthritica.

Fluxus.

Hæmaturia calculosa.
Hæmorrhois moderata.
Vomitus pituitosus.
Ileus a buboncele.
Tenesmus a scybalis.
Epiphora multiplex.
Anacatharsis asthmatica.
Enuresis herniosorum.
Enuresis paralyticorum.
Dysuria hæmorrhoidalis.
Dysuria a caruncula.
Dispermatismus aphractodes.
Dyspermatismus serosus.
Dyspermatismus cachexiæ.
Atrophia senilis.
Ischuria multiplex.
Scabies herpetica.
Gangræna senilis.
Elcosis scorbutica.
Scorbutus vulgaris.
Ascites serosus.
Phlegmatia ulcerosa.

TABLE

Des Noms François des Maladies.

Cou-

Couronne de Venus, Gutta rosea.
Cours de ventre, Diarrhœa, Alvi fluxus.
Corte-haleine, Dyspnœa.
Crachement, Ptyalismus.
de sang, Hæmoptysis.
de pus, Phthisis, Anacatharsis.
Crampe, Crampus.
Cremason, Pyrosis.
Crête, Condyloma.
Crinons, vid. Malis.
Croissants, Bubo.
Croute de lait, Tinea.
Crudité, v. Nausea, Vomitus, Anorexia, Cardialgia &c.
Crystalline, v. Oedema.
Cucurbitins (*vers*) v. Nausea, Bulimia.
Cyrons, v. Hordeolum.

Danse de S. Guy, Scelotyrbe.
Dartre, *Dertre*, Herpes.
Défaillance, Leipothymia, Cardialgia.
Dégout, Anorexia, Apheustia.
Délire, Paraphrosyne, Delirium.
Démangeaison, Pruritus, Scabies, Lepra.
Démence, Amentia.
Dentition, v. Odontalgia.
Dépot, Apostema.
Descente, Proptoma, Exania, Enterocele &c.
Détorse, Exarthrema.
Dévoyement, Diarrhœa.
Diabete, Diabetes.
Diarrhée, Diarrhœa.
Dislocation, Exarthrema.
Distension, v. Trismus.
Douleur, Dolor, Cl. VII.
d'estomac, Gastrodynia.
des dents, Odontalgia.
d'oreille, Otalgia.
Dragon, v. Malis.
Drapeau, vid. Pterygium.
Dureté d'oreille, Dysecœa.
Durillon, Condyloma.
Dyssenterie, Dysenteria.
Dysurie, Dysuria.

Ebrouement, Apomyttosis.
Echauboulure, Hydroa.
Echaufement, Gonorrhœa, Tenesmus, Constipatio, Polydipsia.
Ecchimose, Ecchymoma.
Ecorchure, Excoriatio.
Ecoulement de lait, Galactirrhœa.
Ecoulement de semence, Gonorrhœa.
Ecrouelles, Scrophula.
Edematie, Phlegmatia.
Edeme, Oedema.
Effort, v. Hernia, Vomitus, Pleuritis. Lumbago
Emphyseme, Empysema.
Empyeme, Empyema.
Encanthis, Sarcoma.
Enchifrenement, Coryza.
Enflure, v. Phymata, Oedema.
Engelure, Erythema pernio.
Engourdissement, Stupor, Anæsthesia.
Enrouement, Paraphonia.
Entorse, Exarthrema.
Envie, Nævus, Pica.
Eparvin, Exostosis.
Ephelides, Ephelis.
Ephemere, Ephemera.
Epiale, v. Amphimerina.
Epilepsie, Epilepsia.
Epian, Frambæsia.
Epine venteuse, Arthrocace.
Epreinte, Tenesmus, Colica. Dysenteria.
Epuisement, Asthenia, Syncope, Atrophia.
Eraillement, Blepharotosis.
Ereintement, Lumbago.
Ergot, Necrosis.
Escare, Eschara.
Esquinancie, Cynanche.
Eternuement, Sternutatio.
Etourdissement, Vertigo, Cephalalgia.
Etranguillon, Dysphagia, Cynanche.
Evanouissement, Syncope.
Excroissance, vid. Class. I.
Exomphale, Exomphalus.
Exostose, Exostosis.
Expectoration, Anacatharsis.

Faim-canine, Bulimia.
Faim vale, Syncope.
Farcin, Scrophula.
Fausse touche, Abortus.
Felure, Fissura.
Feu Persique. Erythema.
S. Antoine, Necrosis, Erythema.
volage, Erythema.
Fic, Condyloma.
Fiévre, Febris, Class. 2.
ardente, Tritæophya.
bilieuse, Tritæophya.
cacochimique, Synochus.
catarrheuse, Amphimerina.
colliquative, Tabes, Phthisis.
continue, Class. 2.
épiale, Amphimerina.
éruptive, Exanthematica.
érysipelateuse, Erysipelas.
inflammatoire, Class. 3.
intermittente, Class. 2.
lente, Hectica, Tabes.
maligne, Typhus.
miliaire, miliaris.
petechiale, purpura.
pourprée, purpura.
putride, Amphimerina, Synochus.
quartaine, quartana.
Fiévre remittente, Class. 2.
rouge, Scarlatina.
scarlatine, Scarlatina.
tierce, tertiana.
Filet, Dysphagia, Psellismus.
Fistule, Fistula.

Fleurs

d'esto-

d'estomac, Cardialgia, Anasarca.
de tete, Cephalalgia.
aux yeux, Ophthalmia.
de gorge, Cynanche, Angina.
Malacie, Pica.
Maladie noire, Mælena.
pèdiculaire, Phthiriasis.
imaginaire, Hypochondriasis.
Manie, Mania.
Marasme, Atrophia.
Mèlancholie, Melancholia.
Membre retirè, Contractura, Ankilosis.
Mètèorisme, Meteorismus.
Meurtrissure, Contusio.
Migraine, Hemicrania.
Miliare, Miliaris.
Miserere, Ileus.
Morphèe, Vitiligo.
Morpions, v. Pruritus.
Morsure, v. Punctura, Hydrophobia.
Mue, Paraphonia. Alopecia.
Mule, Erythema pernio.
Mure, Condyloma, Encanthis.
Mutitè; Mutitas.
Nausèe, Nausea.
Nephretique, Nephritis, Nephralgia.
Nerfs foibles, Asthenia, Paralysis.
Noctambules, Somnambulismus.
Noli me tangere, Carcinoma.
Nouage, *Nouere*, Rachitis.
Noyes, v. Asphixia.
Nuage, v. Leucoma, Nephelium.

Obstructions, v. Class. X.
Odontalgie, Odontalgia.
Oedeme, Oedema.
Ombrage, Leocoma.
Onglet; Ophthalmia.
Oppression, v. Class. V.
Oreillons, Parotis.
Orgeolet, Hordeolum.
Orthopnèe, Orthopnœa.
Oubli, Amnesia.
Ouie trouble, Paracusis.
Ozène, Dysocia.

Pàles couleurs, Chlorosis.
Palpitation, Palpitatio.
Panari, Paronychia.
Paralysie, Paralysis.
Paraphrenesie. Paraphrenitis.
Paraphymosis. Phymosis.
Paraplegie, Paraplexia.
Paresse du ventre, v. Tenesmus.
Parotide, Parotis.
Pasme, Tetanus.
Passion cœliaque, Cœliaca.
histerique, Hysteria.
hypochondriaque, Hypochondriasis.
iliaque, Ileus.
bovine, Malis.
Pendus, v. Asphixia.
Peripneumonie, Peripneumonia.

Perle, Leucoma.
Perte d'appetit, Anorexia.
de gout; Ageustia.
d'odorat, Anosmia.
de sang, Hæmorrhagia.
blanche, Leucorrhœa.
Pesanteur d'estomac, Gastrodynia.
de tète, Cephalalgia.
Petechies, Purpura.
Petite-vèrole, Variola.
Phlegmon, Phlegmo.
Phlyctène, Phlyctæna.
Phrenesie, Phrenitis.
Phthisie, Phthisis.
Phymosis, Phymosis.
Pièds enflès, Phlegmatia.
Piè-bot, Lordosis; Diastasis.
Pierre, Nephritis, Dysuria &c.
Pituite, Vomitus, Anacatharsis, Ptyalismus.
Playe, Classis I. Ordo 7.
Pleurèsie, Pleuritis.
Plique, Trichoma.
Plomb, Asphixia.
Pneumatocele, Oscheocele.
Podagre, Arthritis,
Poil, Mastodynia.
Point de cotè, Pleurodyne.
Poirreau, Condyloma, Verruca.
Pollution, Gonorrhœa.
Polype, Sarcoma, Palpitatio.
Poulain, Bubo.
Pourpre, Purpura.
Pousse, Asthma.
Priapisme, Priapismus.
Prurit, Pruritus.
Ptyalisme; Ptyalismus.
Puanteur, *Punaisie*, Dysodia.
Pulmonie, Phthisis.
Pustule, Pustala.

Quartaine, Quartana.
Quinte, Tussis paroxysmus.
Quotidienne, Quotidiana.

Rache, Tinea.
Rage, Hydrophobia, Rabies.
Ralle, *Rallement*, Paraphonia.
Rapport, Flatulentia.
Rateleux, v. Splenalgia.
Relachement de l'anus, Exania.
Reprise, Accessus, Paroxysmus.
Retention d'urine, Ischuria.
Rheumatisme, Rheumatismus.
Rheume, Rheuma.
Ricquets. Rachitis.
Ris Sardonique, Trismus.
Ronflement, Paraphonia.
Rot, Flatulentia.
Rougeole, Rubeola.
Rougeur, Erythema.
des yeux Ophthalmia.
Rousseur, Ephelis.
Rupture, Ruptura.

Saigne-

INDEX
OMINUM GENERICORUM,
SPECIFICORUM & SYNONYMORUM &c.

Numerus Romanus Tomum, Arabicus vero paginam indicant.

Cere-

Co-

D.

E

G

Gona-

H.

Hemi-

Hygro-

I

In-

K

L

Ma-

M

N

Nu-

OS-

Pros-

Q

R

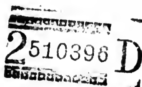
S

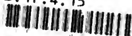
Scroti

T

Tar-

FINIS INDICIS.

B. 17.4.15
BNCF